

בעזה"ת

ספר

תורת הבמה

בו יבוארו

עניני הקרבת קרבנות
בבמה גדולה וקטנה והמסתעף
ועניני הקרבת קרבנות בבמת בני נח
וביאור הסוגיות בענינים אלו בפ' פרת חטאת
במסכת זבחים

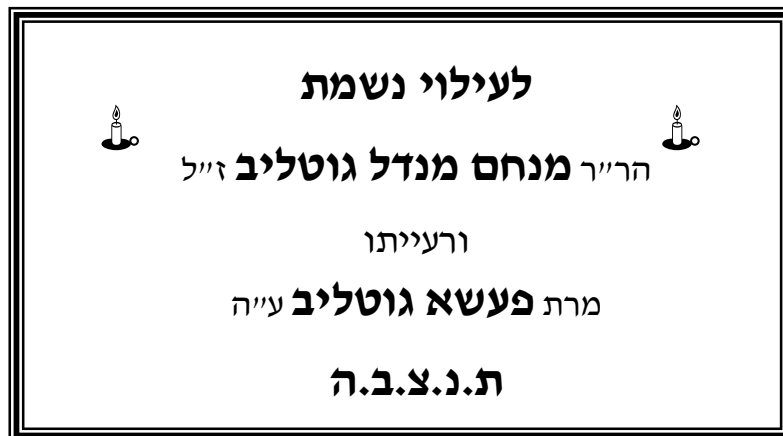
בעזרת החונן לאדם דעת

מאת

בנימין י. בלאמו"ר הר"ר אברהם מתתיהו פוס

פעיה"ק ירושלים תובכ"א

תמוז תשס"ו לפ"ק

©

כל הזכויות שמורות

ניתן להשיג:
אצל המחבר
רח' לובביץ 23
רמת שלמה, ירושלים
טל. 02-587-1337

בארה"ב
KABALKIN
986 E 19 ST
BROOKLYN NY
718-338-2862

בבני ברק
ינקלביץ
האדמו"ר מקוצק 43
03-5740480

ברכת אב

ממו"ח הגאון

רבי יוסף סוויצקי שליט"א

ראש ישיבת תורה ודעת

בס"ד

"בני אם חכם לבך ישמח לבי גם אני" (משלי כ"ג, ט"ו), וע"ש בביאור
הגר"א.

אודה ה' בכל לבב על שזיכני לראות פרי עמלו ויגיעו של חתני אהובי
כבני הרה"ג ר' בנימין פוס שליט"א, בחיבורו הגדול אשר בו נתבררו
הרבה ענינים בתורת הבמה. מאוד ניכרים העמל והיגיעה אשר השקיע
בו לברר הסוגיא הזו בסברא ישרה והיקף גדול, להאירה בדברים
המאירים, יהא רעוא מן שמיא שיתקבלו מילי בבי מדרשא ויפוצו
מעיונותיך חוצה

חותנך המברך בברכת התורה בכל מילי דמיטב

ישראל סוויצקי

הסכמה ממו"ר

הגאון ר' נתן צבי פינקל שליט"א

ראש ישיבת מיר

ישיבת מיר ירושלים

YESHIVAS MIR YERUSHALAYIM

Founded in Mir 1817. In Jerusalem 1944

ע"ר 580037638

בס"ד נוסדה במיר בשנת תקע"ז. בירושלים בשנת תשי"ד

RABBI N.Z. FINKEL

DEAN

הרב נ.צ. פינקל
ראש הישיבה

כ"ב טבת תשס"ו

הנה בא הלום אברך כמדרשו, אב בחכמה ורך בשנים, ה"ה ידידי הנעלה והמיוחד
בכשרונות נעלים הרה"ג ר' בנימין פוס שליט"א שלמד הרבה שנים בישיבתנו הק'
והי' מופת לחבריו בני הישיבה בשקידתו והתמדתו בעמל התורה ועלה במעלותי'
וקניני' עלי' נכונה ומתמדת. יר"ש קודמת לחכמתו והליכותיו נעימים וראויים
לתלמיד חכם כמותו. עכשיו הביא מתנתי' בידי והוא חיבור שלם על הלכות במה
קטנה וגדולה והקרבת הקרבנות בהם וקראו ספר תורת הבמה וכשמו כן הוא כי
כולל כל עניני במה. כיד ה' הטובה עליו ירד לתוך עומק הענינים והעלה פנינים
יקרים בהבנת הסוגיות בהבנתו הבהירה. הדברים אשר נתלבנו בדבוק חברים היו
לתועלת מרובה בין בני החבורה. אשרי חלקו שבירר ענין זה בשלמותו וזכה בזה
ומזכה אחיו עמו. יתן ה' וימצאו המעיינים דברי חפץ וישמחו בו חבריו ויזכה
לשבת על התורה ויפוצו מעיינות חכמתו חוצה עד כי יבא מבשר טוב לעמו בביאת
גוא"צ בב"א

הכו"ח לכבוד המחבר שליט"א

נתן צבי פינקל

הרב נתן צבי פינקל

ראש הישיבה

מכתב ידידות ממו"ר

הגאון ר' דוד כהן שליט"א

ראש ישיבת חברון

י"ג תשרי תשס"ו

יום בשורה עבורי כאשר הראני יקירי וחביבי הנעלה והמופלא הרה"ג ר' בנימין פוס שליט"א ספר גדול "תורת הבמה" בעניני הקרבת הקרבנות בבמה גדולה וקטנה והמסתעף והפליא לעשות בספר זה והקיף הדק היטב כל הסוגיות הנוגעות לענינים אלו לכל פרטיהם ודקדוקיהם ולא הניח דבר קטן וגדול שלא עסק בו וביררו בעומק העיון ובדקות ויושר הסברא והכל מסודר כשולחן ערוך דבר דבר על מכונו בשפה ברורה ובהירה והדברים ערבים ושמחים עד למאד והרבה התענגתי על ספרו ובודאי יביא תועלת גדולה למבקשי ה' העוסקים בסוגיות אלו כי ידידי הרה"ג רבי בנימין נפלא מאד בעומק עיונו ובכשרונות נפלאים ועוד משנות נעוריו בישיבה הק' חברון כנסת ישראל עמל בתורה בכל כוחו והיה אחד המיוחד ביגיעתו בתורה ובעומק עיונו וניכר שעדיו בעז"ה לגאון ולתפארת כי הוא מבקש עליה באמת ושאיפתו לעמוד על האמת בכל סוגיא שעוסק בה וב"ה שזכינו לראותו הולך וגדל במעלות התורה ועכשיו שהוציא לראשונה פרי ביכורים לאור עולם הריני לברכו מעומקא דלבא בברכת כהנים באהבה שימשיך בדרך עליה להיות עסקו בתורה תמיד ולהרביץ תורה לרבים ולהשפיע לרבים מתורתו ויזכה ויפוצו מעיונותיו ויזכה להביא עוד מחד"ת לאור עולם להגדיל תורה ולהאדירה.

הנני מכתב ידידות
ביום י"ג תשרי תשס"ו

אציב מזכרת נצח

לנשמת סבי וסבתי היקרים והאהובים

סבי

הר"ר **יואל פוס** ז"ל

מחבר הספר "בעולמם של חז"ל"

איש צנוע ועניו, נקי כפים וישר דרך

ורעייתו סבתי

מרת **יהודית גיטל פוס** ע"ה

הצנועה והחסודה תמימה בדרכיה וישרה במעשיה

אשר במידותיהם האציליות ובאהבתם לתורה ולבריות

הקרינו אור על צאצאיהם

ת.נ.צ.ב.ה

לעילוי נשמת

ר' **ישראל עקיבא הכהן שפירא** הי"ד

ב"ר **אברהם אשר הכהן** ז"ל

אשר נהרג עקה"ש בחורבן אירופה ת"ש-תש"ה

ולעיי"נ זוגתו

מרת **פייגא** ע"ה

ב"ר **אברהם יוסף פוס** ז"ל

נלב"ע י"ד מר חשון תשנ"ד

ת.נ.צ.ב.ה

הונצח עיי בנם ש"ב

היקר באדם האהוב על הבריות

אשר מסר נפשו על כבוד אמו

הר"ר **צבי יוסף הכהן שפירא** הי"ו

יה"ר שיזכה לאריכות ימים ושנים

מתוך בריאות הגוף אושר ושמחה

ברוך אשר יקים את דברי התורה הזאת

מקרב לב אביע ברכה ותהילה
להאי גברא רבא המופלא בעשיית צדקה וחסד
ש"ב

הר"ר **אפרים שלמה הוכשטיין** הי"ו

ורעייתו החשובה

מרת **שפרינצי** שתחי'

אשר נדבם לבם לתרום רוב הוצאות הספר
זכות התורה הקדושה תעמוד להם
להתברך בכל הטוב מידו הפתוחה של ה' יתברך
הקב"ה ימלא משאלות לבם לטובה
וישלח ברכה והצלחה בכל מעשי ידיהם
ויזכו לראות רוב נחת מכל יוצ"ח היקרים
מתוך בריות גופא ונהורא מעליא

לעילוי נשמת

הורי חמי

הגאון האדיר בקי בכל מכמני התורה

רבי **מרדכי סוויצקי** זצ"ל

מחבר הספרים : ביכורי מרדכי, מראה אש ב"ח,
בית מרדכי ב"ח, מרומי גלים, בריכת המלך ב"ח,
מים אדירים, בריכת ירושלים, נר אברהם ונזיר אחיו

ורעייתו הרבנית החשובה

מרת **בתי סוויצקי** ע"ה

אשר מתוך אהבתה הגדולה לתורה
מסרה עצמה למען לימוד תורתו של בעלה הגדול

ת.נ.צ.ב.ה

לעילוי נשמת

הורי חמותי

הגה"צ

רבי **חיים אברהם פינקוס** זצ"ל

חכם לב שינק מרבותיו הענקים בישיבות מיר וקמניץ
ודמות דיוקנם היו נגד עיניו כל ימיו
מופת היה לרבים בהנהגותיו ובהליכותיו

ורעייתו הרבנית החשובה

מרת **חיה לאה פינקוס** ע"ה

אשר שאבה מתוך בארה של האשה הגדולה מרת שרה שנירר ע"ה
וחינכה בנות ישראל קרוב ליובל שנים לאהבת תורה ויר"ש
חיממה באש יראתה כל שבאו במחיצתה

ת.נ.צ.ב.ה

שלמי תודה

אודה את ה' בכל לבב תהילתו אזכירה, אשר שם חלקי מיושבי בית המדרש, ומאוצר של מתנת חנם חנני, וזיכני להוציא לאור חיבור זה.

מתוך רגשי הערצה והערכה אשא עיני אל ההורים, ואפתח פי בהודאה ובברכה מרובה מעומקא דליבא להורי היקרים אדוני אבי הר"ר **אברהם מתתיהו** שליט"א ואמי מורתי מרת **גילה** שתחי' אשר באהבה ובמסירות אין קץ טפחוני וגידלוני וחינכוני מעודי, ואשר שאיפתם ורצונם שאגדל בתורה, ודאגתם ומסירותם הגדולה שאוכל ללון באהלה מתוך השקט ושלוה, הם שגידלו פירות ביכורים אלו, ומכוחם ובכוחם ובעידודם ובהמרצתם יוצא חיבור זה לאור עולם, יה"ר שיזכו לרוב נחת ושמחת עולם מכל יוצ"ח בנים ובני בנים עוסקים בתורה ובמצוות שתולים בבית ה' מתוך בריאות הגוף ומנוחת הנפש, ותהיה משכורתם שלמה להתברך בכל מכל כל במילוי כל משאלות לבם לטובה ולברכה כל הימים.

וברחשי לבב אביע ברכה והכרת הטוב מרובה לסבי וסבתי היקרים עטרת ראשינו, הר"ר **דב ומרים הוכשטיין** הי"ו, נדיבי לב רבי פעלים לתורה וחסד אשר עומדים לימיננו ומשפיעים עלינו באהבה ובחיבה כל טוב, ישאו ברכה מאת ה' לראות בטובו כל הימים, יאריך ה' ימיהם ושנותיהם מתוך שמחה בריאות ועונג.

כמו כן אודה לה' על שזיכני להכנס לבית גדול של תורה ויראה ה"ה בית מו"ח הגאון ר' **יוסף סוויצקי** שליט"א וחמותי מרת **נחמה** שתחי', אשר פתחו בפני את ביתם באהבה ובחיבה ועומדים לימיננו באהבה ובמסירות. והרבה תורה זכיתי לקבל ממו"ח שליט"א וגדלותו בתורה היא לי להארת דרך בהרבה ענינים בכלל ובסדר קדשים בפרט, יזכר ה' לראות כל יוצ"ח עוסקים ומתעלים בתורה ומצוות מתוך נחת דקדושה בריאות ושלוה.

אזכיר בברכה נאמנה את הישיבה המעטירה ישיבת חברון כנסת ישראל, אשר הסתופפתי בצילה בימי נעורי, והנני להזכיר בזה את רבותי ראשי הישיבה, הגאון רבי **שמחה זיסל ברוידא** זצלה"ה, והגאון רבי **אברהם יהודה פרבשטיין** זצלה"ה, ויבדלחט"א הגאון רבי **הלל זקס** שליט"א שזכיתי להנות מאור תורתם ויראתם, וכמו כן הנני לקבוע ברכה למורי ורבי ראש הישיבה הגאון ר' **דוד כהן** שליט"א שסלל לפני דרכי לימוד והבנה וצורתא דשמעתתא, וכן למורי ורבי ראש הישיבה הגאון ר' **שלמה כ"ץ** שליט"א אשר פתח לפני שערי תורה ועיונה ובפרט בסדר קדשים אשר זכיתי להמנות על שומעי לקחו במשך עשר שנים, ופתח לפני אוצרו הגדול בסדר זה, ובהעתקת השמועה של רבותינו לבית בריסק.

עוד זכיתי ללמוד בבית הגדול שמגדלים בו תורה ישיבת מיר בראשותו של מורינו ורבינו הגאון ר' **נתן צבי פינקל** שליט"א, אשר מוסר נפשו להגדיל תורה ולהאדירה, וזכיתי להיות משומעי לקחו של מורי ורבי הגאון ר' **אשר אריאלי** שליט"א, אשר בצילו חימדתי וישבתי ופריו מתוק לחיכי.

עוד זיכני ה' להסתופף בצילם של אברכים מופלגים מאוד בתורה ויר"ש בכולל האברכים המתנוסס לשם ולתהילה כולל "**תנובת יהודה**", אשר עומד תחת הנהגתו והדרכתו של אחי הגדול בתורה ובחכמה הרב הגאון ר' **יעקב יהודה** שליט"א, אשר מילדותי השפיע עלי גדולות ורבות ופתח לפני דלתי עומקה של תורה בלמדי עמו בצוותא רבות בשנים, והרבה קבלתי מאהבתו ועריבותו בלימוד התורה, ומיראתו הקודמת לחכמתו, יהא רעוא מן שמיא, שיזכה להמשיך בהרבצת תורתו מתוך שלות הנפש והרחבת הדעת.

שלמי תודה אשא לידידי היקר רחמא דנפשאי מלא בינה ודעת האי גברא רבא הרה"ג ר' **פנחס פודרביניק** שליט"א, אשר זכיתי ללמוד עמו את עניני הספר, ובכח עיונו ובהירות הבנתו ליבן וצירף האיר והעיר ברוב עניני הספר, והרבה מדבריו שזורים בין בתרי ספר זה. עוד אודה לידי"נ מנעורי הרה"ג המופלג והנעלה המוכתר בקניני תורה ויראה ר' **עדיאל גלעדי** שליט"א, אשר למדתי אתו בצוותא את כל עניני הספר ובברק עיונו ויושר סברתו האיר עיני בסוגיות רבות, וסייעני אף בעצם כתיבת הספר, ולא חסך כל מאמץ לברר וללבן כל דבר ודבר כדי שיצאו הדברים עריבים וברורים, והרבה מדבריו שזורים בין בתרי הספר, תהא משכורתם שלמה מאת ה'.

עוד אודה לידידי הרה"ג ר' **יעקב ליברמן** שליט"א מראשי ישיבת נר משה מח"ס זבח יעקב, אשר עזרני בכמה מעניני הספר.

ועם נות ביתי שתחי' אחלק שלל, בה בטח ליבי בשבתי בבית ה' מתוך מנוחת הנפש והרחבת הדעת, ואשר לי שלה הוא. יה"ר שנוכה לגדל בנינו ובנותינו שיחי' בדרך התורה והיראה, מתוך בריות גופא ונהורא מעליא, ולא תמוש התורה מפינו ומפי זרעינו עד עולם.

תוכן העניינים

מבוא ..... א

פרק א: ביסוד דין איסור ההקרבה בבמה בזמן איסור במות

- א. שיטת הירושלמי ..... ג
 ב. שיטת רש"י והרמב"ם ..... ד
 ג. דעת רשב"י שבזמן שילה הותרו הבמות ..... ז
 ד. ביאור דברי התוספתא בגדר במה גדולה ..... ז

פרק ב: הקרבת בני ישראל עד הקמת המשכן

- א. דין קרבנות ישראל משעת מ"ת עד הקמת המשכן ..... ט
 ב. הטעם שקודם מ"ת הקריבו בני קרבנותיהם כדין הקרבת ב"נ ..... י
 ג. היאך הקריבו ישראל שלמים בסיני קודם מ"ת ..... יא

פרק ג: עבודה בבכורות

- א. דין העבודה בבכורות שמימות אדם הראשון ..... יג
 ב. דין העבודה בבכורות שנתחדש ביציאת מצרים ..... יד
 ג. באלו קרבנות היתה העבודה בבכורות ..... טז
 ד. הטעם דהקרבת במה שעד הקמת המשכן בעיא דוקא קדושת בכורה ..... יז
 ה. אימתי נלקחה העבודה מהבכורות ..... יט
 ו. בכורה דראובן ..... כ

פרק ד: במת סיני

- א. זמן ההקרבה ..... כב
 ב. מי היו המקריבים ..... כב
 ג. אלו קרבנות הקריבו בבמת סיני ..... כג
 ד. גדר הבמה ..... כד
 ה. גדר ההקרבה ..... כו
 ו. מקום אכילת השלמים ..... כז
 ז. אי היה כלי שרת ..... כח
 ח. דין הזריקה שהיתה בבמת סיני ..... כט

פרק ה: דין ההקרבה בז' ימי המילואים

- א. גדר המשכן בז' ימי המילואים ..... לא
 ב. אי קרבנות המילואים הוו קרבנות יחיד או קרבנות ציבור ..... לב
 ג. מקום אכילת שלמי המילואים ..... לג
 ד. קדושת העזרה בז' ימי המילואים ..... לה
 ה. הקרבת נסכים בז' ימי המילואים ..... לה
 ו. תנופה וסמיכה מתן סביב וקידוש ידים ורגלים בימי המילואים ..... לה

פרק ו: במה גדולה דגלגל

א. גדר היתר הקרבה בבמה בזמן גלגל	לז	ו. הזאות בין הבדים בגלגל	מג
ב. זמן ההיתר	לח	ז. האם בגלגל היה מחנה לוי לקליטת	
ג. המקור להיתר הקרבה בזמן גלגל	לט	רוצחים	מד
ד. גדר במה גדולה דגלגל	מא	ח. מקום הארון בזמן גלגל	מה
ה. קדושת מחנות בגלגל	מב		

פרק ז: משכן שילה

א. בית אבנים מלמטה ויריעות מלמעלה	מו	ו. בדעת רשב"י דבזמן שילה הותרו הבמות	נה
ב. תבנית המשכן בשילה	מז	ז. אי היה נוהג דין עליה לרגל בשילה ואי מיקרי	
ג. יצא הארון בזמן שילה	נ	המקום אשר יבחר	נח
ד. קדושת מקום בשילה	נג	ח. בדין עליה לרגל לדעת רשב"י דבזמן שילה הותרו	
ה. ביאור הא דשילה מיקרי מנוחה	נד	הבמות	ס

פרק ח: במה גדולה דנוב וגבעון

א. תבנית הבמה גדולה דנוב וגבעון	סא	סימן ח: דין שריפת פרים הנשרפין	עח
ב. קדושת מקום ודין מקטירין קטרת במקומו בנו"ג	סג	סימן ט: מצות עליה לרגל בנוב וגבעון	עט
א. קדושת מקום בנוב וגבעון	סג	סימן י: בדין אמירת שם המפורש בנוב וגבעון	פב
ב. קדושת מקום במשכן שבמדבר	סה	סימן יא: מזבח דשילה ונוב וגבעון	פג
ג. דין מקטירין קטרת במקום המזבח במשכן שבמדבר ובנו"ג	סה	סימן יב: ימי נוב וגבעון	פה
ד. בדין עומד ע"ג כלי או רגל חבירו בנו"ג ובמשכן	סו	סימן יג: סוף ימי גבעון	פו
סימן ג: אי בעינן קרא להתיר הקרבה בבמה בזמן נוב וגבעון	סז	סימן יד: ישיבה בעזרה ודין מורא מקדש בזמן היתר במות	פט
סימן ד: הזאות בין הבדים בנו"ג	ע	א. אי נוהג הדין דאין ישיבה בעזרה	פט
סימן ה: אי היה דין קדש הקדשים בנו"ג	עה	ב. מורא מקדש בנוב וגבעון	צ
סימן ו: הקטרת קטורת דיוה"כ לפני ולפנים בנו"ג	עה	ג. לדעת רש"י אי מותרת אכילת קדשים בישיבה בבמה לפני הארון	צא
סימן ז: קדושת מחנות בנוב וגבעון	עו	סימן טו: דין ביכורים בזמן נוב וגבעון	צא
		סימן טז: אי איכא מצות שמירת המקדש בבמה גדולה	צד

פרק ט: במה גדולה

א. גדר במה גדולה	צה	סימן ג: אי במה גדולה בעיא היתר במות	צט
ב. האם אפשר לעשות ב' במות גדולות	צח	סימן ד: בגדר הדין דציבור אין מקריבין בבמה קטנה	ק

פרק י: במה קטנה

סימן ח: בהא דאין מחיצה לדמים בבמה ..... **קכח**

סימן ט: הקרבת לילה בבמה קטנה ..... **קל**
א. אי איכא דינא דדס נפסל בשקיעת החמה

בבמה ..... **קל**
ב. זמן אכילת הקרבנות בגוונא דשחט וזרק

בלילה ..... **קלא**
ג. אי זמן האכילה משעת שחיטה או משעת

זריקה ..... **קלב**
ד. שחט וזרק ביום אי יכול להקטיר בבמה גדולה

בלילה ..... **קלג**

סימן י: שמאל בבמה ..... **קלד**

סימן יא: מתנות כהונה בבמה ..... **קלד**

סימן יב: בגדי שרת בבמה ..... **קלו**
א. למה לי קרא למעט בגדי שרת בבמה, ובגדר דין

בגדי כהונה ..... **קלו**
ב. שיטת הר"י מאורלייני"ש

קלז ..... **קלז**
ג. שיטת רש"י ושיטת הראב"ד

סימן יג: אין ריח ניחוח בבמה קטנה ..... **קלט**

סימן יד: בהא דנתמעט דין שחיטת צפון
בבמה ..... **קמ**

סימן טו: בהא דאין קידוש ידים ורגלים
בבמה ..... **קמא**

סימן טז: אי איכא דין ריצוי ציץ בבמה
קטנה ..... **קמב**

סימן יז: מחשבת חוץ למקומו בבמה
קטנה ..... **קמב**

סימן יח: מלח בבמה ..... **קמג**

סימן יט: הקטרת שאור ודבש בבמה ..... **קמג**

סימן כ: דין מעילה תרומת הדשן ואהדורי פוקעין
בקדשי במה ..... **קמו**

סימן כא: אי כופתין טלה הקרב בבמה ..... **קמח**

סימן כב: הקרבה בבמה קודם תמיד של שחר
ואחר תמיד של בין הערביים ..... **קמח**

סימן א: מזבח בבמה ..... **קג**

א. מה נחשב מזבח בבמה ..... **קג**
ב. למי"ד דלא בעינן מזבח אי מהני ע"ג קרקע ואי

איכא דין גובהה ..... **קו**

ג. מערכת עצים בבמה ..... **קז**

ד. זריקה בבמה אי בעי מזבח ..... **קט**
ה. בהא דקרבן כבש ריבוע ויסוד אין מעכבין

בבמה ..... **קט**
ו. אי עשה קרבן למזבח דבמה אי אית ליה שם

קרבן ..... **קי**

ז. אי מזבח דבמה מקדש פסולין ..... **קי**

ח. לינה בראש המזבח ..... **קיב**
ט. אי איכא דין שיהא המזבח מחובר

באדמה ..... **קיג**

י. הקטרה בראשו של מזבח ..... **קיד**

יא. מזבח שלא נשתמש בו הדיוט ..... **קיד**
יב. דבר שנעשה מתחילה לחולין אי כשר

בבמה ..... **קטו**

יג. עצי סתירה בבמה ..... **קטו**

יד. אי בונין מזבח דבמה בלילה ..... **קטז**

טו. בדין גזית במזבח דבמה ..... **קיז**

טז. אי איכא איסור נתיצת במה ..... **קיז**

סימן ב: שחיטה בבמה ..... **קיח**

א. גדר שחיטת במה ..... **קיח**

ב. אי שחיטת במה מקדשת את הדם ..... **קיט**

ג. אי בעינן כלי לשחיטה בבמה ..... **קכא**

סימן ג: עוף בבמה אי דינו במליקה או

בשחיטה ..... **קכא**

סימן ד: עבודת קבלה בבמה ..... **קכג**

סימן ה: הולכה בבמה ..... **קכד**

סימן ו: דין זריקה ושפיכת שיריים

בבמה ..... **קכה**

א. אי סגי בזריקה אחת ..... **קכה**

ב. אי איכא דין זריקה או דמהני לכתחילה

בשפיכה ..... **קכה**

ג. אי איכא דין שפיכת שיריים בבמה ..... **קכו**

ד. אכילת בשר קודם זריקה ..... **קכו**

סימן ז: הפשט וניתוח בבמה ..... **קכז**

סימן כג: אמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט בקדשי במה ובמת ב"נ ..... קנ	סימן כה: בדין הפסד קדשי במה ..... קנב
סימן כד: דם קדשי במה אי מקבל טומאה ואי מכשיר ..... קנא	סימן כו: אי נוהג דין פשטה קדושה בכולה בקדשי במה ..... קנג

פרק יא: הכשר העובד בבמה קטנה

סימן א: בגדר היתר הקרבת זר בבמה ..... קנד	סימן ח: אי ערל כשר להקריב בבמה ..... קע
סימן ב: אי אשה כשרה להקריב בבמה ..... קנז	סימן ט: גוי אי כשר להקריב בבמת ישראל ..... קעג
סימן ג: בדין לוי בבמה ..... קס	סימן י: פסול ערל לב וכהנים ששימשו בבית חונו או לדבר אחר ..... קעד
סימן ד: אי קטן כשר להקריב בבמה ..... קסא	א. אי ערל לב כשר להקריב בבמה ..... קעד
סימן ה: בדין טמא המקריב בבמה ..... קסג	ב. כהנים ששימשו בבית חונו או לע"ז אי כשירין להקריב בבמה ..... קעד
א. אי טמא פסול לעבוד בבמה ..... קסג	ג. האם ע"י כל הקרבה בבמה נאסר המקריב לעבוד במקדש ..... קעו
ב. בדברי האחרונים דאיכא פלוגתת תנאים בדין טמא בבמה ..... קסג	סימן יא: דין אונן בבמה ..... קעז
ג. אי איכא אזהרה לזר שלא לעבוד בטומאה בבמה ..... קסד	א. הקרבה באנינות ..... קעז
ד. טמא ששימש בבמה אי חייב מיתה ..... קסו	ב. כהן גדול אי מקריב באנינות בבמה ..... קעח
ה. המקור דטמא פסול בבמה ..... קסו	ג. דין אנינות בהקרבה שבעקידה ..... קעט
ו. אי זריקת טמא בבמה עושה שירים ..... קסו	ד. אונן אי משלח קרבנותיו בבמה ואי כה"ג אונן משלח קרבנותיו בבמה ..... קפ
סימן ו: בדין בעל מום המקריב בבמה ..... קסז	סימן יב: אי המקריבים בבמה הם שלוחי דידן או שלוחי דרחמנא ..... קפ
א. בעיקר דין הקרבת בעל מום בבמה ..... קסז	
ב. דין רציעת עבד עברי בזמן היתר במות ..... קסח	
סימן ז: שתויי יין ופרועי ראש אי כשרין להקריב בבמה ..... קסח	

פרק יב: קדשי במה קטנה וקדשי במה גדולה

א. אי חילוק הדינים תלוי במקומות ההקרבה או בגוף הקרבנות ..... קפג	ג. בגדר קליטת מחיצות ..... קפז
ב. דין קדשי במה גדולה שהקריבן בבמה קטנה ..... קפה	ד. שיטת ר' ינאי בקליטת מחיצות ..... קפח

פרק יג: קרבנות הקריבין בזמן היתר במות

סימן א: בגדר הדין דחובות יחיד לא קרבו בבמה ..... קצא	ב. שיטת רבנן ..... קצב
א. שיטת ר' יהודה ..... קצב	ג. שיטת ר' שמעון ..... קצג
	ד. שיטת הראב"ן ..... קצד

ד. בדין תודת קידוש העיר למ"ד דרך חובות שקבוע

להן זמן קריבין ..... רכב

ה. שיטת השטמ"ק בערכין בגדר תודת קידוש

העיר ..... רכג

סימן יא: מנחה בבמה ..... רכד

א. מנין דאין מנחה בבמה ..... רכז

ב. מנחה בבמה גדולה ..... רכה

ג. גדר הדין דאין מנחה קריבה בבמה ..... רכה

ד. מנחת ציבור בבמה ..... רכו

ה. מנחה הבאה עם הזבח ..... רכו

ו. מנחת העומר לר' שמעון ..... רכז

ז. בדברי הריטב"א בשבועות ט"ו ..... רכח

ח. לחם הפנים בבמה ..... רכח

ט. שתי הלחם בבמה ..... רכט

י. אי קרבנות במה קטנה קריבין מן החדש קודם

שתי הלחם ..... רל

סימן יב: נסכים בבמה ..... רל

א. נסכי נדבה בבמה ..... רל

ב. ניסוך המים בבמה גדולה ..... רלא

ג. ניסוך המים בבמה קטנה ..... רלא

ד. מקום זילוף הנסכים בבמה קטנה ..... רלב

ה. נסכי קרבן ציבור אי קרבו במדבר ..... רלב

ו. מנחה ונסכים בבמה אי קדשי קדוה"ג ..... רלג

ז. דין יין מגתו לניסוך בבמה קטנה ..... רלה

סימן יג: חביתי כהן גדול בבמה ..... רלו

סימן יד: מנחת קידוש העזרה ..... רלט

א. אי נפסלת מנחה זו ביוצא ..... רלט

ב. במה קידשו את העזרה ..... רמא

סימן טו: עולת נקבה בבמה קטנה ..... רמג

סימן טז: בן פקועה אי כשר להקרבה

בבמה ..... רמה

סימן יז: פסול זקן בבמה ..... רמה

סימן יח: אתנן בבמה ..... רמו

סימן ב: חובות יחיד שקבוע להן זמן לדעת ר'

שמעון ..... קצו

סימן ג: קרבנות נזירות ..... קצט

א. מחלוקת רבנן ור"מ לענין קרבנות נזיר אי קרבי

בבמה ..... קצט

ב. בגדר מחלוקת רבנן ור' מאיר ..... רא

ג. קרבנות נזיר עולם ..... רא

ד. בדין הריני נזיר ע"מ שאגלח מנדרים

ונדבות ..... רב

סימן ד: שלמים הבאין מחמת פסח ומותר

אשם ..... רב

א. דינם בבמה קטנה ..... רב

ב. דין שלמי פסח בבמה גדולה ..... רה

ג. ביאור הר"ש מסיריליאו בירוש' במגילה ..... רה

סימן ה: קרבן פסח דנשים בבמת יחיד ..... רו

סימן ו: פסח שני ..... רז

סימן ז: קרבן הגר בבמה ..... רח

א. האם קרבן הגר קרב בבמה ..... רח

ב. גר בזמן היתר במות אי מותר באכילת

קדשים ..... רט

ג. קרבן שלמים דגר אי קרב בבמה ..... רי

סימן ח: עולת ראיה ושלמי חגיגה בבמה ..... ריא

א. סתירת הסוגיות בדין עולת ראיה ושלמי

חגיגה ..... ריא

ב. שיטת הירושלמי ..... ריג

ג. חילוק בין עולת ראיה לשלמי חגיגה ..... ריד

ד. הקרבת עולת ראיה בתורת נדבה ..... רטו

סימן ט: דין שלמי שמחה בבמה קטנה ..... רטז

סימן י: קרבן תודה בבמה ..... ריז

א. בעיקר דין קרבן תודה בבמה ..... ריז

ב. אי קרבן תודה של ד' שצריכין להודות קרב

בבמה ..... ריח

ג. בדין שתי תודות שמקדשין בהן את העיר ..... רכ

פרק יז: בדין מצורע אי משלח קרבנות בבמה ..... רמז

פרק טו: אכילת קדשים מע"ש וביכורים בזמן היתר במות ובזמן שילה

סימן א: אכילת קדק"ד בבמה	רנא
א. מקום אכילת קדק"ד הקריבין בבמה	
גדולה	רנא
ב. אכילת קדק"ד הקריבים בבמה קטנה ע"י	
זר	רנב
ג. שיטת הראב"ד בהא דיום הקמת המשכן היה	
יום הראשון לאכילת קדשים	רנג
סימן ב: מקום אכילת קדק"ל בזמן היתר	
במות	רנה
סימן ג: אכילת פסח ומעשר בהמה לר' יהודה	
בזמן נוב וגבעון	רנו
א. ביאור החילוק בין מע"ש לקדק"ל לשיטת	
הראשונים דנאכלין בכל ערי ישראל	רנו
ב. שיטת תוס' בפסחים לגבי ביכורים	רנט
ג. דין בירה לענין אכילת מע"ש	רסא
ד. שיטת תוס' בזבחים קי"ט דמעשר בהמה נאכל	
רק בנו"ג	רסא
ה. שיטת האחרונים דקדק"ל שהקריבין בבמה גדולה	
אין נאכלין בכל ערי ישראל	רסג
סימן ד: אכילת מעשר שני בזמן נוב וגבעון לר'	
שמעון	רסג
א. שיטת תוס'	רסד
ב. שיטת רש"י	רסד
ג. שיטת הרמב"ם	רסה
ד. שיטת תוס' רבינו פרץ	רסה
סימן ה: אכילת קק"ל בשילה בכל הרואה	רסו
א. גדר האכילה בכל הרואה	רסו
ב. מקומות שיש להסתפק בדינם	ער
ג. אי הדין אכילה בכל הרואה הוי דין בגברא או	
במקום	רעא
ד. מחשב לאכול חוץ ממקום הרואה	רעא
סימן ו: אי איכא מצוה באכילת קדשי	
במה	ערב
סימן ז: אכילת קדשים באינינות בבמה	
קטנה	עדר
סימן ח: אכילת קדשי במה בטומאה	ערה
א. בעיקר דין אכילת קדשי במה בטומאה	ערה
ב. המקור דדין טומאה באכילה נוהג בבמה	ערה
סימן ט: בדין ערל באכילת קדשי במה	רעו

פרק טז: איסורי הקרבה בזמן היתר במות

סימן א: לאו ד"לא תעשון ככל אשר אנחנו	
עושים"	רעח
א. גדר הלאו לדעת ר"ש, אי יסודו מלתא דחוץ או	
דהוי לאו דמחוס"ז	רעח
ב. אי עובר בלאו על השחיטה או על	
ההעלאה	רעט
ג. אי לכל הראשונים עובר בלאו על הקרבת חובות	
בבמה לר"ש	רפ
ד. המקריב קרבנות ציבור בבמה אי עובר בלאו דלא	
תעשון	רפ
ה. אי לדעת רבנן עובר בלאו ודין קרבן ציבור	
לרבנן	רפא
ו. אי לדעת רבנן הלאו נוהג בזמן איסור	
במות	רפב
סימן ב: לאו דלא תוכל לזבוח את הפסח	רפב
א. גדר הלאו ובאיזה קרבנות נוהג	רפג
ב. אי נוהג לאו זה אף בשעת איסור במות	רפד
ג. אי לאו ד"לא תוכל לזבוח" נאמר דוקא לגבי	
השחיטה או אף לענין ההעלאה	רפה
ד. טעמא דר"ש למסקנת הסוגיא	רפה
סימן ג: לאו הבא מכלל עשה ד"ישרות	
תקריבו"	רפו
סימן ד: הקדישן בשעת איסור והקריבן בשעת	
היתר עובר בעשה	רפח
סימן ה: הקדישן בשעת היתר ונאסרו הבמות	
וחזרו והותרו	רצא
סימן ו: שיטת הרמב"ם בלאו ד"לא	
תעשון"	רצא

- סימן ז:** הקדישן בשעת היתר והקריבן בשעת איסור ..... **רצד**
 א. הקדישן בזמן איסור הבמות ואח"כ הותרו
 הבמות ושוב נאסרו ..... **רצד**
 ב. הקדישן למשכן קודם הקמת המשכן ..... **רצה**
- סימן ח:** קרבנות יחיד שהקדישן בשעת היתר לבמה גדולה והקריבן בבמה קטנה ..... **רצו**
- סימן ט:** המקריב קרבנות הראוין בבמה גדולה בחוץ אי חייב עליהם כרת דחוץ ..... **רחצ**
- פרק יז: במה בחוץ לארץ** ..... **ש**

פרק יח: אי איכא איסור לבנות במה בזמן איסור במות

- א. במה קטנה ..... **שג**   ב. במה גדולה ..... **שה**

פרק יט: דינים שונים בזמן היתר במות

- סימן א:** פסול יוצא בזמן היתר במות ..... **שז**
 א. בבמה קטנה ..... **שז**
 ב. בבמה גדולה ..... **שז**
- סימן ב:** דין שירה ותקיעה בחצוצרות בזמן היתר במות ..... **שח**
 א. בבמה גדולה ..... **שח**
 ב. בבמה קטנה ..... **שח**
- סימן ג:** דין בשר תאווה לר' ישמעאל בזמן היתר במות ..... **שט**
- סימן ד:** דין קליטת רוצח במזבח בזמן היתר במות ובזמן שילה ..... **שיא**
- סימן ה:** דין משא בכתף ופסול שנים בלויים בזמן נוב וגבעון ..... **שיב**
- סימן ו:** בדין עשית תבנית מקדש ומזבח בזמן היתר במות ..... **שיד**
- א. בדין עשית מזבח כתבנית המזבח ..... **שיז**
 ב. אי בזמן נ"ג היה נוהג האיסור לעשות כתבנית המשכן ..... **שטו**
- סימן ז:** דין הקרבת חולין בזמן היתר במות ..... **שטז**
 א. בבמה גדולה ..... **שטז**
 ב. בבמה קטנה ..... **שיז**
- סימן ח:** נטיעת עץ בסמוך לבמה ..... **שיט**
- סימן ט:** דין תמורה בשעת היתר במות ..... **שכ**
- סימן י:** בל תאחר בזמן היתר במות ..... **שכ**
 א. בקרבן שהקדישו לבמה גדולה ..... **שכ**
 ב. קרבן שהקדישו לבמה קטנה ..... **שכ**
- סימן יא:** מקום צנצנת המן ושמן המשחה בזמן נוב וגבעון ..... **שכא**

פרק כ: הקרבת קרבנות בזמן הזה

- סימן א:** הקרבת קרבנות בבמה בזמן הזה ..... **שכה**
 א. שיטות הראשונים אי מותר להקריב בבמה בזמן הזה למ"ד דקדושה ראשונה לא קדשה לעתיד לבא ..... **שכה**
 ב. ביאור שיטת רבינו חיים ..... **שכה**
 ג. סוגית הגמ' בע"ז י"ג ..... **שכה**
- סימן ב:** הקרבה בזמן הזה מדין במה במקום המקדש ..... **שכט**
 א. אי שייך להקריב מדין במה לשיטת הראב"ד ..... **שכט**
 ב. שיטת הראב"ן ..... **שלא**

פרק כא: הקרבה בבמה ע"פ הוראת נביא

סימן א: גדר היתר ההקרבה	שלז
סימן ב: הקרבת מנוח	שלו
א. היאך הותר למנוח לסמוך על הוראת	
המלאך	שלו
ב. דין העלאה על הסלע בלא אש	שלז
ג. בדין העלאה על גבי סלע	שלז

פרק כב: במת בני נח

סימן א: קרבן שלמים בבמת בני נח	שלט
א. בעיקר דין הקרבת קרבן שלמים בבמת	
ב"נ	שלט
ב. ביאור ראית הגמ' מקרא דאתה תתן בידינו	
זבחים ועולות	שמא
ג. שיטת התרגום אי קרבו שלמים בבמת	
ב"נ	שמב
סימן ב: הקרבת מנחה בבמת ב"נ	שמג
סימן ג: מזבח ועצים בבמת ב"נ	שמה
א. אי איכא דין מזבח	שמה
ב. דין מערכת עצים ודין שלא ישתמש הדיוט	
במזבח ועצים דבמת ב"נ	שמו
סימן ד: עוף בבמת ב"נ אי דינו בשחיטה או	
במליקה	שמז
סימן ה: שחיטת נכרי בבמת ב"נ	שמז
סימן ו: הקרבה בלילה בבמת ב"נ	שמט
סימן ז: מינין הפסולין ומחוסר אבר בקרבן	
ב"נ	שמט
סימן ח: בענין פסול טמא נרבע ונעבד בבמת	
ב"נ	שנא
א. אי טמא נרבע ונעבד פסולין לקרבן ב"נ	שנא
ב. גדר פסול טמא לקרבן ב"נ	שנה
ג. חשש רביעה בקרבן יתרו	שנו
ד. חשש רביעה בפסח מצרים	שנז
סימן ט: טריפה בקרבן ב"נ	שנח
א. אי טריפה פסולה לקרבן ב"נ	שנח
ב. אי לדעת הירושלמי טריפה פסולה לקרבן	
ב"נ	שס
ג. גדר פסול טריפה בקרבן ב"נ	שסא
סימן י: בדין מחשבת פיגול בבמת ב"נ	שסב
סימן יא: אי איכא דין משקה ישראל בבמת	
ב"נ	שסג
סימן יב: הקטרת שאור ודבש בבמת ב"נ	שסג
סימן יג: ב"נ מקריב כל מה שירצה	שסד
סימן יד: דין הבעלים בקרבן ב"נ	שסה
א. אי הקרבן מרצה ומכפר עבור הב"נ	שסה
ב. דין עמידה על הקרבן בבמת ב"נ	שסו
סימן טו: אי בעל מום כשר להקריב בבמת	
ב"נ	שסו
סימן טז: בדין ישראל המקריב קרבן ב"נ בבמה	
בזמן איסור במות	שסח
א. אי מתחייב כרת על הקרבנו	שסח
ב. בדינא דאסור לסייען ולעשות שליחותן	שע
ג. האם איכא לאו להקריב קרבן בע"מ בבמת	
ב"נ	שעא

מפתח נושאים בפרק פרת חטאת

דף קי"ב ע"ב מתני'

הבמות מותרות ועבודה בבכורות - בדין עבודה בבכורות ..... פרק ג'.	רש"י ד"ה בלא תעשה - משמע דאיכא לאו על השחיטה ..... פרק ט"ז סימן א' אות ב'.
באו לגלגל הותרו הבמות - במח' רש"י והרמב"ם בפיה"מ במקור ההיתר ..... פרק ו' אות ג'.	רש"י ד"ה ולא משום טומאה - אי מקשינן טמא לזר לענין הקרבה בבמה ..... פרק י"א סימן ה' אות ב'.
באו לשילה - בגדר משכן שילה ..... פרק ז'.	רש"י ד"ה קדשי קדשים - במקום אכילת קדשי קדשים בבמה, ובגדר היתר זר באכילת קדק"ד בבמה ..... פרק ט"ו סימן א'.
באו לנו"ג הותרו הבמות - גדר במת נו"ג וקדושת מקום בנו"ג ..... פרק ח'.	רש"י ד"ה קדשים קלים בכל מקום - בדין מחנות בגלגל, ובגדר היתר אכילה קדק"ל בכל מקום ..... פרק ו' אות ה'.
באו לירושלים נאסרו הבמות - הקרבת קרבנות בבמה בזה"ז ..... פרק כ'.	רש"י ד"ה קדשים קלים בכל ערי ישראל - בגדר היתר אכילת קדק"ל בכל מקום ..... פרק ו' אות ה', ופרק ט"ו סימן ג'.
הקדישן בשעת היתר ליכא כרת ..... פרק ט"ז סימן ז'.	ושחיטת צפון - בגדר דין צפון . פרק י' סימן י"ד.
הקדישן בשעת איסור והקריבן בשעת היתר עובר בעשה - פלוגתת רש"י והתוספ' פרק ט"ז סימן ד'.	
קדשים שהוקדשו למשכן ..... פרק ט"ז סימן ח'.	

דף קי"ג ע"א מתני'

ומתן סביב - זריקה ושפיכת שיירים בבמה ..... פרק י' סימן ו'.	וריה ניחוח - בדין דאין ריח ניחוח בבמה ..... פרק י' סימן י"ג.
ר"י אומר אין מנחה בבמה - בדין מנחה בבמה ..... פרק י"ג סימן י"א.	וריוח ידים ורגלים - למה לי למעטם מבמה הא ליכא כהונה וכל"ש ..... פרק י' סימן ט"ו.

דף קי"ד - סוגיא דמקריב מחוסר זמן בחוץ

בדיני לאו דלא תעשון ..... פרק ט"ז סימן א'.	בדיני לאו דלא תוכל לזבוח ..... פרק ט"ז סימן ב'.
שיטת הר"מ בלאו דלא תעשון פרק ט"ז סימן ו'.	היתר במה לחבירו - בדין מותר פסח אי קרב בבמה ..... פרק י"ג סימן ד'.

דף קט"ו ע"ב

וישלח את נערי בני' ופסקיה - מי היו המקריבים בסיני ..... פרק ג' אות ה', ופרק ד' אות ב'.	בדין הקרבת ישראל ממתן תורה עד הקמת המשכן ..... פרק ב'.
בדין עבודה בבכורות ..... פרק ג'.	בדיני במת ב"נ ..... פרק כ"ב.

דף קט"ז ע"א

רש"י ד"ה זכרים ונקבות ..... פרק ב' אות א'.	במח' אי קרבו שלמים לב"נ ..... פרק ב' אות ב', ופרק ד' אות ה', ופרק י"ג סימן ד' אות ג', ופרק כ"ב סימן א' - ב'.
בדין מחוסר אבר ושאר פסולים בבמת ב"נ ..... פרק כ"ב סימן ז'-ח', וסימן י"ג.	קושית הגמ' מויזבחו זבחים ..... פרק ד' אות ה'.
בדין טריפה בבמת ב"נ ..... פרק כ"ב סימן ט'.	רש"י שם ד"ה ויזבחו - בגדר הקרבת ישראל ממתן תורה עד הקמת המשכן ..... פרק ב'
בדינא דטהורין ולא טמאין ..... פרק כ"ב סימן ח', וסימן י"ג.	בגדר ההקרבה בבמת סיני ..... פרק ד' אות ה'.

דף קט"ז ע"ב

בדינא דאסור לסייען ולעשות שליחות [ובדברי תוס' שם] ..... פרק כ"ב סימן ט"ז.	דין מזבח שלא נשתמש בו הדיוט בבמת ישראל ..... פרק י' סימן א' אות י"א-י"ג.
מעשה דתרי עולמי גולאי - דין מזבח שלא נשתמש בו הדיוט בבמת ב"נ ..... פרק כ"ב סימן ג'.	בשילה לא היו אלא ב' מחנות ..... פרק ט"ו סימן ה' אות א'.

דף קי"ז ע"א

אלא ב' מחנות לקליטה ..... פרק ו' אות ז'.	בדעת ר"ש דחובות שקבוע להם זמן קרבו ..... פרק י"ג סימן ב'.
במח' התנאים אי חובות יחיד קרבי בזמן היתר במות ..... פרק י"ג סימן א'.	רש"י ד"ה כל שאין - דצבור בקטנה לא מקרבי ..... פרק ט' סימן ד'.

דף קי"ז ע"ב

בדין קרבנות נזירות ..... פרק י"ג סימן ג'.	רש"י ד"ה אין מנחה בבמה ..... פרק י"ג סוף סימן א', וסימן ג'.
בדין דאין מתנות כהונה נוהגין בבמה ..... פרק י' סימן י"א.	תוד"ה ורבנן - בדין מנחה בבמה ..... פרק י"ג סימן י"א.
לחמי תודה' - בדין קרבן תודה בבמה ..... פרק י"ג סימן י'.	

דף קי"ח ע"א

מהו דתימא ליבעי קדוש בכורות כמעיקרא ..... פרק ג' אות ג'.	בדין מנחה בבמה לר"ש ..... פרק י"ג סימן י"א אות ו'.
בדין נסכים בבמה ..... פרק י"ג סימן י"א אות ה', וסימן י"ב ופרק י"ט סימן ב'.	גיר' הספרים דמשני דאיכא עולת ראיה - בדין עולת ראיה בבמה ..... פרק י"ג סימן ח'.
בדעת ר"ש גבי חובות הקבוע להם זמן ..... פרק ז' אות ו', ופרק י"ג סימן ב'.	דהא איכא חביתין - בדין חביתין כה"ג בבמה ..... פרק י"ג סימן י"ג.

בשילה היה בית אבנים מלמטן ויריעות מלמעלן – בדין כל הרואה את שילה ..... פרק ט"ו סימן ה'.
בגדר משכן שילה ..... פרק ז'.

דף קי"ח ע"ב

חשבון השנים של ימי נוב וגבעון ..... פרק ח' סימן י"ב- י"ג.

דף קי"ט ע"א

למה חילקן - למה לי קרא להתיר הבמות בנו"ג ..... פרק ח' סימן ג'.
בביאור סוגית הגמ' אי הכי מע"ש נמי ..... פרק ט"ו סימן ג'- ד'.
הא מני ר"ש וכו' מעשר בהמה חובות שאין קבוע להן זמן - בדין חובות יחיד הקבוע להם זמן לדעת ר"ש ..... פרק י"ג סימן ב'.
בדעת ר' שמעון בר יוחאי דבשילה הותרו הבמות ..... פרק ז' אות ו', ופרק א' אות ג'.
רש"י ד"ה זו וזו - קדושת מקום בשילה ..... פרק א' אות ב', ופרק ז' אות ד'.
תוד"ה באו - בדין ביכורים בזמן היתר במות ..... פרק ח' סימן ט"ו,
ופרק ט"ו סימן ג' אות א'- ב'.

דף קי"ט ע"ב

הקרבת מנוח ..... פרק כ"א סימן ב'.
תוד"ה הקדישן - המקריב ק"צ בבמה אי עובר בלאו דלא תעשון ..... פרק ט"ז סי' א' אות ד', וסימן ב' אות ד'.
המקריב ק"צ או חובות בב"ק עובר בלאו הבא מכלל עשה - גדר האיסור ..... פרק ט"ז סימן ג'.
קרבת יחיד שהקדישן לב"ג והקריבן בב"ק ..... פרק ט"ז סי' ח'.
בדין עופות בבמה ..... פרק י' סימן ג'.
בדין דאין כיהון בבמה ..... פרק י"א סימן א'.
בדין דאין בגדי שרת בבמה ..... פרק י' סימן י"ב.
בדין דאין כלי שרת בבמה ..... פרק י' סימן ד'.
בדין דאין מחיצה לדמים בבמה ..... פרק י' סימן ח'.
רש"י ד"ה וזרק - בדין אשה בבמה ..... פרק י"א סימן ב'.
בביאור סוגית הגמ' דקדשי במה קטנה וגדולה וקלטוה מחיצות ..... פרק י"ב.

דף ק"כ ע"א

בדין הפשט וניתוח בבמה ..... פרק י' סימן ז'.
בדין דאין קרן במזבח דבמה ..... פרק י' סימן א' אות ה'- ו'.
בדין שחיטה בבמה ..... פרק י' סימן ב'.
רש"י ד"ה ומומין - בדין בע"מ המקריב בבמה ..... פרק י"א סימן ו'.
בדין בע"מ המקריב בבמת ב"נ ..... פרק כ"ב סימן ט"ו.

דף ק"כ ע"ב

רש"י ד"ה לעשות - בדין טמא המקריב בבמה ..... פרק י"א סימן ה'.
אכילת קדשי במה בטומאת גברא וטומאת בשר ..... פרק ט"ו סימן ח'.

מבוא

מימות אדם הראשון* היה נוהג דין הקרבת הקרבנות, ונתפרשה בתורה הקרבת קין והבל והקרבת נח, ומבואר בזבחים קט"ו ע"ב דהיתה להקרבה זו דינים מיוחדים דהיתה כשירה מחיה וכל עוף ובעל מום היה כשר בה, וכשירה היתה בכל מקום, והקרבה זו נקראת הקרבת בן נח, וכשירה בנכרים עד היום הזה². ממדת תורה³ נתחדשה הקרבה המיוחדת לישראל, הכשירה רק מבהמה תמימה ובעל מום פסול בה⁴, והיא הנקראת הקרבה בבמת ישראל, וכשירה היתה הקרבה זו בכל מקום. בשעת הקמת המשכן נאסרה ההקרבה בבמה והותרה ההקרבה רק במשכן⁵.

משנכנסו בני ישראל לארץ והוקבע המשכן בגלגל הותרה ההקרבה בכל מקום י"ד שנים של כיבוש וחילוק, ובאותו זמן היו נוהגים ב' דיני הקרבה, (א) הקרבה בבמה קטנה, שהיא במה שיכול כל אחד לבנות לעצמו בחצירו או על ראש גגו ולהקריב בה לה'⁶, (ב) הקרבה בבמה גדולה [או במת ציבור]⁷ שהיא המזבח הנמצא באהל מועד שבגלגל. ומצינו הרבה חילוקי דינים בין במה קטנה לבמה גדולה ויתבאר לקמיה. לאחר י"ד שנה של כיבוש וחילוק עבר המשכן לשילה, ובאותה שעה נאסרו⁸ להקריב בבמה קטנה והותרה ההקרבה רק במשכן שילה כמנין שס"ט שנה, ודין ההקרבה במשכן שילה היה כדין ההקרבה במקדש⁹. בשמת עלי הכהן חרבה שילה, ועבר אהל מועד לנוב, וכשמת שמואל חרבה נוב והעבירו את אהל מועד לגבעון, ובאותן נ"ז שנה שהיה האהל מועד בנוב וגבעון שוב הותרה ההקרבה בבמות, ומשנבנה הבית שוב נאסרו הבמות.

זו או דכשרה אף על גבי סלע או אבן, [ע"י בזה בפרק י' סימן א'].

ז. ואף במה גדולה אין דינה כמשכן ומקדש, כמבואר בסוגיא בדף קי"ז דלרוב תנאים אין קריבין בה חובות יחיד, ובתוס' בדף קי"ט ע"ב מבואר דלמ"ד דאין מנחה בבמה אף בבמה גדולה לא קרבה מנחה.

ח. כן מבואר במשנה בדף קי"ב ע"ב, אך בדף קי"ט ע"א איכא שיטת ר' שמעון בר יוחאי דהותרו הבמות בזמן שהיה המשכן בשילה.

ט. ונתבאר חשבון השנים בגמ' בדף קי"ט ע"א.

י. ועדיף מבמה גדולה.

יא. כמבואר בגמ' קי"ח ע"ב. אמנם ע' בגר"א בסדר עולם פרק י"ג שהעיר דמשמע שהיו מקריבין בגבעון עוד ז' שנים ע"ש, [ע' מש"כ בפרק ח' סימן י"ב].

א. כמבואר בגמ' ע"ז ח' ע"א, דיום שנברא בו אדם הראשון כיון ששקעה עליו חמה אמר אוי לי שבשביל שסרחתי עולם חשוך בעדי ויחזור עולם לתוהו ובוהו וכו', כיון שעלה עמוד השחר אמר מנהגו של עולם הוא, עמד והקריב שור שקרניו קודמין לפרסותיו שנאמר ותיטב לה' משור פר מקרין מפריס.

ב. כמבואר בגמ' שם, "ונכרים בזמן הזה רשאים לעשות כן".

ג. כמבואר בסוגיא בדף קט"ז, ויתבאר בפרק ב'.

ד. כמבואר בתמורה ד' ע"א.

ה. שנאמר (אחרי מות י"ז, ד') "ואל פתח אהל מועד לא הביאו להקריב קרבן לה'", הרי דהזהירה בזה התורה שלא להקריב חוץ למשכן.

ו. ונחלקו תנאים בזבחים ק"ח אי בעינן מזבח להקרבה

אחר שחורב הבית נחלקו הראשונים האם הותרו הבמות, דלדעת רש"י (ק"ט ע"א, ד"ה זו וזו שילה) דבר זה תלוי במחלוקת תנאים אם קדושת המקדש קדשה לשעתה וקדשה לעתיד לבא, דלמ"ד דלא קדשה לעתיד לבא הרי דמותרת ההקרבה בבמה בזמן הזה^{יב}, ולדעת תוס' (זבחים ס"א, ומגילה דף י') אף למ"ד דקדושת המקדש בטלה בזמן הזה, אסור להקריב בבמה^{יג}.

יב. וה"ה דהותרה ההקרבה אחר חורבן בית ראשון עד יג. עי' בזה בפרק כ' סימן א'.

שהוקם בית שני, [ושוב נאסר עד חורבנו].

פרק א'

ביסוד דין איסור ההקרבה בבמה בזמן איסור במות

במשנה ריש פרת חטאת נתבארו כל חילוקי הזמנים לגבי איסור והיתר במות, דמיום שהוקם המשכן נאסרו הבמות, ומשנכנסו לארץ והעמידו המשכן בגלגל הותרו הבמות, ומשהוקם המשכן בשילה נאסרו הבמות, ולאחר שעבר לנוב וגבעון שוב הותרו הבמות, ומשהוקם המקדש בבית עולמים נאסרו הבמות, ובסוגיא בדף קי"ט נתפרשו הדברים מקראי. וצ"ב בגדר הדברים, במה תלי איסור והיתר ההקרבה בבמה.

א. שיטת הירושלמי

בירושלמי מגילה (פ"א ה"ב) איתא, ר' יסא בשם ר' יוחנן, זה סימן כל זמן שהארון בפנים במות אסורות, יצא הבמות מותרות, ר' זעירא בעא קומי ר' יסא אפילו לשעה כגון ההיא דעלי. הרי דמבואר בירוש' דהטעם שנאסרו הבמות במשכן שבמדבר ובזמן שילה הוא כיון שהארון היה בפנים [המשכן], דהארון הוא הגורם לאיסור במות^א, ולכן הסתפקו בירוש' היכא דיצא הארון לשעה בזמן שילה אי נימא כיון דאין הארון בפנים הותרו הבמות, או דילמא רק כשיצא בקביעות הותרו הבמות.

והדברים מבוארים יותר בדברי המאירי (מגילה ט' ע"ב) וז"ל, וכבר נודע לנו ממסכת זבחים שעד שלא הוקם המשכן הותרו הבמות ומשהוקם המשכן נאסרו, הואיל והיה שם מזבח וארון עמו, באו לגלגל כל שבע שכבשו ושבע שחלקו והיה הארון הולך עמם במלחמותיהם ולא היה קבוע עם המזבח בגלגל הותרו הבמות, באו לשילה אחר חלוקת הארץ ועמד הארון קבוע עם המזבח נאסרו הבמות, באו לנוב וגבעון הותרו הבמות, כלומר באו לנוב אחר שחרבה שילה והגלה הארון ביד פלשתים בימי עלי הכהן, ובאו לנוב והביאו

שם את המשכן ואת המזבח אבל לא הארון שהרי ביד פלשתים היה, וכן בזמן שהחריב שאול את נוב עיר הכהנים והביאו המשכן והמזבח לגבעון לא היה הארון עמו שכבר היה מוגלה ביד פלשתים, ואף כשחזר להם לא קבעוהו עם המשכן והמזבח לא בנוב ולא בגבעון מפני שמתיראים היו עליו והיו מעמידין אותו בערי המבצר, וכן שעמד זמן בבית עובד אדום עד שהעלהו דוד לציון, וכל זמן זה הואיל ולא היה הארון קבוע עם המזבח הותרו הבמות, באו לירושלים ונבנה בית עולמים והוקבע הכל על מכונו וארון אצל מזבח נאסרו הבמות ולא היה להן עוד היתר, עכ"ד^ב.

הרי דמבואר במאירי כדברי הירושלמי דהגורם לאיסור במות הוא מה דהארון קבוע עם המזבח שבמשכן, ולכן בזמן שהיה המשכן שבמדבר בשילה נאסרו הבמות כיון דהיה הארון עם המזבח, והוקשה למאירי דאף בגלגל היה הארון במקום המזבח בגלגל, וע"ז הוסיף המאירי דבעינן שיהא הארון קבוע עם המזבח, דבשילה היה הארון קבוע עם המזבח, משא"כ בגלגל שהיה הארון יוצא עמם במלחמותיהם ולא היה קבוע עם המזבח^ג, ובנו"ג לא היה כלל עם המזבח.

א. דאין לומר דכונת הירושלמי לומר רק סימן בעלמא שתדע מהו זמן האיסור וההיתר, חדא דלמ"ל לסימן זה, ועוד א"כ מהו הספק ביצא לשעה, והרי אין הארון האוסר אלא משכן שילה האוסר, ופשוט דאף שיצא הארון לשעה משכן שילה יאסור.

ב. וע' כע"ז בפי' הר"י מלוניל מגילה (שם).

ג. ואף דבעלמא היו הולכין למלחמה עם ארון העץ שעשה משה שבו היו מונחין שברי הלוחות וארון של זהב שעשה בצלאל היה נשאר במקומו בקדש הקדשים, במלחמת יהושע היו הולכין למלחמה עם הארון שעשה בצלאל כמבואר בתוס' עירובין ס"ג ע"ב (ד"ה כל זמן).

ונר' לבאר דבריהם, דאין הארון עצמו גורם לאיסור הקרבה בבמות, אלא האוסר הקרבה בבמה הוא המשכן, אלא דשם המשכן תלוי בארון, דאי הארון קבוע עם המזבח, הרי דאית ליה למשכן תורת משכן גמור¹ וממילא בכחו לאסור הקרבה בשאר מקומות, אבל אי אין הארון נתון שם בקביעות הרי דלמשכן ליכא תורת משכן גמור, ולמזבח יש שם במה גדולה, ואינו אוסר הקרבה בשאר מקומות.

וגדר הדברים הוא, דכיון דאיכא מקום המקודש בתורת משכן ה', דין כל הקרבנות ליקרב דוקא במשכן ולא חוץ למשכן בבמה, דאיכא מקום הנבחר להקרבה ולכן אסור להקריב חוץ ממקום הנבחר, אבל במה גדולה לא מיקריא מקום הנבחר כיון דאינה מקודשת בתורת משכן, ואינה אוסרת הקרבה חוץ לבמה גדולה.

ובעין דברינו דבדליכא ארון חסר בדין משכן, מצינו לענין חובות יחיד דלא קרבי בבמה גדולה [דגלגל ונו"ג] וקרבי במשכן שבשילה, ופרש"י בסוטה (ט"ו ע"ב) דהיינו משום "דבמה הויא ולא היה שם ארון אלא מזבח הנחושת לבדו", והיינו דבלא ארון קבוע מיקרי במה [גדולה] בעלמא דלא קריבים בה חובות יחיד, ואי איכא ארון [קבוע] עם המזבח, הרי דאית ליה שם משכן וקרבי ביה חובות יחיד. וכע"ז מבואר בתו"י יומא מ"ד וז"ל, "דרחמנא אמר משכן ממש שיהא עומד בקדושתו כמשפטו שיהא הארון בקדש הקדשים ובנוב וגבעון לא היה הארון אלא בקרית יערים". ומסתברא דה"ה לענין לאסור במות גדר הדבר הוא דכשהארון נתון עם המזבח, מיקרי משכן גמור ודינו לאסור שאר מקומות.

וכן מבואר להדיא בהמשך דברי המאירי שם וז"ל, וכל אותן הזמנים שהיו הבמות מותרות היה מזבח הנחשת

של משה קרוי אצלם במה גדולה מפני שהיה קבוע במקום אחד לשם כל הצבור, ומ"מ לא סר שם במה מעליו כל זמן שלא היה הארון קבוע עמו, עכ"ל. הרי דמפורש במאירי דמחמת שאין הארון קבוע עם המזבח אית ליה שם במה גדולה, ומבואר דאי הארון קבוע עם המזבח הרי דסר מיניה שם במה ומיקרי מזבח של משכן, ובזה תלי איסור במות, דאי אית ליה שם משכן נאסרו הבמות ואי לא חשיב משכן אלא במה לא נאסרו הבמות.

ב. שיטת רש"י והרמב"ם

והנה מדברי רש"י נר' דאית ליה דרך אחרת בזה, דהנה בדף קי"ט, שאלו מנא ה"מ דבזמן נוב וגבעון הותרו הבמות, ודרשו מקרא דכי לא באתם אל המנוחה והנחלה למה חילקן כדי ליתן היתר בין זה לזה, ומבואר דלולא גזה"כ מיוחדת היו נאסרין הבמות בזמן נוב"ג, וצ"ב טעם הדבר, ומבואר מדברי רש"י שם (ד"ה זו וזו) דקס"ד דקדושת שילה קדשה לעתיד לבא², וקמ"ל הקרא דנסתלקה כל קדושת שילה ע"י חורבנה.

והנה אי נימא כדברי הירוש' והמאירי דטעם איסור במות בזמן שילה הוא מחמת הארון, הרי דפשיטא דלאחר חורבן שילה דנלקח הארון ע"י הפלשתים לא שייך שקדושת שילה תאסור במות, דשילה בלא ארון לית ליה שם משכן ואינו אוסר במות, וכל הספק של הירוש' היה ביצא לשעה אבל ביצא לקביעות בזמן שילה פשיטא ליה דהותרו הבמות, וכל שכן שנחרכה שילה ונלקח הארון באופן קבוע.

ונר' מוכח ומבואר מדברי רש"י, דהטעם דבשילה נאסרו הבמות אינו מחמת הארון, אלא משום דבשילה

ד. וכן מבואר במש"ח בפ' פקודי (ל"ה, כ"א) וז"ל, משכן העדות, הנה בארתי לעיל דארון מוכרח להיות בו העדות, והמשכן אימת הוא נחשב לאהל מועד לאסור הבמות, רק כשיש בו ארון, כדתניא בתוספתא סוף זבחים וכו', וזה שאמר שדין משכן יש לו רק כשהוא "משכן העדות", שהעדות נתון בו, עכ"ל.

ה. דרש"י כ' שם דלמ"ד זו וזו שילה דלית ליה הילפותא דליתן היתר בין זה לזה, הא דהותרו הבמות בזמן נוב"ג הוא כיון דס"ל להאי מ"ד דלא קדשה לעתיד לבא [וה"ה בקדושת ירושלים יש היתר בתרה], ומבואר דכל הילפותא ליתן היתר בזמן נוב"ג, נצרכת למ"ד דקדושת ירושלים קדשה לעתיד לבא דלולא הקרא הו"א אף לענין קדושת שילה דקדשה לעתיד לבא ונאסרו הבמות, וכן משמעות לשון רש"י בד"ה אי הכי "שהרי נסתלקה כל קדושת שילה".

ונר' דאף לענין איסור במות איכא חילוק בין משכן למקדש, דבמקדש דעיקר קדושתו מקדש, קדושת המקום היא האוסרת הקרבה בשאר מקומות שלא נתקדשו, ובמשכן דעיקרו קדושת מחיצות המשכן עצמו הוא האוסר הקרבה חוצה לו.

והנה יש להסתפק בגדר משכן שילה אי קדושתו קדושת משכן או קדושת מקדש, ונר' דלפי המבואר [בפרק ד'] בדעת הירוש' דהיה שם כל המשכן שעשה משה, הרי דהיתה קדושתו קדושת משכן, ול"ש למימר דהיה בו קדושת מקום דמקדש, דכיון דנאמר ביה דין קדושת משכן תו לא שייכא ביה קדושת מקדש, כיון דהוו תרי קדושות חלוקות דלא שייכי אהדדי.^ט

ומעתה מבואר היטב החילוק בין בית שני לשילה, דלדעת הירוש' חלוק ביסודו איסור במות דירושלים מאיסור במות דשילה, דאיסור במות דירושלים תלי בקדושת המקום ואילו איסור במות דשילה לא תלי בקדושת המקום אלא בשם משכן, ולהכי בירושלים דהמקום נתקדש בקדושת מקדש, קדושת המקום היא האוסרת הקרבה במקום אחר, ולכן בבית שני אף שלא היה ארון נאסרו הבמות מחמת קדושת המקום [וכן בזה"ו למ"ד דקדשה לעתיד לבא נאסרו הבמות], ואילו בשילה דלא נתקדש המקום בקדושת מקדש האוסרת במות,^ז מיתלא תלי איסור במות בשם משכן דשילה ושפיר אפשר לומר דשם המשכן תלוי בארון, דהמשכן מיקרי "משכן העדות"^ח ולכן עיקר החפצא של המשכן תלוי בארון.

נתקדש המקום בקדושת מקום דמקדש,^י וקדושת המקום אוסרת במות, דאי נתקדש המקום בקדושת מקדש הרי דקרינא ביה "מקום אשר יבחר" ואסור להקריב חוץ לאותו מקום, ואף אי יצא הארון בזמן שילה קדושת המקום לא תתבטל ותאסור במות, ולכן ס"ד דאף לאחר חורבן שילה יאסרו הבמות, דכמו דחזינן לענין קדושת ירושלים דלמ"ד קדשה לעתיד לבא איכא קדושת מקום אף לאחר חורבנה דקדושתה לא בטלה, וקדושת המקדש אוסרת במות, ה"ה נימא לגבי שילה דקדושת המקום דידה תאסור במות אפילו לאחר חורבנה, קמ"ל קרא דליתן היתר בין זה לזה, דבשילה בטלה הקדושה לאחר חורבנה.^י

והנה יש להעיר על דברי הירוש' [והמאיר] דאיסור במות מיתלא תליא בארון [ולכן מספקא ליה ביצא הארון בזמן שילה אי נאסרו הבמות], דהרי בית שני יוכיח, דלא היה שם ארון ואף על פי כן היה עליו תורת מקדש לאסור הקרבה בבמה,^י ומוכח דלא בעינן שיהיה הארון אצל המזבח לאסור במות, וצ"ע.

ואשר יראה לבאר בזה, דהנה איכא תרי קדושות החלוקות ביסוד דינן, קדושת משכן וקדושת מקדש, קדושת משכן היא ביסודה קדושת מחיצות, דהיינו קרשי המשכן והיריעות והקלעים [וע"י המחיצות נתקדש החלל שבתוכן] דהמחיצות נתקדשו בשמן המשחה (ע' שבועות ט"ז ע"ב), וקדושת מקדש עיקרה קדושת מקום, דע"י שקידשו את המקום ראוי להקריב שם קרבנות בלא מחיצות דהא מקריבין אע"פ שאין בית, ולא היה הבנין צריך להתקדש כלל ולא היה משוח בשמן המשחה, והני תרי קדושות חלוקות בגדרן ודינן.

ו. וע' בתוס' שבועות ט"ו דמבואר דבשילה קידשו המקום והמהרש"א ביאר טעם הדבר, דמשכן שילה שהוא מיקרי מנוחה בקביעות מקום והיה אבנים מלמטה וכו' כדאיתא פ"ב דזבחים, ע"כ היה צריך לקדש המקום, וע"ע בחי' מרן רי"ז הלוי על הרמב"ם (הל' בית הבחירה) שכ' בתוה"ד בזה"ל, דגם בשילה עצם המקום והקרקע נתקדשו בקדושת מקדש כמבואר בתוס' שבועות ט"ו, עכ"ל.

ז. וכמו שכ' רש"י (ד"ה אי הכי) "נסתלקה כל קדושת שילה", ולא מסתבר לומר דבגזה"כ הזו נשתנה כל גדר איסור במות דשילה, ונתחדש דתלוי בארון.

ח. וכן חזינן בגמ' בדף ק"ז ע"ב דלמ"ד דקדשה לעתיד לבא פשוט דנאסרו הבמות בזמן הזה, אע"ג דליכא ארון, וע"כ דהאוסר הוא קדושת המקום.

ט. ע' בפרק ח' סימן ב' מש"כ בזה.

י. דסבירא ליה לירוש' דרק ירושלים הוי המקום הנבחר להתקדש בקדושת מקום האוסרת במות.

יא. על שם הלוחות שבארון.

שבתוכו, ולהכי אי איכא ארון במשכן הוי משכן גמור ואוסר הקרבה בבמה, ואי ליכא ארון לא מיקרי משכן גמור ואינו אוסר במות.

שהיה מקום קבוע ונתישבו ולא נסעו דע"ז היתה מנוחה האוסרת הקרבה בבמה, ולכא' צ"ב מה ענין קביעות המשכן לאיסור במות.

ובל זה בדעת הירושלמי [והמאיר], אך לפי מה שביארנו לעיל בשיטת רש"י, נמצא דגם בשילה היתה קדושת מקום והיא גרמה לאיסור במות, ובפרק ז' יתבאר בדעת הבבלי שלא היה בשילה כל המשכן שעשה משה, רק היריעות למעלה לאשוויי תורת אהל, ונר' שהדבר מתיישב היטב לפי הנ"ל, דלדעת הבבלי עיקר החפצא דשילה הוא מקדש, דכיון דלא היה בו כל המשכן שעשה משה הרי דלא היתה בו קדושת משכן, ונתקדש מקומו בקדושת מקדש, וכיון דעיקר החפצא דשילה הוא מקדש הרי דנתקדש מקומו באותה קדושה כמקום המקדש בירושלים, וקדושה זו אוסרת במות אף בלא ארון כדחזינן בבית שני, ולכן ס"ל לרש"י דבשילה נאסרו הבמות מחמת קדושת המקום ולא תלי בארון.

והנר' ביאור הדברים כמו דנתבאר לעיל בדעת רש"י, דאיסור במות דשילה תלוי בקדושת המקום, ולכן ס"ל לרמב"ם [ולקרא] דאיסור הבמות תלוי בקביעות המקום, דבשילה כיון דהיתה קביעות מקום הרי דאף נתקדש המקום בקדושת מקדש, וקדושת המקום אוסרת במות, אבל בנו"ג דלא היו קבועים שם לא קידשו את המקום ולכן לא נאסרו הבמות.

ובן מתבאר מתוך דברי המהרש"א (שבועות ט"ו), שכ' שם לבאר את דברי התוס' מאי שנא משכן שבמדבר שלא היה צריך קידוש בב' תודות ובשירי מנחות, ואילו משכן שילה ומקדש דירושלים הוצרך לקידוש, וז"ל דב[משכן] משה לא היה למשכן שום קביעות מקום ולא היה צריך לקדש המקום בהיקף ב' תודות ובשירי מנחה, אלא שהמשכן נתקדש במשיחה, אבל בימי יהושע שנתקדש משכן שילה שהוא מיקרי מנוחה בקביעות מקום והיה אבנים מלמטה וכו' כדאיתא פ"ב דזבחים, ע"כ היה צריך לקדש המקום, עכ"ל.

הרי דכתב המהרש"א, דכיון דבמשכן שילה היה קביעות מקום לכן צריך היה לקדש את מקום המשכן, והן הן הדברים, דקדושת המקום תליא בקביעות המשכן, ולכן בשילה דהיה המשכן קבוע נתקדש המקום ונאסרו הבמות, ואילו בנו"ג דלא היה המשכן קבוע לא נתקדש המקום ולא נאסרו הבמות.

והנה יעוין בקר"א (ק"ט ע"א ד"ה ולענין) שביאר הטעם דבזמן נר"ג הותרו הבמות [למ"ד זו וזו שילה, דליכא קרא להיתר], דצ"ל דנר"ג ודאי לאו בכלל מנוחה ונחלה הם כיון דלא היה מקום קבוע אלא לפי שעה, משא"כ שילה דמיקרי ג"כ בית וכו', אבל נר"ג לא נקראין אלא אהל וכו', ע"כ לא נאסרו הבמות אז ומסברא קים ליה הכי". הרי דמבואר בקר"א דאיסור במות אינו תלוי בארון אלא בקביעות מקום המשכן, דבנו"ג היה רק אהל לפי שלא היה מקום קבוע אלא לפי שעה ולכן לא נאסרו במות, ואילו בשילה היה בנין אבנים לפי שהיה המשכן קבוע ואסר במות².

והנה מבואר מכל הנ"ל דלדעה זו הטעם דמשכן דנר"ג לא אסר הקרבה בבמה הוא כיון דלא היה קבוע, וביארנו דהכונה דכיון דלא היה קבוע לא נתקדש מקומו ובעינן קדושת מקום לאסור במות, אך לכא' הדברים צ"ב, דהרי חזינן דהמשכן במדבר אסר הקרבה חוצה לו, אע"ג דלא היה קבוע ולא נתקדש מקומו, ומוכח דלא בעינן קדושת מקום לאסור הקרבה בבמה וסגי בשם משכן, ומאי גרע במה גדולה דנר"ג ממשכן שבמדבר, וצ"ע.

ואף מדברי הרמב"ם נר' דאיסור במות תלוי בקביעות המשכן, דהרמב"ם בפיה"מ (זבחים פ"ד) ביאר הא דנאסרו הבמות בשילה בזה"ל, דאחר שהיה שם בנין אז הוא מנוחה לפי שנתישבו ולא היתה שם נסיעה וה' צוה שלא להקריב בבמות לכשתהיה שם מנוחה והוא מה שנאמר כי לא באתם עד עתה אל המנוחה, ומכאן ראייה שבשעה שיגיעו אליה שיהא אסור עליהן להקריב בבמות, עכ"ל. ומבואר ברמב"ם דאיסור במות בשילה הוא מחמת

יב. וע' בפרק ז' שהבאנו מהעבודה תמה והערוך השלחן שהאריכו לבאר דהבנין בשילה היה מחמת קביעות המקום.

בקדושת מקדש לאסור במות, וכן מתבאר מדברי הקר"א (ק"ט ע"ב ד"ה גמ') ע"ש היטב". אבל לפי הירוש' והמאירי דטעם איסור במות תלוי בארון, צ"ב אמאי הותרו הבמות לרשב"י בשילה דהרי היה הארון קבוע ואית ליה שם משכן גמור כמשכן שבמדבר,

וע"ב צ"ל לפי הירוש' דרשב"י פליג בזה אשאר תנאי וס"ל דמשנכנסו לארץ רק קדושת מקום יכולה לאסור הקרבה בבמה, ולא מהני שם משכן דשילה לאסור במות, וכיון דלא היה בקביעות גמורה לא נתקדש המקום לאסור הקרבה בבמה, [כדביארנו לעיל בדעת רש"י והרמב"ם].

ד. ביאור דברי התוספתא בגדר במה גדולה

הנה תניא בתוספתא (סוף פי"ג דקרבנות) אלו דברים שבין במה גדולה לבמה קטנה קרן וכבש ויסוד וכו', אלו דברים ששוה במה גדולה לבמה קטנה וכו', אי זו היא במה גדולה בשעת היתר במה אוהל מועד נטוי כדרכו אין הארון נתון שם, אי זו היא במה קטנה בשעת היתר הבמה עושה אדם במה על פתח חצרו וכו'.

והמשך חכמה (ראה י"ב, ח') ביאר דברי התוספתא איזוהי במה גדולה בשעת היתר במות, פירוש אימתי ואיך היתה במה גדולה אשר בשביל זה היו הבמות מותרות וכו', אהל מועד נטוי כדרכו כמו במדבר ובשילה, והארון לא היה נתון שם, שבנוב וגבעון היה הארון בפלשתים וכו' לכן הבמות מותרות, אבל בשילה היה הארון באהל מועד ולכן היו הבמות אסורות, ע"ש שהאריך לפי"ז לישיב כמה מקראות.

הרי דהמש"ח פירש דכונת התוספתא לפרש אמאי במה גדולה דנו"ג אין גורמת לאיסור במות, דכיון דלא היה הארון שם לא היה בכח הבמה לאסור שאר במות, ולכאור' הביאור כנ"ל דכיון דליכא ארון לית ליה שם משכן אלא במה וכדנתבאר בדברי המאירי, ולכן אין במה דנו"ג גורמת לאיסור במות.

אמנם לכאור' אין פירוש זה מוכרח בדברי התוספתא, דהמש"ח פי' דמה דאיתא שם "איזוהי במה

ואשר יראה לבאר בזה, דמה דבמדבר נאסרו הבמות מחמת המשכן היה דין מיוחד בזמן המסעות שבמדבר שהמשכן הנוסע עמם אסר הקרבה חוץ למשכן, אבל משנכנסו לארץ איסור ההקרה בבמה מיתלא תליא בבחירת מקום, דרק אי איכא מקום הנבחר המקודש בקדושת מקום להקרה נאסר להקריב בבמה, וביאור הדבר הוא דכיון דנכנסו לארץ ויכולים לקבוע מקום המקודש להקרה מעתה מיתלי תלי איסור ההקרה במקום המקודש", ואפילו משכן גמור אינו אסר הקרה בבמה, ולכן בנו"ג דלא נתקדש מקומו לא נאסרה ההקרה בבמה, אפילו אי נימא דליכא גריעותא בשם משכן דנו"ג.

ובאופן אחר אפ"ל ע"פ מה דמבואר בספרי פ' ראה (הובא ברש"י בדף ק"ד), דבמדבר "אנו מטלטלים את המשכן אנו אסורים בבמה משנבא לארץ אין אנו מטלטלים את המשכן אנו מותרים בבמה", ומבואר דבמדבר הטעם שנאסרו בבמות מחמת שהיו מטלטלים את המשכן, וביאר בעמק הנצי"ב (שם) דבמדבר שהיו קרובים למשכן נאסרו הבמות כיון דבכל יכולים לבא להקריב שם, משא"כ בגלגל דכיון שלא היו מטלטלים את המשכן, והיו רחוקים מן המשכן בשעת מלחמה, ע"כ היו מותרים בבמה, ולכן אף בנו"ג כיון שהיו רחוקים מהמשכן לא היה בכח המשכן לאסור הקרה בבמה, ורק בשילה שנתקדש המקום, מהני קדושת המקום לאסור הקרה בבמה [ע"ע בפרק ו' מה שהארכנו בזה].

ג. דעת רשב"י שבזמן שילה הותרו הבמות

ק"מ ע"א, כי לא באתם עד עתה אל המנוחה ואל הנחלה, רבי שמעון בן יוחי אומר זו וזו ירושלים, ובגמ' בע"ב איתא דלמ"ד זו וזו ירושלים, בזמן שילה שריא במות. והנה לפי המבואר בדעת רש"י והרמב"ם דהטעם דנאסרו הבמות בשילה הוא כיון דהיה המשכן בקביעות במקום אחד ונתקדש המקום, אפ"ל דבזה פליג רשב"י, דס"ל לרשב"י דלא נתקדש מקומו של שילה דכיון דמשכן שילה לא היה קבוע לעולם כירושלים דמיקרי נחלת עולמים, לכן אין המקום של שילה מקודש

יג. אבל במדבר דלא היה שייך לקבוע מקום ולקדש את המקום, היה סגי בשם משכן לאסור במות.

יד. ויש להסתפק לפי רשב"י אי בכלל נתקדש המקום, ונפק"מ לדינא דמזבח שנעקר מקטירין קטרת במקומו, ועל דרך מה שהסתפקנו בשיטת הירושלמי בפרק ז' אות ד'.

גדולה בשעת היתר הבמות", היינו איזוהי במה גדולה שבגללה יש היתר במות, ולדבריו צ"ב היאך יתפרשו המשך דברי התוספתא, "איזוהי במה קטנה בשעת היתר במות", וכי צריכין להסביר אמאי הבמה קטנה אינה גורמת איסור, וע"כ הכונה "בשעת היתר במות" בזמן היתר, וה"ה ברישא כונת התוספתא מהו הנחשב לבמה גדולה בזמן היתר, דלגביו אמרו לעיל מיניה חילוקי דינים בין במה קטנה לגדולה, לענין קרן וכבש וכו', אך אין הנדון לפרש הטעם דליכא איסור במות בזמן נ"ג.

והנה יש שכתבו להוכיח מדברי התוספתא את החילוק בין במה גדולה דנו"ג למשכן דשילה, דבמה גדולה דנו"ג לית לה שם משכן כיון דלא היה בה הארון, ואילו שילה כיון שהיה בו הארון לא היה נחשב לבמה נולכן היה כשר להקרבת חובות יחיד ומנחות], דלכן הדגישה התוספתא איזוהי במה גדולה אהל מועד נטוי כדרכו אין הארון

נתון שם, דלמ"ל לומר דאין הארון נתון שם, אלא ע"כ דאי איכא ארון לא מיקרי במה גדולה, אלא מיקרי משכן דמתנאי שם במה שלא יהא הארון עם המשכן, נכמו דנתבאר בשם המאירי].

אמנם נר' דאפשר לדחות דאין ראייה לכך מדברי התוספתא, דהרי נדון התוספתא אינו בחילוקים שבין במה גדולה למשכן, אלא בחילוקים בין במה קטנה לבמה גדולה, דהרי בזה מיירי כל דברי התוספתא לעיל מיניה לפרש החילוקים בין במה גדולה לבמה קטנה לענין קרן וכבש וכו', וא"כ י"ל דעיקר מכוון התוספתא הוא לבאר דאפילו היכא דאין הארון נתון שם מיקרי במה גדולה ולא במה קטנה, ויתכן דבאמת אף שהארון נתון עם המזבח מיקרי במה גדולה ולא מיקרי משכן, ולזה אין ראייה מהתוספתא, דבזה לא מיירי כלל, [וע"ע מש"כ בביאור דברי התוספתא בפרק ז' אות ג'].

פרק ב'

הקרבת בני ישראל עד הקמת המשכן

א. דין קרבנות ישראל משעת מ"ת עד הקמת המשכן

גמ' קט"ו ע"ב, תניא עד שלא הוקם המשכן הבמות מותרות, ועבודה בבכורות, והכל כשירין להקריב בהמה חיה ועוף, זכרים ונקבות, תמימין ובעלי מומין, טהורין אבל לא טמאין, והכל קרבו עולות, ועולה שהקריבו ישראל במדבר טעונה הפשט וניתוח, ונכרים בזמן הזה רשאים לעשות כן, ע"כ.

ובחי' מרן רי"ז הלוי עה"ת (פ' יתרו) כ' דמבואר בברייתא דעד שהוקם המשכן [אפילו אחר מתן תורה] היו ישראל קיימין בדין קרבנות האמור לב"נ בכל פרטי הדינים, והיו כשרין מכל דבר בבע"מ וחיות וכו' כמו שמקריבין נכרים בזמן הזה בבמה ידיהו, ורק משעה שהוקם המשכן נשתנה דין הקרבנות לדין הקרבת ישראל [וכדברי הגרי"ז מצאתי שכ' בס' חסדי דוד על התוספתא (ריש פי"ג דקרבנות) ע"ש א].

אך העיר הגרי"ז דמבואר שם בדף קט"ז, דגם למ"ד לא קרבו שלמים לב"נ, מ"מ לישראל אחר מ"ת קרבו גם שלמים, ובפשיטות נראה דדין שלמים אלו היה כמו שלמים דישאל בשעת היתר הבמות, והיו כשרין מבקר וצאן בלבד, ומוכח שנתחדש לישראל במ"ת תורת הקרבת ישראל, וביאר שם הגרי"ז דמשעת מ"ת עד הקמת המשכן היו לישראל שני מיני הקרבנות, דין הקרבת ב"נ ודין הקרבת ישראל ע"ש².

אמנם החזו"א (קמא סי' מ"א ס"ק י"ג) כ' דישאל בשעת מתן תורה כבר נתמעטו מדין הקרבת ב"נ, וצריכין להקריב תמימין מאותן המינין הכשירין. הרי דפליגי

הגרי"ז והחזו"א בדין הקרבת ישראל אחר מתן תורה, דדעת הגרי"ז שיכלו להקריב בתורת קרבן ב"נ עד הקמת המשכן וכפשוטו דברי הברייתא "עד הקמת המשכן וכו' והכל כשירין להקריב", ודעת החזו"א דרק עד מ"ת יכלו להקריב בתורת קרבן ב"נ, אבל משעת מ"ת יצאו מכלל הקרבת ב"נ ומקריבין רק מתמימין ומבקר וצאן, ולדבריו צריכין לפרש לשון הברייתא דהא דקתני "עד הקמת המשכן" קאי רק ארישא דברייתא ד"הבמות מותרות והעבודה בבכורות", אבל הדין דהכל כשירין להקריב נהג רק עד מתן תורה, וכן מבואר בטהרת הקדש (קט"ז ד"ה גמ' זכרים) דמשעת מתן תורה לא יכלו ישראל להקריב בתורת קרבנות ב"נ, וע"ש מה שביאר בלשון הברייתא.

והנה בגמ' בדף קט"ז ע"א איתא, מנא הני מילי נדהכל כשירין לב"נ אמר ר"ה דאמר קרא ויבן נח מזבח וכו' ויקח מכל הבהמה הטהורה ומכל עוף הטהור וכו' זכרים ונקבות תמימין ובעלי מומין (דאמר מר תמות וזכרות בבהמה ואין תמות וזכרות בעופות ואיתקיש בהמה לעוף), וכ' רש"י (בד"ה זכרים) "ולא גרסינן תמות וזכרות בבהמות וכו' דמאי איריא קודם מתן תורה לאחר הקמת המשכן נמי איתא להא". וע' בחק נתן שביאר דלפני רש"י לא היתה הגיר' "ואיתקיש בהמה לעוף", ולהכי הבין רש"י דלפי גירסא זו עיקר כונת הגמ' לפרש דבעוף ליכא פסול מום ונקבה משום דאין תמות וזכרות בעוף, וע"ז הקשה רש"י דדין זה אינו שייך דוקא בבמת ב"נ, דאפילו בהקרבת ישראל במשכן אפשר להקריב עופות בע"מ ונקבות.

והנה לשון רש"י "מאי איריא קודם מתן תורה" צ"ב, דהרי כונת רש"י לומר דהדין שאין תמות וזכרות

א. וז"ל, ומדקתני עד שלא הוקם המשכן וכו', נראה דגם לאחר מתן תורה קודם שהוקם המשכן היה מותר להקריב כל חיה ועוף, דקרא דמן הבקר ומן הצאן וכו' אינו אלא מאהל מועד ואילך אבל משם ואילך פשיטא דאפילו בשעת היתר במות לא הותר אלא המינים הכתובים, עכ"ל.

ב. ולכאור' הדברים צ"ב מהיכ"ת שיהא לישראל אחר מ"ת ב' דיני הקרבה, דכיון דנתחדשה להם הקרבת ישראל אמאי תנהג בהם עוד הקרבת ב"נ, וצ"ע.

בעופות, נוהג אפילו בהקרבת קרבנות ישראל בבמה ולא רק בהקרבת ב"נ בבמה, וא"כ הו"ל למימר דמאי איריא קודם הקמת המשכן, דאית להו הקרבת ב"נ [הרי אפילו אחר הקמת המשכן נוהג דין זה], ומה ענין "מתן תורה" לכאן, ומשמעות לשונו של רש"י כמו שכתבו הטהרת הקודש והחזו"א דרך עד מתן תורה יכלו ישראל להקריב מבע"מ וחיה בתורת קרבן ב"נ, ומשעת מ"ת נתמעטו מהקרבת ב"נ, לכן דקדק רש"י בלשונו "קודם מתן תורה" דהחידוש של הברייתא הוא, דישאל עד מתן תורה יכלו להקריב זכרים ונקבות תמימין ובעלי מומין¹.

ב. הטעם שקודם מ"ת הקריבו בנ"י קרבנותיהם כדין הקרבת ב"נ

והנה יש לחקור בהא דקודם מ"ת היתה להקרבת בני ישראל דין של הקרבת ב"נ ולא הקריבו בתורת הקרבת ישראל, אי היינו משום דעד מתן תורה עדיין לא נתחדשה תורת הקרבת ישראל, דרק במתן תורה נתחדשה בפרשת הקרבנות תורת הקרבת ישראל [וע' בחי' מרן רי"ז שם, שביאר דדבר זה נתחדש בפרשה של מזבח אדמה תעשה לי וכו' ע"ש], ולהכי היתה נוהגת רק תורת הקרבת ב"נ. או דילמא י"ל דטעמא דמילתא הוא מחמת שעדיין לא נכנסו ישראל לברית במילה וטבילה והרצאת דמים, ולא היו ישראלים גמורים, והיה להם שם גברא ב"נ, ולפיכך לא נתחדש להם דין הקרבת ישראל ודין קרבנותיהם היה כדין קרבן ב"נ, ורק במ"ת שנכנסו לברית [כמבואר בסוגיא בכריתות דף ט'] נעשו ישראלים גמורים ופקע מהם שם בני נח, ויכלו להקריב קרבנות ישראל².

ונר' דמדברי רש"י מבואר דהטעם דקודם מ"ת הקריבו בנ"י בתורת קרבן ב"נ הוא כיון דהיה להם שם ב"נ, דהנה הגמ' שם בדף קט"ז מיייתי פלוגתא אי קרבו שלמים

לב"נ או דלא קרבו אלא עולות, והביאו שם מקרא דבסיני הקריבו בנ"י שלמים, ורש"י שם (ד"ה לכל), ביאר הא דישאל הקריבו שלמים בסיני אף למ"ד דשלמים לא קרבו לבני נח, וכ' רש"י בטעמא דמילתא, "ומשעת מתן תורה שנבחרו ישראל קרבו להם שלמים", ומבואר דתורת ההקרבה תלויה בשם של הגברא, ולכן הוצרך רש"י לפרש דכיון שנבחרו ישראל הרי דיצאו מכלל ב"נ וקרבו להם שלמים, אבל אי נימא דאין זה תלוי בשם הגברא, הו"ל לפרש בפשיטות דכיון שנתנה תורה נתחדשה להם תורת הקרבה של ישראל ולכן קרבו להם שלמים.

וכן מבואר מדברי רש"י בהמשך הסוגיא דהגמ' הביאה ראיה דקרבו שלמים לב"נ מהא דכתיב "ויאמר משה גם אתה תתן בידינו זבחים ועולות ועשינו לה' אלקינו", וכ' רש"י (ד"ה זבחים) "זבחים היינו שלמים, וקודם מתן תורה כולו בני נח", הרי דהוקשה לרש"י מנין הראיה דשלמים קרבי לב"נ, והרי הפס' איירי בבנ"י שהקריבו, ולכן ביאר רש"י דקודם מתן תורה כולו בני נח, דהיינו דלישראל קודם מתן תורה היה שם בני נח, ומהא דהקריבו ישראל קודם מ"ת שלמים איכא ראיה דיש לב"נ הקרבת שלמים, ומשמעות לשון רש"י דקאי לענין הגדרת שם הגברא של בנ"י, דמיקרו בני נח, ומבואר דהא דהקריבו בנ"י קודם מ"ת בתורת קרבן ב"נ הוא כיון דהיה להם שם בן נח³.

אמנם לכאן דברי רש"י צ"ב, דהרי מבואר מרש"י דאילו היה לבני ישראל קודם מ"ת שם ישראל גמור היה להם קרבן שלמים [דאם לא כן אמאי הוצרך לפרש דהיו בני נח לימא דעדיין לא נתחדשה פרשת קרבנות ישראל] וע"כ היו שלמים אלו קרבין בתורת הקרבת ישראל [דבע"מ וחיה פסול] דהא קיימין למ"ד דלא קרבו שלמים לב"נ, ואי לישאל קרבו שלמים ע"כ היינו בתורת הקרבת ישראל,

ג. ומה שכ' רש"י בהמשך דבריו "לאחר הקמת המשכן נמי" נקט רבותא דאפילו לאחר המשכן דלכו"ע נהגה הקרבת ישראל בכל כללותיה ופרטותיה, ליכא פסול מום בעופות.

ד. וע' ברמב"ן פ' אמור (כ"ד, י) שדן בגדר ישראל קודם מ"ת (וכמו שהאריך בזה בריש ס' פרשת דרכים), ונר' דאף לפי מה שהכריע הרמב"ן [דלא כהצופתים] דמשנכנס אברהם אבינו לברית היה דינם כדין ישראל, היינו לענין שהולך הולך אחר האם, אבל אכתי לא היו ישראלים גמורים כדמוכח מהגמ' בכריתות דהוצרכו למעשה גירות במתן תורה, [וע' בחי' הגרנט ביבמות ס' י"א שביאר גדר הדברים ואכ"מ], וא"כ שפיר י"ל דאכתי היה להם שם ב"נ לענין הקרבה כיון דעדיין לא נתגירו לגמרי.

ה. וכן משמעות לשון רש"י ע"ז נ"א (ד"ה לבני נח) "כל זמן שלא ניתנה תורה אף ישראל נקראו בני נח", ע"ש היטב.

והרי לכאור' דבר זה לא יתכן דכיון דעדיין לא ניתנה תורה ולא נאמרה פרשת קרבנות ישראל היאך שייך שיקריבו בתורת הקרבת ישראל שלא נתחדשה כלל ולא ניתנה מסיני, וצ"ע.

והנר' בזה, דהנה כפשוטו המחל' אי קרבו שלמים לב"נ או לא קרבו שלמים לב"נ, יסודה האם בפרשת קרבנות ב"נ נתחדשה הקרבת שלמים, דלמ"ד דקרבו שלמים הוי קרבן שלמים בכלל פרשת קרבנות ב"נ ולמ"ד דלא קרבו אלא עולות לא הוי שלמים בכלל הפרשה וכן נר' מדברי הגר"ז שם]. אמנם נר' לחדש בדעת רש"י דאין הנדון לענין פרשת קרבנות ב"נ, דהרי למ"ד דקרבו שלמים יליף ליה מהא דהבל הקריב שלמים, והרי לא נצטוה להקריב ולא נאמר בזה הל' בפרשת קרבן ב"נ דבקרבנות ב"נ איכא קרבן שלמים, אלא נר' דלא בעינן כלל פרשה בקרבנות ב"נ [עכ"פ להקרב נדבה], וסגי לן בגילוי מילתא לידע באלו קרבנות הוא שייך. ויסוד המחלוקת אי קרבו שלמים לב"נ, האם גבי גברא ב"נ שייך הקרבת קרבן שלמים, דהמ"ד דלא קרבו לב"נ אלא עולות סובר דגברא ב"נ מופקע מהקרבת שלמים¹ ואית ליה רק הקרבת עולה², והמ"ד דקרבי שלמים סובר דמהא דהבל הקריב שלמים איכא גילוי מילתא דשייך גבי גברא ב"נ קרבן שלמים, ושפיר יכול ב"נ להקריב שלמים.

ולפי"ז נר' לבאר דברי רש"י, דאלו היה לבני ישראל קודם מ"ת שם ישראל גמור היו יכולים להקריב שלמים, דכיון דאין להם שם ב"נ שפיר שייכי להקרבת שלמים, דכל הטעם דב"נ אינו מקריב שלמים הוא מחמת דגברא ב"נ לית ליה קרבן שלמים, אבל גברא ישראל

שפיר יכול להקריב שלמים, ואע"ג דעדיין לא נתחדשה פרשת קרבנות ישראל, היו יכולים להקריב שלמים בתורת קרבן ב"נ, דקרבן שלמים לא הופקע מהקרבה בתורת קרבן ב"נ אלא מהקרבה של גברא ב"נ, ולכן גברא ישראל יכול להקריב שלמים בתורת קרבן ב"נ, דכיון דהגברא הוא ישראל אין הוא מופקע מחפצא דקרבן שלמים, ויקרב עבורו שלמים בתורת קרבן ב"נ אפילו מחיה ובע"מ³.

ג. היאך הקריבו ישראל שלמים בסיני קודם מ"ת

הנה רש"י כ' דבסיני הקריבו בני"י שלמים "דמשעת מ"ת שנבחרו ישראל קרבו להם שלמים", וע' בטהרת הקדש (קט"ז ע"ב ד"ה תרי וקט"ז ע"א ד"ה אמר) שהעיר דרש"י בחומש (שמות כ"ד, ד') פירש דהקרבה זו היתה קודם מ"ת בה' סיון, והיאך כ' רש"י דהקריבו שלמים בסיני כיון דמשעת מ"ת קרבו להם שלמים והרי אכתי לא ניתנה תורה [וכן הק' ביפה תואר ב"ר פכ"ב], וצ"ע.

וע"ש שתירץ דאותה שעה שבאו לסיני והקריבו העולות לבא בברית כבר היה דינם כמו לאחר מ"ת, וכונת רש"י שעת מ"ת לשעה שקבלו עליהם התורה, דבאותה שעה כבר הותרו להקריב שלמים ובעיקר דמחמת קרבנות אלו נכנסו לברית, [וכע"ז כ' ביפ"ת שם]. וע"ע בטורי אבן חגיגה דף ו' שביאר דכיון דע"י קרבנות אלו נכנסו לברית [כמבואר בכריתות ט'] לכן היה להם דין ישראל בהקרבה זו, ע"ש.

ו. ומתבאר ע"פ דברי המהרש"א בחידושי אגדות (קט"ז ע"א, ד"ה והא) שכ' דבני נח מקריבין עולה ולא שלמים לפי שעולה כליל ובאה על חטא, אבל השלמים באים לשום שלום בין ישראל לאביהם שבשמים ושהם אוכלין משולחן גבוה ואין הקב"ה חפץ בשלומם של ב"נ ולא שיאכלו משולחנו, ע"ש. וע"ע ביפה תואר (ב"ר פכ"ב) שכ' עוד טעמים דגברא ב"נ מופקע מקרבן משלמים.

ז. והא דמבואר במנחות ע"ג ע"ב דלדעת ריה"ג מקבלים שלמים מעכו"ם לבית המקדש, הרי דעכו"ם לא מופקע מקרבן שלמים, יתבאר בפרק כ"ב סי' י"ד דחלוק דין קרבן עכו"ם במקדש מקרבן ב"נ בבמה, דבבמה הקרבן מרצה ומכפר עבורו ואילו במקדש אינו מרצה ומכפר עבורו, ולכן שפיר קרב קרבן שלמים של עכו"ם, דדוקא בבמה דשייך ביה ריצוי של הקרבן, איכא הלכה שב"נ מופקע מריצוי של שלמים.

ח. ולפי"ז לרש"י אין ראיה מהא דקרבו להם שלמים בסיני דנתחדשה תורת קרבן ישראל בסיני, דכיון דהגברא ישראל לכן אית ליה קרבן שלמים, והא דסבר רש"י דבמ"ת פקע מהם קרבן ב"נ וקיבלו תורת קרבן ישראל [כמו שדייקנו מדבריו לעיל] הוא מסברא בעלמא, או דנלמד מהסוגיא בבכורות ד' ע"ב [כמו שהוכיח הגר"ז משם].

ונר' דדבריהם מתבארים היטב לפי המבואר לעיל דלדעת רש"י דין שלמים תלוי בשם הגברא דכל דאית ליה שם ישראל בגברא יכול להקריב שלמים אפילו קודם מ"ת, ולכן לא הוצרכו לקבל את התורה ואת פרשת הקרבנות בכדי להקריב שלמים, דמיד שבאו לסיני ונכנסו לברית במילה וטבילה וע"י קרבנות אלו נתקיים בהם גמר הגירות דהרצאת דמים, הרי ד"נבחרו ישראל" והיה להם שם ישראל גמור ושפיר יכולין להקריב שלמים. אבל אי נימא דדין שלמים אינו תלוי בשם הגברא אלא בפרשה, לכאור' אי אפשר לומר כן, דכיון דלמעשה לא ניתנה תורה ולא ניתנה פרשת קרבנות ישראל מה יהני מה דנגמר גירותם^ט.

ולדעת הגר"ז דהדין שלמים תלוי בנתינת הפרשה של מזבח אדמה תעשה לי, י"ל דכיון דהוצרכו להקריב בסיני ניתנה להם פרשת מזבח אדמה כבר לפני יום מ"ת, ודבר זה מבואר בתוס' הרא"ש חגיגה ו' ע"ב, דהנה מבואר בזבחים קט"ו ע"ב ובחגיגה שם דלדעת

ר"ע דכללות ופרטות ניתנו מסיני, הרי דנהג דין הפשט וניתוח בעולת תמיד שהקריבו בסיני, והקשה התוס' רא"ש (שם) דאמאי לר"ע נהג דין הפשט בעולת סיני והרי הקריבו העולה בה' בסיון, ועדיין לא ניתנה תורה עד למחרתו [וא"כ אפילו אי פרטותיה ניתנו מסיני אכתי לא בעי הפשט], ותירץ התוס' רא"ש "מ"מ כשצוהו על התמיד נאמרו לו כל דיני עבודות התמיד".

הרי דביאר הרא"ש דכיון דנצטוו להקריב התמיד בה' סיון, ניתנה להם פרשת תמיד לפני ההקרבה^ז, ולר"ע ניתנה להם אף כל פרטות ההקרבה ובכלל זה דין הפשט וניתוח. ומבואר מתוס' הרא"ש דאף לר' ישמעאל דלא ניתנו פרטותיה מסיני מ"מ עיקר הפרשה הנצרכת להקרבה קודם סיני ניתנה להם, וממילא י"ל דאי הוצרכו להקריב שלמים בסיני ניתנה להם אף פרשת מזבח אדמה תעשה לי קודם ההקרבה בה' סיון, ולכן בשעת ההקרבה בסיני היתה להקרבם דין קרבן ישראל מחמת הפרשה דמזבח אדמה תעשה לי.

ט. ולפי"ז יתכן שהשלמים שהקריבו ישראל בסיני לא היו קריבין מדין הקרבת ישראל אלא מדין הקרבת ב"נ, וע' פרק ד' מש"כ בזה.

י. וכן מבואר במאירי (חגיגה שם) שכ' שנצטוו במרה על הקרבת עולת תמיד.

פרק ג'

עבודה בבכורות

א. דין העבודה בבכורות שמימות אדם הראשון

תנן בזבחים קי"ב ע"ב עד שלא הוקם המשכן היו הבמות מותרות ועבודה בבכורות, ומשהוקם המשכן נאסרו הבמות ועבודה בכהנים ע"כ. מבואר במתני' דעד הקמת המשכן לא היתה הקרבת הקרבנות נעשית ע"י הכהנים אלא ע"י הבכורות, ובהקמת המשכן נמסרה העבודה לכהנים. והרמב"ם בפיה"מ הוסיף דהעבודה לעולם היתה ע"י הבכורות מימות אדם הראשון, וכדבריו מבואר במדרש רבה פ' במדבר (פרשה ד' אות ח').

מוצא שנטלה יעקב מן עשו בערמה אמר לו "מכרה כיום את בכורתך לי", את סבור שמא על חנם אמר יעקב לעשו שהוא ימכור לו את הבכורה לאו, אלא שהיה יעקב מבקש להקריב ולא היה יכול מפני שלא היה בכור כיון שלקח יעקב את הבכורה התחיל מקריב שנא' "ויאמר אלהים אל יעקב קום עלה בית אל וגו' ועשה שם מזבח" וגו', וכן בשעה שהקריב משה בסיני הבכורות הן הקריבו שנא' (שמות כ"ד) וישלח את נערי בני ישראל וגו', מהו נערי הבחורין שבבכורות ויעלו עלולות, הא למדת שלא היה אדם מקריב אלא הבכורות עכ"ד.

והנה מבואר במדרש דמימות אדם הראשון היתה העבודה מסורה ביד הבכורות, ונמסרה העבודה מדור לדור מאדם הראשון לשם ומשת למתשולח וממתושלח לנח ומנח לשם ומשם לאברהם וכו', והקשה המדרש היאך הקריבו שם ואברהם שלא היו בכורות, ותירץ המדרש דאברהם היה צדיק ולכן הקריב, ושם הקריב משום שיצא ממנו שלשלת אבות, ולכאור' צ"ב מה אהני בזה, והרי פשיטא דמי שאינו כהן אף אם הוא צדיק אינו יכול להקריב קרבנות במקדש, והיאך הקריבו אברהם ושם כיון שלא היו בכורות ולכאור' הוו כזרים אצל העבודה, וצ"ע^א.

ומבואר עוד במדרש דיעקב רצה להקריב ולא היה יכול כיון דלא היה הבכור ולכן הוצרך לקנות הבכורה מעשו, וצ"ע היאך הועילה לו קניית הבכורה לעשותו ראוי להקריב, דהרי פשיטא דכהן אין יכול למכור לזר את כהונתו, וכפשוטו הבכורות מתחילה היו כמו הכהנים אחר הקמת המשכן, וכמו שכהן אין יכול למכור כהונתו לכאור' אף בכור אין יכול למכור בכורתו לעבודה. ומצאתי

וז"ל המדרש, ותדע לך שהיו הבכורות מקריבים עד שלא עמד שבטו של לוי טול מתחלת ברייתו של עולם, אדם הראשון היה בכורו של עולם וכיון שקריב קרבנו שנא' "ותיטב לה" משור פר מקרין מפריס", לבש בגדי כהונה גדולה שנא' (בראשית ג) "ויעש ה' אלהים לאדם ולאשתו כתנות עור וילבישם" בגדי שבת היו והיו הבכורות משתמשין בהם, כיון שמת אדם מסרן לשת שת מסרן למתושלח כיון שמת מתושלח מסרן לנח עמד נח והקריב קרבן שנא' "ויקח מכל הבהמה הטהורה" וגו', מת נח ומסרן לשם וכי שם היה בכור והלא יפת היה בכור שנא' אחי יפת הגדול ומפני מה מסרן לשם מפני שצפה נח שלשלת האבות עומדת ממנו. ותדע לך ששם היה מקריב שנא' "ומלכי צדק מלך שלם" וגו', וכי כהונה לו ניתנה והלא לא ניתנה כהונה אלא משעמד אהרן מהו שהוא אומר כאן והוא כהן מפני שהיה מקריב ככהנים, מת שם ומסרה לאברהם וכי אברהם היה בכור אלא מפני שהיה צדיק נמסרה לו הבכורה והקריב שנא' "ויעלהו לעולה תחת בנו" מת אברהם ומסרה ליצחק עמד יצחק ומסרה ליעקב, וכי יעקב בכור היה אלא שאת

א. והא דהקריב אדם הראשון, מבואר במדרש דהטעם מחמת שהיה "בכורו של עולם", וצ"ב גדר בכורה זו. וכן יש להעיר בהא דמבואר במדרש דהעבודה נמסרה לשת אע"ג שלא היה בכור, וצ"ע.

שעמד בקושיא זו בתוס' השלם עה"ת (תולדות כ"ה, ל"ג, אות ו'), וז"ל היאך יכול היה למוכרה, והלא המקום בחר בו ולא בפשוט כמו שבחר בכהנים ולא בישראל, עכ"ל [ע"ש מש"כ לתרץ].

וב' הט"ז בספרו דברי דוד עה"ת לתרץ בזה"ל, די"ל דקודם שנאסרו הבמות לא היה איסור לזר להקריב אם הוא איש צדיק וראוי לכך, אלא שמן הסתם חלקו הכבוד לבכורות וכו', וכן משמע במדרש רבה משמת שם נמסרה העבודה לאברהם עכ"ד. וע' בגור אריה בפ' תולדות (כ"ה, ל"א) דהקשה כנ"ל מאי שייך מכירה בבכורה, וכי אם כהן רוצה למכור כהונתו לישראל יכול לעשות, ותירץ דנר' דדוקא גבי כהונה שזכתה לו התורה, וישראל זר הוא נחשב, אבל קודם מתן תורה שהיתה העבודה בבכורות מפני שהוא ראוי לכבוד, ולא מצאנו שזכתה לו מדין התורה, אלא שכך הוא מן הסברא והמשפט שיהיה הכבוד הגדול והחשוב עובד, ולפיכך יכול למכור, דהא שלו הוא הכבוד ויכול למחול, ודמי לחכם שמחל על כבודו וכו' ע"ש. והמתבאר מדברי הט"ז והגו"א דהא נמסרה העבודה לבכורות לא היה מחמת קדושת בכורה שבגופם ולא דמי לכהנים שתלויה הכשר העבודה בקדושה שבגופם, ולכן אפשר למכור זכות עבודה זו.

וביאור דבריהם דמה שהיתה העבודה בבכורות מימות אדם הראשון, היה רק בגדר זכות לעשות את העבודה, דלבכורות ניתנה חשיבות וגדולה² שהם יהיו המקריבין, אבל אף מי שאינו בכור כשר היה להקריבה, דהכשר העבודה לא היה תלוי בקדושת בכורה, ולא היה כמו אחר הקמת המשכן דהעבודה בכהנים, ותלויה העבודה בקדושת כהונה וזר פסול להקריבה, אלא דלבכורות היתה מסורה זכות העבודה.

ולפי"ז מבואר היטב דזכות זו ניתנת למכירה, ויכול היה יעקב לקנות זכות זו מעשו, וכן מבואר הא נמסרה העבודה לשם ואברהם מחמת חשיבותם, כיון

דהעבודה אז לא היתה תלויה בקדושת בכורה, ויסוד ההלכה הוא דנמסרה זכות העבודה לבכור כיון דהוא החשוב והראוי ביותר לעבוד, ואברהם ושם מחמת חשיבותם היו ראויים שתמסר להם זכות זו אע"ג דלא היו בכורות, וכיון דלא היה איסור לזר לעבוד, לכן אף למי שלא היה קדוש בקדושת בכורה יכולה היתה העבודה לימסר, [נזוז כונת הט"ז "דכן משמע במדרש משמת שם נמסרה העבודה לאברהם", דמהא דנמסרה העבודה לשם ואברהם חזינן דאין העבודה תלויה בפטר רחם דוקא, אלא הוי זכות שנמסרה דרך כלל לבכורות, ולפעמים נמסרה לאדם החשוב והצדיק אע"פ שאינו בכור].

ב. דין העבודה בבכורות שנתחדש ביציאת מצרים

אמנם מאידך מצינו דדין העבודה בבכורות שקודם הקמת המשכן תלוי בקדושת בכורה, דהנה בגמ' בכורות ד' ע"ב איתמר ר' יוחנן אמר קדשו בכורות במדבר, וריש לקיש אמר לא קדשו בכורות במדבר, ר' יוחנן אמר קדשו בכורות במדבר דרחמנא אמר ליקדשו, כדכתיב (בפרשת בא פי"ג, ב) "קדש לי כל בכור", וריש לקיש אמר לא קדשו בכורות במדבר מדכתיב "והיה כי יביאך" וכתיב בתריה והעברת, מכלל דמעיקרא לא קדוש איתיביה רבי יוחנן לריש לקיש עד שלא הוקם המשכן היו במות מותרות ועבודה בבכורות, אמר ליה באותן שיצאו ממצרים ע"כ. והיינו דנחלקו ר' יוחנן ור"ל אי בכורות שנולדו במדבר נתקדשו בקדושת בכורה, ור' יוחנן הוכיח מהא דמבואר במשנה בזבחים דעד הקמת המשכן היתה העבודה בבכורות, דקדשו הבכורות במדבר בקדושת בכורה, ולכן היתה העבודה בבכורות הקדושים, [ור"ל דחה דעבודה היתה בבכורות שיצאו ממצרים שנתקדשו בקדושת בכורה], ומבואר דהעבודה בבכורות תליא בקדושת בכורה³, ולא הוי זכות בעלמא שניתנה לבכורות, דאי נימא דאינו אלא זכות בעלמא מה הראיה מהא דעבדו הבכורות במדבר דנתקדשו בקדושת בכורה, דאפשר דלא קדשו הבכורות במדבר, ומה שעבדו עבודת הקרבנות

ב. ע"ע בילקוט אסתר (רמז תתרמ"ה) דמבואר דהוי "גדולה" ו"מלכות" ע"ש היטב.

ג. וכן משמעות דברי הגמ' זבחים קי"ח ע"א "ליבעי קדוש בכורות כמעיקרא" ע"ש היטב.

הוא מחמת דהוי זכות בעלמא, וניתנה זכות זו לבכורות אע"ג דלא קדשי בקדושת הגוף¹, וצ"ע².

והנראה בזה³, דאמנם מימות אדם הראשון היתה העבודה בבכורות רק זכות בעלמא ולא היתה תלויה בקדושת בכורה, אך ביציאת מצרים נתקדשו הבכורות מחמת הפרשה ד"קדש לי בכור", ומעתה נתחדש דתלויה העבודה בקדושת בכורה⁴. ואיכא ב' עניני עבודה בבכורות⁵, דמימות אדם הראשון היה דין העבודה בבכורות זכות בעלמא והכשר העבודה לא היה תלוי בקדושת בכורה, וביצ"מ נתחדשה פרשה נוספת של עבודה בבכורות, דהעבודה תליא בקדושת בכורה ורק פטר רחם הקדוש בקדושת בכורה כשר לעבודה. וא"כ שפיר הוכיח ר' יוחנן מהא דהעבודה היתה בבכורות דנתקדשו בכורות

במדבר, דמאז שנאמרה הפרשה דקדש לי כל בכור, דין עבודה בבכורות תלוי בקדושת בכורה⁶.

ונר' דאיכא נפק"מ בין הני תרי דיני עבודה בבכורות לענין שחיטה, דמבואר בזבחים (דף י"ד ע"ב) דשחיטה כשירה בזר כיון דלאו עבודה היא, אך מ"מ מצינו דיש לשחיטה שם עבודה לכמה ענינים, כדחזינן דפוסל בה מחשבת שלא לשמה ופיגול. ומעתה נר' דכיון דעבודת השחיטה במקדש כשירה בזר, פשיטא דאף מחמת הפרשה ד"קדש לי" לא יהא דין דהכשר עבודת השחיטה מצריך קדושת בכורה, אך כיון דאית ליה שם עבודה לכמה ענינים, אפשר לומר דזכות עבודת השחיטה⁷ שייכא לבכורות⁸.

אמנם אכתי צ"ב מדוע במצרים נשתנה דין עבודת הקרבנות, דמימות אדם הראשון לא היתה העבודה

ד. והעירני הרה"ג ר"ד זופניק שליט"א דמוכח דדינא דר"ל אינו שייך לדין עבודה בבכורות שהיה מימות אדם הראשון, דבפרשת קדש לי כתיב "קדש לי כל בכור פטר רחם", הרי דהשם בכור תלוי בבכור לאם דהוא פטר רחם, ואילו הדין מימות אדם הראשון דזכות העבודה נמסרה לבכור, כפשוטו תלוי בבכור מאב דהוא הקודם לירש.

ה. וע' בכתבי הגרי"ז שם.

ו. ויסוד הדברים נתבאר בכתבי הגרי"ז עה"ת (פ' תולדות אות מ"ח).

ז. וע"ע בחזקוני פ' תולדות (כ"ה, ל"א) עה"פ מכרה כיום את בכורתך לי, שכתב וז"ל כיום של עכשיו שעדיין אין העבודה נוהגת, אבל לעתיד שהעבודה בבכורות אין אדם רשאי לקנות הבכורה עכ"ל. ולכאז' כוונתו כנ"ל, דקודם הפרשה דקדש לי כל בכור לא הוי אלא זכות בעלמא ואפשר למכור הבכורה, אבל לעתיד שיתקדשו הבכורות במצרים העבודה תליא בקדושת בכורה ואי אפשר למכור הבכורה כמו שאי אפשר למכור כהונה, [אמנם אולי כונתו ד"כיום" ליכא כלל דין דין עבודה בבכורות וצ"ע, אך עכ"פ הא מיהא מבואר להדיא בדבריו דיהא זמן לעתיד דתהא העבודה בבכורות כמו עבודת הכהנים דלא שייכא ביה מכירה].

ח. ועיקר הדבר דהיו ב' דיני עבודה, עד "קדש לי", ומ"קדש לי" עד הקמת המשכן, מבואר בירוש' מגילה (פ"א ריש הי"א) יעוי"ש היטב.

ט. ועי' בכלי יקר (כמדבר ג', י"ג) שהקשה עה"כ "ביום הכתי כל בכור בארץ מצרים הקדשתי לי כל בכור", וכי בזמן ההוא נתן ה' לבכורים שררה זו, הלא גם מימים קדמונים היתה העבודה בבכורות, ומשמע בפס' דרק ביצ"מ נתחדשה קדושת הבכורות. ולפי הנ"ל מיושב דקודם היתה העבודה בכורות מחמת זכות בעלמא ובפרשה של קדש לי כל בכור נתחדש דהעבודה תלויה בקדושת בכורה.

י. והנה הביה"ל (ח"ב סי' ט') כ' לחדש דאע"ג דשחיטה כשירה בזר מ"מ מצות העבודה מוטלת דוקא על הכהנים [ונפק"מ לענין שחיטה בשבת, ע"ש], ולפי"ז אפשר לומר דקודם הקמת המשכן כיון דזכות העבודה היתה נתונה לבכורות כנ"ל, היתה מצות ההקדשה מוטלת עליהם ולא על הזרים, ואף עבודת השחיטה אע"ג דהיתה כשרה בזרים היתה מוטלת עליהם, ונפק"מ לענין שחיטה בשבת, [והעירני לזה הרה"ג רמ"א קריפמן שליט"א].

יא. ונר' דאף לאחר הפרשה ד"קדש לי", לא פקע הדין שהיה מימות אדם הראשון דזכות העבודה לבכור, וע' בפנים יפות (סוף פ' משפטים עה"פ "וישלח את נערי בני") שהעיר למה הוצרך לשלוח לכך את הבכורות, והרי בפס' כתוב "ויזבחו זבחים", וזביחה כשירה בזר ע"ש, ונר' דלפי הנ"ל ניהא דאמנם הכשר עבודת השחיטה אינו מצריך קדושת בכורה, אך מ"מ זכות העבודה מסורה לבכורות, לכן שלח דוקא את הבכורות לשחוט.

טעונה קדושה בכורה, והיתה כשירה אף בזר שאינו בכור, ואילו מפרשת "קדש לי כל בכור" ואילך טעונה העבודה קדושת בכורה [כמו אחר הקמת המשכן דטעונה העבודה קדושת כהונה ופסולה בזר], וצ"ב מה נשתנה בדיני הקרבנות.

ג. באלו קרבנות היתה העבודה בבכורות

הק"א (זבחים קט"ו ע"ב ד"ה יתיב) הקשה אמאי קודם הקמת המשכן היתה העבודה דוקא בבכורות וזר פסול לעבודה, והרי קודם הקמת המשכן היתה ההקדשה מדין הקרבת במה, ובבמה העבודה כשירה אפילו ע"י זרים ועבדים, וצ"ע.³

ותירין הק"א דהא דקודם הקמת המשכן היתה העבודה בבכורות היינו דוקא בקרבן ציבור, דהוי כמו במת ציבור בשעת היתר במות [דבעינן דוקא כהן], אבל כל יחיד שרוצה להקריב אין צריך בכור דווקא ע"ש⁴, וכ"כ החזו"א (קמא סי' מ"א ס"ק י"ב) ⁵.

ולפי"ד הק"א הא דנתבאר דבפרשת "קדש לי" נתחדש דהעבודה תלויה בקדושת בכורה [ולא הוי זכות בעלמא], היינו דוקא לענין קרבן ציבור דבעי במה גדולה [וזר פסול בבמה גדולה], ולכן בעינן שתהא בעובד קדושת כהונה כמו לאחר הקמת המשכן דעבודות אלו טעונות כהן ואינם כשירין בזר.

ולפי"ז מבואר היטב מדוע במצרים נשתנה דין העבודה, דכיון דקודם לכן לא היו קרבנות ציבור, ורק במתן תורה נתחדשה הקרבת קרבן ציבור הטעונה קדושת בכורה, להכי הוצרכו להתקדש בקדושת בכורה בכדי שיוכלו להקריב קרבן ציבור, אבל קודם מ"ת דלא היה קרבן ציבור וכל ההקדשות היה דינם שכשירין בזר אשה ועבד, לא הוצרכו הבכורות להיות קדושים בקדושת בכורה בכדי להקריב, ולכן כל דין עבודה בבכורות, היה רק זכות בעלמא שניתנה לבכורות.

אמנם לכאורה העומד כנגד דברי הק"א הוא גמ' מפורשת בזבחים קי"ח ע"א, דאיתא התם דילפינן מקרא ד"איש" להכשיר את הזר, שיהא כשר להקריב קרבן יחיד בבמת יחיד, והק' הגמ' זר מ"זורק הכהן את הדם על מזבח ה'" נפקא, ומשני הגמ' מהו דתימא ליבעי קדוש בכורות כמעיקרא קמ"ל, ע"כ. ומבואר בגמ' דמה דבעינן קרא ד"איש" להכשיר את הזר, הוא משום דס"ד דאע"ג דאינה טעונה כהן כבמה גדולה, מ"מ תיבעי קדושת בכור כדמעיקרא [קודם הקמת המשכן]⁶ ומוכח דקודם הקמת המשכן היתה הקרבת קרבן יחיד בבמת יחיד דוקא ע"י בכור הקדוש בקדושת בכורה, [ולכן הו"א דאף אחר הקמת המשכן יצטרכו בכור לעבודת במת יחיד], וצ"ע⁷.

והנה בזבחים קט"ו ע"ב תניא, עד שלא הוקם המשכן הבמות מותרות וכו', והכל כשירין להקריב בהמה

יב. וע' ברמב"ן (במדבר ט"ז, י"ט) שכ' דעל דרך הפשט היו בתחילה כל ישראל כשרין לעבודה כמו במת יחיד אך דעת רבותינו דהעבודה היתה דוקא בבכורות.

יג. ולפי האחרונים שהבאנו בפרק ד' דלבמת סיני היה דין של במה גדולה, יש לומר בפשיטות דהדין עבודה בבכורות היה נוהג דוקא בבמה גדולה.

יד. וכ"כ בתפארת ישראל, וע"ע בבעלי התוס' עה"ת בתולדות שם, וז"ל וא"ת עבודה בבכורות היינו עבודת ציבור כמו אותו קרבן שהקריבו ישראל במדבר וכו'.

טו. ומבואר דילפינן מאיש דלא בעינן בכור וכל זר יכול להקריב, אמנם ע' בחי' הר"א [תלמיד הרמב"ן] נדה מ' ע"ב, שכ' בתוה"ד "שהרי היתה העבודה בבכורות כל זמן שהותרו הבמות", משמעות לשונו דאף בזמן היתר במות דגלגל ונו"ג היתה העבודה בבמה קטנה ע"י בכורות, וצ"ע. ואולי י"ל דכונתו דמקרא ד"איש" ילפינן דהדין קידוש בכורות שמחמת פרשת "קדש לי", נתבטל ע"י חטא העגל, והעבודה כשירה ע"י זר, אך עדיין נשאר הדין שהיה מימות אדם הראשון, דזכות העבודה מסורה לבכורות, ומה שכתב שהעבודה בבכורות כונתו לזכות בעלמא.

טז. וכבר עמד בזה החזו"א שם. ואולי יש ליישב בדוחק, דכונת הגמ' דאפשר להסתפק מה הטעם שנצטוו להקריב בבמת סיני ע"י הבכורות, אי משום שאפילו הקרבה בבמת יחיד טעונה בכורה או מחמת שקרבן ציבור טעון בכורה, והא ילפינן מקרא ד"איש" דבמת יחיד אינה טעונה בכורה, והא דנצטוו להקריב בבמת סיני ע"י

הקריבו ישראל קרבן שלמים אחר מ"ת, היה זה פסול להקרב. אמנם לענין הקרבת ב"נ, אף אחר "קדש לי כל בכור" לא היה זה פסול להקרבה, וכל מה שנתחדש בפרשת "קדש לי כל בכור" דהכשר העבודה תלוי בקדושת בכורה היינו לענין תורת הקרבת ישראל^ט.

אך עדיין צ"ב מאי שנא הקרבת במה משעת מתן תורה עד הקמת המשכן דבעי קדושת בכורה וזר פסול, מהקרבת במה דומן היתר הבמות בגלגל ונו"ג דאפילו נשים ועבדים כשירין ואין העבודה תלויה בקדושת בכורה, וצ"ע.

ד. הטעם דהקרבת במה שעד הקמת המשכן בעיא דוקא קדושת בכורה

והנה במנחות ו' ע"ב איכא ס"ד בגמ' דקמיצת זר חשיבא דבר שיש לו הכשר במקום אחר, כיון דאית לה הכשירא בבמה ע"י זר [אלא דמסקינן דמבמה לא ילפינן], ופרש"י דזר אית ליה הכשר בבמה קודם שנתקדש אהרן שהעבודה בבכורות ע"כ². ותוס' העירו דמשמע מרש"י דאחר שנבדל אהרן אין זר כשר בבמה, ואי אפשר לומר כן דבזבחים דרשינן איש להכשיר זר, ועוד מצינו בשאול ושמאל שהקריבו בבמה ע"ש. ותירץ בחי' המיוחסים לרשב"א (שם) בזה"ל, דלכך לא פרש"י מבמה דשעת היתר הבמות, משום דכיון דהוי במה גדולה בשעת היתר הבמות אית לן למימר דהאי דשרי זר בבמה קטנה הוי משום דלא חשיבא עבודה דבמה קטנה עבודה, כיון דבמה גדולה קיימת ואין ראוי ללמוד משם לומר שזר כשר בעבודה דאיכא למימר לאו עבודה היא כמו בשחיטה דלאו עבודה היא, כ"ש שיש לנו לומר בזר

חיה ועוף זכרים ונקבות תמימין ובעלי מומין וכו', והכל קרבו עולות וכו' ונכרים בזה"ז רשאים לעשות כן ע"כ, ומבואר בגמ' דעד הקמת המשכן היה דין הקרבת קרבנות ישראל כדין קרבן בן נח בזמן הזה דכשר אף בחיה ובע"מ, ורק משעת הקמת המשכן נתחדשה דין קרבן ישראל דכשר רק מבמה ועוף תמימין.

אמנם ע' בחי' מרן רי"ז הלוי עה"ת פ' יתרו שהוכיח מדברי הגמ' בזבחים דף קט"ז, דגם למ"ד דב"נ לא קרבי שלמים אלא עולות בלבד, מ"מ לישראל אחר מתן תורה קרבי שלמים, דע' רש"י שם [ד"ה לכל] ש"משעת מתן תורה שנבחרו ישראל קרבי שלמים"¹, וביאר הגרי"ז דדין שלמים אלו היה כמו שלמים דישראל בשעת היתר במות, ולא היו כשירין רק מבקר וצאן בלבד, דכיון דתורת הקרבת קרבנות האמורה לב"נ נאמרה בעולות לבד ולא שלמים, א"כ בע"כ דהשלמים שקרבו לישראל אחר מתן תורה מדין תורת הקרבת קרבנות האמורה לישראל הם, וכ' שם עוד דאף דנתחדש במ"ת תורת הקרבת קרבנות לישראל כאשר מקרבי שלמים, מ"מ עד הקמת המשכן לא נפקע מהן הקרבת ב"נ כאשר הקריבו עולות בתורת קרבן ב"נ. דהיינו דלישראל אחר מ"ת היו ב' דיני הקרבה, דהקריבו קרבן שלמים בתורת הקרבת קרבנות ישראל [כמו לאחר הקמת המשכן] ויכלו להקריב עולות בתורת הקרבת קרבנות ב"נ דכשירין בחיה ובע"מ³.

ועתה נר' לבאר דהא דחלה בבכורות קדושה להקרבה בפרשת "קדש לי כל בכור" וזר היה אסור בהקרבה, היינו לענין הקרבת קרבנות בתורת הקרבת ישראל [משעת מ"ת], דבקרבנות אלו נתחדש דלהכשר עבודתן בעינן קדושת בכורה, וזר פסול להקרבה, ואי

הבכורות מחמת שהיה קרבן ציבור, וקרבן ציבור טעון בכורה, [ואולי מהאי טעמא לדעת חכמים לא בעינן קרא לכך, ידיעין מסבא דרק קרבן צבור טעון בכורה].

יז. וע' בטהרת הקדש (שם) שהעיר דרש"י בחומש פירש דהקרבה זו היתה קודם מ"ת, ותירץ דמשעה שקיבלו התורה הותר להם הקרבת שלמים ע"ש, וע"ע בטורי אבן חגיגה דף ו' שביאר דכיון דע"י קרבנות אלו נכנסו לברית [כמבואר בכריתות ט'] לכן היה להם דין ישראל בהקרבה זו. [ע' במש"כ בזה בפרק ד'].

יח. וע' במש"כ בזה בפרק ב'.

יט. ונתעוררתי לזה מהרה"ג ר"י ליברמן שליט"א.

כ. וכע"ז ברש"י זבחים ס"ח ע"ב (נוסחא כת"י), ונילף מבמה שהרי הזר כשר בבמה דעבודתה בבכורות [והיינו קודם שנבדל אהרן].

דלאו עבודה היא כי אם אותה שנעשית בבמה גדולה כל זמן שהיא קיימת, הלכך פירש דר"ל מבמה דלא היתה עדיין במה באותה זמן שום במה אחרת, א"כ היא חשובה עבודה ע"כ. ומבואר בדבריו דודאי אף רש"י מודה דאף אחר שנבדל אהרן זר כשר בבמה, אלא דסובר רש"י דאין להחשיב קמיצת זר כדבר שיש לו הכשר בבמה מהא דאחר שנבדל אהרן הותר זר^{כא}.

והנר' ביאור דבריו, בהקדם מה דיש להסתפק בגדר הכשירא דזר בבמה, אי יסודו מחמת דעבודה בבמה לא מיקרי עבודה ולכן כשירה בזר, [כמו שחיטה דלאו עבודה וכשירה בזר], או דילמא עבודה בבמה חשיבא עבודה גמורה, והא דזר הוכשר בבמה כיון דדין כיהון לא נאמר בבמה והוכשרה עבודת במה ע"י זר.

ודברי החי' המיוחסים לרשב"א מתבארים, דיש בזה חילוק בין זמן גלגל ונו"ג דהיתה במה קטנה ובמה גדולה, לזמן שקודם הקמת המשכן דלא היתה רק במה קטנה, דבזמן דאיכא במה גדולה ואיכא ב' דיני הקרבה, הקרבה בבמה גדולה דבעי כהונה והקרבה בבמה קטנה דכשירה בזר, י"ל דהתורת הקרבה הגמורה היא בבמה גדולה, ובבמה קטנה הוכשרה הקרבה אע"ג דלא חשיבא עבודה ולכן כשירה בזר, כיון דלית לה חשיבות עבודה, משא"כ בזמן שקודם הקמת המשכן קודם שהובדל אהרן דלא היתה במה גדולה, והיתה נוהגת תורת הקרבה אחת, הרי דעיקר ההקרבה היתה בבמה קטנה וחשיבא עבודה, ולכן כ' רש"י דרצו ללמוד מהקרבת במה קודם שנבדל אהרן, דחשיבא עבודה ואעפ"כ הוכשרה העבודה ע"י זר, דאית ליה לזר הכשר במק"א, משא"כ אחר הקמת המשכן הא דהוכשרה העבודה ע"י זר הוי מחמת דלא חשיבא עבודה, ודמי להכשר זר בשחיטה, ולהכי לא שייך להביא משם דאית ליה לזר הכשר במק"א דלא מיקרי אית ליה הכשירא במק"א^{כב}.

ומעתה לפי"ד יש לבאר, דהא דקודם הקמת המשכן היתה העבודה בבמה תלויה בקדושת בכורה וכשירה דוקא בבכורות וזר פסול [כמבואר בגמ' בזבחים קי"ח], היינו משום דקודם הקמת המשכן דליכא הקרבה בבמה גדולה, חשיבא העבודה בבמה כעבודה גמורה כיון דהיא עיקר העבודה ובעיא קדושת בכורה [עכ"פ מזמן מ"ח דהוי הקרבת ישראל], משא"כ בזמן גלגל ונו"ג דאיכא ב' דיני הקרבה, הקרבה בבמה גדולה דגלגל ונו"ג דבעיא דיני כיהון, וגם הקרבה בבמה קטנה דלא צריכה כיהון וכשירה בזר, י"ל דהתורת הקרבה הגמורה היא בבמה גדולה, וההקרבה בבמה קטנה לא חשיבא הקרבה גמורה, ומיגרע גרעה מהעבודה בבמה קודם הקמת המשכן, ולכן כשירה בנשים ועבדים ולא בעיא קדושת בכורה.

אמנם לכאור' יש להעיר על דבריו מהא דחזינן בגמ' בדף ט"ז ע"א דפשיטא לגמ' דטמא ובע"מ פסולין להקריב בבמה, והרי ליכא מקרא מפורש האוסרן בבמה, וברש"י (ט"ז ע"א ד"ה וישוב, וק"כ ע"א ד"ה ומומין) מבואר דטעם איסורן כיון דלא משכחת היתר בבמה בהדיא, ע"ש. הרי דכל דליכא קרא המכשיר בבמה מסברא בעלמא אמרינן דכל דפסול להקריב במקדש פסול להקריב אף בבמה, והנה אי נימא דעבודה בבמה [שאחר הקמת המשכן] היא עבודה גרועה ודמיא לשחיטה דלאו עבודה היא, הרי דדין הוא דמסברא יוכשרו כל הפסולין לעבוד בבמה כמו בשחיטה דכולהו כשירין [כדתנן בריש כל הפסולין דף ל"א ע"ב], ומהא דפשוט לרש"י מסברא דכל הפסולין אין ראויין להקריב בבמה ע"כ דהויא עבודה גמורה, ולא דמיא לשחיטה, וצ"ע.

ולבן נר' לבאר בדעת רש"י קצת באופן אחר, די"ל דס"ל לרש"י לשיטתו בזבחים ט"ז דעבודת זר לא מיקרי הותר מכללו כיון דלא נאסר שם מעולם, וכדביארנו לקמן (בפרק י"א סימן א') דלדעת רש"י זר אינו מופקע

כא. וע"ש שביאר דמסקנת הגמ' דאין ללמוד מבמה כיון דהבכור הוא היה הכהן.

כב. וע' בטהרת הקדש במנחות (שם) שביאר עד"ז, דלכאור' תיקשי על הגמ' שם היאך רצו ללמוד מבמה, והרי בזבחים ס"ט דחינן דאין ללמוד מבמה דליכא קידוש כלי בבמה ע"ש, ותירץ הטה"ק דלכן כ' רש"י דילפינן מקודם שנבדל אהרן דמבואר בזבחים צ"ז ע"ב דילפינן דין כ"ש מוישם את האגנות שבבמת סיני, הרי דהיה שם דין כ"ש, וכל הדין שאין כ"ש בבמה רק אחר שנבדל אהרן, אבל קודם שנבדל אהרן שהיתה העבודה בבכורות שהיו במקום הכהנים היו צריכין כ"ש, ומהתם ס"ד למילף קמיצת זר, ונר' ביאור הדברים כנ"ל, דכיון שלא היתה במה גדולה, העבודה בבמה קטנה חשיבא עבודה, ובעי כ"ש וקדושת בכור.

מעצם ההקרבה, והא דבעינן כהן במקדש, הוי משום דמקום המקדש מחייב את המעלה של כהונה בהקרבה, ואילו מקום הבמה אין מחייב המעלה של עבודת כהן, ולכן ליכא סברא דמחמת זה במקדש תיהני עבודת זר.

אמנם ס"ל לרש"י דאפשר ללמוד מבמה שקודם שהובדל אהרן, דכיון דבאותו זמן לא היתה במה גדולה הרי דבכל במה בעינן את המעלה של כהונה, דדוקא בזמן דאיכא מקום הנבחר להקרבה לא בעינן למעלה של כהונה בכל במה, דהמעלה של העובד הנבחר נצרכת דוקא בבמה הנבחרת, אבל בזמן דליכא כלל במה מיוחדת [דליכא במה גדולה], הרי דבעינן עובד נבחר בכל במה ובמה ואף בבמה קטנה בעינן למעלה הכהונה, ואם אפילו הכי חזינן דזר הוכשר הרי דמיקרי דעבודת זר הוכשרה במק"א.

ומעתה אפשר לומר לפי"ז, דמה דהיה דין עבודה בבכורות קודם הקמת המשכן אע"ג דהיתה אז במה קטנה וזר כשר בבמה, הוי משום דקודם הקמת המשכן דלא היתה במה נבחרת, הרי דהיה דין שהעובד הנבחר יעבוד בכל במה ובמה, ואף בבמה קטנה היה דין שהעבודה תיעשה ע"י הבכורות, אבל לאחר הקמת המשכן בזמן שהותירו הבמות דהיתה אף במה גדולה הנבחרת, הדין שהעבודה צריכה ליעשות ע"י העובד הנבחר, הוי רק בבמה הנבחרת ולא בבמה קטנה.

ה. אימתי נלקחה העבודה מהבכורות

וזכרים דף קט"ו ע"ב, יתיב רב הונא וקא קרי "וישלח את נערי בני ישראל" א"ל הכי אמר ר' אסי ופסקו, ורש"י כ' שם ב' פירושים בביאור הגמ', (א) דבסיני הקריבו נערי בני"י, דהיינו הבכורות ומאותו היום פסקו להקריב שמסיני נצטוו על הכהונה, (ב) דבסיני הקריבו נדב ואביהוא, והא דשלח את נערי בני"י היה רק

לעמוד על הקרבן, אך ההקרבה נעשתה ע"י נדב ואביהוא ע"ש היטב [ונכן מבואר בתוס' כשיטה זו]. והקשו שם בגמ' דבמשנה ריש פרת חטאת מבואר דהבכורות הקריבו עד הקמת המשכן, ותירצו דנחלקו תנאין, בפ"י הפס' [גבי מתן תורה] "וגם הכהנים הנגשים אל העם יתקדשו" דר' יהושע בן קרחה אומר זו פרישת בכורות [ונכן סבר התנא דעד הקמת המשכן עבודה בבכורות], ורבי אומר זו פרישת נדב ואביהוא [ור' אסי אזיל בשיטת רבין], ע"ש היטב.

והמתבאר דלפי הפירוש השני ברש"י, כבר במתן תורה נלקחה עבודת הקרבנות מהבכורות ונמסרה לכהנים, וא"כ צ"ב לענין מה נתקדשו הבכורות בקרא "דקדש לי כל בכור", דלא מצינו הקרבה מפורשת בתורה מזמן יציאת מצרים עד מתן תורה, וצ"ע כ"י.

והנה בפ' במדבר (פ"ג, פס' י"א-י"ג) כתיב "ואני הנה לקחתי את הלויים מתוך בני ישראל תחת כל בכור פטור רחם מבני ישראל והיו לי הלויים, כי לי כל בכור ביום הכתי כל בכור בארץ מצרים הקדשתי לי כל בכור". ופרש"י ואני הנה לקחתי, ואני מהיכן זכיתי בהן. מתוך בני ישראל, שיהיו ישראל שוכרין אותן לשירות שלי. על ידי הבכורות זכיתי בהם ולקחתים תמורתם, לפי שהיתה העבודה בבכורות, וכשחטאו בעגל נפסלו, והלויים שלא עבדו עבודה זרה נבחרו תחתיהם ע"כ. הרי דמבואר ברש"י דהעבודה היתה בבכורות עד שחטאו בחטא העגל וכשחטאו בעגל נמסרה העבודה לשבט לוי תמורת הבכורות ע"ש, והנה לכאור' לדעת רבי מבואר דכבר בזמן מתן תורה נלקחה העבודה מהבכורות, וצ"ב אמאי נלקחה מהם עבודת הבכורות בשעת מתן תורה קודם שחטאו בעגל וצ"ע כ"י.

וחנר' בזה, דאף לולא חטא העגל, לא היתה עבודת ההקרבה מזמן הקמת המשכן מיועדת להיות

כג. אמנם ע' באבן עזרא (שמות י"ט, כ"ב) שהם הקריבו עולות על המזבח שבנה משה בחלישת עמלק [בסוף פ' בשלח] קודם מתן תורה.

כד. וע' ברא"ם (כי תשא ל', ט"ז, ופקודי ל"ח, כ"ד) מש"כ לתרץ, ולכאור' אף למבואר במשנה דעד הקמת המשכן העבודה היתה בבכורות, לכאור' תיקשי דחטא העגל היה קודם הקמת המשכן, ואמאי עבדו הבכורות מחטא העגל עד הקמת המשכן, וע' באו"ז (הל' בכורות סי' תקכ"ט) שעמד בזה, ותי' דכונת המשנה "עבודה בבכורות" לבכורות משבט לוי שלא חטאו, ומהקמת המשכן נתכהן אהרן וזרעו ע"ש, וע"ע בגו"א (שמות ל', ט"ז, ד"ה והקשה).

תורה מתחילה היו מיועדים להיות "הלויים", ובחטא העגל נלקחה מהם עבודת הלוייה ונמסרה ללויים.

ו. בכורה דראובן

בפרשת ויחי עה"פ (מ"ט, ג) "ראובן בכרי אתה כחי וראשית אוני יתר שאת וגו'", מייתי רש"י דברי המדרש רבה דראובן היה ראוי להיות יתר על אחיו בכהונה, וז"ל המדרש (פרשה צ"ח), הבכורה היתה שלך והכהונה היתה שלך והמלכות היתה שלך, ועכשיו שחטאת נתנה הבכורה ליוסף והכהונה ללוי והמלכות ליהודה^{כט}. ולכאור' דברי המדרש צ"ב, דהרי זה שנתנה הכהונה ללויים היה משום שהבכורות חטאו בעגל וכדכתיב בפ' בהעלתך [וכמבואר לעיל אות ה'], ומבואר דלולא חטא העגל היו הבכורות עובדין במקדש, ורק מחמת חטא העגל אבדה מהם הכהונה וניתנה לשבט לוי ולא מפני שראובן חטא, והיאך אמרו במדרש שנטלה הכהונה מראובן וניתנה לשבט לוי, וצ"ע.

והנראה בזה, דהנה נתבאר לעיל [ע"פ דברי הגו"א והחזו"א] דאף לולא חטא העגל לא היתה עבודת הכהונה מיועדת לבכורות אלא לכהנים, ומה דאיבדו הבכורות בחטא העגל, הוא את המעלה של עבודת המשא השמירה

בבכורות, אלא היו עתידים להיות במקום הלויים לשיר ולמשא, וכן כתבו להדיא המהר"ל בגור אריה (משפטים כ"ד, ה')^{כה}, והחזו"א (אריה סי' קכ"ה אות ד') ע"ש^{כו}.

ולפי"ז נר' לומר דבאמת עבודת הלוייה נלקחה מהבכורות בחטא העגל, דלולא החטא היו הם עובדים בעבודת הלוייה במשכן, אך עבודת ההקרבה מתחילה לא היתה מיועדת להעשות ע"י הבכורות^{כז}, ולכן נלקחה מהם כבר בזמן מתן תורה קודם חטא העגל. ופליגי ב' הפירושים ברש"י מתי נלקחה מהם עבודת הקרבת הקרבנות, אך כו"ע מודו דעבודת הלויים נלקחה מהם רק בחטא העגל.

ולפי"ז יש לישיב ג"כ מה שהקשנו לעיל לפי שפסקו הבכורות קודם מתן תורה, ונדב ואביהוא הקריבו במתן תורה, לענין מה נתקדשו הבכורות בפרשת "קדש לי כל בכור", דלפי הנ"ל י"ל דנתקדשו הבכורות לעבוד עבודת הלוייה לשיר ולמשא לעזר לכהנים, אבל לא נתקדשו כלל לעבודה, ולכן כבר במתן תורה קודם חטא העגל נמסרה עבודת הקרבנות לכהנים, דמעולם לא היתה עבודת הקרבנות מיועדת לבכורות^{כח}, והפי' דהבכורות הקריבו בסיני ופסקו להקריב מסיני ואילך סובר דנתקדשו הבכורות להקרבה רק עד זמן מתן תורה, ומזמן מתן

כה. וז"ל המהר"ל שם, ואע"ג דנאמרה פרשת "ואתה תצוה" לעשות בגדים לאהרן קודם שחטאו הבכורות, וא"כ למה יהיו נדחים מעבודתם ועדיין לא חטאו וכו', לא קשיא, שאע"ג שהיה אהרן ובניו כהנים, יכול להיות שגם הבכורות יעבדו, שיהיו במקום הלויים לאהרן לעזרה כדמוכח קרא, ואין להקשות למה אהרן ובניו כהנים, והבכורות יהיו נדחים מן העבודה ועדיין לא חטאו, שזה אין קשיא, שבשביל שעבדו שלא במשכן יעבדו במשכן, שזהו קדושה יתירה אבל לדחות אותם לגמרי זה אינו, ע"כ.

כו. ומצאתי בעזה"ת בדרשות רבינו יונה (פ' מקץ) שביאר דלכהנים [שבט לוי] ב' מעלות, מעלת הכהונה היא שלהם, ומעלת הבכורה קנו תחת פטרת כל רחם בכור כל בני ישראל. ונר' דביאור דבריו כנ"ל, דמעלת הכהונה היינו עבודת הקרבנות דיועדה מתחילה לכהנים, ומעלת הבכורה היא עבודת הלוייה שזכו בה תחת הבכורות. אמנם יעוין בספורנו (כי תבא כ"ו, י"ג) שביאר הא דמתורה בוידיי מעשר "בערתי הקדש מן הבית", דבחטאינו ובעונות אבותינו הוסרה העבודה מהבכורות, אשר להם היו ראויות תרומות ומעשרות כאמרו "ואטמא אותם במתנתם, בהעביר כל פטר רחם" ע"כ, הרי דמבואר בספורנו דלולי החטא היו הבכורות זוכין בתרומות ובמעשרות וע"כ דהיו במקום הכהנים והלויים, וכן מבואר ברא"ם (משפטים שם) וצ"ע.

כז. ולפי"ז מיושבת קושית המהרש"א בח"א פסחים קי"ז, איך אמרו כשעלו מן הים "יברך את בית אהרן" והרי אז עדיין לא ניתנה כהונה לאהרן.

כח. ואין להקשות מהא דמבואר בסוגיא בבכורות ד' ע"ב, דבקדש לי כל בכור נתקדשו להקרבנות, דהתם מבואר דקאי לפי משנתנו דהבכורות הקריבו עד הקמת המשכן וע"כ נתקדשו להקרבנות קרבנות.

כט. וכן הוא בתרגום יונתן בן עוזיאל.

והשיר. ולפי"ז נר' לבאר דמעיקרא היה מן הדין ראוי שתיעשה עבודת הכהונה במקדש על ידי שבט ראובן, כיון דהיה השבט הבכור^ל, ולולא חטאו של ראובן היו שבט ראובן עובדים בעבודת הכהונה, ובכורות שאר

השבטים היו לעזר להן בעבודת השיר והשמירה וכו', וע"י החטא נלקחה משבט ראובן הכהונה ונמסרה לכהנים שמשבט לוי, אך אכתי נותרה עבודת הלוייה ביד הבכורות, עד שחטאו בעגל ואיבדו עבודה זו^{לא}.

ל. ע' בדעת זקנים לבעה"ת שם "וגם הכהונה היתה ראויה להיות לך לפי שהעבודה בבכורות".

לא. וע' בפענח רזא (מ"ח, כ"ב) על הכתוב "ואני נתתי לך שכם אחד על אחיך" וז"ל, וקשה והלא מה שלקח יעקב הבכורה מעשו הוא משום העבודה והכהונה, והיכן נמצא זה ביוסף, וי"ל דודאי מתחלה היתה העבודה לבכורות והם היו מעותדים לכהונה רק משבא חטא העגל נתנה לבני לוי (הר"ר יעקב), עכ"ל. ודבריו צ"ב במה נחשב שנתנה ליוסף יותר משאר אחיו, אי העבודה בבכורות, והעירני הרה"ג ר"פ בודנהיימר שליט"א לפרש דיוסף היה הראוי לעבוד בפועל אחר פטירת יעקב אבינו. וכמו שמבואר במדרש דמתחילה נמסרה העבודה ליחיד שהיה הראוי ביותר לעבודה, ודין זה עיקרו מחמת דין עבודה בבכורות, כמשנ"ת לעיל.

פרק ד'

במת סיני

א. זמן ההקרבה

כפ' משפטים (כ"ד, ד-ו) "ויכתב משה את כל דברי ה' וישכם בבקר ויבן מזבח תחת ההר וגו' וישלח את נערי בני ישראל ויעלו עלת ויזבחו זבחים שלמים לה' פרים, ויקח משה חצי הדם וישם באגנת וחצי הדם זרק על המזבח".

והנה נחלקו הראשונים מתי היתה הקרבה זו, דרש"י (שם ובחגיגה ו') נקט דהקרבה זו היתה קודם מתן תורה בחמשה בסיון, (ואע"ג דהפרשה כתובה לאחר עשרת הדברות אין מוקדם ומאוחר בתורה), וכן מבואר בתוס' בחגיגה (ו' ע"ב ד"ה אידן), אמנם הרמב"ן והרשב"ם (שם פס' א') פירשו דהקרבה זו היתה ביום שלמחרת מתן תורה. והוסיף הרמב"ן דנחלקו בזה במכילתא (יתרו פרשת בחדש השלישי פ"ג) יש אומרים שהיה קודם מתן תורה ורבי יוסי בר' יהודה אומר בו ביום נעשו כל המעשים ע"כ, ומפרש הרמב"ן כונת רבי יוסי בר' יהודה, "בו ביום" לאחר מתן תורה, ומסיק הרמב"ן ולזה שומעין שאמר כהלכה^א. ויעוין בגמ' שבת פ"ח דתניא בהדיא רבי יוסי אומר בשני עלה משה וכו' בחמישי בנה מזבח והקריב עליו קרבן, ולפי שיטת הרמב"ן י"ל דר' יוסי אזיל בשיטת ת"ק במכילתא.

והנה בחגיגה ו' ע"א נחלקו ב"ש וב"ה אי חגיגה חמירא מראיה [ונפק"מ דאינה פחותה משתי כסף], ואיתא שם

בגמ' דטעמא דב"ה דחגיגה חמירא הוא משום דחגיגה ישנה לפני הדיבור [ופרש"י דקודם מתן תורה הקריבו שלמים בסנין], והק' הגמ' וב"ש מאי טעמא לא אמרי כב"ה, ותירצה הגמ' דסברי ב"ש דאף ראייה ישנה לפני הדיבור [דבסנין הקריבו עולת ראייה]. ולדברי הרמב"ן קשה דמבואר בגמ' דהקרבת סיני חשיבא הקרבה לפני הדיבור, ומוכח דהקריבו בסנין קודם מתן תורה, ועוד צ"ב מה קושית הגמ' מ"ט דב"ש ואמאי לא קאמרה הגמ' דסברי כריב"י דהקרבת החגיגה היתה לאחר הדיבור, וצ"ע^ב.

וע' בתוס' רי"ד בחגיגה [שם] שהביא דיש שפירשו דאין הכונה ישנה לפני הדיבור דנהגה קודם מתן תורה, אלא דהיתה קודם וידבר ה' אליו מאהל מועד לאמר [ביום הקמת המשכן], וסיים הרי"ד דזה נ"ל^ג, ונר' ביאור דבריו, דהמעלה בקרבן חגיגה הוא דנהג קודם שנצטוו על הקרבת הקרבנות [ביום הקמת המשכן]^ד. וי"ל דכן יפרש הרמב"ן דאמנם הפרשה נאמרה לאחר מתן תורה, אך אכתי איכא מעלה בקרבן חגיגה דקרב קודם שנצטוו על הקרבת הקרבנות ביום הקמת המשכן^ה.

ב. מי היו המקריבים

כתוב "וישלח את נערי בני ישראל ויעלו עלת ויזבחו זבחים שלמים לה' פרים", ובמתני' (דף קי"ב ע"ב) תנן עד שלא הוקם המשכן היו הבמות מותרות ועבודה בבכורות, ופרש"י שם "כדכתיב וישלח את נערי בני

א. וע"ע באבן עזרא שמות כ', כ"א.

ב. ע' בהעמק דבר לנצי"ב [משפטים שם], שהוכיח מזה דאף לדעת ריב"ז במכילתא הקריבו קודם מתן תורה, אלא דנחלקו אי הקריבו בה' או בו' קודם מתן תורה ע"ש, וכן פירש היפה עינים בהקדמה לברכות.

ג. ע"ש מה דהוקשה לו על דרכו של רש"י.

ד. והדיבור אינו הדיבור של מתן תורה אלא הדיבור של פרשת הקרבנות שנאמר ביום הקמת המשכן.

ה. וכע"ז כ' החזו"א (או"ח סי' קכ"ה אות ה'), וז"ל ונר' דעיקר מצות תמיד ודאי התחילה לאחר שהוקם המשכן, דהאי מזבח אין לו רק דין במה ואין ק"צ בבמה, והוראת שעה היתה, וזה חומר ידידיה דישנו לפני הדיבור שכבר נצטוו להקריב בבמה, קודם הדיבור של עיקר צוואתו, ע"כ.

ישראל וגו', וכן תירגם באונקלוס "ושלח ית בוכרי בני ישראל". ומבואר דהבכורות הקריבו את הקרבנות בבמת סיני.

אמנם בסוגיא בדף קט"ו ע"ב איתא בגמ', יתיב רב הונא בר קטינא קמיה דר"ח וקא קרי וישלח את נערי בני" [ופרש"י דקאמר להאי קרא ומפרש דאלו הבכורות] א"ל הכי אמר רב אסי ופסקוה. וברש"י איכא ב' לישנות בביאור דברי ר' אסי, א) "ופסקו", דמאותו היום פסקו הבכורות להקריב. ב) "ופסקיה", דצריך להפסיק כאן נגינת טעם המקרא באתנחתא ולא יקרא בטעם פשוט, ויתפרש הפס' דשלח אותם לעמוד על הקרבנות¹, והמשך הפס' ויעלו עולות קאי על הכשרים להקריב דהיינו נדב ואביהוא, ע"ש.

ומבואר דללישנא קמא ברש"י הבכורות הקריבו בסיני ומאותו היום ואילך הפסיקו להקריב, וללישנא בתרא ברש"י לא הקריבו הבכורות בבמת סיני, אלא נדב ואביהו הקריבו¹.

וע' בתוס' שם (ד"ה א"ל) שפירשו, דרב אסי אמר דוישלח את נערי בני" היינו הבכורות, וחכמים הפסיקוה ומנעוהו מלומר כן, ולכאור' כונתם דלרבנן נערי בני" היינו נדב ואביהוא ולא הבכורות [וכן פירש להדיא בפסקי הרא"ד²], ולהכי הפסיקוהו מלומר דהבכורות הקריבו בסיני, כיון דסברי דנדב ואביהוא הקריבו בסיני³.

ג. אלו קרבנות הקריבו בבמת סיני

בפס' כתוב "ויעלו עלת ויזבחו זבחים שלמים לה' פרים", ומבואר לכאור' דהקריבו בסיני עולות ושלמים. ובגמ' בחגיגה דף ו' מבואר דהשלמים היו שלמי חגיגה, וע' ברש"י שם (ע"ב ד"ה שחגיגה) שביאר דאע"פ שלא ברגל הקריבום, חגיגה נקראו שבהן נתקיים "ויחוגו לי במדבר" שנאמר להם במצרים⁴.

ולענין הקרבת העולה פליגי תנאי שם, אי היא עולת תמיד או עולת ראייה [ופרש"י על שם "ויחזו את האלקים"⁵], דאמר אביי ב"ש ורבי אלעזר ור' ישמעאל

ו. וע' במיני תרגומא [להגר"י פיק זצ"ל] פ' משפטים, דפי' דללישנא זו אין כונת הפס' "נערי בני ישראל" לבכורות, נדלכאור' ליכא דין שהבכורות יעמדו על הקרבן, וכן מצאתי במדרש לקח טוב ומדרש אגדה ד"וישלח את נערי בני" אלו הזקנים הנערים במצות, ע"ש.

ז. וע"ש בסוגיא דמבואר דדברי רב אסי הם כתנאי, דר' אסי סבר כרבי, אבל תנא דמתני' דעד שלא הוקם המשכן העבודה בבכורות פליג עליה וסובר דעד הקמת המשכן הקריבו הבכורות. וא"כ אף ללישנא בתרא ברש"י דדעת רב אסי דנדב ואביהוא הקריבו בסיני שנוי דבר זה במחלוקת תנאים.

ח. וכן מבואר ברא"ם (פקודי ל"ח כ"ד, ד"ה כף).

ט. וע' בטהרת הקדש שהעיר מדוע נקט דוקא נדב ואביהוא, דהרי לשיטה זו נבחרו הכהנים מסיני וא"כ אף אהרן ואלעזר ואיתמר הקריבו. וע"ש שביאר דהטעם דנקטו נדב ואביהוא הוא כיון דהמקור דהופרשו הכהנים הוי מקרא ד"בקרובי אקדש" דקאי בנדב ואביהוא כמבואר שם בסוגיא, אך באמת אף אהרן ואלעזר ואיתמר שימשו מסיני. וע' בהקדמה לס' לזית חן עה"ת, דהרב המלקט האריך לבאר דהציווי היה שישמשו רק נדב ואביהוא, ע"ש מש"כ בטעם הדבר.

י. אמנם בירוש' מגילה (פ"א הל' י"א) הקשו מפס' זה למ"ד דבני נח לא מקרבי שלמים, ומשני "שלימין בגופן בלא הפשט ובלא ניתוח", דהיינו דמבואר בירוש' דלא הקריבו קרבן שלמים בסיני, וכונת הפס' שהקריבו עולות בשלימותן בלא הפשט וניתוח.

יא. וע' במרומי שדה לנצי"ב שהקשה דלא שייך מקרא זה לכל ישראל [אלא לנדב ואביהוא והזקנים], ואמאי לא נימא דמה דהוצרכו להקריב עולת ראייה הוא מחמת ראייה דגילוי שכינה דהיה לכל ישראל לפי ערכם, כמו ראייה דרגלים בבית המקדש, וצ"ע. וע"ש שכ' לתרץ דאת העולות הקריבו דוקא נערי בני" דהיינו נדב ואביהוא שראו, משא"כ חגיגה כל יחיד ויחיד הקריב, דמש"ה עשה משה שנים עשר מצבות ל"ב שבטים. ולכאור' דבריו צ"ע דרק אחד תנא הקריבו נדב ואביהוא, ועוד דכפשוטו הקריבו בשליחות כל ישראל, ועוד מנין לחלק הפס' ולומר דוישלחו את נערי בני" לא קאי אסוף הפס' ויזבחו זבחים, אלא רק אעולות דבתחילת הפס', וצ"ע.

סבירא להו דעולת ראייה הואי, וב"ה ור"ע ור' יוסי הגלילי סברי דעולת תמיד הואי.

והנה בגמ' כריתות ט' ע"א ילפינן דגר אינו נכנס לברית עד שיביא קרבן עולה, מקרא ד"ככם" ככם כאבותיכם, מה אבותיכם לא נכנסו לברית אלא במילה טבילה ו"הרצאת דמים" אף הם לא יכנסו לברית אלא במילה וטבילה והרצאת דמים, ומייתי התם המקור דאבותינו נכנסו לברית בהרצאת דמים מקרא דוישלח את נערי בני, ומבואר דהעולה שהקריבו בסיני ענינה היה להכניסם בברית כקרבן הגר, והקשו תוס' ונביתר ביאור בשטמ"ק בהשמות אות ד' דבחגיגה פליגי אי עולת תמיד או עולת ראייה הואי, וליכא מ"ד דהעולה היתה בכדי להכניסם בברית, ותירצו דהלשון "עולות" משמע שהקריבו תרי קרבנות, וחד מיניהו ליכנס לברית. הרי דמבואר בגמ' בכריתות דהקריבו עולה נוספת בתורת קרבן גירות להכניסם בברית.

עוד מבואר שם בסוגיא [לעיל מיניה בדף ח' ע"ב] דבני נכנסו לברית ע"י שהקריבו בכמת סיני עולה ושלמים^{יב}, וע' בטורי אבן (חגיגה ו' ד"ה מ"ש) שכ', דכמו שכתבו התוס' דהקריבו הרבה עולות, ה"ה י"ל דהקריבו הרבה שלמים, ע"ש. ומבואר א"כ דנוסף על השלמי חגיגה שהקריבו בסיני הקריבו בני אף קרבן שלמים להכניסם בברית.

והנה בזבחים צ"ז ע"ב מבואר דהשלמים שהקריבו ישראל בסיני היו קרבן ציבור, דאמרו שם דמצינו דבעינן כלי בשלמי ציבור, דכתיב בסיני "ויקח משה חצי הדם וישם באגנות וגו'", ע"ש^{יג}. והקשה המשך חכמה (משפטים כ"ד, ה') דלכאור' סוגיא זו סותרת לסוגיא בחגיגה, דבסוגיא בחגיגה מבואר דהקריבו שלמי חגיגה דהוא קרבן יחיד, וצ"ע^{יד}.

והנר' בזה, דלעיל הבאנו מהסוגיא בכריתות דבני ישראל הקריבו אף שלמים להכנס בברית, ונר' לכאור' דשלמים אלו היו שלמי ציבור, דהנה הרמב"ם בפ"ג מאיסורי ביאה כ', דישאל נכנסו לברית בג' דברים במילה טבילה ובקרבן. ובהל' ג' כ' וקרבן שנאמר וישלח את נערי בני ויעלו עולות על ידי כל ישראל הקריבום^{יז}, וע' בנצי"ב (במרומי שדה חגיגה ו' ד"ה או) דמשמעות דברי הרמב"ם דהקריבו עולה אחת עבור כל ישראל, וע"כ דהיה קרבן ציבור, ולכאור' ה"ה י"ל לענין השלמים שהקריבו ליכנס בברית דהקריבו קרבן שלמים אחד עבור כל ישראל והיה לו שם שלמי ציבור. ולפי"ז י"ל דהגמ' בזבחים צ"ז קאי לענין קרבן השלמים שהקריבו ליכנס לברית דהיה שלמי ציבור^{יח}, ובנוסף על זה הקריבו אף שלמי חגיגה, וליכא סתירה בין הסוגיות^{יט}.

ד. גדר הבמה

המורי אבן (חגיגה ו' ע"ב באבני מילואים) נקט דכמת סיני

יב. דהקשו שם דגר יהא מחויב להביא עולה ושלמים, דמה אתם עולה ושלמים [וברש"י, דכתיב וישלחו את נערי בני וגו'] אף גר עולה ושלמים, ומסיק בגמ' ככם כגר יהיה לכם [וברש"י, לכם הקשתיו במקצת, ולא כל קרבנותיכם, ומיהו עולה מסתבר דמכשרא דכולה כליל], ע"כ. וע"ע במש"ח (יתרו י"ח י"ב) שכ' דישאל בשעת מ"ת היו טעונים עולה ושלמים לקרבן גירות.

יג. דאיתא התם אמר שמואל משום ר"א, זאת התורה לעולה ולמנחה ולחטאת ולאשם ולמילואים ולזבח השלמים, לעולה כי עולה, מה עולה טעונה כלי אף כל טעונה כלי, מאי כלי אילימא מזרק (וברש"י, לקבלת דם ויליף מעולת סיני דכתיב וישלח את נערי בני, וכתיב עולה התם), בשלמי ציבור נמי כתיב בהו ויקח משה חצי הדם וישם באגנות, וכו'.

יד. וע"ש שהאר"י לבאר דנחלקו בפלוגתא דתנאי דלעיל אי הבכורות הקריבו בסיני או הכהנים.

טו. וע' במקד"ד (סימן כ' אות ד') שנקט דשלמים אלו היו כבשי עצרת, אך יעוין בשו"ת הריב"ש סימן צ"ו שכתב דעדיין לא נצטוו בפרשת המועדות עד אחר הקמת המשכן, וא"כ לדבריו לא שייך למימר דהיו אלו כבשי עצרת, כיון דלא נהג בהם חג דעצרת כלל.

טז. וע' בחזו"א (קמא סי' מ"א ס"ק י"ב) שכ', דאפילו למ"ד עולת ראייה הואי, היה לו דין קרבן ציבור, כיון דמקום כל ישראל הוו ע"ש [וכן נקט המקד"ד שם], ולדבריהם לכאור' ה"ה השלמי חגיגה היה להם דין קרבן ציבור, וא"כ לדבריו אף אי הגמ' בזבחים קאי בשלמי חגיגה נחא, דשלמי חגיגה שקריבו בסיני היו שלמי ציבור.

והנר' בזה, דהנה יעוין בפרק ט' סימן ד' שכתבנו לחקור בעיקר האי דינא דקרבנות ציבור לא קרבי בקטנה, אי יסוד הדין הוא דציבור צריכין להקריב בבמה גדולה דאית בה אהל מועד נטוי ואית בה קדושת משכן, או דילמא יסוד ההלכה הוא דבמה קטנה מיועדת ליחיד ולכן אינה עומדת להקרבת הציבור, ורק במה גדולה הנעשית עבור הציבור עומדת להקרבת הציבור.

ונר' דאי נימא דיסוד ההלכה הוא דציבור צריכין להקריב בבמה המקודשת א"כ ע"כ דהוי הוראת שעה, אך אי נימא כצד הב' דיסוד ההלכה הוא דציבור צריכין להקריב בבמה המיועדת לציבור, דהיינו במה גדולה העשויה עבור הציבור, שפיר מתבאר הא דהקריבו בסיני קרבנות עבור אע"ג דהיתה במה קטנה, ד"ל דאמנם לא היה לבמת סיני דין במה גדולה [כיון דלא היה שם אהל מועד], אך כיון דהיתה מיועדת להקרבת ציבור, קרבו בה קרבנות ציבור, דכל הדין דציבור לא מקרבי בקטנה היינו דאינו ראוי שציבור יקריבו בבמה המיועדת ליחיד, אבל בבמה המיועדת לציבור שפיר מקרבי הציבור אע"ג דלית לה שם במה גדולה, ונמצא לפי"ז דאיכא במה מחודשת, במה קטנה דהויא במת ציבור^א.

ומעתה מבואר שפיר דלא היתה ההקרבה בבמת סיני הוראת שעה, ואע"פ כן קרבו שם קרבנות עבור כיון דהיתה במה המיועדת לכל הציבור, ושפיר הקשו בגמ' שם דאי הוי עולת תמיד מי איכא מידי דמעיקרא לא בעי הפשט וניתוח ולבסוף בעי.

דינה כדין במת יחיד, ולכן הקשה למ"ד (שם) דהעולה שהקריבו בני ישראל בסיני עולת תמיד הויא, היאך הקריבו בסיני, והרי קיימא לן דחובת ציבור אין קריבה בבמת יחיד לכו"ע [כמבואר בדף קי"ז]. והוסיף הטו"א דע"כ צ"ל דהוי הוראת שעה, וא"כ מה הקשו בגמ' בחגיגה [שם] דאי הויא עולת תמיד מי איכא מידי דמעיקרא לא בעי הפשט וניתוח ולבסוף בעי, והרי כיון דבע"כ הקרבה זו הוראת שעה היתה, נימא דאף לענין הפשט וניתוח היתה הוראת שעה, וצ"ע.

ובהנהגות מצפה איתן (שם ובזבחים ס"ט), יצא לחדש דלבמת סיני היה דין במת ציבור כיון דבשביל כל ישראל בנאוה והקריבו עליה קרבנות עבור כל ישראל, ולכן שפיר קרבו שם חובות ציבור, ע"ש"י.

אמנם ע' בתוספ' (קרבנות פרק י"ג ה"ח), "אי זו היא במה גדולה בשעת היתר הבמה אהל מועד נטוי כדרכו אין הארון נתון שם". למדנו מדברי התוספ' דהשם "במה גדולה" תלוי בכך שאהל מועד נטוי שם, ובלא אהל מועד ליכא במה גדולה, וא"כ בבמת סיני אע"ג דנבנתה עבור כל ישראל, כיון דהיתה קודם הקמת המשכן ואהל מועד לא היה נטוי שם, לכאור' לא שייך שיחול עליה שם במה גדולה, וע"כ דחשיבא במה קטנה^ה, וכן מבואר בהרבה אחרונים^ט, ובדברי החי' המיוחסים לרשב"א (מנחות ו' ע"ב)². ולדבריהם לכאור' צ"ל דהיתה הוראת שעה בעלמא דיקרבו שם קרבנות ציבור, ותקשה קושית הטו"א [הנ"ל] דנימא דאף ההפשט וניתוח היה הוראת שעה, וצ"ע.

יז. וכן נקטו המקד"ד סי' כ' ס"ק ד', והזבחי אפרים בדף קט"ו ע"ב, ובתשו' הגרש"א אלפאנדארי (ח"ב סימן ל"א).

יח. ואפשר לומר דכל דברי התוספ' קאי בזמן דאיכא אהל מועד, אך קודם הקמת המשכן דלא היה אהל מועד לא בעינן לאהל מועד לדין במה גדולה, ועוד יעוין בפרק ט' סימן א' דמבואר במאירי דלא בעינן אהל מועד נטוי לאשווי שם במה גדולה, וכל דהוי מזבח של הציבור במקום קבוע עבור כל ישראל מיקרי במה גדולה.

יט. הקר"א (קט"ו ע"ב) והטהרת הקדש (קיי"ז ע"ב) והיפה עינים (שבת פ"ז ע"ב ד"ה בתוס') והמשך חכמה (יתרו כ', כ"ב) והחזו"א (זבחים קמא סי' מ"א אות י"ג, ובאו"ח קכ"ה אות ה') וכן מבואר בכתבי הגר"י (זבחים ס"ט), וע"ש שהוכיח דהוי במה קטנה מהגמ' בדף ק"כ, וע' בקר"א מה שדן בגמ' זו.

כ. דיעו"ש שביאר דקודם שנבדל אהרן כיון דלא היתה במה גדולה, העבודה בבמה קטנה היתה עבודה חשובה, ומבואר דס"ל דבמת סיני היתה במה קטנה.

כא. וע' ברש"י במשנה בדף קי"ב ע"ב [ד"ה קרבנות ציבור] דמבואר דהטעם דקרבנות ציבור קרבי בגדולה הוא כיון דסתמן למשכן [וע' כתבי הגר"י שם]. וא"כ לדבריו פשוט דדוקא היכא דאיכא במת ציבור הקדישן בסתמא לבמה גדולה, אבל קודם הקמת המשכן דלא היתה במה גדולה סתמן לבמה קטנה, ושפיר קרבו קרבנות ציבור בבמת סיני.

כלל, רש"י. ומשני הגמ' אלא אימא הכל קרבו עולות
[ושלמים והתניא אבל שלמים לא כ"א עולות], עולות אין שלמים
לא, כמ"ד לא קרבו שלמים בני נח, דאיתמר ר"א ור' יוסי
בר חנינא, חד אמר קרבו [שלמים בני נח], וחד אמר לא
קרבו, ע"כ.

ורש"י גרס בתי' הגמ' 'לכל' קרבו עולות, ופירש בין
לישראל בין לבני נח קרבו עולות אבל שלמים
לא קרבו לבני נח, ומשעת מתן תורה שנבחרו ישראל
קרבו להם שלמים, ע"כ. דהיינו דרש"י מפרש דהגמ'
תירצה דב"נ הקריבו רק עולות אבל בני' משעת מתן
תורה יצאו מכלל ב"נ ולכן הקריבו בבמת סיני שלמים,
וכונת הברייתא דלכל בין ישראל בין ב"נ היתה הקרבת
עולה, אבל שלמים הקריבו רק ישראל. ומבואר לפי"ז
דההקרה במתן תורה היתה מדין הקרבת ישראל ולכן
הקריבו בני' שלמים [אע"ג דב"נ מקריב רק עולות], וע' בחי'
מין רי"ז הלוי עה"ת פ' יתרו שכ' דבפשיטות שלמים
אלו שהקריבו בסיני היו כשירין רק מבקר וצאן, דכיון
דבתורת קרבנות האמורה לב"נ לא נאמרו שלמים אלא
עולות בלבד, א"כ בע"כ דהשלמים קרבו מדין תורת
קרבנות האמורה לישראל, ע"ש"כ.

אמנם יעוין בירושלמי מגילה (פ"א הי"א), רבי לעזר אמר
שלמים הקריבו בני נח רבי יוסי בן חנינה אמר
עולות הקריבו בני נח, התיב ר' לעזר לר' יוסי בן חנינה
והא כתיב וישלח את נערי בני ישראל ויעלו עולות וגו',
מה עבד לה רבי יוסי בן חנינה שלימין בגופן בלא
הפשט ובלא ניתוח, ע"כ. הרי דבירוש' מבואר דר' אלעזר
הביא ראיה דב"נ מקריב שלמים מהא דבנ"י הקריבו
בסיני שלמים, והשיב לו ר' יוסי דלא הקריבו שלמים,
אלא הקריבו עולה שלימה בלא הפשט וניתוח. ולכאור'
מבואר להדיא בירוש' דהקרבת סיני היתה בתורת הקרבת
ב"נ, ולכן רצו ללמוד מהא דהקריבו במתן תורה שלמים
דאף ב"נ יכול להקריב שלמים.

והנה בגמ' בכורות ד' ע"ב איתא, באותו היום שהוקם
המשכן קרבו להם לישראל נדרים ונדבות חטאות
ואשמות בכורות ומעשרות, ומדייקת הגמ' מאותו היום
אין מעיקרא לא אלמא חובות בבמה לא קרוב, ע"כ.
וכ' בפ' רגמ"ה שם, "אלמא חובות כגון חטאות ואשמות
בבמה לא קרוב אפילו בבמת ציבור". ובכתבי הגר"ז
(שם) הקשה דהיכן מצינו במת ציבור קודם הקמת המשכן,
ולכאור' מוכח ברגמ"ה דבמת סיני היתה במה גדולה²²,
והברייא באה לחדש דאפילו בבמת סיני דחשיבא כבמה
גדולה דבעלמא קריבים חובות שם, לא קרבו חובות.

אמנם נר' דאין מוכח מדברי הרגמ"ה דבמת סיני הוא
במה גדולה, דאפשר דכונת הרגמ"ה דהיתה במה
גדולה קודם הקמת המשכן בשבעת ימי המילואים,
דיתבאר להלן פרק ה' בדעת השטמ"ק שם אות ג' [ובתוס'
רבינו אלחנן ע"ז ל"ד] דבז' ימי המילואים היה למשכן דין
במה גדולה, ולא קרבו בו חובות יחיד²³.

ה. גדר ההקרה

הנה מצינו ב' דיני הקרה בבמה, הקרבת ישראל בבמה
שכשירה רק ממינים הכשירין מבקר וצאן התמימין,
והקרבת ב"נ בבמה דכשרה מכל המינין הטהורין בהמה
וחיה, תמימין ובעלי מומין. ויש להסתפק מה היה גדר
ההקרה בבמת סיני, אי היה להקרה תורת הקרבת
ישראל, או דכיון דהיה קודם מ"ת [לדעת רש"י לעיל אות
א'], היה להקרה זו תורת הקרה דב"נ.

והנה בגמ' בדף קט"ז ע"א הביאו את דברי הברייתא
[שהובאה בדף קט"ו ע"ב] דעד הקמת המשכן הכל קרבו
עולות, ודייקו מהברייתא דדוקא עולות קרבו אבל שלמים
לא הקריבו עד הקמת המשכן, וע"ז הקשו מהא דכתיב
בבמת סיני "ויזבחו זבחים שלמים לה' פרים" [וסיני קודם
הקמת המשכן הוה ואת אמרת דעד (שלא) הוקם המשכן לא קרבו שלמים

כב. וכן העיר במקו"ב (סימן ד').

כג. ואע"ג דקרבו בו קרבנות המילואים, י"ל דחשיבי כחובות ציבור כמו שהארכנו לבאר בפרק ה' בגדר קרבנות ימי
המילואים, ע"ש.

כד. והנה רש"י בדף ס"ט כתב דהא דאין מנחה ועוף בבמה ילפינן מקרא דויזבחו זבחים שלמים בסיני, והעיר המקד"ד
(סימן כ' אות ד') דהתם היתה הקרבת ב"נ דכשירה מעופות, ולפי הנ"ל דברי רש"י מתישבים שפיר דבאמת ההקרה
בסיני היתה בתורת הקרבת ישראל.

וכל הקרבנות האלו לא שייכי כלל ב"נ ובתורת קרבן ב"נ, וע"כ דהקריבו קרבנות אלו בתורת הקרבת ישראל, וצ"ע.

ואשר יראה לבאר בזה בעזה"ת, דאף לדעת הר"ח היתה ההקרבה בסיני בתורת הקרבת ישראל, והא דלא נאכלו שלמיהם כדין קרבן ב"נ, היינו משום דהדין שאין שלמי ב"נ נאכלין אינו מחמת תורת הקרבה דב"נ, אלא הוא דין בגברא ב"נ, דכיון דאין הגברא ראוי לאכול קדשים, דין שלמיו לישרף כולם, וכיון דבשעת ההקרבה בסיני עדיין לא נשלמה גירותם של בני ועדיין היו בכלל גברא ב"נ, אף לקרבן דידהו היה דין שלא יאכל, כדין ב"נ כ"ה.

ומעתה נר' דאף אין מוכח מדברי הירוש' דהיתה הקרבת בתורת הקרבת ב"נ, ויתכן לפרש גם בדברי הירוש' דהקריבו בסיני בתורת הקרבת ישראל נולא היתה ההקרבה כשירה בבע"מ וחיות וכו' ^{כז}, אלא דס"ל לירושלמי דהדין דב"נ אינו מקריב שלמים הוי דין בגברא ב"נ ^{כז} ולא הוי דין בהקרבת ב"נ, ולפיכך י"ל דאע"ג דהקרבת בני בסיני היתה מדין הקרבת ישראל, מ"מ לא יכלו להקריב קרבן שלמים כיון דלא נשלמה גירותם והיה עליהם שם ב"נ, ושפיר הוכיחו בירושלמי מהא דהקריבו בסיני שלמים דגברא ב"נ יכול להקריב שלמים.

ו. מקום אכילת השלמים

הרמב"ן (פ' משפטים כ"ד, י"א) כ', וטעם "ויאכלו וישתו" שאכלו שם השלמים בתחתית ההר לפני האלקים טרם שישבו אל אהליהם, כי השלמים טעונין מחיצה, ונאכלין בירושלם לפני מן החומה (זבחים נ"ה ע"ב), ובשילה בכל הרואה (שם קי"ב ע"ב), וכאן היו נאכלין לפני המזבח תחת ההר, לא במחנה, ע"כ. מבואר ברמב"ן דהשלמים שהקריבו בסיני היה להם דין ליאכל רק

והנה בפ' המיוחס לר"ח איכא פירוש מחודש בדברי הגמ' בזבחים וז"ל, והכל קרבו עולות משמע דכל בני נח לא קרבו מעולם אלא עולות, והא כתיב ויזבחו זבחים שלמים, ומעשה זה עבודה בבכורות הוה, ובעת מתן תורה הוה, וישראל מיקרו ב"נ עד לאחר מ"ת, אלא אימא לכל קרבו עולות, כלומר עולות ושלמים הקריבו, ולא זה וזה נאכלו, ומה הפרש בין זה לזה דקא קרי ליה שלמים, שהעולה נשרפת יחד הבשר עם האימורין, והשלמים הבשר לבד נשרף ואימורין לבד נשרפין, ולא זה ולא זה נאכלין כעולות, והרי לא קרבו להאכל לב"נ, שאין אוכלין קדשים אלא ישראל, ע"כ. ומבואר לכאור' בר"ח כירוש' דהקרבת סיני היתה בתורת הקרבת ב"נ, וכמו שכתב "דישראל מיקרו ב"נ עד לאחר מ"ת", ולכן בשעת ההקרבה עדיין היו בכלל ב"נ, ומשום הכי הקשו היאך הקריבו שלמים והרי ב"נ מקריבין רק עולות, ובתי' הגמ' נתחדש דאף לב"נ קרבו שלמים, אך היו השלמים כולן כליל, וכונת הגמ' לכל קרבו עולות, דכל הקרבנות קרבו בתורת עולה דכולה כליל, דב"נ אין יכול לאכול בשר השלמים, וכן היה דין ישראל קודם מתן תורה דהקריבו שלמים ולא אכלו הבשר.

והנה בברייתא הנ"ל דהכל קרבו עולות איתא, דעולה שהקריבו ישראל במדבר טעונה הפשט וניתוח, ומבואר בגמ' דהתנא סבר כר"ע דכללות ופרטות נאמר למשה מסיני, ומוכח דהיה להקרבה זו דיני קרבן ישראל דטעון הפשט מחמת פרשת הפשט שנאמרה בסיני [דנתחדש לישראל במ"ת], וצ"ע היאך פירש הר"ח בדברי הברייטא דהיתה ההקרבה בתורת קרבן ב"נ, והרי ע"כ היתה ההקרבה בתורת קרבן ישראל מדבעי הפשט וניתוח, דהרי קרבן ב"נ אינו טעון הפשט [ע' תוס' חולין כ"ב ע"ב]. וכן מוכח מהא דמבואר בגמ' בחגיגה דף ו' דהקריבו עולת ראייה או עולת תמיד, והשלמים היו שלמי חגיגה,

כה. ואי תיקשי אמאי לא נימא שיאכלו השלמים, כיון שבשעת האכילה כבר נשלמה גירותם והיו ראויין לאכול, י"ל דדין זה חל בשעת הקרבה, דכל שבשעת הקרבה אית ליה שם ב"נ אין קרבנו נאכל, כדין קרבן של ב"נ. והנה לכאור' יש להקשות לדעת הר"ח היאך אכלו הפסח במצרים והרי ב"נ אינו אוכל קדשים, וי"ל דכיון דמלו לצאת מכלל עכו"ם [ע' רשב"א יבמות ע"א] לא היו ערלים ויכלו לאכול הפסח, אך כיון דלא נשלמה גירותם מיקרו ב"נ ולא היה להם קרבן שלמים הנאכל.

כו. והא דלא היה דין הפשט, דס"ל דפרטות נאמרו באהל מועד, ובשעת מ"ת אכתי לא נתחדש דין הפשט.

כז. וכן נתבאר בפרק ב', ע"ש.

בתחתית ההר ולא במחנה, כמו השלמים שבמקדש שטעונים מחיצה ונאכלין לפני מן חומת ירושלים.

ויש שהעירו על דברי הרמב"ן דהא אין מחיצות בבמה קטנה ומנין לחדש דהיה דין מחיצה בבמת סיני, והסיקו מזה דע"כ לבמת סיני היה דין במה גדולה ולכן היה בה אף דין מחיצה. ונר' דאין להוכיח מדברי הרמב"ן דבמת סיני היתה במה גדולה, די"ל דאין כונת הרמב"ן לדין מחיצה ממש, אלא דבעינן לאכול השלמים במקום דמיקרי לפני ה'.

דהנה יעוין בחי' מרן הגרי"ז עה"ת (פ' ראה) שביאר דמצינו תרי קראי בקדק"ל דנאכלין לפני מן החומה, חדא קרא דואכלתם שם לפני ה' האמור בפ' ראה, ושנית קרא דתאכלו במקום טהור האמור גבי חזה ושוק של שלמים בפ' שמיני, וביאר הגרי"ז דהנך תרי קראי שני דינים הם, דבאמת תרי דינים נאמרו באכילת קדשים, חדא דעצם מעשה האכילה צריך להיות לפני ה' וזהו קיום מצוה, ושנית נאמר עוד דינא דמחנה שכינה או מחנה ישראל הם מחיצתם של הקדשים הנאכלים, ואם יצאו ממנו נפסלין ביוצא, והא נלמד מקרא דמקום טהור, דהמקום טהור זו היא מחיצתו לענין אכילה, ע"ש.

ומעתה נר' לבאר [בדעת הרמב"ן] דבבמת סיני לא היה דין בקדק"ל דידה דמחנה ישראל הוא מחיצת הקדשים ואם יצאו נפסלין ביוצא כיון דהיה דינה כבמה קטנה, אך אכתי היה בהם הדין בעצם מעשה האכילה, שצריכה האכילה להיות לפני ה', ולכן אכלוה רק בתחתית ההר לפני האלקים, [כלשון הרמב"ן שם].

והנה הגרי"ז ביאר שם דהא דקדק"ל נאכלין בשילה בכל הרואה, אינו דין דזו היא מחיצתם ליפסל ביוצא, אלא דכל דינם הוא רק במעשה אכילה דמתקיים בזה דינא דלפני ה' תאכלנו [ע"ש טעם הדבר], והרמב"ן דימה את דין האכילה בתחתית ההר לדין דנאכלים בכל הרואה, ולדברינו הדבר מבואר היטב, דכונת הרמב"ן דאף בבמת סיני לא היה דין מחיצה לאכילה, רק דין

בעצם מעשה האכילה דצריכה ליאכל לפני ה' כמו בדין כל הרואה דשילה כ"ה.

והנה העירו עוד על דברי הרמב"ן, דבמשנה ריש פרת חטאת איתא דבזמן היתר במות קדק"ל נאכלין בכל מקום וליכא דין לאכלם דוקא לפני ה', וא"כ קרבנות סיני דהיו בזמן היתר במות [קודם הקמת המשכן] דינם שקדק"ל נאכלין בכל מקום, והיאך כ' הרמב"ן דהשלמים נאכלו רק בתחתית ההר לפני האלקים, ואמאי לא נאכלו בכל מקום, וצ"ע.

ונר' לישב דס"ל לרמב"ן כשיטת תוס' בזבחים קי"ט דקרבנות שאין קריבין אלא בבמה גדולה, אין נאכלין בכל מקום אלא בבמה הגדולה, [ע' פרק ט"ו סימן ג' שנתבארו השיטות בזה], ולכן ס"ל לרמב"ן דשלמי סיני כיון דדין הקרבנות היה דוקא בסיני ולא במקום אחר, שפיר חל בהו דין אכילה דוקא לפני ה' בסיני, ולכן לא היו נאכלין בכל מקום.

ז. אי היה כלי שרת

המצפה איתן (בדף ס"ט) הוכיח דלבמת סיני היה דין במה גדולה, מהא דבגמ' בזבחים צ"ז למדו דין קבלה בכלי מקרא ד"וישם באגנות" דנאמר בבמת סיני, ואי נימא דלבמת סיני היה דין במת יחיד, הרי מדינא אינה טעונה כלי, דאין כלי שרת בבמה קטנה [כמבואר במתני' קי"ג], וע"כ דהכלי היה רק הוראת שעה והיאך למדנו מזה לדורות, ע"ש כ"ט. אמנם החזו"א (ובחים קמא מ"א, י"ג) כ' דאע"ג דהיה במה, מ"מ מצינו שהקפידה בו תורה בדין במה גדולה כמו כלי שרת [כמבואר בדף צ"ז], וטעמא שהרי הקריבו עליו קרבנות ציבור, עכ"ד.

וע' בטהרת הקדש (מנחות ר' ע"ב), שביאר דבסיני היתה העבודה בכלי שרת, דהא דממעטינן כלי מבמה, אין זה רק בשעת היתר במות שהותר בהם זר, אבל קודם שנבדל אהרן שהיתה העבודה בבכורות שהיו אז במקום כהנים היו צריכין גם כלי שרת, ע"ש. ומשמעות דבריו דדין כ"ש תלוי בעובד, דהא דבבמה הוכשרה העבודה

כח. ואע"ג דמקום אכילת שלמים במדבר הוא בכל מחנה ישראל, וכל מחנה ישראל מיקרי לפני ה' (כמבואר במתני'), ע' בסוגיא בגיטין דף ס' וברש"י שם דק ביום הקמת המשכן הוקבעו המחנות.

כט. וכ"כ המקד"ד שם.

ח. דין הזריקה שהיתה בבמת סיני

וזבחים צ"ז ע"ב, אמר שמואל משום ר"א, "זאת התורה לעולה ולמנחה ולחטאת ולאשם ולמילואים ולזבח השלמים", לעולה כי עולה, מה עולה טעונה כלי אף כל טעונה כלי, מאי כלי אילמא מזרק [וברש"י, לקבלת דם ויליף מעולת סיני דכתיב וישלח את נערי בני, וכתיב עולה התם], בשלמי ציבור נמי כתיב בהו ויקח משה חצי הדם וישם באגנות, וכו'.

מבואר בגמ' דילפינן הא דבעינן כלי לקבלה בכל הזבחים בהיקש לעולה או לשלמים של במת סיני דמצינו בהם דקבלו הדם בכלי, דכתיב התם "ויקח משה חצי הדם וישם באגנות וחצי הדם זרק על המזבח וכו', ויקח משה את הדם ויזרוק על העם".

ולכאן הדברים צ"ע היאך למדו מכאן עבודת קבלה בכלי, והרי לפי פשטות הפס' משה רע"ה זרק חצי הדם על המזבח וחצי הדם על העם, ובפס' הוזכר "אגנות" לגבי חצי הדם שזרק על העם, ולא לענין הדם שזרק על המזבח, וא"כ היאך אפשר ללמוד מכאן לעבודת קבלה המכשירה לזריקה דצריכה כלי, והרי דם זה שניתן באגנות לא נזרק על המזבח ולא היתה בו עבודת קבלה, אלא נעשה בו דין מיוחד של הזאה [כמו הזאה על מצורע]

בלא כלי שרת, היינו מחמת שהוכשרה העבודה ע"י זר', ולכן בבמת סיני דהעבודה היתה ע"י בכורות שהיו במקום כהנים הוצרכו כלי שרת. עכ"פ מבואר מכל הני דנקטו דהאגנות היו כלי שרת ממש^א, ככלי שרת שבבמה גדולה^ב.

ונר' דמדברי השטמ"ק בדף מ"ז (אות כ"ט) מבואר דבאמת לא היה כלי שרת בבמת סיני, אלא כלי גרידא, דהשטמ"ק כתב דכל מה דנלמד מ"וישם באגנות" הוא דלא מהני קבלה ביד ובעינן קבלה בכלי, אבל שיהא כלי שרת דהיינו שהוקדש בכלי לאו מהתם נפקא אלא מדכתיב "ועשית מזרקותיו" גבי כלי המזבח שנעשו מתרומת המשכן, ע"ש^ג.

ונראה ביאור דבריו דילפינן מבמת סיני דקבלה צריכה ליעשות בכלי, וממילא במקדש [ובבמה גדולה] הדין הוא לקבל בכלי שרת, ד"מועשית מזרקותיו" ילפינן דכלי המזבח במקדש באין מתרומת המשכן וקדושין בקדושת כלי שרת, ולכן פשוט לן דאי בעינן כלי לקבל הדם במקדש ע"כ הוא כלי שרת כיון שהוא מכלי המזבח, וכלי המזבח היו קדושין בקדושת כ"ש, אבל בבמה קטנה לא בעינן כלי שרת לקבלה וסגי בקבלה בכלי חול^ד.

ל. ומצינו סברא זו ברמב"ן חולין דף ג', שביאר הטעם דלא בעינן שיהיה סכין של שחיטה כלי שרת "דזר כי שחיט בסכין ידידה קא שחיט", ע"ש.

לא. ולכאן יש להעיר על דבריהם, דהיאך נתקדשו האגנות להיות כלי שרת, והרי כלי שרת משיחתן מקדשתן, ועד הקמת המשכן לא נמשחו הכלים, ואולי י"ל דכיון דלא היה שייך בהו דינא דמשיחתן מקדשתן, לכן נהג בהם הדין דעבודתן מחנכת, וע' בס' אוצר חידושים למס' כריתות (דף ה' ע"ב) שהובא מהגרי"ד דמה שאמרו משיחתן מקדשתן היינו דאף משיחתן מקדשתן, אבל דין עבודתן מחנכת ג"כ נהג בהם כמו בכלים שנעשו אח"כ.

לב. והנה בזבחים פ"ח מבואר דכלי שרת אין מקדשין אלא בקודש, ומשמע דאף הדין דעבודתן מחנכתן אינו נוהג אלא בפנים, ולדעת הטהרת הקדש והחזו"א דלבמת סיני היה דין במת יחיד לא היתה חשיבא קודש, וצ"ב היאך נתקדשו הכלים, ואולי סגי בכך דמקדש ליפסל [ע"י בסוגיא שם, ובשטמ"ק אות ג'], וצ"ע.

לג. אמנם ע' סוטה דף י"ד ע"ב, על הא דבעינן לקדש קומץ בכלי שרת, פריך למה לי, הא קדשה חדא זימנא, ומשני מידי דהוה אדם, דם אע"ג דקדישתיה סכין בצואר בהמה, הדר מקדיש ליה בכלי שרת, ופרש"י הדר מקדש ליה בכלי "שמקבלו בכלי שרת כדכתיב וישם באגנות". ולכאן צ"ע דהתם אתי ללמוד דין קידוש שני ומייתי מוישם באגנות דלא היה קידוש כלל כיון דלא היה כלי שרת, ומבואר לכאן מדברי רש"י דהיה שם כלי שרת, אך אולי יש לדחוק אף בדברי רש"י אלו כדברי השטמ"ק דילפינן מהתם דין כלי בקבלה וממילא במקדש הוי כלי שרת וע"כ איכא דין דהכ"ש מקדש הדם, וצ"ע.

לד. וע"ע בכתבי הגרי"ז ובשעורי הגרי"ד בדף י"ג.

ואינו ענין לעבודת קבלה בדם שזורקין על המזבח, וצ"ע^{לה}.

והנה בתרגום אונקלוס [שם פס' ה'] תירגם הא דורק על העם, "דורק על מדבחה לכפרא על עמא" ומבואר דדעתו דלא היתה כלל הזאה על העם, וכל הדם נזרק על המזבח. וא"כ לפי דרכו מבואר היטב דלמדו מכאן קבלה בכלי לשאר קרבנות, כיון דדם זה שנתנו באגנות נזרק על המזבח ולא על העם.

אמנם רש"י שם פס' ו' פירש "באגנות", שתי אגנות אחד לחצי דם עולה ואחד לחצי דם שלמים להזות אותם על העם, ומכאן למדו רבותינו שנכנסו אבותינו לברית במילה וטבילה והרצאת דמים שאין הזאה בלא טבילה, ע"כ. הרי דמבואר ברש"י דהיתה הזאה על העם ולא זריקה על המזבח לכפר על העם, וכן מבואר ברש"י בפס' ח' [ע' בראש שם] ל^י.

ובדברי רש"י מבואר להדיא בגמ' ביבמות מ"ו ע"ב, דפליגי תנאי התם בגוי שבא להתגייר ומל ולא טבל אי הוי גר, דר' אליעזר יליף מאבות דמלו ולא טבלו, ור' יהושע אמר דבאבות נמי היה דין טבילה, ולכן מל ולא טבל לא הוי גר, והקשו בגמ' לר' יהושע מנא ליה דבאבות היה דין טבילה, ומשני מדכתיב לך אל העם וכו' וכבסו שמלותם, ומה במקום שאינו טעון כיבוס טעון טבילה מקום שטעון כיבוס אינו דין שטעון טבילה, ודחו דילמא נקיות בעלמא, ומסקינן דר' יהושע למד מהא

דכתיב "ויזרוק משה את הדם על העם", וגמירי דאין הזאה בלא טבילה, ע"כ.

הרי דמבואר בדעת ר' יהושע דאבותינו נכנסו לברית ע"י "הזאה", דאי היתה זריקה על המזבח [נדברי התרגום] מנין ללמוד דהיתה טבילה, דודאי אין כלל שכל זריקה על מזבח יש עמה טבילה, וע"כ דהיתה הכא הזאה על העם, וגמירי דאין הזאה בלא טבילה. וא"כ לכאור' איכא סתירת הסוגיות, דבגמ' יבמות מבואר דהיתה הזאה על העם, ובגמ' בזבחים מבואר דזרק על המזבח לכפר על העם, וצ"ע.

וע' בתוס' ישנים שם שכ' דר' אליעזר דפליג וסבירא ליה דלא היה דין טבילה אצל אבותינו, י"ל דיפרש הפס' כמו התרגום דזרק על המזבח ולא היתה הזאה על העם^{לי}. ומבואר בתו"י דפליגי תנאין בפ' הפס' אי זרק על המזבח או הזה על העם, ולדבריו אפשר לומר דדברי הגמ' בזבחים קאי לפי ר' אליעזר, אך אכתי קצת דחוק דהגמ' אתי רק כחד תנא.

וע' באבן עזרא שם שפירש "אגנות" לשון רבים, דהיו שם שני אגנות, ו"וישם באגנות" מוסב לא רק על "חצי הדם", שהיתה דעתו ליתן על העם, אלא גם על "חצי הדם" שזרק על המזבח. וא"כ לדבריו מיושב היטב, דראית הגמ' דבעינן כלי לעבודת קבלה, היא מחצי הדם שזרק על המזבח, ולא מחצי הדם שזרק על העם, ולק"מ.

לה. וע' בקה"י [לבעל המשכנ"ן] סוף ר"מ הל' פסחים, ובמש"ח (פס' ו') שעמדו בזה, וע' במיני תרגומא שכ' דהיא פליאה נשגבה וכל מי שיעמוד בעיון פס' אלו יעמוד משתאה, וע"ע בטהרת הקדש זבחים (מ"ז ע"ב) וע"ש מש"כ לישב בזה.

לו. וע' ברמב"ן שם שפירש דאגנות הם כלים עשויים שלא כדמות כלי מזבח, ולכן אמר שחצי הדם שהיה דעתו ליתן על העם שם בכלים אלו, ע"ש. ולכאור' דבריו היפך הגמ' בזבחים דלמדו מהכא דין כלי לעבודת מזבח, וצ"ע.

לז. וע' בתולדות אדם להגר"ז מוולאזין שהוסיף דבמגילה ג' ע"א מבואר דתרגום של תורה אונקלוס הגר אמרו מפי ר' אליעזר וכע"ז במש"ח יתרו (י"ט, י'). [אך ע"ש במגילה דמבואר דאמרו משום ר' אליעזר ור' יהושע, וי"ל דבזה פירש כר' אליעזר].

פרק ה'

דין ההקרבה בז' ימי המילואים

קודם הקמת המשכן היה דין לחנוך את המשכן שבעת ימים, ובכל יום מימים אלו הקריב משה רבינו את קרבנות המילואים, ובכל יום הקימו ופרקו המשכן ומשחו אותו בכדי לחנכו, ויתבאר בפרק זה גדר המשכן וקרבנותיו בימים אלו.

א. גדר המשכן בז' ימי המילואים

בגמ' בע"ז ל"ד בעו במה שימש משה כל שבעת ימי המילואים ומסקי בחלוק לבן שאין בו אימרא. וכתבו תוס' (ד"ה במה) בשם הר"י מאורליני"ש דהטעם דפשיטא לגמ' דלא שימש בבגדי כהונה הוא, דכיון דבז' ימי המילואים היה משה מעמיד המשכן ומפרקו היה נחשב כמו במה ואין בגדי כהונה בבמה (זבחים ק"ט). והוסיפו תוס' דאין להקשות מהא דאין חטאת קריבה בבמה וחטאת קריבה בז' ימי המילואים, דמצינו למימר דהוראת שעה היתה כמו שריפתה, ע"ש. ובתוס' רבינו אלחנן (שם) הקשה על פי' הר"י מאורליני"ש מהא דאין חטאת בבמה, והסיק מזה רבינו אלחנן דהמשכן בימי המילואים היה "עדיף מבמה"^א.

הרי דפליגי בעלי התוס' אי בז' ימי המילואים דהיה משה מעמיד המשכן ומפרקו היה המשכן נחשב כבמה, או דהיה עדיף מבמה, דדעת הר"י מאורליני"ש דבימי המילואים היה למשכן גדר של במה קטנה ודעת רבינו אלחנן דהיה עדיף מבמה. ולא נתבאר לדעת רבינו אלחנן מה היה גדר המשכן בז' ימי המילואים, אי היה

כדין במה גדולה דלא קרבי בה חובות יחיד, או דהוי כמשכן ממש דקרבי ביה חובות יחיד.

וחנה בהא דהיה משה מקים ומפרק המשכן בכל יום, נחלקו המפרשים מתי היה מפרקו. דהנה איתא בסדר עולם (פרק ד') כל ז' ימי המילואים היה משה מעמיד את המשכן בכל בקר ובקר ומקריב עליו את הקרבנות ומפרקו ע"כ, (הובא ברש"י זבחים ק"א ע"ב ובב"ר ג', ט), ובפשוטו הכונה דמשה העמיד המשכן עבור ההקרבה ומיד אח"כ פירקו, דהמשכן היה קיים רק בזמן ההקרבה.

אמנם יעוין ברמב"ן פ' פקודי (מ', ב') שכ' דהיה משה מקים אותו בבקר ועומד כן כל היום וכל הלילה וכעלות השחר היה מוריד אותו וחוזר ומקימו מיד^ב ע"ש, הרי דנקט הרמב"ן דהמשכן היה עומד כל היום וכל הלילה^ג.

ולפי"ד הרמב"ן שפיר אפשר לומר דבז' ימי המילואים היה לו תורת משכן גמור^ד כיון דהיה המשכן קבוע רק היה מפרקו להרגיל הלויים, וכמו דאחר הקמת

א. והא דלא שימש בבגדי כהונה פירש בשם רבו, משום דבגדי כהונה עדיין לא נתקדשו ע"ש. וע' בשטמ"ק בבכורות ד' ע"ב אות ג' שכ' כל הנ"ל בשם ה"ר אלחנן.

ב. וע"ע בתו"י יומא ו' ע"א שהביא פי' זה.

ג. וע"ש שביאר דהיה מפרקו כדי להרגיל הלויים במעשה הפירוק וההקמה, ולכן היה מפרקו ומקימו מיד. והרמב"ן הוכיח שיטתו מהא דכתיב "ופתח אהל מועד תשבו יומם ולילה", ואין פתח אהל רק בעת הקמתו, וע"כ דהיה קיים יומם ולילה. וע"ש שהק' מדברי המדרש (במדבר רבה פרשה י"ב, ט"ו), דר' חייא בר יוסף אומר דהיה מקימו ב' פעמים ביום ור' חנינא הגדול ג' פעמים אחד לתמיד של שחר ואחד למילואים ואחד לתמיד של בין הערבים [דמשמע דהיה מקימו עבור ההקרבה ולא משאירו עומד], ותי' הרמב"ן דהכונה רק להרגיל הלויים, אך לא נשאר מפורק כלל.

ד. וע' בחי' חת"ס (ע"ז שם) שכתב דלדברי הרמב"ן לא היה לו דין במה, ע"ש.

המשכן היה מפרקו בשעת מסעות, ובשעה שאינו מפורק היה משכן גמור, ה"נ כל זמן שלא פירקו היה משכן גמור, ויתכן דקרבי ביה אף חטאות יחיד.

אמנם נר' דאיכא ראייה ברורה דלא היה לו תורת משכן גמור, דהנה איתא בשבת פ"ז ע"ב דבאחד לחדש הוקם המשכן ואותו היום ראשון לאיסור במות, ופרש"י שם מעכשיו נאסרו שהוא ראוי לפתח אהל מועד, כדכתיב "ואל פתח אהל מועד לא הביאו", ואי נימא דהיה משכן גמור, אמאי לא נאסרו הבמות מיום א' דמילואים, ומוכח דלא היה משכן גמור עד יום ח' דמילואים^ה, אלא היה למשכן גדר של במה גדולה [שאינו אוסר הקרבה בבמה], וכן מבואר בלשון המאירי קידושין ל"ז, [הובא לקמן אות ה'].

ב. אי קרבנות המילואים הוו קרבנות יחיד או קרבנות ציבור

יש להסתפק בגדר החטאות שהקריבו בימי המילואים אי היו קרבנות ציבור או קרבנות יחיד, ולפי מה דנתבאר בדעת רבינו אלחנן דבו' ימי המילואים היה למשכן גדר של "במה גדולה"^ו, מוכח לכאור' דהיו קרבנות צבור, דהרי רבינו אלחנן הוכיח דלא היתה במה קטנה מהא דהקריבו חטאות, ואי נימא דהיתה חטאת יחיד גם לדידיה אינו מיושב היאך הקריבו החטאות וע"כ דהיו הוראת שעה, ולכאור' מוכח מדבריו דהיה להם דין של קרבנות צבור דקריבים בבמה גדולה.

והנה רש"י בזבחים דף צ"ח (ד"ה מה) כ' "דמילואים קרבן ציבור היו", ובמנחות ע"ט ברש"י כת"י (ד"ה עיקר) כתב "דמילואים קרבן יחיד הוא וכו', ל"א מילואים קרבן ציבור", הרי דברש"י במנחות איכא ב' לישנות אי קרבנות מילואים קרבן ציבור הוו או קרבן

יחיד. וע' ברש"י בפ' תצוה (כ"ט, כ"ב) "אכלו אהרן ובניו שהם בעלים", ושם בפס' כ"ד "ובזה היו אהרן ובניו בעלים", וכן בפס' ל"ג, ע"ש. משמע דהוי קרבן יחיד ואהרן ובניו הם הבעלים על הקרבן, וע"ע.

ובתו"כ צו פרשה י"ח (ד') איתא "מה מילואים קרבן ציבור", ואילו בתו"כ צו מכילתא דמילואים (י"ב-י"ג) מבואר דהוי קרבן יחיד דז"ל [לגיר' הגר"א], אין אנו יודעין אם חטאת אהרן ובניו היה אם חטאת ציבור היה, כשהוא אומר ויסמוך אהרן ובניו את ידיהם על ראש פר החטאת, וכי אהרן ובניו סומכים על כל הקרבנות, אלא מפני שהן קרבנותיהם סמכו עליו, הוי אומר חטאת אהרן ובניו ולא חטאת ציבור היה ע"כ, וע"ע.

ובבר עמדו על סתירה זו בירושלמי (יומא פ"א ה"א), וז"ל מילואים מה היו קרבן יחיד או קרבן ציבור, מן מה דכתיב "ויסמכו אהרן ובניו" הדא אמרה קרבן יחיד, והתני קרבן ציבור, א"ר אידי נתנדבו ציבור ומסרום להם, ע"כ. למדנו מהירוש' דהגדר של קרבנות מילואים דהציבור נדבום ומסרום לאהרן ובניו, וע"כ גדר הדברים.

ויעוין בפנים יפות (תצוה כ"ט, ל"ג) עה"פ "ואכלו אותם אשר כופר בהם", שביאר גדר הדברים דהציבור הם המקדישים ואהרן ובניו הם המתכפרין, ע"ש. ולפי"ז יהא מבואר דבכדי ליחשב חובות ציבור ליקרב בבמת ציבור בשעת היתר במות סגי בהא דהציבור הקדישו את הקרבן^ז.

ונר' להוסיף בזה, דקרבן זה חובתו מוטלת על הציבור, דעל הציבור מוטל לחנוך את אהרן ובניו בעבודה, אלא דכך הוא דין החינוך של המילואים, דיקרב קרבן של אהרן ובניו ובוזה יתחנכו לעבודה, ולכן צריכין למסור לאהרן ובניו את הקרבן שיהיו בעלים, אך כיון דהקרבן

ה. ועוד דמצד הסברא נר' דבעינן שהמשכן ימשח ז' ימים בכדי שיהא לו שם משכן גמור.

ו. ואי נימא דהא דחטאת יחיד לא קריבה בבמת יחיד הוא דין בגברא דאין מקריב חובות בזמן היתר ונכתבא בפ"ק י"ג סימן א', א"כ אף אי נימא דבימי המילואים היה לו דין משכן גמור עדיין יקשה כנ"ל, דכיון דלא נאסרו הבמות עד יום השמיני דמילואים כמבואר בגמ' בשבת הנ"ל, הרי דהיה זמן היתר ולא קרבי בזמן זה חטאות יחיד, וע"ע.

ז. ובס' מקדש מרדכי (פ' תצוה) ביאר דאין זה מדין מקדיש ע"מ שיתכפר, דא"כ ודאי מיקרי קרבן יחיד, אלא גדר הדבר הוא דהממונות הוו של ציבור והכפרה היא לאהרן, ונקרא קרבן ציבור לפי שהממונות של הציבור והציבור הם המביאים, [כעין בעל מביא קרבן אשתן].

מוטל על הציבור מיקרי חובת ציבור, ושפיר קרב בבמה גדולה".

ג. מקום אכילת שלמי המילואים

בגמ' בשבת פ"ז ע"ב איתא, דיום א' לחדש ניסן היה ראשון לאכילת קדשים, ופרש"י ראשון לאכילת קדשים במחיצה ועד עכשיו היו נאכלין בכל מקום^ט. והקשה ביפה עינים שם דב' ימי המילואים היה שם דין מחיצה לאכילת קדשים, כמו שנא' בשלו וגו' ושם תאכלו אותו, דמדברי התו"כ מוכח דהטעם דהוצרכו לאכלו דוקא בפנים היה משום איסור אכילת קדשים בגבולין, וצ"ע'.
והנראה בזה, ע"פ מה דיסד בחי' מרן רי"ז הלוי עה"ת (פ' ראה), דתרי דינים נאמרו באכילת קדשים, חדא דעצם מעשה האכילה צריך להיות לפני ה' וזהו קיום מצותו, ושנית נאמר עוד דין **דמחנה שכינה**^י או מחנה ישראל הם מחיצתם של הקדשים הנאכלים, ואם יצאו מהם נפסלין הקדשים ביוצא, והא נלמד מקרא דמקום טהור, דהמקום טהור זו היא מחיצתו לענין אכילה, ע"ש.

ומעתה נראה לבאר דברי רש"י, דכיון דהיה דין לפרק את המשכן, לא חשיבי מחיצות המשכן מחיצה לקדשים דנימא דאי יצאו ממחיצות אלו יפסלו הקדשים ביוצא^{יב}, והדין הנאמר בקדשי מילואים דבחצר אהל מועד יאכלוה, הוא רק דין במעשה אכילה שיאכלו במקום קדוש, ולפיכך יום הקמת המשכן הוי יום ראשון למחיצה, דביום הקמת המשכן נתחדש דהמחנה שכינה חשיבא מחיצת הקדשים ליפסל ביוצא^{יג}.

והנה בפרשת המילואים כתיב (כ"ט, ל"ד) "ואם יותר מבשר המלאים וגו' ושרפת את הנותר באש", והקשה באמבואה דספרי (פרשת נשא ז', א', אות ט' בסופו), דלפי המבואר במדרשים דבליילה היה המשכן מפורק, הרי נפסל ביוצא לפני שנעשה נותר, וא"כ לא משכחת לה דיהא טעון שריפה משום דנותר למחרת דלעולם נפסל קודם לכן משום יוצא, ובקרבן פסול ליכא איסור נותר, וצ"ע. וכתב דלפי דברי התוס' בע"ז דהיה לו דיני במה אתי שפיר, דבבמה ליכא פסול יוצא וכע"ז כ' במש"ח (שם)^{יד}, אמנם לדעת רבינו אלחנן דהיה ליה דין במה גדולה, צ"ע.

ח. וכע"ז מבואר בקר"א הוריות ו' ע"א (ד"ה והא דפריך) לענין חביתי כה"ג, וע' מה שהארכנו בזה בפרק י"ג סימן י"ג.

ט. וע' בפרק ט"ו סימן א' שהובא פשט אחר בברייתא בשם הראב"ד.

י. ותירץ היפה עינים לפי המבואר במדרש הנ"ל דהיו מפרקין אותו ג' פעמים ביום, ובירושלמי משמע דכל היום היה מפורק רק בערב להשלים יום ללילה היה מעמידו ע"ש, ומשמע דבשעת אכילה היה מפורק המשכן וכ"ה ברא"ם, וא"כ אתי שפיר דלא היו מחיצות בשעת אכילה ושפיר היה ראשון לאכילת קדשים ביום ח' למילואים עכ"ד, ולכאור' דבריו תמוהין, דהרי נאמר דין באכילת הקדש^{יד} דב' ימי המילואים שיאכלו אותם בחצר אהל מועד נוכמבואר בגמ' בדף נ"ח, ואי המשכן מפורק בשעת אכילה היאך מתקיים דין זה, וצ"ע.

יא. הגם דעיקר דברי הגר"י אמורים שם לענין אכילת קדק"ל, אך מהא דהוסיף בתוה"ד לשון זה דמחנה שכינה הוא מחיצתן של הקדשים משמע דכן הוא אף לענין קדק"ד, וכן מבואר בכתבי הגר"י זבחים ק"ב.

יב. ודין מחנה שכינה לענין טומאה נתחדש רק ביום ח' דמילואים כמבואר בגיטין דף ס'.

יג. אך לשון רש"י "ונאכלין בכל מקום" צ"ע, דאכתי היו צריכין להאכל בימי המילואים דוקא במקום קדוש, וע' בזית רענן על הילקוט (שמיני אות תק"כ) שפי' ראשון לאכילת קדשים "לפנים מן המחיצה", ולדבריו שפיר יש לפרש כן.

יד. אמנם העיר בס' מקוה"ח דלכאור' כל הטעם דליכא פסול יוצא בבמה כיון דליכא במציאות מחיצות, אבל הכא דאיכא מחיצות יפסל ביוצא, ולכאור' צ"ל דכיון דהיה דין לפרק המחיצות לית בהו שם מחיצות לפסול ביוצא, וע"ע במש"ח (שמות כ"ה, ט') שכתב דבימי המילואים קדשים לא נפסלו ביוצא, מפני שקדושת המחיצות והמשכן בכלל לא היה עד יום השמיני שהקימו ולא פרקו.

והנראה דלפי המבואר לעיל אתי שפיר אף לדעת רבינו אלחנן, דאע"ג דחזינן דהיה למשכן בימי המילואים קדושת עזרה לאכילה, היינו רק כלפי הדין במעשה אכילה דחשיבא אכילה בחצר אהל מועד, אך לא היה למחיצות העזרה דין מחיצה לגוף הקדשים, כיון דהיה דין לפרק את המחיצות, ולכן מחמת מחיצות אלו ליכא פסול יוצא.

ונר' לישיב באופן נוסף, דהנה בגמ' בזבחים דף ס"א ע"ב מבואר דבשעת המסעות במדבר לאחר שפירקו הלויים את המשכן הו"א דקדשי קדשים יפסלו ביוצא, וקמ"ל קרא דונסע אהל מועד דאע"פ שנסע אהל מועד הוא, ולא נפסלין ביוצא. ונחלקו הראשונים בבאור דברי הגמ', דרש"י פירש שם, דאע"פ שנתפרק המשכן כולו ואף קלעי החצר אינם קיימים לא נפסלו הקדשים ביוצא מחמת דינא דאע"פ שנסע אהל מועד הוא, אמנם תוס' שם (ס"א ע"א ד"ה קדשים, וע"ב ד"ה ולאחר) נקטו דבכה"ג נפסלין הקדשין ביוצא, דלא מהני דינא דאע"פ שנסע אהל מועד לענין מחנה שכניה, והא דאמרו שם אע"פ שנסע אהל מועד היינו דוקא היכא דנפרק המשכן אך קלעי החצר עדיין קיימים [וכן הוא בשטמ"ק שם ס"א ע"ב אות א'], דבכה"ג לא נפסלין הקדשים מחמת דינא דאע"פ שנסע אהל מועד הוא.

ומעתה נראה דלדעת רש"י יש לומר דאף בימי המילואים בזמן שפרקו את המשכן היה חשיב אהל מועד ולא נפסלו הקדשים ביוצא, ואף לדעת תוס' יש ליישב לפי המבואר בפ' הגר"א לסדר עולם (פ"ה), דבימי המילואים אף בזמן שפירקו את המשכן לא פרקו את הקלעים, ע"ש^{טו}, וא"כ לפי"ד הגר"א שפיר לא נפסלו הקדשים ביוצא, כמו דמבואר בתוס' דאי בזמן המסעות לא פירקו הקלעים לא נפסל ביוצא.

אך לכאור' יש להעיר על הנ"ל, דהנה בתו"כ ויקרא פרשתא ד' איתא אשר פתח אהל מועד ולא בזמן

פירוקו ולא בזמן שגללה הרוח את היריעה, ובחי' מרן רי"ז הלוי (פ' ויקרא) ביאר דעיקר חידושא דהתו"כ דבזמן שנתפרק אהל מועד אע"ג דקלעי החצר והמזבח קיימים, בטלה קדושת החצר שהיא קדושת העזרה, דאין המקום נקרא אז פתח אהל מועד, דאם אין אהל מועד ליכא גם לקדושת קלעים, והא דמבואר בסוגיא בדף ס"א דבשעת מסעות אע"ג דנתפרק אהל מועד כל דקלעי החצר קיימים [לשיטת תוס'] אמרינן דאע"פ שנסע אהל מועד הוא, היינו דוקא בשעת המסעות נאמר ביה דינא דונסע דאע"פ שנסע אהל מועד הוא, אך התו"כ מיירי שנפרק שלא בזמן מסעות דלית ביה הך דינא דאע"פ שנסע אהל מועד, וכמו הך דגללה הרוח את היריעה, דלא שייך ביה דינא דאע"פ שנסע אהל מועד הוא שנאמר רק בשעת המסעות, ע"ש. ולכאור' לפי"ז אף בימי המילואים כיון דלא היה בשעת המסעות הרי דלא נהג בהו דינא דאע"פ שנסע אהל מועד, ולא מיקרי אהל מועד קיים ויפסלו הקדשים ביוצא, וצ"ע.

אך נראה דיש לחלק ולומר, דאף לדברי הגרי"ז בימי המילואים היה נוהג דינא דאע"פ שנסע אהל מועד, דלא נאמר בזה הלכתא בלא טעמא דדוקא בשעת המסעות מיקרי אהל מועד, אלא יסוד ההלכה הוא דהיכא דאיכא דין לפרק את המשכן לזמן לא בטל מיניה שם משכן ע"י פירוק זה, מה שאין כן היכא דנגללה היריעה מעצמה דליכא דין לפרק המשכן הרי דבטל מיניה שם משכן בפירוק זה שנעשה שלא כדין. ומעתה י"ל דבימי המילואים דהיה דין לפרק ולבנות המשכן בכדי לחנך המשכן, שפיר היה נוהג ביה דינא דאע"פ שנסע אהל מועד הוא^{טז}.

ונראה דכן מבואר מדברי הגר"א הנ"ל, דבקרא כתיב ופתח אהל מועד תשבו יומם ולילה שבעת ימים, והוקשה לגר"א דלכאור' לא היה אהל מועד כל שבעת ימים, דבזמן שהיה האהל מועד מפורק בטל מיניה שם

טו. וע' בספורנו סוף פ' צו שכתב דבימי המילואים היריעות לא נתפרקו.

טז. והנה העירוני דאולי י"ל דכל דברי הגרי"ז אמורים דוקא בשעת המסעות, דמקרא דונסע אהל מועד ילפינן דאיכא דין לישא את אהל מועד במסעות, ולכן לא פקע מיניה שם אהל מועד בשעת מסעות, אבל במילואים אפשר דלא היה דין שיהא ליה שם אהל מועד לאחר פירוקו, אך נראה דמדברי תוס' מוכח דזה אינו, דהרי לדעת תוס' בשעת המסעות גופא דהיו הקלעים ג"כ מפורקים לא היה ליה שם אהל מועד.

פתח אהל מועד^י, ותירץ הגר"א וז"ל, ופתח אהל מועד כו' פירוש בקלעים שהקלעים לא פרקו כל שבעה, עכ"ל. ונראה דכונת הגר"א דהקלעים לא נתפרקו ולכן לא פקע מיניה שם אהל מועד בשעת פירוק, ושפיר מיקרי פתח אהל מועד.

ד. קדושת העזרה בז' ימי המילואים

תוס' בסוכה מ"ג ע"ב כתבו דאסור היה לישן בעזרה בז' ימי המילואים, דהא אין ישיבה בעזרה אלא למלכי בית דוד בלבד. ומבואר דהיה לעזרה בימי המילואים קדושת עזרה ונהג ביה הדין דאין ישיבה בעזרה^י. ובאמבואה דספרי (נשא שם) העיר לדעת הר"י מאורליני"ש שהובא בתוס' בע"ז דבימי המילואים אית ליה דין במה, למה יהא אסור לישב בעזרה בימי המילואים, והרי בבמת יחיד פשוט דליכא איסור זה, וסיים דמוכרח מזה דסבירא להו לתוס' בסוכה כשיטת רבינו אלחנן דבז' ימי המילואים לא היה לו דין במה וכבר נתקדש בקדושת משכן.

והנה ע' בפרק ח' סימן י"ד שנתבאר בשם רש"י והרד"ק דהאיסור ישיבה בעזרה אינו תלוי בקדושת העזרה, אלא דנאסר לישב במקום דחשיב לפני ה', ולכן נאסר לישב לפני הארון בעיר דוד אע"ג דהיה במה קטנה, וא"כ לפי"ד שפיר אפשר לומר דאף במקום המשכן בימי המילואים נאסרה הישיבה מחמת דהיה לפני הארון ומיקרי לפני ה', אף אי נימא דלא היה ליה רק דין במה קטנה^י.

ה. הקרבת נסכים בז' ימי המילואים

הנה בזבחים קי"א וקידושין ל"ז מבואר דדעת ר' ישמעאל שלא קרבו נסכים במדבר ולא נתחייבו בנסכים רק

אחר ביאתם לארץ ואחר ירושה וישיבה, והקשה רש"י בקידושין ל"ז מהא דבעולת תמיד שבמילואים כתיב "נסכים", ותירץ רש"י דשאני התם דהוי קרבן ציבור, והא דלא נתחייבו בנסכים במדבר היינו בקרבנות יחיד. ותוס' בזבחים קי"א הביאו דברי רש"י וכ' "ואיני יודע מי הזקיקו לכך", ולא הסבירו מדוע לא ניחא להו בטעמא דרש"י^י דחזינן גבי המילואים דקרבו נסכים^{כא}.

ואולי י"ל דהתוס' בזבחים אזלי בשיטת התוס' בע"ז דבימי המילואים היה למשכן דין במה וחובות ציבור לא קרבי בבמה, וע"כ דכל ההקרבה היתה הוראת שעה, וא"כ אין להביא ראיה מהא דקרבו שם נסכים, כיון דכל ההקרבה היא הקרבה מיוחדת של הוראת שעה, אבל יתכן דרש"י סבר כו' אלחנן דאינו במה ולא היתה הוראת שעה, וא"כ שפיר יש להוכיח מהא דקרבו בה נסכים.

וע' במאירי (קידושין ל"ז) שכ' כדברי רש"י וז"ל, כשהיו צבור מקריבים קרבנותיהם בבמה גדולה אין ספק שמקריבים היו נסכים בבמתם שהרי נצטוו במילואים וזה אשר תעשה במזבח וכו' וכתוב בו נסכים, ע"כ. משמעות דבריו דבימי המילואים היה למשכן גדר במה גדולה ולכן למדים מהמילואים דבבמה גדולה קרבי נסכים לציבור.

ו. תנופה וסמיכה מתן סביב וקידוש ידיים ורגלים בימי המילואים

הנה העירו לדעת הר"י מאורליני"ש דהיה דין המשכן בימי המילואים כדין במה, אמאי נצטוו לעשות תנופה וסמיכה ומתן סביב [כמבואר להדיא בפ' תצוה], דכל אלו נתמעטו בבמה כמבואר בסוגיא בזבחים קי"ט ע"ב,

יז. ולעיל הבאנו שמכח הערה זו הוכיח הרמב"ן דהיה מפרקו ומקימו מיד.

יח. וכן מבואר בתו"י יומא ו' ע"א.

יט. ואולי יש לומר עוד באופן אחר, דאף לדעת הר"י מאורליני"ש דחשיב כבמה, היינו דוקא המזבח, דההקרבה במזבח אית לה דיני הקרבת במה כיון דאכתי לא נתחנך המשכן, אך המקום פתח אהל מועד היה קדוש בקדושת עזרה, וכמבואר בסוגיא בזבחים דף נ"ו דרצו ללמוד מיניה דיני האכילה בעזרה ע"ש היטב, ושפיר אית ביה הדין דאין יושבין בעזרה.

כ. ע' בחק נתן ועולת שלמה שם שעמדו בזה.

כא. וע' ברמב"ן בפ' שלח (ט"ו, ב') דמבואר דאף ציבור לא הקריבו נסכים במדבר, לבד מקרבן תמיד, ע"ש.

ולכאור' מוכרח דאף הנו הוו כולהו הוראת שעה, אך נראה דיש לומר דאין הכונה שהיתה הוראת שעה מיוחדת לענין כל אחד מהני דינים, אלא דגדר ההוראת שעה היתה לעשות את עבודת ההקרבה בימי המילואים כדין הקרבה דמקדש, דכיון דע"י עבודה זו נתחנך המשכן הוצרכו להקריב בו הקרבת מקדש לחנכו.

ובזבחים י"ט ע"ב, אמר רבי יוסי ברבי חנינא כל כיור שאין בו כדי לקדש ארבעה כהנים ממנו אין מקדשין בו, שנאמר ורחצו ממנו משה ואהרן ובניו, ופרש"י, משה ואהרן תרין ובניו תרין, שאף משה כהן היה בשבעת ימי המילואים ואע"ג דלא כהנו

בבת אחת מיהו קרא להכי מידריש, עכ"ד. ויעוין בקר"א שם שהעיר דמדברי רש"י מבואר דכאשר שימש משה בז' ימי המילואים במשכן היה טעון רחיצת ידים ורגלים, וא"כ היינו דלא כשיטת הר"י מאורלינ"ש דהיה למשכן בז' ימי המילואים דין במה, דא"כ היה דינו כבמה דלית בה קידוש ידים ורגלים כמבואר בזבחים קי"ג כ"ב.

אמנם נראה דלפי הנ"ל י"ל דאף דין קידוש ידים ורגלים היה בכלל ההוראת שעה, דהוי דין בעבודה שהיא מצריכה קידוש יו"ר כ"ב, ולכן כיון דהיתה העבודה עבודת מקדש הוצרכו לקדש יו"ר כ"ב.

כב. וע' מש"כ בזה בשו"ת בית יצחק (או"ח סוף סי' ל"ה).

כג. ע' ח'י' הגרא"ל סי' י"א.

כד. ולגבי השחיטה כתיב (תצוה כ"ט, י"א) "ושחטת את הפר לפני אהל מועד", ודייקו הנצי"ב והמש"ח (שם) דלא כתיב בצפון, דלא היה דין צפון בשחיטה זו, וביאר הנצי"ב הטעם לפי דעת הר"י מאורלינ"ש דהוי במה ואין צפון בבמה. ומדברי היפה עינים (שבת פ"ז ע"ב) נראה דס"ל דהיה דין שחיטה בצפון אף בימי המילואים.

פרק ו'

במה גדולה דגלגל

אחר שנכנסו בני ישראל לארץ הוקבע המשכן בגלגל והיה הארון נתון שם, אך לא היה קבוע עם המזבח דהיה יוצא עמם במלחמותיהם, ובאותו הזמן הותרו הבמות והיה למשכן דין במה גדולה, ובפרק זה יתבאר דיני ההקרבה באותו הזמן.

א. גדר היתר הקרבה בבמה בזמן גלגל

מתני' קי"ב ע"ב, באו לגלגל הותרו הבמות, קדשי קדשים נאכלין לפנים מן הקלעים וקדק"ל בכל מקום. ונר' דאיכא ב' דרכים בראשונים בגדר היתר במות דגלגל, דהנה בפרק א' נתבאר דאיכא ב' דרכים בגדר איסור במות בזמן משכן שילה והיתר במות בזמן משכן נר"ג, דלדעת רש"י תוס' והרמב"ם נוכן פשוט שית הבהלין איסור במות דשילה הוי מחמת דבשילה נתקדש המקום וקדושת המקום אוסרת הקרבה חוצה לה, ובנוב וגבעון הותרו הבמות משום דלא נתקדש מקומם כיון דלא היו קבועים בקביעות גמורה, ובדעת המאירי (מגילה דף י') [והירושלמי] נתבאר דאיסור במות תלוי בארון, דבזמן משכן שילה שהיה הארון קבוע עם המזבח היה למשכן שם משכן גמור ונאסרו הבמות, ואילו בנו"ג דלא היה הארון שם לא היה לו שם משכן גמור ולא נאסרו הבמות, יעוי"ש שהארכנו בזה.

והנה המאירי (שם) ביאר לפי דרכו דמאותו הטעם הותרו הבמות בזמן שהיה המשכן בגלגל, דאע"ג דהיה שם הארון, מ"מ לא היה הארון קבוע עם המזבח כיון דהיה יוצא עמם במלחמותיהם, ולכן לא היה לו שם משכן לאסור במות⁸, אמנם לפי הראשונים דסברי דאיסור במות דשילה תלוי בקדושת מקום, יש לבאר דהטעם דלא נאסרו הבמות בזמן גלגל הוא אותו טעם דלא

נאסרו הבמות בנו"ג, דכיון דלא היה המשכן קבוע שם לא נתקדש מקומו בקדושת מקדש האוסרת במות, נע' בפרק הנ"ל שהארכנו בזה.

ויעוין בספרי (ראה, הובא ברש"י בדף קי"ד) לא תעשון וגו' אנו מטלטלים את המשכן היום אנו אסורים בבמה, משנבוא לארץ אין אנו מטלטלים המשכן אנו מותרים בבמה. ולכאור' נר' בספרי גדר חדש באיסור והיתר במות, דאיסור במות תליא בטלטול המשכן, ולכן הותרו הבמות בגלגל דלא היו מטלטלים המשכן, וצ"ב.

והנה בפרק הנ"ל כתבנו להעיר לפי הדרך דאיסור במות תלוי בקדושת מקום, אמאי בזמן שהיה המשכן במדבר לא היה האיסור תלוי בקדושת מקום, והיה סגי בקדושת משכן גרידא לאסור במות, דהרי כפשוטו מקום המשכן במדבר לא היה קדוש בקדושת מקום, וביארנו דבמדבר דלא היה שייך שיתקדש המקום לכן היה תלוי האיסור בקדושת המשכן גרידא, ולא בעינן קדושת מקום לאסור הקרבה בבמה, אבל משנכנסו לארץ דשייך לבחור מקום המקודש נתחדשה ההלכה דאיסור במות תלוי במקום המקודש בקדושת מקדש, ולכן הותרו הבמות בגלגל ונר"ג דלא נתקדש מקומם בקדושת מקדש.

אשר מעתה י"ל דכונת הספרי ליישב הערה זו אמאי במדבר היה איסור במות תלוי במשכן גרידא

א. וע' במשך חכמה (ראה י"ב, ח') שכ' דלפי הירוש' הטעם דהותרו הבמות בגלגל, הוא משום דלא נחו מכיבוש נחלה, וכמו דאמר בזבחים כי לא באתם עד עתה דנחו שם מכיבוש, יעוי"ש. ודבריו צ"ב אמאי הא דלא נחו מכיבוש הוי טעם להיתר במות, הרי לירוש' הכל תלוי במשכן, ובגלגל שהיה הארון במשכן היה למשכן שם משכן גמור, וצ"ע. ואולי הכונה כמו שכתב המלבי"ם (ראה שם) דכיון דהיו עסוקין בכיבוש לא היו יכולין לבא להקריב במשכן לכן התירה התורה הקרבה בכל מקום.

הירדן ונכנסו לארץ עד שלנו בגלגל, אי היתר הבמות היה תלוי בביאתם לארץ או בביאתם לגלגל³.

והנה לשון הגמ' בדף קי"ד הוא "כי עייליתו לארץ ישרות תקריבו חובות לא תקריבו", ומשמע דתלוי בכניסתן לארץ, ואילו מלשון המשנה "באו לגלגל" משמע דתלוי בביאתם לגלגל, וצ"ע. ורש"י במשנתנו פירש באו לגלגל "כשעברו את הירדן והוקבע אהל מועד שם שבע שנים שכבשו ושבע שנים שחלקו", ומשמע דזה תלוי בהא "דהוקבע אהל מועד מועד בגלגל", ואילו ברש"י בפ' ראה (י"ב, ח) כתב "כשתעברו את הירדן מיד אתם מותרים להקריב בבמה", משמע דלא בעינן את הקביעות בגלגל להיתר במה אלא מיד שעברו את הירדן הותרו הבמות, וצ"ע.

ובספרי (המובא לעיל אות א') כתיב לא תעשון וגו' אנו מטלטלים את המשכן היום אנו אסורים בבמה, משנבוא לארץ אין אנו מטלטלים המשכן אנו מותרים בבמה⁴. ודייק מזה הרש"ש (על המדרש רבה, אחרי פרשה כ"ב, ט) דהיתר ואיסור הבמות תלוי בטלטול המשכן, ולכן רק אחר שהוקבע המשכן בגלגל ותו לא היו מטלטלים את המשכן הותרו הבמות, וכן פירש את דברי המדרש שם.

ובן נר' להוכיח מדברי המדרש בבמדבר רבה (נשא פרשה י"ד, א') דאיתא שם, אפרים מעוז ראשי זה יהושע בן נון וכו', אם בא אדם לומר למה בנה מזבח בהר עיבל כמה דתימא (יהושע ח') אז יבנה יהושע מזבח לה' אלקי ישראל בהר עיבל והלא המשכן היה שם וכתוב בתורה איש איש מבית ישראל אשר ישחט וגו', אמר האלקים אני הוא שאמרתי לו שנא' (דברים כ"ז) ובנית שם מזבח לה' אלקיך מזבח אבנים וגו', עכ"ד המדרש. הרי דמבואר להדיא במדרש דבזמן שהקריבו בהר עיבל היה זמן איסור הבמות דהמשכן היה שם, ואסור היה

באופן אחר, דמשכן אוסר רק כשנמצאים עמו, אבל משנכנסו לארץ דכבר לא היו נוסעים עם המשכן והיו רחוקים ממנו כבר אין בכחו לאסור⁵, ולכן מעתה איסור במות תלוי רק בקדושת מקום.

והנה לשיטת המאירי דמשכן דגלגל אינו משכן גמור מחמת שלא היה הארון קבוע עם המשכן ולכן הותרו הבמות, לכאור' צ"ב היאך יתפרשו דברי הספרי דמשמע בספרי דמשכן דגלגל חשיב משכן גמור, ורק מחמת שאין מטלטלין אותו הותרו הבמות, וצ"ע.

והנה הרמב"ם בפיה"מ ביאר הא דהותרו הבמות בגלגל, לפי שתלה הכתוב איסור במות במחנה והוא שנאמר אשר ישחט שור או כשב עז במחנה וכו', לכן בזמן שנכנסו לארץ ובאו לגלגל בטלו המחנות וממילא הותר האיסור להקריב בחוץ. ולכאור' מבואר ברמב"ם גדר אחר בהיתר במות דגלגל, דכיון דלא היו מחנות הותרו הבמות.

אמנם נר' דאין כונת הרמב"ם לפרש את גדר ההיתר, אלא כונת הרמב"ם לפרש מהו המקור להיתר במות בזמן גלגל, [דלא נתפרש מקורו בגמ' ע' לקמן אות ג' מה שהארכנו בזה], וזה שכתב דהתורה תלתה במחנות, וכיון דלא היו בגלגל מחנות איכא גילוי מילתא דאין גלגל בכלל פרשת חוץ, אך עדיין לא נתבאר גדר ההיתר ואפשר דזה מחמת שליכא קדושת מקום כנ"ל, או מחמת דלית ליה שם משכן.

ב. זמן ההיתר

הנה מבואר בסוטה ל"ו דכשעברו את הירדן ונכנסו לארץ, תחילה באו להר גריזים והר עיבל ובנו שם מזבח והעלו עולות ושלמים, ורק אח"כ באו ולנו בגלגל. ויש לעיין מה היה דין הבמות באותו היום משעברו את

ב. וע' בעמק הנצי"ב שפירש כונת הספרי, דכיון דאין אתם מטלטלין את המשכן בשעת מלחמה ואי אפשר לילך לשם מחמת טרדת המלחמה לכן אתם מותרים בבמה. [והיינו כפירוש המלבי"ם הנ"ל בגדר היתר במות].

ג. וע' בהגה' הרש"ש על המדרש רבה (אחרי פרשה כ"ב, ט) שעמד בחקירה זו.

ד. כן גיר' הגר"א בספרי.

הבמות, דמיד בכניסתן תליא איסורא במקום המקודש, ומתבאר לשון הגמ' כי עייליתו לארץ ולשון רש"י (בפ' ראה) ד"מיד" שנכנסו לארץ הותרו הבמות¹.

אמנם אי נימא כאופן הב' דכל זמן שהמשכן עמם במסעותיהם בכחו לאסור, הרי די"ל דעד שקבעוהו בגלגל היה המשכן מטלטל עמם [ואף בשעת פירוק אית ליה שם משכן] והיה אוסר במות, ורק משעה שקבעו המשכן [בגלגל] במקום מסוים וכבר אינו נוסע עמם במלחמותיהם, אין בדין המשכן לאסור, ומעתה איסור במות תלוי בקדושת מקום.

ולדרבו של המאירי [והירוש'] דאיסור במות דשילה תליא בשם משכן ידידיה, והיתרא דמשכן גלגל תלוי בכך שלא היה הארון קבוע שם, הרי די"ל דכל שלא נקבע המשכן בגלגל עדיין היה למשכן דין משכן שבמדבר, דאע"ג דהיה מפורק הרי אע"פ שנסע אהל מועד הוא, ואית ליה שם משכן לאסור במות², ורק משנקבע בגלגל אית ליה שם חדש של משכן גלגל דלית ליה שם משכן גמור, וא"כ לפי"ז י"ל דנאסרו הבמות גם בכניסתן לארץ עד שקבעו המשכן בגלגל, וכמבואר במדרש הנ"ל.

ג. המקור להיתר הקרבה בזמן גלגל

בגמ' לא נתפרש להדיא המקור להיתר במות בזמן גלגל, ויתבאר בעז"ה דאיכא בזה פלוגתא בין הראשונים. דהנה רש"י (במתני' קי"ב ע"ב ד"ה הותרו) כתב דהותרו הבמות כדילפינן לקמן (קי"ז ע"ב) מאיש כל הישר בעיניו. ובגמ' ברך קי"ז לא מצינו דדרשו מקרא דאיש כל הישר הותרו

להקריב חוץ למשכן, אלא דכן נצטוה יהושע בציווי מיוחד בתורה לבנות ולהקריב בהר עיבל אע"ג דהוי זמן איסור במה, ומוכח דלדעת המדרש הותרו הבמות רק משהוקבע המשכן בגלגל³.

והנה נר' לבאר דנדון זה תלוי בעיקר גדר היתר במות דגלגל, דהנה נתבאר לעיל [אות א'] ב' דרכים בהיתר במות דגלגל, דלדעת המאירי הא דלא נאסרו הבמות בגלגל הוי מחמת שלא היה הארון קבוע שם [דהיה יוצא עמם במלחמותיהם], ולכן לא היה לו שם משכן גמור לאסור במות, ולפי המבואר בשאר ראשונים דאיסור במות דשילה תליא בקדושת מקום, נתבאר דבגלגל לא נאסרו הבמות מחמת שלא נתקדש מקומו בקדושת מקדש.

והנה לפי הדרך דאיסור במות תלוי בקדושת מקום, הערנו לעיל דלכאור' צ"ב אמאי נאסרו הבמות במדבר והרי כפשוטו לא נתקדש מקום המשכן במדבר, ולעיל נתבאר ב' אופנים, א) דבמדבר דלא היה שייך שיתקדש המקום היה תלוי האיסור במשכן, ומשנכנסו לארץ דשייך לבחור מקום המקודש מיתלא תליא איסור במות במקום המקודש בקדושת מקדש, ב) ע"פ דברי הספרי דמשכן אוסר רק כשנמצאים עמו, אבל משנכנסו לארץ דכבר לא היו נוסעים עם המשכן והיו רחוקים ממנו כבר אין בכחו לאסור, ומעתה איסור במות תלוי רק בקדושת מקום.

ומעתה נר' דנדון הנ"ל אי נאסרו הבמות ביום כניסתן לארץ תלוי בב' האופנים הנ"ל, דאי נימא כאופן הא' דמשנכנסו לארץ דאפשר היה לבחור מקום המקודש תו אין המשכן אוסר, הרי די"ל דמיד שנכנסו לארץ הותרו

ה. ואע"ג דהמדרש (לקמיה שם) חשיב להקרבת דוד ושמואל הקרבה באיסור במה [אע"פ שהקריבו בזמן שהותרו הבמות], ע' במפרשים (שם) שביארו דהם הקריבו קרבנות שאינם ראויים בבמה [דשמואל הקריב קרבן מחוסר זמן ובלא הפשט וניתוח, ודוד הקריב קרבן ציבור בבמה קטנה], ולכן מיקרי הקרבה באיסור במה, וכן מדויק בלשון המדרש דגבי שמואל נקט הלשון "איסור במה" ולענין ההקרבה בהר עיבל מייתי המדרש הפס' של פרשת חוץ "איש איש מבית ישראל אשר ישחט", וכן הוסיף המדרש דהמשכן היה שם, ומבואר דכיון דהיה משכן קיים לכן היתה ההקרבה אסורה מחמת פרשת חוץ.

ו. והא דתני במתני' באו לגלגל נאסרו הבמות דמשמע דהאיסור תלוי בביאתן לגלגל, יש לדחוק דעיקר כונת התנא לאשמועינן חילוקי הזמנים, דבתקופת משכן גלגל לא נאסרו הבמות כיון דלא נתקדש המקום, ותקופה זו התחילה בפועל מזמן ביאתם לארץ, או די"ל דכונת התנא לומר דמשכן דגלגל לא היה סיבה לאסור הקרבה בבמה.

ז. וכ"כ בפ' מהרז"ו על המדרש הנ"ל וז"ל, דביום זה היה עדיין בזמן אוהל מועד שבמדבר שהיה באיסור במה אף בשעת פירוקו, עכ"ל.

במות, רק דרשו מזה דבזמן גלגל ישרות תקריבו חובות לא תקריבו, והיינו דבזמן גלגל אין מקריבין קרבנות חובה רק קרבנות נדבה. וצ"ב מנין ללמוד מדרשא זו היתר במות, דאולי הכונה בדרשא לגבי במה גדולה דאין להקריב חובות יחיד בבמה גדולה דגלגל, ולעולם לא הותר להקריב בבמה קטנה, וצ"ע.

והנראה בזה, דהנה יש לחקור בעיקר הדין דחובות יחיד לא קרבי בבמה גדולה, אי הוי דין בבמה דמזבח דבמה אינו מזבח עבור הקרבת חובות, או דהוא דין בגברא דאין הגברא מקריב חובות בזמן היתר במות, [והארנו בזה בפ' י"ג סימן א'].

והנה אי נימא דהוי דין בבמה, הרי דאיכא גריעותא בעצם השם מזבח שבבמה גדולה, דאית ליה שם במה, ומאותו הטעם דלא חשיב מקום המקודש להקרבת חובות, לכאור' לא חשיב מקום מקודש לענין דלא יהא בו איסור הקרבת חוץ, וע"כ דאף במה גדולה בעיא לפרשה של היתר במות, ולולא פרשת היתר במות לא היה ראוי להקריב אפילו בבמה גדולה, [נע' מש"כ בזה בפרק ט' סימן ג'].

ומעתה נר' דאי נימא דהא דחובות יחיד בבמה גדולה לא קרבו הוא דין בבמה וה"ה דבמה גדולה בעיא היתר במות כנ"ל, א"כ דברי רש"י מתבארין שפיר, דרש"י כתב דהמקור להיתר במות הוא מהא דחובות לא היו קריבין שם, וביאור דבריו דמהא דחזינן דבבמה גדולה קריבין רק ישרות ולא חובות, מוכח מזה דלית לה לבמה גדולה שם משכן גמור דלכן גרע דינה ממשכן דבמדבר, וע"כ דאית לה שם במה ולכן לא קרבי ביה חובות, וכיון דאית ליה שם במה, הרי מוכח דהותרו הבמות, דכיון דחשיבא במה בעיא היתר במות.

אך אי נימא דהא דחובות לא קרבו הוא דין בגברא, וכדנתבאר בפרק י"ג סימן א' בשם הגרי"ז, א"כ אכתי צ"ב היאך יליף רש"י היתר הקרבה בבמה מהא דחובות לא קרבו, ונר' דאי הוי דין בגברא, היינו דזמן היתר במות הוא זמן מיוחד שבו אין לגברא היחיד הקרבת חובות, וא"כ מהדרשא דישרות תקריבו למדנו דנשתנה זמן זה דחובות לא קריבין בו, ומזה ילפינן דהוי זמן היתר במות, דאי לא הוי זמן היתר במות אמאי נשתנה דין זמן זה מהזמן שהמשכן היה במדבר או בשילה, ומהא דחזינן דבזמן זה איכא דין מיוחד דאין הגברא מקריב חובות, ע"כ דהוי זמן היתר במות.

והנה הרמב"ם בפיה"מ [הובא לעיל אות א'] הביא מקור אחר להיתר במות בזמן גלגל וז"ל, לפי שתלה הכתוב איסור במות במחנה והוא שנאמר אשר ישחט שור או כשב עז במחנה, ונתן טעם בזה למען אשר יביאו בני" את זבחייהם וגו', וזהו איסור הבמות לפי שמיום שפסקו המחנות ונכנסו לארץ ר"ל ארץ כנען והוא הזמן שבאו לגלגל, נסתלקה מצות לא תעשה זו ונשאר מותר שכל מי שרוצה להקריב בבמה מקריב כמו שהיה קודם המשכן, שלא נאסר זה אלא במדבר במקום שהיו מחנות, וראה גם ראה מה שאמר קק"ל בכ"מ, לפי שלא היה שם מחנה ידוע ופשוטו כנ"א בארץ, עכ"ל.

הרי דנתבאר ברמב"ם דהמקור להיתר במות בגלגל הוא מחמת דבפרשת חוץ תלה הכתוב האיסור באשר ישחט במחנה, וכיון דבזמן גלגל לא היתה קדושת מחנה ישראל כיון דפשוטו כנ"א בארץ, איכא גילוי מילתא דאין זמן גלגל בכלל איסורא דחוץ. וכנר' לא ניחא ליה לרמב"ם המקור מאיש כל הישר, כיון דלא מצינו מפורש דבא להתיר במות, ואולי הדרשא באה רק לאסור הקרבת חובות בבמה גדולה".

ח. והנה לדעת הרמב"ם דהמקור מהא דאין מחנות, נר' דמזה ידעין רק דלא שייך הפרשה של איסור חוץ בזמן גלגל והמקריב בחוץ לא עבר איסורא, אך אכתי לית לן מקור דיש להקריב בבמה שם הקרבה כשרה, דפרשת הקרבת קרבנות נאמרה רק במשכן ובמקדש, ומנין שהקרבה בבמה בשעת היתר אית לה שם הקרבה כשירה, ואפשר דאף לדעת הרמב"ם דרשינן מקרא דאיש כל הישר דהקרבת במה חשיבא הקרבה כשירה. ואולי י"ל עוד דאחר דדרשינן מקרא דאל המנוחה והנחלה דהותרו הבמות בזמן נז"ג, הרי דקרא הנ"ל מתפרש ע"כ אף להיתר במות בגלגל, דבקרא כתיב דבמות מותרות כיון דלא באתם אל המנוחה ואל הנחלה, ודרשינן דיהא היתר בין מנוחה ונחלה, וע"כ דאף קודם מנוחה יהא היתר, וא"כ י"ל דמינה ילפינן [לדעת הרמב"ם] דלהקרבה בבמה יש שם הקרבה גם בזמן גלגל.

מנחות ועופות, ורק לענין הקרבת חובות יחיד שוה דין גלגל לנו"ג כיון דאימעיט מאיש כל הישר בעיניו, ע"ש.

ונר' דמבואר מדבריהם דהדין דאין מנחה קריבה בבמה¹ הוא דין בבמה, דבמה גדולה לא הוי מזבח עבור הקרבת מנחות, ובזה ס"ל דגלגל לית ליה שם במה כלל דכיון דהיה בו הארון הוי משכן גמור ושפיר קרבו ביה מנחות, אבל הדין דחובות לא קרבו בבמה גדולה אינו דין בבמה, אלא דין בגברא דבזמן היתר אין לו הקרבת חובות [וכמו שביארנו בפרק י"ג סימן א' בדעת רבנן], ולכן אע"ג דגלגל חשיב משכן גמור לא קרבו ביה חובות יחיד, משום דהוי זמן היתר במות.

אמנם עיקר הדברים מחודשים דבפשטות גם למשכן גלגל היה שם במה גדולה ולא הוי משכן גמור, ודינו כדין במה גדולה דנו"ג לכל דיניה, ונר' להביא לזה ראיה מדברי הראשונים.

דהנה רש"י בסוטה ט"ו ע"ב (ד"ה איסי) ביאר דהא דחובות לא קרבו בבמה גדולה דנו"ג הוא משום דלא היה שם ארון והיה ליה דין במה, וז"ל רש"י שם, ולא גרס לרבות נוב וגבעון [לעפר סוטה] וכו' ונוב וגבעון אין משקין בה סוטות דהא במה הואי ולא הוה שם ארון אלא מזבח הנחושת לבדו ולא קרבה בהן מנחת סוטה ולא שום חובת יחיד שאין לה זמן קבוע כדאמר בשחיטת קדשים (דף קי"ז) ובמגילה (דף ט' ע"ב) וכו'. הרי דמבואר ברש"י דהטעם דלא קרבו חובות יחיד בנו"ג הוא משום דהיה לבמה גדולה דנו"ג שם "במה"², מחמת שלא היה שם הארון רק מזבח הנחושת.

ולכאן יש להעיר על דברי רש"י, דא"כ בגלגל דהיה שם הארון, דין הוא דיקרבו חובות יחיד, ובסוגיא בזבחים דף קי"ז מבואר דדרשינן מקרא דאיש כל הישר דבזמן גלגל שלא הגיעו למנוחה והנחלה אין קריבין חובות, דדרשינן ישרות תקריבו חובות לא תקריבו, וצ"ע.

ובס' טהרת הקדש (ק"ח ד"ה גמ') כתב לבאר דהמקור להיתר במות מהא דכתיב בקרא "בעיניו", דקרא דלא תעשון אוסר הקרבת חובות בבמה גדולה ומנ"ל היתר הקרבה בבמה קטנה, וע"כ הא דכתיב "בעיניו" בא להורות דישירות מותר להקריב אפילו בבמה קטנה, ע"ש. ולכאן דבריו מחודשים דלא מצינו בגמ' דלרבנן דרשינן מ"בעיניו", דרק לר' יהודה דרשו (בדף ק"ח) מבעיניו, ע"ש.

ד. גדר במה גדולה דגלגל

הר"ש בפירושו לתו"כ (פ' אמור פרשה י') כתב לפרש הא דאיתא שם לגבי מצות העומר חוקת עולם לבית עולמים, דהכונה למעט במה, דאפילו למ"ד דיש מנחה בבמה עומר אינו נוהג בבמה. והעיר בס' כלי חמדה (קונטרס מיד ולדורות אות י"א) על דבריו, דע"כ כונתו לבמת ציבור כיון דעומר הוא קרבן ציבור ואינו קרב בבמת יחיד, וא"כ צ"ע מה יענה הר"ש על הא דמבואר בסוגיא בר"ה י"ג דהקריבו עומר בזמן גלגל, [והארכנו בזה בפרק י"ג סימן י"א].

וכתב הכל"ח לחדש דלמשכן דגלגל לא היה דין של במה גדולה בנו"ג אלא היה משכן גמור, דהרי מבואר בתוספ' [שהובא בפרק א'] דבמה גדולה היינו אהל מועד נטוי ואין הארון נטוי שם, וכיון דבגלגל היה הארון שם כמו במשכן הרי דהיה לו דין משכן גמור, ושפיר קרב ביה קרבן העומר אף לשיטת הר"ש דלא קרב עומר בבמה גדולה³.

ובס' הר המוריה (פ"א מבית הבחירה ה"א דף ד' ע"ב ד"ה והנה) הלך ג"כ בדרך זו דאיכא חילוק בין גלגל לנו"ג מהאי טעמא דהיה בו הארון, וכתב לחדש דלמ"ד דאין מנחה בבמה, וכתבו התוס' דאף בבמה גדולה לא קרבו מנחות היחיד, הנ"מ בבמה גדולה דנו"ג אבל בגלגל דאית ליה שם משכן גמור ולא מיקרי במה שפיר קרבו

ט. וע"ש שביאר לפי"ז דהא דלא נתרבה גלגל לשילוח שעיר המשתלח כמו דנתרבה נו"ג, הוא משום דגלגל ל"צ כלל לרבויה דהוי משכן גמור.

י. וכן הדין שאין מנחת העומר קריבה בבמה גדולה לדעת הר"ש.

יא. וע' בפרק י"ג סימן א' שביארנו דרש"י ס"ל בסוטה כמו גירסת הספרים ישנים, דלדעת ר"ש חובות יחיד הקבוע להם זמן קרבו בבמה גדולה, ולפי"ז החסרון בחובות שאין קבוע להם זמן ע"כ הוא דין בבמה, דלא שייך לומר דהוי דין בגברא כיון דאין חילוק בין היחיד לציבור ע"ש.

קדושת מחנה ישראל בגלגל, ולא נתפרש אם היה בגלגל דין מחנה לויה ומחנה שכינה.

והנה לכאור' יש להעיר על דברי רש"י, דאף אי בטלה קדושת מחנה ישראל בגלגל ואי אפשר לאכול הקדשים במחנה ישראל דגלגל, אך אכתי אמאי הותר לאכלן בכל מקום, ואמאי לא נימא דיהא חייב לאוכלן במחנה לויה או במחנה שכינה דגלגל, בכדי שיתקיים באכילתם דינא דתאכלהו במקום טהור^י, וצ"ע.

ולכאור' מוכח דרש"י סובר דבגלגל לא היתה אף קדושת מחנה שכינה [וכמו שיתבאר לקמיה בשם התוס' בשבועות], ולכן אף אי אוכלן במחנה שכינה אין מתקיים ביה דינא דתאכלהו במקום טהור, ולפיכך הותר לאוכלן בכל מקום^י.

אלא דא"כ צ"ב אמאי קדק"ד נאכלין בגלגל לפנין מן הקלעים, דכפשוטו היינו במחנה שכינה ומוכח דהיה מחנה שכינה, אמנם ע' בפרק ח' סי' ו' שנתבאר דהא דקדק"ד נאכלין לפנין מן הקלעים אינו תלוי בקדושת מחנה שכינה, אלא הוי דין בפנ"ע שנאמר באכילת קדק"ד דבחצר אהל מועד יאכלוה, ותוך הקלעים דגלגל מיקרי חצר אהל מועד ושפיר מתקיים ביה דין אכילת קדק"ד.

והנה רש"י ביאר דהטעם דלא היתה קדושת מחנה ישראל בגלגל משום דבטלו הדגלים ולא היו חונים סביבות המשכן, ולכאור' טעם זה בא לבאר אמאי לא היה ביה דין מחנה ישראל כמו במדבר, אך לכאור' אכתי צריכין לבאר מאי שנא גלגל משילה, דאף בשילה לא היו חונים סביב המשכן ומ"מ היה ביה דין מחנה ישראל כמבואר בגמ' בדף קי"ז.

והנה' לבאר, דאיכא ב' דינים חלוקים בגדר מחנה ישראל, דבירושלים ובשילה דהיתה קדושת מקום, היה דין לקדש סביב המקדש המקום בקדושת מחנה לויה ומחנה ישראל, אבל במדבר דלא היתה קדושת מקום נוכחנתבאר

והנה' מוכח מדברי רש"י הנ"ל, דאף למשכן גלגל היה שם במה ולא מיקרי משכן גמור, ואע"ג דרש"י ביאר דהטעם דלא הוי משכן מחמת שלא היה ארון, י"ל דאף משכן גלגל חשיב כלית ביה ארון, דהנה יעוין במאירי מגילה ט' ע"ב [הבאנו כל דבריו בפרק א'], דכתב כדברי הירושלמי דהגורם לאיסור במות הוא מה דהארון קבוע עם המזבח, ולכן בזמן שהיה המשכן שבמדבר בשילה נאסרו הבמות כיון דהיה הארון עם המזבח, והוקשה למאירי דאף בגלגל היה הארון במקום המזבח בגלגל, ואמאי בזמן גלגל הותרו הבמות, וע"ז הוסיף המאירי שם דבעינן שיהא הארון קבוע עם המזבח, דבשילה היה הארון קבוע עם המזבח, משא"כ בגלגל שהיה הארון יוצא עמם במלחמותיהם ולא היה קבוע עם המזבח^י.

ולפי"ז י"ל דאף לענין הקרבת חובות, ס"ל לרש"י דכיון דבמשכן גלגל לא היה הארון קבוע עם המזבח לא היה ליה שם משכן גמור ואית ליה שם במה, ולכן לא קרבו ביה חובות שאין קבוע להם זמן. ולפי"ז מבואר דאף לענין הקרבת מנחה היה למשכן דגלגל דין במה דלא קרבו ביה מנחות כיון דלא היה הארון קבוע בו, ולא חשיב טפי משכן מנ"ג ואית ליה שם במה גדולה כנו"ג^י.

וכן מבואר להדיא בדברי התוס' בזבחים קי"ז ע"ב (ד"ה ורבנן) דאף בגלגל לא קרבו מנחות, ע"ש היטב, וכן משמע מדברי רש"י קי"ז ע"א ד"ה כל שהצבור.

ה. קדושת מחנות בגלגל

רש"י במשנה בדף קי"ב ע"ב (ד"ה קדק"ל בכל מקום) כתב לבאר דמה דקדק"ל נאכלין בכל מקום בזמן גלגל, הוי משום שבטלו הדגלים והן היו הולכין בכל הארץ לכבשה ולא היתה חנייתן סביבות המשכן, ובטלה קדושת מחנה ישראל. הרי דמבואר להדיא ברש"י דלא היתה

יב. וכיון דלא היה הארון קבוע עם המזבח, מיקרי אין הארון נתון שם, ושפיר הוי בכלל גדר במה גדולה המבואר בתוספתא הנ"ל.

יג. ודברי הר"ש הנ"ל צ"ע.

יד. ע' זבחים נ"ה ע"א.

טו. והעירני לזה הרה"ג רי"ל שליט"א.

בארוכה בפרק ח' סימן ב', לא היה דין לקדש מקום בקדושת מחנה לוויה וישראל, כיון דעצם המשכן אין קדושתו קדושת מקום, ודין קדושת מחנה לוויה וישראל היה דין בפנ"ע דכיון דהיו חונים סביבות המשכן נתקדש מקום חנייתם בקדושת מחנה לוויה וישראל.

ומעתה לפי"ז אתי שפיר דברי רש"י, דבגלגל אין סברא דתהא קדושת מחנה ישראל כמו בשילה, כיון דגלגל לא היתה קדושת מקום [נדחתבאר בפרק הנ"ל] ודמי למשכן שבמדבר, וכל הנדון שתהא בגלגל קדושת מחנה ישראל, הוי רק כמו במדבר מחמת שחונים סביבות המשכן, וע"ז ביאר רש"י דכיון דכבר לא חנו סביבות המשכן בטלה קדושת מחנה ישראל.

ולפי"ד נר' דלדעת רש"י ע"כ דאף בנו"ג לא היתה קדושת מחנה ישראל, דכיון דלא היתה קדושת מקום שם לא שייך שיהא ביה דין מחנה ישראל דשילה, ודין מחנה ישראל שהיה במדבר לא שייך ביה כיון דלא היו חונים סביבות המשכן.

ולפי"ז אפשר לבאר דהא דקדק"ל נאכלין בנו"ג בכל ערי ישראל, הטעם הוא מחמת דבטלה קדושת מחנה ישראל וכמו דפרש"י לענין גלגל, אמנם רש"י פירש דטעמא דמילתא הוא דבכל מקום שהוא שם עושה במה ומקריבו, וצ"ב אמאי כתב רש"י לגבי נו"ג טעם אחר, וכן צ"ב למ"ל לרש"י בגלגל הטעם דליכא קדושת מחנות ישראל, ואמאי לא סגי בטעם שכתב גבי נו"ג דיכול לעשות במה בכל מקום, וצ"ע טו.

והנה הרמב"ם בפיה"מ כתב לבאר את המקור דליכא איסור במות בגלגל בזה"ל, לפי שתלה הכתוב איסור במות במחנה והוא שנאמר אשר ישחט שור או כשב או עז במחנה, ונתן טעם בזה למען אשר יביאו בני את זבחייהם וגו', וזהו איסור הבמות לפי שמיום שפסקו המחנות ונכנסו לארץ ר"ל ארץ כנען והוא הזמן שבאו לגלגל, נסתלקה מצות לא תעשה זו ונשאר מותר שכל מי שרוצה להקריב בבמה מקריב כמו שהיה קודם המשכן שלא נאסר זה אלא במדבר במקום שהיו מחנות, וראה גם ראה מה שאמר קדק"ל בכ"מ לפי שלא היה שם מחנה

ידוע ופשטו בנ"א בארץ, עכ"ל. ונר' דמבואר מדבריו דאף מחנה לוויה לא היה בגלגל, דהרמב"ם הוכיח דלא נהג איסור חוץ, מהא דכתיב בפרשת חוץ אשר ישחט במחנה וגו', ומבואר בסוגיא בדף ק"ז ע"ב דכונת הפס' לשוחט במחנה לוויה וישראל, וא"כ לכאור' כונת הרמב"ם דכיון דלא היה מחנה לוויה וישראל לא שייך שיתקיים קרא דישחט במחנה, דליכא הנו מחנות.

ומדברי תוס' בשבועות ט"ז ע"ב (ד"ה או) מבואר דנסתפקו אי היה כלל קדושת מחנות בגלגל, דכתבו "דאפשר דאין קדושת מחנות בנוב וגבעון כיון שהותרו הבמות", וע' בפרק ח' סי' ז' מש"כ דמבואר לכאור' מדבריהם דאית להו צד דלא היו כלל מחנות בנו"ג, ולכאור' ה"ה בבמה גדולה דגלגל.

ובן מבואר בפרק הנ"ל דלפי גירסת רש"י בסוגיא בסוטה ט"ז, בנו"ג לא היתה קדושת מחנה שכינה לענין שילוח טמאין [ונתבארו הדברים במאירי שם], ולכאור' ה"ה בגלגל.

ו. הזאות בין הבדים בגלגל

הנה בזמן שהיה הארון מונח בקדש הקדשים שבגלגל לכאור' פשוט דנהגו בו הזאות בין הבדים דיום הכיפורים, אמנם מדברי הר"ש (תו"כ אחרי פרק ז') נר' דלא היו קרבנות יוה"כ קריבין בגלגל, דאיתא בתו"כ שם [על קרא ד"חקת עולם" הנאמר לאחר הקרבות דיוה"כ], "חקת עולם לבית עולמים", ופי' הר"ש דהכונה לבית המקדש שהקרבות קריבים שם, לאפוקי במה שאין להקריב. והנה כונת הר"ש ע"כ למעט במה גדולה, דבבמה קטנה פשיטא דלא קרבי קרבנות יוה"כ כיון דהוו קרבנות ציבור, וע"כ דאתי הר"ש לחדש דאפילו בבמה גדולה לא קרבו קרבנות יוה"כ.

ומדברי הר"ש משמע דבכל במה גדולה לא קרבו קרבנות יוה"כ, וא"כ לכאור' מבואר דהטעם דלא קרבו קרבנות יוה"כ בבמה גדולה אינו מחמת חסרון ארון, דא"כ דין הוא דיקרבו בגלגל בזמן שהארון היה במקומו,

טז. וע' בעולת שלמה שרצה לישב, דאיכא נפק"מ בזה לענין קרבן פסח דלא קרב בבמה קטנה, ובנו"ג דינו ליאכל דוקא בבמה גדולה דנו"ג, ובגלגל מחמת שאין קדושת מחנות נאכל בכל ערי ישראל, ע"ש. אמנם ע' בפרק ט"ו סימן

ומשמע דס"ל דאיכא דין מיוחד שקרבנות יוה"כ קריבין דוקא במשכן ולא בבמה גדולה, וצ"ע.

והנה בפרק ח' סי' ד' נתבאר דכפשוטו הנדון אי נהגו הזאות דיוה"כ בבמה גדולה דנו"ג מיתלא תלי בפלוגתא רבנן ור' יהודה במנחות כ"ז, דלדעת ר' יהודה בעינן ארון או מקום המקודש לקודש להזאות ולכן בנו"ג דלא היה ארון ולא היה המקום מקודש לקודש לא מתקיימי ביה ההזאות, אבל לדעת רבנן סגי בכך שמזה בבית קדש הקדשים ולכן אף בנו"ג שייך לקיים הזאות דיוה"כ.

ומעתה יש להסתפק מה היה הדין בגלגל בזמן שיצא הארון למלחמה אי היה שייכי שם הזאות דיוה"כ לדעת ר' יהודה, אי נימא דכיון שהיה שם מקום הארון והיה שם הארון נתקדש מקום הארון ומיקרי מקום המקודש לקודש, או דילמא כיון דלא היתה קדושת מקום בבמה דגלגל, לעולם לא מיקרי מקום המקודש לקודש, וצ"ע.

ז. האם בגלגל היה מחנה לוייה לקליטת רוצחים

בגמ' קט"ז ע"ב- קי"ז ע"א, תניא כברייתא דבשילה לא היו אלא שני מחנות בלבד, ואמרו שם דאין הכונה לענין טומאה, דע"כ לענין טומאה נהגו ג' מחנות בשילה, אלא הכונה ב' מחנות לקליטה, דבמדבר היה למחנה לוייה דין קליטה להורגין בשוגג [כדן ערי מקלט] וכדילפינן מקרא, ואילו בשילה נסתלקה תורת מחנה לוייה מלקלוט את הרוצחים.

והנה ע' בקר"א (שם) שהקשה דלא נתבאר טעמו של דבר מאי שנא דלענין שילוח טמאין היה מחנה לוייה בשילה ואילו לענין קליטה לא קלטה, אמנם בפי' המיוחס לר"ח ביאר טעם הדבר וז"ל, ולענין קליטה בטלה מחנה לוייה, שלא היתה קולטת בשילה כדרך שהיתה קולטת במדבר שכבר נתקדשו ערי מקלט, עכ"ל. הרי דמבואר דהטעם דלא קלט מחנה לוייה בשילה הוא משום דאחר י"ד שנה של כיבוש וחילוק הפריש יהושע שש ערי מקלט לקליטה, [ע' מכות ט' ע"ב וברש"י שם]. ומעתה יש להסתפק מה היה הדין בזמן גלגל אי היה מחנה לוייה דגלגל קולט את הרוצחים, כיון דעדיין לא הופרשו ערי מקלט.

דהנה יש לחקור בהאי דינא דמחנה לוייה במדבר היה קולט רוצחים, אי הוי דין בקדושת מחנה לוייה, דכשם שמחנה לוייה קדוש שאין זבין ובעלי קריין נכנסין לתוכו, ה"ה דאית ביה במחנה לוייה דבמדבר קדושה לקלוט רוצחים, או דילמא אינו תלוי בקדושת מחנה לוייה אלא הוי דין במקום הלויים, דרוצח אית ליה קליטה במקום הלויים, וכמו שלערי הלויים היה דין קליטת רוצח כיון דהם מקום הלויים, ה"ה במדבר למחנה לוייה היה דין קליטת רוצח מחמת שהוא מקום הלויים".

והנפק"מ לפי מה שזכרנו לחדש המשך חכמה (במדבר א', נ') דמקום אהלי הלויים במדבר לא היה קדוש בקדושת מחנה לוייה ובעלי קריין מותרים שם [ע"ש ראתו], א"כ היה לאהליהם דין מקום הלויים בלא קדושת מחנה לוייה, ואי נימא דדין קליטה הוי מחמת קדושת המחנה הרי דמקום אהלי הלויים לא קלט רוצחים, אך

ג' דנתבאר דשיטת רש"י דקרבן פסח נאכל בכל ערי ישראל אפילו בזמן נו"ג, וכן לפי המבואר הרי אף בנו"ג לא היתה קדושת מחנות, ועוד המשנה היתה צריכה לאשמועינן חילוק דינים זה, וצ"ע.

יז. ומהא דאמרו בגמ' דבשילה לא היו אלא ב' מחנות לקליטה, משמע דהוא תלוי בקדושת מחנות, דבאו לומר דקדושת מחנה דשילה גרע מהמדבר דהמחנה לוייה ידידה לא קלט, אך אי נימא דהוא דין התלוי במקום הלויים, הרי אף בשילה קלט מקום הלויים [ערי מקלט וערי הלויים] וא"כ ליכא גריעותא בשילה. וכן מוכח מדברי הר"ח שביאר את הטעם שלא קלט מחנה לוייה בשילה מחמת שנתקדשו ערי מקלט, ואי הקליטה תלוי במקום הלויים הול"ל בפשיטות דכבר לא היו חונים שם הלויים, אמנם ע' ברש"י מכות י"ב ע"ב (ד"ה מקום) ובריטב"א שם, דמשמע דתלוי במקום הלויים, ע"ש היטב.

אי נימא דדין קליטה תלוי במקום הלויים הרי דשפיר היה שם דין קליטת רוצחים".

וחנה אי נימא דהדין קליטה תלוי רק במקום הלויים ואינו תלוי בקדושת מחנה לוייה"ט, הרי דלכאור' פשוט דבגלגל לא היה דין קליטת רוצחים, דהרי כבר לא היו הלויים חונים סביבות המשכן ולא היה מחנה לוייה מקום הלויים.

אך אי נימא דהדין קליטה אינו תלוי במקום הלויים אלא בקדושת מחנה לוייה, הרי דיש לדון האם מחנה לוייה דגלגל קלט, ודבר זה תלוי האם בגלגל היה קדושת מחנה לוייה לשילוח טמאין, ונתבאר לעיל דבתוס' בשבועות וברמב"ם בפיה"מ מבואר לכאור' דלא היתה קדושת מחנה לוייה, [וכן מבואר לכאור' ברש"י], וא"כ לדבריהם לא שייך דין קליטת רוצחים מחמת קדושת מחנה לוייה בגלגל.

ח. מקום הארון בזמן גלגל

כפשוטו היה הארון בזמן גלגל במשכן שבגלגל, רק היה יוצא עמם במלחמותיהם, וכן מפורש במאירי מגילה ט' ע"ב.

אמנם ביהושע (פכ"ד) כתיב "ויאסוף ישראל שכמה ויתיצבו לפני האלקים" והתפארת ישראל פי"ד דזבחים (יכין אות ל"ח) הוכיח מזה דהארון שבו הלוחות הביאו לשכם שדר שם יהושע, ושם בנו מקדש להארון, וכ"כ בלחם שמים (ליעב"ץ) דבגלגל היה האהל מועד אבל הארון בשכם היה ובנו לו מקדש.

אמנם ע' במשך חכמה פ' ראה (י"ב, ח), דרך במות יהושע³ [שהיה כבר בזמן שילה] העבירו לשכם את הארון לפי שעה [וכן משמע מלשון רש"י והרד"ק שם] ולא בימי גלגל.

וע' ברש"י עירובין ס"ג ע"ב (ד"ה וגמירי), שכתב דהיו אורבין על העיר ולא החזירו את הארון למקומו בגלגל.

וע' ברד"ק חבקוק (ג', ו), עה"פ "עמד וימודד ארץ" - עמד הארון בגלגל ארבע עשרה שנה עד שכבשו הארץ וחלקה במדה וחבל.

יח. ועוד נפק"מ לפי מה דביאר בחי' מרן רי"ז עה"ת (פ' במדבר) דמחנה לויים במדבר בשעת מסעות היתה דוקא אצל בני קהת נוסעי הארון, ואילו למקום בני גרשון ומררי בשעת מסעות לא היה קדושת מחנה לוייה.

יט. והנה מלשון הגמ' ובשילה לא היו אלא ב' מחנות בלבד [לענין קליטה], משמע לכאור' דבירושלים היה מחנה לוייה קולט אע"ג דלא היה מקום הלויים ומוכח לכאור' דהדין קליטה של מחנה לוייה תלוי בקדושת המחנה, אמנם מדברי הר"ח מוכח דבירושלים מחנה לוייה לא קלט, דביאר הטעם דבשילה לא קלט מחמת דכבר הופרשו ערי מקלט, והאי טעמא שייך אף לגבי ירושלים, וכן מוכח מדברי הרמב"ם בפ"ח מהל' רוצח שלא הביא הדין שמחנה לוייה שבירושלים קולטת [אע"ג שבפרק ה' הביא הדין שמזבח קולט], וע"כ צ"ל דכונת הגמ' דמשילה ואילך לא היה מחנה לוייה לקליטה.

כ. שהיה בשנת כ"ח לכניסתם לארץ כמבואר בסדר עולם פי"ב.

פרק ז'

משכן שילה

לאחר י"ד שנה של כיבוש וחילוק העבירו את המשכן עם הארון לשילה, ובאותו זמן נאסרו הבמות והיה לשילה גדר של משכן גמור שקרבו בו כל הקרבנות הקריבים במשכן שבמדבר ובבית עולמים.

א. בית אבנים מלמטה ויריעות מלמעלה

מתני', באו לשילה נאסרו הבמות, ולא היה שם תקרה, אלא בית אבנים בלבד מלמטן והיריעות מלמעלה, והיא היתה מנוחה, וצ"ב מה אתי המשנה לאשמועין דהיו אבנים מלמטה ויריעות מלמעלה.

ובגמ' בדף קי"ח באו לשילה וכו', מנא הני מילי נדבית אבנים למטן ויריעות לגג, רש"י, א"ר חייא בר אבא אמר רבי יוחנן, כתוב אחד אומר "ותביאהו בית ה' שילה", וכתוב אחד אומר "ויטש (את) משכן שילה אהל שכן באדם", וכתוב "וימאס באהל יוסף ובשבט אפרים לא בחר", הא כיצד לא היתה שם תקרה, אלא אבנים מלמטן ויריעות מלמעלה, והיא היתה מנוחה. הרי דהקשו בגמ' דאיכא סתירה בפס' בגדר משכן שילה, דבפס' אחד נקרא שילה בית ובפס' שני נקרא אהל, וע"ז תירצו דהיה מצב ביניים אבנים מלמטה ויריעות מלמעלה, ולכן מיקרי אהל ומיקרי בית, דהאבנים דלמטה מחשבי ליה לבית ומחמת היריעות דלמעלה אית ליה שם אהל. וצ"ב מדוע עשו את המשכן בשילה באופן זה דחציו אבנים וחציו יריעות, חציו בית וחציו אהל, דמהא דשקיל וטרי הגמ' באיזה אופן נעשה הבנין בשילה משמע דאין זה מקרה בעלמא, אלא דהיה דין שיהא דוקא באופן זה.

והנה יעוין ברמב"ם בפיה"מ שביאר דברי המשנה בזה"ל, נקרא שילה בית וכן כתוב ותביאהו בית ה' שילה, ונקרא משכן והוא מה שנאמר ויטש משכן שילה לפי שהיה כמו שאמרנו, ואחר שהיה שם בנין אז הוא מנוחה לפי שנתיישבו ולא היתה שם נסיעה, וה' צוה שלא להקריב בבמות לכשתהיה שם מנוחה, והוא מה שנאמר כי לא באתם עד עתה אל המנוחה, ומכאן ראייה שבשעה שיגיעו אליה שיהא אסור עליהן להקריב בבמות, עכ"ל.

הנה מבואר ברמב"ם דהא דהיה בשילה בנין אבנים לא הוי מקרה בעלמא, אלא דמיתלי תלי בדין מנוחה דשילה, דכיון דבשילה היה המשכן בקביעות במקום אחד דהא נתיישבו ולא היתה נסיעה, לכן נאמר להם לבנות שם בנין אבנים, דכיון דהמשכן היה קבוע נאמר דין לבנותו בבנין קבוע, דכל זמן שהיה באהל במדבר ובגלגל, חסר היה בקביעות של המשכן, ולכן לא הוצרך המשכן להיות בבנין קבוע. ונר' דלפי"ז יש לבאר ג"כ אמאי עשו יריעות מלמעלה, דכיון דהמשכן לא היה קבוע שם לעולם היה דינו ליבנות בחלקו באופן שאינו קבוע.

ומצאתי יסוד הדברים בס' עבודה תמה (להג"ר חיים נאטהאנזאהן, אלטונא תרל"ב, שער א' דף ר') וכיון שאין הספר מצוי אעתיק את לשונו וז"ל, דהא חזינן דבכל המקומות שהיה שם במה גדולה לא בנו בית רק אוהל, רק בשילה ובירושלים בנו בית, ובשילה היה בית אבנים בלא תקרה והיריעות מלמעלה, ובודאי דלא משום כילות וקמצנות היה שלא בנו בית וכו', רק הכל מיד ה' עליהם השכיל, ולא היה חפץ שיבנו להם בית רק באהל דוקא וכו', והטעם דדוקא בירושלים שנתקדש המקום לעולם, כמו שכתוב זאת מנוחתי עדי עד ומשנבחרה ירושלים לא שרתה שכינה במק"א וכו', ולכן רצה הקב"ה שיבנו שם בית, בנין קבוע, אבל בנו"ג דהיינו במה גדולה שאין שם שום קביעות מקום, ויכול להיות היום כאן ומחר כאן, וכמו שהיה בימי שאול כשהרג הכהנים בנוב, הסיעו המשכן והקימו אותו בגבעון, ואף שלא היה בזה הכרח, ומש"ה צריך אהל דוקא, דבר המטלטל שאין לו שום קביעות, אבל בשילה שהיה שם קדושת מקום קבוע שהיה נקבע שם ע"פ הדבור, ובזמן משכן שילה, בודאי

לאהל, בית אבנים למטה ואהל מלמעלה¹, וכע"ז כ' בס' ערוך השלחן העתיד (הל' בית המקדש סי' א')².

ב. תבנית המשכן בשילה

לשון המשנה ולא היה שם תקרה אלא בית אבנים בלבד מלמטן והיריעות מלמעלן, ולא נתפרש במשנה מהן היריעות שהיו על הבית, אמנם הרמב"ם (פ"א ביה"ב ה"ה) כ' כיון שנכנסו לארץ העמידו המשכן בגלגל י"ד שנה שכבשו ושחלקו, ומשם באו לשילה ובנו שם בית של אבנים ופרשו יריעות המשכן עליו ולא היתה שם תקרה, ע"כ. הרי דהרמב"ם פירש דכונת המשנה דפרשו את יריעות המשכן על הבנין אבנים, ומבואר לפי"ז לשון המשנה "היריעות", דהכונה ליריעות המיוחדות והידועות, יריעות המשכן³.

והנה משמעות דברי הרמב"ם דבשילה לא היה כל האהל מועד שבמדבר, דהיה בנוי בנין אבנים [במקום הקרש] ורק את יריעות האהל מועד העבירו לשילה

שלא היו רשאים לעזוב את שילה ולבחור להם מדעת עצמם מקום אחר, כיון דקדושת שילה היתה קדושה קבועה עפ"י הקב"ה, עד שנחרבה שילה בעונותינו ע"י האויבים, ואז חזרו לבמות, ומש"ה נקרא שילה מנוחה, ומ"מ לא היתה קביעות עולם ולא קדושת עולם, שהיו יודעים שלא ישאר המשכן בשילה לעולם, ושח"כ יהא נבחר מקום אחר, ומש"ה לא נקרא נחלה, לפי שלא היה נחלת עולמים, ומש"ה היה דבר ממוצע בין בית ואוהל, והיה בית של אבנים מלמטן ויריעות מלמעלן, דהיינו חצי בית וחצי אוהל, וכן אמר בזבחים וכו' לא היתה שם תקרה וכו', וע' בפיה"מ לרמב"ם, עכ"ד.

ומבואר בדבריו דהמשכן צריך להכנות עפ"י אופן קביעותו, וככל שהוא קבוע יותר כך יש דין לבנותו בבנין קבוע יותר⁴, ולהכי בגלגל ונו"ג דלא היה כלל קביעות מקום למשכן⁵, היה אהל שהוא דבר המטלטל שאין לו שום קביעות, ובבית המקדש דהיתה קביעות גמורה לעולם היה בית, ובשילה דהיתה קביעות מקום שאינה קביעות עולם, עשו דבר ממוצע בין בית

א. וכן מבואר בקר"א (ק"ט ד"ה ולענין) דשילה דמיקרי בית היה קבוע ונו"ג דהיה אהל לא היה מקום קבוע אלא לפי שעה, והוסיף דכן היה דעת הנביאים הראשונים בשעת בנינם הבתים האלו, ומבואר דע"פ נבואה בנו בשילה בית כיון דהיה קבוע ובנו"ג לא בנו בית כיון דלא היה קבוע.

ב. ע' קר"א קט"ז ע"ב שם דבזמן נ"ג קיימו המצוה לבנות מקדש לקרבנות ציבור, אלא דכל אחד יכול היה להקריב בכל מקום שירצה, וגם לציבור לא היה מקום מיוחד, אלא בכל מקום שעלה ברצונם לבנות בית המקדש שם בנו.

ג. וע' במהרש"א בחי' אגדות (ק"ה) שביאר דבקראי דמשתעי בקיומו של שילה קראו בית ע"ש המחיצות שהיו אבנים, והיכא דמשתעי בחורבנו קראו אהל שהוא בנין עראי ביריעות ובגג, ע"ש. ונר' ביאור דבריו ע"פ הנ"ל, דבקיומו מיקרי בית כיון דלמשכן שילה היה דין בית מחמת קביעות המקום, ומה דקראו אהל הוי לענין חורבנו, כיון דמזה שלגגו היה דין להיות עראי חזינן דלא היה קבוע לעולם כבית המקדש בירושלים ודינו להעקר.

ד. וז"ל, וזה ששנינו ויריעות מלמעלן זהו יריעות של המשכן שבמדבר, אך מלמטה הקימו בית של אבנים ועליו המשכן של משה, ולכן לא היתה שם תקרה מפני שהיריעות פרוסות מלמעלה על הגג כמפורש במעשה המשכן. ולמה עשו כן, דלבד שעשו ע"פ נביא עוד מבואר זה בתנ"ך, בתורה כתיב כי לא באתם אל המנוחה ואל הנחלה, מנוחה זו שילה וכו' ואמת שהכתוב מדבר בענין היתר במות ואיסורן, מ"מ ילפינן גם על עצם המשכן שיהיה השתנות, וה"פ כי לא באתם עד עתה אל המנוחה זו שילה, שעמד כמה מאות שנים במנוחה על מקום אחד, ולכן [עתה] המשכן אהל עראי דהיינו יריעות בלא בנין, אבל כאשר תבואו אל המנוחה תעשו בנין קבע, ועל כי עדיין אינה נחלה עולמית תעשוהו חציו בנין וחציו אהל, וכשתבואו אל הנחלה זו ירושלים תעשוהו כולו בנין מפני שהיא עולמית, עכ"ד.

ה. אמנם יעוין בהגה' הב"ח שכתב דלא גרסינן והיריעות אלא ויריעות בלא "ה" וכן היא גירסת רש"י וכן הגירסא בגמ' ק"ח.

ופרשו אותם מעל לבנין האבנים לשמש בתורת גג לבנין, וכן כתב להדיא החזו"א (קמא מ"א סק"ה).

מדברי המהרש"א בחי' אגדות בדף קי"ח¹, וכן משמע מדברי הר"ש בתו"כ (פ' צו פרק ח', ד)².

ופשטות הפס' ביהושע (י"ח, א) "ויקהלו כל עדת בני ישראל שלה וישכינו שם את אהל מועד", מתפרש כדברי הירוש' דהשכינו שם את כל האהל מועד שבמדבר, ולפי הבבלי צריכין לדחוק דע"י יריעות המשכן מלמעלן מיקרי אהל מועד.

ואשר יראה לבאר פלוגתת הבבלי והירוש' באופן זה, דהנה נתבאר לעיל דבמשכן שילה היה דין שיהא בנין אבנים כיון דהיה בקביעות מקום, אך כיון דלא היה קבוע לגמרי כירושלים, לא נאמר בו דין להבנות בבנין גמור, ולכן היה חציו אהל, והיה חציו בית חציו אהל, ומעתה י"ל דפליגי הבבלי והירוש' אי בעיקרו היה בית או בעיקרו אהל, דלדעת הבבלי בעיקרו הוי בית ורק בכדי לקיים ביה דין אהל הוצרך לאהל המשכן, ולדעת הירוש' בעיקרו הוי אהל ולכן היה בו כל האהל מועד שבמדבר, ורק בכדי שיחשב אף לבית צריך היה לעשות בו בנין י' טפחים למיחל ביה שם בית, ויתבאר עוד לקמיה.

והנה בסוטה ט"ו ע"ב לענין הא דכתיב "ומן העפר אשר יהיה בקרקע המשכן יקח הכהן ונתן במים", איתא דרש איסי בן יהודה [דקרקע המשכן למאי אתא], להביא קרקע שילה נו"ג ובית עולמים. ופרש"י דבספרי לא גרס שילה, דשילה משכן הוא ולא צריך לרבויה דהוא עיקר הכתוב. והתו"י ביומא מ"ד הביא דברי רש"י דמוחק שילה משום דשילה משכן גמור הוא ולמה הוצרך לרבנותו, ופליג עליה וכתב דאין נר' לרבי למחוק את שילה, דשילה לא היה ממש משכן שהיה לו בית

אמנם הנה בירושלמי מגילה (פ"א ה"ב) איתא, כתוב אחד אומר ויטוש משכן שילה וכתוב אחד אומר ותביאהו בית ה' שילה, הא כיצד בית של אבנים מלמטן ויריעות מלמעלן והיא היתה מנוחה, א"ר זעירא ובלבד י' טפחים כבנין הבית, ופריך והא כשם שאהל מועד נטוי כך אהל שבשילה נטוי, וביאר הקרבן העדה דא"כ שהיריעות לא היו משופעים, א"כ לא היה גבהו של בית יותר מ' טפחים וזה א"א לומר וכו', ומשני הירוש' א"ר יוסי רבי בון קרסיו קרשיו בריחיו עמודיו ואדניו, והיו הקרסים נראים מתוכו ככוכבים ברקיע. וביאר הקרבן העדה תירוץ הירוש', דכל הקרשים של אהל מועד היו עומדים על ה' טפחים של הבנין, ונמצא שהיה גבוה מאהל מועד י' טפחים.

הרי דלפי פירוש הקה"ע בירוש', מתבאר דבר חדש בדשילה היה כל המשכן שבמדבר, דהעבירו את כל האהל מועד היריעות והקרשים לשילה, אלא דנוסף לזה היה בנין אבנים י' טפחים למטה לקיים ביה את הדין בית ועל גבי הבנין היו מונחים קרשי המשכן והיריעות³.

והרמב"ם שפירש את המשנה כפשוטה דהיו בשילה רק היריעות של המשכן כנר' למד כן מסתימת דברי הבבלי, דמדלא נתפרש בבבלי דהעמידו הקרשים על הבנין, משמע דהיו בשילה רק היריעות של אהל מועד ולא הקרשים, והיה כולו בנין אבנים ובמקום תקרה היו מונחין על גביו היריעות, וכדברי הרמב"ם מבואר אף

ו. ויעוין בפ' יפה מראה על הירוש', שביאר תי' הירוש' באו"א דהוקשו הקרשים לאדנים בקרא וכיון דלא היו אדנים אף לא היו קרשים, ויסד דבריו על לשון המדרש שמואל (פרשה ג') ע"ש, אמנם יעוין בהגהות יופי מכלול שם שהוכיח מדברי המדרש שוחר טוב תהלים (ע"ה) כדברי הקה"ע דזעירא סבר דהיו בשילה הקרשים דאיתא שם כתוב אחד אומר וכו' בית מלמטן ויריעות מלמעלן, רבי זעירא אומר קרשים שנאמר ויטוש משכן שילה, ע"ש. הרי דר' זעירא אמר דבעינן קרשים כפי' הקרבן העדה בירוש'.

ז. שכתב שם, דאהל לא שייך אלא בגג וכו', קראו בית ה' על שם המחיצות שהיו אבנים, ע"ש.

ח. שכתב שם להסתפק אי היו הקרשים בנו"ג, וא"כ לכאור' פשיטא דלא היו בשילה, [נוע"ע מה שביארנו שיטתו לקמן בהערה].

ונר' להוסיף, דמצינו שינוי נוסף בין הבבלי לירוש' לגבי סתירת הפסוקים, דבבבלי מבואר דהסתירה אי שילה מיקרי בית או אהל, דכתוב אחד אומר "ותביאנהו בית ה' שילה", וכתוב אחד אומר "ויטש (את) משכן שילה אהל שכן באדם", וכתוב "וימאס באהל יוסף ובשבט אפרים לא בחר", הרי מדהביאו קרא דוימאס באהל יוסף דלא כתיב ביה לשון משכן אלא לשון אהל, מוכח דקושית הגמ' דמצד אחד חזינן דמיקרי בית ומאידך חזינן דמיקרי שילה אהל, אמנם בירוש' לא הביאו האי קרא דוימאס באהל יוסף וגו', ואף מהפסוק ויטש משכן שילה הביאו רק את חלקו הראשון והושמט המשך הפסוק "אהל שכן באדם", ומבואר לכאן דלדעת הירוש' אין הסתירה מהא דמיקרי אהל^ט, אלא מהא דמיקרי משכן ואילו בקרא דותביאנהו בית ה' מיקרי שילה בית ה'.

ולדברינו הדברים מבוארים היטב, דלדעת הירוש' עיקר הקושיא היתה מהא דמצינו דשילה חשיב משכן, ולפיכך הוכרח הירוש' לתרץ דבאמת היה שם כל המשכן והא דמיקרי בית כיון דהיה שם אף בית אבנים י' טפחים מלמטה, משא"כ הבבלי דלא הוקשה לו הלשון משכן^י, לא הוצרך לפרש דהיה שם כל המשכן של משה, ורק הוצרך לחדש דהיה שם כיסוי יריעות מלמעלה ליישב הלשון אהל.

אבנים למטה ויריעות למעלה^י. ומבואר מדברי התו"י דמשכן שילה לא היה משכן ממש כיון דהיה בנוי בית אבנים למטה, ולהכי אין הוא נכלל בדין קרקע המשכן המפורש בפס', וצריך דרשא לרבותו.

וכפשוטו שורש הנדון תלוי במחלוקת הבבלי והירושלמי דהבאנו לעיל, דלפי הירושלמי דכל האהל מועד שבמדבר היה בשילה, הקרשים והיריעות, א"כ היה משכן שילה משכן ממש, ורק נוסף לו עוד בנין מחמת קביעות המקום^י, ופשוט דאית ליה כל הדינים שהיו במשכן כיון דהמשכן היה שם בכל צורתו ותבניתו^י ולכן הוי משכן גמור, אמנם לדעת הבבלי דבשילה היו רק יריעות המשכן ולא הקרשים, לא היה משכן ממש, כיון דלא היה כל המשכן שבמדבר בשילה דרק היריעות של המשכן היו שם, וא"כ בעינן ריבוי מקרא למילף שבשילה איכא הדינים שהיו במשכן^י, כמו דבעינן ריבוי לבית עולמים.

וביתר ביאור נר', דנחלקו הבבלי והירושלמי בעיקר גדר תורת משכן דשילה, אי אית ליה תורת משכן או תורת מקדש^י, דלדעת הירושלמי אית ליה תורת משכן, אלא דמחמת קביעות המקום אית ליה תוספת בנין מלמטה, ולדעת הבבלי אית ליה תורת מקדש, אלא דתקרתו היתה אהל כיון דלא היה קבוע לעולם.

ט. וכן איתא בתוס' הרא"ש בסוטה (שם) דכתב דשילה בית אבנים היה ולא שמה משכן.

י. וכן משמע מלשון רש"י סוטה ל"ג ע"ב וז"ל, וכשהחזירוהו למקומו בימי שלמה לבית קדשי הקדשים דכתיב ויבאו כל זקני ישראל וישאו הכהנים את הארון (מלכים א', ח') והיינו החזירוהו למקומו שכשהגלה בימי עלי מתוך בית קדשי הקדשים של משכן שעשה משה משם נוטל שהמשכן נקבע בשילה, עכ"ל. ומשמעות לשון רש"י דבשילה היה כל המשכן שעשה משה ולא רק היריעות מלמעלה, [ע' ברש"ש שם שעמד בזה].

יא. ובמה יגרע כחו בהא דאית ליה תוספת בנין אבנים מלמטה, כיון דהיה שם כל המשכן שנמשח.

יב. וע' בר"ש בתו"כ פ' צו (פרק ח', ד') שכ' כדברי התו"י דבעינן ריבוי לשילה [לדין חטאת שנכנס דמה לפנים נפסל], וביאר הדבר דבשילה לא היה המשכן עיקר דבית של אבנים היה שם, ומהמשך דבריו שם נר' דלא היו הקרשים בשילה, דכ' שם דאפילו בנו"ג שמא לא היו הקרשים ע"ש היטב, ולכאן מה דמספקא ליה אי בנו"ג היו הקרשים הוא משום דהיה פשיטא ליה דבשילה היו רק היריעות ולא מסתבר ששמרו הקרשים והעמידו אותם בנו"ג, וא"כ כונתו במה שכתב דלא היה המשכן עיקר היא דהיו שם רק היריעות של המשכן לגג, ולכן חלק המשכן שהיה שם לא היה עיקרי בבנין של שילה דהעיקר היה הבנין אבנים, ולפיכך מיקרי טפי בית המקדש ממשכן ולית ביה דיני משכן לולא הריבוי.

יג. ע' לקמן אות ג' שביארנו החילוק בין משכן למקדש.

יד. אמנם ע' קרבן העדה שפירש דהקושיא מהסיפא.

טו. דלשון משכן יכול להתפרש אף למקדש, דמשכן איקרי מקדש.

וע"ע ברבינו ירוחם (סוף נתיב ז') שכ' "באו לשילה ובנו שם בית אבנים ופרשו יריעות העזים משכן עליו בלי תקרה", ומבואר דלא היו שם כל היריעות של המשכן רק היריעות העליונות יריעות העזים, ונר' דדבריו מתבארים לפי שיטת הבבלי דהא דבעינן יריעות המשכן הוי בכדי למיחל עליה שם אהל גרידא^{טז}, ולכן סובר רבינו ירוחם דביריעות אלו סגי למיחל עליה שם אהל".

וברעת רש"י בסוטה הנ"ל, דכתב דשילה היה משכן גמור ולא צריך קרא לרבו, אפשר לומר דסבירא ליה דאפילו לדעת הבבלי היה כל האהל מועד שבמדבר בשילה^{יז}, ולהכי לא צריך קרא לרבו דהיה משכן ממש, וצ"ע^{יח}.

ג. יצא הארון בזמן שילה

ירושלמי פ"א דמגילה (ה"ב), ר' יסא בשם ר' יוחנן, זה סימן כל זמן שהארון בפנים במות אסורות, יצא הבמות מותרות, ר' זעירא בעא קומי ר' יסא אפילו לשעה כגון ההיא דעלי. הרי דמבואר בירוש' דמה שנאסרו הבמות בזמן שהיה המשכן במדבר ובזמן שילה הוא כיון שהארון היה בפנים, דהארון הוא הגורם לאיסור במות^{יט}, ולכן הסתפקו בירוש' היכא דיצא הארון לשעה בזמן שילה [כגון ההיא דעלי] אי נימא כיון דאין הארון בפנים הותרו הבמות או דילמא רק שיצא בקביעות הותרו הבמות, אבל שיצא לשעה לא הותרו הבמות.

והנה יש להעיר על דברי הירוש' דאיסור במות מיתלא תליא בארון ולכן מספקא ליה ביצא הארון בזמן שילה אי נאסרו הבמות, דהרי בית שני יוכיח, דלא היה שם ארון ואף על פי כן היה עליו תורת מקדש לאסור הקרבה בבמה^כ, ומוכח דלא בעינן שיהיה הארון אצל המזבח לאסור במות, וצ"ע.

ואשר יראה לבאר בזה, דהנה איכא תרי קדושות החלוקות ביסוד דינן, קדושת משכן וקדושת מקדש, קדושת משכן הויא ביסודה קדושת מחיצות, דהיינו קרשי המשכן והיריעות והקלעים [וע"י המחיצות נתקדש החלל שבתוכן] דהמחיצות נתקדשו בשמן המשחה (ע' שבועות ט"ז ע"ב), וקדושת מקדש דעיקרה קדושת מקום, דע"י שקידשו את המקום ראוי להקריב שם קרבנות בלא מחיצות דהא מקריבין אע"פ שאין בית, ולא היה הבנין צריך להתקדש כלל ולא היה משוח בשמן המשחה, והני תרי קדושות חלוקות בגדרן ודינן.

ונר' דאף לענין איסור במות איכא חילוק בין משכן למקדש, דבמקדש דעיקר קדושתו מקום, קדושת המקום היא האוסרת הקרבה בשאר מקומות שלא נתקדשו, ובמשכן דעיקרו קדושת מחיצות המשכן עצמו הוא האוסר הקרבה חוצה לו.

והנה יש להסתפק בגדר משכן שילה אי קדושתו קדושת משכן או קדושת מקדש, ונר' דלפי המבואר לעיל

טז. ויעוין בצ"פ (ויקהל, ל"ה, כ"ו) שכתב דאי גללה הרוח את היריעות העליונות של המשכן, לא בטל מיניה שם משכן כיון דהיריעות התחתונות "יריעות המשכן" עדיין במקומם, וא"כ מבואר דהיריעות של המשכן שהיו בשילה לא היו יריעות המכשירים את ההקרבה, דעיקר שם משכן להקרבה תלוי ביריעות התחתונות ולא ביריעות העליונות.

יז. וכמבואר בפ' פקודי (מ', י"ט) דרש"י פירש ויפרש את האהל דהכונה ליריעות העזים, חזינן דלהחיל שם אהל על המשכן סגי ביריעות העזים, [ונתעוררתי לדברי הרבינו ירוחם ולביאור בדבריו מס' מקדש הקודש].

יח. וע' במאירי בסוטה (שם) שכ' כרש"י דלא צריך לרבו שילה, "שהרי שילה משכן עצמו היה שם", משמעות הלשון דכונתו לומר דכל המשכן שבמדבר היה שם כדברי הירושלמי.

יט. ובדוחק אפ"ל דס"ל דאע"ג דלא צריך לרבו שילה, "שהרי שילה משכן עצמו היה שם", משמעות הלשון דכונתו לומר דכל המשכן שבמדבר היה שם כדברי הירושלמי.

כ. דאין לומר דכונת הירוש' לומר רק סימן בעלמא שתדע מהו זמן האיסור וההיתר, חדא דלמ"ל לסימן זה, ועוד א"כ מהו הספק ביצא לשעה, והרי אין הארון האוסר אלא משכן שילה האוסר, ופשוט דאף שיצא הארון לשעה משכן שילה יאסור.

כא. וכן חזינן בגמ' בדף ק"ז ע"ב דלמ"ד דקדשה לעתיד לבא פשוט דנאסרו הבמות בזמן הזה, אע"ג דליכא ארון, וע"כ דהאוסר הוא קדושת המקום.

דשילה הוא מקדש הרי דנתקדש מקומו באותה קדושה כמקום המקדש בירושלים, וקדושה זו אוסרת במות אף בלא ארון כדחזינן בבית שני, ולכן ס"ל לבבלי דבשילה נאסרו הבמות מחמת קדושת המקום ולא תלי בארון.

ונר' דאיכא עוד נפק"מ בין הבבלי והירוש' היכא דנגללה היריעה של שילה, דמבואר בתו"כ (ויקרא פרשתא ד') לענין משכן שבמדבר דאי גללה הרוח את היריעה בטל שם אהל מועד מיניה ואין מקריבים שם קרבנות, ויש להסתפק מה היה הדין במשכן שילה דאית ליה יריעות מלמעלן, האם היכא דנגללה היריעה בטל המשכן דשילה ואין מקריבין ביה קרבנות או דילמא לא בטל מיניה שם משכן ומקריבין ביה קרבנות. ונר' לומר דלדעת הירוש' דעיקר השם של שילה הוא משכן כמשכן שבמדבר, הרי דאי נגללה היריעה בטל מיניה שם משכן ותו אין מקריבין ביה קרבנות^כ. אבל לדעת הבבלי נר' דשפיר מקריבין שם קרבנות מחמת קדושת המקום, וכמו דבקדושת ירושלים מקריבין אע"פ שאין בית ואין חסרון היריעה מפקיע הקדושה של המקום, ה"ה בשילה דנתקדש המקום בקדושת מקדש לא תליא קדושתו ביריעות.

והנה לדעת הבבלי דעיקר החפצא של שילה הוא מקדש, ונתבאר דאפילו נגללה היריעה של שילה לא נגרע בזה דינו דאכתי קאי בקדושתו, א"כ לכאור' הא דהיה דין לעשות לשילה גג אהל אינו אלא סימן בעלמא דלא תהא קדושתו קבועה לעולם ויהא אחריה קדושה בירושלים.

אמנם נר' דאפשר לחדש דענינו של הגג אהל הוא לומר, דמקדש שילה חלוק בקדושתו מקדושת מקדש דירושלים, ואיכא נפק"מ לדינא בין הני תרי קדושות, דקדושת שילה דאינה קבועה לעולם והויא קדושה עראית לכו"ע לא קדשה לעתיד לבא, ואפילו למ"ד דקדושת ירושלים קדשה לעתיד לבא מודה הוא בקדושת שילה דלא קדשה לעתיד ובחורבן שילה בטלה

בדעת הירוש' דהיה שם כל המשכן שעשה משה, הרי דהיתה קדושתו קדושת משכן, ול"ש למימר דהיה בו קדושת מקום דמקדש, דכיון דנאמר ביה דין קדושת משכן תו לא שייכא ביה קדושת מקדש, כיון דהווי תרי קדושות חלוקות דלא שייכי אהדדי.

ומעתה מבואר היטב החילוק בין בית שני לשילה, דלדעת הירוש' חלוק ביסודו איסור במות דירושלים מאיסור במות דשילה, דאיסור במות דירושלים תלי בקדושת המקום ואילו איסור במות דשילה לא תלי בקדושת המקום אלא בשם משכן, ולהכי בירושלים דהמקום נתקדש בקדושת מקדש, קדושת המקום היא האוסרת הקרבה במקום אחר, ולכן בבית שני אף שלא היה ארון נאסרו הבמות מחמת קדושת המקום [וכן בזה"ל למ"ד דקדשה לעתיד לבא נאסרו הבמות], ואילו בשילה דלא נתקדש המקום בקדושת מקדש האוסרת במות^{כב}, מיתלא תלי איסור במות בשם משכן דשילה ושפיר אפשר לומר דשם המשכן תלוי בארון, דהמשכן מיקרי "משכן העדות"^{כג} ולכן עיקר החפצא של המשכן תלוי בארון שבתוכו, ולהכי אי איכא ארון במשכן הוי משכן גמור ואוסר הקרבה בבמה, ואי ליכא ארון לא מיקרי משכן גמור ואינו אוסר במות.

ונר' להוסיף, דבבבלי לא מצינו ספק זה אי יצא הארון לשעה בימי שילה הותרו הבמות, ומסתימת הבבלי נר' דלעולם בזמן שילה נאסרו הבמות ואינו תלוי כלל ביציאת הארון, [וכן נתבאר בפרק א' בדברי רש"י בדף ק"ט דאפילו ביצא הארון נאסרו הבמות], וצ"ב במה פליגי הבבלי והירוש'.

ונר' דלפי המבואר לעיל בדעת הבבלי שלא היה בשילה כל המשכן שעשה משה, רק היריעות למעלה לאשוויי תורת אהל הדבר מבואר היטב, דלדעת הבבלי עיקר החפצא דשילה הוא מקדש, דכיון דלא היה בו כל המשכן שעשה משה הרי דלא היתה בו קדושת משכן, ונתקדש מקומו בקדושת מקדש [וכן מבואר בדברי תוס' שבועות ט"ו ובמהרש"א שם, ע' בזה לקמן אות ד'], וכיון דעיקר החפצא

כב. דסבירא ליה לירוש' דרק ירושלים הוי המקום הנבחר להתקדש בקדושת מקום האוסרת במות.

כג. על שם הלוחות שבארון.

כד. ואף אי נימא דקדשו את המקום בשילה לא תהני לזה קדושת המקום [ע' לקמן אות ד'].

קדושתה לגמרי [נמבואר ברש"י בדף קי"ט דילפינן ליה מקרא דליתן היתר בין זה לזה, דבחורבן שילה בטלה קדושת שילה]^{כה}.

ובעיקר ספק הירוש' אי יצא הארון בזמן שילה הותרו הבמות, נר' דביאור הספק הוא אי היכא דיצא הארון לשעה נתבטל השם משכן שילה ואינו אוסר במות, דבעינן שיהא הארון בפועל במשכן בכדי שיהא ליה תורת משכן גמור, או דילמא כיון דהארון היה קבוע בשילה אית ליה שם משכן גמור ולא בעינן שיהא הארון שם בפועל, דכל שיצא באופן עראי לשעה ולא נתבטל קביעותו במשכן, לא נעקר מיניה השם משכן גמור.

ויעוין במש"ח (פ' ראה, י"ב, ח') שכ' להוכיח דהיכא דיצא הארון לשעה בזמן שילה הותרו הבמות, מהא דמבואר בס' שופטים (ב', ה') דהקריבו בני"ב בבוכים, ומתבאר במפרשים דהיה זה בזמן שילה אחר מות יהושע^{כו}, והיאך הותר להם להקריב, אלא ע"כ הטעם דאז יצא הארון [ע"ש ראיתו]^{כז}. ועוד כ' להוכיח משופטים פרק כ' פס' כ"ו דהקריבו עולות ושלמים בבית א-ל, וכדי שלא יהא מזה סתירה לדברי הירוש', ביאר דכל ספיקו של הירוש' היכא דיצא במלחמה לפי שעה ולא נח בשום מקום, אבל בבוכים ובבית א-ל היה פשוט שהותרו הבמות כיון דנח הארון בשכם ובבית אל^{כח}, ע"ש.

והנה מה שהוכיח מהקרבנות בני"ב בבוכים, כבר כתבו דאפשר לדחות דהיתה שם הוראת שעה מיוחדת להקריב בשעת איסור במות, דנצטוו ע"י המלאך להקריב. והא דהביא שהקריבו בבית א-ל בזמן איסור במות, העירו דברד"ק ומצודות שם מבואר דבאמת ההקרבה היתה במשכן שילה ולא בבית א-ל, והא דקרי ליה בית

א-ל כיון דהיה שם המשכן, וממילא ליכא ראייה דהותרו הבמות לשעה בזמן שילה.

והנה תניא בתוספתא (סוף פ"ג דקרבנות) אלו דברים שבין במה גדולה לבמה קטנה קרן וכבש ויסוד וכו', אלו דברים ששוה במה גדולה לבמה קטנה וכו', אי זו היא במה גדולה בשעת היתר במה אוהל מועד נטוי כדרכו אין הארון נתון שם, אי זו היא במה קטנה בשעת היתר הבמה עושה אדם במה על פתח חצרו וכו'.

והמשך חכמה (שם) ביאר דברי התוספתא איזוהי במה גדולה בשעת היתר במות, פירוש אימתי ואיך היתה במה גדולה אשר בשביל זה היו הבמות מותרות וכו', אהל מועד נטוי כדרכו כמו במדבר ובשילה, והארון לא היה נתון שם, שבנוב וגבעון היה הארון בפלשתים וכו' לכן הבמות מותרות, אבל בשילה היה הארון באהל מועד ולכן היו הבמות אסורות, ע"ש. הרי דהמש"ח פירש דכונת התוספתא לפרש אמאי במה גדולה דנו"ג אין גורמת לאיסור במות, דכיון דלא היה הארון שם לא היה בכח הבמה לאסור שאר במות, [נכחו שהוכיח מהפס'].

אמנם לכאור' אין פירוש זה מוכרח בדברי התוספתא, דהמש"ח פ"י דמה דאיתא שם "איזוהי במה גדולה בשעת היתר הבמות", היינו איזוהי במה גדולה שבגללה יש היתר במות, ולדבריו צ"ב היאך יתפרשו המשך דברי התוספתא, "איזוהי במה קטנה בשעת היתר במות", וכי צריכין להסביר אמאי הבמה קטנה אינה גורמת איסור, וע"כ הכונה "בשעת היתר במות" בזמן היתר, וא"כ ה"ה ברישא כונת התוספתא מהו הנחשב לבמה גדולה בזמן היתר, דלגביו אמרו לעיל מיניה

כה. ואף למ"ד דלא קידשה לעתיד לבא איכא נפקא מינה לשיטת ר' חיים (שהובא בתוס' מגילה י') דס"ל דגם לדידיה נאסרו הבמות אחר חורבן ירושלים, וביארו שיטתו דהבחירה בירושלים לא בטלה ומחמת הבחירה נאסרה הקרבה בבמה, אמנם בשילה ודאי שבטלה הבחירה, ואפשר לומר דדבר זה נרמז בגג העראי של שילה.

כו. אמנם יעוין בפ"י מהרז"ו על המ"ר ריש ויקרא שכ' דהיה בזמן גלגל, וצ"ע.

כז. ובפ"י מהרז"ו (שם) כ' דאף אי נימא דהיה בזמן שילה י"ל דבוכים היינו שילה, אמנם מדברי רש"י שם פס' א' לא משמע כן.

כח. ועל עיקר דבריו יש להעיר דלפי המבואר בתוס' עירובין ס"ג ע"ב דהיו ב' ארונות [ונחלקו בזה בירוש' שקלים], א"כ י"ל דרק הארון שבו שביר לוחות יצא באותו זמן, אבל הארון שעשה בצלאל לא יצא, ואיסור במות תלוי בארון שעשה בצלאל, ורק בזמן עלי הוציאו הארון שעשה בצלאל.

התורה מקדש להקרבה דשילה מיתלא תלי בשם משכן דידיה, וכיון דיצא הארון נגרע שם משכן דשילה, ומיקרי במה גדולה להקרבה, ולא קרבי בה מנחות למ"ד דאין מנחה בבמה^ל.

ד. קדושת מקום בשילה

בגמ' שבועות ט"ו מבאר דאין העזרה מתקדשת אלא בשירי מנחה, והקשו תוס' (שם ד"ה אין) היאך קדשו את העזרה בימי שלמה ויהושע, והרי אין מנחה בבמה ע"ש, והא דמימי משה לא היה קשה לתוס' היאך קדשו המשכן ביאר המהרש"א וז"ל, דב[משכן] משה לא היה למשכן שום קביעות מקום ולא היה צריך לקדש המקום בהיקף ב' תורות ובשירי מנחה, אלא שהמשכן נתקדש במשיחה, אבל בימי יהושע שנתקדש משכן שילה שהוא מיקרי מנוחה בקביעות מקום והיה אבנים מלמטה וכו' כדאיתא פ"ב דזבחים, ע"כ היה צריך לקדש המקום, עכ"ל. ומבאר מדבריו דשילה דהיה בקביעות מקום בכנין אבנים היה המקום מקודש בקדושת עזרה כמו בבית המקדש, אבל בזמן המשכן שבמדבר [וכן בנוב וגבעון] לא היתה קדושת מקום למקום המשכן.

וע"ע בחי' מרן רי"ז על הרמב"ם (הל' בית הבחירה) שכ' בזה"ל וצ"ע אם גם בשילה קנו את המקום מהשבט שיהא שייך לכל ישראל, מאחר דגם בשילה עצם המקום והקרקע נתקדשו בקדושת מקדש כמבאר בתוס' שבועות ט"ו, עכ"ל. וזה כמו שבארנו לעיל בדעת הבבלי, דלשילה היתה קדושת מקום דמקדש.

והנה נתבאר לעיל דלדעת הירוש' לא היה בשילה קדושת מקום דמקדש, וכל קדושתו היתה קדושת משכן [ולכן מספקא ליה ביצא הארון אי נאסרו הבמות], אך אכתי יש להסתפק בדעת הירוש' האם כיון דלעיקר החפצא של שילה היה תורת משכן לא קידשו כלל את המקום, או דילמא כיון דהגיעו אל המנוחה והיה המשכן קבוע במקום אחד היה דין לקדש את מקומו של המשכן, והא ודאי דלא היתה קדושתו זו קדושה גמורה דמקדש

חילוקי דינים בין במה קטנה לגדולה, לענין קרן וכבש וכו', אך אין הנדון לפרש הטעם דליכא איסור במות בזמן נו"ג.

אמנם הנה בפי' הר"ח מגילה דף ט' ע"ב הובאה גיר' אחרת בדברי התוספ', "איזהו במה גדולה בשעת איסור במות אהל מועד נטוי כדרכו אין הארון נתון שם", וכן הגיר' בפי' הר"ש משנ"ץ על התו"כ (ויקרא דיבורא דנרבה ריש פרק ד') ובפי' רבינו שמואל על התו"כ שם, ובערוך (ערך במה).

ולפי גיר' זו דברי התוספתא צריכים ביאור, דהרי סתם במה גדולה היא הבמה הגדולה שבזמן היתר במות בגלגל ובנו"ג, ובזמן איסור במות היתה ההקרבה במשכן ובמקדש, דלא היה ליה דין במה גדולה, וכן היה הארון נתון שם במשכן שבמדבר ובזמן שילה.

ויש שביארו דלפי גירסא זו כונת התוספ' להא דבעי בירושלמי מה דין הבמות כשיצא הארון בזמן שילה, וקמ"ל התוספ' דאיזהו במה גדולה בזמן איסור במות, אהל מועד נטוי ואין הארון נתון שם, דמחמת שיצא הארון המשכן נהפך בזמן איסור לבמה גדולה ומש"ה הותרו הבמות, אמנם לכאור' לפי"ז הלשון מאוד דחוק דבכה"ג אינו במה גדולה בזמן איסור במות, אלא להיפך דהוי במה גדולה בזמן היתר, וצ"ע.

ולפיכך נראה לפרש דברי התוספ' באופן אחר, דהתוספ' מיירי כנ"ל שיצא הארון בזמן שילה, וקמ"ל התוספ' דלא הותרו ע"י זה הבמות דאכתי מיקרי זמן איסור במות, אך הא מיהא אכתי פקע מיניה שם משכן ע"י יציאת הארון ומיקרי במה גדולה, והנפק"מ דלא קרבו בה מנחות למ"ד דאין מנחה בבמה.

וביאור הדברים, דבשילה היה קדושת מקום דמקדש, ומחמת קדושת המקום נאסרו הבמות [וכדנתבאר לעיל] ולהכי אין זה תלוי ביציאת הארון, אך ס"ל לתוספ' דדין ההקרבה בשילה חלוק מהמקדש ואינו תלוי בקדושת המקום בלחוד^ט, דכיון דהיו היריעות של אהל מועד שם,

כט. וכמו דנתבאר לעיל דאיכא חילוק בין קדושת המקום המקום דשילה לקדושת מקום דירושלים, דקדושת שילה לכו"ע לא קדשה לעתיד לבא ואחר חורבן שילה בטלה קדושת המקום.

ל. ולפי"ז לדעת התוספ' לכאור' אף אי גללה הרוח את היריעה של שילה לא יקרבו בה מנחות.

אי יצא הארון בזמן שילה [ביוה"כ] אי יוכלו להזות לר' יהודה במקום הארון, דאי קדשו את המקום מיקרי מקום המקודש לקודש ושפיר מתקיימי שם ההזאות ואי לא קדשו את המקום לא מיקרי מקום המקודש לקודש ולא מתקיימי שם ההזאות.

והנה לפי המבואר דלדעת הירוש' עיקר החפצא של שילה היה תורת משכן, א"כ הא דהיה דין לבנות שם בנין י' טפחים מלמטה, אינו אלא לסימן בעלמא דהמשכן קבוע בשילה, אמנם נר' דאי נימא דלדעת הירוש' קדשו את המקום בשילה, הרי די"ל דהא דהיה דין לבנות בנין מלמטה הוא בכדי שיתקדש המקום, דמבואר בגמ' שבועות ט"ו ע"ב "דבעינן קידוש בשעת בנין", ולכן בעינן בנין אבנים לקדש המקום ובוזה יהא עדיף ממשכן שבמדבר לענין זה שאי נעקר המזבח מקטירין קטרת במקומו, ולענין זה שאי יצא הארון יכולין להזות שם הזאות דיוה"כ דמיקרי מקום המקודש לקודש.

ה. ביאור הא דשילה מיקרי מנוחה

בגמ' בדף קי"ט ע"א דרשו קרא ד"כי לא באתם אל המנוחה ואל הנחלה", דמנוחה זו שילה, ושם בע"ב ביארו הא דשילה מיקרי מנוחה, דנחו מכיבוש ובפשוטו הכונה דבזמן שהמשכן בא לשילה לאחר ז' שכיבשו וז' שחילקו היו בני"י במצב של מנוחה מכיבוש דסיימו את כיבוש הארץ.

ובפשוטו מבואר דהא דשילה מיקרי מנוחה הוי רק מחמת שבזמן שבנו המשכן בשילה היו בני"י במצב של מנוחה מאויבים, ולכאור' לפי"ז אין השם מנוחה מגדיר את החפצא של המשכן של שילה, רק את מצב בני"י בזמן המשכן.

אמנם יעוין במהרש"א (שבועות ט"ו) שביאר בהא דמשכן שבמדבר לא היה צריך קידוש בב' תודות ובשירי מנחות, ואילו משכן שילה ומקדש ירושלים הוצרך לקידוש וז"ל, דב[משכן] משה לא היה למשכן שום קביעות מקום ולא היה צריך לקדש המקום בהיקף ב' תודות

שיוכלו להקריב מחמת קדושה זו לבד בלא המשכן של שילה, אך הא מיהא אית ביה קדושה במקום, נותבאר לקמן הנפק"מ בקדושה זו].

ונר' דאף אי נימא דלדעת הירוש' קדשו את המקום בשילה, לדברי הירוש' לא תיקשי כלל קושית תוס' בשבועות הנ"ל היאך קדשו את העזרה של שילה בשיירי מנחה והרי אין מנחה בבמה, דכיון דלדעת הירוש' העבירו את כל המשכן שעשה משה לשילה הרי דהיה לו דין משכן גמור אף קודם קידוש המקום, ושפיר מקריבין ביה מנחות, וקידוש המקום הוי רק לתוספת קדושה, אך לדעת הבבלי דלא העבירו לשילה את כל המשכן רק את היריעות, כל זמן שלא נתקדש המקום לית ליה דין משכן, דרק מחמת קדושת המקום אית ליה דין מקדש להקריב ביה מנחות, וזה שהקשו תוס' היאך קדשו את המקום.

ונר' דיהא נפק"מ בקדושת המקום דשילה [לדעת הירושלמי] להא דקיי"ל (בדף ג"ט) דמזבח הפנימי שנעקר מקטירין קטרת במקומו, דכתב המשך חכמה (פקודי מ' ה') דהני מילי במקדש דהמקום מקודש אבל במשכן שבמדבר דלא נתקדש המקום אין מקטירין קטרת במקומו^א, ולגבי שילה לכאור' תלוי בנדון הנ"ל, דלמבואר בתוס' ומהרש"א בשבועות דבשילה נתקדש המקום הרי דדמי למקדש, ומקטירין קטרת במקומו, אך לדעת הירוש' יהא תלוי בהא דלעיל, דאי לא קדשו כלל המקום בשילה הרי דיהא דינו כמשכן ולא יוכלו להקטיר שם קטרת, ואי קדשו המקום נר' דתהני קדושת המקום לענין זה שיוכלו להקטיר קטרת במקום המזבח.

ובן נר' דאיכא עוד נפק"מ בקדושת המקום [לדעת הירוש'], דהנה במנחות כ"ז הקשו לר' יהודה היאך היו מזין קרבנות דיוה"כ בין הבדים והרי ס"ל דעל דוקא ובעינן להזות על הכפרת, ותירצו דדרשינן "וכפר את מקדש הקודש" דמהני אף מקום המקודש לקודש, דהיינו מקום הארון דמקודש לארון^ב, וכפשוטו רק היכא דמקום קדש הקדשים מקודש בקדושת מקום נחשב למקום המקודש לקודש [ולא סגי לכך בקדושת מחיצות גרידא], וא"כ יהא נפק"מ

לא. ע' מש"כ בזה בפרק ח' סימן ב'.

לב. והארכנו בזה בפרק ח'.

ובשירי מנחה, אלא שהמשכן נתקדש במשיחה, אבל בימי יהושע שנתקדש משכן שילה שהוא מיקרי מנוחה בקביעות מקום והיה אבנים מלמטה וכו' כדאיתא פ"ב דזבחים, ע"כ היה צריך לקדש המקום, עכ"ל.

הנה מבואר במהרש"א דמשכן שילה, מיקרי מנוחה בקביעות מקום לכן צריך היה לקדש את מקום המשכן, ומשמעות דבריו דהשם מנוחה דשילה מגדיר את עצם החפצא של המשכן, וכיון דהחפצא של משכן שילה הוא משכן מנוחה בקביעות מקום לכן צריך לקדש מקומו, ומשמע דהשם מנוחה מתיחס לעצם המשכן ולא רק למצב בני"ב באותו זמן, והדברים צ"ב.

ונר' עוד דמלשון המשנה נר' דהשם מנוחה דשילה הוא גורם באיסור במות בזמן שילה, דתנן במתני', באו לשילה נאסרו הבמות, ולא היה שם תקרה, אלא בית אבנים בלבד מלמטן והיריעות מלמעלן, והיא היתה מנוחה, וצ"ב מה אתי התנא לאשמעין דהא ד"היא היתה מנוחה", ומשמע דבזה תליא איסור במות בזמן שילה, וצ"ע.

והנראה בזה, דהנה יעוין בטהרת הקדש (ק"ט ע"א) שביאר דאע"ג דמפרשים מנוחה שנחו מכיבוש, לעולם הא ודאי שאין טעם איסור במות מחמת זה רק שמחמת זה מיקרי קביעות למשכן ולכך אסרה תורה שם הבמות. למדנו מדברי הטהרת הקודש דהא דאמרו בגמ' דבזמן שילה היתה מנוחה מכיבוש, אין זה הטעם שמחמתו נאסרו הבמות, אלא דכיון דנחו מכיבוש הרי דנתישבו בקביעות בארץ ויכלו לקבוע המשכן בקביעות במקום אחד, ולכן היה המשכן בשילה קבוע, ודינו לאסור במות. ונמצא דעיקר איסור הבמות הוא מחמת קביעות המשכן ומה דנחו מכיבוש הוא הגורם לכך שהמשכן היה קבוע.

ומבואר לפי"ז דהא דשילה מיקרי "מנוחה", אינו רק מחמת המצב של בני"ב באותו זמן שנחו מכיבוש, אלא דעיקר מהותו וענינו של משכן שילה הוא משכן מנוחה, דכיון דהיה מצב של מנוחה מכיבוש הרי דיכלו לקבוע את המשכן באופן קבוע, והיה המשכן עצמו במצב של מנוחה, וקביעות ומנוחת המשכן הוא הגורם לאיסור במות^{לג}, כמו שמבואר במהרש"א דמחמת קביעותו קדשו המקום, וקדושת המקום אוסרת הקרבה בבמה.

אשר מעתה לשון המשנה "והיא היתה מנוחה" בא לבאר עיקר מהות המשכן דבשילה המשכן עצמו היה במצב של מנוחה וקביעות ולכן נתקדש המקום לאסור במות.

ויעוין ברמב"ם בפיה"מ (הובא לעיל אות א') דביאר, דמאחר שהיה בשילה בנין אז הוא מנוחה לפי שנתיישבו ולא היתה שם נסיעה וה' צוה שלא להקריב בבמות לכשתהיה שם מנוחה, וכו'. ומבואר ברמב"ם כנ"ל דהשם מנוחה מתיחס למשכן עצמו דהמשכן היה במצב של מנוחה, ולכן נאסרו הבמות^{לד}.

והא דאיסור במות תלוי בקביעות מקום נתבאר בארוכה בפרק א' ע"ש.

ו. בדעת רשב"י דבזמן שילה הותרו הבמות

ק"מ ע"א, כי לא באתם עד עתה אל המנוחה ואל הנחלה, רבי שמעון בן יוחי אומר זו וזו ירושלים, ובגמ' בע"ב מבואר דלמ"ד זו וזו ירושלים, בזמן שילה מותר להקריב בבמות. והנה האחרונים^{לה} נקטו דלדעת רשב"י כיון דהותרו הבמות בזמן שילה, הרי דדמי לזמן נז"ג דלא קרבו ביה חובות יחיד.

וביאר דבריהם נר', דהרי הא דחובות יחיד לא קרבי בבמה, ילפינן מקרא דלא תעשון ככל אשר

לג. וכן מבואר בדברי הקר"א ק"ט (ד"ה ולענין) שביאר אמאי בנוב וגבעון הותרו הבמות וז"ל, דנוב וגבעון ודאי לאו בכלל מנוחה ונחלה הם כיון דלא היה מקום קבוע אלא לפי שעה משא"כ שילה דמיקרי נמי בית וכו', עכ"ל.

לד. אמנם ברמב"ם משמע דלשון מנוחה מתיחס לכך שהמשכן נח ולא נסע ממקום למקום, ולכאז' אינו מתאים לדברי הגמ' דהמנוחה שנחו מכיבוש, וצ"ע.

לה. כן מבואר בקר"א (בדף קי"ז ד"ה ור"ש) ובחי' חת"ס נזיר י"ד (על תוס' ד"ה אמר), ובטורי אבן מגילה ט' ע"ב, ובמשך חכמה (ויקרא ד', ו'), ובהגהות הרד"ל בדף קי"ז.

אנחנו עושים פה היום איש כל הישר בעיניו כי לא באתם עד עתה אל המנוחה ואל הנחלה, ודרשין ישרות תקריבו חובות לא תקריבו, וכיון דלרשב"י מנוחה ונחלה קאי על ירושלים, הרי דילפינן מהדרשא דעד זמן ירושלים ישרות תקריבו חובות לא תקריבו, ונמצא דנלמד להדיא מהדרשא, דחובות יחיד לא קרבי בזמן שילה כיון לא באו אל המנוחה ואל הנחלה.

ובגדר הדבר נר', דהנה לכאו' אע"ג דהותרו הבמות לרשב"י בזמן שילה, כפשוטו אף לרשב"י שילה הוי משכן גמור, דכיון דהארון היה קבוע שם ליכא שום גריעותא בשם משכן ידידה, ולא גרע ממשכן שבמדבר ל', והא דהותרו הבמות הוא משום דלא נתקדש מקומו בקדושת מקדש ל'.

וא"כ מהא דלא קרבו ביה חובות יחיד, מוכח עכ"פ לדעת רשב"י, דהא דחובות יחיד לא קרבו בבמה גדולה אינו דין בבמה, דמזבח שבבמה גדולה לא חשיב מזבח להקרב חובות, ורק מזבח של משכן מיקרי מזבח להקרב חובות יחיד, אלא הוא דין בגברא דבזמן היתר במות לית ליה הקרבה של חובות [ע' פרק י"ג סימן א' דכן נקט הגר"ז בדעת רבנן], דאי הוי דין בבמה הרי דין הוא דלרשב"י יקרבו חובות יחיד בשילה, דכפשוטו אף לרשב"י ליכא גריעותא בשם משכן דשילה ולית ליה שם במה ל'.

ונמצא דלדעת האחרונים הנ"ל, משכן שילה [לרשב"י] הוי משכן גמור והא דלא קרבו ביה חובות יחיד הוא משום דהוי דין בגברא דבזמן היתר אינו מקריב חובות, ולפי"ז קרבנות דאינם קריבים בבמה גדולה מחמת השם במה שבבמה גדולה יקרבו בשילה לרשב"י, כיון דאית ליה שם משכן, ורק קרבנות שאין קריבין מחמת דהזמן הוא זמן היתר אינם קריבים, ונפקא מיניה בזה לכאו' לענין הקרבת מנחה, דאפילו למ"ד דאין מנחה קריבה בבמה גדולה, תיקרב מנחה בשילה לרשב"י, דכפשוטו הא דאין מנחה קריבה בבמה גדולה הוא דין בבמה דאין מזבח שבבמה גדולה חשיב מזבח להקרב מנחה ל', וא"כ בשילה לרשב"י אף לדעת האחרונים הנ"ל יקרבו מנחות, כיון דאית ליה שם משכן גמור וליכא גריעותא בשם המזבח ידידה.

והנה בסוגיא בדף קי"ח מבואר, דלדעת ר"ש דסובר דחובות ציבור דאין קבוע להם זמן לא קרבו בבמה גדולה, אפילו חטאות הקבועות להן זמן לא קרבו בזמן נר"ג, כיון דליכא כוונתיהו בנדבה"ע"ש, והקשה הקר"א (בדף קי"ז ד"ה ור"ש), דא"כ למ"ד בדף קי"ט אליבא דר"ש דאף בזמן שילה הותרו הבמות, וכי לא עשה הכה"ג כל עבודת יוהכ"פ כל ימי שילה ערך ת' שנה, וצ"ע.

ולפי מה שנתבאר לעיל נר' לישב, דאף לדעת האחרונים הנ"ל דחובות יחיד לא קרבו בשילה לרשב"י, אכתי

לו. והא דלא נאסרו הבמות מחמת הדין משכן כמו שבמדבר נאסרו בבמות ע"י המשכן, נתבאר בפרק א' ע"ש היטב.

לז. דכיון דמשכן שילה לא היה קבוע לעולם כירושלים לא מיקרי מקום הנבחר ולא נתקדש מקומו בקדושת מקדש האוסרת במות, ונתבאר בפרק א' דלפי הבבלי לעולם בעינן קדושת מקום לאיסור במות ולירוש' כן דעת רשב"י, ע"ש.

לח. ואולי י"ל דס"ל לרשב"י דלית ליה לשילה שם משכן גמור וגרע ממשכן שבמדבר, דכיון דנתבאר לעיל בשיטת הבבלי דלא היו שם קרשי המשכן רק היריעות מלמעלה, לא חשיב משכן גמור, ואף קדושת מקדש לא היתה שם כיון דלרשב"י לא נתקדש המקום בקדושת מקדש, ולכן מיגרע גרע ממשכן שבמדבר, והוי דבר חדש שאינו משכן ואינו מקדש, וע' בפ' המיוחס לר"ח (ק"ח ע"ב) ד"במה גדולה קרי ליה למזבח שבשילה ונוב בשעת היתר במות", הרי דקרי ליה למזבח דשילה במה גדולה, והיינו לכאו' לרשב"י.

לט. וכדיתבאר בפרק י"ג סימן י"א דכיון דהבמה הופקעה מסוג קרבן דמנחה, משמע דהוי דין בבמה דאינו מזבח עבור מנחות.

מ. לפרש"י, ותוס' מפרשים דבעינן שיהא קרב אף ליחיד, ע"ש.

חובות ציבור שאין קבוע להם זמן [כגון פר העלם דבר ושעירי עבודת כוכבים] וכ"ש חובות ציבור הקבוע להם זמן [דליכא כיוצא בהן בנדבה], שפיר קרבו לרשב"י בשילה, דאע"ג דס"ל דבזמן היתר במות לא קרבו אלא חובות ציבור שקבוע להם זמן [דאיכא כיוצא בהן בנדבה], מכל מקום בשילה יקרבו, דהדין דקרבו שאין קבוע לו זמן אינו קרב [וכן הדין דאיכא כיוצא בו בנדבה] ודאי הוא דין בבמה דכיון דאין חילוק בזה בין היחיד לציבור, ודאי דהוי גריעותא בעיקר השם מזבח דבבמה גדולה דאינו ראוי עבור קרבנות אלו [וכן נתבאר בפרק הנ"ל משמיה דהגרי"ז], וכיון דנתבאר דלכו"ע שילה הוי משכן גמור ולית ליה שם במה כלל, דין הוא דיקרבו קרבנות אלו בשילה, [נאפילו לרשב"י].

ואף מדרשת הפס' אין ללמוד דחובות שאין קבוע להם זמן לא יקרבו לרשב"י, דהרי הא דלא קרבו חובות שאין קבוע להם זמן ילפינן לר"ש מקרא דויעשו את הפסח בגלגל, דבעינן דומיא דפסח דקבוע לו זמן, וא"כ נר' דהנ"מ בבמה גדולה דדמיא לגלגל, אבל שילה דהוי משכן גמור ולא דמי לגלגל, לית ביה דין דבעינן שיהא הקרבן דומיא דפסח דקבוע לו זמן, ולכן אף לא בעינן שיהא כוותיה בנדבה, דאף דין זה דבעינן שיהא כיוצא בו קרב בנדבה ביארו תוס' דנלמד ממקרא הנ"ל, ע"ש בדבריהם.

והנה הקר"א הקשה עוד, דלדברי רשב"י היאך יתפרש קרא שנאמר בבני עלי (שמואל א', ב', כ"ב) "אשר ישכבון את הנשים הצבאות פתח אהל מועד", דמפרשינן בשבת נ"ה ע"ב מתוך ששהו את קיניהן שלא הלכו אצל בעליהן מעלה עליהן הכתוב כאילו שכבום. ומבואר דהקריבו בשילה קיני זבין ויולדות, והלא בזמן היתר במה לא קרבו קיני חובה גם בבמה גדולה, דחובות יחיד לא קרבי בבמה גדולה^{מא}, וצ"ע^{מב}.

מא. וכן העיר שם במה נטהרו כל הזבין והזבות והיולדות לאכול בקדשים ערך ת' שנה, וצ"ע.

עוד צ"ב מה שהעיר הטו"א (מגילה ט' ע"ב), דבגמ' בדף קי"ט מבואר דבזמן נז"ג לא היה דין להביא מע"ש לבמה הגדולה שבנו"ג, כיון דמע"ש הוקש למעשר בהמה ומעשר בהמה לא קרב בנו"ג, ואוקמיה בגמ' כר"ש דלא קרבו ביה חובות יחיד שאין קבוע להן זמן בנו"ג. והשתא, הרי קיי"ל דסתם ר"ש הוא רשב"י, וא"כ לדברי רשב"י דבשילה הותרו הבמות הרי דאף לא קרבו ביה חובות יחיד, וא"כ אף מעשר בהמה אינו קרב ודין הוא דמע"ש לא יהא נאכל בשילה לרשב"י, [כיון דהוקש למעשר בהמה], ואילו במשנה במגילה תנן דבשילה מעשר שני נאכל בכל הרואה, ועל רישא דהאי מתני' אמרו דר"ש אמרה, וצ"ע.

ונר' דאי נימא דהא דחובות יחיד לא קרבו בבמה גדולה הוא דין בבמה^{מג}, דבמה גדולה לא הוי מזבח עבור הקרבת חובות יחיד, א"כ שפיר י"ל דאף לרשב"י דבזמן שילה הותרו הבמות, קרבו חובות יחיד בשילה [ונדלא כמבואר באחרונים הנ"ל], כיון דשילה הוי משכן גמור ולית ליה שם במה כלל.

ולפי"ז מיושב דבאמת יכלו זבין וזבות ליטהר בימי שילה כיון דקרבו שם חובות יחיד, וכן מבואר הא דמע"ש נאכל בכל הרואה את שילה, דכיון דמעשר בהמה היה קרב היה דין להביא מע"ש לשילה, ולכן נאכל הוא שם בכל הרואה.

אמנם אכתי יש להעיר דהא דלא קרבו חובות יחיד ילפינן מקרא דאיש כל הישר בעיניו וכו', ולרשב"י דמנוחה ונחלה ירושלים, הרי מדרשת הפס' יוצא דבזמן שילה לא קרבו חובות וכדביארנו לעיל בדעת האחרונים, וצ"ע.

ונר' דמחמת חומר הקושיות י"ל דלפי רשב"י דרשינן באופן אחר, דלא תעשון ככל אשר אנחנו עושים היום, היינו שבזמן המדבר בכל מקום שמקריבים נדבות

מב. והעירני הרה"ג רח"ל שמואלביץ שליט"א, דאיכא ראייה מקרא בהדיא דחובות יחיד קרבו בשילה, דכתיב בשמואל א' (א', ד') "ויזבח אלקנה ונתן לפנינה אשתו ולכל בניה ובנותיה מנות", הרי דפנינה אכלה קדשים אע"ג דילדה ונתחייבה בקרבן יולדת, וע"כ דהקריבה קרבן יולדת והותרה באכילת קדשים, ואין לומר דילדה יוצא דופן דאינו מטמא לידה, דהרי סתם ר"ש רשב"י, ושיטת ר"ש בנדה דף מ' דיוצא דופן מטמא טומאת לידה וחייבת בקרבן.

מג. ע' פרק י"ג סימן א' שחקרנו בזה.

מזמן מועד למועד, והוכיחו מזה האחרונים דעלה לקיים המצוה, ונוהג דין ראית פנים בשילה^מ, אך ע' ברד"ק שם שפי' דהכונה משנה לשנה ומזה משמע שלא היה חיוב לעלות לרגל כ"ז היותן בשילה^מ, וצ"ע^מ.

והגרי"ז^מ הביא ראיה דנהג דין עליה לרגל בשילה, מהא דכתיב בתהילים (קכ"ב, ג-ד) "ירושלם הבנויה כעיר שחברה לה יחדו, ששם עלו שבטים שבטי י-ה עדות לישראל להודות לשם ה'", ופרש"י ירושלים הבנויה, כשיבנה שלמה המלך בית המקדש בתוכה תהא בנויה בשכינה ומקדש וארון ומזבח, כעיר שחברה לה יחדו, דהיינו שילה שדימה הכתוב זו לזו שנא' "אל המנוחה ואל הנחלה", מנוחה זו שילה נחלה זו ירושלים, הרי דהפס' אומר דירושלים דומה לשילה בדין מקדש שלה, ובקרא שם כתיב ששם עלו שבטי י-ה, דהיינו שעלו לשם למצות עליה לרגל כמו בירושלים, ומבואר דבשילה נהגה מצות עליה לרגל, עכת"ד.

ונר' לבאר שורש הנדון, דהנה בפ' ראה (ט"ז, ט"ז) כתיב "שלוש פעמים בשנה יראה כל זכורך את פני ה' אלקיך במקום אשר יבחר", הרי דבפרשה מבואר דמצות ראיה ברגלים, היא ליראות לפני ה' במקום אשר יבחר ה', ומעתה צריכין לדון אי משכן שילה מיקרי המקום אשר יבחר ונכלל במצוה זו, או דלא מיקרי המקום אשר יבחר, ולא שייכא ביה מצוה זו.

והנה בריש פ' ראה (י"ב, ד-ה) כתיב "לא תעשון כן לה' אלקיכם [להקטיר לשמים בכל מקום, רש"י], כי אם אל

מקריבין חובות, אבל בזמן היתר במות יש מקומות שבהם ישרות תקריבו חובות לא תקריבו והיינו במה קטנה ובמה גדולה שקדושתם פחותה ממשכן שבמדבר, אבל במשכן שבשילה שקדושתו כקדושת משכן שבמדבר לעולם קרבי נז"נ וחובות.

ז. אי היה נוהג דין עליה לרגל בשילה ואי מיקרי המקום אשר יבחר

בריש חגיגה פליגי ב"ש וב"ה ממתני חייב קטן בראיה ברגל, דדעת ב"ש דכל שיכול לרכוב על כתפו של אביו ולעלות מירושלים להר הבית מחויב אביו להעלותו, ונב"ה סברי דכל שאינו יכול לאחוז ביד אביו ולעלות אין מחויב. ובגמ' בדף ו' ע"א איתא, השיב רבי תחת בית הלל לדברי בית שמאי "וחנה לא עלתה כי אמרה לאישה עד יגמל הנער והביאותיו", והא שמואל דיכול לרכוב על כתפו של אביו הוה, ע"ש, הרי דמייתו ראיה מהא דחנה לא העלתה את שמואל לשילה דקטן שיכול לרכוב על כתפי אביו פטור ממצות ראית פנים, ומוכח דבשילה איכא חובת עליה לרגל^מ.

וכן מבואר להדיא בתנא דבי אליהו פ"ח, "אלקנה היה עולה לשילה ארבע פעמים בשנה, שלש מן התורה, ואחת שקבל עליו בנדבה". הרי דעלה ג' פעמים בשנה לשילה לקיים מצות התורה של עליה לרגל.

והנה בפס' (שמואל א' פ"א פס' ג') כתיב "ועלה האיש ההוא מעירו מימים ימימה להשתחות ולזבח לה' צבאות בשלה", ופירשו התרגום ורש"י הלשון "מימים ימימה"

מד. וכבר עמדו בזה בשו"ת מהר"ץ חיות סי' ז', והאדר"ת בפתיחה לס' זכר למקדש.

מה. וע' בזרע אברהם על הספרי (פ' כי תבא פסקא רצ"ח) שהאריך בדין עליה לרגל בשילה והביא אף הוא ראיה זו ועוד ראיות, ע"ש.

מו. וע' פנים יפות (סוף פ' פנחס) שכ' שמפשוטו של המקרא "מימים ימימה", משמע דלא היה נוהג עליה לרגל בשילה ועלה רק פעם בשנה, וכ"כ בשיח יצחק (חגיגה ו') והוסיף דמבואר במדרש שמואל (פרשה א' עה"פ הנ"ל) דעלה רק פעם אחת, דז"ל המדרש, "מימים ימימה", זה אלקנה שהוא מדריך את ישראל ומעלה אותן לשילה, ולא בדרך שהיה עולה בשנה זו היה עולה בשנה אחרת, ע"כ. ודייק מהלשון בשנה זו ושנה אחרת דעלה רק פעם אחת בשנה, אמנם יעוין בפ' יפה נוף (לבעל היפה תואר) שביאר דלעולם עלה בג' רגלים, אך כתב לשון זה משום דהיה בוחר כל שנה לעלות ג' פעמים בדרך מסוימת להרגיל האנשים שבדרך זו.

מז. וע"ע בדרשות חת"ס (אלול תקצ"ו) דנקט בפשיטות דנהג בשילה חיוב עליה לרגל, וכן מבואר במש"ח פ' פנחס (כ"ט, י"ב).

מח. הובא בחוברת קול התורה תשרי תשנ"ז.

אשר יבחר ה' אלקיך לשכן שמו שם וז"ל, והזכיר כאן במקום אשר יבחר ה' לשכן שמו שם, וכן אמר (פסוק ט"ז) שלוש פעמים בשנה יראה כל זכורך וגו' במקום אשר יבחר. ולא ידעתי, אם לומר כי לאחר שיבנה בית המקדש לא נאסף להקריב קרבנות הרגלים אלא במקום ההוא אשר יבחר ה', כטעם שיאמר (פסוק ה') לא תוכל לזבוח את הפסח באחד שעריך, או שיבאר כאן שלא יתחייבו לעלות לרגל עד אשר יבחר השם מקום לשכנו שם, עכ"ל.

ויש שכתבו לדייק מדברי הרמב"ן דבימי שילה לא נהג דין עליה לרגל, דהרמב"ן הביא ב' פירושים בפס', חדא דאיתא לאסור הקרבה בבמה לאחר בנין ביהמ"ק, ועוד דעד זמן אשר יבחר ה' מקום לשכנו, לא ינהג דין עליה לרגל, וכיון דבפירוש הראשון כתב הלשון עד שיבנה "בית המקדש", משמע דאף לפי הפירוש הב', כונתו במה שכתב שלא יתחייבו לעלות לרגל עד אשר יבחר ה' מקום לשכנו שם, דעד שיבנה בית המקדש בירושלים, לא יהא נוהג דין עליה לרגל. אמנם אולי יש לדחוק בדבריו דעיקר כונתו לאפוקי משכן ואף שילה בכלל בית המקדש, ושפיר נוהג ביה דין עליה לרגל, וע"ע בחזון יחזקאל (חגיגה פ"א ה"ג) שהאריך להוכיח בדעת הרמב"ן דבשילה נוהג דין עליה לרגל.

והנה לעיל סי' ב' נתבאר דאיכא פלוגתא בגדר משכן שילה, דמדברי רש"י והרמב"ם משמע דשילה היה חפצא של מקדש דעיקרו קדושת מקום, ובירוש' מבואר דעיקרו קדושת מחיצות כמשכן שבמדבר ולא היתה בו קדושת מקום דמקדש, ולכאור' היה אפשר לומר דבזה יהא תלוי הנדון הנ"ל אי מיקרי שילה מקום הנבחר ואית ביה דין עליה לרגל, דלדעת הבבלי [כמבואר ברש"י והרמב"ם] דאית ביה קדושת מקום שייך שפיר למימר דמקום שילה נבחר להיות מקום מקדש, דאיכא קדושה בעצם המקום ומיקרי המקום אשר יבחר נא, ושפיר נוהג

המקום אשר יבחר ה' אלקיכם מכל שבטיכם לשום את שמו שם לשכנו תדרשו ובאת שמה, והבאתם שמה עולותיכם וזבחיכם וגו', ופרש"י לשכנו תדרשו, זה משכן שילה. ומבואר כפשוטו מדברי רש"י דשילה מיקרי המקום אשר יבחר, דעליו אמר הכתוב דלא תקריבו בכל מקום כי אם במקום הנבחר.

אמנם יעוין ברא"ם שם, שפירש [לדעת רש"י] דפירוש המקרא הוא, "אשר יבחר" הוא בית עולמים, ו"לשכנו" הוא משכן שילה, וחסר וי"ו, ולא שיהיה פירוש ל"אשר יבחר", והוכיח הרא"ם דבריו מהספרי שהובא ברש"י (פס' י"ד) שהקשו שם דבפס' הנ"ל כתוב "מכל שבטיכם", ובפס' י"ד כתיב "באחד שבטיך", ותירצו דבאמת היה בית עולמים בנחלת שבט אחד אך דוד גבה כסף מכל השבטים לקנות הגורן מארונה, ומוכח א"כ דהא דכתיב מ"כל שבטיכם", קאי על ירושלים ולא על שילה, והמשך הפס' לשכנו תדרשו קאי רק על שילה, וא"כ לדעת רש"י [כפי שיבאר הרא"ם], לא מצינו בכתוב דשילה מיקרי המקום אשר יבחר.

ובזרע אברהם (על הספרי פ' כי תבא) העיר די"ל דיש בזה מחלוקת בספרי, דכל דברי רש"י הם לפי הדיעה ראשונה בספרי, אך איתא שם עוד אופן אחר דאחד שבטיך זו שילה מכל שבטיכם זו ירושלים, ולפי לשון זה הרי דהא דכתיב בפס' י"ד (שם) "כי אם במקום אשר יבחר ה' באחד שבטיך שם תעלה עולותיך" קאי על שילה, ומבואר דשילה מיקרי המקום אשר יבחר נא.

וע"ש (בסוף דבריו) שהביא דמפורש בספרי פ' כי תבא דשילה מיקרי מקום אשר יבחר, דאיתא שם לענין מצות ביכורים בזה"ל, והלכת אל המקום אשר יבחר ה' אלקיך, זה שילה ובית עולמים.²

והנה כתב הרמב"ן (ראה ט"ז, י"א) על הא דכתיב ועשית חג שבועות וגו' ושמתח לפני ה' אלקיך וגו' במקום

מט. ויעוין בחי' מרן רי"ז הלוי (דף ל"ב) שכתב דהני תרי שנויי דספרי, קמא אליבא דר' יהודה דאמר ירושלים נתחלקה לשבטים, ואידך שינויא אליבא דרבנן דאמרו לא נתחלקה.

נ. ולמבואר י"ל דקאי אליבא דשינוי בתרא בספרי בפ' ראה. וע"ע בחי' מרן רי"ז עה"ת פ' ראה שהביא עוד מקורות דשילה מיקרי מקום הנבחר.

נא. ע' בס' חי' רבינו חיים הלוי על ר"מ (הל' בית הבחירה) שכתב, "דקדושת מקדש היא קדושת מקום וכדכתיב המקום אשר יבחר".

אי נימא דדין עליה לרגל תלוי בקדושת המקום, הרי דלרשב"י דבשילה לא נתקדש המקום בקדושת מקדש לא יהא נוהג דין עליה לרגל, אך אי נימא דאינו תלוי בקדושת המקום אלא תלוי בשם משכן, אפשר לומר דאף לרשב"י שילה הוי משכן גמור, דכיון דהארון היה קבוע שם ליכא שום גריעותא בשם משכן דידיה²¹, והא דהותרו הבמות הוא משום דלא נתקדש מקומו בקדושת מקדש, ושפיר היה נחשב מקום הנבחר לחייב עליה לרגל²². וע' באו"ש (פ"א חגיגה ה"א ד"ה ונשים) שנקט בתוה"ד דאף לרשב"י נהג בשילה דין עליה לרגל, ע"ש היטב.

והנה איתא באגדת בראשית (פרק ז')²³, ועלה האיש ההוא מעירו מימים ימימה, מפסח לפסח שנאמר ושמרת את החקה הזאת למועדה מימים ימימה. הרי דמבואר במדרש שאלקנה היה עולה לשילה רק בפסח ולא בשאר הרגלים, ודלא כמבואר לעיל בשם תנא דבי אליהו, דהיה עולה ג' פעמים בשנה. ומבואר דאיכא פלוגתא המדרשים אי היה עולה רק בפסח או בכל הג' רגלים. והעירני הרה"ג רפ"פ שליט"א ד"ל דפליגי המדרשים בפלוגתא התנאים בזבחים, דתנא דבי אליהו ס"ל כסתם מתני' דזבחים דבזמן שילה נאסרו הבמות, ומיקרי שילה מקום אשר יבחר ולכן נהג ביה דין עליה לרגל ג' פעמים בשנה, ואילו האגדת בראשית ס"ל כרשב"י דבזמן שילה הותרו הבמות ולכן לא מיקרי שילה המקום אשר יבחר והיה לו דין במה גדולה, ולא נהגה ביה מצות עליה לרגל, ולכן היה עולה רק בפסח בכדי לקיים מצות הקרבת קרבן פסח דנוהג אף בבמה גדולה.

ביה דין עליה לרגל [כדנתבאר בגמ' בחגיגה הנ"ל], אך לדעת הירוש' דעיקרו קדושת מחיצות לא חשיב "מקום" הנבחר, דאין הקדושה מחמת המקום רק מחמת שהמשכן היה שם, וכיון דלא נבחר עצם המקום, לא חשיב מקום הנבחר לדין עליה לרגל.

אמנם יעוין במש"כ בפרק ח' סימן ט', דמבואר בירוש' חגיגה דהיה דין עליה לרגל בנו"ג, וע"ש שביארנו דס"ל לירוש' דהדין מקום אשר יבחר הנאמר גבי עליה לרגל אינו תלוי בקדושת המקום, אלא במזבח הנבחר, ולכן אף בנו"ג דלא נתקדש המקום איכא דין עליה לרגל, ולפי"ז ה"ה בשילה [אע"ג דלא נתקדש מקומו]²⁴.

ח. בדין עליה לרגל לדעת רשב"י דבזמן שילה הותרו הבמות

יש להסתפק לדעת רשב"י (ובחים ק"ט) דס"ל דבזמן שילה הותרו הבמות, אי היה שילה נחשב מקום הנבחר והיה ביה חובת עליה לרגל. והנה אי נימא דבזמן נו"ג נהגה חובת עליה לרגל וכדמשמע בפשטות מהירוש' בחגיגה (ע' פרק ח' סימן ט' מש"כ בזה), א"כ פשוט דכל שכן דבשילה היה דין עליה לרגל.

אך אי נימא דבנו"ג לא היתה חובת עליה לרגל וכדמשמע מהגמ' במכות דף י' [וכדהארכנו שם], א"כ יש להסתפק בדין שילה לרשב"י, דהנה כפשוטו טעמא דרשב"י בהא דבזמן שילה הותרו הבמות הוא, דכיון דמשכן שילה לא היה קבוע לעולם כירושלים לא מיקרי מקום הנבחר ולא נתקדש מקומו בקדושת מקדש האוסרת במות²⁵, וא"כ

נב. והעירני הרה"ג ר"ע גלעד שליט"א, ד"ל דלירוש' היה הכרח דדינא דהמקום אשר יבחר אינו תלוי בקדושת מקום, מהא דבפשטות הכתובים מבואר דשילה מיקרי המקום אשר יבחר אע"ג דלשיטת הירושלמי לא היה שם קדושת מקום, וע"כ דשם המקום אשר יבחר אינו תלוי אלא בשם המשכן, ושפיר שייך לומר דאף בנו"ג דהיה שם האהל מועד שעשה משה, מיקרי המקום אשר יבחר ונוהג ביה דין עליה לרגל.

נג. וע' בפרק א' שנתבאר דלפי הכבלי לעולם בעינן קדושת מקום לאיסור במות ולירוש' כן דעת רשב"י, ע"ש.

נד. והא דלא נאסרו הבמות מחמת הדין משכן כמו שבמדבר נאסרו בבמות ע"י המשכן, נתבאר בפרק א' ע"ש היטב.

נה. ואולי תלוי בשאלה אי במדבר היה נוהג דין עליה לרגל, וע' ברמב"ן (ראה י"ב, ח') דמבואר דלא היה נוהג דין עליה לרגל בזמן שהיו במדבר, וצ"ע.

נו. ציינו האו"ש שם.

פרק ח'

במה גדולה דנוב וגבעון

אחר חורבן שילה העבירו את האהל מועד לנוב, ואחר מות שמואל הרמתי חרבה נוב ובאו לגבעון, ובכל זמן זה לא היה הארון יחד עם המזבח והאהל מועד^א.

סימן א'

תבנית הבמה גדולה דנוב וגבעון

שכתב, כיון שנכנסו לארץ העמידו המשכן בגלגל ארבע עשרה שנה שכבשו ושחלקו, ומשם באו לשילה ובנו שם בית של אבנים ופרשו יריעות המשכן עליו ולא היתה שם תקרה, ושס"ט שנה עמד משכן שילה, וכשמת עלי חרב ובאו לנוב ובנו שם מקדש^ב, וכשמת שמואל חרב ובאו לגבעון ובנו שם מקדש, ומגבעון באו לבית העולמים, וימי נוב וגבעון שבע וחמשים שנה.

וחקשו האחרונים^ג דמלשון הרמב"ם "בנו מקדש" בנוב ובגבעון, משמע דבנו בית אבנים ממש כמו שילה, וכן מבואר מהא דשינה בלשונו דגבי גלגל כ' "העמידו" המשכן, וגבי נו"ג כ' "בנו", ומשמע דאיכא חילוק בין צורת המשכן בגלגל לנו"ג, דבגלגל לא בנו

מתני' קי"ב, באו לנוב וגבעון הותרו הבמות, קדשי קדשים נאכלין לפני מן הקלעים קדק"ל בכל ערי ישראל. וכתב הרמב"ם בפיה"מ "אחר שחרב מקדש שילה בעונות אבותינו הקימו אהל מועד שנעשה במדבר בנוב אח"כ חרב נוב הקימו אותו בגבעון". ומבואר מדברי הרמב"ם דהקימו בנו"ג את כל המשכן שעשה משה, וכן הוא מפורש בפס' דבגבעון היה המשכן שעשה משה, דכתיב בדברי הימים א' (כ"ב, כ"ט) "ומשכן ה' אשר עשה משה במדבר ומזבח העולה בעת ההיא בבמה בגבעון"^ד, ומשמע דהיה שם כל האהל מועד שבמדבר היריעות והקרשים וכו', וכן משמעות הגמ' קי"ח ע"ב ימי אהל מועד שבנוב וגבעון, הרי דקרי ליה הגמ' אהל מועד^ה.

אמנם יעוין ברמב"ם בהל' בית הבחירה (פ"א ה"ב)

- א. וכמבואר בגמ' בדף קי"ט ע"א "כיון דארון לא הוי", ע"ש.
- ב. וכן הוא בדבה"י (ב', א', ג') "לבמה אשר בגבעון כי שם היה אהל מועד האלקים אשר עשה משה".
- ג. וכן מבואר בלשון הסדר עולם (פ"א), "בתחילת אלו הכ' שנה הביאו את אוהל מועד לנוב". וע"ע ברמב"ן ריש פ' כי תבא דמבואר מדבריו דבנו"ג לא היה בנין אבנים ולכן צדד לומר דלא הביאו שם ביכורים, ע"ש.
- ד. וכן לשון הסמ"ג עשה קס"ג.
- ה. מפרשי המשנה ח' הרמ"ז והב"ד והשושנים לדוד והחזון נחום, וכן הראש יוסף במגילה דף י', הרש"ש פסחים ל"ח ע"ב, והשפ"א בדף קי"ב.

בית רק העמידו המשכן הקרשים והיריעות כמו שהיה במדבר ואילו בנו"ג בנו בית, וזה סותר למש"כ בפיה"מ דהעמידו שם אהל מועד שבמדבר, דמבואר דלא היה שם בית רק העמידו הקרשים והיריעות של המשכן כמו שהיה במדבר, וצ"ע.

ואשר יראה לבאר בזה, דהנה הרמב"ם שם בה' א' כ' מצות עשה לעשות בית לה' מוכן להיות מקריבים בו הקרבנות, וחוגגין אליו שלש פעמים בשנה שנאמר ועשו לי מקדש, וכבר נתפרש בתורה משכן שעשה משה רבינו, והיה לפי שעה שנאמר כי לא באתם עד עתה וגו'. וע' בכס"מ דברמב"ם מבואר דהמצוה של ועשו לי מקדש [דכתיב גבי משכן שבמדבר], הוא כלל לכל המקומות בין למשכן שבמדבר, בין לשילה ונוב וגבעון, בין לבית עולמים, דהיינו דמבואר בר"מ דכאשר בנו את נוב ואת גבעון קיימו בזה את המצוה של ועשו לי מקדש.

המצוה של ועשו לי מקדש, ולכן נקט לשון מקדש כלשון הפס' ועשו לי מקדש.

והמעם ששינה הרמב"ם בלשונו דלגבי גלגל כ' הלשון "והעמידו" ולענין נו"ג ו"בנו", נר' דכונת הר"מ לומר דבגלגל לא קיימו המצוה של ועשו לי מקדש, דגלגל היה נחשב כמו החניות שבמדבר דפרקו והעמידו את המשכן, וכפשוטו נר' דבכל פעם שהעמידו המשכן [בשעת המסעות] לא קיימו את המצוה של "ועשו לי מקדש", דלא מיקרי עשיה חדשה של המשכן, דיעוין בגמ' בדף ס"א ע"ב דאף בשעת המסעות עצמם נחשב שאהל מועד קיים דאע"פ שנסע אהל מועד הוא¹, וא"כ מסתבר דלא מיקרי עשיה חדשה של המשכן כאשר הקימו את המשכן בשעת חניתן, וה"ה בגלגל², משא"כ בנוב וגבעון שכבר בטלו המסעות ונתבטל שם אהל מועד, ולהכי כשהעמידו את המשכן בנוב ואח"כ בגבעון היה חשוב עשיה חדשה ומתקיים בה המצוה של "ועשו לי מקדש"³.

ולפי"ז אתי שפיר כל לשון הרמב"ם דאינו סתירה כלל לדבריו בפיה"מ, ובאמת סבירא ליה לרמב"ם דלא היה בנין אבנים בנו"ג [וכן מדויק בדבריו דלגבי שילה כ']

ונר' דלכן כתב הרמב"ם לגבי נוב וגבעון הלשון "מקדש", דאין כונת הרמב"ם דהיה בנין אבנים כמו בבית עולמים, אלא כונתו לומר בזה, דקיימו בנוב וגבעון את

ו. ונר' דאף לאחר שנכנסו לארץ ישראל עד שקבעו את המשכן בגלגל היה נוהג הדין דאע"פ שנסע אהל מועד הוא והיה נחשב שעדיין המשכן קיים, דהנה בגמ' סוטה ל"ו מבואר דבאותו היום שעברו את הירדן באו תחילה להר עיבל והקריבו שם ואח"כ באו לגלגל ונחו שם, ובמדרש במדבר רבה (נשא פרשה י"ד, א') מבואר דבזמן שהקריבו בהר עיבל היה המשכן קיים (ע' בפרק ו' שהארכנו בזה), ומוכח דאף לאחר כניסתן לארץ נתקיים הדין דאע"פ שנסע אהל מועד הוא.

ז. והא דלמדו בגמ' שבועות (ט"ו ע"ב) את הדין דאין בונין את בית המקדש בלילה מהקמת המשכן, היינו דוקא בימי המילואים שהקימו את המשכן בתחילה וקיימו המצוה, וע' הר המוריה (בית הבחירה פ"א אות כ') שכ' דבגמ' (מנחות צ"ה) מבואר שהיו פורקין המשכן בלילה, אבל לענין הקמה לא הוזכר אי היו מקימין המשכן בלילה, ויש לעיין אם כל משך היותם במדבר לא היו מקימין אותו בלילה ע"ש, ולכאור' נסתפק בזה גופא, אמנם נר' דאף אי נימא דלא היו מקימין אותו בלילה, יתכן דהיינו מחמת מה שכ' האחרונים דהקמת לילה פסולה לעבודת יום (ע' מקד"ד ס"א), ולא מחמת דלא מתקמת המצוה בלילה.

ח. ונר' דאף אי נימא דבמדבר בכל הקמה והקמה קיימו המ"ע, אכתי אפ"ל דגלגל גרע ממשכן שבמדבר, ובגלגל לא קיימו המ"ע, דשאני חנייתן במדבר דחשיבא חניה קבועה, כמבואר בירוש' (כלל גדול סוף הל' ב') דכיון שהיו חונים ונוסעים ע"פ הדיבור חשיבא חניית קבע, וכן מבואר בגמ' עירובין נ"ה ע"ב, דגלי מדבר כיון דכתיב בהו על פי ה' יחנו ועל פי ה' יסעו כמאן דקביע להו [ופרש"י, חשובה היא חנייתן להיות נדונה קבע], ולכן אפשר לומר דבכל הקמה קיימו המצוה כיון דהוי הקמה קבועה, מה שאין כן בגלגל שכבר לא היו נוסעים על פי ה' לא חשיבא חניית קבע כיון דהיה זמן כיבוש [ומעין סברא זו כ' הגר"מ פיינשטיין זצ"ל (הובא בסה"ז נצר מטעי)], ובנו"ג דכבר נחו מכיבוש הארץ קיימו המצוה בהקמה דהמשכן היה שם קבוע במקצת.

היה נחשב לבניה חדשה של המקדש [כיון דהיה קצת קבוע
שם], ונתקיים בזה העשה של ועשו לי מקדש^ט.

דבנו בנין אבנים ולא כ' לשון זה לענין נו"ג, רק העמידו שם
את האהל מועד שעשה משה, והטעם שכתב גבי נו"ג
לשון ובנו מקדש, היא בכדי לחדש שבנין המשכן בנו"ג

סימן ב'

קדושת מקום ודין מקטירין קמרת במקומו בנו"ג

א. קדושת מקום בנוב וגבעון

יש להסתפק בגדר קדושת הבמה גדולה דנוב וגבעון,
אי היתה שם קדושת מקום, דמקום הבמה גדולה
נתקדש, או דהיתה שם רק קדושת מחיצות, דמחיצות
הבמה גדולה היו קדושות בקדושת משכן, אך לא נתקדש
המקום של הבמה גדולה.

והנה בגמ' שבועות ט"ו הקשו דכלים ניבעי לעולם
משיחה כמו שהיה בימי משה, כיון דכתיב וכן
תעשו לדורות. והקשו תוס' שם (ד"ה מתיב) דאמאי לא
הקשו בגמ' דהמקדש עצמו יהא טעון משיחה כמו

שהמשכן היה טעון משיחה, וכתב המש"ח (נשא ד', א')
וז"ל, ואין זה קושיא, דבמשכן תלוי הקדושה בבנין
ופעמים היה קבוע כאן ופעמים היה קבוע כאן, מה
שאין כן מקדש הלא היה הקדושה תלוי במקום, ומקריבין
אע"פ שאין בית, א"כ הקדושה תלויה בקרקע ובה לא
שייך משיחה, וזה פשוט, עכ"ל^א.

למדנו מדברי המש"ח דאיכא חילוק יסודי בין קדושת
המשכן לקדושת המקדש, דבמשכן הקדושה
תלויה בבנין ויסודה קדושת מחיצות, ואילו המקדש אין
קדושתו תלויה במחיצות, והראיה דקי"ל דמקריבין אע"פ

ט. וע"ע בס' הבתים (לאחד מן הראשונים, שער א' הל' ב') שכ' כלשון הר"מ בהל' זו, דהעמידו המשכן בגלגל ובאו לשילה
וכו', ובהמשך כ' "ובאו לנוב ובנו שם אהל מועד, וכשמת שמואל חרבה נוב ובאו לגבעון ובנו שם אהל מועד",
הרי דכ' כמו הר"מ הלשון "בנו", אך שינה מלשונו דבמקום "מקדש" כ' "אהל מועד", והנה אע"ג דסבירא ליה דבנו"ג
לא היה בנין אבנים מדקרי ליה "אהל מועד", אפ"ה שינה בלשונו דלגבי נו"ג כ' "בנו" ולגבי גלגל "העמידו", ונר'
בביאור דבריו כנ"ל, דלשון בנין בא להורות דקיימו בזה המצוה של ועשו לי מקדש כיון דהעמידו שם את המשכן
באופן קבוע, ולא דמי לגלגל דהיה כמו בשעת המסעות שבמדבר שלא קיימו בבניתו את המצוה של ועשו לי מקדש.

י. אמנם ע' ברש"י פסחים ל"ח ע"ב (בסוה"ע) שכ' דבאו לשילה לאחר שחילקו, והוקבע משכן שם נאסרו הבמות
וכו', חרבה שילה בימי עלי, כשנשבה הארון בארץ פלשתים באו להן לנוב, ולא היה שם משכן אלא בית של
אבנים היה, והוקבע שם מזבח הנחשת, אבל ארון לא היה שם, שכשהחזירוהו פלשתים עמד בקרית יערים עשרים
שנה עד שמלך דוד והביאו לציון. הרי דרש"י כ' דבנוב לא היה המשכן אלא בית של אבנים, והוא היפך המבואר בסדר
עולם דהביאו את אוהל מועד לנוב, וצ"ע. ולענין שילה כ' רש"י דהוקבע המשכן שם, ומשמע דבשילה לא היה בית
אבנים רק קבעו המשכן שבמדבר שם ואילו בנוב לא היה האהל מועד אלא בנין של אבנים, ודבריו צ"ב דהרי במשנה
בזבחים מבואר דוקא לענין שילה דהיה בית אבנים למטה, ולא הוזכר לענין נוב ומשמע להיפך דבשילה בנו בית אבנים
ובנוב לא בנו בית רק העמידו המשכן שבמדבר כמו שמבואר בסדר עולם ובפיה"מ [וכבר עמד בזה הרש"ש שם], וצ"ע^ג,
[ונר' כאילו חל שיבוש בלשון רש"י וצ"ע]. וע"ע בשושנים לדוד זבחים פי"ד, שכ' לחדש דפליגי תנאי אי בנו"ג היה בנין או
משכן, לדעת ר' יהודה מבואר בדף קי"ט דמיקרי בירה והיינו מקדש, ולדעת ר"ש לא היה בנין, ולפי"ד מתבארין דברי
רש"י, דבדברי רש"י שם מבואר דקאי לדעת ר' יהודה ע"ש היטב, וע"ע בשיח השדה (ח"ג, זבחים קי"ב) מש"כ לחדש
בזה.

יא. וע"ע בהעמק דבר לנצי"ב (פקודי מ', ו) וז"ל, והנה בכלי ההיכל הקדים הקב"ה את המחיצות להעמדת הכלים,
משא"כ בכלי החצר להיפך, והיינו משום דכלי ההיכל המחיצות מקדשם וכו', ולא דמי לבית המקדש דקי"ל
מקריבין אע"פ שאין בית, דהתם משום שכבר נתקדש המקום במקדש ראשון משא"כ משכן.

שאינ בית, וע"כ דהקדושה תלויה במקום, [ולפי"ז ביאר דדין משיחה נאמר רק לענין קדושת הבנין ולא שייך במקדש], ולכן סבירא ליה למש"ח דלא שייך שיהא דין לקדש את מחיצות המקדש, דזה הוי דין רק בקדושת משכן, וקדושת משכן ומקדש לא שייכי אהדדי, וכיון דמקומו של המקדש מקודש בקדושת מקדש לא שייך שתחול ביה אף קדושת משכן. ולפי"ד נמצא דבנו"ג דהיה שם האהל מועד שעשה משה והיה ביה קדושת משכן, ע"כ דלא היתה קדושת מקום כיון דהיה משכן ולא מקדש.

ונר' לבאר שורש הדברים אמאי לא שייך שתהא במקדש אף קדושת משכן, דנר' דעיקר הנדון אי הוי קדושת מחיצות או קדושת מקום, יסודו במה תלוי דין ההקדשה, אי הדין הקדשה במקום הוא מחמת שהוא מוקף במחיצות המקודשות המחילות תורת משכן להקדשה על המקום שבתוכן, או דדין ההקדשה יסודו מחמת קדושת המקום, דכיון דהמקום נתקדש בקדושת מקדש יש במקום דין הקדשה. ותרי קדושות אלו קדושות חלוקות ולא שייך שיהא במשכן או במקדש ב' קדושות אלו, דדין ההקדשה הוא או מחמת המחיצות או מחמת המקום.

והנה לכאור' לפי המבואר בתוס' [שהובא לעיל] דהיה שייך שיהא דין למשוך את בנין המקדש, מבואר לכאור' דשייך שיהיו ב' הקדושות יחד, קדושת מקום וקדושת מחיצות.

אמנם נר' דליכא ראיא מדברי התוס' דשייך שיהיו ב' הקדושות במקדש או במשכן, וכדביארנו דלא שייך שיהא דין ההקדשה תלוי בין במחיצות בין במקום, ומה דהקשו תוס' דנימא דאף המקדש טעון משיחה, כונתם דאמנם הדין הקדשה שבמקדש יסודו מחמת קדושת המקום, אך אולי נימא דאף בנין המקדש אית ביה הלכה

שיקדשו אותו כמו שנתקדשו כל הכלים שבמקדש, ואף אי היה דין לקדש הבנין לא היתה קדושה זו כקדושת מחיצות דמשכן ולא היתה קדושה זו גורמת לדין ההקדשה, דודאי דין ההקדשה נובע מקדושת המקום גרידא, אלא דקס"ד דיהא דין נוסף לקדש הבנין, ולמעשה מבואר בסוגיא דלא נאמר דין זה.

ומעתה נר' דהא פשיטא דאף לדעת תוס' בנו"ג לא היתה קדושת מקום דמקדש, הגורמת שדין ההקדשה יהא תלוי בקדושת המקום, דכיון דהעבירו לשם כל המשכן שעשה משה, הרי דהבמה הגדולה דנו"ג היתה תלויה בקדושת המחיצות, ומחמת קדושת המחיצות היה דין הקדשה שם.

וכן מתבאר מדברי התוס' והמהרש"א בשבועות ט"ו, דהנה בגמ' בשבועות (שם) מבואר דאין העזרה מתקדשת אלא בשירי מנחה, והקשו תוס' (שם ד"ה אין) היאך קדשו את העזרה בימי שלמה ויהושע, והרי אין מנחה בבמה ע"ש, ומבואר דהוקשה להם רק בזמן שלמה ויהושע ולא בזמן משה ונו"ג, וביאר שם המהרש"א הא דמימי משה לא היה קשה לתוס' [ולכאור' הוא טעם אף לזמן נר"ג], וז"ל, דבמשכן משה לא היה למשכן שום קביעות מקום ולא היה צריך לקדש המקום בהיקף ב' תודות ובשירי מנחה, אלא שהמשכן נתקדש במשיחה, אבל בימי יהושע שנתקדש משכן שילה שהוא מיקרי מנוחה בקביעות מקום והיה אבנים מלמטה וכו' כדאיתא פ"ב דזבחים, ע"כ היה צריך לקדש המקום, עכ"ל. הרי דמבואר מדברי המהרש"א דבמדבר שלא היתה קביעות מקום, לא היה מקום המשכן מקודש ולכן לא היו צריכין לקדשו בשתי תודות ובשירי מנחה, ולכאור' צ"ל לפי"ד דאף בנו"ג דלא היה קבוע לגמרי², לא היה דין לקדש את מקומו³.

יב. וכן מבואר בקר"א בדף קי"ט.

יג. אך אכתי יש מקום להסתפק, דאמנם עיקר הקדושה בנו"ג היתה קדושת מחיצות, אך אולי אף קידשו את המקום בקידוש נוסף [וכמו שתוס' דנו לענין בנין נימא לענין מקום], וכמו שהסתפקנו [בפרק ז'] לדעת הירוש' שבשילה היה כל המשכן שעשה משה, אי קידשו אף את המקום, [ואולי קידשו זה לא בעי שירי מנחה], ונפק"מ לענין דינא דמקטירין קטרת במקומו, דאפשר דדוקא במשכן שבמדבר לא קידשו את המקום, דכיון דלא היה קבוע במקום אחד לא היה שייך שיתקדש המקום, אך בנו"ג דהיה המשכן קבוע שם אפשר דהיתה אף קדושת מקום, וע' בזה לקמן.

ב. קדושת מקום במשכן שבמדבר

הנה לפי המבואר לעיל מהמהרש"א והמש"ח הרי דלא היה קדושת מקום במשכן שבמדבר, וכן מבואר בחזו"א (ס"ה אות ב').

והנה בגמ' שבועות ט"ו ילפינן דאין מוסיפין על העיר ועל העזרה אלא במלך ונביא וכו', מהא דכתיב בימי משה וכן תעשו לדורות, וכתב רש"י (שם) דהא דבעינן שתי תודות להוספה על העיר ועל העזרה לא ילפינן ממשה, אלא מנחמיה בן חכליה גמרינן [דכתיב גביה ואעמידה שתי תודות וגר'], והריטב"א הוסיף דאין ראייה ממשה דמנא לן דהוה התם, ע"ש.

אמנם בחי' הרשב"א כתב בשם הר"ח והר"י הלוי דילפינן שתי תודות ממשה, דשתי תודות הם במקום המילואים. ובאמבואה דספרי (פ' נשא) הוכיח מדברי הר"ח דגם במשכן שבמדבר היתה קדושת מקום כל זמן שהמשכן היה על מקומו, ולכן הוצרכו לשתי תודות בכדי לקדש את מקומו, וע"ש שהאריך בזה.

אמנם נר' דע"כ אין כונת הר"ח דקידשו את המקום במדבר, דא"כ היו צריכין לקדשו בכל חניה וחניה ולא מצינו שקידשו בשתי תודות בכל חניה וחניה, וע"כ דכיון דלא היה המשכן קבוע במקום אחד לא נתקדש מקומו, וצ"ב היאך למדו משם דינא דשתי תודות, וצ"ע.

ויעוין עוד ברשב"א (שם) שהקשה על דברי הר"ח דלקידוש בעינן לחם חמץ [כמבואר בסוגיא בשבועות שם], ובמילואים לא היה חמץ"י, וצ"ע.

ונר' דאף לדעת הר"ח לא נתקדש מקומו של המשכן במדבר, וכל מה דילפינן מהתם הוא דמהני קרבן למעשה קידוש, אך כל קידוש ועניינו, דבמשכן אהני הקרבנות לחנך את המשכן ולקדשו בקדושת מחיצות, ובמקדש אהנו הקרבנות לקדש את המקום בקדושת מקדש.

ומעתה אפשר לומר עוד דכיון דהוה ב' קדושות חלוקות, אין לדמות דיני הקידוש אהדדי, ואמנם לקידוש המקום בעינן לחמי תודה מחמץ, אך במילואים לא היה דין שהקרבן המקדש יהא מחמץ, די"ל דכל דינא דחמץ הוא דין בקדושת מקום, דבכדי להחיל קדושת מקום איכא תנאי שיעשה הקידוש ע"י לחמים של חמץ, אבל למעשה קידוש דמילואים לא בעינן חמץ, ומיושב מה דהקשה הרשב"א לדעת ר"ח.

ג. דין מקטירין קטרת במקום המזבח במשכן שבמדבר ובנו"ג

הנה המש"ח בפ' פקודי (מ', ה') כתב דלפי היסוד הנ"ל דליכא קדושת מקום במשכן שבמדבר, איכא אף חילוק לדינא בין המקדש למשכן, דהנה קי"ל בזבחים נ"ט דמזבח הפנימי שנעקר מקטירין קטרת במקומו, וכ' במש"ח לחדש דהני מילי במקדש "שהיה המקום קדוש", אבל במשכן דהמקום לא היה קדוש אם נעקר המזבח אין מקטירין במקומו, [ע"ש שהאריך עוד בזה]. וכ"כ החזו"א (קמא ס' ל"א אות ה') וז"ל, מזבח שנעקר מקטיר קטרת, היינו בשילה ובבית עולמים ולא במדבר, עכ"ל^{טו}. ולפי המבואר דאף בגלגל ונוב וגבעון שהעבירו לשם את אהל מועד שהיה במדבר, לא נתקדש המקום והיתה ביה רק קדושת מחיצות, י"ל דאף בנוב וגבעון לא נהג דין זה^{טז}.

אך אולי י"ל דדינא דמקטירין קטרת במקום המזבח אינו תלוי בקדושת המקום להקרבה, אלא תלוי בקדושת רצפת ההיכל להכשר עבודה, וע' לקמן אות ד' שכתבנו דאף אי לא היתה בנו"ג קדושת מקום להקרבה אכתי יתכן לומר דרצפת העזרה דנו"ג היתה מקודשת בקדושת עזרה להכשר עבודה, וא"כ אפשר לומר דאף רצפת ההיכל דנו"ג היתה מקודשת בקדושת היכל להכשר עבודה, דכיון דע"י המחיצות נתקדש החלל שבתוך המחיצות בקדושת היכל, אהניא קדושה זו להקטיר

יד. ע' מנחות ע"ח דתנן המילואים היו באין כמצה שבתודה.

טו. וכן צידד בטהרת הקדש זבחים נ"ט ע"א, ע"ש.

טז. אמנם לפי המבואר לעיל [בהערה] דאף אי לא היה למקום הבמה גדולה קדושת מקום דמקדש, אכתי יתכן דקדשו את מקומו בקידוש נוסף [ולא דמי למשכן שבמדבר שלא קידשו מקומו כיון דלא היה קבוע, ואילו משכן דנו"ג היה קצת בקביעות], אפשר דמחמת קידוש זה היה נוהג ביה הדין דמקטירין קטרת במקומו.

שם, [וה"ה דבמשכן שבמדבר היתה קדושה זו ויכולין היו להקטיר קטרת במקום המזבח].

וע"ע במהרי"ל דיסקין עה"ת (תצוה ל', א'), שנקט ג"כ דאף במשכן במדבר היה נוהג הדין שמקטירין קטרת במקומו, דכתב (שם) שבמדבר שהיו נוסעין ממקום למקום היו צריכין להעמיד את מזבח הזהב בכל מקום כדי לקדש את מקומו להקטרה, אך נר' מדבריו גדר אחר בזה, דהמזבח מקדש את המקום שתחתיו, ולהכי אפשר להקטיר קטרת במקומו, ולכן נקט דהיו צריכין בכל מקום להניח שם תחילה את המזבח, ולכן שייך דין זה אף במדבר", ולדברי המהרי"ל דיסקין שפיר היה נוהג דינא דמקטירין קטרת במקום המזבח אף בנו"ג, אע"ג דלא היתה ביה קדושת מקום להקרבה.

ד. בדין עומד ע"ג כלי או רגל חבירו בנו"ג ובמשכן

ב"ד ע"א, עומד על גבי כלים על גבי בהמה על גבי רגל חבירו פסול, מנלן דתנא דבי רבי ישמעאל הואיל ורצפה מקדשת וכלי שרת מקדשין מה כלי שרת לא יהא דבר חוצץ בינו לבין כלי שרת אף רצפה לא יהא דבר חוצץ בינו לבין הריצפה. ופרש"י הואיל ורצפה מקדשת לעמוד לשרת שהרי דוד קדשה בשתי תודות, ותוס' פירשו דהרצפה מקדשת האדם לעבוד עבודה.

למדנו מהסוגיא דאיכא הלכה שלא יהא דבר חוצץ בין העובד לרצפת העזרה, הואיל והרצפה של העזרה מקדשת, כמו שכלי שרת מקדש.

ויש להסתפק בנו"ג [ובמשכן שבמדבר] דכפשוטו לא היה המקום מקודש [כדנחבאר לעיל], אי היתה הלכה שלא יהא דבר חוצץ בין העובד לרצפה, דכפשוטו כיון דלא היה המקום מקודש לא איכפת לן שהוא חצוץ מהריצפה.

ויש שרצו לחדש דאף אי נימא דבמשכן ליכא הלכה שהרצפה תקדש את העובד, אכתי עומד על גבי רגל חבירו פסול, דאיכא טעם נוסף לפסלו, דהנה יעוין ברש"י פסחים ס"ה ע"ב (ד"ה והא) שפירש דהא דעומד על גבי רגל חבירו פסול, "דבעינן לעמוד לשרת ואין זה עמידה". וכן מבואר ברש"י שבת צ"ג ע"ב (ד"ה כהן העומד) וז"ל, על גבי כלי או שום דבר החוצץ בינו לבין הרצפה ועבד עבודתו פסולה דכתיב ושרת ככל אחיו הלויים העומדים שתהא עמידתו כשאר אחיו, ותנא דבי ר' ישמעאל הואיל ורצפה מקדשת וכלי שרת מקדשין, ע"כ. וא"כ בנוב וגבעון אע"ג דהרצפה אינה מקודשת וליכא חסרון חציצה מהרצפה, מ"מ העומד ע"ג כלים עבודתו פסולה מחמת שאינו דרך שירות".

והנה על הא דמבואר בגמ' בדף ק"י דמין במינו אינו חוצץ לענין הקטרה, הקשו תוס' א"כ אמאי עומד על גבי רגל חבירו פסול, ותירצו תוס' "דאין דרך שירות בכך". וע' בחזו"א (סי' ה' ס"ק ב') שכתב על דבריהם בזה"ל, נראה דעמד על גבי כלים פסול אף במשכן, אף שאין שם קדושת מקום מ"מ לא חשיבא עמידה, אלא א"כ עומד על הקרקע ולא בעומד על התלוש, ואין זה דרך שירות וכמ"ש תוס' לקמן ק"י, דחציצה שבכאן הוי משום דאין דרך שירות ע"י חציצה, עכ"ד. ומבואר בחזו"א כנ"ל דאף במשכן יהא פסול עומד על גבי כלים מחמת דאינו דרך שירות בכך.

אמנם יעוין בכתבי הגר"ז (בדף ק"י) שביאר כונת התוס' דמחמת שאין דרך שירות בכך חסר בדין עמידה ע"ג רצפה, דכונתם דלא בעינן להלכות חציצה בכדי שיחשב שלא עומד ע"ג רצפה, אלא כל שחצוץ באופן שאינו דרך שירות לא מיקרי עמידה ע"ג רצפה, ע"ש. ולפי"ד לכאור' במשכן לא יהא שייך פסול זה כיון דליכא כלל דין עמידה ע"ג רצפה.

יז. וע"ע בפ"י באר בשדה עה"ת (פקודי, מ', כ"ז, הובא בפ"י יד לחכמה על המש"ח), שנקט דבמדבר יכלו להקטיר במקום המזבח, אפילו קודם חינוכו של המזבח, ע"ש.

יח. אך הוסיפו דאיכא נפק"מ בין המשכן (ונוב וגבעון) למקדש לענין הליכה במנעלים, דברש"י שבת י"ט ע"ב (ד"ה בית המוקד) ביאר הא דהכהנים היו הולכין יחפין בבית המקדש מחמת הדין שלא יהיה דבר חוצץ בינו לבין הרצפה המקודשת, והרי עמידה במנעלים ודאי דחשיבא עמידה, וכל פסולה הוא רק מטעם חציצה שאין הרצפה מקדשת את העובד, וממילא במשכן ובנו"ג היתה העבודה כשירה במנעלים.

לבין הרצפה, כמו במקדש, דדין זה תלוי בקדושת הרצפה להכשר העבודה ואינו תלוי בעיקר קדושת המקום.

ולפי"ז אפשר לישב דברי הר"ח [שהובא לעיל אות ב'], פירש דלמדו דין קידוש בשתי תודות מלחמי המילואים, די"ל דבמילואים היו צריכין לקדש רצפת העזרה בקידוש להכשר עבודה, אע"ג דלא היתה שם קדושת מקום דמקדש. [ונר' שלקידוש זה היה סגי בפעם אחת, ולא היו צריכין לקדש בכל חניה, דאינה קדושה בעצם המקום, רק דהחלל שבתוך המחיצות יש במקומו קדושת עזרה להכשר הקרבה].

אמנם באמת נר' לחדש, דאע"ג דבבמה גדולה דנו"ג לא היתה קדושת מקום דמקדש, היתה בה קדושת רצפה, והיה דין שלא תהא חציצה בין העובד לרצפה, דהנה יעוין בחי' הגר"ח הלוי (הל' בית הבחירה) שחידש דאיכא ב' דינים בקדושת העזרה, קדושת רצפת העזרה להכשר עבודה, וקדושת המקום ט.

ומעתה יש לומר, דאמנם בנו"ג לא היתה קדושת מקום דמקדש להקרבה, אך אכתי רצפת המשכן בנו"ג [וכן במדבר] נתקדשה בקדושת עזרה להכשר עבודה, ולכן איכא הלכה שלא יהא דבר חוצץ בינו

סימן ג'

אי בעינן קרא להתיר הקרבה בבמה בזמן נוב וגבעון

לבא ה"ה דקדושת מקום דשילה לא בטלה ע"י חורבן המשכן וקדשה לעתיד לבא, וקמ"ל מקראי דשאני קדושת שילה מקדושת ירושלים, דאע"ג דקדושת ירושלים קדשה לעתיד לבא קדושת שילה בטלה בחורבנה², כיון דלא היתה קדושה אלא לשעה ואינה נחלת עולמים כירושלים.

והנה רש"י (ק"ב ע"ב ד"ה הותרו) כ' דהא דהותרו הבמות בזמן גלגל ילפינן מקרא ד"איש כל הישר"³, ולכאור' לפי המבואר ברש"י הכא דלמ"ד דלא קדשה לעתיד לבא לא בעינן קרא להתיר הקרבה בבמה בזמן נוב"ג, א"כ צ"ב למ"ל קרא להתיר ההקרבה בגלגל, והרי קדושת המשכן שבמדבר ודאי בטלה [דאינה קדושת מקום, ורק בדאיכא קדושת מקום הו"א דקדשה לעתיד לבא כנ"ל], וצ"ע.

והנר' בזה, דהא פשיטא לגמ' דקדושת המשכן שבמדבר בטלה ואין בכחה לאסור ההקרבה בזמן גלגל, ומה דבעינן קרא להתיר הקרבה בגלגל, הוי משום דקס"ד דבמה גדולה דגלגל עצמה בכחה לאסור הקרבה בבמה, דכיון דהיה שם האהל מועד שבמדבר הו"א דבכחה לאסור הקרבה בבמה, וקמ"ל קרא דאיש כל הישר דאין

ק"מ ע"א, באו לנוב וגבעון הותרו הבמות, מנה"מ דת"ר כי לא באתם אל המנוחה ואל הנחלה, מנוחה זו שילה נחלה זו ירושלים, למה חלקן ליתן היתר בין זו לזו. ומבואר מהסוגיא דלולא גזה"כ מיוחד להתיר במות היתה ההקרבה בזמן נוב"ג אסורה, אע"ג דכבר חרבה שילה ואין משכן שילה יכול לאסור הקרבה בבמה. ובביאור דבר זה דבעינן קרא להתיר במות אע"ג דחרבה שילה מצינו כמה דרכים.

א. רש"י שם (ד"ה זו וזו שילה) ביאר דהטעם דהוצרכו שם לדרוש מקראי היתר הקרבה בבמה, הוא משום דהסוגיא אזלא למ"ד דקדושת ירושלים קדשה לעתיד לבא, ולכן הו"א דאף קדושת שילה לא נתבטלה בחורבנה, ומהאי טעמא יאסרו הבמות, אך באמת למ"ד דלא קדשה לעתיד לבא, לא בעינן קרא להתיר הקרבה בבמה דאי ליכא מקום המקדש להקרבה, מסברא בעלמא מותר להקריב בבמה.

ובביאור הדברים נר', דבשילה היתה קדושת מקום ולהכי הו"א דלמ"ד דקדושת ירושלים קדשה לעתיד

יט. וע"ש שכ' בדעת רש"י דהיכא דנעקרה אבן אחת מרצפת העזרה לא הוי חסרון בדין הכל בכתב, ואכתי אפשר להקריב בשאר העזרה כיון דעיקר קדושת המקום לא פקעה, ע"ש היטב.

כ. וכמו שכתב רש"י בד"ה אי הכי "שהרי נסתלקה כל קדושת שילה".

כא. וע' בפרק ו' שביארנו איך ילפינן מהתם.

במה גדולה אוסרת במות, כיון דלא הויא משכן גמור, ומינה נלמד לזמן נו"ג דבמה גדולה דנו"ג אין בכחה לאסור במות, ולכן למ"ד דלא קדשה לעתיד לבא וקדושת שילה בטלה בחורבנה, לא בעינן קרא להתיר הקרבה בזמן נו"ג, דליכא ס"ד דהבמה גדולה דנו"ג תאסור ההקרבה בבמה.

ב. בכתבי הגר"ז (בדף קי"ב ע"ב) ביאר על פי דברי התוס' בדף ס"א^כ, דכתבו דאפילו למ"ד דלא קדשה לעתיד לבא ירושלים אין אחריה היתר, וביאר הגר"ז גדר הדברים דאיסור ההקרבה הוא מחמת בחירה דירושלים, דירושלים נבחרה דרך בה מותר להקריב ולא בשאר מקומות, ובחירה זו לא בטלה אף לאחר החורבן, [אפילו למ"ד דלא קדשה לעתיד לבא].

ולפי"ז ביאר דהא דבעינן קרא להתיר ההקרבה אחר חורבן שילה, הוא אף למ"ד דלא קדשה לעתיד לבא, ואע"ג דשפיר ידעה הגמ' דכיון דחרבה שילה בטלה קדושתה, אפ"ה הו"א דיהא איסור במות, דדין נחלה שבה לא פקע ממנה כמו בירושלים אחר חורבנה, וע"ז משני הגמ' דשאני שילה דע"י חורבנה בטל גם דין נחלה שבה.

ג. הקר"א (ק"ט ד"ה זו) ביאר דהא דבעינן קרא להתיר במות בזמן נו"ג, הוי משום דקס"ד דהבמה הגדולה דנו"ג עצמה תאסור במות, דכיון דהיתה במת ציבור ומקום השכינה היה בנוב וגבעון, הו"א דנאסרו במות יחיד מחמת הבמה גדולה דנו"ג, וקמ"ל הקרא דבמה גדולה דנו"ג לא היה מקום קבוע כ"כ לאסור הקרבה בבמות^כ.

כב. וע"ע בטו"א מגילה (י' ע"א ד"ה ומאי), שכ' להוכיח דדברי התוס' הנ"ל עיקר מסוגיא דידן.

כג. ולעיל כתבנו בדעת רש"י דמקרא דאיש כל הישר ילפינן דבמה גדולה דגלגל אין בכחה לאסור ומינה נלמד אף לבמה גדולה דנו"ג, ולדעת הקר"א אפשר לומר דאיכא סברא לחלק דנו"ג היה יותר בקביעות מגלגל ולכן הו"א דאע"ג דבמה גדולה דגלגל לא אסרה במות במה גדולה דנו"ג תאסור, [וע"ש בהמשך דבריו שביאר הקר"א דלמ"ד דזו וזו שילה אית ליה מסברא דלא הוי בכח נו"ג לאסור, ולדברינו אפ"ל דהאי מ"ד למד כן מגלגל כנ"ל].

כד. ולדבריו הא דקודם המשכן הותרו הבמות, הוא משום דעדיין לא נתחדשה הקרבת פנים, ורק אחר שהוקם המשכן ונתחדש חפצא של הקרבת פנים הופקעה הקרבת חוץ.

כה. ויתכן שאין כונת החזו"א לומר דהמקריב בבמה לולא הגזה"כ היה עובר באיסורא אלא דלית ליה שם הקרבה, דתורת הקרבה נתחדשה רק בפנים, [ע' מה שהארכנו בנדון זה בפרק כ' סימן א'].
 ד. החזו"א (קדשים קמא סי' מ"א ס"ק י"ח) הקשה כנ"ל למ"ל קרא להתיר הקרבת במה בזמן נוב וגבעון, דכיון דחרב משכן שילה מהיכ"ת דתיאסר ההקרבה ותי' בזה"ל, לכאורה נראה שמעיקר תורת הקרבנות שצריך פנים, ואם הכשירה תורה בגלגל עד בנין שילה ראוי ליאסר לעולם^כ, והלכך יליף לה מקרא דאחר שילה יש להן היתר לבמות, אבל לפי"ז צ"ע דברי האומר דאי לא קדשה לעתיד לבא הותרו הבמות, ומיהו התוס' לעיל ס"א מסקן דלכו"ע אין היתר במות אחר קדושת ירושלים, עכ"ד.

ונר' ביאור דבריו, דבעיקר פרשת הקרבנות נתחדש, דמקום הקרבת הקרבנות הוא בפנים במשכן ובמקדש, ולולא גזה"כ המתיר הקרבה בבמה לעולם היה אסור להקריב בחוץ בבמה אף אי ליכא מקום המקודש, דכן נלמד מפרשת הקרבנות דאין ראוי להקריב בחוץ, ולכן הוצרכו להיתר מיוחד להקרבה בזמן נו"ג, ובזה ביאר שיטת התוס' ס"א דאין היתר במות אחר קדושת ירושלים, דאע"ג דבטלה קדושת ירושלים, כל דליכא מקור להיתר הקרבה אסור להקריב בחוץ.

ונר' דאיסור זה אינו כלל מפרשת חוץ, דכיון דליכא אהל מועד ואין ראוי להקריב בפנים ליכא איסור מפרשת חוץ, אלא הוי איסור מיוחד להקריב בבמה, דהקרבת קרבנות דינה להיות דוקא במקום פנים ולא בבמה, ומפרשת הקרבנות נאסרה הקרבה בבמה^כ.

והנה תוס' בדף ס"א (ד"ה מאי) הקשו דבסוגיא שם מבואר דס"ל לר' ישמעאל דקדושת ירושלים קדשה לעתיד לבא, ואילו בדף קי"ט ס"ל לר' ישמעאל דזה וזה [מנוחה ונחלה] שילה, והיינו דמנוחה ונחלה קאי על שילה, ולפי"ד ליכא מקור דקדושת ירושלים קדשה לעתיד לבא כיון

וע"כ צ"ל דס"ל לתוס' דיש לאסור ההקרבה אחר חורבן ירושלים מחמת בחירת ירושלים, דאע"ג דקדושת ירושלים בטלה, לא נתבטל הדין בחירה דידה ומחמתה נאסרו הבמות, [ונתבאר בארוכה בפרק כ' סימן א']^כ.

ה. תוס' שם הביאו בשם הרב ר' חיים, דס"ל [לדעת ר' ישמעאל] דבזמן נוב וגבעון נאסרו הבמות, וכונתו דכיון דבגמ' מבואר דבעינן קרא דליתן היתר בין זה לזה להתיר בזמן נוב, א"כ לדעת ר' ישמעאל דליכא הדרשא ע"כ דנאסרו הבמות בזמן נוב^כ. ובטעם האיסור אפשר לבאר בג' הדרכים שנתבארו לעיל, (א) דס"ל כנ"ל דהיכא דליכא גזה"כ להתיר ההקרבה בבמה, מסברא אסורה ההקרבה בחוץ^כ, (ב) דס"ל דנוב וגבעון חשיב משכן גמור לאסור הקרבה בבמה, (ג) דס"ל דמחמת משכן שילה איכא איסור במות אף אחר חורבנה או משום דקדשה לעתיד לבא, או מחמת דבחירתה לא בטלה.

והנה יש לחקור ביסוד ההקרבה בבמה גדולה בזמן היתר במות, אי במה גדולה אית ליה דין במה ובעיא להיתר במות כמו במה קטנה, או דבמה גדולה לא בעיא להיתר במות להקרבנה, ואף אי לא הותרו הבמות היתה ההקרבה בבמה גדולה [שבה אהל מועד] מותרת^{כט}.

והעירוי דמדברי רבינו חיים הנ"ל איכא ראייה דבמה גדולה לא בעיא היתר במות, דהרי לשיטתו בזמן שהיה אהל מועד בנוב וגבעון נאסרו הבמות, ואפילו הכי הותרה ההקרבה בבמה הגדולה שבנוב וגבעון, וע"כ דהקרבה בבמה גדולה לא בעיא להיתר במות.

אמנם נר' דנדון זה תלוי בחקירה הנ"ל, דאי נימא דטעם האיסור לדעת רבינו חיים משום שקדושת שילה לא בטלה, או כסברת החזו"א דללא היתר מסברא אסורה

דלא דריש על ירושלים נחלה [דהיינו נחלת עולמים], ותירצו תוס' דשמא נפקא ליה מקרא אחרת, דהיינו דילפינן משום דרשא דקדשה לעתיד לבא.

ולדבריהם לכאן צ"ב, מנין ליה לר' ישמעאל דהותרו הבמות בזמן נוב, דהא לא שייך למדרש למה חלקן ליתן היתר בין זה לזה, כיון דס"ל זו וזו שילה. וכן ליכא למימר כמו שפירש רש"י דס"ל לר' ישמעאל דלא קדשה לעתיד לבא ולכן הותרו הבמות. ומבואר ע"כ מתוס' דלדעת ר' ישמעאל לא בעינן קרא להתיר הקרבה בבמה בזמן נוב, ואף אי ס"ל קדשה לעתיד לבא ודריש זו וזו שילה וליכא קרא להתיר, מותרות הבמות מסברא בעלמא, ובזה פליג את"ק הסובר דבעינן קרא להיתר.

ומבואר לפי"ד התוס' דנחלקו תנאים בנדון זה אי בעינן קרא להתיר במות בזמן נוב^ג [דליכא משכן גמור], דלדעת ת"ק דסובר דמנוחה זו שילה נחלה זו ירושלים בעינן קרא להתיר במות בזמן נוב, ולדעת ר' ישמעאל לא בעינן קרא להתיר ומסברא בעלמא מותרות הבמות.

ותוס' שם בהמשך דבריהם כתבו, דאפילו למ"ד דקדושת ירושלים לא קדשה לעתיד לבא ירושלים אין אחריה היתר, ולכאן היה אפשר לבאר דטעם הדבר כמו שכ' החזו"א הנ"ל, דמעיקר תורת הקרבנות שצריך פנים, ולכן ללא קרא להתיר לעולם אסורה ההקרבה אע"ג דליכא קדושת מקדש. אך נר' דזה אינו, דהרי התוס' שם קאי בשיטת ר' ישמעאל דדריש זו וזו [מנוחה ונחלה] שילה, ולדבריו נתבאר דליכא קרא להיתר במות אחר חורבן שילה, וע"כ דלא בעינן קרא להתיר ההקרבה בבמה בזמן נוב, ומוכח דאף בלא קרא מסברא בעלמא מותרת ההקרבה בבמה בזמן דליכא משכן או מקדש לאסור, וא"כ צ"ב אמאי נאסרה ההקרבה לאחר חורבן ירושלים גם למ"ד לא קדשה לעתיד לבא.

כו. ובשילה אחר חורבנה נתבטלה בחירתה, דנבחרה רק לשעה ולכן בלא קרא הותרה ההקרבה לאחר חורבן שילה.

כז. וע"ע ברשב"א בתשו' (ח"ד סי' קפ"ז) שכ' בתוה"ד דכשנכנסו לארץ קידשה יהושע ונאסרו בעשיית קרבנות ואכילת קדשים, אלא במקומות הקדושים **בנוב וגבעון** ושילה ובית עולמים.

כח. ויתכן דאף לשיטתו אינו איסור ממש, וכל כונתו דליכא תורת הקרבה בבמה בזמן נוב, [ע' מש"כ בפרק כ' סימן א'].

כט. וע' מש"כ בזה לקמיה פרק ט' סי' ג'.

הקרבה בחוץ, א"כ באמת יש להוכיח מיניה כנ"ל דבמה גדולה לא בעיא היתר במות, אך אי נימא דס"ל לרבי חיים דבמה גדולה דנו"ג אוסרת הקרבה בבמה, א"כ אין להוכיח מיניה דבמה גדולה בעלמא לא בעיא להיתר במות, דשאני הכא דכל האוסר הוא הבמה גדולה א"כ פשוט שהוא עצמו מותר, אבל בעלמא אי איכא קדושת מקדש האוסרת יתכן דבעינן היתר מיוחד להקרבה בבמה גדולה.^ל

והנה יש לחקור לדעת רבינו חיים דנאסרו הבמות בזמן נו"ג, אי קרבו חובות יחיד בבמה גדולה דנו"ג^א, או דלמא לא קרבו כמו דלא קרבו בבמה גדולה דגלגל [כדילפינן מקרא דאיש כל הישר], והנה בעיקר הא דלא קרבו חובות יחיד בבמה גדולה, יש לחקור אי הוי דין בבמה גדולה, דאיכא גריעותא בבמה גדולה דאינה משכן גמור ואית לה שם במה במקצת ולכן לא קרבי בה חובות יחיד, או דאינו אלא דין בגברא דבזמן היתר במות לא קרבי חובותיו אפילו בבמה גדולה, [ניתבאר בארוכה בפרק י"ג סימן א'], והנה אי נימא דהוי דין בגברא דבזמן היתר לית ליה הקרבת חובות, הרי דלדעת רבינו חיים דבזמן נו"ג נאסרו הבמות פשוט דקרבי ביה חובות, אך אי הוי דין בשם הבמה

דאף לבמה גדולה יש שם במה, יש להסתפק אי אף לדעת רבינו חיים אית ליה לבמה גדולה דנו"ג שם במה, דלא ליקרבו בה חובות.

ונר' דדבר זה תלוי במה שחקרנו לעיל בדעתו, מהו האוסר הקרבה בזמן נו"ג, דאי נימא דהבמה גדולה דנו"ג עצמה היא האוסרת, הרי דע"כ אית לה שם משכן גמור, דהרי בכחה לאסור במות, ולא דמיא לבמה גדולה דגלגל דאין אוסרת במות, דשאני במה גדולה דגלגל דלא היתה קבועה כ"כ כמו במה גדולה דנו"ג, ולכן במה גדולה דגלגל אית לה שם במה ולא קרבו בה חובות, ואילו במה גדולה דנו"ג אית לה שם משכן וקריבים בה חובות.

אך אי נימא דהאיסור בזמן נו"ג אינו מחמת הבמה גדולה דנו"ג, אלא מחמת משכן שילה, או מחמת דבלא גזה"כ להתיר במות מסברא בעלמא נאסרה ההקרבה בבמה, הרי דלית לן גילוי דעדיפא במה גדולה דנו"ג מבמה גדולה דגלגל, וכשם דבגלגל ילפינן מקרא דישירות תקריבו דאין חובות קריבין בבמה גדולה דגלגל [דאית ליה שם במה], ה"ה דבמה גדולה דנו"ג אית לה שם במה ולא קרבו בה חובות^{לב}.

סימן ד'

הזאות בין הברים בנו"ג

הנה יש לעיין בנוב וגבעון דלא היה הארון באהל מועד^ל, האם התקיימו הזאות בין הברדים דיוה"כ, אי כיון דליכא ארון ול"ש להזות בין הברדים, הרי לא שייך

לקיים את דינם ואין מזין אותם כלל, או דילמא אין בין הברדים עצמו מעכב בהזאות וסגי בכך שמזין במקום הארון בקדש הקדשים.

ל. ואולי יהא בזה נפק"מ למה שהבאנו לקמן סימן י"ג דיש מהאחרונים שנקטו דנאסרה ההקרבה בבמה אף קודם שנגמר בנין בית המקדש, ע"ש.

לא. וה"ה דיש להסתפק אי קרבו ביה מנחות למ"ד דאין מנחה בבמה.

לב. והעירני הרה"ג ר"פ פודרביניק שליט"א, דלכאור' איכא ראייה מהגמ' דאי נאסרו הבמות חובות קרבו בנו"ג, דאי נימא דלא קרבו א"כ מנין לת"ק ללמוד היתר במות מקרא דמנוחה ונחלה, דאולי מה דחילקן הכתוב הוא בכדי לחלק הדינים, דבזמן שילה קרבו חובות ובזמן נו"ג לא קרבו חובות, ולעולם הבמות אסורות, וע"כ מוכח דאי לא קרבו חובות הותרו הבמות [וכמו שרש"י בדף קי"ב הוכיח מקרא דאיש כל הישר דהותרו הבמות בזמן גלגל, ע' מה שהארכנו בזה בפרק ו'].
לג. אלא בקרית יערים ובעיר דוד.

וכפשוטו חקירה זו תלויה בפלוגתת ר' יהודה ורבנן במנחות כ"ז ע"ב, דפליגי התם לענין הזאות דיום הכיפורים דכתיב בקרא "והזה באצבעו על פני הכפרת", אי על דוקא או לאו דוקא, דדעת ר' יהודה דעל דוקא ודעת רבנן דעל לאו דוקא, ומקשינן שם לר' יהודה דעל דוקא, אלא מעתה במקדש שני דלא הוה ארון וכפרת ה"נ דלא עביד הזאות, ומשני הגמ' אמר רבה בר עולא "וכפר את מקדש הקודש" מקום המקודש לקודש. [נפרש"י דמקום המקודש לקודש היינו הארון דעל מקום הארון מזה אע"ג דליכא ארון]. והנה לר' יהודה דבעינן מקום המקודש לקודש לכאור' בנוב וגבעון לא היה המקום מקודש לקודש [ויתבאר לקמיה] ולא נהגו ההזאות דבין הבדים בנו"ג, אבל לרבנן משמע דלא בעינן מקום המקודש לקודש וסגי בכך שמזה בבית קדש הקדשים וא"כ אף בנו"ג שייכי ההזאות^{לד}.

והנה מדברי תוס' מוכח דהזאות בין הבדים נהגו בנו"ג, דתוס' בזבחים דף קי"ז (ד"ה רבי שמעון, בהג"ה) כתבו לדעת ר"ש דאין מקריבין חטאות בבמה גדולה, באהל מועד שבנו"ג לא קרבו ביוה"כ לא פרים ולא שעירים, ומשמע דדוקא לר"ש לא קרבי אבל לרבנן דקרבו חטאות בבמה גדולה דנו"ג משמע דפשיטא להו דהקריבו פר ושעיר של יוה"כ^{לה}, לו.

אמנם מדברי הר"ש (תו"כ אחרי פרק ד') נר' דלא היו קרבנות יוה"כ קריבין בנו"ג, דאיתא בתו"כ שם [על קרא דחקת עולם הנאמר לאחר הקרבות דיוה"כ], "חקת עולם לבית עולמים", ופי' הר"ש דהכונה לבית המקדש

שהקרבנות קריבים שם לאפוקי במה שאין להקריב. והנה דברי הר"ש ע"כ מיירי בבמה גדולה דנו"ג, דבבמה קטנה פשיטא דלא קרבי קרבנות יוה"כ דהוי קרבנות ציבור, וע"כ דאתי הר"ש לחדש דאפילו בבמה גדולה דנו"ג לא קרבו קרבנות יוה"כ, ופליג אתוס' הנ"ל.

ונר' דאפשר לומר דלא פליגי תוס' והר"ש, די"ל דכיון דקיי"ל דסתם סיפרא ר' יהודה, הרי דמש"כ הר"ש בפירושו לדברי התו"כ דאין הזאות יוה"כ בבמה גדולה קאי לדעת ר' יהודה דס"ל דבעינן להזות הדם על הכפרת בדוקא, והיכא דליכא ארון בעינן להזות על מקום המקודש לקודש, לכן סובר הר"ש דבנוב וגבעון דלא היה מקום המקודש לקודש לא קרבי [לר' יהודה] קרבנות יוה"כ. ואין זה סותר למה שכתבו התוס', די"ל דכל דברי התוס' קאי לדעת רבנן דלא בעינן להזות בדוקא על הכפרת עצמו וסגי להזות במקום הארון בקדש הקדשים, ואף בנו"ג מתקיימי ההזאות בלא ארון^{לז}.

אמנם לכאור' יש להעיר על דברי הר"ש, דמשכחת לה במה גדולה דמתקיימי בה הזאות דיוה"כ אפילו לר' יהודה, דהרי בזמן שהיה אהל מועד בגלגל היה שם הארון, ומ"מ חשיב רק במה גדולה כיון דלא היה שם בקביעות דהיה יוצא עמם למלחמה, ונר' פשוט דנהגו בגלגל שם ההזאות דיוה"כ בזמן דהיה שם ארון, וא"כ אמאי כ' הר"ש דבבמה גדולה לא נהגו קרבנות דיוה"כ, ומוכח מזה דס"ל דאיכא דין מיוחד שקרבנות יוה"כ

לד. אמנם באמת אף לדעת רבנן יש לעיין מדוע פשיטא ליה לגמ' דמתקיימי ההזאות בבית שני, דאמנם על לאו דוקא ולא בעינן להזות ממש על הארון, אך בעינן הזאה כנגד הכפרת וגם בעינן בשיעור טפח הסמוך לו ואיך מהני בלא ארון וכפרת [וכבר עמד בזה בכתבי הגרי"ז במנחות שם], וצ"ע.

לה. וכבר עמד בזה באמבואה דספרי (בהעלותך עמ' שכ"ז).

לו. וכן מוכח מדברי הגבורת ארי ביומא במילואים דף ס"ז ע"ש.

לז. כ"ז העיר באמבואה דספרי שם. וע' בכלי חמדה (קונטרס מיד ולדורות אות י"א) שביאר טעם הר"ש דפרו של אהרן חשיב חובת יחיד שאין קרב בבמה גדולה, ולכן ל"ש שיקרבו קרבנות יוה"כ, ע"ש.

קריבין דוקא במשכן ולא בבמה גדולה, אפילו בגלגל בזמן דאיכא ארון^{לח}.

והנה המקד"ד (סי' כ' סק"א) נקט כדבר פשוט דלא היה בנו"ג מקום המקודש לקדש [כמו שכתבנו לעיל], ומכאן זה כתב דבאמת לא נהגו הזאות דיוה"כ בנו"ג, ובטעם הדבר ביאר דמה דחשיב בבית שני מקום המקודש לקודש היינו מחמת שהיה דין שיהא שם הארון, ולכן מקום הארון מיקרי מקודש לקודש, אבל בנוב וגבעון דלא היה גם דין שיהא שם ארון לא היה המקום נחשב מקודש לקודש.

אמנם העיר (שם) מהא דדרשינן ביומא לגבי שעיר המשתלח (ס"ז ע"ב) המדברה המדברה המדבר לרבות נוב וגבעון שילה ובית עולמים, ומוכח דשעיר המשתלח היה נהג בנוב וגבעון, ואי אמרינן דהזאות של בין הבדים לא היו נוהגין בנו"ג א"כ ע"כ לא היה שם פר ושעיר של יוה"כ כלל, דאם חיסר אחד מן המתנות לא עשה ולא כלום, וכיון דלא היה שם שעיר הנעשה בפנים אף שעיר משתלח לא היה שם, דב' שעירי יוה"כ מעכבין זה את זה כדאמרינן במנחות כ"ז, וצ"ע^{לט}.

והנה המקד"ד יסד דבריו ע"פ מה דסבירא ליה דלא היה דין שיהא ארון בנו"ג, ולכן נקט דלא היה

בנו"ג מקום המקודש לקודש, אמנם מצינו דברים מפורשים באחד מהראשונים [כדלקמיה] דסבירא ליה דבאמת היה דין שיהא ארון אף בנוב וגבעון, וממילא לפי"ד אפשר לומר דאף בנו"ג היה מקום לארון, ומקום זה בקדש הקדשים היה נחשב למקום המקודש לקודש.

דהנה בגמ' בדף קי"ט הקשה ר"ל דיהא דין להביא מע"ש לנוב וגבעון, והשיב לו ר' יוחנן דגמרינן שם שם מארון, דכיון דארון לא הוה אף מעשר לא הוה. ובתוס' רבינו פרץ (פסחים ל"ח ע"ב) ביאר דברי הגמ' זו"ל, ומשני דגמר שם שם מארון, ובנו"ג לא היה בהן ארון ולפיכך לא היו אוכלין אותו לשם, משום דהארון היה ראוי להיות שם בנוב שהיה במת ציבור, וכיון שלא היה ארון לשם הארון היה מעכבו שלא היו אוכלין מע"ש, דרבותא אמרינן בעלמא כל הראוי לביילה בילה מעכבת בו, אבל שאר במות דלא היו ראויים לארון אין הארון מעכב אותן מלאכול מע"ש, ע"כ.

הרי דכ' הרבינו פרץ דברים מפורשים, דהארון היה ראוי להיות בנוב וגבעון, שהיה במת ציבור ולכן ראוי להיות בו ארון, [ולא דמי לבמת יחיד דאין ראוי הארון להיות בו]. ומבואר מדבריו דאף בנו"ג היה דין שיהא שם הארון^מ ולכן הוי חסרון בתורת משכן דנו"ג בזה דלית ביה ארון, והארון מעכבו מלאכול מע"ש שם^{מא}.

לח. וע"ע מה שכתבנו בזה בפרק ו'.

לט. ולפי המבואר לעיל דלרבנן לא בעינן מקום המקודש לקודש אפשר לומר דהדרשא "המדברה" לרבות שעיר המשתלח אתיא לדעת רבנן דמתקיימי ההזאות בקדש הקדשים דנו"ג, אמנם דרשא זו הובאה אף בתו"כ וסתם סיפרא ר' יהודה וצ"ע, ויש שכתבו לישב בדוחק ע"פ מה דחידש בס' מעין החכמה (מח"ס עצי אלמוגים, עשה צ"ח) דהחיצון מעכב את הפנימי ואין הפנימי מעכב את החיצון. ובאופן אחר אפשר לישב על פי מה דחידש השושים לדוד (שהבאנו לעיל בהערה י'), דלדעת ר' יהודה דנו"ג מיקרי בירה בנו שם בית אבנים, א"כ י"ל דלשיטתו איכא קדושת מקום בנו"ג, ומיקרי מקום המקודש לקודש לפי מה שנבאר לקמן דמקום המקודש תלוי בקדושת מקום.

מ. וכן משמע מדברי הרד"ק (שמואל ב', ו', י"ז) שהקשה אמאי דוד המלך לא העביר הארון לגבעון, ע"ש.

מא. אמנם ע' ברש"י סוטה דף ל"ג ע"ב, דמשמע דלא נחשב נו"ג מקומו של הארון ומשמע דלא היה דין להביא הארון לנו"ג דו"ל שם (כד"ה וכשהחזירוהו למקומו), בימי שלמה לבית קדשי הקדשים דכתוב ויבאו כל זקני ישראל וישאו הכהנים את הארון (מלכים א', ח'), והיינו החזירוהו למקומו שכשהגלה בימי עלי מתוך בית קדשי הקדשים של משכן שעשה משה משם נוטל שהמשכן נקבע בשילה, וכשהחזירוהו פלשתים לא היה לו מקום קבוע שהרי חרב משכן שילה ונשתאה בבית אבינדרב, ומשם הביאו דוד לסוף עשרים שנה לבית עובד אדום ומשם לעיר דוד עד שבנה שלמה את בית המקדש ובנה לו הדביר וכו' והוא קרוי מקומו המיוחד, ע"כ. ומדנקט הטעם שבשעה שהחזירוהו

שביאר דברי הגמ' במנחות, מקום המקודש לקודש, דהיינו דנתקדש המקום בקדושת ארון ונר' מזה שיש קדושה מיוחדת של מקום ארון, ואמר הגר"ח זצ"ל דזה כמאן דאמר קדשה לעתיד לבא. ומבואר כדברי המל"מ דהא דמיקרי מקום המקודש לקודש הוא דוקא כיון דנתקדש בקדושה ראשונה ע"י הארון ולמ"ד קדשה לע"ל לא פקעה קדושה זו בבית שני. ולפי"ז ברור דבנו"ג לא מיקרי מקום המקודש לקודש ולר' יהודה לא נתקיימו שם ההזאות.

והנה לענין עיקר השאלה היאך נתקיימו הזאות דיוה"כ בנו"ג, כבר עמד בזה בתשו' דבר שמואל (לר' שמואל אבוהב בן דורו של בעל הכנה"ג) סי' שי"ד, וכתב לפשוט דנהגו הזאות בנו"ג, מהא דאיתא בתו"כ פ' אחרי (פרק א'), בזאת יבא אהרן אל הקדש מה ת"ל לפי שנא' אל הקדש אל פני הכפרת אשר על הארון יכול אין לי אלא קדש שיש בו ארון וכפרת, שאין בו ארון וכפרת מנין, ת"ל בזאת יבא אהרן אל הקדש לעשות קדש שאין בו ארון וכפרת כקדש שיש בו ארון וכפרת ע"ש^מ, ומבואר

אמנם נר' דאף אי נימא דמבואר בר"פ דאיכא דין שיהא הארון בנו"ג, אכתי לא סגי בזה לענין דינא דמקום המקודש לקודש, דנר' דיש לחקור במה תלוי האי דינא דמקום המקודש לקודש, דאי נימא דתלוי רק בהא דיש דין שיהא שם ארון, הרי דלפי המבואר בר"פ דהיה דין שיהא ארון בנו"ג מיקרי המקום בקדש הקדשים המיועד לארון מקום הארון, וחשיב מקודש לקודש, אך מדברי המל"מ (פ"ה ממע"ק הי"ג) נר' דלא סגי בהכי, דע"ש שכתב דאף בבית השני היה דין להזות על הפרכת כנגד מקום הארון [אע"ג דלא היה ארון] והניחו הקטרת על מקום הארון בבית שני, וביאר טעם הדבר "שקדושה ראשונה לא זזה ממקומה", ומשמעות הדברים דמקום הארון אית ליה קדושה יתירה מחמת הארון המונח עליו, ואע"ג דבבית שני לא היה הארון שם כלל, נתקדש המקום ע"י הארון שהיה שם בבית ראשון^{מב}. וא"כ בנוב וגבעון שמעולם לא היה הארון שם ולא נתקדש המקום לא יחשב למקום המקודש לקודש ולא יהא ראוי להזות^{מג}.

וע"ע בחי' הגר"ח על הש"ס (אות נ"ו, בענין אבן שתיה),

פלשתים לא היה מקום לארון מחמת "שחרב משכן שילה", משמע שאם היה שילה קיים היה נחשב מקומו של ארון אע"ג דלא הביאו הארון לשם, ואילו נו"ג שהיה קיים באותו שעה לא נחשב מקום הארון, ולכאור' היינו משום שלא היה דין להביאו לנוב וגבעון.

מב. וכע"ז מצינו דמקום המזבח אית ליה קדושה, דמקטירין קטרת במקומו, ומשמע דוקא במקום שהיה שם המזבח דנתקדש מחמת המזבח.

מג. ועוד יש להוסיף דבנו"ג דלא היה כלל קדושת מקום, כמבואר בתוס' ומהרש"א שבועות ט"ו [עיין מש"כ בזה בפרק ד], א"כ לא שייך שהמקום יחשב מקודש לקודש דאית ביה רק קדושת מחיצות ולא קדושת מקום.

מד. וז"ל הדבר שמואל, שאלה, כל זמן שהמשכן בגבעון והארון רחוק ממנו בקרית יערים איך נתקיימה עבודת יוה"כ בהקטרת קטרת לפני ולפנים והזאת דם פר ושעיר. תשובה, דבשלמא אחר שניטל הארון אבן היתה שם מימות נביאים ראשונים במקום הארון עצמו שהיתה משמשת במקומו מפי הקבלה, אבל זו לא היתה בגבעון כפי מה שרמז מעכ"ת, כי בפירוש גרס' ביומא פ' מי שהוציאו לו, למה נקראת אבן השתיה תצא שממנה הושתתה העולם, כדכתיב מציון מכלל יופי וגו', באופן שהאבן הזאת יסוד עולם לא זזה משם מיום שנברא העולם. ואם באתי לחתור לזה מקום תשובה מברייאת נשנית בתו"כ פ' אחרי וז"ל בזאת יבא אהרן אל הקדש מה ת"ל לפי שנא' אל הקדש אל פני הכפרת אשר על הארון יכול אין לי אלא קדש שיש בו ארון וכפרת, שאין בו ארון וכפרת מנין, ת"ל בזאת יבא אהרן אל הקדש לעשות קדש שאין בו ארון וכפרת כקדש שיש בו ארון וכפרת. ואף אם נאמר שזה כולל כל עבודת יוה"כ בין בפר בן בקר הסמוך לו ובין בנתינת קטרת, עדיין צריכין אנו למודעי דינא דהאי גלי קרא היינו בזמן שלא נמצא ארון מיום שניטל בעוונותינו שכבודו במקומו מונח, וקדושתו הראשונה בהר המוריה במקום אשר בחר ה' לעתיד לבא, אבל כשנמצא בקרית יערים או בעיר ציון מה טעם היתה הבדלה ההיא בינו ובין המשכן ואהל מועד מבלי שיתקיים כל עבודת יוה"כ לפני הארון כפשוטו של מקרא, ובודאי מסורת היתה בידם והלכה משה מסיני בסוד נכמס אין לנו להרהר

דאיכא ריבוי מיוחד דנוהגין הזאות על אף דליכא ארון וכפרת^מ.

אמנם יתכן דאף דברי התו"כ נאמרו דוקא לרבנן דלא בעינן להזות על הארון ממש, רק בקדש הקדשים כנגד הארון, והו"א דקדש שאין בו ארון לא מהני לכך,

ולזה ילפינן דאף קדש שאין בו ארון אית ליה שם קדש כקדש שאין בו ארון, ואף בנו"ג אית ליה שם קדש קדשים להזאה, אבל לר' יהודה דבעינן ארון ממש או מקום המקודש לקודש ליכא מקור לרבות נו"ג^מ, דכל דברי התו"כ נאמרו רק לדעת רבנן^מ.

עליה, אמנם פליאה דעת ממני סבת זה וטעמו היכא רמיזא בדברי רז"ל, עכ"ל. ולכאור' ביאור דבריו, דהביא דדרשינן בתו"כ דאף היכא שאין ארון וכפרת מתקיימי הזאות דיוה"כ, ולכן היו מזין בבית שני, וילפינן מיניה אף לענין נו"ג, אך הקשה דאולי יש לומר דכל הלימוד מהפס' לענין בית שני דליכא ארון כלל בעולם, אבל בנו"ג דהיה הארון ולא הביאו אותו לנו"ג מיגרע גרע, ולא יתקיימו שם ההזאות, וע"ז תי' דהיתה מסורה בידם מהלמ"ס שלא להביא הארון לנו"ג ולכן דמי לבית שני, דאיכא מניעה שיהא שם ארון, ושפיר מזין שם.

מה. אמנם ע' פי' רבינו הלל שהביא מר"י בר מלכי צדק דהכונה לרבות בית שני, וכן פי' הגר"א שם.

מו. אך צ"ע מהא דסתם סיפרא ר' יהודה, ואולי ס"ל לתו"כ דלא כגמ' מנחות הנ"ל, דאף לר' יהודה המקור ממקרא זה ולא ממקום המקודש לקודש, ולפי"ז אף לר' יהודה נהגי הזאות דיוה"כ בנו"ג.

מז. ובלחם שמים (ליעב"ץ, סוף זבחים) כ' לישיב היאך נעשו עבודות יוה"כ בנו"ג, דע"כ צריכין אנו לומר ששני ארונות היו, אחד ללוחות שלמות ושני לשבורות, והיה עכ"פ אחד מהם עומד שם במקום שהיתה הבמה גדולה, ובהגהותיו לסדר עולם כ' דהארון שבו היו שברי לוחות היה בנו"ג. אמנם לכאור' הדברים מחודשים מאוד דיהני ארון שבו שברי לוחות לקיים ההזאות על הארון, דהרי אין זה עיקר הארון שבמקדש, ועוד דבגמ' ברך קי"ט מבואר דלא היה ארון בנו"ג ולכן הו"א דלא יקריבו שם קרבן פסח [ומה"ט לא נאכל שם מע"ש], ולדברי היעב"ץ צ"ל דמהני ארון שבו שברי לוחות לענין הזאות יוה"כ ולא לענין הקרבת פסח ואכילת מע"ש, ועוד דבירוש' מבואר דהא דהותרו הבמות בנו"ג הוי כיון דלא היה שם הארון, ואמאי לא יהני לזה הארון שבו שברי לוחות. וע' בשו"ת שדה יצחק (לר' יצחק בעגון, קידאן תרצ"ב, עמ' קנ"ג) שהגאון ר' נחום ברוך גינזבורג (מח"ס מקור ברוך), כ' שם לחדש דהארון שהיו בו מונחים לוחות שניות היה בקדש הקדשים בנו"ג, דארון ברית ה' לא מש מהמחנה, ולכן שפיר נתקיימו שם ההזאות, ויסד דבריו ע"פ דברי הספרי פ' עקב (פיסקא ל"ח) דמשמע שם דהארון שנשבה בימי עלי היה הארון שבו שברי לוחות, דאיתא שם וכן אתה מוצא בארון האלקים שירד לבית עובד אדום הגתי ונתברך בשבילו שנאמר וכו' ברוך ה' את בית עובד אדום ואת כל אשר לו בעבור ארון האלהים, והלא דברים קל וחומר, ומה ארון שלא נעשה לא לשכר ולא להפסד אלא לשברי לוחות שבו, נתברך בשבילו ע"ש. וע' במש"ח (פ' עקב ד"ה ספרי) שהעיר מדברי הספרי הנ"ל על דברי תוס' בעירובין ס"ג ע"ב שם דהארון שנשבה בימי עלי היה הארון שבו לוחות שלמות, וצ"ע. ונר' לישיב דברי הספרי ע"פ המבואר בתוספתא סוטה פ"ז ה"ט (וכן הוא בספרי וטא במדבר י', ל"ג, וכן דעת הספרי בהעלותך פ"ב לפי גירסת רבינו הלל), דשברי הלוחות היה בארון שבתוך קדש הקדשים, א"כ לפי"ז י"ל דהארון העיקרי שעשה בצלאל היה בו שברי הלוחות, ואיהו הארון שנשבה בימי עלי. וע"ע בזרע אברהם על הספרי פ' עקב שהביא דרך מחודשת בשם האלשיך.

סימן ה'

אי היה דין קדש הקדשים בנו"ג

קדשים בנו"ג, דאיתא בתוספתא (פ"ב דיומא הי"א), והבדילה הפרכת בין הקדש ובין קדש הקדשים לרבות נוב וגבעון שילה ובית עולמים [כן גיר' הגר"א], הרי דגם בנו"ג היה דין קדש קדשים ובעי פרכת להבדיל בינו לקדש, ואע"ג דביארנו לעיל דבפשטות לא היה שם מקום המקודש לקודש, מ"מ היה שם קדש הקדשים, ולכאור' דינו כדין קדש הקדשים שבמקדש דהנכנס שם חייב מיתה, [כדנפסק ברמב"ם פ"ג מביאת מקדש הי"ג].

המקד"ד הנ"ל כ' דכיון דלא היה דין שיהא ארון בנו"ג לא היה המקום מקודש לקודש ולא היה לו תורת קדש הקדשים, וכ"כ הפנים יפות (אחרי, ט"ז, ל"ד) דכיון דלא היה ארון ולא אבן שתייה בנו"ג לא היה שם בית קדש הקדשים, ולכן לא קרב שם שעיר הנעשה בפנים.

אמנם כבר העירו^{מח} דמדברי התוספ' מוכח דהיה דין קדש

סימן ו'

הקטרת קטורת דיוה"כ לפני ולפנים בנו"ג

וצ"ב היאך הקטירו והרי בעינן להקטירו בין בדי הארון, [ובנו"ג לא היה ארון].

והנה לעיל ביארנו דדין הזאות בין הבדים בנו"ג תלי בפלוגתא רבנן ור' יהודה במנחות כ"ז, דלדעת ר' יהודה דבעינן להזות על הכפרת דוקא ל"ש לקיים שם ההזאות כיון דבנו"ג לא היה ארון או מקום המקודש לקודש, אבל לדעת רבנן דלא בעינן על הכפרת ממש יתכן דמתקיימי ההזאות בנו"ג. ונר' דגבי קטרת דלפני ולפנים אפשר דאף לר' יהודה סגי במה דהיה קדש הקדשים בנו"ג, כיון דלא כתיב גבי הקטרת שצריך להניחה על הארון², ולכו"ע דינה להניחה לפני הארון,

הנה מבואר במשנה יומא נ"ב ע"ב דהיה נותן את המחתה של קטרת דיוה"כ בין שני הבדים של הארון בקדש הקדשים [ובגמ' מבואר דבבית שני אע"ג שלא היה ארון נותנו באותו מקום ע"ש], ויש לעיין בנו"ג דלא היה ארון אי הקטירו קטרת דיוה"כ.

ויעיין במקד"ד הנ"ל שכתב דקטרת דלפני ולפנים לא היתה נוהגת בנו"ג^{מט}, כיון דלא היה תורת קדש קדשים בנו"ג, וכבר הערנו לעיל דמדברי התוספתא מבואר דהיה דין קדש קדשים בנו"ג. ויעיין בתוס' שבועות (ט"ז ע"ב סוד"ה א), דמבואר להדיא דהקטירו קטרת בנו"ג, דביארו הסוגיא ביומא נ"ג לענין מעלה עשן בהקטרת קטרת דקאי אף לענין נ"ג ע"ש היטב,

מח. ע' באמבוהא דספרי שם עמ' שכ"ט.

מט. וע"ש שביאר לפי"ז אמאי ביומא מ"ג ע"א נתרבו שילה ובית עולמים לדינא דמעלה עשן, ואילו נ"ג לא נתרבה.

נ. והנה בגוף מקור הדין שצריך להניחו בין הבדים כבר עמד בגבורת ארי (יומא נ"ב במילואים) דצ"ב הא מג"ל, דבקרא כתיב והביא אל מבית לפרכת ומנין דצריך להקטירו בין הבדים, ובקונטרס למרן רי"ז הלוי (יומא דף י"ז ע"ב) דקדק לשון הרמב"ם פ"א מהל' עיוה"כ ה"ז וז"ל, ומפי השמועה למדו חכמים שאין נותן הקטרת אלא בקדש הקדשים לפני הארון שנאמר ונתן הקטרת על האש לפני ה' עכ"ל, ובגדר הילפותא ביאר

ויתכן דדין זה מתקיים אף בנו"ג, דלענין ההזאות בעינן לר' יהודה את הארון בפועל, ודרשינן מגזה"כ מיוחדת דמהני לכך אף מקום המקודש לקודש, משא"כ לענין

קטרת אפשר דלא בעינן את הארון בפועל, אלא כל שמניחו בקדש הקדשים במקום הסמוך למקום הארון מיקרי לפני ה'.

סימן ז'

קדושת מחנות בנוב וגבעון

יש לעיין האם היה נוהג דין שילוח טמאים בבמה גדולה דנוב וגבעון, והיינו האם היה לעזרה דנו"ג דין מחנה שכינה ונאסר לטמא מת ליכנס לשם, וכן אי היה שם דין מחנה לוייה ומחנה ישראל^א, לאסור כניסת זבין ומצורעין^ב.

ולכא' שאלה זו תלויה בגירסאות בגמ' סוטה ט"ז, דאיתא התם לענין השקאת סוטה דצריך להביא עפר מקרקע המשכן ודריש איסי בן יהודה "בקרקה המשכן" להביא קרקע שילה נוב וגבעון ובית עולמים, איסי בן מנחם אומר אינו צריך ומה בטומאה קלה לא חלק הכתוב, בטומאת אשת איש חמורה לא כל שכן. ופרש"י בטומאה קלה ליכנס בטומאת הגוף למקדש שאינה במיתת ביי"ד אלא כרת לא חלק הכתוב בין מקדש למשכן וכו', בטומאת אשת איש לא כל שכן שהשווה מקדש ומשכן לבודקה ולבערה מתוכן.

והנה רש"י כ' דלא גרסינן שם שילה ונוב וגבעון רק בית עולמים, אמנם תוס' (ד"ה לרבות) כתבו לקיים הגירסא של נוב וגבעון, והקשו שם (בד"ה ובית) אמאי הוצרכו לרבות בית עולמים לדין עפר סוטה, והרי קיי"ל דמקדש איקרי משכן, ותירצו תוס' דעיקר הריבוי לנוב וגבעון, ובית עולמים הוי אגב שיטפיה.

חרי דמוכרח ומבואר משיטת תוס' בסוטה, דאית ליה לנוב וגבעון דין מקדש לענין טומאה, דלדבריהם נמצא דמה שאמר איסי בן מנחם דלענין טומאה קלה של הנכנס בטומאה לא חילק הכתוב מיירי לגבי נוב וגבעון, וכמו דהנכנס למשכן בכרת ה"ה הנכנס לנוב וגבעון בכרת, וע"כ מבואר דהיה דין מחנה שכינה לטומאה בנוב וגבעון^ג. אבל לגירסת רש"י דלא גרסינן נו"ג ליכא מקור לחייב הנכנס בטומאה לנו"ג, וכן כתב

הגר"ז, דהא כבר כתיב שיביא את הקטרת ואת המחיתה אל מבית לפרכת, ומהו זה דכתיב עוד פעם לפני ה', אלא ללמד שתהא ההקטרה לפני הארון דוקא. והביאו עוד מדברי הרמב"ן (כי תשא ל', ל"ו) בפי' א' דמבואר ד"ונתת ממנה לפני העדות" מתפרש על קטרת דיוה"כ שיקטיר ממנו לפני העדות בקדש הקדשים.

נא. וע' בפרק ו' שנתבאר מדברי רש"י דלא היה מחנה ישראל בנוב וגבעון.

נב. וע' במקד"ד סי' כ' אות ב' שעמד בחקירה זו.

נג. אך לכא' דברי התוס' צ"ב, דנקטו תוס' דנו"ג לא מיקרי משכן ולכן בעינן קרא דקרקה המשכן לרבות נו"ג, וא"כ מנא להו דהנכנס בטומאה חייב, דהרי בגמ' בשבועות ט"ז ע"ב דילפינן התם לחייב הנכנס בטומאה למחנה שכינה דמקדש, מבואר דזה תלוי ג"כ בשם משכן ומקדש [דאיכא קרא בפ"ע למשכן ולמקדש, ע"ש היטב], ואמאי לענין דין קרקע המשכן הנאמר גבי עפר סוטה אין נו"ג בכלל ואילו לענין לחייב הנכנס בטומאה נו"ג בכלל משכן, וצ"ע. והנר' לישב דהנה בגמ' בשבועות שם מבואר דהו"א דרק במשכן [ולא במקדש] איכא חיוב לנכנס בטומאה כיון ד"משוח בשמן המשחה", ותוס' יומא מ"ד ביארו כונת הגמ' דאיכא חומר במשכן דלפי שנמשח בשמן המשחה אסור ליגע בו בטומאה אפילו כשהוא מפורק, ונר' פשוט דבנו"ג כיון שהיה שם משכן שעשה משה הרי דאסור היה לנגוע בו שהוא מפורק מחמת דנמשח בשמן המשחה ומבואר שפיר הא דפשיטא לגמ' דלענין הנכנס בטומאה נו"ג בכלל משכן כיון דאף גבי נו"ג שייך טעם זה שאסור ליגע בו בטומאה שהוא מפורק, אבל לגבי עפר סוטה אפשר לומר דאינו בכלל משכן. ובאופן

להדיא המאירי שם דלגירסת רש"י אפשר שבנוב וגבעון הנכנס שם בטומאה לא היה חייב.

שם קדק"ד אף אי נימא דלית ליה שם מחנה שכינה לשילוח טמאים.

ויעוין בתוס' שבועות ט"ז ע"ב (ד"ה או) שכתבו דהא דהוצרכו לרבות מקראי דנוהג דין שילוח שעיר למדבר בנו"ג, הוי משום "דגבי שילוח שעיר המדבר כתיב שילוח מחנה", אפשר דאין קדושת מחנות בנוב וגבעון כיון שהותרו הבמות. ומשמעות דבריהם דתוס' הסתפקו דאפשר דלא נהג כלל דין קדושת מחנות בנו"ג ואפילו דין מחנה שכינה לא היה שם, וע"ש לעיל מיניה שקיימו גירסת רש"י בגמ' בסוטה דלא גרסינן שם נו"ג ולכן לשיטתם שפיר יכלו לומר דלא נהג דין שילוח טמאין ממחנה שכינה דנו"ג, [דלגיר' רש"י אין סתירה לזה מדברי הגמ' בסוטה כנ"ל].

וכן מבואר בגמ' בדף נ"ו דאוכלין קדק"ד בלשכות הבנויות בחול ופתוחות לקדש אע"ג דאין טמאי מתים משתלחין משם, הרי דאין אכילת קדק"ד תלויה במחנה שכינה, דהרי הלשכות לית להו שם מחנה שכינה לשילוח טמאין ואפילו הכי מיקרו חצר אהל מועד לאכילת קדשי קדשים, וכן חזינן דבימי המילואים היה דין לאכול קדק"ד תוך הקלעים אע"ג דדין שילוח טמאין נתחדש רק ביום השמיני למילואים כמבואר בגיטין דף ס'.

והנה נתבאר דדין מחנה שכינה בנו"ג תלי בגירסאות בגמ' בסוטה ואית ביה פלוגתת הראשונים²¹, ולענין שאר מחנות אי נהגו בנו"ג לכאור' תלוי במחל' הראשונים הנ"ל, ולפי הראשונים דהיה דין מחנה שכינה שם היה אף מחנה לויה וישראל, אמנם נר' דמפשטות הסוגיא בדף קי"ז, מבואר דלא היה בנו"ג ג' מחנות, דבגמ' שם שקלו וטרו לענין שילה אי היו בה כל הג' מחנות, ומהא דמספקא ליה לענין שילה דהיתה מנוחה וזמן איסור במות, משמע דפשיטא לגמ' דבנוב וגבעון דהותרו הבמות לא היו ג' מחנות²².

והנה נתבאר מדברי התוס' והמאירי (לגיר' רש"י) דאפשר דלא היה דין מחנה שכינה בנו"ג, ולכאור' יש לתמוה על דבריהם מהא דמבואר במתני' דקדק"ד היו נאכלין בנוב וגבעון תוך הקלעים, ולכאור' חזינן מזה דלתוך הקלעים של נו"ג היה דין מחנה שכינה לאכילת קדק"ד, וכמו דהוי מחנה שכינה לענין אכילת קדק"ד דין הוא דיחשב מחנה שכינה לשילוח טמאין, וצ"ע.

ויעוין בר"מ בפיה"מ שביאר הא דהותרו הבמות בגלגל, לפי שתלה הכתוב איסור במות במחנה והוא שנאמר אשר ישחט שור או כשב עז במחנה וכו' לכן בזמן שנכנסו לארץ ובאו לגלגל בטלו המחנות וממילא

ואשר יראה מוכח מזה, דהא דנאכלין קדק"ד תוך הקלעים אינו מדין מחנה שכינה, אלא דנאמר דין באכילת קדק"ד "בחצר אהל מועד יאכלוה", ותוך הקלעים דנו"ג מיקרי חצר אהל מועד ולכן שפיר אוכלין

אחר י"ל דמאחר דדרשינן לענין טומאה דחייב בין על משכן ובין על המקדש [דאיכא פס' לכל אחד], מעתה ילפינן בצד השה מבינייהו דאף נו"ג יתחייב משום טומאה, כיון דהיה שם מקום שכינה (כמבואר בדף קי"ח ע"ב), משא"כ לענין עפר סוטה דכתיב רק משכן.

נד. אמנם העירני הרה"ג רע"ג שליט"א, דדברי תוס' צ"ב היכא כתיב שילוח מחנה גבי שעיר המשתלח, דבקרא (אחרי ט"ז, כ"א) כתיב "ושלח ביד איש עתי המדברה", וצ"ע. ואולי יש לבאר דברי התוס', דמהא דכתיב בפרשה דהמשלח את השעיר יכבס בגדיו וירחץ בשרו במים "ואחר כן יבוא אל המחנה", הוי גילוי דמעיקרא היה דין לשלחו מהמחנה. ולפי"ז יהא מוכח דכונת תוס' דליכא מחנה שכינה בנו"ג, דהרי המשלח נאסר ליכנס רק במחנה שכינה ולא בשאר מחנות, וצ"ע.

נה. ויעוין במל"מ (פ"א מהל' ק"פ ה"ג בסופו) דלפי הבנתו בדברי הראב"ד (פ"ד מביאת מקדש ה"ד) מבואר דס"ל לראב"ד דאין הנכנס למחנה שכינה דנו"ג בטומאה חייב מיתה, אמנם כבר העירו דאין פירושו מוכרח בראב"ד, ע"ש היטב.

נו. ואע"ג דבגמ' שם מבואר דלא שייך שיהא רק מחנה אחד, ע' בקר"א שם שכ' דכל דברי הגמ' שייכים בזמן איסור במות, אבל בזמן היתר במה ולא היה מנוחה או נחלה לא תיקשי אי איכא רק מחנה אחד, ע"ש.

סימן ג', ולעולם ליכא ראיא מדברי הרמב"ם דהיה דין מחנה ישראל בנו"ג.

והנה בעיקר דברי התוס' בשבועות הנ"ל דתלו את מה דאין קדושת מחנות בנו"ג בהא דהותרו הבמות, יש לחקור אי הא דהותרו הבמות הוי הסיבה שלא נהג שם דין קדושת מחנות, או דאינו אלא סימן לכך שנו"ג לא הוי משכן או מקדש וקדושת מחנות תליא במשכן ומקדש, ומרהיטת לשונם נר' דהיתר במות הוי סיבה וטעם לכך שלא נהגו דין קדושת מחנות. וכן מבואר בדורש לציון (לבעל הנדב"י דרוש ג' ד"ה ואומר), שביאר סברת תוס' דמחנה שכינה לא היה בשעת היתר במות, "דהיאך שייך לומר מקום זה הוא מחנה שכינה כיון שבכל מקום היה אז מוקטר ומוגש לשמו". והיינו דכיון דהותרו הבמות ואפשר להקריב בכל מקום, לא חשיבא במה גדולה מקום המיוחד להקריבה ולכן ל"ש לומר דהוי מחנה שכינה, וע"ש שביאר דמחנה לויא וישראל בעצם היה שייכי שינהגו בנו"ג רק סברי תוס' דכיון דלא שייך מחנה שכינה ממילא בטלו אף מחנה לויא ומחנה ישראל דמיתלו תליא אהדדי, דכיון דטמאי מתים לא משתלחים לכן לא היה שילוח אף לזבים ומצורעין כמו בהוגללה הפרכת (ע' מנחות צ"ה).

הותר האיסור להקריב בחוץ. ולגבי נוב וגבעון כתב הרמב"ם דהיתר במות נלמד מדרשא דלמה חילקן ליתן היתר בין זה לזה כדאיתא בגמ' (ק"ט), ולכאור' צ"ב למה ליה הדרשא, ואמאי לא פירש אף גבי נו"ג דטעם ההיתר מחמת דלא היו מחנות בנו"ג, ולכאור' יהיה מוכח מהרמב"ם דשאני גלגל מנוב וגבעון, דבגלגל לא היה דין מחנה ישראל ובנו"ג היה מחנה ישראל, וכן הביין הסהרת הקדש בדף ק"ט ע"ב].

אמנם נר' דליכא ראיא מדברי הרמב"ם דהיה דין מחנה ישראל בנוב וגבעון, די"ל דהא דהוצרך הרמב"ם לגזה"כ להתיר במות בנו"ג, אינו מחמת לתא דמשכן דנו"ג, דהא פשיטא דמשכן דנו"ג אינו אוסר במות כיון דלא היו בו מחנות והתורה תלתא איסור במות במחנה, ומה דהוצרך לגזה"כ הוא משום דהו"א דבזמן נו"ג יאסרו הבמות מלתא דשילה, או מחמת דקדושת שילה לא בטלה [כדיאר רש"י ק"ט ע"א ד"ה זון] או כשיטת ר' חיים (שהובא בתוס' מגילה דף י') דירושלים אין אחריה היתר אף למ"ד לא קדשה, ולכן קס"ד דאף אחר חורבן שילה יהא איסור במות מחמת משכן שילה², ולזה קמ"ל קרא דע"י חורבן שילה בטל כל דינה והותרו הבמות [ע' מש"כ בזה בפרק ח'].

סימן ח'

דין שריפת פרים הנשרפין

דין מקום טהור בפרים הקריבין בבמה גדולה ואמאי נשתנה דינם מהקריבין במשכן.

ובכתבי הגר"ז (ק"ג ע"א) ביאר דברי הירוש', בהקדם מה דיש להסתפק בדין שריפת פרים חוץ לג' מחנות במקום טהור, אם הדין מקום טהור הנאמר בשריפה הוי דין בהחפצא של השריפה דצריכה להעשות במקום הטהור מטומאה, או דיש לפרש דהוי קביעות מקום לשריפה, וכמו דאיכא דין חוץ לג' מחנות ה"נ

ירושלמי מגילה (פ"א ה"א), פרים הנשרפים ושעירים הנשרפים איכן הן נשרפין, על גבי קבר. וביאר הפני משה (וכע"ז בגליון הש"ס שם) דמירי בפרים ושעירים הקריבין בבמה גדולה דנו"ג, ולפיכך שואל היכן הן נשרפין, דבאהל מועד שבמדבר כתיב והוציא את כל הפר אל מחוץ למחנה אל מקום טהור וכו' ושרף אותו וכו', אבל אותן שהוקרבו בבמה היכן הן נשרפין האם צריך ג"כ מקום טהור, ומסקינן דלא צריכין מקום טהור ונשרפין אפילו ע"ג קבר. והדברים צ"ב אמאי לא נאמר

איכא קביעות מקום דמקום טהור. והוכיח מדברי הירוש' הנ"ל דהוי דין קביעות מקום לשריפתן, דאם נימא דהדין מקום טהור הוא דין בחפצא של השריפה אמאי בבמה גדולה ליכא האי דינא, אבל אם הוא קביעות מקום הדבר מבואר היטב, דס"ל לירושלמי דבבמה גדולה דנו"ג ליכא מחנה ישראל, ונמצא דליכא שם מקום דהוא חוץ לג' מחנות, ולהכי ליכא גם להדין מקום טהור ונשרפין אפילו ע"ג קבר, דמקום שריפתן הוא במקום שהוא חוץ לג' מחנות והוא טהור, וכיון דלא מתקיים ביה הדין חוץ לג' מחנות הרי דשריפה זו לא נעשית במקומה וממילא לא נאמר בה דין מקום טהור^ה.

הרי דלפי הבנת הגרי"ז מבואר בירושלמי דלא היה דין מחנה ישראל בנוב וגבעון ולכן ל"ש ביה דינא

דמקום טהור, אך לכאורה יש לעיין אי לפי הירוש' היה דין מחנה שכינה בנו"ג, דבפשוטו אי נימא דהיה שם מחנה שכינה, שפיר מתקיים ביה הדין חוץ למחנה, דלא בעינן שיהא ג' מחנות בכדי שיתקיים הדין חוץ למחנה, דעיקר הדין לשרוף הפרים חוץ למחנות הקיימים, ואי איכא רק מחנה אחד מתקיים דינו ששורפו חוץ למחנה הקיים, דאיכא קביעות מקום לשרוף הפרים חוץ למחנה שכינה, ושייך לומר דיהא תנאי במקום השריפה שיהא אף מקום טהור, ובע"כ דס"ל דלא היה כלל דין קדושת מחנות בנו"ג, אך אולי י"ל דהקביעות מקום הוא להרחיק השריפה חוץ לג' מחנות מהמשכן, ולכן אף אי איכא מחנה שכינה כל דליכא מחנה ישראל לא מתקיים ביה הדין חוץ למחנה, וצ"ע.

סימן ט'

מצות עליה לרגל בנוב וגבעון

חרב ובאו לגבעון ובנו שם מקדש, ומגבעון באו לבית העולמים, וימי נוב וגבעון שבע וחמשים שנה, עכ"ל.

הרי דמשמעות דברי הרמב"ם דבכל העתים הללו קיימו המצוה לבנות מקדש לקרבנות ציבור ולהיותו מקודש להראות ולחוג לפניו ג' פעמים בשנה. ומבואר ברמב"ם דאף בזמן היתר במות נתקיימה מצות ראית פנים במקדש שבנוב וגבעון^ט.

ובדף קי"ח ע"ב על הא דאיתא שם בג' מקומות שרתה שכינה על ישראל בשילה בנוב וגבעון ובית עולמים, כתב הקר"א דמכאן נמי משמע דחיוב עליה רגלים היה גם בימי נוב וגבעון, כיון דהיה מקום שכינה ובכלל המקום אשר יבחר הוא^ז.

הקרבן אורה (קט"ז ע"ב) כתב לחדש, דבזמן היתר במות היתה מצות עליה לרגל לבמה גדולה שבנוב וגבעון, והיה דין להקריב שם עולת ראיה, ויסד חידושו על דברי הרמב"ם ריש הל' בית הבחירה. וז"ל הרמב"ם (שם), מצות עשה לעשות בית לה' מוכן להיות מקריבים בו הקרבנות, וחוגגין אליו שלש פעמים בשנה שנאמר ועשו לי מקדש, וכבר נתפרש בתורה משכן שעשה משה רבינו, והיה לפי שעה שנאמר כי לא באתם עד עתה וגו'. כיון שנכנסו לארץ העמידו המשכן בגלגל ארבע עשרה שנה שכבשו ושחלקו, ומשם באו לשילה ובנו שם בית של אבנים ופרשו יריעות המשכן עליו ולא היתה שם תקרה, ושס"ט שנה עמד משכן שילה, וכשמת עלי חרב ובאו לנוב ובנו שם מקדש, וכשמת שמואל

נח. וע"ע במקד"ד סי' כ"ג (אות ג') ומש"ח (ויקרא ד', ו') שביארו דברי הירושלמי באופן אחר.

נט. וכבר הוכיח כן מהרמב"ם בס' זרע אברהם על הספרי (פ' כי תבא), וכ"כ בשו"ת מהר"ץ חיות סי' ז'. וע"ע בטו"א חגיגה י"ז ע"ב שרצה לפרש את הדין דהחג טעון לינה שנלמד מקרא דופנית בבקר, דמיירי בזמן היתר במות כשעלה לרגל לבמה גדולה דנו"ג [ע"ש היטב], וע"כ ס"ל דנהג דין עליה לרגל בנו"ג, וע"ע בשו"ת בנין שלמה (ח"ב ענינים שונים סי' ל"א) דנקט בפשיטות דנהג דין ראית פנים בנו"ג.

ס. ולכאורה לפי גיר' הצ"ק בגמ' בדף קי"ח, מבואר דאיכא הקרבת עולת ראיה בבמה גדולה [ע' פרק י"ג סימן ח' מה שהארכנו בזה], ומוכח דנהג דין עליה לרגל בנו"ג, אמנם אולי יש לדחות דנפק"מ לשילה למ"ד דהותרו הבמות,

אמנם לכאור' איכא ראייה מגמ' מפורשת דלא נהגה מצות עליה לרגל בנו"ג, דאיתא במכות דף י' ע"א, אמר ר' יהושע בן לוי מאי דכתיב שיר המעלות לדוד שמחתי באומרים לי בית ה' נלך, אמר דוד לפני הקב"ה רבש"ע שמעתי בני אדם שהיו אומרים מתי ימות זקן זה ויבא שלמה בנו ויבנה בית הבחירה ונעלה לרגל' ושמחתי, ע"ש. הרי דמבואר בגמ' דבזמן דוד שהיה אהל מועד בנו"ג לא נהגה מצות עליה לרגל^{סא}, לכן היו מצפים שיבא שלמה ויבנה בית הבחירה ויעלו לרגל^{סב}.

ובן משמע מדברי הרמב"ן בפ' ראה (ט"ז, י"א)^{סג} דלא נהג דין עליה לרגל בנוב וגבעון, דכתב שהפס' יבאר כאן שלא יתחייבו לעלות לרגל עד אשר יבחר השם מקום לשכנו שם, ומשמע דבא לאפוקי מזמן גלגל ונוב

וגבעון דלא נבחר מקום לשכנו שם, וכן משמע ברמב"ן בפ' ראה (י"ב, ח'), ע"ש היטב^{סד}.

אמנם מהירושלמי חזינן להיפך דנהג דין עליה לרגל בזמן בנו"ג, דבירושלמי (ביצה פ"ב ה"ד, וחגיגה פ"ב ה"ג) אמרו על הפסוק (דברי הימים א', כ"ט, כ"א), "ויזבחו לה' זבחים ויעלו עולות לה' ממחרת היום", א"ר יוסי ב"ר בון דוד המלך מת בעצרת והיו כל ישראל אוננין והקריבו למחר, ע"כ. ומוכח שם מדברי הירוש' דאיירי בעולות ראייה ושלמי חגיגה^{סה}, ומוכח דהקריבו עולות ראייה^{סו} בזמן שמת דוד דהיה זמן היתר במות^{סז}, והבמה הגדולה היתה בגבעון^{סח}. ונמצא לפי"ז דנחלקו הבבלי והירושלמי בנדרן זה אי נהג דין עליה לרגל בזמן בנו"ג.

[נע' פרק ד' דכתבו האחרונים דאף למ"ד זה אין קריבין חובות ע"ש היטב, ולפי דבריהם אכתי יש להסתפק אי שילה חשיב טפי מקום הנבחר מנו"ג, ואולי תלוי במה שחקרנו בשיטתם (שם) ע"ש היטב, וצ"ע].

סא. ואולי יש לישב דברי הרמב"ם, דבאמת אף לדעתו לא נהגה בנו"ג חובת עליה לרגל, אך לא מחמת חסרון בדין המקום אשר יבחר, אלא מחמת שעולת ראייה הויה חובת יחיד דלא קרבה בבמה גדולה [נע' בזה בפרק י"ג סימן ח'], וכל שפטור מהקרבן פטור מהעליה לרגל, דגדר המצוה ליראות בקרבן, ואף מחגיגה פטור נכמבואר בר"מ פ"ב מחגיגה ה"ד דכל הפטור מראיה פטור מחגיגה], וכיון דבעיקר שם המקדש במה גדולה יכולה ליקרות "המקום אשר יבחר", שפיר כללה הרמב"ם בכלל בית עולמים ושילה, דבכולהו איכא מצוה לבנות בית המקדש בכדי לחוג שם ג' פעמים בשנה, וגם במה גדולה דנו"ג שייכת בדין זה דמחמת עצם שם מקדש דידה ראוי להתקיים בה דין עליה לרגל דמיקריא המקום אשר יבחר, אלא דלמעשה אין מתקיים דין עליה לרגל בה מחמת חסרון צדדי שאין עולת ראייה קריבה בה.

סב. כ"כ להוכיח בתכלת מרדכי (על הרמב"ן פ' ראה), בשם הגאון ר"א שיי"ק (מח"ס עין אליהו), ובס' חשבונות של מצוה (להאדר"ת) מצוה ת"צ, ובאמבואה דספרי (פ' בעלותך).

סג. הבאנו כל דבריו בפ' ד' אות ד', ע"ש.

סד. וע"ע בס' פנים יפות (סוף פ' פנחס) שכתב דבנו"ג שלא היה הארון קבוע שם לא היה חיוב לעלות לרגל.

סה. וכן מבואר בתוס' חגיגה (י"ז ע"א ד"ה אף) דכתבו דמשמע מהירושלמי דיש תשלומין לעולת ראייה וחגיגה דעצרת.

סו. וע' בפרק י"ג סימן ח' מה שכתבנו לדון אי קריבה עולת ראייה בזמן היתר במות, והיינו אי אית לה שם חובת יחיד או חובת ציבור.

סז. והעירני הרה"ג רפ"פ, דבירוש' ברכות (פ"ב ה"א) איתא להאי מימרא דבגמ' מכות [שהבאנו לעיל] בשינוי קטן, דאיתא התם, מה היו פריצי הדור עושין היו הולכין אצל חלונותיו של דוד ואומרים לו דוד אימת יבנה בית המקדש אימתי בית ה' נלך, ע"כ. ומהא דלא אמרו "ונעלה לרגל" מדויק, דאף בזמן שהיה המשכן בגבעון נתקיימה מצות עליה לרגל [נכמבואר בירוש' ביצה], ולכן אמרו רק שרוצים שיבנה בית המקדש.

סח. כ"כ להוכיח בתכלת מרדכי שם, וע"ש שרצה לחדש שלא הקריבו בגבעון אלא בירושלים במקום המקדש, דכיון שקנה דוד את הגרן נבחר מקום המקדש, ומיקרי "מקום אשר יבחר" אע"ג דלא נתקדש לגמרי לאסור במות, ולהכי היה ליה שם המקום אשר יבחר לקיים ביה דין ראית פנים, ע"ש שהאריך בזה. וע' בהקדמה לס' עזרת כהנים (על מס' מדות), שרצה לדון דחיוב עליית הרגלים תלוי בארון [ע"ש שהאריך בזה], ולכן בכל ימי בנו"ג לא עלו לבמה הגדולה שבנו"ג אלא למקום הארון [שהיה כימי גבעון בירושלים], והביא ראייה דעכ"פ מזמן שקנה דוד את הגרן היה דין עליה

וצ"ב מה דמבואר בירוש' והרמב"ם הנ"ל דאף במה גדולה דנוב וגבעון מיקריא המקום אשר יבחר, ואית בה דין עליה לרגל.

והנה רש"י בב"מ (פ"ט ע"א ד"ה נתחייבו) ביאר אמאי לא נתחייבו במעשר בכניסתן לארץ בשבע שכיבשו ובשבע שחילקו, דכתיב גבי מעשר בפ' ראה (י"ד, כ"ב-כ"ג) "עשר תעשר וגו' ואכלת לפני ה' אלקיך במקום אשר יבחר", לכן כל זמן שהיה אהל מועד בגלגל עד שנבחרה שילה לא נתחייבו דלא היה מקום אשר יבחר, ומבואר דס"ל לרש"י דגלגל לא מיקרי מקום אשר יבחר ולכאור' ה"ה נו"ג. והעיר הגר"ע אלטשולר זצ"ל ס"ט, דא"כ היאך הקריבו פסחים בגלגל^ט, דבפ' ראה (ט"ז, ה-ו) כתיב "לא תוכל לזבוח את הפסח באחד שעריך וגו' כי אם אל המקום אשר יבחר ה' אלקיך לשכן שמו שם תזבח את הפסח", ובגמ' בדף קי"ח מבואר דהקריבו את הפסח בגלגל, ובגמ' בדף קי"ד ע"ב מבואר דילפינן מהאי קרא לאסור הקרבת פסח בזמן נו"ג בבמה קטנה דינו ליקרב דוקא בבמה גדולה דנו"ג^א, וצ"ע.

ועוד יש להעיר בסוגיא בדף קי"ט ע"א, דמסקינן שם דהא דאין חובת הבאת מעשר שני לבמה גדולה דנוב וגבעון לדעת ר"ש, הוא משום דמע"ש הוקש למעשר בהמה^ב, ולכאור' צ"ב למה לי היקש, דמהיכ"ת שיהא דין להביא מע"ש לנו"ג והרי במע"ש כתיב ואכלת לפני ה' אלקיך במקום אשר יבחר, ונוב וגבעון לא מיקרו המקום אשר יבחר^ג, וצ"ע יד.

ונר' לבאר את שורש הנדון, דהנה בפ' ראה (ט"ז, ט"ז) כתיב "שלש פעמים בשנה יראה כל זכורך את פני ה' אלקיך במקום אשר יבחר", הרי דבפרשה מבואר דמצות ראייה ברגלים, היא ליראות לפני ה' במקום אשר יבחר ה', ומעתה צריכין לדון אי במה גדולה דנוב וגבעון מיקריא המקום אשר יבחר ונכללת במצוה זו, או דלא מיקריא המקום אשר יבחר, ולא שייכא בה מצוה זו.

ובפשוטו לא מצינו מקור דבמה גדולה דנוב וגבעון מיקריא "מקום" אשר יבחר, דלענין שילה איכא פלוגתא בספרי (ע' בפרק ד'), אבל גלגל ונו"ג לא שמענו דמיקרי מקום הנבחר, ולפי המבואר (לעיל סי' ב') דבנו"ג לא היתה קדושת מקום, מסתבר דלא נחשב מקום הנבחר, דכיון דלא היה המקום עצמו מקודש, הרי דלא היתה בחירה על עצם המקום. וע' בחי' רבינו חיים הלוי על ר"מ (הל' בית הבחירה) שכתב בתוה"ד, "דקדושת מקדש היא קדושת מקום וכדכתיב המקום אשר יבחר", וא"כ בנו"ג דלא היתה קדושת מקדש לכאור' לא מיקרי מקום הנבחר.

ועוד, דהנה בריש פ' ראה (י"ב, ד"ה) כתיב "לא תעשון כן לה' אלקיכם [להקטיר לשמים בכל מקום, רש"י], כי אם אל המקום אשר יבחר ה' אלקיכם מכל שבטיכם לשום את שמו שם לשכנו תדרשו ובאת שמה, והבאתם שמה עולותיכם וזבחיכם", ומשמעות הפרשה [כדביאר רש"י] דהותרה ההקרבה בבמה רק בזמן דליכא מקום אשר יבחר, דבזמן שילה וירושלים דאיכא מקום הנבחר אין להקריב בכל מקום אלא במקום הנבחר, ומשמע דנו"ג לא הוי מקום הנבחר.

לרגל לירושלים, מגמ' סנה' ק"א ע"ב דאמרו שם "אמר לו דוד אביך פרץ פרצות בחומה כדי שיעלו ישראל לרגל" ומיירי שם בירושלים, אמנם לכאור' יש לדחות דכונת דוד היתה לפרוץ החומה בכדי שבזמן שיבנה הבית ע"י שלמה יוכלו לעלות לרגל, [וע"ש דלבסוף מסיק דאינו תלוי בארון אלא במקום הבמה הגדולה בנו"ג, שבה היה אהל מועד שעשה משה].

סט. בעל התקנת עזרא על מס' מעילה, הודפס במוריה (מנ"א תשנ"ד).

ע. וע"ש שכתב לתרץ לפי דברי התוס' בקידושין ל"ז ע"ב דהקריבו פסח בגלגל ע"פ הדיבור.

עא. שו"מ בפ' הגרי"פ לרס"ג (עשה פ"ד), שכתב בפשיטות דע"כ נו"ג מיקרי מקום אשר יבחר, דהרי בפסח כתוב המקום אשר יבחר ולכו"ע קרב פסח בנו"ג.

עב. ובהו"א דהגמ' למדו בהיקש שם שם מארון.

עג. ובעיקר קשה לרש"י הנ"ל שמיעט גלגל מהאי טעמא.

עד. ועמד בזה הגרי"פ שם.

ובן יש להעיר מהא דמבואר בתוס' בכמה מקומות [ונתבאר להלן סימן ט"ז], דאיכא דין הבאת ביכורים לנו"ג, אע"ג דכתיב ביה המקום אשר יבחר^ע, וצ"ע.

והנר' מוכח מכל הנ"ל, דאע"ג דנוב וגבעון לא מיקרי "המקום אשר יבחר" לענין איסור במות, לדינים אחרים בתורה שפיר חשיבא נוב וגבעון ל"מקום אשר יבחר", דבכל דין ודין איכא גדר אחר למקום הנבחר לדין המסוים, ואין לדמות דין אחד לחבירו, דבכל מקום מתפרש המקום הנבחר לפני הענין, דלענין איסור במות כונת הכתוב דאיכא מקום המקודש שהוא המקום הנבחר להקרבה, ולכן נאסרו שאר המקומות להקרבה, וודאי אין במה גדולה דנו"ג בכלל זה, כיון דאין מקומה מקודש להקרבה, אבל לענין הקרבת קרבן פסח, אין כונת הכתוב דבעינן להקריב קרבן פסח דוקא במקום המקודש, אלא דבעינן להקריבו במזבח הנבחר להקרבה, ולכן אף בשעת היתר במות הו"ג בכלל המקום הנבחר לענין הקרבת ק"פ, דכיון דהמזבח שבבמה גדולה הוא המזבח המקודש ביותר, איהו המזבח הנבחר להקרבה, ורק בו ראוייה ליעשות הקרבת קרבן פסח.

ותוס' סבירא להו דאף לענין ביכורים, מיקרי נו"ג המקום הנבחר, דכיון דאיכא דין להניח הביכורים ע"ג המזבח, הדין הבאה למקום הנבחר הוא מחמת דבעינן להביאו למזבח הנבחר, ושפיר מתקיים דין זה בנו"ג.

ולענין חובת עליה לרגל, יש לדון אי תלוי הוא במקום המקודש או במזבח המקודש, דכיון דענינו ליראות בעזרה לפני ה', אפשר לפרש דרק במקום מקודש חשיב ראית פנים, אמנם אפשר לפרש דאף במה גדולה דהיתה השכינה שרויה שם מחמת המזבח והאהל מועד המקודשים מיקריא מקום הנבחר ליראות לפני ה'. ומעתה יש לבאר שיטת הרמב"ם, דאיהו ס"ל דלענין עליה לרגל לא בעינן דוקא את המקום המקודש וסגי במזבח המקודש, ולכן חשיב נו"ג מקום הנבחר לעלות לרגל.

ולענין מעשר שני כפשוטו כיון דאינו קרב על גבי המזבח, הרי דבעינן שיהא המקום עצמו המקום הנבחר, ולא מהני לכך מזבח הנבחר, ולכן כתב רש"י בב"מ דגלגל לא מיקרי המקום הנבחר לענין מעשר [ולכאור' ה"ה נו"ג]^ט. והא דמבואר בסוגיא בדף קי"ט דמיקרי המקום אשר יבחר לענין מע"ש, ע' בפרק ט"ו סימן ג', שביארנו דנתחדש בסוגיא זו דין מיוחד דמיקרי בירה לענין מע"ש מגז"ש.

ויענין בחזקוני בפ' ראה (י"ב, ה) שפירש עה"פ "כי אם אל המקום אשר יבחר", לא פ' המקום לפי שהשכינה שרתה בכמה מקומות כמו גלגל שילה ונו"ג ובית עולמים, וחייב אדם לשנות לתלמידו דרך קצרה, ע"כ. הרי דאף גלגל ונו"ג מיקרי המקום אשר יבחר, ולדברינו הכונה לדברים מסוימים להקרבת ק"פ ולמעשר שני וביכורים.

סימן י'

בדין אמירת שם המפורש בנוב וגבעון

המפורש אלא במקום שהשכינה באה שם, וזהו בית הבחירה, שם נתן רשות לכהנים להזכיר שם המפורש בנשיאת כפים לברך את העם, ע"כ. למדנו דאין רשות להזכיר שם המפורש אלא בבית הבחירה, ויש להסתפק מה דין שילה ונו"ג, וברש"י סוטה ל"ח ע"ב (ד"ה מסוס)

בפ' יתרו (כ, כ"א) כתיב "בכל המקום אשר אזכיר את שמי אבוא אליך וברכתך", ופרש"י בכל המקום אשר אזכיר את שמי, אשר אתן לך רשות להזכיר שם המפורש שלי, שם אבוא אליך וברכתך, אשרה שכינתי עליך מכאן אתה למד שלא ניתן רשות להזכיר שם

עה. ואף הרמב"ן בפ' כי תבא שהסתפק בזה לא מיעט נו"ג משום שאינו מקום אשר יבחר, רק מחמת דבעינן "בית".

עו. וצ"ב לדבריו אמאי בזמן נו"ג היו הפירות חייבים במעשרות ומאי שנא מזמן גלגל, ונר' דס"ל לרש"י דדרשינן מקרא דהתם דאין חיוב מעשר חל מיד בכניסתן לארץ עד אשר יהא מקום נבחר, אך מזמן שילה שהיה מקום הנבחר תו לא פקע החיוב מהפירות אע"ג דהיה זמן מסוים שלא היה בו מקום הנבחר.

פירש אשר אבא אליך באהל מועד שבמדבר ובשילה ובבית עולמים, ע"ש. וביאר הנצי"ב (עמק הנצי"ב נשא פסקא ל"ט) דס"ל לרש"י דבבית הבחירה היה גילוי שכינה ג' פעמים בשנה בשעת ראית פנים, דכתיב יראה יראה, והיינו דוקא במקום אשר יבחר שנאמר בו דין ראית פנים, אבל מקום הבמה גדולה דנו"ג ס"ל לרש"י דלא נבחר ע"פ ה', ולא היה שייך ביה גילוי שכינה בשעת ראית פנים. וכ' דהרמב"ן בפ' ראה הסתפק בזה, ולרש"י היה פשוט דלא היה נוהג דין עליה לרגל בנו"ג, משום דלא היה שם גילוי שכינה.

הרי דדייק הנצי"ב מדברי רש"י דבנו"ג לא היה גילוי

שכינה ברגלים ולא נהג דין עליה לרגל ולכן לא מיקרי מקום אשר אבוא אליך, ולפיכך לא הותר שם להזכיר שם המפורש. אמנם יעוין בפסיקתא זוטרתא (מדרש לקח טוב, שמות פרק כ' אות כ"א) דמבואר דאף בנו"ג הותר להזכיר שם המפורש, וז"ל בכל המקום אשר אזכיר את שמי אבוא אליך וברכתיך. בכל המקום, יכול בכל מקום, ת"ל אשר אזכיר את שמי, זו בית הבחירה, שנאמר והיה עיני ולבי שם כל הימים (מ"א ט', ג'), ואומר והיה המקום אשר יבחר ה' אלהיך מכל שבטיך וגו' (דברים י"ב, י"א), אם כן מה ת"ל בכל מקום, לרבות נוב ושילה וגבעון, מלמד ששם המפורש אסור להאמר בגבולין, ע"כ.

סימן י"א

מזבח דשילה ונוב וגבעון

כפשוטו מזבח העולה שהיה בנוב וגבעון הוא מזבח הנחושת שעשה משה, דהעבירו לנוב וגבעון את האהל מועד [חזן מן הארון] ובו מזבח הנחושת שעשה משה, וכדכתיב בדברי הימים ב' (פרק א') "וילכו שלמה וכל הקהל עמו לבמה אשר בגבעון כי שם היה אהל מועד וגו', ומזבח הנחשת אשר עשה בצלאל", וכן מבואר בלשון רש"י בכמה דוכתי^{עז}.

אמנם בסוגיא בזבחים ס"א ע"ב מתבאר שאין זה דבר מוסכם, דאיתא שם אמר רב הונא אמר רב מזבח של שילה של אבנים היה, דתניא ר"א בן יעקב אומר, מה תלמוד לומר "אבנים", "אבנים", "אבנים" שלש פעמים, אחד של שילה ואחד של נוב וגבעון, ובית עולמים. ומקשינן מתיב רב אחא בר אמי, אש שירדה מן השמים בימי משה לא נסתלקה מעל מזבח הנחושת

אלא בימי שלמה, ואש שירדה בימי שלמה לא נסתלקה עד שבא מנשה וסילקה, ואם איתא מעיקרא הוא דאיסתלק ליה, ומשני הוא דאמר כרבי נתן, דתניא רבי נתן אומר מזבח של שילה של נחושת היה חלול ומלא אבנים.

והנה נחלקו המפרשים בפשט דברי הגמ', דהנה כפשוטו היה אפשר לפרש תירוץ הגמ' הוא דאמר כר' נתן, דאין סתירה לדברי רב הונא מהברייתא דסדר עולם, ואף לדעת רב הונא לא נסתלקה האש ממזבח הנחושת אלא בימי שלמה, ואע"ג דמילוי המזבח נשתנה בימי שילה מאדמה לאבנים, אין זה סיבה לסילוק האש, דאף בזמן המסעות במדבר לא היה המזבח ממולא באדמה, ואכתי נתקיימה האש של שמים, שהיתה מונחת על השפה של מזבח הנחושת^{עח}. ולפי"ז באמת לכו"ע היה מזבח הנחושת

עז. תמורה י"ד ע"ב (ד"ה אעיקר), "בגבעון דהתם הוא מזבח שעשה משה", ובמגילה ט' ע"ב (ד"ה אין), "במה גדולה זה מזבח של משה בעורו בנוב וגבעון", יומא נ"ג ע"א (ד"ה הבמה), "בגבעון היתה קדושה ששם מזבח שעשה משה".

עח. וכדביאר השטמ"ק (אות ו') וז"ל, מזבח של נחושת היה חלול ומלא אבנים, וכמו כן במדבר נמי היו ממלאין אותו בחנייתו, והאש של שמים היה מונח על השפה, וכשהיו נושאים אותו היו כופין עליו פסכתו כדי שלא ישרוף את הבגדים שהיו משימין על האש כשמביאים המזבח ממקום למקום, עכ"ל.

שעשה משה בשילה ובנוב וגבעון, אלא דמילוי המזבח נשתנה בימי שילה ונו"ג, והיה אבנים במקום אדמה^ט.

אמנם מדברי רש"י בסוגיא מבואר דאית ליה שיטה אחרת בפשט דברי הגמ', דרש"י (בד"ה הוא) כ' בזה"ל, הוא דאמר, רב הונא דאמר כרבי נתן, והא דלא אמרי' הוא דאמר כר"א בן יעקב, משום דר' נתן הוא דשמעי' ליה בהדיא מעשה היה כך, אבל מדר"א בן יעקב לא שמעינן אלא דהוכשר בשל אבנים, עכ"ל. ומהא דהקשה לרש"י אמאי לא אמרו דרב הונא ס"ל כר"א בן יעקב, מוכח דס"ל דאיכא פלוגתא תנאים בצורת המזבח דנו"ג ושילה, ותירוץ הגמ' הוא דרב הונא סובר כר' נתן [וכר"א בן יעקב], דפליגי אתנא דסדר עולם, וס"ל להני תנאים דהאש נסתלקה מעל מזבח הנחושת של משה. והשפ"א העיר אמאי פירש רש"י דאיכא מחלוקת בדבר ולא פירש דלא נחלקו כלל כדלעיל, וכתב דאולי מלשון "הוא דאמר" משמע ליה לרש"י דפליגי.

והנה לדעת רש"י צ"ב תירוץ הגמ', מהיכא היה מוכח לגמ' מדברי ר' נתן דאיהו סובר דהאש שירדה מן השמים נסתלקה בזמן שילה, ולכאור' אפשר לבאר את שיטתו בב' אופנים, א) אפשר לומר דס"ל לרש"י דלעולם האש היתה מונחת במקום המילוי ולא על השפה, ואף בשעת המסעות היו נושאים את המזבח ממולא באדמה^פ, דהרי לא היה גג למזבח^{פא}, ומעתה לר' נתן דס"ל דבשילה נתחלף המילוי מאדמה לאבנים ע"כ דנסתלקה האש מהמזבח, כיון דמקום האש הוא על המילוי. ב) אפשר לומר דסובר רש"י דבשעת המסעות לא היה המזבח ממולא אדמה^{פב}, וא"כ י"ל דהאש נתקיימה על השפה בשעת המסעות [וכמש"כ השטמ"ק], והכרח הגמ' דלדעת ר' נתן נסתלקה האש ממזבח הנחושת הוא, דכיון דהוצרכו להחליף את המילוי מאדמה לאבנים ע"כ הוצרכו לשנות

אף את דפוס הנחושת. וכ"כ בחק נתן שם, שביאר דר"נ סבר דנסתלקה, והא דקאמר ר' נתן של נחשת היה חלול וכו', לאו נחשת של משה אלא נחשת אחר שעשו ממנו דפוס ומלאו אבנים.

ובהמשך הסוגיא איתא תירוץ נוסף בגמ', דר"נ בר יצחק אמר מאי לא נסתלקה לא נסתלקה לבטלה, מאי היא רבנן אמרי שביבא הוה משדרא [כשהיו מקטירין על של אבנים היו זיקים ולהבות יוצאות מאש שמים שעל מזבח הנחשת של משה], רב פפא אמר אושפיזא הוה נקט וזמנין הכא וזמנין הכא. ומתבאר דשיטת ר"נ בר יצחק דבשילה היו ב' מזבחות, מזבח הנחשת שעשה משה ועוד מזבח אבנים, ולדעת רבנן היתה האש לעולם במזבח הנחושת ובשעת הקטרה היו יוצאין זיקין למזבח אבנים, ולדעת רב פפא היה האש עוברת ממש למזבח אבנים.

והנה כפשוטו משמע דהמזבח העיקרי היה מזבח האבנים שבשילה, ויש לעיין בגדר מזבח הנחושת אי היה כשר להקריב עליו. וע' באור"ש (פי"ד מפסחמ"ק ה"ד) שנקט דשייך שיהיו ב' מזבחות במקום המזבח בבית עולמים ותרווייהו כשירים להקרבה, וציין להא דמבואר בזבחים ס"א דבשילה היו ב' מזבחות מזבח אבנים ומזבח הנחושת ושביבא הוי משדר. ומשמעות דבריו דבשילה היו ב' המזבחות כשירין להקרבה, ואף למ"ד דשביבא הוי משדר.

והנה החזו"א (סוף סי' ל"א) כ' יש לעיין במזבח שילה איזה מהן כנגד הפתח, וגם בענין פלוגתא של מזבח בדרום ובצפון, איך היו שתי המזבחות, עכ"ד. ולכאור' אי נימא דעיקר המזבח היה מזבח האבנים הרי דדין הוא דאותו יניחו כנגד הפתח וכו' יהא ההלכתא דצפון, ומשמע קצת מדברי החזו"א כמו דנקט האור"ש,

עט. וכן ביאר השפ"א שם.

פ. ע' במלבי"ם בפ' יתרו (כ', כ"א) שביאר דפליגי תנאים בתו"כ אי בשעת המסעות היה דין שהאש על המזבח לא תכבה, וביאר דהתנא דס"ל דאף בשעת מסעות לא תכבה, סובר דאף בשעת המסעות היה ממולא אדמה, והתנא החולק סובר דלא היה ממולא בשעת המסעות, ובהכרח לא היתה אש בשעת המסע, ע"ש.

פא. כמבואר ברש"י בפ' תצוה (ל', ג') וז"ל מזבח העולה לא היה לו גג אלא ממלאים חללו אדמה בכל חנייתם, עכ"ל. [וע' בהוספות להעמק דבר פ' תרומה פכ"ז פס' ב', מה שהעיר בזה].

פב. וכ"כ רש"י בפ' יתרו (כ', כ"א) מזבח אדמה שהיה ממלא את חלל מזבח הנחושת אדמה בשעת חנייתו. הרי דמשמע ברש"י דרק בשעת חנייה היה ממולא אדמה ולא בשעת מסע.

דאף מזבח הנחשת שימש להקרבה ולכן מסתפק באיזה מזבח נאמרו דינים אלו.

ובם' תוה"ק העיר מדברי המדרש (במדבר רבה פרשה י"ח הובא ברש"י פ' קרח ט"ז ר'), אמר להם כדרכי הגוים יש נימוסין הרבה וכומרין הרבה כולן מתקבצין בבת אחת, ואנו אין לנו אלא ה' אחד ותורה אחת ומשפט אחד ומזבח אחד וכ"ג אחד. ולכאור' היה נר' מזה דלעולם אף בשילה היה רק מזבח אחד להקטרה, מזבח האבנים, ומזבח הנחשת לא שימש להקרבה אלא למקום עבור אש שמים, וצ"ע.

אמנם הנה בסוגיא בדף נ"ט ע"ב איתא, דמהא דהקריב שלמה אלף עולות בגבעון חזינן דמקום המערכה של מזבח הנחשת [של משה] דהיה אמה על אמה יכול להכיל הקרבת אלף עולות ביום א'. והנה אי נימא דהיה שם עוד מזבח אבנים, א"כ צ"ב מנין שהקריב אותם על מזבח הנחשת אולי הקריב על מזבח האבנים, והיה מזבח האבנים גדול משל נחשת, וכפי שהקשו תוס' שם (ד"ה והלא). ושם תירצו התוס' ד"ל דסמין אקרא דכתיב בהדיא על מזבח הנחשת שעשה בצלאל, הרי דתוס'

ביארו דהגמ' הוכיחה דע"כ דשלמה המלך הקריב בגבעון על מזבח הנחשת שעשה בצלאל, דכן מפורש בקרא שם, ומוכח דהיה ראוי להקריב אף על מזבח הנחשת^{פג}.

והנה בריש כריתות שנינו דשוחט ומעלה בחוץ חייבין על זדונו כרת ועל שגגתו חטאת, וביאר רש"י השוגג של המעלה בחוץ, כאשר העלה בחוץ בזמן איסור במות וכסבור במות צבור מותרות ומוקים לקרא בבמת יחיד, ע"ש. וע' ברש"י שם שפירש דכונת רש"י שהקריב בזמן איסור על המזבח של הבמה גדולה, והקשה הרש"י בזה"ל, לא הבנתי דאימתי נאסרו הבמות בשילה ובבית עולמים, הרי בשילה היתה בפנים הבמה הגדולה דהיינו מזבח שעשה משה, ואפילו לרב הונא בזבחים ס"א דעשו מזבח אבנים שמה מ"מ גם מזבח משה היה עומד אצלו ע"ש בפרש"י, ובבית עולמים הרי גנוז שלמה, עכ"ד.

ונראה דלפי המבואר בחק נתן ובשפ"א דלדעת רב הונא החליפו את הציפוי נחשת של המזבח, שפיר י"ל דבזמן שילה היה קיים מזבח של משה מחוץ למשכן ושפיר שייך ביה העלה בחוץ^{פד}.

סימן י"ב

ימי נוב וגבעון

קו"ח ע"ב, אהל מועד שבנוב וגבעון חמישים ושבע, מנא לן דכתיב ויהי כהזכירו את ארון האלקים, ותנא כשמת עלי הכהן חרבה שילה ובאו לנוב, כשמת שמואל הרמתי חרבה נוב ובאו לגבעון, וכתיב ויהי מיום שבת הארון בקרית יערים וירבו הימים ויהיו עשרים שנה וינהו כל בית ישראל אחרי ה', הני עשרים שנה, עשר שנה שמואל שמואל בעצמו ושנה שמואל

ושאול, ושתיים שמלך שאול ושבע דדוד, כדכתיב וכו' והימים אשר מלך דוד על ישראל מ' שנה, בחברון מלך ז' שנים, ובשלמה כתיב ויחל לבנותו בשנת ארבע למלכותו.

ומבואר ברש"י שם החשבון, דמחורבן שילה היה הארון ז' פה^{פז} חדשים אצל פלשתים^{פח}, ואח"כ החזירוהו

פג. ולפי המבואר לעיל בשם החק נתן דבשילה ונוב וגבעון החליפו את הנחשת שעל המזבח, צ"ב מהפס' דמבואר להדיא דהקריב על מזבח הנחשת שעשה משה וצ"ע, [וע"ע בטהרת הקדש בדף ס"א ע"ב].

פד. ומה שכתב הרש"י דאף לרב הונא היה מזבח הנחשת עומד שם לכאור' תמוה, דהיינו דוקא לדעת ר"נ בר יצחק.

פה. כן הוא ברש"י תמורה ט"ו, ובגיר' רש"י שלפנינו ד' חדשים, אמנם ע' בהגה' ב"ש דצ"ל ז' חדשים.

פו. כמבואר בשמואל א' (ו', א') "ויהי ארון ה' בשדה פלשתים שבעה חדשים", אמנם יעוין בשטמ"ק תמורה ט"ו (אות ט"ז) שכתב דהיה בשדה פלשתים י"ב חדשים, וביארו דבריו ע"פ המבואר בתנא דבי אליהו (פרק י"א) דכונת הפס' דאחר שהיה הארון בעריהם של פלשתים הניחו אותו בשדה ז' חדשים, וא"כ אפשר לומר דהיה בעריהם ה' חדשים.

והעבירו אותו לקרית יערים, ועמד שם כ' שנה^פ, עד שכשהמליכו את דוד על כל ישראל העביר את הארון לעיר דוד, והיה שם ל"ג שנה של מלכות דוד ועוד ד' שנים שמלך שלמה עד שהתחיל בבנין הבית, והיינו ל"ז שנה, לכן סה"כ השנים של זמן נו"ג הוא נ"ז.

ובירושלמי סוף פ"ק דמגילה ובבבליא דסדר עולם (פי"ג) מבואר שהיה האהל מועד בנוב י"ג שנה, דשמואל מת קודם שאול ד' חדשים [נמבואר ברש"י תמורה ט"ו, ובבבליא דסדר עולם שם], ואז חרבה נוב^פ, והיינו י"ג שנה, עשר שמלך בעצמו, א' עם שאול וב' דשאול. וע"ש בירושלמי דימי נוב וגבעון נ"ז שנה, י"ג בנוב ומ"ד בגבעון^פ.

והנה בסדר עולם (פרק י"ג) איתא, בתחילת אלו הכ' שנה [שהיה הארון בקרית יערים] הביאו את אוהל מועד לנוב. ומשמע שהביאו את האהל מועד לנוב רק אחר ששב הארון משדה פלשתים ולא מיד במיתת עלי, וכן לשון הרד"ק בשמואל א' (ז, ה) "ומעת שבה הארון לקרית יערים הביאו את אוהל מועד אל נוב". ומלשון המשנה באו

לנוב וגבעון הותרו הבמות, משמע דרך מזמן שהביאו אהל מועד לנוב הותרו הבמות, ולפי המדויק בסדר עולם דהעבירו את אהל מועד לנוב רק אחר ז' חדשים, א"כ נמצא דבז' חדשים שהיה הארון בשדה פלשתים אכתי היה איסור להקריב בבמה, דאכתי לא באו לנוב. אמנם בסוגיא בע"ז כ"ד ע"ב מבואר להדיא דאף קודם שבא הארון לקרית יערים [בזמן הקרבת הפרות בבית שמש] הותרו הבמות, ומוכח דמיד שמת עלי וחרבה שילה הותרו הבמות, וכן מסתבר דהרי מיד במות עלי חרבה שילה ובטל שם מנוחה דשילה ואמאי יאסרו הבמות, ולפי זה צריכים לדחוק בלשון המשנה באו לנו"ג, דאף קודם שהובא אהל מועד לנוב מיקרי שבאו לנוב, דהתחיל זמן הנקרא זמן נוב וגבעון.

וע' ברש"י בע"ז שם, שכתב דבאותו הזמן "במה גדולה בנוב היתה", ומבואר ברש"י דאף קודם שהעבירו הארון לקרית יערים היתה במה גדולה בנוב, ולכאור' כונתו דאף האהל מועד היה שם ודלא כמדויק בסדר עולם הנ"ל^ז.

סימן י"ג

סוף ימי גבעון

אך הנה בבבליא דסדר עולם (פי"ד) איתא, אבל אוהל מועד שעשה משה במדבר ומזבח הנחושת וכו' היו בבמה בגבעון, ואת צדוק הכהן ואחיו הכהנים לפני משכן ה' בבמה אשר בגבעון וכו', וכך היו עושין כל נ' שנה בגבעון עד שבאו לבית עולמים. וביאר הגר"א

הנה בגמ' בדר' קי"ח ע"ב מבואר דימי נוב וגבעון נ"ז, ומבואר בירושלמי [מגילה פ"א], דהיינו י"ג שנה בנוב ומ"ד בגבעון, וסיום ימי גבעון בשנת ד' למלכות שלמה שהתחיל בבנין המקדש, [והארכנו בזה לעיל סימן י"ב].

פו. וע' באברכנאל (שמואל א', כ"א) שפירש דדוד הלך לנוב "לפי שהיה אז ארון האלקים בנוב, ורצה להשתחוות לפני ה' ולשאול על עניניו קודם שילך", וצ"ע.

פח. אמנם יעוין בילקוט (שמואל רמז קל"ט) דמבואר דשמואל עצמו הביא את אהל מועד לנוב, וכבר עמד בזה בספר קול הרמ"ז (סוף זבחים).

פט. וע' ברדב"ז (פ"א מבית הבחירה ה"ב) שכתב, ולא נתפרש כמה היו בנוב וכמה היו בגבעון, ולפי הנראה ל"ב היו בנוב וכ"ה בגבעון, ע"ש ראיתו, וע"ע בח"א למהרש"א זבחים קי"ח ע"ב, שכתב דימי נוב י"א שנה וימי גבעון מ"ו שנה, וצ"ע.

צ. וע' בס' בד קודש שכתב לישב ע"פ דברי המאירי שהובא בפרק ט' סימן א' דמזבח הקבוע לשם כל הציבור חשיב במה גדולה, וא"כ י"ל דאף קודם שהביאו את אהל מועד לנוב היה שם מזבח המיועד לכל הציבור והיה

(שם בפרק י"ג) "ונ' שנה של גבעון דהיינו מ"ם של דוד ויו"ד של שלמה, ותחילת שנה י"א נגמר ביהמ"ק", דהיינו דהסדר עולם מנה את שנות גבעון נ' שנה עד שנה י"א למלכות שלמה דאז נגמר בנין בית המקדש, ולפי המבואר בסדר עולם בפרק י"ג דימי נוב היו י"ג שנה הרי יוצא דימי נו"ג היו ס"ג שנה.

וע' בתפא"י (זכחים שם) שהעיר על המבואר בגמ' דימי נוב וגבעון נ"ז שנה, דע"כ היה האהל מועד בנוב וגבעון טפי מנ"ז שנים, דהרי הבית נבנה ונגמר בשנת י"א לשלמה המלך ואז הובא המזבח מגבעון לירושלים^{צא}, [ונמצא דימי אהל מועד בנו"ג היו לפחות ס"ג שנה], וצ"ע^{צב}.

ובלחם שמים ליעב"ץ (זכחים שם) הביא החשבון של נ"ז שנה בנו"ג דמסתיים בשנה רביעית דשלמה והוסיף בזה"ל, ואם אז התחיל איסור במות צ"ל שבנה המזבח תחילה, ושמא גם היכל וקדק"ד בכלל בנה בשנה אחת הראשונה לבנינו של בית, אע"פ שלא השלים כל הבנין עד כלות שבע שנים וכו', מ"מ במה שהיה צריך לעבודה ההכרחית ודאי היה זריז במלאכתו שלא לעכב ההקרבה, ע"ש. הרי דחידש היעב"ץ דאפשר לומר דמיד בתחילת בנין הבית נאסרה ההקרבה בבמה כיון דבנה המזבח ההיכל וקדק"ד וכל הנצרך לעבודה, וצ"ב לפי"ד

היאך הקריבו בזמן זה בגבעון כמבואר בסדר עולם הנ"ל^{צג}.

ונר' דמוכח מזה דאע"ג דהיה זה זמן איסור במות, מכל מקום הותר להקריב בבמה גדולה שבגבעון, והיינו משום דהקרבה בבמה גדולה לא בעיא להיתר במות, ואפילו בזמן איסור במות מותר להקריב בבמה גדולה [והסתפקנו בזה בפרק ט' סימן ג'^{צד}].

ולפי"ז איכא ישוב למה שהערנו לעיל, דבאמת הזמן שהקריבו בבמה גדולה דנוב וגבעון היה ס"ג שנה כמבואר בסדר עולם הנ"ל, אך מה שאמרו בגמ' דימי נוב וגבעון נ"ז שנה, הכונה לזמן היתר במות דנו"ג, דהגמ' חילקה את הזמנים לזמני היתר ואיסור במה, ומנו את ימי איסור במה דשילה וזמן היתר במה דנו"ג, וזמן היתר ההקרבה בבמה בזמן שהיה האהל מועד בנו"ג היו באמת נ"ז, והיו עוד ו' שנים שהקריבו בגבעון, אע"ג דנאסרו הבמות עד שנשלם הבית והעבירו את האהל מועד מגבעון לירושלים.

והנה במלכים (א, ג', ג') כתיב "ויאהב שלמה את ה' ללכת בחקת דוד אביו רק בבמות הוא מזבח ומקטיר", והנה פס' זה מייירי קודם בנין בית המקדש בזמן נו"ג שהותרו הבמות, ומשמעות הכתוב דהא דהקריב

לו דין במה גדולה. והוסיף שם דאולי גם עשו קלעים סביב המזבח ע"ש, ולפי"ז אפשר לומר דבאו לנוב הכונה לשם במה גדולה, אע"ג דאת האהל מועד הביאו רק אח"כ.

צא. וע"ש בתפארת יעקב שהעיר על דבריו דמדברי הש"ס נראה דמיד בשנה שהתחיל שלמה לבנות את בית המקדש העבירו את אהל מועד לירושלים ע"ש, וע"ע במלבי"ם (מלכים א', א', ג', וביתר אריכות בדברי הימים ב', פרק א' פס' ג'), שכתב לחדש דאחר שהעלה שלמה המלך אלף עולות בגבעון העביר את האהל מועד לירושלים למקום הארון, וזה היה קודם שהתחיל בבנין המקדש.

צב. וע"ע בהר המוריה פ"א מהל' בית הבחירה ה"ב ס"ק ד'.

צג. וע' בס' יריעות שלמה (בית הבחירה פ"א ה"ג) שרצה לחדש דאף בגבעון נאסרה ההקרבה, דמיד בשנה הראשונה נבנה הבית עם כל הדברים הנצרכים לקרבות ומאותה שעה נאסרה ההקרבה בגבעון, ורק הארון לא הכניסו עד השנה השביעית, אך אין הארון מעכב בהקרבה. אמנם שוב הביא מדברי ילקוט צו (רמז ת"פ) דקרוי למאה ושש עשרה שנה היתה האש [על המזבח] מחזיק בה עצו לא נשרף ונחושתו לא ניתך. וביאר בזי"ר שם החשבון, ל"ט במדבר, וי"ד שכבשו וחלקו, וי"ג שנה בנוב וחמישים שנה בגבעון, הרי קט"ז. הרי דמוכח דהקריבו בגבעון נ' שנה, ומינה דהקריבו בנו"ג ס"ג שנה, וע"כ דעד שגמרו בנין הבית הותרו הבמות.

צד. ומבואר עוד דבר חידוש דשייך שיהא ב' מקומות הנבחרין להקרבה בזמן אחד, ע' מש"כ בפרק ט' סי' ב'.

שלמה בבמה לא היה דבר הראוי, אפילו קודם שהתחיל לבנות את בית המקדש, וצ"ב הטעם^{צה}.

וב' המש"ח (ראה, י"ב, י"ג) לבאר, דאחר שדוד המלך קנה את הגורן מארונה היבואי בנה מזבח במקום המקדש והקריב שם עולות כתיב, "ויענהו באש מן השמים על מזבח העולה", ומזה הבין דוד המלך שזאת הנחלה והמנוחה, והתחיל להתנהג בירושלים כמו בקדושת אהל מועד, שאין זר מקריב בה, וכתיב "ויאמר דוד זה הוא בית אלקים וזה מזבח לעולה לישראל", דהיינו שלא יזבחו במקום אחר לבד בבמת ציבור שבגבעון, שכיון שיש בית אלקים הבמות אסורות, וזה הכונה בפס' "רק בבמות הוא מזבח ומקטיר", שלא שמר כפי מה שצוה דוד אביו שלא יקטירו ויקריבו בבמות.

הרי דחידש לן המש"ח חידוש גדול, דדוד המלך סבר דמשעה זו נאסרה ההקרבה בבמה^צ. ועל זה אמר הכתוב "ויאהב שלמה ללכת בחקת דוד אביו רק בבמות הוא מזבח ומקטיר", שלא שמר כפי מה שצוה דוד אביו שלא יקטירו ויקריבו בבמות.

אמנם יעוין ברמב"ם בפיה"מ (פ' פרת חטאת) שכתב, אחר שחרב שילה בעונות אבותינו הקימו את אהל מועד שנעשה במדבר בנוב ואח"כ חרב נוב הקימו אותו בגבעון ועמד בגבעון ובנוב נ"ז שנה ובתוך זמן זה היתה ההקרבה מותרת בבמות עכ"ל. הרי דמבואר

להדיא ברמב"ם דכל אותן נ"ז שנה היתה ההקרבה מותרת בבמות, אף אחרי הזמן שקנה דוד את הגורן^צ.

והנה נתבאר מהמש"ח והיעב"ץ דאף קודם שנגמר בנין הבית נאסרו הבמות, ובתוס' בשבועות ט"ו (ד"ה אין) מבואר דשלמה המלך קידש את העזרה רק בשעה שגמר את הבנין^צ, וא"כ צ"ב אמאי יאסרו הבמות קודם שקידשה שלמה בקדושת עזרה.

ונראה לבאר ע"פ מה שכתב בחי' מרן רי"ז הלוי (דף פ"א) דקדושה לחוד ובחירה לחוד ואף דהקדושה היתה ע"י שלמה אבל בחירת בית עולמים היתה ע"י דוד, ע"ש מה שהאריך בזה. ונתבאר בפרק כ' סימן א', דלדעת רבינו חיים [שהובא בתוס'] לאחר חורבן ירושלים נאסרו הבמות אף למ"ד דלא קדשה לעתיד לבא, מחמת שהבחירה לא בטלה, ומשום לתא דבחירת ירושלים נאסרה ההקרבה בבמות. א"כ שפיר י"ל דמיד שנבחר מקום המקדש ע"י דוד נאסרו הבמות, משום בחירת ירושלים^צ.

אמנם כפשוטו נקטינן דלא נאסרו הבמות עד שנגמר בנין הבית, וצ"ל דהבחירה לא אסרה עדיין כיון דאכתי לא נשלם בנין הבית, ואולי דהא גופא מה דהיתה הקרבה בנו"ג [על פי הדיבור], הוי הפקעה לחלות הבחירה, דיסוד דין בחירה הוא דנבחר המקום לבדו להקרבה ולא

צה. ע' ברש"י שם שפירש דכונת הכתוב לגנותו ע"כ ששהה את בנין בית המקדש ד' שנים, וע"ע ברד"ק (וכע"ז במצודות) שביאר דדוד המלך היה מקריב רק בגבעון או בירושלים ולא בשאר במות, כי הרבות הבמות מביא אדם לע"ג, כי הוא משפט הגוים שבונים במה בכל הר וגבעה תחת כל עץ רענן.

צו. ומבואר כמו שהוכחנו מהיעב"ץ דאע"ג דנאסרה ההקרבה בבמה הותרה ההקרבה בבמה גדולה, ועוד דהיו באותו זמן ב' במות גדולות.

צו. וע' ברד"ק (שמואל א', ד', י') שכתב באו להם לנוב הותרו הבמות כל זמן שהיה אהל מועד בנוב וגבעון עד שנבנה בית עולמים שנאסרו. וע' ברלב"ג (שמואל ב', כ"ד) שביאר דדוד העלה העולות לאחר שקנה הגורן, דכיון דלא נאסרו הבמות עד שנבנה בית המקדש היה דוד יכול להקריב בעצמו העולות שם אע"פ שהיה זר. וע"ע בשו"ת מהרי"ט (ח"א סי' קל"ז) שכ' בתוה"ד דבנו"ז שנים שהיה המשכן בנוב וגבעון הותרו הבמות. וכן פירש הרע"ב וז"ל וכל ימי נוב וגבעון היו חמישים ושבע שנה, וכל זמן זה היו הבמות מותרות, עכ"ל.

צח. דע"ש שכתבו שהקידוש היה בסוכות כמבואר במו"ק, וע"ש דמירי בזמן שנגמר הבית.

צט. וע' בקונטרס עבודת יוה"כ שכ' בשם הגר"מ בן הגר"ח דאסור במות שמחמת "בחירת ירושלים" אוסר הקרבה בבמה קטנה אך אין אוסר הקרבה בבמה גדולה, ולכן הותר לשלמה להקריב באותו זמן בבמה גדולה שבנו"ג.

ובס' תכלת מרדכי^פ כתב לחדש דהקרבנה זו לא היתה בבמה גדולה דנו"ג, אלא במקום המקדש בירושלים, דמשעה שדוד המלך קנה הגורן מארונה [ע"פ הנבואה של גר הנביא], נחשב מקום המקדש ל"מקום אשר יבחר", ולכן נהג שם דין ראית פנים עם עולת ראיה, דכיון דהמזבח כבר היה שם א"כ היו יכולין להקריב עולות ושלמים שאין צריך מקום עזרה להם [דלא גרע משאר במות], ורק לענין לאסור שאר במות היו צריכין קידוש המקום ובנין הבית בקדוש מנחה ולחמי תודה.

מקום אחר, וע"כ דעל פי הדיבור נאמר דהדין בחירה נשלם רק בגמר בנין הבית^פ.

והנה בירוש' ביצה (פ"ב ה"ד) שנינו דדוד המלך מת בעצרת והיו כל ישראל אוננין והקריבו עולות ושלמים למחר, ונתבאר לעיל סימן ט' דהקריבו שם עולת ראיה ושלמי חגיגה, ומוכח מזה דאף בזמן נז"ג נהגה מצות ראיה פנים, והקריבו עולת ראיה בבמה גדולה דנו"ג.

סימן י"ד

ישיבה בעזרה ודין מורא מקדש בזמן היתר במות

שם דין במה קטנה], וצ"ב אמאי נוהג שם הדין דאין ישיבה בעזרה, וצ"ע.

והנראה בזה בהקדם מה דיש לבאר בעיקר גדר הדין דאין ישיבה בעזרה, דהנה בעיקר גדר האיסור לישב בעזרה ע' בר"מ פ"ז מהל' בית הבחירה דמבואר דהוא מדין מורא מקדש, דבה"א שם כ' מצות עשה ליראה מן המקדש שנאמר ומקדשי תיראו, והמשך ההלכות כולן עוסקות בהל' מורא מקדש, ובהל' ו' כתב ואסור לכל אדם לישב בכל העזרה ואין ישיבה בעזרה אלא למלכי בית דוד בלבד, וכו'. וכן מבואר להדיא בספר המצוות (מצוה כ"א) דמנה איסור הישיבה בכלל מצות מורא מקדש, ע"ש.

אמנם ברש"י נר' דאית ליה דרך אחרת בזה, דבסוטה שם (ד"ה אין) כתב רש"י דאין ישיבה בעזרה דאין כבוד שמים בכך, ואפילו מלאכי השרת אין להם שם ישיבה דכתיב עומדים ממעל לו וכו', ע"ש. והנה מלאכי השרת אין עומדין בבית המקדש, והיאך למדים מהם דיני מורא מקדש, ומבואר ברש"י דאין יסוד האיסור משום לתא דמורא מקדש, אלא הוא דין במקום שהוא

א. אי נוהג הדין דאין ישיבה בעזרה

הנה קיי"ל דאין ישיבה בעזרה אלא למלכי בית דוד בלבד, ובגמ' סוטה מ' ע"ב ויומא ס"ט ע"ב ילפינן דלמלכי בית דוד הותרה הישיבה בעזרה, מהא דכתיב בשמואל ב' (ו', י"ח) גבי דוד המלך "ויבא המלך דוד וישב לפני ה'".

ויעוין בריטב"א שם שכתב בזה"ל, פרש"י ז"ל דכתיב בדוד (ויק) וישב לפני ה', ואע"ג דבימי דוד לא הי' שם אלא משכן שהיה בשילה או בנוב וגבעון, אף שם היה מקום מקודש כעין עזרה שאין בו ישיבה לאחרים. ומבואר בריטב"א דפירש את הפס' "וישב דוד לפני ה'", דדוד המלך ישב בעזרה שבגבעון^ק, וביאר הריטב"א דשם שפיר נוהג הדין דאין ישיבה דהיה שם מקום מקודש כעין עזרה^ק.

אמנם ע' ברש"י וברד"ק בשמואל ב' שם שפירשו לפני ה' "לפני הארון". והנה בזמן הנ"ל היה הארון בעיר דוד, ולא היה במקום המשכן בגבעון, ומבואר דבמקום הארון היה איסור ישיבה אע"ג דלא היה למקום זה תורת עזרה ולא היה קדוש בקדושת עזרה [והיה למזבח

ק. וע' בזבחי אפרים בדף כ"ד, שביאר שדוד קידש מקום המקדש שתחול הקדושה כשיגמר בנין המקדש, ע"ש.

קא. פירוש על הרמב"ן עה"ת מהג' רמ"ג יפה זצ"ל פ' ראה.

קב. וכ"כ המהרש"א בסוטה שם.

קג. ומדבריו משמע דלא הוי עזרה ממש רק כעין עזרה, וצ"ב גדר הדברים.

ב. מורא מקדש בנוב וגבעון

יש להסתפק אי נהג דין מורא מקדש במקום הבמה גדולה דנו"ג, ונראה להביא ראיה מגמ' מפורשת, דאיתא ביומא נ"ג, דכאשר יוצא ממקום המקדש, יוצא ופניו כלפי המקדש, ומבואר התם דילפינן ליה מקרא בדברי הימים ב' "ויבא שלמה לבמה אשר בגבעון ירושלים", דמקשינן וכי מה ענין גבעון אצל ירושלים, אלא מקיש יציאתו מגבעון לירושלים לביאתו מירושלים לגבעון, מה ביאתו מירושלים לגבעון, פניו כלפי במה כדרך ביאתו, אף יציאתו מגבעון לירושלים פניו כלפי במה כדרך ביאתו.

ומבואר דבבמה גדולה דגבעון נוהג האי דינא שהיוצא מהבמה צריך לצאת כשפניו כלפי הבמה כדרך ביאתו, והנה דין זה הוא מהלכות מורא מקדש, וכמבואר ברמב"ם (פ"ז מבית הבחירה ה"ד) וז"ל, כל שהשלים עבודה ונסתלק לו אינו יוצא ואחוריו להיכל אלא מהלך אחורנית מעט מעט ומהלך בנחת על צדו עד שיצא מן העזרה, וכו' כל זה ליראה מן המקדש.

ונמצא לפי"ז דמוכח מהגמ' דגבעון נהג דין מורא מקדש, ולכן היה נוהג ביה הדין שיוצא מהבמה ופניו כלפי הבמה, וכן מוכח לדעת הרמב"ם מהא דנוהג איסור ישיבה בעזרה בזמן נו"ג, דהרי הרמב"ם כתב דאיסור ישיבה בעזרה הוא מלתא דמורא מקדש, ומוכח ע"כ דאף בזמן נוב וגבעון, נוהג איסור מורא מקדש במקום הבמה הגדולה שבנו"ג.

ובס' תוה"ק הביא ראיה מדברי המאירי שלא נהג דין מורא מקדש בנוב וגבעון, דהנה המאירי ביבמות ו' ע"ב כתב, דהדין מורא מקדש בעזרה הוא מדא' אבל בהר הבית אינו אלא מדברי סופרים, וביאר המאירי טעם

לפני ה', דאין לישיב לפני ה', ודינא דאין ישיבה בעזרה אינו תלוי בקדושת העזרה, רק דמקום העזרה מקרי לפני ה' ולפיכך אין בו ישיבה, ולזה שפיר הביא רש"י ראיה מהא דהמלאכים עומדין לפני ה', דאינו דרך כבוד לישיב לפני ה'.

ומעתה לפי"ז, דברי רש"י הנ"ל דהיה איסור ישיבה לפני הארון בעיר דוד אע"ג דלא היתה שם קדושת מקדש, אתי שפיר לשיטתו דהדין ישיבה בעזרה אינו תלוי בקדושת העזרה שבמקדש, אלא הוא דין דאין לישיב לפני ה', ולכן שפיר שייך איסור לישיב במקום דלפני הארון, דמיקרי לפני ה' ק"י.

ויש לעיין לדעת רש"י אי נאסרה הישיבה אף בעזרה שבגבעון, דאולי י"ל דכיון דהמקום דלפני הארון חשיב לפני ה', נמצא דלפני ה' היינו לפני הארון, וממילא מקום העזרה של הבמה גדולה דנו"ג לא מיקרי לפני ה' לענין הדין דאין ישיבה בעזרה, כיון דלא היה שם הארון, אמנם מסתבר לומר דכיון דהיתה שם קדושת עזרה מיקרי המקום לפני ה' לענין זה. וע' בפרק ט"ו סימן ג', שנתבאר דלמקום הבמה גדולה יש שם לפני ה' לענין הדינים התלויים במזבח, כיון דהמזבח בנו"ג מיקרי מזבח ה', ויש לעיין אי מחמת דהמזבח מיקרי מזבח ה' חשיב המקום שלפני המזבח לפני ה' לענין איסור ישיבה ק"י.

והנה לשיטת הרמב"ם דהדין דאין ישיבה בעזרה הוא מדין מורא מקדש ותלוי בקדושת עזרה, ע"כ צ"ל דדוד המלך ישב בעזרה של משכן גבעון, כדביאר הריטב"א, דלפני הארון בעיר דוד לכאו' לא נהג דין מורא מקדש.

קד. ע' בשו"ת שדה יצחק (ס' י"ד פ"ב-פ"ג) דהגאון ר' שלמה פיינזילבר (מח"ס יריעות שלמה) רצה להוכיח מזה דהמזבח שלפני הארון היה לו דין במה גדולה, וממילא היה שם אף קדושת עזרה, ובעל השדה יצחק דחה דבריו, דאיסור ישיבה בעזרה הוא מחמת כבוד השכינה ולכן מחמת הארון אסור לישיב, ע"ש.

קה. ובגלגל דהיה שם הארון פשוט דהיה איסור ישיבה בעזרה דגלגל דודאי מיקרי לפני ה', אך יש לעיין בזמן שיצא הארון למלחמה אי הותרה הישיבה, דאולי כיון דהיה מקום הארון בבמה הגדולה, חשיב מקום הארון מקודש לקודש [ע' מנחות כ"ז, וע' בפרק ו' מש"כ בזה] ומחמת זה מיקרי מקום העזרה לפני ה', אך אולי י"ל דכיון דלא היה הארון קבוע לא מיקרי מקודש לקודש, וצ"ע.

הדבר "דמן התורה הר הבית מותר בכך שהרי מחנה לויה הוא ואין קרוי מקדש אלא מה שאם נכנס לשם בטומאה חייב". ומתבאר במאירי דכיון דבהר הבית אין הנכנס בטומאה חייב, לכן לית ליה דין מקדש בכדי שיהא נוהג ביה דין מורא מקדש מדאו'. וא"כ לפי המבואר במאירי סוטה ט"ז דלגיר' רש"י בסוגיא שם הנכנס בטומאה למחנה שכינה דנו"ג אינו חייב^ק, א"כ ה"ה דלא יהא נוהג ביה דין מורא מקדש מדאו', ע"כ ראיתו.

אמנם נראה דיש לדחות, די"ל דכל כונת המאירי דבמקדש שבירושלים חזינן דאיכא חילוקי קדושות, דמקום הר הבית אינו מקודש כמו העזרה לגבי טומאה, ולכן סימן הוא דאינו חלק מגוף המקדש שבירושלים, אבל בנוב וגבעון מה דלא נהג ביה כלל איסור כניסה בטומאה, היינו מחמת דלא היתה ביה קדושת מקום^ק לחייב הנכנס בטומאה, דבנו"ג למקדש עצמו יש קדושה פחותה, אך אכתי אין זה ראייה דלית ליה שם מקדש לענין דין מורא מקדש, וכדחזינן ברמב"ם ריש הל' בית הבחירה ובכס"מ שם, דבבנית הבמה גדולה דנו"ג איכא קיום מצות "ועשו לי מקדש"^ק.

ג. לדעת רש"י אי מותרת אכילת קדשים בשיבה בבמה לפני הארון

הנה תוס' ביומא כ"ה הקשו אהא דמבואר בגמ' בזבחים דיושב אוכל בקדשים, והרי אין ישיבה בעזרה,

ותירצו תוס' בשם ר"י בן אברהם דאע"ג דאין ישיבה בעזרה אלא למלכי בית דוד, הני מילי לדברים דלאו צורך עבודה, אבל אכילה [ד]צורך עבודה היא דכתיב ואכלו אותם אשר כופר בהם, שהכהנים אוכלים ובעלים מתכפרים מישראל שרי וכו', אי נמי י"ל היינו טעמא דמותר לישב ולאכול קדשים, דבאכילת קדשים כתיב בהו למשחה לגדולה כדרך שהמלכים אוכלין והיינו מיושב.

ומעתה יש להסתפק לדעת רש"י דאסור לישב בבמה שלפני הארון, דמיקרי מקום דהוא לפני ה', האם מותרת אכילת קדשים שם בשיבה, האם באכילת קדשים בבמה מתקיים דינא דואכלו אותם אשר כופר בהם דמיקרי צורך עבודה, ועי' מש"כ בפרק ט"ו סימן ו'.

וכן יש להסתפק אי בקדשי במה קטנה איכא דין לאכלן למשחה דרך גדולה, ועי' בפרק ט"ו סימן ז' שהבאנו דתלי בפלוגתת הראשונים אי באכילת בעלים איכא דין לאכלן למשחה דרך גדולה, ע"ש.

ולבאו' איכא עוד סברא דלדעת רש"י לא תותר האכילה לפני הארון, כיון דאפילו אי נימא דמתקיים באכילה זו דינא דואכלו אותם אשר כופר בהם והוי צורך העבודה, ואיכא דין למשחה, אך עכ"פ אינו צריך לאכול הקדשים דוקא במקום זה לפני הארון, דקדשים הקריבים בבמה נאכלין בכל מקום, ואמאי נימא דהותר האיסור ישיבה לפני הארון מחמת אכילה זו, שראויה ליעשות במקום אחר.

סימן ט"ו

דין ביכורים בזמן נוב וגבעון

ומשמע בספרי דרק שילה ובית עולמים מיקרו המקום אשר יבחר לחייב הבאת ביכורים, אבל במה גדולה דנו"ג לא מיקריא המקום אשר יבחר ולא נוהג בה דין ביכורים^ק.

יש לדון אי איכא דין הבאת ביכורים לבמה גדולה דנו"ג, והנה איתא בספרי (כי תבא) והלכת אל המקום אשר יבחר ה' אלקיך לשכן שמו שם, זה שילה ובית עולמים.

קו. ע' מה שהארכנו בזה לעיל סימן ז'.

קז. וגם לא היה משכן גמור כיון דלא היה שם הארון, כמבואר לעיל.

קח. ע' מה שהארכנו בזה לעיל סימן א'.

קט. כ"כ להוכיח מדברי הספרי בפ' זית רענן [לבעל המג"א] על הילקוט שם, ובפ' זרע אברהם על הספרי שם ובמלבי"ם (כי תבא כ"ו, ב'), ביארו טעם הדבר דנוב וגבעון לא מיקרי המקום אשר יבחר רק במה גדולה.

ויעוין ברמב"ן (ריש פ' כי תבא) שכ' עה"פ "והלכת אל המקום אשר יבחר ה' אלקיך", כפי פשוטו, יזהיר שלא תקריב ביכורים באחד משעריך משנבחר הבית, כי כמו שהזהיר בשחוטיו חוץ בקרבנות כן יזהיר בביכורים, אבל חובת הביכורים לאחר שכבשו וחלקו מיד כדברי רש"י (בפסוק א'), ובספרי, והלכת אל המקום אשר יבחר ה' אלקיך לשכן שמו שם, זה שילה ובית עולמים. ושם אמרו כי הבמות אסורות בשני הזמנים האלו, אבל גם בנוב וגבעון יקריבו הבכורים, אבל בבמת יחיד אינן קריבין דמזבח כתיב, ואולי ממה שכתוב (שמות כ"ג, י"ט) ראשית ביכורי אדמתך תביא בית ה' אלקיך, לא קרבו באהל ובמשכן, אלא בשילה שהיה שם בית אבנים ובבית עולמים, ע"כ.

נמצא דהרמב"ן מסתפק בדעת הספרי אי כונתו למעט הבאת ביכורים לנוב וגבעון, דבתחילה פירש דכונת הספרי למעט הבאת ביכורים בבמת יחיד בזמן איסור במות, ולא בא למעט כלל נו"ג, ובהמשך דבריו מפרש הרמב"ן דאולי בא הספרי למעט נוב וגבעון, אך לא מחמת חסרון במקום אשר יבחר, אלא מטעמא אחרינא דגבי ביכורים כתיב בית ה' אלקיך, ולכן בעינן דוקא בית להבאת ביכורים, ובנו"ג דלא היה בית אבנים לא נהג דין ביכורים^ק, רק בשילה ובית עולמים דהיה בהם בית אבנים.

ובעצם מה דנקט הרמב"ן דאפשר למעט נו"ג מחמת דבעינן "בית" לביכורים, איכא מקור מדברי

התוספתא פ"ג דשקלים (הט"ו) דאיתא התם, מפני מה אמרו ביכורים אין נוהגין אלא בפני הבית, משום שנ' ראשית בכורי אדמתך תביא בית ה' אלקיך, כל זמן שיש לך בית יש לך בכורים אין לך בית אין לך בכורים. הרי דמבואר דאיכא הלכה של "בית" לענין ביכורים, ומיניה נתמעט דין הבאת ביכורים בזמן הזה.

והנה במשנה בביכורים (פ"ב ה"ג) שנינו, דיש בתרומה ומעשר שאין בביכורים, דתרומה ומעשר נוהגין בפני הבית ושלא בפני הבית, מה שאין כן ביכורים, ומשמע כנ"ל דאיכא דין בית^ק, אך ע' ברמב"ם בפיה"מ שביאר דהא דדין ביכורים אין נוהג אלא בפני הבית בלבד, "פסוק מלא בתורה ולקח הכהן הטנא מידך והניחו לפני מזבח ה' אלקיך עד שיהא שם מזבח ואז יתחייב בהם"^ק, הרי דהרמב"ם ביאר דאין כונת המשנה לאשמועינן דאיכא הלכה מיוחדת לענין ביכורים דבעינן "בית", אלא דכונת המשנה דדין ביכורים נוהג רק בזמן שבית המקדש קיים ואיכא מזבח ה', ושלא בפני הבית החסרון הוא מחמת דליכא מזבח, וא"כ בנו"ג דאיכא מזבח ה' [כדמצינו ברמב"ן הנ"ל דמזבח שבבמה גדולה מיקרי מזבח ה'], לכאור' יהא נוהג דין ביכורים.

והנה בתוס' מצינו ב' שיטות אי ביכורים קריבין בנו"ג, דתוס' בזבחים קי"ט ע"א נקטו דמביאין ביכורים למזבח דנו"ג, ואילו תוס' בפסחים ל"ח ע"ב כתבו דאין

קי. והעירו האחרונים מהא דגבי אתנן כתיב ג"כ בית ה' אלקיך, ובספרי (כי תצא פסקא רס"א) מרבה מכל נדר לרבות במה, ובתוספ' (תמורה פ"ד ה"ב) מבואר דאהל מועד שבגלגל נהג ביה איסור אתנן. אמנם ע' בתכלת מרדכי (ראה ט"ז, ט') שכתב בתוה"ד דבאמת לולא הריבוי המיוחד של וכל נדר היה אתנן מתמעט מבמה גדולה, ורק מחמת הריבוי דכל נדר התרבה, וא"כ אתי שפיר דדין ביכורים דלית ביה ריבוי מיוחד לבמה מתמעט מבית ה', [וע"ע במש"כ בפרק י"ג סי' י"ח].

קיא. ונר' דלדעת הרמב"ם אין למעט נו"ג משום דלא מיקרי "בית", דע' בר"מ ריש הל' בית הבחירה, דהמצוה של ועשו לי מקדש היא לבנות בית לה' להקריב בו הקרבנות, ומבואר שם דאף במשכן ובנו"ג נתקיים דין זה, א"כ לשיטתו מיקרי נו"ג בית ה' אע"ג דהוי רק אהל ולא היה בנין אבנים, כיון דהוא בנין המיועד להקרבת קרבנות, ולכן אין למעטו מבית ה'.

קייב. וכן דרשו בספרי ריש פ' כי תבא, הביאו הכס"מ פ"ב מהל' ביכורים ה"א.

להקריב ביכורים בנו"ג, כיון דהווי חובה שאין קבוע לה זמן.

ומבואר מדבריהם דליכא חסרון בנו"ג מחמת שאינו מקום הנבחר או מחמת דלא מיקרי "בית" ק"י, דגם התוס' בדף ל"ח שנקטו דלא נוהג דין ביכורים בנו"ג, ביארו דזה מחמת דהוי חובות שאין קבוע להם זמן ק"י, וצ"ב במה פליגי התוס' בזבחים עם התוס' בפסחים, ואמאי לדעת תוס' בזבחים אין חסרון מחמת דהוי חובות שאין קבוע להם זמן. ולכאור' אפשר לבאר פלוגתתם בכמה אופנים.

א. אפשר לומר דבאמת ליכא פלוגתא בין בעלי התוספות, אלא דהתוס' בפסחים אזלי לשיטת ר"ש דחובות ציבור שאין קבוע להם זמן אין קריבים בבמה גדולה דנו"ג, אבל לדעת רבנן דכל חובות ציבור קרבו בבמה גדולה יש לומר דביכורים חשיבי חובת ציבור כיון דבאים בכנופיא קט', ושפיר קרבי בבמה גדולה אע"ג דאין זמנם קבוע, וא"כ י"ל דתוס' בזבחים קאי בשיטת חכמים, ולכן נקטו דמביאין ביכורים למזבח דנו"ג וליכא חסרון דחובות קט'.

ב. עוד אפשר לבאר, דהנה גוף דברי התוס' בפסחים ל"ח שכתבו דאין מביאין ביכורים לבמה גדולה כיון

דהוי חובות שאין קבוע להן זמן לכאור' צ"ב, דמה ענין הנחת ביכורים על המזבח להא דאין מקריבין חובות שאין קבוע להם זמן בבמה גדולה, דלכאור' ביכורים בכלל לא הוי קרבן ולית בהן הקרבה, ומאי שיאטיה דביכורים לדין קרבנות.

ולכאור' י"ל דסברי תוס' דיש להבאת ביכורים דין הקרבה, וכבר האריכו האחרונים דמצינו הרבה דינים בביכורים כדין הקרבת קדשים, דטעונים שירה בהבאתן, ומתחלקים לאנשי משמר [לדעת חכמים ביכורים פ"ג מ"ב], ואין מביאים אותם בלילה כקדשים [נמבואר בטור"א מגילה דף כ' ע"ב], וברמב"ן בפי' כי תבא [הנ"ל] מבואר דאיכא איסור להביא ביכורים בבמה בזמן איסור במות, ד"כמו שהזהיר בשחוטין חוץ בקרבנות כן יזהיר בביכורים", ומבואר דהבאת ביכורים חשיבא הקרבה כהקרבת קרבנות ק"י, ולכן שפיר שייך בה הדין הנאמר בהקרבת קרבנות, שרק חובות דקבוע להן זמן קריבים בבמה.

ולפי"ז י"ל דתוס' בזבחים שנקטו דמביאין ביכורים בזמן נו"ג סברו דהבאת ביכורים לא מיקריא כלל הקרבה ואינה בכלל האי דינא דחובות לא קרבו בבמה ק"י, ולכן ס"ל דמביאין ביכורים לנו"ג, ובזה פליגי התוס' בפסחים דסברו דמיקריא הקרבה, ולכן אית בה הדין דחובות דלא קבוע להם זמן לא קרבו בנו"ג.

קיג. וע' בדרך אמונה (פ"ב מהל' ביכורים ה"א) שרצה לומר דאף נו"ג מיקרי "בית" כיון דמבואר בגמ' קי"ט דג' בירות הן שילה נו"ג ובית עולמים, ע"ש, אך לכאור' בגמ' מדויק דרק לענין מע"ש מיקרו בירה [ורק לר' יהודה], וצ"ע.

קיד. ולדעת ר' יהודה דחובות יחיד קרבי בבמה גדולה פשוט שמביאין ביכורים לנו"ג.

קטו. ע' בפרק י"ג סימן ב' שנתבאר כנ"ל בשם הגרמ"ה, אמנם ע"ש שכתבנו דלפי תירוצ' התוס' דביכורים לא חשיבי קרבן הקבוע לו זמן, יתכן דאף לא מיקרי חובת ציבור, דכיון דאין כל ישראל מביאין בזמן אחד לא מיקרי בא בכנופיא ולא חשיב חובת ציבור, וא"כ אף לרבנן לא יהא נוהג דין הבאת ביכורים בנו"ג [למסקנת התוס'].

קטז. וכן ביאר בפ"י הגר"פ על הרס"ג (מ' פ"ד), והוסיף דלפי"ז יש לבאר דגם לפי הספרי אפשר לומר דנו"ג מיקרי מקום הנבחר לענין הבאת ביכורים, והא דלא נתרבה במה גדולה דנו"ג להבאת ביכורים, הוא משום דסתם ספרי ר"ש, ולדידיה בעינן דבר הקבוע לו זמן, וביכורים לא חשיב דבר הקבוע לו זמן כדביארו התוס' שם, ולכן לא נתרבה נו"ג לדין הבאת ביכורים.

קיו. וע' חזו"א ליקוטים סי' ו' שכתב דסברו תוס' "דהנחה דינה כהקרבה", וע"ש בהמשך דבריו שם שכתב דהנחה הוי כזריקת דמים.

קיח. וכ"כ החזו"א (שם), דהם סברו אין ביכורים בכלל הדין דחובות שאין קבוע להן זמן לא קרבו בבמה, כיון שאינו עולה למזבח אלא למצות הנחה, וזה אפשר לקיים בבמה גדולה דנו"ג שהרי יש לבמה גדולה קדושת פנים מן הקלעים.

והנה הקר"א (זבחים ק"ט) הקשה, אמאי לדעת התוס' בפסחים הנ"ל לא הביאו ביכורים בנו"ג, והרי אין איסור בהבאת ביכורים דלא היה בהם שום הקרבה, דלהקריב חובה שאין קבוע לה זמן נאסר אבל לא ביכורים ע"ש, וכפשוטו יש מקום לומר, דתוס' סברי דכיון דהנחה על גבי מזבח מעכבת [כמבואר במכות י"ט], כיון דאין מתקיים בהם דין הנחה כשמניחם על מזבח דבמה גדולה אין דין להביאם, ואינו תלוי באיסור ק"ט.

אמנם לפי המבואר דיש להבאת ביכורים תורת הקרבה, אולי י"ל דאיכא בזה אף איסור בהבאה, דהנה יעוין ברש"י בדף קי"ד ע"ב (ד"ה בשעת) דמבואר דילפינן מקרא דלא תוכל לזבוח את הפסח איסור להקריב חובות בבמה, וע' בפרק ט"ז סימן ב' שביארנו דמשמע ברש"י דבכל חובות [אף שאין ראויים בבמה גדולה] איכא לאו להקריבן בבמה ק", ומעתה י"ל דאף על הבאת ביכורים עובר בלאו

דלא תוכל לזבוח, כמו דנקט הרמב"ן דאיכא איסורא דחוץ בזמן איסור במות.

ג. אפשר לבאר עיקר דברי התוס' בפסחים ל"ח באופן אחר, דאין כונת תוס' דלהבאת ביכורים אית לה שם הקרבה, אלא דסברו תוס' דהא דחובות לא קרבו בבמה אינו דין בהלכות הקרבות, אלא הוי דין בגברא, דאין הגברא היחיד יכול ליפטר מחובותיו ע"י במה קכא, ולכן אף אי הבאת ביכורים לא חשיבא הקרבה, אין יכול ליפטר מחובת הבאת ביכורים ע"י הבאת הביכורים למזבח שבבמה, דמכיון דההנחה ע"ג המזבח מעכבת בהבאה הרי דע"י המזבח מקיים חובת הבאתו, ואין מזבח שבבמה יכול להועיל לו ליפטר.

ולפי"ז י"ל, דהא דפליגי התוס' בזבחים הוי משום דסברו דההלכה שחובות לא קרבי הויא דוקא בהקרבת קרבנות ולא בכל חובות.

סימן ט"ז

אי איכא מצות שמירת המקדש בבמה גדולה

הנה במשכן ובמקדש נצטוו הכהנים והלויים על שמירת המקדש, ויש להסתפק אי מצוה זו נוהגת אף בבמה גדולה, והמקד"ד (סי' כ' ס"ב) עמד בחקירה זו, וביאר את צדדי הספק דאין דין שמירת המקדש ילפינן בפ"ק

דתמיד מקרא דוהחונים לפני המשכן, וכתב הראב"ד שם דזה שבמקדש צריך שימור הוא משום דהמקדש אקרי משכן, וא"כ יש לחקור אי שייך דין זה בבמה גדולה האם במה גדולה חשיבא משכן או מקדש או לא קכב, עכת"ד.

ק"ט. והעירוני דאולי עובר באיסור הבאת חולין לעזרה, כדמצינו לענין ביכורים בסוגיא בב"ב פ"א ע"ב [ע' פרק ט' סי' ז' מש"כ לענין דין חולין בעזרה בבמה גדולה], אמנם לכא' זה תלוי במה דיש להסתפק, אי המפריש ביכורים בזמן נו"ג חל בהו קדושת ביכורים, דתוס' במכות י"ט ע"א (ד"ה מה) כתבו דביכורים שהופרשו אחר חורבן הבית אינם קדושים כלל וחולין הן, אמנם בראב"ן (סוף סי' נ') מבואר דחל בהם קדושה [דכתב דאין מפרישין בזמן הזה מחמת חשש תקלה], ואי חל בהו קדושת ביכורים לכא' לית בהו דין חולין בעזרה. ואולי שאני נוב וגבעון מהא דאחר החורבן, דאפילו תוס' במכות יסברו דבנוב וגבעון דבעצם איכא מקום המקדש להבאה חל קדושה בפירות, וצ"ע.

קכ. וע' בפרק הנ"ל שנתבאר דהאיסור אינו רק בזביחה אלא אף בהעלאה, וא"כ אפשר לומר דאף בהבאת ביכורים עובר באיסורא.

קכא. ע' בפרק י"ג סימן א' שהסתפקנו בזה.

קכב. וע"ש מה שהביא מהסוגיא בסוטה.

פרק ט'

במה גדולה

הנה בזמן שהותרו הבמות, הותרה ההקרבה ליחיד בבמה שבונה לעצמו בחצירו או בראש גגו, הנקראת במה קטנה, אך הצבור אין מקריבין בבמה קטנה אלא בבמה הגדולה, ובבמה זו דיני ההקרבה הם כדין ההקרבה במשכן ובמקדש, דטעונות סמיכה ושחיטת צפון ומתן סביב וכיהון ובגדי שרת וכלי שרת וכו' כמבואר במשנה בדף קי"ג ובברייתא בדף ק"כ, אך נשתנה שמה ודינה מדין משכן לגבי דיני הקרבנות הראוים ליקרב בה כמבואר בסוגיא בדף קי"ז, דלרוב התנאים אין קריבין בה חובות יחיד.

סימן א'

גדר במה גדולה

ליחשב במה גדולה לא בעינן כלל אהל מועד, דז"ל (שם) וכל אותן הזמנים שהיו הבמות מותרות היה מזבח הנחשת של משה קרוי אצלם במה גדולה מפני שהיה קבוע במקום אחד לשם כל הצבור, עכ"ל. הרי דכ' המאירי דשם במה גדולה תלוי בכך שמזבח הנחושת קבוע במקום אחד לשם כל הציבור, ולא הזכיר המאירי דמתנאי הבמה גדולה שיהא שם אהל מועד נטוי [כדמשמע מהתוספתא], ומשמע דאפילו בלא אהל מועד נטוי יכול המזבח ליחשב במה גדולה אי קבוע במקום אחד לשם כל הציבור².

והנה בגמ' בע"ז כ"ד ע"ב, הקשו עה"פ "ואת הפרות העלו עולה לה" היאך הקריבו פרות אלו שבאו מפלשתים ולא חששו לחשש רביעה, ותירצו בגמ' דהוראת

הנה תניא בתוספתא (סוף פ"ג דקרבנות) אלו דברים שבין במה גדולה לבמה קטנה קרן וכבש ויסוד וכו', אלו דברים ששוותה במה גדולה לבמה קטנה וכו', אי זו היא במה גדולה בשעת היתר במה אהל מועד נטוי כדרכו אין הארון נתון שם, אי זו היא במה קטנה בשעת היתר הבמה עושה אדם במה על פתח חצרו, וכו'. ובפשוטו מבואר בתוספתא דצריך אהל מועד נטוי לתורת במה גדולה בזמן היתר במות, דרק מזבח שבאהל מועד אית ליה שם במה גדולה, אבל מזבח שנמצא במקום דליכא אהל מועד נטוי לית ליה דין במה גדולה³, ולפי"ז היה נוהג דין במה גדולה רק במזבח שהיה עם האהל מועד בגלגל ובנוב וגבעון.

אמנם מדברי המאירי במגילה (דף י') מדויק דבכדי

א. ויש שרצו לומר דאין הכרח מדברי התוספ' דבעינן אהל מועד לאשווי תורת במה גדולה, די"ל דכונת התוספתא לרבותא דאף שאהל מועד נטוי מ"מ כל שאין הארון בתוכו הרי זה רק במה גדולה ולא משכן, אבל לעיקר הכשר ותורת במה גדולה אין צריך כלל אהל מועד. אמנם נר' דזה אינו, דהרי אין ענינה של התוספ' לחלק בין במה גדולה למשכן, אלא מיירי שם בחילוקים בין במה גדולה לקטנה, וכלפי זה איתא שם דאהל מועד נטוי הוי חילוק בין במה גדולה לבמה קטנה, וע"כ דבעינן בדוקא לאהל מועד נטוי לאשווי תורת במה גדולה.

ב. ודבריו מתאימים לשיטתו דהטעם דהותרו הבמות בזמן נ"ג, הוי מחמת שלא היה הארון באוהל מועד ולאהל מועד בלא ארון ליכא שם משכן גמור [כדנבאר בפרק א' באריכות], ושפיר אפשר לומר דאוהל מועד לא מעלה ולא מוריד בשם במה גדולה וכל מעלתה של הבמה גדולה היא דהויא במה המיועדת לציבור, אבל לדעת תוס' הרמב"ם

שעה היתה, והוסיפו דה"נ מסתברא דהיתה הקרבה זו הוראת שעה דאי לא תימא הכי עולה נקבה מי איכא, ותו הקשו ומאי קושיא דלמא בבמת יחיד וכדרב אדא בר אהבה דאמר רב אדא בר אהבה מניין לעולה נקבה שהיא כשרה בבמת יחיד שנאמר ויקח שמואל, וכו'.

והנה לשון הגמ' צ"ב דהרי הקריבו עולות אלו בבמת יחיד שבבית שמש ואמאי אמרו דלמא בבמת יחיד, דמשמע דלא ברירא לגמ' אי במה זו היה לה דין במת יחיד או במת ציבור, וע' ברש"י (ד"ה דלמא) שפירש "דילמא בבמת יחיד שרי דהתם במת יחיד הואי", הרי דרש"י דחק בפשט הגמ' דליכא ספק לגבי מהות הבמה שבבית שמש דודאי דהיתה במת יחיד, ומה דנקטה הגמ' לשון דלמא, היינו משום דלא ברירא לגמ' דינו של רב אדא דעולת נקבה כשירה בבמה.

אמנם יעוין במאירי שם שכ' בזה"ל, וידוע שקרבן עולה אינה באה אלא מן הזכרים בין ליחיד בין לציבור, ומ"מ בשעה שהיו הבמות מותרות היו מביאין עולת נקבה בבמת יחיד, הא בבמה גדולה והיא במת ציבור אין מביאין לעולה אלא זכר, ומה שנאמר באנשי בית שמש כשהביאו את הארון על ידי הפרות ואת הפרות העלו עולה לה', הוראת שעה היתה, עכ"ד. ולכאור' דבריו צ"ב למה הוצרך לומר דהא דהקריבו עולת נקבה בבית

שמש היתה הוראת שעה כיון דנקט דעולת נקבה כשרה בבמת יחיד, ונר' דהמאירי פירש דברי הגמ' דלמא בבמת יחיד כפשוטו, דמספקא ליה לגמ' אי לבמה שבבית שמש היה דין במה גדולה או דין במה קטנה, ולכן כתב המאירי דאין להוכיח מהא דהקריבו עולת נקבה בבמת בית שמש דעולת נקבה כשירה בבמה גדולה, דאפשר לדחות דהתם היתה הוראת שעה, ומבואר דלדעת המאירי איכא ספק בגמ' אי במת בית שמש אית ליה דין במת יחיד או במה גדולה, אע"ג דלא היה אהל מועד נטוי שם², ואזיל בזה לשיטתו במגילה³.

והנה לעיל (פרק ד) הבאנו דנחלקו האחרונים אי לבמת סיני היה דין במה גדולה או דין במה קטנה, ולדעת המאירי אפשר לומר דלבמת סיני היה דין במה גדולה כיון שהוקבעה עבור הקרבת כל ישראל אע"ג דלא היה אהל מועד נטוי שם, וכן יש לדון לענין מה שהקריבו בני"י על הר עיבל בכניסתן לארץ דהיה מקום המיוחד עבור כל ישראל, דלדעת המאירי אפשר דהיה לזה דין הקרבה בבמה גדולה⁴.

והנה בספר עזרא (ג', ב') [בזמן שעלו בני הגולה] כתיב "ויבנו את מזבח אלקי ישראל להעלות עליו עולות וגו'", וביאר המלבי"ם דדייק הכתוב לומר דרק עולות הקריבו ולא יתר הקרבנות, ומזה משמע כדעת הראב"ד (פ"ו מה'

והמהרש"א דנתבאר שם דלדעתם אין היתר הבמות תלוי בארון, א"כ ליכא מקור דהעדר הארון גורם חסרון בשם משכן ואפשר לומר דאף בנו"ג היה לאוהל מועד שם משכן גמור, [והא דאינו אוסר במות אינו מחמת שחסר בשם משכן ידידיה רק מחמת דליכא קדושת מקום, דהאוסר במות בשילה הוא קדושת המקום יעו"ש], וא"כ יתכן דכל הדין המיוחד של במה גדולה הוא דוקא במקום המשכן ולכן בעינן שיהא אהל מועד נטוי שם.

ג. ונתעוררתי לזה מס' בד קודש.

ד. וע' בס' שדה יצחק (סי' י"ד אות ב'), שדייק לשון הגמ' דילמא במת יחיד, דמשמע דמסתבר יותר לגמ' שהיתה במה גדולה, ורק כדי לדחות ההכרח דהוראת שעה היתה קאמר דלמא במת יחיד הואי, וביאר שם טעם הדבר דמסתבר לגמ' דהואי במה גדולה, כיון שהקריבוהו אצל הארון, ע"ש. ולפי דבריו אין הכרח מדברי המאירי בע"ז דכל במה המיועדת לכל הציבור אית ליה דין במה גדולה, דשאני התם דהיתה הבמה אצל הארון, ומאידך כתב שם סברא דאפשר דכל מה דארון מהני להחשיבה כבמה גדולה הוא דוקא היכא דנקבע שם באופן קבוע, אך התם דהואי רק במקרה ולא יחדו וקבעו הארון אצל המזבח, אין הארון מוסיף בשם במה גדולה [ואולי זו סברת הגמ' לומר דהואי רק במת יחיד].

ה. ובס' מקו"ב ח"א סי' ו' דן בזה והביא מבעל הזכר יצחק דהיה לו דין במה קטנה [הובאו דבריו לקמן פרק ט"ו סי' ז'], ובס' ז' הביא מהגאון רש"א גאב"ד פלונגיאן דסבר דהיה לו דין במה גדולה, ע"ש מש"כ בטעמא דמילתא. וכן נקט בס' יריעות שלמה (דף ג' ד"ה ואם) דהיה למזבח שבהר עיבל דין במת ציבור, וע"ע בדברי הנצי"ב בפ' כי תבא (כ"ז, ד').

בהב"ח) שקדושת המקדש בטלה בזמן החורבן, ולכן הקריבו רק עולות כדעת ר"ש בדף קי"ח, דאף ציבור אין רשאים להקריב בבמת ציבור רק פסחים וחובות הקבוע להם זמן שיש כמוהם בנדבת יחיד, ע"ש.

הרי דמבואר מדברי המלבי"ם דלמ"ד דלא קידשה לעתיד לבא, כשעלו בני הגולה עדיין לא נתקדש מקום המקדש בקדושת מקדש, ולכן היה למקום המקדש דין במה גדולה דאין קריבין בה חטאות לר"ש ולכן הקריבו בה עולות, אמנם לכאור' צ"ב היאך היה ליה דין במה גדולה, והרי לא היה שם אהל מועד נטוי [ולא נתקדש מקומן], ואולי כונתו ע"ד המאירי הנ"ל דכיון דמיועד לכל ישראל אית ליה דין במה גדולה אע"ג דאין שם אהל מועד נטוי, וצ"ע.

אמנם אפשר די"ל דהא דבעינן אהל מועד לאשוויי במה גדולה, אינו תנאי בעלמא דבלא אהל מועד ליכא שם במה גדולה, אלא דיסוד ההלכה הוא דמהותה וענינה של במה גדולה היא במה המיוחדת להקרב הציבור, וכל דליכא אהל מועד נטוי לא מיקרי במה המיוחדת, דבמה מתיחד מזבח זה משאר המזבחות, דאפשר לקבוע מזבח אחר שיהא מיועד לכל הציבור ולכן חסר בשם במה גדולה.

אשר ע"כ י"ל דמקום המקדש אע"ג דלא נתקדש המקום [למ"ד לא קדשה לעתיד לבא], עכ"פ הוי מקום הנבחר, דבחירת המקום לא פקעה בחורבן הבית, ומחמת בחירת המקום מיקרי מזבח שבמקום המקדש "מזבח המיוחד", ולפיכך אית ליה שם במה גדולה, אע"ג דאין אהל מועד נטוי שם.

וחנה במגילה דף י' רצו לדייק מדברי ר' אליעזר דס"ל דקדושת המקדש לא קדשה לעתיד לבא, מהא דאמר ר' אליעזר שמעתי כשהיו בונים בהיכל עושין

קלעים להיכל, וקלעים לעזרה, ומדהוצרכו לקלעים ע"כ דס"ל דלא קדשה ואין מקריבין בלא בית. וכתב שם התוס' רי"ד (במהדו"ת) וז"ל, דר' אליעזר סבר לא קדשה לעתיד לבא, ומש"ה צריכין קלעים לתמידין ומוספין הצריכין במה גדולה, ונדרים ונדבות קריבין בכל מקום מפני שהותרו הבמות, עכ"ל.

ויש שכתבו להוכיח מדברי התוס' רי"ד דס"ל דמזבח במקום המקדש אית ליה שם במה גדולה אף אי לא קדשה לעתיד לבא וליכא קדושת מקדש, דפירשו דכונת הרי"ד דע"י שעשו הקלעים לא נתקדש המקום בקדושת מקדש, רק חשיב אהל מועד נטוי לאשוויי תורת במה גדולה.¹

אמנם לכאור' נר' דליכא ראייה מדברי התוס' רי"ד, ובאמת ס"ל לתוס' רי"ד דע"י הקלעים נתקדש המקום בתורת מקדש², ומה שהזכיר התוס' רי"ד דין במה גדולה, כונתו דהא דהוצרכו לקידוש המקום ולא יכלו להקריב מדין במה, הוי משום דחטאות אין קריבין בבמת יחיד אלא בבמה גדולה, ולקרבנות אלו הוצרכו לקדש המקום בקדושת מקדש.

וחנה בגמ' שבועות ט"ו מבואר דהעזרה מתקדשת ע"י שיירי מנחה, וכתבו תוס' (שם ד"ה אין) וז"ל, תימה למ"ד דאין מנחה בבמה, היאך מתקדשת בשלמא בימי עזרא איכא למימר דסבר כמ"ד קדושה ראשונה קידשה לשעתה וקידשה לעתיד לבא, אבל בימי שלמה ויהושע קשיא, וכי תימא דקדשה במנחת העומר והא בסוכות היה הקידוש בימי שלמה [וע"ש תירוצם].

וחנה לכאור' דבריהם תמוהים, דהיאך ניחא להו שתקרב שם מנחת העומר, והרי מנחת העומר הוי מנחת ציבור דאין קריבה בבמה קטנה, ומשמע דסבירא להו

ו. אמנם לכאור' הדברים מחודשים דע"י קלעים לחוד חשיב אהל מועד נטוי לאשוויי במה גדולה, דכיון דלא היה שם כל החפצא של האהל מועד היריעות והקשרים לית ליה שם אהל מועד לאשוויי שם במה גדולה, אלא א"כ נימא כמו שכ' לעיל בדעת המלבי"ם דמחמת בחירת המקום הוי מקום המיוחד ליחשב במה גדולה, אבל א"כ צ"ב למ"ל קלעים, וצ"ע.

ז. וכמבואר בריטב"א (שם) דהטעם דהוצרכו לקלעים לר' אליעזר משום שקדושת המקום בטלה, והוצרכו לקלעים דחשיבי מחיצות לקדש את המקום, שאין קידוש בלא מחיצות, ע"ש.

דהיה לירושלים דין במת ציבור^ח, כיון דעכשיו רוצה לקובעה למזבח עבור כל הציבור [ונדברי המאירי הנ"ל].
אמנם נר' דליכא ראייה מדברי התוס', דנר' דכונת התוס'

דאי היה הקידוש בסוכות היה שלמה המלך מביא את אוהל המועד מגבעון לירושלים, בכדי שיהא למזבח בירושלים דין במה גדולה ויקדשו במנחת העומר^ט.

סימן ב'

האם אפשר לעשות ב' במות גדולות

הנה יש לעיין אי שייך לקבוע ב' במות גדולות, ולפי המבואר כפשוטו בתוספתא דשם במה גדולה תלוי בכך שאהל מועד נטוי שם, הרי לכאור' פשוט דלא שייך שיהא ב' במות גדולות, כיון דהיה רק אהל מועד אחד, ומה דיש לדון הוא לפי המבואר בדעת המאירי דלא בעינן אהל מועד ליחשב במה גדולה.

והנה בגמ' בזבחים דף קי"א איתא, ר"ע אומר כי תבאו להטעינה נסכים בבמה קטנה הכתוב מדבר, אתה אומר לבמה קטנה או אינו אלא לבמה גדולה, כשהוא אומר אל ארץ מושבותיכם הרי בבמה הנוהגת בכל מושבות הכתוב מדבר. ופרש"י בכל מושבות, דהיינו במת יחיד דאילו במת צבור אינה אלא במקום אחד. הרי דמבואר ברש"י להדיא דבמה גדולה אינה אלא במקום אחד ואי אפשר לקבוע ב' במות גדולות. וכן מבואר בלשון רש"י בקידושין ל"ז (ד"ה ללמדך), "דאין במת צבור אלא במקום אחד".

ובן משמע בגמ' בזבחים דף קי"ד ע"ב, דאיתא שם דקרבן פסח בשעת היתר במות אינו קרב אלא

"בשער אחד" וכדפרש"י שם בשער אחד, בבמה גדולה. הרי דליכא ב' במות גדולות, ולכן ע"כ דקרבן פסח שדינו ליקרב בבמה גדולה קרב רק בשער אחד.

והנה הרלב"ג בשמואל ב' (ט"ו, ד) כתב דאבשלום הקריב בחברון שהיתה אז במת ציבור, ובאותו זמן היה אהל מועד בנו"ג, ושם היתה במה גדולה כמבואר במתני', ולכאור' מבואר ברלב"ג דשייך שיהא ב' במות גדולות. אמנם נראה דזה אינו דבסוגיא בתמורה י"ד ע"ב מבואר דלא היה לבמה שבחברון דין של במה גדולה^א, וע"כ אין כונת הרלב"ג לומר דהיתה עוד במה גדולה בחברון, אלא דבמה זו היה לה דין במה קטנה שצבור יכולין להקריב בה כיון דהיתה מיועדת לציבור, וכמו שנתבאר גר הדברים להלן סימן ד', וא"כ אין ראייה מהרלב"ג דשייך שיהיו ב' במות גדולות. אך אכתי איכא חידוש גדול ברלב"ג דאע"ג דמקום האהל מועד חשיב במה גדולה, שייך ליחד עוד מקום להקרב הציבור, וכפשוטו היה נראה דבזמן דאיכא במה גדולה המיועדת לציבור, לא שייך שתהא עוד במה נוספת שתשמש את הציבור^ב.

ח. דאי נימא דכונתם להקריב המנחה בבמה גדולה דבנוב וגבעון הרי נפסל הוא ביוצא, וכמו שהעיר הריטב"א שם.

ט. וע' במרומי שדה (לנצי"ב שם) שכ' כע"ז, וע"ע מה שכתבנו בזה בפ' י"ג סימן י"ג.

י. והנה בירוש' מגילה (פ"א הי"א) איתא דאין הבמה ניתרת אלא בנביא, וצ"ב מה אתא הירוש' לאשמועינן, וביאר בס' ניר שם וז"ל, דשמא אבמות צבור קאי, דרשות על פי נביא לעשות עוד במת צבור, דהא בבמת צבור שהיו בנוב וגבעון לא היה הארון שם, וא"כ אפשר דעל פי נביא מותר להוסיף, ואפשר דאעיקרא דבמת צבור קאי שנוב וגבעון הוכשרו על פי נביא, עכ"ל.

יא. דרצו להוכיח התם דקרבן נזירות הוי נידר ונידב מהא דהקריב בחברון [דאי אינו נידר ונידב הרי דהוא קרב דוקא בבמה גדולה, לדעת ר' יהודה], הרי דחברון לא חשיבא במה גדולה, וכן מבואר בהמשך הסוגיא שם, דהקשו אמאי הקריב בחברון ולא הלך להקריב בגבעון דמקום קדוש, הרי דחברון לא חשיבא במה קדושה כמו גבעון.

יב. ואולי יש לומר דאין כונת הרלב"ג דקרבנו בבמה זו קרבנות ציבור, אלא דקרי ליה במת ציבור כיון דהיו הצבור מקריבין שם קרבנות יחיד דידהו, וצ"ע.

סימן ג'

אי במה גדולה בעיא היתר במות

דין בפנ"ע שאין לגבוא הקרבת חובה בזמן היתר במות, וה"ה דהוי מזבח גמור לענין זה דלא בעי היתר במות.

והנה ברש"י בסוטה (ט"ו ע"ב ד"ה איסי) מבואר דהא דחובות לא קרבו הוא דין בבמה, דז"ל רש"י שם, ולא גרס לרבות נוב וגבעון [לעפר סוטה] וכו' ונוב וגבעון אין משקין בה סוטות דהא במה הואי ולא הוה שם ארון אלא מזבח הנחושת לבדו ולא קרבה בהן מנחת סוטה ולא שום חובת יחיד שאין לה זמן קבוע כדאמר בשחיטת קדשים (דף קי"ז) ובמגילה (דף ט' ע"ב) וכו'. הרי דרש"י ביאר דהטעם דלא קרבו שם חובות יחיד, הוא כיון דבמה גדולה דנו"ג אית לה שם "במה" מחמת שלא היה שם הארון רק מזבח הנחושת, וכדנבאר בפרק א' דמהאי טעמא לא הוי משכן גמור. ולכאור' מבואר לפי רש"י דאיכא גריעותא במזבח דבמה גדולה להקרבת חובות^י, ולכאור' ה"ה י"ל לרש"י דבעי היתר במות כיון דאית ליה שם במה.

אמנם מדברי החזו"א (קמא מ"א, ט"ו) נר' דבמה גדולה לא בעיא היתר במות, וכל החידוש שבפרשת היתר במות הוי רק לענין במה קטנה ט', ע"ש היטב.

ונר' דאיכא נפק"מ בחקירה הנ"ל אי במה גדולה בעיא היתר במות, דהנה מבואר בסוגיא בדף ק"ו ע"ב

יש לחקור ביסוד ההקרבה בבמה גדולה בזמן היתר במות, אי מזבח דבמה גדולה [שבה אהל מועד נטוין] אית ליה דין במה, וההקרבה שם מותרת רק מחמת פרשת היתר במות כמו ההקרבה בבמה קטנה, או דמזבח דבמה גדולה לא בעי להיתר במות להקרבה, דחשיב כמזבח שבמשכן ובמקדש, ואף אי לא הותרו הבמות היתה ההקרבה בבמה גדולה מותרת.

והנה לכאור' יש לתלות חקירה זו במה דכתבנו לדון [בפרק י"ג סימן א'] ביסוד ההלכה דלא קרבו חובות יחיד בבמה גדולה [לדעת רבנן], אי הוי דין בבמה דאף במה גדולה מיקרי במה, ובמה לא הויא מקום הקרבה לחובות יחיד, או דהוי דין בגבוא דבזמן היתר במות אין לגבוא הקרבת חובות, ע"ש. דאי נימא דהוי דין בבמה, הרי מוכח דאיכא גריעותא בעצם השם מזבח שבבמה גדולה, דאית ליה שם במה, ולכן לא קרבו ביה חובות יחיד, ומאותו הטעם דלא חשיב מקום המקדש להקרבת חובות, אפשר לומר דחשיב כמו במה קטנה לענין היתר במות^י, ובעי היתר במות. אך אי נימא דאינו דין בבמה אלא דין בגבוא דבזמן היתר אין לו הקרבת חובות, א"כ שפיר אפשר לומר דבמה גדולה לית לה שם במה כלל וליכא גריעותא בעצם המזבח שבבמה גדולה להקרבה, והא דלא קרבו חובות יחיד שם הוא

יג. וע' רש"י בדף ס"א ע"ב ד"ה נוב וגבעון, שכתב דמזבח דנוב וגבעון, "חד חשיב להו דשניהם במה ואינם קדושים". אמנם יעוין בגמ' תמורה י"ד ע"ב, דקרי ליה לגבעון "מקום קדוש" [פרש"י דשם מזבח שעשה משה], וצ"ע.

יד. וע' בפרק הנ"ל שכתבנו דרש"י קאי דוקא לדעת ר"ש דקרבת ציבור שאין קבוע לו זמן אינו קרב בבמה גדולה, ולדעת ר"ש ודאי דאיכא דין בבמה שאין ראוי לקרבן חובה שאין קבוע לו זמן, ואינו רק דין בגבוא, וע"כ דלר"ש איכא גריעותא בעצם הבמה גדולה, אך אכתי אין ראיא מדברי רש"י לדעת רבנן ור' יהודה.

טו. וז"ל שם, דעיקר טעמא דר' יהודה [דחובות יחיד קרבו בבמה גדולה] הוא דכיון דאמרה תורה תורת הקרבנות וצותה על החקים המעכבים בהן, ומתנאי החקים המעכבים שיהא הזריקה וההקטרה על מזבח מקודש, ואיננו מקודש עד שיהא בפנים ובמקום מקודש, הרי כבר נתמעט הקרבת חוץ שיהא פסול, ואף שלא נצטוינו בהקרבת חוץ, והלכך כשחדשה תורה והכשירה במזבח שאינו מקודש ואיננו במקום מקודש אך שהתנה ישירות תקריבו חובות לא תקריבו, ס"ל לר' יהודה דחובות לא נתמעטו אלא מחידושו במקום שאינו מקודש אבל במשכן שפיר קרבי דבמה נגרע דין במה גדולה במה שהותר במה קטנה, ורבנן ס"ל גם מבמה גדולה קממעט חובות כדמשמע להו ממייעוטא דאיש כדאמר לקמן קי"ח, והלכך גם במיעוטא דזבחים ולא במנחות לר"י לא נתמעטו אלא מחידוש דחוץ, ולרבנן כל שנתמעטו מהיתר במות בשעת היתרן נתמעטו לגמרי, עכ"ל.

דקדשים שהקדישן בשעת היתר במות והקריבן בשעת איסור במות בחוץ אין חייב עליהן כרת, דכיון דבשעה שהקדיש הקרבן היה לקרבן היתר במות תו לית ביה כרת על הקרבתו. ויש להסתפק היכא דהקדיש חובות ציבור בשעת היתר במות, והקריבן בשעת איסור במות בחוץ, דאי נימא דהקרבה בבמה גדולה הוא מפרשת היתר במות, הרי דלקרבן זה היה היתר הקרבה בבמה ותו לית ביה חיוב כרת על הקרבתו בשעת איסור, דמיקרי הקדישן בשעת היתר, דהקדיש הקרבן בשעה שהיה לו הקרבה של היתר במות, אך אי נימא דהקרבה בבמה גדולה לא בעיא היתר במות, הרי דלקרבן זה מעולם לא היה היתר הקרבה מחמת פרשת היתר במות, ולא מיקרי הקדישן בשעת היתר, ודין הוא דיתחייב כרת על הקרבתו בשעת איסור בחוץ^{טז}.

והנה יש שרצו להביא ראיה מדברי הרלב"ג בשמואל ב' (פרק ט"ז פס' ד') דבמה גדולה בעיא היתר במות, דהרלב"ג ביאר התם אמאי בחר אבשלום להקריב את קרבנו דוקא בחברון וז"ל, ואשלם את נדרי לה' בחברון ידמה שהיתה אז במת צבור בחברון ואמר אבשלום לזכות שם זבחים לה' כי לא נאסרו הבמות, כי אז

היו בין המנוחה והנחלה ר"ל בין משכן שילה ובין בית המקדש ולא נאסרו הבמות לגמרי עד שנבנה בית המקדש וכו', עכ"ל. הרי דמבואר ברלב"ג דבאותו זמן היתה במת ציבור בחברון ולכן בחר להקריב שם, ואפ"ה הוצרך הרלב"ג לפרש דהיה זה זמן היתר במות, ומשמע דבזמן איסור במות אין היתר להקריב בבמה גדולה.

ונר' דאין מדברי הרלב"ג ראיה לנדון דידן, די"ל דמכיון דבחברון לא היה אהל מועד נטוי לא היה לבמה שם דין במה גדולה, דמבואר בתוספתא (סוף זבחים) דלבמה יש שם במה גדולה דוקא היכא דאיכא אהל מועד נטוי שם, והבמה גדולה היתה בגבעון, דשם היה האוהל מועד, אלא דחידש הרלב"ג דאע"ג דהיתה הבמה גדולה בגבעון, היתה גם במת ציבור, דהיינו מזבח המיועד לכל הציבור דקרבי ביה קרבנות ציבור בחברון^{יז}, ונר' דלבמת ציבור זו ודאי דבעינן היתר במות, כיון דלא היה שם המשכן, ואין להוכיח מזה לענין במה גדולה שנמצא בה המשכן דבעיא היתר במות.

וע"ע מש"כ לדון בנדון זה לקמיה בסימן ד', ולעיל בפרק ח' סי' ג', וסי' י"ג.

סימן ד'

בגדר הדין דציבור אין מקריבין בבמה קטנה

הנה בדף קי"ז ע"א (בד"ה כל שאין) ביאר רש"י את הטעם דלא קרבו חובות בבמה קטנה וז"ל, דיליף טעמיה לקמיה שאין יחיד מקריב חובה בשעת היתר הבמות ואפילו בגדולה, וצבור בקטנה לא מקריב כו', אישתכח דאין חובות קריבין בקטנה, עכ"ל. מתבאר מדברי רש"י דהא דחובות צבור לא קריב בבמה קטנה, אינו מחמת דהוי חובות, דאילו קרבנות צבור היו קריבין בבמה קטנה, היה אפשר להקריב שם חובות צבור כיון דכל הדין

דחובות אין קריבין בבמה הוא דין בגברא היחיד דאין חובותיו קריבין בזמן היתר במה [ונכדהארכנו בזה בפרק י"ג סימן א'], אלא דאיכא דין דצבור בקטנה לא מקריב, לפיכך אין חובות צבור קריבין בבמה קטנה. ולא ביאר רש"י מה המקור לכך ומשמע דהוא סברא בעלמא.

ובספרי ראה (פיסקא י"ג) רבי יהודה אומר יכול יהיה צבור מקריב בבמה, ת"ל איש היחיד מקריב

טז. וכמו שהוכחנו [בפרק ט"ז סימן ד'] מרש"י בדף קי"ז ע"ב, דעל חובות יחיד שהקדישן בשעת היתר והקריבן בשעת איסור עובר בכרת, כיון דלא היה להם היתר הקרבה בשעת היתר במות.

יז. דס"ל לרלב"ג דאיכא חפצא של במה ציבורית דאע"ג דלית לה שם במה גדולה, הציבור מקריבין בה מחמת שהמזבח שבה בנוי עבור הקרבת הציבור, ובעיקר החפצא אית לה שם במה קטנה, וע' לקמן סימן ד' שביארנו גדר במה זו.

בבמה ואין הצבור מקריב בבמה. ומבואר דר' יהודה דריש מקרא דאיש, דבא למעט הקרבת ציבור בבמה קטנה, דרק איש היחיד מקריב בבמה קטנה ולא ציבור. ומבואר דלדעת הספרי הא דאין צבור מקריבין בקטנה אינו סברא בעלמא אלא דרשין ליה מקרא דאיש ולא צבור.

ובגמ' בדף קי"ח הקשו לר' יהודה דחובות יחיד קרבו בבמה גדולה מהא דכתיב איש הישר בעיניו, מה בא "איש" לאשמעין ומשני איש להכשיר הזר וכו', ופרש"י דאי לאו דבא למעוטי חובות יחיד מבמה גדולה למה לי דכתיב איש, נכתוב כל הישר בעיניו וכיון דבעיניו אבמה קטנה פשיטא דאיש הוא דמימעט דהא צבור לא מקריב בה, ע"ש. ומוכח מסוגיא זו דלית ליה להגמ' הדרשא דספרי דאיש בא למעט ציבור מבמה קטנה, דהו"ל לשנויי דבעינן איש למעט ציבור, ומשמע מהגמ' דהוי סברא בעלמא, [וכבר עמד בזה בכתבי הגר"ז בדף קי"ב ע"ב].

והנה יש לעיין בעיקר הא דינא דקרבת ציבור לא קרבי בקטנה, אי יסוד הדין הוא דציבור צריכין להקריב בבמה גדולה דאית ביה אהל מועד נטוי^{יח} ואית בה קדושת משכן^{יט}, או דילמא יסוד ההלכה הוא דבמה קטנה מיועדת ליחיד ולכן אינה עומדת להקרבת הציבור, ורק במה גדולה נעשית עבור הציבור ועומדת להקרבת הציבור^כ. ויש מקום לתלות חקירה זו בב' השיטות הנ"ל, דלפי המבואר בגמ' וברש"י דהוי סברא בעלמא, מסתבר דגדר הדין הוא דדין הוא דציבור יקריבו בבמה המיועדת

לציבור, אבל בבמה קטנה דאינה מיועדת לציבור אין להם להקריב. אבל לדעת הספרי דילפינן ליה מקראי, אפשר לומר דהוי דין מיוחד מגז"כ דציבור בעו קדושת במה גדולה ובעו להקריב הקרבת משכן, ולכן לא מקריב בבמה קטנה.

והנפק"מ בזה בבמת סיני, שנבנתה הבמה עבור הקרבת כל ישראל אך לא היה אהל מועד נטוי שם כיון דאכתי לא הוקם המשכן, דמבואר בהרבה אחרונים דלא היה לבמה דין במה גדולה ולא היה נוהג בהקרבה שם כל דיני כיהון וכלי שרת דבמה גדולה, ויש לעיין אי הא דהקריבו שם הציבור קרבנות צבור היה מעיקר הדין או דהויא הוראת שעה בעלמא^{כא}. ונר' דתלוי בחקירה הנ"ל, דאי נימא דיסוד ההלכה הוא דציבור צריכין להקריב בבמה המקודשת א"כ ע"כ דהוי הוראת שעה, אך אי נימא כצד הב' דיסוד ההלכה הוא דציבור צריכין להקריב בבמה המיועדת לציבור, דהיינו במה גדולה העשויה עבור הציבור, א"כ שפיר מתבאר הא דהקריבו בסיני אע"ג דהיתה במה קטנה, די"ל דאמנם לא היה לבמת סיני דין במה גדולה [כיון דלא היה אהל מועד], אך כיון דהיתה מיועדת להקרבת קרבנות ציבור, קרבו בה קרבנות ציבור, דמיקריא "במת ציבור" כיון דמיועדת להקרבת ציבור, דכל הדין דציבור לא מקריב בקטנה היינו דאינו ראוי שציבור יקריבו בבמה המיועדת ליחיד, אבל בבמה המיועדת לציבור שפיר מקריב ציבור אע"ג דלית לה שם במה גדולה^{כב}, ונמצא לפי"ז דאיכא במה מחודשת, במה קטנה דהויא במת ציבור.

יח. וכמבואר בתוספ' (סוף קרבנות) דבמה גדולה לענין כל דיני ההקרבה היא דוקא היכא דאהל מועד נטוי שם, דאית בה קדושת משכן.

יט. וע' לעיל סימן ג' דמבואר דיש להסתפק אי לענין ההקרבה בבמה גדולה גם בעינן לחידוש של היתר במות, ואי נימא דלא בעינן להיתר במות, י"ל דלציבור לא נתחדשה הפרשה של היתר במות, ולכן צריכים הם להקריב הקרבת משכן בבמה הגדולה.

כ. ובאמת יש לחקור בעיקר הא דינא דציבור לא מקריב בקטנה, אי הוי דין בקרבן, דקרבן ציבור אינו קרב בבמה קטנה, או דין בגברא, ד"ציבור" לא שייכא בבמה קטנה, וכל דברינו אי הוי דין בציבור ולא דין בקרבן, כמו דמשמע מדברי רש"י בדף קי"ז הנ"ל ד"ציבור בקטנה לא מקריב".

כא. ע' בפרק ד' שהארכלנו בנדון זה.

כב. וע' ברלכ"ג שמואל ב' (ט"ו, ז') דאבשלום הקריב בחברון שהיתה אז במת ציבור, ולכאוף באותו זמן היה אהל מועד בנו"ג, ושם היתה במה גדולה כמבואר במתני', והיאך הויה חברון במה גדולה בלא אהל מועד נטוי שם, והרי מבואר בתוספתא דליקרות במה גדולה בעינן שיהא אהל מועד נטוי שם, ובסוגיא בתמורה י"ד ע"ב מבואר דלא

מארון, ומעתה למסקנת הסוגיא דלא בעינן ארון להקרבת ק"צ שפיר אפשר לומר דלא תליא ההקרבא בקדושת במה גדולה, אלא בכך שהוי מזבח המיועד עבור כל הצבור.

עוד העיר הגרי"ז שם, דמדברי רש"י במשנה מבואר טעם נוסף להא דצבור לא מקרבי בקטנה, דהתם שנינו דקרבת דקרבתים במשכן יקרבו במשכן ולא בבמה ומפרשת המשנה דקרבת צבור יקרבו במשכן, ופירש רש"י דקרבת צבור סתמן למשכן. הרי דמבואר ברש"י דהא דקרבת צבור קריבין בבמה גדולה ואין קריבין בבמה קטנה היא כיון דקרבת צבור סתמן למקדש^כ. ולפי"ז פשוט דבבמת סיני דהיתה מיוחדת לכל הצבור ולא היה מקום אחר המיוחד להקרבת צבור, סתמן של קרבת הצבור היה ליקרב בבמת סיני, וקרבו שם מעיקר הדין.

וע' בעמק הנצי"ב (על הספרי שם) שביאר למה הש"ס לא נצרך לדרוש מקרא למעט ציבור בקטנה, דסברא הוא, דלחובה גם יחיד נתמעט^{כז}, ולנדבה לא מצינו בצבור אלא לקיץ המזבח ומותרות, וכולם הוקדשו מתחילה לבמה גדולה, ובכה"ג גם יחיד לא הותר בבמה גדולה, ע"ש. ולכאור' כונתו דכיון דבתחילה הוקדשו בתורת חובה חל בהו דין ליקרב בבמה גדולה, ותו לא קרבי בקטנה אף שנהפכו ע"י דין מותרות לנדבה, כדין קרבת שהוקדשו לגדולה דמבואר במשנה שאסור להקריבין בקטנה.

והנה בגמ' בדף קי"ט סברה הגמ' דהא דאין מחויב להביא מע"ש לנו"ג הוי משום דשם שם מארון קא ילפי, וכיון דארון לא הוי בנו"ג מעשר נמי לא הוי, והקשו על זה בגמ' אי הכי פסח וקדשים נמי, דנילף שם שם מארון דלא יהיו בבמה גדולה דנו"ג. ונתבאר בפרק ט"ו סימן ג' דלדעת רש"י בפסחים ועוד ראשונים, פסח נאכל בזמן נו"ג בכל ערי ישראל, וע"כ צריכים לבאר את קושית הגמ' לענין ההקרבא ולא לגבי האכילה, כיון דלגבי האכילה באמת דינו ליאכל בכל ערי ישראל, וע"כ דכונת הגמ' להקשות דאי ליכא ארון בנו"ג לא יהא דין להקריב קרבן פסח ושאר קדשים הקריבים דוקא בבמה גדולה, והיינו בבמה גדולה דנו"ג, דכיון דלית בה ארון לית בה קדושת במה גדולה להקרבת פסח וקדשים, וכ"כ החזו"א (ליקוטים סימן ו' ס"ק ב', ג') דקור' הגמ' היא שלא תהא קדושת במה גדולה בנו"ג לענין פסח ושאר ק"צ, ע"ש.

ומבואר לכאור' מזה דהא דפסח ושאר ק"צ קריבין בבמה גדולה הוא מחמת קדושת הבמה גדולה, ולכן קס"ד דכיון דלא היה ארון בנו"ג חסר בקדושת הבמה גדולה להקרבת ק"צ, דאי כל הטעם דצבור מקרבי בגדולה הוא מחמת דהיא הבמה המיועדת לציבור, ואף היכא דאיכא במה קטנה בלא קדושת במה גדולה המיועדת לכל הצבור אפשר להקריב שם ק"צ, א"כ מאי נפק"מ דליכא ארון בנו"ג, וצ"ע.

אמנם נראה דיש לדחות דכל זה סברא הגמ' בהו"א שם, אך מזה הוכיחה הגמ' דלא ילפינן שם שם

היה לבמה שבחברון דין של במה גדולה ע"ש היטב. ולפי הנ"ל אתי שפיר דבאמת לא היתה במה "גדולה", רק במת "ציבור" וליחשב במת ציבור לא בעינן אהל מועד. אמנם נר' דמסתבר לומר דבזמן דאיכא אהל מועד, מקום האהל מועד חשיב במה גדולה ובמת הציבור, דהבמה גדולה מיועדת להקרבת הציבור, ול"ש ליחד עוד מקום להקרבת הציבור, וכל מש"כ דבמת סיני היתה במת ציבור אע"ג דהיתה במה קטנה, היינו דוקא קודם הקמת המשכן דלא היה אהל מועד ולא היתה במה גדולה, ולכן לבמה קטנה המיועדת לציבור אית שם במת ציבור, ובדברי הרלב"ג מבואר חידוש נוסף, דאפילו בזמן דאיכא במה גדולה המיועדת לציבור, שייך שתהא עוד במה נוספת שתשמש את הציבור.

כג. וע"ע ברש"י בדף קי"ז ע"ב ד"ה חובות.

כד. אמנם מדברי רש"י המובא לעיל מבואר דאי קרבת ציבור היו קריבין בקטנה לא היה חסרון מחמת שהם חובות, דרך חובות יחיד נתמעטו.

פרק י'

במה קטנה

מצינו הרבה חילוקי דינים בין ההקרבה בבמה קטנה להקרבה בבמה גדולה, וכדתנן במתני' דפרת חטאת מה בין במת יחיד לבמת ציבור, סמיכה ושחיטת צפון ומתן סביב ותנופה והגשה וכו' וכיהון ובגדי שרת וכלי שרת וריח ניחוח ומחיצה לדמים וריחוף ידים ורגלים. ובברייתא בדף ק"כ שנינו, דברים שבין במה גדולה לבמה קטנה, קרן וכבש ויסוד וריבוע בבמה גדולה, ואין קרן ויסוד וכבש וריבוע בבמה קטנה, כיור וכנו בבמה גדולה, ואין כיור וכנו בבמה קטנה, חזה ושוק בבמה גדולה, ואין חזה ושוק בבמה קטנה, דברים ששוותה במה גדולה לבמה קטנה שחיטה בבמה גדולה וקטנה, הפשט וניתוח בגדולה וקטנה, דם מתיר ומפגל בגדולה וקטנה, מומין וזמן בגדולה וקטנה. אבל נותר והזמן והטמא שוין בזה ובוזה, ובפרק זה יתבארו דיני במה קטנה.

סימן א'

מזבח בבמה

מתני' ק"ח ע"א, ר' יוסי אומר אינו חייב עד שיעלה לראש המזבח, ר' שמעון אומר אפילו העלה על הסלע או על האבן חייב. מבואר במשנתנו דפליגי ר' יוסי ור' שמעון לענין הקטרת חוץ, אי מתחייב משום מקטיר בחוץ כאשר מעלה על הסלע או האבן, דר' יוסי אינו מחייב בחוץ אלא על העלאת מזבח, ור' שמעון מחייב אף כאשר העלה על הסלע או על האבן*.

ובגמ' שם בע"ב, אמר רב הונא מאי טעמא דרבי יוסי, דכתיב "ויבן נח מזבח לה'", אמר ר' יוחנן מ"ט דר"ש "ויקח מנוח את גדי העזים ואת המנחה ויעל על הצור לה'" ע"ש. ומבואר דשורש פלוגתתם היא לענין הקרבת במה אי הקרבת במה בעיא מזבח, דר' יוסי למד מהא דמצינו גבי נח שהקריב ע"ג מזבח, דהקרבת במה כשירה רק על גבי מזבח, ומינה למד אף לענין הקטרת חוץ דבלא מזבח אינו מתחייב, ואילו ר"ש למד מהא דהקריב מנוח על גבי סלע בעלמא דהקרבת במה כשירה על גבי סלע ולא בעיא מזבח, ומינה יליף להקרבת חוץ דמתחייב עליה אף שמקריב על גבי סלע*.

א. מה נחשב מזבח בבמה שם מזבח, ושם בסוגיא מבואר דאפילו לר' יוסי דבעינן וחנו לא נתפרש בסוגיא במה אית לה למזבח בחוץ   מזבח בבמה לא בעינן קרן כבש יסוד וריבוע

א. ולהל' מבואר ברמב"ם ריש פ"ט ממעה"ק דפסקינן כר' יוסי דאינו חייב עד שיעלה לראש המזבח, ע"ש, וע' בליקוטי הלכות (בדף ק"ח) שביאר דמקור הרמב"ם מהא דאיכא סתמא בתרא דמוכח כדעת ר' יוסי, דבמשנה בפ' פרת חטאת שנינו מה בין במת יחיד לבמת צבור סמיכה ונסכים וכו' ומחיצה לדמים, דהיינו חוט הסיקרא להבדיל בין דמים עליונים לדמים התחתונים, ומשמע דעכ"פ מזבח מיהו בעי כר' יוסי.

ב. דמהא דחזינן דאית ליה שם העלאה בבמה בלא מזבח, הרי דלהקרבה בלא מזבח יש שם העלאה, ויכול להתחייב על העלאה זו בחוץ. וע' בקרית ספר (ריש פ"ט ממעה"ק) שכתב, אינו חייב עד שיעלה לראש המזבח שיעשה בחוץ,

[אע"ג דמעכבי במזבח שבפנים], וא"כ צ"ב מאי שנא סלע ממזבח, ואמאי לא יחשב סלע מזבח. וביאר החזו"א (סי' כ') (ב' סק"ו) דמזבח היינו העשוי מאבנים הרבה, כמו דמצינו לענין שם מזבח שמקריב עליו עבודה זרה, דאמרו בע"ז דף נ"ג ע"ב בימוס אבן אחת מזבח אבנים הרבה, והוסיף החזו"א דנראה דבג' אבנים סגי ליקרות מזבח³.

ורש"י במשנה (ד"ה שיעלה לראש המזבח) כתב **"שיבנה מזבח לשם כך ויעלה"**¹, ובגמ' בע"ב (ד"ה על הצור) בהא דיליף ר' שמעון מהא דמנחם דהקריב על הצור דלא בעינן מזבח, ביאר רש"י דהקריב "בלא בנין מזבח לשם כך וקרי ליה העלאה". ומשמעות דברי רש"י היא דלר' יוסי בכדי שתחשב העלאה בחוץ בעינן שיבנה מזבח לשם העלאה, ולכן כשמעלה על צור לא מיקרי העלאה לר' יוסי דלא בנה מזבח לשם כך, ולא מחייב עליה בחיוב חוץ בזמן איסור במות. ולכאור' בזה פירש רש"י את עיקר החילוק בין מזבח לסלע, דמזבח היינו שנבנה לשם כך, משא"כ סלע דלית ביה בנין לשם כך².

והנהגה היה אפשר לפרש דברי רש"י דאי יקח סלע ויניחהו לשם מזבח, הרי דיהא ליה שם מזבח להקרב במה, דכל חסרון בסלע הוא שלא הניחו לשם כך, אך יעוין בליקוטי הלכות (בזבח תורה ד"ה דכתיב ויבן) שכתב

דמוכח בגמ' דלעולם לא מהני לר' יוסי להקריב על הצור, דאפילו היכא דהניח הצור לשם כך והעלה עליו לא מיקרי הקרבה, ע"ש. ונר' ביאור דבריו, דבגמ' איתא דר' יוסי דחה את הראיה [דהקרבה על סלע כשירה] מהא דמנחם דהקריב על הצור, דהתם הוראת שעה היתה, ואי לר' יוסי מהני הנחת סלע לשם כך, הוי ליה לשנויי דשאני התם דהניח הסלע לשם כך, אלא ע"כ מוכח דלא מהני לר' יוסי שיניח סלע לשם כך. ומבואר מזה דאע"ג דעיקר השם מזבח לענין במה, הוא דיבנה המזבח לשם כך, מכל מקום לא מהני מה דמניח סלע לשם מזבח, דבכך לא חל על הסלע שם מזבח, וצ"ב גדר הדבר.

ונר' דמבואר ברש"י דבכדי להחיל על האבנים שם מזבח, לא סגי ביחוד בעלמא, אלא בעינן לכוונה בשעת עשיית המזבח¹, ולהכי לא מהני מה דמניח סלע אחד לשם מזבח, דרק כונה בשעת עשיה מהניא להחיל על האבנים שם מזבח, ולהנחת סלע ליכא כלל שם עשיה, כיון דליכא עשיה בעצם בנין הסלע אלא רק מניחו, משא"כ בבנין מזבח איכא שם עשיה בעצם בנין המזבח. ולפי"ז לכאור' יהא סגי בב' אבנים להחיל שם מזבח, דכיון דאיכא עשיה כשמחבר ב' אבנים, אי יכוין לשם עשית מזבח בשעת חיבורם יחול עליהם שם מזבח².

אבל על הסלע והאבן פטור, דאין קרוי קרבן אלא על מזבח ואפילו בחוץ, כדכתיב ויבן נח מזבח לה', אלמא אפילו במת יחיד שהוא בחוץ אינו העלאה בלא מזבח.

ג. וע"ש שהוסיף דאפשר דבעינן שיהי' גבהו לא פחות מעשרה טפחים ורחבו לא פחות מד' על ד' כשיעור מסוים.
ד. מלשון רש"י היה אפשר לדייק דדוקא הבונה עצמו יכול להקריב על המזבח אבל אי בנה ראובן לשם מזבח ובא שמעון להקריב עליו לא מיקרי הקרבה, וכן נקט בחזו"י (על התוס' קרבנות פי"ג ה"א), וביאר טעמא דמילתא דלא חל עליו בחוץ קדושת מזבח שיהא שמו עליו גם לגבי אחרים, אך ע' בחי' הגרז"ס ק"ח ע"א שהוכיח מדברי רש"י בע"ב ד"ה ויבן דלא בעינן שיבנה הוא עצמו, דאין הראיה מהא דויבן נח, אלא מהא דהקריב על מזבח, וכל דאית ליה שם מזבח יכול להקריב אף אי הוא לא הבונה של המזבח, ובליקוטי הלכות (שם, ד"ה ויבן) מסתפק בדעת רש"י, ע"ש. וע' בפ' המיוחס לר"ח שכתב "אינו חייב אלא אם כן יהא בנוי כמותו", משמע להדיא דלא בעינן שהוא יבנהו, דהעיקר שיהא בנוי, [אך אולי לא ס"ל דבעינן שיבנה לשם כך ולכן לדעתו לא בעינן שהוא עצמו יבנהו, ואין מזה ראיה לשיטת רש"י].

ה. ואין לומר דאף לדברי רש"י עיקר השם מזבח תלוי בג' אבנים כדביאר החזו"א, אלא דאיכא תנאי נוסף דבעינן עשיה לשם מזבח, דברש"י בע"ב מבואר דהחידוש בהא דמהניא העלאה על הצור הוא דליכא בנין מזבח לשם כך, ומבואר דעיקר המחלוקת תלויה בזה, אי בעינן לעשותו לשם מזבח או לא.

ו. וע' במקד"ד (סי' א' אות א') שהביא מדברי רש"י הכא דאי יפול מזבח מהשמים לא יחשב למזבח משום דצריך בנין לשם מזבח.

ז. ואפשר לומר דדין זה דבעינן שיבנה המזבח לשם כך, אינו חסרון בגוף השם מזבח, אלא הוא תנאי נוסף הנאמר

וע' בתו"כ (אחרי מות פרשתא ר' פרק ט' אות ד') דאיתא שם, מזבח ה' פתח אהל מועד אין מזבח ה' בבמה, אלא אפילו העלה על הסלע או על האבן חייב, ר' ישמעאל אומר לעולם אינו חייב עד שיבנה כמין מזבח ויעלה עליו. ופירש הר"ש עד שיבנה כמין מזבח "בבנין ולא על הסלע". וכן הוא בתוספתא (קרבנות פ"ב סוף ה"א), אין חייב אלא עד שיבנה את המזבח ויסדר המערכה דברי ר' יוסי, ר"ש אומר אפילו העלה על הסלע או על האבן חייב. וכן לשון הרמב"ם ריש פ"ט ממעשה הקרבנות, אין המעלה בחוץ חייב עד שיעלה לראש המזבח שיעשה בחוץ, ובסוף הפרק לגבי במת ב"נ כתב "והוא שיקריבו בבמה שיבנו", והקריית ספר שם הוסיף "דאינה העלאה בלא בנין כדכתיב ויבן נח מזבח וגו'".

הרי דמבואר בתו"כ ובתוספתא וברמב"ם דלדעת ר' יוסי בעינן בנין ועשית מזבח, ויש שביארו כונתם לפי מה שיסד הזכר יצחק (סי' מ"ה אות ב'), וז"ל, דכמו דבמת ציבור איכא דין דבעי שיהא של ציבור^ה, כן במת יחיד אינו כשר כי אם להיחיד שבנה אותה ולא אחר, עכ"ד. ולכן בעינן שיבנה המזבח דבלא זה לא הוא במה ידידיה ואין ראוי להקריב עליה^ט, אמנם הדברים מחודשים טובא וליכא רמז לדין זה בגמ' ובראשונים, ולפי מה שנתבאר בשיטת רש"י י"ל דכונת התו"כ והתוספ' והרמב"ם דצריך שיבנה את המזבח בכדי שתחול ביה מחשבת העשיה לשם מזבח.

וע' בחס"ד על התוספתא שביאר דמדברי ר' יוסי במשנה היה משמע דלא קפיד אלא שיעלה בראש מזבח ולא סלע, אבל כל שיש מזבח בנוי אפילו לא בנאו לשם כך נימא שיהא חייב, קמ"ל התוספ' דבעינן שיבנה המזבח לשם כך, [והוסיף דכן פרש"י]. ונר' דהביאור בזה הוא כנ"ל, דבכדי שיחול שם מזבח בעינן שיעשהו ויבנה את המזבח, ובלא בנין אין הכונה חלה ביה להחיל ביה שם מזבח.

והנה לפי המבואר בשיטת רש"י דשם מזבח דבמה תלוי בעשיה לשם מזבח ואינו תלוי באבנים הרבה, צ"ל דהא דאיתא בגמ' בע"ז דמזבח הוא מאבנים הרבה, הני מילי דוקא לענין שם מזבח לע"ז, אבל שם מזבח להקריבה לה' אינו תלוי בריבוי אבנים, אמנם מדברי הרמב"ן בפ' ויצא (כ"ח, י"ח) דדימה את השם מזבח לע"ז לשם מזבח לה' משמע דלא חילק בזה, וסובר דעיקר שם מזבח להקריבה לה' תלוי באבנים הרבה [ונדברי החזו"א הנ"ל], דע"ש שדן לענין מה שיעקב אבינו עשה מצבה להקריב לה' וכתב, כבר פירשו רבותינו ההפרש שבין המצבה למזבח, שהמצבה אבן אחת והמזבח אבנים הרבה, עכ"ד. ולכאור' כונתו לדברי הירוש' בע"ז (פ"ד ה"ד) דז"ל הירוש', מצבה כל שהיא יחידית מזבח כל שאבניו מרובות עכ"ל, והתם מיירי לענין ע"ז, ומבואר דהרמב"ן דימה שם מזבח לע"ז לשם מזבח להקריבה לה', דבתרווייהו עיקר שם מזבח תלוי באבנים הרבה^א, ונדברי החזו"א הנ"ל^ב.

במזבח דבמה, דאיכא דין עשיה לשמה, כמו במזבח דמקדש דאיכא דין עשיה לשמה ה"ה במזבח דבמה איכא דין שהעשיה של המזבח תיעשה לשמה (וכן ביאר הגרא"י זצ"ל בק"ש ח"ב סי' כ"ה), דמזבח דבמה בעי עשיה לשמה, ולדעת ר"ש מזבח דבמה לא בעי עשיה לשמה.

ח. ויש לעיין בכונתו, אי כונתו דאיכא דין דציבור לא מקריב בבמה קטנה כיון דהבמה אינה מיועדת עבור הציבור, או כונתו להא דאיכא דין דמזבח של ציבור בעינן שיבנה מממון הציבור, כדנתבאר בפרק כ' סימן ב'.

ט. ולעיל הבאנו כיסוד הנ"ל בשם החזו"י.

י. דאינו מותר עד שיפגם רובו, ע"ש.

יא. והעירני לזה הגאון רח"מ שטינברג שליט"א.

יב. והנה רש"י בפ' שופטים (ט"ז, כ"ב) ביאר החילוק בין מצבה למזבח בזה"ל, מצבת אבן אחת, להקריב עליה אפילו לשמים וכו', מזבח אבנים ומזבח אדמה צוה לעשות, ואת זו שנא כי חק היתה לכנענים, עכ"ד. ונראה דאין להוכיח מדבריו דשם מזבח תלוי באבנים הרבה, אלא כונתו דמזבח דמקדש דכתבה תורה "מזבח אבנים" תלוי באבנים הרבה, ולכן אין סתירה בין הציווי לעשות מזבח במקדש לאיסור מצבה, [ולא אתי לפרש דין מזבח דבמה].

ב. למ"ד דלא בעינן מזבח אי מהני ע"ג קרקע ואי איכא דין גובהה

הנה לדעת ר' שמעון דהקרבא על גבי סלע וצור כשרה ולא בעינן מזבח בבמה, יש להסתפק אי כשירה ההקרבא על גבי הקרקע, ויעוין במשך חכמה (שופטים ט"ז, כ"א) שכתב בתוך הדברים דההקרבא כשירה אף על גבי קרקע². אמנם החזו"א (שם) כתב דלר' שמעון דאמר אף על הסלע י"ל דגובהה י' טפחים בעינן, אבל על הארץ אינו בכלל במה ואין חייבין עליה בחוץ. הרי דנקט החזו"א דלא מהניא הקרבא על גבי קרקע, דאינו בכלל במה.

ונר' ביאור דבריו, דאע"פ דר' שמעון ס"ל דהקרבא במה לא בעיא מזבח למיקרי הקרבא, אכתי בעינן שיקריב על חפצא ד"במה", ולכן על קרקע עולם לא חשיבא הקרבא, דלית לה שם במה יג*.

והנה בגמ' שם בדף ק"ח ע"ב, הקשו לר"ש דלא בעינן מזבח, מהא דכתיב גבי נח, ויבן נח מזבח לה', ומשני הגמ' "ההוא גובהה בעלמא", ופרש"י דהכונה "גובהה בעלמא כדרך כל הארץ שיהא נוח להשתמש ולא לחובת מזבח".

ומבואר ברש"י דהגמ' לא אשמועינן דין בהלכות במה, אלא דנח בנה מזבח כדרך כל הארץ שיהא נוח לו להקריב עליו. אמנם מדברי פי' המיוחס לר"ח בדף ק"י משמע דאף לר' שמעון איכא דין מסוים לעשות גובהה לבמה, דכתב שם בתוה"ד דר' יוחנן סבר דאע"ג דלא נגעו אמורין במזבח חייב [בחזקת] כר' שמעון דלא בעי מזבח ממש אלא גובהה בעלמא³.

ומשמע דסבירא ליה לר"ח דאף לר"ש לא מהני כל סלע בעלמא להקרבא במה, אלא דאיכא דין מסוים שיהא לסלע גובה להקרבא, דרק סלע גבוהה הוא מקום להקרבא בחוץ, דאי לאו הכי לא היה צריך נח לעשות

גובה כעין מזבח. והגמ' דינא קאמרה דעביד דבר גבוה כמו מזבח לקיים הדין של גובהה. וכנר' שכן הבין החזו"א הנ"ל שכ' דאיכא דין גובהה עשרה בבמה, דס"ל לחזו"א דהשיעור גובה הנצרך הוא גובה עשרה טפחים ובפחות מכן אינו אלא סלע בעלמא ולית ליה שם במה להקרבא בחוץ, ומשמע דלמד כן מלשון הגמ' הנ"ל.

ומדברי רש"י מוכח דאין דין גובהה, אך אכתי יתכן דאף רש"י מודה דלא מהניא הקרבא ע"ג קרקע, דכן משמע מסתימת לשון המשנה ר"ש אומר אפילו העלה על הסלע או על האבן, דבעינן עכ"פ שיעלה על סלע או אבן, ולא מהני קרקע בעלמא. והא דכתב רש"י דבעינן גובהה בכדי שיהא נוח להשתמש, היינו טעמא למה עביד כעין מזבח ולא סגי בסלע.

ואולי דין זה נלמד מקרא דמנחת דהעלה על הצור, דאין לנו לחדש יותר ממה שמצינו בנביא, ולדעת הר"ח [והחזו"א] דאיכא דין גובהה לכאור' דין זה נלמד מהא דבנה נח מזבח לגובהה.

והנה בסוגיא בדף ק"י מבואר דדין המקריב אימורין יחד עם בשר על מזבח בחוץ והבשר חוצץ בין האימורין למזבח, תלוי בפלוגתא ר' שמעון ור' יוסי אי חייב עליו משום הקטרת חוץ, דלדעת ר' יוסי דבעינן מזבח איכא חציצה ולא הוי הקטרה, ולדעת ר' שמעון דלא בעינן מזבח לא הוי חציצה ומיקרי הקטרה [ויעוין לקמיה אות ג' ביאור שיטת רש"י בסוגיא שם].

והחזו"א (ובחים סי' כ' (ב) אות ו') ביאר הסוגיא, דהא דבשר חוצץ הוא כיון דבעינן שהקטרת האימורין תהא על המזבח, והבשר חוצץ בין האימורין למזבח, וכשמניח האימורין על העצים שעל המזבח, מיקרי הקטרה על המזבח, כיון דהמזבח והעצים חד הוא, אבל הבשר הוי חציצה בין האימורין למזבח, ולכן היינו דוקא לר' יוסי דהקטרת במה צריכה להיות על המזבח והבשר חוצץ בין

יג. וכן משמע מדברי המקד"ד (סי' כ"ז ס"ק ט'), והדבר אברהם (ח"ג סי' א' ענף ב' בהג"ה).

יג*. והנה בסה"ז נר' לאחד (עמ' שפ"ט), הובא דשאלו קמיה בעל הקהילות יעקב זצ"ל דלכאור' נראה דמזבח דאין דין גובה להקרבא, דהא לר' יהודה (ובחים נ"ט) רצפת העזרה היתה מקודשת והיתה כשרה להקטיר עליה, הרי דמוכח דאפשר להקטיר על הארץ ואין דין גובה. והשיב הקה"י בזה"ל, דיש לומר דמקודש שאני, דע"י קדושת מזבח שברצפה הוי דבר מסוים להקרבא, אבל בבמה שאין במזבח קדושה צריך עכ"פ י' טפחים שיהא מקום מסוים להקרבא, עכ"ד.

יד. הובאו כל דבריו לקמן.

האימורין למזבח, אך לר"ש דלא בעינן מזבח להקטרת במה, כשר אף על גבי בשר, דמה לי על הסלע מה לי על בשר שעל סלע.

וע' בפ' המיוחס לר"ח (ק"י שם) דמבאר בפשט הגמ' כדברי החזו"א דהחציצה בין האימורין למזבח^{טו}, וז"ל שם, המקריב קדשים וכו' ומקשינן והאיכא חציצה דאי אקריבנהו לקדשים ואימורים על גביהו הא קא הוי חציצה שהבשר חוצץ בין אימורין למזבח וכו'^{טז}, ר' יוחנן אומר אע"ג דלא נגעי אמורין במזבח חייב כר' שמעון דלא בעי מזבח ממש אלא גובהה בעלמא, עכ"ד.

אמנם יש לעיין בדברי הפי' המיוחס לר"ח, אי כונתו כמו החזו"א דמה לי בשר מה לי סלע, דאף הבשר יכול ליחשב למקום ההקרבה ולכן אין דין חציצה, או דאפשר דס"ל דלא מהני בשר ליחשב למקום הקרבה, דאיכא הלכה דבעינן שיהא תורת מקום חשוב לבמה, ולכן בעינן דוקא סלע או אבן דאית להו חשיבות מקום, ואית להו שם במה [כדנתבאר לעיל דאע"ג דאין הלכה של מזבח איכא דין במה להקרבה].

ולפי ביאור זה מה דמבאר בגמ' דלר' יוסי דבעינן מזבח הוי חציצה ולר' שמעון דלא בעינן מזבח לא הוי חציצה, י"ל דהיינו טעמא, דעיקר דין זה הוי משום דההקרבה צריכה ליעשות עם המזבח כיון דהכשר ההקרבה הוא ע"י המזבח, ולכן כל הדין חציצה שייך רק לר' יוסי דכל דאיכא חציצה מהמזבח אין ההקרבה משתייכת למזבח ולא מהניא הקרבתו, אבל לר' שמעון דלא בעינן מזבח לא בעינן שההקרבה תתיחס למזבח, וכל מה דבעינן תורת מקום הוא תנאי במעשה ההקטרה שיהא ליה צורת הקרבה, דדרך להקריב על מקום חשוב, ולכן אף אי חצוץ מהבמה אית לה שם הקרבה, [אע"ג דבשר לא מיקרי במה].

ג. מערכת עצים בבמה

ק"י ע"א, המקריב קדשים [ואימורין בחוץ חייב], ומקשינן אמאי והאיכא חציצה [דהבשר חוצץ], אמר ר' יוחנן

וכו' הא מני רבי שמעון היא, דאמר אפילו העלה על הסלע חייב, וכו'. למדנו דהמקריב אימורין יחד עם בשר בחוץ, לדעת ר' יוחנן הוי פלוגתא ר' שמעון ור' יוסי אי חייב עליו משום הקטרת חוץ, לדעת ר' יוסי דבעינן מזבח איכא חציצה ולא הויא הקטרה, ולדעת ר"ש דלא בעינן מזבח לא הוי חציצה ומיקרי הקטרה, וצ"ב מה ענין זה למחלוקתם לענין מזבח, והרי אף לר"ש בעינן הקטרה להתחייב בחוץ, ואי הבשר הוי חציצה בהקטרה אף לר"ש דין הוא דיהוי חציצה.

ויעוין ברש"י שכתב שם (בד"ה והאיכא חציצה) בזה"ל, שהבשר [ש]אינו ראוי להקטרה חוצץ בין אימורין למערכה, ודכוותיה בפנים לאו העלאה היא דרחמנא אמר (ויקרא א') על העצים אשר על האש, וקס"ד דמתני' רבי יוסי היא דאמר אינו חייב עד שיעלה לראש המזבח כהקטרת פנים, ע"כ.

מבואר ברש"י דלר' יוסי דאיכא דין מזבח בבמה [ובחוץ] איכא דין נוסף בהקטרת חוץ דבעינן להקטיר על מערכת עצים דומיא דהקטרת פנים, ואילו לר' שמעון דכשר להקריב על הסלע דליכא דין מזבח בהקטרת חוץ ליכא דין חציצה, ולכאור' הביאור בזה הוא, דלר' שמעון כשם שליכא דין מזבח אף ליכא דין מערכת עצים בהקטרת חוץ וחשיבא הקטרה בלא עצים.

ובן מבואר בתוספתא שהובאה לעיל (קרבנות פ"ב סוף ה"א), וז"ל אין חייב אלא עד שיבנה את המזבח ויסדר המערכה דברי ר' יוסי, ר"ש אומר אפילו העלה על הסלע או על האבן חייב.

ולכאור' מתבאר מדברי רש"י (והתוספתא) דפליגי ר' יוסי ור"ש אי בעינן מערכת עצים להקטרת במה, דאי נימא דהקטרת במה לא בעיא עצים לר' יוסי לכאור' יתחייב עליה בחוץ, דאי מיקרי העלאה בבמה מיקרי העלאה אף לענין חיוב חוץ, כדחזינן לענין דין מזבח דילפינן מבמה.

וע' בחס"ד (על התוספ' שם) שהוכיח דאיכא דין מערכת עצים בבמה, מהא דאשכחן סידור מערכה אף גבי

טו. ודלא כשיטת רש"י שפירש שם דהחציצה היא בין האימורין לעצים, יעוין לקמן.

טז. ועוד העירו דבגמ' מנחות כ"ו ע"ב איכא צד בגמ' דלא בעינן שהאימורין יהיו מונחים על גבי העצים כלל וסגי בזה שמונחים על המזבח בסמוך לעצים, ולפי צד זה ע"כ דכל החציצה בין האימורין למזבח.

אברהם אבינו, "ויבן שם אברהם את המזבח ויערוך את העצים", וה"נ אשכחן באלהו בהר הכרמל".

ולכא"ו מבואר כן להדיא בסוגיא בדף קט"ז ע"ב דרבא הורה שיקחו עצים חדתי להקרבת ב"נ, שלא יהא בהם פסול שלא נשתמש הדיוט, וע"כ דאיכא דין עצים בבמה, וע"ז הקשה אביי דע"כ ר"א בן שמוע דס"ל דבעצים איכא דינא דלא ישתמש בהם הדיוט מודה בבמה, דחזינן דדוד המלך לקח מארונה עצים לבמה, ומשני רבא דהתם בחדתי, ומהא דנוהג בהם פסול שלא ישתמש הדיוט מוכח דאיכא דין עצים י"ח.

אמנם יעוין בחזו"א (זבחים ס"י כ' ב' אות ר') שכ' ביאור אחר בסוגיא בדף ק"י הגמ' דהא דבשר חוצץ, הוא כיון דבעינן שהקטרת האימורין תהא על המזבח, והבשר חוצץ בין האימורין למזבח, ובזה פליגי ר' שמעון ור' יוסי אי איכא חסרון בהא דהוי חציצה מהמזבח יעו"ש, וכבר העירו דבפי' המיוחס לר"ח (ק"י ס) מבואר בפשט הגמ' כדברי החזו"א דהחציצה בין האימורין למזבח, ע"ש.

ולפי דבריהם ליכא מקור מסוגיא זו דאיכא דין מערכת עצים בבמה, דאף אי ליכא דין עצים בהקרבת חוץ, לא מחייב לר' יוסי כיון איכא חציצה בין האימורין למזבח.

והנה עיקר מה שביאר רש"י בסוגיא דלר' יוסי איכא דין מערכת עצים דומיא דהקטרה בפנים לכא"ו צ"ב, דהרי בגמ' בדף ק"ח מבואר דטעמא דר' יוסי דבחוץ בעינן מזבח דילפינן מויבן נח מזבח לה', הרי דהוא נלמד מהא דהקרבה בבמה בחוץ היא ע"י מזבח, ולא משום דבעינן שתהא ההקרבה כעין הקטרת פנים, וצ"ע.

ונראה ביאור דבריו, דלדעת ר' שמעון ילפינן ממנוח דהקטרת במה [וחוץ] שאני מהקטרת פנים ולא בעי מזבח, ולכן אין סברא דהקטרת חוץ תיבעי אף עצים, דכשם שמצינו לענין המזבח דחלוק השם הקטרה בחוץ מבפנים ה"ה י"ל לענין עצים, אבל לדעת ר' יוסי ילפינן מהקרבת נח, דהקרבת במה [וחוץ] בעיא מזבח, א"כ חזינן דיש להקטרה בחוץ דיני הקטרה דומיא דהקטרת פנים, וממילא מסתבר ללמוד שיהא ביה אף דין עצים כמו הקטרת פנים.

ומעתה יש להסתפק בדין העלאה בלא אש אי חשיבא העלאה לגבי חיוב חוץ ולהקרבת במה [ע' בפרק כ"א שהבאנו מה שדנו האחרונים בזה], דבפנים החפצא של העלאה והקטרה הוא דוקא כשמעלה על האש ובלא אש לית לה שם הקטרה כלל, ויש להסתפק אי אף לענין חיוב חוץ בעינן שיעלה האימורין על האש, או דאף כאשר העלה את האימורין על המזבח בלא אש מתחייב משום מעלה בחוץ. ולכא"ו היה אפשר לומר דיהא בזה נפק"מ בין ר' שמעון לר' יוסי, דלר"ש דלא בעינן שתהא ההקטרה דומיא דהקטרת פנים אף העלאה בלא אש מיקרי העלאה, אבל לר' יוסי דבעינן דומיא דהקטרת פנים בלא אש לא הויא הקטרה, [וכ"כ הערוך לנר יבמות דף צ' ע"ב].

אמנם נר' דיש מקום לחלק, דיש לומר דכל פלוגתא ר' שמעון ור' יוסי שייכא רק בדיני ההקטרה, דנחלקו אי נאמרו דיני ההקטרה בהקטרת חוץ דבעיא מזבח ועצים כמו הקטרת פנים או לא, אך העלאה בלא אש לית ליה שם הקטרה כלל, והמחייב בחוץ הוא דוקא על עבודה דאית לה שם הקטרה, משא"כ בלא מזבח או עצים אית לה שם הקטרה י"ח, רק איכא דינים בהקטרה

יז. ראיתו מתבארת ע"פ מה שכתבנו בפרק כ"א בשם הגרי"ז דהקרבה ע"פ נביא אית ליה דין הקטרה כשירה, ע"ש.

יח. ולפי המבואר לעיל בדעת רש"י, י"ל דהסוגיא קאי לדעת ר' יוסי דבעינן מזבח אבל לר"ש דלא בעי מזבח ליכא חסרון שלא נשתמש בו הדיוט דליכא כלל דין עצים, וכן ביאר הקר"א שם. ויעוין במשך חכמה בפ' וירא (כ"ב, ד) שכתב בתוה"ד דבבמה אינו טעון עצים, וכבר תמהו על דבריו מהסוגיא הנ"ל, וצ"ע.

יט. וכע"ז העיר בדבר אברהם (ח"ג ס"א א' ענף ב' בהג"ה) ע"ש שהאריך לחלוק על דברי הערוך לנר הנ"ל.

דבעי מזבח ועצים, ופליגי התנאים אי דיני ההקטרה נאמרו בחוץ².

בדף ס"ב דכל הני מעכבי במזבח דמקדש אמאי לא יעכבו אף במזבח דבמה.

ד. זריקה בבמה אי בעי מזבח

בגמ' לא הוזכר דין הזריקה בבמה אי בעיא מזבח, ויש שרצו לחדש דאף לדעת ר' שמעון דכשר להעלות ע"ג סלע, הני מילי ההקטרה אבל הזריקה בעיא מזבח, וצריך לבנות מזבח עבור הזריקה ואח"כ יכול להעלות האימורין על סלע בעלמא, וכמו דמצינו (בדף נ"ט ע"א) לדעת ר' יהודה דשלמה המלך קידש רצפת העזרה להקטרה, ואפ"ה מודה בזריקת דמים דאין כשירה על הריצפה ובעיא מזבח.

אמנם נר' דזה אינו, דהנה בגמ' (ק"ח ע"ב) איתא, איבעית אימא היינו טעמא דר' שמעון כדתניא ר' שמעון אומר מזבח פתח אהל מועד ואין מזבח בבמה. ופרש"י דהאי קרא דריש ליה ר"ש בת"כ הכי וזרק הכהן את הדם על מזבח ה' פתח אהל מועד ולא מזבח בבמת יחיד בשעת היתר במות.

הרי דהדרשא דמינה ילפינן למעט מזבח בבמה קאי על זריקת הדם, ומפורש א"כ דדרשינן גבי הזריקה דלא בעינן מזבח, דמזבח כתיב רק גבי זריקת דם פתח אהל מועד ולא גבי במה.

ה. בהא דקרבן כבש ויסוד ויסוד אין מעכבין בבמה

בגמ' בדף ק"ח ע"ב בעי ר' יוסי בר חנינא, קרבן כבש וריבוע ויסוד מהו שיעכבו בבמה, א"ל רבי ירמיה תניא קרבן וכבש וריבוע ויסוד מעכבין בבמה גדולה ואין מעכבין בבמה קטנה. ולא נתפרש בסוגיא ובראשונים ביאור השקלא וטריא בסוגיא אי כל הנו מעכבין בבמה, דמעיקרא מאי ס"ד שיעכבו בבמה ומאי הקמ"ל, וצ"ב באמת אמאי לא מעכבי בבמה, דכיון דמבואר בסוגיא

והנראה לבאר בזה, דהנה בסוגיא בדף ס"ב אמר רב הונא דהמקור דכל הנו מעכבי במזבח הוא מהא דאמר קרא "המזבח", דכל מקום שנאמר המזבח לעכב, וביאר רש"י דהמזבח משמע כשהוא כן הוא דמיקרי מזבח ואי לא לא, ע"ש. ובדף קי"ט ע"ב ילפינן דליכא דין חיצוי במזבח דבמה מהא דכתיב והיתה הרשת עד חצי המזבח, ופרש"י דכתיב המזבח היינו מיעוטא, בההוא מזבח לחודיה דאיירי בה קרא והיינו מזבח של משכן.

ומעתה י"ל דכל היכא דכתיב המזבח, הרי דהוי מיעוטא דדוקא במזבח דמשכן מעכב דין זה ולא במזבח דבמה כמבואר בסוגיא בדף קי"ט, ונלמד מינה דה"ה קרבן וכבש ויסוד דאע"ג דדינים אלו מעכבים במזבח דמשכן ומקדש, במזבח דבמה אינם מעכבים.

אך אכתי צ"ב אמאי סבר ר' יוסי בר חנינא דיש סברא לחלק בין מחיצה לדמים לדין קרבן כבש וריבוע, דדין מחיצה לדמים מפורש במתני' דאינו נוהג בבמה ואילו קרבן כבש וריבוע נסתפק ריב"ח, והנראה דס"ל דשאני חוט הסיקרא מקרבן כבש וריבוע, דהנה כפשוטו חוט הסיקרא אינו מעכב במזבח דבית עולמים³, ולכן שפיר דרשינן מקרא דהמזבח דליכא דין חוט הסיקרא במזבח דבמה, אבל גבי קרבן כבש וריבוע דמעכבי במזבח דמקדש, סברה הגמ' דאולי לא שייך למעט אותם ממזבח דבמה, דכיון דדרשינן מקרא דאיכא דין מזבח בבמה, ובלא קרבן ויסוד וריבוע חסר בהכשירא דהמזבח, הרי ע"כ דאף למזבח דבמה בעינן קרבן כבש ויסוד, דבלאו הכי לא חשיב מזבח, וע"כ דלא דרשינן מהמזבח למעט מזבח דבמה מדינים אלו.

ומסקינן דאיתא בברייתא דליכא דין קרבן וריבוע בבמה, ולפי המבואר בברייתא יש לבאר דאמנם

כ. ולכאור' יש להעיר דאי לר' יוסי בעינן שההקטרה תהא דומיא דפנים אמאי לא מעכבי כבש קרבן ויסוד במזבח דבמה [ע' שפ"א בדף ק"י שעמד בזה], ונר' די"ל דהני הוו דינים בגוף המזבח, אך אינם מעכבים בגוף השם הקטרה, דכל דמקריב על חפצא דמזבח ומערכת עצים חשיבא הקטרה כעין פנים, ודיני המזבח לא מעכבי.

כא. ע' בס' יריעות שלמה (פ"ב מהל' בית הבחירה ה"ט) שהסתפק בזה, וכפשוטו י"ל דאינו מעכב כיון דאינו אלא סימן בעלמא דכנתבאר לקמן בס' ח', [וכן מצדד שם היריעות שלמה].

הנו מעכבי במזבח דמקדש, אך גדר הדבר הוא דכל הנו הו דינים במזבח המעכבים בהכשר המזבח, אך אינם מעכבים בעיקר החפצא של המזבח, ואית ליה למזבח תורת מזבח בלא כל הני דינים, ובמזבח דבמה בעינן רק את המעכב לעיקר שם מזבח ולא את הדינים המעכבים בדין המזבח, ולהכי אף בלא כל הנו מתקיים דין מזבח בבמה.

ו. אי עשה קרן למזבח דבמה אי אית ליה שם קרן

הנה מלשון הברייתא "ואין מעכבין בבמה קטנה" היה משמע דלכתחילה איכא דין לעשות קרן וכבש, ורק בדיעבד אין מעכבין, אמנם לשון הברייתא בדף ק"כ היא קרן וכבש ויסוד וריבוע בבמה גדולה ואין קרן ויסוד וכבש וריבוע בבמה קטנה, ומלשון זה משמע דלא בעינן כלל קרן וכבש ויסוד.

ואי נימא דאין דין לכתחילה לעשות קרן למזבח דבמה [כמשמעות הברייתא בדף ק"כ], יש להסתפק היכא דעביד קרן למזבח דבמה אי אית לה שם קרן, או דילמא כיון דאין קרן בבמה קטנה אפילו היכא דעביד קרן לית לה שם קרן כלל.

והנה בגמ' מכות י"ב ע"א איתא, אמר רב יהודה אמר רב שתי טעויות טעה יואב באותה שעה, דכתיב "וינס יואב אל אהל ה' ויחזק בקרנות המזבח", טעה שאינו קולט אלא גגו, והוא תפס בקרנותיו, טעה שאינו קולט אלא מזבח בית עולמים, והוא תפס מזבח של שילה. והנה רש"י כתב שם דלא גרסין מזבח שילה, אלא ה"ג והוא תפס במזבח של במה שעשה דוד לפני הארון שהיה באהל אשר נטה לו דוד בעיר דוד כדכתיב וינס יואב אל אהל ה', ע"ש.

מבואר ברש"י דיואב תפס במזבח שהיה לפני הארון בעיר דוד, והנה כפשוטו למזבח זה היה דין

של במה קטנה, דהבמה הגדולה אשר באהל מועד היתה באותו זמן בגבעון, ובגמ' מבואר דהטעות שעשה יואב דסבר דאף קרנות המזבח קולטות, ומבואר ע"כ דהיה לקרנות המזבח שבבמה שם קרן דמזבח, דאי נימא דלית ליה שם קרן כלל, א"כ אף אי היו קרנות המזבח קולטות לא היה מהני ליה הקרנות^{כב}.

אמנם מגוף הדבר דבנו קרנות למזבח זה, מבואר לכאור' דס"ל דאיכא דין לכתחילה לעשות קרן למזבח דבמה קטנה, וכפשטא דלשון הברייתא בדף ק"ח, ומעתה אין להוכיח מזה דאף אי אין דין לכתחילה לבנות קרן למזבח בדיעבד אי עשה קרן אית לה שם קרן, דאולי ס"ל לגמ' במכות דאיכא דין לכתחילה לבנות קרן למזבח דבמה, וצ"ע.

ובן כתבו להוכיח דשייך שיהא חפצא דקרנות במזבח דבמה קטנה, מהא דבסוגיא בדף קי"ז ע"ב, קס"ד שלר"מ חטאת נזיר קריבה בבמה קטנה, ומאי ס"ד והא חטאת בעי קרנות, ובבמה אף למ"ד דבעי מזבח מ"מ קרנות לא בעי, ומוכח דאיכא חפצא דקרן בבמה, ולכן אי היה דין חטאת נזיר היה דין לבנות קרן עבור הקרבת החטאת.

אמנם לכאור' זה אינו מוכח, דהרי אף בעולה איכא דין בזריקה שתהא כנגד היסוד ובבמה דליכא יסוד ע"כ דליכא האי דינא, וה"ה נימא לענין חטאת דאי היתה קריבה בבמה קטנה, לא היה מעכב בה דין זריקה ע"ג קרנות.

ז. אי מזבח דבמה מקדש פסולין

תוס' בדף י"ב ע"א (ד"ה יום) כתבו דאפילו לר' יהודה דס"ל (בדף פ"ד ע"א) דקרבת שניפסל ע"י שנשחט בלילה, אם עלה למזבח ירד, מכל מקום מודה דקרבת שניפסל ע"י שנשחט בלילה בבמה^{כג} לא ירד.

כב. כ"כ להוכיח מדברי הגמ' בשו"ת לבוש מרדכי (להגרמ"מ אפשטיין סי' ע"ח) וז"ל שם, וגם מזה שאחז בקרנות המזבח, מוכח שהיה להמזבח קרנות, ובמזבח דבמה קטנה אין לו קרן, וא"כ אף אי עשה קרן אין לזה חשיבות, עכ"ל. אמנם אולי אינו ראיה, ד"ל דסבר יואב דלא צריך להיות מעל המזבח אלא סגי בכך שתופס את המזבח, ולכן אי תפס הקרן אע"ג דלית ליה דין קרן מיקרי מעם מזבחי והמזבח קולטו.

כג. למ"ד בדף ק"כ דשחיטת לילה בבמה פסולה.

ומבואר כפשוטו בתוס' דמזבח דבמה מקדש פסולין שעלו על גביו וחל בהו דינא דאם עלו לא ירדו^{כז}, וכן נקט האו"ש (פ"ג מפסוהמ"ק ה"ג) וכתב דזה תלוי בפלוגתת ר' יוסי ור"ש אי בעינן מזבח בבמה, דלר"ש דלא בעינן מזבח אף אי בנה מזבח לית ביה דין מזבח ולא יקדש פסולין^{כח}.

אמנם ע' בס' טהרת הקודש (י"ב שם) שתמה על דברי התוס', דאף לר' יוסי דבעינן מזבח בבמה מנלן ליתן עליו מכח זה קדושת מזבח לענין שיקדש פסולין, דלקדש פסולין בעינן קדושת מזבח^{כז}, ונהי דאיכא דין מזבח בבמה אך מניין דיש למזבח זה קדושת מזבח, וכן העיר בכתבי הגר"ז (שם), והוסיף דדין קידוש מזבח ילפינן מקרא דכל הנוגע במזבח יקדש, וזה אינו שייך בבמה^{כז}, ובמה הוי רק מקום הקרבה אך קדושת מזבח ליכא בבמה^{כח}.

וביאר הגר"ז כונת תוס' דאירי שמשלה בו האור, דבכה"ג איכא דין דלא ירד גם בלא קידוש מזבח^{כט} מחמת שנעשה לחמו של מזבח^ל. והטהרת הקודש

ביאר כונת תוס' באופן נוסף [וכ"כ הגר"ז שם], דמירי היכא דשחט בלילה קדשי במה קטנה ואח"כ הכניס לבמה גדולה והעלם על מזבח דבמה גדולה, דבכה"ג שפיר אפשר לומר דיחול בהם דינא דאם עלה לא ירד מחמת מזבח דבמה גדולה, דודאי אית ביה קדושת מזבח, [ונכמבואר להדיא בסוגיא בדף ק"כ].

והנה במשנה בדף פ"ד מבואר דהלן והיוצא והטמא ושנשחט חוץ לזמנו וכו' אם עלו על המזבח לא ירדו אך אי ירדו תו לא יעלו, ובגמ' בדף פ"ה ע"ב איתא דהני מילי היכא דעלו על המזבח ולא משלה בהם האור, אך אי משלה בהם האור הדין הוא שאפילו ירדו אח"כ מן המזבח יעלו. והמשנה למלך (פ"ג מפסוהמ"ק ה"ו) כ' דלדעת ר' יהודה דסובר בפסול לילה דאם עלה לא ירד, הני מילי היכא דלא משלה בו האור אבל אי משלה בו האור הדין הוא שלא ירד, אך הוסיף המל"מ דכיון דפסול לילה לית ביה דין קידוש מזבח דאם עלה לא ירד, אף היכא דמשלה בו האור דינו דנחית חד דרגא, ולא נימא ביה דאם ירד יעלה, אלא רק כל זמן שלא ירד מהמזבח מהני ליה משילת האור דלא ירד.

כד. אמנם גוף הדבר צ"ב אמאי שחיטת לילה בבמה קילא ממקדש, דלר' יהודה לא ירד, ונאמרו בזה כמה דרכים, האו"ש ביאר דהא דלר' יהודה שחיטת לילה תרד ילפינן ממייעוטא דזאת היא העולה (בדף פ"ד ע"א) והאי מייעוטא לא כתיב בבמה, והטהרת הקדש ביאר ע"פ מה שכתבו תוס' בדף פ"ד ע"ב (ד"ה ומוציא) דכיון דדם חמור לא ילפינן ליה מאיכריס דכשירין בלילה ע"ש, ודם בבמה קיל דכשר בזה שפיר ילפינן ליה מאימורין ע"ש, והגר"ז ביאר דפסולה דבמה אינו פסול גדול כ"כ, [ולכאור' יהא נפק"מ בין הטעמים לענין נשפך דמה אי לר' יהודה בבמה לא ירד, דלפי האו"ש והגר"ז לכאור' ה"ה נשפך דמה, אך לפי דברי הטהרת ק"ק אפשר דדוקא שחיטת לילה דאית לה הכשר באימורין].

כה. וע"ע במקו"ב (ח"ב סי' כ"ד).

כו. ע' רש"י בדף פ"ג ע"ב (ד"ה מקדש מזבח) שכ' ללמדך טעמא שלא ירד משום קדושת מזבח הוא.

כז. וע"ע בהגה' מלאכת יו"ט (שם) שכ' להוכיח דאין מזבח דבמה מקדש פסולין.

כח. ובס' נחלת שמואל (להג"ר שמואל דוד מלמד, קידן תרצ"ה סי' ט') כ' טעם אחר לומר דמזבח דבמה אין מקדש פסולין, דכיון דכלל גדול הוא דדוקא בדבר שפסולו בקודש הדין הוא דאם עלו לא ירדו, ותוס' בזבחים (ס"ח ע"ב ד"ה אמר ובכ"מ) ביארו דפסולו בקודש היינו שאירע הפסול משנשחט ונתקדש בקדושת כלי, וא"כ בבמה דליכא כלי שרת לא מיקרי פסולו בקדש ולא שייך ביה קידוש מזבח.

כט. ע' בכתבי הגר"ז (מ"ב ע"ב, ופ"ה ע"ב) שהסתפק בגדר דינא דמשילת האור אי בעי נמי לקידוש מזבח או דהוי דין נפרד, וכתב דהנפק"מ לבמה אי מהניא בה משילת האור.

ל. ויש להסתפק אי לדין משילת האור בעינן דוקא מזבח, ולר"ש דבבמה מקריבין על גבי סלע לא יהני משילת האור כיון דלא הוי לחמו של מזבח, או דילמא כל דמוקטרי לה' נעשה לחמו של גבוה ואית ביה דין עלה לא ירד, וע' רש"י זבחים פ"ה ע"ב (ד"ה משלה בהן האור) שפירש הטעם דיעלו דנעשו לחמו של אש, וביומא מ"ו (ד"ה שמשלה) פירש דדבמשילת האור נעשו לחמו של מזבח, וצ"ע.

ומעתה יש להסתפק לדעת הגר"ז דליכא דין קידוש מזבח בבמה וכוונת התוס' היא דמשילת האור מהניא בבמה לענין פסול לילה, מה יהא הדין של הנו פסולין [כגון לן ויוצא] שבעלמא דינא דאם עלו על המזבח לא ירדו ואם משלה בהם האור ירדו יעלו, האם אף בבמה יהני להו משילת האור דאם ירדו יעלו, או דילמא כיון דבבמה ליכא קידוש מזבח וע"י שעלו על מזבח דבמה לית בהו דין אם עלה לא ירד, יהא דינא כמו פסול לילה לר' יהודה [במקדש], דנקט המל"מ דאף אי משילת האור מהניא לפסול לילה לר' יהודה, היינו רק דלא ירד אך לא לענין ירדו יעלו, וצדדי הספק אי נימא דכיון דהא דלית בהן דינא דאם עלה לא ירד אינו אלא מחמת חסרון צדדי דליכא קידוש מזבח, ולא מחמת דאית בהו פסול גדול יהני דין משילת האור אף לענין ירדו יעלו, או דילמא בכדי שנימא אם ירד יעלה בעינן קידוש מזבח.

והנראה בזה, דהנה בכתבי הגר"ח (סי' נ"ג בענין אברי חול אין דוחין את השבת) ביאר בהא דע"י משילת האור איכא דין בפסולין שאם ירדו יעלו, דמשילת האור מהניא להפקיע הפסול שבהם וחל בהו הכשר הקטרה מחמת חובת הקרבן, ולכן אף שירדו מהמזבח חייב להקטירן מחמת חובת הקרבן. אבל בעצמות וגידין דלאו מוקטירין נינהו לא שייך שיחול בהם ע"י משילת האור דין ההקטרה של הקרבן, וכל הדין הקטרה שבהם הוא רק מדין לחמו של מזבח, ולכן דין זה נוהג בהם רק כל זמן שעודן על המזבח. ובס' מנחת אברהם הוסיף דלפי"ז בשחיטת לילה לר' יהודה, כיון דחסר לקרבן שחיטת קדשים לענין דינא דלא ירדו, א"כ לא שייך שע"י משילת האור תחול ביה חובת ההקטרה של הקרבן, כיון דחסר ביה שחיטה בהכשר, ולכן אית ביה רק דין הקטרה שמדין לחמו של מזבח, ולכן נקט המל"מ דמהני בהו משילת האור רק לענין שלא ירדו.

ומעתה לפי הדברים האלו, י"ל דבבמה בהני פסולין שבמקדש דינא דאם עלה לא ירד, יהני בהו

משילת האור דאף אם ירדו יעלו, דכיון דלהני פסולין לא חסר הכשר שחיטה, יהני בהו משילת האור בבמה להפקיע מהם פסולין, ותו אית בהו חיוב הקטרה מחובת הקרבן דאף אם ירדו יעלו.

ח. לינה בראש המזבח

מבואר במתני' ק"ג ע"א דהזמן והנותר והטמא שוין בין בבמה גדולה בין בבמה קטנה, וכתבו תוס' בדף פ"ד ע"ב (סוד"ה ומוציא), דבכלל הלכה זו דאימורין שלנו נפסלו בבמה, ע"ש.

והנה איכא פלוגתא בגמ' זבחים פ"ז ע"א אי לינה מועלת בראשו של מזבח, דהיינו אי אימורין שהיו בראש המזבח בעלות השחר נפסלו בפסול לינה, ואי ירדו שוב לא יעלו. ועתה יש לדון למ"ד דאין פסול לינה בראש המזבח שבמקדש, מה הדין בבמה [לר' יוסי דאיכא דין מזבח], אי דין במה כדן מזבח דמקדש דלית ביה לינה, או דילמא במה גרעה ולכו"ע לינה מועלת בה.

ולכא"ו שורש הנדון תלוי בגדר הדין דאין לינה מועלת בראש המזבח, דהנה בכתבי הגר"ז (זבחים פ"ז) מובא בשם הגר"ח לפרש בדעת הרמב"ם דהא דאין לינה מועלת בראש המזבח, הוי משום דהעלאה על המזבח הויא תחילת הקטרה, ולכן הוי כמו באמצע ההקטרה דלא נפסל בלינה^א, אמנם מדברי רש"י ותוס' בדף נ"ו דכתבו דמהני ראש המזבח אף לענין דם שלא יהא ביה פסול לינה, מוכח דהטעם דאין לינה מועלת בראש המזבח הוא משום לתא דקידוש המזבח, ולא משום דהעלאה תחילת הקטרה.

והנה אי נימא דהוא משום תחילת הקטרה שייך להסתפק אף בבמה ואף לר"ש דמקטירין על גבי סלע^ב, אבל אי נימא דהטעם דאין לינה מועלת הוא מחמת קידוש המזבח, הרי דעל גבי סלע לכא"ו פשוט דיהא פסול לינה כיון דלית ביה קדושת מזבח, ואף על גבי מזבח דבמה יש להסתפק אי אית ביה דינא דאין לינה מועלת,

לא. וכן משמעות דברי החזו"א (זבחים סי' י"ט ס"ק מ"ה) דהטעם דאין לינה מועלת בראשו של מזבח הוא, "דכל שהיה על המזבח חשיב כהוקטר".

לב. אמנם אולי י"ל דאף אי הטעם דאין לינה מועלת הוא משום דהעלאה הוי תחילת הקטרה, הני מילי במעלה על גבי מזבח דבעצמותו הוי מקום הקטרה [ונעשה לשם כך, כמבואר ברש"י בדף ק"ח], אבל סלע לא חשיב מקום

ותלוי בפלוגתת האחרונים בביאור דברי התוס' בדף י"ב, אי איכא דין קידוש מזבח במזבח דבמה, נע' מש"כ בזה לעיל אות ד], דאי מזבח דבמה מקדש פסולין, ה"ה דמהני דאין לינה מועלת בו, ואי אינו מקדש פסולין הרי דלינה מועלת בו.

והנה הגאב"ד דטשעבין וצ"ל לג הביא ראייה דאין לינה מועלת במזבח דבמה, מהא דתנן באבות פ"ה מ"ה עשרה נסים נעשו לאבותינו בבית המקדש וכו' ולא הסריח בשר הקדש מעולם, וביאר התוי"ט דכשלא היה פנאי להקטיר בלילה כל האברים שנתעכבו מבערב היו מעלין אותן בראשו של מזבח ועומדים שם ב' או ג' ימים עד שהיו פנוים להקטירן, שאין לינה פוסלת בראשו של מזבח, ונעשה בהן נס ולא היו מסריחין כל זמן עכבתן, [נש"ן] והא דתנן מעולם כתב במדרש שמואל שאפשר דאתא לאתויי דנס זה היה אפילו שלא בבית המקדש, כגון בבמות ואי נמי בשילה ובנוב וגבעון, ע"כ.

ולכאן' מבואר מדבריו דאפילו בבמה קטנה הוצרכו לנס זה שלא יסרח הבשר, מחמת דאף בבמה קטנה היו מלינים את האימורין ועומדים על המזבח כמה ימים, ומשמע דאף במזבח דבמה אין לינה מועלת.

ט. אי איכא דין שיהא המזבח מחובר באדמה

הנה בזבחים נ"ח דרשינן מקרא דמזבח אדמה תעשה לי שיהא המזבח מחובר באדמה שלא יבנו לא

על גבי מחילות ולא על גבי כיפין, ויש לעיין אי דין זה נוהג אף במזבח דבמה [לר' יוסי דבעינן מזבח] לר'.

והנה הרמב"ם בסה"מ מצוה כ' כתב, דפשטיה דהאי קרא דמזבח אדמה תעשה לי מדבר בשעת היתר הבמות שהיה מותר לנו בזמן ההוא שנעשה מזבח אדמה בכל מקום ונקריב בו, ע"כ לר'. ומבואר לכאן' מדברי הרמב"ם דדין זה שלא לבנות מזבח על גבי כיפין נוהג אף בבמה קטנה שבשעת היתר במות.

והעיר בס' הר אפרים (על המכילתא סוף פ' יתרו) מלישנא דהתוספתא (פי"ג דזבחים) דאיתא התם במתו שבראש גגו אין היחיד מקריב עליה אלא עולה ושלמים בלבד לר', הרי מבואר שעושין במה בראש הגג, ובכחאי גוונא אין זה מחובר באדמה דהרי זה כמו על גבי כיפין ועל גבי מחילות, ומשמע מהתוספ' דהאי דין דבעינן שיהא המזבח מחובר באדמה ליתא בבמה, וצ"ע.

והנראה בזה, דאף לדעת הרמב"ם יש לבאר דליכא דין שמזבח דבמה יהא מחובר באדמה, דז"ל הרמב"ם שם, והמצוה העשרים היא שצונו לבנות בית עבודה וכו', הנה התבאר שבנין בית הבחירה מצוה בפני עצמה. וכבר בארנו שזה הכלל הוא כולל חלקים ושהמנורה והשלחן והמזבח וזולתם כלם הם מחלקי המקדש והכל יקרא מקדש וכבר ייחד הציווי בכל חלק וחלק. אמנם אמרו במזבח (ס"פ יתרו) מזבח אדמה תעשה לי, שייחשב בכתוב הזה שהוא מצוה בפני עצמה חוץ ממצות מקדש, הענין בו כמו שאספר לך, אולם פשטיה

הקטרה כל זמן שלא הקטיר עליו, ולא שייך לומר ביה דהעלאה תחילת הקטרה. אמנם א"כ יתכן דהיכא דכבר הקטיר על הסלע חלק מהקרבן נימא דאף כלפי שאר האימורין דהעלאתן הוי תחילת הקטרה, ואולי לא שייך כלל בסלע גדר זה, וצ"ע.

לג. הובא בשמו בס' יד לחכמה (פ' ויצא עמ' ר"צ), ושוב נדפס כעיי"ז משמיה בס' זרע ברך (עמ' ע"ט-פ'), ושם הביא ראייה מדברי התוי"ט דמזבח דבמה מקדש פסולין, דאי נימא דרק אי משלה בהם האור לא ידרו א"כ קשה לאוקמי דברי המדרש שמואל דלנו ג' ימים על המזבח אחר שמשלה בהם האור, [והיינו דפשיטא ליה דהא דאין לינה מועלת בראש המזבח היינו מחמת קידוש מזבח ולא משום תחילת הקטרה, אך אי נימא דהוא מחמת הדין שהעלאה חשיבי תחילת הקטרה שפיר יש לפרש דברי המדרש שלא משל בהם האור רק העלום על המזבח]. וע"ע בס' נחלת שמואל (סי' ט) שתלה את הדין אי לינה מועלת בבמה, בדין מזבח דבמה אי מקדש פסולין, והביא ג"כ את דברי התוי"ט הנ"ל.

לד. וע' במקד"ד סימן כ"ז אות ט' שהסתפק בזה.

לה. וע' בחי' מרן רי"ז הלוי עה"ת פ' יתרו דכונת הרמב"ם לזמן שממתן תורה עד הקמת המשכן.

לו. והובאה הברייתא בגמ' בדף קי"ז ע"א.

דקרא הנה הוא מדבר בשעת היתר הבמות שהיה מותר לנו בזמן ההוא שנעשה מזבח אדמה בכל מקום ונקריב בו. וכבר אמרו ע"ה כי ענין זה הוא שצוה לבנות מזבח שיהי' מחובר בארץ ושלא יהי' נעתק ומטלטל כמו שהיה במדבר. והוא אמרם במכילתא דר' ישמעאל בפירוש זה הפסוק כשתכנס לארץ עשה לי מזבח המחובר באדמה. וכאשר היה הדבר כן הנה זה הציווי נוהג לדורות והוא מחלקי המקדש רוצה לומר שיבנה מזבח מאבנים בהכרח, וכו', עכ"ד.

ונר' ביאור הדברים, דהרמב"ם ייסד דכל כלי המקדש לא הוו מצוה בפ"ע אלא הוו מחלקי המצוה של בנית המקדש, ולכן הוקשה לו הא דכתיב בפ' יתרו פרשה בפ"ע המצוה מזבח אדמה תעשה לי, דמהא דחילקה התורה פרשה זו מפרשת שאר הכלים, משמע דאיכא מצוה בפ"ע בבנין המזבח, ותירץ הרמב"ם דהטעם דהתורה כ' את הציווי לעשיית המזבח בפנ"ע, הוא משום דפשטיה דקרא אתי למימר דמותר לעשות מזבח להקריב עליו באותו הזמן שקודם הקמת המשכן דהיה זמן היתר במות ולא היה שם מקדש, ואז לא היה המזבח מחלקי המקדש.

והוסף הרמב"ם דדרשין עוד מהאי פרשה דכאשר יכנסו לארץ אית להו מצוה שהמזבח שיכנו במקדש יהא מחובר באדמה, והדגיש הרמב"ם דבזמן שקודם כניסתן לא נהג דין זה, "וכבר אמרו ע"ה כי ענין זה הוא שצוה לבנות מזבח שיהי' מחובר בארץ ושלא יהי' נעתק ומטלטל כמו שהיה במדבר, והוא אמרם במכילתא דר' ישמעאל בפירוש זה הפסוק כשתכנס לארץ עשה לי מזבח המחובר באדמה". הרי דמבואר ברמב"ם להדיא דבזמן שקודם הקמת המשכן שעליו קאי פשטיה דקרא לא היה דין שהמזבח יהא מחובר באדמה, אלא רק בכניסתן לארץ שהמזבח קבוע במקום אחד, וא"כ ליכא מקור מהרמב"ם דבבמה בעינן שהמזבח יהא מחובר באדמה. והא דקרי ליה למזבח דבמה מזבח אדמה, י"ל דהכונה שיהיה חללו ממולא באדמה [ע' רש"י יתרו שם וגמ' ס"א ע"ב], ובאמת יהא מוכח דלדעת הרמב"ם

היה דין למלאות מזבח דבמה באדמה, אך ליכא דין שיהא מחובר באדמה.

י. הקטרה בראשו של מזבח

ע' מקד"ד סי' כ"ז ס"ק ט' שכתב לחדש דבבמה קטנה אין ההקרבה כשרה אלא ע"ג ראשו של מזבח, דהיינו מחציו של מזבח ולמעלה, ע"ש¹.

י"א. מזבח שלא נשתמש בו הדיוט

בגמ' בדף קט"ז ע"ב איתא ולאורינהו להו שרי, כי הא דאיפרא הורמיו אימיה דשבור מלכא שדרא קורבנא לרבא שלחה ליה אסקוה ניהליה לשם שמים, אמר להו לרב ספרא זילו דברו תרי עולמי גולאי וחזו היכא דמסקא ימא שירטון ושקלו ציבי חדתי ואפיקו נורא ממרא חדתא ואסקוה ניהליה לשם שמים, א"ל אביי כמאן כר"א בן שמוע, דתניא ר"א בן שמוע אומר מה מזבח שלא ישתמש בו הדיוט אף עצים שלא ישתמש בהן הדיוט, ומקשינן והא מודה ר"א בן שמוע בבמה, דשנינו דדוד קנה מארונה היבוסי מוריגים לעצים, ומשני רבא דאף אצל דוד היו מוריגים חדשים, ע"ש.

חרי דמבואר בסוגיא דמזבח דבמה [ואפילו במת ב"נ] אית ביה דין כמו מזבח דמקדש דבעינן שלא ישתמש בו הדיוט, וכן הדין בעצים של מזבח דבמה, ולכן הקשו מהא דדוד לקח מוריגים לעצים דבמה, ומשני הגמ' דלקח מוריגים חדשים שלא נשתמש בהם הדיוט.

והנה בפרשת ויצא (פרק כ"ח פס' י"ח) כתיב, "ויקח את האבן אשר שם מראשותיו וישם אותה מצבה ויצק שמן על ראשה", וכ' שם בפ' הטור "אע"ג דאיתא בפרק בתרא דזבחים דאין עושין מזבח מדבר שנשתמש בו הדיוט, בבמה שרי". מבואר בטור דהותר ליעקב לעשות מצבה להקרבה מהאבן ששם מראשותיו, ולא היה בה פסול מחמת שנשתמש בה הדיוט, כיון דהיתה זו הקרבת במה, ובבמה שרי לעשות מזבח מדבר שנשתמש בו הדיוט.

לז. והנה במשנה שנינו דבבמה קטנה אין חיצוי, ומבואר לכאור' דאין חוט הסיקרא בבמה קטנה, ע' במקד"ד שם שהעיר בזה, ותי' דהיינו לדמים אבל להקטרה יש מחיצה ולכאור' צ"ל דכונתו שיש דין להקטיר מחצי המזבח ולמעלה אע"ג דליכא חוט המבדיל.

והמנ"ח (מצוה מ') הביא לדברי הטור, ותמה עליו דבסוגיא בזבחים מבואר דאף בבמה אסור דפריך והא מודה ראב"ש בבמה ומשני רבא בחדתי, ומבואר דמסקנת הסוגיא שם דאף בבמה איכא דין שלא לעשותו מדבר שנשתמש ביה הדיוט, וצ"ע.

והנה יעוין בקר"א שרצה לחדש דכל דברי הגמ' הם דוקא לדעת ר' יוסי דאיכא דין מזבח בבמה, לפיכך הוקש מזבח דבמה למזבח דמקדש דבעי שלא ישתמש בו הדיוט, אבל לדעת ר"ש דליכא דין מזבח בבמה ואפשר להקריב אפילו על גבי סלע ליכא דין שלא ישתמש הדיוט בבמה, ובס' מקו"ב (ח"א ס"ב) כתב לפי"ז לישב דברי הטור דכונתו דבבמה למ"ד דכשר ע"ג סלע ליכא דין שלא ישתמש בו הדיוט, ולכן יעקב אבינו שהקריב ע"ג סלע לא היה בו פסול של דבר שנשתמש בו הדיוט.

י"ב. דבר שנעשה מתחילה לחולין אי כשר בבמה

הר"מ בפ"א מהל' הבית הבחירה ה"כ כתב דאין עושין כל הכלים מתחילתן אלא לשם הקדש, ואם נעשו מתחילתן להדיוט אין עושין אותן לגבוה, ע"ש. משמעות דברי הרמב"ם דאף אי לא נשתמש בהן הדיוט כל שעשאן עבור שימוש הדיוט בהזמנה בעלמא נאסרו לשימוש גבוה. ולכאור' לפי"ז אף במזבח ועצים דבמה יהא הדין דאי נעשו מתחילה לשימוש הדיוט פסולין הם לשימוש גבוה.

והנה בס' פרשת דרכים (דרוש י"ב) תמה על הרמב"ם, דמהא דתניא דמה מזבח שלא נשתמש בהם הדיוט, משמע דרק אם נשתמש בהם הדיוט נאסר לגבוה, ולא

בהזמנה בעלמא, ועוד תמה שם הפרשת דרכים דקיי"ל דהזמנה לאו מילתא היא, ועוד העיר מהסוגיא בדף קט"ז דהקשתה הגמ' מהא דקנה דוד [מארונה] מוריגים [שנשתמש בהם הדיוט] לעצי המזבח, ומשני הגמ' דמיירי בחדתי [שלא נשתמשו בהם], והרי מוריגים אלו אף אי לא נשתמשו בהם שימוש הדיוט, הא מיהא ודאי הוזמנו לשימוש חול, והיאך כשירין הם לעצי המזבח, ומוכח דע"כ ליכא איסור בהזמנה בעלמא, וצ"ע.

וכבר עמדו על כך דמדברי הקרית ספר בהלכות בית הבחירה שם, מבואר דהא דאין עושין כל הכלים מתחילתן אלא לשם הקודש, אינו מדין דבר שנשתמש בו הדיוט, אלא הוי מדין לשמה^ל, דבכל עשיית המקדש וכליו איכא דין דיהיו נעשין לשמה, ולכן אע"ג דהזמנה לאו מילתא, כיון דעשאן מתחלה לחולין איכא חסרון בדין לשמה^ל.

ולפי"ז יש לישב הקושיא מהא דלקח דוד מוריגים לעצי הבמה, דבעצים ליכא דין עשיה לשמה אלא רק במקדש וכליו², וליכא בהו פסול מחמת שהוזמנו לשימוש חול, ולכן הקשתה הגמ' רק מחמת הדין שלא ישתמש הדיוט, ומשני בחדתי דלא נשתמשו בהם לשימוש חול^{מא}.

י"ג. עצי סתירה בבמה

הרמב"ם (פ"ו איסור מזבח ה"ב) כתב וכן עצי המערכה לא יהיו אלא נבחרים, ולא יהא בהם תולעת וכל עץ שהתליע כשהוא לח פסול למזבח וכו' ועצי סתירה פסולין, לעולם לא יביאו אלא חדשים, עכ"ל. והנה הקר"א (קט"ז ע"ב) ביאר את הפסול של עצי סתירה דהוי פסול מום [דכן משמע מהא דהסמיק הרמב"ם דין זה לעץ שהתליע],

לח. וז"ל שם, אין עושין כל הכלים מתחלתן אלא לשם הקודש דכתיב את תבנית המשכן ואת תבנית כל כליו וכן תעשו, משמע דעשית כל הכלים דומיא דמשכן דעשייתו לקודש מתחלתו, כדמשמע ועשו לי מקדש שמתחלת עשייתו יהא לשם הקודש, ואם נעשו מתחלתן להדיוט אין עושין אותן לגבוה דתחלתן לקדש בעינן כדאמרינן, עכ"ד.

לט. ע' במה שהאריך ביסוד זה בקובץ שיעורים ח"ב סי' כ"ה.

מ. וכ"כ בקובץ שיעורים שם.

מא. ומיושב הא דקתני בברייתא שלא ישתמש בהם הדיוט דמשמע דקודם שימוש לא נאסר, דהנפק"מ בזה לעצים דאין בהם דין לשמה.

ולכן רצה לומר דבבמת ב"נ דמום אינו פוסל אף עצי סתירה יוכשרו, ע"ש^{מב}.

ובפשוטו היה אפשר לומר דדין זה אינו ענין לדינא דנשתמש בו הדיוט, והם ב' דינים חלוקים, דינא דעצי סתירה אינו תלוי בשימוש הדיוט ואפילו היכא דלא נשתמש בו הדיוט כל שסתרו את העץ אית ביה פסול מום למזבח, ואיכא דין נוסף דדבר שנשתמשו לשימוש הדיוט אין משתמשין בו לגבוה, דכל שנשתמש בו הדיוט^{מג} אינו ראוי לגבוה^{מד}.

ואולי י"ל דהכונה בגמ' דהעלו הקרבן על מוריגים חדשים בלא לסתור אותם, ולכן לא היה בזה פסול עצי סתירה, וצ"ע. או דנימא דהך דינא דעצי סתירה פסולין לעצי מערכה לא נאמר לגבי עצים דבמה^{מז} [ורק דינא דלא נשתמש בו הדיוט נאמר בבמה], אמנם זה דחוק דכיון דאיכא דין עצים ונאמר בו אף דין שלא ישתמש בו הדיוט, אמאי ישתנה דין במה דוקא לענין פסול עצי סתירה, וצ"ע^{מז}.

י"ד. אי בונין מזבח דבמה בלילה

הנה קיי"ל דאין בונין את בית המקדש בלילה, וילפינן ליה מקרא דביום הקים את המשכן^{מח}, ודנו האחרונים בדין המזבח אי הוי בכלל דין זה ואף בנין המזבח צריך להיות ביום, או דילמא שאני המזבח דהוי בכלל שאר כלי המקדש דפשיטא דלא נאמר בהם דין לבנותם ביום. **והערוך** לנר (סוכה מ"א) כ' דבנין מזבח בלילה, ובשו"ת בית יצחק (או"ח סי' ג' אות ה') כ' דהה"ג מו"ה

אמנם לפי"ז קשה מה תירץ רבא בסוגיא דמירי במוריגים חדשים, הרי עכ"פ הוי עצי סתירה והיאך יוכשרו לעצי המזבח, וע' בחזון נחום (מנחות פ"ג מ"ב) שרצה לומר דהכונה בגמ' חדתי, שלא עשאן כלל למוריגים רק הזמין העצים לשימוש מוריגין ולכן אין בהם פסול דעצי סתירה, ובחסדי דוד (על התוספ' מנחות פ"ט ה"ד) האריך להשיג על דבריו דאין זה משמע בפשט הגמ', ע"ש^{מח}.

מב. אמנם מדברי הקרית ספר משמע דהוא פסול אחר דז"ל שם, ועצי סתירה פסולין לעולם אפשר דילפינן מדכתיב ובער וגו' עצים, דנראה דעצים שהם עשויים להבערה מתחלתם, הלכך בעינן חדשים. ומבואר דהוא דין מיוחד דבעינן שיהיו עשויים להבערה מתחילתן.

מג. וע' במנח"ח (מצוה מ') שצידד דדין זה אינו אלא לכתחילה [וכן נקט בשו"ת שאילת דוד סימן ג'], אמנם דינא דעצי סתירה פסולין משמע דזה אפילו בדיעבד, [וכ"כ להדיא בחס"ד שם דהוא פסול מדארי].

מד. ע' במנח"א על התו"כ שהאריך לבאר חילוק הדינים.

מה. והוסיף החס"ד להעיר מהגמ' בתענית כ"ח ע"א, דפעם אחת גזרה מלכות הרשעה שמד על ישראל שלא יביאו עצים למערכה, וכו' מה עשו יראי חטא שבאותו הדור, הביאו גזיריהן, ועשו סולמות, והניחו על כתפיהם והלכו להם. כיון שהגיעו אצלן אמרו להם, להיכן אתם הולכין אמרו להם להביא גוזלות משובך שלפנינו, ובסולמות שעל כתפנו, כיון שעברו מהן פירקום והביאום והעלום לירושלים, ע"ש. הרי דהשתמשו למערכה בעצים שעשאו תחילה לסולמות ולכאור הוי עצי סתירה, וצ"ע.

מו. וע' במקד"ד (סי' כ' אות ג') שכתב דנתפרש בסוגיא דבבמה נאמר הדין שלא ישתמש הדיוט בעצים, אך לא נתבאר אי נוהגין שאר דיני עצים, כמו הדין דעץ שיש בו תולעת פסול בבמה, והרמב"ם הביאו יחד עם עצי סתירה וא"כ לדבריו יש להסתפק אף לענין פסול עצי סתירה אי נוהג בבמה [מדברי הקר"א נר' דעץ שיש בו תולעת פסול לבמה כיון דהוא מדין בע"מ], וע"ש במקד"ד שנסתפק לגבי שאר דיני עצים, וע"ש במגיה שהוסיף דיש להסתפק אי איכא דין שהעצים יהיו אמה על אמה.

מז. וע' בשו"ת ושב הכהן (סימן ה') שרצה לומר דהרמב"ם דסובר דעצי סתירה חדשים אסורין [ומקורו מתוספתא דמנחות], ס"ל כקושיא דאביי דאיכא חילוק בין במה למזבח, ולכן בבמה אין פסול עצי סתירה, וע"ש שהאריך עוד טובא בישוב הקושיא הנ"ל.

מח. ונפסק ברמב"ם פ"א מבית הבחירה ה"ב.

שאסור לנתון מהם שום דבר, ושלמה המלך ע"ה השאירם ולא הרסם כלל. והוסיף שבזה יובן מה שצ"ג על מלכי יהודה החסידים אשר נאמר בדורם רק הבמות לא סרו עוד העם מזבחים ומקדשים בבמות, והיה נוהג מנהג זה עד שבא חזקי' מלך יהודה והסיר כל הבמות להציל העם מחיוב כרת דקדשים בחוץ, וקשה מ"ט לא עבדו כן קמאי דקמאי וכו', אלא ע"כ היינו טעמא כי מדינא היה אסור לנתון אותם שנבנו לשם ה' בשעת היתר במות, וכיון שעמדו על עמדם לא עצרו כח המלכים להשבית העם מלהקריב בתוכם קדשים בחוץ, וחזקי' מלך יהודה סבר למיגדר מילתא שאני וכו', או ס"ל נהי דשלמה המלך ע"ה כדון עבדו שלא הסירם בשעת בנין בהמ"ק, מ"מ אח"כ אחר שנכשלו במ רבים והקריבו בחוץ נעבדו בהו עבירה ממילא הותרה הנתיצה דנתחללו מקדושתם, עכ"ד.

והנה במלכים א' (י"ט, י) כתיב "ויאמר קנא קנאתי לה" אלקי צבאות כי עזבו בריתך בני ישראל את מזבחותיך הרסו, ופרש"י את מזבחותיך הרסו, במות יחיד הנעשות לשם שמים, שהרי מזבח בית הבחירה בירושלים היה, ולכאו' דברי רש"י מופלאים דהרי משנבנה בית המקדש בירושלים נאסרו הבמות ומה הקפידא על כך שהרסו את הבמות בזמן איסור במות^ז, ולפי דברי החת"ס הנ"ל אתי שפיר דברי רש"י, דאע"פ שנאסרו הבמות, מ"מ קדושה שבהן לא פקעה ואסור לנתצן^י.

והנה בירושלמי מגילה (פ"א ה"א) איתא, ועכו"ם בזה"ז רשאי לעשות כן וכו', אנטונינוס שאל את רבי מהו לבנות מזבח א"ל בניהו וגנוזו אבניו, ע"כ. הרי דרבי אמר לו שיבנה מזבח בתורת במת ב"נ כיון דעכו"ם רשאי להקריב בזמן הזה, וצ"ב מאי קאמר ליה גנוז

שמחה בונם איגר בן הגרעק"א כתב לו בשם גדול אחד דבנין המזבח בלילה, ובשו"ת מהרש"ם (ח"ו ס"ס ל"ח) הביא בשם הגרעק"א דמזבח כשר ליבנות בלילה כיון דהוי כלי, אמנם מדברי המש"ח בפ' ויצא (כ"ח, י"ח) והפנים יפות (שס), מבואר דס"ל דאף אין בונין מזבח בלילה^ט.

ומעתה יש להסתפק לשיטתם אי אף מזבח דבמה אין בונין בלילה, או דילמא שאני מזבח דבמה דלכו"ע כשר לבנותו בלילה. וע"ש שהם כ' דכיון דאין בונין בלילה לכן לא בנה יעקב את המצבה שניסך עליה שמן לה' בלילה, דכפשוטו היה לה דין במה, ומבואר לכאו' דסברי דאין בונין מזבח דבמה בלילה. אמנם מדברי המש"ח בפ' יתרו (כ', כ"ב) משמע דמזבח דבמה כשר לבנותו בלילה, וצ"ע.

ט"ו. בדין גזית במזבח דבמה

הנה מזבח דמקדש אסור להניף עליו ברזל, וכל אבן שנגע בה ברזל פסולה למזבח, והבונה מזבח באבן שנגע בה ברזל לוקה שנא' (שמות כ', כ"ב) "לא תבנה אתהן גזית"^י, ויש לעיין אי נוהג דין זה במזבח דבמה^{יא}. ובמש"ח בפ' יתרו (כ', כ"ב) ביאר דלפי שיטת הרמב"ן דקרא דהתם מיירי במזבח שבנה משה אחר מ"ת דהיה במת יחיד^{יב}, א"כ מבואר דנצטוו אף במזבח דבמה שלא לבנות אותן גזית^{יג}.

ט"ז. אי איכא איסור נתיצת במה

בשו"ת חתם סופר (או"ח סימן ל"ב) כתב, דאין ספק אצלי שאסור לנתון אבן מבמה, לא מיבעיא בשעת היתר הבמות אלא אפילו בשעת איסור במות משנבנה בהמ"ק, מ"מ אותם הבמות שנבנו בשעת היתר נראה לי

מט. וכן האריך להוכיח בס' עבודה תמה (שער ד' דף ס"ו).

נ. וכמבואר ברמב"ם פ"א מהל' בית הבחירה הט"ו.

נא. וע' בס' יריעות שלמה (ריש הל' בית הבחירה דף ג') שנסתפק בזה.

נב. ע' מש"כ בפרק ד'.

נג. וע' מה שהאריך בזה בס' תורת הקודש (ח"א סי' י').

נד. כן העיר הגרצ"פ פראנק זצ"ל.

נה. כ"כ לישב הגאון ר' ישראל יצחק רייזמן זצ"ל (נדפס בקובץ מוריה שנה ג'), ובס' מנחה חריבה סוטה ל"ה ע"ב.

אבניו, ופי' בקרבן העדה דהא דאמר וגנוז אבניו, דכיון דהוקדשו לשמים [אפילו במת ב"נ] קדושים הם ואסור להדיוט להשתמש בהם, הרי דקמ"ל רבי דאית בהו קדושה ואין לישתמש באבני המזבח. אמנם בצפנת פענח (תנינא דף פ"ט)

יצא לחדש דכונת הירושלמי דהא דכל אדם פרטי יכול לבנות לעצמו מזבח היינו רק באופן עראי, ולכן תיכף אחר ההקדשה צריך לסותרו ולגנוז אבניו, אבל לבנות במה בקביעות אסור דעובר בלאו דלא תקים מצבה י".

סימן ב'

שחיטה בבמה

א. גדר שחיטת במה

ע"כ לא דרשינן למעט שחיטה בבמה קטנה. ויש לדון בכונתו דאי אפשר בלא שחיטה.

ק"כ ע"א, שחיטה בבמה גדולה וקטנה, ופרש"י דהמקור דאיכא דין שחיטה בבמה קטנה הוא מהא דלא אשכחן בהו מיעוטא. והנה לעיל בדף ל"ב דרשינן דסמיכה דוקא ע"י טהורים דכתיב לפני ה', ופרש"י דכתיב ושחט את בן הבקר לפני ה', וכיון דבעינן תיכף לסמיכה שחיטה אין סמיכה מבחוץ ושחיטה מבפנים אלא אף הסמיכה מבפנים, ואין טמא נכנס לעזרה. והקשו תוס' שם (ד"ה מאי) דבסוגיא בפרת חטאת מוכח דבסמיכה גופא כתיב לפני ה', דאי נימא דכל הדין לפני ה' בסמיכה הוא מכח הא דכתיב לפני ה' בשחיטה ותיכף לסמיכה שחיטה, א"כ היאך דרשו מלפני ה' דאין סמיכה בבמה והרי שחיטה גופא ישנה בבמה, וצ"ע.

דהנה השפת אמת (בדף ל"ב שם) תירץ דשחיטה בעינן בבמה [ולא ממעטין כסמיכה] משום דבחולין נמי בעי שחיטה ובעינן ממשקה ישראל ומן המותר בפיק, ע"ש. ולכאור' מבואר מדבריו דהדין שחיטה בבמה אינו מדין עבודת שחיטה כבמקדש, אלא כל הדין שחיטה הוא מדין שחיטת חולין להתיר הבשר באכילה דבלאו הכי יהא הקרבן פסול מחמת שאינו ממשקה ישראל, ולכן לא שייך למעט שלא יהא כלל דין שחיטה בבמה. ויש שנקטו דכן מתפרשין דברי הר"ש דאי אפשר בלא שחיטה, דע"כ בעינן להתיר הבשר באכילה כדי שלא יפסל מחמת דינא דמשקה ישראל יח.

ויעוין בר"ש משאנץ (ויקרא דיבורא דנדרבה פרק ד', א') שתירץ דהתם הכי פירושו דכיון דתיכף לסמיכה שחיטה דאורייתא, הוי כמו דכתיב בפירוש בסמיכה לפני ה' דאינה בבמה, שחיטה גופא, אילמלי אפשר בלא שחיטה הו"א דאין שחיטה בבמה קטנה, ע"כ. למדנו מדברי הר"ש דבאמת הוי מצי למעט שחיטה מהא דכתיב גביה לפני ה' יג, וכמו דממעטין סמיכה, והא דלא נתמעט דין שחיטה בבמה הוי משום דאי אפשר בלא שחיטה, ולכן

אמנם לכאור' הדברים תמוהין דאי נימא דהדין שחיטה בבמה אינו כלל מלתא דעבודת שחיטה ורק מדין שחיטת חולין, א"כ לא תפסול מחשבת שלא לשמה ופיגול בשחיטה, ובגמ' בדף י"ד נתבאר דשלא לשמה נוהג בבמה, ובמשנה בדף קי"ג תנן הזמן [שנפסל] במחשבת חוץ לזמנן והנותר שוין בזה ובזה, ומשמע דכל ד' עבודות נוהג מחשבת פיגול כמו בבמה גדולה יט, ולא נתפרש דאיכא חילוק בזה בין במה קטנה לגדולה,

נו. וע"ש שהביא ראיה מהא דסותרו המזבח שבהר עיבל כמבואר בסוטה ל"ב.

נז. ורש"י בדף ק"כ כנראה ס"ל דלא קבלו מסיני לדרוש כן.

נח. ואפשר לומר דלדבריהם הדין עבודה שבשחיטה נתמעט מקרא דלפני ה', אך אכתי איכא דין שחיטה מלתא דשחיטת חולין להתיר הבשר באכילה.

נט. ע' חזו"א (זבחים סימן י"ט אות ד').

בסוטה י"ד ע"ב, מידי דהוה אדם, דם אע"ג דקדישתיה סכין בצואר בהמה, הדר מקדיש ליה בכלי שרת. ויש לעיין אי שחיטת במה אף היא מקדשת את הדם להקרבה, או דילמא לא^ס.

והנה נחלקו הראשונים האם סכין דשחיטה צריך להיות כלי שרת, דתוס' בזבחים מ"ז [ובחולין ג'] הביאו שיטת רבינו אפרים^ס דסכין דשחיטה צריך להיות כלי אך אינו צריך להיות כ"ש, ותוס' בזבחים דחו דבריו ונקטו דבעינן כלי שרת^ס, ע"ש.

ומעתה לדעת תוס' דבעינן כלי שרת לשחיטה, לכאור' כפשוטו קידוש הדם חל ע"י הכלי שרת, ובבמה פשוט דלא בעינן שיהא הסכין כלי שרת, וכמבואר במשנה בדף קי"ג דהא איכא בין במה גדולה לבמה קטנה "כלי שרת". וא"כ כפשוטו בבמה דליכא כ"ש לא שייך שיתקדש הדם בשחיטה^ס.

ולדעת רבינו אפרים דלא בעינן כלי שרת בשחיטה, ביאר הגר"ז דקידוש הדם אינו חל ע"י הסכין

דבבמה קטנה ליכא פסול שלא לשמה ופיגול בשחיטה [ונוהג רק בשאר עבודות]. ועוד יש להוכיח דלשחיטה דבמה יש שם עבודת שחיטה, מהא דמבואר בסוגיא בדף ק"כ דעולת במת יחיד ששחטה בבמה קטנה והכניסה לגדולה קלטוה מחיצות לכל דבר ומקריבה לכתחילה בבמה גדולה^ס, ואי נימא דשחיטת במה קטנה אינה מלתא דעבודה, היאך מקריבין קרבן זה לכתחילה בבמה גדולה והרי חסר לקרבן עבודת שחיטה ולא נתקדש דמו לזריקה^ס, וצ"ע.

ולפיכך נר' לומר, דאין כונת הר"ש דכל הדין שחיטה בבמה הוא בכדי להתיר הבשר באכילה, אלא כוונתו היא דע"כ בעינן לעבודת השחיטה, דכיון דהשחיטה נצרכת להכשיר הדם לזריקה^ס לא יתכן שיהא קרבן בבמה בלא עבודת שחיטה, לכן ע"כ דלא דרשינן מקרא דלפני ה' למעט שחיטה בבמה^ס.

ב. אי שחיטת במה מקדשת את הדם

הנה במקדש השחיטה מקדשת את הדם, וכמבואר בגמ'

ס. כן מבואר להדיא בשיטת רש"י שם, וע' בתוס' מעילה ג' ע"א (ד"ה שהכניסה) דנר' דמודו לעיקר הדין דאפשר להעלותה לכתחילה, רק הוקשה להם היאך ר"א אמר קלטוה מחיצות לכל דבר, והרי לא נוהג בה דין שחיטת צפון.

סא. וכע"ז העיר בשו"ת זרע אברהם סי' ב' אות ח'.

סב. ע' רש"י חולין כ"ט (ד"ה הוא) "כל עצמה ועיקרה של שחיטת קדשים לדם היא צריכה", ולעיל י"ג ע"ב (ד"ה אלא).

סג. ויתכן דאף לדברי השפ"א איכא דין עבודת שחיטה בבמה, ומה שכתב דע"כ איכא שחיטה להתיר בשר היינו סברא אמאי בעינן מעשה שחיטה וממילא כיון דנצטרכת השחיטה אית ליה דין עבודה, וכע"ז כ' הטרת הקדש (בדף י"ד ע"ב, ד"ה ותימא) וז"ל, דשחיטה עיקרה לא בשביל מצות עבודת הקרבן הוא רק מחמת שהחולין צריך שחיטה ובקדשים בעינן ממשקה ישראל מן המותר לישראל לכך הוא שצריך שחיטה בקרבן, ומתוך כך הוה עבודה לענין מחשבה דשלא לשמה, מחמת דנהי דלא הוי עיקרה ותחילתה לצורך עבודה מ"מ אחר שכבר נצרכנו לה מעתה הוה עבודה שאי אפשר לבטלה, ולכך מתעסק פסול בה וגם מחשבה שלא לשמה, עכ"ל.

סד. ויש בזה נפק"מ אי חשיב חצי מתיר לענין מחשבת פיגול, דמבואר בסוגיא במנחות ט"ז ע"ב דשחיטה כיון דבאה לקדש חשיבא כמתיר, דהבא לקדש כבא להתיר דמי, ולכן המחשב בסימן א' מיקרי מחשב בחצי מתיר דלרבנן אין מפגל, וא"כ אי בבמה אין השחיטה מקדשת הדם הרי דיהא פיגול אפילו בחלק מהשחיטה, ואי מקדשת הדם דינה כשחיטת מקדש דמיקרי חצי מתיר ואין מפגלים בה לדעת רבנן.

סה. וכן ס"ל לשטמ"ק שם בשם ר"פ.

סו. וכן מפורש ברש"י זבחים צ"ח ע"א (ד"ה אלא סכין) וע"ע ברש"י בסוטה שם, ובמנחות ק"א בראש העמוד.

סז. אמנם ע' בשו"ת שו"מ (מהדורא ד' ח"ג סימן מ"א ד"ה והנה) דמבואר בדבריו דאף בבמה בעינן כלי שרת לשחיטה, וצ"ע.

מחיצות לכל דבר ומקריבה לכתחילה בבמה גדולה³, ואי נימא דשחיטת במה קטנה אינה מקדשת את הדם לזריקה, היאך מקריבין קרבן זה לכתחילה בבמה גדולה, והרי חסר לקרבן קידוש לענין הזריקה⁴.

והנה יעוין ברמב"ן חולין דף ג' שכתב דבעינן כלי שרת לכתחילה אבל בדיעבד כשר בלא כ"ש, וביאר דטעמא דמילתא, משום דסכין למאי אתי לקדשה לדם בצואר בהמה וכיון דהדר מקדש לה בכלי שרת דקבלה בדיעבד לית לן בה. הרי דס"ל לרמב"ן דהא דבעינן שהשחיטה תקדש את הדם אינו אלא דין לכתחילה ובדיעבד חלה הקדושה ע"י הקבלה, וא"כ לדברי הרמב"ן אין ראייה מהסוגיא בדף ק"כ דהשחיטה בבמה מקדשת הדם, דאפ"ל דכל הקידוש חל ע"י הקבלה בפנים דקידוש הדם ע"י השחיטה אינו מעכב.

ומדברי המקד"ד מתבאר גדר נוסף בדין קידוש הדם בשחיטה, דהנה במשנה במעילה ט' ע"א תנן העולה מועלין בה משהוקדשה, נשחטה הוכשרה ליפסל בטבול יום ובמחוסר כיפורים ובלינה, ויש לעיין במה תליא דין זה למ"ד דבעי כ"ש, אי תלוי בקידוש הסכין או בעבודת השחיטה, ונפק"מ לבמה⁵. ויעוין בדבר אברהם (ח"ג סימן א' ענף ח') שנקט דדין זה תלוי בקידוש הסכין.

אמנם שם בהמשך המשנה תנן שתי הלחם מועלין בהם משהוקדשו, קרמו בתנור הוכשרו ליפסל בטבול יום ובמחוסר כיפורים ובלינה. ופירש רש"י קרמו בתנור

אלא ע"י עבודת השחיטה, ולכן אף ששחט בכלי חול הדם מתקדש ע"י עבודת השחיטה. וא"כ לפי"ד יש להסתפק אי עבודת השחיטה בבמה ג"כ מקדשת הדם, או דילמא שאני שחיטת במה דהויא בחוץ, ולכן לא שייך שיתקדש הדם ע"י עבודה בחוץ, וצ"ע⁶.

והנה החזו"א (מנחות סימן ל"ב סוף ס"ק י"א)⁷ והגר"י (כתבי הגר"י סוטה שם) הוסיפו לחדש דאפילו לשחיטת תוס' בזבחים דבעינן כלי שרת לשחיטה, אין הקידוש חל ע"י הסכין, ועבודת השחיטה היא המקדשת את הדם, ע"ש. ולפי"ד לכאור' היה אפשר לומר דאף לשיטה זו בבמה דליכא כלי שרת, עבודת השחיטה מקדשת הדם בלא כלי שרת.

ויעוין ש' בתוס' דהביאו ראייה דבעינן שהסכין יהא כלי שרת מהא דמבואר בסוגיא בסוטה דהסכין מקדש ליה לדם, וכפשוטו כונתם דכל הקידוש חל ע"י הסכין דהוא כ"ש, אמנם הגר"י ביאר דבריהם דהוכיחו דעכ"פ כיון דמעשה השחיטה הוא המקדש ע"כ צריכה השחיטה ליצעות ע"י כלי שרת, שרק עבודה הנעשית בכלי שרת היא עבודה המקדשת, ולפי"ז אף אי נימא דהקידוש חל ע"י העבודה, בבמה דאין העבודה נעשית ע"י כלי שרת לכאור' לא יהא בכח העבודה לקדש.

ובס' תוה"ק הביא ראייה דע"כ שחיטה דבמה מקדשת את הדם, מהא דמבואר בסוגיא בדף ק"כ דעולת במת יחיד ששחטה בבמה קטנה והכניסה לגדולה קלטוה

סח. ויעוין בסוף ס' תורת גיטין דנרפסה הערה מאבי המחבר, וביאר שם דהא דשחיטה במקדש צריכה להיות בעזרה, משום דסכין מקדשא ליה לדם וקי"ל בזבחים פ"ז לגבי כלי שרת, וכולן אין מקדשין אלא בקודש דהיינו בעזרה, א"כ צריך לשחוט בעזרה בשביל קדושת הדם, עכ"ד. ולכאור' לפי"ז אף בבמה אין הדם יכול להתקדש בחוץ, אך אולי כל דבריו הם לשיטות דבעינן כלי שרת, דהוא דין בכלי שרת שאין מקדש הדם בחוץ, ובבמה דלא בעי כ"ש שפיר מתקדש הדם בחוץ, וצ"ע. [וע"ע בשו"ת שו"מ מהדורא ד' ח"ב סימן ר"ב שדן בדבריו].

סט. וז"ל, הא דאמר לעיל ט"ז ע"ב דם סכין מקדשא ליה היינו שחיטה ור"ל דשחיטה שהיא עבודה ומוציאה הדם מתוסף קדושה בדם, ולא יתכן דסכין ממש מקדש שאין הסכין נוגע בדם כלל אלא הסכין משמש לשחיטה, ואף אי בעי כ"ש לשחיטה מ"מ אינה מקדשת אלא זה תנאי בשחיטה וכש"כ אי סכין לאו כ"ש, עכ"ל.

ע. כן מבואר להדיא בשיטת רש"י שם, וע' בתוס' מעילה ג' ע"א (ד"ה שהכניסה) דנר' דמודו לעיקר הדין דאפשר להעלותה לכתחילה, רק הוקשה להם היאך ר"א אמר קלטוה מחיצות לכל דבר, והרי לא נוהג בה דין שחיטת צפון.

עא. וכע"ז העיר בשו"ת זרע אברהם סי' ב' אות ח'.

עב. ואי לא חלו דינים אלו בשחיטה, יש לעיין מתי יחולו.

ג. אי בעינן כלי לשחיטה בבמה

הנה לדעת רבינו אפרים דלא בעינן כלי שרת לשחיטה אך עכ"פ בעינן כלי לכאור' אף בבמה בעינן כלי, דאינו דין בקידוש הדם אלא דין בעבודת השחיטה, ובגמ' בזבחים צ"ז יליף ליה ממאכלת דעקידה, וכפשוטו היתה להקרב אברהם אבינו בעקידה דין הקרבת במה, ומוכח דבעינן כלי בבמה.

אבל לשיטת תוס' בזבחים דבעינן כלי שרת, א"כ בבמה דליכא דין כלי שרת יש להסתפק אי בעינן כלי או דכשר בכל דבר, והספק אי לשיטה זו איכא דין נוסף בעבודת השחיטה דטעונה כלי או דכל הדין כלי הוא בכדי שיהא כ"ש לקדש הדם, וצ"ע.

ויעוין בישועות יעקב (יו"ד סימן ר) שכתב דבבמה עכ"פ כלי בעינן, ומשמע דקאי אפילו לשיטות דבמקדש בעינן כלי שרת, דנחי דלא בעי כלי שרת בבמה אכתי כלי בעינן.

דהיינו תחילת עשייתן וההוא קרומא חשיב להכשיר ונפסל בטבול יום וכו', כמו שחיטה דקדשי קדשים [וכע"ז ברגמ"ה שם], ומתבאר לכאור' מדברי רש"י [ורגמ"ה] דדין זה אינו תלוי בכלי שרת שבסכין, אלא הוא דין בהכשר השחיטה, דע"י השחיטה נכשר הקרבן להקרבה, ולכן מיקרי קרבן ליפסל בלינה ובטבו"י, ומינה למד לקרימה בתנור דהוא תחילת הכשרו להיות שתי הלחם, וא"כ לכאור' פשוט דאף בבמה השחיטה מהני להכשיר הקרבן, ומשנשחטה הוכשרה ליפסל בלינה ובטבו"י.

וע' במקד"ד (סימן ג' ס"ק א') שכתב דלפי דברי רש"י אלו ניחא שפיר אותן שיטות דס"ל דסכין אין צריך להיות כלי שרת, דכיון דאין זו אלא קדושת תיקון אין צריך כ"ש.

דהיינו דלמד המקד"ד מדברי רש"י אלו גדר חדש, דהדבר המקדש אינו העבודה או הכלי אלא עצם מה דהקרבן נתקן והוכשר להקרבה ע"י השחיטה, דכיון דע"י השחיטה נתקן הדם לזריקה היינו קידושו, ולפי"ז שפיר מתקדש הדם אף בבמה.

סימן ג'

עוף בבמה אי דינו במליקה או בשחיטה

דכשירה ליקרב בבמה בזמן היתור במות. ומבואר מדבריהם דלמ"ד יש עוף בבמה דינה בשחיטה ולא במליקה, ולהכי חייב בחוץ כיון דעשה בה מעשה דאית ליה הכשר בבמה, ע"ש.

ובדבריהם מבואר להדיא בפ"י המיוחס לר"ח (לקמן ק"א ע"ב) שכתב בזה"ל, שחט בעוף והעלה בחוץ חייב שהרי עשה כדרך במת יחיד בשעת איסור במות, עכ"ל. הרי דהטעם דחייב על השחיטה הוא דעשה כדרך

בגמ' בדף ק"ז ע"א דרשינן מקראי דהשוחט עוף בחוץ חייב ואילו המולק בחוץ פטור, והרמב"ם (פי"ח מהל' מעה"ק הי"ח) כתב שחט את העוף בחוץ [והעלהו בחוץ] חייב שתיים שהשחיטה בחוץ כשירה והרי היא כמליקה בפנים. וצ"ב כונת הרמב"ם "שחיטה בחוץ כשירה", וע' בלח"מ שפירש כונתו לשחיטת חולין, אמנם מדברי הליקוטי הלכות בדף קי"א מתבאר שפירש דכונת הרמב"ם לבמה^{עג}, דהשחיטה בעוף בבמה כשירה, ולהכי חייב בחוץ על שחיטת עוף, וכן ביאר הגר"י מפאניוועז צ"ל^{עד} דהכונה

עג. דלעיל מיניה בהל' י"ז כתב הרמב"ם דהשוחט בחוץ בלילה חייב הואיל והשחיטה בלילה כשירה בחוץ, וביאר הליקוטי הלכות (שם סוד"ה וכן השוחט) דכונתו למ"ד בדף ק"כ דשחיטת לילה כשירה בבמה, וא"כ לדבריו לכאור' אף דברי הרמב"ם לענין עוף מתפרשין דהשחיטה בעוף כשירה בבמה.

עד. הובא בנאות יעקב סי' י"ב ד"ה לזה נר', ובזכר יצחק סי' ל"ג ובמקור ברוך ח"ב סי' ח'.

במת יחיד, למדנו מזה דבבמה הכשר עוף בשחיטה ולא במליקה כפנים^ע.

והנה מדברי רש"י בפ' חטאת העוף (דף ס"ח ע"ב ד"ה ונילף) מבואר להדיא דהכשר עוף בבמה הוי ע"י מליקה, דאחא דפריך שם ונילף מבמה [דמליקת זר חטהר מידי נבילה], כתב בזה"ל, ונילף מבמה שהזר כשר בה למלוק עופות לכתחילה דאין כיהון בבמה וכו' ע"ש, הרי דכתב רש"י מפורש דלמ"ד דעוף קרב בבמה הכשירו ע"י מליקה^ז. אמנם מעיקר דברי הגמ' שם אין ראיה לזה דע' בשטמ"ק (אות ג') שביאר דכונת הגמ' ללמוד עוף מבהמה דמצינו בבמה דכשר הזר לזרוק דם בהמה ולהכי תהני מליקת זר במקדש להוציא מידי נבילה ע"ש היטב, ועכ"פ מדברי רש"י מוכח דהכשירא דעוף בבמה ע"י מליקה.

אמנם נר' עוד דמגוף דברי הגמ' שם בדף ס"ט מוכח דאיכא מליקה בבמה, דאמר שם ר' יצחק דמליקת זר במקדש לא תרד ואילו קמיצת זר תרד, והקשו שם "מאי שנא מליקה דישנה בבמה קמיצה נמי ישנה בבמה", ומשני דאין קידוש בכלי שרת במנחה בבמה, ע"ש. והנה מעיקר לשון הגמ' מליקה ישנה בבמה, מפורש לכאן דמצינו עבודת מליקה בבמה^ז, ונר' עוד דמוכח הוא מעצם סברת הגמ', דאי נימא דבבמה עוף דינו בשחיטה, אמאי הויא סברא דמחמת זה יהא דינו

דלא ירד, והרי שחיטה לאו עבודה וכשירה בזר ולא מיקרי דאית ליה הכשירא [כמו שאמרו שם ס"ח ע"ב], וע"כ כונת הגמ' דדינו של עוף במליקה, ואפ"ה העבודה כשירה בזר, ולכן מיקרי דאית ליה הכשירא בבמה, וצ"ע היאך פי' לגמ' הנ"ל^ח.

ונר' עוד ראיה דהכשר עוף בבמה ע"י מליקה, דהנה אמרו בגמ' קי"ט ע"ב דהמ"ד דאין עוף בבמה יליף ליה מדרשא ד"זבחים" ולא עופות, והנה אי נימא דלמ"ד דעוף כשר בבמה הכשירא דעוף ע"י שחיטה, א"כ אף עופות מיקרו זבחים^ט, דיעוין ברש"י בדף פ"ט (ד"ה מפני שהוא מין זבח) שביאר הא דבהמות מיקרי זבחים ועופות לא מיקרי מין זבח "זביחת סכין ועוף במליקה", הרי דכל הטעם דעוף לא מיקרי מין זבח כיון דדינו במליקה ביד ולא ע"י שחיטת סכין, וכן מבואר בתוס' ס"ה ע"א (ד"ה בן עוף) שכ' שם דהא דבן עוף לא מיקרי מין זבח "היינו משום דקים לן שהוא ביד אבל אי הוה בכלי הוה חשיב מין זבח", וא"כ מהא דממעטו עופות מקרא דזבחים ולא עופות מוכח דאי היה עוף בבמה דינו היה במליקה ביד ולכן לא הוי בכלל זבחים, אבל לדברי הפי' המיוחס לר"ח דאף למ"ד דעוף קרב בבמה דינו בשחיטה הרי דהוי בכלל זבחים ול"ש למעט עוף מקרא דזבחים ולא עופות^פ, וצ"ע^{פא}.

עה. ולכאור' יש להעיר על עיקר דברי הר"ח והרמב"ם [לפי הכנת הח"ח והזכר"ן], דכתבו דהטעם דחייב בחוץ על שחיטה כיון דבבמה נוהג שחיטה, א"כ למ"ד דאין עוף בבמה היאך יתפרש האי דינא דחייבין על שחיטת עוף בחוץ, וע"כ דאף אי לא מצינו שחיטה בבמה שייך לחייב בחוץ, וא"כ למ"ל לטעמים למ"ד דיש עוף בבמה, וצ"ע.

עו. וכבר עמד בזה במקור ברוך שם ד"ה אמנם.

עז. ובמקור ברוך (שם ד"ה וראיתי) רמז לזה.

עח. ובגמ' שם אמרו בתחילה דאולי הטעם דמנחה תרד דאין מנחה בבמה, אך דחו דא"כ אף אין עופות בבמה ע"ש, ובשטמ"ק (אות ג') העיר דמ"מ נילף עוף מבהמה כמו שפירש בעצמו הסוגיא לעיל בדף ס"ח ע"ב, ותירץ השטמ"ק דר' יצחק ע"כ לית ליה האי סברא אלא אית ליה דעוף מבהמה לא יליף מדלא יליף מנחה מזבח, ומשחיטה נמי ליכא למיגמר משום דכשירה בזר ע"כ, ומבואר ע"כ מדבריו דכונת הגמ' ללמוד בבמה דמצינו שם עבודת מליקה.

עט. ורמז לזה במקור ברוך שם.

פ. ואין לומר דבזה גופא פליגי תנאי אי עוף כשר בבמה דלמ"ד דיש עוף בבמה דינו בשחיטה והוי בכלל זבחים, ומ"ד דפסל עוף בבמה סבר דאי היה כשר היה דינו במליקה ואינו בכלל זבחים, דא"כ אמאי פליגי אף לענין מנחה אי נוהג בבמה, ומוכח דהמחל' אי דרשינן כלל מיעוטא מקרא דזבחים.

פא. ואולי יש לישב דכיון דבמקדש דין עוף במליקה כבר לית ליה שם זבח, ומתמעט מקרא דזבחים אף אי בבמה עצמו דינו בסכין.

ועוד יש להעיר אמאי לא מנו במשנה ובברייתא כשחילקו בין דיני במה גדולה לדיני במה קטנה, דאיכא

חילוק בין במה גדולה לקטנה, דבגדולה דין עוף במליקה ובקטנה בשחיטה^{פג}.

סימן ד'

עבודת קבלה בבמה

הנה במקדש לאחר השחיטה בעינן לקבל הדם בכלי שרת ומתקדש הדם בכ"ש לזריקה. ובבמה שנינו במתני' קי"ג דליכא דין כלי שרת בבמה, ויש לעיין אי ליכא כלל דין קבלה בכלי בבמה ויכול לקבלו בידו ולזרוקו על הבמה, או דאע"ג דלא בעינן לקבלו בכ"ש אכתי צריך לקבלו בכלי.

למדנו מדברי הטהרת הקדש והחזו"א דבבמה אע"ג דליכא דין כ"ש איכא דין קבלה בכלי חול, ובעינן כלי לאשוויי תורת עבודת קבלה, ומבואר דאף בבמה איכא דין עבודת קבלה, ודין העבודה לקבל הדם הראוי לזריקה בכלי^{פג}.

והנה בגמ' בדף ק"ח וקי"א ע"ב איתא קבלה בכלי חול איכא בינייהו, ומתבאר שם דאי שחט בהמה בפנים וקבל דמה בכלי חול מיקרי פסולו בקדש, ולדעת ר"ש [פ"ד ע"א] הרי הוא בכלל הדין שכל שפסולו בקדש אם עלה לא ירד. והנה תוס' בדף פ"ד ע"ב (ד"ה היתנין) כתבו דצריך עיון כי שמא בשנשפך הדם ונאבד קודם קבלה לא יאמר ר"ש לא ירדו בשביל שחיטה לבדה אלא בשנשפך מן הכלי ונאבד אחר קבלה, והקשה הגרעק"א דא"כ היאך אמרינן דאי קבל הדם בכלי חול לר"ש אם עלה לא ירד, והרי כיון דלא נתקבל בכלי שרת לא נעשה ביה עבודת קבלה, וצ"ע.

וכפשוטו המקור לכך מהגמ' בדף צ"ז ע"ב, דאמר שמואל משום ר"א, "זאת התורה לעולה ולמנחה ולחטאת ולאשם ולמילואים ולזבח השלמים", לעולה כי עולה, מה עולה טעונה כלי אף כל טעונה כלי, מאי כלי אילימא מזרק [וברש"י, לקבלת דם וליף מעולת סיני דכתיב וישלח את נערי בני, וכתיב עולה התם], בשלמי ציבור נמי כתיב בהו ויקח משה חצי הדם וישם באגנות, וכו'.

ותירצו הטהרת הקדש (פ"ד ע"א שם) והחזו"א (י"ט, ד') דס"ל לתוס' דקבלה בכלי חול עדיפא מנשפך על הרצפה, דהא כלי חול מהני בבמה לעבודת קבלה, וא"כ חזינן דכלי חול חשיב קבלה.

מבואר בגמ' דילפינן הא דבעינן כלי לקבלה בכל הזבחים בהיקש לעולה או לשלמים של כמת סיני דמצינו בהם דקבלו הדם בכלי, וע' בפרק ד' דמבואר בהרבה אחרונים דהיה לבמת סיני דין במה קטנה כיון דלא היה אהל מועד נטוי שם, וא"כ הכלי שקבלו הדם לא היה כלי שרת [וכמבואר להדיא בשטמ"ק בדף מ"ז], ומבואר דאכתי היה שם דין מיוחד לקבל בכלי ומינה למדו למקדש דבעינן קבלה בכלי [והא דבעינן כ"ש ביאר השטמ"ק הנ"ל דילפינן

פב. דהרי ת"ק דמתני' סבירא ליה דיש מנחה בבמה [מדנקט תנופה והגשה], וה"ה עוף.

פג. וע' במקו"ב (ח"א סימן ב') שכתב בשם תשו' משכנות יעקב (י"ד סימן ס"ז) דליכא דין קבלה בכלי בבמה, אמנם ע"ש היטב דאין מוכח דזו כונתו, ונראה דלא בא לאפוקי קבלה בכלי אלא קבלה בכלי שרת, וע"ע במקו"ב שם שרצה לחדש דבבמה ליכא כלל עבודת קבלה, אמנם מתבאר מהסוגיא בדף קי"ט ע"ב דכל דליכא מיעוט מיוחד לחלק דין הקרבת במה מהקרבת מקדש, הרי דדין במה כדין מקדש, וא"כ מסתבר דאף בבמה איכא לד' עבודות הדם כמו במקדש.

ליה ממקום אחר, ומוכח דאיכא חפצא של קבלה בכלי חול^{פד}, וכן הדין בבמה^{פז}.

כמבואר בסוגיא במנחות ז' ע"ב, אי הוי דין בעבודת קבלה, או דין בקידוש הדם^{פז}, ולכאור' יהא בזה נפק"מ לענין במה, דאי הוי דין בקידוש אינו נוהג בבמה דליכא כ"ש, ואי הוי דין בעבודת קבלה שפיר נוהג בבמה^{פז}.

וע' במקד"ד (סימן ז' אות ב') שכתב לחקור בדין דבעינן שיחא בדם שמקבל כשיעור הזאה בשעת קבלה

סימן ה'

הולכה בבמה

הנה במקדש איכא ד' עבודות בדם, שחיטה קבלה הולכה וזריקה, ויש לעיין אי אף בבמה נוהגת עבודת הולכה. ובס' מקו"ב (ח"א סי' ב' בהג"ה) כ' דע"כ עבודת הולכה לא שייכא בבמה, וביאר טעמא דמילתא דבמקדש דצריך להעמיד את המזבח במקום מיוחד והוא ע"פ נביא ורוה"ק (ע' זבחים ס"ב), בזה צותה התורה שיוליך הדם למזבח, מה שאין כן בבמה גם אם נימא דבעינן מזבח בבמה, אבל הלא אין לו מקום מיוחד שצריך להעמידו ובכל מקום שמעמידו כשר הוא, לפיכך לא

שייך לומר שצריך להוליך הדם אל המזבח שהרי יכול לקרב המזבח אליו, עכת"ד^{פח}.

וע"ע במקד"ד (סי' ז' ס"ק ג') שכ' לחקור למ"ד דיש מנחה בבמה, א"כ בבמה דאין קדושת כ"ש ואין מחיצות מאימתי מתחלת ההולכה, וכתב שם דלכאור' צ"ל דכשמקדיש קדושת פה אפילו בסוף העולם, כל שמקרבה לצד המזבח שרוצה להקריבה שם חשיבא הולכה, מיהו הוסיף דיש לעיין אי דוקא כשמקרבה למזבח שרוצה

פד. וכ"כ בכתבי הגר"י זבחים י"ג, דעבודת קבלה לא שייכא דוקא לכלי שרת ואפילו בבמה יש עבודת קבלה ושם ליכא כלי שרת, והראיה מעולת סיני דלא היה שם כלי שרת, והא דילפינן משם הוא רק דבעינן כלי, וממילא צריך כלי שרת.

פה. אמנם החזו"א (זבחים קמא מ"א, י"ג) והטהרת הקדש (מנחות ו' ע"ב) נקטו דהיה שם דין מיוחד של כלי שרת, ולדבריהם צ"ב מנין המקור דאיכא דין קבלה בכלי חול.

פו. ובמקד"ד שם רצה עוד לחדש דאף במקדש בעבודת הקבלה איכא תרתי קידוש הדם ועבודת הקבלה, ויכול לקיים דין עבודת קבלה בלא הקידוש, ע"י שמקבל בכלי פחות מכדי הזאה ואח"כ יערבו עם עוד דם שקבל ממנו פחות מכדי הזאה ויתקדש. והביא ראיה לכך מהא דבבמה איכא חפצא של קבלה בכלי חול אע"ג דאינו כ"ש ואינו מקדש את הדם, וע"כ דאיכא דין עבודה לקבל הדם בכלי. אמנם הגר"י נקט דהני מילי בבמה דליכא קידוש כלל, אבל במקדש אין עבודת קבלה בלא קידוש, וכן משמע מהגמ' במנחות י"ג ע"ב ע"ש היטב.

פז. והנה במנחות ו' ע"ב ס"ל לבן בתירא דפסול שקמץ יחזיר ויחזור ויקמוץ, ובברייתא התם תנאי בד"א שקמץ ולא קידש אבל אי נתן הקומץ בכלי מודה בן בתירא דתו לא יחזור ויקמוץ, ור"נ ביאר טעם הדבר דעבודת פסולין לא נגמרה עד דעביד ליה מתן כלי, ולכן כל זמן שלא נגמרה העבודה יכול לחזור ולקמוץ. ובכתבי הגר"י שם הסתפק אי דין זה תלוי בעבודת הקבלה או בקידוש, ע"ש. ולכאור' יהא בזה נפק"מ לבמה, דאי תלוי בקידוש, בבמה דליכא קידוש אף אחר קבלה בכלי יוכל להחזיר ולקמוץ, אבל אי תלוי בעבודת קבלה אף בבמה יהא הדין כמו במקדש, דכל זמן שלא קיבל הקומץ בכלי יכול לחזור ולקמוץ, אבל אי קבל בכלי נגמרה העבודה ותו אינו יכול להחזירו [העירני לזה גיסי הרה"ג רז"ב שליט"א]. אמנם אולי י"ל דאף לצד דתלוי בעבודת קבלה לא יהא דינו כמו במקדש, אלא דבבמה לא יוכל להחזיר כלל אפילו קודם קבלה, די"ל דדוקא במקדש דהקבלה מקדשת חשיבא הקבלה גמר עבודת הקמיצה, אך בבמה דהקבלה אינה מקדשת בקמיצה לחודא נגמרה העבודה, וממילא לא יכול להחזיר מיד לאחר שקמץ.

פח. וע' בס' שדה יצחק (סי' י"ד בהג"ה) שמכח סברא זו הפליג עוד לחדש, דאפילו במשכן ובבמה גדולה לא היתה נוהגת עבודת הולכה, כיון דלא היה מקום מיוחד למזבח, והדברים מחודשים.

הפשטות, דלכאו' אי בבמה לא היה נוהג דין הולכה הו"ל לגמ' לפרש כן.

ולענין מה שהעיר המקו"ב דלא שייך הכא חפצא דהולכה כיון דיכול לקרב המזבח לדם, נראה דיש לומר דכל זמן שהמזבח עומד על מקום מסוים, הרי דכאשר מוליך הדם אצל המזבח מיקרי הולכה אע"ג דיכול לקרב המזבח אליו, דכל שעושה מעשה המקרב דם להקרב חשיבא עבודת הולכה^צ. ולענין מה שדן המקד"ד דלא ברור מתי להחשיב העבודה להולכה, נראה דבאמת ההולכה תליא בכונתו, דכל דחושב להקריבו במזבח מסוים [או בסלע מסוים], כל שמקריבו לשם אית לה שם עבודת הולכה [ולא מהני קירוב למזבח אחר], והא דאיתא בגמ' דנשפך על הרצפה מיקרי הולכה, היינו דבמזבח דמקדש דאיכא רק מזבח אחד לא תליא ההולכה בכונתו, אבל בבמה דשייך להקריב בכמה מזבחות תליא ההולכה בכונתו.

להקריבה שם מיקרי הולכה, או דאף כשמקריבה לצד מזבח אחר ג"כ תחשב הולכה, דהרי הולכה אינה תלויה בדעתו, דהא בנשפך הדם על הרצפה ונתקרב אצל המזבח ג"כ מיקרי הולכה כדאמרינן בזבחים ט"ו, וא"כ כשנתקרבה המנחה לאיזה מזבח שיהיה אפשר להקריבה שם תהא חשובה הולכה, ולמ"ד דכשר להקריב ע"ג סלע א"כ כל שזזה המנחה ממקומה לאחר שהקדישה לאיזה צד שיהיה תהא חשובה הולכה, ומסיק המקד"ד ואפשר דעבודת הולכה ליכא כלל בבמה, וצ"ע^פ.

אמנם החזו"א (זבחים ס"י י"ט אות ד') כ' להוכיח מהא דתנן במשנה בדף קי"ג דהזמן [שנפסלין במחשבת חוץ לזמנן] והנותר שוין בזה ובוזה, דבבמה קטנה בכל ד' עבודות נוהגת מחשבת פיגול כמו בבמה גדולה^צ, הרי דמוכח דאיכא חפצא של עבודת הולכה בבמה. ונראה דכן הוא

סימן ו'

דין זריקה ושפיכת שירים בבמה

כלל דין חילוק מתנות בבמה, אלא זורק בזריקה אחת בבת אחת ובוזה מתקיימת מצות זריקה^צ.

ב. אי איכא דין זריקה או דמהני לכתחילה בשפיכה

הנה במקדש איכא ב' דיני זריקה, דין עולה ושלמים ואשם דמתנותיהן ניתנין בזריקה, ואילו פסח בכור ומעשר ניתנין בשפיכה, וע' ברש"י זבחים ל"ז (ד"ה מנין) שביאר החילוק בין זריקה לשפיכה, דזריקה מרחוק משמע שזורק מן הכלי למזבח למרחוק, ושפיכה עומד אצל היסוד ושופך. ויש להסתפק מה דין העולה והשלמים הקריבין בבמה, אי דינם בזריקה [כמו במקדש ובבמה גדולה]

א. אי סגי בזריקה אחת

מתני' קי"ג מה בין במת יחיד לבמת ציבור וכו' ומתן סביב, ופרש"י שתהא נראית המתנה לשתי רוחות המזבח דהיינו ב' מתנות שהן ארבע, ע"כ. הרי דמבואר דבבמה ליכא דין סביב, אך יש להסתפק אי סגי בזריקה אחת או דאיכא דין לכתחילה לזורק ב' זריקות שאינן סביב.

ובפסקי הרי"ד (ק"ט ע"ב) כ' וז"ל, ולא מתן סביב שתים שהן ארבע, אלא זורק הדם זריקה אחת בבת אחת, עכ"ל. הרי דמבואר להדיא בפסקי הרי"ד דליכא

פט. אמנם ע' במקד"ד בסי' ז' ס"ק ב' שכתב בפשיטות דכל ד' עבודות יש בבמה כמו במקדש, וצ"ע.

צ. ע"ש שהוכיח מזה דאיכא עבודת קבלה בבמה אע"ג דליכא כ"ש, ולכאו' ה"ה דיש להוכיח מזה דאיכא עבודת הולכה.

צא. ואולי יש לדון דמיקרי הולכה שאפשר לבטלה דלר"ש (זבחים י"ג) לא חשיבא עבודה לפגל בה.

צב. וכן נקטו המקד"ד (סי' כ' אות ג') ותקנת עזרא (על הר"מ דף ט'), וע' ברש"י ל"ו ע"ב (ד"ה ישפך) דכתב דמדלא כתיב סביב מוכח דסגי בזריקה אחת.

או דדינם בשפיכה. ומלשון הרי"ד "אלא זורק הדם זריקה אחת בבת אחת" קצת מדוקדק דדינם בזריקה^{צג}.

והנה קיי"ל דהניתנין בזריקה שנתנן בשפיכה יצא בדיעבד, אבל לכתחילה דין המתנה בזריקה, וביאר הגר"ח (חי' הגר"ח על הש"ס זבחים ל"ז) דהא דיצא רק בדיעבד הוא מחמת דחסר דין חילוק מתנות, דאין שייך חילוק מתנות על עבודת שפיכה, ולפיכך כשנתנן בשפיכה ביטל מהקרבת את הדין לכתחילה של ד' מתנות, אבל בעצם עבודתם זריקה ושפיכה שוים, ואין דין לכתחילה בזריקה יותר משפיכה. ולפי"ז בבמה דליכא דין חילוק מתנות כמבואר ברי"ד הנ"ל, הרי דלכא' שפיכה וזריקה שוים ואין מעלה לזריקה על שפיכה, ופשיטא דיוכל ליתן לכתחילה בשפיכה^{צד}.

ג. אי איכא דין שפיכת שיריים בבמה

המקד"ד שם כ' להסתפק אי בבמה איכא דין שפיכת שיריים, וביאר הספק דכיון דשפיכת שיריים בעינן על היסוד, ובמזבח דבמה לא בעינן יסוד (כמבואר בגמ' ק"ח ע"ב) א"כ לא שייך שפיכת שיריים, או דילמא י"ל דכמו דתחילת עולה צריכה יסוד (כמבואר בזבחים נ"ב ע"א) ומ"מ בבמה דליכא יסוד לא איכפת לן, ה"נ אפשר בשיריים, וכ"ש למ"ד (זבחים פ"א) דמקום עולה מקום שיריים דיכול לשפוך השיריים במקום שעושה הזריקה וצ"ע, עכ"ד^{צה}.

ואולי יש לחלק בין תחילת זריקה לשפיכת שיריים, דאע"ג דאף בזריקה איכא דין יסוד, אינו אלא דין נוסף בזריקה שצריך שהדם יגיע ליסוד, אך אף אי לא הגיע ליסוד התקיים עיקר החפצא של הזריקה, מה שאין כן לגבי דין שפיכת שיריים עיקר החפצא של הדין שפיכת שיריים הוא ליסוד, ואי לא הגיע הדם ליסוד לא נתקיים עיקר החפצא של השפיכת שיריים, ולפיכך בבמה דליכא יסוד לא שייך כלל דינא דשפיכת שיריים.

והנה הראב"ד בתמיד (פ"ד) כ' דכל הקרבנות טעונים שפיכת שיריים חוץ מבכור מעשר ופסח שהיה שופך שפיכה אחת. הרי דמבואר בראב"ד דבקרבנות שאין טעונים אלא מתנה אחת ליכא דין שפיכת שיריים^{צז} [וכן משמעות דברי הרמב"ם בפ"ה ממעשה הקרבנות], ולפי"ד י"ל דאף בבמה דנתבאר דסגי בזריקה אחת ואין דין לכתחילה של ב' מתנות שהן ד', לא יהא נוהג דין שפיכת שיריים^{צח}.

אמנם בתוס' בזבחים פ' ע"ב (ד"ה כל תוסף) ונ"א ע"ב (ד"ה תן), מבואר להדיא דאף בבכור דאין טעון אלא מתנה אחת איכא דין ליתן מתנה שניה עבור דין שפיכת שיריים^{צט}, וא"כ לדעת תוס' אכתי יש להסתפק בדין שפיכת שיריים בבמה.

ד. אכילת בשר קודם זריקה

הנה בברייתא בדף ק"כ ע"א איתא דדם מתיר בגדולה ובקטנה, ופרש"י דם לזריקה מתיר את הבשר

צג. אמנם בס' מקו"ב (ח"ב סוף סי' כ"ד) נראה דנקט דבבמה אין דין זריקה אלא שפיכה אחת.

צד. והנה בשו"ת מנחת שלמה (ח"ג סי' ק"מ) דן שיהא אפשר להקריב בזמן הזה במקום המקדש קרבן על תנאי, דאי הלכה כהרמב"ם דקדשה לעתיד לבא יקרב בתורת פסח ואי כראב"ד דלא קדשה יקרב בתורת שלמי יחיד, אלא שהעיר דאולי אין לעשות כן לכתחילה כיון שהפסח בשפיכה והשלמים בזריקה, ושוב מסיק שם, "רק מסתפק אני דאפשר שבבמה אין שום חילוק בין זריקה לשפיכה, ואף אלה שניתנים בזריקה מותרים גם בשפיכה לכתחילה".

צה. וע' במגיה שם שהעיר, דאיכא ראיא דאיכא חפצא של שפיכת שיריים בחוץ בלא יסוד, מהא דס"ל לר"נ במשנה בדף ק"י ע"ב דשיירי הדם שהקריבן בחוץ חייב, [ונר' דאין לומר דר"נ מיירי היכא דעביד יסוד למזבח בחוץ ושפך עליו שירי הדם, דכפשוטו כיון דליכא דין לעשות יסוד למזבח דבמה, הרי דאף אי עשה יסוד לית ליה שם יסוד, וכמו שכתבנו לדון לענין קרן לעיל סי' א' אות ו', וא"כ שפיר מוכח מדברי ר"נ דאיכא חפצא של שפיכת שיריים בחוץ בלא יסוד].

צו. ובביאור שיטתו יעוין בקובץ נהוראי (תש"מ) מש"כ הגרי"מ פיינשטיין זצ"ל.

צז. וכ"כ במקו"ב (ח"ב סי' כ"ד), וע"ע בתקנת עזרא שם שנקט בפשיטות דאין נוהג שפיכת שיריים בבמה.

צח. כ"כ להוכיח מדבריהם השפ"א בזבחים ל"ז, והמנחת ביכורים על התוספ' (קרבנות פ"ו ה"ו).

בזריקה ומקמי זריקה אסירא, הרי דמבואר ברש"י דאף בבמה הדם מתיר את הבשר לאכילה ומקמי הזריקה אסור לאכול בשר הקרבן, והנה בסנהדרין ס"ג ע"א דרשין מקרא דלא תאכלו על הדם, לא תאכלו בשר ועדיין דם במזרק. והקשו האחרונים דלמ"ל האי קרא לאסור אכילת בשר קודם זריקה, ובפרט דלאו זה אינו אלא לאו שבכללות ואין לוקין עליו, והא בגמ' במכות י"ז דרשין ליה מקרא דלא תוכל לאכול בשעריך, לאוכל שלמים ותודה קודם זריקה^{צט}.

ובס' תקנת עזרא (על הר"מ דף ט') כתב לישב, דהך קרא דלא תוכל לאכול בשעריך כפי שנדרש במכות לאוכל חוץ לקלעים וחוץ לחומה ולקודם זריקה, ע"כ לא קאי אלא אזמן שהיה בית עולמים והיתה העזרה מחיצה לקדקד, וחומת ירושלים מחיצה לקדקד^ל ומע"ש [או בזמן משכן שילה], אבל בזמן היתר במות לא מצי קאי האי קרא^ק, ולזה בעינן קרא דלא תאכלו על הדם, לאסור אכילה בבמה בזמן היתר במות קודם זריקה^ק, וכ"כ המש"ח בפ' קדושים (י"ט, כ"ו).

סימן ז'

הפשט וניתוח בבמה

גמ' ק"כ ע"א, איתמר עולת במת יחיד רב אמר אין טעונה הפשט וניתוח, ורבי יוחנן אמר טעונה הפשט וניתוח, וקא מיפלגי בדרי"ג הגלילי, דתניא ר"י הגלילי אומר עולה שהקריבו ישראל במדבר אין טעונה הפשט וניתוח, שאין הפשט וניתוח אלא מאהל מועד ואילך, מר סבר מאהל מועד ואילך לא שנא במה גדולה ולא שנא במה קטנה, ומר סבר בבמה גדולה אין, בבמה קטנה לא. תניא כותיה דרבי יוחנן וכו' דברים ששוותה במה גדולה לבמה קטנה שחיטה בבמה גדולה וקטנה, הפשט וניתוח בגדולה וקטנה.

היא רק אליבא דריה"ג, וזו כונת הגמ' ופליגי בדברי ריה"ג.

אמנם א"כ צ"ב היאך מייתו בגמ' תניא כוותיה דר' יוחנן דאיכא דין הפשט בבמה, דילמא האי ברייתא כר"ע, דלכו"ע ס"ל דיש דין הפשט בבמה קטנה, וצ"ע.

וביאר הקר"א (לעיל קט"ו), דע"כ י"ל דאפילו לדעת רב דאין דין הפשט בבמה קטנה, הני מילי היכא דמקריב כדינה קרבן יחיד, אבל בבמת סיני דהיתה הוראת שעה להקריב בה קרבן ציבור [עולת תמיד], מחמת דינו של הקרבן ציבור הוא קרב עם דין הפשט, כדין שאר קרבנות ציבור הקריבין בבמה גדולה עם דין הפשט. ולכן אין סתירה מדברי ר"ע לדברי רב, דאף רב מודה דשאני עולת סיני דכיון דהיתה קרבן ציבור היתה טעונה הפשט אפילו בבמת קטנה.

אך לפי"ז צ"ב מאי קאמרה הגמ' דקמפלגי רב ור' יוחנן בדריה"ג, דמשמע דאליבא דר"ע ליכא פלוגתא וע"כ לר"ע איכא דין הפשט בבמה, ועמד בזה הקר"א (שם) ונשאר בצ"ע.

הנה בפשוטו מבואר בגמ' דלבמת סיני היה דין של במה קטנה, ולכך קמפלגי רב ור' יוחנן אי הא דאמר ריה"ג דלא היה הפשט בבמת סיני [דאין דין הפשט אלא מאהל מועד ואילך], היינו משום דבבמה קטנה ליכא הפשט ורק באהל מועד דהוי משכן איכא דין הפשט, או דכונתו דעד זמן אהל מועד ליכא הפשט, אבל מזמן הקמת המשכן אפילו בבמה קטנה דומיא דבמת סיני איכא דין הפשט. ולפי"ז ר"ע (לעיל קט"ו ע"ב) דס"ל דבבמת סיני היה דין הפשט ע"כ סובר דנוהג דין הפשט בבמה קטנה, דהרי במת סיני היתה במה קטנה, וכל מחלוקת רב ור' יוחנן

צט. וע' במצפה איתן בסנה' שם מה שיצא לחדש מכח קושיא זו, [וע"ע בתוס' הרא"ש שם].

ק. ע' במקור"ב ח"א בהשמטות לסי' ב', שרצה לומר דקאי אף בשעת היתר במות, וכתב להוכיח כן מדברי הרמב"ם, וע"ש עוד מה שהרבה לתמוה על דברי התקנת עזרא.

קא. וע"ש מה שהאריך לפי"ז בדברי רש"י בשמואל א' (י"ד, ל"ב).

והנר' דיש לבאר בזה^ק, דבאמת ס"ל לרב דלדעת ר"ע מה דהיה דין הפשט בעולת סיני הוי מהטעם שנתבאר דכיון דקרב שם קרבן ציבור דין הוא ליקרב עם דיני הקרבה דבמה גדולה, והא דאמרו בגמ' דקמפלגי בדריה"ג, אין הכונה דנחלקו רק אליביה דריה"ג ולא אליביה דר"ע, אלא כונת הגמ' דנחלקו רב ור' יוחנן ביסוד שיטת ריה"ג מהו טעמו דלעולת סיני לא היה ביה דין הפשט [ולא נתבאר בגמ' בהדיא טעמיה דריה"ג], דרב סבר דטעמא דריה"ג הוא מחמת דהויא במת סיני במה קטנה [ולית ליה סברת ר"ע דקרבן ציבור שאני], ואילו ר' יוחנן ס"ל דטעמא דריה"ג משום דכללות ופרטות לא נאמרו בסיני, אבל אילו היה סבור ריה"ג כר"ע דכללות ופרטות נאמרו בסיני היה נוהג דין הפשט בבמת סיני אע"ג דדינה כדין במה קטנה^ק.

והנה עיקר סברת רב צ"ב מגין לחדש דליכא דין הפשט

בבמה, דהרי מבואר בכל הסוגיא דמסברא חיצונית בלא מיעוט מיוחד מדרשא, נוהגין בבמה קטנה כל דיני הקרבה דבמה גדולה ומקדש, וכדחזינן בסוגיא בקי"ט ע"ב דהוצרכו למעט מדרשא דין תנופה ומתן סביב וצפון וסמיכה וכו', וכן כתב רש"י בדף ק"כ (ד"ה שחיטה הפשט וניתוח) בביאור דברי הברייטא דנוהג דין שחיטה והפשט וניתוח בבמה "דלא אשכחן בהו מיעוטא", ולכא' דברי רב צ"ע.

ונר' דלפי המבואר י"ל דלרב קים ליה דכן דעת ריה"ג דליכא דין הפשט בבמה קטנה דקים ליה דדעת ריה"ג דפרטות נאמרו בסיני, ויתכן שהמקור של ריה"ג (לפי רב) דלא היה הפשט בסיני, הוא מהא דדרשינן בירוש' (מגילה פ"א ה"א) "שלמים" בלא הפשט וניתוח^ק, וא"כ מהא דחזינן דבסיני לא נהג דין הפשט וניתוח, איכא מקור דליכא דין הפשט וניתוח בבמה קטנה.

סימן ח'

בהא דאין מחיצה לדמים בבמה

מתני' מה בין במת יחיד לבמת ציבור סמיכה וכו' ומחיצה לדמים, ובגמ' קי"ט ע"ב ילפינן ליה מקרא דוהיתה הרשת עד חצי המזבח, ופרש"י דהמזבח מיעוטא הוא דוקא המזבח דאיירי ביה קרא דהיינו מזבח של משכן.

והנה מדברי המשנה והגמ' הנ"ל היה משמע דהמיעוט הוא בהל' המזבח, דאפילו לר' יוסי (לעיל ק"ה ע"א) דבעינן מזבח בבמה, ליכא דין לעשות חוט הסיקרא המבדיל בין דמים עליונים לתחתונים במזבח שבבמה, דהדין לעשות למזבח מחיצה לדמים נאמר רק במזבח

קב. והעירני לזה הרה"ג רע"ג שליט"א.

קג. אמנם יעוין בסוגית הגמ' בחגיגה דף ו' ע"ב דהקשו שם לריה"ג דעולת סיני עולת תמיד הויא, ולא בעי הפשט וניתוח, "דמי איכא מידי דמעיקרא לא בעי הפשט וניתוח ולבסוף בעי הפשט וניתוח", וע' במאירי דכונת הגמ' דלא היה מצוה אותם להקריב הקרבן שלא כדין ע"ש, והנה בשלמא אי נימא כר' יוחנן בדעת ריה"ג דהטעם דלא היה דין הפשט מחמת שלא נאמרו כללות ופרטות מסיני אתי שפיר הגמ', אבל לפי הבנת רב דטעמא דריה"ג דבבמה ליכא דין הפשט, צ"ב מה הקשו מי איכא וכו' הרי היכא דקריבה בבמה כן דין הקרבתה ליקרב בלא הפשט ואין מקריבה שלא כדין, וכן משמע בתוס' שם (ד"ה איד) דטעמא דריה"ג משום שפרטות לא נאמרו בסיני וצ"ע, וע"כ צ"ל דהסוגיא בחגיגה קאי לשיטת ר' יוחנן דאיכא דין הפשט בבמה וטעמא דריה"ג משום שכללות ופרטות לא נאמרו בסיני, וכמסקנת הסוגיא בזבחים דמסיק מהברייטא כר' יוחנן.

קד. וע' ברש"ש בדף קט"ז וביפה עינים בהקדמה לברכות שפירשו כן בסוגיא בזבחים קט"ז.

דהתורה נתנה מחיצה לדמים לסמן המקום של חצי המזבח כדי להבדיל בין דמים עליונים לתחתונים, אך גוף חילוק המקומות דלמעלה ולמטה אינו תלוי בחוט רק בחצי גבהו של המזבח.

אשר מעתה יש לומר, דאי החוט הוא דמשוי לחילוק המקומות במזבח, הרי דאתי שפיר מנין לגמ' דליכא כלל דין חילוקי מקומות בזריקת במה, דכיון דליכא דין לעשות חוט המבדיל בבמה, הרי דלא חל במזבח דבמה הבדלה בין מקום דמים עליונים לתחתונים, וכולהו חשיבי חד מקום ולא שייך שיהא חילוקי מקומות בזריקה דבמה.

אמנם כבר עמדו על כך דאיכא ראייה מוכחת דהחוט לא משוי ליה לחילוק המקומות במזבח אלא הוי רק סימן בעלמא לחצי המזבח, דבגמ' בבכורות י"ז ע"ב קמביעיא לרבנן דס"ל דבידי שמים אי אפשר לצמצם, בידי אדם מאי, ומייתי ראייה דת"ש חוט של סיקרא חוגרו באמצע להבדיל בין דמים עליונים לדמים תחתונים, וקביעיא הגמ' למיפשט דאפשר לצמצם בידי אדם, דאי אמרת אי אפשר לצמצם זימנין דקא יהיב עליונים למטה ותחתונים למעלה, ודחי הגמ' דמרווח ביה פורתא, ע"ש. והשתא אי נימא דקביעות מקום דמים עליונים ותחתונים שישנו במזבח מתלי תלי רק בהבדלת החוט, והחוט הוי עיקר המחלק והמבדיל בין דמים עליונים לתחתונים ואינו תלוי כלל בחצי המזבח, א"כ מאי קאמר הגמ' זימנין דקא יהיב עליונים למטה ותחתונים למעלה, והלא אם גם בידי אדם אי אפשר לצמצם והחוט אינו במקומו באמצע המזבח, ממילא דאין כאן חילוק מקומות במזבח לא למעלה ולא למטה, כיון דאין כאן חוט המבדיל והמחלק ביניהם, דפשיטא דאם החוט אינו חגור במקומו דהוא באמצעיתו של מזבח הו"ל כמו שאין כאן חוט כלל, ולא שייך כלל למטה ולמעלה, ומדקאמר הגמ' דזימנין דקא יהיב עליונים למטה ותחתונים למעלה, הרי מפורש להדיא דגם ככה"ג דהחוט אינו במקומו מ"מ שייך מתן דמים דלמעלה ודמטה, ובע"כ מפורש מדברי גמ' אלו, דעיקר המחלק והמבדיל בין דמים עליונים לתחתונים הוא חצי המזבח והחוט אינו אלא סימן

המיוחד של משכן ולא במזבח דבמה^ק. אמנם אכתי לא נתפרש מה דין הזריקות ומהו מקום הזריקה של עולת בהמה בבמה, דבמשכן מקומה למטה מהחוט, ולכאור' אף בבמה יש לומר שיזרקנו בחצי התחתון של המזבח, [ולמ"ד דעוף כשר בבמה יהא מיצוי דמה רק בחצי העליון של המזבח כמו במשכן].

אמנם בגמ' שם (ק"ט ע"ב) בחד לישנא דרמי בר חמא [לגיר' שלפנינו בל"ב, ולגיר' רש"י בל"ק], איתא דלא שנו דיש חיצוי אלא קדשי במה גדולה והקריבום בבמה גדולה אבל קדשי במה קטנה שהקריבן בבמה גדולה אין חיצוי, ופרש"י שאם הכניס הקדשים לבמה גדולה אין חיצוי, ואם בא ליתן עולה למעלה מן החוט יתן, ע"ש. הרי להדיא דאף אי הקריב קדשי קטנה בגדולה לית ביה חילוקי מקומות לזריקה ויכול לזרוק לכתחילה עולה למעלה מן החוט של מזבח דבמה גדולה, ומוכח דבבמה קטנה אין חילוקי מקומות לזריקה, דלהכי ללישנא זו דאזלינן בתר הקדשים דדינם ליקרב בבמה קטנה אפילו בבמה גדולה אין חיצוי, וע"כ דבהלכתא דאין חיצוי נכלל דאין חילוקי מקומות במזבח לענין זריקה ואף מקום הזריקה של עולה הוא בכל המזבח ולא צריך לזרוקו בחצי התחתון של המזבח, וצ"ב מנין ללמוד דליכא חילוק מקום לזריקה, דלכאור' כל הדרשא ד"היתה הרשת עד חצי המזבח" היא רק לגבי צורת המזבח דליכא דין לעשות חוט המבדיל בקטנה, ומנין ללמוד דליכא כלל חילוקי מקומות לזריקה.

וחנר' בזה בהקדם מה שכתבו להסתפק בעיקר דין חוט הסיקרא, אי החוט הוא דמשוי במזבח מקום דמים לעליונים ותחתונים, וכל מה דיש במזבח חילוקי מקומות לדמים, דדמים עליונים למעלה ודמים תחתונים למטה, נעשה רק על ידי זה שיש חוט המבדיל בין המקומות, דאיהו משוי לחילוק המקומות. או דילמא מה שישנו במזבח חילוק מקומות לדמים עליונים ותחתונים, אינו תלוי כלל בהבדלת החוט, אלא בחצי המזבח, דמחצי המזבח ולמטה הוא מקום מתן דמים תחתונים, ומחצי מזבח ולמעלה מקום דמים עליונים, והא דבעינן חוט הסיקרא להבדיל אינו אלא דין מסוים הנלמד מקרא

קה. וכמו דמצינו עוד חילוקים בין מזבח דבמה למזבח דמשכן דליכא דין קרן כבש ריבוע ויסוד ה"ה דליכא דין מחיצה לדמים.

בעלמא^ק. וא"כ הדרא קושיא לדוכתא מנין לגמ' דליכא חילוקי מקומות לזריקת במה, והרי י"ל דכל המיעוט הוא דליכא דין חוט לסימן לחצי המזבח בבמה, אך אכתי איכא דין חילוק מקומות לזריקה דתלוי בחצי המזבח, וצ"ע.

ואולי י"ל בזה, דבאמת החוט אינו אלא סימן בעלמא

ועיקר החילוק תלוי בחציו של מזבח, ומקור הגמ' דליכא חילוק מקומות בבמה הוא מזה גופא דהתורה לא הצריכה במזבח דבמה את הסימן של החוט להבדלה בין דמים עליונים לדמים תחתונים, דמזה מוכח דליכא כלל דין חילוק מקומות בבמה ולכולהו חד מקום לזריקה, דאי היה דין לחלק המקומות אף בבמה היתה התורה מצריכה הסימן של החוט להבדלה.

סימן ט'

הקרבת לילה בבמה קטנה

הנה בקדשי מקדש [ובמה גדולה] הדין הוא דעבודות הדם השחיטה והקבלה והזריקה כשירין רק ביום, וכמבואר במשנה במגילה כ' ע"ב וילפינן ליה התם מקראי^ק. ובדין במה נחלקו בסוגיא בזבחים דף ק"כ ע"א, דאיתמר התם שחיטת לילה בבמת יחיד, רב ושמואל חד אמר כשירה וחד אמר פסולה [וע' ברש"י דגריס רב אמר כשירה ושמואל אמר פסולה^ק]. וקא מיפלגי בדרכי אלעזר, דרבי אלעזר רמי קראי אהדדי, כתיב ויאמר בגדתם גלו אלי היום אבן גדולה, וכתיב ויאמר שאול פוצו בעם ואמרתם להם הגישו אלי איש שורו ואיש שיהו, ושחטתם בזה ואכלתם ולא תחטאו לה' לאכול על הדם, ויגישו כל העם איש שורו בידו הלילה וישחטו שם. מר משני כאן בחולין כאן בקדשים, ומר משני כאן בקדשי במה גדולה כאן בקדשי במה קטנה^ט.

וכפשוטו מבואר בסוגיא דלדעת רב כל העבודות כשרות בלילה לכתחילה בבמה קטנה, דהוכיחו דהשחיטה בבמה קטנה כשירה בלילה מהא דהגישו העם לשאול את קרבנותיהם בלילה, ופשטות הכתובים שאף זרקו את הדם ואכלו הקרבן בלילה.

א. אי איכא דינא דדם נפסל בשקיעת החמה בבמה

דביום צוותו בבמה, ויכול לשחוט ולזרוק בלילה כנ"ל, אך אי שחט הקרבן ביום צריך לזרוק ביום, דילפינן בזבחים נ"ו מקרא דביום הקריבו את זבחו, דדם נפסל בשקיעת החמה, דדרשינן ביום שאתה זוכה אתה מקריב, ופסול זה נוהג אף בבמה, ע"ש^ק.

המקד"ר (סי' ט"ז אות ג') יצא לחדש דאפילו לרב דס"ל דשחיטת לילה כשירה בבמה, וליכא דינא

קו. כן הובא להוכיח בשם הגר"מ סאלאוויציק שליט"א בסה"ז אהלי חיים ע"ש בארוכה.

קז. שחיטה מקרא דביום זבחכם, ושאר עבודות מקרא דביום צוותו להקריב את קרבניכם.

קח. וע' תוס' חולין פ"א ע"א (ד"ה יום) שכ' דשמואל סבר דליכא פסול לילה בבמה.

קט. ולכאור' לרב דשחיטת לילה בבמה כשירה, דין זה נלמד מדברי קבלה ממצעה זה דשאול (וכ"כ בדבר אברהם ח"א סי' ז' אות ד'), דהרי מסבירא כל דליכא מיעוט מיוחד נוהגים בבמה קטנה כל דיני במה גדולה (כמבואר בסוגיא בדף קי"ט ע"ב), וע' בס' אהל משה (להגרא"מ הורוויץ ח"ב סי' מ"ב) שכ' דלמ"ד דלילה פסול בבמה, אפשר דיליף ליה מקרא ד"ומיום השמיני והלאה ירצה" דדרשינן מיניה בזבחים י"ב דיום להרצאה, ונלמד מיניה דלא מהני הקרבה בלילה כלל ואפילו בבמה.

קי. וע"ש שתירץ בזה קושית תוס' בדף נ"ו למ"ל קרא דביום הקריבו את זבחו תיפוק ליה מיום צוותו, ולפי"ז י"ל

ב. זמן אכילת הקרבנות בגוונא דשחט וזרק בלילה

הנה לרב דשחיטת לילה כשירה בבמה יש להסתפק היכא דשחט וזרק בלילה מה יהא זמן אכילת הקרבנות, דבמקדש דצריך לשחוט ולזרוק ביום, קיי"ל דתורה וקדק"ד נאכלין ליום ולילה, ושלמים נאכלין לב' ימים ולילה אחד, וא"כ לכאור' בבמה, היכא דהקריב בלילה צריך להיות הדין, דתורה [ונמנחה למ"ד דקריבה בבמה] תהא נאכלת ללילה ויום שלמחרת קיג*, ואילו השלמים יאכלו לב' לילות ויום אחד.

והנה רש"י חולין פ"ג ע"א (ר"ה בקדשים) ביאר דהמקור דבקדשים הלילה הולך אחר היום, הוא מהא דכתיב גבי תודה ביום קרבנו יאכל לא יניח ממנו עד בקר, אלמא לילה שלאחריו קרי יום קרבנו עד הבקר קי". ומבואר דאין זמן אכילת קדק"ד ותורה יום ולילה אלא יום אחד, ובקדשים הלילה הולך אחר היום ולכן נגמר היום בעה"ש.

ולפי"ז לכאור' פשוט דאי יקריב הקרבן בבמה בלילה יהא זמן אכילת קדק"ד ותורה רק עד עה"ש דבזה נגמר יומו של הקרבן, ולא נימא דיכול לאכול אף ביום שלמחרת.

אך אכתי יש לעיין בדין השלמים אי נימא דנאכלין לב' לילות ויום א' או רק ללילה ויום, ונר' דשורש הספק מהו גדר זמן האכילה של קרבן שלמים, אי הוי שיעור זמן של ב' ימים ולילה אחד, או דהוי דין לאכול ביום

והנה בחי' הגרא"ל מאלין צ"ל (סי' כ"ה) העיר בעיקר האי דינא דדרשינן ביום שאתה זוכה אתה מקריב למעוטי לילה, הרי לכל דבר בקדשים הלילה הולך אחר היום, וא"כ גם הלילה מיקרי יום הזביחה, והיאך למדים מזה לפסול הלילה, וביאר שם דצ"ל דכיון דנאמר דינא דביום צוותו וגו' דלילה אינו זמן הקרבה, הרי דזה גופא מבדיל את הלילה מהיום דלענין הקרבה הלילה אינו חלק מהיום, וחשיב יום אחר לענין הקרבה.

ונר' דלפי"ז י"ל דבבמה דאין הלילה פסול להקרבה דלא דרשינן מיום צוותו, הרי דלא חשיב הלילה יום אחר, ואפילו שחט ביום וזרק בלילה חשיב מקריבו ביום זבחו, כיון דהלילה הולך אחר היום, וליכא סברא לפסלו בכה"ג.

אמנם לפי"ז תהא נפק"מ דאי שחט בבמה בלילה, ואח"כ הלין את הדם בראש המזבח שבבמה גדולה ק"א [דהדם לא נפסל שם בלינה], והקריבו למחרת, יהא ביה פסול מחמת הדין דביום הקריבו את זבחו, דכיון דאינו יום הזביחה הדם נפסל.

ובעיקר דינא דדם נפסל בשקיעת החמה, מבואר בחזו"א (י"ט, מ"ה) דגדר הדין הוא, דכל שנמצא הדם בזמן שאין ראוי להקרבה הוא נפסל קי". ולפי"ז בבמה אי הזריקה כשירה בלילה אף היכא דשחט ביום לא יפסל הדם בשקיעת החמה, ואף אי שחט בלילה והלין הדם בעה"ש בראש המזבח לא יפסל להקרבה למחרת קי".

דנפ"מ לענין במה דליכא דינא דביום צוותו [וכ"כ לתרץ בחי' הגר"מ הלוי דף קיז].

קיא. או במזבח דבמה, לפי המבואר בתוי"ט פ"ה דאבות מ"ה דאין פסול לינה בראש מזבח דבמה [ע' לעיל סי' א' אות ח']. קיב. ולפי"ז ביאר דכל הלילה פוסלו, אבל אי הלינו בראש המזבח כל הלילה למחרת אינו נפסל כיון דעכשיו ראוי לזריקה, ע"ש. אמנם ע"ש שהעיר מדברי ר"ת דאע"ג דעד צאת הכוכבים מיקרי יום לענין כל דיני התורה דם נפסל בשקיעת החמה, הרי דתחילת שקיעה פוסלת אף דהוי זמן ראוי לעבודה.

קיג. וע' ברש"י מנחות כ' ע"ב, שלגבי הדין דדם נפסל בשקיעה"ח הביא את הדרשא דיום צוותו, ולדברי החזו"א מתבאר דתליא בדין יום צוותו.

קיג*. וע' ברש"ש מעילה ח' ע"א על דברי התוס' ד"ה ובלינה שכ' כע"ז.

קיד. וכן מבואר ברש"י בזבחים דף נ"ג דהא דקדק"ד ותורה נאכלין ליום ולילה, הוא משום דבקדשים לילה הולך אחר היום, דז"ל רש"י שם (ד"ה ליום ולילה) כדילפינן בפ' שלישי ובושר זבח תורת שלמיו למדנו שנאכלת ליום אחד, חטאת ואשם מנין ת"ל זבח ובקדשים לילה הולך אחר היום דכתיב לא יניח ממנו עד בקר, עכ"ל.

ההקרבה [דהוא יום ולילה דבקדשים הלילה הולך אחר היום], ולמחרת יום ההקרבה עד השקיעה.

והנראה בזה, דהנה הרמב"ן בפ' צו (ד', ט"ז) עה"פ "ואם נדר או נדבה זבח קרבנו ביום הקריבו את זבחו יאכל וממחרת והנותר ממנו יאכל", ביאר הכונה "והנותר ממנו יאכל", דאיכא מצוה לאכול ממנו ביום הראשון והנותר במקרה יאכל למחרת, אבל לכתחילה מצותו ליאכל כולו ביום הראשון, והביא דכן מבואר בתו"כ, ע"ש. וכ"כ בתוס' ר"פ פסחים דף ג', וכן הוא בשטמ"ק זבחים נ"ו ע"ב קט"ו.

ומבואר מדברי הראשונים הנ"ל דעיקר מצות השלמים ליאכל ביום הקריבו את זבחו, ונחלקו האחרונים בדעתם מהו יום זבחו שבו מחויבים לאכול לכתחילה, דהצל"ח (פסחים פ"ה ע"ב) ביאר דכונת הרמב"ן ליום ולילה הראשון, והיינו דמיקרי יום זבחו מחמת הדין דבקדשים הלילה הולך אחר היום קט"ו, והכל מיקרי יום הזביחה, ורק אם נותר ממנו למחרת יכול עוד לאכלו ביום המחרת. וא"כ לדבריו לכאור' מוכח דאין זמנו של שלמים ב' ימים ולילה אחד, אלא להיפך יום אחד הכולל יום ולילה, ועוד למחרת עד השקיעה, ולכאור' לדבריו יהא הדין בבמה, דבאופן שהקריב בלילה מצות האכילה לכתחילה היא רק בליל ההקרבה ולא ביום שלמחרת דאינו יום ההקרבה, וה"ה לכאור' לענין זמן האכילה, דיהא מותר לאוכלו רק עד השקיעה למחרת.

אמנם מדברי החכם צבי (סי' קנ"א) נר' שהבין בדעת הרמב"ן דמצוה לכתחילה לאכול השלמים ביום ממש ולא בלילה שאחר הזביחה, וכנראה ס"ל דכיון דבשלמים נאמרה הלכה דנאכל ב' ימים ולילה אחד, הרי דשלמים הופקעו מהדין שהלילה הולך אחר היום,

ויום הזביחה מיקרי רק היום ממש ולא הלילה שאחריו. ולפי"ז היכא דהקריב בבמה בלילה לכאור' תהא המצוה לכתחילה לאכול בלילה וביום שלאחריו דהכל מיקרי יום הזביחה, ובדיעבד יהא הדין שיכול לאכלו ב' ימים ממש.

אמנם העירוני דבגמ' ברכות ט' ע"א משמע דזמן אכילת השלמים הוא ב' ימים ולילה אחד, דאיתא שם דס"ד הואיל ופסח קדק"ל ושלמים קדק"ל מה שלמים נאכלין לשני ימים ולילה אחד אף פסח נאכל שתי לילות במקום ב' ימים ויהא נאכל לב' לילות ויום אחד, קמ"ל.

והנה רש"י שם נקט דאף לס"ד דפסח יהא נאכל לב' לילות ויום אחד, לא יהא הפסח נאכל ביום ט"ו, דאין פסח נאכל אלא בלילה, אלא הכונה שיהא שיהוי זמן שלא יפסל באכילה בשביל המתנת היום ויאכלנו בלילה השני, ע"ש. וא"כ לדבריו י"ל דאין הלימוד שכמו דשלמים נאכלים שיעור זמן של יום ומחצה אף פסח נימא דיאכל שיעור זמן של יום ומחצה, אלא עיקר הלימוד הוא דכמו דחזינן בשלמים דאית להו אכילה בב' ימים נפרדים ה"ה פסח, ולכן כמו דשלמים נאכלים בזמן נוסף חוץ מיום ההקרבה ה"ה הפסח יאכל בזמן נוסף חוץ מיום ההקרבה, דהיינו ביום שלמחרת, ולפי"ז שפיר אפשר לומר דעיקר זמן השלמים אינו שיעור זמן של יום ומחצה, אלא דנאכלים ביום ההקרבה ומחרתו עד הלילה כנ"ל ק"י.

ג. אי זמן האכילה משעת שחיטה או משעת זריקה

אי נימא דלרב דההקרבה כשירה בלילה, היכא דשחט בלילה והלין הדם בראש המזבח יכול לזרקו למחרת ק"י,

קטו. וע' באור"ש פ"י ממעה"ק ה"ו, שביאר דנחלקו בזה הרז"ה והראב"ד בפ' תמיד נשחט, ע"ש.

קטו. איתא בתוספתא סוף פ"ו דקרבנות, השלמים והמעשר נאכלין לשני ימים ולילה אחד, ליום ולילו ויום שלאחריו, וכיון שחשיכה חייבין עליהן משום נותר וכו' ובכל מקום היום הולך אחר הלילה ולאכילת קדשים הלילה הולך אחר היום. ולכאור' סוף דברי התוספ' אינם מובנים דמה ענין הא דבאכילת קדשים לילה הולך אחר היום לשלמים, דאוכלן אף ביום שלמחרת, וביאר בס' תוספת העזרה (על התו"כ צו פרק י"ב, י"א) דכונת התוספתא לענין המצוה שיאכלו ביום ההקרבה, דאף הלילה מיקרי יום ההקרבה, ונאכלים לכתחילה בלילה.

ק"ז. אמנם יעוין ברשב"ם בפסחים ק"כ, שפירש דההו"א דיאכל הפסח אף ביום, ולדבריו עדיין צ"ע.

ק"ח. ע' לעיל אות א'.

יש להסתפק עד מתי יהא הקרבן נאכל, אי ניזל בתר השחיטה או בתר הזריקה, ובתוס' מעילה ח' ע"א (ד"ה ובלילה) מבואר דאזלינן בתר זמן השחיטה ק"ט.

ד. שחט וזרק ביום אי יכול להקטיר בבמה גדולה בלילה

בם' חלקו של יוסף (להגר"י זיטמאנאוויץ סוף סי' ג') כ' לחדש דאי שחט וזרק בלילה בבמה קטנה ואח"כ הכניס האברים לבמה גדולה אע"ג דקלטוה מחיצות במה גדולה ודינו ליקרב לכתחילה בבמה גדולה, אכתי אין מעלין אותו בלילה, וביאר טעמא דמילתא דהנה ביומא כ"ז ע"ב איתא דאין לך עבודה שכשרה בלילה וזר פסול בה, ומקשה הגמ' מהקטרת אימורין דכשרה בלילה וזר פסול בה, ומשני הגמ' "סוף עבודה דיממא היא", ופרש"י (כ"ב ע"א) שהוא גמרו של קרבן שנשחט היום ונזרק דמו ביום, ע"ש. ולפי"ז י"ל דכל הא דהותר להקריב אברים ופדרים הוא רק משום דכבר התחיל בעבודת זריקה ושחיטה ביום, אבל אברי במת יחיד שהשחיטה והזריקה היתה בלילה, ולא הותחלה כלל העבודה ביום ועתה נעשה הדין דקלטיה מחיצות וצריך לעבוד אותה במקדש^ק, אם כן צריך להקטיר דוקא ביום ולא שייך כאן סוף עבודה דיממא שהרי לא היה תחילת עבודה ביום.

והנה שם כתב לבאר לפי יסוד זה את דברי הראב"ד המחודשים (פי"ח ממעה"ק הי"ז)^{קכא}, ובס' אבן האזל הביא הביאור הנ"ל מהגר"י לוי' ודחה דבריו, דעכ"פ אין לנו קרא לפסול לילה לענין העלאה כיון דקרא דיום

צוותו לא קאי על העלאה, ועוד העיר מהא דאמרינן בזבחים ס"ח ע"ב דמלק בלילה אין מטמא בבית הבליעה כיון דאית ליה הכשר באברים ופדרים, והרי אי התם הטעם משום דהוי סוף עבודה דיממא אין ללמוד מיניה, וצ"ע.

אמנם נראה דאפשר לפסול ההקטרה בכה"ג מטעם אחר, דהנה מצינו חבל ראשונים דסברי דהא דהקטרה כשירה בלילה הני מילי שהתחיל והעלה האימורין ביום, דהתחילה ההקטרה ביום אבל אי לא העלה ביום אין מעלה לכתחילה בלילה. דיעוין בפ"י ר"ח ביומא שם בדף כ"ז שפירש דברי הגמ' סוף עבודה דיממא, "כלומר כבר העלום ע"ג המזבח ביום וזו סוף אותה עבודה היא", וכן מבואר בריטב"א שבת דף כ' ע"ב שכ' "עולת שבת בשבתו ולא עולת חול בשבת, וליכא למימר דאתא "עולת חול" שלא הותחלה כלל מבעוד יום, דהא אפילו היה יום חול לא חזיא להקטרה בלילה", הרי דכ' דאי לא הותחלה ההקטרה מבעוד יום לא חזיא להקטרה בלילה. וכן משמעות דברי השטמ"ק תמורה י"ד (אות מ"א), וכ"כ להדיא במהר"ם חלאווה פסחים (כ' ע"ב) "היה עומד ומקריב ע"ג המזבח, אברים ופדרים שלא נתעכלו מבעוד יום דהקרבה בתחלה ליכא בלילה" ע"כ קכב.

ומעתה אי נימא דכל מה דכשירה ההקטרה בלילה היינו דוקא היכא דהעלה ביום ע"ג מזבח, א"כ בכה"ג שהקריב בבמה קטנה בלילה והכניסה לבמה גדולה כיון דלא התחילה ההקטרה מבעוד יום אינו יכול להקטיר בבמה גדולה בלילה לכתחילה.

ק"ט. ע"ש בקר"א רש"ש ושפ"א.

קכ. איהו נקיט דבכה"ג פשוט דאיכא דין קלטוה מחיצות, אמנם ע' בחק נתן וקר"א שביארו דברי ר' ינאי ק"כ ע"א דהיכא דנשחט ונזרק בבמה קטנה אין מעלין אותו לכתחילה במזבח דבמה גדולה, ורק אי עלה דינו דלא ירד, [ע' בפרק י"ב].

קכא. דשחט בחוץ בלילה והעלה בחוץ בלילה לדברי הכל פטור מחיוב חוץ.

קכב. וכן מבואר להדיא בפענח רזא ריש פ' צו, וכן משמע מדברי רש"י במנחות ע"ב ע"א.

סימן י'

שמאל בבמה

הנה יש להסתפק אי שמאל כשר בבמה קכ², ושורש הספק דלכאור' כפשוטו דין שמאל הוי כדין שאר הדינים בהקרבת במה, דכל דליכא דרשא בהדיא למעטם בבמה, הרי דדין הקרבת במה כדין הקרבת מקדש, ודין הוא שיפסל שמאל בבמה, אך מאידך י"ל דמכיון דהמקור דשמאל פסול במקדש הוא מהא דאיתא בדף כ"ד ע"ב דכל מקום שנאמר אצבע או כהונה אינו אלא ימין, א"כ אפשר דבבמה דליכא דין כיהון וזר כשר להקריב, ה"ה דיש להכשיר שמאל. והיינו דיש להסתפק ביסוד דין ימין בעבודה, אי דין ימין הוא חלק מדיני הכהונה, דרק לימינו של כהן יש שם כהן לעבודה, אבל בבמה דהעבודה בור ליכא כלל חסרון, או דילמא הוי רק צורת דרשא אך ימין הוי דין בפנ"ע מדיני העבודה, דעבודה בעיא ימין, ואין זה שייך לדיני הכהונה, וכיון דעבודה בבמה אית לה שם עבודה [כדיתבאר לקמיה פרק י"א סי' א'] בעיא ימין, רצ"ע קכד.

והנה יש לעיין בדין שחיטה במקדש אי כשירה בשמאל, וע' בערוך השלחן (סי' מ"ג הל' ה'-ו') שכתב להסתפק

בזה דהא דשחיטה לאו עבודה היינו דוקא לענין דכשירה בור, אבל לשאר מילי חשיבא עבודה ולכן דין הוא דשמאל יפסול בשחיטה, וסיים דמ"מ צ"ע לדינא עד יבא מורה צדק. ומדברי הליקוטי הלכות משמע דס"ל דשחיטה בעי ימין, דבזבח תודה (כ"ד ע"ב ד"ה המעכב) כתב דמה שכתב הרמב"ם דאין עבודה אלא בימין ואם עבד בשמאל פסול, "בודאי בכלל זה כל ד' עבודות הוא" קכד*. והנה אי נימא דשחיטה בעיא ימין לכאור' ה"ה ודאי דבבמה ניבעי ימין, דהרי שחיטה לא צריכה כהן וע"כ דהוי דין בעבודה. אמנם יעוין בתוס' כ"ד ע"ב (ד"ה והרי) שכ' דכיון דמליקה היא כנגד שחיטה, דין הוא דמליקה תהא כשירה בשמאל, ומבואר דסברי תוס' דשחיטה כשירה בשמאל, וכ"כ להדיא בשטמ"ק מנחות י' ע"ב (אות כ') דשחיטה לא בעיא ימין קכה.

ומצאתי בדרשות הגאון ר' יעקב עמדין הקשורים ליעקב (שערי עזרה עמ' קמ"ג) שכתב בפשיטות בתוה"ד בזה"ל, ותנן בשלהי זבחים דאין בגדי שרת וחציצה ולא ימין מעכבין בבמה, עכ"ל.

סימן י"א

מתנות כהונה בבמה

ומבואר דמתנות כהונה דחו"ש תרומת לחמי תודה ועור תודה נוהגין בבמה גדולה ואין נוהגין בבמה קטנה, ובתוספתא (קרבנות פ"ג ה"ז) תניא, "עור העולה לכהנים בבמה גדולה, עור עולה לבעלים בבמה קטנה" קכו,

איתא בכרייתא בדף קי"ז ע"ב, חזה ושוק ותרומת לחמי תודה נוהגין בבמה גדולה ואין נוהגין בבמה קטנה, ובתוספתא (קרבנות פ"ג ה"ז) תניא, "עור העולה לכהנים בבמה גדולה, עור עולה לבעלים בבמה קטנה" קכו,

קכג. ועמדו בחקירה זו בס' זרע אברהם סימן י"ב ובס' חמדת דניאל (דיני במה אות ד'), והחמדת דניאל העמיד צדדי הספק אי דין ימין הוא דין בעבודה ולכן בבמה יהא פסול, או דהוא דין בכהונה וא"כ כיון דכהונה לא בעי גם ימין לא בעי. והעירני הרה"ג ר"א דומב שליט"א דמדברי הגר"ח (פ"ג ה"ד מהל' תמידין ומוספין) מתבאר דהוא דין בכהונה, ע"ש.

קכד*. העירני לדבריו הרה"ג רא"י שטרנבוך שליט"א.

קכה. וכ"כ להדיא בצאן קדשים מנחות ה' ע"א (בד"ה ולא דמי לשמאל) והמקד"ד (ריש סי' ז'), וכן מבואר בהג' הגראמ"ה פסחים ס"ו.

קכו. וכן מבואר בירוש' מגילה פ"א הי"ב.

אי נוהג בבמה קטנה, דהא פשיטא דליכא דין מתנות כהונה בבמה מהטעם הנ"ל, וכל הנדון היה שיהא דין לעשות מעשה תנופה בחו"ש ובלחמי תודה, וקמ"ל הברייטא דליכא דין תנופה בבמה, [אבל בעור דליכא תנופה ליכא חידוש], ולכן כתב רש"י דאין תנופה בבמה, דכל חידוש הברייטא לענין תנופה ק"ל.

אמנם מדברי תוס' מבואר שפירשו דאין הנדון לענין גוף התנופה, דהקשו דליהוי המתנות בבמה ולא ליהוי תנופה, וא"כ לדעת תוס' ע"כ הנדון על גוף המתנות וצ"ב מה החידוש, ועוד צ"ע לדברי התוס' דתירצו דכיון דעיקר מצותן בתנופה היכא דבטלה התנופה בטלי אינהו, נמצא דבבמה צריך ליתן עור העולה לכהנים דהתם לא שייך לומר דכיון דבטלה התנופה בטלה המתנות, דאין דין תנופה בעור, ובתוספתא מבואר דעור העולה לבעלים, וצ"ע.

ואולי י"ל דאף תוס' סברי דליכא דין מתנות כהונה בקדשי במה קטנה מחמת הסברא דלעיל, והברייטא מיירי באופן שהקריב קדשי במה גדולה בבמה קטנה, דמבואר ברש"י בדף ק"כ (ד"ה כאן) דאית ליה דיני במה גדולה ואין קריבה אלא ביום, והסתפקו האחרונים אי אית ביה כל דיני במה גדולה [ע' פרק י"ב מש"כ בזה], ואי נימא דאף הקרבתה ע"י כהן, אפשר לומר דקס"ד דבכה"ג יהא דין ליתן חו"ש לכהן, דכיון דקריבה ע"י כהן איכא דין מתנות לכהן אע"ג דהקריבה בבמה קטנה,

משום "דכתיב בהו להניף תנופה לה' ולא בבמה", ותוס' (ק"י ע"ב ד"ה ואין) הקשו מהא דלת"ק מנחה קריבה בבמה אע"ג דאין תנופה והגשה בה, א"כ הנך נמי ליהוי בבמה ולא ליבעי תנופה, ותירצו תוס' ד"ל דהני חו"ש ותרומת לחמי תודה עיקר מצותן בתנופה הלכך בטלה תנופה בטלי אינהו^{קכ}, אבל מנחה עיקר מצותה קמיצה והקטרה.

הנה משמעות דברי רש"י ותוס', דכל הטעם דליכא דין ליתן חו"ש ותרומת לחמי תודה לכהנים הוא כיון דליכא תנופה בבמה, וכיון דלא יכול לקיים מצות תנופה בטל אף הדין נתינה, דהדין נתינה תלוי בתנופה, אך לולא החסרון בתנופה היה דין ליתן המתנות לכהן. ויעוין בחסדי דוד^{קכב} שהעיר, דלכאור' לא שייך שיהא דין ליתן מתנות כהונה לכהן, דכיון דתנן במתני' ריש פרק פרת חטאת דאין כיהון בבמה קטנה פשיטא דאין דין נתינה לכהנים^{קכט}, דבקרא כתיב "לכהן הזורק את דם השלמים לו יהיה" ומאחר שאינו עובד בבמה למה יטול^{קל}. ועוד יש להעיר דהא מבואר בתוספ' דעור העולה לבעלים, הרי דחזינן דאף בדבר דלית ביה דין תנופה ליכא דין מתנות כהונה בבמה קטנה, וע"כ דאיכא סברא בפנ"ע דליכא מתנות כהונה בבמה ולא מחמת דבטלה מצות תנופה, וצ"ע קלא.

וע' בחס"ד (שם) שרצה לומר דלכן הברייטא השמיטה את הדין המבואר בתוספ' דבבמה קטנה העור לבעלים, כיון דאין נדון הברייטא על דין מתנות כהונה

קכו. וע' חולין ק"ל, דבחולין ליכא דין חו"ש כיון דליכא תנופה.

קכז. על התוספתא שם.

קכט. וע"ע בשפ"א (ק"י ע"ב).

קל. והוסיף שם דאף עור העולה פשיטא דהוי לבעלים דכתיב "עור העולה אשר הקריב", וא"כ בבמה דאינו מקריב פשיטא דאין העור לכהן, וע"ע בטהרת הקדש (ק"ט ע"ב ד"ה ואין), שכתב ג"כ דבבמה דאין הכהן עובד פשיטא דאין דין מתנות כהונה, ע"ש.

קלא. ובכתבי הגר"י (ק"ט ע"ב) העיר לענין מה שייך חו"ש דאיצטריך למעוטינהו, דאיסור זרות לאכילה ליכא בבמה [כמבואר ק"א ע"ב], ודין מתנות כהונה ג"כ אינו נוהג כמבואר בתוספתא דעור העולה בבמה שייך לבעלים [ואינו חידוש מיוחד בחו"ש], והא דתנופה ליכא בבמה תנן במתני' וילפינן ליה מקרא בדף ק"ט ע"ב ד"והניף הכהן לפני ה'", ולא בבמה. ותירץ הגר"י דנפק"מ לענין תרומת לחמי תודה, דבמנחות (ע"ז ע"ב) בעי אי יש על תרומת לחמי תודה מיתה וחומש ואי מדמעת, הרי דמלבד דין קודש יש על תרומת לחמי תודה דין תרומה, ולכן היה קס"ד דאע"ג דאין דין נתינה לכהן מדין קדש עכ"פ יהא חיוב הרמה מדין תרומה, ע"ש. וע' בצפנת פענח (תניא דף פ' ע"ג) שנקט דכן הדין למעשה דאיכא דין הרמה בבמה מחמת דין תרומה שבלחמי תודה.

קלב. ולכאור' יש להעיר על דבריו, דהא דליכא מעשה תנופה בבמה שמעינן ממתני', דתנן מה בין במת יחיד לבמת ציבור תנופה והגשה, וילפינן ליה בדף ק"ט ע"ב מקראי, וצ"ע.

ובזה קמ"ל הברייתא דכיון דליכא תנופה בבמה קטנה אף ליכא מתנות כהונה, דתנופה צריכה ליעשות לפני מזבח ה' ולא שייכא בבמה קטנה, כיון דמקום הבמה קטנה אינו מקום המקודש עבור מעשה תנופה ולא קרינא ביה תנופה לפני ה', ולפיכך אפילו בקדשי במה גדולה שהקריבין בבמה קטנה ליכא תנופה, וממילא ליכא דין נתינה דכיון דבטלה התנופה בטלה הנתינה לכהן קלג.

ולפי"ד מבואר שפיר אמאי לא נקטה הברייתא את הדין דעור העולה הוי לבעלים, דבאמת בכה"ג דהקריב קדשי במה גדולה בבמה קטנה, [אי נימא דהעבודה נעשית ע"י כהן], העור יהא לכהן קלד, ורק לענין החור"ש ולחמי תודה דאית בהו דין תנופה, איכא הלכה דכיון דבבמה קטנה אין מעשה תנופה בטלו אף המתנות.

סימן י"ב

בגדי שרת בבמה

א. למה לי קרא למעט בגדי שרת בבמה, ובגדר דין בגדי כהונה

תנן במתני' דאין כיהון ובגדי שרת בבמה, ובדף קי"ט ע"ב, ילפינן דאין כיהון בבמה מדכתיב וזרק הכהן, ופרש"י דדרשינן לה בת"כ זריקת כהן פתח אהל מועד, ואין זריקת כהן בבמה, ותו ילפינן דאין בגדי שרת בבמה דכתיב "לשרת בקדש".

וחקשו האחרונים למה לי קרא דאין בגדי כהונה בבמה, והרי מבואר בסנהדרין פ"ג ע"ב דכהן שעבד מחוסר בגדים במיתה, ודרשינן ליה מהא דכתיב גבי בגדים וחגרת אותם אבנט והיתה להם כהונה, דבזמן שבגדיהם עליהם כהונתם עליהם, אין בגדיהם עליהם אין כהונתם עליהם והו' להו זרים, וזר ששימש במיתה, וכן מבואר בזבחים י"ז ע"ב דילפינן דמחוסר בגדים שעבד מחלל עבודה כיון דבזמן שאין בגדיהם עליהם הו' זרים, וזר מחלל עבודה. הרי דכל פסול מחוסר

בגדים הוא מחמת דהוי חסרון בכהונה דהו"ל כזר, והרי כבר ילפינן מקרא דוורק הכהן דזר כשר בבמה וליכא כיהון בבמה, ולמ"ל תו ילפוטא דאין דין בגדי כהונה בבמה קלח.

וביארנו בזה ע"פ מה שיש לחקור בגדר דין בגדי כהונה קלי אי הבגדים נצרכים רק מפאת הכהן העובד שיחשב כהן בכהונתו אבל גוף העבודה אינה צריכה בעצמותה כלל לבגדים, או דילמא גם גוף העבודה בעצמותה צריכה לבגדים, ואי נימא דתרתיה איתנייהו ביה, ובעינן הבגדים אף לגוף העבודה, אתי שפיר הא דקס"ד בסוגיין דאע"ג דאין כיהון בבמה וזר עובד בבמה ליבעי בגדי כהונה, דאע"ג דלא שייך להצריך בגדי כהונה מחמת הכהן, מ"מ קס"ד דניבעי בגדי כהונה מחמת לתא דהעבודה קלי.

אמנם לכאור' הדברים מחודשים לומר דאיכא ב' דינים נפרדים בדין בגדי כהונה, ולכן נראה לפרש באופן

קלג. וע' בפרק י"ב שהארכנו בדין זה, וע"ש שהבאנו את דברי פי' המיוחס לר"ח בדף קי"ט ע"ב דמבואר מדבריו דבכה"ג איכא דין תנופה וחור"ש, ע"ש.

קלד. והתוספתא מיירי באופן שהקריב בבמה קטנה קדשי במה קטנה דהתם מסברא בעלמא דין העור לבעלים.

קלה. וע' בפ' הרע"ב על המשנה שביאר הא דאין בגדי שרת בבמה, דכיון דא"צ כהן אין כאן מקום לבגדי שרת, דבבגדי שרת כתיב וילבשם, ובתוספות חדשים העיר על דבריו דבגמ' יליף להו מלשרת בקדש, וצ"ע.

קלו. ע' בס' בית האוצר (להגר"י ענגיל זצ"ל, מערכת בגדי כהונה), וע"ש שהביא ראיה מסוגיין.

קלו. ויש לדייק במשנה ובגמ' דלא קרי ליה בגדי כהונה אלא בגדי שרת והיינו כדנתבאר דלא שייך שיהא דין בגדי כהונה מחמת לתא דכהונה, דהרי אין כיהון בבמה, אלא קס"ד דיהא דין ללבוש בגדי שרת, דהיינו בגדי עבודה מחמת לתא דהעבודה.

ב. שיטת הר"י מאורלייני"ש

בגמ' ע"ז ל"ד בעו, במה שימש משה בשבעת ימי המילואים, ומשני בחלוק לבן שאין בו אימרא. וכ' תוס' בשם ר"י מאורלייני"ש דהא דפשיטא לגמ' דלא שימש בבגדי כהונה, הוא משום דכל ימי המילואים שהיה משה מעמיד המשכן ומפרקו היה נחשב כמו במה, ואין בגדי כהונה בבמה כדאמר פ"ב דזבחים.

ויש שרצו ללמוד מזה, לדעת הר"י מאורלייני"ש אע"ג דבבמה לא בעינן בגדי כהונה, הא מיהא בעינן לשמש בבגדים מיוחדים בחלוק לבן, דהרי תוס' כתבו דהיה דין ז' ימי המילואים כדין במה ולכן לא היה דין בגדי כהונה בשבעת ימי המילואים, ומ"מ חזינן דבימי המילואים היה דין לעבוד בבגדים מיוחדים בחלוק לבן, וה"נ נימא אן דבכל במה בעינן חלוק לבן.

אמנם לכאור' הדברים מחודשים טובא, ולא שמענו כדבר הזה דבבמה איכא דין לעבוד בבגדים מיוחדים, והו"ל להגמ' בזבחים להשמיע דין זה דאמנם נתמעטו בגדי כהונה אך אכתי בעינן בגדי שרת מיוחדים דהיינו חלוק לבן, אמנם לפי"ז באמת צ"ב לדעת תוס' דאע"ג דבימי המילואים היה למשכן דין במה, מ"מ היה דין לשמש בבגדים מיוחדים, והרי בבמה לא בעינן כלל בגדים מיוחדים, וצ"ע.

ונראה דלדברי הר"י מאורלייני"ש הא דנתבאר בגמ' דבעינן בגדים מיוחדים הוי דין דוקא בז' ימי המילואים, ובבמה דעלמא באמת לא בעינן בגדים מיוחדים, דשאני ז' ימי המילואים דהיה דין מיוחד שרק משה היה המקריב בימים אלו, והיה הוא במקום הכהן, ועוד דאיכא תנאי דסברי דהיה לו דין כה"ג גמור בימים אלו [עי' זבחים ק"ב], ולכן היה פשוט לגמ' דבעי בגדים מיוחדים לעבודה זו, והא דלא שימש משה בבגדי כהונה הוי משום דבגוזה"כ ד"לשרת בקדש" ילפינן דרק שירות של מזבח מקודש טעון בגדי כהונה, אבל מזבח דימי

אחר, דבאמת ליכא ב' דינים נפרדים בבגדי כהונה, דין בכהן ודין בעבודה, אלא דהוי הלכה אחת כדלקמיה.

דהנה איתא בדף כ"ד ע"א רצפה מקדשת וכלי שרת מקדשים, וביארו תוס' שם (ד"ה הואיל בתרא) פירוש מקדשת האדם לעבוד עבודה שם, דאינו יכול לעבוד במקום אחר, וכלי שרת פירוש **בגדי כהונה מקדשין האדם לעבוד עבודה, עכ"ל**.

והנר' מבואר מתוס' גדר הדין, דהא דכהן העובד בעי ללבוש בגדי כהונה, הוי דין בעבודה דהעבודה מחייבת שהכהן העובד עבודה יהא כהן המקודש לעבודה, דרק כהן המלוכש בגד"כ הוא מוכשר ומקודש לעשות עבודת מקדש. ועתה מבואר דלעולם הוי דין בעבודה, אך אינו דין בעלמא שהעבודה צריכה ליעשות עם בגדי כהונה, אלא הוי דין בעבודה דהעבודה מחייבת גברא המקודש, וע"י הבגדים חשיב הכהן העובד כהן המקודש ומוכשר לעבודה.

ומעתה י"ל דאף בבמה דזר כשר לעבודה, הו"א דניבעי בגדי כהונה, דבעינן שיהא העובד בבמה מוכשר ומקודש לעבודה, ורק ע"י שלבוש בגד"כ חשיב מוכשר ומקודש לכך.

והנה בספר טהרת הקדש (זבחים קי"ט ע"ב) כ' לבאר הא דס"ד דיהא דין בגדי כהונה בבמה, דקס"ד דעכ"פ יהא מצוה לכתחילה בבגדי שרת, והמיעוט "דלשרת בקדש" אתי לאשמועינן דאפילו מצוה לכתחילה ללבוש בגדי שרת ליכא קלח.

ולפי המבואר יש לפרש דבריו, דאף לס"ד דאיכא דין בזר בבמה שיהא מוכשר לעבודה ע"י לבישת בגדים, דין זה אינו אלא דין לכתחילה, דרק כהן המקודש לעבודה בעי קידוש הבגדים לעיכובא, וקמ"ל מקראי דבבמה ליכא כלל דין בגדים אפילו לכתחילה.

קלח. והנה העירני הרה"ג רח"ש שליט"א, דלכאור' ע"כ דכל הנדון הוי רק לענין לכתחילה, דכיון דחילול עבודה ילפינן מדרשא דאין בגדיהם עליהם אין כהונתם עליהם והוי להו זרים, הרי דהחילול מטעמא דהוי זר, ובבמה דזר כשר ל"ש חילול עבודה, אמנם נראה ד"ל דלפי הס"ד דאף בבמה איכא דין בגדי כהונה, הרי דבלא בגדים לא הוי הגברא מוכשר לעבודת במה והוי זר לעבודת במה, ושייך ביה אף חילול עבודה, כיון דעיקר הדין דמחוסר בגדים מחלל עבודה, הוא משום דבלא בגדים אינו גברא המוכשר לעבודה והוי זר לעבודה.

המילואים דהיה לו דין במה לא מיקרי לשרת בקדש ואינו טעון בגדי כהונה, כדאיתא בגמ' בדף קי"ט ע"ב.

ג. שיטת רש"י ושיטת הראב"ד

והנה רש"י בע"ז (שם) ביאר את ספק הגמ' במה שימש משה וז"ל, משה לא נשתמש בבגדי כהונה דכתיב ועשית בגדי קדש לאהרן אחיך והוא היה זר אצלן ועל פי הדיבור שימש ולא הוזכרו בגדים, עכ"ל. ומשמע מרש"י דבגדי כהונה שייכי רק לאהרן ובניו, דזר מופקע מבגדי כהונה ולכן פשוט לגמ' דלא שימש בהן משה דכיון דאינו בכלל אהרן ובניו הרי דהוא זר אצל הבגדים, ולא שייך לבגדים, ולפי"ז לכאו' פשיטא דזר בבמה ליכא ס"ד דישמש בבגדי כהונה, דאף אי נימא דהעבודה מחייבת בגדים הרי דאין זר שייך לבגדים דאינו בכלל אהרן ובניו, וצ"ב למ"ל קרא למעוטי בגדי כהונה בבמה.

ולכאו' צ"ל לדעת רש"י דס"ד דהגמ' לא היה דניבעי בגדי כהונה בבמה, אלא סלקא דעתיה דיהא דין בגדים המיוחדים כמו חלוק לבן קלט, ולבגדים אלו אף זר שייך, וקמ"ל קרא דלא בעינן בגדים אלו.

אמנם באמת אינו מוכח דזו כונת רש"י, דיעוין ברש"י תענית י"א ע"ב (ד"ה במה) שכ' וז"ל, דאילו באהרן כתיב בגדי כהונה דכתיב "והלבשתם" שבשעה שהיה משה עובד אהרן היה לבוש בגדי כהונה, ועבודה דמשה גזה"כ היא ובגדי כהונה לא מצינו, ומסתמא אין הדבר כשר שהיה עובד בבגדיו של חול שיוצא בהן לשוק קמ, עכ"ל. הנה מבואר ברש"י דהא דברירא ליה לגמ' דלא שימש משה בבגדי כהונה, כיון דכן משמעות הפרשה

דבשעה שהיה משה עובד נצטוה אהרן ללבוש בגד"כ, ומדלא נצטוה אף משה הרי דאיכא משמעות בפס' דמשה לא ילבש הבגדים, ונר' דכן כונת רש"י בע"ז דמשה זר "אצלן", דכלפי הבגדים המסוימים האלו שנצטוו בפרשת תצוה משה זר אצלן, דהתורה הפקיעה אותו מבגדים אלו בזה שלא נכלל בציווי, אך ליכא ראייה דכל זר דעלמא מופקע מבגדי כהונה, ואכתי שייך שיהא ס"ד דבבמה זר ישמש בבגדי כהונה, ולכן בעינן למעוטי מקרא דלשרת בקדש בגדי כהונה בבמה.

ויעוין בחי' הראב"ד (ע"ז שם), שביאר את ספק הגמ' במה שימש משה וז"ל, לפי שלא מצינו בגדים אלא לאהרן ולבניו ומצינו שאותן בגדים הם לבשום כדכתיב בפרשה, וא"כ במה שימש, מי משתרי מחוסר בגדים כי היכי דאשתרי ליה זרות, או דילמא לדידיה נמי הוו ליה בגדי כהונה, עכ"ל.

הנה מבואר בראב"ד בהדיא כמו שהוכחנו מדברי רש"י בתענית, דהא דפשיטא לגמ' דלא שימש בבגדי הכהנים, הוי משום דהם עצמם היו לבושים באותם בגדים, וחזוין עוד מדבריו דספק הגמ' היה דאמנם היה למשה דין זר והותרה בימי המילואים העבודה בזרות, אך אכתי יש להסתפק אי מישתרי אף מחוסר בגדים, ומבואר דהדין בגדים הוי אף מלתא דעבודה דאי רק מלתא דזרות הרי הותר כבר איסור זרות, וע"כ דאע"ג דהותרה העבודה בזרות מ"מ איכא דין בגדים מלתא דהעבודה, וקס"ד דמחמת דין זה יחשב למחוסר בגדים ותיפסל העבודה, ולכן הו"א דאף למשה היו בגדי כהונה מיוחדים בכדי שהעבודה תיעשה בבגדי כהונה ולא יחשב למחוסר בגדים קמא.

קלט. וע' בהעמק דבר לנצי"ב תצוה (כ"ח, א') שכתב דבר חידוש, דהבכורות שהיו עובדים לפני הקמת המשכן, היו עובדים בבגדי לבן, ע"ש. ונר' דאף אי לא נימא כדבריו [דלכאו' הדברים מחודשים דלא מצינו כן בשום מקום], עכ"פ אפ"ל דזו היתה ההור"א דהגמ'.

קמ. מלשון רש"י הכא היה משמע דאין החיוב ללבוש חלוק לבן מלתא דעבודה, אלא מחמת שאינו דרך כבוד לעבוד בבגדים שיוצא עמם לשוק, אך לפי"ז צ"ב למ"ל דוקא חלוק לבן, נימא דכל בגד שלא השתמש בו מהני, ורש"י שם כ' בד"ה בחלוק לבן, "של פשתן עשוי לשם כך", ומשמע דאיכא דינים מיוחדים בבגד שלובש שיהא עשוי לשם כך, וע"כ דהסברא שכתב רש"י דמסתמא אינו כשר בבגדים שיוצא לשוק, הויא סברא לומר דאיכא דין לעשות בגדים מיוחדים לעבודה, דהעבודה מחייבת בגדים מיוחדים, ודו"ק.

קמא. ויתכן דלדבריו מסקנת הסוגיא דלחלוק לבן היה דין בגדי כהונה, דהיינו הבגדי כהונה של משה.

סימן י"ג

אין ריח ניחוח בבמה קטנה

שצלאן עושין ריח אין להקריבן קמ^ה, ובבמה לא נתחדש דין זה דילפינן מקראי דבבמה יכול להעלות לכתחילה אף איברין שצלאן, אבל אף הקרבת במה מתקבלת לריח ניחוח לפני ה'.

והנה אי נימא כהצד הב' הרי דלק"מ מהא דכתיב גבי הקרבת נח וירח ה' את ריח הניחוח, די"ל דקרא מיירי כלפי מה שנתקבל הקרבן לריח ניחוח לה' וזה שייך אף בבמה קמ^ו.

והנה יעוין בתשו' בנין ציון (סי' א') שכתב להוכיח דאפילו למ"ד דקדשה לעתיד לבא ומקום המקדש מקודש אכתי אין להקריב בזמן הזה קרבנות, והביא ראיה לדבר מהא דכתיב (ויקרא כ"ו, ל"א) והשמותי את מקדשיכם ולא אריח בריח ניחוחכם, ולכאור' קשה דאם המקדש חרב איך שייך לומר ולא אריח את ריח ניחוחכם, והוסיף דאין לומר דהמקרא מתיחס כלפי הקרבת במה, שהרי משבאו לירושלים לא הותרו במות עוד כדאמרין זבחים (דף ק"ב), ועוד דאפילו בשעת היתר הבמות אין ריח ניחוח בבמה כדאמרין שם (דף ק"ט) וע"כ דקדושה ראשונה

מתני' קי"ג ע"א, מה בין במת יחיד לבמת ציבור וכו' וריח ניחוח, ובגמ' בדף קי"ט ע"ב דרשינן ליה מדכתיב לריח ניחוח לה' [ולא בבמה] קמ^ב. ובמתני' פרש"י ריח ניחוח, כדאמרין בפרק בית שמאי (לעיל דף מ"ו) לשם ששה דברים הזבח נזבח, לשם ריח לאפוקי אברים שצלאן והעלן שאין בהם משום ריח ניחוח קמ^ג.

והנה גבי הקרבת נח כתיב (ח', כ"א) "וירח ה' את ריח הניחוח", והעיר המשך חכמה (שם) דהקרבת נח היתה בבמה ואין ריח ניחוח בבמה, וצ"ע קמ^ד.

והנראה בזה, דיש לעיין בהאי דינא דאין ריח ניחוח בבמה, אי הכונה דהקרבת במה חלוקה ביסודה מהקרבת מקדש, דהקרבת מקדש עולה לריח ניחוח לה' ואילו הקרבת במה אינו עולה לריח ניחוח, או דילמא ליכא חילוק ביסוד ההקרבה בין הקרבת מקדש להקרבת במה, ואף הקרבת במה עולה לריח ניחוח לה', וכל מה דממעטין מהא דאין ריח ניחוח בבמה הוא לענין איברים שצלאן, דאיכא דין מסוים בהקרבת מקדש דאין להקריב על המזבח איברין שצלאן, דכיון דאין הקטרת איברין

קמב. והנה הרע"ב הביא דהמקור דאין ריח ניחוח בבמה הוא מדכתיב ריח ניחוח לה', ועל זה העיר הרש"ש דכי בבמה אינו מקריב לה', והיאך ממעטין מיניה הקרבת במה, דדוקא מלפני ה' ממעטין בכולהו במה, וביאר דמה שהגמ' הביאה קרא דריח ניחוח לה', היינו הפס' דכתיב גבי שחוט חוץ, וכמו שפרש"י שם דכתיב בההוא קרא פתח אהל מועד, דמיניה ממעטין במה דאינה פתח אהל מועד.

קמג. וע' בתוי"ט שהעיר דבסוגיא בדף מ"ו ע"ב מבואר דמ"ריח" ממעטין אברים שצלאן, ומ"ניחוח" למדים דבעינן שיקריבו לשם הנחת רוח, ולכן מסיק התוי"ט דלא נקט התנא ריח ניחוח אלא אשגרת לישנא, ע"ש. משמעות דבריו דרק דין ריח אינו נוהג בבמה אבל דין ניחוח שההקרבה תהא להנחת רוח נוהג בבמה, ולכאור' דבריו צ"ב דהרי ממעטין ריח בבמה מקרא דריח ניחוח לה' וא"כ מאותו מקור יש למעט אף דין ניחוח והיאך אפשר דריח אינו נוהג בבמה וניחוח נוהג בבמה [ומצאתי שעמד בזה בקול הרמ"ז], וצ"ע.

קמד. וע"ש שכתב לחדש דלפי מה דמבואר במדרש דנח הקריב במקום המקדש בירושלים, י"ל דהיתה להקרבה קדושת בית המקדש ע"ש, וכבר העירו דבגמ' בדף ק"ח ע"ב מוכח דהיתה זו הקרבת במה, דלמדו מהקרבת נח דבעינן מזבח בבמה, ולדברי המש"ח צ"ע דשאני הקרבת נח דהיה לה דין הקרבת מקדש דבעיא מזבח, וצ"ע.

קמה. והחזו"א (מנחות, סימן מ"ב, כ"ו) נקט דאפילו לכתחילה מעלה אברין שצלאן רק אין בהם משום ריח ניחוח, אבל מדברי התשב"ץ (ח"ג סי' ל"ז) מבואר דהוי הקטרה פסולה [וכן מבואר בדברי הקרא והגרמ"ה מנחות כ"א].

קמו. וע' במש"ח ריש ס' ויקרא שהאריך בדרך הא' וע"ש מה שחידש לפי"ז, וע"ע במש"ח בפ' בחוקותי (כ"ו, ל"א), דלכאור' סותר דבריו, וצ"ע.

קדשה לע"ל, ועל זה שפיר קאמר קרא ולא אריח בריח ניחוחכם, דאפי' תקריבו במקום מקדש אחר שיחריב דאין בזה איסור חוץ כיון שקדושה ראשונה קדשה לע"ל, מכל מקום לא אריח בריח ניחוחכם קמ'.

ובקונטרס אבן הטועים (להגר"ח נטנון, השלמה לס' עבודה תמה) הביא את דברי הבנין ציון דליכא למימר דקרא דולא אריח קאי כלפי הקרבת במה, כיון דאף בשעת היתר במות אין ריח ניחוח בבמה, והשיג על דבריו, דזה אין ענין כלל למה דקתני התם דאין ריח ניחוח בבמה, דהתם מיירי לענין אברים שצלאן ואח"כ העלן, דבמקדש אסור לעשות כן משום דכתיב ריח ניחוח, ואם צלאן כבר איבד מהם עיקר הריח, אבל בבמה אין זה מעכב, דלא כתיב ביה ריח ניחוח וע"ש ברש"י, אבל הא דכתיב ולא אריח בריח ניחוחכם הכוונה שהקרבות לא יהיו מקובלין ברצון לפניו יתברך דוגמת מה ששנינו בסוף מנחות כהן שהקריב לע"ז אין קרבנו

ריח ניחוח, דהיינו שאין קרבנו מתקבל לרצון לפניו יתברך, ובודאי בשעת היתר במות היו הקרבות בבמה לרצון לפניו ית', עכת"ד.

והנה בס' גור אריה יהודה (סימן ב' אות ט') נקט כהאחרונים הנ"ל דאין ההקרבה בבמה עולה לריח ניחוח, והוסיף לפי"ז לחדש דקדשי במה אינם מכפרין ואין בהם ריצוי כלל קמ', אמנם הנה הגר"ח מ שטינברג שליט"א כתב לי שהוא שאל דבר זה את הגאון ר"ח קנייבסקי שליט"א, והשיב לו דבתנחומא (לך לך אות י') איתא ילמדנו רבינו העולה על מה היתה באה, כך שנה רבי ישמעאל העולה באה על מצות עשה ועל מצות לא תעשה, ורבי שמעון בן יוחאי אומר על הרהור הלב שנאמר ויהי כי הקיפו ימי המשתה וישלח איוב ויקדשם והשכים בבקר והעלה עולות מספר כלם, כי אמר איוב אולי חטאו בני וברכו אלקים בלבכם ככה יעשה איוב כל הימים (איוב א', ה'), וגבי איוב איירי בקדשי במה וכיפרו, עכ"ד.

סימן י"ד

בהא דנתמעט דין שחיטת צפון בבמה

מתני' קי"ב ע"ב, מה בין במת יחיד לבמת צבור שחיטת צפון, ובגמ' קי"ט ע"ב שחיטת צפון דכתיב צפונה לפני ה' ולא בבמה, רש"ן. והנה בעיקר הדין צפון הנאמר בשחיטת קדק"ד, חקרו האחרונים אי הוי דין בצפון העזרה או דהוי דין בצפון המזבח. והמקד"ד (ס' ד' סק"א) הביא ראיה דאין זה דין בצפון העזרה אלא בצפון המזבח, מהא דמבואר בסוגיין דהו"א דיהא דין צפון בשחיטת קדשי במה, דבשלמא אי אמרינן דדין צפון במקדש הוא צפון המזבח, שפיר י"ל דבבמה ג"כ כיון דצריך לעשות מזבח הו"א דאיכא דין לשחוט בצפון

המזבח, ומש"ה איצטריך קרא למעט, אבל אי נימא דדין צפון במקדש היינו צפון העזרה ואינו תלוי במזבח כלל ונאם כל המזבח בצפון יכול לשחוט אף בדרומן, א"כ מה שייך צפון בבמה, הא ליכא שם עזרה כלל דליכא מחיצות, ומה שייך לומר שזה צפון וזה דרום, ול"ל קרא למעוטי.

אמנם כבר העירו דאיכא ראיה מגמ' מפורשת דלא סגי בצפון המזבח לשחיטת קדק"ד, דמבואר בגמ' בדף נ"ח ע"א דסובר ר' יוסי בר' יהודה דכל המזבח היה בדרום העזרה ולהכי אם שחט בקרקע כנגד המזבח

קמו. וע"ש שהוסיף לחדש דכיון דאמרינן בזבחים (דף מ"ו) לשם ששה דברים הזבח נזבח ובכללם לשם ריח ולשם ניחוח, לא יכלו להקריב קרבנות לאחר החרבן כיון שאי אפשר לקיים את הדין לשם ריח ולשם ניחוח. וכע"ז כ' הנצי"ב בהעמק דבר בפ' בחוקותי (כ"ו, ל"א) ובפ' ראה (ט"ז, ג'), ובשו"ת משיב דבר (ס' נ"ו) ע"ש. וע' בשו"ת מהרי"א הלוי (להג' ר' יצחק אהרן איטינגא, ס' פ"ח) שדחה סברא זו, דהא דלא אריח אינו טענה שלא להקריב בזמן הזה, דכל ההלכה דמצוה להקריב לשם ריח, אבל אם הזבח עולה לרצון לא איכפת לך, דבהדי כבשא דרחמנא למה לי.

קמח. וע' בס' נחלת שמואל (ס' ח' אות ב') שכתב להסתפק אם בבמה קטנה יש הקטרה בפחות מכזית, דכיון שאין עולה לריח ניחוח הרי דאפשר לומר דאין להקטרת במה דין הקטרה כמו במקדש דבעי כזית, אלא עיקרו דין שריפה על המזבח ומתקיים אפילו בפחות מכזית, ע"ש.

השחיטה פסולה, וביארו בגמ' דהכונה בגוונא דבצריה בצורי למזבח, וביאר רש"י דהיינו שקצר את המזבח ונשאר מחצה של צפון פנוי ושחט שם השחיטה פסולה כיון דהוי בדרום העזרה ע"ש, והנה אי נימא דסגי בצפון המזבח לדין צפון בשחיטה, אמאי שחיטתו פסולה והרי נתקיים דין צפון, ומוכח ע"כ דבעינן צפון העזרה, וכיון דכל המזבח בדרום הרי דשחיטתו היתה בדרום העזרה, וצ"ע.

והנה בסוגיא שם מבואר, דאע"ג דר' יוסי בר' יהודה

סובר דכולה מזבח בדרום ואי שחט כנגד המזבח בקרקע השחיטה פסולה, היכא דשחט בראש המזבח מחציו ולצפון שחיטתו כשירה, הרי דלראש המזבח איכא דין צפון אף אי אינו בצפון העזרה, וילפינן ליה מקרא דזבחת עליו את עולותיך ואת שלמיך קמ"ט. ומעתה י"ל דבאמת הדין צפון הוא צפון העזרה, ובבמה לא היה ס"ד שיהא דין לשחוט בצפון המזבח, אלא דס"ד דיהא דין לשחוט על ראש המזבח ק"י, ובזה יתקיים דין צפון בבמה קנא.

סימן ט"ו

בהא דאין קידוש ידים ורגלים בבמה

ולכאנ' אפשר לישב דבעינן לקרא לקדשי במה גדולה שהקריבן בבמה קטנה, דיעוין בקר"א שהסתפק אי בעי כהן [ע' מש"כ בפרק י"ב], ואי נימא דבעי כהן הו"א דלבעי קידוש יו"ר, וקמ"ל דבבמה ליכא כלל דין קידוש יו"ר אפילו שמקריב שם קדשי גדולה.

והנה יש לעיין למ"ל קרא למעט דין קידוש יו"ר בבמה, דהרי במקדש בעינן כיור או כלי שרת לקידוש, אבל כלי חול לא מהני לקידוש כמבואר בזבחים כ"ב ע"א, וכיון דכבר ילפינן דאין כלי שרת בבמה היאך ס"ד דיהא דין קידוש יו"ר.

והנראה בזה, דהנה בזבחים דף כ' ע"ב איכא פלוגתא בדין קידוש יו"ר לעבודת פרה, דר' חייא בר יוסף אמר מקדש בכלי שרת בפנים ויוצא, ור' יוחנן אמר אפילו בחוץ ואפילו בכלי חול ואפילו במקידה של

תנן במתני' בדף קי"ג מה בין במת יחיד לבמת ציבור סמיכה ושחיטת צפון וכו' וריחוי' ידים ורגלים. ובגמ' בדף קי"ט ע"ב דרשינן ליה מקרא, דכתיב "ובקרבתם אל המזבח ירחצו".

והעיר השפ"א שם דצ"ב למה לי קרא למעט דין קידוש יו"ר בבמה, דהרי כתיב גבי קידוש יו"ר והיתה לו ולזרעו לחוקת עולם, וכיון דאין כיהון בבמה פשוט דליכא דין רחיצה, וצ"ע.

ובס' דם קדשים רצה לישב, דלולא הגזה"כ הו"א דכהן העובד בבמה יהא צריך קידוש יו"ר, וקרא ממעט דאפילו כהן העובד בבמה לא צריך קידוש. והדברים מחודשים דכפשוטו כיון דאין כיהון בבמה ליכא כלל מעלה לכהן העובד בבמה, וצ"ע.

קמט. ובר"מ בסה"מ מצוה כ', מבואר דפשטא דהאי קרא מיירי בבמה שבשעת היתר במות [הובאו דבריו לעיל סי' א' אות ט"].

קנ. אמנם יש לעיין אי דין זה דראש המזבח חשוב צפון, תלוי בקדושת המזבח או במקום ההקדשה, ואי נימא דדין זה תלוי בקדושת המזבח, א"כ יהא זה תלוי אי מזבח דבמה אית ביה קדושת מזבח, וע' לעיל סי' א' אות ד' מש"כ בזה.

קנא. ובזה יתיישב מה שהעירו דהיאך יקבע צפון המזבח, וכי עד סוף העולם יחשב צפון המזבח.

חרס. ומעתה י"ל דלדעת ר' יוחנן אי היה דין קידוש יו"ר בבמה, היה דינו כפרה שמועיל הקידוש בחוץ ובכלי חול^{קכ}. ולדעת ר' חייא בר יוסף יש להסתפק בדין במה, דלכא' לא שייך לומר דמקדש בחוץ בכלי שרת,

ולכא' היה צריך לקדש ידים ורגלים בבמה גדולה לעבודה בבמה קטנה, אמנם תמוה לומר כן, ולכא' י"ל דאף איהו מודה דבבמה הו"א דיהני כלי חול בחוץ, וצ"ע.

סימן ט"ז

אי איכא דין ריצוי ציץ בבמה קטנה

המקד"ד (סי' כ' אות ג') כ' דיש לחקור בבמה קטנה האם הציץ מרצה על הטומאה שם, וביאר צדדי הספק האם הציץ מהני רק לבמה גדולה דיש שם דין כהונה ובגדי כהונה, או אפשר דהציץ שהיה בבמה גדולה מהני לכל הטומאות שבקרבות אף לאותן של במת יחיד.

ובס' דעת מרדכי (סוף סי' ב') כ' דציץ אינו מרצה על על הטומאה של קרבנות במה, כיון דלענין ריצוי ציץ כתיב לרצון לפני ה'^{קכ}, ומלפני ה' ממעטין כמה

עניני במה כמבואר בסוגיא בדף קי"ט ע"ב. **וע'** בחי' מרן רי"ז הלוי (סוף הל' פרה אדומה) שהביא בשם אחיו הגר"מ להסתפק האם בפרה אדומה איכא להך דינא דהציץ מרצה, ולא נתבאר שם צדדי הספק, ואי נימא דבבמה ליכא ריצוי ציץ כיון דאינה נעשית לפני ה', לכא' ה"ה י"ל לענין פרה שנעשית בחוץ, אך אי נימא דליכא ריצוי ציץ בבמה מחמת שאין שייך דין כהונה בבמה [כסברת המקד"ד], הרי דפרה דאית בה דין כהונה אינה דומה לבמה.

סימן י"ז

מחשבת חוץ למקומו בבמה קטנה

בגמ' בדף י"ד ע"א מבואר דפסול חוץ למקומו אין נוהג בבמה, ופרש"י (ד"ה שכן) שאין מחיצה בבמה וכל הבקעה מקומו עד סוף העולם. הרי דמבואר דלא שייכא מחשבת חוץ למקומו בבמה כיון דליכא מחיצה לבמה וכל העולם מקומה^{קכ}.

ולכא' יש לעיין דמשכחת לה למחשבת חוץ למקומו,

היכא דחישב בשעת זריקה על מזבח דבמה, שיקטיר את הקרבן על מזבח אחר, דלכא' מזבח אחר לא הוי מקומו של הקרבן ומיחשבא מחשבת חוץ למקומו [לפי דברי התוס' שהובאו לקמן פרק ט"ז סי' ה' אות ד'], ונראה מוכח מזה דליכא דין להקטיר את הקרבן באותו במה שזרק עליה את הדם, ויכול לזרוק על מזבח אחד ולהקטיר על מזבח אחר.

קנב. אמנם ע' בחס"ד (פרה פ"ג מ"ט) שכתב דהקידוש בפרה אינו אלא מעלה מדרבנן, ואף החזו"א (פרה ח' ס"ק י') מצדד דקידוש זה אינו אלא מדרבנן כעין עבודת פנים ע"ש, וא"כ לדבריהם אין ללמוד מיניה לבמה, אמנם ע' בדבר אברהם (ח"א סי' ד' ענף ב') שכ' דמדברי הרמב"ם מבואר דהוי דין דאור, וכן הוכיחו מדברי הר"ח ביומא מ"ג ע"א, ע"ש.

קנג. ומחשביא במנחות כ"ה ע"א מבואר, דהציץ מרצה רק על עון שהוא לפני ה', וע"ש בדעת מרדכי מה שהביא מדברי התוס' והשטמ"ק במנחות שם. וע' בגור אריה יהודה (סי' כ"ה אות י"ג) שהוכיח מסוגיא זו דאין הציץ מרצה על טומאת פרה אדומה.

קנד. וע' בס' מראה כהן שם שהעיר אמאי במתני' דפ' פרת חטאת לא שנו החילוק בין במה גדולה לבמה קטנה לענין מחשבת חוץ למקומו, ולכא' יש לישב דתנא ושייר כמו שכתבו תוס' בדף ט"ז ע"א (ד"ה הג"ה דלא).

סימן י"ח

מלח בבמה

וישנו על מזבח החיצון, אף כל דבר המקבל טומאה ועולה לאישים וכו' וישנו על מזבח החיצון טעון מלח, לאפוקי קטרת הקריבה על מזבח הפנימי. ולכאור' כפשוטו ה"ה קדשי במה לא יהיו טעונים מלח מהאי טעמא כיון דלא קרבים על המזבח החיצון. אמנם מלשון הגמ' נראה דעיקר הלימוד דכעין הפרט אינו משום מקום ההקטרה, אלא דבעינן סוג דבר הנקטר על מזבח החיצון דומיא דמנחה דנקטרת על המזבח החיצון [וכמו שאר הדינים שנלמדו שם מכעין הפרט דבעינן דבר המקב"ט ועולה לאישים וכו' ע"ש], ואף באופן שיקטיר מנחה או אימורין במקום אחר [כגון ריצפת העזרה לר"ן] יהא טעון מלח, דאינו תלוי במקום ההקרבה בפועל ק"י.

ומעתה נראה דדין קדשי במה יהא תלוי במה שהארכנו לדון בפרק י"ב אי החילוקים בדיני ההקרבה בין במה קטנה לגדולה הוו דינים במקום ההקרבה, או דהוו דינים בגוף הקרבנות, דאיכא תרי מיני קרבנות קדשי במה קטנה וקדשי במה גדולה, ע"ש. ואי נימא דהוי תרי מיני קרבנות א"כ קרבנות במה הוי סוג קרבן שאין דינו ליקרב במזבח החיצון ולא יהיו טעונים מלח, אך אי נימא דלא הוי תרי מיני קרבנות יהיו טעונים מלח בהקרבתם.

יש לעיין אי איכא דין מלח בקרבנות במה, והנה במנחות דף כ' ע"א תניא, ברית מלח עולם הוא שתהא ברית אמורה במלח דברי ר' יהודה, ר' שמעון אומר נאמר כאן ברית מלח עולם הוא ונאמר להלן ברית כהונה עולם, כשם שאי אפשר לקרבנות בלא כהונה כך אי אפשר לקרבנות בלא מלח.

ופרש"י שם דבין לרבי יהודה בין לר' שמעון ליכא מידי אלא משמעות דורשין, אמנם במש"ח פר' ויקרא (ב', י"ג) כתב דיש לומר דפליגי אם בבמה טעונים הקרבנות מלח, דר' יהודה לא מפליג וסבר דגם קרבנות במה טעונים מלח, ור' שמעון דיליף מדין כהונה סובר דכמו דכהונה אינה בבמה כן מלח אינו בקרבנות במה, וביאר המש"ח גדר הדברים "דמדין כהונה הוי דין מלח, דברית עם אהרן ובניו הוא" ק"ה, וע"ש עוד מה שהוסיף בזה.

ונראה דיש עוד מקום לדון בזה מטעם אחר, דהנה לגבי קטרת איכא פלוגתא דתנאי (במנחות דף כ"ב-א) אי טעונה מלח, ומפרשין התם בדף כ"א דמאן דלא מצריך מלח בקטרת הוא ר' ישמעאל בנו של ריב"ב, דדריש [הקרא "על כל קרבן תקריב מלח"] מה הפרט [מנחה] מפורש דבר המקבל טומאה ועולה לאישים

סימן י"ט

הקטרת שאור ודבש בבמה

אי הכונה דבעינן בדוקא מזבח לעיכובא, או דמזבח אתי לומר דבעינן שיקטירם במקום הקטרה וכל מקום הקטרה בכלל האי דינא, וצ"ע.

ולכאור' נראה להוכיח מדברי התוס' במנחות נ"ז (ע"ב ד"ה כבש) דעובר דוקא במזבח, דהנה בגמ' שם שנינו לגבי איסור שאור ודבש, תניא המזבח אין לי אלא מזבח, כבש מנין תלמוד לומר "ואל המזבח לא

הנה יש לחקור האם המקריב שאור ודבש בבמה עובר בלאו דכל שאור וכל דבש לא תקטירו ממנו אשה לז', [ועמד בחקירה זו במקד"ד סי' כ' אות ג'].

ונר' דתחילה יש לדון האם עוברים בלאו זה דוקא בהקטרה על גבי מזבח או דילמא בכל מקום הקטרה שעבר והקטיר בו עובר בלאו, דהנה בקרא כתיב גביה "ואל המזבח לא יעלה לריח ניחח", ויש להסתפק

קנה. וכ"כ בס' עין אליהו (לרבי אליהו שיק, תרכ"ט, מנחות שם) והוסיף דהא דלא חשיב במשנה בפרת חטאת דבבמה אין הקרבנות צריכים מלח, הוי משום דהמשנה אתיא לר' יהודה ולדידה גם בבמה צריכין מלח. קנו. והעירני לזה הרה"ג ר"י וינברג שליט"א.

יעלו לרצון". והעירו תוס' שם (ד"ה כבש) דלר' יהודה דשלמה המלך קידש רצפת העזרה ומקטירין לכתחילה על הריצפה, א"כ הוה מצי למינקט קרקע עזרה מנין, ותימצו דמשום דאיירי נמי התם באהל מועד ושילה ונוב וגבעון, לא נקט ריצפה, אי נמי אפילו לרבי יהודה הא דקדיש שלמה רצפה לכשרין קידש ולא לפסולין תדע דהא אין עולין לכתחילה, ע"ש.

והנה מבואר בתירוצו קמא דתוס' דהמעלה על ריצפת העזרה עובר משום הקרבת שאור ודבש, דנתרבה מקרא דואל המזבח כמו כבש, אבל לולא הריבוי לא היינו מחייבים כשמקטיר על הריצפה, והעירו הקר"א והגרי"ז (שם) דלכאור' כיון דריצפה הוה מקום הקטרה לכשירים פשוט מסברא דחייב שם אף על הקטרת פסולין ולא צריך לכך קרא לרבו, והא דהצריכו ריבוי לכבש הוה כיון דכבש אינו מקום הקטרה לכשירים ק"י.

ולכאור' מוכח מתוס' דס"ל דהחייב הוא רק על הקטרה במזבח ולהכי בעינן ריבוי דכבש וריצפה חשיב מזבח לענין לאו זה, ואף אי ריצפה הוה מקום הקטרה אין זה טעם לחייב בה על הקטרת שאור ודבש, דאיסורא תליא בהקטרה על המזבח, ואין לחלק בין רצפה לכבש.

ומעתה לפי המבואר בתוס' דבעינן מזבח לחיובא, הרי דדין במה תלוי בפלוגתת ר"ש ור' יוסי אי בעינן מזבח בבמה, דלדעת ר' יוסי דאף בבמה איכא דין להקטיר ע"ג מזבח, הרי דהמקטיר על מזבח דבמה שאור ודבש יתחייב משום לאו דהקטרת שאור ודבש ק"י, אבל לדעת ר"ש דבבמה אין דין מזבח ומקריב אף על גבי סלע או אבן, הרי דפשיטא דאין חייב בהקטרה בבמה ק"ט.

אמנם נראה דאכתי אפילו לר' יוסי דבעינן מזבח אינו ברור שיתחייב על הקטרת שאור ודבש בבמה, דנר'

דיש לחקור חקירה יסודית ביסוד איסור הקטרת פסולין בבמה, אי מסברא בעלמא אמרינן דכל מקום הראוי להקטרה חייב עליו על הקטרת פסולין מסברא בלא ריבוי, או דילמא י"ל דכל איסורא דהקטרת פסולין חידוש הוא, דבעצם להקטרת פסולין ליכא שם הקטרה, ונתחדש מגזה"כ דאית לה שם הקטרה לענין חיוב, וא"כ אין לך בו אלא חידושו דרק במקום המזבח המקודש במקדש נתחדש דאיכא חיוב הקטרת פסולין, אבל במזבח שבבמה דאינו כמזבח המקודש שבמקדש, בלא גזה"כ מסברא בעלמא אין חייב בהם על הקטרת פסולין אף אי הוה מקום הקרבה לכשירים, ובעינן ריבוי מיוחד לחייב על הקרבת במה.

והנה בגמ' תמורה (דף ד') ובכורות (י"ד ע"ב) דרשינן מקרא מיותר לחייב על הקטרת בע"מ בבמת יחיד בשעת היתר במות, ומבואר דלולא גזה"כ מסברא בעלמא אין לחייב על הקטרת במה משום הקטרת בע"מ, וכפשוטו דברי הגמ' שם קאי גם לדעת ר' יוסי, וא"כ משמע מהגמ' דאף לר' יוסי דאיכא דין מזבח בבמה אכתי בלא גזה"כ מיוחד אין לחייב ביה על הקטרת פסולין, וא"כ לכאור' ה"ה לענין הקטרת שאור ודבש בעינן ריבוי מיוחד לרבות הקטרה בבמה ובלא זה אין לחייב.

אמנם יעוין בחי' ר' מאיר שמחה (תמורה ד') שביאר דפליגי ב' לישנות הגמ' בתמורה שם אי בעינן קרא למקריב בע"מ בבמה, וביאר הגרמ"ש דשורש הפלוגתא היא משום דגבי הקרבת בע"מ כתיב "ואשה לא תתנו מהם על המזבח", ולכן דין במה תלוי בפלוגתת ר"ש ור' יוסי אי איכא דין מזבח בבמה, דלדעת ר' יוסי דבבמה בעינן מזבח לא בעינן קרא לרבות הקרבת במה, ורק לדעת ר"ש דמקריב בבמה ע"ג סלע בעינן קרא לרבות דאף שמקטיר בבמה על סלע חייב משום מקריב בע"מ.

קנז. כן נקט הקר"א שם והגרי"ז הביא ראיה לכך מהגמ' בדף פ"ז ע"ב, דהקשו שם דאי אורז מזבח לאו כמזבח דמי ה"ה דאורז כבש לאו ככבש דמי, א"כ היכי מסיק ליה מכבש למזבח הוה ליה ירוד, ואי נימא דיכול להקטיר לכתחילה על גבי כבש למה ליה לאסוקי למזבח יקטירנו על גבי כבש, ומוכח דאינו מקום הקטרה, וכן נקט החזו"א (זבחים סימן י"ט אות כ"ג).

קנח. וי"ל דמזבח דבמה עדיף מריצפת העזרה, דריצפה לא הוה מזבח, רק נתנו ליה דין מזבח לענין הקטרה [ולענין דמים לא מהני], אבל מזבח דבמה דמהני אף לענין דמים הוה מזבח ממש ובלא ריבוי יש לחייב עליו, וכן לתי' בתרא דתוס' דריצפה לא נתרבה לענין פסולין, י"ל כנ"ל דמזבח דבמה עדיף מיניה מהאי טעמא.

קנט. דלכאור' אף אי בנה מזבח לית ליה תורת מזבח לדעת ר"ש.

על הקטרת פסולין, ולכן י"ל דלדעת המנ"ח אף על סלע סברא דיתחייב בלא ריבוי, כיון דבעצמותו הוא מקום הקטרה בזמן היתר במות.

אמנם אכתי צ"ב מאי שנא מהקרבנות בע"מ דבעינן קרא לרבויה לחייב ביה על הקרבה בבמה, ומוכח דבלא קרא אינו חייב על כל מקום הקטרה, וצ"ע.

והנה יעוין בחי' מרן רי"ז הלוי (קונטרס ליומא דף י"ח ע"ב), שהעיר על דברי המנ"ח דנהי דהמחתה הוי מקום הקטרה לענין קטרת דיוה"כ, אבל לענין השאור ודבש הלא המחתה ביוה"כ כמו בכל השנה, וא"כ אין כאן מעשה הקטרה על השאור ודבש בעצמו, דמאן שווייה להמחתה מקום הקטרה לענין איסורא דשאור ודבש דליתחייב עלה.

ובתב שם דכפי הנראה טעמיה דהמנ"ח הוא משום דברמב"ם מבואר דחיובן של השאור ודבש הוא בהקטרין עם הקרבן, וכיון דהוי הקטרה לענין הקרבן משום הכי חייב גם על השאור ודבש, ע"ש.

ולפי"ז אפ"ל דאף בהקריב שאור ודבש על סלע דבמה, לא יתחייב על הקטרתן בפ"ע, אבל אי הקריבן יחד עם הקרבן אית להו שם הקרבה מחמת צירופן לקרבן, דכיון דכלפי הקרבן סלע הוא מקום הקטרה, מהני לאשוויי הקטרה אף על השאור ודבש. ולא דמי לסוגיא בתמורה דאתי לחייב משום הקטרת בע"מ משום הקטרתן בפ"ע ולא כחלק מהקרבנות קרבן.

ובעיקר איסור הקטרת שאור ודבש בבמה ע"ע בשו"ת דובב מישרים (ח"ג סי' קל"א, תשובה מאחיו בעל החזון נחום), דהשואל כ' לחקור אי איכא הלאו דשאור ודבש בבמה, וכ' השואל עוד סברות דאין דין זה נוהג בבמה, די"ל דכיון דכתיב בקרא "לא תקטירו ממנו אשה לה" וזבוחים קי"ט ע"ב ממעט במה בכל מקום דכתיב לה' קט, והעיר עוד דאמרין בזבחים ע"ז אל המזבח לא יעלו לריח ניחוח, אבל אתה מעלה לשם עצים, ושם קי"ט ממעט ריח ניחוח בבמה, ממילא ליכא איסור בשאור ודבש בבמה כיון דלא בעינן ריח ניחוח בבמה קט, והוסיף

ומבואר מדברי הגרמ"ש דבאמת לא בעינן ריבוי מיוחד לחייב על הקטרת פסולין בבמה ומסברא בעלמא כיון דאית ליה שם מזבח מחייב עליה משום הקטרת פסולין, והא דבעו קרא למקטיר בע"מ היינו לר"ש דלא בעינן מזבח. וא"כ לדברי הגרמ"ש ה"ה די"ל לענין הקטרת שאור ודבש דלא בעינן קרא לרבויה הקטרה בבמה לר' יוסי, אבל לדעת ר"ש לכאור' פשוט דאין לחייב דרק לענין הקרבנות בע"מ איכא ריבוי מיוחד.

והנה כל דברינו עד עתה הוא לפי המבואר בתוס' דבעינן מזבח לאיסור דהקטרת שאור ודבש, אך הנה במנ"ח (מצוה קי"ז) כתב לחדש דאם הקטיר שאור ודבש עם קטרת של יוה"כ במחתה לוקה משום דהמחתה הויא אז מקום הקטרה, ומוכח דס"ל דלא בעינן מזבח וכל דהוי מקום הקטרה מתחייב ביה, וא"כ לכאור' לדבריו ה"ה די"ל בבמה לר"ש דיתחייב כשהעלה שאור על הסלע, כיון דסלע הוא מקום הקטרה לכשירין. אך לכאור' דבריו נסתרים מהתוס' כדביארנו לעיל דמהא דהוצרכו תוס' לריבוי לחייב בהקטרה על הריצפה מוכח דאע"ג דריצפה הוי מקום הקטרה אין סברא לחייב ביה על הקטרת פסולין, כיון דאינו מזבח ומה עדיף מחתה מהקטרה על הריצפה, וצ"ע.

והנראה די"ל דעדיפא מחתה דיוה"כ מריצפה, דמחתה הויא בעצמותה מקום הקטרה לענין קטרת דיוה"כ, ולכן ס"ל למנ"ח דמתחייב בה על הקטרת שאור ודבש כיון דהקטירו במקום שהוא בעצמותו מקום הקטרה לכשירין, אבל ריצפת העזרה אינה בעצמותה מקום הקטרה, דיעוין בתוס' נ"ט ע"ב (ד"ה עד) שכתבו דבזמן שהמזבח פגום אין מקטירין על הריצפה, דכל דינו של ר' יהודה דמקטירין על הריצפה הוא בזמן שהמזבח שלם, ונמצא דגדר הדין הקרבה על הרצפה הוא דהואיל והמזבח שלם הרי הוא כטפל להמזבח, אך אינו בעצמותו מקום הקטרה, ולכן בלא ריבוי י"ל דאין דינו כמזבח לענין הקטרת שאור ודבש, אבל מקום שבעצמותו הוא מקום הקטרה אף בלא ריבוי, סברא היא דמתחייב עליו

קס. סברא זו צ"ע, דבגמ' מיעטו מקרא רק היכא דכתיב לפני ה', אבל מלה' גרידא לא מיעטו דאף קרבנות במה הם לה', וכמו שהעיר הרש"ש בדף קי"ט ע"ב, ע"ש היטב.

קסא. וסברא זו כתבו אף בס' תרועת מלך (סימן ע' אות י"ד) ובס' נחלת שמואל (סי' ח' אות ב'), אמנם דבר זה תלוי בפלוגתא האחרונים שהובאה לעיל סימן י"ג אי הכונה דקרבנות במה אין עולין לרצון כקרבנות מקדש, או דהוי רק דין מסוים דלא צריך לחשב לשם ריח בבמה.

השואל דלפיי"ז מבואר הא דלא חשיב ליה במתני' דפרת חטאת לדין שאור ודבש בין הני דינים שאין נוהגין בבמת יחיד, משום דלפי האמור הוא בכלל הדין דאין ריח ניחוח בבמה. וע' בתשו' בעל החזון נחום שם קס"ב.

סימן כ'

דין מעילה תרומת הדשן ואהדורי פוקעין בקדשי במה

הדשן מאימורי קדק"ל דיוצאין מידי מעילה אחר שהעלין, וכתבו בשם רבינו פרץ לחלק אב"א קרא אב"א סברא, אב"א קרא דכתיב והוציא הדשן גבי עולה כתיב, ואי לאו האי קרא מן הדין היה לנו לומר דמשעת העלאה הן בקדשי קדשים הן בקדשים קלים הוי נעשית מצותו, אך גלי קרא גבי עולה דלא הוי נעשית מצותו בהעלאה כיון דאכתי צריך להוציאה לבית הדשן, הילכך קדשי קדשים נילף מינה שכשם שהיא קדשי קדשים ומועלין בה עד שתצא לבית הדשן, כל קדשי קדשים מועלין באימורין עד שיצאו לבית הדשן, אבל קדשים קלים לא נילף מינה.

ומבואר מדבריהם דדין תרומת הדשן הוא מדיני הקרבן קס"ו, דאיכא בקרבן מצות תרומה והוצאת הדשן, ולכן איכא חילוק בין עולה וקדק"ל לקדק"ל, דאי נימא דדין זה הוי מחובת המקדש לכאור' מהכ"ת לחלק בין הקרבנות.

הנה קיי"ל במעילה דף ט' דעולת בהמה מועלין בה מהשעה שהוקדשה עד שתצא לבית הדשן, וע' ברש"י שם שביאר טעמא דמילתא דכיון דכולה כליל ואין בה היתר לכהנים, מועלין בה עד שתשרף כולה וינטל מאפרה תרומת הדשן דכתיב והרים את הדשן וגו', ושוב כיון שנעשית מצותו אין מועלין בו.

והמקד"ד (ס"ו כ' ס"ק ג') כ' דדין תרומת הדשן ודאי אינו נוהג בבמה קטנה קס"ז, דעבודה זו אינה שייכת להקרבנות הקרבן אלא הויא מעבודות המקדש, והוסיף דלפיי"ז אברי עולת במת יחיד מועלין בהם רק עד שהעלין דנעשית מצותן, כמו אימורי קדק"ל דיצאו מידי מעילה לאחר שהעלין קס"ט, ולא הוי כשאר עולות דמועלין בהם עד שיצאו לבית הדשן קס"ה.

אמנם הנה תוס' במעילה דף י' הקשו מאי שנא אימורי קדק"ד דאין יוצאין מידי מעילה עד שיצאו לבית

קס"ב. וע' בדעת זקנים עה"ת (ויקרא ב', י"א), שביאר הא דאסרה תורה להקטיר כל שאור וכל דבש, "לפי שאמר הקב"ה על כל קרבנך תקריב מלח והללו אין מקבלין מלח". וע' לעיל סימן י"ח שהאחרונים רצו לומר דבבמה אין דין מלח, וביארו בזה זכר שלמה (שם) דלפי דברי הדעת זקנים, י"ל דבבמה דליכא דין מלח אף ליכא איסור להקטיר שאור ודבש, דכיון דכל טעם האיסור של שאור ודבש הוא מחמת דאין מקבלין מלח, בבמה דליכא דין מלח ליכא איסורא.

קס"ג. וכן נקט בצפנת פענח (הל' שבת פ"ב ה"א), וע"ש ובהשמטות להל' תרומות שרצה לחדש עוד דאיכא חילוק בין הקטרת במה להקטרת מקדש.

קס"ד. כמבואר ברש"י במעילה דף י' ע"א [וע"ש דהיינו משמשלה בהם האורן, ובתוס' שם בע"ב ד"ה הכל, אמנם כפשוטו הר"מ (ריש פ"ב מהל' מעילה) פליג].

קס"ה. והנה תוס' שם כתבו ב' טעמים לחלק בין קדק"ל לקדק"ד, אב"א קרא אב"א סברא, ובסברא ביארו דלפי שקדק"ד יש בהם מעילה מתחילתן לא נפקי אלא לזמן מאוחר שנוכל למצוא דהיינו הוצאת לבית הדשן, ולפיי"ז אולי עולת במה אע"ג דאין בה תרומת הדשן אכתי לא יצאה מידי מעילה ע"י משילת האור אלא עד שתתעכל כולה, וצ"ע.

קס"ו. וכן פירש בדבריהם במשנת הגרא"ק (קדשים עמ' רצ"א).

ולכאור' אי הוי דין בקרבן שפיר י"ל דאף בבמה איכא דין תרומת הדשן^{קסז}.

והנה מדברי המקד"ד הנ"ל מבואר דפשיטא ליה דבבמה נוהג דין מעילה, וכן מבואר מדברי המנחת ברוך בסי' ל"א. אמנם ע' בתקנת עזרא (על הר"מ פ"א מהל' מעילה דף ט') שכ' לחדש דלדעת הרמב"ם בזמן היתר במות אינו עובר בלאו דמעילה, דהרמב"ם בריש הל' מעילה (פ"א, ה"ג) כ' דאזהרה של מעילה ילפינן מזה שנאמר לא תוכל לאכול בשעריך מעשר דגנך וגו' ונדרוך, מפי השמועה למדו שזו אזהרה לאוכל מבשר עולה הואיל וכולו לשם והוא הדין לשאר כל קדש שהוא להשם לבדו, עכ"ד^{קסח}. וכ' התקנת עזרא דברור הדבר דלאו דלא תוכל לאכול בשעריך וגו' לפי מה שנדרש במכות דף י"ז, לא שייך אלא בזמן משכן שילה ובית עולמים, אבל בזמן היתר במות לא שייך כלל לאו זה והדבר פשוט וברור ואין צורך לראיות, עכ"ד, ולפי"ד אף בבמה גדולה לא יהיה דין מעילה.

והנה קיי"ל בזבחים פ"ג ע"ב דעיכולי עולה שפקעו מהמזבח יחזירם למזבח וילפינן ליה התם מקראי, ויש לעיין אי דין זה נאמר אף בעולת במת יחיד, וע' במקד"ד (סימן ד' ס"ק ר') שמסתפק בזה ומצדד דאיכא דין אהרורי פוקעין.

והנה בסוגיא בדף פ"ו ע"ב מבואר דאברים שהם שרירי^{קסט} הדין הוא דאי פקעו מעל המזבח עד חצות מחזירין למזבח כיון דלא נשלמה הקטרתן, אבל מחצות אין מחזירין למזבח דחצות עושה עיכול, ויליף ליה רב מקרא

דכתוב אחד אומר כל הלילה והקטיר וכתוב אחד אומר כל הלילה והרים, חלקיהו חציו להקטרה וחציו להרמה. ובס' פאר הלכה על סוגית ר"ח סגן הכהנים^{קע} (עמ' ד"ש בהוצאה החדשה) כ' לתרץ קושית תוס' (שם בדף פ"ז ע"א ד"ה הלכתא) מאי נפק"מ להלכה בהא דחצות עושה עיכול, די"ל דאיכא נפק"מ לדינא בזה"ז בהא דחצות עושה עיכול לענין הקרבה בבמת ב"נ דלאורינהו שרי, דקמ"ל רב יוסף הלכתא להורות להם דאיברים שפקעו קודם חצות, חצות עושה עיכול^{קעא}.

הרי דמבואר מדבריו דבבמת ב"נ נוהג דינא דחצות עושה עיכול, ונראה דלכאור' יש מקום לדון דאפילו בבמת ישראל לא שייך האי דינא דחצות עושה עיכול, וטעמא דמילתא דהנה מבואר בגמ' שם דהא דחצות עושה עיכול ילפינן מקרא דחלקיהו חציו להרמה וחציו להקטרה, וא"כ לכאור' יש לדון לפי דברי המקד"ד דליכא דין תרומת הדשן בבמה, הרי דבבמה לא שייכא הגוזה"כ דחלקיהו חציו להרמה, וממילא דין ההקטרה כל הלילה, ולכן לא יהא הדין דחצות עושה עיכול, אך אולי י"ל דכיון דנלמד מקראי דזמן הקטרת אימורין במקדש ובבמה גדולה הוא עד חצות, אף בבמה קטנה הדין כן אף דלית בה תרומת הדשן.

והעירוני^{קעב} דלכאור' יש לתלות ספק זה במחל' רש"י ותוס' שם בסוגיא, דדעת רש"י היא דחציו להרמה היינו כפשוטו דמחצות חל דין שרירי שהם קרוין דשן וראוין לתרומת הדשן, אע"ג דעדיין הם קשין, ואילו דעת תוס' דודאי אי אפשר להרים תרומת הדשן משרירי, דלאו דשן הוא, ואע"ג דדרשינן דחצות עושה עיכול

קסז. כן העירני הרה"ג רא"ש גולדבלום שליט"א, והוסיף בדבריו המאירי במגילה דף כ' ע"ב נראה דהוי חלק מעבודת ההקטרה שבקרבן, דהתם שנינו דכל הלילה כשר להקטר חלבים ואברים, והקשו הראשונים אמאי לא שנינו דכשר אף לתרומת הדשן, ותירץ המאירי דהרמת הדשן בכלל הקטר חלבים, ע"ש. ועוד הביא דמלשון הרמב"ן בסה"מ (שורש י"ב) משמע דהוי מדיני הקרבן דכתב שם דתרומת הדשן הוי השלמת מצות העולה, ע"ש היטב.

קסח. וע' ברש"י ותוס' סנה' פ"ד ע"א דס"ל דילפינן אזהרה דמעילה בגז"ש חילול חילול מתרומה.

קסט. פרש"י, קשין שנתקשו מחמת האש ששלטה בכולן ונשרפו, אלא שלא נעשו פחם אלא כעצים יבשים הם מתוכם.

קע. להרב פרץ אויערבך זצ"ל מגאוני גליציה שלפני כשלש מאות שנה.

קעא. והרב המגיה (שם) העיר דיש לדון בדברי המחבר דהדין של חצות לא נאמר כלל לבן נח.

קעב. הרה"ג ראש"ג שליט"א.

מקרא דחציו להרמה, "חציו להרמה דקאמר לא הרמה ממש אלא כעין הרמה שאין ראוי להקטרה" ק"ע.

ומעתה יש לומר דלדעת רש"י עיקר ההלכה דחציו להרמה היא, דבחצות חל בהן דין תרומת הדשן, ומחמת דחשיבי דשן פקע מהם דין הקטרה, ובבמה אי נימא דליכא תרומת הדשן לא חל בהן דין הרמה המפקיע מהם את דין ההקטרה ושפיר שייך שיהא בהם דין אהדורי פוקעין אף לאחר חצות, אבל לדעת תוס' דלא חשיבי דשן כלל, עיקר ההלכה היא שמחצות ליכא חובת הקטרה בשירי, ולכן ליכא דין אהדורי פוקעין, ושפיר שייך דין זה אף בבמה, [אף אי נימא דליכא דין תרומת הדשן בבמה].

אמנם הנה תוס' שם (ד"ה אלא) כתבו דאיכא פלוגתא בין רב ור' יוחנן בסוגיא שם בדין תרומת הדשן בדשן גמור, דלדעת ר' יוחנן נוהג בהם דין הרמה כל הלילה, ולדעת רב אף במעוכלים גמורים נוהג דין תרומת הדשן רק מחצות [ויליף ליה מהדרשא הנ"ל דחציו להרמה], ומעתה לדעת רב הרי ע"כ דהא דחצות עושה עיכול לענין שירי אינו רק דין בהקטרה, אלא יסוד הדין הוא דמחמת דחל בחצות חובת תרומת הדשן בדשן גמור, אף לענין שירי חל דין שלא יהיו מוקטרי, ומעתה בבמה דלא חל בדשן גמור דין הרמה, אפשר דלא חל דין בשירי שלא יחזור, אבל לר' יוחנן שפיר יש לומר דאף בבמה איכא דין חצות עושה עיכול, ושירי שפקעו אחר חצות ממזבח דבמה, לא מהדרינן למזבח.

סימן כ"א

אי כופתין טלה הקרב בבמה

בתמיד (רפ"ד דף ל' ע"ב) אמרינן דלא היו כופתין את הטלה אלא מעקדין אותה^{קע}, ובגמ' ביארו רב הונא ורב חסדא הטעם דאין כופתין חד אמר משום בזיון קדשים וחד אמר משום מהלך בחוקות העכו"ם, וכתב המקד"ד (סימן ד' אות ו') דהטעם דהוי בזיון הקדשים אפשר דאינו שייך בקדשים הקריבים בבמות, דדוקא באותן הקריבים במקדש חיישינן לבזיון קדשים טפי, עכ"ד.

ולכאור' מדבריו משמע דלפי הטעם של חוקות העכו"ם אף בבמה יהא הדין דאין כופתין. אמנם אולי י"ל דאף להאי טעמא אין דין זה נוהג בבמה, דהנה אי הוי כחוקות העכו"ם לכאור' צ"ב אמאי בחולין הותר לכפותו, וביאר בס' רנן לבקר דבודאי לא היה חוק גמור לע"ז אלא דהחמירו בזה בהקרבה משום דמאיס לעשות כן לגבוה, וא"כ אפשר דבהקרבה בבמה לא החמירו, וצ"ע.

סימן כ"ב

הקרבה בבמה קודם תמיד של שחר ואחר תמיד של בין הערביים

הנה במקדש קיי"ל דאין מקריבין שום קרבן קודם תמיד של שחר ואחר תמיד של בין הערביים, וכדתניא בפסחים נ"ח ע"ב, מנין שלא יהא דבר קודם לתמיד של שחר ת"ל וערך עליה העולה, מאי תלמודא אמר רבא העולה עולה ראשונה, ומנין שאין דבר קרב אחר תמיד של בין הערביים ת"ל והקטיר עליה חלבי השלמים עליה השלם כל הקרבנות כולן. ויש להסתפק אי דין זה נוהג אף לענין קדשי במה קטנה דאין להקריבן קודם

שהקריבו תמיד של שחר בבמה גדולה, ואחר שהקריבו את התמיד של בין הערביים בבמה גדולה. והנה לכאור' יש להוכיח דליכא דינא דעליה השלם לענין קרבנות במה, ויכולין להקריב בבמה אחר תמיד של בין הערביים מהא דרב ס"ל בזבחים ק"כ דקדשי במה קטנה קריבין בלילה, ומוכח דאפשר להקריב לאחר תמיד של בין הערביים [וכ"כ להוכיח בכל"ח פ' חקת אות ד'].^ל

קעג. וע' בחי' מרן רי"ז הלוי (הל' תמידין ומוספין) שביאר מחלוקתם.

קעד. דהיינו דבשעת שחיטה לא היו כופתין את ד' רגליו יחד, אלא מעקידים אותו יד ורגל כעקידת יצחק.

לדמות לזה את האיסור להקריב אחר תמיד של בין הערביים, דהנה בעיקר דברי רש"י הנ"ל שמעתי ממור"ר הגאון ר' שלמה כץ שליט"א לבאר דס"ל לרש"י דאיכא הלכה מיוחדת שהתמיד צריך מערכה חדשה, כמבואר בגמ' יומא דף כ"ז איזהו דבר שנא' בו עצים אש ומזבח הוי אומר זו טלה, ופרש"י וז"ל, הוי אומר זה טלה, תמיד של שחר הזקיקך הכתוב בו למערכת עצים חדשה בכל בקר דכתיב ואש על המזבח תוקד בו, והך מוקדה סידור המערכה היא כדתניא וכו' ובער עליה הכהן עצים בבקר וערך עליה העולה, ואמר מר העולה עולה ראשונה, אבל שאר קרבנות לא הוזקקו לחידוש מערכה, עכ"ל. ומבואר ברש"י דהא דהוצרכו בכל יום למערכה חדשה הוא דין מדיני התמיד דהתמיד מצריך מערכה חדשה. וכן הוא במאירי (ביומא שם ד"ה התמידין) וז"ל, התמידין צריכין מערכה מחודשת בכל יום וכו' אבל שאר קרבנות וכו' אין צריך לחדש בהן מערכה, עכ"ל.

ולכא' כל זה הוי סברא לענין ההקרבה קודם תמיד של שחר, דבאמת הוי דין במערכה ובבמה קטנה לכא' מהאי טעמא יהיה מותר להקריב קודם הקרבת תמיד של שחר [בבמה גדולה], כיון דאין מקריב הקרבנות שבבמה קטנה על אותה מערכה שמקריב התמיד [ואתי שפיר הגמ' בדף ק"כ], אמנם לענין הקרבה לאחר תמיד של בין הערביים אין ללמוד מזה היתר, דהתם גדר הדין שונה קצו.

אמנם הנה בעיקר גדר הדין דאין מקריבין אחר תמיד של בין הערביים, יעוין ברמב"ן (מצוה י"א משכחת העשין) שכתב, שנצטוינו להקריב כל הקרבנות וכו' בין שני התמידין, לא קודם תמיד של שחר ולא אחר תמיד של בין הערבים. והוא אמרו ית' וערך עליה העולה והקטיר עליה חלבי השלמים עליה השלם כל הקרבנות כולם, עכ"ד. וביאר הגר"ש שליט"א דמבואר ברמב"ן דמה דאין להקדים קודם תמיד של שחר ואין להקריב

אמנם יעוין בתוס' מנחות מ"ט ע"ב שהקשו למה ליה לגמ' במנחות לפסול מנחה שנקמצה בלילה משום פסול לילה, תיפוק ליה דהוי קודם לתמיד של שחר, ותירצו תוס' דשמא כיון דאכתי לא הגיע זמן תמיד ליכא קפידא משום הקרבה קודם התמיד. והנה מהא דהקשו תוס' רק מדין הקרבה קודם תמיד של שחר, מבואר דכלפי דין הקרבה לאחר תמיד של בין הערביים פשיטא להו דאין חסרון בהקרבה בלילה, וכן מפורש בריטב"א ביומא כ"ט, דרך בהקרבה ביום אחר תמיד של בין הערביים עובר על דינא דעליה השלם. ובמקד"ד (ס"ט) ביאר גדר הדברים, דלענין עשה דהשלמה הלילה נמשך אחר היום שלאחריו, והקרבה בלילה לא מיחשבא הקרבה אחר תמיד של בין הערביים אלא קודם תמיד של שחר. וא"כ אין להוכיח מהסוגיא בק"כ דבבמה אפשר להקריב אחר התמיד של בין הערביים, אך אכתי אפשר להוכיח מהסוגיא שם דבהקרבנות במה ליכא קפידא להקריב קודם תמיד של שחר, לפי מה דהוצרכו דצידדו התוס' במנחות דבליילה שייך איסורא דקודם התמיד קצו.

והנה בחי' הגר"ז יוסקוביץ (ח"ג ס"י ל') כתב להוכיח דליכא איסור להקריב בבמה אחר תמיד של בין הערביים מדברי רש"י בפסחים שם (ד"ה מנין), שכ' לענין האיסור להקריב קודם תמיד של שחר בזה"ל, שלא יהא דבר נקטר במערכה משנערכה שחרית קודם התמיד, ע"כ. וא"כ נראה דגדר האיסור שתמיד של שחר יהא הראשון ליקרב על המערכה, ולכא' ה"ה בתמיד של בין הערביים גדר הדין הוא דהתמיד יהא האחרון ליקרב על המערכה, וא"כ לענין הקרבה בבמה קטנה שהתמיד קרב בבמה גדולה ואין הוא מקריב כלל על המערכה של התמיד, לא שייך כלל האי דינא קצו.

אמנם נראה דלכא' יש לדחות, דכל דברי רש"י אמורים דוקא לענין הקרבה קודם תמיד של שחר, ואין

קעת. והעירני לזה הרה"ג רא"ד שליט"א.

קעו. וכע"ז בגור אריה יהודה (ס"י כ"ה אות י"א). והא דמבואר בסוגיא שם דאף בקטרת שייך האיסור, ביאר שם דטעמא דמילתא משום דמערכה של קטרת היתה ממזבח החיצון, ולכא' דבריו צ"ע כיון דהיינו ממערכה שניה ולא מהמערכה שעליה הקריבו את התמיד.

קעז. ואף לענין תמיד של שחר אין הדבר ברור, לפי מה ששמעתי מהגר"ש שליט"א להוכיח דאיכא ב' דינים, דנוסף על הדין במערכה איכא דין סדר בהקרבנות שלא יקרב קודם תמיד של שחר, וא"כ אף אי נימא דבבמה לא שייך הדין האחד דהוא דין במערכה, מ"מ יהא שייך הדין השני דהוא דין בקרבנות שלא יקרב קודם תמיד של שחר.

אחר תמיד של בין הערביים לא הוו ב' דינים נפרדים, אלא הכל דין אחד דצריך להקריב את כל הקרבנות בין התמידים, והא דרשינן מקרא דעליה השלם, השלם כל הקרבנות כולם, דצריך להשלים הקרבת כל הקרבנות בין שני התמידים, עכ"ד.

ולפי"ז נראה דאפשר לומר דכל זה שייך בהקרבה

שמקריב במקום המקדש או בבמה גדולה, דכיון דהקרבת הקרבנות נעשית במזבח שעליו מקריבין את התמידין אפשר לומר דאיכא דין בקרבנות שהקרבתם תהא בין הקרבת התמידין, דהקרבתם שייכא להקרבת התמידין, אך מה שמקריב בבמת יחיד לא שייך כלל להקרבה של התמידין, ואין בו דין להקריבו בין התמידין ק"ח.

סימן כ"ג

אמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט בקדשי במה ובמת כ"נ

שנודרים להקריב בבמה שלהם שיתחייבו לקיים נדרם זה לא שמענו, וצ"ע.

והאבני מילואים (ס"א סק"ב) כ' לישב דברי התוס', דודאי בב"נ ליכא משום כל יחל ולא משום מוצא שפתיך, אלא דאמירה לגבוה הוא קנין גמור כמו מסירה להדיוט, ואם נדר להביא קרבן הו"ל חוב גמור וגובין מנכסים משועבדים למ"ד שעבודא דאורייתא, ואפילו בב"נ מחויב חוב גמור וככתוב בשטר, עכ"ד. ומבואר באבנ"מ דאיכא דין אמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט בקדשי במה ואפילו בבמת כ"נ, ומחמת דינא דאמירתו לגבוה חל עליו חוב ממון לקיים נדרו ולהביא קרבן שלם להקרבה בבמה.

אמנם משמיה דהגרי"ז ק"ט הובא דאי אפשר לפרש בדעת תוס' דהעכו"ם מחויב מדין אמירתו לגבוה, דאמירתו לגבוה שייך רק בהקדש לבית המקדש שיש שם רשות ממונית, ובזה אמרינן דע"י נדרו איכא עליו חיוב ממון משום אמירתו לגבוה, אבל בהתפסת הקדש לבמה דידהו לא שייך ענין אמירתו לגבוה, דבבמה דידהו^{קפ} ליכא רשות של ממונא ולא שייך ביה אלא נדר

בנמ' בע"ז ה' ע"ב איתא מנין למחוסר אבר שנאסר לב"נ ת"ל מכל החי וכו', וכתבו תוס' (שם) דיש לדקדק מלשון אסור שהוא איסור גמור ובין נח מוזהר בדבר, והקשו תוס' דאי ב"נ עובר איסורא בהקרבת קרבן מחוס"א מאי טעמא לא חשיב ליה בהדי ז' מצות שנצטוו ויתחייבו עליו מיתה וכו', ותירצו די"ל דהאי קום עשה הוא דמאיש איש מרבינן שהעובדי כוכבים נודרים נדרים ונדרות כישראל, ואם נדר מחוסר אבר אמרינן ליה קום והבא קרבן שלם, וקום ועשה לא קחשיב, עכ"ד. ומבואר דב"נ שנדר להביא קרבן מחויב להביא קרבן כשר למקדש ואי לא הביא קרבן כשר הרי דאין מקיים נדרו ועובר באיסורא.

וע' בגליון הש"ס לרע"א שהק' אמאי עכו"ם מחויב להביא קרבן שלם, דהרי אין ב"נ מצווה על לאו דלא יחל ועל מוצא שפתיך (וכן הק' המל"מ בפ"י ממלכים), וצ"ע. והמשנה למלך הוסיף להקשות דאף אי נימא דכיון דנודרים נדרים ונדרות כישראל שחייבים לקיים נדרם ואית בהו משום כל יחל, זהו דוקא במה שנודרים לה' להקריב בבית המקדש שנתרבו מאיש איש, אך במה

קעט. והנה שיטת הרמב"ם וכן נפסק בשו"ע ס"י רל"ג דלכתחילה זמן תפילת מנחה הוא מתשע שעות ומחצה ולמעלה, ובגמ' בברכות ל"א מבואר דדוד המלך התפלל ג' תפילות ערב ובקר וצהרים, והק' הרש"ש שם דבמס' נגעים מבואר דצהריים היינו שעה ששית ושביעית, וצ"ב דלכאוי' הוי ראייה דלכתחילה יש להתפלל בזמן מנחה גדולה, ובשו"ת דברי יציב כ' לישב דלא קשה כלל מדוד, דברמב"ם בפ"א מתמידין ומוספין ה"ג כתב ולמה מאחרין [תמיד של בין הערביים] שתי שעות אחר תחילת זמן שחיטתו מפני הקרבנות של יחידים או ציבור, לפי שאין שוחטין קרבן אחר תמיד של בין הערבים וכו', עיי"ש, ומעתה י"ל דכיון דבזמן דוד יכולין היו להקריב בבמת יחיד אחר שהקריבו בנוב וגבעון את התמיד של בין הערביים, לכן לא היו צריכין לאחר הקרבת התמיד, וזמנו היה מיד בשעה ששית, עכ"ד [והעירני לדבריו הרה"ג ר"מ דיכובסקי שליט"א].

קעט. ע' בשלמי יוסף זבחים עמ' תקנ"ח, דהגאון ר' הלל כגן צ"ל שמע זאת מהגרי"ז.

קפ. ולכאוי' סברא זו אף בבמת ישראל.

הגרעק"א [והמל"מ] דעכו"ם אינו מוזהר בבל יחל, עכ"ד.

בעלמא ולא אמירתו לגבוה שהוא חיוב ממון, והתוס' הרי איירי בהקדש לבמה דידהו, וע"ז שפיר הקשה

סימן כ"ד

דם קדשי במה אי מקבל טומאה ואי מכשיר

והנה הרמב"ם בפ"א מהלכות פסולי המוקדשין הלכה ל"ו כתב, וכל דם הקדשים אינו מקבל טומאה כלל שנאמר בדם על הארץ תשפכנו כמים, דם שנשפך כמים הוא הנחשב כמים ומקבל טומאה אבל דם קדשים שאינו נשפך כמים אינו מקבל טומאה קפ"א. ובפ"י מהל' טומאת אוכלין הל' ט"ז כ' הרמב"ם, דמשקה בית מטבחיים שבעזרה והוא דם הקדשים והמים שמשמשין בהן שם, טהורין לעולם ואינן מתטמאין ולא מכשירין, ודבר זה הלכה מפי הקבלה, לפיכך כל דמי הזבחים אינו מקבל טומאה ואינו מכשיר. והעיר הלחם משנה שם דכיון דס"ל לרמב"ם דכל משקי בית מטבחיא דכן כדנלמד מהלכה למשה מסיני [כמו שכ' בהל' טו"א], א"כ למ"ל דרשא מיוחדת למעט דם מקבלת טומאה מחמת שאינו נשפך כמים, וצ"ע קפ"ב.

ובחי' הגר"מ הלוי (הל' פסחמ"ק שם) תירץ דהנפקא מינה בזה לענין דם קדשים דהוי מחוץ לעזרה כגון פרה אדומה ודם קדשי במה, דמשום ההלכה דדכן היו מקבלין טומאה דההלכה דדכן הוא דמשקה שבעזרה דכן, ודם קדשים שחוץ לעזרה לא שייך להלכה דדכן קפ"ב,

הנה קיי"ל דדם קדשים אינו מקבל טומאה, כמבואר בפסחים ט"ז דהעיד ר' יוסף בן יעזר איש צרידה על משקין בית מטבחיא דכן, ופרש"י דהעיד על משקין של בית המטבחיים שבעזרה כגון הדם והמים שהן דכן שאינן מקבלין טומאה. ושם בהמשך הסוגיא דרשינן דאף אין הם מכשירין, דאמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן, מניין לדם קדשים שאינו מכשיר שנאמר על הארץ תשפכנו כמים, דם שנשפך כמים מכשיר, דם שאינו נשפך כמים אינו מכשיר. ומעתה יש להסתפק מה הדין של דם קדשי במה אי מקבל טומאה ואי מכשיר לקבלת טומאה.

והנה בתוספתא (קרבנות פ"ג ה"ח) איתא, דם מתיר מכשיר ומפגל בבמה גדולה דם מכשיר ומפגל בבמה קטנה. והעיר החס"ד דלכאור' ל"ג מכשיר דט"ס הוא, דהא אדרבא דם קדשים קיי"ל דאינו מכשיר דדם הנשפך כמים הוא מכשיר, וכתב דאין לומר דדוקא דם קדשי מקדש אינו מכשיר, דזיל בתר טעמא במקדש טעמא מאי לפי שאינו נשפך כמים, ה"נ בבמה בין גדולה בין קטנה אינו נשפך כמים שהרי הדם הוא המתיר ובעי זריקה ע"ג מזבח.

קפ"א. אע"ג דהגמ' הביאה דרשא זו לענין הכשר ולא לענין טומאה, הביאה הרמב"ם לענין טומאה. וביארו בזה דס"ל דעיקר הדרשא הוא על דין משקה, דדם קדשים שאינו נשפך כמים לית ליה שם משקה, וממילא אינו מקבל טומאה ואינו מכשיר.

קפ"ב. וע"ש שתירץ דכל ההלכתא הוצרכה למים.

קפ"ג. אמנם כל דבריו בשיטת הרמב"ם דהא דמשקיא בית מטבחיא דכן הוא מהלכה למשה מסיני, לפיכך י"ל דההלכתא נאמרה דוקא על דם קדשי העזרה ולא על קדשי במה, אבל פשטות הסוגיא בדף ט"ז ע"א דאינו אלא דין דרבנן, דרב סבר טומאת משקין מדרבנן ולא גזרו במשקה בית המטבחיים, וביאר רש"י שם (ד"ה ועל) דהטעם דלא גזרו הוא משום הפסד קדשים. וא"כ יש להסתפק אי אף בקדשי במה חששו להפסד הקדשים [ע' לקמן סי' כ"ה], אמנם הר"ן והרא"ש בנדרים י"ט, כ' דהטעם הוא שלא רצו להרבות טומאה בעזרה, ולדבריהם ודאי אינו שייך טעם זה בבמה.

וע"כ צריכין לדין מסוים על דם קדשים שאינו מכשיר ומקבל טומאה משום שאינו נשפך כמים, וממילא אף

קדשי במה כיון דאינם נשפכים כמים אין מכשירין ואין מקבלין טומאה קפ"ה.

סימן כ"ה

בדין הפסד קדשי במה

הנה בפרשת המילואים (שמות כ"ט, ל"ד) כתיב "ואם יותר מבשר המלאים ושרפת את הנותר באש", והעיר המש"ח (שם) אמאי לא הזכיר שלא יותירו כמו שצוה בכל הקרבנות, וכ' המש"ח לחדש דבבמה ליכא איסור להותיר ולפסול הקדשים, והא דשנינו בסוף זבחים דדין נותר נוהג בבמה, היינו דאם הותר נפסל משום נותר אך ליכא איסור להותיר, ומעתה לפי המבואר בתוס' (ע"ז ל"ד) דבימי המילואים היה למשכן דין במה אתי שפיר אמאי לא הוזכר בכתובים איסור להותיר את הקדשים, עכת"ד.

והנה בשו"ת חכם צבי (סי' קנ"א) כתב, דכמו שאסור לשחוט קרבן שלמים לאכלו בזמן תודה דממעט מיניה היום השני של אכילתו, ה"ה דאסור למעט מהשלמים את היום הראשון של אכילתו, ובחי' הגרי"ז יוסקוביץ (ח"ג סי' ד') הביא בשם בעל האמרי אמת להקשות, דבשופטים (כ', כ"ה) כתיב "ויבאו בית א-ל וגו' ויצומו ביום ההוא עד הערב ויעלו עלות ושלמים לפני ה'", ולכאור' צ"ב היאך הותר להם להקריב ביום שצמו, ומבואר לכאור' דמה שצמו ביום הראשון של זמן אכילת הקרבן אינו נחשב דמיעטו באכילת השלמים וליכא בזה איסורא, וצ"ע.

והגרי"ז יוסקוביץ (שם סי' ה') כ' לתרץ דהתם הקריבו בבמה, ובהקרבת במה ליכא איסור למעט בזמן אכילת קדשים, דהאיסור למעט בזמן אכילת קדשים הוא משום פסידא דהקדשים, אמנם בבמה דליכא איסור להותיר לא חייש רחמנא לפסידא דקדשים דידהו, וליכא איסורא למעט בזמן אכילת קדשי במה קפ"ה.

אמנם הביא שם דהיראים (מ' שס"ז) ביאר הלאו של לא תעשון ככל אשר אנחנו עשים פה, דפי' המקרא שלא לשרוף קדשים הקרבין בבמה בביאתן לארץ קודם שבאו לשילה, כי כשרים הם בבמה, ע"ש. הרי דמבואר ביראים דאיכא איסור להפסיד קדשי במה ויליף ליה מקרא דלא תעשון קפ"ה.

וע' במנ"ח (מ' רפ"ז אות ד') שמצדד לומר דב"נ שהקדיש קרבן בזה"ז להקריבו בבמה ידידה, יהיה חייב הישראל מלקות אם עושה בו מום העושהו מחוסר איבר ופוסלו להקריבה בבמה קפ"ז, הרי דנקט דאף בקדשי במה [ואפילו במת ב"נ] איכא איסור להפסידם קפ"ח, וכן מבואר מדברי הטורי אבן (מגילה דף י') דהמטיל מום בקדשי במה עובר משום מום לא יהיה בו קפ"ט.

קפד. וע' במקור"ב (ח"א סי' ב') שדן בדין דם קדשי במה, וע"ש שדייק מלשון הרמב"ם בהל' פסהמ"ק שכ' וכל דם הקדשים אינו מקבל טומאה, דאולי לשון "וכל" אתי לרבות דם קדשי במה.

קפה. ויהא בזה נפק"מ דמותר להקריב תודה בבמה בע"פ ובערב יום הכיפורים [ע' פסחים י"ג ע"ב]. וע"ש שכ' עוד לתרץ ע"פ המבואר בקרית ספר דהאיסור למעט באכילה אינו אלא מדרבנן, א"כ אתי שפיר קרא דשופטים, דעדיין לא גזרו כן.

קפו. וע"ע במקור"ב (ח"א סי' ד') שנקט בפשיטות דאיכא איסור למעט בזמן אכילת קדשי במה, ע"ש.

קפז. אך העיר דמדברי החינוך שם נראה דבזה"ז ליכא מלקות, ולכן מסיק דיש לומר דקרבן עכו"ם שאני, ע"ש. אך עכ"פ משמע מיניה דבזמן היתר במות המטיל מום בקרבן ישראל שהקדישו לבמה לוקה, ומוכח דאיכא איסור להפסיד קדשי במה.

קפח. ואפשר דהוא איסור בפנ"ע ואינו שייך להפסד קדשים.

קפט. דע"ש שהעיר על דברי הגמ' בע"ז י"ג, דאמר רבא דבזה"ז שאין בית המקדש קיים ולא קרינן תמים יהיה לרצון

להסתפק במחשב מחשבת פיגול דחוי לזמנו בבמה דקיי"ל דהקרבן נפסל^ק, אי עובר איסור בגוף המחשבה, דאיתא ברמב"ם ריש פ"ח מפסולי המוקדשין כל המחשב מחשבה שאינה נכונה בקדשים, הרי זה עובר בלא תעשה שהרי הוא אומר לא יחשב, מפי השמועה למדו שבכלל דין זה שלא יפסיד הקדשים במחשבה, שהרי זה דומה למטיל מום בקדשים, ואע"פ כן אינו לוקה שאין המחשבה מעשה, עכ"ד. הרי דמבואר ברמב"ם דיסוד האיסור משום הפסד הקדשים, וא"כ אי בבמה ליכא איסור להפסיד הקדשים לכאור' לא יהא איסור אף לחשב מחשבת פיגול ושלא לשמה, וצ"ע.

ובפי' הגרי"פ על סה"מ לרס"ג (ל"ת קע"ד, ע"מ קפ"ז) כתב על דברי הטו"א הנ"ל, דמה דפשיטא ליה לדידי מיבעיא לי טובא, דהא בבכורות י"ד מבואר דאי לאו דאית לן קרא לרבוויי, לא היה איסור להקריב בע"מ בבמה קטנה, אלא דגלי לן יתורא דקרא לרבות זובח בהמה בע"מ בבמת יחיד בשעת היתר במות דעובר בל"ת, וא"כ אכתי אין לנו אלא לאו למקריב בע"מ דגלי קרא, אבל לאו דמטיל מום בקדשי במה דלא גלי קרא מהיכי תיתי לן, וכל כמה דלא גלי קרא ודאי אית לן למימר דאין קדשי במה קטנה בכלל לאו זה, עכ"ד. והנה אי נימא דליכא איסור להפסיד קדשי במה, יש

סימן כ"ו

אי נוהג דין פשטה קדושה בכולה בקדשי במה

והנה יעוין במקד"ד (קונטרס מעניני קדשים סי' ב' סק"ג) שביאר דכל דברי הרגמ"ה הם דוקא למ"ד דאיכא דין פשטה רק בדבר שהנשמה תלויה בו, דהוא נלמד מסברא, אך לתנאי דפליגי וסברי דאף בדבר שאין הנשמה תלויה איכא דין פשטה מבואר בגמ' דילפינן ליה מקראי, ע"ש, וא"כ להני תנאים דאיכא דין פשטה מגזיה"כ אף בדבר שאין הנשמה תלויה מגזיה"כ, לכאור' ה"ה דבקדשי במה יהא נוהג דין פשטה וכל מש"כ שייך רק למ"ד דבעינן דבר שהנשמה תלויה בו.

אמנם יעוין בפרק י"ט סי' ז' שנתבאר דאף דודאי ליכא איסור לשחוט חולין בעזרה בבמה, אך אכתי יתכן דאיכא איסור להקריב חולין על מזבח דבמה, ע"ש. וא"כ יתכן דאף בקדשי במה קטנה שייכא הסברא של הרגמ"ה.

הנה בקדשי מזבח הקריבין במקדש קיי"ל^{קא} דהמקדיש איבר שהנשמה תלויה בה פשטה הקדושה בכל הבהמה וכולה קריבה. והנה בפי' רבינו גרשום בערכין דף ה' ע"א ביאר טעמא דמילתא דפשטה הקדושה בכולה, דאי הקדיש הראש לעולה אי אפשר לחלוק הראש מן הגוף דאי אפשר לשחוט הראש לשם עולה והגוף לשם חולין, דהא אין שוחטין חולין בעזרה. ומעתה לפי דברי הרגמ"ה יש להסתפק אי בקדשי במה יהא נוהג דין פשטה, כיון דלכאור' ליכא הסברא הנ"ל דאין איסור שחיטת חולין בעזרה נוהג בבמה קטנה^{קב}, והנה לפי מה שהסתפק המקד"ד [הובאו דבריו בפרק י"ט סי' ז'] דאולי אף בבמה גדולה ליכא איסור שחיטת חולין בעזרה, א"כ יש לדון דאף בקדשי במה גדולה לא יהא נוהג דין פשטה.

לית לן בה משום מטיל מום, ולכאור' קשה ממה נפשך, דאי קדשה לעתיד לבא וראוי ליקרב במקום המקדש ודאי דעובר משום הטלת מום, ואי לא קידשה והותרו הבמות הרי דראוי ליקרב בבמה ואית ביה איסור הטלת מום.

קצ. כמבואר במשנה בדף קי"ג "הזמן" ובגמ' בדף ק"כ.

קצא. כמבואר בתמורה י"א ע"ב וקידושין דף ז'.

קצב. העירני לספק זה הרה"ג רמ"ש כהן שליט"א.

פרק י"א

הכשר העובד בבמה קטנה

הנה מבואר במשנה בדף קי"ג דבבמה קטנה ליכא דין כיהון וזר כשר להקריב בה, ובגמ' בדף ט"ז ע"א מבואר כפשוטו דטמא ובעל מום פסולין להקריב בבמה, ויושב כשר, ובדין אונן איכא ספק בגמ' התם, ובפרק זה יתבארו דיני המקריב בבמה.

סימן א'

בגדר היתר הקרבת זר בבמה

והנר' לבאר דפליגי רש"י ותוס' בגדר היתר זר בבמה*, דהנה יש לחקור בעיקר הא דאין זר עובד עבודה במקדש, אי יסודו דזר הופקע מלעבוד עבודת מקדש, דעצם העבודה לא שייכא בזר, או דנימא דאין הזר מופקע מעצם העבודה, אלא מקום המקדש מחייב שהעבודה בו תיעשה ע"י עובד שאית ביה מעלה דכהונה, כיון דהוי מקום המקדש, ולכן זר דלית ליה מעלה זו מופקע מלעבוד במקום המקדש.

והנפיק"מ בזה בגדר היתר זר בבמה, דאי נימא דזר מופקע מעצם עבודת הקרבנות, הרי דבבמה נתחדש היתר מיוחד לזר דיכול לעבוד עבודת קדשים, אבל אי נימא דאין זר מופקע מעצם העבודה אלא דמקום המקדש מחייב מעלת כהונה לעבודה, הרי דבבמה דאין המקום מקודש לא בעינן מעלת כהונה וממילא מותר זר לעבוד בבמה ואינו היתר מיוחד שנתחדש בבמה.

ומעתה י"ל דרש"י ס"ל דזר אינו מופקע מעצם העבודה, ולכן לא מיקרי שהותר איסור זר בבמה, דמקום הבמה אין מחייב עבודת כהונה כיון דאינו מקודש, ואילו לדעת תוס' זר מופקע מעצם העבודה, ולכן שפיר נחשב שהותר איסור זר בבמה.

ונר' דאיכא עוד נפק"מ בחקירה זו, לענין הקרבה ע"פ

תנן בדף קי"ג, מה בין במת יחיד לבמת ציבור סמיכה ושחיטת צפון וכו', וכיהון, ובגמ' בדף קי"ט ע"ב ילפינן ליה מקרא דכתיב וזרק הכהן, ופרש"י שם דדרשינן ליה בתו"כ כהן זריקת כהן פתח אהל מועד ואין זריקת כהן בבמה אלא אף הזרים והעבדים.

והנה בדף ט"ז ע"ב רצו ללמוד דאונן פסול להקרבה במקדש במה מצינו מזר ובעל מום, ופרכינן מה לצד השוה שבהן שכן לא הותרו מכללן [תאמר באונן שהותר אצל כה"ג], והקשה רש"י שם (ד"ה שם) דבזר משכחת לה דהותר שם זרות בבמה, ותיירץ רש"י דאין זה הותר מכללו שהרי לא נאסר שם מעולם אבל אונן הותר מכללו שהרי נאסר במקדש אצל כהן הדיוט.

ותוס' שם (ד"ה שכן) הקשו על דברי רש"י דבגמ' במנחות כ"ה קרי לעזר יוצא הותר מכללו בבמה, ותיירצו דועוד י"ל דאפילו מיקרי הותר מכללו מ"מ פרכינן הכא שפיר שכן לא הותרו מכללן במקום שנאסרו, ע"ש. ומבואר דפליגי רש"י ותוס' אי זר מיקרי הותר מכללו בבמה, דלדעת רש"י לא מיקרי הותר מכללו כיון דלא נאסר זר בבמה מעולם, ולדעת תוס' יכול זר ליקרות הותר מכללו אך אכתי אינו דומה לאונן כיון דלא הותר מכללו במקום שנאסר, וצ"ב שורש פלוגתת רש"י ותוס'.

א. ונתעוררתי ליסוד הדברים מדברי הדבר אברהם ח"ג סי' א' [ע' לקמן סימן ה' שהובאו דבריו בארוכה].

נביא, דאי הנביא יאמר להקריב בשעת איסור במות, ולא יפרש אי תיעשה העבודה דוקא ע"י כהן או אף ע"י זר, האם העבודה תהיה מותרת ע"י זר. דלדעת רש"י י"ל בפשיטות דתותר ההקרבה אף ע"י זר כיון דאין מקריב במקום המקודש מהיכ"ת דניבעי כהן בעבודה, ולדעת תוס' י"ל דבעינן היתר מיוחד לעבודת זר, כיון דזר מופקע מעצם העבודה.

ובתמורה כ"ח ע"ב איתא, אמר רבי אבא בר כהנא, שמנה דברים התירו באותו לילה [בקרבתו של גדעון] חוץ, ולילה, וזרות, וכלי שרת, [וכלי אשירה], ועצי אשירה, ומוקצה, ונעבד. ולכאור' דברי הגמ' צ"ע, דמבואר דהוצרכו להתיר איסור זרות בקרבנו של גדעון², והרי גדעון הקריב בחוץ הקרבת במה, וא"כ כיון דהותר איסור חוץ ע"י נבואה, תו לא בעינן להתיר איסור זרות³.

ולדעת התוס' י"ל דכיון דזר מופקע מעיקר ההקרבה, ובבמה איכא היתר מיוחד דהותר איסור זר בבמה, אף במקום דאיכא הוראת נביא בעינן להתיר מיוחד שזר יוכל להקריב, ובלא זה אע"ג דמקריב בחוץ ניבעי כהן, אבל לדעת רש"י דזר אינו מופקע מעצם העבודה והא דבעינן כהן הוא מחמת דקדושת המקום מחייבת מעלה דכהונה, א"כ בהקרבה זו דהוי בחוץ ע"פ נביא לכאור' לא בעינן היתר מיוחד להקרבת זר, וצ"ע⁴.

והנה במנחות ו' ע"ב איכא ס"ד בגמ' דקמיצת זר חשיבא דבר שיש לו הכשר במקום אחר, כיון דאית לה הכשירא בבמה ע"י זר [אלא דמסקינן דמבמה לא ילפינן], ופרש"י דזר אית ליה הכשר בבמה קודם שנתקדש אהרן שהעבודה בכורות ע"כ⁵.

ותוס' העירו דמשמע מרש"י דאחר שנבדל אהרן אין זר כשר בבמה, ואי אפשר לומר כן דבזבחים דרשינן איש להכשיר זר, ועוד מצינו בשאול ושמואל שהקריבו בבמה, ע"ש. ובדעת רש"י צריכים לומר דאע"ג דהותר זר אין ללמוד מיניה, דלא מיקרי דאית ליה הכשר במק"א, ורק מקודם שנבדל אהרן אפשר ללמוד, וצ"ב החילוק.

ויעוין בחי' המיוחדים לרשב"א (שם) שכתב לבאר שיטת רש"י בזה"ל, דלכך לא פרש"י בבמה דשעת היתר הבמות, משום דכיון דהוי במה גדולה בשעת היתר הבמות אית לן למימר דהאי דשרי זר בבמה קטנה הוי משום דלא חשיבא עבודה דבמה קטנה עבודה, כיון דבמה גדולה קיימת ואין ראוי ללמוד משם לומר שזר כשר בעבודה דאיכא למימר לאו עבודה היא כמו בשחיטה דלאו עבודה היא, כ"ש שיש לנו לומר בזו דלאו עבודה היא כי אם אותה שנעשית בבמה גדולה כל זמן שהיא קיימת, הלכך פירש דר"ל מבמה דלא היתה עדיין במה באותה זמן שום במה אחרת, א"כ הויא חשובה עבודה ע"כ.

ומבואר בדבריו כנ"ל דודאי אף רש"י מודה דאף אחר שנבדל אהרן זר כשר בבמה, אלא דסובר רש"י דאין להחשיב קמיצת זר כדבר שיש לו הכשר בבמה. מהא דאחר שנבדל אהרן הותר זר.

והנר' ביאור דבריו, בהקדם מה דיש להסתפק בגדר הכשירא דזר בבמה, אי יסודו מחמת דעבודה בבמה לא מיקרי עבודה ולכן כשירה בזר, נכמו שחיטה דלאו עבודה וכשירה בזר, או דילמא עבודה בבמה חשיבא

ב. וע' ברש"י בדף ט"ז ע"א (ד"ה מה) שביאר דקראי מוכחי דזר כשר בבמה קטנה "בגדעון ומנוח ושמואל שהקריבו בבמה", ומבואר דרש"י ס"ל דהא דגדעון היה כשר להקריב הוא משום דזר כשר בבמה ולא בעינן לכך היתר מיוחד, ואתי שפיר לשיטתו דכיון דגדעון הקריב מחוץ למקום המקדש לא בעינן כהונה, אך צ"ע מדברי הגמ' כנ"ל, [וע' בקר"א בדף ק"כ שעמד בזה], וצ"ע.

ג. וכבר עמד בזה בפירושים וחידושים לבעל הגידולי טהרה שם.

ד. וע"ע במקד"ד (סוף סי' כ"ז) ובדבר אברהם (ח"ג סי' א' ענף ב' בהג"ה), וע' מה שכתבנו בפרק כ"א.

ה. וכע"ז ברש"י זבחים ס"ח ע"ב [נוסחא כת"ן], ונילף מבמה שהרי הזר כשר בבמה דעבודתה בכורות, [והיינו קודם שנבדל אהרן].

עבודה גמורה, והא דזר הוכשר בבמה כיון דדין כיהון לא נאמר בבמה והוכשרה עבודת במה ע"י זר¹.

והנפק"מ בזה, דאי נימא דעבודה בבמה לא מיקרי עבודה א"כ לא מצינו דעבודת קמיצה הוכשרה בזר, וכמו דאמרו שם בגמ' דאין ללמוד מהא דשחיטה הוכשרה בזר, דכיון דשחיטה לאו עבודה היא לא מיקרי אית ליה הכשירא במק"א, א"כ ה"ה דאין ללמוד מבמה דלאו עבודה היא, אבל אי נימא דעבודת במה חשיבא עבודה ואעפ"כ הוכשרה בזר, שפיר מיקרי עבודת זר דבר דאית ליה הכשירא במק"א.

ודברי החי' המיוחסים לרשב"א מתבארין, דיש בזה חילוק בין זמן גלגל ונו"ג דהיתה במה קטנה ובמה גדולה, לזמן שקודם הקמת המשכן דלא היתה רק במה קטנה, דבזמן דאיכא במה גדולה ואיכא ב' דיני הקרבה, הקרבה בבמה גדולה דבעי כהונה והקרבה בבמה קטנה דכשירה בזר, י"ל דהתורת הקרבה הגמורה היא בבמה גדולה, ובבמה קטנה הוכשרה הקרבה אע"ג דלא חשיבא עבודה ולכן כשירה בזר, כיון דלית לה חשיבות עבודה, משא"כ בזמן שקודם הקמת המשכן קודם שהובדל אהרן דלא היתה במה גדולה, והיתה נוהגת תורת הקרבה אחת, הרי דעיקר ההקרבה היתה בבמה קטנה וחשיבא עבודה, ולכן כ' רש"י דרצו ללמוד מהקרבת במה קודם שנבדל אהרן, דחשיבא עבודה ואעפ"כ הוכשרה העבודה ע"י זר, דאית ליה לזר הכשר במק"א, משא"כ אחר הקמת המשכן הא דהוכשרה העבודה ע"י זר הוי מחמת דלא חשיבא עבודה, ודמי להכשר זר בשחיטה, ולהכי לא שייך להביא משם דאית ליה לזר הכשר במק"א, דלא מיקרי אית ליה הכשירא במק"א.

אמנם לכאור' יש להעיר על דבריו מהא דחזינן בגמ' ברך ט"ז ע"א דפשיטא לגמ' דטמא ובע"מ פסולין

להקריב בבמה, והרי ליכא מקרא מפורש האוסרין בבמה, וברש"י (ט"ז ע"א ד"ה ויושב, וק"כ ע"א ד"ה ומומין) מבואר דטעם איסורין כיון דלא משכחת היתר בבמה בהדיא, ע"ש. הרי דכל דליכא קרא המכשיר בבמה מסברא בעלמא אמרינן דכל דפסול להקריב במקדש פסול להקריב אף בבמה. והנה אי נימא דעבודה בבמה [שאחר הקמת המשכן] הוי עבודה גרועה ודמיא לשחיטה דלאו עבודה היא, הרי דדין הוא דמסברא יוכשרו כל הפסולין לעבוד בבמה כמו בשחיטה דכולהו כשירין [נדחתן בריש כל הפסולין דף ל"א ע"ב], ומהא דפשוט לרש"י מסברא דכל הפסולין אין ראויין להקריב בבמה ע"כ דהויא עבודה גמורה, ולא דמיא לשחיטה, וצ"ע.

ולבן נר' לבאר בדעת רש"י קצת באופן אחר, די"ל דס"ל לרש"י לשיטתו בזבחים ט"ז דעבודת זר לא מיקרי הותר מכללו כיון דלא נאסר שם מעולם, וכדביארנו דלדעת רש"י זר אינו מופקע מעצם ההקרבה, והא דבעינן כהן במקדש, הוי משום דמקום המקדש מחייב המעלה של כהונה בהקרבה, ואילו מקום הבמה אין מחייב המעלה של עבודת כהן, ולכן ליכא סברא דמחמת זה במקדש תיהני עבודת זר.

אמנם ס"ל לרש"י דאפשר ללמוד מבמה שקודם שהובדל אהרן, דכיון דבאותו זמן לא היתה במה גדולה הרי דבכל במה בעינן המעלה של כהונה, דדוקא בזמן דאיכא מקום הנבחר להקרבה לא בעינן למעלה של כהונה בכל במה, דהמעלה של העובד הנבחר נצרכת דוקא בבמה הנבחרת, אבל בזמן דליכא כלל במה מיוחדת [דליכא במה גדולה], הרי דבעינן עובד נבחר בכל במה ובמה ואף בבמה קטנה בעינן למעלה הכהונה, ואם אפילו הכי חזינן דזר הוכשר הרי דמיקרי דעבודת זר הוכשרה במק"א¹.

1. ע' בס' שי למורא (בכורות מ"ה) שדן בזה והביא ששמע מהג"ר מאיר שמחה זצ"ל דהוי עבודה גמורה, ע"ש.

2. והגמ' דחתה שם דמבמה לא ילפינן, וביאר בחי' המיוחסים לרשב"א דהכונה שהבכור הוא עצמו הכהן ואין ללמוד מזה לגבי זר במקדש.

סימן ב'

אי אשה כשרה להקריב בבמה

בפרשה. וביאר הפני משה כונת הירוש' דאין האשה כשרה להקריב בבמה', דאיש כל הישר בעיניו כתיב בפרשה למעט הקרבת אשה^א.

וע"ע בשטמ"ק (כריתות דף ג' ע"א בהשמטות אות י"ד) שכתב דאי המשנה שם מיירי בנשים אין למנות חיוב השוחט והמעלה בחוץ, "דכיון דאשה לאו בת העלאה היא בפתח אהל מועד מסתמא לא מחייבא עליה בחוץ, או שמא כיון דזכר כשר בבמה אשה נמי כשרה ולהכי איחייבי עלה בחוץ, ר' ברוך", עכ"ד.

וע' במקו"ב (ס' א') שהאריך בביאור דבריו, וכ' דנר' דר' ברוך מסתפק בדין אשה אי כשרה לעבוד בבמה ונפק"מ לענין חיוב חוץ באשה.

והנה בעיקר הנדון אי אשה כשרה להקריב בבמה, כבר ביארו דשורש הנדון הוא בגדר פסול אשה להקריבה במקדש דנתמעטה כהנת מקרא דבני אהרן, אי הוי משום לתא דזרות, דמבני אהרן ולא בנות אהרן ילפינן דבת

המל"מ (פ"א מהל' ק"פ ה"ג) כתב להסתפק אי אשה כשרה להקריב בבמה, האם כיון דבבמה זר כשר אף אשה כשירה להקריב, או דילמא אשה גרעה מזר, והביא דמדברי המהרי"ט (קידושין ל"ו) מבואר דאשה כשירה להקריב בבמה, ע"ש.

וכבר העירו דמפורש בתו"כ (אחרי פרשתא ו' פרק ט' הל' ז') דאשה כשרה להקריב בבמה, דז"ל התו"כ, וזרק הכהן את הדם על מזבח ה', זריקת כהן במזבח ואין זריקת כהן בבמה, אלא אף הגרים אף הנשים אף העבדים כשירים בבמה^ב.

וכן מבואר בתוספתא (קרבנות פ"ג הל' ח') אי זו היא במה קטנה בשעת היתר במות, עושה אדם במה על פתח חצרו ועל פתח גינתו מקריב עליה, הוא ובנו ובתו ועבדו ושפחתו^ג.

אמנם בירוש' מגילה (פ"א ה"א) איתא, אחד האיש ואחד האשה אמר ר' יוחנן לית כאן אשה "איש" כתיב

ח. ע' בטהרת הקדש ריש פ"ג דזבחים, [וע"ע מה שהאריך בריש פ"ב].

ט. וע' במנחת ביכורים שם, דמדברי התוספ' צ"ע על המ"ל שהסתפק אי אשה כשרה בבמה. אמנם ע' בזכר יצחק (ס' מ"ח אות ב') שביאר פשט מחודש בדברי התוספ', דלא כווננו כלל לומר שאשה מקריבה בבמה, אלא דאיכא הלכה דבבמת יחיד אין מקריבים כל קרבן, אלא רק קרבן של היחיד שבנה אותה ולא קרבן של אחר, וזה דאיתא התוספ' לחדש דאי בנה במה עבור בניו ובנותיו הסמוכין על שולחנו יכול קרבנם ליקרב בבמה זו. והוסיף להוכיח דלדעת התוספ' אשה פסולה להקריבה, דלעיל מיניה בהל' ה' איתא בתוספ' הכל כשירין להקריב בבמה אף הגרים ועבדים משוחררים, משמע דדוקא עבדים משוחררים ולא עבד שהוקש לאשה, וכן העיר הקר"א בדף קט"ו ע"ב, ע"ש, [אמנם ע' בחס"ד שם שכ' להגיה נשים ועבדים שאינם משוחררים, דגרים ועבדים משוחררים ישראל גמורין הם ומה החידוש שראוין להקריב].

י. ובצ"פ פרשת בא (י, י"א) דייק מדברי רש"י קי"ח ע"א (ד"ה זר) וקי"ט ע"ב (ד"ה וזרק), שהביא בשם התו"כ דזרים ועבדים כשרים והשמיט אשה, דמשמע דס"ל כדברי הירוש' דאשה פסולה להקריבה בבמה. וע"ש שעמד בסתירה בדברי התוספ' שמובאת בהערה לעיל, וכתב לחדש דאיכא חילוק בין במה ארעית לבמה קבועה, וע"ע בדבריו בצ"פ תנינא (דף פ"ט).

יא. וכן פירש במש"ח (הפטרת נשא), אמנם ע' בקרבן העדה שפירש דאין כונת הירוש' לפסול הקרבת אשה, אלא דקרבן של אשה אינו קרב בבמה ע"ש, וכן נקט בכתבי הגרי"ז זבחים קי"ב. אמנם צ"ב גדר הדברים אמאי יהא חילוק בין קרבן איש לאשה.

כהן חשיבא כזר להקרבה², או דילמא איכא פסול בפנ"ע של אשה להקרבה, דאשה נתמעטה מהקרבה.

והנה אי נימא דכל פסולה דאשה משום לתא דזרות, דין הוא דבבמה דזר כשר אף אשה תהא כשרה להקרבה, אך אי נימא דאיכא פסול בפנ"ע של אשה להקרבה, א"כ כמו דבע"מ וטמא פסולין בבמה ה"ה אשה, דכל דליכא דרשא להכשיר, כל הפסול במקדש פסול אף בבמה.

ואפשר שנדון זה תלוי בגיר' הגמ' בזבחים דף ד' ע"א, דאיתא התם מה לקבלה שכן פסולה בזר ואשה, והשטמ"ק מחק תיבת אשה, ולכאור' סברת השטמ"ק היא דפסול אשה לא הוי פסול בפנ"ע אלא בכלל פסול זרות, ואילו לפי הגיר' שלפנינו נר' דפסול אשה הוי פסול בפנ"ע³, ונפק"מ לבמה כנ"ל⁴.

והנה הרמב"ם (פ"ט מהל' ביאת מקדש ה"א) כתב, זר שעבד במקדש עבודתו פסולה וחייב מיתה בידי שמים שנאמר והזר הקרב יומת, מפי השמועה למדו שאין חיוב זה אלא לקרב לעבודה, והיכן הזהיר עליו זר לא יקרב אליכם, אי זהו זר כל שאינו מזרע אהרן הזכרים שנאמר וערכו בני אהרן, והקטירו בני אהרן, בני אהרן ולא בנות אהרן.

ומשמעות דברי הרמב"ם היא דאשה היא בכלל פסול זר כיון דאינה מבני אהרן הזכרים, ואית בה

חיוב מיתה דזר [וכן דייק המנ"ח מצוה רס"ה ומצוה ש"צ]. אמנם המל"מ בפרשת דרכים (דרך מצותיך ח"ג) כתב להסתפק בדעת הר"מ הנ"ל אי בנות אהרן שעברו והקטירו חייבות מיתה כזר ששמש או דלמא ליכא בהו אלא לאו הבא מכלל עשה ע"ש, הרי דלא ברירא ליה שכן כונת הר"מ טו.

והנה אי נימא דאיכא חיוב מיתה, לכאור' יהיה מוכח דפסול אשה לא הוי פסול בפנ"ע אלא בכלל פסול זרות ודין הוא דיקריבו בבמה, אך אי נימא דליכא מיתה באשה המקטירה, בפשטות יהיה מוכח דהוי פסול בפני עצמו.

אמנם מדברי המל"מ נראה דאפילו אי נימא דפסול אשה הוא משום לתא דזרות, אכתי שייך לומר דלא יהא חיוב מיתה על עבודת אשה, דהרי ברמב"ם מדויק דפסול אשה הוא משום לתא דזרות כדהערנו לעיל, ואף על פי כן נסתפק המל"מ בדעת הרמב"ם אי איכא חיוב מיתה על עבודת אשה כהנת. וצ"ב בגדר הדברים היאך שייך לומר דהיא פסולה משום לתא דזרות ואף על פי כן אין דינה כזר לענין חיוב מיתה.

והנראה בגדר הדברים, דבזר איכא תרתי חדא דלית ליה מעלת הכהונה ועוד דאית ביה פסול זר טו, ונראה דהחיוב מיתה הוא מחמת הפסול זרות שבו, ולא מחמת דלית ליה שם כהן, ומעתה נראה לומר דכל מה דילפינן דכהנת פסולה לעבודה, היינו דלאשה כהנת ליכא

יב. ולפי"ז לכאור' צ"ב למ"ל לגמ' בקידושין ל"ו קרא דאשה פסולה לכל עבודה בפ"ע, וכבר עמדו בזה המהר"ט שם והרדב"ז (פ"ט מביאת מקדש ה"א), וע"ש ברדב"ז שתירץ דלפי שאינן כזרים לגמרי לאכילת תרומה והמורם מן הקדשים, לכן צריך למעט אותם מכל עבודה ועבודה מארבע עבודות, ע"ש. ולכאור' ביאור הדברים הוא, דאף אי ילפינן דחשיבא כזר הו"א דרק כלפי העבודה המסוימת דאיכא דרשא חשיבא כזר.

יג. אמנם ע' בס' לימודי ה' (לר' יהודה נגאר) לימוד כ"ט שכתב לדייק מגמ' זו להיפך, דכהנת נחשבת כמו זר, דאי נימא דהוי פסול בפ"ע טפי הו"ל לגמ' לנקוט שאר פסולין כמו טמא [ובע"מ], אלא ע"כ מה דנקטו אשה זר הוי משום דחד טעמא לתרווייהו, ע"ש.

יד. וע' בס' גבורות שמונים (להגר"י ענגיל אות ו') ובכלי חמדה (פ' יתרו), שכתבו לחדש דהא דזר כשר בבמה אינו מחמת דבבמה לא בעינן כהן, אלא דבבמה הזר חשיב כהן, דכל ישראל הם ממלכת כהנים ע"ש שהאריכו בזה, ומהאי טעמא ביארו דאשה תהא פסולה בבמה כמו דכהנת פסולה במקדש.

טו. וע' בדברי אמת (לאוין דף פ"ו ע"ד) שהכריע דהוי רק לאו הבא מכלל עשה, וע"ע באתו"ד (כלל י"ט) שהביא ראיה מהגמ' בדף ד' דליכא חיוב מיתה באשה כהנת.

טז. והוכיחו כן מדברי השטמ"ק זבחים כ"ב ע"ב שכתב לחדש דבגוי ליכא פסול זר, אע"ג דודאי לית ביה מעלת הכהונה.

מעלת הכהונה של בני אהרן הזכרים, ולענין זה חשיבא כזר, אך אכתי לית בה פסול זרות, ולכן אין חייבת מיתה כדין זר".

ואע"ג דכהן מחוסר בגדים פסול לעבודה וחייב מיתה מדין זרות, שאני מחוסר בגדים דילפינן מקראי דבזמן שאין בגדיהם עליהם לית בהם כלל שם כהונה לעבודה ואית בהו פסול זרות, מה שאין כן באשה כל מה דילפינן מקראי הוא דלית לה מעלת הכהונה אך לית בה פסול זרות".

ובשעורי הגרי"ד העיר דאיכא צד נוסף, דאפשר לומר דאף אי למקדש כל פסול אשה הוא מדין זר, אכתי אשה פסולה בבמה, דאיכא מיעוט מסוים מהקרבת במה, כמבואר בירוש' דמאיש ולא אשה נתמעטה אשה מהקרבת במה^ט, ולפי"ז רצה לחדש דאפילו לשחוט קרבן בבמה אשה תפסל.

והנה בבכורות מ"ה ע"ב תנן אלו כשרין באדם ופסולין בבמה אותו ואת בנו, ובגמ' הקשו דאותו ואת בנו נוהג רק בנקבות וא"כ היכא משכחת לה באדם, דאי כהנת ובנה **"כהנת בת עבודה היא"**. וע' בס' שי למורא שם, שהביא בשם בעל האור שמח שהעיר דלפי הצד שמוכא במל"מ דנשים כשרות להקריב בבמה, א"כ מאי פריך הגמ' כהנת בת עבודה היא, דלמא אתי לאשמעינן דגם בבמה מותרים היא ובנה להקריב, וצ"ע^י, ומשמע לכאור' מגמ' זו דאשה פסולה בבמה^{כא}.

וע' במקד"ד (סי' כ' ס"ק ג') שהעיר דאי נימא דאשה פסולה להקריב בבמה, יש לחקור האם איש יכול להקריב קרבן אשה בבמה, דאפשר לומר דכל דאיהו לא מצי עביד לא מצי עביד שליח, ודוקא ככהנים מבואר בסוגיא בקידושין כ"ג דהווי שלוחי דרחמנא, אבל בבמה דעבודה בזרים ולא מצינו שעשאתם התורה שלוחים, הרי דהווי שלוחי דידן וכיון דאשה אין יכולה להקריב אין היא יכולה לעשות שליח, (וע"ע לקמיה סימן י"ב מש"כ בזה).

יז. והא דמחללת עבודה, ע' בתוס' קידושין ל"ו (ד"ה הקבלות) דהקשו אמאי איצטריך קרא למעוטי נשים תיפוק ליה דכולהו מ"ע שהזמן גרמא הווי שהרי אינן נוהגות אלא ביום כדכתיב ביום צותו להקריב קרבניהם, ותירצו תוס' דמ"מ איצטריך קרא למעוטינהו ולמפסל קרבן בנשים דאי לאו קרא לא הווי ידעינן שהעבודה פסולה בהן להכי איצטריך קרא למעוטי למימר דמחללי עבודה ועבודתן פסולה, ע"ש. אמנם בריטב"א שם כתב דלא שייך הכא הטעם של מ"ע שהזמן גרמא ע"ש סברתו, והקשו האחרונים לדעת הריטב"א מנין דאשה כהנת מחללת עבודה, ותירצו דע"כ י"ל דכיון דנתמעטו מבני אהרן ולא בנות אהרן הוי בכלל זר ומחללי עבודה מדין זר, ומבואר דלשיטת הריטב"א איכא באשה פסול זרות ולא נתמעטה רק ממעלת הכהונה.

יח. ופסול מחוסר בגדים לא שייך באשה כמו שכתבו תוס' בקידושין ל"ו ע"ב (ד"ה חוץ), ע"ש.

יט. ולכאור' מהא דבעינן קרא דאיש ולא אשה מוכח דאין פסול בפ"ע באשה לענין הקרבה, דא"כ למה לי דרשא למעטה מבמה תיפוק ליה דהוי כמו בע"מ וטמא ושאר הפסולין דבלא דרשא מיוחדת פסולין בבמה כשם שפסולין במקדש, ואולי י"ל דלא ברירא ליה לירוש' גדר המיעוט דבני אהרן ולא בנות אהרן, אי נתמעטה משום לתא דזרות או משום לתא דאשה, ולזה דרש מאיש ולא אשה דנתמעטה מבמה, וע"כ דגדר המיעוט אינו משום לתא דזרות אלא דאיכא פסול בפ"ע של אשה להקרבה.

כ. וע"ש שהביא דהאור שמח הוסיף דבגמ' שם תירצו אמרי במערבא דהמשנה חנניא היא דס"ל דאותו ואת בנו נוהג אף בזכרים, ומשכחת לה בכהן ובנו, וביאר האו"ש דמה שאמרו אמרי במערבא היינו הירושלמי לשיטתו דאשה פסולה בבמה וע"כ דמיירי בזכרים.

כא. וע' בשי למורא שם מה שהאריך לדחות הראיה, דהוי מום מחמת שאין שוה בזרעו של אהרן ומום כזה אינו פוסל בבמה וכ"כ בצ"פ (ח"ב בהשמטות דף נ"ד ע"א), ע' לקמן סימן ו'. וע' בשו"ת בית יצחק (או"ח סי' ל"ה בשולי המכתב) שכתב דשמא היה דוחק לגמ' לאוקמי בבמה, וע"ש שרצה לחדש דפסול אשה בבמה תלוי בפלוגתא רב ור' יוחנן בדף ק"כ אי עבודה בבמה כשרה בלילה, דאי אינה כשרה בבמה הו"ל מ"ע שהז"ג ואין כשרה בנשים [כמו שכתבו תוס' בקידושין שהובא לעיל]. וע"ע בשער המלך (פ"א מעבודת יוה"כ הל' ב') דפשיטא ליה דאשה כשרה בבמה, ובהגה' מעשה חושב שם האריך לתמוה על דבריו, דאשה אין ראוי להקריב בבמה מהאי טעמא דהוי מ"ע שהזמן גרמא, ע"ש.

סימן ג'

בדין לוי בבמה

בשערי תשובות למהר"ם מרוטנברג (שער שני סי' רי"ח) כתוב שנשאל במאי דתנן בזבחים קי"ג דזר כשר להקריב בבמת יחיד, ובמדרש שוחר טוב (שמואל פרק י"ח^כ) אמרינן ג' עבירות נעשו בעולתו של שמואל היא ועורה^כ ומחוסר זמן ולוי היה, אלמא זר פסול, ותיירץ המהר"ם דנ"ל דזר כשר אבל לוי פסול הוא דדרשינן בפ"ב דערכין (י"א ע"ב) ולא ימותו גם הם גם אתם, אתם בשלהם והם בשלכם במיתה, הם בשלהם אינו במיתה אלא באזהרה, וכיון דאיתקיש כהנים ולוים להדדי כי היכי דכהנים לא אשכחן דאיתתרי לעשות עבודת הלויים אפילו בבמה, ה"נ לויים לא הותר להם עבודת כהנים, ודוקא זר מכשרינן בכהונה אבל לויים לא יעשו אלא עבודה המסורה להם, ולהכי נקט גבי גדעון זר ולגבי שמואל נקט לוי, עכ"ד.

הרי דמבואר מדברי המהר"ם מרוטנברג חידוש נפלא, דאע"ג דזר כשר לעבוד בבמה לוי פסול וגרע לוי מזר, ולכן איכא חידוש מיוחד בעולתו של שמואל דהותרה שם עבודת לוי.

וע' ברש"י בדף ט"ז ע"א (ד"ה ה"ג מה) ותוס' מנחות ו' ע"ב (ד"ה וכי תימא) שהביאו ראייה דזר כשר להקריב בבמה בשעת היתר במות מהא דחזינן דשמואל הקריב בבמה, ומוכח דסברי דאע"ג דשמואל היה לוי היה כשר להקריב בבמה דאף לוי בכלל היתר זר בבמה.

והגרי"פ^כ האריך לתמוה על דברי המהר"ם מרוטנברג, והעיר דלכאור' דבריו נסתרים מדברי הגמ' בדף קי"ח ע"א, דדרשינן שם דלר' יהודה "איש" אתא להכשיר את הזר, ופריך זר מוזק הכהן את הדם על מזבח ה' נפקא, ומשני מהו דתימא ליבעי קדוש בכורות כמעיקרא קמ"ל. והשתא אי נימא דלוי פסול להקריב בבמה מאי

פריך, נימא דאיצטריך קרא דאיש להכשיר את הזר כדי להכשיר גם את הלוי להקריב בבמה, דאי מקרא דוזק את הכהן וגו' לא הוי מכשירים אלא זר גמור דהיינו ישראל אבל לוי פסול, קמ"ל רבויא לרבות אף הלויים, וצ"ע.

ועוד העיר שם מדברי הגמ' בדף ס"ח ע"ב דאיתא שם, אמר רב שמאל ולילה אין מטמאין בבית הבליעה, זר וסכין מטמאין בבית הבליעה. ופרכינן מאי שנא שמאל דאית ליה הכשירה ביוה"כ, ולילה אית ליה הכשירה באיברים ופדרים, זר נמי אית ליה הכשירה בשחיטה, ומשני שחיטה לאו עבודה היא. ופריך ונילף מבמה שהזר כשר בה, ומשני מבמה לא יליף. ורבי יוחנן אמר זר אין מטמא אבית הבליעה, ופרש"י משום דיליף מבמה, ע"ש. ואמרינן עלה תא שמע, זה הכלל כל שהיה פסולו בקודש אינו מטמא בגדים אבית הבליעה, בשלמא לרבי יוחנן כל לאיתויי זר, אלא לרב לאיתויי מאי, וליטעמיך, שלא היה פסולו בקודש לאיתויי מאי, אלא וכו'. והשתא אי איתא דלוי פסול בבמה מאי פרכינן לר' יוחנן ולטעמיך שלא היה פסולו בקדש לאיתויי מאי, הרי לר' יוחנן ודאי אתיא הברייתא שפיר, דהא כיון דטעמא דר' יוחנן דמליקת זר אין מטמאה בבית הבליעה מחמת שזר כשר בבמה כדפרש"י, א"כ היינו דוקא זר גמור, אבל מליקת לוי דפסול בבמה גם לר' יוחנן מטמאה בבית הבליעה, ולדידיה שפיר קס"ד דהא דקתני דלא היה פסולו בקדש מטמא בבית הבליעה, אתי לאיתויי מליקת לוי דמודה ר' יוחנן דמטמא בבית הבליעה, וצ"ע.

ואשר יראה בזה, די"ל דאף לדעת המהר"ם מרוטנברג לוי כשר להקרבה בבמה, דכיון דליכא דין כהונה בבמה וזר כשר אף לוי כשר להקרבת במה, וליכא גריעותא בגברא לוי להקרבה יותר מאשר זר. אלא דחידוש

כב. וכן הוא בירושלמי מגילה פ"א ריש הל' י"ב [וע' בפ"י הקה"ע שם], וביקרא רבה פכ"ב (וע' ברש"ש שם אות ט'), ובילקוט אחרי מות רמז תקע"ט.

כג. דהיינו שהעלה אותה כליל ולא הפשיט את עורה.

כד. הודפס בסה"ז קרית ארבע.

ולפי"ז אתי שפיר הא דלא דרשו בגמ' בדף קי"ח מאיש להכשיר לוי, דלעולם לוי כשר להקריבה, ורק אית ביה דין מסוים שאסור בהקריבה, והא לא שייך לרבות מאיש.

ועוד מבואר לפי"ז דלר' יוחנן דמליקת זר אין מטמא בבית הבליעה ה"ה דמליקת לוי אין מטמאה, דכיון דהקריבה לוי הויא הקריבה כשרה, מוציאה היא מידי טומאת נבילה, וחידושו של מהר"ם הוא רק לענין איסורא דהגברא, ולא לענין הכשר ההקריבה כנ"ל.

המהר"ם דאע"ג דעבודת לוי כשרה בבמה, אית ליה איסור לעשות העבודה בבמה, דכשם שלא הותר לכהנים לעשות עבודת לויים לא הותר ללויים לעשות עבודת כהנים, כדילפינן מלא ימותו גם הם גם אתם, והוא דין מיוחד דלכהן וללוי נמסרה העבודה המוטלת עליהם ואין להם להחליף ולעשות עבודת אחרים, ולכן ס"ל למהר"ם דאפילו בבמה שהותר לזר להקריב, כיון דעבודת הקריבה היא עבודה המסורה במקדש לכהנים, דין הוא דלויים יאסרו לעשות עבודה זו אפילו בבמה, כיון דחשיבא עבודת כהנים, אך ודאי גם לדבריו אי עבר הלוי והקריב עבודתו כשרה.

סימן ד'

אי קטן כשר להקריב בבמה

לאשמעינן דבנו מקריב בבמתו, דמאי חידוש איכא בהקריבת בנו, ולכאור' ע"כ הכונה בבנו קטן ואתי לאשמעינן דהקריבת קטן כשירה בבמה^כ, וצ"ב אמאי יתכשר קטן בבמה ואמאי לית ביה פסול דאיש ולא קטן ופסול מתעסק.

וחנה לגבי פסול מתעסק, ע' במקור"ב שם דהגאון ר' שמואל אביגדור פיבלזון [גאב"ד דפלוניא] רצה לחדש דמתעסק כשר בבמה, והוכיח כן דהא המקור דמתעסק פסול הוא מקרא דושחט את בן הבקר לפני ה', וכיון דכתיב גביה לפני ה' י"ל דדרשינן לפני ה' ולא בבמה, ואין מקור למתעסק בבמה^כ. ויש להוסיף על דבריו דברש"י בדף ל"ב מבואר דהא דאמרינן בגמ' דגבי סמיכה כתיב לפני ה' הוא מהא דכתיב בהאי קרא לפני ה' בשחיטה ותיכף לסמיכה שחיטה, ומינה ילפינן בדף קי"ט ע"ב דאין סמיכה בבמה כיון דכתיב ביה לפני ה'.

הנה קיי"ל דקטן פסול להקריב במקדש, ומצינו תרי טעמי לפסול עבודת קטן במקדש, בגמ' בחולין כ"ד ע"ב דרשינן מקרא דאיש מזרעך לדורותם דקטן פסול לעבודה עד שיביא ב' שערות, ובתוס' בחולין דף י"ב ע"ב (ר"ה קטן) מבואר דכיון דאין לקטן מחשבה הרי דאית ביה פסול מתעסק בקדשים הנלמד שם בדף י"ג מקרא דושחט את בן הבקר, ומקרא דלרצונכם תזבחוהו^כ.

ומעתה יש לדון מה דין קטן בבמה, אי עבודתו בבמה כשירה או פסולה, וכפשוטו דמי לכל הפסולין כבע"מ וטמא, דבלא גילוי מיוחד להכשיר בבמה דינם שפסולין להקריבה בבמה כמו במקדש.

אמנם יעוין בתוספתא (קרבנות פ"ג הל' ח') אי זו היא במה קטנה בשעת היתר במות עושה אדם במה על פתח חצרו ועל פתח גינתו מקריב עליה, הוא ובנו ובתו ועבדו ושפחתו. והנה לכאור' צ"ב מה אתי התוספ'

כה. ושם בסוגיא מיבעי אי אית ליה לקטן מחשבה ומסקינן דמחשבה גרידא לית ליה, ע"ש.

כו. וכן דייק במקור ברוך (סי' א'), וביריעות שלמה (ריש הל' בית הבחירה), וע"ש שכתבו דלפי ביאור הזכר יצחק בתוספתא (הובא לעיל בסימן ב') ניחא, דהוא חידוש דאיכא הלכה דרק קרבנות של בעל הבמה קריבין, ולפי דבריו אפשר לומר דקמ"ל התוספ' דאף קרבנות של בנו ובתו קריבין בבמה שבנה עבור כל משפחתו, ולא מיירי כלל שקטן הוא המקריב.

כז. ונראה דהדין לכתחילה שלא יהא מתעסק נוהג אף בבמה מקרא דלרצונכם, אך ליכא מקור לעיכובא כיון דקרא דושחט את בן הבקר לא קאי על במה.

ולא בבמה, וא"כ י"ל דהוא הדין לענין מתעסק דילפינן מהאי קרא כ"ח.

אמנם יעוין באו"ש (פ"א מהל' שבת ד"ה ודע) שכתב בתוה"ד בפשיטות דמתעסק בקדשים פסול אף בבמה, וכן האריך להוכיח המקו"ב שם, ולדבריהם תיקשי דברי התוספ'.

ונר' דיש ליישב ע"פ מה דיסדו המנחת ברוך (סימן ג') והאחיעזר (ח"ב יו"ד סי' ד'), דפסול מתעסק הוא רק פסול בשחיטה ולא בשאר עבודות כ"ט, וא"כ י"ל דהתוספ' מיירי דבנו ובתו הקטנים עשו שאר עבודות והשחיטה נעשתה ע"י גדול. ועוד אפשר לומר ע"פ מה שיסד החזו"א^ל (ובחים ס' כ') דהיכא דגדול עומד על גביו ליכא פסול מתעסק.

והנה כל זה הוא לגבי פסול מתעסק, אך אכתי יש לדון מחמת הפסול דאיש ולא קטן דלכאו' מהאי טעמא יש לפסול קטן בבמה.

והנראה בזה, דהנה התפארת ישראל (בפתיחה לקדשים חומר

לקודש פ"א) הקשה אמאי קטן שעבד מחלל עבודה והרי בקדשים בעינן שנה הכתוב לעכב, והיאך פסלינן ליה מקרא דאיש מזרעך, ותירץ שם דפסול הגוף של הכהן לא בעינן שישנה עליו הכתוב לעכב, דמדגופו פסול הו"ל זר^ל.

הרי דלמדנו מדבריו דהא דקטן נתמעט מעבודת מקדש, איו הכונה דאיכא פסול בפ"ע של קטן להקרבה, אלא דנתמעט קטן מלהיות כהן הנבחר לעבודה דכל שלא הביא ב' שערות לא נבחר לכהונה, וממילא הוא מחלל עבודה מדין זר, וא"כ לפי"ז י"ל דבבמה דזר כשר בה אין לפסול קטן לעבודה^ל.

אמנם לכאו' איכא עוד טעם לפסול קטן בבמה, דהנה נתבאר לקמיה סימן י"ב בשם האחרונים דבבמה דליכא כיהון, הרי דלא הוי העובד שלוחא דרחמנא, והא דמהניא עבודתו לבעל הקרבן הוא מדין שלוחי דידן, וא"כ לכאו' לא שייך שהקטן יהא כשר להקריב כיון דליכא שליחות לקטן^ל.

כח. והא דלא ממעטינן שחיטה בבמה מהאי קרא, כבר הקשו התוס' שם בדף ל"ב (ד"ה מאי שנא) ותירץ הר"ש בתו"כ דאי אפשר בלא שחיטה, ע' מה שהארכונו בביאור דבריו לעיל פרק י' סימן ב', וע' מקו"ב שם מה שהאריך בדברי התוס'.

כט. וע"ש שכתבו לישב בזה למה לי קרא לפסול קטן לעבודה תיפוק ליה דעבודת קטן נפסלת משום דהוי מתעסק.

ל. וע"ש שהאריך להוכיח דמתעסק פסול בכל הד' עבודות, וכן נקט הגרמ"ש שם, ובחי' הגר"ח על הש"ס (חולין שם), והוכיחו כן מדברי המלחמות בר"ה כ"ח, ע"ש.

לא. וע' בהגהות תפארת יעקב שם, שביאר דהא דלא בעינן שנה הכתוב לעכב בקטן, הוי משום דדרשינן מלשון הכתוב איש מזרעך וכו' אשר יהיה בו מום לא יקרב וכו' דדוקא איש פסול רק כשהי' בו מום, מה שאין כן קטן גם אין בו מום פסול דומיא דגדול שיש בו מום.

לב. והנה בבכורות דף ד' ע"ב, פליגי ר' יוחנן ור"ל אי קדשו בכורות במדבר, ואיתביה ר' יוחנן לר"ל מהא דתנן עד שלא הוקם המשכן היו במות מותרות ועבודה בבכורות, ומשני אמר ליה באותן שיצאו ממצרים, הכי נמי מסתברא, דאי לא תימא הכי, בן שנה בר מיעבד עבודה הוא. ופי' רגמ"ה "וכי בר שנה בר מיעבד עבודה בבמה הוא". והעיר המקו"ב דמהא דלא הקשו בפשיטות דהוי קטן ופסול לעבודה משמע דקטן כשר להקריב בבמה וכל החסרון מחמת שבמציאות אינו בר מיעבד עבודה, אמנם לכאו' אינו מוכח דיתכן דהגמ' נקטה את הדבר הפשוט יותר דאין שייך במציאות שכן שנה יעבוד.

לג. וכע"ז העיר החס"ד (קרבנות פי"ג ה"ה) לענין הקרבת גוי, דאין גוי מקריב עבור ישראל בבמה דאין שליחות לגוי, ולא נפיק הנודר ידי חובה, ע"ש. ובהגהות תפארת יעקב [על התפארת ישראל הנ"ל], העיר דלכאו' צ"ב למה לי קרא לפסול קטן לעבודה במקדש תיפוק ליה דקטן אינו נעשה שליח, ואפילו אי נימא דשלוחי דרחמנא נינהו היינו דהעבודה המוטלת על ישראל הטיל הקב"ה על הכהנים, וקטן הוא פטור מכל המצוות וגם לאו בר כונה הוא, אמנם העירני הרה"ג רא"ד שליט"א דמשכחת לה בקרבן של קטן עצמו [כגון במופלא הסמוך לאיש שהקדיש קרבן].

סימן ה'

בד"ץ טמא המקריב בבמה

א. אי טמא פסול לעבוד בבמה

וכו', וה"ה טמאין ושאר פסולין. וצ"ב היאך תתפרש לפי דבריהם סוגית הגמ' בדף ט"ז, וצ"ע.

ב. בדברי האחרונים דאיכא פלוגתא תנאים

בד"ץ טמא בבמה

הנה במשנה בדף קי"ב ע"ב מבואר דעבודה שאינה עבודה תמה, דיש אחריה עוד עבודה, אין חייבין עליה משום זרות ולא משום טומאה, ופרש"י שם דגבי זר דרשינן ביומא עבודה תמה ולא עבודה שיש אחריה עבודה, וטמא ילפינן מזר, "דאזהרת זרות ושימוש בטומאה מחד קרא נפקי מוינזרו ולא יחללו, בכל הזבחים תנינא מאי דמחייב אזורות מחייב אשימוש בטומאה". למדנו מרש"י דכיון דאזהרת זרות וטומאה כתיבי בחד קרא דוינזרו ולא יחללו, מקשינן דיניהם אהדדי, לחייב מיתה רק על עבודת מתנה ל"ה.

והעיר הדבר אברהם (ח"ג סי' א') דלפי דברי רש"י הנ"ל, לכאור' י"ל דאף לענין עבודה בבמה יש להקיש טמא לזר, וכשם שזר אינו מוזהר על עבודת במה אף טמא לא יהא מוזהר על עבודת במה, וצ"ב אמאי בסוגיא בדף ט"ז מבואר דאין טמא כשר בבמה.

וכתב הדב"א לתרץ דיש לומר דהדין של טמא בבמה, מיתלא תלי בב' דרכים בסוגיא שם מנין למדים דזר מחלל עבודה במקדש. דהנה שם בסוגיא בעו מנין דזר מחלל עבודה, ואיתא שם דתנא דלוי יליף ליה מקרא ד"וינזרו מקדשי בני ישראל ולא יחללו", דדרשינן וינזרו מקדשי [דיתרחקו בטומאה, רש"י], בני ישראל ולא יחללו,

בגמ' בדף ט"ז ע"א רצו ללמוד דזר מחלל עבודה בבנין אב מבע"מ וטמא דמחללי עבודה, ופרכינן דמה לבע"מ וטמא דהצד השוה שבהן שלא הותרו בבמה, ע"ש. וכתבו תוס' בדף כ"ח ע"ב (ד"ה מסתברא) דמבואר בסוגיא זו דטמא לא הותר לשמש בבמה ל"ה.

והנה בדף קי"ג ע"א תנן, ומה בין במת יחיד לבמת ציבור וכו' אבל הזמן והנותר והטמא שוין בזה ובזה. ופירש הרמב"ם (שם), ומה שאמר הטמא ענינו שאין מקריב טמא אע"פ שהוא זר וכו' וכן פירש הגמרא. הרי דהרמב"ם מפרש דנכלל במשנה הדין שאין טמא משמש בבמה.

אמנם יעוין בתוי"ט שם, שהעיר דרש"י פירש דהמשנה שם מיירי לענין אכילה בטומאה ולא לענין המקריב, והעיר על מה שכתב הרמב"ם דכן פירש בגמ' דלא נמצא כן בגמרא שבידינו. ובברכת הזבח בדף ט"ז תמה על דבריו דכונת הרמב"ם לגמ' בדף ט"ז, שהובאה לעיל, דבע"מ וטמא לא הותרו בבמה.

וע"ע במשנה למלך (פ"א מהל' ק"פ ה"ג) שכתב דלכאור' היה נראה דבבמה קטנה דהזר מקריב הוא הדין טמא, אך הרמב"ם בפ' נקט דאינו מקריב ע"ש, ובגליון רעק"א העיר מדברי הגמ' והתוס' הנ"ל, וצ"ע.

וע' בחי' הר"א (תלמיד הרמב"ן) נדה מ' ע"ב, שכתב דבזמן היתר במות זר הוי דבר שהכשרו כן ואפילו לכתחילה

לד. וע' בתוספות ומנחת ביכורים על התוספ' פ"ז דקרבנות ה"ו.

לה. ובסנה' פ"ג ע"א (ד"ה ולא משום טומאה) כתב בזה"ל, דזרות ושימוש בטומאה מחד קרא נפקי אזהרה דידהו בפרק כל הזבחים תנינא בשחיטת קדשים (זבחים ט"ו, ע"ב) וינזרו מקדשי בני ישראל ולא יחללו דהיינו טומאה, כדכתיב בתריה אמור אליהם לדורותיכם וגו' וזר נמי מיניה דרשינן מדאיצטריך קרא למיכתב בני ישראל למעוטי מאי אי למעוטי קדשי נכרים וקדשי נשים, וכי בטומאה קריב, והא אמרינן התם דלא אלא הכי קאמר בני ישראל נמי שהם זרים לא יעבדו שלא יחללו, וכיון דזרות וטומאה מחד קרא נפקי מאן דמחייב אזורות מחייב נמי אטומאה, [וכן מבואר ביד רמה וחי הר"ן שם]. וע' בערוך לנר שם שהעיר דלפי"ד צ"ב מנין לתנא דבי ר' ישמעאל דאין חייבין על עבודה שיש אחריה עבודה, וצ"ע.

דהעבודה מסורה לכהנים, וזר מופקע מעבודה המסורה לכהן.

וביאר שם דבזה פליגי ב' השיטות, דלתנא דלוי ילפינן אזהרת זר מקרא דוינזרו מקדשי בני ישראל ולא יחללו, הרי דגדר האזהרה דזר מוזהר להתרחק מקדשים, דהוא מופקע מהעבודה, אך לתנא דבי ר' ישמעאל דילפינן אזהרת זר מקרא ד"וזר לא יקרב אליכם", הרי דעיקר הילפותא דזר מוזהר בעבודה המסורה לכהנים.

והנפק"מ בזה היא בגדר היתר זר בבמה, דלתנא דלוי דזר מופקע מעצם הקדשים, הרי דבבמה נתחדש היתר מיוחד לזר דיכול לעבוד עבודת קדשים, אבל לתנא דבי ר' ישמעאל דזר מופקע מעבודה המסורה לכהנים, הרי דבבמה לא נתחדש היתר מיוחד, רק בבמה לא נתחדשה פרשת כהונה, ואין העבודה מסורה לכהנים, וממילא מותר זר לעבוד בבמה.

ולפי"ז הוסיף לבאר, דלתנא דלוי דאיכא היתר מיוחד לזר בבמה, הרי דשפיר ילפינן מיניה טמא בהיקש דגם עליו איכא היתר מיוחד לעבוד בבמה, אבל לתנא דבי ר' ישמעאל דהא דזר מקריב בבמה אינו היתר מיוחד, אלא דכל הדין הוא דהעבודה בבמה אינה מסורה לכהנים, הרי דלא שייך ללמוד מיניה שטמא יהא כשר להקריב בבמה^ל, כיון דטמא מופקע בעצמותו מהקרבה, ואינו דומה לזר דאינו מופקע מהקרבה.

ג. אי איכא אזהרה לזר שלא לעבוד בטומאה בבמה

והנה ביבמות ל"ב ע"ב איתא, בעל מום ששימש בטומאה רב חייא אמר חייב שתים, והעירו תוס' שם (ד"ה

דהיינו דרישא דקרא בא להזהיר מלעבוד בטומאה, וסוף הפס' מזהיר שלא יעבדו בני ישראל במקדש, ולא יחללו הא אי עבדו חיללו העבודה. ולתנא דבי ר' ישמעאל רצו ללמוד דזר מחלל עבודה בבנין אב מבע"מ וטמא, וע"ז הקשו מה לצד השווה שלא הותרו בבמה, ומסקו דילפינן בצד השווה מאונן [או יושב] וחד מהנך, ע"ש. ובגמ' שם הקשו לתנא דבי ר' ישמעאל מנין דזר מוזהר שלא לעבוד במקדש, דאי נלמד מקרא דוינזרו הרי דכתיב ביה חילול עבודה [כדיליף תנא דלוי ולמ"ל בנין אב], ומשני הגמ' דיליף ליה מקרא דוזר לא יקרב אליכם.

ומעתה יש לומר דכל דברי רש"י (בדף ק"ב) הם רק לפי מה דתני לוי דילפינן אזהרת זר מקרא דוינזרו, ושייך להקיש לענין עבודת מתנה, אבל לתנא דבי ר' ישמעאל דילפינן אזהרת זר מקרא דבני ישראל ולא יחללו, הרי דאזהרת זר לא נלמדת מאותו קרא דטמא, ולא שייך להקיש^ל, [וצ"ע מנין ילפינן לענין עבודת מתנה].

ולפי"ז יוצא דלפי מה דתני לוי דילפינן אזהרת זר מקרא דוינזרו, שפיר מקשינן טמא לזר ודינו דמותר בבמה, והא דמבואר בסוגיא בדף ט"ז דאין טמא כשר בבמה, היינו משום דהסוגיא קאי בשיטת תנא דבי ר' ישמעאל ולדידיה ליכא היקש לזר, ומסברא אמרינן דכשם שטמא פסול להקריב במקדש פסול הוא לעבודת במה^ל.

והדבר אברהם (שם אות י') הוסיף לבאר בזה, דפליגי הני תרי שיטות בעיקר גדר הדין דלזר הותר להקריב בבמה, דיש לחקור בעיקר האזהרה של זר לעבוד עבודה במקדש, אי יסודה דזר הופקע מלעבוד עבודת מקדש, דעצם העבודה לא שייכא בזר, או דגדר הדין הוא

לו. ובס' דעת מרדכי (ס"ב) כתב לתרץ באופן אחר, דאיכא חילוק בין דין עבודה תמה לדין עבודה בבמה, דלענין עבודה תמה שפיר מקשינן טמא לזר, אבל לענין עבודה בבמה אין להקיש טמא לזר. וביאר דאיכא חילוק בין פסול זר לטמא, דזר הוי חסרון מעלה ואינו גריעותא בעצם הגברא העובד, ואילו טמא הוא פסול וגריעותא בגברא העובד. ולפי"ז י"ל דבעבודה שאינה תמה דאיכא גריעותא בעצם העבודה סברא היא דלא יתחייבו על עבודה גרועה זו בין זר ובין טמא, אבל לגבי עבודה בבמה דאינה עבודה גרועה דעצם העבודה היא עבודה גמורה כמו עבודת מקדש, לא שייך להקיש טמא לזר, דהא דהותר זר בבמה הוי משום דבמקדש המקום מחייב תוספת מעלה של כהונה ובבמה אין המקום מחייב מעלה זו, אבל טמא הוי גריעותא ופסול בעצם העובד, ולכן אי פסול במקדש ה"ה דיש לפוסלו בבמה.

לו. ויסוד הדברים דפליגי בזה תנא דלוי ותנא דבי ר' ישמעאל כבר כתבו המראה כהן והטהרת הקדש (שם).

לח. אף אי נימא דכשם שהוקשו לענין שאין חייבין על עבודה שאינה תמה, ה"ה לענין עבודה בבמה.

בעל מוס' דאמאי לא נקטו בגמ' זר ששימש בטומאה, ותירצו תוס' דהיינו טעמא "דאטומאה לא הוזהרו זרים אלא כהנים דכתיב דבר אל אהרן ואל בניו וינזרו", ע"ש. וכן פסק הרמב"ם (פ"ט מביאת מקדש הי"א) דזר ששימש במקדש בטומאה אינו חייב אלא אחת, אמנם המאירי שם כתב דזר ששימש בטומאה חייב שתיים^{לט}.

ולפי"ד תוס' [והרמב"ם], כתבו האחרונים דאף בבמה לא הוזהרו זרים לעבוד בטומאה כיון דהאזהרה נאמרה דוקא לכהנים^מ, אך יעוין במקו"ב (ח"א סי' ב') שכתב דלכא' זה אינו, די"ל דכל מה שכתבו התוס' דהאזהרה נאמרה לכהנים, היינו במקדש דהכהן הוא העובד, אבל בבמה דזר כשר לעבוד הרי הוא במקום הכהן ונכלל באזהרה, דהאזהרה נאמרה לכל מי שראוי לעבוד, ואף זר בבמה נכלל באזהרה^{מא}.

אמנם העיר הטהרת הקדש (ט"ו ע"ב ד"ה אחיא, ובסוף מכילתין), דמדברי הרמב"ן מבואר דזר אף בבמה אינו מוזהר לעבוד בטומאה, דהנה הרמב"ן בפ' שמיני (פרק י' פס' ט') כתב שאין החיוב [בשתיי יין] במקריב בבמה, ולכך אמרו שם, אין לי אלא אהל מועד, מנין לרבות שילה ובית עולמים, תלמוד לומר חוקת עולם, כי האזהרה לכהנים בעבודתם, ואין כהן בבמה.

ולפי"ד לכא' ה"ה די"ל לענין טמא דהאזהרה שלא לשמש בטומאה לכהנים נאמרה ולא לישראל, וכיון דאין כהן בבמה הרי דליכא אזהרה על ישראל העובד בבמה^{מב}.

אמנם א"כ צ"ב לדעת הרמב"ן מהא דמבואר בגמ' בדף ט"ז דטמא לא הותר בבמה, והרי כיון דהאזהרה נאמרה דוקא לכהנים אמאי טמא לא הותר לעבוד בבמה ומאי שנא משתויי יין שנקט הרמב"ן דכשר בבמה.

ויעוין בטה"ק שם שרצה לומר דלדעת הרמב"ן י"ל כדנכתבאר לעיל, דפליגי בזה תנא דלוי ותנא דבי ר' ישמעאל, דלתנא דלוי הותר טמא לעבוד בבמה כיון דהאזהרה נאמרה רק לכהנים במקדש, אבל לתנא דבי ר' ישמעאל איכא קרא מיותר דוינזרו מקדשי בני ישראל, כיון דזר שחילל ילפינן מק"ו, וילפינן מיתורא דקרא דאף זר נכלל באזהרת טומאה, והנפק"מ לבמה.

אך העיר שם (בדף ט"ו) דאינו משמע בסוגיא דפליגי בזה התנאים, דהגמ' הקשתה בסתמא דמה לצד השווה שלא הותרו בבמה, ומשמע דהוא דין מוסכם ואינו שנוי במחל', והו"ל לגמ' לפרש דהדבר תלוי אי איכא יתור דקרא, וצ"ע.

ולכן נר' יותר לפרש לדעת הרמב"ן כמו שנקט בטהרת הקדש בדף ק"כ, דהה"נ האזהרה נאמרה רק לבני אהרן, ובבמה אין זר מוזהר על הקרבה בטומאה, אך הא מיהא אי עבד בטומאה העבודה פסולה, דבזה אין סברא לחלק בין זר לכהן, דכיון דילפינן מקראי דעבודה בטומאה הויא עבודה מחוללת, סברא היא דאף בבמה שזר מקריב בה תהא העבודה מחוללת^{מג}, דלענין הכשר עצם העבודה ודאי דלא עדיפא עבודת זר מעבודת כהן^{מד}.

לט. וע' בהגה' מצפה איתן שם שהביא מספרי פ' קרח דמבואר כמאירי.

מ. ע' בדבר אברהם ח"ג סי' ו' ובמקו"ב בשם הרב שמואל אביגדור פיבלזון.

מא. וכן מבואר מדברי הכס"מ שם שביאר הטעם דזר ששימש חייב רק אחת וז"ל, וטעמא משום דלא הוזהר מלעבוד טמא וכו' אלא מי שהוא ראוי לעבוד אבל הזר הואיל ואינו ראוי לעבוד אינו עובר בשום אחד מאלה, עכ"ל. והדבר אברהם כ' דאיכא הכא ב' טעמים, טעם התוס' דבקרא כתיב בני אהרן ולפי"ז אף בבמה לא הוזהרו, וטעם הכס"מ דתלוי בראוי לעבודה ולפי"ז בבמה מוזהרין הזרים.

מב. וע' בעולת שלמה (מנחות ק"ט ע"ב) ובס' דעת מרדכי (סי' ב') שרצו לחלק בין זר המקריב בבמה לכהן המקריב בבמה, דזר יכול להקריב בטומאה בבמה, ורק כהן הוזהר שלא להקריב בטומאה בבמה, אמנם לכא' מסברא אין מעלה לכהן בבמה, דכיון דאין כיהון בבמה הרי הוא כזר לכל דבר.

מג. ואף לגבי שתיי יין יש לומר דלדעת הרמב"ן בבמה אזהרה ליכא ופסול איכא.

מד. וע"ע בצ"פ (תניא דף מ"ד) שכתב דטמא שעבד בבמה פסול, ומ"מ אין חיוב מחמת טמא ששמש.

ד. טמא ששימש בבמה אי חייב מיתה

הרמב"ם בפ"ד מביאת מקדש ה"א כתב טמא שעבד במקדש חילל עבודתו וחייב מיתה בידי שמים על עבודתו אע"פ שלא שהה שם, שנאמר וינזרו מקדשי בני ישראל ולא יחללו את שם קדשי ה' וזו אזהרה לעובד בטומאה, ולהלן הוא אומר ומתו בו כי יחללוהו, מה חילול האמור [שם] חייב מיתה בידי שמים, אף כאן מיתה בידי שמים, עכ"ד.

והעיר הרדב"ז שם דמלשון הרמב"ם טמא שעבד במקדש, משמע דדוקא על עבודה במקדש חייב מיתה אבל אי עבד בטומאה בבמה אין בו מיתה, אך מסיק הרדב"ז דהא ודאי ליתא דהא מקראי משמע דחיובו הוא משום דחילל את קדשי בני, ומה לי במקדש מה לי בבמה, כיון שהן קדשי השם אין להקריבם בטומאה, וע"ש שהוכיח דכן הדין מדברי הראב"ד להלן שם בהל' ד', וע"כ צ"ל דמה שכתב הרמב"ם במקדש לאו דוקא.

וע"ע בתורת חיים ובחת"ס (שבועות י"ז) ובגבורת ארי (יומא דף ל') מ", שנקטו ג"כ בפשיטות דאיכא חיוב מיתה על עבודה בטומאה בבמה. אמנם בחי' חשק שלמה בשבועות שם כתב לחדש דאף דאסור לעבוד בטומאה בבמה מ"מ מיתה ליכא, דקרא דוינזרו מקדשי בני ישראל ולא יחללו גבי קדשי מקדש כתיב, ע"ש שביאר בזה דברי הגמ' שם.

ה. המקור דטמא פסול בבמה

ע' בצאן קדשים (שילחי מכילתין) שהעיר דבאמת צ"ב מנין לגמ' בדף ט"ז לרבות דטמא שעבד בטומאה בבמה חילל, דבגמ' ק"כ ע"ב ילפינן מהיקש דזאת תורת השלמים דהוקשה במה קטנה לגדולה לענין זמן ונותר, וכתב

רש"י (שם ד"ה לעשות) "וטמא נמי בההיא פרשתא כתיב והנפש אשר תאכל", דהיינו דהדין המבואר שם במשנה דזמן נותר וטמא שוין בזה ובזה, נלמד מהיקש דזאת תורת השלמים, ובהאי קרא לא כתיב אלא אכילת טומאה, וא"כ צ"ב מנ"ל לרבות שאם עבד בטומאה בבמה חילל, וצ"ע.

ולבאו' צ"ל דלגבי טמא ששימש לא היה כלל הו"א להכשיר בבמה, דכיון דפסול להקריב במקדש מסברא דינו בבמה כבמקדש [כדנחבאר לעיל], ורק לענין אכילה בטומאה היה סברא להתיר אכילת קדשי במה בטומאה, וכמו דהיה שם הו"א בסוגיא שלא יהא דין נותר בקדשי במה [דנלמד מהא דיוצא כשר בבמה]^מ, ע"ש מ".

ו. אי זריקת טמא בבמה עושה שירים

הנה בגמ' זבחים ל"ד ע"ב בעא מיניה ריש לקיש מרבי יוחנן פסול מהו שיעשה שירים מ", ומסקינן דאין עושה שירים אלא חוץ לזמנו וחוץ למקומו הואיל ומרצה לפיגולו, ובגמ' במעילה ה' ע"ב איתא דאף זריקת טמא עושה שירים הואיל והותרה בציבור.

ומעתה יש להסתפק לפי המבואר לעיל דזריקת טמא בבמה פסולה, אי נימא דאף בבמה הדין הוא דזריקת טמא עושה שירים, או דילמא י"ל דכיון דבבמה קטנה לא קרב קרבן ציבור ולא הותרה בבמה עבודה בטומאה, דין הוא דזריקת טמא אינה עושה שירים, דלא עדיפא משאר פסולין דאין עושים שירים ויחזור הכשר ויקבל.

והנה הרמב"ם (פ"א מפסחמ"ק הל' כ"ח) כתב שאין הפסולין לעבודה עושין הדם הנשאר שירים, חוץ מן הטמא הואיל והוא ראוי לעבודה בקרבן הבא בטומאה כמו

מה. וע"ש שכ' לחדש דכמו דלענין עבודת המקדש שנינו ביומא שם דאין אדם נכנס לעזרה לעבודה אפילו טהור עד שיטבול, ה"ה לעבודת במה קטנה, וע"ע במקו"ב ח"א סוף סי' ג'.

מו. ע' מש"כ בביאור הסוגיא לקמן פרק ט"ו סי' ח'.

מז. וע"ע בקר"א (ט"ז ע"א) שכתב דכיון דילפינן לקמן ק"כ לפיגול ונותר בבמה קטנה, איכא למילף נמי טומאה בגזרה שווה דחילול חילול, דכל עניני טומאה לא הותרו בבמה.

מח. ופרש"י אם קבל זורק מהו שיחזור הכשר ויקבל ויזרוק ויכשר הקרבן, מי אמרינן כיון דזרק פסול שויה לדם שבצואר הבהמה שירים ותו לא מיחזי לזריקה, או דילמא לא אלימא זריקת פסול לשוייה לדם שבצואר בהמה שירים ויחזור הכשר ויקבל.

שביארנו עושה שירים, עכ"ד. ודייק בכתבי הגר"ז (ריש פ"ב דזכחים) מהא דלא חילק הרמב"ם בין טומאה לטומאה דמבואר מיניה דאף הטמא בטומאת זב וטמא שרץ שלא הותרה בציבור עושה שירים^ט, משום דפסול טומאה הותר

בצבור. ומעתה יש לדון אי יש לדמות טמא בבמה לזב במקדש, או דילמא שאני זב במקדש דבאותו מקום הותר פסול טומאה, משא"כ בבמה דלא הותר במקום זה פסול טומאה כלל, וצ"ע.^י

סימן ו'

בדין בעל מום המקריב בבמה

א. בעיקר דין הקרבת בעל מום בבמה

בגמ' בדף ט"ז ע"א מבואר דבעל מום פסול להקריב בבמה, ופרש"י דבברייתא לקמן ק"כ תניא דברים ששותה במה קטנה לבמה גדולה, דם מתיר ומפגל ומומין, וע"ש שפרש"י דמומין פוסלין בבמה דלא אשכחן דשריניהו בקטנה^{נא}.

אמנם לכאור' יש להעיר דהא דבעל מום מחלל עבודה לפינן מקרא ד"מום בו ולא יחלל את מקדשי" כמבואר בבכורות מ"ג ע"ב [וכדמייתי רש"י בדף ט"ז ע"ב ד"ה אם עבד^{נב}], וכיון דכתיב ביה מקדשי דין הוא דנמעט במה, כמו דרצו למעט אונן מהא דכתיב גביה ומן המקדש, [ועכ"פ יש להסתפק בזה כמו שנסתפקה הגמ' לענין אונן אי כשר או פסול בבמה], וצ"ע.

ומצאתי שעמד בזה באבן האזל (פ"ו מביאת מקדש הל' א', אות ד') וכתב שם לבאר הדברים, דהנה במקדש איכא ב' מיני פסולי מום במקריב, איכא פסול מום גמור המחלל עבודה, ואיכא מום שאינו שוה בזרעו של אהרן דפסול לכתחילה לעבודה אך אינו מחלל עבודה, ובפשטות מבואר בסוגיא בבכורות מ"ג ע"ב דפסול דאינו שוה בזרעו של אהרן אינו כלל פסול מום ואין לוקה על

עבודתו רק עובר באיסור עשה, וכדפרש"י שם "דהכי משמע השוה בזרע אהרן הוי כהן ויעבוד שאינו שוה לא יעבוד ולא הבא מכלל עשה עשה". אמנם הרמב"ם (פ"ו מביאת מקדש הל' ו') חשיב ליה מום ונקט דלוקה על עבודתו.

וביאר הגרא"ז דלדעת הרמב"ם דרשינן קרא אשר יהא בו מום מזרע אהרן, דאיכא תרי מיני מומין, מום שהוא גם בישראל הנלמד מקרא ד"מום בו" ומום שהוא מיוחד רק בזרע אהרן הנלמד מקרא דאשר יהא בו מום מזרע אהרן, והוסיף לבאר דאף דלכאור' לא מצינו מום בישראל, יש לפרש דהכונה דאיכא מום בישראל דנפסל להקריב בבמה, ולפי"ז ביאר דאע"ג דכתיב בקרא ולא יחלל את מקדשי, כיון דהפס' הדגיש כי מום בו דהיינו שיש בו מום כללי דאינו רק בזרעו של אהרן, הרי דבא לומר דהוי מום אף בבמה, וע"כ למדין מזה דאף בבמה מחלל בע"מ העבודה.

וע"ש מה שחידש בדעת הרמב"ן בסה"מ (ל"ט ס"ט) דבע"מ מחלל עבודה בבמה אך לית ביה לאו להקריב בבמה, כיון דלדעת הרמב"ן פשטיה דקרא קאי על עבודה במקדש, ע"ש.

ויש להסתפק בדין מום שאינו שוה בזרעו אי מותר

מט. אמנם יעוין בס' בית א-ל (מהגאון ר' אריה ליבוש נתנון, אבי הגאון ר' יוסף שאול, ח"א חדר ד' אות י"ג) שכ' לדייק להיפך מדברי הרמב"ם, דמה שכ' כמו שביארנו כונתו לציין לדבריו בפ"ד מהל' ביאת מקדש הי"ב דנתבאר שם החילוק בין טומאת מת לטומאת שרץ וזב, ואתי ללמדנו דטומאת זב ושרץ שלא הותרה בצבור אין עושה שירים, אמנם סיים שם דבכל זאת לא העירו נושאי כלי הרמב"ם בזה, וצ"ע.

נ. לכל הנדון הנ"ל עוררני גיסי הרה"ג ר"ח ינקלביץ שליט"א.

נא. ע' ברש"ש וחשק שלמה שם שהוכיחו דע"כ כונת רש"י למום במקריב ולא איירי במום בבמה דאית ביה קרא מפורש הפוסלה בבמה, [אמנם ע' במקד"ד סי' כ' אות ג' דאית ליה דרך אחרת בזה].

נב. וע' בר"ש תרומות פ"ח מ"א שכ' דמבואר בפרק ב' דזבחים דילפינן ליה מקרא דמום בו ולא יחלל, וצ"ע.

בבמה לכתחילה. ומדברי הגרא"ז שם (אות ג') מבואר דפשיטא ליה דמום שאינו שוה בזרעו של אהרן כשר בבמה, וכן מבואר בשי' למורא (בכורות מ"ה ע"ב) ובצ"פ (מתנות עניים מ"ט ע"ב, ובח"ב בהשטות דף נ"ד ע"א) ובמקור ברוך (ח"א סי' ב').

וע"ע בעטרות אד"ר (על בעל הטורים לגאון האדר"ת, בהשטות לפ' וישלח) שכתב דאפילו בזמן שהעבודה היתה בבכורות לא היה פוסל בהם מום שאינו שוה בזרעו של אהרן.

ב. דין רציעת עבד עברי בזמן היתר במות

איתא בקידושין כ"א ע"ב, חכמים אומרים אין עבד עברי כהן נרצע, מפני שנעשה בעל מום, ואמר קרא "ושב אל משפחתו", למוחזק שבמשפחתו. והעיר בס' מקו"ב (ח"א סי' ב') דכיון דבשעת היתר במות זר כשר לעבודה בבמה קטנה, יהא הדין שבזמן נז"ג¹² לא יהא ע"ע ישראל נרצע, כיון דע"י הרציעה נפסל לעבודה בבמה ואינו שב למוחזק שבמשפחתו.

ותירין המקור ברוך דרק בכהן שמצוה עליו לעבוד ומוזהר בכך, שייך האיסור לעשותו בע"מ, מה שאין כן זר בבמה אע"פ דכשעובד מקיים מצוה, אבל

מ"מ לכתחילה אינו מוזהר לעבוד כמו כהן, וליכא איסור לעשותו בע"מ.

והנה מדבריו משמע דהטעם דאינו נרצע הוא כיון דאיכא איסור לפוסלו מהעבודה¹³ ולכן אינו נרצע, ובזה חילק דבישראל שאינו מצווה לעבוד בבמה ליכא איסור לפוסלו. אמנם לכאורה מפשטות הסוגיא נראה דדין זה אינו משום לתא דאיסורא, אלא דאיכא דין בנרצע שאין רוצעין אותו היכא דאינו שב להיות מוחזק במשפחתו.

ויש לומר באופן אחר, דבישראל לא שייך לומר דאינו שב למוחזק שבמשפחתו, כיון דהא דישאל עובד בבמה אינו מחמת המעלה של משפחת ישראל דהרי אפילו עבד כנעני יכול לעבוד בבמה¹⁴, ולכן ישראל שפיר נרצע בזמן היתר במות¹⁵, ודוקא בכהן דעובד מחמת מעלת משפחת הכהונה אינו נרצע, דבזה אינו חוזר למעלת משפחתו.

ועיין שם במקו"ב דכתב עוד לתרץ ע"פ המבואר בתוס' בכורות ל"ז ע"ב (ד"ה כאן) דע"י רציעה לא נעשה בע"מ גמור, וכל פסולו הוי מחמת דאית ביה מום שאינו שוה בזרעו של אהרן, ע"ש¹⁶. ומעתה בבמה אינו נפסל לעבוד ע"י רציעה, דמום שאינו שוה בזרעו של אהרן אינו פוסל בבמה¹⁷.

סימן ז'

שתויי יין ופרועי ראש אי כשרין להקריב בבמה

הנה כפשוטו היה נראה לפסול שתויי יין ופרועי ראש בבמה¹⁸, כמו דחזינן בגמ' בדף ט"ז ע"א דפשיטא

נג. דהיה היובל נוהג וממילא נהג דין עבד עברי.

נד. וכן נקט בשירי הקרבן על הירוש' (קידושין פ"א ה"ב) דכמו דאיכא איסור להטיל מום בבהמת קדשים ה"ה אסור להטיל מום בכהן, וכל שכן הוא, ועוד כיון דכתיב בכהנים וקדשתו, פשיטא דמצווין שלא לעשותו בעל מום, וכן נקט החשק שלמה [כמבואר במכתב בעל הזרע אברהם אליו אשר נדפס בריש ס' זרע אברהם], ע"ש.

נה. כמבואר ברש"י זבחים קי"ח ע"א ד"ה זר בשם התו"כ.

נו. ונתעוררתי לביאור זה מס' חבצלת השרון עה"ת.

נז. אמנם ע"ש שהביא דבירוש' מבואר דחיישנין שיפסלו במום גמור, וא"כ לפי הירוש' בעינן לתי' קמא.

נח. כמש"כ לעיל באות א' ע"ש.

נט. בפרועי הראש הנדון הוא למ"ד בסנה' כ"ב ע"ב דמחללי עבודה, ע' תוס' זבחים ט"ו ע"ב ד"ה אתיא.

לגמ' דטמא ובע"מ פסולין להקריב בבמה, והרי ליכא מקרא מפורש האוסרין בבמה, וברש"י (ט"ז ע"א ד"ה ויושב, וק"כ ע"א ד"ה ומומין) מבואר דטעם איסורן כיון דלא משכחת היתר בבמה בהדיא, ע"ש. הרי דכל דליכא קרא המכשיר בבמה, מסברא בעלמא אמרינן דכל דפסול להקריב במקדש פסול להקריב אף בבמה, וא"כ כיון דשתויי יין ופרועי ראש מחללי עבודה במקדש דין הוא דאף בבמה תהא עבודתם פסולה.

אמנם הנה הרמב"ן בפ' שמיני (י"ט), כתב לגבי שתויי יין, ונראה עוד שאין החיוב הזה במקריב בבמה, ולכך אמרו שם, אין לי אלא אהל מועד, מנין לרבות שילה ובית עולמים, תלמוד לומר חוקת עולם, כי האזהרה לכהנים בעבודתם, ואין כהן בבמה. למדנו מהרמב"ן דבבמה הותר לעבוד שתויי יין, דהאזהרה היא לכהנים בעבודתם ולא בבמה שאין כהן עובד בבמה.^ס

והנה בעיקר איסורא דשתויי יין ופרועי ראש בעבודה, יעוין בלשון הרמב"ם ריש הל' ביאת מקדש שכתב וז"ל, כל כהן הכשר לעבודה אם שתה יין אסור לו להכנס מן המזבח ולפנים, ואם נכנס ועבד עבודתו פסולה וחייב מיתה בידי שמים שנאמר ולא תמותו, עכ"ל. ובהל' ח' כתב וז"ל, כהן שגדל שערו אסור לו להכנס מן המזבח ולפנים ואם נכנס ועבד חייב מיתה בידי שמים כשכור שעבד, עכ"ל.

הרי דלא הזכיר הרמב"ם דאיכא מיתה ואזהרה על עבודת

שתויי יין ופרועי ראש, ורק כתב דאסור ליכנס ואם נכנס ועבד חייב מיתה^ס, וכן ברמזים בריש הל' ביאת מקדש לגבי טמא כתב ב' לאוין שלא יכנס טמא למקדש ועוד אזהרה שלא ישמש טמא, [וכן לגבי בע"מ], אבל לגבי שתויי יין ופרועי ראש כתב, א' שלא יכנס כהן שכור למקדש, ב' שלא יכנס כהן פרוע ראש, ולא הזכיר כלל לאו על העבודה.

וביאר בזה הגרי"ד דמבואר בדברי הרמב"ם, דבשתויי יין ופרועי ראש עיקר האיסור הוא הכניסה, ואע"ג דבכניסה גרידא איכא רק מלקות ומיתה איכא רק כשעבד, אין הפירוש דאיכא אזהרה ואיסור מיוחד על עבודה, אלא עיקר האיסור הוא כניסה, אלא דעל כניסה גרידא איכא רק מלקות, ועל כניסה ועבודה איכא חיוב מיתה, אבל האיסור הוא איסור כניסה, ולכן הזכיר הרמב"ם רק חד איסור דכניסה בשתויי יין ופרועי ראש^ס.

ולפי"ד נר' דבבמה לא שייך לאסור את העבודה לשתויי יין ופרועי ראש, כיון דכל עיקרו של האיסור הוא איסור כניסה למקום המקודש, ובבמה דליכא קדושת מקדש ליכא איסור כניסה^ס.

וע"ע בטהרת הקדש (ט"ז ע"ב תוד"ה אתיא, ובסוף מכילתין) שדן בדין שתויי יין ופרועי ראש בבמה, וכתב להוכיח מדברי תוס' (ט"ז ע"ב ד"ה אתיא) דשתויי יין ופרועי ראש כשרין להקריב בבמה^ס.

והנה רש"י בפ' תולדות (כ"ה, ל"ב) ביאר את טענת עשו

ס. וע' במקו"ב (ח"א סי' י') שהבין שמקור דברי הרמב"ן הוא דמהא דכתיב גבי שתויי יין בבואכם אל אהל מועד ממעטנין במה, ע"ש, אך מפשטות לשון הרמב"ן נר' דהמקור הוא מהא דהאזהרה נאמרה לכהנים, ואין כהן בבמה. וע"ע מש"כ בדעת הרמב"ן לעיל בסימן ה', ונתבאר שם דאפשר לומר דכל דברי הרמב"ן הם רק לענין האזהרה דליכא אזהרה לעבוד שתויי יין בבמה, דהאזהרה נאמרה רק לכהנים, אך אכתי אפשר לומר דאף לדעת הרמב"ן אי עבד בבמה כשהוא שתוי יין עבודתו פסולה.

סא. וע' ברדב"ז שם שעמד בזה, ודחק בלשון הרמב"ם דלאו דוקא נכנס ועבד אלא ה"ה עבד ולא נכנס כגון שהפך בצינורא מבחוץ, ע"ש.

סב. וכ"כ בקובץ הערות על הרבינו הלל להגר"י הוטנר (שמיני פרשתא א'). ויסוד הדברים מבואר בדברי הגר"ח על הרמב"ם (פ"א מהל' ביאת מקדש ה"ט ד"ה והנה בתו"כ), ע"ש היטב.

סג. ולכאור' ה"ה דלשיטות דליכא איסור ליכנס בטומאה לנו"ג [ע' פרק ח'], אף לא יהא איסור ליכנס שתויי יין ופרועי ראש לשם, ולפי הנ"ל תתכשר העבודה אפילו בבמה גדולה באופן זה.

סד. דתוס' הקשו שם לתנא דבי ר' ישמעאל אמאי לא ילפינן דזר מחלל עבודה ק"ו משתויי יין ופרועי ראש, ומשמע דבקושייתם סברו דעדיף ללמוד מהנו מאשר מהא דילפינן בגמ' לתנא דבי ר' ישמעאל מבע"מ וטמא, ולכאור' היינו

"הנה אנכי הולך למות, ולמה זה לי בכורה", אמר עשו מה טיבה של עבודה זו, אמר לו כמה אזהרות ועונשין ומיתות תלוין בה, כאותה ששנינו אלו הן שבמיתה שתויי יין ופרועי ראש, אמר אני הולך למות על ידה, אם כן מה חפץ לי בה.

והנה העבודה בבכורות שעליה דיבר עשו, אינה אלא בבמה ולא במקדש, ואפ"ה טען שימות על ידה מחמת האזהרה שפרועי ראש ושתויי יין מוזהרין לעבוד, ומבואר לכאור' מדברי רש"י דאף בבמה הוזהרו על עבודת פרועי ראש ושתויי יין^ס, ודלא כרמב"ן הנ"ל.

ואולי יש לומר דבאמת אף לדעת רש"י, בבמה שבזמן היתר אחר הקמת המשכן הותר לשתויי יין ופרועי ראש לעבוד, ורק בבמה שקודם הקמת המשכן דהעבודה בה היתה נעשית ע"י הבכורות נאסר לשתויי יין לעבוד, דכיון דאיכא דין בבמה זו דבעינן מקריב מסוים שהוא הראוי להקריב, דהבכורות נבחרו להיות ראויין להקריב, ולא כל אדם ראוי להקריב, לכן שפיר נוהג בבמה זו

הדין דשתויי יין ופרועי ראש לא יקריבו, דדין זה נאמר כל היכא דאיכא מקריב מסוים, אבל בבמה שאחר הקמת המשכן דליכא דינים במקריב והותרה העבודה בזרים [ואפילו עבדים ראויין להקריב, כמבואר ברש"י בדף קי"ח], אף פרועי ראש ושתויי יין כשרים להקריב^ס.

והנה העירוני דלכאור' איכא ראייה דפרוע ראש כשר להקריב בבמה, דהנה בנזיר ס"ו שנינו דלדעת ר' נהוראי שמואל היה נזיר, דיליף ליה מורה מורה משמשון, והרי שמואל הקריב בבמה (ע' רש"י ט"ז ע"א ד"ה ה"ג מה) ומבואר דאע"ג דהיה פרוע ראש הותר לו להקריב בבמה, אמנם נראה דאינו ראייה דאע"ג דילפינן ליה משמשון יעוין ברמב"ם (פ"ג נזירות ה"ז) וברדב"ז שם דהיה לו דין נזיר עולם ומגלח כל י"ב חדש, וא"כ אולי הקריב אחר שגילח ולא היה פרוע ראש, ובעיקר לשיטת ר' נהוראי עצמו בנזיר דף ה' דנזיר עולם מגלח כל ל' ניחא שפיר, וע"ע בשו"ת בנין שלמה סימן י', שהאריך להוכיח דע"כ לא היה פרוע ראש, ע"ש.

סימן ח'

אי ערל כשר להקריב בבמה

כפשוטו דין ערל הוא כדין שאר הפסולין בע"מ וטמא, דכל דליכא קרא בהדיא להתיר פסולין הם להקרבה בין במקדש ובין בבמה, דמסבא בעלמא אין

לחלק בין הקרבת במה להקרבת מקדש, וכדביאר רש"י בדף ק"כ ע"א (ד"ה ומומין)^ס דבעל מום פסול להקריב^ס בבמה כיון "דלא אשכחן דשרינהו בקטנה"^ט.

משום דסברי התוס' דפרועי ראש ושתויי יין כשירין בבמה, ולכן עדיף ללמוד את דינו של זר מהם דלא שייך בהם הפירכא מה לצד השוה שבהם שלא הותרו בבמה.

סה. אמנם יעוין בגיטין ס' ע"ב דפרשת שתויי יין ניתנה ביום הקמת המשכן, וביאר רש"י לפי שמאותו היום ואילך נאסרו דהא בביאת אהל מועד תלה רחמנא. ובתוה"ק הוכיח מדברי רש"י דבבמה לא היה האיסור לעבוד שתויי יין נוהג, דבאהל מועד תלה רחמנא את האיסור.

סו. אמנם מה שכתב רש"י דעשו חשש דיתחייב מיתה מחמת זה ודאי תמוה, דאף אי נימא דהקרבת האבות אית ליה דין הקרבת ישראל [וכדמטין משמיה דהגר"ז], ולכן אית ביה פסול פרועי ראש ושתויי יין, אך הא מיהא אין זה מז' מצוות שנצטוו בני נח, ואמאי יתחייב ע"כ מיתה, [וע' בשו"ת אמרי דוד ס' י"ג], וצ"ע. ואולי יש לדחוק דכונתו היא כלפי העבודה במקדש, דלולא שחטאו הבכורות היתה העבודה במקדש ע"י בכורות, ולמה לו העבודה במקדש כיון דנאסרה לשתויי יין.

סז. וכן בדף ט"ז ע"א ד"ה ויושב.

סח. ע' ברש"י וחשק שלמה שכתבו דע"כ כונת רש"י למקריב בע"מ ולא מיירי בבמה בע"מ דאיכא קרא מפורש לאסור הקרבתה בבמה.

סט. ובדף ט"ז ע"א (ד"ה ויושב) ביאר רש"י סברת רב משרשיא דבע"מ טמא ואונן לא הותרו בבמה, כיון "דלא

והוסיפו האחרונים^ב דלפי המבואר בגמ' ביבמות דף ע' [ועוד מקומות], דלדעת ר"ע ערל הוי כטמא, הרי דאית ליה דין טמא ליפסל להקרבה^א, ופשוט הוא דאף בבמה יהא פסול כמו טמא.

ובן כתבו להוכיח מדברי התוס' בדף י"ז ע"ב (ד"ה אונן), דהקשו שם תוס' דנילף דאונן וערל יהיו אסורין בפרה ממחוסר כיפורים ומבעל מום דאסורין בפרה, וכתבו תוס' דאונן לא קשה דאיכא למיפרך מה לאונן דהותר מכללו אצל כה"ג, אך אערל קשה, דלית ביה פירכא, ע"ש. ולכאור' אי נימא דערל כשר בבמה, אף לגבי ערל איכא פירכא דמה לערל דהותר מכללו אצל במה, ומוכח לכאור' מדברי התוס' דערל פסול להקרבה בבמה ע"ב.

והנה בגמ' בדף כ"ב ע"ב איתא, ערל מנלן, אמר רב חסדא דבר זה מתורת משה רבינו לא למדנו, מדברי יחזקאל בן בוזי למדנו, דכתיב "כל בן נכר ערל לב וערל בשר לא יבא אל מקדשי" (לשרתני). ומנלן דמחלי עבודה דכתיב, "בהביאכם (את) בני נכר ערלי לב וערלי בשר להיות במקדשי לחלל את ביתי". תנו רבנן בן נכר, יכול בן נכר ממש ת"ל ערל לב, אם כן, מה תלמוד לומר בן נכר, שנתנכרו מעשיו לאביו שבשמים, ואין לי אלא ערל לב, ערל בשר מנין תלמוד לומר וערל בשר.

משכחת היתר בבמה בהדיא אחד מיניהו".

ע. קר"א שם, ישועות מלכו (הל' ק"פ פ"א ה"ג) וצפנת פענח (ערכין פ"ו הי"ח).

עא. ובתוס' ט"ו ע"ב (ד"ה טבול יום) מבואר דאף לענין הקרבה מדמי ר"ע ערל לטמא.

עב. כ"כ להוכיח במקור"ב (סי' ב'), וע"ש שרצה להוכיח מדברי רש"י בדף ס"ח ע"ב דערל כשר בבמה, דאהא דאיתא שם דזר וסכין מטמאין בבית הבליעה, כתב רש"י (ד"ה זר) והוא הדין לאונן וערל וכל הפסולין, ואחרי זה מקשה הגמ' ונילף מבמה, ומשמע דגם על ערל הקשו דנילף מבמה, ומוכח דערל כשר בבמה, עכת"ד, אמנם לכאור' נר' דאינו מוכח, דע' ברש"י שפירש ונילף מבמה שהזר כשר בה, ויש לפרש דכל הקושיא היא על זר, ורש"י שכתב דערל כלול בדין של זר, פירש דלפי האמת דלא ילפינן מבמה הרי דדין זר וערל שוה, ונר' דכן מוכח מהא דכתב רש"י שם ערל ואונן ושאר פסולין, דמשמע דכולל את כל שאר הפסולין, כמו טמא ובע"מ, והם אינם כשירים בבמה.

עג. אמנם יעוין בקר"א (ט"ז ע"ב ד"ה מה לטמא), שכתב דכיון דבהאי קרא לא יבא אל מקדשי כתיב, א"כ דין הוא דלא יפסל בבמה, ע"ש, וע"ע בס' נפתלי שבע רצון (לר' נפתלי הירץ גינזבורג, תס"ה, פ' בלק עמ' תקנ"ג) דכתב דדין ערל בבמה כדין אונן דנסתפקה הגמ' אי כשר בבמה, דאי אונן כשר אף ערל כשר, דהצד להכשיר אונן הוא למידרש מקרא דומן המקדש לא יצא, וגבי ערל נמי כתיב אל יבוא אל מקדשי.

וצריכי, דאי כתב רחמנא ערל בשר, משום דמאיס, אבל ערל לב דלא מאיס אימא לא ואי אשמעינן ערל לב, משום דאין לבו לשמים, אבל ערל בשר דלבו לשמים אימא לא, צריכי.

ובפשוטו מבואר בסוגיא דאיכא פסול בפנ"ע של ערל בשר להקרבה, דמאיס ופגום להקרבה, ולכאור' דין הוא דיפסל להקרבה בבמה כמבואר לעיל ע"י.

והנה הרמב"ם בפ"ו מביאת מקדש ה"ח כתב וז"ל, הערל הרי הוא כבן נכר שנ' כל בן נכר ערל לב וערל בשר לפיכך ערל שעבד חילל עבודתו ולוקה כזר שעבד אבל אינו חייב מיתה, עכ"ל.

ובפשוטו כונת הרמב"ם דערל בשר הרי הוא כערל לב, ואית ביה פסול של ערל לב דמיקרי בן נכר. והעיר באבי עזרי (תליתאה שם) דלשון הרמב"ם צ"ע, דמה זה שתלה ערל בדין בן נכר, מדוע פסולו של בן נכר פשוט יותר מפסול ערל, הרי שניהם נלמדו מקרא דיחזקאל כל בן נכר ערל לב וערל בשר, ובגמ' זבחים י"ח מבואר דגמ' גמירי לן, א"כ הקבלה היא בין על ערל לב בין על ערל בשר, ובמה פשוט ערל לב יותר מערל בשר, ע"ש מה שהאריך לתמוה על דברי הרמב"ם. והנה יעוין בפיה"מ שכתב הרמב"ם וז"ל אמר ערל ונאמר ביחזקאל כל בן נכר ערל לב וערל בשר, נתן הערל כמו בן נכר

שהוא פסול בלי ספק, עכ"ל. הרי דמבואר ברמב"ם דפסול בן נכר ידעינן בלא קרא דיחזקאל, וצ"ע.

ונר' לבאר דאין כונת הרמב"ם בפסול בן נכר לפסול ערל לב, אלא לפסול גוי, דגוי פסול להקרבה בלא ספק כיון דהוא זר^ט, ובקרא דיחזקאל נתברר ערל בשר וערל לב, דמיקרו ג"כ בני נכר, כיון דאית בהו נכריות במקצת, אחד בלבו ואחד בבשרו^ע [דהרי כל הגוים ערלים], ולכן סיים הרמב"ם דערל לוקה כזר, כיון דפסולו מדין בן נכר, ובן נכר פסולו מדין זר, [ושו"מ שכן פירש בשו"ת אגור"מ או"ח ח"ב סי' ל"ג, ע"ש שהאריך בזה ע"י].

והנה אי נפרש דברי הרמב"ם כפשוטו דפסול ערל בשר, הוא כפסול ערל לב, א"כ יש מקום לפוסלו בבמה,

דהוי פסול חדש של ערלות^ט, אך לפי המבואר דהפסול הוא מדין בן נכר דערל בשר חשיב נכרי במקצת, הרי דגדר הפסול הוא דהוי זר במקצת ודין הוא דיתכשר בבמה, וכ"כ המש"ח בפרשת לך לך (י"ז, א) דלדעת הרמב"ם פסול ערל הוא מדין זר וכשר הוא בבמה.

ויעיין שם במש"ח שרצה להוכיח מדברי רש"י שם, דערל חשיב כבע"מ, דעה"פ "התהלך לפני והיה תמים", פרש"י "שכל זמן שהערלה כך אתה בעל מום לפני"ע, וכ"כ המש"ח דלמדנו מזה דכמו דבעל מום מחלל עבודה ה"ה דערל מחלל עבודה כיון דחשיב בע"מ^ט, ונפק"מ דמשום הכי ערל יהא פסול להקריב בבמה כמו בע"מ^פ.

עד. ודלא כמבואר בשטמ"ק זבחים כ"ב ע"ב דליכא פסול זר בגוי.

עה. וכן מבואר ברד"ק ביחזקאל (מ"ד, ט) וז"ל בני נכר ערלי לב וערלי בשר, ערלי לב שעבדו עכו"ם ערלי בשר שמתו אחיו מחמת מילה, ואף על פי שהוא אנוס ערלה מאוסה היא לפני הקל ית' ולא יכול לשרת לפני ה' ושניהם נכרים לעבודת בית המקדש, עכ"ל.

עו. וע"ש שהביא ראייה לכך מדברי הגמ' שם, דלכאור' צ"ב מה דהוצרכו לומר שם וצריכי דאי כתב ערל בשר משום דמאיס ואי אשמעינן ערל לב משום דאין לבו לשמים, דלכאורה תמוה טובא הא שני עניני פסול הן ומה שייך למילף זה מזה דבעינן לצריכותא, ולפי הנ"ל גדר הפסול הוא אחד, דכל שיש בו מקצת נכריות פסול להקרבה.

עז. והא דכתב הרמב"ם דלוקה כזר שעבד, אין כונתו דגדר הפסול מדין זר, אלא כמו שכתב הכס"מ דעיקר המלקות נלמד מקבלה, רק כדי שיהא גם נרמז בתורה קצת, הוסיף הרמב"ם שהוא כזר, אמנם יעוין בפמ"ג (או"ח סי' קכ"ה א"א נ"ד) שכתב דלפי מה שכתב הרמב"ם דהרי הוא כזר ומשום הכי לוקה משמע דערל הוקש לעכו"ם וזר גמור הוא.

עח. ע' במהרי"ל דיסקין עה"ת שם שביאר בשם אביו, דכמו דאם חסר אבר הרי זה בעל מום ה"ה יתר אבר נחשב בע"מ דכל יתר כניטל דמי, ע"כ אמר לו הקב"ה דהערלה הוי כיתר והוי מום, וע"ע בס' ראש המזבח (זבחים כ"ב ע"ב), ובדבר אברהם (ח"א סי' כ"ו אות י"ב).

עט. והעיר דלפי"ז צ"ב אמאי הוצרך רב הונא בגמ' בדף כ"ב ללמוד פסול ערל מקרא דיחזקאל, תיפוק ליה דמחלל עבודה מדין בעל מום. ובס' אבני שהם (לר"ל שחור) תירץ דהנפק"מ במל ולא פרע דמחלל עבודה מדין ערל, דליכא מקור לפוסלו מדין בעל מום, [ע' בתוס' ביבמות דף ע"א ע"ב דאית ליה שם ערל ליאסר באכילת קדשים]. ויש לדון מה יהא דין המל ולא פרע בבמה, דאי פסול ערל הוא מדין זר כמבואר ברמב"ם, הרי דמל ולא פרע דאין לפוסלו מדין בע"מ יתכשר בבמה.

פ. וע' באור זרוע (הלכות מילה סימן צ"ט) שכתב וז"ל, ומה שמדקדק הרב דאין הלכה כר"ע מדתניא פ"ב דזבחים דערל וטמא פסולים ונפקא לן בגמ' מדכתיב ערל לב וערל בשר לא יבוא אל מקדשי לשרתני, אין משם ראייה דאפי' לר"ע אצטריך דלא תימא הואיל וערל מטמא נפקא לן מה טמא בצבור אף ערל בצבור, קמ"ל דערל כבעל מום דמי ואין בעל מום בצבור כדאמר במנחו' פ"ק, ולהכי אקשיה נמי לערל לב, עכ"ל. ממשמעות הלשון היה נר' כדברי המש"ח דפסולו של ערל הוא מחמת דאינו תמים והוי בעל מום, ודין הוא דיפסל בבמה כבע"מ, אמנם נר' דאינו מוכח, וכונתו דערל הוי פסול בפנ"ע מחמת פגם בגופו כמו בע"מ דפגום מחמת פגם בגופו, ולא דמי לטמא דלית ליה פגם בחפצא.

סימן ט'

גוי אי כשר להקריב בבמת ישראל

הנה כפשוטו לא מצינו פסול מסוים בגוי לענין הקרבה, ומה דגוי פסול להקריב במקדש לכאור' הוא רק מטעם דהוי זר, וא"כ דין הוא שיתכשר להקריב בבמה דזר כשר בה.

אמנם לכאור' יש לפסול גוי מדין ערל^{פא}, דמבואר בגמ' נדרים ל"א ע"ב דכל הגוים ערלים^{פב}, אלא דזה תלוי אי ערל פסול להקרבה בבמה, ע' לעיל סימן ח' שנתבאר דדבר זה תלוי מהו פסולו של ערל, ושם נתבאר ג' דרכים בגדר פסול ערל. א) דהוי פסול בפני עצמו, דערלות שבגופו הוי דבר מאוס הפוסלו להקרבה, (ב) ברמב"ם נתבאר דהוא פסול מדין זר, (ג) המש"ח הוכיח מדברי רש"י עה"ת דהוא פסול מטעם בע"מ^{פג}. ונתבאר שם דאי נימא דהוא פסול בפני עצמו דין הוא דיפסל בבמה כמו טמא ובע"מ ושאר פסולין דכמו שפסולין במקדש פסולין בבמה, אך אי נימא דהוא פסול מטעם זר הרי דכשר הוא בבמה כזר. וא"כ דינו של גוי תלוי בזה, דאי פסול ערל הוי פסול בפ"ע הרי דגוי יהא פסול להקריב בבמה מחמת פסול ערלות שבו, אך אי נימא דכל פסולו דערל הוי מדין זר, הרי דאין טעם לפסול גוי בבמה.

ולכאור' לפי מה שהוכיח המש"ח מדברי רש"י דערל חשיב כבע"מ, הרי דגוי ג"כ חשיב כבע"מ ודין

הוא דיפסל בבמה, אמנם נראה דזה אינו ולא שייך לפסול גוי בבמה מדין בע"מ, דכפשוטו הא דחשיב ערל כבע"מ הוי משום דיתר כנטול דמי^{פד}, וא"כ נראה דהני מילי בישראל דמצווה על מצות מילה ולפיכך הערלה חשיבא גביה כאיבר יתר, אבל בגוי דאינו מצווה על המילה, לא חשיבא כלל כאיבר יתר ולא מיקרי בע"מ^{פה}.

והנה בס' תוה"ק יצא לחדש דאיכא פסול בפנ"ע של גוי להקרבה, דבמכילתא פ' בא (הובא ברש"י שם י"ב, מ"ג) איתא לגבי קרבן פסח, כל בן נכר לא יאכל בו, אחד ישראל מומר ואחד נכרי במשמע, שנאמר וכל בן נכר ערל לב.

הרי דמבואר דאף סתם נכרי נכלל בקרא דבן נכר, וע"כ דאע"ג דאמרו בזבחים יכול בן נכר ת"ל ערל לב, היינו לומר דאף מומר בכלל הקרא, אבל לעולם נכרי ממש ג"כ פסול מהאי קרא, וכן מבואר בתרגום יונתן שתיירגם בן נכר בר עממין. ולפי"ז רצה לפסול גוי להקרבה בבמה, כיון דהוא פסול בפנ"ע ואינו מטעם זרות^{פו}.

אמנם לכאור' יש לדחות ראיתו, די"ל דלענין אכילת פסח דזר כשר לאכול הפסח, הרי דנלמד מגזיה"כ פסול חדש דנכרי נאסר באכילת פסח, אבל להקרבה

פא. וכמו שמבואר ברש"י כת"י מנחות ע"ג ע"ב (ד"ה נתן) ותוס' מנחות ס"א ע"ב דאין עכו"ם אוכל קדשים כיון דהוי ערל. וברגמ"ה חולין ה' ע"א כתב דעכו"ם יכול לשלח קרבנותיו כיון דקיי"ל דערל משלח קרבנותיו.

פב. ואפילו אי נימול, מיקרי ערל לאכילת קדשים כמבואר ביבמות ע"א.

פג. ולר"ע דערל כטמא אית ביה פסול טמא.

פד. כמו שביאר המהרי"ל דיסקין.

פה. וע' בסדר פרשיות לגאון האדר"ת פ' לך לך (י"ז, י"א) שכתב להסתפק להיפך בבן נח מהול אי חשיב בע"מ ויפסל עי"ז לעבודה, וביאר צדדי הספק "דיש לומר כיון שהמצוה לישראל למול אינו מום כלל, או דמכל מקום הם אינם מצווים, או דאינו מום כלל", ע"ש.

פו. אך כתב דאולי אין לפוסלו מהאי טעמא, כיון דבקרא דיחזקאל כתיב לא יבא אל מקדשי היינו מקדש ולא במה, ע"ש.

דנכרי בכלל זר ופשוט מהאי טעמא דפסול להקריב, אין ללמוד מקרא דיחזקאל פסול חדש בנכרי, וכל הלימוד הוא רק לענין ערל לב^{פז}.

וע' בחס"ד (קרבנות פי"ג ה"ה) שכתב דאין גוי מקריב עבור ישראל דאין שליחות לגוי, ולא נפיק הנודר ידי חובה, ותו דאיכא משום הקריבהו נא לפחתך ואין קטיגור וכו' פ"ח.

סימן י'

פסול ערל לב וכהנים ששימשו בבית חוניו או לדבר אחר

א. אי ערל לב כשר להקריב בבמה

שמשו בבית חוניו^{פז} לא ישמשו במקדש שבירושלים, ואין צריך לומר לדבר אחר [לע"ז]. וילפינן ליה מקרא דמלכים "אך לא יעלו כהני הבמות אל מזבח ה' בירושלים כי אם אכלו מצות בקרב אחיהם"^{פז}, ודרשינן דהרי אלו כבעלי מומים חולקין ואוכלין ולא מקריבין, ע"ש. ומבואר התם בסוגיא דמי ששימש לע"ז אף אי עשה תשובה אין ראוי שיעבוד במקדש.

הנה בסוגיא בדף כ"ב ע"ב דרשינן מקרא ד"כל בן נכר ערל לב וערל בשר לא יבא אל מקדשי" (לשרתני)^{פז} דערל לב מחלל עבודה, ומפרשינן התם הקרא, בן נכר, יכול בן נכר ממש ת"ל ערל לב, אם כן, מה תלמוד לומר בן נכר, שנתנכרו מעשיו לאביו שבשמים.

והנה כפשוטו מבואר בסוגיא דאיכא פסול בפנ"ע של ערל לב להקריבה, דמאס ופגום להקריבה, ולכאור' דין הוא דיפסול להקריבה בבמה כדנתבאר לעיל דכל הפסולין במקדש מסבא אית לן לפוסלן אף בבמה.

אמנם ע' לעיל בסימן ח' דנתבאר בדעת הרמב"ם דפסול ערל לב הוא משום לתא דפסול גוי, דמחמת ערלות הלב שבו מיקרי נכרי במקצת וחשיב כזר, ולפי"ז דין הוא דיכשר להקריב בבמה כיון דכל פסולו הוא משום לתא דזרות.

ב. כהנים ששימשו בבית חוניו או לע"ז אי כשירין להקריב בבמה

ומבואר מזה דאיכא ג' דרגות, א) מי ששימש לע"ז ולא עשה תשובה, דבכה"ג לכאור' פסול מחמת דינא דערל לב, ב) מי ששימש לע"ז ועשה תשובה דבפשטות לית ביה פסול דערל לב ופסול רק מדין כהנים ששימשו לע"ז, ג) מי ששימש בבית חוניו דעבר על האיסור להקריב בשעת איסור במות.

והנה מי שהקריב בבית חוניו כפשוטו אינו פסול מדינא אלא הוי קנס דרבנן וכמבואר בסוגיא בע"ז נ"ב ע"ב, "כהנים הוא דקנסינהו רבנן משום דבני דעה נינהו", ולכאור' פשוט דיהיה כשר להקריב בבמה קטנה, דרבנן קנסו אותו רק מהקרבת מקדש ולא מהקרבת במה^{פז}.

אך מי ששימש לע"ז ועשה תשובה יש להסתפק בדינו אי כשר להקריב בבמה. ולכאור' זה תלוי מהו גדר

הנה בסוגיא במנחות ק"ט איכא דין נוסף, דכהנים

פז. ועוד יש להעיר דהיכא דכתיב בן נכר סתם, המשמעות הפשוטה היא לגוי, אבל בקרא דיחזקאל דכתיב בן נכר ערל לב, הרי דהפס' מפרש דהכונה לבן נכר שנתנכרו מעשיו לאביו שבשמים ואין נכלל בזה גוי.

פח. וע' בס' נחלת שמואל (סי' י"ב ד"ה אולם) שכ' בפשיטות דאפילו גר שמל וטבל קודם שהביא קרבנו דלא נחשב ישראל גמור אסור לעבוד בבמה קטנה.

פט. דהיתה במה שהקריבו בה בזמן איסור במות.

צ. ומקרא דיחזקאל "יען אשר ישרתו אותם לפני גוליהם והיו לבית ישראל למכשול עון, על כן נשאתי ידי עליהם נאם ה' ונשאו עונם, ולא יגשו אלי לכהן לי ולגשת על כל קדשי אל קדשי הקדשים".

צא. כדיתבאר לקמיה בשם המעשה רוקח.

לנשיאת כפים בגבולין, ומבואר ברש"י דבר חידוש דאיכא בדין זה חילוק בין מקדש לנו"ג, ואפילו בבמה גדולה דנו"ג מותרין הם לשמש וכל שכן בבמה קטנה, וע"כ דסבירא ליה לרש"י דמום זה אינו מום גמור לפוסלו לכל הקרבה, אלא רק להקרבת מקדש^צ.

ומדברי הס' הזהיר מבואר לכאן בפשיטות דאינו פסול בע"מ דא"כ לא היה פוסלו לנשיאת כפים, ומשמעות דבריו דנתחללה קדושת הכהונה שבו לענין הקרבה, וא"כ לכאן פשוט דלשיטתו יהא כשר להקריב בבמה קטנה דזר כשר בה, ובבמה גדולה דנו"ג לכאן יהא פסול.

והנה בתוספ' (מנחות פ"ג ה"ג) איתא הכהנים ששימשו בבית חוניו או במקומות אחרים בשעת איסור הבמה אסור, בשעת היתר הבמה מותר שנאמר וכו'. ובפשטות כונת התוספ' דאם שמשו בבית חוניו בשעת היתר במות מותר, וצ"ב מאי קמ"ל דבשעת היתר במות מותר. וע' במצפה שמואל (שם) שביאר דאולי קמ"ל דכהן ששימש בשעת איסור, מותר לעבוד בשעת היתר דהוה כזר וזר מותר בבמה^צ. ומבואר הגדר הנ"ל דמחמת ששימש בזמן איסור חשיב כזר ולכן אין סברא לאסרו להקריב בבמה בשעת היתר, אע"ג שיתכן שיפסל מלישא כפים.

והנה הרמב"ם בפט"ו מהל' תפילה ה"ג פסק כמו ס' הזהיר הנ"ל דכהן ששימש לע"ז אע"פ שעשה

פסולו^צ, אי הוי דין שמחמת ששימש לע"ז נתחלל מקדושת הכהונה להקרבה והו"ל כזר, או דהוי פסול חדש דנעשה כבעל מום להקרבה מחמת ששימש לע"ז, וכן משמע קצת מלשון המשנה "הרי אלו כבעלי מומין" דאית ליה דין בעל מום להקרבה^צ. והנפק"מ בזה לענין במה, דאי נימא דהוי פסול בע"מ יפסל להקרבה בבמה, ואי פסולו דנתחלל מקדושת הכהונה והו"ל כזר הרי דיהא כשר בבמה.

והנה תוס' שם (ד"ה לא) דנו בדין כהן שהמיר דתו וחזר בתשובה אי יכול הוא לישא כפיו, והביאו דבס' הזהיר כתב דכהן שהמיר דתו לא ישא כפיו ולא יקרא ראשון דכתיב וקדשתו והוא אחליה לקדשתו, וכדתנן כהנים ששמשו לע"ז לא ישמשו במקדש שבירושלים, ותוס' כתבו דרש"י בתשו' נקט דכשר הוא לישא כפיו, וטעמו "שהרי לא מצינו כהן בעל מום שיהא פסול לדוכן אלא אם היה לו מום בידיו", ומבואר דס"ל לרש"י דהפסול של כהנים ששמשו לע"ז הוא דחשיבי כבע"מ להקרבה, ולכן אין לפוסלם לנשיאת כפים, דלא מצינו דבע"מ פסול לנשיאת כפים. ולפי"ז לכאן לדעת רש"י יש לומר דכהן ששימש לע"ז יהא פסול להקריב בבמה כיון דאית ליה דין בע"מ.

אמנם הנה תוס' כתבו שם בשם רש"י טעם נוסף להכשיר נשיאת כפים, דרש"י דייק מלשון המשנה "לא ישמשו במקדש שבירושלים" דדוקא בירושלים לא ישמשו אבל בנו"ג יהיו מותרין^צ, וכל שכן דכשירין

צב. ובתוס' בזבחים כ"ב ע"ב (ד"ה משום) מבואר דפסול מדין ערל לב, והחידוש במשנה דהיכא דשימש לע"ז אע"ג דעשה תשובה אכתי לא פקע מיניה שם ערל לב, אך לכאן דבריהם צ"ב דהנה בסוגיא שם ס"ל לרב ששת דשגג בזריקה אית ביה דינא דכהנים ששמשו, ולכאן היאך שייך לומר דהוא מיקרי ערל לב אי עבר בשוגג, ועוד מבואר שם דהזיד בשחיטה ס"ל לרב נחמן דאינו נפסל, אע"ג דודאי הוי ערל לב, וצ"ע.

צג. וכן דייק החס"ד (פ"ג דמנחות ה"ג).

צד. וע' מש"ח פ' צו (ז', ל"ד) מש"כ לדחות הדיוק מהמשנה.

צה. אמנם כל זה מייירי אחר שעשה תשובה, אך קודם שעשה תשובה יתכן דאף לדעת רש"י פסול הוא להקריב בבמה מחמת פסול דערל לב.

צו. וע' באו"ש (בהשטות שבסוף ס' עבודה) שביאר דכונת התוספתא שהקריבו בשעת היתר חובות בבמה קטנה, וקמ"ל דאע"ג דעברו איסורא לא קנסניהו רבנן ומותרין לשמש במקדש כיון דליכא כרת על ההקרבה ונדרים ונדרים קריבין שם, ע"ש. ויש לעיין לפי דבריו לדעת הר"ח שבתוס' (בדף ס"א) דאף למ"ד דלא קדשה לעתיד לבא והמקריב בחוץ אינו חייב כרת אכתי נאסרה ההקרבה בחוץ, מה יהא דין המקריב בבמה אי יאסר להקריב במקדש, וצ"ע. וע"ע בחס"ד שם שפירש התוספ' באופן אחר.

תשובה לא ישא כפיו, וא"כ מבואר לכאור' דס"ל כגדר הנ"ל דנתחללה קדושתו להקריבה ולנשיאת כפים והו"ל כזר, וא"כ לכאור' יהא כשר בבמה.

אמנם בפ"ט מביאת מקדש הי"ג כתב הרמב"ם דכל כהן שעבד ע"ז בין במזיד בין בשוגג אע"פ שחזר בתשובה גמורה ה"ז לא ישמש במקדש לעולם שנאמר ולא יגשו אלי לכהן לי. ובמעשה רוקח שם ביאר דמה שכתב הרמב"ם לא ישמש במקדש, לאו דוקא מקדש, דה"ה בבמה בשעת היתר^צ פסול להקריב ולא הוצרך הרמב"ם לפרש דדין זה נוהג אפילו בבמה דסמך אקרא שהביא דכתיב לא יגשו אלי לכהן לי, דמשמע דכל עבודה לא יעשו לגבוה^צ. ומבואר דס"ל למעשה רוקח בדעת הרמב"ם דכהן ששימש לע"ז נפסל להקריבה בבמה קטנה, וע"כ ס"ל דאינו רק חילול קדושת הכהונה, אלא דכיון דשימש לע"ז נפסל להקריב ולשרת לה' אפילו בבמה^צ, וצ"ע.

והנר' דלפי"ד יש לומר גדר חדש, דכהן ששימש לע"ז או הודה לע"ז, כיון דהיה משרת לע"ז נפסל מלשרת לה', ולכן נפסל מלהקריב אפילו בבמה, ונפסל מלישא כפים דמיקרי ג"כ שירות, וכלשון הרמב"ם בהל'

תפילה שם, "וברכה כעבודה היא שנאמר לשרתו ולברך בשמו"^ק.

ובעיקר דין כהנים ששמשו לע"ז נר' דאיכא עוד סברא להכשירים להקריב בבמה אחר שעשו תשובה, דהנה בגמ' במנחות שם איתא כמה פעמים דכהן ששמש לע"ז וחזר בתשובה, אין קרבנו ריח ניחוח, וכתב הח"ח בליקוטי הלכות (שם) דמלשון הגמ' משמע דאין הקרבן פסול, רק הוי דין מסוים דאין הקרבן עולה לריח ניחוח, ע"ש^{קא}, וא"כ אפשר לומר דבבמה דליכא דין ריח ניחוח (זבחים ק"ג) אין בזה כלל חסרון^{קב}, אמנם ע' לעיל פרק י' סימן י"ג שנתבאר דנחלקו האחרונים בגדר הדין דאין ריח ניחוח ונדון זה תלוי במחל' הנ"ל.

ג. האם ע"י כל הקריבה בבמה נאסר המקריב לעבוד במקדש

השפ"א (מנחות שם) כתב להסתפק בהא דמבואר במשנה שם דכהנים ששימשו בבית חונוי לא ישמשו במקדש לעולם, אי הוא דין הנוהג בכל כהן שהקריב בבמה בחוץ בזמן איסור במות, או דילמא היינו דוקא בכה"ג שהקריבו בבית שמייוחד לקרבנות, דהוא דומיא

צו. וע' צ"פ הל' ביאת מקדש שם, שכתב ג"כ דכהן ששימש לע"ז נפסל להקריב בבמה, אך הני מילי קודם ששב בתשובה, אך אי שב בתשובה שפיר מקריב.

צח. ושם בהל' י"ד נקט דאי שימש בבית חונוי [דאינו ע"ז] אינו נפסל להקריבה בנו"ג ורק בירושלים נאסר, ע"ש.

צט. וע' בפנים יפות (סוף פ' משפטים עה"פ וישלח את נערי בני ישראל) שנקט דכהן ששמש לע"ז כשר לעבודה של במת יחיד דכל ישראל כשירין בה, אבל להקריבה בבמת סיני שהקריבו שם קרבן ציבור היו פסולים, ומבואר דאף בדין בכור קודם הקמת המשכן נפסל ע"י שעבד לע"ז, דאיכא דינים במקריב שיהא קדוש וראוי, ולכן נפסל ע"י ששימש לע"ז.

ק. ולכאור' יש להעיר דלפי המבואר לעיל בדעת הרמב"ם דפסול ערל לב הוא מדין זרות וכשר בבמה, היאך שייך לומר דכהנים ששמשו לע"ז יהא דינם גרוע מכל ערל ויפסלו להקריב בבמה אף אחר שעשו תשובה, ויש לומר דהא דערל לב הוא מדין זר היינו דוקא היכא שלא הודה לע"ז או שימש לע"ז, כגון המחלל שבת בפרהסיא, דבזה כל פסולו מחמת שנתנכרו מעשיו וחשיב כזר, אבל היכא דעבד ע"ז איכא פסול חדש של כהנים ששמשו לע"ז, דכיון דשרת לע"ז נפסל מלשרת לה' אפילו אחר שעשה תשובה.

קא. ומדברי תוס' כ"ב ע"ב ד"ה משום, מבואר דהוי קרבן פסול, ע"ש היטב. ובליקוטי הלכות כתב דמלשון הרמב"ם בהל' י"ג מבואר ג"כ דהוי קרבן פסול.

קב. אמנם יעוין ברמב"ם שם הל' י"ג דהיכא דשחט בשוגג לע"ז אע"ג דקרבנו עולה לריח ניחוח איכא דין לכתחילה שלא יקריב במקדש, וא"כ אף אי נימא דבבמה דאין דין ריח ניחוח אין חסרון בריצוי הקרבן, אכתי לדעת הרמב"ם שייך שיהא דין לכתחילה שלא יקריב מי ששימש לע"ז.

דבית המקדש^ק, אבל בהקריב בבמה בשעת איסור לא נפסל להקריב במקדש, ומלשון הרמב"ם (פ"ט ביאת מקדש הי"ד) "מי שעבר ועשה בית חוץ למקדש להקריב בו קרבנות לשם אינו כבית ע"ז, ואע"פ כן כל כהן ששימש בבית זה לא ישמש במקדש לעולם", משמע דדוקא היכא דבנו בית להקריב קרבנות קנסו שלא יקריב במקדש לעולם, וצ"ע.

אמנם העירו דמלשון רש"י בע"ז נ"ב ע"ב (ד"ה כהנים) משמע קצת דדין זה נוהג בכל במה בשעת איסור, דז"ל שם, כהנים דבני דעה נינהו וידעי שנאסרו הבמות אף לשם גבוה והלכו ועבדו בבמה הוא דקנסו רבנן, עכ"ל. מדנקט בלשונו בסתמא ועבדו בבמה, משמע דדין זה נוהג בכל במה ולא דוקא בבית להקריב דומיא דבית חוניו^ק, וצ"ע.

סימן י"א

דין אונן בבמה

א. הקרבה באנינות

הנה במקדש קיי"ל דאונן פסול להקריב וכפשוטו ה"ה בבמה גדולה^ק, ובגמ' בדף ט"ז איכא ספק אי אונן כשר להקריב בבמה קטנה, ופרש"י דהטעם דלישרי בבמה הוי משום דגבי אונן כתיב ומן המקדש, ובשטמ"ק הוסיף ביאור, דכתיב ומן המקדש לא יצא ולא יחלל ודייקינן הא אחר שלא יצא חלל, ודוקא במקדש קאמר קרא אבל בבמה לא.

ולא נתפרש ברש"י הטעם לחלוק על דרשא זו ולפסול אונן^ק, וע' בשטמ"ק שעמד על זה, ותירץ דסלקא דעתך דמשום רבותא דכה"ג נקטיה דלא יצא אפילו מן המקדש, אבל לעולם ה"ה בבמה, ע"ש.

אמנם ע' ברש"י יומא י"ג ע"ב (ד"ה מקריב) שביאר הא דכה"ג מקריב אונן בזה"ל, דרחמנא שרייה דכתיב לאביו ולאמו לא יטמא ומן המקדש לא יצא ולא יחלל

וגו' ודרשינן לה בשחיטת קדשים (זבחים ט"ז, ע"א) במת אביו ואמו, ואינו צריך לצאת מקדושתו כלל, להיות עומד ומקריב כי לא חילל עבודתו בכך, ומינה ילפינן הא כהן הדיוט שלא יצא חלל, ע"ש. ומבואר דרש"י מפרש הדרשא מן המקדש לא יצא, דאין הכונה למקום המקדש, אלא שלא יצא מקדושתו^ק, ולכא' אי דרשינן הכי אין מקור למעט במה, וא"כ אפ"ל דהיינו טעמא דיש לפסול עבודה באנינות בבמה.

שו"ר בהגה' אהל משה (להגראמ"ה) בסוגיין, שביאר הא דפרש"י (בד"ה יושב) דהיתר אונן בבמה לא הוי בהדיא וז"ל, דמן המקדש לא יצא לאו בהדיא הוא, עיין סנהדרין י"ט דמקדושתיה אמר קרא, עכ"ל.

וביאור דבריו, דנחלקו תנאים בסנה' י"ח בפ"י המקרא "ומן המקדש לא יצא", דתנן התם כהן גדול שמת לו מת אינו יוצא אחר המטה וכו' ויוצא עמהן

קג. והוסיף דאפשר היו הרבה כהנים נמשכים לשם שהעכו"ם הרבו בשכרם להקריב עבורם להכי קנסו חכמים.

קד. וכן משמע קצת מלשון התוספ' (שהובאה לעיל) "בבית חוניו או במקומות אחרים", וכן משמע מדברי האו"ש שהובאו לעיל.

קה. והנה השטמ"ק בזבחים דף ט"ז ע"ב (אות ב') כ' דאונן הותר מכללו בבמת צבור, ויש שרצו ללמוד מדבריו דאף בבמה גדולה אונן הוכשר להקריב, והוא דבר חידוש, ונראה דאין זה מוכרח בדברי השטמ"ק, ויש לפרש דבריו דמצינו דהקרבת אונן הותרה מכללה בבמה גדולה דכה"ג מקריב אונן בבמה גדולה, אך לעולם הקרבת אונן בבמה גדולה לא הותרה.

קו. דהרי כל הדינים שאין נוהגין בבמה למדים באופן זה, כדממעטינן בסוגיא זו יושב מדכתיב לעמוד לפני ה', ובדף קי"ט צפון וסמיכה מדכתיב בהו לפני ה'.

קז. וכן פירש הריטב"א במו"ק (י"ד ע"ב ד"ה והרי).

עד פתח שער העיר, דברי רבי מאיר, רבי יהודה אומר אינו יוצא מן המקדש, משום שנאמר ומן המקדש לא יצא. ובגמ' בדף י"ט ע"א, פרכינן דשפיר קאמר רבי יהודה, ומשני אמר לך רבי מאיר אי הכי לביתו נמי לא, אלא הכי קאמר מן המקדש לא יצא מקדושתו לא יצא, וכיון דאית ליה הכירא לא אתי למינגע.

ומבואר דפליגי ר"מ ור' יהודה בפי' המקרא "ומן המקדש לא יצא", דלדעת ר' יהודה הכונה כפשוטו שלא יצא ממקום המקדש, ולדעת ר"מ מתפרש המקרא דלא יצא מקדושתו.

ומעתה לפי"ז אפשר לומר דזו כונת רש"י בסוגיין, דכיון דאפשר למידרש דמן המקדש לא יצא הכונה שלא יצא מקדושתו [כדריש ר' מאיר בסנה"ק^ה], לכן אין היתר אונן דבר המפורש בקרא בהדיא, ולכן נסתפקה בזה הגמ'.

והנה לכאור' איכא עוד מקור להתיר עבודת אונן בבמה, דהנה בגמ' בדף ט"ז ע"ב יליף רב משרשיא דאונן מחלל עבודה בק"ו מיושב, ולפי"ז י"ל דדיו לבא מן הדין להיות כנידון ולא עדיף אונן מיושב, ודין הוא דאונן יהא מותר בבמה כמו שיושב מותר בבמה, [כדילפינן בדף ט"ז ע"א]^ט.

ב. כהן גדול אי מקריב באנינות בבמה

יש להסתפק לפי הצד בגמ' דאונן פסול להקריבה בבמה, מה דינו של כה"ג, דלכאור' כיון דאין כיהון בבמה, אין מעלה לכהונה גדולה בבמה, ואע"ג דבמקדש יכול

כה"ג לעבוד באנינות, בבמה לא יוכל לעבוד באנינות, וצ"ע.

ונראה דנדון זו תלוי בעיקר גדר הדין שכה"ג מקריב אונן, דהנה בסוגיא בזבחים דף ט"ז ע"ב מבואר דדין זה הוא הלכה באיסורא דאנינות בקדשים, דהותרה מכללה בהקרבת כה"ג באנינות, דמבואר שם דהלאו דהקריבה באנינות הותר מכללו אצל כה"ג, וכן רצו ללמוד דטומאה תותר אצל כה"ג בקרבן יחיד ק"ו מהא דהותרה אנינות אצל כה"ג, וכן מבואר שם שרצו ללמוד מזה דאנינות תותר אצל כהן הדיוט בקרבן ציבור, ע"ש.

ולפי"ז לכאור' פשוט דכל ההיתר לעבוד באנינות נאמר במקדש דהתם אית ליה שם כה"ג ומיקרי עבודת כה"ג, ולא בבמה דאפילו זר כשר ואין מעלה לכה"ג.

וכן נקט בדבר אברהם (ח"א סימן ד' אות ד') שכ' דפשוט לו שאם אונן אסור בבמה אף כהן גדול אסור, דלא נאמר היתר לכה"ג אלא במקדש כדכתיב ומן המקדש לא יצא, הא בבמה אין היתר לכה"ג יותר מאחרים^י.

אמנם יעוין בסוגיא במו"ק י"ד ע"ב דמבואר דההיתר של כה"ג לעבוד באנינות הוא מחמת דאית ליה לכה"ג דין דכל השנה חשובה אצלו כרגל, ולא מיקרי אונן לענין הקרבה, דבעו שם מצורע מהו שינהוג צרעתו ברגל, ופשיט ליה מהברייתא דתניא, והצורע לרבות כהן גדול, וכה"ג דכל השנה כרגל לכו"ע דמי דתנן כה"ג מקריב אונן ואינו אוכל, שמע מינה נוהג צרעתו ברגל, ע"ש. הרי דמבואר דהא דכה"ג מקריב אונן הוי משום דכל השנה אצלו כרגל, והוי דין בגברא דאין הוא נחשב אונן לענין הקרבה^י. ולכאור' בזה אין סברא לחלק בין

קח. וכדפרש"י ביומא.

קט. אך אכתי יהא בזה אזהרה שלא לעבוד באנינות, דמבואר שם בסוגיא דלרב משרשיא ילפינן האזהרה מקרא דהן הקריבו [דאי מן המקדש לא יצא חילול בגופיה כתיב], וא"כ יצא דבר חדש דלאונן בבמה איכא אזהרה אך אין מחלל עבודה, [לכל זה נתעוררתי מס' תורת זאב עמ"ס זבחים].

קי. והוסיף דאף אי אונן כשר בבמה, איכא נפק"מ לענין קדשי במה גדולה שהקריבין בקטנה, דאי נימא דנוהגין ביה כל דיני במה גדולה [ע' פרק י"ב מש"כ בזה], ה"ה דאונן פסול, ויש להסתפק בדין כהן גדול בכהאי גוונא, דלכאור' כיון דלא שייך ביה הסברא דמן המקדש לא יצא דין הוא דיפסל לעבודה, ע"ש.

קיא. וכן מבואר בתוס' רי"ד שם דראית הגמ' היא מהא דמקריב אונן. ובגמ' למדו מהא דצרעת נוהגת בכה"ג, דאף ברגל נוהג דין צרעת, וביאר הריטב"א דהוכחת הגמ' היא מהא דקיי"ל בהוריות (י"ב ע"ב) דכה"ג אינו פורע ואינו פורם על מתו ואילו צרעת נוהגת בו דפורע ופורם, ומוכח מזה דנדון הסוגיא על הכה"ג עצמו אי חשיב שתמיד נמצא

הקרבה בבמה להקרבה במקדש, דלעולם הגברא במצב של רגל ולא מיקרי הקרבה באנינות.

אלא דגוף דברי הסוגיא במו"ק צ"ב, דמאי מייתי ראייה דכה"ג כל השנה אצלו כרגל מהא דמקריב אונן, הא אדרבא מהא דאינו אוכל באנינות מוכח דנוהג בכה"ג דין אנינות, וע"כ הא דמקריב אונן הוא גזה"כ מיוחד דעבודה באנינות הותרה אצל כה"ג וכדמשמע מהסוגיא דזבחים, וכבר עמדו בשאלה זו הראשונים במו"ק ק"י.

אמנם יעוין ברש"י שם שביאר דראית הגמ' אינה מהא דמקריב אונן אלא מהא דמשלח קרבנותיו באנינות, וז"ל רש"י שם, והא כהן גדול כל השנה לדידיה כרגל לכולי עלמא דמי דתנן כהן גדול מקריב אונן, מדאמר לו אהרן למשה ואכלתי חטאת היום ולא אמר למשה והקרבת, מכלל דהקרבה באנינות, ולמדנו דכהן גדול מקריב אונן, אבל כולי עלמא בשאר ימות השנה אונן אינו משלח קרבנותיו, כדאמרינן לקמן שלמים בזמן שהוא שלם ולא בזמן שהוא אונן, וברגל משלח, וכהן גדול אונן מקריב כל השנה, אלמא כל השנה לדידיה כרגל דמי, וקתני דנוהג בו צרעת, תפשוט דכל מצורע נוהג צרעתו ברגל.

ובחי' הגר"ח (מו"ק שם) ביאר דרש"י לא רצה לפרש הראיה מהא דמקריב אונן, משום דזה אינו מדיני הרגל, דהא רגל לא מהני אלא לדיני ניהוג אנינות, אבל לפסלות הבאה ע"י דין אונן לא מהני לזה רגל כלום, וע"כ דבכה"ג הוא דין מיוחד שהותרה ההקרבה ואינו מחלל עבודה. וע"כ ביאר רש"י הראיה מהא דאונן דכולי

עלמא אינו משלח קרבנות, וכה"ג משלח קרבנות הרי דחשיב אצלו כרגל.

ומעתה לדעת רש"י אין ראייה מהסוגיא דמו"ק דהא דכה"ג מקריב אונן הוא מחמת דחשיב כרגל אצלו, ואפשר גדר הדין הוא כמו דמבואר בסוגיא דזבחים דהותרה הקרבה באנינות אצל כה"ג, ולפי"ז מסתבר שאין כה"ג מקריב באנינות בבמה.

ובזכר יצחק (סי' מ"ד) ביאר דברי רש"י באופן אחר, דיעווי"ש שכתב דהא דכה"ג כל השנה לדידיה כרגל הוי, אין הכונה דכה"ג בחפצא הוי בשמחה כמו ברגל דהרי אין בו מצות שמחה, אלא דלענין עבודתו חשיב כרגל, ולכן כתב דזה שייך רק בעבודות שצריך לשמש בח' בגדים, וממילא לגבי אכילה אין לו דין כמו ברגל כיון דלענין האכילה לא בעי קדושת כהונה גדולה. וביאר כונת רש"י דהראיה של הגמ' היא מהא דכה"ג משלח את קרבן חביתין ידיה באבילות, דלענין הקרבה זו אית ליה דין כה"ג כרגל, ע"ש. ולפי"ז פשיטא דאין מקריב בבמה באנינות, כיון דבהקרבה זו אין משמש בח' בגדים ואין לו דין כה"ג.

ג. דין אנינות בהקרבה שבעקידה

וחנה בילקוט פ' וירא (רמז ק"א) שנינו דאברהם אבינו בעקידה "ככהן גדול הגיש את מנחתו ונסכו", וע' בזית רענן (לבעל המג"א) שכתב בזה"ל והא דקאמר ככהן גדול משום דקשה כיון שיקריב את יצחק יהיה אונן ואם כן יאסר להקריב אח"כ ק"י מנחה ונסכים ק"י, לזה

במצב של רגל, ולא על דין ההקרבה שלו באנינות, ומשום דחשיב דכל השנה הוא במצב של רגל לכן דין הוא דמקריב באנינות.

קיב. וכתב התוס' רי"ד "אע"ג דלענין אכילה לא דמי לרגל, שהרי האונן אוכל קדשים במועד משום דלא חיילא עליה אנינות, מכל מקום לענין הקרבה כרגל", וצ"ב תירוצו.

קיג. וע"ע בחנוכת התורה (וירא כ"ב, ד).

קיד. וע' במקו"ב (סי' ה' ד"ה וראיתי בילקוט) שהעיר על דברי הז"ר מהא דמבואר ברש"י יומא י"ג ע"ב (ד"ה היה עומד ומקריב) דכהן הדיוט שהתחיל העבודה בהיתר ואח"כ נעשה אונן מותר לו לגמור עבודתו, וא"כ כאן דהתחיל בהיתר מותר לו לגמור ההקרבה, וע' בצ"פ עה"ת (וירא כ"ב, ו') דשחיטה לא הויה התחלת עבודה לכן היה נפסל מחמת אנינות. ונר' לישב בפשיטות דבילקוט כתוב שככה"ג הקריב מנחתו ונסכו, דרצה להקריב עם יצחק מנחת נסכים (וכן מבואר בז"ר שם) ולזה לא היה מהני התחיל בהיתר, דהויה הקרבה בפנ"ע, והוצרך להיות כה"ג שלא נפסל באנינות.

אמר ככהן גדול דכהן גדול מקריב אונן עכ"ל קט"ו. הרי שביאר דהוצרך להיות כה"ג משום דכאשר יקריב את יצחק יהיה אונן ויאסר לו להקריב, לזה אמר ככה"ג דמקריב אונן.

והנה אברהם רצה להקריבו בבמה, כדין הקרבת במה, ומבואר א"כ לכא' מדברי הז"ר דאף למ"ד דאונן פסול בבמה כה"ג כשר הוא בבמה, לכן אהני ליה מה דהיה לו דין כה"ג.

אמנם יעוין ברד"ל (על פדר"א פל"א) שהעיר דבזבחים ט"ז מבואר דאונן כשר בבמה, וכיון דאברהם רצה להקריבו בבמה, אמאי הוצרך להיות לו דין ככה"ג, רצ"ע קט"ו.

ונר' לישב דלהקריבה בזמן העקידה היה דין של הקרבת מקדש, וכמו דכבר דייקו מלשון הרמב"ם (פ"ב מהל' בית הבחירה ה"א) "ובמקדש נעקד יצחק אבינו", ולכן היה אונן פסול בהקריבה זו, ושפיר הוצרך להיות דינו ככה"ג.

ד. אונן אי משלח קרבנותיו בבמה ואי כה"ג אונן משלח קרבנותיו בבמה

הנה ילפינן בסוגיא בזבחים צ"ט ע"ב דאונן אינו משלח קרבנותיו דדרשינן מקרא ד"שלמים", כשהוא שלם

הוא מביא ואינו מביא כאשר הוא אונן, ויש להסתפק אי נוהג דין זה אף בבמה, דאין אונן משלח קרבנותיו, או דילמא כשם שאיכא צד להכשיר הקרבה באנינות בבמה ה"ה דמשלח קרבנותיו.

וכפשוטנו היה נר' דאינו משלח קרבנותיו בבמה, דכיון דדין זה אינו תלוי בגוף ההקריבה ובמקום ההקריבה, אלא הוי דין בגברא המביא שאין ראוי שיהא מביא קרבן בזמן שהגברא אינו שלם ק"י, א"כ דין הוא דאף בבמה ינהג דין זה.

ומעתה יש להסתפק בדין כה"ג אונן אי משלח קרבנותיו בבמה, ותחילה יש לדון אי במקדש כה"ג משלח קרבנותיו, אי דמי להא דמקריב או דמי להא דאינו אוכל, והנה לעיל אות ב' הבאנו דברי רש"י שפירש ראית הגמ' במו"ק דכה"ג הוי כרגל מהא דמשלח קרבנותיו, ומוכח דס"ל דבמקדש משלח קרבנותיו ק"י, ולכא' לפי"ז ה"ה בבמה כיון דלענין שילוח דנין על הגברא, דחשיב בעצם כרגל [וכדביאר הגר"ח בדבריו]. אבל לפי דרכו של הזכר יצחק ברש"י, הרי דרש"י מיירי דוקא לענין קרבן חביתין דאינו קרב בבמה, אבל שאר קרבנות כה"ג אין קריבין באנינות א"כ פשיטא דאף כה"ג אין משלח קרבנותיו באנינות לבמה.

סימן י"ב

אי המקריבים בבמה הם שלוחי דידן או שלוחי דרחמנא

ואינהו מצי עבדי. ופרש"י דהנפק"מ למודר הנאה מכהן שהכהן יכול להקריב קרבנותיו, והא מילתא איבעיא לן בנדרים בפרק אין בין המודר (דף ל"ה).

קידושין כ"ג ע"ב, אמר רב הונא בריה דרב יהושע הני כהני שלוחי דרחמנא נינהו, דאי סלקא דעתך שלוחי דידן נינהו, מי איכא מידי דאנן לא מצינן עבדינן

קטו. וכ"כ בשו"ת צפנת פענח (ורשא) סי' ע"ב, וע"ע מש"כ בסי' ק"א ובסי' רמ"ו.

קטו. וכפשוטו י"ל דהמדרש אזיל לפי השיטות דאונן אינו כשר להקריבה בבמה, או דרצה לבאר דאפילו להני שיטות ראוי היה להקריב כיון דהיה דינו ככה"ג.

קיו. וכמו שהוכיח בכתבי הגר"ז נזיר מ"ז, מהא דאין מביא אף עצים דאין קריבין כלל, וע"כ דהוא דין בגברא שבאנינות הוא מופקע מלהיות מביא, ולא דין בגוף ההקריבה.

קיה. וכן מבואר בגמ' ב"ק ק"י ע"א, אמר רב אשי אי היה כהן גדול אונן נותנה לכל כהן שירצה ועבודתה ועורה לאנשי משמר, ופרש"י אם היה כה"ג אונן ויש לו קרבן עצמו להקריב. וע"ע במנחת (מ' רס"ד), וצ"פ פ"ז נזירות הי"ב.

והנה יעוין בתוס' בקידושין כ"ג ע"ב, שהקשו דבסוגיא בקידושין פשטו דכהנים שלוחי דרחמנא ניהו, ואילו בנדרים הוא בעיא דלא איפשטא [ע"ש תירוצם], והרשב"א שם כתב בחד תירוצא ליישב, דהתם בעבודות הכשרות בור כגון שחיטה והפשט ונתוח קבעי, והא דר"ה [בקידושין] בקבלה וחברותיה דאין כשרות בור, ומש"ה קאמר רב הונא דשלוחי דרחמנא ניהו דכל דלא מצי עביד לא משוי שליח, עכ"ל. הרי דכתב הרשב"א דהגדון הנ"ל אי בשחיטה דכשירה בור הוו שלוחי דרחמנא או שלוחי דידן הוא ספק הגמ' בנדרים, ולא איפשטא ק"ב.

והנה אי נימא דבשחיטה דמצי מקריב בעצמו לא נתחדש דהכהן הוי שלוחא דרחמנא ולעולם הוי שלוחא דידן, הרי דאף בבמה הדין כן דלעולם צריך להיות שלוחו [ויאסר להקריב עבור מודר הנאה בבמה], וכ"כ להדיא החת"ס בחי' לנדרים (שם) וגייטין (נ"ד ע"ב), אך אי נימא דאף בשחיטה נתחדש דהוי שלוחא דרחמנא לכא' ה"ה בבמה נתחדש דהוי שלוחא דרחמנא.

אמנם יעוין בביה"ל שכתב דיש לחלק בזה בין זר השוחט לכהן השוחט, דאף אי נימא דבשחיטה הוי שלוחי דרחמנא, היינו דוקא כהנים השוחטים דהם נצטוו על הקרבת הקרבנות ושייך לומר דרחמנא עשאן שלוחים ויכולין להקריב בלא רשותו של בעל הקרבן, אבל זרים אין עליהם ציווי להקריב כלל ולכן ודאי דאינם שלוחי דרחמנא אלא שלוחי דידן, ע"ש שהאריך בזה ק"ב.

ובן מבואר בס' מגילת ספר על הסמ"ג (לאוין רמ"ב), דכתב שם דעבודות הכשרות בור היינו דוקא היכא

והנה יש להסתפק מה הדין בבמה, אי אף לגבי ההקרבה בבמה אמרינן דשלוחי דרחמנא ניהו, או דילמא בבמה דזר כשר להקריב וליכא הסברא דכל דאיהו לא מצי עביד לא מצי משוי שליח, לא נתחדש דהוי שלוחא דרחמנא והמקריב הוא שלוחא דידן, ונפק"מ למודר הנאה מהמקריב, דאין הוא יכול להקריב עבור חברו בבמה.

ולכא' שאלה זו תלויה במה שדנו האחרונים לגבי עבודת שחיטה במקדש, אי אמרינן גבה דשלוחי דרחמנא ניהו, או דכיון דזר כשר לשחוט הוו שלוחי דידן. ובתשו' נודב"י (אה"ע מהדו"ק סי' ע"ו) הובא תשו' ממחוטנו הגאון ר' יצחק הלוי שכתב להוכיח דבשחיטה כהני שלוחי דידן, מהאי טעמא דליכא לסברא דאיהו לא מצי עביד, והוסיף דכן מבואר בסוגיא ריש פ"ב דקידושין שלמדו הדין דשלוחו של אדם כמותו משחיטת קדשים, ומוכח דלגבי שחיטה הוו שלוחי דידן, דמזה למדנו דשלוחו של אדם כמותו, והנודב"י בסי' ע"ז נראה שהסכים עמו בענין זה ק"ט.

ובשו"ת בית הלוי (ח"ב סי' ט) כתב דאין הסברא מוכחת, די"ל דאע"ג דשחיטה כשירה בור ולא שייך מי איכא מידי, מ"מ הרי משארי עבודות ידעין דאינם שלוחים של הבעלים, וממילא ילפינן לשחיטה מכל העבודות דמהיכי תיתי לחלק ביניהם ק"ב. וכ"כ בשו"ת ראשי בשמים (חור"מ סי' פ"א), דמכיון שנתחדש בשאר עבודות דשלוחי דרחמנא הם אף בשחיטה דכשירה בור הדין כן קכא.

ק"ט. וכן נקט החת"ס בשו"ת קובץ תשובות סי' כ"א ובדרשות (דרוש לז"ך אלול תק"ע דף שני"ז ד"ה ועד"ז), ובחי' חת"ס נדרים ל"ה ע"ב, וגייטין נ"ד ע"ב, וע"ע בקר"א נדרים ל"ה ובמקנה קידושין כ"ג ע"ב.

קכ. והביא לכך ראיה מהסוגיא בנדרים ל"ה ע"ב, דרצו למיפשט הבעיא מהא דתנן במודר הנאה ומקריב עליו קיני זבים וקיני זבות, הרי דשלוחי דרחמנא, ולפי"ז צריכין היו לחלק דעכ"פ אין יכול לשחוט עבורו, והרמב"ם פסק בפ"ו מנדרים דשמעון כהן מקריב קרבנות ראובן שהכהנים שלוחי שמים ולא חילק דאין שוחט עבורו, ע"ש.

קכא. והביא ראיה לכך מהא דקיי"ל (זבחים מ"ו) דזה מחשב וזה עובד לא אמרינן, ואין הקרבן נפסל במחשבת הבעלים רק במחשבת הכהן, ואי נימא דבשחיטה הכהן הוא שלוחו של הבעלים וחשבינן כאילו הבעלים בעצמו מקריב, א"כ הוי לן למיפסל במחשבת הבעלים דהוי כאילו המה מחשבין והמה עובדין, וע' בס' אמרי חיים (סי' ט) מה שדחה ראיה זו.

קכב. וע' באחיעזר ח"ב סי' ד' אות ד', שכתב בשם התוס' רי"ד דבשחיטה לכו"ע הוי שלוחי דידן.

קכג. וכן משמע מדברי הראשי בשמים שם, ולפי"ז ישב הסוגיא בקידושין דילפינן שליחות משחיטת זר דבעיא שליחות.

שעשאן זר שהוא בעל הקרבן, או זר אחר שבעל הקרבן או הכהנים עשאוהו שליח ונתנו לו רשות לעבוד, [דשפיר מצו הכהנים לשוויי שליח כיון שלכתחילה בעינן שיהא כהן אף בעבודות הכשרות ע"י זר], אבל זר נכרי דלא עשאוהו שליח לא בעל הקרבן ולא שום כהן הא ודאי אותו קרבן אינו כשר, כיון שעבד שלא לדעת הבעלים, ולא דמי לכהן דהוי שלוחא דרחמנא.

וא"כ לפי"ד לכאור' בבמה יהיה המקריב שליח דידן, דכפשוטו כיון דליכא כיהון בבמה, אף אי כהן מקריב בבמה לא הוי שלוחא דרחמנא כיון דלא נצטוה להקריב שם.

ובן נקט המקד"ד דבבמה דאין העבודה ע"י כהנים לא הוי שלוחא דרחמנא ולעולם בעינן לדין שליחות להקריבה בבמה, דיעוין בסימן כ' (ס"ק ג') שהעיר דלפי המ"ד בירושלמי דאשה פסולה להקריב בבמה, יש לחקור האם איש יכול להקריב קרבן אשה בבמה, דאפשר לומר דכל דאיהו לא מצי עביד לא מצי עביד שליח, ודוקא בכהנים מבואר בסוגיא בקידושין כ"ג דהווי שלוחי דרחמנא, דהתורה עשתה לכהנים שלוחים להקריב קרבנותיהם של

ישראל, אבל בבמה דעבודה בזרים ולא מצינו שעשאם התורה שלוחים, הרי דהווי שלוחי דידן וכיון דאשה אין יכולה להקריב אין היא יכולה לעשות שליח.

ולכאור' ה"ה דיהא נפק"מ לענין טמא ובע"מ דלא יוכלו לשלח קרבנותיהם לבמה, דכיון דאינהו אינם יכולים להקריב, לא יוכלו לעשות שליח, וצ"ע.

והנה בחי' בית מאיר נדרים (ס) כתב לחדש דעד כאן לא מיבעי בגמ' אי כהנים שלוחי דידן או שלוחי דרחמנא אלא בחטאות ואשמות, די"ל דכמו שהוטל עליו חיובו הוטל נמי עליו להקריבו, אבל בנדרים ונדבות מעולם לא הוטל עליו להקריבו דניבעי שליחות, ע"ש שישב בזה קושית הפמ"א, ולפי דבריו יש לומר דבבמה דלא קרבי חובות אלא נדרים ונדבות לא בעינן כלל לדין שליחות ושפיר קרבו קרבנות טמא בע"מ ואשה.

וע"ע שו"ת שואל ומשיב (מהדורא תנינא ח"ג סוף סי' צ"ח) דמשמע מדבריו דאף זר השוחט הוי שלוחא דרחמנא, ולפי"ד לכאור' אף בבמה אפ"ל דהוי שלוחא דרחמנא, ושפיר קרב קרבן אשה בבמה ק"י.

קכד. וע"ש שביאר ראית הגמ' דמהני שליחות בקדשים, ע"פ מה דכתבו תוס' (קידושין כ"ג ע"ב ויזמא י"ט ע"ב) דאף למסקנת הסוגיא בקידושין דכהנים שלוחי דרחמנא נינהו, אכתי מיבעי ליה בסוגיא בנדרים, דאולי בעינן גם לשליחות דידן.

פרק י"ב

קדשי במה קטנה וקדשי במה גדולה

א. אי חילוק הדינים תלוי במקומות ההקרבה או בגוף הקרבנות

תנן מה בין במת יחיד לבמת ציבור, סמיכה ושחיטת צפון ומתן סביב ותנופה וכו' וכיהון ובגדי שרת וכו', ומבואר דאיכא חילוקים באופן ההקרבה ודיני ההקרבה בין במה קטנה לגדולה. ויש לחקור בהני חילוקי דינים אי הוו דינים במקומות ההקרבה, דמקום הקרבה דבמה גדולה מחייב שיקריבו בו עם שחיטת צפון וסביב וכהונה וכו', ואילו במה קטנה אין מחייבת דינים אלו, או דעיקר חילוקי הדינים הם בגוף הקרבנות, דאיכא תרי מיני קרבנות קדשי במה קטנה וקדשי במה גדולה, וקדשי במה קטנה אין בעיקר הקדשם דינא דכיהון וכלי שרת וצפון, ואילו קדשי במה גדולה חל בעיקר הקדשם דינא דכיהון וכלי שרת וצפון.

והנה בסוגיא בדף קי"ט ע"ב נלפי הגירסא שלפנינו וכתב הקר"א דהיא גירסת התוס' איכא ב' לישנות בדעת רמי בר חמא מה דין קדשי במה קטנה שהקריבם בבמה גדולה, דללישנא קמא נוהג בהם דין חיצוי כדין קדשי גדולה [וה"ה דטעונה תרומת חזה ושוק ושאר דיני במה גדולה], וללישנא בתרא אין נוהג בהם דין חיצוי [ואין טעונים חזה ושוק ושאר דינים]. ובפשטות י"ל דפליגי הני ב' לישנות

בחקירה הנ"ל, דלפי הלישנא קמא הרי דחילוק הדינים תלוי במקום ההקרבה ולא תלוי בשם הקדשים, ולכן כל שמקריב בבמה גדולה צריך להקריב את הקדשים כדין הקרבה דבמה גדולה בחיצוי ותרומת חו"ש, ואפילו אי הקדשי הקדשים להקריבן בבמה קטנה כל שקריבן בבמה גדולה קריבן כדין במה גדולה, וללישנא בתרא דאין חיצוי, הרי דחזינן דאיכא תרי מיני קרבנות קדשי קטנה וקדשי גדולה, וקדשי קטנה לעולם קריב בלא חיצוי אף אי מקריבן בבמה גדולה דכן הוא דינן מחמת עיקר קדושתם⁸, ואין חילוקי הדינים תלויים במקום ההקרבה אלא במין הקרבנות².

והנה בהמשך הסוגיא איתא דהאי לישנא דאין חיצוי פליגא אדר' אלעזר, דאמר ר' אלעזר עולת במת יחיד שהכניסה בפנים קלטוה מחיצות לכל דבר. ולכאור' כונת הגמ' דמדברי ר' אלעזר מבואר דקדשי קטנה שהכניסן לגדולה יש בהם דין חיצוי וכן שאר דיני ההקרבה של במה גדולה וכלישנא קמא דרמי בר חמא דיש חיצוי, ולפי המבואר אף ר' אלעזר ס"ל דדיני ההקרבה תלויים במקום ההקרבה ולא בשם הקרבנות.

אמנם בדברי ר' אלעזר משמע דבכדי שנימא דדין ההקרבה הוא כדין במה גדולה בעינן לחלות

א. וע' בקר"א שהסתפק לפי האי לישנא מי מקריב את הקרבנות בבמה גדולה, האם נימא דכיון דקרב עם דיני קדשי קטנה זר כשר להקריבן ע"ג מזבח דבמה גדולה (וכן נקט המקד"ד סי' כ' ס"ק ג'), או דילמא איכא סברא דאין זר קרב אצל מזבח (ע' זבחים ס"ה), ע"ש. ובעיקר האי סברא דאין זר קרב אצל מזבח יש לדון, אי הוי מחמת לתא דאיסור כניסה (ע' מל"מ סוף הל' ביאת מקדש שהאריך להוכיח דאיכא איסור כניסה מדארי), או הוי סברא בעבודה, דאין מסתבר שזר יעשה עבודת הקרבה ע"ג מזבח של משכן, ומעתה אי נימא דהוא מחמת איסור כניסה, הרי דדבר זה תלוי במה שהארכנו בפרק ח' אי איכא דין מחנה שכינה בנו"ג, אך אי נימא דהוי דין בעבודה אפשר לומר דאף אי לא נוהג דין מחנה שכינה בנו"ג, כיון דאית ליה למזבח דנו"ג דין מזבח דמקדש הרי דאיכא סברא דהעבודה צריכה ליעשות דוקא ע"י כהן. אך יעוין בתוס' ק"כ ע"א (ד"ה בעי) שכתבו בתוה"ד "והכא מיירי בהכניסה חיה וקלטוה כדין במה גדולה להצריך כיהון וריחוף ידים ורגלים מן הכיור", הרי דמבואר בתוס' דלולא דין קלטוה מחיצות היה זר מקריב ע"ג מזבח דבמה גדולה ורק מחמת דין קלטוה בעי כיהון, [אך אולי יש לדחות דכונת תוס' דמחמת דין קליטה אף אי הדר יצא ממחיצות הבמה גדולה צריך להחזירה משום דין כיהון, אבל כל שקרב בגדולה פשוט דנוהג בו דין כיהון אף לולא דינא דקלטוה].

ב. וכ"כ במקד"ד סי' כ' סק"ג.

דין מיוחד של קלטוה מחיצות¹, ואי נימא דחילוק הדינים תלוי במקום ההקרבה, למ"ל לדינא קלטוה מחיצות. ומוכח לכאור' מדברי ר' אלעזר דעיקר חילוק הדינים תלוי בחפצא של הקדשים, דקדשים שהקדישן לבמה קטנה מחמת עיקר דינן קריבין כדין במה קטנה, ולכן אף שהכניסן לבמה גדולה מעיקר דינן חשיבי קדשי במה קטנה, אלא דחל בהו דין קליטת מחיצות, דכיון דנקלטו במקום במה גדולה המקודש, חל בחפצא של הקרבן דיני הקרבה של קדשי במה גדולה להצריך חיצוי ותרומת חו"ש.

אשר מעתה יש להסתפק אף בדעת רמי בר חמא ללישנא קמא דיש חיצוי, אי ס"ל דיני ההקרבה תלויים במקום ההקרבה, או דאף איהו ס"ל כר' אלעזר דחילוק הדינים תלוי בשם הקרבן, והא דבקדשי קטנה שהכניסן לגדולה יש חיצוי הוא מחמת דחל בקדשים דינא דקלטוה מחיצות, וצ"ע.

והנה ברש"י מבואר דאית ליה גירסא אחרת בדברי רמי בר חמא, ולפי גירסתו ללישנא קמא קדשי קטנה שהכניסן לבמה גדולה אין חיצוי, וללישנא בתרא אמר רמי בר חמא לא שנו דיש חיצוי אלא בזמן במה גדולה [דהיינו בזמן איסור במות], אבל בזמן במה קטנה אע"ג דקריבינהו בבמה גדולה אין חיצוי, ע"כ. הרי דלרש"י לישנא קמא ס"ל כלישנא בתרא דתוס', ואילו לישנא בתרא ס"ל דבזמן היתר במות לא נאמרו כלל דיני הקרבה בבמה גדולה אפילו בקדשים שהקדישן לבמה גדולה, אמנם בדבריו מבואר דגם ללישנא זו בקרבנות שאין כשירין בבמה קטנה [כגון קרבנות ציבור וחובות יחיד] איכא דיני הקרבה בבמה גדולה דבעו חיצוי וחור"ש, וכו'.

ונר' לכאור' דלפי דברי רש"י לפי ב' הלישנות דרמב"ח הכל תלוי בשם הקדשים ולא במקום ההקרבה,

דהרי לישנא קמא דרמב"ח ס"ל דאין חיצוי ומוכח מיניה כנ"ל דחילוק הדינים תלוי במיני הקרבנות ולא במקומות ההקרבה, ולישנא בתרא ס"ל דבזמן היתר במות אפילו הקדיש הקדשים להקריבן בבמה גדולה קריבין הם כדיני במה קטנה, והביאור דאף ללישנא זו אין חילוק הדינים תלוי במקומות, אלא בשם הקדשים וכל שיכולין ליקרב בקטנה אית להו שם קדשי קטנה וקרבי כדין במה קטנה, ורק קרבנות ציבור דלא קרבי בקטנה אית להו שם קדשי גדולה וקרבי כדין במה גדולה.

אמנם יעוין בדברי רש"י (ד"ה אבל קדשים) שפירש דרמי בר חמא מייירי בקדשים ששחטן בבמה קטנה (לפי גירסת הצ"ק), וא"כ אין להוכיח מדבריו דיני ההקרבה תלויים בשם הקרבן בשעת ההקדש, דקדשים שהקדישן לבמה קטנה אית להו דיני במה קטנה וקדשים שהקדישן לבמה גדולה אית להו דיני הקרבה בבמה גדולה, ד"ל דכל מה דס"ל לרש"י דקדשי קטנה שהכניסן לגדולה אין חיצוי היינו מחמת ששחטן בבמה קטנה, דכיון דכבר התחיל להקריב את הקרבן בבמה קטנה, חשיב קדשי קטנה וחל ביה דין הקרבה בבמה קטנה, אבל אי יכניס הקרבן חי לבמה גדולה וישחטנו שם אף לדעת רמי בר חמא יהא דין חיצוי, וליכא ראיא דבהקדש לחוד חל ביה דיני במה קטנה², וממילא אפשר דגם לדבריו דיני ההקרבה תלויים במקום ההקרבה, [עכ"פ לל"ק].

והנה לעיל הוכחנו מדברי ר' אלעזר דקלטוה מחיצות לכל דבר, דמוכח דחילוק הדינים תלוי בעיקר החפצא של הקרבנות, דאי נימא דתלוי במקום ההקרבה למ"ל לחפצא של קלטוה מחיצות. אמנם נר' דמדברי רש"י מוכח לכאור' דאין הכונה לחפצא של קלטוה מחיצות, דהנה בסוגיא בדף ק"כ בעי ר' זירא עולת במת יחיד שהכניסה לפנים והוציאה לחוץ מי אמרינן כיון

ג. וע"כ דדין קלטוה מחיצות הוי חלות דין מיוחד של קליטת מחיצות, דחזינן בבעיא דר' זירא דאיכא צד דאפילו אחר שחזר והוציאה מהבמה גדולה לא פקע מינה דיני במה גדולה וצריך להחזירה ליטעון חו"ש, וכן יש להביא ראייה מהא דדימו קליטת מחיצות לקליטת מזבח דעלו לא ידרו, ומוכח דהוי חלות דין קליטה.

ד. ובעיקר דברי רש"י נחלקו האחרונים אמאי פירש דמיירי דוקא בשחטה בקטנה, דהטהרת הקודש ביאר דאי הכניסה חיה אף לרמב"ח אית ליה דיני הקרבה בבמה גדולה, א"כ לדבריו מבואר להדיא דתלוי במקום ההקרבה. והקר"א (וכן נקט הגר"ד), ביאר דהא דפירש רש"י ששחטה בחוץ הוא משום דס"ל דאי נכנס חי בפנים לא היה ר"א חולק דקלטוה מחיצות, דרק בשחוט איכא דין קליטת מחיצות [וע"ע מש"כ בזה לקמן], ולפי דבריהם יתכן דחילוק הקרבנות תלוי בהקדש, אך ליכא ראייה מדברי רמב"ח כיון דהוא מייירי בשחט בבמה קטנה.

אלא מחמת דיני ההקרבה תלויים במקום ההקרבה, ומיושב שפיר מה דתלתה הגמ' את בעיא דר' זירא במחלוקת רבה ור' יוסף [לענין דינא דאם עלו לא ירדו] ולפי"ז אין מוכח מדברי ר' אלעזר דחילוק הדינים תלוי בחפצא של הקרבן, וכדלעיל.

והנה לפי גירסת רש"י ברמי בר חמא הרי ליכא לישנא דס"ל שקדשי קטנה שנכנסו לגדולה יש חיצוי, וא"כ צ"ב מנין לר' זירא צד זה, וצ"ל דספיקו של ר' זירא הוא גופא בדעת ר' אלעזר דאמר קלטוה מחיצות לכל דבר, האם כונתו בקלטוה מחיצות לחלות דין קליטה, או דכונתו דדין ההקרבה תלוי במקום ההקרבה ולכן יש דין חיצוי, אך ליכא חלות דין קליטה בחפצא של הקרבן ולהכי אי יצא ליכא דין להחזירו ליקרב כדין קדשי גדולה.

ב. דין קדשי במה גדולה שהקריבן בבמה קטנה

לכא' איכא נפק"מ בכל החקירה הנ"ל לענין קדשי במה גדולה שהקריבן בבמה קטנה אי נוהג בהן דיני הקרבה דבמה גדולה, דאי חילוק הדינים תלוי בשם הקדשים הרי דינהגו בהם דיני במה גדולה, ואי תלוי במקום ההקרבה יהא להם דין הקרבה דבמה קטנה, [דהא פשיטא דלא שייך דין קליטת מחיצות בבמה קטנה].

והנה בגמ' בדף ק"כ פליגי רב שמואל אי שחיטת לילה בבמה קטנה כשירה, דרב ס"ל דכשירה ושמואל ס"ל פסולה¹, ומקשינן קראי דשאל אהדדי, דבכתוב אחד משמע ששחט ביום ובכתוב השני משמע ששחט בלילה, ומשינן דלרב דשחיטת לילה כשירה, י"ל דכאן בקדשי במה גדולה כאן בקדשי במה קטנה, דקדשי במה גדולה שחט ביום וקדשי במה קטנה שחט בלילה. ופרש"י כאן בקדשי במה גדולה שהוקדשו ליקרב בבמה גדולה ואע"ג דאקריבנהו בבמה קטנה בעינן יום, כאן בקדשי במה קטנה קרבו בלילה, ע"ש.

הרי דמבואר לכא' ברש"י [וכן פשוט דברי הגמ'] דקדשים שהקדישן ליקרב בבמה גדולה ואקריבנהו בבמה

דעיילא קלטה ליה מחיצתא או דילמא כיון דהדר הדר [ופרש"י דהספק אי אמרינן דכיון דעיילא קלטיה וצריך להחזירה בפנים לנהוג דיני במה גדולה בחו"ש וכו'], ותלו בגמ' דבר זה בפלוגתא דרבה ורב יוסף לגבי קדק"ד ששחטן בדרום, ופרש"י דפלוגתא רבה ורב יוסף מיירי בקדשי דרום שעלו למזבח דנחלקו אי ירדו, דרבה סבירא ליה דירדו ורב יוסף ס"ל דלא ירדו, ודין זה דימו לקליטת מחיצות, דלרבה כמו שקדשי דרום לא אמרינן קלוט, ה"ה דבקדשי קטנה שנכנסו לגדולה לא מהני קליטת מחיצות, ולר' יוסף דאמרינן בקדשי דרום קלוט אף קדשי קטנה שנכנסו לגדולה קלטיה ליה מחיצות דגדולה.

והנה לכא' דברי רש"י צ"ב, דהכי מדמי פלוגתא דרבה ור' יוסף דפליגי גבי קדשים שעלו על גבי מזבח [ועדיין מונחים על גבי המזבח] אי אמרינן דירדו מהמזבח, לבעיא דר' זירא דמיירי בקדשים שנכנסו בפנים ויצאו מהמחיצות, ואמרינן דרב יוסף דס"ל גבי קדשי דרום לא ירדו, יסבור דקדשי קטנה שנכנסו ויצאו צריך להחזירם לגדולה, דהרי יש לדחות דמה שאמר רב יוסף בקדשי דרום דלא ירדו היינו דוקא כשנמצאים ע"ג מזבח, אבל אי ירדו מעל המזבח לא יעלה אותם למזבח, וה"ה גבי קליטת מחיצות יאמר רב יוסף דרק כשלא יצאו מהמחיצות נקלטו במחיצות, ומנין להוכיח מיניה דאפילו יצאו נשאר בקדשים דין קליטה דצריכין להחזירם לדין חו"ש [וכבר עמד בזה הקר"א, וע' שטמ"ק אות א'], וצ"ע.

והנר' בזה, דהנה מפשטות לשון הגמ' "מי אמרינן כיון דעיילא קלטה לה מחיצתא או דלמא כיון דהדר הדר" נר', דר' זירא ס"ל דקדשי קטנה שנכנסו למחיצות גדולה קלטוה מחיצות [כדברי ר' אלעזר] רק מספקא ליה היכא דאח"כ חזרו ויצאו אי אמרינן כיון דהדרו פקע מהם הקליטה ע"י היציאה, או דילמא אמרינן דאף שחזרו ויצאו לא פקע מהם קליטת המחיצות. אמנם לדעת רש"י נראה לומר דספיקו דר' זירא הוא בעיקר דין קליטת מחיצות, אי איכא דין קליטת מחיצות וממילא פשוט דאף ביצא איכא דין להחזירו², או דילמא ליכא כלל דינא דקליטת מחיצות, והא דקדשי קטנה שנכנסו לגדולה יש חיצוי אינו מחמת דחל בהו דין קליטת מחיצות,

ה. ולא דמי לפסולין שירדו דהתם אסור להעלותן לכתחילה מחמת דמעלה פסולין ע"ג מזבח.

ו. כן גיר' רש"י ע"ש.

קטנה, קריבין דוקא ביום אף לרב דס"ל דקדשי במה קטנה קריבין בלילה¹, וחזינן לכאור' דחילוק הדינים תלוי בשם הקדשים, וכיון דהקדישן לבמה גדולה אית להו לקדשים שם קדשי במה גדולה דצריכין ליקרב דוקא ביום.

והנה לגירסת רש"י בגמ' לעיל, דברי הגמ' הכא מתיישבים רק לל"ק דרמב"ח דאין חיצוי, דללישנא בתרא דבזמן היתר ליכא כלל דיני במה גדולה, לא שייך להצריך שחיטה ביום לקדשי במה גדולה למ"ד דלילה כשר בבמה, [ועל כרחק צריכין לומר כתיורין הגמ' כאן בחולין כאן בקדשים]. אמנם לגירסת תוס', לכאור' הדבר תלוי במה שהסתפקנו לעיל, דאי נימא דללישנא קמא [דיש חיצוי] דיני ההקרבה תלויים במקום ההקרבה, א"כ בפשטות אין זה מתיישב עם תירוצן הגמ', דאי אזלינן בתר מקום ההקרבה אף קדשי גדולה שהקריבין בקטנה דין הוא שיקרבו בלילה, אמנם אי נימא דאף להאי לישנא ברמב"ח דיש חיצוי, כל הדין הוא מחמת דקלטוה מחיצות [וכ' אלעזר] א"כ הדברים מתיישבים שפיר, דלפי"ז הרי עיקר חילוק הדינים תלוי בשם הקדשים, ולכן קדשי גדולה שהקריבין בקטנה דין הוא דמחמת עיקר קדושתן יקרבו ביום, ולא שייך לומר שחל בהם קליטת מחיצות דקטנה, דאין לבמה קטנה מחיצות, ולכן שפיר קרבי ביום כדין קדשי גדולה.

אמנם נר' דאף אי נימא דללישנא קמא מה דלקדשי קטנה שהכניסן לגדולה יש חיצוי הוי מדיני מקום ההקרבה [בלא דינא דקלטוה מחיצות], אכתי לא הוי סתירה להא דמבואר בגמ' דקדשי גדולה שקרבי בקטנה אית להו דיני הקרבה של במה גדולה, די"ל דבאמת תרוייהו אמת, ואיכא תרי גורמים המחייבים הקרבה כדין קדשי גדולה, דבמה גדולה מחייבת הקרבה כדין קדשי גדולה וכן הקדשים עצמם אית בהו דין מחמת עיקר קדושתם המחייב הקרבה דגדולה, ולהכי קדשי במה גדולה הקריבין בבמה קטנה צריכים ליקרב בדיני במה גדולה, דאע"ג דהמקום אינו מחייב הקרבה זו הרי דהקדשים עצמם גורמים לחיוב, וקדשי קטנה שנכנסו לגדולה דמחמת הקדשים אין חייבין בחיצוי, המקום גורם להם לחיוב

הקרבה בחיצוי, דקדשי קטנה אין להם דין בעיקר קדושתם המעכב מהם הקרבה בחיצוי, רק דקדושתם פחותה ולכן אין הקדשם מחייב הקרבה עם חיצוי ויום, ולהכי כשנכנסו לגדולה המקום יכול להחיל בהם דיני הקרבה דגדולה, משא"כ קדשי גדולה דאית בהם קדושה יתירה בחפצא המחייבת בהם הקרבה בדיני במה גדולה, אף שמקריבין אותם בבמה קטנה דין הוא שיקרבו עם דיני קדשי גדולה, ואין לומר שהבמה קטנה תפקיע מהם את הדין הקרבה שחל בהם מחמת עיקר הקדשם.

והנה בעיקר דברי הגמ' הנ"ל דקדשי גדולה שהקריבין בקטנה צריכין ליקרב דוקא ביום, ע' בקר"א שדן דלפי"ז לכאור' נוהג בהם גם דין חיצוי וחור"ש ושאר דינים, [ובפ' המיוחס לר"ח (ק"ט ע"ב) מבואר להדיא דנהגו שם כל דיני הקרבה דבמה גדולה, ע' בזה לקמן].

וחקשה הקר"א דלפי הלישנא ברמב"ח דקדשי קטנה שקרבו בגדולה יש חיצוי, גרסינן בברייתא (שם) דחזה ושוק וכו' נוהגין בבמה גדולה ואין נוהגין בבמה קטנה, וא"כ מוכח דלהאי לישנא אף קדשי גדולה שהקריבין בקטנה לית בהו דיני במה גדולה, דללישנא זו נוהגין בבמה גדולה היינו אפילו בקדשי קטנה, וא"כ הוא הדין דאין נוהגין בבמה קטנה היינו אפילו בקדשי גדולה.

והנה כל זה הוא דוקא אי מדמין דין חור"ש לדין יום, אך באמת נר' דיש סברא לומר דכל דברי הגמ' בדף ק"כ דקדשי גדולה שהקריבין בבמה קטנה נוהג בהם דין יום, היינו דוקא לענין יום דאין מניעה להקריב הקרבן בבמה קטנה ביום, אבל לענין דין חור"ש דתלי בדין תנופה, כפשוטו היה נר' דלא שייך כלל שינהג בבמה קטנה, דכיון דילפינן ליה מדכתיב גבי תנופה "לפני ה'", ובבמה לא מיקרי לפני ה', הרי דלא שייך שיהא כלל חפצא דמעשה תנופה בבמה ולכן לא שייך שינהג דין חור"ש בבמה, וממילא ליכא כלל ראייה מהברייתא, דאפשר לומר דדיני במה גדולה נוהגין אפילו בבמה קטנה רק בתנאי ששייך שינהגו שם, דדין יום דאין עיכוב שינהג בבמה הרי דנוהג שם, ואילו דין

ז. ויעוין בחזו"א (סי' מ"א ס"ק י"ט) שכתב לדחוק בדברי הגמ' דאין הכונה לקדשי גדולה דקרבו בקטנה, אלא קדשי גדולה שקרבו בגדולה, ע"ש.

מתנות חו"ש דיש עיכוב בקיומו מחמת הבמה כיון שלא שייך לקיים שם דין תנופה, הרי דאינו נוהג שם אפילו בקדשי גדולה.^ח

ונר' דכן מוכח מדברי רש"י, דלעיל מיניה בבעיא דר' זירא בקדשי קטנה שהכניסן לגדולה והוציא לחוץ, פירש רש"י דהספק "מי נהוג ביה דין קדשי במה גדולה ליטעון בתרומת חזה ושוק וצריך להחזירה בפנים או לאו", ומבואר דאי אמרין דקלטוה מחיצות [אף כיצא] ונוהג ביה דין חו"ש צריך להחזירה בפנים לקיים ביה דין תנופה ותרומת חו"ש^ט, ואי נימא דקדשי גדולה שהקריבן בקטנה נוהג בהם דין חו"ש אף שמקריבן בקטנה, אמאי צריך להחזירם בפנים, הרי יכול להקריבם אף בבמה קטנה עם דיני הקרבה של במה גדולה, ומשמע מרש"י דקדשי גדולה שהקריבן בקטנה לית ביה דין חו"ש.^י

אולם בפ"י המיוחס לר"ח מבואר להדיא דקדשי גדולה שהקריבן בקטנה נוהג בהם דין חיצוי וצפון וחו"ש ותנופה, וז"ל אמר רמי בר חמא לא שנו דבעינן סמיכה ושחיטת צפון ותנופה והגשה וחיצוי אלא בקדשי במה גדולה שהקדיש בבמה גדולה^א, אבל קדשי במה קטנה לא בעינן הואיל ולבמה קטנה אקדשינהו, מכלל דקדשי במה גדולה אי אקריבנהו בבמה קטנה בעינן מחיצת

דמים, מתיב רבא חזה ושוק נוהגין בבמה גדולה פי' משמע דלא עבדינן אלה הדברים אלא בקדשי במה גדולה בבמה גדולה אבל בבמה קטנה לא עבדינן מידי אפילו קריבנהו קדשי במה גדולה על קטנה^ב, ופריק רמב"ח אימא נוהגין בקדשי במה גדולה אפילו קריבנהו^ג בבמה קטנה ואין נוהגין בקדשי במה קטנה, עכ"ל. ומשמעות דבריו דכל הדינים שנהגו בבמה גדולה נוהגין בקדשי גדולה שהקריבן בקטנה, וצ"ב היאך מתקיים לדבריו דין תנופה לפני ה' וצפונה לפני ה' בבמה, וצ"ע.

ולדברי הר"ח לא תיקשי קו' הקר"א דלפי הלישנא ברמב"ח דקדשי קטנה שקרבו בגדולה יש חיצוי, גרסינן בברייתא דחו"ש נוהגין בבמה גדולה ואין נוהגין בבמה קטנה, ומבואר ע"כ דבקדשי גדולה שהקריבן בקטנה לא נוהגים דיני ההקרבה של במה גדולה, דלהר"ח ליכא גיר' זו בגמ' כיון דגורס כרש"י דלל"ק אין דין חיצוי ולל"ב אפילו לקדשי גדולה אין דין חיצוי בזמן היתר במות, ע"ש.

ג. בגדר קליטת מחיצות

מעילה ג', והא דפליגי בה רבה ורב יוסף פשיטא ליה לר' אלעזר, דאמר רבי אלעזר עולת במת יחיד שהכניסה לפנים קלטוה מחיצות לכל דבר. בעי ר' אלעזר

ח. וע' בדב"א (ח"א סימן ד' אות ד') שכ' סברא כעין זו.

ט. ולכאור' לפי"ז יש להעיר היאך הקריב שאל קדשי גדולה בבמה קטנה והרי צריך להקריבם בפנים לקיים בהם דין חו"ש, כמו גבי קלטיה מחיצות, ואולי י"ל דכיון דהיה שעת מלחמה הוי כדעבד דלא יכלו להקריב בגדולה נ' לקמן פט"ז סי' ח', או די"ל דע"י דין קליטת מחיצות מחויב בדין גדולה יותר מקדשים שהקדיש לגדולה ולא נקלטו שם, נולפי"ז אף בקדשי גדולה שייך שיחול דין קלטיה לחייב להחזירה בפנים לקיים ביה דין חו"ש, וכן משמע בתוס' קי"ט ע"ב ד"ה הקדישן, דאיכא חפצא של קליטת מחיצות אף בקדשי גדולה ע"ש היטב].

י. ואולי יש לחלק דקדשי קטנה שקלטוה מחיצות לא נהפכו ממש לקדשי גדולה [כדיתבאר לקמיה] ואית בהן תרי דיני הקרבה, הקרבה דבמה גדולה והקרבה דבמה קטנה, ולכן כל שמקריבן בבמה קטנה, קריבין מדין ההקרבה דבמה קטנה שבהם, ולית בהן דין חו"ש, משא"כ קדשי במה גדולה דלעולם קריבין כדין הקרבה דבמה גדולה.

יא. לכאור' הכונה שהקדישן לבמה גדולה.

יב. מבואר בר"ח דהקושיא של הגמ' היא מהא דקדשי גדולה שהקריבן בקטנה יש בהן חיצוי ובברייתא מבואר דליכא חיצוי, ונר' דהא דלא ניחא ליה לפרש כרש"י דהקושיא מדין קדשי קטנה שנכנסו לגדולה, הוי משום דאין מפורש בברייתא דבכה"ג יש חיצוי, דאפשר דכונת הברייתא דבאופן מסוים יש בהם חיצוי והיינו רק בקדשי גדולה, לכן העדיף הר"ח לפרש דהקושיא מדין קדשי גדולה שהקריבן בקטנה, דלהדיא מבואר בברייתא דאין בהם דין חו"ש, דתניא בברייתא דאין חו"ש נוהג בבמה קטנה, ומבואר דאינו נוהג כלל אפילו בקדשי גדולה.

יג. ונוהג בהם סמיכה ושחיטת צפון ותנופה בבמה קטנה.

עולת במת יחיד שהכניסה שנפסלה עלו מהו שירדו, מדקמיבעיא ליה לחדא מכלל דאידך פשיטא ליה, אי כרבה אי כדרב יוסף, חדא מגו חדא קמיבעיא ליה עד כאן לא קאמר רבה התם אם עלו ירדו, מחיצה כתיקנה פסלה שלא כתיקנה לא פסלה, או דילמא אפילו לרב יוסף דאמר אם עלתה לא תרד, מחיצה כתיקנה קלטה שלא כתיקנה לא קלטה, תיקו.

ונתבאר בתוס' ובמפרש (שם), דספק הגמ' הוא באופן שלאחר שנכנסה וקלטוה מחיצות שחטה בדרום, וביאר המפרש דהכי קמיבעיא ליה עד כאן לא קאמר רבה בעולת פנים ששינה בשחיתתה או שיצאתה אם עלתה תרד אלא משום דמחיצה כתיקנה פסלה, כלומר היכא דמעיקרא כי אקדשה לשם קדושת פנים אקדשה להקריבה בעצמה דהיינו מחיצה כתיקנה, התם כי שינה בה משום הכי פסלה, אבל עולת במת יחיד הואיל והוקדשה תחילה שלא כתיקנה להקריבה בחוץ כי הכניסה לאחר מכן בפנים ושחטה בדרום או יצאת לא פסלה ואם עלתה לא תרד, דהא דאמרינן דנפסלת בדרום או ביוצא היינו כשנכנסה תחילה למחיצת עזרה דהיינו כתיקנה.

ומבואר מסוגיא זו דאף לדעת ר"א דקלטוה מחיצות לכל דבר [וביאר המפרש שם דאי יוצאת נפסלת ביוצא], אכתי לא נהפך הקרבן לגמרי לקדשי גדולה, דע"י קליטת מחיצות חל עליו דיני הקרבה של במה גדולה אך לא נהפך בחפצא לקדשי גדולה, ולכן איכא חילוק בין קדשי קטנה שנקלטו לקדשי גדולה, לענין פסול דרום, דאפילו לרבה דשחטו בדרום אם עלה ירד, איכא צד דקדשי קטנה שנקלטו בגדולה ושחטן בדרום לא ירדו".

והנה בסוגיין בעי ר' זירא עולת במת יחיד שהכניסה לפנים והוציאה לחוץ, מי אמרי' כיון דעיילא קלטה לה מחיצתא או דילמא כיון דהדר הדר, וע' ברש"י

דהספק הוא מי נהוג ביה דין קדשי במה גדולה ליטעון חזה ושוק וצריך להחזירה לפנים או לא.

והקשו החק נתן והקר"א דלפי הצד דקלטוה מחיצות הרי דנעשה לקדשי במה גדולה וא"כ כשיצא צריך ליפסל ביוצא, וצ"ע. וע"ש בחק נתן שתי' דאע"ג דקלטוה מחיצות מ"מ כיון דעיקרא קדשי במה קטנה ונשחטה בבמה קטנה אין נפסלת ביוצא, וצ"ב כונתו^{טו}.

ונר' דלפי המבואר דע"י קליטת מחיצות אין הקרבן נהפך לגמרי לקדשי גדולה, י"ל דאע"ג דקלטוה מחיצות לית ביה פסול יוצא, וטעמא דמילתא הוא, דע"י קליטת מחיצות לא פקע מהקרבת דין הקרבה דבמה קטנה, רק נתוסף לו דין הקרבה בבמה גדולה, ולכן לא שייך שיחול ביה פסול יוצא, דמכיון דאכתי אית ביה דין הקרבה בבמה קטנה דהוי מחוץ למחיצות הבמה גדולה, לא שייך לומר דמחיצות הבמה גדולה הם מחיצותיו של הקרבן, ולכן אינו נפסל אי יצא ממחיצות הבמה גדולה^{טז}.

ד. שיטת ר' ינאי בקליטת מחיצות

והנה בהמשך הסוגיא (בזבחים שם) איתא, מילתא דפשיטא ליה לרבה בחד גיסא ולר' יוסף בחד גיסא מיבעי ליה לר' ינאי, דבעי ר' ינאי אברי עולת במת יחיד שעלו למזבח מהו שירדו [כך גירסת רש"י]. ופרש"י "אברי עולה שנשחטה בבמת יחיד שלא במקומה הוא לגבי במה גדולה כקדשי קדשים ששחטן בדרום". הרי דמבואר דשיטת ר' ינאי דעולת במת יחיד שנשחטה בבמה קטנה והכניסה לבמה גדולה, אסור להעלותה לכתחילה על גבי המזבח, דכיון דנשחטה שלא במקומה הוי כמו שחיתת דרום, ולכן הסתפק ר' ינאי כשעלה בדיעבד אי ירד או לא ירד, ולכאור' ע"כ לא ס"ל דקלטוה מחיצות, דלמ"ד קלטוה מחיצות אית ליה דיני במה גדולה ופשוט שמעלין

יד. ובביאור החילוק ע' מש"כ בס' יהגה האריה (לבעל העמק ברכה) מעילה שם.

טו. וע"ש שכ' עוד תירוצ' דרש"י פירש הבעיא בשלמים דוקא דאין בהן פסול יוצא.

טז. וע' בטהרת הקודש שביאר דברי רש"י באופן אחר, דלפסול יוצא בעינן שיעשה מעשה עבודה בפנים (ע' תוס' מנחות ט', ואפילו לפרש"י בעינן שיתקדש בכ"ש בפנים), ולכן הכא שנשחט בחוץ לא נעשה בו שום עבודה בפנים ולכן ליכא פסול יוצא, [וע"ע דב"א ח"ג סימן ז' אות ב].

אותו לכתחילה על גבי המזבח, נזכ"כ בהגה' הגאון ר' יצחק אייזיק חבר זצ"ל^{יז}.

ויש להעיר דרש"י כתב (בד"ה דבעי) דבמעילה נמי הכי גרס לה אבל לא בר' ינאי גרס ליה התם נ"א אלא בדר' אלעזר. הרי דמבואר ברש"י דספק הגמ' במעילה בדעת ר"א היינו ספיקו דר' ינאי הכא, והרי התם אמרו, דאמר רבי אלעזר עולת במת יחיד שהכניסה לפנים קלטוה מחיצות לכל דבר, בעי ר"א עולת במת יחיד שהכניסה שנפסלה, עלו מהו שירדו. ומבואר דספיקו דר' ינאי הכא קאי לפי השיטה דקלטוה מחיצות, דהרי ר"א אמר שם קלטוה מחיצות ואח"כ הסתפק לגבי דין אם עלה לא ירד, וסובר רש"י דספיקו בגוונא דשחט בחוץ, ומבואר דלדעת ר' ינאי (ור"א במעילה) אע"ג דאיכא דין קלטוה מחיצות אסור להעלות הקדשים לכתחילה ולכן מיבעי בעלו אי ירדו, והדברים צ"ב דהרי אי קלטוה מחיצות מבואר בסוגיא דמקריבין אותן לכתחילה כדין קדשי במה גדולה, וצ"ע^{יח}.

ואשר יראה לבאר בזה בעזרי"ת, דבאמת ס"ל לר' ינאי דקלטוה מחיצות, ומה דס"ל דהקרבן נפסל ואין הוא קרב בבמה גדולה הוי מחמת דינא דקלטוה מחיצות,

דכיון דנקלט במחיצות של הבמה גדולה נהפך לגמרי לקדשי במה גדולה ודינו לישחט בתוך העזרה, ואי נשחט בבמה קטנה הקרבן פסול מחמת שנשחט שלא במקומו, והא דס"ל לר"א בזבחים דקלטוה מחיצות לכל דבר ומקריבין אותו לכתחילה כדין במה גדולה, היינו משום דס"ל דע"י קלטוה מחיצות לא נהפך הקרבן לגמרי לקדשי במה גדולה [כדביארנו לעיל], אלא דע"י קלטוה חל ביה דיני הקרבה דבמה גדולה, דמעכשיו צריכין לנהוג ביה דיני הקרבה דבמה גדולה, ולכן לא חשיבא השחיטה שחיטה פסולה, דכיון דנעשית השחיטה בהכשר בזמן שלא היה בקרבן דין הקרבה דבמה גדולה, חשיבא שחיטה כשירה ושפיר גומרין הקרבתה בבמה גדולה.

באופן דאיכא ב' שיטות בגדר דינא דקלטוה, דר"א בזבחים ס"ל דע"י קלטוה מחיצות חל בקרבן דיני הקרבה דבמה גדולה אך אין הוא נהפך לחפצא של קדשי במה גדולה, ואילו ר' ינאי (ור"א דמעילה) ס"ל דע"י דינא דקלטוה מחיצות נהפך הקרבן בחפצא לקדשי במה גדולה, ולכן אי נשחט בבמה קטנה הוי קרבן שנשחט שלא במקומו דפסול הוא כמו קרבן שנשחט בדרום ואסור להעלותו לכתחילה על גבי מזבח^{יט}.

^{יז}. ובס' מראה כהן (מרבתי של החת"ס) העיר דרש"י לעיל קי"ט ע"ב (ד"ה אבל) כתב דאפילו ללישנא דרמב"ח דקדשי קטנה שהכניסן לגדולה אין חיצוי, הרי דאע"ג ששחטן בקטנה "אי בא ליתן עולה למעלה מן החוט יתן", ונמצא א"כ דר' ינאי הוי דעה רביעית לא כר' אלעזר ולא כב' לישנות דרמב"ח, וצ"ע.

^{יח}. וע' בחק נתן ובקר"א שביארו דר' ינאי מיירי בגוונא שכבר זרקו את דם הקרבן בבמת יחיד, והגדון רק לענין האימורים ולכן פשוט שאין לקרבן הקרבה לכתחילה בבמה גדולה מאחר שכבר נעשה כל עבודת הדם בקטנה, ע"ש. אמנם מדברי רש"י לא נר' כן, דרש"י כ' "אברי עולה שנשחטה בבמת יחיד", ומשמע דרק נשחטה ולא זרקו הדם, ואי עיקר החילוק בין ר' ינאי לשאר האמוראים הוא דמיירי שכבר זרקו דמו בבמה קטנה, הו"ל לרש"י לפרש דבר זה, וצ"ע.

^{יט}. וע' בחס"ד (קרבנות פי"ג ה"ב) שכתב דנראה דאם שחט עולה בבקר אדעתא להקריבה בבמה טרם הקמת המשכן, ושוב הוקם המשכן לפני שהקריבו, אסור להעלותו לא בפנים ולא בחוץ לשם עולה, לא בפנים שהרי לא נשחטה בפנים, ולא בחוץ שהרי שחיטה בהיתר הוויא שם עולה עליה אלא דהקמת המשכן פסלה וטעונה שריפה כפסולי המוקדשין. והעירו על דבריו מהא דמבואר בסוגיא דקדשי קטנה שנשחטו בבמה קטנה כשירין ליקרב לכתחילה בבמה גדולה, הרי דכל שהשחיטה היתה בהיתר יכולין להקריב הקרבן בפנים וליכא חסרון בזה שהשחיטה נעשית בחוץ, וצ"ע. ונר' דלפי המבואר הכא יש לחלק דדוקא קדשי קטנה שהכניסן לגדולה אין חסרון מחמת השחיטה, דכיון דלדעת ר"א לא נהפך הקרבן לקדשי גדולה הרי דאכתי אית ליה הקרבה בבמה קטנה, ולכן לא חשיבא השחיטה דבמה קטנה שחיטה פסולה, אבל בגוונא דהחס"ד דהוקם המשכן ונאסרו הבמות הרי דפקע מהקרבן הקרבתו בבמה קטנה ונהפך לגמרי לקדשי משכן שכל דין הקרבתו רק במשכן, הרי דבכה"ג ודאי דחשיבא השחיטה לשחיטה פסולה, וכמו דס"ל לר' ינאי גבי קלטוה מחיצות.

אמנם לכאו' צ"ב מה דאמר ר"א במעילה דעולת במת יחיד שהכניסה בפנים קלטה מחיצות לכל דבר, דכיון דס"ל לר"א במעילה דע"י קליטת מחיצות נהפך לקדשי גדולה והוי קרבן פסול שאסור להעלותו היאך אמר דקלטה "לכל דבר", דמשמע דע"י שנקלט במחיצות דגדולה, חל ביה כל דיני ההקרבה דבמה גדולה, וקרב לכתחילה כדין קדשי גדולה, וצ"ע.

והנר' בזה, דע"כ צ"ל דס"ל לרש"י דר' אלעזר במעילה מיירי היכא דנכנסה חיה בפנים ונשחטה בפנים [בצפון], ובכה"ג ס"ל דקלטה מחיצות לכל דבר וקרב הקרבן כקדשי במה גדולה [ונשחט בהכשר בפנים], והא דמיבעי לר' ינאי אם עלו אי ירדו מיירי שנשחטה לפני שנכנסה, וכן מתפרשין דברי ר"א במעילה "עולת במת יחיד שנכנסה נפסלה", דהכונה שכבר שחטו אותה קודם ולכן כאשר נכנסה וקלטה מחיצות נפסלה, דהוי שחיטתה שלא במקומה.

והנה לעיל [בהערה] נתבאר דנחלקו האחרונים בדעת רש"י בזבחים, אמאי פירש רש"י הסוגיא דמיירי שנשחטה

בחורן, דהטהרת הקודש ביאר דרש"י פירש כן משום דאי נכנסה חיה אף ללישנא דרמב"ח דאין חיצוי בכה"ג יש חיצוי, ואילו הקר"א ביאר דרש"י ס"ל דבחיה ליכא דין קלטה מחיצות.

וא"כ לפי פירוש הטהרת הקודש הדבר מבואר שפיר דאי נכנסה חיה ונשחטה קלטה מחיצות, אבל לפי פירוש הקר"א לכאו' אי אפשר לומר כן דהרי לשיטת רש"י ליכא דין קלטה מחיצות בחיה.

אמנם נר' דאפילו לפי דרכו של הקר"א אתי שפיר, דכל דברי הקר"א מיירי בהכניסה חיה ויצאה לפני שנשחטה, דס"ל לרש"י דבהמה חיה לית לה שם קרבן, ולכן לא חל בה דין קליטת מחיצות כיון דלא היה לו שם קרבן בזמן שהיתה בפנים. אך היכא שנכנסה חיה ונשחטה בפנים אף רש"י מודה דקלטה מחיצות, דבשעת שחיטה חל עליה שם קרבן בתוך המחיצות וקלטה מחיצות ליקרב כדין קדשי במה גדולה, וכן נקט הגר"ד זצ"ל².

פרק י"ג

קרבנות הקריבין בזמן היתר במות

ק"ז ע"א, ת"ר כל נידר ונידב היה קרב בבמה, שאין נידר ונידב אין קרב בבמה, מנחה ונזירות קריבין בבמה, דברי ר"מ, וחכ"א לא קרבו יחיד אלא עולות ושלמים בלבד, ר' יהודה אומר כל שהצבור והיחיד מקריבין באהל מועד שבמדבר מקריבין באהל מועד שבגלגל, מה בין אהל מועד שבמדבר לבין אהל מועד שבגלגל אהל מועד שבמדבר לא היו במות מותרות, אהל מועד שבגלגל היו הבמות מותרות ובמתו שבראש גגו לא היה מקריב עליה אלא עולה ושלמים וחכ"א כל שהצבור מקריבין באהל מועד שבמדבר מקריבין באהל מועד שבגלגל, וכאן וכאן לא קרבו יחיד אלא עולה ושלמים בלבד, ר' שמעון אומר אף צבור לא הקריבו אלא פסחים וחובות שקבוע להן זמן.

ומבואר בסוגיא דנחלקו תנאים אלו קרבנות קריבין בזמן היתר במות, דדעת חכמים דחובות יחיד אין קריבין בזמן היתר במות כלל אפילו בבמה גדולה, ודעת ר' יהודה דחובות יחיד קריבין בבמה גדולה אך אין קריבין בבמה קטנה, ודעת ר"ש דאפילו חובות ציבור אין כולם קריבין בבמה גדולה, רק חובות הקבוע להם זמן כמו פסח קריבין בבמה גדולה. ולכו"ע אין קרבנות ציבור קריבין בבמה קטנה. ואיכא פלוגתא נוספת לענין קרבן מנחה, דדעת ר"מ דמנחה קריבה בבמה ודעת חכמים דאין מנחה קריבה בבמה, וכן פליגי חכמים ור"מ לענין קרבנות נזירות אי קריבין בבמה, ובפרק זה יתבאר אלו קרבנות קריבין בבמה.

סימן א'

בגדר הדין דחובות יחיד לא קרבו בבמה

הנה נתבאר דנחלקו תנאים אלו קרבנות קריבין בזמן היתר במות, דדעת חכמים דחובות יחיד אין קריבין בזמן היתר במות כלל אפילו בבמה גדולה, ודעת ר' יהודה דחובות יחיד קריבין בבמה גדולה אך אין קריבין בבמה קטנה.

ובגמ' שם בע"ב איתא, מאי טעמייהו דרבנן, אמר קרא "איש כל הישר בעיניו יעשה", איש ישרות הוא דליקרו, חובות לא ליקרו, וצבור אפי' חובות ליקרו. ורבי יהודה אמר לך, כי כתיב הישר אבעיניו (בעיניו) הוא דכתיב, אבל בבמה גדולה אפילו חובות נמי ליקרו.

נמצא דנחלקו חכמים ור' יהודה בדרשת הפס', דרבנן דרשו מקרא דאיש כל הישר, דחובות של "איש" דהיינו היחיד נתמעטו מהקרבה, ולא מפליג קרא בין במה גדולה לבמה קטנה [כדביאר רש"י לעיל מינה ד"ה חובות], אבל ציבור לעולם מקרבי חובות, ולהכי לעולם אף בבמה גדולה איכא חילוק בין חובות היחיד לחובות הציבור כנ"ל, אבל ר' יהודה דריש מאיש כל הישר "בעיניו", דכל המיעוט של חובות הוא אבמה קטנה אשר היא לפניו בכל אשר יבחר, אבל לא אבמה גדולה, ומש"ה אפילו חובות היחיד קרבי בבמה גדולה לשיטת ר' יהודה.

וחנה בהני מיעוטים שנתמעטו חובות מהקרבה בזמן היתר במות, יש לעיין אי הוי דין בבמה דמזבח דבמה אינו מזבח עבור הקרבת חובות, או דהוא דין בגברא דאין הגברא מקריב חובות בזמן היתר במות.

א. שיטת ר' יהודה

הנה לדעת ר' יהודה דחובות יחיד נתמעטו רק מבמה קטנה, ע"כ גדר הדין הוא דהוי דין בבמה, דבמה קטנה נתמעטה מהקרבנות חובות יחיד, אבל במה גדולה לא נתמעטה, דאי נימא דהוי דין בגברא דבזמן היתר אין לו הקרבנות חובות, אמאי מקריב חובותיו בבמה גדולה.

והנה מהא דלדעת ר' יהודה איכא חילוק בין במה קטנה לבמה גדולה, לכאור' היה נר' דס"ל לר' יהודה דבמה גדולה אית לה שם משכן גמור [אע"ג דלית ביה ארון]^א, ולכן דין הוא דיקרבו שם חובות, ולפי"ז דין הוא דאף מנחות יקרבו בבמה גדולה דנו"ג כיון דהוי משכן גמור [ובפשטות הא דמנחה נתמעטה הוי דין בבמה, ע' לקמן סימן י"א אות ג'] וכן נקט החזו"א, אמנם תוס' (ק"ז ע"ב ד"ה ורבנן) כתבו להדיא דאף לר' יהודה לא קרבו מנחות בבמה גדולה, וע"כ דלדבריהם אף לדעת ר' יהודה במה גדולה לא מיקריא משכן גמור, אלא ס"ל דאע"ג דבמה גדולה אית לה שם במה קריבין בה חובות, דחובות לא נתמעטו מכל דאית ליה שם במה, רק מבמה קטנה דכל יחיד ויחיד.

ב. שיטת רבנן

בדעת רבנן דלא קרבו חובות יחיד אפילו בבמה גדולה, יש מקום להסתפק כנ"ל אי הוי דין בבמה, דאף במה גדולה חשיבא במה, ולכן המקום של הבמה גדולה נתמעט מהקרבנות חובות היחיד, או דהוי דין בגברא דבזמן היתר במות נתמעט הגברא מהקרבנות חובות.

והנה מטין משמיה דהגרי"ז² דהא דחובות לא קרבו לדעת רבנן אינו דין בבמה אלא דין בגברא כצד הב' דלעיל, דביאר דלדעת רבנן לא חזינן דאיכא גריעותא

בבמה גדולה מהא דלא קרבו בה חובות יחיד, כיון דהוא דין בגברא דאין לו הקרבנות חובות ואינו חסרון במזבח דבמה גדולה³.

ונר' דכן מסתבר דלדעת רבנן הוי דין בגברא ולא דין בגוף הבמה, דאי נימא דהוי דין בבמה דאין מזבח דבמה גדולה ראוי להקרבנות חובות יחיד, לכאור' לא מובן החילוק בין חובות היחיד לחובות הציבור, דאמאי המזבח ראוי לחובות ציבור ולא לחובות יחיד, דלכאור' חובות יחיד וחובות ציבור אינם ב' סוגי קרבנות ואינם חלוקים ביסוד קדושתם⁴, ויותר מסתבר דהוי דין בגברא היחיד, דבזמן היתר דאית ליה הקרבה בכל מקום אין לו הקרבנות חובה, אבל הציבור דלא מקריב בכל מקום ולא נשתנה מקום הקרבנות בזמן היתר, דין הוא דיקרבו חובות כמו דמקריב בזמן איסור.

ונמצא מבואר לפי"ז דלדעת ר' יהודה הא דחובות יחיד לא קרבו בבמה קטנה הוי דין בבמה, ולדעת רבנן הא דחובות יחיד לא קרבו גם בבמה גדולה הוי דין בגברא, דבזמן היתר אין לו הקרבנות חובות.

ונר' דגם לפי דרך זו דלדעת רבנן הוי דין בגברא דבזמן היתר אין לו הקרבנות חובות, אכתי יש מקום להסתפק בגדר הדין, אי הויא הלכה שאין הגברא יכול להקריב קרבן חובה בזמן היתר, או דהוי דין דאין הגברא נפטר מחובותיו ע"י הקרבה בזמן היתר, [ויתבאר הנפק"מ בזה לקמיה בסימן ז' וח' ולעיל בפרק ח' סימן ט"ו].

והנה יעוין לקמיה סימן י"א שכתבנו להסתפק כנ"ל לענין הדין דאין מנחה בבמה אי הוי דין בבמה או דין בגברא, ונתבאר שם דכיון דמנחה הוי סוג קרבן אחר מזבחים, מסתבר טפי למימר דהמיעוט הוא על החפצא של הקרבן, דאינו קרב בבמה, והוי דין בבמה ולא דין בגברא. וכתבנו שם עוד דלפי מה שחידשו האחרונים דמנחת ציבור קריבה בבמה גדולה, ע"כ צ"ל

א. ויש שהוסיפו ע"פ המבואר בדף קי"ט דלר' יהודה נוג' מיקרו בירה.

ב. הובא בשעורי הגרמ"ד זבחים קי"ט.

ג. ואף מדברי החזו"א (קמא סי' מ"א אות ט"ו) משמע דהא דלרבנן לא קרבו חובות יחיד הוא דין בזמן ולא הוי גריעותא במקום הבמה גדולה, ע"ש היטב.

ד. דבין קרבן נדבה לקרבן חובה שפיר איכא סברא לחלק כיון דהוי ב' סוגי הקרבנות, אבל חובות יחיד וציבור לכאור' אינם חלוקים בשם הקרבנותם.

דמנחת ציבור היא חפצא אחר של קרבן ולא דמיא למנחת יחיד, דחפצא של מנחת יחיד נתמעט ולא חפצא דמנחת ציבור, ע"ש.

ויתבן דלפי"ז יש ללמוד דאף לדעת רבנן דרק חובות יחיד נתמעטו מבמה גדולה ולא חובות ציבור, יסוד הדין וחובות יחיד לא קרבו בבמה אינו דין בגברא אלא דין בבמה, דמהא דמנחת יחיד לא קריבה בבמה ומנחת ציבור קריבה, מוכח [דלגבי מנחה] חפצא של קרבן יחיד חלוק מחפצא של קרבן ציבור, וא"כ אפשר לומר דהוא הדין לענין חובות, דהא דחובות יחיד לא קרבי בבמה הוי משום דמזבח דבמה אינו מקום הקרבה עבור חפצא דקרבן חובה דיחיד, אבל עבור קרבן חובה דציבור דהוא חפצא אחר של קרבן שפיר הוי מזבח דבמה גדולה מקום להקרבה, וצ"ע.

ג. שיטת ר' שמעון

הנה איתא בברייתא [הנ"ל] דר' שמעון אומר אף צבור לא הקריבו אלא פסחים וחובות שקבוע להן זמן, ויעוין לקמיה סימן ב' שהבאנו ב' דרכים בדעת ר"ש, (א) שיטת רש"י ותוס' בדף קי"ז דר"ש סבר כרבנן דחובות יחיד לא קרבי כלל, ואתיא ר"ש להחמיר על רבנן דאפילו חובות ציבור שאין קבוע להם זמן לא קרבו, (ב) דעת הקר"א [וכן משמע מרש"י סוטה] וכן מבואר בגמ' קי"ח לפי גיר' הספרים ישנים שם, דלר"ש אין חילוק בין היחיד לציבור [כמו לר' יהודה], וכל חובה הקבוע לה זמן קריבה בבמה גדולה בין דיחיד בין דציבור.

וחנה לפי הדרך הא' הרי דאפשר לומר דר"ש ס"ל דהא דחובות יחיד לא קרבו הוי דין בגברא כמו שביאר הגרי"ז לדעת רבנן, אלא דס"ל לר"ש דאיכא דין נוסף דאף קרבן ציבור שאין קבוע לו זמן אינו קרב בבמה גדולה, ודין זה לכא' הוא דין בבמה גדולה דלית ליה שם מזבח לקרבן שאינו קבוע לו זמן, וכן מטין משמיה דהגרי"ז^ה, דמהא דר"ש ס"ל דקרבן שאין קבוע לו זמן אינו קרב בבמה גדולה, חזינן דאיכא גריעותא בבמה גדולה דלא הוי מקום הקרבה עבור חובות שאין קבוע להן זמן.

ולדרך הב' דקרבן יחיד הקבוע לו זמן קרב בבמה גדולה, ע"כ דהא דחובות שאין קבוע להם זמן לא קרבי, אינו דין בגברא דהרי אין חילוק בין היחיד לציבור וכל קרבן שאין קבוע לו זמן אינו קרב בבמה גדולה, וע"כ דהוי דין בבמה גדולה דלא הוי מזבח עבור הקרבת חובות אלו.

וחנה נתבאר לקמיה סימן ח' דאיכא נפק"מ בין הני ב' דרכים אמאי קרבן פסח קרב בבמה גדולה [לר"ש], דלפי דרכם של רש"י ותוס' שם ע"כ דחשיב קרבן פסח קרבן ציבור מחמת דבא בכנופיא, דהרי חובות יחיד לא קרבו כלל, ומהא דחזינן דקרבן פסח קרב בבמה גדולה בזמן היתר במות ע"כ דחשיב כקרבן ציבור, אך לפי הדרך שחובות יחיד הקבוע לה זמן קרבה לר"ש, אין הכרח לומר דקרבן פסח חשיב כקרבן ציבור לענין הקרבת במה, ואפ"ל דהטעם דפסח קרב הוא כיון דהוי חובות יחיד הקבוע לה זמן, ע"ש.

ונר' לחדש, דשורש פלוגתא זו תלויה במה שנתבאר בעיקר גדר הדין וחובות לא קרבו בבמה, דלפי דרכם של רש"י ותוס' שם דחובות יחיד לא קרבו כלל לר"ש, הרי דנתבאר דהוי דין בגברא, דיחיד אין לו הקרבת חובה בשעת היתר, לכן שפיר אית ליה לפסח שם קרבן ציבור לענין הקרבת במה, דכיון דהבאת הקרבן הוי בכנופיא של כל ישראל יחד, הרי דחשיבא הקרבה אחת של כל הציבור, דההבאה בכנופיא מחברת ומקשרת את ההקרבות ליחשב להקרבה אחת, ומיקרי הקרבת ציבור. אך אי הוי ס"ל דהחסרון הוא בבמה, דבמה גדולה לא הוי מזבח עבור קרבן חובה של היחיד [כמו שנתבאר לפי הדרך הב'], לכא' לא היתה מהניא הסברא דבא בכנופיא, דצריכין לדון מהו שם הקרבן אי הוי קרבן יחיד או קרבן ציבור, ובעצם החפצא של הקרבן, קרבן פסח הוי קרבן יחיד דבא מממון של כל אחד ואחד ואינו בא מממון של כל הציבור. אך לפי הדרך הב' דאין הנדון מחמת הגברא כלל, הרי דליכא כלל סברא לומר דחשיב קרבן ציבור, דננין את גוף החפצא של הקרבן דהוא בעצמותו קרבן יחיד כנ"ל, [וכנ"ל יש לדון לענין חבתי כה"ג אי מיקרי קרבן ציבור או יחיד, דתלוי בסברות הנ"ל, ע' מש"כ בזה לקמיה בסימן י"ג].

ד. שיטת הראב"ן

נר' מדבריו הראב"ן יש להוכיח דהא דחובות יחיד לא קרבו הוי דין בבמה, ולא דין בגברא שאין מקריב חובות בזמן היתר במות, דהראב"ן (סי' נ' מתשובותיו) כתב לחדש דאף למ"ד דקדשה לעתיד לבא ומקריבין אע"פ שאין בית [כמבואר בסוגיא בדף ק"ז ע"ב], יחיד שבונה מזבח במקום המזבח שבעזרה להקריב עליו, במה מיקרי וכל שאינו נידר ונידב כגון בכור אין קרב בבמה, דדוקא מזבח של ציבור מקריבין עליו חובות, והא דאמר ר' יהושע [שמעתי דמקריבין אע"פ שאין בית] מזבח של ציבור היה, דכשעלו בני הגולה בנו מיד המזבח והקריבו עליו ולא גמרינן מיניה ליחיד וכו', ע"ש.

למדנו מדבריו הראב"ן דבר חידוש, דאפילו לר' יהושע דסובר מקריבין אף על פי שאין בית, מכל מקום יחיד שבנה מזבח במקום המקודש, אין לו דין מזבח של מקדש אלא דין במת יחיד, ולכן אין מקריבין עליו בכור, דחובות לא קרבו בבמה זו. ולכאור' יש להוכיח מדבריו הראב"ן דהדין דחובות לא קרבו אינו דין בזמן היתר במות אלא דין בבמה, דהרי הראב"ן קאי בזמן איסור במות, ואפ"ה ס"ל דלא קרבי חובות יחיד במזבח שהיחיד בונה במקום המקדש כיון דאית ליה שם במה.

אמנם אולי יש לומר דאין ראייה מדבריו הראב"ן, דבאמת ס"ל לראב"ן דהא דאין היחיד מקריב חובות בבמה גדולה בזמן היתר הוא דין בגברא דאין לו הקרבת חובה בזמן היתר במות, אך הראב"ן סובר דלמזבח שהיחיד בונה יש דין של במת יחיד, ובבמת היחיד איכא חסרון נוסף להקריב חובות, דאיכא דין בבמה קטנה דלא הוי מזבח עבור הקרבת חובות יחיד, ודין זה הוי דין בבמה דאינו מזבח להקרבת חובות יחיד. באופן ד"ל דאיכא ב' דינים בהא דלא קרבי חובות יחיד, חדא דין בגברא שאין לו הקרבת חובות בזמן היתר ודין זה הוי בין בהקרבה בבמה קטנה ובין בהקרבה בבמה גדולה, ועוד דין נוסף דבמה קטנה לא הויא מזבח

והנה ברש"י בסוטה (ט"ו ע"ב ד"ה איסי) מבואר לכאור', דהא דחובות לא קרבו הוא דין בבמה, דז"ל רש"י שם, ולא גרס לרבות נוב וגבעון [לעפר סוטה] וכו' ונוב וגבעון אין משקין בה סוטות דהא במה הואי ולא הוה שם ארון אלא מזבח הנחושת לבדו ולא קרבה בהן מנחת סוטה ולא שום חובת יחיד שאין לה זמן קבוע כדאמר בשחיטת קדשים (דף קי"ז) ובמגילה (דף ט' ע"ב) וכו'. הרי דרש"י ביאר דהטעם דלא קרבו שם חובות יחיד הוא כיון דבמה גדולה דנו"ג אית לה שם "במה" מחמת שלא היה שם הארון רק מזבח הנחושת, וכדנתבאר בפרק א' דמהאי טעמא לא הוי משכן גמור, ולכאור' מבואר ברש"י דברים מפורשים דהא דחובות לא קרבו הוא דין בבמה ולא דין בגברא, ודלא כמבואר לעיל בשם הגרי"ז.

אמנם נר' דבאמת אין כלל סתירה מרש"י לדבריו הגרי"ז, דהנה רש"י כתב דמנחת סוטה לא קרבה בנו"ג כיון דשום חובת יחיד שאין קבוע לה זמן לא קרבה ביה, ומבואר דפירש דברי הגמ' אליבא דר"ש, [דרך לדידיה איכא חילוק בין קבוע לו זמן לאין קבוע לו זמן]¹, ומדויק עוד מדבריו רש"י הנ"ל דחובות יחיד שקבוע להם זמן קרבו בבמה גדולה וליכא כלל חילוק בין היחיד לציבור וכדבריו הקר"א הנ"ל, ונתבאר דלפי דרך זו ע"כ דהא דחובות שאין קבוע להם זמן לא קרבו הוא דין בבמה ואינו דין בגברא, וממילא אין זה סותר למה שכתבנו לעיל בדעת רבנן.

והנה בסוגיא בדף קי"ח [לגיר' רש"י ותוס'], לדעת ר"ש איכא דין נוסף דלא קרבו אלא חובות שיש כיוצא בהן בנדבה², ולכן לא קרבו התם כל החטאות אפילו חטאת יוה"כ כיון דליכא חטאת בנדבה, ונר' דאף דין זה אינו דין בגברא אלא דין בבמה, דהרי אין בזה נפק"מ בין היחיד לציבור, ודין קרבנות אלו הוא דאין המזבח שבבמה מקום להקרבתן, וכמו שביארנו לעיל לענין דינא דקבוע לו זמן.

1. וע"ש בתוס' ט"ז ע"א (ד"ה לרבות), שכתבו להעמיד הסוגיא לדעת ר' יהודה דחובות יחיד קרבו בנו"ג, ותמהו על רש"י דאמאי שייבש הגיר' שם לרבות נו"ג מחמת דלא קרבו חובות בנו"ג, ונר' דרש"י ס"ל דכיון דדרשא זו מקורה מספרי, וסתם ספרי ר"ש היא לכן צריכין להעמידה כפי שיטת ר"ש.

2. כן נקט רש"י, ותוס' נקט דבעינן דאיכא בין בציבור בין ביחיד בשעת היתר במות, ע' בתוס' דהמקור הוא מקרא דויעשו את הפסח בגלגל, דבעינן דומיא דפסח דישנו בציבור וביחיד.

עבור הקרבת חובות, אבל במה גדולה לא מיקריא במה [לענין זה], וליכא גריעותא בשם מזבח דבמה גדולה להקרבת חובות היחיד, והא דלא קרבי בה חובות יחיד הוא רק מחמת דאיכא דין בגברא שאין לו הקרבת חובות בזמן היתר במות.

והנר' להביא מקור לב' דינים אלו, דהנה בסוגיא בדף קי"ז ע"ב מבואר דרבנן דרשו דלא קרבו חובות יחיד מקרא דאיש כל הישר, ישרות תקריבו חובות לא תקריבו, אבל יעוין ברש"י (שם ד"ה אין) שהביא מתו"כ דרשא אחרת, [דכתיב] למען אשר יביאו בני ישראל וגו', על פני השדה היינו במות שעת היתר שלהם, והביאום לה' אותם שהוקדשו בשעת היתר ולא הספיק להביאם עד שנאסרו, כדאמרן בהשוחט לעיל (דף ק"ו ע"ב) דפסוק זה בקדשי קדשים שהוקדשו בשעת היתר והקריבום בשעת איסור קאי וזבחו זבחי שלמים, ומפרש בת"כ אין לי שקרבו בבמה אלא שלמים דהא אוקימנא בקדשי במה, מניין אף עולה ת"ל זבחים, יכול אף חטאת ואשם ת"ל אותם ומה ראית אחרי שריבה ומיעט אמרת מה שלמים הבאים בנדר ונדבה אף כל הבא בנדר ונדבה, ע"כ. וצ"ב למה בעינן ב' דרשות אלו.

ולפי הנ"ל י"ל דהדרשא דתו"כ הוי מיעוט על במה קטנה, דבמה קטנה הוי מזבח רק עבור שלמים ודדמי ליה הבאין בנדר ונדבה, ולא לענין חטאות, אבל לא נתמעטה מהכא במה גדולה", אמנם מהדרשא דאיש כל הישר דרשו רבנן דין נוסף דאיכא דין בגברא דלא קרבו ליה חובות בזמן היתר.

ויש להביא עוד סמך ליסוד הנ"ל, מהא דאיתא בגמ' בכורות ד' ע"ב דאותו היום שהוקם המשכן קרבו להם לישראל נדרים ונדבות חטאות אשמות בכורות

ומעשרות, ודייקינן מאותו היום, אבל מעיקרא לא, "אלמא חובות בבמה לא קרוב". ומבואר בלשון הגמ' דאיכא הלכה דחובות בבמה לא קרוב, ולכא' לדעת רבנן אין הלכה שחובות לא קרבו, דכל ההלכה דחובות יחיד לא קרבו אבל חובות ציבור קרבי בבמה, אבל לפי הנ"ל י"ל דכונת הגמ' דעד הקמת המשכן לא היתה במה גדולה, דרך היכא דאהל מועד נטוי מיקרי במה גדולה [כדהארנו בפרק ד'], ולכן היתה רק במה קטנה, ובבמה קטנה באמת לא קרבו כלל חובות, דאיכא הלכה דמזבח דבמה קטנה אינו ראוי להקרבת חובות.

והנה בירוש' (פסחים פ"ב ה"ד) מבואר דשלמי חגיגה שהקריבין בבמה כשירין ולא עלו לבעלים יד"ח ע' מש"כ בזה לקמיה סימן ח', ולפי הנ"ל אפשר לומר דיהא בזה נפק"מ בין במה קטנה לבמה גדולה, דהמקריב חובות יחיד בבמה גדולה דהוי רק חסרון מחמת הגברא הקרבן כשר רק הבעלים אין יכול לצאת בהן ידי חובתו, אבל המקריב חובות יחיד בבמה קטנה הקרבן יהא פסול לגמרי, כיון דאין המזבח של במה קטנה מזבח עבור הקרבת חובות כלל"ט.

אמנם ברש"י בדף קי"ז ע"א (ד"ה כל) מבואר להדיא דליכא ב' דינים, דרש"י כתב וז"ל, כל שאין נידר ונידב אין קרב בבמה קטנה, כדיליף טעמיה לקמיה שאין יחיד מקריב חובה בשעת היתר הבמות ואפילו בגדולה וצבור בקטנה לא מקריב כו', אישתכח דאין חובות קריבין בקטנה, עכ"ל. הרי דמבואר ברש"י דלולא ההלכה דאין ציבור מקריב בקטנה היו חובות ציבור קריבין בבמה קטנה, וע"כ דבמה קטנה הוי מזבח עבור הקרבת חובות כמו במה גדולה, וליכא חילוק בעצם השם במה בין במה גדולה לבמה קטנה לגבי הקרבת חובות.

ח. והראיה דהרי ר' יהודה ס"ל דאין מנחה בבמה [כמבואר בתוס' שם ד"ה ורבנן], ויליף ליה מדרשא זו אע"ג דלדידיה קרבו חובות יחיד בבמה גדולה, וע"כ דלא דריש ליה לבמה גדולה, רק לבמה קטנה, וסתם ספרא ר' יהודה.

ט. אמנם יעוין לקמן סימן ח' שביארנו דדברי הירוש' קאי לגבי במה קטנה.

סימן ב'

חובות יחיד שקבוע להן זמן לדעת ר' שמעון

נתבאר לעיל דעת ר' שמעון דאף צבור לא הקריבו אלא פסחים וחובות שקבוע להן זמן, ובדף קי"ח איתא, מאי טעמא דר"ש דכתיב ויעשו את הפסח בגלגל, פשיטא, אלא הא קמ"ל דחובות כעין פסח הוא דקרב הא לאו כעין פסח לא קרב.

ובדרך הב' מתבאר להדיא בגמ' קי"ח ע"א לגירסת הספרים ישנים [שהובא בצ"ק] דחובות יחיד הקבוע להם זמן קרבו בבמה גדולה לר"ש, אמנם לפי הגירסא שלפנינו [וכן גרסו רש"י ותוס'], ליכא ראייה מהסוגיא לדין זה.

ושיטת ר' שמעון לא נתפרשה להדיא, ולכאן אפשר לפרש שיטתו בב' אופנים, א) דדרש כרבנן קרא דאיש ולא ציבור דחובות יחיד לא קרבו כלל אפילו בבמה גדולה, אך בא להחמיר על שיטת רבנן, דלדעת רבנן כל חובות ציבור קרבו בבמה גדולה, ואתא ר"ש למימר דרק חובות הדומים לפסח דקבוע להם זמן קרבי בבמה גדולה, [וכן נר' כפשוטו מדברי רש"י בדף קי"ז ותוס' בדף קי"ח]. ב) דלעולם ר"ש דרש כר' יהודה דאיש קאי רק אבעיניו, ורק במה קטנה נתמעטה מחובות יחיד, אך ס"ל דאף בבמה גדולה לא כל חובות קרבו דרק קרבן שהוא דומיא דפסח דהוי קבוע לו זמן קרב בבמה גדולה.

וברש"י (בדף קי"ז, ד"ה ר' שמעון) ובתוס' (קי"ז ע"ב ד"ה ר"ש) מבואר כפשוטו דר"ש בא להחמיר על שיטת רבנן, דרבנן סברו דכל חובות ציבור קרבי בבמה גדולה, ור"ש יליף מקרא דויעשו את הפסח דאיכא תנאי בחובות ציבור שיהיו דומיא דפסח דהוי קרבן ציבור וקבוע לו זמן, אבל חובות ציבור שאין קבוע להם זמן לא קרבו בבמה גדולה, וחובות יחיד שקבוע להן זמן לא קרבו כלל לר"ש, כמו דלרבנן לא קרבו כלל חובות יחיד.

והנפק"מ בין ב' הפירושים היא בדין חובות יחיד הקבוע להן זמן אי קרבי בבמה גדולה לר"ש, דלפי הדרך הא' דבעיקר הדרשא ס"ל כחכמים, ע"כ דכל חובות יחיד לא קרבו, דנתמעטו מקרא דאיש, אבל לפי הדרך הב' דדריש כר' יהודה שפיר אפשר לומר דחובות יחיד הקבוע להם זמן קרבו בבמה גדולה, דמאיש נתמעטה הקרבת חובה רק בבמה קטנה ולא בבמה גדולה.

אמנם הקר"א והחזו"א נקטו דאף חובות יחיד הקבוע להן זמן קריבים לר"ש, ודבריהם מתבארים כדרך הב' הנ"ל דר"ש דריש כר' יהודה דאיש קאי אבמה קטנה אבל בבמה גדולה קרבו אף חובות יחיד, [וכן ביאר החזו"א קמא, מ"א א'].^א

ויעיין בקר"א בדף קי"ט שכתב להוכיח כדבריו דחובות יחיד הקבוע להם זמן קרבי בבמה גדולה לר"ש, מהא דאיתא בגמ' שם דלר"ש לא קרב מעשר בהמה בנו"ג כיון דהוי קרבן חובה שאין קבוע לו זמן, ומדויק

י. וע' ברש"י סוטה (ט"ו ע"ב), שכתב לבאר דמנחת סוטה לא קרבה בנו"ג "דנוב וגבעון במה הואי ולא הוה שם ארון אלא מזבח הנחושת לברו ולכן לא קרבה בהן מנחת סוטה ולא שום חובת יחיד שאין לה זמן קבוע". ומדויק ברש"י דכל הטעם דלא קרבה התם מנחת סוטה כיון דאין קבוע לה זמן אך אי היה קבוע לה זמן היתה קריבה אע"ג דהוי חובת יחיד, ונר' דרש"י אתי לבאר דאפילו לר"ש לא קרבה מנחת סוטה כיון דאין קבוע לה זמן, ומדויק מיניה דאי היה לה זמן קבוע היתה קריבה בנו"ג, ומבואר דס"ל דלדעת ר"ש חובת יחיד הקבוע לה זמן קריבה בבמה גדולה. וע' בעולת שלמה שרצה להוכיח מרש"י זה דאף לרבנן קרבו חובות יחיד שקבוע להם זמן, אמנם נר' דאינו מוכח מרש"י כנ"ל, וע"ע בקר"א בדף קי"ט שנקט מסברא דאף לרבנן קרבו חובות יחיד שקבוע להם זמן בבמה גדולה, אך לכאן הדברים תמוהין, דכיון דרבנן דרשו "איש" ולא ציבור מהיכ"ת שחובות הקבוע להם זמן נתרבו, וצ"ע.

יא. וע' בעו"ש (קי"ח ע"א) שביאר לפי"ז דברי התוס' שם דפסח שני קרב בבמה גדולה אע"ג דהוי חובת יחיד [נע"ע לקמן סי' ר], וכ' עוד דלפי"ז אף פר כה"ג של יוה"כ דינו ליקרב בבמה גדולה.

דאי הוי קבוע לו זמן היה מעשר בהמה קרב אע"ג דהוי קרבן יחיד².

ועוד כתב בדף קי"ח לדייק כנ"ל מדברי תוס' בפסחים ל"ח ע"ב, דתוס' הקשו שם (ד"ה נאכלים) אמאי לא קרבו ביכורים בנו"ג דדין הוא דיקרבו בנו"ג כיון דהווי חובה הקבוע לה זמן בזמן שמחה דמעצרת עד החג, והוי דומיא דפסחים שהיו קריבים לכו"ע, ותיצו תוס' דביכורים הואיל ויש להם זמן גדול כל כך לא חשיב זמן קבוע. והרי ביכורים הווי חובת יחיד ומה יהני להו מה דקבוע להן זמן, ומוכח דאף חובת יחיד הקבוע לה זמן קריבה בבמה גדולה לר"ש³.

אמנם יעוין בהג' הגרמ"ה בפסחים שם שהעיר על דברי התוס' וז"ל, צע"ג דהא דיחיד נינהו, ואין חילוק דקבוע זמן רק בציבור, ואולי כיון דאתי בכנופיה משמע להו דהווי כפסח, עכ"ל. ומבואר מדבריו דהוקשה לו כנ"ל דחובות יחיד לא קרבו בבמה גדולה, ולכן חידש הגרמ"ה דכונת התוס' דביכורים מיקרו דבר הבא בכנופיה דומיא דפסח ולכן מיקרו חובת ציבור.

ויעוין בתוס' הרא"ש שם שהקשה כמו תוס' דביכורים חובות הקבוע להן זמן וא"כ קרבי בנוב וגבעון כמו פסחים שהיו קריבין לכו"ע, והוסיף התוס' הרא"ש, "וכן ביכורים נמי כל הציבור חייבים בהם ויש להם זמן קבוע", ותיירץ "דלא מיקרי זה זמן קבוע שאין יום א' קבוע לכל הציבור להביא בו ביום".

ומבואר בתוס' הרא"ש דביכורים לא מיקרו חובת יחיד אלא חובת ציבור "דכל הציבור חייבים בהם",

ולכן הקשה דלר"ש אי מיקרי קבוע לו זמן יקרב בנו"ג, ולכאור' כן נראה גם בביאור דברי התוס', וכמו שפירש הגרמ"ה דמחמת דהווי חובה על הציבור יחד, הרי דהבאתם נעשית כאחד, ולכן הווי כמו פסח דאית ליה דין קרבן ציבור, כיון דבא בכנופיה באסיפת חברים יחד⁴.

ומעתה ליכא ראייה מדברי התוס' דחובת יחיד הקבוע לה זמן קריבה בנו"ג לר"ש, דכל מה שהקשו דביכורים יקרבו מחמת דקבוע להן זמן, היינו מחמת דסבירא להו דחשיבי חובת ציבור.

והנה תוס' ותוס' הרא"ש תירצו דביכורים לא חשיב קרבן הקבוע לו זמן כיון דאיכא זמן ארוך להבאה, וכפשוטו כונתם לומר דאיכא חסרון רק בדין קבוע לו זמן [לר"ש], דבכדי ליחשב בכלל דינו של ר"ש דחובת ציבור הקבוע לה זמן קריבה בבמה גדולה, בעינן שיהא לקרבן זמן קצר שקבוע בו, ולא זמן ארוך, אבל אכתי מיקרי קרבן ציבור, ולחכמים דליכא תנאי שחובות ציבור יהא קבוע להם זמן בכדי ליקרב בבמה גדולה, שפיר קרבו ביכורים בנו"ג, [וכן נר' מדברי הגרמ"ה]⁵.

אמנם אפשר לפרש דבריהם באופן אחר, דכל מה דסברו בקושיתם דביכורים חשיבי קרבן ציבור, היינו דמחמת דאיכא זמן קבוע להבאת הביכורים ובזמן אחד מביאין כל ישראל פירות ביכוריהם יחד, חשיבא הבאת הביכורים הבאה אחת של כל הציבור יחד, ומיקרו באין בכנופיה ולכן אית להו דין קרבן ציבור כמו קרבן פסח הבא בכנופיה כל ישראל יחד ביום י"ד ניסן, אך בתירוצם חידשו תוס' דכיון דאין באין כולם ביום אחד הרי דלא

יב. וכ"כ החזו"א קמא סי' מ"א.

יג. וכן הוכיח החזו"א שם.

יד. אמנם מלשון התוס' הרא"ש כל הציבור חייבים בהם, היה משמע קצת דהגורם שביכורים חשיבי קרבן ציבור הוא כיון דהווי חובת כל הציבור ולא מחמת שהבאתם בכנופיה. אמנם נר' דודאי כונתו ג"כ כנ"ל דמחמת דהבאתם בכנופיה יחשב קרבן ציבור, אלא דסבר דלא סגי בזה שמביאין אותם יחד בכדי ליחשב בא בכנופיה, אלא בעינן שעל כולם תהא אותה חובה, כמו גבי קרבן פסח דחלה על כל הציבור אותה חובת קרבן, ולו יצויר דהיא זמן הבאה לכל ישראל יחד וכל אחד יקריב קרבן ממין אחר לא יחשב בכך לדבר הבא בכנופיה, לכן הדגיש התוס' הרא"ש דכל הציבור חייבים בהם, דהיינו דחייבים באותה חובה.

טו. וכ"כ להדיא הגרי"פ בפ"י לרס"ג (מצוה פ"ד), וע' בתוס' שם שכתבו בשם רשב"א דלא מיקרי זמן קבוע כיון שאם אין לו פירות לא יביא ביכורים, ע"ש, וסברא זו הווי דודאי סברא לענין קבוע זמן ולא חסרון בציבור, ומשמע דאף בתירוצ הראשון החסרון בקביעות הזמן דומיא דתירוצ הרשב"א.

חשיבי באין בכנופיה ולית להו דין קרבן ציבור, וא"כ אפילו לרבנן לא יקרבו ביכורים בבמה גדולה, וכ"כ לפרש דבריהם בס' מים קדושים (זבחים קי"ט).

ובן משמעות לשון התוס' הרא"ש דכתב, "דלא מיקרי זה זמן קבוע שאין יום א' קבוע לכל הציבור להביא בו ביום", הרי דהדגיש בתירוצו דאין זמן אחד לכל הציבור להביא יחד ולכן לא חשיב קרבן ציבור.

ולפי"ז נר' לדחות גם את הראיה מהסוגיא בדף קי"ט, דהא דאיתא בגמ' דהא דלר"ש לא קרב מעשר בהמה בנו"ג הוא מחמת דהוי חובה שאין קבוע לה זמן, היינו משום דאי היה למעשר בהמה זמן קבוע להבאתו, הרי דהיה בא בכנופיה דכל ישראל והיה לו דין קרבן ציבור, כמו דס"ל לתוס' בקושיתם לגבי ביכורים, ורק מחמת דליכא זמן קבוע להבאת מעשר בהמה אית ליה דין של חובת יחיד דלא קרב בבמה גדולה.

ונר' דאפשר לדחות הראיה באופן אחר, בהקדם ביאור מהגרי"ז בדברי הגמ' בדף קי"ט, דהנה בגמ' שם מבואר דדין מע"ש בזמן נו"ג לענין חובת הבאה לנו"ג, תלוי בפלוגתת ר' שמעון ור' יהודה אי מעשר בהמה קרב בנו"ג, דמשנתנו [דס"ל דליכא חובת הבאה לנו"ג] ר' שמעון היא דס"ל דאף צבור לא הקריבו אלא פסח וחובות הקבוע להן זמן, אבל חובות שאין קבוע להם זמן הכא והכא לא קרבו, ומעשר בהמה חובות שאין קבוע להן זמן הוא, ואיתקש מעשר דגן למעשר בהמה^{טז}. והעירו תוס' שם, דהכי נמי מצי למימר רבנן היא דאמרי חובות ליחיד לא קרבו בשעת היתר הבמות אף בבמת צבור, ותירצו דהא דנקט ר' שמעון משום דעביד הך דרשא עשר תעשר בשני מעשרות הכתוב מדבר, דמקיש מע"ש למעשר בהמה, ע"ש.

ובשיעורי הגרמ"ד הובא בשם הגרי"ז לישב באופן אחר, דהנה בהך דלרבנן חובות לא קרבי אפילו בבמה גדולה, וילפינן ליה מקרא דישרות תקריבו חובות

לא תקריבו, יסודו הוא דנאמר בזה לישראל דין על הבעלים שישרות יכולין להקריב וחובות לא יכולין להקריב, ונמצא דאין זה דין בבמה, דהך מקום ממועט מהקרבנות חובות, רק הוא דין על הבעלים, שלבעלים אין להקריב רק נדבה ולא חובות. והנה נדון הסוגיא הוא לענין מעשר שני, דבמע"ש יש דין הבאת מקום, ודין על נוב וגבעון אם הוא ג"כ מקום להבאת מע"ש, ועל זה אמרינן דילפינן מעשר דגן ממעשר בהמה, דכמו דמעשר בהמה לא הוי בנוב וגבעון ה"ה מעשר דגן, וא"כ מיושב שפיר מה דהקשו תוס', דאי אפשר להביא מדברי רבנן, דלדידהו לא נאמר שם דין על המקום, שהרי המקום לא נתמעט, רק הוא דין בישראל, דהבעלים נתמעטו ולא המקום, וא"כ לא שייך לומר שמע"ש לא יביאו לנו"ג, דמרבנן לא שמענו שנו"ג אינו מקום להבאת מעשר בהמה, רק הבעלים לא יכולים להקריב, ובמע"ש הנדון על המקום, אם הוי מקום להבאה.

אבל לפי רבי שמעון הא דאין מקריבין רק חובות הקבוע להן זמן ולא קרבנות אחרים, הוא באמת דין מחמת המקום שנתמעט מהקרבנות חובות שאין קבוע להן זמן, דמקום הבמה הגדולה לא הוי מקום למעשר בהמה, ולכן גם למעשר דגן דאיתקיש למעשר בהמה לא הוי נו"ג מקום להבאה, ע"כ הובא בשם הגרי"ז.

והנה לפי דברי הגרי"ז, מבואר היטב אמאי אמרו בגמ' דר"ש ס"ל דחובות שאין קבוע להן זמן לא קרבו בבמה גדולה, ולא נקטו הטעם דמעשר בהמה הוי קרבן יחיד, דמזה דקרבן יחיד לא קרב לר"ש לא חזינן דאיכא חסרון במקום לענין חובות, ואין ללמוד מיניה דאיכא חסרון במקום להבאת מע"ש, ורק מזה דר"ש ס"ל דקרבן שאין קבוע לו זמן אינו קרב בנו"ג חזינן דאיכא חסרון במקום להקרבנות חובות ואפשר ללמוד מיניה למע"ש, וא"כ ליכא ראייה מהגמ' דחובות יחיד שקבוע להן זמן קריבין לר"ש.

טז. אבל לר' יהודה דחובות יחיד שאין קבוע זמן קרב הרי דמעשר בהמה קרב בנו"ג, ואף מע"ש אית ביה חובת הבאה לנו"ג.

סימן ג'

קרבנות נזירות

א. מחלוקת רבנן ור"מ לענין קרבנות נזיר אי קרבי בבמה

ק"ז ע"ב, ת"ר כל הנידר ונידב קרב בבמה שאין נידר ונידב אין קרב בבמה מנחה ונזירות קריבין בבמה דברי ר"מ, וחכ"א לא קרבו ליחיד אלא עולה ושלמים בלבד וכו', מאי טעמא דר"מ דאמר קרא לא תעשון וכו' ישרות תקריבו, חובות לא תקריבו, מנחות ונזירות ישרות ניהו, ורבנן אין מנחה בבמה, נזירות חובות ניהו. אמר שמואל מחלוקת בחטאת ואשם, אבל בעולות ושלמים דברי הכל ישרות ניהו וקרבי, מותיב רבה וכו', אלא אמר שמואל מחלוקת בעולה ושלמים, אבל בחטאת ואשם דברי הכל חובות ניהו ולא קרבי.

והנה מסקנת הגמ' דכל מחלוקתם בעולה ושלמים אבל בחטאת ואשם מודה ר"מ דחובות ניהו ולא קרבי בבמה, וצ"ב מאי שנא חטאת ואשם מעולה ושלמים, דאי העולה ושלמים של נזיר חשיבי נידר ונידב כיון דע"י נדר באו, אף החטאת והאשם דינן ליחשב נידר ונידב כיון דאף הם באו מחמת הנדר, וצ"ע.

והנה בגמ' דרשו למעט חובות מקרא דישרות ולא חובות, אמנם רש"י (בר"ה אין מנחה) הביא מת"כ דרשא נוספת, דדריש מקרא ד"ויזבחו זבחי שלמים", אין לי אלא שלמים מניין אף עולה ת"ל זבחים, יכול אף חטאת ת"ל "אותם" וכו', מה ראית וכו' מה שלמים הבאין בנדר ונדבה אף כל הבא בנדר ונדבה, ע"ש. ולכאור' הן ב' דרשות נפרדות, דהך דישרות תקריבו חובות לא תקריבו הוי מיעוט על הקרבת חובות אפילו חובות של עולה ושלמים [כגון עולת ראיה ושלמי חגיגה], ואילו דרשא ד"ויזבחו זבחי שלמים לה' אותם" ממעט הקרבת קרבן חטאת, דשם קרבן חטאת אינו קרב בבמה, ושם קרבן שלמים קרב בבמה.

ובתב הפנים מאירות דיש לבאר שיטת ר' מאיר דלעולם קרבנות נזירות חשיבי חובה, והא דקרבו עולות

ושלמים הוי משום דילפינן מריבוי דקרא דשלמים דקרבו שלמים קרב בבמה, ומשמע דלעולם שלמים קרבי בבמה אפילו אי הוי חובה [כגון שלמי חגיגה]¹, כיון דבעלמא שלמים באין בנדר ונדבה. ולכאור' דרך זו דחוקה בלשון הגמ', דמשמע בגמ' דרק חטאת ואשם חשיבי חובות לר' מאיר, ולפי"ד הרי לר' מאיר אף שלמים חשיבא חובה, רק נתרבו שלמים מקרא דתו"כ, וצ"ע.

אמנם נר' דבירושלמי מבואר כדברי הפנים מאירות, דבירוש' פסחים (פ"ב ה"ד) אמר ר' יוסה דרקיני נזיר נאכלין בכל ערי ישראל [כיון דקריבה בבמה], והקשו עליו דנזירות חובה [ואין קריבה בבמה] ומשני ר' בון תיפתר שקרבה חטאתו בשילה ועולתו ושלמיו בנו"ג [דהיינו כדברי שמואל בסוגיין דחטאת נזיר אין קריבה ועולתו ושלמיו קריבין בבמה, ולכן העמידו שהקריב החטאת במשכן שילה וחרב משכן שילה והקריב העולה והשלמים בזמן נו"ג בבמה], וע"ז הקשו בירוש' לא כן א"ר בשם ר' יוסה שלמי חגיגה הבאים בבמה כשירים אלא שלא עלו לבעלים לשם חובה. דהיינו דהקשו בירוש' דאין לומר דשלמי נזיר קריבין בבמה דא"כ אף שלמי חגיגה דין הוא שיקרבו בבמה, ומדמצינו דדין שלמי חגיגה דכשר ולא עלו, חזינן דאין שלמי חגיגה קריבין לחובתו בבמה וה"ה שלמי נזיר.

והנה לכאור' דברי הירוש' צ"ב, דמה ענין שלמי חגיגה לשלמי נזיר, דהרי אי שלמי נזיר קרבי בבמה היינו משום דקרבנות נזירות חשיבי באים בנדר ונדבה ולא דמו לשלמי חגיגה דהוי קרבן חובה, ומבואר ע"כ בירוש' כדברי הפנים מאירות, דאף לר' מאיר כל קרבנות נזירות מיקרי חובה, ומה דשלמי נזיר קרבי הוי משום דאית להו שם "שלמים" דהוי קרבן הבא בנדר ונדבה, ולכן לר' מאיר אף שלמי חגיגה צריכים ליקרב בבמה [אע"ג דהווי חובת יחיד], כיון דאית להו שם שלמים.

אך הנה בגמ' תמורה י"ד ע"ב מבואר להדיא דשלמי נזיר לר"מ חשיבא נידר ונידב, דדרשינן התם

יז. וה"ה דעולת יולדת וזבה קרבה מחמת דבעלמא עולה באה בנדר ונדבה.

"מנדריכם ומנדבותיכם" לימד על נדרים ונדבות שקריבין בחולו של מועד וכו' ולשלמיכם לרבות שלמי נזיר, והקשו שם דשלמי נזיר נידר ונידב הוא [ולא צריך ריבוי לרבויו דמנדריכם ונדבותיכם נפקא], דהתניא זה הכלל כל שנידר ונידב קרב בבמת יחיד וכו' ותנן המנחות והנזירות קריבין בבמה דברי ר"מ, ומשני הגמ' סמי מכאן נזירות. הרי דמבואר בגמ' דלר"מ שלמי נזיר מיקרו נידר ונידב, ולכן לא צריך קרא לרבותם לענין הקרבה בחוה"מ, ולדברי הפמ"א צ"ב מנין הראיה מדעת ר"מ דמיקרי נידר ונידב, דלעולם לא חשיבי נידר ונידב ולכן בעינן קרא לרבותם להקרבה בחוה"מ, והא דקריב בבמה הוי משום דילפינן מקרא יתירא דשלמים דכיון דבעלמא קרבן שלמים הוי נידר ונידב דינו דקרב בבמה, וצ"ע.

ונר' עוד דלדברי הפמ"א נמצא דלא נחלקו כלל ר"מ ורבנן בגדר קרבנות נזירות, ולכו"ע הוו בעצם קרבנות חובה, אלא דהמחל' אי דרשינן מקרא דשלמים לרבות שלמי חובה להקרבה בבמה, אמנם מדברי רש"י בסוגיא נר' דעיקר מחל' רבנן ור"מ הוא בגדר הקרבנות, דרש"י (ד"ה מנחות) ביאר סברת ר"מ דנזירות ישרות "דאע"ג דבמלאת נזרו הויין קרבנותיו חובה עליו מיהו ע"י נדר באו עליו", וסברת רבנן דנזירות חשיבא חובה ביאר (בד"ה נזירות) "דהוא לא התנדב [אלו] הקרבנות אלא אסר עצמו ביין ובתגלחת ומאליו נתחייב בקרבנות". ומבואר דפליגי ר"מ ורבנן אי קרבנות נזירות חשיבי באין בנדר ונדבה, דר"מ סבר דכיון דע"י נדר באו עליו חשיבי באין בנדר ונדבה וקריב בבמה, וחכמים סברי דכיון דלא התנדב הקרבנות עצמם, אלא אסר עצמו ביין ומאליו נתחייב בקרבנות חשיבי הקרבנות חובות ולא קריב בבמה,

ורש"י כתב כן בתחילת הסוגיא ומשמעות הדברים דכן הוא מחלוקתם לכל אורך הסוגיא ודבר זה לא נשתנה במהלך הסוגיא ע"ש היטב, ואכתי צ"ב לפי"ז מהי סברת שמואל [בדעת ר"מ] דחטאת לא קריבה, כיון דחשיבא נידר ונידב.

וע' בטהרת הקדש שביאר סברת שמואל באופן אחר, דלעולם לר"מ קרבנות נזירות חשיבי באין בנדר ונדבה כיון דבאו מחמת שנדר נזירות, והא דר"מ מודה בחטאת ואשם דלא קריב אע"ג דגם חטאת נזיר חשיבא באה בנדבה, הוא משום דנתמעט שם קרבן "חטאת" מדרשא דתו"כ מקרא דאותם ע"ש". אמנם לכאור' הוא דחוק בלשון הגמ' אבל חטאת ואשם דברי הכל "חובות נינהו", דמשמע דחטאת לא קרבה כיון דהויא חובה ולא מחמת שם קרבן חטאת, וצ"ע ט.

ולפיכך נר' בביאור הסוגיא, כדביאר הגר"ר גרוזובסקי זצ"ל², דהשם ישרות וחובות לענין הקרבת במה אינו תלוי רק באם הקרבן הוא חובה על האדם או שבא מרצונו ועל ידי נדר, אלא בשם הקרבן הוא תלוי, שאם שם הקרבן הוא קרבן נדבה הוא קרב בבמה ואם שם הקרבן הוא קרבן חובה אינו קרב בבמה, ולכן סבירא ליה לשמואל [לדעת ר"מ] דבאמת קרבנות נזירות באין מרצונו של הגברא ואינם חובה על האדם, ולכן עולות ושלמי נזיר קריב בבמה דחשיבי קרבן נדבה, אבל חטאת נזיר לית לה שם קרבן נדבה, דאע"ג דהוא בא מרצונו של הגברא כיון דשם חטאת נדבה ליכא, ע"כ דאף חטאת נזיר אית לה שם קרבן חובה³, ולכן אינו קרב בבמה.

ועיקר פלוגתא רבנן ור' מאיר אי חשיבי קרבנות הנזירות באין מרצונו של הגברא או דחשיבי באין בע"כ

יח. והנה לפי דבריו ע"כ צ"ל דלפי ההו"א דגמ' אף לרבנן קרבנות נזירות בעצם חשיבי באין מחמת נדר ומיקרי ישרות, אלא דחטאת לא קרבה משום דקרבן חטאת נתמעט, ומדברי רש"י נר' דלרבנן לא חשיבי הקרבנות ישרות, דביאר בתחילת הסוגיא את סברת רבנן דכיון דלא נדר להדיא את הקרבנות ונתחייב בהם מאליו חשיבי חובות, וצ"ע.

יט. וע' בפ"י עזרת כהנים על התו"כ (צו פ"ב פ"א ד"ה לבית עולמים) שהביא דבתו"כ (פרשה ג' פ"א) איכא דרשא אחרת למעט חטאת, "זאת תורת החטאת, זאת אינה נוהגת בבמה", והק' שם למ"ל האי קרא תיפוק ליה מ"ישרות", ותי' העזרת כהנים דאיצטריך קרא ד"זאת" לחטאת נזיר דאי לאו קרא הו"א דישירות נינהו כהו"א דהגמ' הכא, קמ"ל קרא ד"זאת" דחובות נינהו ולא קרבו בבמה.

כ. נדפס בסה"ז ויטע אשל ובשלמי יוסף עמ"ס נזיר.

כא. ע' סברא כעין זו באור שמח (פ"ב שחיטה ה"כ).

ב. בגדר מחלוקת רבנן ור' מאיר

והנה בגוף מחל' ר"מ ורבנן יש להסתפק אי מחלוקתם היא בגדר של קרבנות נזירות דר"מ סובר דקרבנות נזירות שייכי לעצם קבלת הנזירות, ולרבנן לא שייכי לקבלת הנזירות, או דפליגי בגדר דין בא בנדר ונדבה הנצרך להקרב במה, דאף לר"מ קרבנות נזירות לא שייכי לעצם קבלת הנזירות, והא דקרי בבמה לר"מ, הוא דכיון דבאו מחמת נדר מיקרו ישרות ליקרב בבמה, ולרבנן אע"פ דבאו מחמת הנדר כיון דלא התנדב הקרבנות עצמם לא מיקרו ישרות ליקרב בבמה.

וע' במהרי"ט אלגזי (בכורות פ"ה סוף אות מ"ב) שכ' דבנדרו קיבל עליו הקרבנות, ויש שביארו דזו דעת ר"מ, ובהא פליגי ר"מ ורבנן אי הקרבנות נכללין בקבלת הנזירות. אבל נר' דמרש"י משמע דלעולם הקרבנות עצמם הוו מחובת הנזירות ואינן בכלל נדרו, והא דלר"מ מיקרי נידר ונידב הוא כיון דנדר להיות נזיר ועי"ז נגרם חיוב הקרבנות, וכן מבואר להדיא בתוס' פסחים ל"ח ע"ב (ד"ה זאת) שביאר טעמא דר"מ "דנזירות גופיהו נידר ונידב הוא אע"ג דהקרבנות חובה", הרי דכתבו התוס' להדיא דאף לר"מ חשיבי הקרבנות חובה, והא דקרבן בבמה כיון דחשיבי נידר ונידב לענין הקרבנות במה, וא"כ מבואר דלא פליגי ר"מ ורבנן בגדר קבלת הנזירות, דלכו"ע איהו נדר נזירות ומאליו נתחייב בקרבנות, אך המחל' אי מיקרי נידר ונידב לענין במה, אי דנין ליה כבא מרצונו כיון דתחילת החיוב נובע מחמת נדרו, או דנין ליה כבא בע"כ כיון דעצם הקרבנות הם חובת הנזירות.

ג. קרבנות נזיר עולם

הקד"א (נזיר ח' ע"ב ד"ה והנה) הוכיח מדברי הרא"ש (שם) דנזיר עולם אין מחויב בתגלחת ובקרבנות, אבל אם ירצה מגלח ומביא קרבן, ואם אינו רוצה אינו מגלח

של הגברא, דבקרבנות אלו איכא ביה צד נדר ואיכא ביה צד חובה, כמבואר ברש"י [המובא לעיל] דכיון דכל הנזירות באה מחמת נדרו אית בה צד נדר, אך כיון דהקרבנות הם חובה ולא התנדב הקרבנות איכא צד חובה, ובוזה פליגי ר"מ ורבנן אי דנין ליה כבא מרצונו כיון דתחילת החיוב נובע מחמת נדרו, או דנין ליה כבא בע"כ כיון דעצם הקרבנות הם חובת הנזירות^כ.

ולפיכך לר"מ העולות והשלמים חשיבי קרבן נדבה כיון דהגברא מביאם מרצונו, ואילו החטאת והאשם חשיבי חובות דכיון דאין חטאת באה בנדבה שם הקרבן קרבן חובה כנ"ל, ולדעת חכמים לעולם חשיב קרבנות נזירות קרבנות חובה, כיון דעצם חיוב הקרבנות הוי מחובת הנזירות.

אמנם עדיין צ"ב דברי הירוש' דלעיל דמדמה שלמי נזיר לשלמי חגיגה, דאי שלמי נזיר קרבי לר"מ ה"ה דשלמי חגיגה, ולהנ"ל לא דמו כלל, וצ"ע.

אמנם באמת אפשר לבאר דברי הירוש' באופן אחר^כ, דהירוש' לא אזיל בשיטת ר"מ אלא בשיטת רבנן, וסבר הירוש' דלדעת רבנן שלמי נזיר קרבי בבמה כמו דס"ד בסוגיתנו, ועי"ז הקשו בירוש' דאי שלמי נזיר קרבי לרבנן ה"ה דשלמי חגיגה ומוכח ע"כ דלדעת רבנן אף השלמים לא קרבי בבמה, ובאמת לדעת ר"מ סבר הירוש' בתחילה דאף חטאת קריבה כס"ד דהבבלי ולמסקנת הירוש' ר"מ ס"ל דהחטאת לא קרבה ושלמים קריבין^כ. ולפי"ז אתי שפיר דברי הירוש' אף לפי דרכו של הגאון ר' ראובן זצ"ל, דכל מה שדימו שלמי נזיר לשלמי נדבה היינו לס"ד דלדעת רבנן קרבנות נזירות חשיבי בעצם חובה ודוקא השלמים קרבי מחמת שם שלמים שבקרבן, אבל למסקנה לדעת ר"מ לא דמי שלמי נזיר לשלמי חגיגה, כיון דלר"מ קרבנות נזירות בעיקרם חשיבי קרבנות נדבה.

כב. ולא פליגי בעצם גדר הקרבנות, אלא אי אית להו שם נידר ונידב מחמת צד הנדר או דאית להו שם חובה מחמת הצד חובה.

כג. והעירני לזה הרה"ג ר"ש אלשטיין שליט"א.

כד. וע' ביפה עינים שמבואר מיניה שהבין את דברי הירוש' לרבנן, אך איהו ביאר דלמסקנה פליגי בכלל הקרבנות, ע"ש.

ואינו מביא קרבן, והוסיף דעל פי זה תתיישב הקושיא החמורה שהקשו תוס' (זבחים קי"ז ע"ב) למ"ד דקרבנות נזירות חובה ולא קרבי בבמה היאך הקריב אבשלום את קרבנותיו בשעת היתר במות, ולפי"ד הרא"ש ניחא דאבשלום היה נזיר עולם, וקרבנות נזיר עולם לכ"ע בכלל נדרים ונדבות, כיון דאינו מחויב בהם אלא ברצונו הם תלוים, ולכ"ע שרי לאקרוביניהו אפילו בשעת היתר במות.

והנה משמעות דברי הקר"א שם דנזיר עולם [לדעת הרא"ש] יכול להקריב בבמה כל קרבנותיו ואפילו חטאת, ולכאו' צ"ע דדברי הקר"א הם היפך הסוגיא בזבחים^כ, דמבואר בסוגיא דאפילו לר"מ דקרבנות נזיר חשיבי באין בנדר ונדבה, ועולת נזיר קריבה בבמה, חטאתו ואשמו חשיבי חובות ולא קרבי בבמה, וא"כ אף בנזיר עולם דהקרבנות תלוין ברצונו [ואף לרבנן חשיבי נזיר ונדר], אין סברא שיקריב חטאת נזיר, וצ"ע^כ.

ולכאו' מבואר מדברי הקר"א דרך אחרת בדברי שמואל דהא דחטאת ואשם הוי חובות, היינו דוקא לענין נזירות דשלושים יום דאית ביה צד חובה דנתחייב מאליו בקרבנות, אבל נזיר עולם דאינו מחויב כלל בקרבנות, אית

ליה שם נדבה גמורה, ואף חטאת ידידה מיקרי נדבה וקרב בבמה, וצ"ב גדר הדברים.

ד. בדין הריני נזיר ע"מ שאגלח מנדרים ונדבות

לעיל הובאה קושית תוס' (ק"ז ע"ב) לרבנן דקרבנות נזירות חובה ולא קרבי בבמה היאך הקריב אבשלום קרבנות נזירותו בשעת היתר במות, וכתב המל"מ (פ"א מק"פ ה"ג) לתרץ הקושיא דאפשר דאבשלום מעיקרא כי נדר הכי נדר, הריני נזיר ע"מ שאגלח מנדרים ונדבות, ובתוס' ביצה כ' ע"א (ד"ה נזיר) מבואר דבכה"ג יכול לגלח על הנדרים ונדבות ואין חסרון של אין דבר של חובה בא אלא מן החולין ע"ש, וכיון דנדרים ונדבות אלו נדרם מעצמו שפיר מקריבין בבמה.

אמנם יעוין בס' פתח הבית (הל' ק"פ שם) שהשיג על דברי המל"מ, וז"ל לכאו' א"כ סוף סוף מיקרי חובות הואיל ויצא בו ידי חובתו, עכ"ל. ומשמע מדבריו דאפילו אי הוי הקרבנות בעצמותם קרבנות נדבה, מ"מ כל שהגברא יצא ע"י הקרבנות את חובתו, שם קרבן חובה עליהם לענין הקרבה בבמה ולא קרבי בבמה.

סימן ד'

שלמים הבאין מחמת פסח ומותר אשם

הספק הוא אי דנין בתר תחילת הקדשם שהיה בתורת קרבן חובה כיון שהיה מחויב להקדיש פסח או אשם ולכן לא מיקרי בא בנדר ונדבה ואינם קרבים בבמה, או דאזלינן בתר ההקרבה בפועל דקרבי בתורת שלמים או עולה, דהוי קרבן נדבה.

א. דינם בבמה קטנה

הנה קיי"ל דאין חובות יחיד קריבין בבמה קטנה, וקרבן פסח אינו קרב בבמה^כ, ויש להסתפק מה דין פסח שלא בזמנו דקרב שלמים, ומותר אשם הקרב בתורת עולה, אי אית להו הקרבה בבמה קטנה או לאו, ושורש

כה. כן הקשה בס' תורת הנזיר.

כו. וע"ש שהעיר עוד מהא דתנן בריש פרק פרת חטאת, דבגלגל קדשי קדשים נאכלין לפנים מן הקלעים, וביאר רש"י דלא משכחת לה קדק"ד בבמה כיון דחטאת אין קריבה בבמה וס"ל לתנא דאין מנחה בבמה ע"ש, ולפי דברי הקר"א הרי משכחת לה חטאת נזיר דהוי קדק"ד ונאכל בבמה וצ"ע, וע"ע שם מה שהעיר מהסוגיא בפסחים ל"ח ע"ב. ולכאו' יש להעיר עוד מהברייתא בדף קי"ז ע"ב דאמאי שיירה לזרוע בשלה דנזיר עולם, וצ"ע.

כז. אף מחמת שהוא קרבן ציבור.

והנה בדף קי"ד ע"ב תניא רבי שמעון אומר מנין לזוהב פסח בבמת יחיד בשעת איסור הבמות שהוא בלא תעשה, ת"ל "לא תוכל לזבוח את הפסח", יכול אף בשעת היתר הבמות כן, ת"ל באחד שעריך, לא אמרתי לך אלא בשעה שכל ישראל נכנסין בשער אחד. ומסקו שם דהרישא מיירי בזוהב פסח ביי"ד לאחר חצות בבמה בשעת היתר הבמות, והא דקרו ליה שעת איסור הבמות דהוא שעת איסור במה לו היתר במה לחבירו, דהיינו דאע"ג דהוא זמן היתר במות כיון דפסח אינו קרב בבמת יחיד מיקרי כלפי הפסח זמן איסור במות. והנה בסיפא של הברייתא מבואר דבשעת היתר במות אינו עובר בלאו, וביארו רש"י ותוס' דהסיפא מיירי בזוהב ביי"ד קודם חצות, והא דקרי ליה שעת היתר במות דהוא כשר שלא לשמה בתורת שלמים, דאי שחט את הפסח קודם חצות לשם שלמים נעקר לשלמים וקרב בבמה. ומבואר להדיא דשלמים הבאין מחמת פסח קריבין בבמה.

ובירוש' פ"ק דמגילה הי"א איתא, "א"ר יוסה הדא אמרה שלמים הבאין מחמת פסח כשירין בבמה", דהיינו דאע"ג דשורשו הוא פסח שאינו נידר ונידב ואינו קרב בבמה כיון דעכשיו קרב בתורת שלמים נחשב שפיר דבר הנידב וקרב בבמה, ותו בעי בירושלמי עולה הבאה מחמת אשם, על דעתיה דר"א^כ, מהו שתהא כשרה בבמה, ואמרין נשמעינה מן הדא זה הכלל כל שנדר ונידב קרב בבמה כל שאינו נידר ונידב אינו קרב בבמה, ע"כ. הרי דמסיק הירושלמי דמותר פסח קרב בבמה ואילו עולה הבאה מחמת אשם אינה כשירה בבמה כיון דעולה זו נמשכת מקדושת אשם שאינו נידר בבמה, וצ"ב מאי שנא מותר הפסח דקרב בבמה משום שהוא עכשיו שלמים ממותר אשם שאינו קרב בבמה אע"פ שהעולה היא קרבן נידר ונידב, כיון דשורשו קרבן אשם שאינו קרב בבמה^{כט}.

וביארו את דברי הירושלמי על פי מה דיסד הגרי"ז דחלוק ביסודו דינא דמותר אשם עולה מדינא

דפסח נעשה שלמים, דאשם בעיקר הקדשו הוי רק הקדש דאשם, אלא דאיכא דין דמותר אשם נעשה לעולה דאע"ג דעיקר קדושתו רק קדושת אשם קדושתו נהפכת לעולה, מה שאין כן פסח בעיקר קדושתו פתיכא ביה קדושת שלמים, ואית ביה ב' דיני הקרבה, דבזמנו קרב פסח ושלם בזמנו קרב שלמים, ואין הפירוש דע"י עקירתו נעשה לשלמים, אלא דכיון דנעקר ממנו תורת הקרבה דפסח נעשה ממילא שלמים כיון דדין שלמים פתיכא ביה בעיקר הקדשו.

ומעתה מבואר החילוק בין מותר אשם למותר פסח, דשלמים הבאים מחמת פסח מיקרו נידר ונידב כיון דאין שורש קדושתם מדבר שאינו נידר ונידב, דמתחילתו כלול בו קדושת שלמים^ל, משא"כ מותר אשם לעולם שורשו הוא מדבר שאינו נידר ונידב ואינו קרב בבמה^{לא}. ונמצא לפי"ז דלעולם אזלינן בתר תחילת ההקדש ולהכי מותר אשם אינו קרב בבמה, ושלמים הבאין מחמת פסח שאני דבתחילת הקדשם יש בהם קדושת שלמים.

והנה בתמורה י"ד ע"ב דרשין "לכד מנדריכם ונדבותיכם" לימד על נדרים ונדבות שקרבין בחולו של מועד, ולשלמיכם לרבות שלמי נזיר, א"ל אביי ולימא מר שלמי פסח, דאי שלמי נזיר נידר ונידב הוא דהתניא זה הכלל כל שהוא נידב ונידב קרב בבמת יחיד, ושאינו נידב ונידב אינו קרב בבמת יחיד ותנן המנחות והנזירות קריבין בבמת יחיד דברי ר"מ, ע"כ. הרי דבגמ' הקשו דלא בעינן קרא מיוחד לרבות שלמי נזיר ליקרב בחוה"מ, דכיון דלר"מ קרבי בבמה הרי דמיקרי דבר הבא בנדר ונדבה ונכלל בקרא דנדריכם ונדבותיכם, ומ"מ מבואר דשלמי פסח לא מיקרי נידר ונידב, דאביי בעי למילף משלמיכם לרבות שלמי פסח וע"ז לא הקשו. והנה רש"י פירש התם דשלמי פסח היינו חגיגת י"ד נוכן פירש בזבחים דף ט' ובזבחים ל"ן, אבל תוס' בזבחים דף ט'

כח. ע' לקמן אמאי תלי הספק דוקא בשיטת ר"א.

כט. וע' בקר"א בדף קי"ז (ד"ה ור"ש) שעמד בזה, וכ' דהוא צ"ע.

ל. אע"ג דמחויב לנדור קדושה זו, מ"מ כיון דקדושה זו אינה פוטרת חיוב מסוים מיקרי נידר ונידב.

לא. וכע"ז ביאר בקה"י סי' ז', אמנם ע' בדברי הגרעק"א תמורה י"ט ע"ב (ד"ה תוד"ה פשיטא) שהשוה הדברים, וצ"ע.

פירשו דשלמי פסח לעולם היינו מותר הפסח, וא"כ לדעת תוס' לכאור' מבואר בגמ' בתמורה דמותר הפסח לא מיקרי נידר ונידב ואינו קרב בבמה^{לב}, וצ"ע דסוגיא זו היא היפך הסוגיא בזבחים [לשיטת התוס'].

והנר' לבאר, ע"פ מה שכתב לחדש בחי' ר' אריה ליב מאלין זצ"ל (ח"ב סי' ר) דדין של קודם הפסח דהוי שלמים ודין של אחר הפסח הם שני דינים נפרדים, דלאחר הפסח דהוי שלמים הוא דין של מותרות, וכמו שיש דין דמותר אשם הוי עולה כן יש דין דמותר פסח הוי שלמים, משא"כ קודם הפסח דלא שייך בו דין מותר דלא הוי מותר כלל, דהרי הוקדש לשם פסח ועדיין הוא עומד להקריבו לשם פסח, אלא הוי דין חדש בפסח דיכול להקריבו גם לשלמים אם ירצה, שכן הוא בתחילת הקדשו של פסח שיש בו גם דין הקדש של שלמים, וזהו הדין דיכול להקריבו שלמים. וביאר שם לפי"ז דלהכי הדין פשוט בקודם זמנו דבעי עקירה ובלאחר זמנו איכא למ"ד דלא בעי עקירה, משום דלאחר זמנו הוא דין מותר והרי הוא נעשה שלמים ולהכי לא בעי עקירה אבל קודם זמנו דאינו דין מותר כלל אלא רק דין דיכול להקריבו שלמים אבל הוא פסח גמור ואין בו שום דין מותר לכך בעי עקירה, ע"ש^{לג}.

וא"כ לפי"ז יש לישב סתירת הסוגיות, דהסוגיא בזבחים קי"ד הרי מיירי בפסח ביי"ד קודם חצות, ואינו דין מותר ולא דמי למותר אשם וקרב שלמים מחמת דפתיכא ביה קדושת שלמים מעיקר הקדשו ולכן מיקרי נידר ונידב כמבואר לעיל, אבל הסוגיא בתמורה מיירי בפסח לאחר זמנו דהרי מיירי לענין הקרבה בחול המועד, ופסח לאחר זמנו מה דהוי שלמים הוא מדין מותרות, ודמי לדין מותר אשם [וכמבואר בסוגיא בפסחים ע"ג דמדמי

הדין עקירה בפסח שעבר זמנו להדין עקירה של מותר אשם], ולכן דינו כמו מותר אשם דאינו קרב בבמה.

ובאופן אחר שמעתי לבאר בזה (מהרה"ג רפ"פ שליט"א), דליכא ראייה מהסוגיא בתמורה שמותר הפסח לא קרב בבמה, די"ל דכל דברי אביי "ולימא שלמי פסח" דשלמי פסח הוי חובה ולא קרבי בבמה, היינו רק לשיטת ר"מ דשלמי נזיר קרבי בבמה, דעל זה הקשה אביי דלר' מאיר סברא היא דשלמי פסח לא יקרבו בבמה, אבל לשיטת רבנן דשלמי נזיר לא קרבי בבמה, פשוט דשלמי פסח יקרבו בבמה והסוגיא בזבחים קאי בשיטת ר"ש דאזיל בשיטת רבנן לענין נזירות [כמבואר בתוס' קי"ז ע"ב ד"ה ר"ש], ולשיטתם שלמי פסח קרבי בבמה.

וביאור הדברים, דלדעת ר"מ דשלמי נזיר קרבי בבמה חזינן דאזלינן אף בתר שורש הדבר, דאף שורש הקרבן משפיע על שם ההקרבה, דלהכי מחשיב ליה כנידר ונידב כיון דע"י נדר באו עליו [ע' סימן א'] אע"ג דמחויב להקריב הקרבנות^{לד}, וא"כ ה"ה לענין שלמי פסח יש סברא דניזיל בתר שורש הקרבן, דכיון דבא מחמת חובה שהיה מחויב להפריש הפסח, הרי דאית ליה לקרבן שם קרבן חובה ולא קרב בבמה^{לה}.

אבל לדעת רבנן דשלמי נזיר לא קרבי בבמה דחשיבא הקרבת חובה, הרי דאזלינן בתר ההקרבה בפועל ולא בתר שורש הקרבן, דכיון דההקרבה היא מחמת חובת הנזירות חשיבא הקרבת חובה, אע"ג דנגרמה החובה מחמת נדרו שנדר להיות נזיר, ומבואר דלא אזלינן בתר השורש אלא בתר שם ההקרבה, וא"כ ה"ה לענין שלמי פסח דין הוא דניזיל בתר ההקרבה, וכיון דההקרבה היא בתורת שלמים [ואף מתחילה היה לקרבן זה

לב. וע' בקר"א הנ"ל שהעיר מדברי הגמ' בתמורה, וכנראה כונתו להקשות לשיטת התוס' בזבחים, ובאופן זה הקשה בס' גאון צבי (להגאון ר' צבי הירש העלליר, זבחים קי"ד).

לג. ע"ע שם שביאר אמאי לאחר הפסח אין הוא יכול ליקרב לשלמים כמו קודם הפסח, אלא רק מדין מותר.

לד. אע"ג דבחטאת ואשם מודה ר"מ דלא קרב בבמה, י"ל דהיינו כדנתבאר לעיל דכיון דחטאת אינה באה בנדבה לעולם אית ליה להקרבת חטאת שם הקרבת חובה ע"ש.

לה. דאף לפי המבואר בשם הגרי"ז דקרבן פסח מתחילת הקדשו אית ביה קדושת שלמים, הרי הוא מחויב להפריש שלמים אלו, ולכן סבר אביי [דלר"מ] חשיבא שורשו חובה, דמחויב להפריש קרבן שיקרב בתורת נדבה ומיקרי הקרבת חובה.

קדושת שלמים] ואין יוצא בה יד"ח, הרי דאית ליה שם נדבה וקרב בבמה^ל.

ב. דין שלמי פסח בבמה גדולה

הנה לפי המבואר בסוגיא בתמורה דשלמי פסח מיקרו חובה ואינם קרבים בבמה, יש להסתפק מה דין שלמי פסח בבמה גדולה, דלכא' איכא סברא דיקרבו בבמה גדולה, כיון דכל הטעם שאינם קרבים בבמה קטנה הוא דאזלינן בתר שורשם דהיה פסח שאינו קרב בבמה קטנה, והרי פסח קרב בבמה גדולה דמיקרי חובת ציבור [כיון דבא בכנופיא] וקרב בבמה גדולה, וא"כ דין הוא שלא יהא קרבן שלמים הבאין מחמת פסח חמור מפסח עצמו ויקרבו בבמה גדולה.

אמנם יש סברא למימר דאינו קרב אפילו בבמה גדולה, דכיון דשורשו פסח אית ליה החסרון של קרבן פסח דלית ליה שם בא בנדר ונדבה, וגם אין לו את המעלה של פסח, דפסח בא בכנופיא ולכן אית ליה שם קרבן ציבור דקרב בבמה גדולה, אבל שלמי פסח אינם באים בכנופיא ולית להו שם קרבן ציבור ומיקרו חובות יחיד דלא קרבי אפילו בבמה גדולה, ולכן נר' יותר דלא יקרבו אפילו בבמה גדולה.

אמנם אכתי יש לדון מטעם אחר דיקרבו שלמי פסח בבמה גדולה, דהנה תוס' בדף קי"ח (ד"ה ותתרגם) כתבו דפסח שני קרב בשעת היתר במות, ולכא' פסח שני הוא חובת יחיד דלא קרב בבמה, וביאר המל"מ (פ"א מהל' קרבן פסח ה"ג) סברת התוס', "דטעמא דפסח שני קרב אע"ג דהוי קרבן יחיד משום דאית מכח קרבן ציבור דפסח ראשון קרבן ציבור הוא", ולכן הוא קרב בבמה גדולה כמו פסח אע"ג דהוא חובת יחיד, ע"ש^ל. וא"כ לכא' יש מקום לדון דאף שלמי פסח כיון דאתו מכח קדושת פסח דהיא קרבן ציבור, יהא דינה כפסח ליקרב בבמה גדולה, וצ"ע.

אמנם נר' דאיכא סברא לחלק בין שלמי פסח לפסח שני, דפסח שני הוי אותו תורת קרבן כפסח ראשון, ובהקרבה זו יוצא את החובה שנתחייב בפסח

ראשון, ולכן דין הוא דיהא לו דיני פסח ראשון ליקרב בבמה גדולה, משא"כ שלמי פסח דאמנם תחילת הקדשו היה לפסח, אך עתה נעקר להקרבת שלמים שאין לה שייכות להקרבת פסח, ולכן אינו דומה לפסח שני.

ג. ביאור הר"ש מסיריליאו בירוש' במגילה

הנה בירוש' במגילה [הובא לעיל] איתא עולה הבאה מחמת אשם, על דעתיה דר' אלעזר, מהו שתהא כשרה בבמה, ופשיט ליה נשמעינה מן הדא זה הכלל כל שנידר ונידיב קרב בבמה כל שאינו נידר ונידיב אינו קרב בבמה. הנה מבואר דספק הירוש' הוא לפי דעתו דר' אלעזר, ולא נתפרש מהו המימרא דר"א דבו תלוי ספק הירוש', וע' בקה"י שם שציין לעיין בפ' גליון אפרים שפי' בזה פירוש יקר ואמיתי, דהיינו ר"א בתמורה דף כ' דמותרות אזלי לנדבת יחיד, דלמ"ד שם דמותרות אזלי לנדבת ציבור פשיטא דאינו קרב בבמה קטנה, דקרבות ציבור לא קרבי בקטנה, ע"ש.

אמנם יעוין בפ' הר"ש סיריליאו (בפתיחה למס' ברכות, ד"ה ונשמעינה) שפירש דברי הירושלמי באופן מחודש, וז"ל פירוש ר' אלעזר ור' יוסי בר חנינא פליגי התם ור' אלעזר אמר דשלמים קרבו בני נח וכ"ש עולות, ור' יוסי בר חנינא אמר דדוקא עולות הוא דקרבו בני נח אבל לא שלמים, והתם אמרינן דבבמה קרב עולה ושלמים דהיינו דבר של ישרות אבל לא דבר של חובה, והשתא מיבעי ליה לר' אלעזר וכ"ש לר' יוסי בר חנינא עולה הבא מחמת אשם כגון מותר אשם דקרב עולה והבשר לשם והעורות לכהנים כדתנן במס' שקלים, מי אמרינן הך עולה בתר אביה שייכא ומחמת אשם קא אתיא הילכך אינה כשרה בבמה או דילמא בתר השתא הוא דאזלינן ועולה הויא וכשרה בבמה, ומיבעי לן בין לר"א דמכשר שלמים לב"נ וכ"ש לר"י בר חנינא דלא מכשר, ופשיט לן מדתנן גבי קרבנות דכשרים בבמה כל שהוא נידר ונידיב קרב בבמה וכל לאתויי כל שם עולה הוא דהא עולת קיץ נדר ונדב הוא ועולה הבאה מחמת אשם לקיץ אזלא כדאיתא במס' שבועות, ע"כ.

וחנה דברי הר"ש מסיריליאו לכא' מופלאים וסתומים,

לו. ויתכן דלפי"ז אף עולה הבאה מחמת אשם ניזול בתר ההקרבה, וכיון דקריבה בתורת נדבה תיקרב בבמה.

לז. אמנם ע' בעו"ש שם שביאר דבריהם באופן אחר, דכיון דהוי חובה שקבוע לה זמן קריבה בבמה גדולה, ע"ש.

דמבואר בר"ש דכונת הירוש' דלפי ר"א דב"נ מקריב שלמים יש יותר סברא דמותר אשם הקרב עולה יקרב בבמה, מאשר לר"י בן חנינא דאין ב"נ מקריב שלמים אלא עולות, ולכא' צ"ב מאי שייטא דמחל' ר"א ור' בן חנינא אי לב"נ איכא הקרבת שלמים לספק הירושלמי בענין מותר אשם אי אזלינן בתר אביה דמחמת אשם קא אתיא, או אזלינן בתר השתא דעולה היא, וצ"ע.

ולחומר הקושיא נר' לבאר בזה בעזה"ת, דכונת הרש"ס לפי המבואר במנחות דף ע"ג ע"ב, אמר רב הונא שלמי העובדי כוכבים עולות, ונקט הרש"ס דדין זה לא נאמר דוקא בעכו"ם המקדיש שלמים למקדש אלא אף בבמת ב"נ ופירש דהא דלר"א עכו"ם מקריב

שלמים היינו דאי הקדיש שלמים הקרבן נהפך לעולה וקרב עולה ל", ולמד הרש"ס דטעמא דר"א דשלמים קריבין אצל ב"נ, כיון דאזלינן בתר סופו דכיון דקרב בתורת עולה לא איכפת לן דהקדישו לשלמים [ולכא הקרבת שלמים אצל ב"נ].

ומעתה ביאר הרש"ס דספק הירוש' דלר"א דחזינן גבי שלמי ב"נ דקריב בתורת עולה, הרי דאזלינן בתר שעת ההקרבה, ה"ה דאיכא סברא דנימא דמותר אשם יקרב בבמה כיון דהשתא קרב בתורת עולה, ולא איכפת לן שבתחילתו היה אשם, אבל לר"י בן חנינא דאינו מכשיר גבי ב"נ הרי דלא מצינו דאזלינן בתר השתא ואולי אף גבי אשם ניזל בתר תחילתו.

סימן ה'

קרבן פסח דנשים בבמת יחיד

מבואר בגמ' בדף קי"ד ע"ב דאין מקריבין קרבן פסח בבמת יחיד, דקיי"ל דחובות בבמה קטנה לא קריב, דישירות תקריבו חובות לא תקריבו. והנה בס' אוצר הספרא (להגר"מ זעמבא עמ' ק') ובס' כלי חמדה (פ' כי תבא) כתבו לדון, דלר"ש דאית ליה בפסחים צ"א ע"ב דנשים בפסח ראשון רשות, א"כ קרבן פסח דנשים הוי

קרבן נדבה, ויהא ראוי ליקרב בבמה קטנה^ט דהוי בכלל דינא דישירות תקריבו^ב.

אמנם נר' דברש"י בזבחים קי"ח (ד"ה חטאת), מבואר דאינו קרב בבמה, דרש"י כ' שם בדעת ר"ש דפסח הוא קרבן הקרב בגדולה ואין כיוצא בו קרב

לח. ואע"ג דר"א הביא ראיה מהא דכתיב גבי הבל, "והבל הביא גם הוא מבכורות צאנו ומחלביהן" איזהו דבר שחלבו קרב לגבי מזבח ואין כולו קרב לגבי המזבח הוי אומר זה שלמים, הרי דמשמע דאף בקרבן ב"נ אינו קרב כולו לגבי המזבח, י"ל דהכונה בגמ' דאיזהו דבר שאצל ישראל הוא קרב רק חלב היינו שלמים, ע' מש"כ בפרק כ"ב סימן א'.

לט. ואע"ג דגם נדבת ציבור לא קרבה בבמה קטנה ופסח קרבן ציבור הוא, י"ל דאי מיקרי פסח דנשים נידר ונידב לא יחשב הוא לקרבן ציבור, דמבואר בגמ' ביומא נ"א (הביאו רש"י בדף קי"ז ד"ה כל שאין) דהטעם דקרבן פסח מיקרי קרבן ציבור הוא כיון דבא בכנופיה, וא"כ י"ל דהני מילי בקרבן אנשים דמצד עצם הקרבן הוא קרבן חובה, ואינו יכול ליקרב בבמה קטנה ושייך להקריבו רק בבמה גדולה, וכיון דאי נימא דקרב הוא בבמה גדולה הרי דיקריבו כולם במקום אחד בכנופיה ואית ליה שם קרבן ציבור ודין הוא דיקרב בגדולה, אבל קרבן נשים כיון דמצד עצם הקרבן הוי קרבן נדבה א"כ אין סיבה להצריך שיקריבו אותו בבמה גדולה, ואי נימא דכשר בבמה קטנה לא יהא קרב יחד עם שאר קרבנות הנשים ולא מיקרי הקרבה בכנופיה, ולית ליה שם קרבן ציבור.

מ. ואין להקשות דלפי ר"ש לא שייך להקריב פסח דנשים בבמה כיון דמבואר בגמ' בפסחים צ"א דצריכין לעשות אותה טפילה לאנשים, דהנה ע' בחי' ההפלאה שם שביאר דהכונה דאי איכא חבורה אחרת של אנשים יכולין הנשים להקריב בחבורה בפ"ע, וע"ע בליקוטי הלכות שם שכ' דהדין טפילה הוא רק דין לכתחילה, אבל אי ליכא אנשים יכולין לשחוט עבור הנשים בפנ"ע, וא"כ משכחת לה לקרבן דנשים בפנ"ע ויוכלו להקריב בבמה קטנה.

בקטנה דקרבן פסח אינו קרב בבמה קטנה, ואי נימא דלדעת ר"ש קרבן פסח דנשים קרב בקטנה, הרי משכחת לה קרבן פסח בקטנה, ומדוע כתב רש"י דקרבן פסח אין כיוצא בו קרב בקטנה. ומוכח לכאור' דאפילו לר"ש דנשים בפסח רשות, אין קרבנן קרב בבמה קטנה.

ובן הוכיחו מהגמ' בזבחים י"ד, דאיתא שם [בדעת ר"ש] דאין מחשבת שלא לשמה פוסלת הקרבן לגמרי בבמה קטנה, דשלא לשמה במאי נוהג בפסח וחטאת, ופסח וחטאת בבמה לא קרבו, ע"כ. ואי נימא דקרבן פסח דנשים קרב בבמה, הרי משכחת לה דמחשבת שלא לשמה תפסול הקרבן לגמרי, אי חשב מחשבת שלא לשמה בקרבן פסח דנשים שהקריבו בבמה קטנה^{מא}, ומוכח דאפילו לר"ש דנשים בראשון רשות אינו קרב בבמה קטנה. וצ"ב בטעמא דמילתא דלכאור' כיון דהוי רשות מיקרי בא בנדר ונדבה וליקרב בקטנה.

והנר' בזה, דהנה יעוין בחי' רבנו חיים הלוי (הל' ק"פ פ"ה ה"ז ד"ה האומנם) שכ' בתוה"ד וז"ל דנהי דנשים בפסח רשות, אבל כל זה הוא בעיקר הבאתו, שאינן

מחוייבין להביאו, אבל כשקרב הוא קרב בדין חובתו של פסח, וכל דין קרבן חובה בו, עכ"ל. ומבואר מדבריו דקרבן פסח דנשים תורת הקרבתו כקרבן חובה דפסח ואית ליה כל דיני קרבן חובה דפסח, ולדבריו מבואר היטב אמאי קרבן פסח דנשים אינו קרב בבמה, דאמנם אין היא מחויבת להביא קרבן פסח, אבל אם היא מביאתו מרצונה הרי דהוא קרב בתורת ההקרבה של קרבן חובה דפסח, ולכן אית ביה דיני קרבן חובה דפסח דאינו קרב בבמה^{מב}.

ובאופן אחר אפשר לומר^{מג}, דהדין ישירות וחובות לענין הקרבה בבמה, אינו תלוי בקרבן המסוים שמביא, אלא תלוי בשם הקרבן, ולכן אע"ג דנשים מביאות פסחן מחמת ישירות ליבן, כיון דאין לקרבן פסח של אשה שם קרבן בפ"ע אלא אית ליה שם קרבן פסח, להכי אף בהיכ"ת דליכא חיוב להביאו הוא אינו קרב בבמה קטנה, דכיון דעיקרו של קרבן פסח נאמר בתורת חובה [לאנשים], לכן אף שאשה נודבת להביא פסחה אית ליה שם קרבן פסח שאינו קרב בבמה קטנה, דקרבן פסח הוא בעצמותו קרבן חובה שאינו קרב בבמה.

סימן ו'

פסח שני

נחבאר בדבריהם אי קרב בבמה קטנה. ומסיק המל"מ דנראה לו דאינו קרב אלא בבמה גדולה דומיא דפסח ראשון, משום "דטעמא דפסח שני קרב אע"ג דהוי קרבן יחיד, משום דאתי מכח קרבן ציבור דפסח ראשון קרבן ציבור הוא, וכיון דפסח ראשון אינו קרב אלא בבמה גדולה ה"ה פסח שני", עכת"ד. הרי דמבואר במל"מ דפסח שני הוי חובת יחיד שדינה לא ליקרב אפילו

המל"מ (פ"א מהל' קרבן פסח ה"ג) כתב להסתפק בדין פסח שני אי קרב בשעת היתר במות, דכפשוטו הוי חובת יחיד דלא קרבה כלל בשעת היתר במות אפילו בבמת ציבור, והוסיף דנראה מדבריו תוס' בדף קי"ח (ד"ה ותתרגם) דפסח שני קרב בשעת היתר במות, דהנה תוס' כתבו שם דקרבן פסח ישנו בצבור כביחיד [בזמן היתר במות], צבור בפסח ראשון ויחיד בפסח שני, מיהו לא

מא. ויש שרצו לחלק דרך פסח שהוא חובה פוסל בו לשמה, ולכאור' הוא דבר מחודש וצריך מקור לזה.

מב. וע' באוצר הספרא שם שכ' כעין סברת הגר"ח, וכ' דיהא נפק"מ בזה, אי יכולה להביא פסח שלא מן החולין ע"ש. וע"ע בס' זרע אברהם (סי' י"ב) שהעיר דבדף קי"ד ס"ל לר"ש דזובח פסח בבמת יחיד בשעת היתר במות עובר בלאו דלא תוכל לזבוח, וברש"י מבואר שם דעל כל חובות קאי האיסור, דאין מקריבין חובה בבמת יחיד, וצ"ב א"כ אמאי נקט דוקא פסח, וביאר דר"ש לטעמיה דנשים בראשון רשות, והו"א דמיקרי נידר ונדב וקרב בבמה, קמ"ל כיון דמכניסין עצמן לכלל חיובא הוי כדבר שבחובה.

מג. והעירני לזה הרה"ג רע"ג שליט"א.

בבמה גדולה, והא דקרבה הוי משום דמחמת דבאה מכח פסח ראשון, אית לה דין פסח ראשון ליקרב בבמה גדולה^{מד}.

וע' במראה כהן (בדף קי"ז) שכ' דילפינן מכל חקת הפסח, דפסח שני חשיב כקרבן ציבור לענין הקרבה כמו דנפקא מיניה דחית שבת וטומאה^{מה}, ע"ש^{מו}. והעולת שלמה שם ביאר דבריהם באופן אחר, דכיון דהויא חובה שקבוע לה זמן קריבה בבמה גדולה^{מי}, ע"ש.

וע"ע בס' הר המוריה (סי' א' אות ו' ד"ה ודע) ובאגלי טל

(מלאכת אופה סי' י"ב אות כ"ו) שדנו דאולי כונת תוס' דפסח שני אף בבמת יחיד קרב, וע' במקו"ב (ח"ב סי' י"ח) שהביא ראיה דע"כ פסח שני אינו קרב בבמה קטנה, דא"כ משכחת לה לשלא לשמה דפוסל בדיעבד בבמה קטנה, דכפשוטו דין פסח שני כדן פסח ראשון דמחשבת שלא לשמה פוסלת בו בדיעבד [כמבואר במתני' ריש זבחים], ובגמ' זבחים י"ד מבואר דלא משכחת לה מחשבת שלא לשמה הפוסלת בדיעבד בבמה, כיון דפסח וחטאת לא קרבו בבמה קטנה, וע"כ דה"ה פסח שני לא קרב בבמה קטנה.

סימן ז'

קרבן הגר בבמה

א. האם קרבן הגר קרב בבמה

הנה מבואר בכריתות דף ט' דגר מחויב להביא קרבן ליכנס לברית, דילפינן ככס כאבותיכם, מה אבותינו לא נכנסו לברית אלא במילה וטבילה והרצאת דם אף הם לא יכנסו לברית אלא במילה וטבילה והרצאת דמים, ונפסק ברמב"ם פ"ג מאסורי ביאה ה"ד, ע"ש.

ויש להסתפק אי קרבן הגר קרב בבמה, דהרי הקרבן בעצמותו הוי קרבן חובה, [ואין חובות יחיד קריבין בבמה], אך עכ"פ תחילת סיבת חיובו נעשה ע"י הגברא שקיבל על עצמו להיות ישראל, ולכן יש מקום לדמותו לקרבנות נזירות דלר"מ חשיבי באין בנדר ונדבה כיון דחובת הקרבנות באה מחמת נדרו, וה"נ מחמת רצונו להתגייר נתחייב בחובת קרבן^{מז}.

ויעוין בחי' מרן רי"ז הלוי עה"ת (פ' יתרו, עה"פ "ויקח יתרו") שכ' בתוה"ד דקרבן הגר לא קרב קודם הקמת המשכן ד"קרבן הגר הלא קרבן חובה הוא", ע"ש שנקט כן בפשיטות, (וכן נקט האבנ"ז יו"ד שד"מ אות י').

ונר' בביאור הדברים דאינו דומה לקרבן נזיר [לר"מ], דהתם חובת הקרבן היא מדיני הנזירות, וכל החפצא של הנזירות הוא חלות הקיים מחמת דיבורו, ונמצא דהחלות נזירות שחל ע"י פיו הוא המחייב את הקרבנות, ולכן נחשב שעצם הקרבנות שייכי לנדרו, משא"כ גבי גר דלא החיל חלות המחייבת את הקרבנות, ועצם מה דרוצה להתגייר לא מחייבו להתגייר ולהביא קרבנות, ורק כשמתגייר חל עליו חיוב להביא קרבן, ולהכי לא חשיב כקרבן נדבה אלא קרבן חובה^{מט}.

מד. וע' לעיל סי' ד' מש"כ לחלק בין פסח שני לשלמים הבאין מחמת פסח.

מה. ע' בגמ' יומא נ"א ובתוס' שם.

מו. וע"ע בס' חסד לאברהם (להגר"א תאומים אבד"ק בוטשאטש, הל' ק"פ פ"א ה"ג) שהאריך להוכיח דפסח שני קרב בבמה גדולה.

מז. ע' לעיל סי' ב' שהארכנו בשיטה זו.

מח. וע' לעיל סי' ג' שנתבאר דפלוגתת ר"מ ורבנן אינו בגדר קרבנות נזירות, אלא בדיני במה מהו הנחשב בא בנדר ונדבה ליקרב בבמה, אי חשיב ככה"ג בא בנדבה כיון דתחילת החיוב מחמת נדרו או דמיקרי חובה כיון דממילא מתחייב בקרבנות ע"ש, וה"ה נימא דפליגי ר"מ ורבנן לענין קרבן הגר.

מט. והעירני הרה"ג ר"מ קרליבך שליט"א דבגמ' בכריתות ט' ע"א מבואר דהוי קרבן חובה, דאיתא שם דגר יוצא

אמנם יש שביארו דמצד אחר יהא דינו כישרות ולא חובות, דאמנם גר שמל וטבל אי רוצה להשלים גירותו להיות גר גמור [ולחיות מותר בקדשים] צריך להביא קרבן, אך אכתי אינו מחויב בזה, דאי אינו רוצה להשלים גירותו לית ליה חיוב להביא הקרבן דמה מחייבו להשלים הגירות, וכמו דמעיקרא לא היה חייב להתגייר, ה"נ אחר שמל וטבל אינו מחויב בהשלמת הגירות, ולכן אינו קרבן חובה וקרבן בבמה קטנה, [ודמי למש"כ הקר"א נזיר י"א, דנזיר עולם אין מחויב לגלח, ולכן אי החליט לגלח והביא קרבנות נזירות לא הוו קרבנותיו קרבנות חובה וקרבני בבמה קטנה].

אך נר' דזה אינו דאף אי נימא דאינו מחויב להשלים הגירות, מיקרי הקרבן קרבן חובה, דהא מיהא כל שהחליט להשלים הגירות הוי הקרבן חובה, דהקרבן בעצמותו הוא מחובת הגירות, דגירות מחייבת קרבן, רק כמו דעצם הגירות תלויה ברצונו אף חלק זה של הגירות תלוי ברצונו¹, אך לא נעשה עי"ז לקרבן ישרות, דעצם הקרבן הוא בא לחובת הגירות².

ב. גר בזמן היתר במות אי מותר באכילת קדשים

מבואר בגמ' בכריתות ח' ע"ב דגר שמל וטבל ולא

הביא קרבנו אסור באכילת קדשים עד שיביא קרבנו, [וכן פסק הרמב"ם בפ"א ממחוס"כ ה"ב ע"ש]. והנה לפי המבואר לעיל דקרבן גר הוא קרבן חובה ואינו קרבן בזמן היתר במות, יש להסתפק אי מותר הוא באכילת קדשים בזמן היתר במות [בלא קרבן].

ושורש הספק, דהנה בכריתות ט' ע"א, מקשה הגמ' אלא מעתה האידנא דליכא קרבן לא נקבל גרים, ומשני רב אחא בר יעקב דכתיב בפס' "לדורתיכם", ומינה דמקבלין גרים בכל הדורות אע"ג דליכא מקדש. ויש להסתפק בביאור דברי הגמ', דהנה בהו"א ודאי ס"ל דקרבן הגר מעכב בעצם הגירות, וכל שלא הביא קרבנו מעוכב הוא מליכנס בקהל ולהיות ככשרי ישראל, ולכן ס"ד דאף בזמן הזה דליכא קרבן לא נקבל גרים להיות גרים גמורים, ויש להסתפק מה נתחדש בתירוצ' הגמ', (א) דקמ"ל קרא דלדורותיכם דאע"ג דהקרבן מעכב מליכנס בקהל³ והוי חלק מעצם הגירות, מ"מ הנ"מ בזמן שיכול להביא קרבן, מה שאין כן בזמן הזה שאין יכול להביא קרבן אין הקרבן מעכב בגירות ונעשה גר גמור במילה וטבילה לחודיה. (ב) דקמ"ל קרא דלדורותיכם, דהקרבן אינו חלק מעצם הגירות, וכל העיכוב שבקרבן לגבי עניני קדשים⁴, ולכן בזה"ז דליכא קדשים ליכא חסרון

בפרידה אחת דלא אמרו קן גבי גר אלא להקל עליו, ומקשינן דמצינו כה"ג גבי האומר הרי עלי עולת העוף דיוצא בפרידה אחת, ומשני הגמ' "חובה מיהא לא אשכחן", הרי דקרי ליה הגמ' לקרבן הגר קרבן חובה, עכ"ד. אמנם אולי יש לדחות, דכונת הגמ' היא דהיכא שנדר להביא עולה אינו חידוש שמביא פרידה אחת, די"ל דלא נדר טפי מפרידה אחת, מה שאין כן בגר אע"ג דמיקרי הקרבת נדבה כיון דבא מחמת ישרות ליבו, אך הא מיהא כיון דאיכא סדר גירות, לחובת הגירות מביא קרבנו, ולכן איכא בזה תוספת חידוש דאין חובת הגירות מחייבת אותו להביא ב' פרידות.

ג. דכמו דמעיקרא לא היה מחויב להתגייר אף באמצע סדר הגירות יכול לחזור בו מרצונו להתגייר, אך הא מיהא הקרבנות הוו מסדר חובת הגירות.

נא. וע' במש"ח (בהעלותך ט', ז') שכ' לחדש דגר שעדיין לא הביא קרבן גירות שלו [ומעוכב מאכילת קדשים] והביא קרבן פסח אין צריך עוד להביא קרבן גירות והרי הוא אוכל בקדשים כישראל גמור, וע' בדבר אברהם (ח"ג סי"ט) שביאר דבריו דהבאת קרבן פסח הוי הרצאת דמים ידיה, ולכן מותר באכילת קדשים. וביארו הדברים דגר אינו מחויב בקרבן, אלא דבעי הרצאת דם, וע"י שמביא קרבן הגר מתקיים ביה הרצאת דם ידיה (וע"ע בכתבי הגר"י החדשים נזיר מ"ו), ולכן אף ע"י ק"פ חשיב גר גמור דכל שהיה לו הרצאת דם חשיב גר גמור, ולפי"ז הוסיפו דמהאי טעמא לא מיקרי קרבן הגר קרבן חובה, כיון דאינו מחויב בקרבן עצמו, וכל חיובו הוא הרצאת דם, ומתקיים דין זה ע"י קרבנו, וצ"ע.

גב. כמבואר בשטמ"ק שם ח' ע"ב (אות ג') דבלא קרבן פוסל אשה בביאתו.

גג. ושם בגמ' לעיל (ח' ב') איתא דגר כי מייתי קרבן לאכשורי נפשיה בקהל, ומבואר כפשוטו דאף למסקנת הסוגיא

בגירות מחמת העדר קרבן, והוי גר גמור ככל כשרי ישראל^{יג}.

ונפקא מינה לנדרון דידן, דלפי הדרך הב' א"כ בזמן היתר במה דלא הקריב קרבנו יהא אסור בקדשים, דאף למסקנת הסוגיא אינו גר גמור לענין קדשים ואסור באכילת קדשים, מה שאין כן לדרך הא' דקמ"ל קרא דבזמן שאין יכול להביא קרבנו אין הקרבן מעכבו כלל הרי דאף לענין קדשים הוי גר גמור, ולפיכך בזמן היתר במה דאין יכול להביא קרבן הגר [כיון דהוי קרבן חובה], יהא מותר באכילת קדשים.

ומדברי הגרי"ז (שם) מבואר דאסור הוא באכילת קדשים, דכתב דמהא דיתרו אכל מהקדשים מוכח שהקריב כבר קרבן גירות ידידיה, דהרי גר קודם שיזרק עליו הדם אסור הוא באכילת קדשים, ומבואר דאע"ג דמיירי קודם הקמת המשכן דאין קרבן גר קרב, אסור הוא באכילת קדשים [נמוזה הכריח דע"כ מיירי אחר הקמת המשכן והקריב קרבנו ע"ש^{יג}]. אמנם ע' באבני נזר (שם אות י') שכ' דיהא מותר באכילת קדשים, וכ"כ במקור ברוך (ח"ב סי' ל"ט ד"ה ועוד) דהיכא דאי אפשר מותר הגר בקדשים, ע"ש.

ג. קרבן שלמים דגר אי קרב בבמה

כתב הרמב"ם פ"א מהל' מעשה הקרבנות ה"ו וקרבן הגר והוא עולה מן הבהמה, או שני בני יונה או שתי תורים ושניהן עולה, או שתי בהמות אחת עולה ואחת שלמים, ע"כ. הנה משמעות דברי הרמב"ם דגר

יוצא לכתחילה ידי חובת קרבן גירותו ע"י שמקריב עולה מן הבהמה, אך אם רוצה יכול לנדב שלמים לקרבן גירותו, ואף על השלמים חל שם קרבן גר ומיקרי שלמי גר [כדמצינו באבותינו שנכנסו לברית בעולה ושלמים]^{יג}.

והגרי"ז באבן האזל (שם) יצא לחדש דכונת הרמב"ם דאיכא ב' אופנים של קרבן הגר, דאי הפריש עולה לחודיה יוצא לכתחילה ידי חובת הגירות בעולה, אך אי הפריש לקרבן גירות שלו עולה ושלמים, חייב להביאם, ואף אי לא אמר הרי עלי אלא הרי זו, אם נאבד קרבן השלמים חייב להביא אחר, דכבר הוקבע קרבן גירותו לעולה ושלמים, ע"ש.

ומעתה לפי"ד יש לחקור בכה"ג שהפריש עולה ושלמים, האם הקרבן שלמים יהא קרב בבמה, דאף אי נימא כדברי הגרי"ז (דלעיל) דקרבן גר הוי קרבן חובה, דמשנכנס לברית מחויב בהבאת קרבנו, הנ"מ לענין עולה ידידיה דמחויב בהבאתו אבל השלמים דאינו מחויב כלל בהבאתו, דסגי ליה בהרצאת דמים דהעולה לחובת גירותו, וכל חיובו להביא שלמים מחמת שנדב להביא קרבן גר של עולה ושלמים שאינו מחויב בו, שפיר מיקרי נידר ונידב וקרב בבמה, אך מאידך יש סברא לומר דאף הקרבן שלמים לא יקרב בבמה, דאע"ג דלא היה מחויב לנדור השלמים, עכשיו שנדר שלמים נעשה מחויב בשלמים מחובת גירותו, דגר מחויב בהרצאת דמים להשלים גירותו, ואיהו משלים גירותו ע"י הרצאה דעולה ושלמים, ולכן אף לקרבן שלמים איכא שם קרבן חובה, וצ"ע^{יג}.

הקרבן מעכב מליכנס בקהל, אמנם ע"י בחזו"א (אה"ע סי' קמ"ז לדף מ"ב ס"ק כ') דהוכיח מדברי הרמב"ם דליכא איסור ליכנס בקהל אלא רק לענין קדשים, יעוי"ש מש"כ לפרש בדברי הגמ' הנ"ל.

נד. וע' בשו"ת חיים שאל (להחיד"א סי' ע"ט) שכתב שמצא בפירוש המיוחס להראב"ד שכ' בפ' שלח בזה"ל, וא"ת היאך מקבלין גר בזמן הזה, וי"ל דשאני הכא דלא אפשר אבל יותר נראה לפרש דבהדיא אמרינן בכריתות דאין הקרבן אלא להכשיר בקדשים, עכ"ל. ולכאור' ב' הדרכים בראב"ד הם ב' הדרכים שכתבנו, וע"ע באבני נזר בס"י הנ"ל שהאריך לבאר דנחלקו הראשונים בספק זה.

נה. ואולי יש לחלק דכל דברי הגרי"ז דוקא לענין יתרו, דכיון שהיה המשכן מעותד להבנות, לא חשיב דאי אפשר להקריב הקרבן, ולכן מעכבו הקרבן מאכילת קדשים.

נו. כן ביאר דבריו באבי עזרי (מהדורא חמישאה).

נז. וע' בתוה"ק (ח"ג סי' כ"ה) שחקר כע"ז אף אי נימא דלדעת הרמב"ם אינו מחויב בשלמים, ע"ש.

סימן ח'

עולת ראייה ושלמי חגיגה בבמה

א. סתירת הסוגיות בדין עולת ראייה ושלמי חגיגה

הנה כפשוטו קרבנות אלו הוּו חובת יחיד וכן מבואר בגמ' חגיגה ו' ע"א דקרי לעולת ראייה קרבן יחיד, וא"כ לכאור' דין הוא דלא ליקרבו בבמה גדולה, לשיטת רבנן (ק"י ע"א) דחובות יחיד אין קריבין בבמה גדולה. אמנם בסוגיא ביומא דף נ' ע"א איתא דקרבן חגיגה הוי קרבן ציבור^נ, ובגמ' (שם בדף נ"א) ביארו דהטעם דמיקרי קרבן חגיגה קרבן ציבור הוא "משום דאתי בכנופיא", והיינו דבאסופת חברים דכל ישראל מקריבין אותו יחד באותו זמן. ולפי"ז דין הוא דיקרב בבמה גדולה, דהרי מבואר במשנה במגילה דקרבן פסח קרב בבמה גדולה, ומבואר בגמ' בדף ק"ח דמקרא מפורש הוא דכתיב "ויעשו בני ישראל את הפסח בגלגל", וביאר רש"י (ק"י ע"א ד"ה כל שאין), דהטעם דקרבן פסח קרב בבמה גדולה הוא משום ד"פסח קרבן צבור קרי ליה דאתי בכנופיא"^ט, וא"כ לכאור' מהאי טעמא דין הוא דאף קרבן חגיגה ועולת ראייה יקרבו בבמה גדולה, דאף הם באין בכנופיא, ומיקרו קרבן ציבור ליקרב בבמה גדולה^פ.

ונר' דאין בזה סתירה להא דמבואר בגמ' בחגיגה דעולת ראייה הויא קרבן יחיד, וביאור הדברים הוא דקרבנות אלו [פסח חגיגה וראייה] בחפצא הוו קרבנות יחיד, דחובת הקרבנות חלה על כל יחיד ויחיד בפנ"ע ואין חובתם חלה על הציבור, וכל יחיד מחויב להביאם משל עצמו ואין באין משל ציבור כשאר קרבנות ציבור, ולכן עיקר דינם כדין קרבן יחיד, אך כיון דהבאתם היא בכנופיא של כל ישראל בזמן אחד^ס דמו לקרבן ציבור^{סב}, ואית להו דין של קרבן ציבור לכמה מילי^{סג}.

וחנה בדף ק"ח ע"א איכא גיר' מספרים ישנים [הובאה בצ"ק], ולפי גירסא זו מבואר דלר' שמעון קרבו בבמה גדולה גם חובות יחיד שקבוע להן זמן, ולדידיה ליכא חילוק בין יחיד לציבור בבמה גדולה, אלא דכל דקבוע לו זמן קרב. ודייקו בגמ' דמלשון ר"ש [במשנה במגילה] "אין בין גדולה לקטנה אלא פסחים וחובות הקבוע להן זמן", משמע דמשכחת לה בבמת יחיד חובות יחיד שקבוע להן זמן, דלגביהם אמר ר"ש דלא קרבו בבמה קטנה, ומקשינן יחיד חובות שקבוע להן זמן מי

נח. והוכיחו מקרבן חגיגה דלא כל קרבן ציבור דוחה את השבת ואת הטומאה.

נט. וז"ל, ואי קשיא [לר"מ] א"כ יחיד לא עשה פסחו בגלגל וקרא כתיב ויעשו את הפסח, פסח קרבן צבור קרי ליה דאתי בכנופיא במס' יומא (דף נ"א) והכי נמי בדר"ש קתני אף צבור לא הקריבו אלא פסחיהם אלמא קרבן צבור קרי ליה, עכ"ל.

ס. ויעוין בתוס' בחגיגה שם (ד"ה קרבן יחיד), שהעירו דהתם מבואר דחגיגה ועולת ראייה מיקרי קרבן יחיד ואילו ביומא מבואר דחגיגה חשיבא קרבן ציבור, ותירצו תוס' דביומא דקרי ליה קרבן ציבור היינו כלפי פסח שני, דקרבן חגיגה מיקרי קרבן ציבור כיון דבא בכנופיא ואילו פסח שני לא בא בכנופיא, ע"ש.

סא. ע' רש"י פסחים (ע"ו ע"ב) שכתב לגבי קרבן חגיגה דאף על גב דכל יחיד ויחיד מיחייב קרי ליה קרבן ציבור, משום דאתי בכנופיא באסופת חברים ברגל, במסכת יומא בפרק הוציאו לו (נ"א, ע"א).

סב. וע' ברמב"ם בהקדמה לסדר קדשים, שכתב בזה"ל ואם הגמרא קרא לחגיגה קרבן ציבור לפי שהמון כולן מקריבים אותו, אבל אני שמתי אותו בחלקי קרבן יחיד לפי שמקריב אותו כל אחד בפני עצמו, עכ"ל.

סג. ולהכי בגמ' בחגיגה דמיררי לענין ללמוד דין עולת ראייה מקרבנות עצרת, אמרו דאין ללמוד קרבן יחיד מקרבן ציבור, דכיון דבעצמותו הוא קרבן יחיד אין ללמוד דינו מקרבן ציבור גמור, אך לענין שבת וטומאה איכא סברא דכיון דכל הציבור מביאין אותו יחד אית ביה כח לדחות שבת וטומאה, [וכן לענין כמה אית ליה דין חובת ציבור דקרב בבמה].

איכא, ומשני דאיכא עולת ראייה^{טו}, וע"כ מתני' מיירי בעולה, אבל בחטאת ליכא חובת יחיד הקבוע לה זמן, ע"ש.

ומבואר [לפי גירסא זו] דעולת ראייה מיקריא חובת יחיד הקבוע לה זמן, ולדעת ר"ש קריבה בבמה גדולה^{סו} ואין קריבה בבמה קטנה, דבעולה זו חילק ר"ש בין במה גדולה לקטנה, דבבמה גדולה קרבה חובת יחיד הקבוע לה זמן ובבמה קטנה לא קרבה. ומשמע דל"ק שבברייתא דסבירא ליה דחובות יחיד לא קרבי בבמה גדולה אף אי קבוע להם זמן ורק חובות ציבור קרבי, הרי דעולת ראייה דחשיבא חובת יחיד לא קרבה, וצ"ע דסותר להא דמבואר בסוגיא ביומא דחגיגה מיקרי קרבן ציבור מחמת דבא בכנופיה ולכא' ה"ה עולת ראייה, וא"כ דין הוא דיקרבו בבמה גדולה כמו קרבן פסח, וצ"ע^{טו}.

והנראה בזה, דלעולם י"ל דאף לפי הגירסא ישנה, לדעת חכמים חשיבא עולת ראייה קרבן ציבור, וכל מה דמבואר בגמ' דעולת ראייה הוא קרבן יחיד היינו לדעת ר"ש, וביאור החילוק הוא, דהנה לפי גיר' זו מבואר דדעת ר"ש דאפילו חובות יחיד שקבוע להן זמן קריבין בבמה גדולה, ולדעת חכמים קרבי רק קרבנות ציבור.

ומעתה נר' דלדעת חכמים איכא הכרח דקרבן פסח חשיב קרבן ציבור מחמת דבא בכנופיה, דהרי חובות יחיד לא קרבו כלל, ומהא דחזינן דקרבן פסח קרב בבמה גדולה [כמפורש בקרא דהקריבו הפסח בגלגל], ע"כ

דחשיב כקרבן ציבור, אך לפי ר"ש שחובת יחיד הקבוע לה זמן קרבה, אין הכרח לומר דקרבן פסח חשיב כקרבן ציבור לענין הקרבת במה, דהרי אף אי הוי חובת יחיד קריבה היא בבמה גדולה, כיון דקבוע לה זמן.

ונר' להוסיף דשורש הנדון תלוי בהא דנתבאר לעיל סימן א' בשם הגרי"ז, דלדעת רבנן הא דחובות יחיד לא קרבו הוא דין בגברא היחיד דאין לו הקרבת חובה בשעת היתר במות, ולכן שפיר ס"ל דיש לקרבן פסח דין קרבן ציבור לענין הקרבת במה, דכיון דהבאת הקרבן הוי בכנופיה של כל ישראל יחד, הרי דחשיבא הקרבה אחת של כל הציבור, דההבאה בכנופיה מחברת ומקשרת את ההקרבות ליחשב להקרבה אחת, ומיקרי הקרבת ציבור. אך אי הוי ס"ל דמה דחובות יחיד לא קרבו בבמה גדולה הוא דין בבמה, דבמה גדולה לא הוי מזבח עבור קרבן חובה של היחיד, הרי דלא היתה מהניא הסברא דבא בכנופיה, דצריכין לדון מהו שם הקרבן אי הוי קרבן יחיד או קרבן ציבור, ובעצם החפצא של הקרבן קרבן פסח הוי קרבן יחיד דבא מממון של כל אחד ואחד ואינו בא מממון של כל הציבור. אך לדעת ר"ש [לגיר' זו] דחובת יחיד הקבוע לה זמן קריבה בבמה, הרי דאין הנדון מחמת הגברא כלל, דאין חילוק בין יחיד לציבור, ואין סברא לומר דחשיב קרבן ציבור, כיון דדינן את גוף החפצא של הקרבן דהוא בעצמותו קרבן יחיד, דהרי בא מממון היחיד.

ומעתה י"ל דעולת ראייה ושלמי חגיגה דינן כקרבן פסח, ולדעת רבנן דקרבן פסח חשיב כקרבן

סד. מבואר בסוגיא זו דאית ליה לעולת ראייה שם קרבן הקבוע לו זמן לענין הקרבה בבמה, אמנם יעוין בסוגיא ביומא דף נ' דמשמע דחגיגה לא מיקרי קרבן הקבוע לו זמן, וכן מבואר בר"מ פ"א מהל' חגיגה ה"ח דעולת ראייה ושלמי חגיגה לא מיקרו זמנם קבוע, וצ"ע. וע' בלחם משנה שם, וע"ע בפסחים ע"ו ע"ב ברש"י ותוס' שם, ובמקד"ד (סי' כ"ו ס"ק ד') ובחקרי לב או"ח סי' קכ"ט בארוכה.

סה. כן פירשו החק נתן והקר"א, אמנם יעוין בפנים מאירות דמשמע שהבין דאפילו לגיר' זו לא קרבה עולת ראייה בבמה גדולה, ע"ש היטב.

סו. וע' במל"מ פ"א מק"פ ה"ג שהסתפק בדין עולת ראייה ושלמי חגיגה אי קרבו בבמה גדולה, ומשמע מדבריו דאע"ג דמבואר בסוגיא ביומא דקרבן חגיגה מיקרי קרבן ציבור לענין דחית טומאה מחמת דבא בכנופיה, אכתי יש מקום לומר דלא קרב בבמה גדולה, ואולי הביאור בזה הוא דהקרבה בבמה גדולה בחפצא של הקרבן, ואילו דחית טומאה תלויה בהבאה, ואע"ג דק"פ מיקרי קרבן ציבור היינו דמחמת דמביאין יחד ממש כל ישראל חשיב אף בחפצא קרבן ציבור, ואילו חגיגה דאית לה תשלומים כל ז' מהני דין כנופיה דידה רק לענין טומאה, וצ"ע. ולכא' אפשר להביא מקור לחילוק זה מהגמ' הכא דחשיב לעולת ראייה קרבן יחיד.

ציבור לענין הקרבת במה, ה"ה דעולת ראייה ושלמי חגיגה חשיבי קרבן ציבור ושפיר קרבי בבמה גדולה, אבל לדעת ר"ש אין סברא לדונם כקרבן ציבור וחשיבי קרבן יחיד^{סז}.

ולפי"ז נמצא דלעולם לכו"ע עולת ראייה ושלמי חגיגה קריבין בבמה גדולה, דלדעת ר"ש דאית להו שם קרבן יחיד [לענין הקרבת במה], הרי דדין הוא דליקרבו כיון דכל חובות יחיד שקבוע להן זמן קריבין, ולדעת חכמים אית להו שם קרבן ציבור כמו פסח כיון דאתו בכנופיא ודין הוא דליקרבו. וע' מל"מ (פ"א מהל' ק"פ ה"ג) שהסתפק בדין עולת ראייה אי קרבה בבמה גדולה, וצ"ע^{סח}.

וע' בקר"א (קט"ז ע"ב ד"ה ומדברי הר"מ) שדייק מדברי הרמב"ם דהיה חיוב בשעת היתר במות לעלות ברגלים לבמה הגדולה שבנו"ג (הובאו הדברים בפרק ח' סימן ט'^ט), וסיים הקר"א "ואם מחויב להראות פנים הוא הדין דמחויב להביא עולת ראייה כמו שנאמר לא יראו פני ריקם, וזה דלא כמש"כ המל"מ דעולת ראייה לא הקריבו דהויא חובת יחיד", ומבואר מדבריו דלדעת הרמב"ם עולת ראייה קריבה בבמה גדולה דנו"ג, ולכאור' הביאור בזה כנ"ל דלדעת חכמים דין הוא דתיקרב כיון דאתיא בכנופיא ואית לה דין כמו חובת ציבור, ולדעת ר"ש [לגיר' ישנה], כל חובת יחיד אשר קבוע לה זמן קריבה, ואף עולת ראייה חשיבא חובת יחיד הקבוע לה זמן.

ב. שיטת הירושלמי

וחנה בירושלמי (ביצה פ"ב ה"ד, וחגיגה פ"ב ה"ג), שנינו על הא דכתיב בדברי הימים (א', כ"ט, כ"א), "ויזבחו לה' זבחים ויעלו עולות לה' ממחרת היום", א"ר יוסי ב"ר בון דוד המלך מת בעצרת והיו כל ישראל אונגין

והקריבו למחר, ע"כ. ומוכח מדברי הירוש' שם דאיירי בעולות ראייה ושלמי חגיגה, וכן מבואר בתוס' חגיגה (י"ז ע"א ד"ה אף) דכתבו דמשמע משם דיש תשלומין לעולת ראייה וחגיגה דעצרת. ומבואר מזה דהקריבו עולת ראייה בזמן שמת דוד דהיה זמן היתר במות והבמה הגדולה היתה בגבעון^ט, ומבואר לכאור' דס"ל לירוש' דמיקרי חובות ציבור כיון דאתי בכנופיא, וכמו שביארנו לעיל.

אמנם יעוין בירוש' פסחים (פ"ב ה"ד) אמר ר' יוסה דרקיני נזיר נאכלין בכל ערי ישראל [כיון דקריבים בבמה], והקשו עליו דנזירות חובה [ואין קריבה בבמה], ומשני ר' בון תיפתר שקרבה חטאתו בשילה ועולתו ושלמיו בנו"ג, [דהיינו כדברי שמואל בסוגיא בדף קי"ז דחטאת נזיר אין קריבה ועולתו ושלמיו קריבין בבמה, ולכן העמידו שהקריב החטאת במשכן שילה וחרב משכן שילה והקריב העולה והשלמים בזמן נו"ג בבמה], וע"ז הקשו בירוש' לא כן א"ר בשם ר' יוסה שלמי חגיגה הבאים בבמה כשירים אלא שלא עלו לבעלים לשם חובה. דהיינו דהקשו בירוש' דאין לומר דשלמי נזיר קריבין בבמה, דא"כ אף שלמי חגיגה דין הוא שיקרבו בבמה, ומדמצינו דדין שלמי חגיגה דכשרים ולא עלו, חזינן דאין שלמי חגיגה קריבין לחובתו בבמה וה"ה שלמי נזיר^{צא}.

וכפשוטנו הכונה בירוש' דלא קרבו שלמי חגיגה אפילו בבמה גדולה, דהא דימו דין שלמי חגיגה לשלמי נזיר, ורצו ללמוד מהא דשלמי חגיגה לא קרבו דאף שלמי נזיר הוו חובות ולא קרבו בבמה כלל, ואי נימא דשלמי חגיגה הוו קרבן ציבור וקרבי בבמה גדולה, הרי דהטעם דלא קרבו בבמה קטנה הוא מחמת דציבור בקטנה לא מקרבי, ואין ללמוד מיניה לשלמי נזיר דהוו קרבן יחיד, וע"כ דס"ל לירוש' דאין לשלמי חגיגה דין

סז. ורק לענין דחיית שבת וטומאה הוי כנופיא סברא לדון קרבן פסח וחגיגה כקרבן ציבור, דכיון דמקריבין כל ישראל יחד אית ליה מעלה לדחות שבת וטומאה.

סח. ויתבארו דבריו בהמשך אות ג'.

ט. וע"ש שהארכנו אי מיקרי נוב וגבעון מקום הנבחר לחייב עליה לרגל.

ע. כ"כ להוכיח בס' תכלת מרדכי (על הרמב"ן פ' כי תבא).

עא. ע' לעיל סימן ג' שביארנו הדמיון.

קרבן ציבור, ואף בבמה גדולה לא קרבו^כ כיון דהו קרבן חובה.

מוכח דחשיבי קרבן חובה, וה"ה דשלמי נזיר הו קרבן חובה.

ג. חילוק בין עולת ראייה לשלמי חגיגה

והנה בעיקר הנדון אי עולת ראייה ושלמי חגיגה קרבי בזמן היתר במות, אולי יש לחלק בין עולת ראייה לחגיגה, וכן משמע קצת מדברי המל"מ (פ"א מק"פ ה"ג) דיעו"ש ש"כ בזה"ל, דעולת ראייה אליבא דכו"ע קרבן יחיד הוי ולא דמי לפסח ולפ"ז אינו קרב לא בבמה גדולה ולא בקטנה, ומ"מ אני מסתפק בזה דבפ"ה דיומא (דף נ"א) נראה דחגיגה קרבן ציבור הוי, עכ"ד. ולכא"ו דבריו צ"ע דכיון דבסוגיא ביומא מבואר דחגיגה הוי קרבן ציבור אמאי נקט כפשוטו דעולת ראייה הוי קרבן יחיד, ומשמע דס"ל דיש מקום לחלק ביניהם, וכן צ"ב הא דפשיטא ליה דלא דמי עולת ראייה לקרבן פסח.

וע' בהר המוריה (פ"א מהל' בית הבחירה סעי' ג' אות ו' ד"ה ודע) שהעיר על דברי המל"מ דלכא"ו במאי גרע מקרבן פסח דחשיב קרבן ציבור כיון דבא בכנופיה, ואף דיש לחלק דבשלמא פסח בא בג' כתות משא"כ עולת ראייה דיש לו תשלומין כל שבעה, אך אכתי לא גרע מקרבן חגיגה דאמרו ביומא נ"א דמיקרי בא בכנופיה.

והנראה ד"ל דעולת ראייה הויא קרבן יחיד (כמבואר בגמ' בזבחים ק"ח) וקרבן חגיגה הוי קרבן ציבור (כמבואר בגמ' ביומא נ"א), וביאור החילוק, דהנה חקרו האחרונים בגדר החיוב של עולת ראייה, אי בזמן הרגל הגברא מחויב בראיה ובקרבן, או דילמא אינו מחויב אלא בראית פנים, ומשנראה בעזרה ברגל מתחייב להביא קרבן, דע"י הראיה חל חובת הקרבן.

ונראה דאי נימא דאין מחויב מחמת הרגל בקרבן, וכל חובת הקרבן חלה מחמת ראייתו, א"כ י"ל דלכך מיקרי קרבן יחיד, דכל יחיד ויחיד חיובו תלוי במעשה ראייתו, ואין קשר בין החיוב של אחד לחבירו, משא"כ קרבן חגיגה דחיובו מחמת הרגל, הוי חיוב אחד שחל על כל ישראל להביא קרבן חגיגה ברגל, ולכן מיקרי

אמנם מעצם דברי הירוש' לכא"ו מוכח דאית להו הקרבה בבמה גדולה, דהא איתא שם דהדין של שלמי חגיגה שקרבו בבמה דהקרבן כשר ורק לא עלתה ההקרבה לבעלים לצאת יד"ח, ומוכח דהבעלים מחויבים בהקרבה אלא דלא אהני להו ההקרבה בבמה לצאת יד"ח, והנה אי נימא דאף בבמה גדולה אין לשלמי חגיגה הקרבה, אמאי מיקרי הבעלים מחויבים בקרבן חגיגה ברגל, וע"כ דאית להו חובה להקריבם בבמה גדולה וע"י הקרבה בבמה גדולה יוצאין יד"ח^כ, ורק אי הקריבו בבמה קטנה אין הם יוצאים יד"ח, כיון דחובות לא קרבי בבמה קטנה, וא"כ צ"ב אמאי דימו דינם לדין שלמי נזיר דאי הוי חובה אף בבמה גדולה לא קרבו, וצ"ע.

והנה' בזה, דס"ל לירוש' כמו שביארנו לעיל, דעולת ראייה ושלמי חגיגה [וקרבן פסח] חשיבי בעצם קרבן יחיד, דהחפצא של הקרבן הוא קרבן יחיד, אך מצד הקרבתם חשיבי קרבן ציבור, דכיון דהבאת הקרבן היא בכנופיה [כמבואר ביומא נ"א] הרי דבשעה שבאים בכנופיה אית להו דין של חובות ציבור הקריבין בבמה גדולה, כמו פסח דקרב בבמה גדולה. ומעתה נראה דהני מילי היכא דקריבים בבמה גדולה בכנופיה, אך אי קריבים בבמה קטנה לית להו דין קרבן ציבור, דרק כאשר קריבין כולן במקום אחד בבמה גדולה ההבאה היא הבאה ציבורית כיון דבאין כולם יחד בכנופיה, ואית להו שם קרבן ציבור, מה שאין כן כאשר מקריבין אותן בבמה קטנה דליכא הבאה ציבורית לית להו כלל שם קרבן ציבור, וכל החסרון שלהן מדין חובת יחיד דלא קרבה בבמה קטנה.

ולפ"ז ליכא כלל סתירה בירוש', דבאמת קריבין הם בבמה גדולה כמבואר בירוש' בחגיגה כיון דבאין בכנופיה, אך שפיר למדו משלמי חגיגה לשלמי נזיר דאית להו שם קרבן חובה, דהיכא דקריבין בבמה קטנה לית להו דין קרבן ציבור ואי לא הו חשיבי קרבן חובה היו שפיר קריבין שם, ומהא דדינם דכשר ולא עלו,

עב. וכן פירש בפ"מ שם.

עג. וכבר עמד על זה בקר"א (בדף קי"ט ד"ה ואחר ובדף קי"ז ד"ה כל), ע"ש.

קרבן ציבור, כיון דבכניסת הרגל חל חיוב קרבן על כל ישראל יחד^{טז}, ושפיר מיקרי קרבן ציבור^{טז}.

ד. הקרבת עולת ראייה בתורת נדבה

והנה עד כאן היה הנדון דאפשר יהי' להקריב עולת ראייה מחמת דין כנופיה דהוי כמו חובות ציבור, אך אי נימא דלא מיקרי קרבן ציבור הוי חובת יחיד דלא קרבה בבמה גדולה^{טז}, אמנם נר' דאיכא סברא נוספת לומר דאף אי לית ליה דין קרבן ציבור אפשר להקריב עולת ראייה בזמן היתר במות.

דהנה בחגיגה ב' ע"א מבואר דקטן שיכול לעלות ברגליו חייב בראיה מדין חינוך, וכתבו תוס' שם (ד"ה איזהו) דמחויב לעלות וצריך להביא קרבנותיו נדבה. והוסיפו תוס' דלמ"ד דנו"נ אין קריבין ביו"ט קריבין למחר בחול המועד, אך הקשו למ"ד דתשלומין דראשון נינהו כיון דלא מצי מקריב ביום ראשון תו לא קרבי, ע"ש מה שתירצו.

והנה האחרונים הוכיחו מדברי התוס' הנ"ל, דע"כ דיש לעולת נדבה הנ"ל שם עולת ראייה [ויוצא בה ידי חובת חינוך עולת ראייה]^{טז}, דאי לית לה שם עולת ראייה אמאי חייב הקטן להביאה, ויוצא בה ידי חינוך דרבנן, וכן מוכח מדקשו תוס' דלמ"ד דתשלומין דראשון נינהו לא שייך להביאה, דאי נימא דהויא עולת נדבה בעלמא מאי נפק"מ אי תשלומין דראשון נינהו, וע"כ דכונתם

דקרבה בתורת עולת ראייה, ולכן הקשו דלמ"ד דתשלומין דראשון לא שייך להביאה דכיון דבראשון לא היה יכול להקריבה לא שייך שיחול בה דין עולת ראייה. ולפי"ז מוכח מדברי תוס' דבאופן שאין יכול להביא עולת ראייה בתורת קרבן חובה יכול להביאה בתורת נדבה ואית לה שם עולת ראייה, ויוצא בה יד"ח עולת ראייה.

ומעתה י"ל דבר חידוש, דאף אי עולת ראייה הויא קרבן יחיד אפשר להקריבה בבמה גדולה^{טז}, דכיון דבתורת חובה אינה קריבה, א"כ יכול להקריבה בתורת נדבה ואית לה שם עולת ראייה ויוצא בה ידי חובתו.

אך אכתי יש לדון בזה, דהנה לעיל בסימן א' כתבנו דיש לחקור בהא דחובות לא קרבי בבמה, אי הוי דין בבמה או דין בגברא, ונר' דאי נימא דהוי דין בבמה, דאין מזבח דבמה מקום הקרבה עבור קרבן חובה, א"כ דנין את החפצא של הקרבן דקרבת שיש לו שם קרבן חובה אינו ראוי ליקרב בבמה, וא"כ עולת ראייה זו דהויא בחפצא קרבן נדבה דין הוא דתקרב בבמה גדולה, אך אי הא דחובות יחיד לא קרבי בבמה הוי דין בגברא, יש להסתפק בגדר הדין אי הוי דין בגברא שאין מקריב קרבן שבחפצא הוא קרבן חובה, או דהוא דין בגברא שאין יכול לצאת ידי חובותיו ע"י במה, ומעתה אי נימא דהוא דין בגברא שאין יכול לצאת בבמה ידי חובותיו, אף הכא לא תיהני ליה הבמה לצאת ידי חובת ראייה ידידיה, אף אי הוי בחפצא קרבן נדבה, [נאולי זה תלוי בפלוגתא המל"מ והפתח הבית גבי נזירות, ע' לעיל סימן ג' ולהלן סי' ט'].^{טז}

עד. ואף אי נימא דהגדר של כנופיה, הוא מחמת ההבאה הציבורית [וכדביארנו לעיל בירוש'], י"ל דדוקא היכא דאיכא שייכות בין החובות כאשר מביאין אותם יחד מיקרי הבאה של כל הציבור בכנופיה, אך אי ליכא כלל שייכות בין החיוב האחד לשני וכל אחד חיובו חל ע"י ראיתו, לא חשיבי על ידי זה כבאין בכנופיה, אע"ג דנודמנו יחד בהבאתם.

עה. ולשורש החילוק נתעוררתי מס' עזרת ישראל (להג"ר ישראל זיטמאן נכד הגרעק"א, חגיגה דף ר') וז"ל, דלשיטת התוס' (חגיגה דף ב') דהני דאימעוטי מראיה מ"מ חייבין בחגיגה א"כ ממילא אפילו לא נתראה כלל חייבין בחגיגה וא"כ א"ש דחגיגה ודאי מיקרי קרבן ציבור דתיכף שהגיע יו"ט חייבין כל הציבור בבת אחת להביא קרבן ציבור, והתם ביומא מייירי בקרבן חגיגה, משא"כ בעולת ראייה שאין החיוב אלא לאחר ראייה זה נקרא קרבן יחיד שאין החיוב בא אלא מצד ראייתו, עכ"ל.

עו. אי לא נימא כגיר' ישנה בדף קי"ח דחובת היחיד הקבוע לה זמן קריבה בבמה גדולה לר"ש.

עז. ע' במה שהאריך בזה בס' אשר לשלמה (ח"ג סי' ל"ו).

עח. אך בבמה קטנה אינו קרב אף אי אית ליה שם נדבה, דליכא חפצא של ראיית פנים בבמה קטנה רק בבמה גדולה דהוא מקום שכינה שייך לומר דמתקיים ביה חובת ראייה.

סימן ט'

דין שלמי שמחה בבמה קטנה

חיוב אכילה וליכא כלל חיוב הקרבת קרבן שלמי שמחה, שפיר יוצא יד"ח שלמי שמחה בבמה קטנה^ט, דיכול להקריב שם נדרים ונדבות הקריבין בבמה ובאכילתן מקיים מצות שלמי שמחה, ולכן לא הוי קרבן חובה אף אי הפריש הקרבן לשלמי שמחה, אבל הברוך טעם ס"ל דאיכא עוד חיוב הקרבת קרבן שלמי שמחה פעם אחת ברגל וחיוב זה לא שייך לקיים בבמה דכיון דהוא מחויב בקרבן דאין יוצא בו ע"י נדרים ונדבות^פ, הוי קרבן חובה שאין קרב בבמה.

ואיכא בזה שיטה שלישית, להצ"ח (בהשמטות לפסחים ע"א, ובחגיגה דף ר' ע"ב) דס"ל כשיטות הנ"ל דאיכא תרי חיובין, חיוב אכילה וחיוב קרבן, אך הוסיף הצ"ח דבר מחודש, דיכול לצאת את חיוב הקרבן אפילו מנדרים ונדבות, ולא צריך להביאו דוקא מהחולין.

והנה כפשוטו היה נר' דלדעת הצ"ח יהא הדין, דאי יוצא חובת קרבן שלמי שמחה ע"י נדרים ונדבות יוכל להקריבין בבמה, כיון דהווי קרבנות נדבה, אבל אי לא הפריש נדרים ונדבות, מחויב להפריש קרבן עבור חובת שלמי שמחה, וקרבן זה הוי קרבן חובה ולא יקרב בבמה.

אמנם באמת אין זה מוכרע, דיתכן דאף אם רוצה לצאת ידי חובת שלמי שמחה ע"י נדרים ונדבות לא יוכל להקריבין בבמה, די"ל דדבר זה תלוי במה דיש לחקור בהא דחובות יחיד לא קרבי בבמה, אי הוי דין בבמה, דבמה לא הויא מזבח להקרבת חובות, או דהוי דין בגברא שאין הגברא מקריב חובותיו בזמן היתר במות, [ע' מש"כ בזה לעיל סימן א'], ומעתה אי נימא דהוי דין בבמה דאינה ראויה לקרבן חובה, פשיטא דהכא יקרבו שלמים אלו, דכיון דהם בחפצא קרבנות נדבה

הטורי אבן בחגיגה (י"ז ע"ב, סוד"ה דכתיב) כתב דאע"פ שאין מקריבין חובות בבמה קטנה שלמי שמחה קריבין בבמה קטנה, "דשלמי שמחה לאו דבר שבחובה הווינ", והביא ראיה מהא דאמרו בחגיגה דף ח' [לענין דינא דשלמי שמחה], ושמחת בחגיך לרבות כל מיני שמחות לשמחה, מכאן אמרו ישראל יוצאין ידי חובתן בנדרים ונדבות וכו', אע"ג דכל דבר שבחובה אין בא אלא מן החולין, ומוכח דשלמי שמחה לא מיקרי דבר שבחובה, ולכן אינו חייב לבא דוקא מן החולין ויוצא אף בנדרים ונדבות.

והנאות בעל הברוך טעם (בהגה' אמרי ברוך שם) השיג על דבריו בזה"ל, דיעוין בלשון הרמב"ם בפרק א' מהל' חגיגה ה"ח, גם בהקדמה לפיה"מ סדר קדשים כתב, והן כולן חובה ר"ל הראיה והחגיגה והשמחה, עכ"ד. הרי דהוכיח הברוך טעם דשלמי שמחה הוי קרבן חובה וממילא אינו קרב בבמה.

והנה כבר נודעה החקירה בגדר דין שלמי שמחה, דהברוך טעם (על הטו"א "אבני מילואים" חגיגה ר' ע"ב) מצדד דיש שני חיובים של שלמי שמחה, חיוב אכילת בשר קרבן, שהוא חובה בכל יום כמבואר בפסחים ע"א, ועוד יש חיוב הקרבה להקריב פעם אחת ברגל קרבן שלמים הבא מן החולין [וכן האריך להוכיח באבי עזרי חגיגה פ"ב ה"י], ואילו מדברי הטו"א (שם) מבואר דאינו אלא חיוב אכילה בלבד, וחייב להקריב קרבן בכדי לקיים את דין האכילה, אך יכול לקיים דין זה אף באכילת נדרים ונדבות, [וכן האריך להוכיח בתוקף החזו"א במכתב שבסוף ס' אבי עזרי].

ומעתה מבואר דנחלקו הטו"א והברוך טעם לשיטתם לענין הקרבה בבמה, דלדעת הטו"א דאינו אלא

עט. וכן מבואר באור שמח פ"א מחגיגה (ד"ה ונשים) דשלמי שמחה קריבין בבמה, ע"ש מה שהאריך בסוגית הגמ' לגבי חנה.

פ. ולשיטתו צריכין לומר דהא דמבואר בסוגיא בחגיגה דיוצאין חובת שלמי שמחה בנדרים ונדבות, היינו לענין חובת האכילה ולא חובת הקרבת קרבן פעם אחת ברגל.

דין הוא דיקרבו בבמה, אך אי נימא דהוא דין בגברא, יש להסתפק אי הוא הלכה שאין הגברא יכול להקריב קרבן חובה בזמן היתר, או דהוי דין דאין הגברא נפטר מחובותיו ע"י הקרבה בזמן היתר, ואי נימא שאין הוא יכול לצאת בבמה ידי חובותיו, אף הכא לא יוכל לצאת ידי חובת שלמי שמחה ידיה, בהקרבה בבמה.

ואפשר דנחלקו בזה המל"מ והפתח הבית שהבאנו לעיל בסימן ג', דהמל"מ חידש דאי עשה תנאי שיצא יד"ח נזירותו בנדרים ונדבות קריבין הם בבמה, ואילו הפתח הבית השיג עליו דסוף סוף כיון דיוצא בזה חובת נזירות חשיבי קרבנות חובה דאין קריבים בבמה, ומעתה לפי"ד המל"מ ה"ה לגבי שלמי שמחה יש לומר כן דכיון דיוצא בנדרים ונדבות קריבין הם בבמה, אך לדברי הפתח הבית י"ל דכיון דלמעשה ע"י נדרים ונדבות אלו יוצא יד"ח הקרבת שלמי שמחה, היא הקרבת חובה דליכא בבמה.

וחנה עיקר דברי הצ"ח צ"ב, דכיון דס"ל דאיכא חיוב להקריב קרבן שלמי שמחה פעם אחת במועד, היאך יוצא ידי חובה זו בנדרים ונדבות, ומאי שנא מהא

דקי"ל בעלמא דאין דבר שבחובה בא אלא מן החולין. **וביארנו** בזה פ"א דשאני חיוב קרבן דשלמי שמחה משאר חיובי קרבן וכפרה, דבשאר חיובי קרבן, חיובו הוא שיעלה לו ריצוי או כפרה מההקרבה ועי"ז יוצא ידי חובת קרבנו, משא"כ קרבן שלמי שמחה אין שורש חיובו מה שצריך שיעלה לו הריצוי של הקרבן, אלא דמחויב לשמוח לפני ה', ואופן השמחה הוא ע"י שמביא קרבן לה', ובעצם הבאת והקרבת הקרבן מקיים את חובת השמחה. ולכן רק בשאר חיובי קרבן דמחויב בגוף ההקרבה חובתו להביאו דוקא מן החולין, משא"כ בשלמי שמחה דעיקר דינו מעשה ההקרבה, מה לי חולין מה לי קודש סוף סוף שמח שהקריב קרבן לפני ה' פ"ב.

ולפי"ז נר' לחדש דאפילו היכא דהפריש קרבן במיוחד עבור שלמי שמחה יהא קרב בבמה [לדעת הצ"ח], כיון דבעיקרו הוי אופן שיתקיים הדין שמחה לה', דע"י שמקריב קרבן בחג אית ליה שמחה לפני ה', ולא הוי כשאר קרבנות חובה, דעיקר החפצא של הקרבן מרצה ומכפר על חובתו, ולהכי אע"ג דמחויב בו אין הוא בכלל שאר קרבנות חובה דאינם קריבין בבמה.

סימן י'

קרבן תודה בבמה

א. בעיקר דין קרבן תודה בבמה

גמ' קי"ז ע"ב, חזה ושוק ותרומת לחמי תודה נוהגין בבמה גדולה ואין נוהגין בבמה קטנה. ומבואר ברש"י ותוס' דהטעם דאין נוהג דין תרומת לחמי תודה בבמה קטנה הוי משום דנאמר בהם דין תנופה לה' ולא בבמה, וכיון דאי אפשר לקיים דין תנופה בתרומת לחמי תודה בטל דין תרומת לחמי תודה, ותוס' הוסיפו דכיון

דעיקר מצותן בתנופה כיון דבטלה תנופה בטל כל הדין תרומה. ומבואר מזה דאע"ג דאין בהם דין תרומת לחמי תודה עיקר קרבן תודה קרב בבמה, ומשמע דאף מביא עמו שאר הלחמים.

והעירוני פ"ב דהנה בגמ' במנחות פ' ע"ב איתא, דתודה שנתערבה בתמורתה ומתה אחת מהן אין לנשאת תקנה דלא ידעינן אם טעונה לחם, ושם בדף פ"א מקשה הגמ' דאם איתא לד' יוחנן דלחם שחוק

פא. בס' שלמי יוסף ביצה סי' ק"ט.

פב. והראו שכן מבואר בלשון המאירי ביצה י"ט שביאר הא דקרב שלמי שמחה מתודה וז"ל, אבל מביא אדם תודתו בחג הסוכות ויוצא בו מידי קרבן השמחה, והואיל ואין עיקר המצוה מצד הקרבן אלא מצד שירבו בשמחה, אבל חגיגה [וה"ה שאר קרבנות] עיקר מצותה משום הקרבן שכל דבר שבחובה עליו להביא ר"ל מצד שהתורה צותהו בכך, הן לכפרה הן על חטא הן להבאתו בזמן ידוע, עכ"ד.

פג. הרה"ג רש"א שליט"א.

לעזרה מתקדש ע"י הקרבת התודה, לייתי לחם ולותבה בחוץ לחומת העזרה ולימא אי הך דקיימא תודה היא הא לחמה ואי לא ליפוק לחולין, ומתרצת הגמ' משום דאיכא ארבע להניף, היכי לעביד לנפינהו אבראי לפני ה' כתיב גוואי קא מעייל חולין לעזרה הלכך לא אפשר, ומבואר מדברי הגמ' דכל שאי אפשר לקיים דין תנופה לא רק שאין דין תרומת לחמי תודה אלא אין מביא כלל קרבן תודה, וא"כ לכאור' אף בבמה נימא דכיון דאין יכול לקיים שם דין תנופה לא יהא קרבן תודה קרב כלל בבמה, [כיון דליכא גילוי מקראי דאיכא הקרבת תודה בבמה], וצ"ע.

והנראה בזה, דהא דמבואר התם דמחמת שאין יכול לקיים דין תנופה אין מביא לחם כלל, היינו דוקא בתודה שמקום הקרבתה הוא במקדש במקום הראוי לתנופה, ולכן בהקרבת תודה זו חלה חובת תנופה, וכל שלא יכול להתקיים בה דין התנופה בטלה הקרבת הקרבן ואין מקריבין התודה בלא תנופה, מה שאין כן בבמה דבמקום ההקרבה לא שייך לעשות תנופה כיון דנתמעט מקרא, דין הוא דנימא דהקרבה זו אין מחייבת תרומת לחמי תודה כלל, ולא נבטל הקרבת התודה.

ב. אי קרבן תודה של ד' שצריכין להודות קרב בבמה

הנה בסוגיין מבואר דקרבן תודה קרב בבמה קטנה, ומבואר דקרבן תודה מיקרי נידר ונידב ולכן ראוי ליקרב בבמה קטנה. והנה בסוגיא במנחות ע"ט ע"ב, מבואר דאיכא ב' מיני קרבן תודה, תודת נדבה ותודת חובה, ויעוין ברש"י שם [כת"י ד"ה לאחר כפרה], שכתב ב' דרכים מהי "תודת חובה", (א) כגון דאמר הרי עלי תודה

והפריש בהמה, (ב) כגון מפרש בים והיוצא בשיירא וחולה שניצל מחליו וחבוש שיצא מבית אסורים, דאמרינן בברכות (נ"ד) ארבעה צריכין להודות, דכתב בהו ויזבחו זבחי תודה בס' תהלים⁷⁵.

והנה לפי הלישנא דתודת חובה הכונה שאמר הרי עלי תודה, פשיטא דהיא קריבה בבמה דהרי כל חובתו מחמת נדרו ופשוט דהוי קרבן נידר ונידב, אך לפי הלישנא דהכונה לד' שצריכין להודות לכאור' היה נר' דלא יהא קרבנם קרב בבמה, דכיון דמחויבים בהודאה⁷⁶ הרי דהוי קרבנם קרבן חובה ואינו בא מחמת ישרות ליבם, ולכאור' לפי לישנא זו צריך לאוקמי סוגיא דידן רק בגוונא שנדר להביא תודה ולא בגוונא שמחויב להודות.

ובן מתבאר מדברי העולת שלמה (זבחים ק"ז) דבאמת קרבן תודה של הד' שצריכין להודות אינו קרב בבמה, והא דמבואר בסוגיין דתודה קריבה בבמה מיירי שנדר מעצמו תודה⁷⁷.

והנה בפסחים ל"ח ע"ב, הקשו למ"ל קרא למעט דאין יוצאין במצה של חלות תודה ורקיקי נזיר, תיפוק ליה דאינן נאכלות בכל מושבות [ונכתב גבי מצה בכל מושבותיכם תאכלו מצות], ומשני הגמ' אמר ריש לקיש זאת אומרת חלות תודה ורקיקי נזיר נאכלין בנוב וגבעון. וביארו רש"י ותוס' שם דכונת הגמ' למ"ד דחובות יחיד קריבין בבמה גדולה, ולכן רקיקי הנזיר קריבין בבמה גדולה דנוב וגבעון, וכיון דקרבי נאכלין בכל ערי ישראל ומיקרי נאכלין בכל מושבות, ע"ש היטב.

והקשו האחרונים⁷⁸ דהא ניחא לענין רקיקי נזיר דלדעת רבנן (זבחים ק"ז) חשיבי קרבן חובה ואינם קרבים בבמה קטנה, אך לחמי תודה שפיר קרבי בבמה קטנה

פד. וע' בשטמ"ק שם אות י' שהעיר על דברי רש"י וז"ל, ולא נהירא דלא אשכחן דליחייב אם לא אמר הרי עלי תודה.

פה. וע"ע בתוס' רי"ד ר"ה (ה' ע"ב) שכתב דד' שצריכים להודות אי הפרישו תודה חייבים באחריותה ואי מתה חייבים להביא אחרת תחתיה.

פו. והרש"ש מנחות פ' ע"ב נקט דאי אפשר לנדב תודה, ורק ד' שצריכין להודות יכולין להביא תודה, ותמה עליו העו"ש דא"כ היאך יפרש הסוגיא הכא דתודה קריבה בבמה, אמנם נראה דהרש"ש נקט דאף קרבנם של ד' שצריכין להודות לא חשיב קרבן חובה [ונכדיתבאר לקמיה] ושפיר קרב בבמה.

פז. בהגה' הגרא"מ הורביץ שם, הקר"א זבחים ק"ז, והחזו"א (ליקוטים לזבחים סי' ו' אות ב').

כדמוכח מסוגיין, ומה החידוש בסוגיא בפסחים דחלות תודה נאכלין בכל מושבות, וצ"ע.

ונר' דלפי הנ"ל י"ל דחידוש הגמ' בפסחים הוא לגבי קרבן תודה שהביאו הד' דצריכין להודות, דחשיב קרבן תודה דידהו קרבן חובה דאינו קרב בבמה, ורק לשיטת ר' יהודה דחובות יחיד קריבין בבמה גדולה קרב הוא בבמה גדולה דנו"ג, וממילא נאכל בכל ערי ישראל.

אך נר' דאין זה דבר ברור דקרבן תודה של הד' דצריכין להודות הוא קרבן חובה, דהנה יעוין ברש"י בפ' צו (ד', י"ב) שפירש אהא דכתיב "אם על תודה יקריבנו", אם על דבר הודאה על נס שנעשה לו כגון יורדי הים וכו' שהם צריכים להודות שכתוב בהן יודו לה' חסדו ונפלאותיו לבני אדם ויזבחו זבחי תודה, אם על אחת מאלה נדר שלמים הללו, שלמי תודה הם וטעונים להם, עכ"ד. ומשמע מדברי רש"י דאף הני ד' שצריכים להודות צריכין לנדור שלמי תודה, ואי נימא דהוי קרבן חובה דמחמת שנעשה להם נס מחויבים בקרבן, למ"ל לנדור שלמים הרי צריכין רק להפריש קרבן ולומר דיהא זה לחובת תודה שהם מחויבים, [כמו בכל קרבן חובה דאומר הרי זה לחובת]. ומוכח לכאור' מרש"י דאין מחויבים בקרבן תודה^{פח}, וממילא ראוי קרבנם ליקרב בבמה.

ובן יעוין בפמ"ג (א"א ריש סי' רי"ט) שכתב להוכיח דע"כ אין חיוב להביא קרבן תודה, וראייתו דבמנחות דף פ"ב מבואר דלענין קרבן תודה לא נאמר דינא דאין דבר שבחובה בא אלא מן החולין, ולא הוזכר בגמ' או ברמב"ם ד' שצריכין להודות מחויבים בקרבן וצריכין להביאם דוקא מן החולין, וע"כ דאינו חיוב קרבן^{פט}, [אך הקשה אמאי לא נימא מחמת דברי קבלה דתהלים דיהא חיוב^צ, ע"ש].

והנה תנן בנדרים י"ג, האומר קרבן עולה מנחה חטאת

תודה שלמים שאני אוכל לך אסור, ופי' הרא"ש שם בזה"ל, כל הני קרבנות חובה איירי, תודה כללא בהדיהו דדמיא לחובה דד' צריכין להודות, וס"ד אמרינן כיון דזקוק להביאם בעל כרחו לא הוי כדבר הנדור, עכ"ד. ונר' לכאור' מדבריו דד' שצריכים להודות אית להו חיוב להביא קרבן, כמו שכתב "דזקוק להביאם בעל כרחו"^{צא}, וא"כ צ"ע אמאי לא נאמר בהו הדין שאינם באין אלא מן החולין, כמו שאר קרבנות חובה שאין באין אלא מן החולין, וצ"ע.

אמנם באמת יש לדקדק בדברי הרא"ש שכ' דתודה דמיא לחובה, דמשמע דאינה חובה ממש, ודבריו לכאור' צ"ב, דכיון דסיים דזקוק להביאם בע"כ אמאי לא הויא חובה ממש, ומהו גדר זה דדמי לחובה.

וביארנו בזה, דאף לדברי הרא"ש [ורש"י במנחות] אין דין ד' הצריכים להודות כשאר מחויבי קרבן, דמי שאירע לו נס לא רמיא עליה חובת קרבן כחטאת ואשם, אלא חל עליו חובת הודיה, והוקבע לזה קרבן מיוחד שבהקרבנות מתקיימת ההודאה שלו ויוצא בזה ידי חובת הודיה^{צב}.

ולפי"ז מתפרשין לשונות הרא"ש היטב, דתודה הבאה על הנס דמיא לקרבנות חובה, דאע"פ דלא הויא ממש קרבן חובה כיון דלא חל עליו חובת קרבן, מכל מקום כיון דרמיא עליו חובת הודיה דארבעה צריכין להודות וזקוק להביאם בע"כ לקיים חובת ההודאה לכן דמיא לחוב, דזקוק להביאה בע"כ לצאת ידי חובת ההודאה, אך עצם החיוב אינו חיוב קרבן אלא חיוב הודאה. ולפי"ז מיושב נמי מה דלית בה דינא דאין דבר שבחובה בא אלא מן החולין, דכלל זה נאמר רק היכא דהוי חיוב קרבן.

פח. כן הוכיח מדבריו בס' שדי חמד מערכת ברכות פאת השדה סי' י"ב.

פט. וכן הוכיח כע"ז בשו"ת מהר"ם שי"ק או"ח סי' פ"ח ע"ש בארוכה.

צ. וע' בשו"ת חת"ס (או"ח סי' נ"א) שכ' דתודה נדבה היא, אלא דגילה לן ברה"ק שעל אלו ראוי לנדב נדבת תודה אבל נדבה היא, ע"ש.

צא. דדוחק לומר דכל דבריו לגבי חטאת ואשם וכו' ולא לגבי תודה.

צב. ובס' דברי שלמה (סי' ב') ביאר דאין זה חיוב קרבן כשאר קרבנות חובה דאיכא חיוב אקרקפתא דגברא וגם שעבוד נכסים חל, אלא הוי רק מצוה בעלמא להקריב קרבן תודה.

ולפי"ז יתכן דאף לשיטת הרא"ש קרבן תודה של ד' הצריכים להודות קרב בבמה, די"ל דהא דחשיב תודה קרבן חובה [בגמ' בנדרים] היינו מחמת שיוצא בתודה זו חובת הודאתו ומחויב בהודאה, אך כיון דעצם הקרבן אינו בחפצא קרבן חובה דלית ליה חיוב קרבן וכדחזינן דלית ביה דינא דאינו בא אלא מן החולין, מיקרי שפיר בא בנדר ונדבה וקרב בבמה³².

ג. בדין שתי תודות שמקדשין בהן את העיר

הנה מבואר בשבועות י"ד דירושלים מתקדשת [לכל הדינים לאכילת קדק"ל ומע"ש] ע"י שתי תודות ושיר. ויש לדון מה דין תודה זו הבאה לקדש את העיר לענין הקרבה בבמה, אי דינא כקרבן ציבור שאינו קרב בבמת יחיד, או דדינא כקרבן יחיד וקריבה בבמה.

והנה כפשוטו היה נר' דקרבן זה הוא קרבן ציבור, דהרי חובת קידוש העיר אינה מוטלת על היחיד אלא היא חובת הציבור, וכיון דמחובת הציבור להביא קרבן זה עבור קידוש העיר, אית ליה דין קרבן ציבור דאינו קרב בבמה קטנה. ויעוין בירושלמי (סנה' פ"א ה"ג) דשאלו בהכנסתן לארץ [כלומר בתחלת הבנין, פ"מ] במה קידשוה, אמר רבי יוסי בי ר' בון בשתי תודות הבאות מנוב וגבעון [שהקריבו התודה בגבעון והביאו לחמי התודה לירושלים לקדש הבנין, פ"מ]. ולכאור' צ"ב אמאי היו צריכין להקריב התודה בבמה גדולה דגבעון, ואמאי לא יכלו להקריבה בירושלים בבמה קטנה³³, וביאר המקד"ד (ס' א' אות ב') דסבירא ליה לירושלמי דתודה זו היא קרבן ציבור, ומבואר שפיר הא דהוצרכו להקריבה דוקא בבמה גדולה דנוב וגבעון, דקרבנות ציבור לא קרבי בבמה קטנה.

אך הנה בזבחים דף ה' ע"א אמרו דאיכא צד השוה בשלמים ועולה שכן ישנן בציבור ופסול בהם שלא

לשמה [משא"כ אשם], ודחו דתודה תוכיח דליתא בציבור ואע"ג דליתא בציבור פוסלת בה מחשבת שלא לשמה, ומבואר דאין תודה באה בציבור³⁴, והעיר הגרמ"מ אפשטיין זצ"ל מהאי תודה של קידוש העיר דבאה משל ציבור, ולכאור' מוכח מהגמ' דתודה הבאה לקדש את העיר היא קרבן יחיד, וצ"ב אמאי דינא כקרבן יחיד.

ונר' דמדברי התוס' שבועות ט"ו ע"א (ד"ה אין) נמי מוכח דאיננה חובת הציבור [וכמו דהוכחנו מהגמ' בזבחים הנ"ל], דהנה בגמ' שם מבואר דהעזרה מתקדשת ע"י שירי מנחה, והקשו תוס' למ"ד דאין מנחה בבמה, היאך נתקדשה בימי שלמה והוסיפו תוס' דאין לומר דנתקדשה במנחת העומר דהרי בסוכות היה הקידוש בימי שלמה.

ומבואר בתוס' דאע"ג דמנחה אין קריבה בבמה מנחת העומר קריבה בבמה, ולכן אי היו מקדשין בזמן הקרבת העומר הוי ניחא להו, וע"כ הביאור דכיון דהויא מנחת ציבור קריבה היא בבמה גדולה [ע' מש"כ בזה להלן בסימן י"א], ואי נימא כדברי המקד"ד דלתודה שבאה לקדש העיר יש דין תודת ציבור כיון דבאה מחמת חובת הציבור לקדש, א"כ ה"ה המנחה המקדשת את העזרה חשיבא מנחת ציבור, ואמאי הוקשה לתוס' היאך קריבה בבמה דאין מנחה בבמה, והרי מנחת ציבור קריבה בבמה כמו שכ' בעצמם לענין מנחת העומר, וע"כ מוכח מתוס' דלמנחה שמקדשין בה את העזרה אין דין של מנחת ציבור, ולכאור' ה"ה התודה.

ונמצא לפי"ז, דפליגי הבבלי והירושלמי בנדון זה אי תודה הבאה לקדש את העיר היא קרבן יחיד או קרבן ציבור³⁵, וצ"ב במה נחלקו, ובעיקר צ"ב סברת הבבלי דהויא קרבן יחיד, והרי כיון דקידוש העיר הוי חובת הציבור אמאי לא היא קרבן ציבור, וצ"ע.

צג. וכן יש לפרש בשיטת רש"י במנחות הנ"ל, אך לפי"ז דברי הגמ' בפסחים הנ"ל צ"ע.

צד. ועמדו בזה בנועם ירושלמי (שם), ובזבחי אפרים זבחים כ"ד.

צה. ע"ש בתוס' שהוסיפו דתודה ושלמים לא אתו בנדבת ציבור, וע"ע בגמ' זבחים פ"ט ע"ב דמוכח כנ"ל דאין תודה בציבור.

צו. ונפק"מ בזה, אי בעינן שהקרבן יבוא משל ציבור או דבא משל היחיד, ויעוין ברמב"ם (פ"ו בית הבחירה הל' י"ב) שכ' וכיצד מוסיפין על העיר, עושין ביי"ד שתי תודות וכו', ויש להסתפק אי כונתו דבאה משל ביי"ד והויא קרבן השותפין דאינו קרבן ציבור, או דבאה משל ציבור וביי"ד הם שלוחי ישראל להיות מביאי הקרבן, [וע' בשירי קרבן על הירוש' (סנה' פ"א ה"ג) שדייק מדברי הרמב"ם דבאה משל ציבור, ולכאור' אינו מוכרח].

והנר' בביאור הדבר, דהנה יש לחקור בהאי מנחה ותודה דבעינן לקידוש העיר ועזרה, האם בעינן ליחד קרבן מיוחד עבור הקידוש, או דמהני לכך כל קרבן מנחה ותודה דעלמא, ולא בעינן להקריב קרבן במסוים עבור הקידוש. ונר' דמוכח להדיא בסוגיא בשבועות דלא בעינן קרבן המיוחד לקידוש, דבגמ' בדף ט"ו ע"ב הקשו דניקדיש לעזרה בשתי הלחם בעצרת, ומבואר להדיא דלא בעינן קרבן מיוחד לקידוש ומהני לכך קרבן שתי הלחם, וכן מתבאר מדברי התוס' הנ"ל דמוכח מדבריהם דיכולים לקדש את העזרה ע"י מנחת העומר.

ונר' דלכן סברו תוס' דמהניא אפילו מנחת היחיד לקידוש העזרה, דאי היה דין להקריב קרבן מיוחד עבור הקידוש, הרי כיון דעצם הקידוש הוי חובת הציבור היה קרבן זה מחובת הציבור והיה לו דין קרבן ציבור, אך כיון דלא בעינן קרבן המיוחד לכך סברי תוס' דיכולין לקיים דין זה אף ע"י קרבן היחיד, דעיקר הדין הוא לחנך את העזרה ע"י הקרבת קרבן^{צז}, וע"י כל קרבן שקרב שם מתחנך המקום לקדושתו, ולכן לא בעינן קרבן מסוים עבור הקידוש. וה"ה י"ל לענין התודה דמהני לכך כל קרבן תודה, דכל שקרב שם קרבן תודה ומהלכין בו סביבות העיר חל דין קידוש העיר לכל דיניו, ואף קרבן תודה דיחיד מהני לכך^{צח}.

ונר' דאף לדעת הירוש' לא בעינן קרבן מיוחד לקידוש, כמבואר שם בירוש' דהקשו דנקדש בשתי הלחם ובלחם הפנים ע"ש, והא דלפי הירושלמי לא מהניא תודת יחיד, ביאר בשירי קרבן שם דס"ל לירוש' דבעינן קרבן ציבור עבור הקידוש, דהיינו דאף לירוש' הקידוש חל ע"י שמתחנך בהקרבת קרבן ומהני לכך כל קרבן דעלמא, אך ס"ל לירוש' דאיכא דין נוסף דהקידוש יעשה ע"י קרבן ציבור^{צט}, ולכן ע"כ דהתודה המקדשת את העיר צריכה

להיות משל ציבור שיהא ליה דין קרבן ציבור, ותהני לקדש את העיר.

והנה יעוין בהגה' הגרא"מ הורביץ זצ"ל על התוס' שכתב, וז"ל איני יודע מאי קושיא, דהא בחובת ציבור כולי עלמא מודו דקריבה כבמנחת העומר, והכא נמי חובת ציבור היא, והקריבו המנחה ע"ש יחיד כיון דלא אפשר, דמנחה בציבור ליכא, עכ"ל.

והנה הגרא"מ כתב לחדש דכיון דהקידוש הוי חובת הציבור, הרי דיש למנחה זו דין הקרבה כדין מנחת ציבור שקריבה בבמה גדולה^ק, ולכן העיר על דברי התוס' דמה הוקשה להם למ"ד דאין מנחה בבמה היאך קריבה מנחה זו, הרי כיון דהויא חובת ציבור אית לה דין מנחת ציבור דקריבה בבמה גדולה, אך בהמשך דבריו כתב הוא עצמו דהקריבו המנחה על שם היחיד, דהיינו דאינה באה משל ציבור אלא משל היחיד, ולכא' הויא קרבן יחיד, וא"כ צ"ב אמאי אית לה דין מנחת ציבור אי קריבה היא משל היחיד, וצ"ע.

ובביאור דבריו נראה, דזה פשוט דלא שייך לומר דאיכא עוד חפצא של מנחת ציבור שלא נתפרשה בתורה, דמצינו רק ג' מנחות של ציבור, מנחת העומר שתי הלחם ולחם הפנים^{קא}, ולא מצינו דאיכא חפצא של מנחת ציבור לקידוש העזרה. וע"כ גדר הדבר הוא, כדנכתבאר לעיל דקידוש העיר אינו צריך קרבן המיוחד לכך ולכן ליכא חפצא של קרבן ציבור לקידוש העיר, וה"ה דליכא למימר דיתנדבו הציבור קרבן זה, דאין יכולין הציבור לנדב מנחת ציבור עבור הקידוש, דאין ציבור מנדבין מנחה (כמבואר בתו"כ ויקרא פרק ט"ז, ה'). ולהכי פשוט הוא דמנחה זו צריכה לבא משל היחיד, ודין הקרבן הוא כקרבן יחיד.

וחידוש הגרא"מ דאע"ג דקרבן יחיד הוא, מ"מ היה קרב

צז. כמו שמדויק מסוף דבריהם שם.

צח. ושפיר קרב בבמה היכא דנדב תודה, ולמבואר לעיל דאף תודת ד' הצריכין להודות לית לה שם קרבן חובה וקריבה בבמה, אפשר לקדש את העיר ע"י הקרבת תודה של ד' הצריכין להודות בבמה.

צט. וצ"ב טעם הדבר.

ק. כמו שכתבו התוס' עצמם דמנחת העומר קריבה בבמה גדולה, וכדהוכחנו לעיל.

קא. כמבואר ברמב"ם פ"ב ממעשה הקרבנות ה"ג.

בבמה גדולה אפילו למ"ד דאין מנחה בבמה כדין מנחת ציבור, וטעמא דמילתא דכיון דקרבן זה קרב עבור חובת הציבור, דחובת הציבור היא לקדש את העזרה, לכן יש למנחה זו המעלה שיש למנחת ציבור ליקרב בבמה גדולה [אפילו למ"ד דאין מנחה בבמה], דהא דאין מנחת יחיד קריבה בבמה הני מילי היכא דקריבה היא עבור היחיד, אך אי קריבה היא עבור הציבור דין הוא דתקרב בבמה גדולה. ונמצא לפי דבריו דין חדש, דאית לן קרבן שהוא בחפצא קרבן יחיד, ודינו כקרבן ציבור כיון דקרב לחובת הציבור.

ולפי"ז יש מקום לומר, דאע"ג דהתוס' לא סבירא ליה לחידושו של הגרא"מ דאית ליה למנחה זו דין של מנחת ציבור ליקרב בבמה גדולה, מכל מקום גם לדבריהם למ"ד דיש מנחה בבמה אין היא קריבה בבמה קטנה, דכיון דהיא קריבה עבור חובת הציבור [כנ"ל בדברי הגרא"מ], דין הוא שלא תקרב בבמה קטנה, משום דציבור לא מקרבי בבמה קטנה^{קב}, אלא דסברי תוס' דלא סגי בזה דהקרבן קרב לחובת הציבור ליתן ליה דין כמו מנחת ציבור ליקרב בבמה גדולה למ"ד דאין מנחה בבמה, דלקבל את המעלה של מנחת ציבור שקריבה בבמה גדולה אף למ"ד דאין מנחה בבמה, בעינן שתהא בחפצא קרבן ציבור ולא מהני לזה מה דקריבה עבור חובת הציבור, אבל שיהא בקרבן הדין של ציבור בקטנה לא מקרבי, לא בעינן שיהא בחפצא קרבן ציבור וסגי בהא דקריבה עבור חובת הציבור כנ"ל.

ומעתה יש לומר, דליכא פלוגתא כלל בין הבבלי והירוש' הנ"ל, דלכו"ע גדר הקרבן הוא כדלעיל דהוי קרבן יחיד שקרב עבור חובת הציבור, וכמו שביארנו דזה משום דליכא דין להקריב קרבן מסוים עבור הקידוש, ולהכי לכו"ע אין הקרבן קרב בבמה קטנה דציבור לא מקרבי בבמה קטנה, ולהכי נקט הירושלמי דהתורה היתה

קריבה דוקא בנוב וגבעון [ולא בבמה קטנה שבירושלים], וגם לדעת הירושלמי תודה בציבור ליכא כמבואר בבבלי^{קג}.

ולפי"ז אף ליכא סתירה מדברי הירושלמי לדברי התוס', דהא דלתוס' מנחת קידוש העיר אין קריבה בבמה גדולה ומנחת העומר קריבה, אינו משום דסבירא להו דקריבה בבמה קטנה, דאף למ"ד דמנחה קריבה בבמה אין מנחת קידוש העיר קריבה בבמה קטנה כיון דאיתא לחובת הציבור כנ"ל בדברי הירוש' דקריבה התודה דוקא בנו"ג, אך סברו תוס' דאין למנחה את המעלה של מנחת ציבור, דלקבל את המעלה של מנחת ציבור שקריבה אף למ"ד דאין מנחה בבמה, בעינן שתהא בחפצא קרבן ציבור ולא מהני לזה מה דקריבה עבור חובת הציבור, וזה שהקשו היאך היתה קריבה למ"ד אין מנחה בבמה, [והגרא"מ חידש דאית לה אף את המעלה של מנחת ציבור, דאף דין זה אינו תלוי בחפצא של הקרבן אלא עבור מי קרב].

ד. בדין תודת קידוש העיר למ"ד דרך חובות שקבוע להן זמן קריבין

והנה בירוש' הנ"ל מבואר דבימי שלמה הוצרכו להביא ב' תודות מנוב וגבעון בכדי לקדש את ירושלים, ולכאור' היינו משום דבימי שלמה קידוש ירושלים היה קודם קידוש העזרה, דאי קידשו העזרה תחילה א"כ היה לה דין מקדש, ושפיר יכלו להקריב התודה בירושלים^{קד}.

והנה ר"ש (בדף קי"ח) ס"ל דאף הציבור לא הקריבו בבמה גדולה בזמן היתר במות אלא חובות הקבוע להן זמן, ומעתה יש להעיר דלדעת ר"ש לא יכלו להקריב בנו"ג תודת קידוש העיר, דהוי קרבן חובה [על הציבור] שאין קבוע לו זמן^{קה}.

ונר' דלפי מה שנתבאר לעיל דלא בעינן להביא קרבן מסוים עבור קידוש העיר, הרי דמהניא אף תודה הבאה בנדבת היחיד לקדש את העיר, א"כ ניחא דקרבן

קב. וע' לקמיה סימן י"ד מש"כ לישב לפי"ז.

קג. ואף המנחה הקריבו משל היחיד, ודלא כשירי קרבן הנ"ל, וכ"כ המקד"ד דכונת הירוש' מנחת מאפה למנחת יחיד.

קד. וכבר עמד בזה במקד"ד (סי' א' אות ב').

קה. וע' במקד"ד (סי' כ"ט אות ד') שעמד בזה.

זה יקרב בבמה גדולה אע"ג דאין קבוע לו זמן אפילו לר"ש, דכל מה דבעי ר"ש שיהא הקרבן קבוע לו זמן הוי רק בקרבן חובה, אבל קרבן נדבה קרב לר"ש בבמה גדולה אף אין קבוע לו זמן, וא"כ הכא דהקרבן הוא בחפצא קרבן נדבה, שפיר מקריבין אותו בבמה גדולה אע"ג דבא לפטור חובת הציבור.

אמנם לכאור' יש להעיר דאי הא דחובות לא קרבו בבמה גדולה הוא דין בגברא, שאין הגברא יכול לצאת ידי חובותיו ע"י במה, נמצא דכיון דקרבן זה אתא לפטור את חובתם של הציבור, דין חובה עליו לענין הקרבה בבמה, וגם על זה שייך מה דאמר ר"ש דרק חובות הקבוע להן זמן קריבים.

אך נר' דזה אינו, דנתבאר לעיל בסימן א', דהא דלר"ש לא קרב בבמה גדולה קרבן שאין קבוע לו זמן, אינו דין בגברא אלא דין בבמה שאינו מקום להקרבת קרבן שאין קבוע לו זמן [ולכן אין בזה חילוק בין יחיד לציבור], ע"ש היטב, וא"כ ודאי דכלפי חסרון של אין קבוע לו זמן דנים על החפצא של הקרבן, וכיון דבחפצא הוי קרבן נדבה שפיר קרב הוא בבמה גדולה, וכדלעיל.

ה. שיטת השטמ"ק בערכין בגדר תודת קידוש העיר

ערכין י"א ע"ב, בעי רב אבין עולת נדבת ציבור טעונה שירה או אינה טעונה שירה, [דהיינו דהא פשיטא דקרבן חובה דציבור טעון שירה בשעת הקרבתו ומיבעי אי אף נדבה דציבור אית ביה שירה], ובשיטה מקובצת שם (אות ו') כתב בזה"ל, תימא אי אינה טעונה שירה איך מצינו שיר בתורה דאין תודה באה חובה, וי"ל דמשכחת לה בתורה הבאה כשמוסיפין על העיר והעזרה, הר"י ז"ל בתוס', עכ"ל.

והנה יש להעיר בקושית השטמ"ק, דמבואר דאי איכא דין שירה בנדבת ציבור ניחא ליה דמצינו שיר בתורה, והרי אע"ג דיכול לנדב תודה לכאור' היינו דוקא

בתורת קרבן יחיד, דהיחיד יכול להקריב תודה בנדבה, אך לא מצינו שהציבור יכולין לנדב קרבן תודה^ק, ואמאי ניחא ליה לשטמ"ק לפי הצד בגמ' דאיכא דין שירה בנדבת ציבור והרי אין ציבור מנדבין תודה, וצ"ע.

ונר' לישב דברי השטמ"ק לפי מה שכתב הרבינו גרשום שם לחדש דיכולין ציבור לנדב עולה כהודאה על נס שאירע לציבור, ולפי"ז י"ל דקושית השטמ"ק דקים ליה דאומרינן במקדש שיר של מזמור לתודה (ע' רש"י תהלים ק' מזמור לתודה, להודיה לאומרו על זבחי תודה), ולכן הוקשה לו דאי אין חובת שירה על הקרבת נדבת ציבור א"כ לא משכחת לה כלל דמשוררין מזמור לתודה במקדש, דעל הקרבת תודת יחיד אין כלל דין שירה, דרק על קרבן ציבור איכא חובת שירה, ואין קרבן תודה בא לחובת ציבור, אך אי נימא דאיכא דין שירה על נדבת ציבור, ניחא ליה לשטמ"ק דמשכחת לה שיר דמזמור לתודה, כאשר אירע נס לציבור ומביאין עולה על הנס, דאיכא דין שירה בשעת הקרבת העולה מזמור לתודה.

והנה כפשוטו כתב השטמ"ק בתירוצו לחדש דהתודה שמקדשין בה את העיר הויא חובת ציבור, ולכן כתב דאף אי ליכא שירה בנדבת ציבור משכחת לה שירה על קרבן תודה של קידוש העיר, דהויא קרבן חובה. וא"כ לדברי השטמ"ק משכחת לה תודת ציבור^ק, וצ"ע מהגמ' בזבחים הנ"ל דלא מצינו תודה בציבור.

והנה מבואר לכאור' בשטמ"ק דהדין שירה בזמן שהביאו התודה של קידוש העיר הוי מדין שירה על הקרבן, ולכן כתב לתרץ דמשכחת לה דין שירה על הקרבן בתודה הבאה כשמוסיפין על העיר דכיון דהויא חובת ציבור אית ביה דין שירה, והקשו האחרונים דמסקנת הסוגיא שם בערכין דאיכא דין שירה דוקא בקרבן שהוא קדשי קדשים וקבוע לו זמן, ועוד דשיר זה לא היה אצל המזבח על הדוכן כשאר שיר של קרבן אלא על כל פינה ואבן שבירושלים כמבואר בסוגיא בשבועות שם^ק, וצ"ע.

קו. ע' בתו"כ (שם) דאין תודה באה בנדבת ציבור.

קז. וכן הבין בדבריו המקד"ד (שם).

קח. ועוד דאין שירה בלילה, והיאך הקשו בשבועות שם דליקדשו בלילה.

ויעוין בתוס' פסחים ס"ד שהקשו היאך היה דין שירה בקידוש העיר, והרי קי"ל דאין שירה אלא על היין, ותיצו תוס' דדוקא בשעת הקרבת קרבן אין שירה אלא על היין. ומבואר מדבריהם דהדין שירה בשעת קידוש העיר אינו משום לתא דשירה על הקרבן, אלא דין בפנ"ע של שירה בשעת קידוש ואינו מחמת לתא דהקרבן כלל.

ונר' דאף השטמ"ק ס"ל דהדין שירה בשעת קידוש העיר והעזרות אינו מדין שירה על הקרבן, וביאור דבריו קט

בתירוצו נראה דמזמור לתודה נאמר בשיר שמקדשין את העיר, ואע"ג דתודה של קידוש העיר אין לה דין קרבן ציבור [כדנתבאר בדעת הבבלין], שפיר אומרין עליו מזמור לתודה בתורת שירה, כיון דלא נאמר בו דין שירה משום לתא דהקרבן, אלא הוי דין בסדר קידוש העיר ששרין על כל פינה ופינה בשעת קידוש, ולשירה זו אין את כל התנאין המבוארים בסוגיא בערכין דבעינן שיהא קרבן ציבור שהוא קדשי קדשים וקבוע לו זמן, דאינו כלל מחובת הקרבן, אלא דין שירה בפנ"ע הנאמר בשעת קידוש העיר.

סימן י"א

מנחה בבמה

מתני' דף קי"ג, מה בין במת יחיד לבמת ציבור, סמיכה ושחיטת צפון ומתן סביב ותנופה והגשה (דמנחות, רש"י), ר' יהודה אומר אין מנחה בבמה. ומבואר דפליגי ת"ק ור' יהודה אי מנחה קריבה בבמה.

א. מנין דאין מנחה בבמה

בגמ' בדף קי"ט ע"ב מבואר דדרשין דאין מנחה בבמה מדכתיב "זבחים" ולא מנחות, וע' ברש"י שם (ד"ה זבחים) ובדף קי"ז ע"ב (ד"ה אין) דכונת הגמ' ל"זבחים" דכתיב בפרשת אחרי מות (י"ז, ה) "למען אשר יביאו בני ישראל את זבחייהם אשר הם זבחים על פני השדה והביאם לה' וגו' וזבחו זבחי שלמים", דבגמ' ק"ו ע"ב מוקי בזבחים שהוקדשו בשעת היתר והקריבום בשעת

איסור, וכתיב "אותם" למיעוטא אלמא דזבחים נהגי ביה בשעת היתר במות ולא מנחות (וכ"כ תוס' בדף קי"ז ע"ב ע"ש) ק'.

אמנם רש"י בדף ס"ט ע"א (ד"ה זבחים) ביאר דהכונה ל"זבחים" דכתיב גבי במת סיני "ויזבחו זבחים שלמים" בסיני ק"א, וע' במצפה איתן שם שהאריך לבאר דברי רש"י ק"ב, וע' בחשק שלמה בדף קי"ט ע"ב שכתב דלשון הגמ' בדף קי"ט משמע טפי כרש"י בדף ס"ט דילפינן מקרא דבמת סיני, ע"ש.

קט. יסוד הדברים כ' בשו"ת אמרי יושר (להגר"מ אריק זצ"ל) ח"ב סי' ק"ב.

קי. וכן מבואר בילקוט (אחרי רמז תקפ"ב), "לדברי האומר אין מנחה בבמה וכו' מ"ט וזבחו זבחי שלמים, זבחים ולא מנחות".

קיא. וברש"י שם כתב דהוא ט"ס.

קיב. ותו"ד דרש"י הוצרך ללמוד מקרא דבמת סיני, כיון דמקרא דאחרי מות איכא מקור רק לענין במה קטנה, אבל בבמת ציבור לא שמענו מהתם למעט, ומהסוגיא בדף ס"ט מבואר דאין מנחה בבמה אפילו בגדולה, דאמרו דקמיצת זר תרד כיון דלית ליה הכשר בבמה, ואי בבמה גדולה איכא מנחה, הרי דיש לזר הכשר בבמת סיני דהיתה במה גדולה והוכשר זר [דעדיין לא נצטוו על הכהונה], לכן הביא מבמת סיני דאפילו במה גדולה לית בה מנחה, ע"ש. והנה כל דבריו הם לפי מה דפירש דלבמת סיני היה דין במה גדולה, אך ע' בפרק ד' שהבאנו מהרבה אחרונים דלא היה לבמת סיני דין במה גדולה.

ובתו"כ (צו ריש פרשה ב') דרשו מדרשא אחרת, תורת המנחה לבית עולמים, זאת אינה נוהגת בבמה.

ב. מנחה בבמה גדולה

תוס' (ק"ז ע"ב ד"ה ורבנן, ק"ט ע"ב ד"ה אין) כתבו דלמ"ד דאין מנחה קריבה בבמה, אין מנחה קריבה כלל בין בבמה קטנה בין בבמה גדולה, וראייתם מהא דאמרו רבנן בדף ק"ז ע"א, כאן וכאן [במת ציבור ובמת יחיד] לא קרבו ליחיד אלא עולה ושלמים בלבד, הרי דלא קרבו לרבנן בתראי מנחות אפילו בגדולה, ואמרו בגמ' ק"ח דמה איכא בין רבנן בתראי לרבנן קמאי נסכים ותו לא, הרי דתרוייהו סברי דלא קרבו מנחות בבמה גדולה. והוסיפו תוס' דלא מסתבר למימר דנהי דלרבנן כאן וכאן לא קרבו, לרבי יהודה קרבו בבמה גדולה, דמהיכי תיתי הך דרשא למר ולמר, ע"ש. הרי דדעת תוס' דכל דסבר דאין מנחה בבמה, אפילו בבמה גדולה לא קרב.

והקר"א (ק"ז ד"ה ר"י) העיר על דברי התוס' דלכאור' מסתבר לומר בדעת רבי יהודה דמנחה קריבה בבמה גדולה, דהרי רש"י הביא הדרשא דאין מנחה בבמה מהתו"כ דממעט התם אף חטאת ואשם, דבקרא כתיב שלמים, ובענין נידב דומיא דשלמים, ומהתם נתמעטו אף מנחות, וא"כ לר' יהודה דחובות יחיד קרבי בבמה גדולה כל הדרשא קאי ע"כ רק לענין במה קטנה ולא לענין במה גדולה, ואיכא מקור דאין מנחה בבמה רק בבמה קטנה ק"י. והוסיף הקר"א דהכי משמע בסוטה ט"ו ע"ב בהא דאמר איסי בן יהודה דמשקין את הסוטה, יעוי"ש.

ומצאתי לאחד מן הראשונים שכ' להדיא דמנחה קריבה

בבמה גדולה, דבתו"כ (צו ריש פרשה ב' הנ"ל) איתא "תורת המנחה" לבית עולמים, "זאת" אינה נוהגת בבמה. ובפי' מכת"י לאחד מבעלי התוספות (נדפס בתו"כ מהדורת פריעדמאן) כ' "תורת המנחה לבית עולמים, ובכל במות ציבור בנוב ובגבעון ולא מיעט אלא במת יחיד", הרי דכתב להדיא דמנחה קריבה בבמה גדולה דנו"ג ורק בבמת יחיד אין קריבה מנחה, ומבואר דהא מיהא לדעת ר' יהודה מנחה קריבה בבמה גדולה ק"י [ובפרט דסתם ספרא ר' יהודה], כמו שנקטו האחרונים הנ"ל קטו.

והנה בדעת רש"י אין הכרע אי מנחה קריבה בבמה גדולה [למ"ד דאין מנחה בבמה], דבדף ק"ז (ד"ה לא קרבי) ביאר דברי רבנן דלא קרבו ליחיד אלא עולה ושלמים בלבד, "לאפוקי מנחות ונזירות דלא קרבי בבמה קטנה", ומשמע קצת דבבמה גדולה קרבי מנחות, ושם בד"ה וכאן וכאן, מבואר להדיא בדבריו דלא קרבה מנחה בבמה גדולה, דכ' דבין בבמת צבור בין בבמת יחיד לא קרבו ליחיד אלא עולה ושלמים קטו.

ג. גדר הדין דאין מנחה קריבה בבמה

הנה יש לעיין מהו גדר הדין דאין מנחה קריבה בבמה. וכפשוטו הוי דין בבמה, דלא הוי מזבח עבור מנחות, דילפינן מדרשא דזבחים ולא מנחות, דבמה הויא מזבח להקרב זבחים ולא לסוג ההקרבה של מנחות, דהקרבה זו לא נתחדשה בבמה.

אמנם ע' לקמן אות ד' דנתבאר דאפילו למ"ד דאין מנחה בבמה, ואין מנחת יחיד קריבה אפילו בבמה גדולה [כמו שכתבו תוס'], מנחת ציבור קריבה בבמה גדולה. ומהא דמצינו חילוק בין מנחת היחיד למנחת

ק"י. והקר"א הוסיף דכן משמע מלישנא דמתני' ע"ש, וע"ע במל"מ (פ"א מהל' ק"פ ה"ג) ובטהרת הקדש (ק"ז ע"ב) שהאריכו להוכיח בדעת רבי יהודה דמנחה קריבה בבמה גדולה.

קיד. וע' לקמן אות ז' שהוכחנו כן משיטת הריטב"א.

קטו. וע' בקרבן אהרן והמלבי"ם שם שביארו דרשת התו"כ, דמדכתיב בהמשך הפס' "הקרב אותה לפני ה'", מיעט במה, דכל דכתיב לפני ה' ממעט במה, כמו דדרשו צפונה לפני ה' ואין צפון בבמה ע"ש. הרי דלדבריהם ע"כ המיעוט רק בבמה קטנה, דבמה גדולה מיקרי לפני ה' ואית בה דין צפון, [אך יעוין בפירוש רבינו הלל ובזית רענן דמבואר דהמיעוט מ"זאת", דזאת מיעוטא הוא].

קטז. וע' בטהרת הקדש שישב דברי רש"י בד"ה לא קרבי דלא יסתרו לזה, וע"ע בלשון רש"י בד"ה כל שהצבור דמשמע דלא קרבי לרבנן בבמה גדולה, אך ע' בגירסת הג"ר בצלאל רנשבורג (בס' בנין שלמה) ולדבריו ליכא הוכחה מדברי רש"י ע"ש, וע"ע ברש"י בדף ק"א ע"ב ד"ה לא בבמה.

הציבור, היה מקום לדון דאינו דין בבמה אלא דין בגברא נוכחו דנתבאר משמיה דהגרי"ז לעיל סימן א' לענין חובות יחיד, דאין הגברא היחיד מקריב מנחות בזמן היתר במות אבל ציבור מקריבין מנחות.

אך נר' יותר דכיון דמנחה הוי סוג קרבן אחר מזבחים, המיעוט הוא על החפצא של הקרבן דאינו קרב בבמה, והוי דין בבמה ולא דין בגברא, והא דמנחת ציבור קריבה ע"כ צ"ל דמנחת ציבור הויא חפצא אחר של קרבן ולא דמי למנחת יחיד, דחפצא של מנחת יחיד נתמעט ולא חפצא דמנחת ציבור, אך אינו דין על הגברא כלל.

ולעיל בסימן א' כתבנו לענין הדין דחובות יחיד לא קרבו בבמה גדולה [לדעת רבנן], דמסתבר דזה הוי דין בגברא כיון דחזינן דחובות ציבור קרבו בבמה, ולא מסתבר לחלק בחפצא של הקרבן בין קרבן יחיד לקרבן ציבור, אמנם לפי המבואר הכא, דמוכח דכלפי הדין דאין מנחה בבמה, חלוקה מנחת יחיד ממנחת ציבור בחפצא של הקרבן, הרי דחזינן דכלפי מנחה איכא חילוק בין קרבן יחיד לקרבן ציבור בעיקר החפצא של הקרבן, ואפשר דאף כלפי חובות י"ל דאיכא חילוק בחפצא בין קרבן יחיד לקרבן ציבור, ואף אי נימא דהא דחובות יחיד לא קרבי בבמה הוי דין בבמה, אכתי איכא חילוק בין חובת יחיד לחובת ציבור, דמזבח דבמה אינו מקום הקרבה עבור חפצא דקרבן חובה דיחיד, אבל עבור קרבן חובה דציבור דהוא חפצא אחר של קרבן, שפיר הוי מזבח דבמה גדולה מקום להקרבתו, וצ"ע.

ד. מנחת ציבור בבמה

בחי' מרן רי"ז הלוי עה"ת (פ' אמור) כ' להוכיח דאף

למ"ד דאין מנחה קריבה בבמה [ואפילו בבמה גדולה] היינו דוקא מנחת יחיד אבל מנחת ציבור קריבה, והביא דהוא קרא מפורש בשמואל (א', כ"א) דהיה לחם הפנים קרב בנוב, וכן מבואר בר"ה י"ג דלמדו מקרא דיהושע ה' "ויאכלו מעבור הארץ ממחרת הפסח", ממחרת הפסח אכול מעיקרא לא אכול דאקריבו עומר והדר אכול, הרי דהקריבו מנחת העומר בגלגל, והוסיף דכן מפורש בתוס' (ק"י ע"ב ד"ה ורבנן), דתוס' כתבו "ורבנן אין מנחה בבמה ליחיד בין בבמה גדולה בין בבמה קטנה", הרי דכל ההלכה דאין מנחה בבמה מיירי במנחת יחיד ק"י, אבל מנחת ציבור קריבה בבמה ק"י.

וכן מבואר לכאור' מדברי התוס' בשבועות (ט"ו ע"א ד"ה אין) דשם בגמ' מבואר דאין העזרה מתקדשת אלא בשירי מנחה, והקשו תוס' היאך קדשה בימי שלמה ויהושע למ"ד דאין מנחה בבמה, והוסיפו תוס' "וכי תימא דקדשה במנחת העומר והא בסוכות היה הקידוש בימי שלמה וכו'", ומבואר להדיא בתוס' דאע"ג דאין מנחה בבמה מנחת העומר קריבה בבמה, ולכאור' היינו כנ"ל מחמת דהויא מנחת ציבור ומנחת ציבור קריבה בבמה לכו"ע.

ה. מנחה הבאה עם הזבח

ק"י ח ע"א, אמר רב פפא קרבו נסכים במדבר איכא בינייהו, ופרש"י דרבנן בתראי [בברייתא בך ק"י] סברי דקרבו נסכים במדבר, וקרא ד"כ תבאור אתא להטעין נסכים לבמה קטנה, ע"ש. והקשו האחרונים דהרי רבנן סברי דאין מנחה בבמה דבבמה קרבי דוקא "זבחים" ולא מנחות ועופות והיאך קרבי נסכים דלא

ק"י. וכ"כ להוכיח בעו"ש (שם) ובטל תורה זבחים ק"י ט ע"ב.

ק"י. אמנם ע"ש שהביא דמדברי הר"ש על התו"כ (ס"פ אמור) נר' דאין מנחת ציבור קריבה בבמה, דבתו"כ שם דרשו לענין לחם הפנים "חק עולם לבית עולמים", וכ' הר"ש דאתי למעוטי במה דאין מנחה בבמה, והנה לחם הפנים הוא מנחת ציבור ואפ"ה כתב הר"ש דאין קריבה בבמה גדולה מחמת דאין מנחה בבמה, [דאי בבמה קטנה בלאו הכי אין קריבה דאין קרבן ציבור קרב בבמה קטנה], וצ"ע [נע' לקמן אות ח' מה שכתבנו לישב דבריו], וע"ע בשיטה לג"ל קידושין ל"ח ע"א דס"ל דלמ"ד דאין מנחה בבמה אין מנחת העומר קריבה בבמה.

היו זבחים קיט, ותרצו קכ דהא דאין מנחה בבמה היינו מנחה הבאה בפני עצמה אבל מנחות ונסכים שבאים עם הזבח קריבין בבמה.

והנה יש להסתפק בדין זה דמנחות הבאות עם הזבח קריבין בבמה, אי היינו דוקא מנחות ונסכים שהם חובת הזבח, הבאין בגלל הזבח, או דילמא אף מנחות הבאין עם הזבח שאינן מחובת הזבח [כמו מנחת העומר ושתי הלחם] קריבין בבמה, דכל שהמנחה אינה קריבה לבדה אלא קריבה עם הזבח, אית לה הקרבת במה.

וכפשוטו יסוד זה הוא דוקא היכא דהמנחות הן חובת הזבח, דכיון דהם מחובת הזבח הרי דאית להו הקרבה מלתא דהזבח, דכיון דהזבח אית ליה דין הקרבה בבמה הוא מחייב הקרבת המנחה עמו, אך היכא דאינם מחובת הזבח אין הזבח מחייב הקרבת המנחה, ולמנחה בעצמותה אין תורת הקרבה בבמה קכא.

ו. מנחת העומר לר' שמעון

הנה בסוגיא בדף קי"ח מבואר [לפי גיר' רש"י ותוס'] דלר' שמעון לא קרב בבמה גדולה קרבן דליכא כיוצא ביה בנדבה [ביחיד], ולהכי לא קרבה מנחת חביתין בבמה גדולה כיון דליכא כותה ביחיד דאין מנחה בבמה, ומבואר דלר"ש לא קרבה מנחת ציבור בבמה כיון דליכא

כיוצ"ב ביחיד, ולכאור' צ"ע דבגמ' ר"ה י"ג מבואר דמנחת העומר קרבה בגלגל.

והנה באמת אינו מפורש בפס' שהקריבו העומר, אלא דהגמ' הוכיחה מהא דאכלו ממחרת הפסח מעבור הארץ, דע"כ דהקריבו העומר, ותוס' שם (ד"ה מהיכן) העירו דלמ"ד במנחות ס"ח דאף בזמן שבהמ"ק קיים האיר המזרח מתיר, א"כ אין ראיה דהקריבו העומר ד"ל דהותר העומר מחמת שהאיר המזרח, והוסיף בהג' הרד"ל (בדף קי"ח) דלדעת ר"ש דמנחת העומר לא קריבה בבמה גדולה, י"ל דלעולם חשיב כמו זמן שאין בהמ"ק דלכו"ע האיר מזרח מתיר קכ, ומעתה לדעת ר"ש ליכא ראיה מהפס' דהקריבו עומר בזמן גלגל, וי"ל דבאמת לדעת ר"ש לא הקריבו את העומר וניתר החדש ע"י שהאיר המזרח, [והגמ' בר"ה לא אולא בדעת ר"ש].

אמנם בגמ' קידושין דף ל"ח תניא ר' שמעון בן יוחי אומר וכו', ומה חדש שאין איסורו איסור עולם וכו' ויש היתר לאיסורו, וכתבו תוס' (ד"ה שאין) דמבואר ברש"י שם דאתיא כר' יהודה דכל ט"ז אסור כי ליכא עומר, ע"ש. וא"כ יהא מוכח דר' שמעון קכג סובר כר' יהודה דאפילו בזמן דליכא בית המקדש יום הנף אסור, ומוכרח לפרש דהא דאכלו ממחרת הפסח הוי כיון דהקריבו העומר קכד, וצ"ב כנ"ל היאך

ק"ט. והחזו"א העיר עוד מהא דמבואר בגמ' קי"ז ע"ב דלחמי תודה ורקיני נזיר קרבי בבמה, [ונר' דאף דמבואר בתוס' מנחות נ"ב ע"ב (ד"ה כל) דלחמי תודה אינה מנחה, אכתי לא מיקרי זבח, ולא עדיפי מעופות].

קכ. קר"א בדף קי"ח, אור"ש (פ"א מהל' ק"פ ה"ג ד"ה ודע) חזו"א (קמא סי' מ"א ס"ק ט"ו) ועולת שלמה שם ובדף קי"ט ע"ב.

קכא. וע' באמבוהא דספרי (בהעלותך פ"י פס' ח' אות ט"ז) ובס' תוה"ק שכ' לחדש דאף מנחת העומר ושתי הלחם קריבין בבמה משום דבאין עם הזבח [אף אי נימא דמנחת צבור אין קריבה בבמה גדולה].

קכב. וע' בטו"א בר"ה י"ג (באבני שהם) דמבואר דאינו תלוי בהא דאין מקדש, אלא בכך שאין אפשרות הקרבה.

קכג. ע' רש"י שבועות ב' ע"ב (ד"ה משמו) דסתם ר"ש הוא ר"ש בן יוחאי, וכ"ה ברשב"ם ב"ב ק"ב ע"א (ד"ה משום).

קכד. ובחי' הרד"ל הנ"ל העיר כן לדעת ר' יהודה, אך לדעת ר' יהודה יש לומר דשפיר קרבה מנחת העומר דמנחת צבור קריבה בבמה גדולה כמו שהוכיח הגרי"ז, אמנם הנה איתא בתו"כ (אמור פרשת י, י"א) גבי מנחת העומר לחקת עולם לבית עולמים, ופירש הר"ש משאנץ דאתי למעט דאפילו למ"ד דמנחה קריבה בבמה מנחת העומר אין קריבה בבמה, וכפשוטו כונתו בבמה גדולה דהרי קרבן צבור אינו קרב בבמה קטנה. והרי סתם ספרא ר' יהודה, דס"ל דבלא עומר יום הנף כולו אסור, וצ"ב היאך אכלו מעבור הארץ ממחרת הפסח והרי לדעת הר"ש משאנץ אין עומר קרב בבמה וצ"ע, וע' מש"כ בזה בפ"ו אות ד'.

לדעת ר' שמעון הקריבו העומר והרי ליכא כיוצא בו ביחיד, וצ"ע קכ"ה.

ז. בדברי הריטב"א בשבועות ט"ו

בגמ' בשבועות ט"ו מבואר דהעזרה מתקדשת ע"י שיירי מנחות, והקשה הריטב"א למ"ד דאין מנחה קריבה בבמה עזרה של בית ראשון היאך נתקדשה, דהא קודם שנתקדשה דינה כבמה, והוסיף הריטב"א דאי הוקרבה במשכן נפסלה ביוצא, ותו כתב הריטב"א "וכ"ת דקדוש במנחת העומר שהיא קריבה בבמה אין מנחת העומר אלא בפסח ובית ראשון בסוכות נבנה", [ע"ש תי"].

והנה דברי הריטב"א צ"ב, דהקשה דאין מנחה בבמה ותו כתב דאי קריבה במשכן נפסלה ביוצא, ולכאור' כונתו למשכן שהיה בגבעון [דהרי מזמן שילה עברו ג"ז שנה] ומבואר דנקט הריטב"א דאע"ג דאין מנחה קריבה בבמה קטנה, בבמה גדולה דגבעון קריבה, ומדהקשה דאין מנחה קריבה במקום העזרה קודם שנתקדשה מוכח דסובר הריטב"א דמקום המקדש קודם קידוש אית ליה שם במה קטנה, וא"כ היאך רצה הריטב"א לתרץ דהקריבו מנחת העומר במקום המקדש, והרי מנחת העומר הוא קרבן ציבור ואין קרבן ציבור קרב בבמה קטנה, והיאך יקריבו מנחת העומר במקום המקדש והרי אית ליה שם

במה קטנה, ואי נימא דסבירא ליה דמקום המקדש חשיב כבמה גדולה, למ"ל לומר דהקריבו מנחת העומר תיפוק ליה דכל מנחה קריבה בבמה גדולה [לשיטתו], וצ"ע קכ"ו.

ח. לחם הפנים בבמה

בתו"כ פ' אמור (פרק י"ח, י"א) חק עולם לבית עולמים, ופי' הר"ש שם דבא למעט במה שלא ינהוג לחם הפנים בבמה משום דאין מנחה בבמה. ובחי' מרן רי"ז הלוי עה"ת [שם] העיר דהדברים תמוהים, דהרי מקרא מפורש שמואל כ"א דנוב היה בה לחם הפנים [דכפס' ז' כתיב "כי אם לחם הפנים המוסרים מלפני ה'"], וע"כ דלכו"ע מנחת ציבור קריבה בבמה גדולה, ואם כונת הר"ש על במת יחיד הלא אין צורך לטעמא דאין מנחה בבמה, דבלאו הכי לא קרבו בבמת יחיד רק קרבנות יחיד בלבד, ולא קרבנות ציבור, ולחם הפנים קרבן ציבור הוא, וגם לא היה שם שלחן ומחיצות ואין צורך לטעמא דאין מנחה בבמה, וצ"ע.

והנה בעיקר דין לחם הפנים כתבו לחדש דבדין ומצות לחם הפנים איכא תרי עניני, חדא דהוי מנחת ציבור והיא חובת ק"צ ככל קרבן, ואיכא דין נוסף והוא מדיני השלחן שבמקדש דדינו הוא שיהא עליו לחם הפנים קכ"ו. ולפי"ז כתבו דברי הר"ש קכ"ה, דס"ל

קכ"ה. ואולי י"ל לדעת ר' שמעון דאע"ג דמנחת ציבור לא קריבה בבמה [כיון דליכא כיוצא"ב בקטנה] מ"מ שאני מנחת העומר דקריבה בבמה גדולה, וטעמא דמילתא דכיון דמביאין עמה כבש, הוא מנחה הבאה עם הזבח [ע' מנחות ד' ע"ב מנחת העומר לא קתני, דבאה בגלל זבח לא קתני], וקריבה בבמה מחמת הזבח הבא עמה, אך כפשוטו בכדי שתקרב המנחה בעינין שתהא מחובת הזבח [כדנחבאר לעיל אות ה'], ומנחת העומר אינה מחובת הזבח רק קריבה עמו, וצ"ע.

קכו. ואולי י"ל דסובר הריטב"א דמקום העזרה קודם שנתקדש לית ליה שם במה גדולה כיון דלא העבירו לשם את אהל מועד שבגבעון, ועדיין לא נתקדש בתורת מקדש, אמנם אכתי לא שייך ביה החסרון שצבור בקטנה לא מקרבי, ושפיר שייך להקריב בבמה קטנה זו קרבנות צבור, דכיון דמעשה מיועד מקום זה להקריב כל ישראל נועכשו נתבטלה הבמה גדולה שבגבעון ותו אין מקום אחר להקריב כל ישראל אית ליה שם במת ציבור [וכמו דביארנו בפרק ד' לענין במת סיני]. ומעשה מיושב שפיר דלפי מה שביאר הגרי"ז דמנחת צבור קריבה בבמה אפילו למ"ד דאין מנחה בבמה, כל החסרון דאין מנחת צבור קריבה בבמה קטנה הוא מחמת דצבור בקטנה לא מקרבי, ולא מחמת השם מנחה שלה, ולהכי בבמה שבמקום המקדש, מנחת יחיד לא קרבה דשייך ביה דינא דאין מנחה בבמה, [ודק בבמה גדולה דהוי משכן סובר הריטב"א דקריבה מנחה יחיד], מה שאין כן מנחת צבור קריבה שם, כיון דבבמה זו לא שייך החסרון דצבור בקטנה לא מקרבי. [אמנם כל ההכרח של הגרי"ז היה מהא דקרבו מנחות צבור בבמה גדולה ולפי הריטב"א דאף מנחת יחיד קריבה בבמה גדולה ליכא הכרח ליסוד זה, וצ"ע].

קכז. וכן מבואר מדברי הצ"פ (פ' עקב י"א, י"ג), ע"ש.

קכח. ע' בס' כנסת הראשונים מנחות צ"ה.

לר"ש דדין מנחה של לחם הפנים ליכא אלא במקדש, ובמה גדולה נתמעטה דאין בה דין קרבן של לחם הפנים, והא דבנוב היה לחם הפנים היינו דגם בבמה גדולה כיון דאיכא מצות שלחן, איכא מצוה של עשיית לחם הפנים מדיני השלחן ולא מדין הקרבן של לחם הפנים, והנפק"מ דבבמה גדולה ליכא דין בזיכין, דמצד מצות השלחן דלית ליה דין קרבן, לא בעי הקטרת בזיכין להתיר הלחם.

אמנם ברש"י (שם פס' ו') מבואר להדיא דאף בנוב נהג דין הקטרת בזיכין ע"ש, ומבואר דדעת רש"י דאף דין קרבן דלחם הפנים נהג בבמה גדולה.

והנה בסוגיא בדף קי"ח [לפי גיר' רש"י ותוס'] מבואר דלר"ש לא קרב בבמה גדולה קרבן דליכא כיוצא בה נדבה [ביחיד], ולהכי לא קרבה מנחת חביתין בבמה גדולה כיון דליכא כותיה ביחיד דאין מנחה בבמה, ומבואר דלר"ש לא קרבה מנחת ציבור בבמה כיון דליכא כיוצ"ב, וצ"ע לדעת ר"ש מהא דלחם הפנים היה קרב בנוב, והרי אין מנחת ציבור קריבה לר"ש קט, ולפי הנ"ל אפשר לישב אף לדעת ר"ש דלא היה לחם הפנים קרב בתורת קרבן, רק ממצות השלחן היה הלחם על השלחן, ואפילו לדעת ר"ש דאין מנחה קריבה כלל בבמה היינו רק בתורת קרבן אבל להיות מסודר על השלחן מדין השלחן יכול להיות לחה"פ קל.

ולפי"ז צריכין לדחוק דמה שכתב רש"י דהקטירו הבזיכין

לא קאי לדעת ר"ש, דלדעת ר"ש באמת לא הקטירו הבזיכין דלא נהג דין קרבן דלחה"פ.

אמנם מדברי החזו"א (ליקוטים למס' זבחים סי' ו' ס"ק א') למדנו ישוב אחר לזה, דהחזו"א כ' דאין ראיה מהא דערכו לחה"פ בנוב דמנחת ציבור קריבה בבמה, "די"ל כיון דלחם הפנים מצותו שיהיה על השלחן תמיד ע"כ מצוה זו נוהגת תמיד וממילא מקריבין הבזיכין גם בבמה גדולה".

ונר' לבאר הדברים דאע"ג דאין מנחה קריבה בבמה שאני לחם הפנים, דאף הדין מנחה שבלחם הפנים חלוק משאר מנחות, דחובת לחם הפנים יסודה מדיני השלחן, דכיון דממצות השלחן שיהא עליו תמיד לחם, לכן איכא דין לערוך עליו לחם ולהקטיר עליו בזיכין, דהיינו דכל דין המנחה של לחה"פ הוא מדיני השלחן, ולכן נוהג קרבן זה אף בבמה גדולה.

ט. שתי הלחם בבמה

ע' בטורי אבן (ר"ה ז' ע"ב ד"ה מדין) שנקט דקרבן שתי הלחם לא היה קרב בבמה גדולה דנו"ג קל"א. וע' בקונטרס אחרון שם שהעיר על דבריו דאפשר דמנחת ציבור קריבה בבמה קל"ב, ומבואר דהטו"א נקט דמנחת ציבור אין קריבה בבמה.

והנה רש"י ותוס' בדף קי"ח הקשו דמשכחת לר' שמעון קרבן ציבור דקבוע זמן ויש כיוצ"ב קרב ביחיד

קכט. ומצאתי בישועות מלכו (דף מ"ח) שעמד בזה.

קל. והנה בירושלמי שקלים (פ"ד ה"ב) איכא פלוגתא אי הארון מעכב עבודת פנים, והיינו הדלקת המנורה וסדור לחם הפנים על השלחן [ע"ש בקרבן העדה ובתקלין חדתין], ומעתה למאן דאמר דארון מעכב עבודת פנים, צ"ע היאך היה נוהג דין לחם הפנים בנוב אע"ג דלא היה שם הארון [והעירני לזה הרה"ג ר"י שלום שליט"א]. ונראה דלפי המבואר דלא היה נוהג שם דין לחם הפנים מדין הקרבן שבו אלא מדיני השלחן אתי שפיר, דלא מיקרי עבודת פנים שהארון יעכבו. ונראה עוד לומר, לפי מה דנקט המקד"ד דבבמה גדולה דנוב וגבעון לא היה דין שיהא שם הארון [ע' פרק ח' סי' ד' שנבאר שכן משמע מדברי רש"י בסוטה], א"כ יש לומר דכל האי דינא דהארון מעכב עבודת פנים הני מילי היכא דאיכא דין שיהא הארון בפנים, אבל בבמה גדולה דליכא דין שיהא הארון בפנים, הוא הדין דהוא אינו מעכב עבודת פנים.

קלא. ע"ש שהעיר היאך קידשו העזרה בשירי מנחה והרי אי לא הקריבו שתי הלחם לא הותר להקריב שירי מנחה.

קלב. ובס' נחלת שמואל הוכיח דשתי הלחם קרב בבמה גדולה דגלגל מדברי התוספ' (מנחות פ"ו ה"ז), כיון שעברו ישראל את הירדן נתחייבו בחלה וכו', הגיע ט"ז בניסן נתחייבו בעומר, שהו חמישים יום נתחייבו בשתי הלחם.

[בקטנה לרש"י] והיינו שלמי כבשי עצרת דהא איכא ביה שלמי נדבה, ותיצו רש"י ותוס' דלא מיקרי איכא כיוצ"ב, דלא דמי דאלו קדק"ד ואלו קדק"ל ע"ש. ויש שהעירו דהרי ר' שמעון שם סובר דאין מנחת ציבור קריבה כיון דאין כיוצ"ב ביחיד [דאין מנחה בבמה], וא"כ אף הכבשים לא יקרבו מחמת שלא קרב הלחם, כדתנן במנחות מ"ה ע"ב דהלחם מעכב את הכבשים.

ויש לישב דר' שמעון לשיטתו במנחות (שם) דכבשים קריבין בלא לחם כיון דהכבשים מתירין את הלחם, וי"ל עוד דלפי"ז אף שתי לחם יקרב לר"ש כיון דהכבשים מתירין הלחם, מיקרי הלחם בא עם הזבח קל"ג. ועדיין יש להסתפק לדעת ר"ע (שם) דהלחם מעכב את הכבשים ואין הכבשים מעכבין את הלחם, אי יקרבו שתי הלחם בבמה דהעיקר הוא הלחם, ואולי לא מיקרי בא עם הזבח.

י. אי קרבנות במה קטנה קריבין מן החדש קודם שתי הלחם

הנה במקדש אין מקריבין מנחה מן החדש קודם הקרבת

שתי הלחם בעצרת וכמבואר במתני' מנחות ס"ח ע"ב, העומר היה מתיר במדינה ושתי הלחם במקדש קל"ד, ויש להסתפק בדין מנחה הקריבה בבמה קטנה [למ"ד דיש מנחה בבמה] אי קריבה לכתחילה קודם שתי הלחם [הקריבים בבמה גדולה].

ובם' זרע אברהם (סי' י"ב) יצא לחדש דבבמה קטנה דאין מקריבין בה שתי הלחם [דהוי קרבן צבור דלא קרב בבמה קטנה], אין קפידא להקריב מנחה קודם שתי הלחם, דדוקא במקום שהשתי הלחם קריבים נאמר בתורה דשתי הלחם יהיו המנחה החדשה, אבל בבמה קטנה שממילא אין שתי הלחם קריבים שם אין קפידא להקריב קודם הקרבת שתי הלחם. וכתב לדייק כדבריו מלשון המשנה, העומר היה מתיר במדינה ושתי הלחם במקדש, ולכאור' לשון המשנה אינו מדויק דהכי הוי ליה למימר דהעומר מתיר להדיוט ושתי הלחם לגבוה, ולפי הנ"ל הלשון מדוקדק דהעומר מתיר במדינה דגם לגבוה הוא מתיר בהקרבה שבמדינה דהיינו הקרבה בבמה קטנה, אבל שתי הלחם מתיר לגבוה רק במקדש ולא בבמה, וע"ש שהוסיף דמדברי הטורי אבן (ר"ה דף ד') נראה דאף בבמה אין מקריבין מנחה קודם לשתי הלחם, ע"ש.

סימן י"ב

נסכים בבמה

ברף קי"א ע"א תניא במת יחיד אינה צריכה נסכים דברי רבי וחכמים אומרים טעונה נסכים. ופליגי בזה (שם) אף ר"ע ור' ישמעאל, דר"ע סובר דבמה קטנה טעונה נסכים ור' ישמעאל סובר דאין טעונה נסכים, [ומבואר בגמ' דפלוגתא זו תליא בפלוגתתם אי קרבו נסכים במדבר, ע"ש]. ולעיל סימן י"א אות ה' נתבאר דאפילו למ"ד דאין מנחה קריבה בבמה יכולים נסכים ליקרב בבמה, דכיון דהווי מחובת הזבח אית להו הקרבה מחמת הזבח.

א. נסכי נדבה בבמה

והנה יש להסתפק לדעת רבי ור' ישמעאל דבמת יחיד אין טעונה נסכים, אי הכונה דקרבות במת יחיד

אין טעונות הבאת נסכים עמם, אך אי התנדב נסכים [למ"ד דמנחה קריבה בבמה] יכול להקריב נסכי נדבה בבמה קטנה, או דילמא נסכים נתמעטו לגמרי מבמה דליכא

קלג. ויש שרצו לבאר כונת הטו"א דאין שתי הלחם קרב לר"ש דאין מנחת ציבור קריבה, אך לפי דברינו אין זה טעם מספיק, דאכתי יכול ליקרב מחמת דהוי מנחה הבאה עם הזבח.

קלד. ונפסק ברמב"ם פ"ה מאיסורי מזבח ה"י וז"ל, כל מנחות אין מביאין אותן מן החדש קודם שתי הלחם לכתחילה שהרי נאמר בהן בכורים לה' ואם הביא כשר [וע"ע בהל' תמידין ומוספין פ"ו הי"ז].

כלל חפצא של הקרבת נסכים בבמה, וע' במקד"ד (סי'
כ' אות ג') שעמד בזה.

ולכא' מוכח מהסוגיא בדף קי"א דליכא כלל חפצא של הקרבת נסכים בבמה, דהנה איכא ב' סוגי נסכים, נסכי יין שהם חובת הקרבנות הקריבין בכל יום, ונסכי מים הקריבין בסוכות, ובגמ' שם אמרו דהמנסך את מי החג שלא נתקדשו ע"י כלי בחוץ אי חייב או פטור, תלוי בפלוגתא אי במה קטנה טעונה נסכים, והיינו דאי במה קטנה טעונה נסכים הרי דאיכא הקרבה לנסכים בלא קדושת כלי [דאין כלי שרת בבמה] ומחייב בחוץ בלא קדושת כלי, אבל אי אין טעונה נסכים לא מצינו הקרבת נסכים בלא קידוש כלי ולכן אין חייב בחוץ. ואי נימא דאף המ"ד דאין טעונה נסכים מודה דאיכא חפצא של הקרבת נסכים בבמה, דהיכא דנתנדב נסכים קרבו בבמה, מנין לגמ' דלמ"ד זה אין חייב בחוץ על נסכים שלא נתקדשו בכלי, ומוכח דלמ"ד דאין במה טעונה נסכים ליכא כלל חפצא של הקרבת נסכים בבמה.

והמקד"ד (שם) כתב סברא דלא יקרבו נסכי נדבה בבמה, דחזינן דבנסכי נדבה בעינן שיעור הראוי לנסכי חובה לפר לכבש או לאיל כמבואר במנחות ק"ד, ולפי"ז אפשר לומר דבעינן שיהיו הנסכים ראויים לנסכי חובה, ולכן כיון דנסכי חובה לא נהגו בבמה אף נסכי נדבה לא קרבי, ע"ש.

אך לכא' איכא סברא לחלק דדוקא לענין שיעור בעינן שינסך שיעור הראוי לנסכי חובה, דבלא זה אין לניסוך בשיעור זה שם מעשה ניסוך כל דלא מצינו שיעור זה בחובה, אבל לגבי מקום הקרבת נסכים לא בעינן שיהא ראוי לנסכי חובה, דאף אי במה אינה ראויה לנסכי חובה שפיר אפשר לנסך שם נסכי נדבה.

ב. ניסוך המים בבמה גדולה

יש להסתפק אי נוהג ניסוך המים בבמה גדולה למ"ד דאין מנחה בבמה, וכפשוטו י"ל דניסוך המים קרב בבמה גדולה, כיון דהוי חובת הציבור, וכמו דמנחת ציבור קריבה בבמה גדולה אפילו למ"ד דאין מנחה

בבמה, [כדנתבאר לעיל סימן י"א אות ד' משמיה דהגרי"ז דמנחת ציבור לא נתמעטה בבמה], ה"ה די"ל דנסכי ציבור לא נתמעטו.

אך אי נימא כדברי הר"ש משאנץ (שמובאין שם) דמנחת ציבור אין קריבה בבמה גדולה, א"כ יש לדון לענין ניסוך המים, ולכא' דבר זה תלוי בספיקו של הגר"ח [ע' ח' הגרי"ז תמורה י"ד] אי ניסוך המים הוא חובת הקרבן כמו ניסוך היין השייך לקרבן, דהתורה ריבתה דבחג יש לקרבן ב' נסכים ניסוך היין וניסוך המים, או דאין זה חובת הקרבן כלל אלא חובת היום והיום מחייב בניסוך המים קלה [אלא שקרב בשעת הקרבת התמיד]. והיינו דאי הוי מחובת הקרבן כנסכי יין, א"כ דין הוא דיקרב בבמה גדולה כשאר נסכים, וכמו דנתבאר לעיל דנסכים הקריבין מחמת הזבח קריבים לכו"ע, ה"ה נסכי מים דין הוא דיקרבו בבמה גדולה [ובבמה קטנה לא קרבי כיון דהוי חובת ציבור], אמנם אי הוי מחובת היום לא דמי לשאר נסכים ודמי למנחה דאין קריבה בבמה גדולה.

וע' ברש"י בדף קי"א (ד"ה רבינא) שכתב דניסוך המים לא אשכחן בבמת יחיד דחובת ציבור הן ולא קרבו אלא בבמת ציבור בכלי שרת, הרי דמבואר מרש"י דניסוך המים קרב בבמת ציבור, [אך אולי יש לדחוק דכונתו למ"ד דיש מנחה בבמה, רצ"ע].

ג. ניסוך המים בבמה קטנה

הנה כפשוטו אפילו למ"ד דיש מנחה בבמה אין ניסוך המים בבמה קטנה כיון דהוי חובת ציבור דלא קרבה בבמה קטנה, וכדפרש"י הנ"ל דחובת ציבור הן ולא קרבו אלא בבמת ציבור בכלי שרת, אמנם הנה איתא בירושלמי (סנה' פ"ב ה"ה) "ויתאו דוד ויאמר מי ישקני מים מבית לחם" וכו', בר קפרא אמר חג היה, וניסוך המים והיתר במה היה, ומבואר בירוש' דדוד המלך ניסך מי החג בבמת יחיד. וכעין דברי הירוש' איתא במדרש רות רבה (פ"ה), ובחי' הרש"ש (שם) כ' לתמוה דאין חובות ציבור קריבין בבמה קטנה דהרי ניסוך המים חובת ציבור הוא ואינו קרב בבמת יחיד, [וכמו שכתב רש"י הנ"ל].

והרש"ש ציין לע' בדברי המשכנות יעקב (יו"ד סי' ס"ז

קלה. וכן מבואר בריטב"א תענית ב' ע"ב.

ד"ה אבל המחזור וד"ה ועוד ראה), וע' שם שיצא לחדש דיחיד יכול לנדב מים בחג ק"ל, ולפי"ז ישב דברי הירוש' דדוד המלך נידב נסכי מים כיון דהיחיד יכול לנדב מים, ומים אלו אפשר לנסכן בבמת יחיד דהוי נדבת יחיד [וקריבין בבמה למ"ד דיש מנחה בבמה].

אמנם ע' ביפה מראה [למהר"ש יפה] על הירוש' הנ"ל שכ' "והיה דוד מקריב בבמה והיה צריך לעשות ניסוך המים בחג", משמעות דבריו דלא ניסך בתורת נדבה, אלא דהיה מחויב לנסך, וצ"ע דאין חובת ציבור קריבה בבמה ק"ל.

ד. מקום זילוף הנסכים בבמה קטנה

הנה במקדש מנסכים הנסכים למקום השיתין ויש לעיין מה הדין בבמה קטנה למ"ד דבמה קטנה טעונה נסכים.

ובתשן' משכנות יעקב (שם ד"ה ויש להביא עוד ראה) העיר דבמשנה במעילה (דף י"א) מבואר דנסכים בתחילה מועלין בהן ירדו לשיתין אין מועלין בהן וכו', ומוכח ע"כ דעיקר מצותן של נסכים ירידה לשיתין ורק אחר שירדו לשיתין מיקרי שנתקיימה מצותן ויוצאין מידי מעילה, ומקרא דהסך נסך שכר לשון שביעה לשון שכרות, וגם דשיתין הלמ"מ ואין מצות ניסוך אלא בכך, וא"כ במת יחיד היאך תטעון נסכים הא אין שם שיתין דהא ס"ל לר"ש דאפילו העלה על האבן חייב, ואין קרן וכבש ויסוד וריבוע בבמה קטנה, וצ"ע ק"ל.

אמנם באמת קושיתו צ"ב, דהנה בגמ' בזבחים ס"א ע"ב מבואר דכשעלו בני הגולה ובנו בית שני הוסיפו שיתין למזבח, דמעיקרא [בבית ראשון] סבור מזבח אדמה שהוא אטום באדמה, ולבסוף סבור שתיה כאכילה, ומאי מזבח אדמה, שהוא מחובר באדמה, שלא יבנו לא על גבי כיפים ולא על גבי מחילות. ופרש"י דמעיקרא

בימי שלמה היה כמין בור כרוי אצל המזבח באותה זוית לירד הנסכים בתוכו ויורדין מן המזבח ולרצפה ושותתין שם, ובני הגולה קלטו אותו הבור לתוך המזבח ועשו נקבים כנגדן בראש המזבח לירד הנסכים שם, דסברו דבעינן שיהיה שתיה כאכילה דמה אכילה מתעכלת במזבח אף שתיה תבלע במזבח, ע"ש.

הרי דמבואר דאף בבית ראשון לא היו שיתין במזבח וקיימו דין הניסוך בכך שירדו הנסכים לבור שליד המזבח, וכן מבואר ברש"י בשמות (כ"ט, מ) דבמשכן שבמדבר היו הנסכים יורדין מן המזבח לארץ. וע"כ דהדין שתיה כאכילה דבעינן שיהיו שיתין בתוך המזבח אינו מעכב בעיקר הדין ניסוך רק הוי דין נוסף, וא"כ שפיר י"ל דאף בבמה היה כמין בור ליד המזבח או הסלע וכו' היה מתקיים הדין ניסוך.

ה. נסכי קרבן ציבור אי קרבו במדבר

בגמ' בקידושין ל"ז מבואר דר' ישמעאל סובר שלא קרבו נסכים במדבר ולא נתחייבו בנסכים רק אחר ביאתם לארץ ואחר ירושה ושיבה, והקשה רש"י (שם ע"ב ד"ה ר' ישמעאל) מהא דבעולת תמיד שבמילואים כתיב "נסכים" הרי דקרבו נסכים במדבר, ותירץ רש"י דשאני התם דהוי קרבן ציבור, והא דלא נתחייבו בנסכים במדבר היינו בקרבנות יחיד, וע' תוס' בזבחים קי"א (ד"ה לדברי) דהביאו דברי רש"י וכו' "ואיני יודע מי הזקיקו לכך", ולא הסבירו מדוע לא ניחא להו בטעמא דרש"י דחזינן גבי המילואים דקרבו נסכים (וע' בפרק ה' שביארנו דבריהם).

וע' ברמב"ן בפ' שלח (ט"ו, ב) דמבואר דאף ציבור לא הקריבו נסכים במדבר, לבד מקרבן תמיד, וז"ל והנה צוה בנסכים בארץ בעשותם עולות וזבחים, כי במדבר לא נתחייבו בנסכים לבד בתמיד שנאמר בו ונסך רביעית ההין יין לכבש האחד, כי שם נאמר "פתח אהל

קלו. וע"ע בחזו"א יומא ס"י קכ"ו אות כ', ובאבן האזל פי"ט ממעה"ק.

קלו. וע"ע בהגהות יופי מכלל על היפה מראה שם שהביא מדברי האברבנאל (שמואל ב', כ"ג, י"ז) שם שפירש שניסך בבמה גדולה, אמנם לשון הירוש' לא משמע הכי, דלמ"ל למימר "והיתר במה הוי". וע"ע בכלי חמדה (פנחס אות ז') ובאמבואה דספרי (בהעלותך פרק י' פס' ח' אות ט"ז) מש"כ לבאר בדברי הירוש'.

קלח. וע' בס' נימוקי חיים זבחים קי"א שרצה לחדש דבבמה היו מזלפין ע"ג אישים, נכמו דמצינו לשמואל דס"ל בזבחים צ"א ע"ב דהמתנדב יין מזלפו על גבי האישים].

מועד לפני ה' אשר אועד לכם שמה לדבר אליך שם", וכן הנשיאים בחנוכה שלהם לא הביאו נסכים, ע"ש.

וע' ברש"י זבחים קי"ח (ד"ה קרבו נסכים) וז"ל, ורבנן בתראי לטפויי אתו מדתנן משנה יתירא כל שהצבור מקריבין באהל מועד שבמדבר מקריבין בגלגל, למה להו למיתני הא רבי יהודה נמי בצבור כוונתייהו קאמר והכי איבעי להו למימר כאן וכאן לא קרבו ליחיד אלא עולה ושלמים, אלא לטפויי אדרבנן קמאי אתו ואמרי כל שהצבור צריכין להקריב מקריבין באהל מועד שבמדבר מקריבין באהל מועד שבגלגל, ולטפויי נסכים אתו ולמימר דקרבו במדבר לצבור וליחיד וכן בגלגל לשתי הבמות. משמעות דברי רש"י דהגמ' דייקה דרבנן בתראי באו להוסיף נסכים, מהא דאמרו כל 'שהצבור' מקריבין, דכל שהצבור צריכין להקריב, דהיינו אפילו נסכים, מקריבין במשכן שבמדבר. ומבואר דרבנן קמאי סברי דהצבור אין מקריבין נסכים במדבר, וקמ"ל רבנן בתראי דקרבו לציבור נסכים במדבר, וצ"ע דהוי סתירה לדברי רש"י בקידושין, דברש"י בקידושין מבואר דלכו"ע קרבו לציבור נסכים במדבר, וברש"י בזבחים מבואר דלדעת רבנן קמאי [דאולי בשיטת ר' ישמעאל] לא קרבו נסכים לציבור במדבר, וצ"ע.

וע"ע במקד"ד (סי' י' אות ה') שהביא ראייה דע"כ הציבור הקריבו נסכים במדבר, דאי אף לקרבנות ציבור לא היה במדבר נסכים, א"כ לא היה כלל שירה במדבר, דאין אומרים שירה אלא על היין, וזה אי אפשר שלא היה שירה במדבר דהא עיקר שירה ילפינן בערכין י"א ממשח רבינו ע"ש, וצ"ע.

ולכאור' יש לישב ע"פ דברי התוס' בפסחים ס"ד ע"א (ד"ה קראו), שהקשו מהא דאומרים היו הלויים שירה בזמן שחיתת פסח והרי אין שירה אלא על היין, ותירצו בשם ר"י, דהכי פירשו אין אומרים שירה בשעת הקרבת קרבן אלא על היין דמשמח אלהים ואנשים דריש ליה, ועיקר שתיה ושמחה היינו בשעת אכילה ודומיא

דהכי נמי לגבוה בשעת הקרבת קרבן קאמר, דאין אומר שירה אלא על היין, אבל שלא בשעת הקרבה היו אומרים שירה שלא על היין בכמה דוכתי, ע"ש קלט. וא"כ י"ל דשפיר היה שירה במדבר שלא על היין.

ו. מנחה ונסכים בבמה אי קדשי קדוה"ג

הנה במקדש אין המנחות והנסכים מתקדשים בקדושת הגוף ע"י קידוש פה גרידא, דרק ע"י שנותנם לכלי שרת מתקדשים בקדושת הגוף, וכמבואר במשנה במנחות (ק' ע"ב) דהמנחות והנסכים שנטמאו עד שלא קדשו בכלי יש להם פדיון, ומפרש בגמ' דקודם קידוש כלי אפילו הן טהורין נפדין, מאי טעמא כמה דלא קדשי בכלי קדושת דמים ניהו. ויש לעיין בבמה דליכא כלי שרת כמבואר במתני' (ק"ג), מה דין המנחות והנסכים [למ"ד דישנם בבמה], אי קדשו קדושת הגוף כבהמה בקדושת פה לחודיה, או דלא קדשו כלל קדושת הגוף ולעולם קדושתם קדושת דמים גרידתא.

ויעוין בחי' מרן רי"ז הלוי (במכתב בסוף הספר) שכתב דיש לפשוט ספק זה מהא דאיתא בזבחים קי"א דאם קרבו נסכים בבמה גם במקדש חייבין על נסכים בחוץ גם קודם שנתקדשו בכלי שרת הואיל ואשכחן קרבן כזה בבמה, ואם נימא דבבמה חל על הנסכים קדושת הגוף ע"י ההקדש בלבד ומכח זה הוא דמתכשרי ליקרב, א"כ מה זה ענין לנסכים הקרבים במקדש, סוף סוף קדושתן הוא רק קדושת דמים קודם שנתקדשו בכלי שרת ואיך חייבין עליהן בחוץ. אלא ודאי דגם בבמה קדושתן ככל קדושת פה דעלמא, אלא שאין זה מעכב להכשר הקרבתן, ולהכי גם בנסכי מקדש דכוותן חייבין עליהן בחוץ. ועל כל פנים נלמד מזה דגם בבמה שאין שם תורת כלי שרת כלל גם כן אין בקדושת פה שלהן דין קדושת הגוף רק דין קדושת דמים קמ'.

אמנם הקר"א (זבחים קי"א ד"ה בקרב) נקט בפשיטות דבשעת היתר במות כיון דאין המנחות והנסכים צריכים

קלט. וע' בחקרי לב או"ח סי' ל"ח אריכות בדבריהם.

קמ. והגרי"ד הסתפק לפי דברי הגרי"ז דאינו אלא קדושת דמים אי שייך במנחה דין קלטוה מחיצות לענין תנופה והגשה, דכיון דאינו אלא קדושת דמים לכאור' לא שייך דין דקלטוה מחיצות כלל, ואמר לו הגרי"ז דגם לו מסתפקא מילתא (הובא ביטורין ח').

כלי, חל עליהם קדושת הגוף בקדושת פה, נובאמת העיר כנ"ל על דמיון הגמ' קמא].

ושורש הנדון לכאור' תלוי ביסוד הדבר מדוע איכא חילוק בין קדושת מנחה ונסכים דלא קדשי קדושת הגוף ע"י קידוש פה לקדושת בהמה, דהגרי"ז ביאר שם דהוא דין מגזה"כ דחלוקה קדושת מנחה מקדושת בהמה, דקדושת מנחה אין נעשית אלא ע"י כלי שרת משא"כ קדושת בהמה חלה בפה, וא"כ אף בבמה לא שייך לומר שתחול קדושת הגוף בפה, כיון דקדושת מנחה לא יכולה לחול בפה, והקר"א כנראה ס"ל כמו שכתב לבאר בס' חזון יחזקאל (בהשמטות סוף מנחות), דהחילוק בין בהמה למנחה הוא, דבהמת קרבן ראויה ליעשות בה עבודת קרבן כמות שהיא, לכן היא קדושה מיד בקדושת פה קמב, אבל מנחות ונסכים אינם ראויים לשום עבודת הקרבה עד שינתנו בכלי שרת, וכיון שאינם מוכשרים לשום עבודת הקרבה עד שיהיו נתונים בכלי שרת, לפיכך לא קדשו בקדושת פה עד שינתנו בכ"ש ויהיו ראויים לעבודת הקרבה.

וא"כ לדברי החזון יחזקאל, בבמה דהמנחה לא בעיא כלי שרת להקרבה והעבודה ראויה להעשות בה בלא קידוש כלי שרת, שפיר חל בה מיד קדושת הגוף כדנקט הקר"א.

והנה בעיקר השאלה מדוע איכא חילוק בין זבחים למנחות כבר עמדו הראשונים, וז"ל הראב"ד בתמיד (כ"ה ע"ב) ואגב גררא נפרש מאי שנא בהמה

מקטרת ומנחות, בהמה כשאדם מקדשה לאלתר הוא קדושת הגוף וקטרת ומנחות לא הווין קדושת הגוף עד דמקדישין בכלי וכו', יש לומר דהיינו טעמא דבהמה לאלתר קדשה קדושת הגוף משום דלאלתר ראויה להקרבה ואינה מחוסרת מעשה רבה אלא שחיטה בלבד, אבל קטרת מחוסרת מעשה רבה כגון כתישה, ומנחות בלילה, ע"כ לא קדשי קדושת הגוף בפה אלא בכלי שרת דוקא, עכ"ל קמב.

ובמקד"ד (סימן ג' אות ח') כתב דלכאור' לפי טעמא דהראב"ד אף מנחה בבמה כיון דמחוסרת עשייה אי אפשר להיות קדושת הגוף ע"י פיו, אלא דהוסיף דאפשר לומר דלאחר שנגמרה עשיית המנחה, אז יכולה לחול עליה קדושת הגוף ע"י פיו דאז אינה מחוסרת תו מעשה. אמנם העיר מנסכים דאינם מחוסרין מיד, ויקשה לדעת הראב"ד מדוע לא חל בהם קדושת הגוף, ע"ש, וכן העיר בחזון יחזקאל שם ממנחת חוטא דאינה מחוסרת בלילה.

ולכאור' מזה מוכח דכיון דרוב מנחות מחוסרות מעשה חל דין קדושת מנחה לעולם חלה רק ע"י כלי שרת, ולכן אף נסכים ומנחת חוטא דאינם מחוסרים מעשה לא חלה בהו קדושת הגוף בלא כ"ש קמב, וא"כ לכאור' אף בבמה לא שייך לומר שתחול בהו קדושת הגוף בלא כ"ש, אך אולי י"ל דבבמה כיון דלא שייך בה קדושת כלי שרת, נשתנה דינה מדין מנחות דמקדש, ושפיר חל בה קדושת הגוף לאחר בלילה.

קמא. ואולי יש לישב לפי מה דביאר שם השפ"א, דמיירי שהקדיש הנסכים בכלי בפנים וקדשו קדוה"ג, אך את מעשה הניסוך עשה בלא כלי שרת, ולזה למדו מבמה דמיקרי מעשה ניסוך בחוץ אע"ג שאינו מנסך מתוך כלי שרת, ע"ש.

קמב. דאפילו אי סבירא לן דסכין של שחיטה הוא כלי שרת, מ"מ הוא אינו אלא כדי לעבוד בו בבהמה עבודת הקרבה.

קמג. וכן עמד בזה הרשב"א בתשור' (ח"א סי' ל"א) ע"ש מה שתירץ.

קמד. אמנם ע' בתוס' שבועות י"א (ד"ה מ"מ) שכתבו בחד תירוצא דמכתשת לא היתה כלי שרת, וקטורת היה חל עליה קדושת הגוף בדברורו שהיה אומר יהא זה קטרת, היה חל עליה קדושת הגוף אחר כתישה במכתשת שהיה ראוי להקטיר, כמו הבהמה שהיא קדושה כשאומר יהא זה לעולה, ע"ש. ומבואר דס"ל לתוס' דבקטרת כיון דאחר כתישה אינו מחוסר מעשה חל ביה קדושת הגוף בלא כ"ש, וצ"ע מאי שנא מנסכים. נוע' בחי' מרן רי"ז הלוי שם שעמד על זה שמדבריו תוס' אלו מוכח דלא דכרבי דאיכא חילוק בעצם בין קדושת מנחה לקדושת זבחים, דקדושת מנחה אינה חלה בלא כ"ש.

וע"ש במקד"ד שכתב עוד דאולי לדעת הראב"ד אפשר לומר דבבמה העבודה עצמה מקדשת קדושת הגוף קמ"ה.

ז. דין יין מגתו לניסוך בבמה קטנה

הנה קי"ל בב"ב צ"ז ע"א דיין מגתו לא יביא לניסוך היין ואם הביא כשר, ופי' הרשב"ם שם דלא יביא משום דכתיב הסך נסך שכר מידי דמשכר. ויש לעיין בבמה אי כשר לנסך לכתחילה ביין מגתו.

והנה בעל הנודב"י בדרשותיו (דורש לציון דרוש ר') העיר דאיתא במדרש שיר השירים (פרשה ד', כ"ו), מהיכן היו ישראל מנסכים קמ"ו במדבר כל מ' שנה, ר' יוחנן אמר מן הבאר [של מרים] וממנה היו רוב הנייתן, דאמר ר' יוחנן הבאר היתה מעלה להם מיני דשאים, מיני זרעונים, מיני אילנות, תדע לך שהוא כן שכיון שמתה מרים ופסקה הבאר מהן היו אומרים לא מקום זרע ותאנה וגפן, עכ"ד המדרש. והרי הבאר ניתנה להם אחר ט"ו אייר קמ"ו ובילקוט מבואר דעולה שהקריבו בסיני היתה טעונה

נסכים, וא"כ אז ודאי לא היה היין רק בן עשרים יום קמ"ח ולא יותר, והיאך היה כשר למזבח קמ"ט, וצ"ע.

והמקו"ב (ח"ב סי' ל"ו) כ' לתרץ מכמה טעמים, (א) דהלא יין מגתו אינו אלא דין לכתחילה ובדיעבד כשר ובמדבר היה כמו דיעבד כיון דלא היה להם יין אחר, (ב) אפילו לפי שיטת רש"י בנדה ח' ע"א דיין מגתו פסול בדיעבד קי' ג"כ לק"מ כיון דההקדשה בבמת סיני היה לה דין הקדשה של במת יחיד קנא, ובבמה אין פסול של יין מגתו וכשר לכתחילה, כמו דמצינו דבמת יחיד קיל בהרבה דברים, וכמו דעולת נקיבה כשירה בבמה וזקן כשר בבמה, עכת"ד.

והנה מה שחידש דבבמה לא נהוג דין יין מגתו, יש לעיין בזה, דאי נימא דהוי פסול גמור, הרי דנתבאר בכ"מ דכל הפסול במקדש פסול בבמה, וכמבואר ברש"י ק"כ ע"א דכל דלא אשכחן קרא למעוטי דין במה כדין מקדש, [וע' לקמן סי' י"ז מש"כ לענין פסול זקן]. אך אי הוי רק דין לכתחילה, אולי י"ל דלא החמירו בדין זה בבמה, ובעיקר לפי המבואר ברמב"ן בפ' פנחס (כ"ח, ז) קנב דאינו אלא מדרבנן.

קמ"ה. ע"ש שהביא דמצינו דעבודה עדיפא מכ"ש לענין פסול יוצא.

קמ"ו. הנה במדרש שלפנינו הגיר' מנטרים, אמנם ע' בפ' מתנות כהונה שם שמצא בס' ישן דהגירסא מנסכים, ובפי' מהרז"ו כ' דהיא דהגירסא המובחרת והאמתית.

קמ"ז. שהרי בט"ו אייר באו מדבר סיני ושם ניתן להם המן ומשם נסעו לרפידים וניתנה להם הבאר.

קמ"ח. וע"ש בהגהת בן המחבר שהוסיף, דזה ודאי דהבאר לא היה מעלה להם יין ממש, אלא ענבים, וכן משמע מדברי ר' יוחנן שאמר שהיה מעלה להם מיני אילנות, וענבים בכלל מיני אילן, ולא הזכיר ר' יוחנן יין כלל, אלא שהעלה להם ענבים ועשאוים יין, וא"כ היה לו דין יין מגתו.

קמ"ט. דיעוין ברש"י נדה ח' ע"א, דעד ארבעים יום חשיב יין מגתו.

קנ'. ע' בערוך לנר ופתחי נדה שם שכתבו דע"כ אין כונת רש"י דפסול בדיעבד, דהוא היפך הסוגיא בב"ב, אלא כונתו פסול לכתחילה, ע"ש, אמנם ע' במצפה איתן (ב"ב צ"ז) שכתב לחדש דר' נתן בתענית דף ג' אפשר דפוסל אפילו בדיעבד.

קנא. ע' מש"כ בפרק ד'.

קנב. וע"ש ברש"י וברא"ם דהוי דין דא'.

סימן י"ג

חביתי כהן גדול בבמה

[מנחת חביתין], ר"ש אומר משל ציבור ר' יהודה אומר משל יורשין.

וביאר האו"ש דלדעת ר"ש דין חביתי כה"ג מתחלק, היכא דהכה"ג מביא החביתין משלו הוי קרבן יחיד והיכא דמת כה"ג וקריבה משל ציבור אית לה דין קרבן ציבור ק"י. וממילא אתי שפיר סתירת הסוגיות דהסוגיא בזבחים היא לדעת ר"ש, דאיכא מנחת חביתין דהויא קרבן ציבור היכא דבאה משל ציבור, והסוגיא ביומא מיירי בחביתין שבאה משל הכה"ג דהוי קרבן יחיד, [וכ"כ בס' עו"ש זבחים ק"ח].

ובשיעורי הגרמ"ד, הוסיף דהך דינא דמת כה"ג לר"ש מביאין משל ציבור, אין זה דוקא במת, אלא כל שאין הכה"ג יכול להקריב אז נעשה לקרבן ציבור, וממילא לעולם בזמן היתר במות דהכה"ג בעצמו אין יכול להקריב [כיון דחובות יחיד לא קרבין], ממילא נהיה דין להקריב החביתין משל ציבור ונעשה קרבן ציבור, וא"כ [לר"ש] בכל יום יקריבו בבמה גדולה חביתי כה"ג משל ציבור, דהוי קרבן ציבור ק"י. קנז

והנה בעיקר גדר חובת הקרבת חביתי כה"ג, יעוין במקד"ד (סי' ל' אות ב') שכתב לבאר דאינו חובת גברא ממש כשאר חובות, אלא הוי חובת היום די

בגמ' זבחים קי"ז איתא דר' שמעון סבירא ליה דאף הציבור לא הקריבו [בבמה גדולה] אלא פסחים וחובות שקבוע להן זמן, ובגמ' בדף קי"ח איתא דר"ש מיירי דוקא בעולת ציבור אשר קבוע לה זמן דאיכא כיוצא בה קרבן נדבה, אבל לא בחטאות דאין חטאת נדבה, ומקשה הגמ' "ולוקמה במנחת חובה דהא איכא חביתין", ומשני "קא סבר דאין מנחה בבמה". ומבואר דחביתין הוי קרבן ציבור שקבוע לו זמן אשר לר"ש דינו ליקרב בבמה גדולה [דאיכא כיוצא בו בנדבה מנחת נדבה], כן ביאור הסוגיא לגירסת רש"י ותוס' ק"י. ומזה הוכיח המשנה למלך (פ"א מהל' ק"פ ה"ג) דחביתי כהן גדול הוי קרבן ציבור, ודינו כשאר חובות ציבור דקריב בבמה גדולה.

אמנם במל"מ (שם) הקשה מהא דאיתא ביומא דף נ', אמר לו ר' מאיר והלא פר יום הכיפורים וחביתי כהן גדול ופסח דקרבן יחיד הוא ודוחין את השבת, הרי דקרי לחביתי כה"ג קרבן יחיד [נמקרו במשנה בתמורה י"ד ק"י], וא"כ לא קרב בשום במה כיון דהוי חובת יחיד, ומסיק דהדבר צריך תלמוד קנז.

וע' באור שמח (פ"א מק"פ ה"ג) שביאר דר"ש בזבחים אזיל לשיטתו, דבמנחות נ"א ע"ב [היכא דמת כה"ג] תנן, לא מינו כהן אחר תחתיו משל מי היתה קריבה

קנז. אך ע"ש בצ"ק ובחק נתן שהביאו מספרים ישנים גיר' אחרת בגמ', ולפי גיר' זו יוצא דחביתין הוי קרבן יחיד.

קנז. וע"ע במנחות נ"א ע"א דמיקרי קרבן יחיד.

קנז. וע' בחס"ד (קרבנות פי"ג סוף ה"ה), דחביתין קרב בבמה גדולה דכל מידי דדחי שבת קרב.

קנז. ויש שרצו לומר דלפי"ז לר"ש לעולם הוי קרבן ציבור אף כאשר באה משל כה"ג, וצ"ב גדר הדברים, ויתבאר בהמשך.

קנז. ומצינו כע"ז בר"ש מסיריליא (ירוש' שקלים פ"ז) שמפרש דברי הירוש' שם דאי נטמא הכהן ולא מצי מקריב, קרב הוא לר"ש משל ציבור, וע' בהר אפרים (שם) שביאר כונתו דהיכא דנטמא באופן שאין יכול לשלח קרבנותיו, הדין הוא שקרב משל ציבור.

קנז. והנה בחי' הגר"ח (מנחות נ"א ע"ב עמ' רנ"א במהד' תשכ"ט) חידש בגדר קרבן חביתין, דלעולם אף במת הכה"ג הוי הקרבן קרבנו של הכהן גדול וקרב עבור כפרתו, רק דהממון הוא של הירושין, והוסיף עוד הגר"ח דאפילו לר"ש דבאין משל ציבור, לא הוי קרבן ציבור אלא הוי קרבן של הכהן גדול שמת, רק דהממונות הן משל ציבור [ע"ש ראתין]. ולפי דברי הגר"ח ע"כ דהוי קרבן יחיד דקרב עבור כפרת הכה"ג, ואפילו לר"ש דבאה משל ציבור הוי קרבן

אית לה דין קרבן ציבור, וחובות ציבור קרבי בבמה גדולה קסב.

והנה יעוין בתו"י ובריטב"א ביומא (שם), שהעירו על דברי רב עמרם שם דסבר דחביתין הוי קרבן ציבור, דהרי באין משלו [ואין בהם שום כפרה לאחיו הכהנים], ותרצו [בתי' בתרא], דאמרין במנחות דכ"ג שמת ולא מינו אחר תחתיו מביאין חביתין משל ציבור, ע"ש קסג. ולכאור' דבריהם צ"ב דמה סברא היא זו, דאמנם היכא דמת כה"ג באה משל ציבור ומיקרי קרבן ציבור, אך כפשוטו רב עמרם לא איירי רק בכה"ג, אלא לענין כל חביתין של כ"ג דדוחה שבת וטומאה אף בגוונא דבאה משלו, ומשמע דאפילו בכה"ג אית ליה דין קרבן ציבור, וצ"ע.

ונר' דמבואר בדבריהם כמו שהבאנו לעיל מדברי האחרונים, דכיון דאי מת באה משל ציבור סימן הוא דקרבתו זה חובתו מוטלת על הציבור, ולכן אית ליה דין כמו קרבנות ציבור לדחות את הטומאה והשבת, ובאמת אף לדבריהם אינו ממש בחפצא קרבן ציבור, רק אית ליה דין קרבן ציבור לענין דחית שבת וטומאה, כנ"ל קסד.

חובה להביא חביתין בכל יום במקדש כמנחת תמידין שאינה בטילה לעולם [ע"ש ראיתן]. וכן מבואר בקר"א (הוריות ר' ע"א ד"ה והא דפריך) דכ' שם בתוה"ד דחביתין חשיב כקרבת ציבור כיון דלא בשביל כה"ג לחוד היא קריבה אלא חובת היום הוא בשביל כל ישראל קנט, אע"ג דהכה"ג מביאה משלו, ע"ש קס.

ומבואר בקר"א חידוש נוסף, דכיון דהקרבתו הוא חובת היום, אית ליה שם קרבן ציבור אף אי בא משל כה"ג, דחובה זו שבכל יום ויום תקרב במקדש מנחת חביתין מוטלת על הציבור, ועי"ז חשיב קרבן ציבור לדחות את הטומאה [לדעת ר' עמרם ביומא שם].

ומעתה לפי"ד הקר"א, אפשר לישב סתירת הסוגיות באופן אחר, די"ל דלעולם מנחת חביתין מיקרי קרבן יחיד [כמבואר בסוגיא ביומא] כיון דבחפצא הויא קרבן יחיד, אך אית לה דין קרבן ציבור לענין הקרבה בבמה קסא כיון דחובת ההבאה של הקרבן מוטלת על הציבור, ואף לדעת ר' יהודה דמנחת חביתין קריבה משל יורשין, וכן לר"ש בזמן שאינה קריבה משל ציבור, תיקרב בבמה גדולה, דכיון דחובת הבאת הקרבן מוטלת על הציבור

יחיד וכמבואר בגמ' ביומא, וע"כ צריכין לפרש בסוגיא בזבחים כגיר' הישנה [שהובאה בצ"ק], דקריבה בבמה גדולה כיון דס"ל דחובות יחיד שקבוע להן זמן קריבין בבמה גדולה.

קנט. וע"ע בחזו"א (מנחות סי' ל"ד אות ג') שכתב, דאפילו לר' יהודה דבאה משל יורשין היינו דוקא בנו כשר הראוי להיות כה"ג תחתיו, אבל אם בנו חלל או שאין לו בנים אלא בנות, הרי אין כאן יורשין, וכל שאין יורשין לחייבים הציבור חייב, שחובה על כל ישראל שיקרבו חביתין תמיד.

קס. ע"ש שביאר בזה שיטת רב עמרם ביומא נ' ע"א, דלדעת ת"ק חביתי כה"ג הוי קרבן ציבור לדחות את הטומאה.

קסא. וכ"כ ביריעות שלמה (פ"א מהל' ביה"ב ה"ב) וז"ל, וחביתין [ואילו של אהרן] אע"ג דמיקרי קרבן יחיד נראה דהיה קרב בבמה, דהוא בכלל סדר קרבנות ציבור, שהרי אילו קודם להוצאת כף ומחתה וחביתין קודמין לנסכים של צבור ולא גרע מקרבנות ציבור, וכן מוכח ביומא (נ' ע"א).

קסב. ונתעוררתי לזה מהרה"ג רי"ל שליט"א.

קסג. וכן מבואר במהר"י קורקוס (פ"ד מביאת מקדש הל' י') שכתב בתוה"ד דחביתי כה"ג קרי להו ת"ק קרבן ציבור משום דבאים אחר מנחת נסכים א"נ דכי מת כה"ג באים משל ציבור עד שיעמוד כה"ג אחר, ע"ש.

קסד. והנה בירושלמי יומא (פ"ב ה"ב) מבואר דמנחת תמיד קודמת לחביתין, דזה קרבן יחיד וזה קרבן ציבור [דחביתין קרבן יחיד], ואילו בגמ' יומא ל"ד ילפינן ליה מקראי דמנחת התמיד קודמת, וצ"ב השינוי בין הבבלי והירוש'. והנר' דהבבלי ס"ל דכיון דחביתין באה לחובת הציבור, אע"ג דהוי חפצא של קרבן יחיד, אית ליה המעלה של ציבור לענין קדימה ולכן הוצרכו לטעם אחרינא, והירוש' ס"ל דכיון דבחפצא אינו קרבן ציבור דין הוא שמנחת תמיד דהויא בחפצא קרבן ציבור תיקדם.

והנה תוס' שבועות ט"ו (ד"ה אין) הקשו למ"ד דאין מנחה בבמה, היאך קידש שלמה את העזרה במנחה, והגרא"מ הורביץ הקשה על דבריהם, דהרי מנחת ציבור כולי עלמא מודו דקרבה כמנחת העומר [כמבואר בתוס' שם], והכא נמי חובת ציבור היא, ואית לה שם מנחת ציבור. וביארנו לעיל סימן י', דכונת הגרא"מ דכיון דקידוש העיר הוי חובת ציבור, לפיכך מנחה הבאה לקידוש העיר דין מנחת ציבור לה, אע"ג דהחפצא של הקרבן הוא קרבן יחיד, [וקריבה בבמה גדולה, כמו דס"ל לתוס' דמנחת העומר קריבה בבמה גדולה]. ותוס' סברי דאע"ג דהויא חובת הציבור היא אינה קריבה בבמה, דבכדי שתקרב בבמה למ"ד דאין מנחה בבמה בעינן שתהא בחפצא מנחת ציבור, [ע"ש מה שהארכנו בזה].

וא"כ לפי דברי התוס' בשבועות לכאור' אף לענין האי דין דחובות יחיד לא קריבי בבמה גדולה, לא יחני הא דחובת ההקרבה מוטלת על הציבור, ובעינן שיהא בחפצא קרבן ציבור, ולא שייך למימר שיהו חביתין קרבין בבמה גדולה מחמת שחובתם מוטלת על הציבור.

והנה האור"ש (בהל' ק"פ שם) כתב עוד, דלר"ש דהיכא דמת כה"ג קריבה משל ציבור, אשכחן חביתין שקריבה בבמה גדולה בין ליחיד ובין לציבור, דאע"ג דכאשר הכה"ג מקריב הוי קרבן יחיד מכל מקום קרבה בבמה גדולה, "הואיל ואי לאו יחיד מקריב מקריבין הציבור".

הרי דחידש האור"ש דלר"ש אף היכא דהכה"ג עצמו מקריב, קריבה היא בבמה גדולה, וטעמא דמילתא הואיל ואי היחיד לא מקריב מקריבין הציבור, וצ"ב כונתו.

ונר' ביאור הדברים, כדנתבאר לעיל דהואיל ולר"ש היכא דמת כה"ג חלה חובת ההקרבה על הציבור, סימן הוא דבעצם חובת ההקרבה תמיד היא על הציבור קס"ה, ולכן אית לה דין ליקרב בבמה גדולה אף היכא דהכה"ג עצמו

מקריבו בתורת קרבן יחיד, דכיון דחובתו על הציבור דין הוא דתקרב בבמה גדולה קס"ו.

והאור"ש הוסיף לפי"ז לבאר אמאי לא מוקי בגמ' דברי ר"ש במנחת העומר דאיכא כותיה ביחיד במנחת נדבה, וביאר דעדיפא ליה לאוקמי במנחת חביתין, דבגוף מנחה זו אשכחן שקריבה לציבור וליחיד בבמה גדולה, לציבור כאשר באה משל ציבור וליחיד כאשר באה משל היחיד.

אמנם לפי"ז קשה מה דמסיק בגמ' דאין להעמיד דברי ר"ש במנחת חביתין, כיון דאין מנחה בבמה, דהרי לפי המבואר לעיל אף למ"ד דאין מנחה בבמה מנחת ציבור קריבה בבמה, ולפי דברי האור"ש הגמ' מיירי רק במנחת חביתין דקריבה ליחיד ולציבור, ולמבואר גם כשקרבה ליחיד דין מנחת ציבור לה, ודין הוא שתקרב בבמה גדולה אף למ"ד דאין מנחה בבמה, וצ"ע.

והנר' בזה, דיש לחלק בין הדין דחובות יחיד לא קרבו בבמה לדין שמנחת יחיד לא קרבה, דהא דנתחדש הכא דמה שחובת ההקרבה מוטלת על הציבור נותן לקרבן דין קרבן ציבור, הנ"מ לענין הדין דחובות יחיד לא קרבי, דהיכא דהנדון אי מיקרי חובת היחיד או הציבור, מסתבר לומר דכיון דחובת ההקרבה מוטלת על הציבור אית ליה דין חובת ציבור, אבל לגבי הדין דלמ"ד דאין מנחה בבמה רק מנחת ציבור קריבה בבמה, אין תלוי הדבר על מי מוטלת חובת ההקרבה אלא בשם הקרבן, וכיון דשם הקרבן הוא קרבן יחיד אית ליה דין מנחת יחיד דלא קריבה בבמה גדולה.

והנה לעיל סימן א' כתבנו לחקור בעיקר האי דינא דחובות יחיד לא קרבו בבמה אי הוי דין בבמה או דין בגברא, ונר' דאי נימא דהא דחובות יחיד לא קרבו הוא דין בגברא שאין הגברא יחיד מקריב חובות בזמן היתר, א"כ מבואר היטב החילוק הנ"ל, דמה דמנחה לא קרבה בבמה בפשטות הוי דין בבמה [ע' מש"כ בזה לעיל סימן י"א אות ג'], וא"כ מבואר שפיר דלענין הדין

קס"ה. ולעיל [ד"ה ומעתה] ביארנו דאף לר' יהודה דקריבה משל יורשין החובה על הציבור, אך לדעת האור"ש דוקא לר"ש הויא חובת הציבור.

קס"ו. ואולי כונתו דכיון דאי נימא דהכה"ג לא יכול להקריבו בבמה יחול החיוב על הציבור להביאו [כדנתבאר לעיל], הרי הוי הקרבת היחיד לתועלת הציבור.

דחובות יחיד לא קרבו [דהוי דין בגברא] דנין כלפי הגברא על מי מוטלת חובת הקרבן, וכיון דחביתי כה"ג חובתם מוטלת על הציבור אית להו דין חובות ציבור, אבל הדין דאין מנחה בבמה תלוי בחפצא של הקרבן, כיון דהוי דין בבמה דלא קרב בה חפצא דקרבן מנחה, וכיון דהחפצא של המנחה הוא מנחת יחיד, לא מהני לה מה דמוטלת ההקדשה על הציבור, דדנין על השם של הקרבן, אי הוי חפצא של מנחת יחיד או חפצא של מנחת ציבור, וכיון דבחפצא הויא מנחת יחיד דין הוא דלא תקרב בבמה גדולה. אמנם אי נימא דתרווייהו הוו דין בבמה, לכאור' אין סברא לחלק ביניהם.

אמנם נר' דאף אי נימא דהא דחובות יחיד לא קרבו בבמה גדולה הוא דין בבמה, דאין למזבח דבמה גדולה דין מזבח עבור הקרבת חובות, עדיין יש סברא לחלק ביניהם, דרק השם נדבה ושם חובה הוא תלוי בשם הקרבן, אך השם ציבור ויחיד תלוי על מי מוטלת חובת הקרבן, דאי החובה מוטלת על הרבים דנין הקרבן

כחובת ציבור, ואי החובה מוטלת על היחיד אית ליה שם חובת יחיד, ולכן גבי חביתין דחובת הקרבן מוטלת על הציבור שפיר מיקרי חובת ציבור אע"ג דהחפצא של הקרבן הוא קרבן יחיד, אבל לענין מנחה אין הנדון לקבוע על מי מוטלת החובה אלא בשם הקרבן עצמו אי הוי מנחת היחיד או מנחת הציבור, וכיון דבחפצא הוי מנחת של היחיד מיקרי מנחת יחיד, ואינה קריבה בבמה גדולה למ"ד דאין מנחה בבמה.

ולפי"ן אין סתירה מדברי התוס' בשבועות למה שנתבאר בסוגיין, ואף לדברי התוס' בשבועות אפ"ל דמיקרי חביתין חובת הציבור וקריבה בבמה גדולה, דכלפי הדין חובה, בזה איכא סברא דכיון דחובת ההקדשה מוטלת על הציבור מיקרי חובת ציבור, ומש"כ התוס' שם דמנחת קידוש העיר לא קריבה למ"ד דאין מנחה בבמה, היינו דכיון דהקרבן הוא קרבן יחיד אית ליה שם מנחת יחיד דלא קריבה בבמה גדולה.

סימן י"ד

מנחת קידוש העזרה

א. אי נפסלת מנחה זו ביוצא

שבועות ט"ו, אמר רמי בר חמא אין העזרה מתקדשת אלא בשירי מנחה, מאי טעמא כירושלים, מה ירושלים דבר הנאכל בה ויוצא ממנה נפסל, אף עזרה דבר הנאכל בה והיוצא ממנה נפסל.

והנה תוס' שם (ד"ה אין) הקשו למ"ד דאין מנחה בבמה היאך מתקדשת, בשלמא בימי עזרא איכא למימר דסבר כמ"ד קדושה ראשונה קידשה לשעתה וקידשה לעתיד לבא ועזרא זכר בעלמא הוא דעבד, אבל בימי שלמה ויהושע קשיא, וכי תימא דקדשה במנחת העומר, והא בסוכות היה הקידוש בימי שלמה, [וע"ש תירוצם].

ומבואר בתוס' דלמ"ד דיש מנחה בבמה, היו יכולין לקדש את העזרה ע"י הקרבת מנחה זו בבמה,

דאע"ג דקודם הקידוש היה למקום המקדש דין במה יכלו להקריב שם מנחה זו, ועי"ז היתה מתקדשת העזרה.

ולכאור' דבריהם צ"ב, דהרי מקום המקדש קודם הקידוש לכאור' דין במה קטנה אית ליה, וא"כ מנחה הקריבה בה נאכלת בכל מקום ואין נפסלת ביוצא [נכמבאר ברש"י זכחים ק"ב ע"ב, ד"ה קדשי קדשים], וא"כ היאך מקדשין במנחה זו את העזרה, והרי בעינן דבר הנאכל בה והיוצא בה נפסל, ומנחה זו שיוצאת מהבמה אין נפסלת, וצ"ע קס"ז.

וחנר' בזה, דהנה תוס' כתבו דאי היה הקידוש בפסח היה ניחא אף למ"ד דאין מנחה קריבה בבמה, דהיו מקדשין העזרה במנחת העומר, ולכאור' כונתם דמנחת העומר כיון דהויא מנחת ציבור קריבה היא בבמה לכו"ע [וכדנתבאר לעיל סימן י"א אות ד' בשם הגרי"ז], ולכאור' דבריהם תמוהים, דהיאך ניחא להו שתקרב שם מנחת

העומר והרי מנחת העומר הוא מנחת ציבור דאין קריבה בבמה קטנה, ולמקום המקדש [קודם הקידוש קס"ה] יש דין במה קטנה כנ"ל.

הרמב"ם דנאכלת דוקא בבמה גדולה ונפסלת ביוצא כשיוצאת מקלעי הבמה הגדולה.

וצריך לומר, דכונתם היא דאי היה הקידוש בפסח היה אפשר לומר דשלמה המלך הביא את האוהל מועד מגבעון לירושלים, בכדי שיהא למזבח בירושלים דין במה גדולה ויקדשו במנחת העומר קס"ט.

ומדברי התוס' הנ"ל יש להוכיח דס"ל כדעת הרמב"ם, דנאכלת דוקא בתוך הקלעים ואי יוצאת ממנה נפסלת ביוצא, ולפיכך ס"ל דמהני הקידוש במנחה הקריבה בבמה ק"פ, דבכדי לקדש יעבירו הבמה גדולה לירושלים, ויהא דין המנחה ליאכל רק תוך הקלעים של הבמה גדולה, דאי נימא דס"ל כרש"י דקדשי קדשים הקריבין בבמה גדולה [ויכולין ליקרב בבמה קטנה] נאכלין בכל מקום, הרי דמנחה זו נאכלת בכל מקום ואין נפסלת ביוצא ולא תיהני לקדש קע"א.

ולפי"ז הוא הדין דיש לומר לענין מה דהעירו לעיל, דאף למ"ד דמנחה קריבה בבמה היה אפשר לומר דהעבירו את האהל מועד מגבעון לירושלים, בכדי לקדש את העזרה בדבר הנאכל בה ונפסל ביוצא ממנה, דבבמה גדולה קדשי קדשים נאכלין לפני מן הקלעים, [כמבואר במשנה בפרק פרת חטאת].

והנה כל זה הוי דוקא אי נימא דמנחת קידוש העיר קריבה בבמה קטנה, אמנם ע' לעיל סימן י' שבארנו דאף לשיטת התוס' דלא חשיבא מנחת קידוש העיר מנחת ציבור ויכול לקדש העזרה ע"י הקרבת קרבן יחיד, אכתי צריך להקריבה דוקא בבמה גדולה, דכיון דקריבה לחובת הציבור משום דחובת הציבור לקדש את העזרה, מיקרי חובת ציבור שאין קריבה בבמה קטנה אלא בבמה גדולה, [וע"כ כונת תוס' שעבירו לשם האהל מועד כנ"ל], ולפי"ז מנחה זו נפסלת ביוצא, דכיון דאית לה שם מנחה של חובת ציבור דין הוא שתפסל ביוצא.

אמנם נר' דאכתי אין זה דבר ברור דמנחה זו נפסלת ביוצא, דיעוין בפ' ט"ו סימן א' דנתבאר דנחלקו רש"י והרמב"ם, האם למ"ד דיש מנחה בבמה כשמקריב המנחה בבמה גדולה דין אכילתה דוקא לפני מן הקלעים ונפסלת ביוצא כשמוציאה מן הקלעים, או דילמא לעולם נאכלת בכל מקום אף שהקריבה בבמה גדולה כמו קדק"ל. דדעת רש"י היא דנאכלת בכל מקום, ודעת

קסח. דאי נימא דכונתם שתקרב המנחה בבמה גדולה דבנוב וגבעון, הרי נפסלת היא ביוצא, וכמו שהעיר הריטב"א שם.

קסט. וע' במרומי שדה (לנצי"ב שם) שכ' כע"ז.

קע. דהרי לדעת תוס' מנחה זו יכולה בעצם ליקרב בבמה קטנה, דלא הויא מנחת ציבור (וע' מש"כ בזה לעיל סימן י').

קעא. אמנם אולי י"ל, דאף אי סבירא להו לתוס' כרש"י דמנחה בעלמא הקריבה בבמה גדולה נאכלת בכל מקום, אכתי אפשר לקדש במנחה זו, די"ל דמנחת קידוש העיר שאני דודאי נפסלת ביוצא, וטעמא דמילתא, דבאמת שאני מנחה זו משאר המנחות, דמנחה זו אין יכול להקריבה בבמה קטנה, דאי יקריבה בבמה קטנה לא תיהני לקדש העזרה כיון דלא תפסל ביוצא, ורק אי מקריבה בבמה גדולה שדינה ליאכל תוך הקלעים יכולה לקדש, וממילא יהא הדין דכאשר מקריבה בבמה גדולה אין נאכלת בכל מקום, כיון דלמנחה המסוימת הזו אין הקרבה בשאר מקומות. וכל זה נכון רק אי נימא כמו דנקט הגרי"ז דקרבן פסח ושאר קדק"ל הקריבין רק בבמה גדולה, אין נאכלין בכל מקום כשאר קדק"ל, ואכילתם לפני ה' במקום הרואה את נו"ג [ע' פרק ט"ו סימן ג' מש"כ בזה והוכחנו דכן שיטת תוס' בובחים ק"ט], אך אי נימא דאף קרבן פסח נאכל בכל ערי ישראל [ע"ש שהוכחנו כשיטה זו מרש"י ותוס' פסחים ל"ח], הרי דאף מנחה זו נאכלת בכל מקום ואין נפסלת ביוצא. ואף לדעת הגרי"ז יש סברא לחלק בין מנחה זו לקרבן פסח, דהתם אית להקרבן שם קרבן בפ"ע, קרבן פסח, משא"כ לגבי מנחת קידוש העיר דלית ליה שם קרבן בפ"ע והויא בכלל שאר המנחות ונבעיקר למבואר לעיל דלא בעינן קרבן מיוחד לקידוש, ומהני מנחת נדבה בעלמא לקדש עמה את העזרה, וצ"ע.

ב. במה קידשו את העזרה

הנה בסוגיא בשבועות (שם) מבואר דאיכא ב' דיני קידוש, קידוש העזרה בשירי מנחה וקידוש העיר בב' תודות, ונתפרש שם סדר קידוש העיר ע"י שתי תודות, דמקריבין בית דין שתי תודות ולוקחין לחם חמץ שבהם והולכים בית דין אחר שתי התודות ושתי התודות זו אחר זו ועומדין בכנורות ובנבלים ובצלצל על כל פנה ופנה, ומהלכין סביב, אבל לענין קידוש העזרה בשירי מנחה לא נתפרש בגמ' מהו סדר הקידוש, אך יעוין ברש"י בזבחים נ"ו ע"א (ד"ה למעוטי הנכנס) שפירש דקידוש העזרה בשירי מנחה ובשיר של פגעים ובאורים ותומים שמקדשין בהן את העזרה ובהליכה סביב ע"ש קעב. ומבואר ברש"י דהעזרה נתקדשה באותו אופן כמו העיר ע"י הליכה סביב עם שירי מנחה וכו', וכפשוטו משמע דהקידוש חל ע"י ההיקף סביב העזרה עם שירי המנחה.

אמנם בחי' הר"י מיגאש (שבועות ט"ו) מבואר דהקידוש חל ע"י אכילת שירי המנחה בעזרה ע"י הכהנים, וכן משמע מדברי הרמב"ם קעג (פ"ו מהל' בית הבחירה הי"ג) מדנקט דאוכלין אותם בסוף המקום שמקדשין, משמע דע"י אכילה זו חל הקידוש ולכן דין הוא לאכלן דוקא בסוף המקום, וכדביאר הריטב"א שם טעם הדבר, "כדי להודיע שעד כאן תחום אכילת קדש זה".

והנה מדברי התוס' הנ"ל מבואר דהקידוש של העזרה חל ע"י הקרבת הקרבן, דהקשו היאך קידשו בימי שלמה את העזרה למ"ד דאין מנחה בבמה, ותירצו דכיון דהכל בא בבת אחת הקידוש ועשיית המנחה לא חשבינן מנחה בבמה, ובקמיצה ובהקטרה היה מקומה מתקדש וכל העבודה היתה מחנכתה ומתקדש מקומה, ע"ש.

ולבאו יש להעיר על דבריהם דלכאור' מוכח דאין הקידוש ע"י ההקרבה, דהרי רמי בר חמא אמר דהעזרה מתקדשת בשירי מנחה, ואי הקידוש רק ע"י ההקרבה מה ענין שירי מנחה [שאין נקריבין אלא נאכלין] לקידוש העזרה, ומוכרח שהקידוש הוא או ע"י אכילת שירי

המנחה בעזרה, או ע"י מה שמקיפין את העזרה בשירי מנחה ובשיר של פגעים ובאורים ותומים, וצ"ע.

ויעוין בנצי"ב (במרומי שדה שם) שעמד בזה, וכתב לחדש דאיכא ב' עניני קידוש, קידוש לענין הקרבה וקידוש לענין אכילה, ולענין הקרבה מתקדשת העזרה ע"י ההקרבה, אך לענין אכילה גם התוס' מודו דאין היא מתקדשת אלא ע"י אכילת השירי מנחה.

ולפי"ז אפשר לומר דמה דמבואר בסוגיא דבכדי לקדש את העזרה בעינן דבר הנאכל בה ונפסל ביוצא ממנה [כמבואר לעיל], היינו דוקא בכדי לקדש את העזרה לענין אכילה, דהקידוש חל ע"י שאוכל שם דבר שנאכל רק שם ולא חוץ למקום, וכמבואר בריטב"א (הנ"ל) דהטעם "כדי להודיע שעד כאן תחום אכילת קדש זה" קיד, אבל הקידוש להקרבה הוא ע"י גוף ההקרבה, דבמה שמקריב בעזרה קרבן שדינו ליקרב בעזרה מתחנכת העזרה, ואין בזה נפק"מ במקום אכילת הקדשים.

ומעתה לפי"ז יש לישב מה שהערנו לעיל [אות א'] היאך למ"ד דיש מנחה בבמה מהניא מנחה הקריבה בבמה קטנה לקדש את העזרה, והרי אין מנחה זו נפסלת ביוצא, די"ל דהא דבעינן שתהא המנחה נפסלת ביוצא היינו דוקא בשעת אכילת המנחה ולא בשעת הקרבת המנחה, דכיון דנתבאר דאיכא תרי דיני קידוש, והקידוש להקרבה חל ע"י מעשה ההקרבה ואילו הקידוש לאכילה חל ע"י מעשה האכילה, הרי דמהניא מנחה הקריבה שם לקדש את המקום של העזרה בקדושת עזרה להקרבה אע"ג דבשעת ההקרבה אין דינה ליפסל ביוצא, דבכדי שהמנחה תקדש את העזרה להקרבה ליכא תנאי שתהא מנחה הנפסלת ביוצא, ובשעת אכילת המנחה דמתקדש המקום לאכילה, כבר חל במנחה זו דין פסול יוצא, דכיון דע"י הקרבת המנחה נהפך מקום העזרה למקום המקודש, מעתה דין אכילת המנחה הוא דוקא בעזרה, דע"י ההקרבה חל במקום המקדש קדושת עזרה ונעשו מחיצות העזרה למחיצות המנחה לאכילה, ואין נאכלת

קעב. וכ"כ בקצרה בשבועות ט"ו ע"א ד"ה בשירי מנחה, "מקיפים אותה בשירי מנחה".

קעג. וז"ל, וכן אם הוסיפו על העזרה מקדשין אותה בשירי המנחה, מה ירושלים התודה שנאכלת בה מקדשתה אף העזרה שיירי המנחות שאין נאכלין אלא בה הן שמקדשין אותה בהן ואוכלין אותן בסוף המקום שקדשו, ע"כ.

קעד. וע' ברמב"ם (שם) דאוכלין אותן בסוף המקום שקדשו.

אלא בתוך מחיצות העזרה וביציאה מהמחיצות נפסלת ביוצא, ונמצא דהקידוש לענין אכילה נעשה בקדשים הנפסלין ביציאה מהעזרה, ושפיר מהני אכילת שיירי המנחה לקדש לאכילה^{קע}.

והנה על גוף דברי התוס' דכתבו דקידוש העזרה חל ע"י הקרבת המנחה, לכאור' יש להעיר עוד מדברי הגמ' שם בהמשך הסוגיא דרצו לומר דקידוש העזרה יהא דוקא ע"י שתי הלחם בעצרת^{קע}, באופן שיבנו עיקר הבנין מעיו"ט וישירו פורתא למוצאי יו"ט, ובמוצאי יו"ט מיד יגמרו הבנין, ע"ש. ומבואר דאיכא הו"א בגמ' דהקידוש יחול בלילה [דבעינן קידוש בשעת בנין], ולדברי התוס' דהקידוש ע"י ההקרבה לכאור' צ"ב היאך יתכן לעשות הקידוש בלילה, והרי אין הקרבה כשירה בלילה והיאך יעשה הקידוש ע"י ההקרבה, וע"כ דכונת הגמ' דהקידוש יחול בלילה ע"י אכילת המנחה בעזרה^{קע} או ע"י מעשה הקפת המנחה סביב לעזרה ולא ע"י ההקרבה, וצ"ע.

ונר' לישב, דהנה מצינו בסוגיא שם ב' זמנים שמקדשין בהן את העזרה, בתחילת הבנין בזמן שלמה או בזמן עזרא [למ"ד דלא קידשה לעתיד לבא], וכן באופן שרצו להוסיף העזרה. ונר' לחדש דכל מה דנקטו תוס' דהקידוש חל ע"י ההקרבה של המנחה, היינו דוקא כשבאין לקדש את העזרה בתחילה, אבל כאשר באין להוסיף על העזרה אף התוס' מודו דלא חל הקידוש ע"י הקרבת המנחה אלא ע"י אכילת שיירי המנחה או ע"י היקף המנחה סביב העזרה.

ובמעמא דמילתא נראה, דהא דהקרבת המנחה מקדשת את העזרה, מבואר מתוס' דהוא משום לתא דחינוך, דכיון דקודם הקידוש העזרה לא היתה ראויה להקרבה ומקריב בה קרבן שדינו ליקרב שם, מתחנכת ומתקדשת העזרה ע"י ההקרבה במזבח שבעזרה, ולפיכך נר' לומר דכאשר באין להוסיף על העזרה, לא שייך

שההקרבה בעזרה תחנך ותקדש את המקום הנוסף, דבמה מתיחסת ההקרבה למקום החדש, דהרי המזבח שבעזרה כבר ראוי להקרבה קודם הקידוש ובמה מתחנך המקום הנוסף ע"י ההקרבה במזבח, וע"כ דרק ע"י שאוכל שיירי מנחה במקום זה או מוליך שם הקדשים, חשיב כמעשה המחנך ומקדש למקום שמוסיפין.

ויעוין במהרש"א שהוכיח דהגמ' (בע"ב) לגבי שתי הלחם ע"כ מיירי לענין הוספה על העזרה ולא לענין קידוש העזרה בתחילה [ע"ש ראיתן], וא"כ אתי שפיר הא דאיכא הו"א בגמ' דתקדש העזרה ע"י מנחת שתי הלחם בלילה, דכיון דהגמ' מיירי לענין הוספה על העזרה, שפיר אפשר לקדש התוספת בלילה, דאין התוספת מתקדשת ע"י ההקרבה אלא ע"י אכילת המנחה או הקפת המנחה סביב המקום החדש, ובהם ליכא עיכוב לקדש בלילה.

והנה מבואר בסוגיא שם (בע"ב) לגבי קידוש העיר ע"י ב' לחמי תודה, דאי מהלכין עם ב' הלחמים זה אחר זה, הרי דכיון שהלכה הראשונה קצת נתקדשה חומת העיר והראשונה נפסלת ביוצא והשניה במקום שמהלכת בו קדושה ע"ש, ומבואר להדיא דקידוש העיר חל ע"י ההיקף סביב העיר, ולכן כיון שהלכה הראשונה סביב נתקדשה חומת ונפסלת התודה ביוצא, ומוכח ע"כ דהקידוש תלוי בהיקף סביב החומה ולא בהקרבה התודות, וצ"ע על שיטת התוס' דסברי דקידוש העזרה חל ע"י הקרבת המנחה דלכאור' ה"ה דקידוש העיר חל ע"י הקרבת התודה ולא ע"י ההקפה סביב החומה^{קע}.

ונר' לישב שיטת התוס', דאיכא חילוק יסודי בין קידוש העזרה לקידוש העיר, דקידוש העיר גם לדידהו חל ע"י ההליכה סביב העיר כיון דלא שייך לקדש את העיר ע"י הקרבת התודה, דמה דהעזרה מתקדשת ע"י הקרבת המנחה, הוי משום דע"י הקרבה זו מתחנך המזבח

קעה. אמנם לפי"ז יוצא דבר מחדש, דיש להקרבת כמה קטנה שם הקרבה לחנך העזרה, אע"ג דהויא תורת הקרבה אחרת מהקרבת מקדש, ולפי מה שכתבנו לעיל דכונת תוס' דהיו מעבירים את האהל מועד לשם ניהא טפי, דהויא הקרבת כמה גדולה ולא הקרבת כמה קטנה.

קעו. דבעינן מנחה שהיא מחמץ דומיא דלחמי תודה המקדשים את העיר.

קעז. כן מבואר להדיא ברש"י שם ד"ה "בלילה".

קעה. וכבר העיר הרשב"א (שם) על שיטת הר"י מיגאש דקידוש [המנחה והתודה] חל ע"י האכילה, דמבואר בסוגיא זו דע"כ חל הקידוש קודם האכילה בהקפת התודה את החומה.

שבעזרה, ומעשה חינוך זה מקדש את העזרה, אבל התודה שאין הקרבתה בתוך חומת ירושלים, במה תיהני הקרבתה לחנך את העיר, ואין בדין שהקרבה בעזרה תועיל לחנך

את חומת ירושלים, דמאי שיאטיה דהקרבה זו לעיר, וע"כ דאין הקידוש חל ע"י ההקרבה ודין הוא דיחול ע"י ההקפה סביב החומה אף לשיטת התוס'.

סימן ט"ו

עולת נקבה בבמה קטנה

בגמ' ע"ז כ"ד ע"ב הקשו עה"פ "ואת הפרות העלו עולה לה", היאך הקריבו פרות אלו שבאו מפלשתים ולא חששו לחשש רביעה, ותיצצו בגמ' דהוראת שעה היתה, והוסיפו דה"נ מסתברא דהיתה הקרבה זו הוראת שעה דאי לא תימא הכי עולה נקבה מי איכא, ופרכינן ומאי קושיא דלמא בבמת יחיד וכדרב אדא בר אהבה, דאמר רב אדא בר אהבה מנין לעולה נקבה שהיא כשרה בבמת יחיד, שנאמר "ויקח שמואל טלה חלב אחד ויעלהו עולה", ומקשינן ויעלהו לשון זכר, ומשני אמר רב נחמן בר יצחק ויעלה כתיב.

הרי דמבואר בגמ' בע"ז דאיכא דין מחודש בבמת יחיד, דאע"ג דבמקדש ובבמה גדולה קרבן עולה הוי רק מזכר, ונקבה אין ראוייה ליקרב בתורת עולה, מ"מ בבמת יחיד עולה כשירה אף מנקבה ודרשינן ליה מקרא דשמואל שהעלה עולת נקבה בבמת יחיד קט'.

אמנם הנה לשון הגמ' שם צ"ב, דהרי הקריבו עולות אלו בבמת יחיד שבבית שמש ואמאי אמרו "דלמא" בבמת יחיד, דמשמע דלא ברירא לגמ' אי במה זו היה לה דין במת יחיד או במת ציבור, וע' ברש"י (ד"ה דלמא) שפירש "דלמא בבמת יחיד שרי דהתם במת יחיד הוא", הרי דרש"י דחק בפשט הגמ' דליכא ספק לגבי מהות הבמה שבבית שמש דודאי דהיתה במת

יחיד, ומה דנקטה הגמ' לשון דלמא, היינו משום דלא ברירא לגמ' דינו של רב אדא דעולת נקבה כשירה בבמה. ומבואר א"כ מרש"י דדין זה אינו פשוט לגמ', דמספקא ליה לגמ' אי עולת נקבה כשירה בבמה קטנה קט'*, ור' אדא בר אהבה ס"ל דכשירה קפ'.

וחנה בעיקר ראית הגמ' דעולה זו היתה נקבה נחלקו המפרשים, דרש"י פירש "טלה חלב", רחל ומניקה את בנה, דהיינו דהקריבו את האם, וקרי ליה לאם טלה חלב כיון דהיא מניקה את בנה. אמנם יעוין במהרש"א שם שפירש דטלה חלב מתפרש על הולד היונק חלב, והוכיח כן מהא דהקשו בגמ' ויעלהו זכר משמע, ואי קאי על האם היאך שייך לומר דזכר הוא, ולדברי המהרש"א לכאור' הראיה דהוי נקבה מהכתיב, ויעלה לשון נקבה, וכן האריך להוכיח התורת חיים שם.

ובמדרש רבה (אחרי מות פכ"ב, ט') איתא, ויקח שמואל טלה חלב אחד, אמר רב אבא בר כהנא ג' עברות נעשו בעולה של שמואל, היא ועורה ומחוסר זמן ולוי, [וכן הוא בירוש' מגילה פ"ק הי"ב], וע' ברש"י (בע"ז שם ועל המדרש) שכ' דמוכח מהמדרש כדברי המהרש"א דהקריב את הולד ולא את האם, ולכן חשיב ליה מחוסר זמן.

ויעוין ברש"י שם שהעיר דלפי דברי המדרש והירוש' דהיתה שם הוראת שעה לגבי מחוסר זמן [דמחוסר

קעט. והעירני הרה"ג ר"ב שכטר שליט"א דבס' פירושים וחיידושים למסכת תמורה (מבעל הגידולי טהרה, לדף ט"ז ע"ב) כתב לחדש דלדעת ר"א (כריתות כ"ה) דאדם מתנדב אשם תלוי בכל יום, קרב הוא בבמה, ושוב נסתפק אי יהא כשר אף מנקיבה כמו דעולת נקיבה כשירה בבמה, דאפשר דדוקא עולת נקיבה הוא דמכשרינן בבמה משום דמצינו דכוותה בעולת העוף דאתיא מנקיבה, אבל באשם דליכא למימר הכי מסתמא אפילו בבמה אין כשר אלא מזכר, עכ"ד. [ובעיקר הנדון אי אשם תלוי קרב לר"א בבמה ע"ע בס' קדושה משולשת קדושה ג' אות ג' שהאריך לדון בזה].

קעט*. וע' במש"ח אמור (כ"ב, כ"ז) שהביא הגמ' בע"ז וז"ל, ובפ"ב דע"ז מסתפק הגמרא ואמר דלמא כדרב אדא בר אהבה דאמר עולת נקבה כשרה בבמת יחיד, עכ"ל.

קפ. וע' בפרק ט' ס"א א' שהבאנו דהמאירי פירש דברי הגמ' באופן אחר, ע"ש.

זמן פסול בבמה כמבואר בתוס' זבחים י"ב ע"א ד"ה יום], א"כ אין ללמוד ממעשה דשמואל דעולת נקבה כשירה בבמה קפ"א, ע"ש, וא"כ כפשוטו לדעת המדרש והירוש' אין להכשיר עולת נקבה בבמה, דליכא מקור מהפס', ומסברא י"ל דדין במה קטנה כדין מקדש ובמה גדולה דעולה כשירה רק מהזכר.

ויש להוסיף דבירוש' במגילה לעיל מיניה הל' י"א איתא, דהכל קרב בבמה בהמה וחיה ועופות גדולים וקטנים זכרים ונקיבות וכו', וגוים בזמן הזה רשאין לעשות כן, זכרים ונקיבות מנין רבי אבהו בשם רבי יוסי בר חנינה ואת הפרות העלו עולה לה', ע"כ. הרי דמבואר בירוש' דלהקרב הפרות בבית שמש היה דין של הקרבת בן נח קפ"ב, ומזה למדו בירוש' דבבמת ב"נ כשירים זכרים ונקבות, ומשמעות דברי הירוש' דאיכא חידוש מיוחד דוקא בבמת ב"נ דכשר בה אף עולת נקבה, וא"כ בבמת ישראל אין כשירין, [ולכאור' הירוש' אויל בזה לשיטתו דכיון דס"ל דהטלה חלב היה מחוסר זמן אין מקור ללמוד דנקבה כשירה בבמת ישראל].

ואף בדברי הגמ' בזבחים קט"ו ע"ב משמע קצת דעולת נקבה אינה כשירה בבמה, דאיתא התם בברייתא, תניא עד שלא הוקם המשכן הבמות מותרות, ועבודה בכורות, והכל כשירין להקריב בהמה חיה ועוף, זכרים ונקבות, תמימין ובעלי מומין, טהורין אבל לא טמאין,

והכל קרבו עולות, ועולה שהקריבו ישראל במדבר טעונה הפשט וניתוח, ונכרים בזמן הזה רשאין לעשות כן, ע"כ. הרי דמשמע דהברייתא אתא לאשמעינן רבותא בהקרבת ב"נ דכשם שקריבין בה חיה וכל עוף ובעלי מומין, ה"ה דאיכא רבותא דקריבין בה זכרים ונקבות קפ"ב, ואי נימא דאף בבמת ישראל קריבה עולת נקבה ליכא רבותא מיוחדת בבמת ב"נ קפ"ד.

ובן יש להוכיח מדברי הירוש' בע"ז (פ"ב ה"א) שהקשו מהא דהעלו הפרות בבית שמש [נקושת הגמ' בע"ז], ותרצו וכי מסרני פלשתים אנו למדין ולא כן א"ר אבהו בשם ר' יוסי בר חנינה ואפילו נקבות הקריבו ואת הפרות העלו עולה לה', ולכאור' כונת הירוש' דאין ללמוד מסרני פלשתים דשם היתה הקרבת ב"נ והראיה דאפילו עולת נקבה קריבה התם, וכן מבואר ברד"ק (שמואל א', ו', י"ד) דכונת הירוש' דסרני פלשתים עצמם הקריבו אותם לקרבן ב"נ קפ"ה, ומבואר ע"כ דדעת הירוש' דבבמת ישראל אין עולת נקבה כשירה קפ"ו, ומהא דהקריבו שם עולת נקבה הוכיחו בירו' דע"כ דהיתה שם ההקרבה הקרבת ב"נ דכשרה בה אף עולת נקבה.

והקרבן העדה (בשירי קרבן שם) רצה להוכיח מדברי הברייתא בדף ק"כ, דעולת נקבה פסולה בבמה, דדייק מהא דלא מנו בברייתא דמה בין במה גדולה

קפ"א. ור"א בר אבהו דדריש מיניה ע"כ ס"ל דלא היה מחוסר זמן [או דס"ל דקאי אאם כדפרש"י].

קפ"ב. ע' בשירי קרבן שם שפירש שישראל העלה אותם עבור הפלשתים, ובמש"ח (שם) מבואר דהפלשתים עצמם הקריבו אותם.

קפ"ג. ולקמן פכ"ב הערה פ"ג הובאו דברי הפענח רזא חזקוני ופי' ר"ח פלטיאל פ' נח (ז', ג') דנר' דס"ל דאף בבמת ב"נ עולה הויה רק מהזכרים, וצ"ע.

קפ"ד. ובתמורה י"ז ע"ב כי קאמר רבי אלעזר עולה דאיכא שם עולה על אמו, ופרשו רש"י (ד"ה דמהו דתימא) ותוס' (ד"ה דאיכא) דנקבה שייכא בעולה שהרי מצינו עולת נקבה בעולת העוף, וע' בזרע אברהם (ס' ד' סק"ח) שהעיר אמאי לא נקטו דאיכא שם עולה על נקבה בבמה. ובזבחים צ"ח ע"א מה אשם אין שליא קדוש בו אף כל [הקרבנות] אין שליא קדוש, וכ' רש"י שם (ד"ה מה) דמעולה לא מצי למילף דכליל הוא, משמע דעולה אין בה שליא. והעיר בזר"א (ס' ה') דלכאור' משכחת שליא בבמה, ולפי הנ"ל אפשר דלא פירש רש"י דמשכחת לה בבמה כיון דאינו דבר ברור דעולת נקבה כשרה בבמה.

קפ"ה. דו"ל הרד"ק שם, ואת הפרות העלו עולה, אנשי בית שמש בקעו עצי העגלה והעלו הפרות עול', כי הותרו הבמות משחרבה שילה ונקבה כשירה בבמת יחיד, ויש בדרש מרז"ל כי סרני פלשתים העלו אותם כי רבי אליעזר אומר כי אין מקריבין מבהמות ע"ג, והקשו לו זה הפסוק ותרץ וכי מסרני פלשתים אנו למדין, ובמקום אחר אמרו הוראת שעה היתה זהו לדעת רבי אליעזר אם ישראל הקריבו, [וע"ע בשפ"א ר"ה דף י'].
קפ"ו. כ"כ להוכיח במש"ח שם.

לקטנה, את הנפק"מ דעולת נקבה כשירה בבמה קטנה ולא בבמה גדולה^{קפ"ז}, וע' במצפה איתן (ע"ז שם) שדחה

דבריו ע"פ התוס' בזבחים ט"ז (ד"ה הג"ה דלמא) דהתנא שיר, ע"ש קפ"ח.

סימן ט"ז

בן פקועה אי כשר להקרבה בבמה

הנה בחולין ע"ד ע"ב מבואר דבן פקועה פסול לקרבן, ונחלקו רש"י ותוס' בטעם פסולו, דרש"י (ד"ה דגמר) ביאר דפסול מדין יוצא דופן, דקיי"ל בקדשים כי יולד פרט ליוצא דופן, ותוס' כ' דאינו נפסל מטעם יוצא דופן אלא מיפסל מטעם שחוטה,

וע' מהרש"א ומהר"ם דכונת התוס' דכיון דהקרבת בעי שחיטה אינו כשר בשחוטה, וביאר הגר"ד לנדוי שליט"א^{קפ"ט}, דלכן בעינן לחדש (בזבחים ק"כ ע"א) דאיכא דין שחיטה בבמה, בכדי לפסול בן פקועה לדעת התוס'.

סימן י"ז

פסול זקן בבמה

הנה במקדש קיי"ל דאין מקריבין קרבן שהוא זקן, כמבואר במשנה בבכורות מ"א וילפינן ליה התם מקרא "מן הצאן ומן הכשבים ומן העזים", פרט לזקן ולחולה ומזוהם^{קפ"ז}. וכפשוטו אף בבמה נוהג פסול זה כמו שאר פסולין דנוהגין אף בבמה.

ילדו, ולדברי הרמב"ם קשה אמאי לא הוכיחה הגמ' מזה דע"כ היתה הוראת שעה, דאי לאו הכי הו"ל ליפסל בפסול זקן, וע"כ מוכח מהסוגיא דיותר מג"ש עדיין אינם קרוים זקנים ליפסל בפסול זקן להקרבה, וצ"ע.

והנה ברמב"ם פ"א ממעה"ק הי"א כתב דהגדולים בבקר עד שלש שנים שלימות, ובצאן עד שתי שנים שלימות, יתר על זה הרי הוא זקן ואין מקריבין אותו.

ובס' שי למורא (בכורות מ"א) כתב לתרץ קושית הטור"א דשאני התם דהקריבו את הפרות בבמה קטנה, ובבמה י"ל דאין פסול זקן נוהג. אמנם לכאורה הדבר קשה מסברא דהרי מצינו שכל הפסולין הפוסלין במקדש מסברא פוסלין בבמה כל דליכא קרא להכשירן נוכמבואר לעיל פי"א סימן ח'^ל, ומהיכ"ת שפסול זקן לא יהא נוהג בבמה.

והקשה הטורי אבן (ר"ה דף י') דבגמ' בע"ז כ"ד ע"ב אייתו לקרא דשמואל א' ואת הפרות העלו עולה לה', דהקריבו את הפרות שלקחו מן הגוים לעולה, ודנו שם בגמ' אי היתה הוראת שעה^{קפ"א}, ולקמיה מוכיח הגמ' דהיו הפרות יתירות על בנות ג' שנים, דמבואר בכתובים שם דהיו לפרות ולדות, ופחותות מג"ש לא

והנה המשנה למלך (פ"ב מהל' איסורי מזבח ה"ו) האריך להוכיח דאיכא ב' דיני זקן בבמה, א) פסול מדאור' שפוסל הבהמה בדיעבד, ב) דין לכתחילה מדרבנן

קפז. וכע"ז העיר בשו"ת בנין ציון החדשות (סימן ק"ה), וכ"כ להוכיח מזה בשו"ת בית יצחק סימן צ"ח (ז-ח), וע"ע במה שהעיר בשו"ת דובב מישרים ח"ב סימן ח' בסופו.

קפת. והקה"ע עצמו דחה הראיה, דא"כ הו"ל לתנא לשנותו בדברים ששוותה במה קטנה לגדולה.

קפט. הובאו דבריו בס' משמר הלוי זבחים סוף סי' קע"ט.

קצ. ובזבחים נ"ט ע"א איתא אלא עד שלא נהרס המזבח הא איזקון להו, ופרש"י ופשיטא דפסולין דגבי מומין קתני להו בבכורות הזקן והחולה והמזוהם.

קצא. ולכן לא חששו בהם לחשש רביעה.

מפני הכבוד. וביאר שם דמדאו' לא חשיב זקן ע"פ שנים קצב אלא כמו פסול זקן באדם דתלוי בתשישות הגוף דכשכל גופו רותת פסול לעבודה, ה"ה בבהמה תלוי פסול זקן בתשישות הגוף קצב. ומדרבנן נפסל אחר ג' שנים מפני הכבוד קצב.

ולפי"ז ביאר השפ"א (ר"ה דף י') את הגמ' בע"ז, דבבמה נוהג הפסול זקן מדאו' ואי היו פרות שכל גופן היה רותת לא היו יכולין להקריבין, אך הדין דרבנן שאין להקריב יותר מבן ג' שנים מפני הכבוד אינו נוהג בבמה, ולכן שפיר הקריבו פרות אלו אע"ג דהיו יתירות מג"ש.

סימן י"ח

אתנן בבמה

תניא בספרי (כי תצא פיסקא רס"א) לא תביא אתנן זונה וגוי לכל נדר לרבות במה, ומבואר כפשוטו בספרי דאף בבמה קטנה נוהג הדין דאסור להקריב אתנן. אמנם החס"ד (תוספ' תמורה פ"ד ה"ב, ובספרי דבי רב שם) העיר דבפרשה דאתנן כתיב לא תביא בית ה' אלקיך, ולכאור' מתמעט מיניה במה קטנה דלא מיקרי בית ה' קצב, ולפיכך פירש דע"כ כונת הספרי לרבות במת צבור [דג"כ מיקרי במה]. ובזה ביאר דברי התוספ' בתמורה שם, דשנינו לענין דינא דאתנן, וכשם שאסורין באהל מועד שבמדבר כך אסורין באהל מועד שבגלגל קצב, דהתוספ' אתיא לחדש דלא תימא דכיון דכתיב בית ה', בעינן דוקא בית קבוע ואהל מועד

שבגלגל לא הוי אלא אהל עראי, ולא מיקרי בית ה', קמ"ל דאפ"ה אסור, דאף אהל מועד שבגלגל מיקרי בית ה' קצב.

אמנם ע' בפ"י רבינו הלל (על הספרי הנ"ל) שפירש, לכל נדר לרבות במה דמשמע בכל מידי הוי אסור ובבמה נמי אסור, ובנוסחא אחרת [בפ"י ר"ה] כ' דמשמע בכל מקום שמקריבין נדר ואפילו בבמה אסור להקריב אתנן, ע"ש. ומשמעות דבריו דס"ל דמדדרשינן בספרי מכל נדר לרבות במה, ע"כ הכונה לרבות אפילו במה קטנה, דלכל נדר היינו כל המקומות שמקריבין נדרים, ומרבה במה קטנה קצב.

קצב. וכמבואר בסוטה מ"ו דאין שנים פוסלים בקדשים.

קצג. וע' בשטמ"ק כתובות (ע"ה ע"א) שהביא לשון רש"י במהדורא קמא וז"ל, החולה והזקן והמזוהם פוסלין בבכור בהמה, ולא ידענא מכמה קרי ליה זקן דגבי אדם קי"ל עד דמרתת, עכ"ל. וברגמ"ה בבכורות מ"א כתב "פרט לזקן הרבה". וע' בשו"ת חיים שאל (להחיד"א ח"ב סימן ז') שכתב דמבואר מרש"י דאינו נפסל כאדם בריתתה, ולכאור' ס"ל כרגמ"ה דנפסל בריבוי שנים רק לא ידענא מהו שיעור ריבוי השנים.

קצד. וע"ש במל"מ שהוכיח מדברי התוס' יומא ס"ה ע"ב (ד"ה משום) דיתר מג' פסול מדאו'.

קצה. וכ"כ בשפ"א מנחות כ"ה ע"א ובהג"ה שם, וע"ש בהג"ה שרצה לבאר דברי הספרי דהכונה מדרבנן, דאף בבמה קטנה איכא איסור מדרבנן, דלא גרע מבית הכנסת דג"כ אסור.

קצו. ומהא דהוצרך לרבות אהל מועד שבגלגל מוכח דבבמה קטנה לא נאסר להקריב אתנן.

קצז. והנה בפרק ח' סימן ט"ו לענין ביכורים בנו"ג, נתבאר דאיכא ספק ברמב"ן אי איכא דין הבאת ביכורים לנו"ג, והטעם למעט ביכורים הוא כיון דכתיב תביא בית ה' אלקיך, ובנו"ג דלא היה בית אבנים לא מיקרי בית, וא"כ מהאי טעמא אפשר לומר דהו"א למעט אף דין אתנן בבמה גדולה דנו"ג, וקמ"ל הגזה"כ דכל לרבות במה גדולה [אך אכתי ליכא מקור לבמה קטנה], וכ"כ בס' תכלת מרדכי (על הרמב"ן פ' ראה ט"ז, ט), וע"ע בדברי הגרי"פ על הרס"ג עשה פ"ד.

קצה. והנה המשך דברי הספרי שם, בית ה' אלקיך פרט לפרת חטאת שאינה באה לבית דברי ר' אליעזר, וחכמים אומרים לרבות את הריקועים, ע"כ. ולכאור' י"ל דלר"א המיעוט של בית ה' ממעט פרה ולא ממעט במה כיון

פרק י"ד

בדין מצורע אי משלח קרבנות בבמה

משום לתא דטומאה, אלא מחמת שיש בו דיני איכול והוא נזוף ומובדל מן העם, והוי כמו אונן שאינו משלח קרבנותיו משום דלא הוי שלם, [כמבואר בזבחים צ"ט ע"ב].

אמנם מדברי התוס' במו"ק שם משמע דהוא משום לתא דטומאה, דתוס' שם (ט"ו ע"ב ד"ה ואחר) כתבו לפרש את דברי ר' שמעון דקאי אקרא דלעיל דאיירי במצורע, ועל זה דריש ר"ש דביום בואו יקריב בזמן שראוי לביאה ראוי להקרבה, ואתא למימר דמצורע דאיירי בקרא כשיטהר ויכנס לעזרה דהיינו לאחר ימי ספירו אז יקריב חטאתו או שאר קרבנותיו. ומבואר דס"ל לתוס' דשילוח קרבנותיו תלוי בכך שיהא ראוי לביאה לעזרה, ועל כרחק אין הטעם מחמת דיני איכול שבו, אלא משום דהוי טמא ואין ראוי ליכנס לעזרה.

ומעתה נר' לומר דהנדון אי מצורע יכול לשלח קרבנותיו לבמה תלוי במחל' הראשונים הנ"ל, דאי נימא דהוא מדיני איכול לכאור' פשוט דדין זה נוהג אף בבמה, דכיון דהגברא אבל ונזוף אין הוא ראוי לשלח קרבנות, אך אי נימא דהוא משום לתא דטומאה, כפשוטו היינו דמחמת שבפועל הוא מעוכב מליכנס לעזרה למקום ההקרבה, אין הוא משלח קרבנות, דנתחדש בהלכה זו דכל זמן שאינו יכול ליכנס למקום ההקרבה אין הוא ראוי לשלוח קרבנות, וא"כ יש לומר דהני מילי לשלח קרבנות למקדש דאין הוא ראוי ליכנס שם, אבל בבמה קטנה דליכא קדושת מחנות ואין איסור כניסה בטומאה שפיר ראוי הוא לשלח*.

אמנם נר' דאכתי יש להסתפק בדעת התוס', אי הא דאין הוא ראוי לביאה הוי הסיבה שאין הוא יכול להקריב, דכיון דאין הוא ראוי ליכנס למקום ההקרבה

הנה בגמ' מו"ק ט"ו ע"ב איתא, מצורע מהו שישלח קרבנותיו, תא שמע דתניא "ואחרי טהרתו" אחר פרישתו מן המת, "שבעת ימים יספרו לו" אלו שבעת ימי ספירו, ביום באו אל הקדש אל החצר הפנימית לשרת בקדש יקריב חטאתו, זו עשירית האיפה שלו, דברי רבי יהודה. רבי שמעון אומר "בבאו יקריב" בזמן שראוי לביאה ראוי להקרבה, בזמן שאינו ראוי לביאה אינו ראוי להקרבה.

וע' ברמב"ם בפ"ב מביאת מקדש הי"א שפסק דמצורע אינו משלח קרבנותיו וז"ל, מצורע אינו משלח קרבנותיו, כל זמן שאינו ראוי לביאה אל המחנה אינו ראוי להקרבה, עכ"ל. ויש להסתפק מה הדין בבמה, אי נוהג דין זה דמצורע אינו משלח קרבנותיו.

ונר' דתחילה יש לבאר את עיקר האי דינא דאין מצורע משלח קרבנותיו, דהנה במצורע מצינו תרי מיני דינים, דינים שהוא אבל דפורע ופורם ואסור בתשמיש המטה, ודיני טומאה דמשתלח מן המחנה וצריך טבילה. ויש להסתפק אי דין זה דאין הוא משלח קרבנותיו, הוי מדיני האבילות שבמצורע, או מדיני הטומאה.

ונר' דנחלקו בזה הראשונים, דהנה ע' בתוס' הרא"ש (שם) שהקשה מאי שנא מצורע משאר טמאים דקיי"ל דמשלחין קרבנותיהם, ותירץ ד"הכא לאו משום טומאה קא מדחי אלא משום אבילות שעליו שהוא כאבל לגיהוץ ולתספורת ולעטיפת ראש ותשמיש המטה", ובריתב"א כתב דשאני מצורע דהוא נזוף טובא, ובתוס' רי"ד כתב "ומפני שהוא דומה לאבל יש לומר שדינו כמו האונן שאסור לשלח קרבנותיו מפני שאינו בשלום". הרי דמבואר מהראשונים הנ"ל דהא דמצורע אין משלח קרבנותיו אינו

דבמה נתרבתה מכל נדר, ולדעת רבנן אולי ילפינן מבמה לרבות אף פרה [וע' בצ"פ מתנות עניים דף מ"ט ע"ב בסוה"ע דנר' שלמד דלר"א אף בבמה ליכא פסול אתנן, וצ"ע].

א. וה"ה בבמה גדולה דנו"ג לפי השיטות דליכא קדושת מחנות שם, ע' פרק ח'.

והנה הרמב"ם כתב דכל זמן שאין המצורע ראוי לביאה אל המחנה אין הוא משלח קרבנות, ויש להסתפק לאיזה מחנה נתכוין הרמב"ם, ונפק"מ באיזה מצורע קאי דינא דהרמב"ם, ויתבאר בעז"ה שנחלקו בזה האחרונים.

דהנה כפשוטו הכונה למחנה ישראל שמצורע משתלח ממנו, וכן נקטו הקר"א (ובחים צ"ט ע"ב) והמנחת ברוך (שם) וכן מבואר בחי' הגר"ח על הש"ס (מו"ק שם), ולפי"ז נמצא דבימי ספירו' שמותר הוא לבא אל מחנה ישראל, ראוי הוא ג"כ לשלח קרבנות.⁷

ובגדר הדברים ביאר הקר"א [וכע"ז בחי' הגר"ח] דכמו דאבל אינו משלח קרבנותיו מחמת דלא מיקרי שלם אלא חסר, ה"ה מצורע כיון דבדד יושב כמנוחה הוא גם כן בכלל כשהוא שלם ולא כשהוא חסר⁸, ולכן תלוי דין זה בריחוקו ממחנה ישראל, ואינו תלוי במחנה שכינה, והיינו כעין הדרך שכתבו הראשונים שהבאנו לעיל, דדין זה תלוי בניהוגי איכול שבו. אמנם לכאור' מצינו שינוי בין דברי הראשונים לדרך האחרונים הנ"ל בדעת הרמב"ם, דהנה לפי דרך האחרונים ברמב"ם הרי דפשוט דינהג דין זה אף בבמה וכמו שכתבנו לדעת הראשונים הנ"ל, אך הני מילי בימי חלוטו שאסור במחנה ישראל אבל בימי ספירו שפיר משלח הוא קרבנותיו, כיון דמותר הוא במחנה ישראל, אמנם הריטב"א והתוס' רי"ד כתבו להדיא דאף בימי ספירו אינו משלח, והתוס' רי"ד ביאר טעמא דמילתא "דכיון שהוא אסור בתשמיש המטה וכו'" הרי הוא כאונן ואינו עומד בשלום שיהא ראוי לקרבן".

למחנה שכינה אין ראוי לשלח קרבנו, או דהוי רק סימן לחומרת טומאתו, דכיון דטמא בטומאה המונעת אותו מליכנס למחנה שכינה איכא דין בגברא דאין ראוי לשלח, והנפק"מ בבמה, דאי הטעם שאינו יכול להקריב הוא מחמת שהוא מעוכב מליכנס לעזרה, א"כ בבמה שראוי ליכנס למקום ההקרבה שפיר משלח קרבנו, אבל אי הוי רק סימן לחומר טומאת הגברא, א"כ אף בבמה לא יהא ראוי לשלח קרבנות, וצ"ע.

ולכאור' יש להוכיח דאינו אלא דין בגברא, דהרי אף שאר הטמאים אין נכנסים למחנה שכינה ואפ"ה ראויים לשלח קרבנם, וע"כ דאין זה תלוי בביאה בפועל למקום ההקרבה, אלא הוי דין מיוחד בטומאת מצורע דאית ביה חומרא מיוחדת בטומאת הגברא יותר משאר טמאים שלא ישלח קרבנו, ואין זה תלוי בביאה בפועל למקום ההקרבה, אלא דכל זמן שאין ראוי ליכנס למקום ההקרבה סימן הוא דקאי בטומאה חמורה של מצורע.

והנה לדעת התוס' במו"ק, כפשוטו אף אחר שטבל המצורע והעריב שמשו אכתי אין ראוי לשלח, כיון דאסור ליכנס לעזרה משום דהוי מחוסר כיפורים, אמנם יעוין במנחת ברוך (סימן כ"ג ענף ב') שכתב להוכיח מהסוגיא בפסחים נ"ט דאף לדעת תוס' ביום הבאת קרבנותיו ראוי הוא לשלח⁹, דבקרא כתיב "ביום בואו", וכיון דבהאי יומא יהא ראוי לבוא, יכול לשלח קרבנותיו¹⁰ אע"ג דעדיין הוא מחו"כ.

- ב. וכן יש לדייק מלשון התוס', שכתבו "לאחר ימי ספירו", משמע דתלוי בגמר ימי ספירו ואינו תלוי בהבאת קרבנותיו.
- ג. וע' במקד"ד (סימן כ"ז אות ה') דהקשה שם היאך נפטר המצורע בקרבנו הא מצורע אינו משלח קרבנות, וכפשוטו לק"מ דכיון דעבר ימי ספירו והוא יום הראוי לביאה תו ראוי לשלח, ורק אי נימא דאף מחו"כ דמצורע אינו משלח יקשה היאך משלח קרבנות צרעתו, וצ"ל כמו שתירץ המקד"ד דכלפי קרבנות צרעתו לא נוהג דין זה.
- ד. וע' במנחת ברוך (שם) שהעיר על דברי המשנה זבחים קי"ב ע"ב דמצורע שהקריב עולתו ושלמיו בחוץ חייב כיון דראוי בפנים בתורת נדבה, והא כיון דמצורע אין משלח קרבנותיו אינו ראוי בפנים, וכתב דלפי הדרך הנ"ל בימי ספירו שפיר משלח, והמשנה מיירי בימי ספירו, [כדפירשו רש"י (שם), והרמב"ם בפ"ח ממעה"ק ה"ט].
- ה. וע' במנחת ברוך שם שהעיר דלכאור' בקרא כתיב ביום בואו אל הקדש אל החצר הפנימית ומשמע דתלוי בביאתו לעזרה, אלא דע"כ צ"ל דס"ל להרמב"ם דמילי מילי דרשינן, דביום בואו היינו שראוי לבוא למחנה ישראל, וסיפא דקרא אל הקודש מיירי לגבי עשירית האיפה דמנחת חינוך כדאמרינן שם.
- ו. וע' בשיטה לתלמיד רבינו יחיאל מפאריס (מו"ק שם) שהקשה אמאי מיבעי לגמ' לגבי מצורע ואמאי לא פשוט מקרא ד"שלמים" כשהוא שלם מביא ולא כשהוא חסר, דהא מצורע נמי "אינו שלם בשמחה דכתיב בדד יושב מחוץ למחנה מושבו", ע"ש מה שתירץ.

ונמצא לפי"ז דלפי הראשונים ס"ל כל דאית ביה ניהוג כמו של אבל דאסור בתשמיש המטה הרי דהגברא אינו שלם ואינו משלח, ולפי"ז נהוג דין זה אף בימי ספירו בבמה, דהם תלו את החסרון בגברא מהא דנוהג בו דיני אבילות, וכיון דאסור בתשמיש גם בימי ספירו אין הגברא שלם לשלוח קרבנות, אך אחר טבילה והערב שמש דכבר לא נהוג ביה דיני איבול שפיר יוכל לשלח.

אמנם לדעת האחרונים ברמב"ם לא סגי בהכי, אלא בעינן שיהא מנודה ומרוחק ממחנה ישראל, דכל שאינו מרוחק ומובדל חוץ למחנה ישראל מיקרי גברא שלם וראוי לשלח, ולהכי לפי דבריהם נהוג דין זה רק בימי חלוטו.

והנה במרכבת המשנה (על הר"מ שם) כתב דמיקרי מצורע לענין שילוח קרבנות אפילו בימי ספירו, אמנם אחר הערב שמש משלח קרבנותיו כשהוא מחוסר כפורים. ובפ"ג מביאת מקדש ביאר שיטתו, דהא דאין מצורע משלח קרבנותיו, הוי משום דאיכא הלכה שצריך לעמוד על קרבנו, ולכן מצורע דאינו ראוי ליכנס למחנה לויא ואין יכול לעמוד בשער ניקנור מיקרי אינו ראוי לעמוד על קרבנו, ואין הוא יכול לשלח דכל שאין ראוי לביילה בילה מעכבת בו, ע"ש. ולכן ס"ל דדין זה נהוג אף בימי ספירו דלדעת הרמב"ם (פי"א מטומאת צרעת ה"א) משמע דמצורע בימי ספירו אסור במחנה לויא^ז, אך אחר הערב שמש דהוי רק מחוסר כיפורים יכול להקריב כיון דראוי למחנה לויא^ח.

והנה לפי דרכו של המרכבת המשנה בדעת הרמב"ם לכאור' בבמה לא יהא נהוג הדין דאין משלח קרבנותיו בימי ספירו, כיון דמותר לו לבא ולעמוד על קרבנו בבמה, דליכא קדושת מחנות וליכא איסור כניסה. אבל לכאור' בזמן שהוא מוחלט לא יוכל לשלח קרבנו לכל במה, דכיון דכפשוטו אף בבמה נהוג הדין דצריך לעמוד על קרבנו^ט, א"כ בבמה שבעיר המוקפת חומה [דמצורע משתלח ממנה, כמבואר במשנה פ"ק דכלים] לא יוכל לשלח קרבנותיו, כיון דאין הוא יכול ליכנס לחומה ולעמוד על קרבנו^י.

והנה בגמ' יומא כ"ב וסנה' ק"ז ע"ב, מבואר דדוד המלך נצטרע ששה חדשים, ובסוף שמואל ב' מבואר דדוד קנה הגורן מארונה והקריב שם עולות ושלמים, והעיר באמבוהא דספרי (פ' נשא) דכיון דקיי"ל דאין מצורע משלח קרבנותיו א"כ היאך הקריב דוד, דבימי נוג' לא היה יכול להקריב קרבנות מצורע, דחובות יחיד אין קריבין בזמן היתר במות, והוי מחוסר כיפורים דמצורע^י דאינו משלח קרבנותיו.

והוסיף שם דאע"ג דלא הקריב במקום הבמה גדולה בגבעון אלא בבמה שבגורן ארונה, מ"מ כיון דדוד קידש ריצפה בב' תודות ובשיר [כמבואר בזכרים כ"ד], א"כ היתה מקודשת לענין שאין טמא יכול לכנוס לשם, וא"כ אין המקום ראוי לביאת טמאין ואף אין ראוי לשלח להתם. וסיים דמוכח מהכא כהני שיטות דבזמן היתר במות לא היה נהוג איסור כניסה בטומאה.

ז. כמו שדייק במנ"ח (מצוה קע"ג אות ח' ומצוה שס"ג), ודלא כהתוס' פסחים ס"ז ע"ב ד"ה שכן.

ח. ולכאור' לפי דרך זה אינו דין דוקא במצורע ואף כל טמא בטומאה היוצאת מגופו כבעל קרי וזב דמשתלחין ממחנה לויא, אין משלח קרבנותיו.

ט. ע' במלאכת שלמה (תענית כ"ו) בשם רש"י מכת"י דילפינן מקרא דהתיצב על עולותיך דכתיב גבי במה דבלעם דין עמידה על הקרבן, ומשמע דאף בבמה נהוג דין זה, וע' מש"כ לקמן פרק כ"ב סי' י"ד אות ב'.

י. וע"ע במנ"ח (מ' קס"ח אות ג') שרצה לפרש ברמב"ם כשיטת התוס' במו"ק שם דבכל טומאה היוצאת מגופו אין משלח קרבנותיו, ולכאור' לפי"ד כונת הרמב"ם היא למחנה לויא שמשלחין מהם טמאין שטומאתם יוצאת מגופם, וכדברי המרכבת המשנה.

יא. והנה איתא בירושלמי ר"ה (פ"א ה"א, ופ"ג דהוריות) דכל אותן ששה חדשים שהיה דוד בורח מפני אבשלום בנו בשעירה היה מתכפר כהדיוט, הרי דהיה מקריב חובת יחיד בזמן היתר במות, וא"כ יש מקום לומר דה"ה דהקריב אף קרבנות מצורע. אמנם לכאור' צריכין לדחוק דאין כונת הירוש' דהיה מתכפר ממש בשעירה, רק כונת הירוש' לומר דהיה דינו כהדיוט [דפקע מיניה דין מלך, מחמת שנצטרע או מחמת שברח מאבשלום], והיה ראוי להתכפר בשעירה, ולא הקריב חובות [וכ"כ באמבוהא דספרי שם].

והנה מה שהניח כדבר פשוט דהיה במקום הבמה שבגורן איסור כניסה בטומאה הוא דבר מחודש, וכפשוטו לא נתקדש המקום בקדושת עזרה לחייב הנכנס בטומאה, וכדביאר בחי' מרן רי"ז הלוי דהיתה שם רק בחירת מקום ולא נתקדש המקום בקדושת עזרה [ע' פרק ח' סימן י"ג], וא"כ לא מיקרי אינו ראוי לביאה, ושפיר ראוי הוא לשלח קרבנותיו לשם.

ורק לפי שיטת התוס' י"ב דלעיל יש מקום לדון דלא היה ראוי לשלח קרבנותיו לשם על אף דליכא איסור כניסה, אי נימא דאיסור הכניסה הוי רק ראייה על חומר הטומאה שבגברא, ולא בעינן שיהא בפועל מנוע מליכנס למקום ההקרה, וכמו שכתבנו לעיל.

ואף אי נימא כדבריו דמקום הגורן נאסר בכניסה לטמאים, אכתי בפשטות יכול היה לשלח קרבנות לשם, דלפי המבואר לעיל בדעת הרמב"ם לפי דרך הקר"א והמנח"ב [והגר"ח], הרי דפשוט דראוי היה לשלח כיון דהותר במחנה ישראל בימי ספירו, וכן לדעת הראשונים הנ"ל דאינו משלח כל זמן דלגברא איכא ניהוגי אבילות הרי דאחר ימי ספירו מחמת שמחו"כ לית ליה ניהוגי אבילות שפיר ראוי לשלח, וכן לדרכו של המרכבת המשנה, הרי הותר במחנה לזיה לאחר ימי ספירו. ורק לדעת התוס' דבעינן ראוי ליכנס לעזרה, יש מקום לומר דמחוסר כיפורים אין ראוי לשלח קרבנותיו, ולעיל הסתפקנו אפילו בדעת תוס' דאולי יש לומר דכיון דראוי באותו יום להקריב מיקרי יום בואו.

פרק ט"ו

אכילת קדשים מע"ש וביכורים בזמן היתר במות ובזמן שילה

סימן א'

אכילת קדק"ד בבמה

א. מקום אכילת קדק"ד הקריבין בבמה גדולה
להקריבה בכל מקום, אף לאכילתה אין דין מקום ונאכלת בכל מקום.

מתני' קי"ב ע"ב, באו לגלגל הותרו הבמות קדשי קדשים נאכלין לפני מן הקלעים, וקדשים קלים בכל מקום. ופרש"י (ד"ה קדק"ד) דקדשי קדשים הנאכלין לא קרבו בבמת יחיד, דכל שאין נידר ונידב אינו קרב בבמה קטנה, ואין מנחה בבמה, הלכך עולה הוא דהואי ואין נאכלת, וחטאת ואשם בבמת ציבור הוא דקריב ונאכלין לפני מן הקלעים.

אמנם יעוין בפיה"מ (זבחים שם, ד"ה באו לנוב) שכתב כמו רש"י לענין קדק"ל דנאכלין בכל מקום כיון שהותר להקריבין בכל מקום², ואח"כ הוסיף "ואי אפשר זה בקדשי קדשים לפי שנאמר בהם במקום קדוש תאכל בחצר אהל מועד". ומשמעות דברי הרמב"ם דחולק הוא עם רש"י, וסבירא ליה דאף למ"ד דיש מנחה בבמה אין היתר לאכול קדשי קדשים בכל מקום, כיון דנאמר בהם דין מיוחד לאכלן במקום קדוש בחצר אהל מועד, וצ"ב גדר הדברים, דכמו דלענין קדק"ל דאיכא דין לאכלן בזמן איסור במות לפני מן החומה במקום דמיקרי לפני ה', ובזמן היתר במות מחמת שראויים ליקרב בכל מקום נאכלין בכל מקום, ה"ה נימא לענין קדק"ד דאע"ג דבזמן איסור צריך לאכלן דוקא במקום קדוש בחצר אהל מועד, מכל מקום כיון דהותרו הבמות ומותר להקריבין בכל מקום יאכלם בכל מקום ומאי שנא, וצ"ע.

ומבואר ברש"י דלמ"ד דיש מנחה בבמה, הרי דקדק"ד בזמן היתר במות אין נאכלין לפני מן הקלעים כיון דקריב בבמה קטנה, ופשטות דברי רש"י הם אף בגוונא שהקריב המנחה בבמה גדולה, דגם בכה"ג לית בה דין לאכלה דוקא לפני מן הקלעים ונאכלת בכל מקום, ומחמת הסברא שכתב לקמיה (ד"ה קדק"ל בכל ערי ישראל) לענין קדק"ל דאיתא שם במתני' דנאכלין בכל מקום, וכתב רש"י דכיון דבכל מקום שהוא עושה במה ומקריבו, לכן לעולם אית ליה לקדק"ל בזמן היתר במות אכילה בכל מקום, וביאור הדבר הוא דכיון דבפרשת היתר במות הותרה הקרבת הקדשים בכל מקום, נכלל בהיתר שדינן ליאכל בכל מקום. ולפי"ז אף באופן שהקריבם בבמה גדולה אית להו היתר אכילה בכל מקום, ולא חל בהם דין לאכלן דוקא בבמה גדולה³, וה"ה יש לומר לענין מנחה, דלמ"ד דיש מנחה בבמה ויכול

ונר' לכאור', דאף לדעת הרמב"ם הא ודאי דאי הקריב מנחה בבמה קטנה, ליכא דין לאכלה דוקא תוך הקלעים של הבמה גדולה, וכי לעולם צריך ליקח עמו הקדשים למקום הבמה גדולה, וע"כ דאי מקריב בבמה הותרה לו האכילה שם, וכל מה שחילק הרמב"ם בין קדק"ל לקדק"ד היינו בגוונא שהקריבין בבמה גדולה, דקדק"ל שהקריבין בבמה גדולה מותר לאכלן בכל מקום

א. וכן מבואר בכתבי הגרי"ז, והארכנו בזה להלן סימן ג'.

ב. וז"ל, ולפי שהיה מותר להן להקריב בכל מקום באותו זמן הותר ג"כ לאכול בכל מקום, והוא מה שאמר קדשים קלים בכל ערי ישראל.

[כדנתבאר], ואילו קדשי קדשים כיון דנאמר בהם דין מיוחד לאכלן בחצר אוהל מועד, אין יכול לאכלן חוץ לקלעים ונפסלין ביוצא, וצ"ב גדר הדברים.

ובכתבי הגרי"ז (על המשנה) ביאר החילוק ע"פ מה דיסד בחי' מרן רי"ז הלוי עה"ת (פ' ראה), דמצינו תרי קראי בהא דדין קדק"ל להאכל לפנים מן החומה, חדא קרא דואכלתם שם לפני ה' האמור בפ' ראה, ושנית קרא דתאכלו במקום טהור האמור גבי חזה ושוק של שלמים בפ' שמיני, דנאמר שם דצריך לאכול את הקדשים במקום טהור, והיינו מקום שמשלתחין טמאים משם. וי"ל דהנך תרי קראי שני דינים הם, דבאמת תרי דינים נאמרו באכילת קדשים, חדא דעצם מעשה האכילה צריך להיות לפני ה' וזהו קיום מצותו, ושנית נאמר עוד דין דמחנה שכינה או מחנה ישראל הם מחיצתם של הקדשים הנאכלים, ואם יצאו מהם נפסלין הקדשים ביוצא, והא נלמד מקרא דמקום טהור, דהמקום טהור זו היא מחיצתו לענין אכילה, ע"ש.

והעיר הגרי"ז דלכא' הא ניחא אמאי בבמה ליכא הדין מחיצה לקדק"ל לעצם החפצא, כיון דבבמה גדולה דנו"ג וגלגל לית ביה מחנה ישראל³, אבל הך דינא דמחיצות לקיים מצות האכילה מדינא דלפני ה' לכא' שייך שיחול ביה אף בבמה, והיאך נאכלין בכל ערי ישראל, וביאר הגרי"ז דצ"ל דזה נכלל בהיתר במות דכמו דאיכא היתר להקרבה כמו כן איכא היתר במה מיוחד לאכילה בכל מקום.

ולפ"ז ביאר דלקדק"ד לא תיהני הסברא דבכל מקום עושה במה להתיר אכילתן בכל מקום, דחל בהו

דין לאכלן לפנים מן הקלעים מחמת מחיצות הקלעים שבבמה גדולה, ולדין מחיצות לא מהניא הסברא הנ"ל, רק כלפי הדין במעשה אכילה מהניא הסברא דהותרו הבמות, ולכן שפיר נאכלין בזמן נוג' רק לפנים מן הקלעים⁷.

ב. אכילת קדק"ד הקריבים בבמה קטנה ע"י זר

בגמ' בדף ק"א ע"ב מבואר דלמ"ד דיש מנחה בבמה נאכלת היא ע"י זר, דאיתא שם דמצינו דקדק"ד הותרו לזר, ומפרשין דהכונה בבמה וכדברי האומר יש מנחה בבמה, ופרש"י (שם ד"ה לא בבמה קאמר), דהותרו לזר וכדברי האומר בפרק אחרון יש מנחה בבמה קטנה, ומנחה קדשי קדשים היא ואוכלין שיריה זרים שהיו עובדים בבמה קטנה, שהזר עובד שם כדאמר בפרק בתרא.

והנה בגוף דין זה לכא' צ"ב, דנהי דבבמה הותרה העבודה בזר, אך מנין דאף אכילת הקרבן דינה ליעשות ע"י זר, ואמאי לא נימא דכמו דקדשי מקדש אית בהו הלכה דקיום דין האכילה של "ואכלו אותם אשר כופר בהם" נאמר דוקא על הכהנים, דכהנים אוכלין ובעלים מתכפרים, אף בבמה כן, ומה ענין העבודה לאכילה.

ויש שרצו לומר דמוכח מהכא, דהא דזר הוכשר לעבודה במה, אין זה רק גזה"כ מסוים דוקא לגבי הכשר עבודה, דהעבודה בבמה כשירה בזר, אלא יסוד הדין הוא דליכא כלל כיהון בבמה⁸, ולכן לא שייך לומר דיהא

ג. והנה ע' בפרק ח' שהארכנו לדון אי איכא דין מחנה ישראל בנו"ג, וע"ש מה שכתבנו לדון בשיטת הרמב"ם, אמנם נר' דכונת הגרי"ז דאף אי נימא דהיה בנו"ג דין מחנה ישראל לענין שילוח טמאין, אכתי לענין אכילת קדק"ל לא היה דין מחנה ישראל דמחיצות המחנה יהיו מחיצות הקדשים לאכילה ולפסול יוצא, דלא עדיף משילה דקיי"ל דקדק"ל נאכלין בכל הרואה, וביאר הגרי"ז (כפ' ראה שם) דלית ביה דין מחיצה לפסול יוצא והוי רק דין במעשה אכילה, ובפרשה של כל הרואה איכא הפקעה לפסול יוצא ע"ש היטב, וה"ה בנו"ג אף אי איכא הו"א דיהא דין לאכול הקדשים לפני ה' הרי דיאכלו בכל הרואה [וכן מבואר להדיא בתוספ'], ולא יהא בהם פסול יוצא.

ד. וזה שייך רק בקדק"ד שהקריבין בבמה גדולה, דקדק"ד שהקריבין בבמה קטנה לא חל בהו מחיצות הבמה גדולה, ושפיר מהני בהו הסברא דהותרו הבמות כלפי הדין שבמעשה אכילה, להתיר אכילתן בכל מקום.

ה. וע' שפ"א (ק"ז ע"ב) שנקט דאיכא דין מסוים דאין כיהון בבמה, ולכן פשוט דליכא דין ליתן מתנות כהונה בבמה, ע"ש. ונר' דכן מדויק בלשון המשנה דפרת חטאת, מה בין במת יחיד לבמת ציבור וכו' וכיהון.

דין דאכילת הקרבן בבמה תיעשה רק ע"י הכהנים, דליכא כלל דיני כיהון בבמה.

אמנם נר' דמלשון רש"י משמע דהא דקדק"ד נאכלין ע"י זרים מישך שייכא להא דהעבודה ע"י זרים, ולא מחמת דאיכא דין דאין כיהון בבמה, דרש"י כתב ד"אוכלין שיריה זרים שהיו עובדים בבמה קטנה שהזר עובד שם". ומוכח מרש"י דהדין אכילה מיתלא תלי בעבודה¹, דבמקום שהעבודה מוטלת על הכהנים, האכילה מתקיימת ע"י הכהנים, ובמקום שאין העבודה מוטלת על הכהנים אלא אף ע"י זרים, אף האכילה מתקיימת ע"י זרים².

והנה עד כאן ביארנו היאך שייך דקיום דין האכילה יעשה ע"י זר, אך אכתי צ"ב היאך מותר לזר לאוכלן, דהרי איכא איסור לזר לאכול קדק"ד, כדילפינן במכות י"ח מקרא ד"וזר לא יאכל כי קדש הם", ואמאי הותר איסור זה בבמה, ומשמעות דברי רש"י דאתי לבאר טעם הדבר אמאי אוכלין אותו זרים, כיון דהזר עובד בבמה, וצ"ב מאי שיאטיה הא דזר עובד בבמה להא דהותרה האכילה לזר.

והנר' לבאר בזה, דהנה בסוגיא במכות שם מבואר דזר שאכל קדק"ד קודם זריקה אינו לוקה, מאי טעמא דאמר קרא ואכלו אותם אשר כופר בהם, כל היכא דקרינא ביה ואכלו אותם אשר כופר בהם קרינא ביה וזר לא יאכל קדש, וכל היכא דלא קרינא ביה ואכלו אותם אשר כופר בהם לא קרינא וזר לא יאכל כי קדש הם. וכן פסק הרמב"ם (פי"א מהל' מעה"ק ה"ח) וז"ל, זר שאכל כזית מבשר קדשי קדשים בעזרה אחר זריקת דמים לוקה, שנאמר ואכלו אותם אשר כופר בהם וגו' וזר לא יאכל וגו', במקום שהכהן אוכל ובעת שראוי

לאכול אם אכלו שם הזר לוקה, אבל אם אכל הזר בשר קדשי קדשים בחוץ לוקה משום אוכל בחוץ לא משום זר שאכל קדש, שהרי אינם ראויין שם לכהנים, וכן אם אכלן בעזרה קודם זריקה לוקה משום אוכל קודם זריקה בלבד לא משום זרות, עכ"ל.

נמצא דהא דזר שאוכל קדק"ד לוקה הוא רק בקדק"ד שקרינא בהו ואכלו אותם אשר כופר בהם, וא"כ מבואר שפיר דמנחה שקרבה בבמה דליכא דין שתאכל ע"י כהן, [כמו שביארנו לעיל], פשיטא דלא קרינא ביה ואכלו אותם אשר כופר בהם ולית ביה איסורא לזר.

אמנם יעוין בכתבי הגר"ז (מנחות דף ו')³ שנקט דהאוכל בשר קדק"ד קודם זריקה לא נתמעט מכל האיסור של אכילת זר, דהא דבעינן ראוי לכהן הוא רק תנאי בחיוב, אך לא חסר באיסור זרות ע"ש ראייתו, וא"כ אכתי צ"ב מנין שהותר לגמרי איסור זרות בבמה. ונר' דצ"ל דשאני קודם זריקה דהחפצא ראוי לכהן, רק חסר לו ההיתר בפועל של זריקה, אבל בבמה דאינו ראוי כלל לכהן, פשיטא דליכא כלל איסורא דזרות.

ואולי יש לבאר עיקר ההיתר לאכול קדק"ד באופן אחר, דיש לומר דכל האיסור של זר באכילת קדק"ד, הוא מחמת דהוי זר כלפי הקדשים, ולפיכך בבמה דליכא דין שהאכילה תיעשה ע"י כהן לא נחשב הזר כזר כלפי הקדשים, ומותר באכילתו.

ג. שיטת הראב"ד בהא דיום הקמת המשכן היה יום הראשון לאכילת קדשים

איתא בתו"כ (שמיני פרשתא א'), אותו היום [של הקמת המשכן] נטל עשרה עטרות וכו', ראשון לאכילת קדשים.

ו. וצ"ב גדר הדברים, ואולי יש לומר דזה מטעם דאכילה איקרי עבודה, דיעוין בב"ק ק"ט ע"ב דקרי לאכילה עבודה, ורש"י פי' דהאכילה שזר העבודה, אמנם הרשב"א שם ביאר דטעם הדבר הוא משום דכתיב ואכלו אותם אשר כופר בהם מלמד שכהנים אוכלין ובעלים מתכפרים, נמצא שהאכילה היא העבודה, [ובס' תוה"ק כבר רמז לזה].

ז. ויתבאר בהמשך משמיה דהגר"ז, דבבמה מתקיימת המצוה של ואכלו אותם אשר כופר בהם, ע"י אכילת זרים.

ח. וע"ע בחי' הגר"ח על הש"ס (סי' פ').

ופי' הראב"ד, ראשון לאכילת קדשי קדשים^ט ושירי מנחות שהם אסורים לזרים שלא קרבו בבמות'.

והנה לדעת הראב"ד צ"ב מהי העטרה המיוחדת שנתיחד יום הקמת המשכן בזה שהיה יום ראשון לאכילת קדשי קדשים, דהרי קדק"ל נאכלו אף קודם הקמת המשכן דקרבו בבמות כמבואר בדבריו, ורק לגבי אכילת קדק"ד היה יום הקמת המשכן יום הראשון לאכילתם.

ומטין משמיה דהגרי"ז^א, דסבירא ליה להראב"ד דכשאמרו יום ראשון לאכילת קדשים הכונה יום ראשון למצות אכילת קדשים, וסובר הראב"ד דמצות אכילת קדשים היא רק על חלק הכהנים [כשיטת הר"מ פ"י ממעה"ק], ולהכי מתקיימת המצוה דוקא באכילת קדק"ד, דאכילתם ע"י הכהנים. אך הקשה שם הגרי"ז דא"כ למ"ל לראב"ד לומר הטעם דאין קדק"ד קריבין בבמה ולא קרבו קדק"ד קודם הקמת המשכן, הא אפילו אם הם היו קריבין בבמה מ"מ לא היתה מתקיימת באכילתם מצות אכילת קדשים, כיון דקודם הקמת המשכן לא היה דין כיהון, ולא היה שייך שתתקיים מצות אכילת קדשים ע"י כהנים. וביאר הגרי"ז די"ל בדעת הראב"ד דאי היו מקריבים קדק"ד בבמה קודם הקמת המשכן, היתה מצות אכילת קדשים מתקיימת ע"י אכילת הבעלים, ע"ש. ולפי"ז נמצא, דבאכילת הבעלים מנחה בבמה מתקיימת מצות

אכילת קדשים וקרינא ביה ואכלו אותם אשר כופר בהם.

אמנם לכאור' יש להעיר לפי דרכו של הגרי"ז, אמאי נקט הראב"ד בלשונו "ראשון לאכילת קדשי קדשים ושירי מנחות שהם אסורים לזרים שלא קרבו בבמות", דמה ענין הא דאסורים לזרים למצות האכילה.

ומלשון הראב"ד נראה יותר, דהעטרה המיוחדת שבאכילת קדק"ד היא משום דאית בהו קדושה יתירה דאסורה לזרים ומותרת רק לכהנים^ב, אמנם א"כ צ"ב אמאי כתב הראב"ד דזה משום דאין מנחה קריבה בבמה, דהרי אף אי מנחה היתה קריבה בבמה שאחר מ"ת קודם הקמת המשכן, אכתי לא היתה נאסרת אכילתה לזרים כדמצינו בסוגיא בדף ק"א דמנחה הקריבה בבמה מותרת באכילה לזר, וצ"ע.

והנר' בזה, דקודם הקמת המשכן היתה העבודה בבכורות, הותרה האכילה רק לבכורות ולא הותרה לזרים, דהבכורות היו במקום הכהנים^ג, ובאכילתם נתקיים דינא דואכלו אותם אשר כופר בהם, ולכן נאסרו למי שאינו בכור^ד, דכל שהקדשים ניתנו לאכילת העובד אין היתר לזר לאכול^ה, ולהכי הוצרך הראב"ד לומר דכל העטרה המיוחדת שבאכילת קדק"ד, היא כיון דמנחה לא קרבה בבמה.

ט. ולכאור' דבריו צ"ב דהרי איל המילואים היה קדק"ד כמבואר בזבחים ק"א ע"ב, וא"כ בז' ימי המילואים כבר אכלו קדשי קדשים [ונכבר עמד בזה בכתבי הגרי"ז בכורות ד' ע"ב], וכתבו לתרץ דכונת הראב"ד דיום השמיני היה יום הראשון לאכילת קדק"ד לדורות, אבל אה"נ כבר קודם לכן נהג דין אכילת קדק"ד מדין הוראת שעה.

י. וע' רש"י שבת פ"ז ע"ב, שפירש דהוי יום ראשון לאכילת קדשים במחיצה, ועד עכשיו היו נאכלין בכל מקום.

יא. ע' בסה"ז למרן בעל האבי עזרי (עמ' רל"ז), וכע"ז בכתבי הגרי"ז בכורות (שם).

יב. והעירני לזה הרה"ג רפ"פ שליט"א.

יג. וכפשוטו קודם הקמת המשכן אפילו בבמה קטנה היתה העבודה בבכורות, ע' בפרק ד' שהארכנו בזה.

יד. והנה בגמ' בדף ק"א ע"ב מבואר דאיכא חידוש דהותרו קדק"ד של ז' ימי המילואים למשה רבינו דהיה זר נלחד מ"ד, והעיר הקר"א שם דלכאור' אין כאן חידוש בקרבנות המילואים שנאכלו לזר, דהא קודם הקמת המשכן היתה העבודה בבכורות ולא נתקדשו הכהנים עדיין וכל ז' ימי המילואים היה למשכן דין במה כמבואר בתוס' ע"ז ל"ד נוע"ש מה שתירץ, ומשמעות דבריו דבזמן שהיתה העבודה בבכורות לא היה איסור לזר לאכלן.

טו. ונר' דלפי"ז אף אי נפרש את דברי הראב"ד כפי הבנת הגרי"ז, דהעטרה המיוחדת באכילת קדק"ד היא מחמת קיום המצוה באכילה, אכתי אין להוכיח דמתקיימת המצוה בבמה ע"י אכילת בעלים, די"ל דקודם הקמת המשכן התקיימה המצוה רק ע"י אכילת הבכורות, דהיו במקום הכהנים.

סימן ב'

מקום אכילת קדק"ל בזמן היתר במות

הארץ היתה כל ארץ ישראל שוה לשאר ארצות, ע"ש. וע' מה שכ' לדון בחידושו בפרק י"ז.

ובפי' הגרי"פ על סה"מ לרס"ג (ל"ת קע"ד) רצה לחדש, דאיכא חילוק אחר בין זמן גלגל לזמן נוב וגבעון, דבנו"ג נאכלין קדק"ל דוקא בערי ישראל, והיינו דבאמת אין קדק"ל נאכלין בכל מקום, אלא רק בעיירות המוקפות חומה, דמבואר במתני' פ"ק דכלים (מ"ז) דעיירות המוקפות חומה משלחין מתוכן מצורעין, ומבואר בר"ש וברא"ש שם דיהושע קידש את העיירות המוקפות חומה שבארץ ישראל בקדושת מחנה ישראל לכל דבר, ולכן הווי מקום הראוי לאכילת קדק"ל, דהווי מקום טהור מטומאת מצורעין וקרינא ביה תאכלנהו במקום טהור, ואית להו קדושת מחנה ישראל^ט. ודין זה נוהג דוקא בערי ישראל המוקפות חומה, דאילו בערי נכרים בטלה קדושת היקף חומתה [כמבואר בחוס' כתובות מ"ה ע"ב]. לכן קתני מתני' דוקא ערי ישראל, דהכונה לערי ישראל המוקפות חומה דאית בהו קדושת מחנה ישראל. אבל בזמן גלגל דלא היתה קדושת מחנה ישראל [כמבואר ברש"י] הותרה האכילה בכל מקום ולא היה דין לאכול דוקא בעיירות המוקפות, ולכן קתני מתני' דנאכלין בכל מקום, עכת"ד.

אמנם הדברים מחודשים^ט, והו"ל למשנה ולראשונים לפרש דהדין אכילה נוהג רק בעיירות המוקפות

תנן במתני' בדף קי"ב, באו לגלגל הותרו הבמות קדק"ד נאכלין לפנים מן הקלעים וקדק"ל בכל מקום, באו לנוב וגבעון הותרו הבמות קדק"ד נאכלין לפנים מן הקלעים וקדק"ל בכל ערי ישראל. ומבואר דאיכא שינוי בלשון המשנה דלגבי גלגל קתני דקדק"ל נאכלין בכל מקום, ובזמן נו"ג קתני נאכלין בכל ערי ישראל, וצ"ב אמאי שינה התנא לשונו בין זמן גלגל לזמן נוב וגבעון.

ויעוין בפיה"מ לרמב"ם שביאר שינוי הלשון וז"ל, "ולא נאמר בזמן הגלגל בכל ערי ישראל לפי שלא היו לישראל עדיין ערים ברשותן אבל היו עסוקים בכיבוש". ומבואר מהרמב"ם דאין חילוק לדינא בין זמן גלגל לזמן נו"ג ובתרווייהו נאכלין קדק"ל בכל מקום, והא דלא קתני בגלגל דנאכלין בערי ישראל, כיון דעדיין לא היו הערים ברשותם^{טז}.

ובפי' הרד"ל יצא לחדש דכונת המשנה לאשמועינן חילוק לדינא בין זמן גלגל לזמן נו"ג, דבזמן גלגל היה היתר במות אף בחוץ לארץ [דבכל מקום כולל חוץ לארץ], ואילו בזמן נו"ג לא הותרו הבמות אלא בערי ארץ ישראל [לכן שנינו ערי ישראל דהיינו דוקא ערים שבארץ ישראל], וטעמא דמילתא דבזמן נו"ג היו ערי ישראל כמחנה ישראל במדבר לענין אכילת קדשים^{יז} וה"ה לענין הקרבה, מה שאין כן בגלגל כיון דעדיין לא נכבשה

טז. וע"ע בחי' רבינו דוד (פסחים ל"ח ע"ב ד"ה זאת) שהעתיק לשון המשנה וז"ל, כדתנן בפרק בתרא דזבחים באו לנוב וגבעון הותרו הבמות וכו' קדשים קלים בכל מקום. וע"כ דס"ל דאין חילוק לדינא בין זמן גלגל לזמן נו"ג.

יז. וכע"ז כ' השפ"א פסחים (ל"ה ע"ב), ולכאור' דמיון זה צ"ב, דמחנה ישראל במדבר היה קדוש בקדושת מחנה ישראל ולפיכך היו מצורעין משתלחין ממנו, ומיקרי מקום טהור לאכילת קדק"ל (ע' זבחים נ"ה), אבל כל ערי ישראל לא היתה בהם קדושת מחנה ישראל לענין שילוח מצורעין, דרק מעיירות המוקפות חומה משתלחין מצורעין, כמבואר במשנה בפ"א דכלים.

יח. ויעוין במבי"ט בקרית ספר (פ"ז מבית הבחירה) שכ' לחדש, דכיון דמדאור' עיירות המוקפות חומה הווי מחנה ישראל, אית להו קדושת מחנה ישראל אפילו לענין אכילת קדק"ל, וראוין קדק"ל ליאכל שם, אלא דלמעשה לא שייך לאכול שם קדק"ל כיון דאיכא הפסק בין ירושלים לעיירות המוקפות חומה ונפסלין ביוצא, ע"ש, אבל לפי"ד בזמן נו"ג דיכול להקריב בעיירות הנ"ל מחמת היתר במות, לכאור' שפיר נאכלין שם קדק"ל, דמיקרו מקום טהור ואית להו קדושת מחנה ישראל לאכילת קדק"ל.

יט. וכפשוטו לא חשיבי עיירות המוקפות חומה מקום המקודש לאכילת קדק"ל, דאמנם הוי מקום הטהור מטומאת

חומה, ואין לזה רמז בגמ' ובראשונים², ועוד דלפי"ד נמצא דנוהג פסול יוצא בבמה קטנה בזמן נו"ג, דאי הוציא קדק"ל מעיירות המוקפות חומה נפסלין ביוצא,

ובברייתא בדף ק"כ קתני סתמא דיוצא כשר בבמה, ופרש"י שהרי כשירה בלא מחיצות, ומבואר דאין כלל מחיצות לאכילת קדק"ל³.

סימן ג'

אכילת פסח ומעשר בחמה לר' יהודה בזמן נוב וגבעון

א. ביאור החילוק בין מע"ש לקדק"ל לשיטת הראשונים דנאכלין בכל ערי ישראל

בפרשת היתר במות להקרב, אית בהו אף היתר במות לאכילה, ולא חל בהם דין לאכלן דוקא בבמה גדולה, [וכן ביאר בכתבי הגר"ז במשנה].

תנן במתני' ריש פרק פרת חטאת באו לנוב וגבעון קדשי קדשים נאכלין לפני מן הקלעים, קדשים קלים בכל ערי ישראל. הרי דמבואר במשנה דאע"ג דבזמן איסור במות קדק"ל נאכלין לפני מן החומה⁴, דבעינן לאוכלן לפני ה', בזמן היתר במות נאכלין קדק"ל בכל ערי ישראל, וביאר רש"י (שם ד"ה קדק"ל) הטעם דקדק"ל נאכלין בכל ערי ישראל, דהא בכל מקום שהוא שם עושה במה ומקריבו⁵.

אבן יש לעיין בקרבנות שהקרבנות היא דוקא בבמה גדולה, כגון פסח או מעשר בהמה לר' יהודה, אי גם הם נאכלין בכל ערי ישראל, או דכיון דהקרבנות היא בבמה הגדולה שבנו"ג ואין קריבין בבמה קטנה, הרי דאינם בכלל היתר במות להקרב ודין הוא דאף לא יהיו בכלל היתר במות לאכילה ויאכלו רק בנוב וגבעון, ומסתימת המשנה דלא חילקה בין קק"ל שהותרו בבמת יחיד לקק"ל שלא הותרו בבמת יחיד, משמע דבכל הקק"ל איכא דין אחד דאכילתם בכל ערי ישראל⁶.

והנה מסתימת דברי המשנה משמע דאף אי הקריב קדק"ל בבמה גדולה שבנוב וגבעון, יכול לאכול הקדשים בכל ערי ישראל ואינו מחויב לאכלן דוקא בנוב וגבעון, וצ"ל דזה נכלל בדין היתר במות דכמו דאיכא היתר להקרב כמו כן איכא היתר במה מיוחד לאכילה בכל מקום, ולכן אף שהקריבם בבמה גדולה אית להו היתר אכילה בכל מקום, דכיון דקדשים אלו נכללו

ולבאו' כן מפורש בסוגיא בפסחים ל"ח ע"ב, דמבואר התם דאדם יוצא ידי חובת אכילת מצה רק במצה הנאכלת בכל מושבות, לאפוקי ביכורים דאין נאכלין אלא בירושלים, ואיתא שם דרקיני נזיר חשיבי נאכלין בכל מושבות כיון דקרבי בזמן נוב וגבעון,

מצורעין, אך אכתי איכא תנאי נוסף שהאכילה תיעשה לפני ה' [ע' בחי' מרן רי"ז עה"ת פ' ראה שהאריך בגדר ב' דינים אלון], ועיירות המוקפות חומה לא מיקרו לפני ה'.

כ. ועוד יש להעיר דלפי דבריו לא נתחדש בהיתר במות היתר מיוחד לענין אכילה, אלא דכיון דיכול להקריב בעיירות המוקפות חומה דחשיבי מחנה ישראל שפיר אוכלין בהן, ומדברי רש"י במשנה ד"ה קדק"ד, נר' דאיכא היתר מיוחד לאכול בכל מקום שיכול להקריב, ולמ"ד דיש מנחה בבמה, יכולין קדק"ד ליאכל בכל מקום, וצ"ע.

כא. והגר"פ שם ביאר כונת רש"י לענין גלגל, והוא מאוד דחוק.

כב. ובשילה בכל הרואה את שילה.

כג. וכע"ז כתב הרמב"ם בפיה"מ זו"ל, ולפי שהיה מותר להן להקריב בכל מקום באותו זמן הותר להן ג"כ לאכול בכל מקום, עכ"ל.

כד. וכן דייק החזו"א (ליקוטים למס' זבחים סי' ר').

לאוכלם בכל מקום, כי אם במקום קדוש בכל הרואה את נוב וגבעון^{כט} דמיקרי לפני ה', וצ"ע.

ועוד יש להעיר מסוגית הגמ' בזבחים קי"ט, דלפי הגירסא שגורסין במשנה בזמן נוב^ג מע"ש נאכל בכל ערי ישראל (ע' רש"י ותוס' שם), הקשו שם בגמ' דאי הותרו הבמות בנו"ג אמאי מע"ש נאכל בכל ערי ישראל נסקיה לנו"ג ויאכל רק בנו"ג, ומסקי דהא מני ר"ש היא דמעשר בהמה אינו קרב בבמה גדולה דנו"ג והוקש מע"ש למעשר בהמה, אבל לדעת ר' יהודה דמעשר בהמה קרב בבמה גדולה, אה"נ דאף מעשר שני נאכל בנוב וגבעון ולא בכל ערי ישראל.

הרי דמבואר בסוגיא דאי איכא דין להביא המע"ש לנו"ג והיינו דאית ביה חובת הבאה לנו"ג, ה"ה דדין אכילתו דוקא בנו"ג ואינו נאכל בכל ערי ישראל, דצריך ליאכל במקום מקודש לפני ה', ולכן מקשינן דתהא חובת הבאה לנו"ג ולא יאכל מע"ש בכל ערי ישראל אלא בנו"ג, ולמסקנה מבואר בדעת ר' יהודה דמע"ש נאכל

ומבואר ברש"י^{כה} ובתוס'^{כז} דהגמ' קאי למ"ד דחובות יחיד קרבי בבמה גדולה^{כז}, ורקיקי נזיר הוי קרבן חובה [לרבנן דר"מ, זבחים קי"ז] וקרבי רק בבמה גדולה, ואפ"ה חשיבי נאכלין בכל מושבות, ומבואר דאע"ג שצריך להקריבם דוקא בבמה גדולה דנו"ג מ"מ אין חייב לאכלן שם ויכולין ליאכל בכל ערי ישראל, ומוכח דאף קרבנות שכל הקרבנות בבמה גדולה דנו"ג כפסח ומעשר בהמה [לר' יהודה], נאכלין בכל ערי ישראל. וכן מפורש במהרש"א שם (על דברי התוס' ד"ה נאכלים) דפסח נאכל בכל ערי ישראל בזמן נוב^{כח}, וכן האריך להוכיח הגר"מ^{כט} שם.

אך לכאן עיקר הדבר צ"ב אמאי קדשים שכל הקרבנות בבמה גדולה דנו"ג יהא דינם ליאכל בכל ערי ישראל, והרי רש"י ביאר דהסברא שקדק"ל נאכלין בכל ערי ישראל היא, דכיון דיכול לעשות בכל מקום במה ולהקריבם שם מסתבר דהותר לו לאכול שם, ובהני קרבנות ליכא סברא זו דלא קרבו בבמה קטנה, וכיון דמקום הקרבנות הוי רק בבמה גדולה דין הוא דלא יותר

כה. דז"ל שם, זאת אומרת, מדלא נפקא ליה מבכל מושבותיכם, קסבר חלות תודה ורקיקי נזיר נאכלות בנוב וגבעון, ודלא כר' שמעון, דאמר בפרק קמא דמגילה (ט', ע"ב) דלא קרב בנוב וגבעון דהיינו במה גדולה, אלא פסחים וחובות הקבוע להן זמן, אבל חובות שאין להן זמן קבוע לא, ודלא כמאן דאמר בפרק בתרא דזבחים (קי"ז, ע"א) כאן וכאן, במה גדולה דנוב וגבעון, ובמה קטנה שהיה עושה בראש גגו לא קרבו ליחיד אלא עולה ושלמים, ועל אותן שקרבו בנוב וגבעון הוצרך להביא ראיה מושמרתם את המצות וממצות תאכלו וגו' דלא נפקי מבכל מושבותיכם, דאית להו היתר בכל מושבות, שהיו יכולין להוליכן בכל מקום שירצו בתוך זמן אכילתן, דתנן בפרק בתרא דזבחים (קי"ב, ע"ב) באו לנוב וגבעון הותרו הבמות, קדשי קדשים נאכלין לפני מן הקלעים, קדשים קלים ומעשר שני בכל ערי ישראל, ע"כ. הרי דכ' רש"י להדיא דרקיקי נזיר יכולין להוליכן בכל מקום שירצו בתוך זמן אכילתן, ומשמעות הלשון "להוליכן" משמע דהקריבין בבמה גדולה והחידוש דמוליכן למקום אחר, וכן מהא דכ' רש"י דהוי דלא כר' שמעון דחובות יחיד לא קרבי בבמה, מוכח דהוי חובה והטעם דקרב הוא דהגמ' אזלה כר' יהודה דחובת יחיד קרבה בבמה גדולה, דאי הטעם דקרב כר' מאיר דנזירות מיקרי נידר ונידב, הו"ל לרש"י לומר דהגמ' סברה דלא כרבנן דנזירות חובה.

כו. מדהביאו שם דברי רש"י הנ"ל נר' דפירשו כמוהו, וכן מהא דהקשו בשם רבינו נסים דביכורים יחשבו דבר הנאכל בכל מושבות דיקרב בנו"ג מדין חובות הקבוע לו זמן ע"ש, מבואר דאי קרבו בנו"ג נאכלין בכל ערי ישראל, כרקיקי נזיר דקרבי רק בבמה גדולה ונאכלין בכל מקום.

כז. אמנם ברבינו פרץ מבואר דהגמ' קאי לר"מ דנזירות מיקרי נידר ונידב וקרב אפילו בבמה קטנה, וע' בהג"ה הגר"מ^{כח} שכתב דמדברי הגמ' "זאת אומרת רקיקי נזיר וכו' נאכלין" משמע דהרבותא כלפי האכילה, דמיירי בדבר הקרב רק בבמה גדולה והחידוש דנאכל בכל מקום.

כח. וכן מבואר בהגה' מראה כהן מהגר"ש הכהן מוילנא (פסחים מ"א).

כט. וכדיתבאר לקמיה דמבואר בתוס' דאיכא דין כל הרואה בנו"ג.

רק בנו"ג כיון דמחויב להביאו לנו"ג. וצ"ב מאי שנא מקדק"ל שמחויב להקריבם בנו"ג דמבואר כפשוטו במשנה ולהדיא ברש"י ותוס' בפסחים הנ"ל דנאכלין בכל ערי ישראל^ל, והרי בתרווייהו איכא דין לאכלם לפני ה' במקום קדוש, ומאי שנא קדק"ל דבזמן היתר במות הותר לאוכלן בכל מקום [דלא הוי לפני ה'], ואילו מע"ש אף בזמן היתר במות נאכל רק בבמה גדולה דנו"ג דהויא לפני ה', וצ"ע.

יתירה משאר קדק"ל, ודין אכילתם יהא בכל ערי ישראל כשאר קדק"ל^א.

ולפ"ז מבואר החילוק בין מעשר בהמה למע"ש לדעת ר' יהודה, דמעשר בהמה כיון דהוי בכלל הקדק"ל אית ליה היתר אכילה בכל מקום כשאר קדק"ל, אבל מע"ש דאינו בכלל הקדשים הרי דכל שמחויב להביאו לנו"ג, דין הוא דיאכל רק במקום הבאתו במקום קדוש דמיקרי לפני ה'^ב.

ואשר יראה לבאר בזה, דכיון דקרבן פסח ומעשר בהמה לר' יהודה בכלל הקדק"ל, ואין הם חלוקים בעיקר קדושתם משאר קדק"ל, לכן אף דנשתנו בדין הקרבתם דהם קרבנות חובה דאינם קרבים בבמה קטנה ולא נתחדש בהם היתר הקרבה בבמה, מ"מ בדין אכילתם אינם חלוקים משאר קדק"ל, וכיון דשאר קדק"ל אית בהן דין אכילה בכל מקום אף אי הקריבם בבמה גדולה מחמת פרשת היתר במות, דין הוא דאף קרבנות אלו יהיו בכלל היתר במות לאכילה, כיון דלית בהו קדושה

והנה בגמ' שם בדף קי"ט תירצו דהא דאין מחויב להביא מע"ש לנו"ג הוי משום דשם שם מארון קא ילפי, וכיון דארון לא הוי בנו"ג מעשר נמי לא הוי, והקשו על זה בגמ' אי הכי פסח וקדשים נמי, דנילף שם שם מארון דלא יהיו בבמה גדולה דנו"ג. ולפי הראשונים הנ"ל צריכים לבאר קושית הגמ' לענין ההקרבה ולא לגבי האכילה, כיון דלגבי האכילה באמת דינם ליאכל בכל ערי ישראל, וע"כ דכונת הגמ' להקשות דאי ליכא ארון בנו"ג לא יהא דין להקריב קרבן פסח ושאר

ל. ובאמת בגוף הסוגיא בדף קי"ט מבואר לפי גיר' רש"י דאיכא חילוק בין מע"ש למעשר בהמה [לר' יהודה], דאיתא שם מכלל דלרבי יהודה קרב, אין דהאמר רב אדא בר מתנה מעשר שני ומעשר בהמה נאכלין בנוב וגבעון לדברי רבי יהודה, והא בעי בירה ולא תני רב יוסף, שלש בירות הן שילה, ונוב וגבעון, ובית עולמים הוא תני לה והוא אמר לה לאכילת מעשר שני ואליבא דרבי יהודה. והנה מבואר בגמ' דלדעת ר' יהודה איכא חידוש מיוחד דיש לנו"ג שם בירה לענין אכילת מע"ש, וצ"ב אמאי רק לענין מע"ש והרי אף מעשר בהמה נאכל בנו"ג לר' יהודה, ומדויק דאף לר' יהודה מעשר בהמה נאכל בכל מקום. ובהא דאיתא לעיל מיניה דאמר רב אדא בר מתנה מעשר שני ומעשר בהמה נאכלין בנו"ג, רש"י לא גרס מעשר בהמה רק מע"ש, ומוכח כנ"ל דאיכא חילוק בין מע"ש למעשר בהמה, דאף לר' יהודה מעשר בהמה נאכל בכל ערי ישראל ורק מע"ש נאכל בנו"ג, ועיין בכל זה לקמן.

לא. וכע"ז כ' החזו"א שם, וז"ל דקק"ל כיון דהותרו הבמות וקק"ל של במה קטנה ודאי נאכל בכל ערי ישראל, כמו כן במה גדולה יש בה ענין של במה קטנה לענין אכילה אף שיש בה תוספת קדושה לפסול זר ושאר פסולים, מ"מ לענין אכילה בכל ערי ישראל מהני היתר במות, אבל מע"ש אין לו ענין עם היתר במות, ודין הוא שאינו נאכל אלא בעיר שהוקבע בה במה גדולה, עכ"ל.

לב. והנה רש"י בדף קי"ב ע"ב (ד"ה קדק"ל בכל מקום), ביאר הטעם דקדק"ל נאכלין בזמן גלגל בכל מקום הוא דכיון דלא היו חונים סביבות המשכן בטלה קדושת מחנה ישראל, ונתבאר בפרק ו' דלכאור' טעם זה שייך אף לזמן נו"ג, ולפי טעם זה מבואר שפיר אמאי פסח נאכל בכל ערי ישראל בזמן נו"ג דכיון דבטלה קדושת מחנה ישראל לא מתקיים בבמה גדולה דנו"ג דינא דתאכלהו במקום טהור, וליכא עדיפות לאכול הקדק"ל בנו"ג יותר משאר ערי ישראל [וכע"ז כ' העו"ש בדף קי"ט], ולפ"ז אפשר לבאר החילוק בין פסח למע"ש, דבמע"ש ליכא דינא דתאכלהו במקום טהור רק דין לפני ה', ודין זה שפיר מתקיים בנו"ג. אמנם א"כ צ"ב למה לי לרש"י בדף קי"ב לבאר הטעם דקדק"ל נאכלין בנו"ג בכל ערי ישראל משום דבכל מקום עושה במה ומקריבו, תיפוק ליה מחמת הטעם שכתב לענין גלגל דבטלה קדושת מחנה ישראל, וצ"ע.

בהמה, ולדעת ר"ש כמו דמעשר בהמה אינו קרב אף מע"ש אינו חייב להביאו לנו"ג וממילא נאכל בכל ערי ישראל, וכל זה ניחא רק לענין מע"ש דהוקש למעשר בהמה, אבל ביכורים דאינם בכלל ההיקש הרי דכיון דאית בהו דין להביאם לנו"ג לקיים בהם דין הנחה ע"ג מזבח דין הוא דיאכלו דוקא בנו"ג, ואמאי נאכלים בכל ערי ישראל, וצ"ע.

וע' בחזו"א^ל, שביאר דבריהם דסברי תוס' דאיכא היקש ביכורים למע"ש לענין הבאת מקום כמבואר ביבמות ע"ג ע"ב, ולכן לר"ש דמע"ש אינו טעון הבאת מקום ונאכל בכל ערי ישראל אף ביכורים נאכלין בכל ערי ישראל, דאחר שמתקיים בהם הדין הנחה ע"ג המזבח שבנו"ג דין הוא דנאכלין בכל מקום כמו מע"ש.

אמנם לכאור' יש להעיר, דהא דמציינו דהוקש מע"ש לביכורים (ביבמות שם) היינו לענין שאסור לאכול מע"ש באנינות כמו ביכורים, אבל אכתי אין מקור דשוין הם לכל דיני האכילה, ובעיקר דאיכא סברא גדולה לחלק, דהרי הא דמע"ש נאכל בכל מקום הוי מחמת דאין בו דין הבאה לנו"ג, משא"כ ביכורים דמחויב להביאם למזבח לקיים מצותם [ולא ילפינן למעטם מחובת הבאה למזבח] ולכן דין הוא דלא יאכלו בכל ערי ישראל.

ועוד דמדברי המהרש"א (פסחים ל"ח) מבואר דאף אי מע"ש אינו נאכל כלל [לגיר' שהביאו תוס'], ביכורים נאכלין בכל ערי ישראל כדין קדק"ל, ומוכח דמה דנאכלין בכל ערי ישראל אינו מחמת דהוקשו למע"ש, וא"כ צ"ב אמאי יהיו ביכורים נאכלין בכל ערי ישראל כיון דטעונים הבאה לנו"ג, וצ"ע^ל.

והנראה בזה, דלכאור' מוכח דסברי תוס' דדין ביכורים

קדשים הקריבים דוקא בבמה גדולה, והיינו בבמה גדולה דנו"ג, דכיון דלית בה ארון לית בה קדושת במה גדולה להקרבת פסח וקדשים, וכן נקט החזו"א (שם).

ב. שיטת תוס' בפסחים לגבי ביכורים

יש להסתפק בדין ביכורים בזמן נו"ג, למאן דס"ל דאיכא דין להביאם לבמה הגדולה דנו"ג לקיים בהם הנחה על המזבח, אי נאכלין דוקא בנו"ג או דנאכלין בכל ערי ישראל, ולכאור' מסברא דמו ביכורים למע"ש, וכמו דמבואר בסוגיא בקי"ט דאי חייב להביא מע"ש לנו"ג דין אכילתו הוא רק בנו"ג, ה"ה ביכורים, דאינם בכלל הקק"ל.

אמנם הנה תוס' בפסחים ל"ו ע"ב (ד"ה דאמר) כ' דביכורים נאכלין בכל ערי ישראל, ובפסחים ל"ח ע"ב הקשו בשם רבינו נסים דביכורים יהיו קריבים בנו"ג דחשיבי כחובה הקבוע לה זמן [דזמנה מעצרת עד החג], וממילא יאכלו בכל ערי ישראל, וחשיבי נאכלין בכל מושבות^ל. הרי דמבואר דבקושיתם סברו דאיכא דין להקריב הביכורים בנו"ג דוקא כדין חובות שקבוע להם זמן דקריבין דוקא בבמה גדולה, ואפ"ה הקשו דביכורים יחשבו דבר הנאכל בכל מושבות דנאכלין בכל ערי ישראל.

ולכאור' דבריהם צ"ב דאמאי הותר לאכול ביכורים בכל ערי ישראל, דהרי ביכורים טעונים הנחה על גבי מזבח שבבמה גדולה דנו"ג^ל, וכיון דטעונים הנחה ע"ג המזבח טעונים הם הבאה לנו"ג, ודין הוא שיאכלו רק בנו"ג כמו דאמרו בגמ' לענין מע"ש דאי חייב להביאם לנו"ג יאכלו רק בנו"ג [וכן הדין לר' יהודה], והא דבמתני' מבואר דמע"ש נאכל בכל ערי ישראל מסקינן בגמ' בדף קי"ט דהיינו מחמת דמע"ש הוקש למעשר

לג. וע"ש שתירצו דלא חשיב קבוע לו זמן.

לד. וכמו שהוכיחו תוס' בזבחים קי"ט מהגמ' בזבחים דף ס' ע"ב ושאר מקומות ע"ש, וע' ספרי ר"פ כי תבא ראב"י אומר והנחתו לפני מזבח ה' אלקיך, כל זמן שיש לך מזבח יש לך ביכורים וכל זמן שאין לך מזבח אין לך ביכורים, ומשמע דתלוי במזבח ה' דהיינו מזבח שבבמה גדולה, וע"ע ברמב"ן ריש פ' כי תבא שכתב דאין ביכורים קריבין בבמת יחיד דמזבח כתיב גבי ביכורים. ולכאור' כונתו דבעינן מזבח ה', ואף למ"ד דבעינן בבמה קטנה מזבח לא מיקרי מזבח ה'.

לה. ליקוטם לזבחים סי' ו'.

לו. וביאר החזו"א (שם), דמבואר מהמהרש"א דהנחה דביכורים הוי כזריקת דמים ועדיפא ממע"ש, ולכן דין ביכורים כדין קדק"ל, וכשם שקדק"ל שדינן ליקרב בבמה גדולה נאכלין בכל ערי ישראל מכח היתר במות ה"ג ביכורים

כדין קדק"ל, דאי קדק"ל נאכלין בכל ערי ישראל דין הוא דאף ביכורים יאכלו בכל ערי ישראל, דלענין זה דמי ביכורים לקדק"ל ולא למע"ש, אמנם א"כ ע"כ מבואר דהא דקדק"ל נאכלין בכל מקום בזמן היתר במות אינו מחמת הסברא שכתב רש"י דיכול להקריבם בכל מקום, דסברא זו לא שייכא כלפי ביכורים כנ"ל, ואמאי יהא דין ביכורים ליאכל בכל ערי ישראל, וא"כ צ"ב גדר הדברים אמאי הותר לאכול קדק"ל בכל ערי ישראל לדעת תוס' בפסחים.

ואשר יראה לבאר בזה בעזה"י, דהנה לקמן סימן ד' נתבאר שישטות הראשונים אמאי לדעת ר"ש הותר לאכול מע"ש בכל ערי ישראל [בלא פדיון], והובאה שם שיטת התוס' דהיתר זה נכלל בפרשת היתר במות, ונתבאר שם גדר הדברים דסברי תוס' דמהני פרשת היתר במות להפקיע מהפירות את עיקר חובת ההבאה, דמחמת היתר במות ליכא מקום המחייב הבאת הפירות, דבפרשת היתר במות נתחדש הפקעה לבחירת מקום, דבזה דהותר להקריב בכל מקום ומקום מונח דליכא מקום הנבחר וכל המקומות שוין בקדושתם, ולכן ע"כ ליכא דין לאכול מע"ש דוקא לפני ה', דעיקר הדין שאכילת מע"ש טעונה אכילה לפני ה', יסודו שאיכא מקום הנבחר המיוחד והמקודש לאכילה, ושאר המקומות לית בהו יחוד זה, ובעיקר דין היתר במות איכא הפקעה ליחוד זה, וכיון דליכא כלל מקום המחייב הבאה תו מופקעין הפירות בחפצא מהבאה לפני ה', ולפיכך הותרה אכילתם בכל מקום.

ובן י"ל לענין ביכורים דכיון דהותרו הבמות הותרה אכילתם בכל מקום, דבכלל היתר במות איכא הפקעה לבחירת מקום לאכילת ביכורים. והא דאיכא דין שקרבנות מסוימים טעונים ליקרב דוקא בבמה הגדולה, אינו מחמת דהמקום של הבמה גדולה הוא המקום הנבחר, דהרי ליכא קדושת מקום בבמה גדולה, אלא מחמת דהמזבח שבבמה הגדולה הוא המזבח המיוחד, [והארכנו בזה בפרק ח' סימן ט'].
ומעתה נר' דסברי התוס' דאף לר' יהודה כן הוא גדר

הדין, דבפרשת היתר במות הופקעה תורת מקום המיוחד להקריבה, ולהכי מותר לאכול קדק"ל וביכורים בכל ערי ישראל, ורק במע"ש נאמר דין מיוחד לר' יהודה דאי חייב להביאו לנו"ג, נאכל דוקא בנו"ג.

ובביאור הדבר נר', דס"ל לר' יהודה דמע"ש אית ביה דין מיוחד, דכיון דלית ביה דין במזבח וכל חובת הבאתו היא רק בכדי לאכול במקום לפני ה', הרי דדינו תלוי בחובת הבאתו, דאי נימא דבמה גדולה דנו"ג מחייבת הבאה ע"כ דחשיבא מקום המיוחד לאכילה, וטעון המע"ש אכילה רק שם, דבגוף הדין הבאה איכא הפקעה לדין אכילה בכל מקום. אבל ביכורים כיון דאית בהו דין הנחה ע"ג מזבח ה', גדר דין ההבאה שלהם הוא בכדי לקיים בהם הנחה ע"ג מזבח, ולא מוכח מדין ההבאה שלהם דבמה גדולה דנו"ג חשיבא מקום המיוחד לאכילה, ושוב יכול לאכלם בכל ערי ישראל כמו קדק"ל, דחובת הבאתם לבמה הגדולה היא בכדי לקיים את דין ההנחה ע"ג מזבח ולא בכדי להאכל שם¹⁷.

ולפי"ז נמצא דהדין של במה גדולה דנו"ג מתחלק, דלגבי אכילת מע"ש חשיבא מקום המיוחד לאכילה, ולגבי אכילת ביכורים וקדק"ל לא חשיבא מקום המיוחד לאכילה, ונר' דכן מוכח מהסוגיא שם דרק לענין מע"ש חשיבא הבמה גדולה דנו"ג למקום לפני ה'.

דהנה איתא שם בסוגיא [לגיר' רש"י], אמר רב אדא בר מתנה מעשר שני נאכל בנוב וגבעון לדברי רבי יהודה, ומקשינן והא בעי בירה, ומשני הגמ' ולא תני רב יוסף, שלש בירות הן שילה, ונוב וגבעון, ובית עולמים, הוא תני לה והוא אמר לה לאכילת מעשר שני ואליכא דרבי יהודה, [וע' בפרש"י שביאר קושית הגמ' והא בעי בירה, דכתיב לפני ה' אלקיכם, ע"ש].

הרי דמבואר בסוגיא דאיכא דין מיוחד דבמה גדולה דנו"ג מיקרי "בירה" רק לענין אכילת מע"ש ולא לשאר ענינים, וביאור הדברים כנ"ל, דרק לענין מעשר שני נתחדש דעצם המקום מקודש לאכילה, דכיון דמע"ש לר' יהודה טעון הבאה לבמה הגדולה ע"כ דטעון אכילה

נאכלין בכל ערי ישראל, ולכאור' הדברים מחודשים וצ"ב. ולפי מה שיתבאר לקמן מתבארין דברי המהרש"א בפשיטות, ע"ש היטב.

לו. ונתעוררתי לזה מדברי העו"ש בדף קי"ט.

ג. דין בירה לענין אכילת מע"ש

והנה בגוף הדבר שנתבאר בסוגיא בקי"ט דבמה גדולה חשיבא בירה לענין אכילת מע"ש, פרש"י והא בעינן בירה, דכתיב לפני ה' אלקיכם, ע"ש. ולכאור' דברי הגמ' צ"ב דמה הוקשה לגמ' לר' יהודה היאך אוכלין שם מע"ש מחמת דכתיב לפני ה', והרי במה גדולה דנו"ג אית לה שם לפני ה' להרבה דינים, וכמבואר שם בע"ב, דהא דאיכא דין סמיכה בבמה גדולה ולא בבמה קטנה ילפינן מדכתיב לפני ה' וסמך, והא דליכא שחיטת צפון בבמה קטנה [רק בבמה גדולה] ילפינן מדכתיב צפונה לפני ה', והא דאיכא תנופה רק בבמה גדולה ילפינן מדכתיב והניף הכהן לפני ה', וא"כ מה החידוש דמיקרי לפני ה' לאכילת מע"ש, ועוד קשה על תירוצ' הגמ', ולא תני רב יוסף, שלש בירות הן שילה, ונוב וגבעון, ובית עולמים, הוא תני לה והוא אמר לה לאכילת מע"ש שני ואלביא דרבי יהודה, הרי דמבואר דרק לענין אכילת מע"ש אית לה לבמה גדולה שם בירה, והרי לפי המבואר בגמ' בע"ב אף לענין סמיכה וצפון ותנופה אית ליה שם בירה דמיקרי לפני ה', וצ"ע.

והנר' הביאור כנ"ל, דהא דאמרו דמקום הבמה גדולה מיקרי לפני ה' לענין סמיכה ושחיטת צפון, היינו מחמת דהוי לפני המזבח המיוחד שבבמה הגדולה, דהלפני ה' מתיחס כלפי המזבח, וכיון דמזבח שבבמה גדולה מיקרי מזבח ה', שפיר מיקרי סמיכה ושחיטה לפני ה'. אבל אכילת מע"ש לא שייכא למזבח, וכיון דדינו ליאכל במקום המיוחד לכך הו"א דבמה גדולה לא מיקרי לפני ה' כיון דהותרו הבמות, וקמ"ל הגמ' דלדעת ר' יהודה נתחדש דיש במקום שם לפני ה' לענין אכילת מע"ש, ודבר זה נלמד מגז"ש למעשר בהמה כנ"ל.

ד. שיטת תוס' בזבחים קי"ט דמעשר בהמה נאכל רק בנו"ג

והנה עד עתה ביארנו הסוגיא בדף קי"ט לפי גירסת רש"י שם, דמשמע דמעשר בהמה לר' יהודה נאכל בכל ערי ישראל [וכשיטת רש"י ותוס' בפסחים ל"ח], אך מדברי

התם, וע"כ דמיקרי לפני ה' לאכילה, אבל שאר קדק"ל וביכורים אף אי טעונים הבאה לבמה גדולה דנו"ג נאכלין בכל מקום ולא הויא בירה לאכילתם, ומהא דמקריבין שם ליכא ראייה דהויא בירה לענין זה, דהתם מתקיים דינם במזבח המיוחד הנחשב מזבח ה'. אמנם גוף הדבר צ"ב מנין נלמד דמיקרי המקום לפני ה' לאכילת מע"ש, ואמאי לא אמרינן דכיון דלא חשיב מקום המיוחד לאכילה, על כרחך דליכא דין להביא מע"ש להתם אפילו לר' יהודה, וצ"ע.

והנר' בזה, דהנה בסוגיא מבואר דלדעת ר"ש [דאין מעשר בהמה קרב בנו"ג] ילפינן מהיקש מע"ש למעשר בהמה דאין חובה להביא מע"ש לנו"ג, ולדעת ר' יהודה דמעשר בהמה קרב בנו"ג אף מע"ש מביא לנו"ג ונאכל שם, וכפשוטו לדעת ר' יהודה דבר זה נלמד מסברא בעלמא, דכיון דמעשר בהמה קרב אין מקור ממעשר בהמה למעט הבאת מע"ש לנו"ג, ולכן מסברא מביאו ואוכלו שם. אמנם מדברי התוס' שם (ד"ה באה), מבואר דאף לדעת ר' יהודה דמעשר בהמה קרב בנו"ג הא דמע"ש נאכל בנו"ג נלמד מהיקש למעשר בהמה, שכתבו בתוה"ד "ונראה לפרש דלענין הבאה הוא שייך להקיש דאי האי טעון הבאת מקום גם זה יהא טעון הבאת מקום, כדקאמר לר' יהודה דאמר חובות קרבו דבנוב וגבעון נאכל גם מעשר שני נאכל שם"ל^ח, ולכאור' צ"ב למ"ל היקש לר' יהודה ואמאי לא נימא מסברא דחייב להביאו לנו"ג ולאכלו שם.

ולפי הנ"ל י"ל, דלולא ההיקש הרי דמחמת פרשת היתר במות לא חשיבא במה גדולה דנו"ג מקום לפני ה' לענין אכילת מע"ש, וזה עצמו סברא להפקיע מהפירות את חובת ההבאה אפילו לר' יהודה, והא גופא נלמד מההיקש למעשר בהמה, דכמו דהוי מקום להקרבת מעשר בהמה [דהמזבח מיקרי לפני ה'] ה"ה לענין מע"ש אית ליה שם לפני ה', דמיקרי בירה לאכילת מע"ש, דמהא דילפינן ממעשר בהמה דאיכא חובת הבאה בפירות מע"ש, מוכרח דנאמר גם דין לאוכלם שם כדלעיל, וע"כ דלגבי מע"ש חשיב מקום הבמה גדולה לפני ה'.

התוס' בזבחים שם (ד"ה באו) משמע דמעשר בהמה לר' יהודה נאכל דוקא בנו"ג, דתוס' כתבו דלענין הבאה הוא שייך להקיש דאי האי טעון הבאת מקום גם זה יהא טעון הבאת מקום, כדקאמר לר' יהודה דאמר חובות קרבו דבנוב וגבעון נאכל, גם מעשר שני נאכל שם. הרי דכתבו התוס' דלר' יהודה מעשר בהמה נאכל בנו"ג ולכן שייך להקיש דאף מעשר שני נאכל. וכנר' גרסו כמו הגיר' שלפנינו בגמ', דאמר רב אדא בר מתנה מע"ש ומעשר בהמה נאכלין בנוב וגבעון^{לט}. ולשיטתם כתבו תוס' שם דאף ביכורים אין נאכלין בכל ערי ישראל, דצריך להקריבם בבמה גדולה, ומשמע דנאכלין דוקא בנו"ג, והיינו כיון דסברי דלעולם כל דבר הקרב בבמה גדולה אכילתו שם, וה"ה ביכורים.

ודברי תוס' מתבארין ע"פ הסברא שכתבו רש"י והרמב"ם, דכל ההיתר של קדק"ל ליאכל בכל ערי ישראל הוא מחמת שהותר להקריבם בכל מקום, אבל מעשר בהמה דאינו קרב אלא בבמה גדולה אין סברא שיותר לאכלו בכל מקום.

ולדעת התוס' לכאור' ה"ה דקרבן פסח דלכו"ע קרב בבמה גדולה יאכל דוקא בבמה גדולה דנו"ג, דכיון דאין לו היתר הקרבה בבמה דינו כדין מעשר בהמה לר' יהודה. וכן נקט בכתבי הגר"ז (במשנה)^ל, וביאר

לפי"ז קושית הגמ' בדף קי"ט א"ה פסח וקדשים נמי דקאי לענין אכילה, דכיון דליכא ארון בנו"ג לא יאכל פסח שם^{לא}, והיינו דהיה פשוט לגמ' דהדין של קרבן פסח ליאכל דוקא בנו"ג, כיון דאינו קרב בבמה [וע"ז הקשו דכיון דליכא ארון אף פסח לא יאכל בנו"ג]. וע"ש שביאר דלפי שיטה זו קדשים אלו נאכלין בכל הרואה את נו"ג [דומיא דשילה], וכ"כ בעו"ש.

וע' בתוס' שבועות ט"ו ע"ב (ד"ה דקדשה) שכתבו דתנן בפ' בתרא דזבחים בשילה ובנו"ג שנאכלין קדשים בכל הרואה, ובהגה' הגר"ש הכהן מוילנא כ' דט"ס הוא דגבי נו"ג תנן בכל ערי ישראל, ואינו נאכל דוקא בכל הרואה את נו"ג, וכע"ז כ' במלאכת שלמה [זבחים פי"ד מ"ז] ובתוס' הרא"ש בשבועות שם ליתא לתיבות אלו. אמנם לפי הנ"ל ביארו דכונת התוס' לגבי קרבן פסח ושאר קדק"ל הקריבים רק בבמה גדולה, דסברו תוס' דאין נאכלין בכל ערי ישראל, ונאכלים בנו"ג ובכל הרואה את נו"ג דהוא מקום הנקרא לפני ה' בבמה גדולה דנו"ג^{לב}.

אמנם לכאור' הוא דחוק טובא בפשט המשנה, דאמאי סתמה המשנה דקדק"ל נאכלין בכל ערי ישראל, ולא נתפרש דדין זה אינו נוהג בכל הקדק"ל, דקרבן פסח ומעשר בהמה לר' יהודה אינו נאכל אלא בנוב וגבעון^{לד}, ואף בגמ' לא נתפרש דין זה כלל, והקשו בגמ'

לט. והא דאיתא שם דלר' יהודה נו"ג הוי בירה לענין אכילת מע"ש, צ"ל דלאו דוקא לענין מע"ש אלא אף לענין אכילת מעשר בהמה ושאר קדק"ל הקריבין רק בבמה גדולה.

מ. וע' בעו"ש בדף קי"ט שביאר לפי"ז דברי רש"י במשנה, ע"ש היטב.

מא. וכן משמע קצת ברש"י שם דמיייתי קרא דואכלתם שם, אמנם לפי המבואר בהמשך הסוגיא דרש"י לא גרס מעשר בהמה לר' יהודה, ע"כ דס"ל דאף קרבן פסח נאכל בכל ערי ישראל, וצ"ל שהביא הקרא דואכלתם לגבי אכילת קדשי קדשים, אבל לענין פסח קושית הגמ' מההקרבה, דכתיב וזבחת שם את הפסח, דהרי קרא דמיייתי רש"י לא קאי כלל על פסח, ובירוש' פ"ק דמגילה איכא ג"כ הקושיא הנ"ל לענין קרבן פסח, וע' בפ' שדה יהושע שם שביאר הקושיא מחמת קרא דזבחת את הפסח.

מב. הנה ע' לקמן סי' ה' דנתבאר מגוף דברי התוס' בשבועות הנ"ל, דהא דאוכלין קדק"ל בכל הרואה לא הוי מחמת דין לפני ה' גרידא אלא דמתקיים באכילתם ג"כ דינא דתאכלהו במקום טהור, דהמקום הרואה את שילה מיקרי מחנה ישראל לשילוח טמאים ולאכילת קדשים, ורק מחמת שמתקיים באכילה דינא דמקום טהור נאכלין שם קדק"ל, וא"כ יהא מוכח מתוס' דאף בנו"ג היה דין מחנה ישראל לשילוח טמאים, וע' לעיל פרק ח' סי' ז', דנתבאר מדברי התוס' בשבועות ט"ז ע"ב דלא היה דין מחנות בנו"ג, וצ"ע [העירני לזה גיסי הרה"ג ר"ז בליצר שליט"א].

מג. וע' בעמק הנצי"ב על הספרי (ראה פיסקא נ"ד) שכתב להוכיח מהמשנה דכל הקדק"ל נאכלין בכל מקום, דהא תני קדק"ל דומיא דקדק"ד, וקדק"ד ע"כ נאכלין כולן באותו מקום, דאין קריבין בבמה קטנה, וא"כ ה"ה קדק"ל דתני במשנה כולן נאכלין באותן מקום, ע"ש.

א"ה פסח וקדשים, מכח דידעו מסברא דכן הדין אע"ג דלא נתפרש דין זה בשום מקום, וצ"ע.

והנה איתא בתוספתא (פי"ג קרבנות ה"ג) באו לנוב וגבעון הותרו הבמות קדק"ד נאכלין לפניו מן הקלעים וקדק"ל בכל מקום, ר' יהודה ור' שמעון אומרים בכל הרואה. וביאר הגר"ז דהתוספ' מיירי בקרבן פסח דקרב בגדולה ובו נחלקו אי נאכל בכל מקום או בכל הרואה, ולכאור' המחל' בתוספ' בנדון זה גופא אי קדשים שהקרבנם רק בבמה גדולה אית להו היתר אכילה בכל מקום. ומבואר דאיכא פלוגתא תנאין בדין זה.

ולפי"ז נמצא, דאפילו לשיטת התוס' בזבחים מקום אכילת פסח [בזמן נ"ג] שנוי במחל' תנאין, ואפשר לומר דתנא דמתני' דידן סובר כת"ק שבתוספ' ולכן סתם במשנה דכל הקדק"ל נאכלין בכל ערי ישראל, דאף קרבן פסח נאכל בכל ערי ישראל, ומה שכתבו תוס' דלדעת ר' יהודה דחובות יחיד קרבי בנו"ג מעשר בהמה נאכל דוקא בכל הרואה את נ"ג ואינו נאכל בכל ערי ישראל,

היינו דוקא ר' יהודה לשיטתו בתוספתא דסובר דק"פ וכל הקרב דוקא בבמה גדולה אינו נאכל אלא בכל הרואה את נ"ג, ולשיטתו אף מעשר בהמה כיון דקרב בנו"ג אינו נאכל בכל ערי ישראל, אך אף התוס' מודו דלפי תנא דמתני' לעולם ק"פ נאכל בכל ערי ישראל.

ה. שיטת האחרונים דקדק"ל שהקריבן בבמה גדולה אין נאכלין בכל ערי ישראל

מצינו שיטה נוספת באחרונים דאפילו קדשים הראויים ליקרב בבמה קטנה אי הקריבם בבמה גדולה נאכלין דוקא בכל הרואה את נ"ג. כן נקטו האו"ש (ריש הל' בית הבחירה), האבני נזר (יו"ד תל"ד אות י"ג) והחזון יחזקאל (על התוספתא הנ"ל) בדעת ר' יהודה ור"ש שם. ולדבריהם י"ל דקושית הגמ' א"ה פסח וקדשים נמי, הכונה לכל שאר קדק"ל שהקריבם בבמה גדולה אע"ג דיכול להקריבם בבמה קטנה, דכיון שהקריבן בנו"ג דינם ליאכל דוקא בנוב וגבעון, וע"ז הקשו דכיון דליכא ארון לא יאכלו שם.

סימן ד'

אכילת מעשר שני בזמן נוב וגבעון לר' שמעון

תנן ריש פרק פרת חטאת, באו לנוב וגבעון הותרו הבמות קדשי קדשים נאכלין לפניו מן הקלעים קדשים קלים בכל ערי ישראל, [כך הגיר' שלפנינו]. וכתבו תוס' (ק"ט ע"א) דלפי גירסא זו מעשר שני אינו נאכל כלל בלא פדיון בזמן נ"ג, כיון דמבואר בסוגיא ברף קי"ט דמשנה זו אזלא בשיטת ר"ש דמעשר בהמה לא קרב בנו"ג [כיון דהוי חובה שאין קבוע לה זמן], והוקש מעשר שני למעשר בהמה, ולכן אף מעשר שני אין בו חובת הבאה לנו"ג, וממילא כמו דמעשר בהמה אינו נאכל וצריך להמתין עד שיומם יאכל במומו, ה"ה מעשר שני אינו נאכל^{מד} בלא פדיון^{מה}.

אמנם מדברי רש"י מבואר שגרס במשנה קדק"ל ומע"ש נאכלין בכל ערי ישראל, [ע' בדבריו לקמן קי"ט ד"ה מני^מ, וכן מדויק מדבריו במשנה ד"ה קדק"ל בכל מקום^{מז}], וכן גרסו תוס' בפסחים ל"ו ע"ב (ד"ה דאמר), ע"ש.

מד. כפשוטו הא דאינו נאכל הוי משום דלא מביאו לירושלים ואין מתקיים ביה דינא דלפני ה' אלקיך תאכלנו, אבל ע' בחק נתן ובפמ"א שכתבו דהא דאינו נאכל הוא מחמת ההיקש למעש"ב, וצ"ב למ"ל להיקש, [ולפי המבואר לקמיה בגיר' רש"י דאיכא סברות להתיר האכילה יתבאר מדוע הוצרכו להיקש].

מה. אמנם לדעת ר' יהודה דמעשר בהמה קרב בבמה גדולה דנו"ג, אף מעשר שני מביאו לנו"ג ונאכל בנו"ג, ומבואר בתוספתא דנאכל הוא בכל הרואה את נ"ג דמיקרי לפני ה'.

מו. דז"ל שם, הך מתני' דקתני מעשר שני בכל ערי ישראל.

מז. דכ' שם דבגלגל לא הוזכר מע"ש לפי שלא נהגו המעשרות עד אחר ירושה וישיבה, ומשמע דבנו"ג הוזכר, וכן

ולכא' לגיר' זו דמע"ש נאכל בכל ערי ישראל צ"ב, דנהי דלדעת ר"ש ילפינן מהיקש דליכא חובה להביא המע"ש לנו"ג לאוכלו לפני ה', מ"מ אמאי הותר לאכול המע"ש בכל ערי ישראל, והרי אין מתקיים באכילה זו דינא דלפני ה' אלקיך תאכלנו, ועוד דהא קיי"ל דאסור לאכול מע"ש חוץ לחומה בלא פדיון, [ע' בזה לקמן]. ומצינו בזה כמה דרכים בראשונים.

א. שיטת תוס'

הנה מבואר בסוגיא במכות י"ט ע"ב, דעיקר הלאו דלא תוכל לאכול בשעריך האוסר לאכול פירות מע"ש חוץ לחומה נאמר רק על פירות שהכניסם לחומת ירושלים דחל בהו דין דקלטוה מחיצות, אבל פירות שלעולם לא ראו פני החומה לא עובר בהם בלאו, אבל אכתי אית בהו איסורא באכילתם, ויעוין בתוס' מכות י"ט ע"ב (ד"ה אמר) שהוא מחמת דאיכא עשה דוצרת בכסף^מ, ולפיכך כשאוכלו בחוץ עובר בעשה.

ומעתה היה אפשר לומר דכל האיסור לאכול פירות חוץ לחומה, הוא דוקא בפירות דאית ביה חובת הבאה למקום המקודש לפני ה', דכיון דמחוייב להביאם לפני ה' ולא הביאם ואכלם חוץ לחומה עובר בעשה, אבל בזמן נו"ג דלדעת ר"ש ילפינן מהיקש למעש"ב דליכא חובה להביא פירות מע"ש לנו"ג, תו ליכא איסורא לאוכלם חוץ לחומה ושפיר נאכלין בכל ערי ישראל^{מט}.

אמנם בתוס' במכות (י"ט ע"א ד"ה ואי) ובזבחים (ס' ע"ב ד"ה מאי) מבואר דהא דמע"ש נאכל בכל ערי ישראל [לדעת ר"ש] הוא משום דהותרו הבמות, דאכילת מעשר שני תליא בהיתר במות דכל היכא דהותרו הבמות מע"ש נאכל בכל ערי ישראל, ומשמע מדבריהם דפרשת היתר במות מתרת גם את האיסור לאכול מע"ש חוץ לחומה, ומבואר דסברי תוס' דלא סגי בהאי טעמא דאין חובת הבאה להתיר אכילת הפירות חוץ לחומה, וכנר' סברו דאע"ג דבפועל אין חובת הבאה, כיון דבחפצא

פירות אלו טעונים הבאה לפני ה', אין להתיר אכילתם חוץ לחומה, ולהכי הוצרכו לטעם שהותרו הבמות בכדי להתיר אכילתם חוץ לחומה בזמן נו"ג, אך לכא' דבריהם צ"ב דמאי שיאטיה דהיתר הקרבה בבמות, למע"ש שאינו טעון הקרבה כלל ע"ג מזבח, וצ"ע.

והנר' בזה, דסברי תוס' דפרשת היתר במות מהניא להפקיע מהפירות את עיקר חובת ההבאה, דמחמת דהותרו במות ליכא מקום המחייב הבאת הפירות, דבפרשת היתר במות נתחדש הפקעה לבחירת מקום, דבזה דהותר להקריב בכל מקום ומקום מונח דליכא מקום הנבחר וכל המקומות שוין בקדושתם, ולכן ע"כ ליכא דין לאכול מע"ש דוקא לפני ה', דעיקר הדין שאכילת מע"ש טעונה אכילה לפני ה', יסודה שאיכא מקום הנבחר המיוחד והמקודש לאכילה, ושאר המקומות לית בהו יחוד זה, ובעיקר דין היתר במות איכא הפקעה ליחוד של המקום המיוחד והמקודש, וכיון דליכא כלל מקום המחייב הבאה תו מופקעין הפירות בחפצא מהבאה לפני ה', ולפיכך הותרה אכילתם בכל מקום².

ב. שיטת רש"י

בגמ' בדף קי"ט ע"א [לגיר' רש"י] הקשו דאי הכי [דהותרו הבמות בזמן נו"ג] ניסקיה למע"ש לנו"ג ולא יאכל מע"ש בכל ערי ישראל אע"ג דהוי זמן היתר במות, [ומסקי דהוקש למעשר בהמה ולכן ליכא חובת הבאה], וביאר רש"י קושית הגמ' דכיון דשעת היתר הויא הרי דבטלה כל

נר' שדייקו מדבריו תוס' בדף קי"ט (ד"ה באו) ע' היטב בתחילת דבריהם.

מח. וברייטב"א שם מבואר אופן נוסף דעובר באיסור עשה דלפני ה' אלקיך תאכלנו, וע"ע ברמב"ם (פ"ב ממע"ש ה"ו) דמשמע דאינו אלא ביטול מ"ע, ע"ש היטב.

מט. וכדרך זו נקט העו"ש בדף קי"ט.

נ. והא דלדעת ר' יהודה מבואר בסוגיא דאיכא חובת הבאה לנו"ג ומע"ש נאכל רק לפני ה' דנו"ג, ע' לעיל סימן ג' מה שביארנו בזה.

קדושת שילה [דלא קידשה לעתיד לבא] וממילא יהא דין להביא לנו"ג. ומבואר ברש"י דאי היינו אומרים דקדושת שילה לא בטלה [אחר חורבנה], דקדשה לעתיד לבא ובזמן נו"ג היה איסור במות, היה שפיר מבואר אמאי מע"ש נאכל בזמן נו"ג בכל ערי ישראל, ומוכח דאין היתר האכילה בכל מקום מחמת היתר במות [כתוס' הנ"ל], וע"כ צ"ל בדעת רש"י כמו דנתבאר לעיל דאיסור האכילה תלוי בחובת ההבאה, דכל דאיכא חובת הבאה נאסר לאכול את הפירות חוץ לחומה, וכל דליכא חובת הבאה הותרו הפירות, וכמו דיסד בס' עולת שלמה (ק"ט ד"ה בגמ').

ולפי"ז מובן מש"כ רש"י בביאור קושית הגמ', דאי קדושת שילה לא בטלה מצד הדין היה צריך להביא מע"ש לשילה, שהוא המקום המקודש, וכיון דהוקש מע"ש לבכור דאין נאכל היכא דנפגם המזבח [כמבואר בסוגיא בזבחים ס' ע"ב], הרי דאי חרבה שילה הוי כנפגם המזבח דאין נאכל מע"ש שם וליכא חובת הבאה ומותר בכל מקום, אבל אי בטלה קדושת שילה והותרו הבמות הרי דאיכא מזבח של כמה גדולה בנו"ג, ושפיר הקשו בגמ' דיהא חובת הבאה למזבח שבנו"ג, ותו ליכא היתר לאכול בכל מקום^{נא}.

וכיון דקדק"ל נאכלין בכל ערי ישראל אף מע"ש נאכל בכל ערי ישראל דז"ל שם, ולא זכר מע"ש לפי שהוא נאכל במקום שנאכלים קדק"ל לעולם, ולפי שהיה מותר להן להקריב בכל מקום באותו זמן הותר להם ג"כ לאכול בכל מקום, והוא מה שאמר קדק"ל בכל ערי ישראל וכו', ובזמן שאין מותר לאכול קדק"ל בכל מקום יהיה המעשר טעון הבאת מקום, והוא מה שאמר לא תוכל לאכול בשעריך וגו', ע"כ. ומבואר מדבריו דכלפי קדק"ל איכא סברא דיאכלו בכל ערי ישראל כיון דיכול להקריבם בכל מקום, ואילו לגבי מע"ש שאינו דבר הקרב ליכא סברא זו, ומ"מ מע"ש נאכל בכל ערי ישראל [לר"ש] כיון דדין אכילת מע"ש כדין אכילת קדק"ל, וצ"ב גדר הדברים. ויעוין בפ"י הרע"ב שביאר דהוקש דין אכילת מע"ש לאכילת קדק"ל, וז"ל קדק"ל בכל ערי ישראל וה"ה למע"ש שהרי הקישן הכתוב, דכתיב לא תוכל לאכול בשעריך מעשר דגנך וגו', וכל נדריך אשר תדור, בזמן שקדק"ל טעונים הבאת מקום אף מע"ש טעון הבאת מקום, בזמן שקדק"ל בכל ערי ישראל אף מע"ש בכל ערי ישראל, ע"כ^{נב}.

ד. שיטת תוס' רבינו פרץ

ע' בתוס' רבינו פרץ (פסחים ל"ח ע"ב) שנר' מדבריו אופן מחודש בביאור היתר אכילת מע"ש בכל ערי ישראל^{נב}.

ג. שיטת הרמב"ם

מדברי הרמב"ם בפיה"מ נר' דדין מע"ש כדין קדק"ל,

נא. אמנם אי הגמ' סמכה על ההיקש לבכור המבואר בסוגיא בדף ס', צ"ב מאי הו"א דניסקיה לנו"ג, והרי בכור אינו קרב בנו"ג דהוי חובת יחיד, וצ"ל דהגמ' אזלא בקושיא בשיטת ר' יהודה [דחובת יחיד קרבה בנו"ג], וכ"כ בחזו"א (קמא מ"א ס"ק י"ז).

נב. ולכאור' יש להעיר על דברי הרמב"ם, דאי איכא היקש מע"ש לקדק"ל היאך הקשו בגמ' קי"ט דכיון דהותרו הבמות בנו"ג יהא דין מע"ש להביאו לנו"ג וליאכל שם, והרי הוקש לקדק"ל, ושנינו במשנה דקדק"ל נאכלין בכל ערי ישראל, וצ"ע. ונר' דלפי דברי הגרי"ז (ע' לעיל סימן ג') דקרבן פסח כיון שאינו קרב בבמה קטנה נאכל רק בכל הרואה דנו"ג שפיר הקשו, דאי איכא דין להביא מע"ש לנו"ג, א"כ הוא יאכל כמו קדק"ל שקריבין בבמה גדולה [דהיינו פסח], דנאכלים רק בנו"ג.

נג. וז"ל, דבגמ' בזבחים הקשו אמאי נוהג בכל ערי ישראל ונייתי לנוב וגבעון דאית ביה במת ציבור, ומשני דגמר שם שם מארון, ובנו"ג לא היה בהן ארון ולפיכך לא היו אוכלין אותו לשם, משום דהארון היה ראוי להיות שם בנוב שהיה במת ציבור, וכיון שלא היה ארון לשם הארון היה מעכבו שלא היו אוכלין מע"ש, דרבותא אמרינן בעלמא כל הראוי לבילה בילה מעכבת בו, אבל שאר במות דלא היו ראיות לארון אין הארון מעכב אותן מלאכול מע"ש, ע"כ. ונר' מבואר ברבינו פרץ דהא דאוכלין מע"ש בכל ערי ישראל אין הכונה דנאכלין בכל מקום, אלא דנאכלין בבמת יחיד, ואולי בעינן לאכול בכל הרואה את הבמה [ע' קר"א בדף קט"ז, שצידד דיתכן דאיכא דין כל הרואה במה קטנה], דמקום

סימן ה'

אכילת קק"ל בשילה בכל הרואה

א. גדר האכילה בכל הרואה

מתני' ריש פ' פרת חטאת, באו לשילה קדשי קדשים נאכלין לפניו מן הקלעים, קדשים קלים ומעשר שני בכל הרואה^י. ובגמ' בדף קי"ח ילפינן דקק"ל נאכלין בכל הרואה, מהא דכתיב "השמר לך פן תעלה עולותיך בכל מקום אשר תראה", ודרשינן בכל מקום אשר תראה אי אתה מעלה, אבל אתה אוכל בכל מקום אשר תראה, ע"ש.

והנה מבואר במתני' (שם) דבמדבר היו קק"ל נאכלין בכל מחנה ישראל, וכן בירושלים היו נאכלין לפניו מחומת ירושלים דהיא במקום מחנה ישראל שבמדבר (כמבואר בגמ' קט"ז ע"ב), ובשילה נתחדש דתליא האכילה בכל הרואה את שילה. ובחי' מרן רי"ז הלוי עה"ת (פ' ראה) חקר בגדר הך דינא דבכל הרואה, אם יסוד הדין בזה הוא דכל המקום הזה הוא בכלל מחנה ישראל לכל דבר, ומשום זה הוא דנאכלין שם קדשים קלים ומעשר שני, או דהוא דין בפני עצמו באכילת קק"ל ומע"ש דאף דהמקום אינו בכלל מחנה ישראל, מ"מ הוי מקום אכילה לענין קק"ל ומע"ש, ונחשב לפני ה' לענין זה.

והוסיף דלכאורה נראה כאופן השני, מהא דאיתא בזבחים קט"ז ע"ב דבשילה לא היו אלא שני מחנות בלבד, וקשקיל וטרי שם בסוגיא הי מיניהו לא הוה אי מחנה לוויה או מחנה ישראל יעו"ש, הרי להדיא דאף אי לא הוה מחנה ישראל כלל בשילה, מ"מ קק"ל ומע"ש

נאכלין בכל הרואה, דהרי זה מבואר במתני' דקק"ל נאכלין בשילה בכל הרואה, ואפילו הכי יש צד לגמ' דלא היה בשילה מחנה ישראל, ובע"כ דהוא דין בפ"ע במקום אכילתן דכל המקום הזה נקרא לפני ה' לענין אכילה, ואין זה תלוי בקדושת מחנה ישראל כלל.

ובתמורה כ"א ע"ב איתא, בן עזאי אומר יכול יעלה אדם מעשר שני [לירושלים] ויאכלנו בכל הרואה וכו', מה בכור אינו נאכל אלא לפניו מן החומה אף מעשר אינו נאכל אלא לפניו מן החומה. ובסוגיא מבואר דקס"ד למילף ירושלים משילה דמע"ש נאכל בכל הרואה ע"ש, וביאר רש"י שם דהא דפשיטא לגמ' דקק"ל אין נאכלין בירושלים בכל הרואה, הוי משום דנפסלין ביוצא. ולכאור' דבריו צ"ע דלפי ההו"א בגמ' שם דילפינן משילה דאיכא דינא דכל הרואה בירושלים, נימא דלא יפסלו ביוצא כיון דמקום אכילתם בכל הרואה, וכמו בשילה דנאכלין קק"ל בכל הרואה ולית בהו פסול יוצא.

וביאר הגרי"ז (שם) דהנה מצינו תרי קראי בהא דדין קק"ל להאכל לפניו מן החומה, חדא קרא דואכלתם שם לפני ה' האמור בפ' ראה, ושנית קרא דתאכלו במקום טהור האמור גבי חזה ושוק של שלמים בפ' שמיני, דנאמר שם דצריך לאכל את הקדשים במקום טהור והיינו מקום שמשתלחין טמאים משם. וי"ל דהנך תרי קראי שני דינים הם, דבאמת תרי דינים נאמרו באכילת קדשים, חדא דעצם מעשה האכילה צריך להיות לפני ה' וזהו קיום מצותו, ושנית נאמר עוד דין דמחנה

הבמה מיקרי לפני ה', אלא דחידש הרבינו פרץ עוד דבנו"ג אין אוכלין מע"ש כיון דצריך להיות שם ארון, דראוי להיות שם בבמת הציבור ואינו שם ולכן מגרע הוא בשם הבמה דנו"ג, אבל בשאר במות דליכא דין שיהא שם ארון ליכא גריעותא בכך שאין שם ארון ושפיר אוכלין שם מע"ש ומיקרי לפני ה', אמנם הדברים מחודשים טובא, וצ"ע. ונר' דיש לדחוק בכונת ר"פ, דבאמת אי אוכלין מע"ש בכל ערי ישראל אף בנו"ג אוכלין מע"ש, וכל מש"כ דבבמה גדולה מעכב הא דליכא ארון, הוי רק בתורת במה גדולה, דקושית הגמ' היתה דנייתי מע"ש רק לנו"ג דיחשב המקום המקודש לאכילת מע"ש כיון דאית ביה אהל מועד, וע"ז משני הגמ' דכיון דליכא ארון איכא חסרון בבמה גדולה ולא חשיב המקום המקודש לכך, אבל בבמת יחיד הא דאין ארון אינו חסרון בבמה ויכול ליחשב מקום המקודש לאכילת מע"ש, ומעתה לא גרע נו"ג מכל במת יחיד, דאף בנו"ג יכול לאכול מע"ש מדין במה קטנה דלא גרע מבמה קטנה.

נד. ופרש"י במקום שרואים משם את שילה וכן פי' במגילה ט' ע"ב וע' לקמן אות ג'.

שכינה או מחנה ישראל הם מחיצתם של הקדשים הנאכלים, ואם יצאו מהם נפסלין הקדשים ביוצא, והא נלמד מקרא דמקום טהור, דהמקום טהור זו היא מחיצתו לענין אכילה, ע"ש.

ולפי"ז ביאר את דברי רש"י דכיון דעיקר הדין האמור בקרא דמקום טהור הוא דמחנה ישראל הוא מחיצתן של קק"ל, לא שייך דיהיו קק"ל נאכלין בכל הרואה, דכיון דכל הרואה אינו מחיצת האכילה של הקדשים, רק דמתקיים שם במעשה האכילה דינא דואכלתם שם לפני ה' ^{נ"ה}, אין מקום זה גורם לפסול יוצא, ואי חזינן דאיכא פסול יוצא בקק"ל מקרא דמקום טהור, ע"כ דהיינו היכא דיצאו הקדשים ממחיצת אכילתן דהיינו חומת ירושלים ול"ש שיהא בהו דינא דכל הרואה, דכיון דאיכא מחיצה לאכילת הקק"ל תו נפסלין ביוצא חוץ למקום זה, ולכן כל ההו"א היא רק לענין מע"ש דליכא דינא דמקום טהור, ואיכא רק דין במעשה האכילה דנאכל לפני ה'. וכל זה שייך רק לגבי ירושלים משא"כ לגבי שילה דכיון דנתרבה כל הרואה לאכילה, ע"כ דנאמר הכא הפקעה מדינא דמקום טהור, וסגי דמתקיים בהו דינא דלפני ה'.

נמצא לפי"ז דגם מהגמ' בתמורה איכא ראייה לעיקר נדון הגרי"ז, ומוכח שם דכל הרואה הוי רק מדינא דלפני ה', ולא מדין מחנה ישראל, דאל"כ ודאי דגם קדשים היו יכולין להאכל שם.

וחנה תוס' בשבועות ט"ו ע"ב (ד"ה דקדשה) כתבו דבירושלים קודם שקדשו את העיר נאכלין קדשים בכל הרואה כדתנן בשילה דנאכלין קדשים בכל הרואה לפי שאין חומת העיר קדושה. הרי דמבואר בתוס' דהטעם דאיכא חילוק בין ירושלים לשילה דקדק"ל נאכלין בשילה בכל הרואה ואילו בירושלים אין נאכלין הוא, דבשילה אין חומת העיר קדושה ואילו בירושלים חומת העיר קדושה.

ולכאן מבואר בתוס' דלא כדברי הגרי"ז הנ"ל דהדין אכילה בכל הרואה הוא דין בפנ"ע מחמת דמיקרי

לפני ה' [והגרי"ז העיר על דבריהם], דבדבריהם מבואר דאי חומת העיר שילה היתה קדושה לא היה שייך לאכול בכל הרואה, ואי נימא דהדין אכילה הוא מחמת דמיקרי לפני ה', מה איכפת לן דחומת העיר קדושה, והרי נתחדש מגזה"כ דכל מקום הרואה את שילה מיקרי לפני ה' ואוכלין בו קדק"ל.

ומבואר בתוס' דסברי דהא דאוכלין קדק"ל בכל הרואה הוי מחמת דמתקיים באכילתם דינא דתאכלהו במקום טהור, דהמקום הרואה את שילה מיקרי מחנה ישראל לשילוח טמאים ולאכילת קדשים, ולכן כתבו דכל הטעם דאוכלין שם קדק"ל הוא מחמת שאין המחיצה קדושה ולכן אפשר לדון את המקום הרואה כמחנה ישראל, אבל אי מחיצת העיר שילה היתה קדושה הרי דהחומה היתה קובעת את המחנה ישראל ולא היה שייך לאכול קדשים בכל הרואה, דלא קרינן ביה תאכלהו במקום טהור. ולכן בירושלים דחומת העיר קדושה אין אוכלין קדק"ל בכל הרואה כמבואר בגמ' בתמורה, דכיון דחומת העיר קדושה, הרי דהמקום טהור הוא בתוך ירושלים, וחוץ לירושלים אין אוכלין קדק"ל דלא קרינן ביה תאכלהו במקום טהור, ורק קודם שקדשו את העזרה דלא נתקדשה חומת העיר ירושלים, אוכלין בכל הרואה, דכל זמן שלא נתקדשה החומה, אפ"ל דמקום כל הרואה הוא המחנה הישראל.

וחנה למבואר בדעת תוס' דאכילת קדק"ל בעיא מחנה ישראל, ובכדי שנימא דאוכלין קדק"ל בכל הרואה בע"כ צריך לומר דהמקום הרואה מקודש בקדושת מחנה ישראל, א"כ צ"ע מאי קס"ד בגמ' בתמורה דיהיה דין כל הרואה בירושלים לענין מע"ש, אע"ג דפשיטא לגמ' דלא הוי מחנה ישראל כדחזינן דאין אוכלים שם קדק"ל, וצ"ע.

והנראה בזה דגם להתוס' איכא ב' דינים באכילה האחד נלמד מלפני ה' והשני ממקום טהור, ולענין מע"ש באמת איכא רק דין אכילה לפני ה' ואין זה תלוי בשם מחנה ישראל, אלא דלענין קדק"ל ס"ל להתוס' דלא סגי בכך דהמקום מקרי לפני ה' אלא בענין שיתקיים

נה. דלדברי הגרי"ז קרא דאתה אוכל בכל מקום אשר אתה רואה הנאמר בשילה, אתי למימר דבשילה ליכא דין דמקום טהור, ואף במקום שאין משתלחין ממנו מצורעין אוכלין קק"ל מגזה"כ הנ"ל, וסגי בהא דמתקיים שם דינא דלפני ה'.

ג"כ דינא דמקום טהור בכדי שיאכלו שם קדק"ל. ומעתה לפי"ז שפיר מיושב הגמ' בתמורה, דבירושלים כיון דהחומה קדושה ע"כ דמחנה ישראל היה רק שם, ול"ש למימר דמקום הרואה הוא מקום טהור כיון דהמחיצה מפסקת וכדלעיל, ולהכי כל הקס"ד שם בגמ' היא רק לענין מע"ש דלא בעי מקום טהור, וסגי במקום דחשיב לפני ה'.

אלא דאכתי קשה היאך יפרשו התוס' את ההו"א דהגמ' בדף קט"ז דבשילה ליכא אלא ב' מחנות לטומאה, והרי אי ליכא מחנה ישראל לשילוח טמאים היאך אוכלין קדק"ל בכל הרואה [וכדעיר הגר"ז], וצ"ע.

והנר' בזה, דלהתוס' הא דמקום הרואה את שילה הוא מחנה ישראל אינו מסברא בעלמא, אלא כיון דאיכא הלכה דאכילת קק"ל בעיא מקום טהור, ומקרא מלא דיבר הכתוב השמר לך פן תעלה עולתיך בכל מקום אשר תראה דמזה ילפינן דאוכלין קדשים קלים בכל הרואה, הרי דאיכא גילוי מן התורה דמקום הרואה מיקרי מקום טהור, וגזה"כ הוא דמקום זה יחשב מחנה ישראל לכל מילי".

ומעתה לפי"ז יש לומר, דלפי ההו"א דהגמ' בדף קט"ז דהיו בשילה רק ב' מחנות לטומאה, ע"כ דמקום

אכילת קק"ל הוא במחנה לויא כיון דבעינן מקום טהור, וא"כ מדגלי קרא דבשילה אוכלין קק"ל בכל הרואה ילפינן דמקום הרואה את שילה הוא בכלל מחנה לויא דהוי מקום הטהור מטומאת זבים [וזבים משתלחין מכל הרואה את שילה], אבל למסקנה דאיכא ג' מחנות בשילה הרי דליכא מקור דמקום הרואה הוא בכלל מחנה לויא של שילה, אלא הוא בכלל מחנה ישראל ומיקרי מקום טהור כיון דמצורעין משתלחין ממנו.

והנה לדברי הגר"ז בשילה ע"כ ליכא דין מחנה ישראל לאכילת קק"ל, דאי איכא דין מחנה ישראל לאכילת קק"ל, הרי דהמחנה הוא מחיצתם של הקדשים ואי יוציאם משם יפסלו ביוצא ולא יהא אפשר לאכול בכל הרואה, ומדאיכא דינא דכל הרואה מוכח דליכא מחיצה ומחנה לאכילת קדשים, ורק לענין טומאה איכא ג' מחנות בשילה אבל קדשים נאכלין רק בב' מחנות, והדין אכילה בכל הרואה אינו מדין מחנה אלא דין מיוחד במעשה אכילה¹¹ דמיקרי מעשה אכילה לפני ה'¹².

ובפ"י המיוחס לר"ח (קט"ז ע"ב) כ' ובשילה לא היו שם אלא ב' מחנות בלבד, ובעי לן הי מחנה הוא דלא הוי, ואמר אב"י מסתברא דמחנה לויא הואי אבל מחנה ישראל לא הוה וש"מ דלא היו אוכלין קדשים

נו. ונתעוררתי לזה מס' קובץ תשובות להגר"ש אלישיב שליט"א (ח"ג א"ח סי' י"ט).

נו. והנה בחי' מרן רי"ז הלוי שם, הביא דבירוש' מגילה איכא ספק אי לענין דין כל הרואה סגי דרואה את שילה או דבעינן שיוכל לראות את שילה ומשכן שילה. וביארו המפרשים דהאיבעיא אם צריך שיראה גם המשכן או סגי בראיית העיר לחוד. וביאר הגר"ז דהצד דסגי בזה שיוכל לראות העיר הוא דכיון דקיי"ל דבשילה היה מחנה ישראל לטומאה, א"כ י"ל דכל העיר שילה היה לה תורת מחנה ישראל, וזהו דקמבעיא ליה אם סגי בראייתה לדין כל הרואה, ע"ש. והנה לפי הצד דבעי לראות אף את המשכן, יש לדון [לדעת הגר"ז] מה הדין לאכול בעיר שילה במקום שאינו רואה את המשכן, דלכאור' כיון דאי אפשר לראות משם את משכן שילה אי אפשר לאכול שם מדין כל הרואה, וה"ה דאי אפשר לומר דיכול לאכול שם מדין מחנה ישראל לאכילה, דא"כ במקום הרואה לא היה שייך לאכול כיון דהיו הקדשים נפסלין ביוצא לדברי הגר"ז, [דאי איכא דין מחנה ישראל לאכילה הרי דמחוץ למחנה נפסלין הקדשים בפסול יוצא כדביאר הגר"ז], אמנם נראה דאף על פי כן שפיר נאכלין שם קדק"ל, וגדר הדין הוא דבעיר של המשכן אף אי אינו רואה את המשכן מיקרי מעשה אכילה לפני ה', דמקום המשמש כעיר של המשכן חשיב בעצמותו לפני ה' בלא ראית המשכן, ורק מחוץ לעיר צריך לראות את המשכן או את העיר ליחשב מעשה אכילה לפני ה'. אך אין אכילה זו מדין מחנה ישראל לאכילה, ולדעת הגר"ז בשילה איכא רק ב' מחנות לאכילה.

נח. ולכאור' יש להעיר לדברי הגר"ז דכל הרואה אינו מדין מחנה ישראל, א"כ אמאי אמרו שם למסקנת הגמ' דהא דאיכא רק ב' מחנות בשילה היינו לענין קליטה, ואמאי לא תי' דב' מחנות לאכילת קדק"ל, כיון דכל הרואה אינו מדין מחנה, ונמצא דאיכא רק ב' מחנות לאכילה. ונר' ליישב דמשמע לגמ' דהברייתא אתיא למימר גריעותא במחנות שבשילה דלית בה אלא ב' מחנות, ולענין אכילה אינו גריעותא אלא מעליותא, דאוכלין שם אפילו בכל הרואה.

קלים אלא בשתי מחנות, אמר ליה רבא ואם אתה אומר שאין שם מחנה ישראל וכו' אלא ודאי ג' מחנות הוי לשילוח טמאים ולאכילת קדשים, ע"כ.

הרי דמבואר בפי' הר"ח דלמסקנה איכא בשילה ג' מחנות לאכילת קק"ל, והיינו ע"כ דלא כהגרי"ז הנ"ל, דלפי דברי הגרי"ז איכא רק ב' מחנות לאכילת קדק"ל, אמנם להר"ח מתבאר דמקום כל הרואה בשילה הוי מחנה ישראל לאכילת קדק"ל, וקרינא ביה תאכלהו במקום טהור, וכשיטת תוס' הנ"ל.

ונר' דלפי דברי התוס' והר"ח דהמחנה ישראל הוא בכל הרואה, הרי מעתה אי יוציא הקדשים ממקום הרואה את שילה יפסלו ביוצא, דכל הרואה הוא מחיצתם של הקדשים, והא דאין נפסלין ביציאה מהעיר שילה הוא כיון דאין העיר המחיצה שלהם אלא כל הרואה.

והנה הקרן אורה (ק"ז ע"א) כתב, דלא נתבאר עד היכן היה מחנה ישראל בשילה, וע"כ נראה דבכל הרואה היה מחנה ישראל כמו לענין אכילת קדשים קלים. ומבואר מדבריו כמו שנתבאר בדברי הראשונים, דמקום כל הרואה בשילה הוא מחנה ישראל לכל מילי, ולכאור' מהאי טעמא קק"ל נאכלין בכל הרואה כיון דהוי מחנה ישראל.

אמנם נראה בזה, דבאמת הקר"א לא פליג על מה שחידש הגרי"ז דדינא דאכילת קדשים בכל הרואה הוא דין בפנ"ע מחמת דחשיב המקום לפני ה', ואינו תלוי בקדושת מחנה ישראל, ובאמת לא נתכוין הקר"א לומר דיסוד דין אכילת קדק"ל ומע"ש בכל הרואה הוא מחמת קדושת מחנה ישראל, וכן מוכח מדברי הקר"א בדף קי"ט (ד"ה אמר) דכתב שם דלר' יהודה מעשר שני ומעשר בהמה נאכלין בכל הרואה את נוב וגבעון, אע"ג דכפשוטו ליכא דין מחנה ישראל בנוב וגבעון [ע' פרק ח' סימן ד'], ומוכח דאיכא דין אכילת קדשים בכל הרואה מחמת דמיקרי לפני ה', אע"ג דליכא קדושת מחנה ישראל.

ומה שכתב הקר"א לענין שילה דכל הרואה קדוש לענין שילוח טמאים, היינו דמאחר דהגמ' בדף קט"ז מסיקה דהיה מחנה ישראל בשילה לענין שילוח טמאים, ולא נתפרש בגמ' עד היכן היה גבול מחנה ישראל שבשילה, מסתברא מילתא שיהא המחנה ישראל בכל מקום הרואה את שילה נט.

ובביאור הדבר נראה, דבכדי שהמקום יהא קדוש בקדושת מחנה ישראל, בעינן שיהא המקום מוגדר ע"י דינים המיוחדים למקום זה, ובזה מתיחד להיות מקום המקודש בקדושת מחנה ישראל, ולפיכך המקום הרואה את שילה דחלוק משאר מקומות לענין אכילת קדק"ל ומע"ש מחמת דחשיב לפני ה', מסתברא דיהא נחשב אף כמחנה ישראל לכל הדינים, ותהא בו קדושת מחנה ישראל המחייבת שישתלחו משם מצורעין.

אמנם אכתי צ"ע לדברי הקר"א מדברי הגמ' בתמורה, דשם בגמ' מבואר דאף אי נימא דכל הרואה את ירושלים מיקרי לפני ה' לענין אכילת מע"ש, אכתי פשיטא דליכא דין כל הרואה כלפי קדק"ל מחמת דהקדשים נפסלין ביוצא [כדפרש"י שם], ולכאור' לפי דרכו של הקר"א אי מיקרי המקום הרואה את ירושלים לפני ה', דין הוא שהמחנה ישראל שבירושלים ימשך אף אל מקום הרואה ותו לא יפסלו הקדשים ביוצא, דכל הרואה יחשב מחיצתן של הקדשים, כמו גבי שילה דכל הרואה חשיב מחיצתן של הקדשים, ואמאי פשיטא לגמ' דבירושלים אין מקום הרואה נחשב למחנה ישראל, ובשילה מקום הרואה נחשב למחנה ישראל.

והנראה דדבר זה מתבאר ע"פ דברי התוס' בשבועות שהובא לעיל, דבירושלים חומת העיר קדושה ואילו בשילה אין חומת העיר קדושה^ט, ולכן איכא סברא לחלק בין ירושלים לשילה, דבשילה כיון דאין חומת העיר קדושה יכולין לדון את כל הרואה כמחנה ישראל, אבל בירושלים כיון דחומת העיר קדושה, הרי חומת העיר מגדירה את המקום הקדוש בקדושת מחנה ישראל,

נט. והנה בגמ' מבואר דהיה בשילה מחנה לוי, ולא נתפרש היכן היה המחנה לוי, וע' שפ"א (קט"ז ע"ב) דמסתבר דבנו הר הבית בשילה שיהא מחנה לוי, ואפילו אי לא בנו הר הבית נראה דכל המקום שלפני העזרה הוי בכלל מחנה לוי עד איזה מקום מחיצה, ומן המחיצה ולחוץ הוי מחנה ישראל, עכ"ד.

ס. וע' ברגמ"ה בתמורה שם שכתב דשילה כפר היה דלית ליה חומה.

דכיון דהחומה קדושה הרי דהיא קובעת שהמקום בתוכה חלוק בקדושתו מהמקום שמחוץ לחומה, ולכן המקום שבפנים החומה נקבע למקום המקודש בקדושת מחנה ישראל, ותו אין יכולין לדון את מקום הרואה את ירושלים כמקום המקודש בקדושת מחנה ישראל ונפסלין הקדשים ביוצא משם^{סא}.

ב. מקומות שיש להסתפק בדינם

הנה יש לעיין מה הדין היכא דאיכא מקום הרואה את שילה, אך בין מקום זה לשילה איכא מקום אחר שאינו רואה את שילה, אי אוכלין שם קדק"ל, ונר' כפשוטו דדבר זה יהא תלוי בשיטות דלעיל, דלדברי הגרי"ז לכא' פשוט דכיון דרואה את שילה מיקרי לפני ה' ואוכלין שם קדק"ל ומע"ש, אך לפי המבואר לעיל בשם התוס' והר"ח [ורש"י] דבכדי שיהא דין אכילה בכל הרואה בעינן שהמקום יהא מקודש בקדושת מחנה ישראל, לכא' יש סברא לומר דמקום זה לא יחשב מחנה ישראל, דמאחר ואיכא הפסק בין שילה לאותו מקום לא מסתבר דנמשך לשם מחנה ישראל לטומאה^{סב}.

ולפי המבואר לעיל בדעת הקר"א דאף איהו מודה דהדין אכילה בכל הרואה הוא דין בפ"ע ואינו תלוי בקדושת מחנה ישראל [נרק אחר שמיקרי לפני ה' חשיב אף כמחנה ישראל], א"כ י"ל דבכה"ג אף לדעת הקר"א יהא הדין דאוכלין שם קדק"ל, אך לא יחשב מחנה ישראל לענין שילוח טמאים, וצ"ע.

אמנם אכתי יש לפקפק בזה מטעם אחרינא, דהנה לדעת הקר"א דכל הרואה הוי מחנה ישראל לשילוח

טמאים, הרי בגוונא הנ"ל, מחנה ישראל נמשך עד כל הרואה שאין בינו לשילה הפסק מקום, ומשם משתלחין טמאים, ומעתה נר' דאף קדשים היוצאים ממקום הנ"ל יפסלו ביוצא, דלדעת הקר"א אף בשילה איכא פסול יוצא, והא דיכול לאכול בכל הרואה ואינו נפסל ביוצא, הוא משום דמחנה ישראל נמשך בכל הרואה ורק היצא משם נפסל ביוצא, וא"כ באופן הנ"ל דרך המקום הסמוך לשילה [שארין בינו לעיר הפסק] מיקרי מחנה ישראל, נמצא דאי הוציא הקדשים מהמקום הסמוך לעיר שילה נפסלין ביוצא, ולכן לא יוכל לאכול קדשים במקום הרואה המרוחק מהעיר^{סג} [שיש בינו לעיר הפסק מקום שאין רואים ממנו את העיר], אך לכא' אכתי יוכל לאכול שם מע"ש דאין נפסל ביוצא [כמו ההר"א של הגמ' גבי ירושלים] דהמקום מיקרי לפני ה' ^{סד}.

עוד נפקא מינה איכא לפי מה שכתב השפ"א (ריש פרק פרת חטאת) לחדש דהדין אכילה בכל הרואה בשילה, היינו דוקא בערי ישראל אבל אי עומד במקום בחו"ל ורואה את שילה אין להתיר לאכול שם, ע"ש. ולכא' אף נדון זה תלוי בשיטות דלעיל, דלפי הגרי"ז דהוי דין במעשה אכילה דמיקרי לפני ה', לכא' ליכא נפק"מ אי עומד בחו"ל או בארץ ישראל, דכל שממקום זה רואה את שילה מיקרי לפני ה'.

אבל לפי הראשונים הנ"ל דאיכא תנאי באכילה שיהא מקום המקודש בקדושת מחנה ישראל, איכא סברא דל"ש שיחשב מקום בחו"ל למחנה ישראל, ול"ש שיאכלו שם קדק"ל. ולדעת הקר"א י"ל לכא' דבכה"ג יוכל לאכול מע"ש ולא קק"ל, דלגבי קק"ל כיון דלא הוי

סא. ובשילה אפילו אי לא היה נחשב מקום הרואה כמחנה ישראל, והעיר שילה היתה המחנה ישראל, אכתי היו יכולין לאכול קדשים בכל הרואה, דבגזה"כ היה מתחדש הפקעה מפסול יוצא [וכמו שפירש הגרי"ז], מה שאין כן בירושלים דליכא גזה"כ, מסברא אמרינן דנפסלין ביוצא.

סב. ע' ר"ש כלים פ"א מ"ז, דדלמא אין שייך ג' מחנות אלא בירושלים שאין הפסק בין המחנות שכלן סמוכין זה לזה, ע"ש.

סג. והעירני הרה"ג רחל"ש שליט"א, דאע"ג דלדעת הקר"א אין אוכלין קדשים שם, מ"מ המחשב לאכול הקדשים במקום זה לא יפסול את הקרבן משום מחשבת חוץ למקומו, כיון שבעצמותו המקום כשר לאכילה, ומה דאין אוכלין שם הוא מחמת חסרון היכ"ת דאין יכולין להביא שם הקדשים מחמת פסול יוצא.

סד. אך אולי י"ל דאף לענין זה הוקש מע"ש לבכור, דכל מקום שאין יכול לאכול בכור אינו אוכל מע"ש, וצ"ע.

מחנה ישראל יפסל ביוצא, אבל לגבי מע"ש מהני הא דהוי לפני ה' לאכול שם^ס.

ג. אי הדין אכילה בכל הרואה הוי דין בגברא או במקום

יש לעיין לדעת הגרי"ז דדינא דכל הרואה הוי דין במעשה אכילה לפני ה', אי דנין לפי ראייה דכל גברא וגברא, או דהוי דין במקום דכל שבמקום זה אדם בינוני יכול לראות את שילה חשיב המקום לפני ה' וחשיב מעשה אכילה לפני ה', [ולפי התוס' והר"ח פשוט דזהו דין במקום, דאיך יקבע המקום לשילוח טמאים].

והנה בגמ' קי"ח ע"ב בעי רב פפא עומד ורואה יושב ואינו רואה מהו, וע' בשפ"א שאפשר לפרש הבעיא בג' אופנים ואולי כולן בכלל הבעיא, א) דאף שיושב יכול לאכול כיון דרואה בעמידה, ב) דאף בעמידה אין אוכל מחמת שבישיבה לא רואה, ג) דבעמידה אוכל^ס ובישיבה אין אוכל, ע"ש. והנה אי הוי דין בגברא ולא דין במקום לכאור' פשוט דתלוי אי רואה בפועל בשעת האכילה, וע"כ מוכח דזהו דין במקום ולכן איכא נדון היאך לקבוע את המקום, למקום שרואים ממנו, אי דנין לפי עמידה, ישיבה, או תרויהו^ס.

וע' ברש"י בתמורה כ"א ע"ב שפירש את דינא דכל הרואה [בבעיא דגמ' לגבי ירושלים] "בכל מקום שיוכל לראותו העומד בירושלים", הרי דפירש דדנים את הראיה מירושלים למקום [ולא להיפך]^ס, וע"כ דדינא דכל הרואה

הוא דין במקום ואין תלוי בראייה הגברא, דהרי לדבריו האדם הרואה הוא בשילה ואינו עומד כלל במקום הרואה את שילה, דנימא דאיכא דין במעשה אכילה של הגברא דאכילתו מיקריא אכילה לפני ה'.

ד. מחשב לאכול חוץ ממקום הרואה

יש לעיין מה הדין היכא דמחשב לאכול קדק"ל חוץ ממקום הרואה את שילה, אי נפסל הקרבן משום מחשבת חוץ למקומו.

והנה כפשוטו יסוד מחשבת חוץ למקומו היא דמחשב לאוכלו חוץ למחיצתו וכמש"כ רש"י בזבחים דף כ"ח ע"א (ד"ה פגול) וז"ל, ומסתברא דאמחשבת חוץ למקומו מוקימנן ליה וכו' דדמי לחוץ לזמנו קמריב בהאי קרא, וחוץ למחיצה דמי לחוץ לזמן, ע"כ. הרי דהגדיר רש"י את מחשבת חוץ למקומו, חוץ למחיצה, דהיינו דמחשב לאוכלו חוץ למחיצות של הקרבן, דמחיצות הקרבן קובעים מקום הקרבן וחוץ להם הוי חוץ למקומו. וכן מבואר בתו"כ (צו פרק י"ג), יכול אין המחשבה פוסלת אלא בחוץ לזמנו, חוץ למקומו מנין, ודין הוא זמן פוסל ומחיצה פוסלת, מה הזמן מחשבה פוסלת בו אף מחיצה תהא המחשבה פוסלת בה. ופי' הראב"ד זמן פוסל באכילה לענין נותר, ומחיצה פוסלת באכילה לענין יוצא, ע"כ. ולפי"ז בשילה דאין מחיצה למקום האכילה, אלא תלי בכל הרואה לא יהא פסול חוץ למקומו.

סה. אי לא נימא דהוקש לבכור לענין זה, כנ"ל בהערה.

סו. והנה תוס' ביומא כ"ה (ד"ה אין) כתבו דאיכא דין לאכול קדשים בישיבה דהיינו למשחה כדרך מלכים שאוכלין בישיבה, ולפי"ז לשיטות הראשונים דאף באכילת בעלים איכא דין למשחה [ע' לקמן סימן ד'], לא שייך לאכול קדק"ל בעמידה וספק הגמ' יהא שייך רק לענין אכילת מע"ש [דליכא דין למשחה] אמנם העירני הרה"ג רא"ד שליט"א דאכתי משכחת לה לנדון הגמ' אף לענין קדק"ל באופן שיושב על כסא גבוה, [וע"ע בבית האוצר כלל קס"א].

סז. וע' במנ"ח (מצוה רנ"ד אות ב') דאיכא נפק"מ לדינא בזה"ז באיבעיות דהגמ' בדף קי"ח אי עומד רואה ויושב אינו רואה וכו', דקי"ל דגם בזמן הזה איכא דין מורא מקדש (כמבואר בר"מ פ"ז מהל' בית הבחירה), ואיכא דין מהל' מורא מקדש דלא יקל אדם את ראשו כנגד שער מזרחי של עזרה שהוא שער ניקנור, מפני שהוא מכוון כנגד בית קדש הקדשים, ובהו איכא לספק אי במקום שעומד רואה בית קדש הקדשים וביושב אינו רואה אי מותר להקל ראשו שם, ע"ש. ומבואר במנ"ח דגדר דינא דכל הרואה הוא, דמעשה הנעשה במקום הרואה מתיחס אל מקום המשכן והמקדש, ולכן אין יכול להקל ראשו שם דהקלת ראשו מתיחסת למקדש, וה"ה לענין אכילה במקום הרואה, מתיחסת אכילתו למשכן שבשילה, והוא דין במעשה האכילה, דמעשה האכילה מתיחס ומשתייך למשכן דשילה, ולא דהמקום עצמו נעשה מקודש ונחשב כלפני ה'.

סח. וע"ע בר"ח במגילה דף ט' ע"ב לענין כל הרואה את שילה.

אמנם יתכן דפסול מחשבת חוץ למקומו לא תליא במחיצה בפועל, אלא דהמחיצה היא סיבת הפסול יוצא, ופסול המחשבה תלי במקום שנפסל ביוצא, ולפי"ז י"ל דלפי דברי הקר"א דמחנה ישראל בשילה היה עד מקום הרואה ונתבאר לעיל דלכאור' לדבריו ביציאה ממקום הרואה נפסלין הקדשים ביוצא, ה"ה דתפסול בהם מחשבת חוץ למקומו, דאי חישב לאכלו חוץ ממקום הרואה הרי דחישב לאכלן במקום שנפסלין הקדשים בפסול יוצא ופוסלת בהם מחשבה. אבל לדברי הגרי"ז דמקום הרואה אינו מחיצת הקדשים אלא רק דין דמיקרי מעשה אכילה לפני ה', ואין הקדשים נפסלין ביוצא אי הוציאן ממקום הרואה את שילה, ה"ה דלא תפסול בהם מחשבת חוץ למקומו.

והנה בזבחים כ"ט מבואר דדרשינן מ"שלישי" דלענין מחשבה בעינן מקום המשולש בדם בשר ואימורין, ופרש"י ולימד על מחשבת חוץ למקומו שאינה מועלת אלא או בקדשי קדשים שחישב עליהם לאוכלם חוץ לעזרה או בקדשים קלים לאוכלם חוץ לעיר, פרט למחשב לאכול בהיכל דלא פסיל דבעינן שחישב על מקום המשולש, ע"כ. ומבואר ברש"י דמחשב לאכול בהיכל בעצם מיקרי מחשבת חוץ למקומו, דההיכל אינו מקום אכילתו, אך אינו פוסל מחמת דאיכא הל' מיוחדת דבעינן

מקום המשולש. וע' ברש"י מנחות דף ח' ע"ב (ד"ה נכנסין) שכ' להדיא דאין הקדשים נפסלין ביוצא היכא שהכניסן להיכל, ולכאור' מוכח מזה דהיכל לא מיקרי חוץ למחיצה, וא"כ צ"ע היאך כ' רש"י דמחשב לאכול בהיכל הוי מחשבת חוץ למקומו, ומוכח לכאור' מדברי רש"י דמחשבת חוץ למקומו לא תליא במקום הנפסל ביוצא, וא"כ לדעת רש"י אכתי יש להסתפק [אפילו לדעת הגרי"ז] אי מחשבה לאכול חוץ למקום הרואה תפסול, וצ"ע.

והנה אף לדעת רש"י הנ"ל דמוכח דלא בעינן מקום שהקדשים נפסלין ביוצא, לכאור' אכתי בעינן שהמחשבה תהא לאכול הקרבן חוץ למקום אכילת הקרבן, ולפי דברי הגרי"ז יש להסתפק לגבי דין כל הרואה דאינו אלא דין במעשה אכילה, אי המחשב לאכול הקדשים חוץ למקום הרואה את שילה, מיקרי מחשבה על מקום שאינו מקום אכילת הקרבן, וצ"ע.

אמנם יעוין בתוס' בדף כ"ט (ד"ה למקום) שכ' בשם הר"ר יו"ט דאפילו מחשב ליזרוק הניתנין למטה למעלה מיקרי מחשבת חוץ למקומו, ומבואר דאינו תלוי כלל בחוץ למחיצה וחוץ למקום הקרבן, ולדברי התוס' לכאור' ה"ה דמחשב חוץ למקום הרואה יפסל^ט.

סימן ו'

אי איכא מצוה באכילת קדשי במה

דכהנים אוכלים ובעלים מתכפרים הנלמד מקרא דואכלו אותם אשר כופר בהם. ולכאור' זה תלוי במחל' הראשונים אי מצות אכילת קדשים נאמרה דוקא באכילת כהנים או אף באכילת ישראל, דשיטת הרמב"ם (פ"י ממעשה הקרבנות) דדוקא באכילת כהנים איכא מצוה, ואילו שיטת רש"י (פסחים נ"ט ד"ה בשאר) והרמב"ן (במנין מ"ע שלו) דאף בקדשים הנאכלים לישראל איכא מצוה באכילה, וע'

הנה בקדשי מקדש איכא מצוה באכילתן, וילפינן ליה מקרא דואכלו אותם אשר כופר בהם, ומבואר עוד בפסחים נ"ט ע"ב דמהני אכילת כהנים במקדש לכפרת הבעלים, דכהנים אוכלים ובעלים מתכפרים. ויש להסתפק בבמה דנאכלין הקדשים [אפילו קדשי קדשים] ע"י זרים וכמבואר בסוגיא בזבחים ק"א ע"ב, אי באכילה זו מתקיימת מצות אכילת קדשים, והאם נוהג בה הדין

ט. ופשטות זו כונת התוס' כ"ז ע"א (ד"ה ואי) שהק' ואי שלב"מ לאו כמקומו לאלתר אמאי כשר, היינו דמיקרי מחשב לזרוק שלב"מ, ורש"י שם כ"ו ע"ב [ד"ה לאלתר] כ' דאף אי שלב"מ לאו כמקומו מחשב לזרוק לאלתר כשר, דאין מחשבה פוסלת אלא חוץ לזמנו או חוץ למקומו ע"ש, הרי דפשוט לרש"י דלא מיקרי מחשבת חוץ למקומו, ומבואר דפליגי בזה רש"י ותוס'.

ברש"י שם דמבואר דאף מתקיים בהו דינא דואכלו אותם אשר כופר בהם².

וא"כ לדעת הרמב"ם לכאור' בבמה ליכא מצוה באכילה, ולא מתקיים בהו דינא דואכלו אותם אשר כופר בהם. אמנם יעוין בכתבי הגר"ז (בכורות ד' ע"ב) שרצה להוכיח מדברי הראב"ד דאע"ג דס"ל כשיטת הרמב"ם דבמקדש רק באכילת כהנים מתקיים דינא דואכלו אותם אשר כופר בהם, אכתי באכילת זר בבמה שקודם הקמת המשכן היה מתקיים דינא דואכלו אותם אשר כופר בהם ומקיים מצוה באכילת קדשי במה, ולדבריו מתבאר לכאור' דגם בקדשי במה שאחר הקמת המשכן איכא מצוה באכילת הקדשים. אמנם אולי י"ל דהיינו דוקא קודם הקמת המשכן דהעבודה היתה ע"י הבכורות, דהו במקום כהן, ולא בבמה שאחר הקמת המשכן דכל זר כשר לעבוד בה, וצ"ע³.

ולדעת רש"י דאף באכילת ישראל מתקיימת המצוה, יש לדון אי המצוה היא דוקא בקדשי מקדש או אף בקדשי במה², ויעוין במקו"ב (ח"א סי' ד') שהביא

ראיה דאף בקדשי במה איכא מצוה באכילה, דהנה בברכות מ"ח ע"ב, מיייתי קרא דכתיב גבי שמואל "כבאכם אל העיר כן תמצאון אותו בטרם יעלה הבמתה לאכול כי לא יאכל העם עד באו כי הוא יברך הזבח אחרי כן יאכלו הקרואים", ופרש"י כי הוא יברך הזבח, למדך שטעון לברך לפני האכילה, על הזבח הוא אומר אשר קדשנו במצותיו וצונו לאכול את הזבח והיכן צונו והבשר תאכל, ובוהר הרקיע (לרשב"ץ, מצוה ל"ה) הביא מדברי רש"י אלו דאיכא מצוה באכילת קדשים.

והרי שמואל הקריב בבמה קטנה³, ובירך אשר קדשנו במצותיו וצונו לאכול את הזבח כיון דאיכא מצוה באכילה, ומוכח דאיכא מצוה באכילת קדשי במה קטנה³.

אמנם יש לעיין בלשון רש"י דמיייתי קרא דוהבשר תאכל ואמאי לא הביא מקרא דואכלו אותם אשר כופר [כמו שהביא בפסחים נ"ט], ומשמע קצת דבבמה אף אי איכא מצוה באכילה אין האכילה מכפרת, וצ"ב גדר הדברים⁴.

ע. וכן משמע בפ"י הרא"ש נדרים ד' ע"ב (ד"ה קא שריא).

עא. וע' לעיל סימן א'.

עב. וע' בגור אריה יהודה (סימן ב' אות ט') שרצה להוכיח דע"כ האכילה בבמה אין מכפרת, דכיון דמבואר במשנה דבקדשי במה אין דין ריח ניחוח, א"כ נראה דקדשי במה אינם מכפרין ואין בהם ריזיו כלל, וכיון דאין בקרבנות תורת ריזיו וכפרה, אף האכילה אין מכפרת [וממילא לית ביה מצות ואכלו אותם אשר כופר בהם] ע"ש, אמנם ע' לעיל פרק י' סימן י"ג, שנתבאר דלכאור' מהקרבנות נח מוכח דאף קרבנות במה עולין לרצון ולריח ניחוח, ורק ליכא דין להקריב לשם ריח ניחוח ואברים שצלאן והעלן כשירין בבמה ע"ש, וא"כ אין להוכיח מזה דאין כפרה באכילת במה.

עג. וכמבואר להדיא ברש"י ע"ז ע"ה ע"א (ד"ה דמחית) דלכן הותר לאכול שם החור"ש.

עד. וע"ש שהביא דמדברי היעב"ץ מנחות ע"ה משמע דליכא כלל מצוה בהקרבה בבמה ולכאור' הוא הדין דאין מצוה באכילת קדשי במה, וצ"ע.

עה. והיינו אי נימא דהקרבת במה אין עולה כלל לריח ניחוח וה"ה דאין מכפרת [כדהובא לעיל בהערה]. והא דמברך אשר קדשנו במצותיו וצונו, אפשר לומר דהיינו משום דאיכא מצוה באכילה למנוע הקדשים מלבא לידי נותר, וכמבואר בפ"י הרא"ש (נדרים שם) דאכילת קדשים מצוה דכתיב ואכלו אותם וכו' ועוד שלא יבואו לידי נותר, [וע' בס' חשבונוט של מצוה להאדר"ת מצוה ק"ב, שהאריך לבאר בשיטת רש"י דאע"ג דאין מברכין על לאו, הכא דעוסק בקום ועשה שלא לעבור בלאו דנותר שפיר שייך לברך].

סימן ז'

אכילת קדשים באנינות בבמה קטנה

הנה בסוגיא בדף ט"ז איכא ספק אי הותרה הקרבה באנינות בבמה [ע' מש"כ בזה בפרק י"א סימן י"א], אך לא נתפרש בסוגיא דין אכילת קדשי במה באנינות, ואין ללמוד מהא דהותרה ההקרבה באנינות דאף האכילה מותרת, דהרי קי"ל (בדף צ"ט ע"א) דכה"ג מקריב אונן ואינו אוכל בקדשים, וע' בצל"ח (ברכות ל"ז ע"ב) שכתב לחדש דליכא איסור לאכול קדשי במה באנינות.

והעיר שם דבגמ' בזבחים ק"א מבואר דילפינן איסור אכילת קדשים באנינות בק"ו ממעשר הקל, שאמרה תורה "ולא אכלתי באני ממנו", וא"כ לכאור' ה"ה קדשי במה דחמירי ממעשר, אך מסיק דלפי מה שהקשו תוס' דאיכא פירכא דמה למעשר שכן טעון כסף צורה, ותיצרו תוס' ביבמות (דף ע' ע"ב ד"ה דפסח) דפסח הוקש למעשר בהיקש דממנו ממנו, ושאר כל הקדשים ילפינן בהיקש לפסח דהושוו כל הקדשים אהדדי בהיקשא דזאת התורה, יש לומר דדוקא קדשים שהם דומיא דפסח הקרב בבמה גדולה אית בהו האי דינא שלא יאכלו באנינות, אבל קדשי במה שפיר נאכלין באנינות, עכת"ד. וכן מבואר בקר"א ביבמות דף ע' ע"ב דאונן מותר באכילת קדשים בבמה ע"ש היטב ע"י.

אמנם יעוין במקור ברוך (ס"ד) שהאריך להוכיח דאונן אסור באכילת קדשי במה, וביאר טעם הדבר ע"פ

המבואר בסמ"ג, דהא דאין קדשים נאכלין באנינות הוא משום דבעינן לאכול קדשים דרך גדולה^ט, דהנה הרמב"ם (ל"ת קנ"א) נקט דהאוכל מעשר שני וקדשים באנינות לוקה מקרא דלא אכלתי באני, אמנם הסמ"ג (ל"ת רס"ד) כ' דאולי אין בזה לאו, ואיסורו יוצא מקרא דואכלת לפני ה' אלקיך ושמחת, דמלשון שמח יש לאסור אונן, וכן בקדשים אינו לאו אלא איסורו יוצא ממה שנאמר בקדשים למשחה^{טז} לגדולה כדרך מלכים [דהיינו דרך מלכים לאכול בשמחה ואונן דאינו בשמחה אינו אוכל כדרך המלכים] ע"ט.

וא"כ יש לדון אי באכילת קדשים בבמה איכא דין למשחה לאכלן כדרך מלכים דרך גדולה, ודבר זה לכאור' תלוי במחל' הראשונים אי איכא מצוה באכילת בעלים, דלדעת הר"מ (פ"י ממעה"ק) דליכא מצוה אלא באכילת כהנים לכאור' לא שייך בזה דין למשחה [ע' לעיל ס"ו ר'], אך לדעת רש"י פסחים נ"ט דאיכא מצוה באכילת בעלים שייך שיהא דין שאף קדשים הנאכלין ע"י הבעלים יאכלו דרך גדולה, וכן מבואר ברש"י וברשב"ם פסחים קי"ט דאיכא דין למשחה אף באכילת בעלים^ז. ולפי"ז לכאור' לשיטת רש"י אף קדשי במה אסורים לאונן מחמת דינא דלמשחה^{פא}.

ובמקו"ב (שם ס"ו ר') הובאה תשו' מבעל הזכר יצחק^{פב} שכתב להוכיח דאסור לאונן לאכול קדשים

עו. והנה מדברי הצ"ח לא משמע דדין זה תלוי בדין ההקרבה, ואף אי הקרבה באנינות נאסרה בבמה, יתכן שהותרה האכילה באנינות, אבל מדברי הקר"א משמע דתלי בדין ההקרבה, וכיון דההקרבה הותרה אף האכילה הותרה, וצ"ב גדר הדברים.

עז. וכ"כ בס' גור אריה יהודה ס"ו ב' אות ח'. אמנם ע"ש שבהמשך הדברים רצה לחדש דהקרבה בבמה אינה מכפרת ולכן אין בה דין למשחה ומותר אונן בקדשי במה.

עח. וע"ע ברש"י יומא י"ד ע"א ד"ה מי לא מיטרד.

עט. וכע"ז מבואר ברמב"ן (שרש ח') דהוי לאו הבא מכלל עשה, דנצטוינו לאכול המעשר לפני ה' בשמחה לא באנינות.

פ. אמנם בתוס' זבחים ע"ה ע"ב מבואר דרק בחלק הכהנים איכא דין למשחה, וע"ע במל"מ פ"י ממעה"ק ה"י.

פא. וע"ע לעיל סימן ו'.

פב. ונדפסה בזכר יצחק ס"ו מ"ג.

אכילה באנינות, וגדר האיסור בשניהם הוא משום דאיכא דין בשם קדש שבהם שלא יאכל באנינות, ולפי"ז אין איסור האכילה באנינות דין בקרבנות דאפשר לומר דנאמר רק בקרבנות הקריבין בבמה גדולה דומיא דפסח, אלא הוי הלכה אחת שכל דמיקרי קדש איכלל בהאי איסורא, ואף מע"ש מיקרי קדש לענין זה, ומסתבר דה"ה קדשי במה דאית להו שם קדש איכללו בהאי איסורא^{פג}.

ובן מתבאר משיטת הרמב"ם פ"ב מביאת מקדש ה"ז, שהביא את המקור לאיסור אכילת קדשים באנינות מקרא דלא אכלתי באוני ממנו הנאמר גבי מע"ש, וע"כ לית ליה הפירכא לק"ו שכתבו תוס' ביבמות (שהובא לעיל), ויעוין בתוס' שבת כ"ה (ד"ה הא) שכתבו דלא שייך האי פירכא אלא גבי אכילה חוץ לחומה.

בבמה, מהא דמבואר בסוגיא בפסחים ל"ו דכל דנאמר בו שמחה אסור לאונן, דאנינות הוי סתירה לשמחה, והרי הא דמקיים מצות שמחה ברגל ע"י אכילת בשר שלמים למדו בגמ' פסחים ק"ט מקרא דכתיב גבי ההקדבה בהר עיבל "וזבחת שלמים ואכלת שם ושמחת לפני ה' אלקיך" [ע' תוס' שם ד"ה וזבחת] ושם היה במה קטנה^{פג}, ומוכח דיש שמחה באכילת בשר קדשי במה קטנה, ולכן ע"כ דנאסר באנינות, עכת"ד.

ונר' דכן מסתבר, לפי מה שהאריך בחי' מרן רי"ז הלוי (הל' מאכלות אסורות) להוכיח דגדר איסור אכילת קדשים באנינות לא הוי דין בשם קרבן, אלא הוי דין בשם קדש שלו, דאיסור אכילת קדשים באנינות ואיסור אכילת מע"ש באנינות, תרומיהו חד איסורא דשם אחד להם לענין

סימן ח'

אכילת קדשי במה בטומאה

תאכל בשר, הרי דמייתי קרא דמיירי בטומאת הגברא ולא הביא קרא דלעיל מיניה דמיירי בטומאת הבשר, ומשמע דנדון המשנה רק לענין טומאת הגברא, וע"ע ברש"י בדף ט"ז ע"א (ד"ה ה"ג מה) שדן לענין הא דלא הותר לגברא טמא להקריב בבמה, והביא המקור מהמשנה הזמן והנותר והטמא שוין בזה ובוזה, הרי דפירש דכלול במשנה דין גברא טמא שלא ישמש במקדש^{פג}, ומשמע דהמשנה מיירי בטומאת הגברא לענין אכילה וממילא אפשר לומר דכלול בזה אף דין הקרבה בטומאת הגברא.

ב. המקור דדין טומאה באכילה נוהג בבמה

גמ' ק"כ, אבל נותר והזמן והטמא שוין בזה ובוזה, ת"ר מנין לעשות זמן בבמה קטנה כבמה גדולה, (אמרה תורה לן ישרף ופיגול ישרף, מה פיגול פסול בבמה, אף לן פסול בבמה או כלך לדרך זו), דהא אמרה תורה לן ישרף ויוצא ישרף, מה יוצא כשור בבמה, אף לן כשור בבמה וכו', ת"ל וזאת

א. בעיקר דין אכילת קדשי במה בטומאה

תנן בדף קי"ג אבל הזמן והנותר והטמא שוין בזה ובוזה, והנה פשוט המשנה מיירי בטומאת הבשר, דכשם שבנותר מיירי כלפי הקדשים דבגוף הקדשים איכא פסול נותר, ה"ה לגבי פסול טמא מיירי בטומאת הבשר דנוהג בבשר פסול טומאה בבמה, וכן משמעות דברי רש"י שם שפירש, הזמן שנפסלין במחשבת חוץ לזמנו וחייבין על קדשים משום נותר וטמא, שוין בשתיהן.

אמנם לעיל בדף כ"ח ע"ב מבואר ברש"י (ד"ה ה"ג מסתברא) דדין טומאת בשר אינו נוהג בבמה, וכבר העירו תוס' שם (ד"ה מסתברא) על דברי רש"י דבמשנה מבואר דטומאת בשר נוהג בבמה, ולכאור' מבואר ברש"י שם דכונת המשנה דוקא לטומאת הגברא, דגברא טמא אסור בקדשי במה, אך ליכא פסול טומאה בבשר, וכן משמע קצת מדברי רש"י בדף ק"כ ע"ב (ד"ה לעשות זמן) שכתב וטמא נמי כתיב בהאי פרשתא דכתיב והנפש אשר

פג. ע' מה שכתבנו בגדר הבמה דהר עיבל בפרק ט' סימן א'.

פד. והעירני לזה הרה"ג ר"י פיינ שליט"א, ושור"ר שכ"כ בשם הגר"ד לנדוי שליט"א בס' ביאורי סוגיות עמ"ס יבמות.

פה. וע' בפיה"מ בסוף המסכת דפירש המשנה רק לענין הקרבת גברא טמא, וע"ע בקר"א בדף ט"ז ובדף ק"כ.

תורת זבח השלמים לעשות זמן בבמה קטנה כזמן בבמה גדולה.

הרי דמבואר דקס"ד למילף זמן [דהיינו נותר ופיגול] מיוצא בבנין אב, דהא אמרה תורה דיוצא ישרף ונותר ופיגול ישרפו, ומצינו דיוצא הותר בבמה אף אנו נאמר דנותר ופיגול יותרו בבמה, קמ"ל וזאת תורת השלמים, דאיכא תורת אחת לכל השלמים ואף לקדשי במה.

ופרש"י תורת זבח השלמים, תורה אחת לכל השלמים ואפילו לשלמי במה קטנה למה שאמור בענין, ומה אמור באותו ענין זמן לתורה וזמן לשלמים ומחשבת פיגול, והא דאיצטריך לרבווינהו משום דאתי מבנין אב דהלן ישרף והיוצא ישרף דלא יפסול בה זמן לפיכך הוצרך לרבותו, לעשות זמן במה קטנה כזמן במה גדולה לתורה יום ולילה ולשלמים שני ימים ולילה אחד, ונותר נמי מפיגול יליף מג"ש דעון עון פ"י וטמא נמי בההיא פרשתא כתיב (ויקרא ד') והנפש אשר תאכל וגו', עכ"ד.

הרי דלמדנו מרש"י דהא דפסול טומאה נוהג בבמה ילפינן נמי מהאי דרשא דזאת תורת השלמים, דכיון דכתיבא נמי בהאי פרשתא נלמד מיניה, ולכא"ו צ"ב למה לי דרשא לכך, דלגבי דין פיגול מבואר בגמ' דקס"ד ללמוד בבנין אב מיוצא, ומבואר דלולא הבנין אב מסברא ינהג דין פיגול בבמה כמו שאר הדינים דידעינן מסברא בעלמא, דכל דליכא גזא"כ מיוחדת דין במה כדין מקדש. וצריך לומר דקס"ד דכיון דאף טמא בשריפה ה"ה דאף טמא ילמד בבנין אב מיוצא, ולכן בעינן ללמוד טמא מהא דכתיב בפרשתא דזאת תורת השלמים, אמנם לכא"ו אי אפשר לפרש כן דהרי רש"י מיירי לענין טומאת הגברא ולא לענין טומאת הבשר, ובזה לא שייך שריפה ואינו דומה ליוצא דמיירי בפסול הקדשים עצמם, וצ"ע.

והנה מקור סוגיא זו היא מתור"כ צו פרשה ה' (ר), והגר"א אית ליה שם נוסחא אחרת וז"ל, מנין לעשות זמן בבמה כזמן אהל מועד ודין הוא הואיל ואמרה תורה לן ישרף וטמא ישרף, מה טמא נוהג בבמה אף לן יהא נוהג בבמה, או כלך לדרך זו לן פסול ויוצא פסול מה יוצא אינו נוהג בבמה אף לן לא ינהוג בבמה, וכו' ת"ל תורת השלמים.

והעיר החפץ חיים שם, דקשה מנין לנו דטמא פסול כל זמן דלא ידעינן בלן, וע' זבחים ק"כ ע"ב ברש"י ד"ה לעשות וכו', וצ"ע. הרי דהעיר הח"ח דמבואר ברש"י דאף פסול טמא בעינן ללמוד מהאי דרשא דזאת תורת, ולולא הדרשא אף טמא דומה ללן ויוצא כנ"ל, וא"כ נוסחת הגר"א צ"ב דמנין היה פשוט טפי דטמא נוהג בבמה.

ובקובץ הערות על פי' רבינו הלל (מהגר"י הוטנר) כ' לבאר דברי הגר"א וז"ל, ונ"ל כונתו דסבירא ליה דבמקום שכתבה תורה איסורים לא שייך לחלק בין קדשי במה קטנה לקדשי במה גדולה דאידי ואידי קדשים נינהו, ורק במקום דעיקר הדין אינו בתורת איסור כי אם בתורת פסול בזה אפשר לחלק דלעבודת במה גדולה הוויין פסולים ולא לעבודת במה קטנה. והנה בפיגול ונותר עיקר דינם אינו אלא פסול, ואיסור אכילתם משום דכל שבקודש פסול יש לא תעשה על אכילתו, אבל בטמא הדבר הוא בהיפך דיסוד דינו הוא איסור אכילה שבו, שלהדיא אמרה תורה והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל, ומחמת איסור זה מסתעף הפסול, ולהכי בלן ופיגול בעינן למילף מקרא מיוחד לבמה קטנה אבל לטמא פשיטא לן, עכ"ד.

סימן ט'

ברין ערל באכילת קדשי במה

הנה קיי"ל דערל אסור באכילת קדשי מקדש, ובתורה נתפרש איסורו באכילת תרומה ואכילת פסח, אך

פו. וע' ברש"ש שם שהעיר דצ"ב למה נצרך רש"י ללמוד נותר בגז"ש מפיגול, דהא גם נותר כתיב באותה פרשה וכמו שכ' רש"י לענין טמא, וצ"ע. וע' בעולת שלמה שם מש"כ לישב.

בשאר הקדשים לא נתפרש בגמ' מנין דאסור ערל באכילתם, והמנ"ח (מ' י"ז) כ' דכל הקדשים נכללים בלאו של פסח לענין שערל אסור באכילתם, ולכא' כונתו דילפינן שאר קדשים מפסח בהיקשא דזאת התורה וכמו שכ' התוס' ביבמות (דף ע' ע"ב ד"ה דפסח) לענין אכילת קדשים באנינות^{פז}. אמנם בחי' מרן רי"ז הלוי (הל' מאכ"א) כ' להוכיח מלשון הרמב"ם בסה"מ דאיסורא דערל באכילת קדשים נכלל באיסור אכילת תרומה ואינו נלמד מפסח, ע"ש.

ולכא' יהא בזה נפק"מ לענין אכילת קדשי במה בערלות, דלעיל בסי' ז' נתבאר בשם הצ"ח דאונן מותר באכילת קדשי במה, וביאר טעם הדבר דכיון דנתבאר בתוס' דילפינן איסור אכילת אונן בקדשים מפסח, א"כ מקשינן רק קדשים שהם דומים לפסח דקרבים בבמה גדולה, אבל קדשי במה קטנה לא הוו דומיא דפסח, ומותרין באכילה באנינות, ומעתה אי נימא כדברי המנ"ח דילפינן דערל אסור באכילת קדשים מפסח, הרי דלדברי הצ"ח ערל יהא מותר בקדשי במה, אך אי נימא כדברי

הגרי"ז דאיסורא דאכילת קדשים בערלות נכלל בפרשת אכילת תרומה בערלות, דכל הקדשים איכללו באיסורא דתרומה, א"כ דין הוא דאף קדשי במה לא גרעו מתרומה, ודין הוא דלא יאכלו בערלות^{פח}.

והנה קיי"ל דעכו"ם אינו אוכל קדשי מקדש, ואפילו למ"ד במנחות ע"ג ע"ב דעכו"ם יכול לנדב שלמים למקדש, אין הוא עצמו אוכלן אלא נאכלין לכהנים, ע"ש. ורש"י שם (כת"י ד"ה נתנן) ביאר הטעם דהעכו"ם עצמו אינו אוכל הקדשים וז"ל, לאפוקי עכו"ם דלא ספינן קדשים, דערל אסור בקדשים כדאמרינן בהערל עכ"ד, וכ"כ התוס' במנחות ס"א ע"ב (ד"ה בישראל) דהיינו משום דערל אסור בקדשים. והנה בפ"י המיוחס לר"ח בזבחים דף קט"ז, נקט דקודם מ"ת אף אי ב"נ היה מקריב שלמים בבמה ידידיה לא היו השלמים נאכלין "שאין אוכלין קדשים אלא ישראל"^{פט}, ולפי המבואר דהטעם דאין עכו"ם אוכל קדשים הוא מחמת דהוי ערל, א"כ מוכח מדברי הפ"י המיוחס לר"ח דאף בקדשי במה נאפילו קדשי במת ב"נ שייך הדין דערל אסור באכילת הקדשים.

פז. וכ"כ בהגה' בן אריה שהובא בס' הליקוטאים שבמהדורת פרנקל בפ"י ממעה"ק ה"ט, וכן משמע מדברי הליקוטי הלכות סוף מנחות (זבח תודה ד"ה הרי).

פח. ונתעוררתי לזה מדברי הגאון ר"ד לנדוי שליט"א, שהובאו בס' ביאורי סוגיות עמ"ס יבמות.

פט. והיה דינם חלוק מעולה, דלא היו נשרפין כולן יחד כעולה, ע"ש.

פרק ט"ז

איסורי הקרבה בזמן היתר במות

הנה בגמ' בדף קי"ז מבואר אלו קרבנות קריבין בבמה בזמן היתר במות, ומבואר התם דאין חובות יחיד קריבין בזמן היתר במות אפילו בבמה גדולה [מלבד לשיטת ר' יהודה], דדרשין מקרא ד"איש כל הישר בעיניו" ישרות תקריבו חובות לא תקריבו, ע"ש. וכן מבואר שם דקרבנות ציבור אין קריבין בבמת יחיד [אך קריבין בבמה גדולה] ע"ש כל פרטי הדינים, אמנם לא נתבאר שם דין המקריב קרבנות אלו שאין דינן ליקרב בבמה, אי עבר איסורא בהקרבה זו או לא. ובפרק זה יתבארו אי"ה איסורי המקריב קרבנות שאין דינן ליקרב בבמה.

סימן א'

לאו ד"לא תעשון ככל אשר אנחנו עושים"

הנה תנן במתני' ריש פ' פרת חטאת ר"ש אומר דכל שהוא ראוי לבא לאחר זמן [כגון בע"מ עובר] שהקריבו בחוץ עובר בלא תעשה, ובגמ' בדף קי"ד אמר רבי אילעא אמר ר"ל מאי טעמא דר"ש דאמר קרא "לא תעשון ככל אשר אנחנו עושים פה היום", אמר להו משה לישראל כי עייליתו לארץ ישרות תקריבו חובות לא תקריבו, וגלגל לגבי שילה מחוסר זמן וקאמר להו משה לא תעשון. דהיינו דלר"ש המקריב חובות בגלגל עובר בלאו ד"לא תעשון" כיון דראוין הם לאחר זמן בשילה, ומינה למד למקריב בע"מ עובר בחוץ בזמן איסור במות דעובר בלאו, כיון דראוי להקרבה לאחר זמן.

ושם בגמ' הקשה רבי ירמיה לרבי זירא אי הכי מילקי נמי לילקי, ואילו ר' זירא אמר [לענין השוחט קרבן מחוסר זמן בפנים] דהכתוב נתקו לעשה ואינו לוקה, ומשני הגמ' הני מילי לרבנן, לר"ש הכי נמי, [כלומר דדברי ר"ז דהשוחט מחוסר זמן בפנים אינו לוקה, הם רק לדעת רבנן דפליגי על ר"ש במתני' וסברי דבע"מ שאינו קבוע שהקריבו בחוץ אינו עובר בלאו כיון דאינו ראוי בפנים, משא"כ לר"ש לוקה מצד הלאו ד"לא תעשון"], ורב נחמן בר יצחק אמר פנים דגלגל לגבי שילה כחוץ דמי, [דהיינו דהלאו על המקריב בחוץ, וגלגל לגבי שילה מיקרי חוץ, וא"כ לא מצינו לאו על המקריב מחוסר זמן בפנים, ואין למילף מגלגל למחוסר זמן בפנים], ע"כ הגמ'.

א. גדר הלאו לדעת ר"ש, אי יסודו מלתא דחוץ או דהוי לאו דמחוסר זמן

הנה יש לחקור מהו גדר הלאו ד"לא תעשון", אי הוי מלתא דחוץ, דאע"ג דחויב חוץ ל"ש הכא כיון דאין קרבן זה ראוי עכשיו לפתח אהל מועד, מ"מ כיון דראוי לאחר זמן מיקרי ראוי במקצת ועובר בלאו דלא תעשון מלתא דחוץ, או דאיסור חוץ לא שייך הכא כלל,

אלא דהוי לאו מסוים להקריב קרבן לפני זמנו. והנה לדעת רב נחמן בר יצחק* דגלגל מיקרי חוץ [ואין ללמוד מיניה למחוסר זמן בפנים], לכאן פשוט דגדר האיסור מלתא דחוץ, דלדעת ר"ש קרבן הראוי לאחר זמן מיקרי ראוי קצת בפנים, ולכן נהי דלית ביה כרת דחוץ, אך עכ"פ עובר בלאו מלתא דחוץ. וכן מבואר בראשונים דע' ברש"י (ד"ה רנב"י) שכ' "הלכך בחוץ הוא דאשכחן ביה

א. וע' בתוס' קי"ד ע"ב ד"ה רנב"י, שהביאו גיר' ספרים דהגמ' דחתה הפי' הראשון, ע"ש.

לא תעשה משום איסור במה", וע' בפ' המיוחס לר"ח "הוי ליה כשחוטאי חוץ", וכן מבואר ברבינו גרשום חולין פ"א [ויתבארו דבריו לקמיה].

אך אכתי יש להסתפק לפי הראשון בגמ', דמבואר דגלגל חשיב כפנים ולהכי למדו מגלגל לחייב בלאו זה על כל הקרבת קרבן מחוסר זמן בפנים, ואי גדר הלאו מלתא דחוץ, מאי שיאטיה למקריב מחוס"ז בפנים, וע"כ דיסוד האיסור להקריב קרבן בפנים קודם זמנו, ואינו מלתא דחוץ, וא"כ צ"ב היאך למדו מיניה לחייב המקריב קרבן מחוס"ז בחוץ בזמן איסור הבמות [רבפשוטות איסורו מלתא דחוץ] וצ"ע. ומשמע דלפי' זה גם בחוץ חיובו משום מקריב מחוס"ז², דנתחדש בלאו זה דאסור להקריב קרבן קודם זמנו, בין בפנים בין בחוץ³.

אמנם עי' במעילה י"ב דתנן התם ר"ש אומר תורין שלא הגיע זמנן מועלין בהם, ובגמ' איתא דר"ש אזיל לשיטתו במשנתנו דכל הראוי לאחר זמנו והקדישו תוך זמנו עובר בל"ת, וביארו תוס' דכיון דאם שחטה בחוץ עובר בל"ת, א"כ חשיבי לענין שמועל בהם. ולכאור' כל זה מתישב אי נימא דגדר האיסור הוא מלתא דחוץ, דמזה חזינן דמיקרי ראוי לפתח אהל מועד אע"ג דאינו ראוי עתה, וסברא הוא דיהא ביה אף דין מעילה, אבל לרבנן דלא מיקרי ראוי בפנים אינו מועל. אמנם לפי המבואר לעיל דלפי' הראשון גדר הלאו הוא משום מקריב קרבן קודם זמנו, צ"ב אמאי פשיטא לגמ' דלר"ש אית ביה דין מעילה.

ונר' לישב, דהא דאסרה תורה להקריב קרבן קודם זמנו, הוא מחמת שמפקיע מיניה דין הקרבתו של מחר, דכיון דראוי להקרבה לאחר זמן והוא מקדים ומקריבו עתה [בזמן שאינו ראוי] נמצא שמפקיע ממנו את דין ההקרבה שלו, אמנם זה שייך רק אם כבר היום נחשב ראוי

להקרבה למחר, ולהכי אסור להפקיע ממנו את דין ההקרבה שיש בו היום כלפי מחר, דאל"כ אין הוא מפקיע ממנו את דין הקרבתו היום, ובזה גופא פליגי ר"ש ורבנן דר"ש יליף מהפס' דכבר היום הוא ראוי להקרבה למחר, ועובר בלאו על הקרבתו היום, ולרבנן לא מיקרי ראוי להקרבה למחר, ולא נחשב שמפקיע מיניה הקרבתו דלמחר, ומבואר היטב אמאי פשיטא לגמ' דאית ביה דין מעילה לר"ש, אף אי נימא דהאיסור הוא משום מחוס"ז.

והנה לדעת רנב"י דלאו דלא תעשון הוא מלתא דחוץ, יש לחקור אי הוי לאו חדש למקריב קרבן הראוי לאחר זמן, או דאינו אלא גילוי דדבר שראוי לאחר זמן מיקרי ראוי [קצת] לפתח אהל מועד [לעבור בלאו], ועובר בלאו שנאמר בפרשת חוץ. וע' ברבינו גרשום חולין פ"א, שכ' דלר"ש המקריב מחוס"ז בחוץ עובר בלאו דחוץ "דולא יזבחו עוד את זבחייהם", הרי דמבואר דדעת רבינו גרשום דאינו אלא גילוי דמיקרי ראוי לפתח אהל מועד וחייב בלאו דחוץ, וכן מבואר ברמב"ם בפיה"מ, וע' מה שכתבנו בזה לקמן סימן ו'.

ב. אי עובר בלאו על השחיטה או על ההעלאה

ע' בקונטרס "מכתבי תורה ממרן הגר"ח" [בענין שחוטאי חוץ ובע"מ] שהגר"ח הסתפק אי עובר באיסורא דלא תעשון רק על העלאה בחוץ אבל השחיטה אינה בכלל האיסור, או דילמא אף על השחיטה עובר באיסורא דלא תעשון, ומצדד הגר"ח דהשחיטה אינה בכלל האיסור, וביאר שם טעמא דמילתא "דשוחט אין זה בכלל איסור הבמות אלא דאיתרבי מקרא דאיש איש דלא בעינן בשחיטה מעשה קרבן וחייב בכל גווני, והך ריבויא לא

ב. וכ"כ החזו"א (קמא מ"א, ט), וע' בקר"א דמקושיתו על התוס' (ד"ה ר"ג) נראה דלא ניחא ליה בזה.

ג. ולכאור' יש להעיר היאך שייך לחייב בחוץ על הקרבת מחוס"ז, דלכאור' לית ליה שם הקרבה בחוץ, ודמי למקריב בע"מ בחוץ דאין חייב משום הקרבת בע"מ, כיון דלולא החידוש של פרשת חוץ, הקרבה בחוץ לא שמייה הקרבה כלל, והיאך יתחייב משום הקרבת מחוס"ז, וצ"ע. והנה מדברי רש"י שם בע"א ד"ה חובות מבואר דקרא דלא תעשון קאי אף בבמה קטנה, ולמדו מבמה קטנה למקריב בחוץ, וא"כ אפ"ל דזה גופא נכלל בגזירה דלא תעשון, דהקרבה בחוץ חשיבא הקרבה לענין הלאו דמחוס"ז, אבל ע' תוס' שם בע"ב [ד"ה רנב"ן] שכתבו דאפשר לומר דקרא דלא תעשון מייירי בבמה גדולה דגלגל ובמה קטנה נלמד מק"ו, וצ"ב היאך שייך ללמוד דבר זה מק"ו, והרי מסברא לא הוי הקרבה כלל להתחייב בחוץ, וצ"ע.

כתיבי אלא בראוי בפתח אוה"מ, וא"כ אפשר דבאינו ראוי לפתח אוהל מועד כו"ע מודים דליכא שום אזהרה". ולכאור' כונתו דהא דחייב על שחיטה בחוץ חידוש הוא דהרי לאו עבודה גמורה היא, וא"כ לאו זה ד"לא תעשון" דהוא לאו מחודש יתכן דאינו אוסר בשחיטה.

אמנם רש"י במשנה בדף קי"ב ע"ב (ד"ה בלא תעשה), כאשר ביאר לאו זה כתב "יש בו ל"ת לשוחטן בחוץ", הרי להדיא ברש"י דעובר בלאו על השחיטה. ונראה דאי נימא כמש"כ לעיל בשם הרמב"ם בפיה"מ ורבינו גרשום, ד"לא תעשון" אינו לאו מחודש אלא גילוי דהלאו דחוץ נאמר אף בכה"ג דראוי לאחר זמן, א"כ מבואר היטב אמאי חייב אף על השחיטה, דקרא דלא תעשון הוי גילוי דהשוחט קרבן הראוי לאחר זמן הוי בכלל לאו דפרשת חוץ, וכיון דלאו דפרשת חוץ הוי אף על השחיטה, ה"ה דהשוחט מחוסר זמן עובר בלאו.

וע"ע בשפ"א שהעיר, דע"כ דעובר רק בשחיטה ולא על ההעלאה, דעל ההעלאה ל"ש לחייב דכיון דכבר נשחט קודם זמנו תו אינו ראוי לאחר זמן, וצ"ע.

ג. אי לכל הראשונים עובר בלאו על הקרבת חובות בבמה לר"ש

הגמ' בדף קי"ט ע"ב מייתי ברייתא משמיה דר"ש דקדשים שהקדישן בשעת היתר במות ושחט והעלה בשעת היתר במות פטור מכלום, והקשו תוס' (ד"ה הקדישן) דהיאך שייך למיתני פטור מכלום בדבר שמצותו בכך, והוסיפו תוס' וכי תימא דאיצטריך משום חובות דאין קריבין בבמה או משום קרבנות ציבור, הא איכא לאו הבא מכלל עשה, ע"ש. הרי דכתבו תוס' דהמקריב חובות יחיד בבמה בזמן היתר במות לדעת ר"ש, אינו עובר אלא בלאו הבא מכלל עשה. ותמהו האחרונים דדבריהם נסתרים מדברי הגמ' בדף קי"ד

דלר"ש המקריב חובות יחיד בבמה בזמן היתר במות עובר בלאו ד"לא תעשון", וצ"ע.

וביארו החק נתן והטהרת הקודש [שם], דמה שכתבו התוס' דאיכא לאו הבא מכלל עשה כוונתם דוקא לקרבנות ציבור שהקריבין בבמת יחיד, אבל בחובות יחיד שהקריב בבמה איכא נמי לאו, ומה דנקטו תוס' בדבריהם דאיכא לאו הבא מכלל עשה, הוא משום דרצו לכתוב דבר השווה בתרומתו ע"ש. ומבואר לפי"ד דאף לדעת תוס' איכא לאו [לר"ש] למקריב חובות יחיד בבמה בזמן היתר במות, [וע' לקמן סימן ב' אות ד' אופן אחר בביאור דברי התוס'].^ד

וע"ע בכס"מ (פ"א מק"פ הל' ג') שהביא תשו' ה"ר אברהם בן הרמב"ם (ברכת אברהם סי' ר'), שכ' להדיא דאם הקדיש בשעת היתר והקריב בשעת היתר פטור מכלום לר"ש, וכל הקדשים בכלל ל"ש קרבנות ציבור או קרבן יחיד ע"ש, הרי דדעת ר"א בן הר"מ ברורה דאפילו לר"ש ליכא לאו דלא תעשון במקריב חובות יחיד בבמה, וע"ש שדייק כדבריו מהברייתא בדף קי"ד ע"ב. וע' בקר"א שתמה על דבריו דבסוגיא מבואר דאיכא לאו.^ה

ד. המקריב קרבנות ציבור בבמה אי עובר בלאו דלא תעשון

הנה תוס' בדף קי"ט הנ"ל כתבו דהמקריב קרבנות ציבור בבמה קטנה [לר"ש] עובר בלאו הבא מכלל עשה"ה, ולכאור' צ"ב אמאי אינו עובר בלאו ד"לא תעשון". והנה לפי' הראשון בגמ' דמבואר לעיל דהאיסור מלתא דמחוס"ז, פשוט דאינו שייך בקרבנות ציבור דראוים עתה בבמה גדולה ואינם מחוס"ז, אבל למבואר בדעת רנב"י [ובעיקר לספרים שהביאו תוס' דפי' הראשון נדחה], הרי דלאו זה הוא מלתא דחוץ, וא"כ כשם שהמקריב חובות יחיד בבמה בזמן גלגל עובר בלאו דלא תעשון מחמת דראוי לאחר זמן בשילה, כן המקריב קרבנות ציבור בבמת יחיד בזמן גלגל דין הוא שיעבור בלאו, דאף

ד. ולכאור' ביאור דברי ר"א בן הרמב"ם כמו שנתבאר לקמן סוף סי' ב' בדעת תוס' בדף קי"ט, ע"ש היטב.

ה. ולעיל הבאנו דברי החק נתן והטהרת הקדש דהא דכתבו תוס' שם אף לענין חובות יחיד דאיכא לאו הבא מכלל עשה אע"ג דבאמת עובר נמי בלאו, הוא משום דכיון דלענין קרבנות ציבור ליכא לאו רצו תוס' לכתוב דבר השווה בתרומתו, הרי דלענין קרבנות ציבור פשיטא דליכא לאו.

ה. אי לדעת רבנן עובר בלאו ודין קרבן ציבור לרבנן

הנה לדעת רבנן [במשנה ריש פ' פרת חטאת] המקריב מחוס"ז בחוץ בזמן איסור במות אינו עובר בלאו, וכפשוטו טעמא דידהו דלא דרשו קרא ד"לא תעשון" ללאו, וכ"כ החזו"א (שם) לדעת רבנן ליכא לאו להקריב חובות בבמה, דרבנן סברי דלא תעשון אינו אזהרה אלא דינא קמ"ל דחובות בבמה קטנה פסולין, ע"ש.

אמנם יעוין ביראים (מ' שס"ז) שמנה במנין המצוות לאו ד"לא תעשון ככל אשר אנחנו עושים"^א, דאסור להקריב חובות בבמה בשעת היתר, ע"ש. ונר' דמבואר דדעתו דאף לרבנן המקריב חובות בגלגל עובר בלאו דלא תעשון^ב, וכן מדויק מדברי רש"י, דבדף קי"ד ע"ב [ד"ה ה"מ] כתב דלרבנן לא לקי על מחוס"ז כיון דפליגי עליה דר"ש דלא דרשי האי לא תעשה למחוסר זמן, משמעות דבריו דאף רבנן דורשין הפס' ללא תעשה, אך לא בכדי לחייב מחוס"ז^ג.

ונר' בביאור הדברים, דלכו"ע קרא דלא תעשון אתי לחדש לאו למקריב חובות בגלגל, אלא דפליגי רבנן ור"ש בגדר לאו זה, דר"ש סבר דיסוד הלאו דחובות

הוא ראוי לאחר זמן במשכן דשילה, ואמאי מחמת שראוי עכשיו בבמה גדולה שבגלגל מיגרע גרע, וצ"ע^ד.

והנר' לבאר, דל"ש לחייב בקרבנות ציבור מחמת שלא הקריבן במשכן שילה, דכיון דמצותו ליקרב בבמה גדולה דגלגל, הרי דאינו עומד כלל להקריבה במשכן דשילה, ואין לו כלל דין ליקרב בשילה, דכל דינו ליקרב בבמה גדולה דגלגל, וכשמקריבו בבמה קטנה מפקיע הקרבנות בגלגל אבל אין מפקיע הקרבנות בשילה, ולכן לא שייך לחייבו מחמת דראוי לאחר זמן בשילה ולית ביה לאו דלא תעשון^ה.

וע"ע בחזו"א (קמא סי' מ"א, ט') שכ' טעם אחר דליכא לא תעשון בק"צ, דכיון דבקרא דלא תעשון כתיב חובות דלא קרבו בבמה גדולה, הו"ל קרבן ציבור כנדון בק"ו ואין עונשין מן הדין, ע"ש^ו.

אמנם ע' בקר"א בדף קי"ד שכ' דבקרבנות ציבור נר' דאיכא לאו דלא תעשון, ומבואר דלית ליה הני סברות וסובר דכיון דהלאו מלתא דחוץ אף בק"צ יהא לאו זה^ז, ולכאור' דבריו נסתרים מדברי התוס' בדף קי"ט ע"ב, וצ"ע^ח.

ו. וכע"ז הקשה החזו"א אמאי בעינן לאו ד"לא תוכל לזבוח" למקריב קרבן פסח, תיפוק ליה דעובר בלאו ד"לא תעשון", וכי משום דראוי עתה בפנים מיגרע גרע, ע"ש.

ז. והא דלא חייב מחמת שהקריב חוץ לגלגל, י"ל דגלגל לא מיקרי משכן גמור לחייב המקריב חוץ ממנו, וכמו דחזו"א דליכא כרת מחמת שהקריב חוץ לגלגל [ע' לקמן סי' ט'].^ט

ח. ולכאור' למש"כ בהערה הקודמת דגלגל לא מיקרי פנים לענין חיוב חוץ, קרבן ציבור לא הוי חמור יותר דגלגל אינו כלל סיבה לחיוב, ולא שייך לומר דנדון בק"ו.

ט. וכן מבואר בדברי ר"א בן הרמב"ם הנ"ל שהביא ראיה דלית לן הלאו דלא תעשון, מהא דהוצרך ר"ש לחייב המקריב פסח בבמה מלאו דלא תוכל לזבוח, ומבואר דסבירא ליה דאף בקרבן ציבור שייך הלאו דלא תעשון.

י. אמנם ע' מה שביארנו לקמן (סימן ב' אות ד') בדברי התוס', ולפי"ז אין דברי התוס' סתירה לקר"א.

יא. וע"ע בבה"ג שמנה לאו זה.

יב. דלכאור' לא היה מונה לאו במנין המצוות שנוהג רק לר"ש, ועוד דלא כלל בלאו איסור למקריב מחוס"ז בחוץ, הרי דקאי רק לרבנן.

יג. וע"ע בשפ"א שכ' להדיא דאף לרבנן איכא לאו להקריב חובות בגלגל.

תעשון", כיון דהקריב בבמה קרבן שאין דינו ליקרב בבמה.

ו. אי לדעת רבנן הלאו נהג בזמן איסור במות והנה יש להסתפק לדעת רבנן אי לאו זה נהג דוקא בזמן היתר במות, או דילמא אף בזמן איסור במות המקריב חובות בבמה עובר בלאו זה. וע' בתועפות רא"ם [על היראים שם], שכ' דהרמב"ם לא מנה לאו זה לשיטתו דאינו מונה לאו שאינו נהג לדורות, ומבואר דנקט דאין לאו זה נהג בשעת איסור במות, וכיון דירושלים אין אחריה היתר ובזמננו נאסרו הבמות אין נהג הלאו בזה"ז.

ונר' ביאור הדברים דלדעת רבנן גדר הלאו, דנאסר לעשות "הקרבת במה" בקרבן שאינו ראוי לבמה, ורק בזמן היתר במות דאיכא חפצא של "הקרבת במה" מיקרי שמחיל "הקרבת במה" בקרבן, דבזמן איסור במות דליכא כלל חפצא של "הקרבת במה", לא חשיב כעושה הקרבת במה, אלא חשיב כמקריב הקרבת חוץ בעלמא, ולכן אינו עובר בלאו זה בזמן איסור במות.

בגלגל חשיבי ראוי, ולמדנו יסוד דכל הראוי לאחר זמן מיקרי ראוי, ולכן המקריבו קודם זמנו חייב מטעם מחוס"ז או מחמת חוץ [כדלעיל], ורבנן סברי דמה דהוי ראוי לאחר זמן בשילה אין מחשיבו "ראוי", דדנין הקרבן לפי שעתו, דכל דאינו ראוי עכשיו לא מיקרי ראוי, ולכן ע"כ אין יסוד החיוב מחמת הקרבת מחוס"ז או הקרבת חוץ. ונר' דלרבנן מה דנתחדש באיסור ד"לא תעשון", הוא איסור מיוחד למקריב חובות יחיד בבמה בזמן היתר במות, ויסוד האיסור, שלא להקריב קרבן בבמה [בשעת היתר] שאינו ראוי לבמה.

והנה לעיל כ' דלדעת ר"ש יש סברא דלאו זה אינו נהג בקרבנות ציבור, דכיון דמצותן ליקרב בגלגל אי אפשר להחשיבם ראוי ליקרב בשילה ע"ש, ונר' דכל זה לדעת ר"ש דכל האיסור מחמת דמיקרי ראוי לאחר זמן, אבל לדעת רבנן דלא מיקרי ראוי, ויסוד האיסור להקריב בבמה קרבן שאין דינו ליקרב שם, נר' דאף המקריב קרבנות ציבור בבמת יחיד יעבור בלאו ד"לא

סימן ב'

לאו דלא תוכל לזכות את הפסח

הנה בהמשך הסוגיא בדף קי"ד ע"ב רבה אמר דטעמיה דרבי שמעון [דהמקריב קרבן מחוסר זמן חייב] כדנתיא, רבי שמעון אומר מנין לזכות פסח בבמת יחיד בשעת איסור הבמות שהוא בלא תעשה ת"ל "לא תוכל לזכות את הפסח", יכול אף בשעת היתר הבמות כן, ת"ל באחד שעריך, לא אמרתי לך אלא בשעה שכל ישראל נכנסין בשער אחד, אימת אי נימא אחר חצות, כרת נמי מחייב אלא לאו קודם חצות [והוי מחוסר זמן, ומבואר דהמקריב קרבן מחוסר זמן עובר בלאו דלא תוכל לזכות]. והגמ' דוחה דלעולם לאחר חצות, ובשעת היתר הבמות קאי, והא בשעת איסור הבמות קאמר, איסור במה לו, היתר במה לחבירו, ע"כ. הרי דמסקנת הסוגיא דהשוחרט את הפסח בי"ד לאחר חצות בבמת יחיד בשעת היתר במות לר"ש, עובר בלא תעשה ד"לא תוכל לזכות את הפסח". וע' בכס"מ (פ"א מהל' ק"פ ה"ג) בשם ר"א בן הר"מ, דאף רבנן מודו דעובר בלאו זה, והכס"מ הוסיף דבפסחים צ"א מבואר דרבי יהודה ור' יוסי ס"ל הכי ט'.¹

יד. דיסוד החיוב של מקריב מחוס"ז, דמקריב דבר שבעצם ראוי קודם זמנו, אבל אי לא מיקרי כלל ראוי ליכא סברא לחיוב, וה"ה דפשיטא דאין לחיוב מלתא דחוץ, דכיון דלא מיקרי ראוי לאהל מועד ליכא איסור חוץ, כמו דביארנו לעיל.

טו. וכ"כ הר"י קורקוס שם, וע"ע בקר"א בזבחים שם וברש"ש בפסחים שם.

א. גדר הלאו ובאיזה קרבנות נוהג

והנה מדברי הרמב"ם (שם) משמע דרך בקרבן פסח איכא לאו זה, וכן מבואר להדיא בכס"מ בשם ר"א בן הרמב"ם^{טז}, אמנם רש"י כ' שם (ד"ה בשעת) "ואשמעין קרא דלגבי חובות איכא לא תעשה", ע"ש. ומבואר דדעת רש"י דלאו זה לא קאי דוקא לענין פסח, אלא אף שאר חובות בכלל האיסור. ויש להסתפק אי כונתו דעובר בלאו זה רק כשמקריב חובות ציבור דאית להו הקרבה בבמה גדולה^{יז}, או דילמא בכל חובות עובר בלאו, ואפילו חובות יחיד שאין קריבין בבמה גדולה.

ושורש הספק מהו גדרו של האיסור, דאי הוי רק בקרבנות שקריבין בבמה גדולה, י"ל דהוי משום לתא דחוץ, דכיון דדין הקרבן ליקרב בבמה גדולה ומקריבו חוץ למקום הקרבנות בבמה קטנה, נהי דאין עובר בכרת דחוץ [כיון דזמן היתר במה ליכא כרת דחוץ], אך אכתי עובר בלאו ד"לא תוכל" מחמת הקרבנות בחוץ^{יח}, אבל חובות יחיד דלא קרבי בבמה גדולה, כיון דאין

ראוין בפנים לית בהן איסור חוץ ולא עברי בלאו זה. אמנם אי נימא דעובר בלאו אף על הקרבת חובות יחיד א"כ ע"כ אינו משום לתא דחוץ, אלא הוי איסור בפני עצמו על הקרבת חובות בבמת יחיד^{יט}, דכל שאין ראוי להקרבה בבמת יחיד והקריבו שם עובר בלאו^כ. ומשמעות לשון רש"י "דלגבי חובות", דאיסור זה נוהג בכל חובות, אף חובות יחיד דאין קריבין בבמה גדולה [וכ"כ הקר"א^{כא}], ולפי"ז מבואר דאין האיסור משום לתא דחוץ^{כב}.

והנה לפי המבואר ברש"י דלאו זה נוהג בכל חובות, ויסוד האיסור להקריב קרבן שאינו ראוי לבמה, לכאור' צ"ב אמאי נקט רש"י רק חובות, דאף בנדבת ציבור [עולת קיץ המזבח] דין הוא שיעבור בלאו כיון דקרבת ציבור אין קריבין בבמה קטנה, ואף המקריב מנחה בבמה דין הוא שיעבור בלאו, דהרי ר"ש סובר דאין מנחה בבמה (ע' תוס' קי"ז ע"ב ד"ה ר"ש)^{כג}, ועוד יש להעיר מהא דמבואר במתני' דהמקדיש קרבן בשעת איסור במות ומקריבו בבמה קטנה בשעת היתר במות עובר רק בעשה, ואמאי לא יעבור באיסור ד"לא תוכל לזכות", והרי אין

טז. וכן מבואר בתוס' בדף קי"ט ע"ב, שכ' דקרבת ציבור ששחט והעלה בבמת יחיד איכא לאו הבא מכלל עשה [ומיירי שם בדעת ר"ש], ולכאור' תיפוק ליה דעבר על "לא תוכל לזכות את הפסח" [עכ"פ בזביחה], ומבואר דהלאו נאמר רק לענין ק"פ [אמנם לפי מש"כ לקמן לבאר בדברי התוס' ליכא ראייה].

יז. ולר"ש דוקא חובות ציבור שקבוע להן זמן כמבואר בדף קי"ז.

יח. ואי הוי משום לתא דחוץ יש להסתפק אי הוי לאו חדש, או דהוי רק גילוי דאף גלגל מיקרי פנים [לגבי לאו] ועובר בלאו דחוץ, וע' מאירי פסחים צ"א ור' דניאל הבבלי (ברכת אברהם סי' ר'), שכ' דהשוטט פסח בבמה בזמן היתר חייב כרת, ומבואר דנקטו דהוי גילוי דגלגל מיקרי פנים [לגבי פסח מיהת] ואית ביה חיוב כרת דחוץ.

יט. ונראה דלשיטת רש"י בדף קי"ז ע"ב דלמ"ד דלא קדשה לעתיד לבא בזמן הזה הותרו הבמות, יהא בזה נפק"מ אי הקריב חובות בזמן הזה בבמה אי עובר בלאו, כיון דהשתא ליכא במה גדולה.

כ. ובאמת דאף לשיטת הרמב"ם שסובר דרך בהקרבת פסח בבמה עובר בלאו זה, יש להסתפק בגדר האיסור אי הוי מלתא דחוץ או דהוא איסור מחודש דלא שייך לפרשת חוץ, וכפשוטו נר' דכיון דהאיסור רק בקרבן פסח ממילא הוי איסור מחודש דנתחדש דוקא לענין בפסח, אמנם מלשון הרמב"ם שם "כאילו הקריבו בשוק", משמע דהוא מלתא דחוץ, וע' היטב בר"י קורקוס שם.

כא. וע"ע בחזקוני (ראה ט"ז, ה') שכ' לא תוכל לזכות את הפסח, ה"ה שאר קרבנות. ומשמע דהוא דין בכל הקרבנות שאין קריבין בבמת יחיד.

כב. אמנם לפי"ז [לדעת רש"י] נמצא דהמקריב חובות בבמה קטנה לרבנן עובר בתרי לאוין לאו ד"לא תעשון" ולא ד"לא תוכל לזכות" [אי נימא כמבואר לעיל דאף לרבנן עובר בלאו דלא תעשון] וענין תרי לאוין אלו אחד, ולא מסתבר דנאמרו ב' לאוין שענינם אחד, וצ"ע.

כג. ולפי המבואר לקמן אות ג' בשם המנ"ח דכל האיסור ב"זביחה" ניחא, אך לדעת החינוך והתוספתא דהאיסור נוהג אף על ההעלאה, צ"ע אמאי לא ינהג איסור זה בהעלאת מנחה.

קרבתן זה ראוי להקריבה בבמה מצד העשה^{כז}, ומעתה שייך לחייבו בלאו ד"לא תוכל לזכות"^{כח}, וצ"ע^{כט}.

לא הביא כיון דמאי דהוה הוה, ומוכח דהרמב"ם סובר דדין זה נוהג אף בזמן הזה^ל.

ב. אי נוהג לאו זה אף בשעת איסור כמות

הנה נחלקו הראשונים אי הך איסורא ד"לא תוכל לזכות" נוהג דוקא בזמן היתר כמות, או דנוהג אף בזמן איסור כמות, דבנוסף ללאו וכת דחוק עובר אף בהאי איסורא. דהחינוך (מ' תפ"ז) כ' דנוהג איסור זה אף בזמן הבית ובזמן הזה, ואילו ר' דניאל הבבלי (בשור' ברכה אברהם סי' ב') נקט דאיסור זה נוהג רק בזמן היתר הכמות. ובדעת הרמב"ם נחלקו האחרונים, דהמל"מ [בהגהותיו על החינוך] הוכיח מהא דהרמב"ם לא מנה לאו זה במנין המצוות, שהוא נוהג רק בזמן היתר כמות, והמנ"ח ומעין החכמה [לכעל העצי אלמוגים] נקטו דדעת הרמב"ם דאף בזמן איסור כמות עובר בלאו זה, וראיתם מהא דהביא הרמב"ם הל' זו בהל' ק"פ אע"ג שאת שאר דיני במה

והנה אי נימא דאיסורא דלא תוכל לזכות הוא מלתא דחוק, מבואר היטב סברת הראשונים דאיסור זה אינו נוהג בזמן "איסור כמות", דיתכן דרק היכא דהותרו הבמות וליכא פרשת חוק בלאו וכת, נתחדש לאו מיוחד דלא תוכל לזכות, אבל בזמן איסור דעובר בלאו הכי בלאו וכת^ל, לא נאמר לאו זה^{לט}. אבל אי נימא דאינו מלתא דחוק, אלא הוי איסור להקריב חובות בבמה, צ"ב הסברא שאיסור זה ינהג רק בזמן היתר, דלכאור' אי נאסרה ההקריבה בזמן היתר כמות כש"כ שנאסרה בזמן איסור כמות.

והנר' בזה, דאי אינו מלתא דחוק א"כ גדר הלאו הוא דנאסר לעשות "הקריבת במה" בקרבן שאינו ראוי לבמה, ורק בזמן היתר כמות דאיכא חפצא של "הקריבת במה" מיקרי שמחיל "הקריבת במה" בקרבן, דבזמן איסור

כד. וע' לקמן סימן ה' שביארנו דכל הקושיא רק לדעת התוספ' דעובר באיסור על הקרבתו בבמה בשעת היתר, ואי מקריבו בבמה גדולה דנו"ג אינו עובר בעשה, דהרי אף בשעת היתר אין לו דין הקריבה בבמה קטנה, ודינו ליקרב רק בגדולה, ואמאי לא יעבור בלאו דלא תוכל לזכות על הקרבתו בבמה קטנה, כמו שעובר על הקריבת חובות יחיד וקרבת ציבור, יעוי"ש מה שכ' ליישב.

כה. וע' בחזו"א (קמא מ"א סק"ט) שכ' בתוה"ד, מיהו בהקדישן בשעת איסור הבמות והקריבן בשעת היתר הבמות מודה ר"ש דאין בהן ל"ת כדאמר ר"ש בהדיא לקמן קי"ט ב' ע"כ, ונר' שכונתו להעיר הערה זו.

כו. והנה למבואר ברש"י דהאיסור ד"לא תוכל לזכות" נוהג אף בחובות יחיד לכאור' דין הוא דיעבור בלאו אף על הקריבת חובות יחיד בבמה גדולה, וכפשוטו כל הלאו במקריב בבמת יחיד כמשמעות הפס' "באחד שעריך", וצ"ע אמאי האיסור רק בבמה קטנה.

כז. והמנ"ח תמה על הרמב"ם אמאי לא מנאה במנין המצוות, והמעין החכמה כ' דהא דלא מנאו במנין המצוות כיון דבלאו הכי עובר בכרת, א"כ אין הלאו מחדש שום דבר רק מוסיף אזהרה, ואין דרכו להביא מצוה שרק מוסיפה אזהרה כמבואר בשורש ט', וע"ע באבן האזל (סוף ח"ב דקדשים דף ט"ו ד"ה בדברי), וע' בתשו' ר"א בן הרמב"ם (תשו' ב') דמשמע שהבין דלר"מ אין נוהג האיסור בזמן איסור כמות, ע"ש היטב.

כח. אמנם יעוין בכלי חמדה (פ' כי תבא) שכ' דאף בזמן איסור הבמות איכא אופן שהותר הקריבת במה, לפי המבואר בראב"ן סי' נ' דאף למ"ד קידשה לעתיד לבא ומקריבין אע"פ שאין בית, הנ"מ ציבור שבנו מזבח במקום המקדש, אבל יחיד שבנה מזבח והקריב עליו אית ליה דין במה בשעת היתר, א"כ לדעת הראב"ן המקריב קרבן פסח במקום המקדש בזה"ז יעבור בלאו דלא תוכל לזכות, אע"ג דלית ליה לאו דחוק [וע' בפרק י"ט סימן ב' מש"כ לדחות דבריו]. וע' בסה"ז אבן ציון, דהגר"מ זעמבא העיר על דברי הראב"ן מהגמ' אילימא אחר חצות כרת נמי מחייב, ולראב"ן לכאור' בעינן קרא ד"לא תוכל" להמקריב במקום המקדש בבמת יחיד ע"ש, אך לכאור' יש לישב דדוחק להעמיד כל הלאו לכה"ג.

כט. ובפרט אי נימא דאינו איסור חדש ורק גילוי דעובר בלאו דחוק, כמו שנתבאר בהערה לעיל.

ד. טעמא דר"ש למסקנת הסוגיא

הנה נחלקו האמוראין בטעמא דר"ש [דהמקריב קרבן מחוסר זמן בחוץ עובר בלאו דלר"ל הוא מחמת לאו ד"לא תעשון", ורבה אמר דטעמיה משום לאו ד"לא תוכל לזכות", והביא רבה ראייה לדבריו מהא דתניא, רבי שמעון אומר מניין לזכות פסח בבמת יחיד בשעת איסור הבמות שהוא בלא תעשה ת"ל "לא תוכל לזכות את הפסח", יכול אף בשעת היתר הבמות כן, ת"ל באחד שעריך, לא אמרתי לך אלא בשעה שכל ישראל נכנסין בשער אחד, אימת אי נימא אחר חצות, כרת נמי מחייב אלא לאו קודם חצות [והוי מחוסר זמן, ומבואר דהמקריב קרבן מחוסר זמן עובר בלאו דלא תוכל לזכות], ודחתה הגמ' דליכא ראייה מהתם דלעולם מיירי לאחר חצות, ובשעת היתר הבמות קאי, והא בשעת איסור הבמות קאמר, איסור במה לו היתר במה לחבירו, ע"כ. הרי דלכאור' מסקנת הסוגיא דר"ש מוקי לאו ד"לא תוכל", בזכות פסח בשעת היתר במות בי"ד לאחר חצות בבמת יחיד. ונמצא דלמסקנה טעמא דר"ש דמחוס' חייב בחוץ, הוא כדביאר ר"ל משום לאו ד"לא תעשון".

אמנם יעוין בגמ' בפסחים צ"א דמייתי התם ברייתא הנ"ל, ופרש"י שם דבזבחים מוקי לה בקודם חצות, דמחוסר זמן הוא להתקבל בפנים וכו' ויליף מהכא דמחוסר זמן בחוץ, אף על פי שאינו בכרת בלא תעשה מיהא הוי, הואיל וראוי לבא לאחר זמן, ע"ש. הרי דרש"י פירש הברייתא כדברי רבה בסוגין דהלאו מיירי קודם חצות בשעת איסור במות ומטעם מחוסר

במות דליכא כלל חפצא של "הקרבת במה", לא חשיב כעושה הקרבת במה, אלא חשיב כמקריב הקרבת חוץ בעלמא, ולכן אינו עובר בלאו זה בזמן איסור במות [וכדביארנו לעיל לגבי לאו דלא תעשון]^ל.

ג. אי לאו ד"לא תוכל לזכות" נאמר דוקא לגבי השחיטה או אף לענין ההעלאה

המנ"ח (מצוה תפ"ז אות ג') כ' דנר' דאינו עובר על לאו זה רק על הזביחה ולא על ההעלאה, דלא תוכל לזכות וגו' כתיב^{לא}, ודייק כן מלשון הר"מ^{לב}, ע"ש. אמנם ע' בתוספ' (פ"ג מקרבנות ה"ו) דאיתא התם וכן היה ר"ש אומר השוחט את הפסח על היחיד והעלהו בחוץ אסור וכו' שנא' "לא תוכל לזכות את הפסח" ע"ש, הרי דמבואר בתוספ' דאף על ההעלאה הוא עובר בהאי איסורא, וע' במנ"ח שם שכ' דמלשון החינוך נר' דהלאו אף על ההעלאה.

ונר' דאי נימא דלאו זה אינו איסור חדש אלא רק גילוי דעובר בלאו דחוץ [נכמו שכתבנו לעיל בהערה, דלענין לאו מיקרי גלגל פנים], מבואר היטב דעובר אף על ההעלאה, דאע"ג דבקרא כתיב לשון זביחה, מ"מ הוי גילוי מילתא דהוי בכלל פרשת חוץ, וכיון דחויב חוץ שייך בין על זביחה ובין על העלאה, אף הכא עובר על השחיטה ועל ההעלאה. אמנם אי נימא דהוי איסור מחודש, י"ל דאין לך בו אלא חידושו וכיון דבקרא כתיב זביחה, אינו עובר אלא בזביחה.

ל. והנה רש"י בפ' תולדות (כ"ז, ט') ביאר הא דצוה יצחק אבינו את עשו "קח לי משם שני גדיי עזים", דפסח היה, האחד הקריב לפסחו והאחד עשה מטעמים, ע"ש. והק' בס' משכיל לדוד [לבעל החסדי דור] דהיאך הותר לו לשחוט פסח, והרי השוחט פסח בבמת יחיד לוקה, ותי' דלא הקריבו אלא בתורת שלמים לנדבה זכר לפסח, ע"ש. ותלמידו בפ' באר בשדה תירץ דלא נאסר ק"פ בבמת יחיד אפילו בשעת היתר הבמות אלא דוקא אחר שהוקם המשכן דאיכא במת ציבור אבל קודם שהוקם המשכן הוה שרי. והוסיף להביא ראייה לכך, מהא דבמצרים הקריבו הפסח בבמת יחיד משום דעדיין לא הוה במת ציבור, ע"ש. ונר' בביאור דבריו דהוא פירש דהאיסור הוא מלתא דחוץ, ולכן רק אחר הקמת המשכן דאיכא לפסח מקום הקרבה בבמה גדולה אסור להקריבו בבמת יחיד דמקריבו חוץ למקום הקרבתו, אבל קודם הקמת המשכן דלית ליה מקום הקרבה בפנים ליכא איסורא. [אמנם לכאור' אין ראייה מפסח מצרים, דהתם מקום ההקרבה היה על המזוזה והמשקוף, דכן מצות פסח מצרים, וצ"ע].

לא. וע' משך חכמה ראה (ט"ז, ה') שביאר טעם הדבר.

לב. וע' בהגה' הגר"י פ' על הרס"ג (ח"ג עונש ט') שדייק מלשון הרמב"ם דנוהג בכל העבודות ולא רק בשחיטה.

זמן, וצ"ב אמאי לא פירש כמסקנת הסוגיא דמוקי ליה לאחר חצות בשעת היתר הבמות^{לג}, וע"ע בפסקי הרי"ד זבחים קי"ד שהביא רק את פירושו דרבה^{לד}, ונר' שלמד דכן מסקנת הסוגיא ומבואר כרש"י בפסחים, וצ"ע.

ובאור חדש בפסחים (שם) ביאר דברי רש"י, דלפי מסקנת הסוגיא דקרא דלא תוכל לזבוח קאי בשעת היתר במות לאחר חצות, נמצא הפס' ממעט המקריב קודם חצות דאינו עובר בלאו, ולכאור' למסקנת הסוגיא דלר"ש המקריב מחוס"ז עובר בלאו ד"לא תעשון" קשה אמאי קודם חצות אינו עובר בלאו ד"לא תעשון", דכיון דהוי מחוסר זמן דין הוא דיעבור בלאו דלא תעשון^{לה}, וכתב שם דלהכי היה דוחק לרש"י לאוקמי הברייתא דלא תוכל לזבוח לאחר חצות, ולכן ביאר כפירושו של רבה דלאו ד"לא תוכל לזבוח" מיירי בשוחט בזמן איסור קודם חצות, והא דדחו בסוגין די"ל דקאי לאחר חצות, אין הכונה דכן המסקנה דברייתא מיירי לאחר חצות, רק דאין מקור מהברייתא [כרבה] דהמקריב מחוס"ז בחוץ עובר בלאו דלא תוכל לזבוח.

והנה הגמ' בדף קי"ט ע"ב מייתי ברייתא משמיה דר"ש דקדשים שהקדישן בשעת היתר במות ושחט והעלה בשעת היתר במות פטור מכלום, והקשו תוס' (ד"ה הקדישן) דהיאך שייך למיתני פטור מכלום בדבר שמצותו בכך,

והוסיפו תוס' וכי תימא דאיצטריך משום חובות דאין קריבין בבמה או משום קרבנות ציבור, הא איכא לאו הבא מכלל עשה ע"ש. הרי דכתבו תוס' דהמקריב חובות יחיד בבמה בזמן היתר במות לדעת ר"ש, אינו עובר אלא בלאו הבא מכלל עשה. והבאנו לעיל דתמהו האחרונים דדבריהם נסתרים מדברי הגמ' בדף קי"ד דהמקריב חובות יחיד בבמה בזמן היתר במות עובר בלאו ד"לא תעשון", וצ"ע^{לו}.

ונר' דלפי המבואר ברש"י בפסחים ובפסקי הרי"ד דאף למסקנת הסוגיא טעמא דר"ש משום "לא תוכל לזבוח", א"כ אפשר לבאר דברי התוס' דהמקריב חובות יחיד בבמה [לר"ש] באמת אינו עובר בלאו, דלרבה דילפינן איסור להקריב קרבן מחוס"ז בחוץ מקרא ד"לא תוכל לזבוח" איכא מקור לחייב רק על הקרבת קרבנות דאית להו עכשיו מקום הקרבה, אלא שמקריבין קודם הזמן, דפסח ראוי [בשעת היתר] בבמה גדולה, וליכא מקור לחייב על הקרבת חובות יחיד בזמן גלגל, דלית להו מקום הקרבה כלל דהרי עתה אינם ראויים בפנים, ומה שראויים בשילה לא מחשיבם שראויים להקרבה, דעכשיו ליכא מקום להקרבת הקרבן, ורק אי ילפינן מלא תעשון דקאי בזמן גלגל איכא מקור דאפילו קרבן שאין לו מקום הקרבה חייב משום הקרבת מחוס"ז.

סימן ג'

לאו הבא מכלל עשה ד"ישרות תקריבו"

תוס' בדף קי"ט ע"ב (ד"ה הקדישן) כ' דהמקריב חובות או קרבנות ציבור בבמה קטנה בשעת היתר במות

לג. והנה שם בגמ' דריש ר' יהודה מקרא ד"לא תוכל לזבוח", דאין שוחטין את הפסח על היחיד, והקשו לר' יהודה דרשא דר"ש דלא תוכל לזבוח את הפסח בבמת יחיד מניין ליה, ומשני תרתי ש"מ. והקשו האחרונים (הקרא"א זבחים, הרש"ש והאור חדש שם), דלפירוש רש"י הו"ל לגמ' לומר דר' יהודה סובר כת"ק דמשנתנו דאין חייב על מחוסר זמן בחוץ, וצ"ע.

לד. וז"ל מאי טעמא דר' שמעון, אמר רבא כדתי ר' שמעון אומר מניין לזבוח פסח בבמת יחיד בשעת איסור הבמות שהוא בלא תעשה, ת"ל "לא תוכל לזבוח את הפסח באחד שעריך", יכול אף בשעת היתר הבמות כן, ת"ל וכו' אימת אילימא לאחר חצות כרת נמי מחייב, דהא מתקבל בפנים הוא, אלא לאו קודם חצות, דאכתי לא מטי זימניה והוי מחוסר זמן וקאי בלאו, ע"כ.

לה. וע' לעיל סי' א' אות ד' שביארנו דל"ש לאו דלא תעשון בקרבנות ציבור.

לו. ולעיל שם הבאנו מה שכתבו החק נתן וטהרת הקדש לבאר בדבריהם.

עובר בלאו הבא מכלל עשה, ע"ש. וע' בטהרת הקדש דכונת תוס' לקרא דאיש כל הישר בעיניו, דמיניה דרשינן ישרות תקריבו חובות לא תקריבו והיינו לאו הבא מכלל עשה.

והנה אהני לן הטהרת הקדש לפרש העשה לענין חובות, אבל עדיין לא נתפרש מהו הלאו הבא מכלל עשה שלא להקריב קרבן ציבור, והיה אפשר לומר דכונת תוס' לדרשא ד"איש" ולא ציבור, דדרשינן מיניה בספרי דציבור לא מקריב בבמה קטנה. אמנם ע' בגמ' בדף קי"ח ע"א דהקשו לר' יהודה למ"ל "איש" ותי' דאיש אתי להכשיר הזר, ומבואר דגמ' דילן לית ליה האי דרשא דאיש למעט ציבור [ע"ש היטב ברש"י^ל], והא דציבור לא מקריב בבמה קטנה נלמד מסברא כמו דמשמע מדברי רש"י בדף קי"ז ע"א (ד"ה כל שאין) "וציבור בקטנה לא מקריב", וא"כ קשה מנין למדו דעובר בלאו הבא מכלל עשה, וצ"ע ל"ה.

והנר' בביאור דברי התוס' דכונתם לעשה דישירות תקריבו חובות לא תקריבו, דילפינן מיניה דהמקריב חובות בבמת יחיד עובר בלאו הבא מכלל עשה, ואע"ג דהדרשא קאי על חובות ולא אקרבן ציבור, מ"מ ילפינן מינה אף לקרבן ציבור, דיסוד האיסור דכל שאין דינו ליקרב בבמה ועבר והקריבו בבמה עובר באיסור עשה, ולהכי אפשר למילף מיניה אף לקרבן ציבור, דכיון דלא קריב בבמה [מחמת הסברא כנ"ל] דינם שוה לחובות ועובר בעשה אי מקריב אותן בבמת יחיד.

ואע"ג דלעיל ביארנו דלענין לאו דלא תעשון [לר"ש] איכא חילוק בין חובות יחיד לקרבנות ציבור דדוקא בחובות יחיד עובר בלאו, ולא ילפינן קרבנות ציבור מחובות יחיד, התם היינו טעמא דיסוד הלאו

מחמת דראוין לאחר זמן, ולכן דוקא חובות יחיד שאין להם הקרבה בזמן גלגל, דינן ליקרב במשכן שילה [כשיכנה משכן שילה] ואסור להקריבן בזמן גלגל חוץ משילה, אבל קרבנות ציבור שדינן ליקרב בגלגל אין לחייבן על הקרבה חוץ משילה [כדביארנו לעיל], משא"כ האיסור עשה אינו מחמת דראוין לאחר זמן, דאיסור העשה הוא מהא דדרשינן "ישרות תקריבו", כלומר דיש להקריב בבמה "ישרות", דהיינו קרבנות הראוין לבמה, וכל שמקריב בבמה דבר אחר [שאין דינו ליקרב בבמה] עובר בעשה, כיון דעושה היפך העשה. ולפיכך המקריב קרבנות ציבור [דמסברא לא קריב] בבמה קטנה עובר בלאו הבא מכלל עשה, דמקריב בבמה דבר שאין דינו ליקרב בבמה ל"ט.

ואולי יש לבאר דברי תוס' באופן מחודש, דאין כונת תוס' דעובר בעשה דישירות תקריבו, אלא כונתם דמבטל עשה דוהביאום לה', דע' לקמן (סימן ד') שהערנו לדברי התוספ' דהקדישן בשעת איסור והקריבן בבמה קטנה עובר בעשה דוהביאום לה', דלכאור' צ"ב אמאי הקדישן בשעת היתר לבמה גדולה והקריבן בבמה קטנה אינו עובר בעשה דוהביאום, וביארנו דכיון דהקדיש הקרבן בשעת היתר במות הרי דעיקר הקרבן אית ליה הבאה בבמה קטנה, ורק מחמת הנדר דינו להביאו לבמה גדולה ולכן אין בו עשה דוהביאום לה', אשר מעתה י"ל דהני מילי קרבן שראוי ליקרב בקטנה והקדישו לגדולה אבל קרבנות ציבור דאין ראויים כלל ליקרב בקטנה "דציבור בקטנה לא מקריב", הרי דעיקר הקרבן מופקע מהבאה לבמה קטנה ושפיר חל ביה עשה והביאום לה' להביאו לבמה גדולה ואי הקריבו עובר בלאו הבא מכלל עשה.

לז. ולכאור' כן מוכח אף מהגמ' בדף קי"ז ע"ב דרבנן דרשו דאיש ישרות הוא דליקרב חובות לא ליקרב וציבור אפילו חובות ליקרב, והנה הא דאיש לא מקריב חובות הוא אפילו בבמה גדולה, וא"כ א"א למעט ציבור מ"איש" דא"כ יתמעטו אף מבמה גדולה ומוכח דלא דרשינן ליה.

לח. וכבר עמד בזה בס' עולת שלמה בדף קי"ט.

לט. וכמו דביארנו לעיל בלאו דלא תעשון לדעת רבנן.

סימן ד'

הקדישן בשעת איסור והקריבן בשעת היתר עובר בעשה

תנן בריש פרק פרת חטאת, הקדישן בשעת איסור הבמות והקריבן בשעת היתר הבמות הרי אלו בעשה ואין בהן לא תעשה, ופרש"י שם דעובר בעשה דוהביאום לה', דכיון דהקדישן בשעת איסור מההיא שעתא קרינא ביה "והביאום לה'", וכיון שהמתין עד שלא יכול לקיימו נתבטל העשה על ידו, אבל לאו וכתת ליכא, דאזהרה ועונש בשעת הקרבה כתיבי והרי הותרו הבמות, ע"כ.

מבואר ברש"י דהא דעובר בעשה, היינו שביטל מצות עשה דוהביאום לה', דכיון דהקדישן הקרבן בזמן איסור במות נתחייב להביא הקרבן למשכן ה', וכיון שהמתין ולא הקריבו במשכן, ובינתים הותרו הבמות ותו ליכא משכן, ביטל העשה. ומבואר ברש"י דאף אי קריבו בבמה גדולה לא יקיים העשה דוהביאום לה', והיינו לכאן' משום דאפילו בבמה גדולה לא מתקיים דינא דוהביאום לה'.

אכן מדברי התוספתא (קרבנות פרק י"ג ה"ד) מבואר דהא דעובר בעשה היינו עבור ההקרבה בבמת יחיד, ואי יקריבו בבמה גדולה לא יעבור על העשה, דז"ל התוספ', ארבע כללות הורה ר' שמעון בקדשים וכו', כל שהקדישו בשעת איסור ושחיתתו בשעת היתר חייב בעשה ופטור בלא תעשה ופטור בהכרת. איזהו שהקדישו בשעת איסור ושחיתתו בשעת היתר, קדשים שהוקדשו במשכן באו לגלגל יקריבו בגלגל, בשילה ובאו לנוב וגבעון יקריבו בנוב וגבעון, לפיכך המעלה אותן בחוץ חייב בעשה, ופטור בלא תעשה ופטור בהכרת, ע"כ.

הרי דמבואר בתוספ' דקרבן שהקדישו בזמן שילה וחרבה שילה ובאו לנו"ג "יקרב בנו"ג", דהיינו דלכתחילה יכול להקריבו בנו"ג ולא עובר איסורא, ולפיכך המעלה אותו בחוץ [בבמת יחיד] חייב בעשה, ומבואר דכל האיסור הוא בהקרבה בבמת יחיד, אבל אי מקריבו בבמה גדולה לא עבר איסורא דכן דינו ליקרב בנוב וגבעון^ב.

והנה הרש"ש פירש בדברי רש"י דליכא איסור להקריבו עכשיו אפילו בבמה קטנה, כיון דכבר עבר בעשה ע"י ההמתנה, ובהקרבה אינו עובר איסור נוסף, ותמה על דבריו דמלשון המשנה "והקריבן בשעת היתר עובר בעשה", משמע דבשעת ההקרבה עובר באיסור עשה, ולדברי רש"י הרי כבר עבר בעשה ועכשיו יכול לכתחילה להקריב בבמה קטנה, ועוד הקשה דאם תיכף כשהקדיש חרבה שילה מאי הו"ל למיעבד, וצ"ע^{מא}.

ונר' דאפשר לבאר דברי רש"י באופן אחר^{בב}, דבאמת אף לשיטת רש"י עובר בעשה רק בשעת הקרבה, ואע"ג שלשיטת רש"י עיקר הלאו הוא על מה שלא הקריבו במשכן, וע"י הקרבה בבמה גדולה לא מתקיים דינא דוהביאום לה', מ"מ אינו עובר בעשה על ההמתנה בלבד, דכיון דעיקר העשה הוא דביטל את דין הקרבן ליקרב במשכן ה', כל זמן שלא הקריבו אינו עובר בעשה זה כיון דיתכן דיהפך שוב לזמן איסור ויוכל להקריבו במשכן^{בב}, אך הא מיהא סובר רש"י דאין עבירת העשה משום עצם מעשה ההקרבה בבמה, רק דע"י ההקרבה

מ. וע' במנחת ביכורים שם, שדייק את לשון המשנה בבבא זו דלא קתני "והקריבן בחוץ" אע"ג דבשאר הבבות קתני והקריבן בחוץ, דמשמע כרש"י דאפילו הקריבו בבמה גדולה עובר באיסור עשה, ומשמעות לשון התוספ' "והמעלה אותן בחוץ" היא דדוקא אם הקריבן בחוץ בבמה קטנה עובר באיסור, כנ"ל.

מא. וכע"ז העיר השפ"א וז"ל, לפרש"י למה נקט והקריבן כיון דלכתחילה מקריבן עתה בבמה קטנה, והו"ל למימר הקדישן בשעת איסור ושהה עד היתר ה"ה בעשה, וגם מה שייך לומר דאינו בל"ת אם לכתחילה רשאי להקריבם בבמה וצ"ע, עכ"ל.

מב. והעירני לזה הרה"ג רפ"פ שליט"א.

מג. בעיקר בזמן גלגל דמבואר בקר"א בדף קי"ד דלא נקבע זמן לכיבוש וחילוק, וכל יום ויום היה שייך שיגמרו

העשה דשמא יגיעו אל המנוחה ושוב יהא מקדש ויוכל להקריב במקדש, וא"כ הוא עובר על העשה רק ע"י מעשה ההקרבה, אך העבירה היא במה שעבר ולא הקריב בזמן איסור במקדש.

והנה לכאורה בעיקר דברי התוספתא צ"ב, דמהא דמבואר בתוספתא דקדשים שהקדישן בשעת איסור והקריבן בנו"ג לא עבר בעשה, מוכח דבהקרבה בנו"ג מתקיים עשה דוהביאום לה', וא"כ המקדיש קרבן בזמן היתר הבמות להקריבו בנו"ג והקריבו בבמה קטנה דין הוא דיעבור בעשה דוהביאום לה', דכיון דהקדישו לבמה גדולה, ובהקרבה בבמה גדולה מתקיים דינא דוהביאום לה', הרי דחל ביה דינא דוהביאום לה', ואי הקריבו בבמה קטנה הו"ל לעבור בעשה, ואילו בתוספ' מבואר להדיא דאינו עובר בעשה דז"ל התוספ', "איזה היא שהקדישו בשעת היתר ושחיתו בשעת היתר, קדשים שהקדישן בגלגל יקריבו בגלגל בנוב ובגבעון יקריבו בנוב ובגבעון לפיכך המעלה אותן בחוץ פטור", וצ"ע.

ואשר יראה לבאר בזה, דדוקא קדשים שהוקדשו בשעת איסור שייך בהו העשה, דכיון דהוקדשו בזמן דליכא היתר במות, הרי דלית ליה לקרבן הבאה בבמה קטנה, וחל דין בקרבן דהבאתו רק לבמה גדולה או מקדש, משא"כ קדשים שהוקדשו בזמן היתר במות בעיקר קדושתן ראויים הם אף להקרבה בבמה קטנה, דאי מקריבן בבמה קטנה הו"א הקרבה כשירה ואית להו הבאה אף בבמה קטנה^מ, ולהכי לא חל בהו דין בעיקר

בבמה הוא מבטל מהקרבן את אפשרות הקרבתו במשכן, ולפיכך ע"י ההקרבה חל ביטול לעשה דוהביאום לה' ^מ.

ולפי"ז מבואר היטב לשון המשנה "והקריבן" בשעת היתר, דדוקא בשהקריבן עובר בעשה, וכן מיושב מה דהקשה הרש"ש, דאם תיכף שהקדיש חרבה שילה מה הו"ל למיעבד, דלפי"ד באמת אינו עובר בעשה על ההמתנה, אלא רק בשעת ההקרבה ^מ.

וע' ברמב"ם (בפיה"מ) שעל כבא זו כתב בזה"ל, "לפי שהקדיש בשעת איסור הבמות ולא הקריב אז במקדש, הואיל והקריב חוץ למקדש כבר עבר על מה שנאמר שמה תביאו", ע"כ. והשפ"א כ' דמשמע מהרמב"ם דחייב רק על הקרבה בבמת יחיד, ולכאורה כונתו לדייק מלשונו "והקריב חוץ למקדש", דמשמע דעיקר האיסור הוא בהקרבה בחוץ בבמת יחיד כמבואר בתוספ', ואי יקריב בבמה גדולה לא יעבור על העשה, אמנם לכאורה ממה שכ' "ולא הקריב אז במקדש" משמע דאף אי יקריב בנו"ג יעבור בעשה, דכל שלא הקריב במקדש בזמן איסור במות עובר בעשה, דעבירתו מחמת שלא הקריב "אז" במקדש, וצ"ע.

והנר' לבאר דברי הרמב"ם כמו שביארנו בדעת רש"י, דכונת הרמב"ם במש"כ הואיל והקריב חוץ למקדש היא, דאף במה גדולה מיקרי חוץ למקדש, וכל שמקריב בזמן היתר הרי דמקריב חוץ למקדש ומבטל העשה דשמה תביאו, אך כל זמן שלא הקריב אין מוכח שמבטל

הכיבוש ויקימו המשכן בשילה, ולכן קרבנות שהוקדשו בזמן גלגל חשיבי ראויין להביאם לה', דאולי יגמר הכיבוש ויבואו אל המנוחה מיד.

מד. ומ"מ לשיטת רש"י לא בעינן שיתקיים בהקרבה דין הקרבת במה, ולדעת ר' יוסי זבחים ק"ח דבעינן מזבח להקרבת במה, והמעלה על גבי סלע לא מיקרי הקרבת במה, אי יעלה קדשים שהוקדשו בזמן איסור על גבי סלע [בזמן היתר] מבטל עשה דוהביאום לה', כיון דע"י הקרבה זו ביטל מהקרבן את הקרבתו במשכן ה' אע"ג דלא נתקיימה בהקרבה זו הקרבת במה, וכ"כ בספר מעיין גנים (זבחים ק"ח ע"ב) ובפ"י הגר"פ לרס"ג (ח"א עמ' שמ"ח), אמנם לפי דברי התוספתא לכאורה בכה"ג לא יעבור על העשה, כיון דלא חשיבא הקרבת במה.

מה. אמנם לשון הברייתא בדף קי"ט ע"ב, הקדישן בשעת איסור ושחט והעלה בחוץ בשעת היתר הרי הן בעשה צ"ע, דמשמע דעבר על ההעלאה אף אחר ששחט בחוץ וכבר ביטל העשה, וצ"ע. ויש לישב בדוחק דהכונה דאע"ג דהעלה ליכא לאו וכתר, וצ"ע.

מו. ואף אי נימא דחל בהו בעיקר קדושתן דיני הקרבה דבמה גדולה, וכמבואר בסוגיא בדף ק"כ דאי מקריבן בבמה קטנה קרבי דוקא ביום [אפילו לרב דקדשי במה קטנה כשירין בלילה], היינו דמחמת שהקדישן לגדולה חל בהו דיני הקרבה כמו בבמה גדולה, אך הא מיהא אי מקריבו בבמה קטנה שם הקרבה עלה [ואף לרש"י (ק"ב ע"ב) דעובר

קדושתן להביאם לה', דהרי אית להו הבאה אף במקום דלא מתקיים בהקרבה דינא ד"והביאום לה"מ.

והנה מבואר במשנה דהקדישו בשעת איסור והקריבו בשעת היתר אינו עובר אלא בעשה, ולכא' למבואר לעיל (סימן ב') דלשיטת רש"י על כל חובות שאין ראוי להקרבה בבמת יחיד עובר באיסור "דלא תוכל לזבוח" כשמקריבין בבמה, דיסוד הלאו דלא תוכל לזבוח הוא, איסור להקריב בבמה קרבן שאין דינו ליקרב שם, א"כ דין הוא שאף הקדישו בזמן איסור והקריבו בזמן היתר בבמה יעבור ב"לא תוכל לזבוח" כיון דאין דינו ליקרב בבמה אלא במשכן ה', ואמאי אינו עובר אלא בעשה, וצ"ע^{מח}.

והנה לפי הבנת הרש"ש בדעת רש"י דבהקדישו בשעת איסור עובר בעשה מיד כשחרב המשכן ונעשה זמן היתר, ואין איסור על עצם ההקרבה בבמה, הרי דאתי שפיר אמאי אינו עובר ב"לא תוכל לזבוח" דכיון דבשעת היתר אין יכול להתקיים בקרבן עשה ד"והביאום לה", הרי דדינו ליקרב אפילו בבמה קטנה, ואין הוא מקריב בבמה קרבן שאין לו דין הקרבה בבמה, דעתה דינו ליקרב בבמה, רק עבר בעשה על שהמתין ולא קיים ביה הקרבה במשכן דשילה.

ובן לפי מה שביארנו בדעת רש"י דעובר על העשה רק כשמקריבו בזמן היתר כמות, דע"י ההקרבה מתבטלת האפשרות להביאו לה', אתי שפיר אמאי אין עובר אף בלאו דלא תוכל לזבוח, דאע"ג דעובר בעשה רק בשעת ההקרבה, מ"מ הרי אין העבירה על עצם מעשה ההקרבה, רק דע"י ההקרבה מבטל בשוא"ת דין ההקרבה במשכן, לכן לא חשיב קרבן דלית ליה הקרבה בבמה שיהא נכלל בלאו דלא תוכל לזבוח, דהקרבן בעצמותו ראוי להקרבה בבמה, רק מחמת הקרבה זו מבטל בשוא"ת עשה דוהביאום לה' שנתחייב ביה בשעת ההקדשה.

אמנם לדעת התוספתא דעובר באיסור על הקרבתו בבמה בשעת היתר, ואי מקריבו בבמה גדולה דנו"ג אינו עובר בעשה, הרי דאף בשעת היתר אין לו דין הקרבה בבמה קטנה, כיון דדינו ליקרב רק בבמה גדולה, ואמאי לא יעבור בלאו דלא תוכל לזבוח על הקרבתו בבמה קטנה, כמו שעובר על הקרבת חובות יחיד וקרבות ציבור, וצ"ע^{מט}.

והנר' בזה, דכל האיסור שנתחדש בלאו דלא תוכל לזבוח הוא, להקריב בבמה הקרבה שלא נתחדשה בבמה, דהקרבת חובות הוא אופן הקרבה חדש שלא נתחדש בבמה, אבל כשמקריב נדרים ונדבות שהקדישן למקדש בבמה, הרי עושה הקרבת עולה ושלמים שנאמרה

בעשה של מוצא שפתיך, היינו רק מחמת הנדר אית ליה דין להביאו לבמה גדולה, אך בעיקר קדושתו אין הוא מופקע מהקרבה בבמה קטנה, ולכן לא חל בהם העשה דוהביאום לה', כיון דאין זה מחמת עיקר קדושת הקרבן.

מז. וע' חזו"א (קמא מ"א סק"ט) שדן לגבי קדשים שהקדישן בשעת איסור והקריבן בשעת היתר אי הקרבן כשר, והביא ראייה מהא דמבואר ברש"י בדף ק"כ דקדשים שהקדישן לבמה גדולה והקריבן בקטנה קריבין ביום, ומוכח דהוי הקרבה כשירה, ע"ש. ולכא' לפי המבואר יש לחלק דרש"י מיירי בקדשים שהקדישן בזמן היתר כמות ובעיקר הקדישן אית להו הבאה בבמה קטנה, ולכן אי עבר והקריבן בקטנה נהי דעובר בעשה מ"מ ההקרבה כשירה, מה שאין כן בקדשים שהוקדשו בשעת איסור, דבעיקר הקדישן ליכא הבאה בבמה קטנה אפשר דאי עבר והקריבן בקטנה לא הוי הקרבה כשירה, וצ"ע.

מח. וע' חזו"א (שם סק"ט) שכ' בתוה"ד, מיהו בהקדישן בשעת איסור הבמות והקריבן בשעת היתר הבמות מודה ר"ש דאין בהן ל"ת כדאמר ר"ש בהדיא לקמן (ק"ט ב') ע"כ, ונר' שכונתו להעיר הערה זו.

מט. ובאמת יתכן דאף לדעת התוספ' ליכא איסור בגוף ההקרבה בבמה קטנה, ורק מבטל בשוא"ת את הקרבתו לה' [וכדיארנו בדעת רש"י, ולדעת ר' יוסי אף אי העלה ע"ג סלע דלא מיקרי הקרבת במה יעבור בעשה], וכל ההבדל בין רש"י לתוספ', דלדעת התוספ' כאשר מקריבו בבמה גדולה מיקרי והביאום לה' ואין מבטל העשה, ולפי רש"י ע"י הקרבה בבמה גדולה לא מתקיים דינא דוהביאום לה'. ולפי"ז אף לתוספ' לא שייך שיעבור בלאו דלא תוכל לזבוח כיון דאין איסור בגוף ההקרבה רק מבטל בשוא"ת ההקרבה בבמה גדולה [וכדיארנו לרש"י]. ואפשר עוד דדעת התוספ' היא כשיטת הרמב"ם, דלאו דלא תוכל לזבוח נוהג רק בקרבן פסח ולא בשאר קרבנות.

בבמה, ואינה הקרבה חדשה שלא נתחדשה בבמה, אלא דהקרבת אית ביה דין מחמת הקדשתו שהוקדש בזמן איסור שצריך ליקרב במקדש [וכדנחבאר לעיל], ולהכי לית ביה לאו דלא תוכל לזבוח.

סימן ה'

הקדישן בשעת היתר ונאסרו הבמות וחזרו והותרו

דהוא דין בהקדש בכה"ג שהוקדש הקרבן בזמן היתר במות, בשעת הקדש לא חל ביה דין הבאה לה', לכן אף אי נאסרו אח"כ הבמות לא חל בגוף הקרבן דין הבאה לה'^{נא}, ואי חזרו והותרו הבמות ליכא העשה, ויכול לכתחילה להקריבו בבמה, אבל אי נימא דאינו תלוי במעשה ההקדש, הרי דאף בכה"ג דין הוא דיהא מחויב בהבאה לה', דכיון דנאסרו הבמות והיה מחויב בהבאה לה' תו לא פקע מיניה הדין הבאה לה'.

והראוני דבס' קדשי דוד (להגאון ר' דוד מועטי, ליורנו תרי"ב) בדף קי"ט ע"ב כתב דבכה"ג אינו עובר בעשה, ע"ש שבזה רצה ליישב קושית תוס' שם (ד"ה הקדישן) מהו חידוש הבריייתא דהקדישן בשעת היתר והקריבו בשעת היתר פטור מכלום, ע"ש היטב.

הנה בסימן הקודם נתבאר דקרבן שהקדישו בשעת איסור והקריבו בשעת היתר עוברים עליו בעשה ד"והביאום לה'", ויש להסתפק מה דינו של קרבן שהקדישו בזמן היתר ונאסרו הבמות ושוב הותרו, כגון שהקדישו קודם הקמת המשכן שהיו הבמות מותרות, והוקם המשכן ונאסרו הבמות, ובאו לגלגל והותרו הבמות, והקריבו בגלגל בבמת יחיד אי עובר בעשה דוהביאום לה'^{נא}.

ושורש הספק אי העשה דוהביאום לה' הוא דין בהקדש, דכיון דהוקדש הקרבן בזמן איסור במות, מחמת ההקדש חל דין בקרבן שמחויב בהבאה לה' ואי לא הביאו לה' עובר בעשה, או דילמא אין דין זה תלוי במעשה ההקדש, אלא הוא דין בקרבן שכל שחל בקרבן דין הבאה לה' תו לא פקע מיניה דין זה. דאי נימא

סימן ו'

שיטת הרמב"ם בלאו ד"לא תעשון"

שנאמר לא תעשון ככל אשר אנחנו עושים פה היום, ומה שאמרו חכמים כל שאין בו כרת אין בו לא תעשה אין הענין שחייב כרת ומלקות שזה לא יבא לעולם כמו שביארתי בכתובות ובב"ק ובמכות, אבל הכוונה שהלאו הזה הוא אזהרה לכרת שאין לוקין עליו, ואין הלכה כר"ש בכולם, ע"כ^{נב}.

ומבואר לכאור' ברמב"ם דטעמא דחכמים נחלקו על ר"ש

במתני' ריש פ' פרת חטאת תנן בעלי מומין עוברין שהקריבן בחוץ פטור ר"ש אומר חייב בלא תעשה וכו', אותו ואת בנו, ומחוסר זמן פטור, ר"ש אומר הרי זה בלא תעשה, שר"ש אומר כל שהוא ראוי לבא לאחר זמן ה"ז בלא תעשה ואין בו כרת, וחכ"א כל שאין בו כרת אין בו לא תעשה, ע"כ.

וכתב הרמב"ם בפיה"מ וז"ל "והלאו הזה הוא מה

נ. ומשכחת לה בבמה שלא תשש כחה לפי המבואר במל"מ דפסול זקן תלוי בתשישות הגוף [ע' מש"כ בפרק י"ג סימן י"ז], או במנחה למ"ד דיש מנחה בבמה, דל"ש בה פסול זקן.

נא. ואע"ג דבשעת איסור אית ביה העשה להביאו לה', כמבואר בגמ' ק"ו ע"ב דהקדישן בשעת היתר והקריבו בשעת איסור אית ביה עשה דוהביאום לה', מ"מ כיון דבשעת ההקדש לא היה מחויב להביאו לה', אין דין זה חל בגוף הקרבן בכדי דנימא דאף אי נהפך לזמן היתר מחויב בהבאה לה'.

נב. וע' בחי' רעק"א שתמה על הרמב"ם וז"ל, קשה לי הא הלאו אתי ללקות באם שחט בחוץ מה שעתה ראוי לבוא

וסברי דמקריב מחוס"ז בחוץ אינו לוקה, הוא משום דלא שייך ללקות על לאו דחוץ כיון דהוי אזהרה לכרת²², ולכן השיבו חכמים לר"ש דלא יתכן לומר דאיכא אזהרה על המקריב בחוץ קרבן מחוס"ז, דכיון דכל האזהרה אתי לחייב כרת, היכא דליכא כרת תו ליכא אזהרה.

אמנם לכאור' דברי הרמב"ם תמוהין, דאף אי נימא דהאזהרה דחוץ אתי להזהיר על הכרת ולכן אין לוקין על לאו דחוץ, מ"מ צ"ע מה ענין לאו דחוץ ללאו ד"לא תעשון", דהרי ר"ש לא בא לחייב המקריב מחוס"ז בלאו דחוץ, אלא למד ר"ש מקרא מיוחד ד"לא תעשון" ככל אשר אנחנו עושים פה", דאיכא לאו למקריב קרבן מחוס"ז, ולאו זה אינו אזהרה לכרת ושפיר אפשר ללקות מחמתו, וצ"ע.

והנר' מבואר ברמב"ם דלדעת ר"ש "לא תעשון" אינו לאו בפנ"ע, אלא הוי גילוי דדבר שראוי לאחר זמן בפנים מיקרי ראוי, ותו עובר בלאו של פרשת חוץ, דלענין הלאו חשיב ראוי לפתח אהל מועד, וא"כ לר"ש עובר בלאו דחוץ.

ובן מבואר להדיא ברבינו גרשום חולין פ"א ע"א, שכ'

שם דלר"ש המקריב מחוס"ז בחוץ עובר בלאו דחוץ "דולא יזבחו עוד את זבחיהם", אע"ג דבסוגין מבואר דעובר בכה"ג בלאו ד"לא תעשון", ומבואר ד"לא תעשון" אינו לאו בפנ"ע, אלא דהוא גילוי דמיקרי ראוי לפתח אהל מועד [לגבי לאו]²³ וחייב בלאו המפורש בפרשת חוץ²⁴.

ונמצא מבואר מדברי הרמב"ם דאף חכמים מודים לר"ש דאפשר לדרוש מלא תעשון דעובר בלאו דחוץ על הקרבת קרבן מחוס"ז בחוץ, אך סברי רבנן דכיון דלא תעשון אינו אלא גילוי דעובר בלאו דפרשת חוץ שהוא משמש כאזהרה לכרת, לא שייך שיעבור בלאו זה בגוונא דליכא כרת, דכיון דלענין הכרת לא מיקרי ראוי לפתח אהל מועד ואינו עובר בכרת, תו לא שייך לחייבו מלקות על לאו זה, דכל הלאו נאמר במקום דעובר בכרת, ול"ש לומר שהמקריב מחוס"ז בחוץ עובר על האזהרה של חוץ. ור"ש פליג דאף במקום דליכא כרת איכא האזהרה, ושפיר עובר בלאו דחוץ.

והנה ברמב"ם מבואר דהוקשה לו לשון חכמים במשנה "כל שאין בו כרת אין בו לאו" דמשמע דאיכא

בפנים והתרו בו למלקות ואם לקה פטור מכרת, ואם לא התרו חייב כרת, וכמו כל חיי"כ שיש בהם לאו כמו אחותו וכדומה, והאזהרה לא אתיא לכרת דהא קיי"ל כרת לא בעי אזהרה כדאיתא רפ"ג דמכות אלא דאזהרה למלקות דהתרו בהו וצ"ע, עכ"ל [נע"ע ברש"ש].

נג. אמנם ע' בחזון נחום שהרבה לתמוה על הרמב"ם, וכ' דצריכין לתקן לשון הר"מ, ולגרס ואין לוקין בוא"ו במקום ש"ין ע"ש, וכונתו דבעלמא לוקין על לאו זה, ורק בכה"ג דהקריב מחוס"ז בחוץ כיון דאין כרת אין מלקות, וע"ע במש"כ ביד דוד.

נד. אמנם הא מיהא צ"ב אמאי נקט דהוי גילוי ללאו ד"לא יזבחו" הנאמר בקדשים שהקדישן בשעת היתר, ואמאי לא הוי גילוי ללאו המפורש בפרשת חוץ, והיה אפשר לומר ד"לא יזבחו" הוי אזהרה לכל שחוטי חוץ שאין בהן כרת כמו הקדישן בשעת היתר, ולכן אף דינא דר"ש דאין בו כרת אזהרתו נלמד מקרא דלא יזבחו, אולם יעוין ברגמ"ה חולין ע"ח דאף על שחוטי חוץ שיש בהם כרת הביא אזהרה דלא יזבחו, וצ"ע, ואולי כונתו לפי אב"י דיליף הקדישן בשעת איסור בק"ו מהקדישן בשעת היתר [ובתוס' ק"ו ע"ב ד"ה אזהרה, מבואר דאב"י ס"ל הכי אף למסקנת הסוגיא ע"ש היטב] וע"ע ברש"י מכות י"ג ע"א ד"ה והשוחט.

נה. ומצאתי בדומה לזה לענין לאו ד"לא תוכל לזבוח", דבס' מלכי בקדש [מהר"ר עזרא מלכי, גיסו של הפר"ח, פ"א מהל' ק"פ ה"ג], העיר לשיטת הרמב"ם דעובר על לאו דלא תוכל לזבוח רק במקריב קרבן פסח בבמת יחיד, ולכאור' תיקשי מהא דמבואר בגמ' בדף קי"ד לדעת רבה דילפינן מלא תוכל לאסור כל מקריב קרבן מחוס"ז, ואמאי לא נימא דהלאו רק לענין פסח, ותירץ שם בזה"ל "דמחוסר זמן הנקרב בחוץ היינו ל"ת דכל שאר הקרבנות שנקרבו בחוץ שהוא השמר לך פן תעלה וגו', אלא דמפסח הוי גילוי מילתא דמחוסר זמן עובר בל"ת ידידיה דמדאשכחנא לפסח דאף שהוא מחוסר זמן ועובר בל"ת גרידא מיניה לכל מחוסר זמן דאסור וכעובר בל"ת דהשמר לך פן תעלה וגו', ע"כ. הרי דכתב דברים מפורשים דהלאו ד"לא תוכל לזבוח" אינו אלא גילוי דעובר בלאו דחוץ דהשמר לך פן תעלה וגו'.

כלל דבלא כרת לא שייך ללקות, ולכן פירש דזה משום שהלאו הוא אזהרה לכרת, וע' בחי' הגרעק"א דהעיר דע"כ לשון חכמים במשנה "כל שאין בו כרת אין בו לאו" אינו בדוקא, דמצינו גוונא דאיכא לאו בלא כרת, דהא הקדיש בשעת היתר במות ושחטו בשעת איסור במות אין בו כרת והוא בל"ת נע' בסוגיא בדף ק"ן וע"כ דל"ש לדייק את לשון המשנה¹¹, ולכא' לדעת הרמב"ם דאיכא הכא כלל דכל שאין כרת ליכא לאו, צ"ב היאך מצינו דהקדישן בשעת היתר לוקה אע"ג דליכא כרת.

והנר', דלפי המבואר ברמב"ם דהא דלחכמים אינו עובר בלאו, הוא משום דהלאו משמש אזהרה לכרת, אתי שפיר הא דלוקה בהקדישן בשעת היתר, דהנה לעיל בדף ק"ו מבואר דהלאו דשחוט חוץ נלמד בהיקש "הבאה הבאה" או "שם שם" מהעלאה, אבל היכא שהקדיש בשעת היתר והקריב בשעת איסור נלמד איסורו מקרא ד"ולא יזבחו עוד את זבחייהם" ע"ש, וא"כ מבואר דהלאו דולא יזבחו אינו משמש לכרת ושפיר עובר בלאו זה, וכל דברי חכמים במשנה הוו רק לענין הלאו של הקדישו בשעת איסור דמשמש לכרת.

ונמצא לפי"ז דהא דנתבאר דלשיטת הרמב"ם אין לוקין על לאו דשחוט חוץ, הני מילי היכא דהקדישו בשעת איסור דרמי עליה חיוב כרת, וקאי אזהרתיה [הנלמדת מ"הבאה הבאה"] לכרת ולהכי אין לוקין על לאו זה, אבל היכא דהקדישו בשעת היתר והקריבו בשעת איסור דאיסורו נלמד מקרא ד"לא יזבחו", באמת ילקו אף לשיטת הרמב"ם, דכיון דהתם ליכא כרת, שפיר אתיא האזהרה לחייב במלקות, ובזה יהא חמור דינו של הקדישו בשעת היתר מהקדישו בשעת איסור¹².

אמנם לפי"ז יצא דבר מחודש, דהיכא דהקדיש קרבן מחוס"ז בשעת היתר במות והקריבו בחוץ בשעת איסור במות יעבור בלאו אף לדעת חכמים, דנתבאר לעיל דאף חכמים מודים לדרשא ד"לא תעשון" דהוי גילוי שעובר על לאו דחוץ, ורק סברי דכיון דהאזהרה משמשת לכרת, ל"ש ללקות על לאו זה היכא דאינו חייב כרת, וא"כ בכה"ג דהקדיש בשעת היתר קרבן מחוס"ז והקריבו בשעת איסור בחוץ, לכא' אף לדעת רבנן ילקו, כיון דלא תעשון הוי גילוי דעובר בלאו ד"לא יזבחו" ובלאו זה ליכא כרת, ושפיר שייך ללקות עליו אע"ג דהוי קרבן מחוס"ז, ודבר זה לא שמענו, וצ"ע.

והנר' לישב דאף היכא דהקדיש מחוס"ז בשעת היתר במות והקריבו בחוץ בשעת איסור במות לא יעבור בלאו לרבנן, דהנה נתבאר לעיל דקרא דלא תעשון הוי גילוי על המקריב חובות יחיד בזמן גלגל דעובר בלאו דחוץ, ויש לעיין באיזה לאו הוא עובר, אי הוי בכלל חיוב חוץ של הקדישן בשעת היתר, כיון דהוי זמן היתר במות, ועובר בלאו דולא יזבחו, או דילמא הוי בכלל לאו דהקדישן בשעת איסור, ועובר בלאו ד"הבאה הבאה" דכיון דחובות יחיד לא קרבי בזמן היתר במות, לענין חובות יחיד מיקרי שעת איסור הבמות ועובר בלאו של המקדיש קרבן בשעת איסור במות. וברש"י בדף קי"ז ע"ב (ד"ה אין מנחה) מבואר להדיא דחובות יחיד חשיבא לעולם הקדישן בשעת איסור, ע"ש היטב¹³.

ומעתה נר' דכיון דהלאו ד"לא תעשון" קאי על חובות יחיד בשעת גלגל, וכלפי חובות תמיד מיקרי

נו. וכוונת חכמים היא רק להשיג על ר"ש דבמחוס"ז דליכא כרת ליכא לאו, אבל אין כונתם לכלל גמור דלעולם בעינן שיהא אף כרת בכדי ללקות.

נז. וע' במשנה מכות י"ג ואלו הן הלוקין השוחט והמעלה בחוץ, ולכא' היינו דלא כהרמב"ם [וצ"ע אמאי רע"א לא הקשה ממשנה מפורשת], אמנם לפי הנ"ל אולי הרמב"ם ידחוק דהמשנה מיירי בהקדישו בשעת היתר דבאמת לוקה, וצ"ע.

נח. דז"ל רש"י, זבחים ולא מנחות [דכתיב] למען אשר יביאו בני ישראל וגו', על פני השדה היינו במות שעת היתר שלהם, והביאום לה' אותם שהוקדשו בשעת היתר ולא הספיק להביאם עד שנאסרו, כדאמרן בהשוחט לעיל (זבחים דף ק"ו ע"ב) דפסוק זה בקדשים שהוקדשו בשעת היתר והקריבום בשעת איסור קאי וזבחו וזבחי שלמים, ומפרש בת"כ אין לי שקרבו בבמה אלא שלמים דהא אוקימנא בקדשי במה, מניין אף עולה ת"ל זבחים, יכול אף חטאת ואשם ת"ל אותם ע"כ, הרי דחטאת לא הוי בכלל הפרשה של הקדישן בשעת היתר.

שעת איסור [כנ"ל], נמצא דהלאו בא לגלות על לאו דחוץ דשייך בו כרת, וכיון דלרבנן ל"ש לעבור על לאו זה דהוי אזהרה לכרת, תו ליכא מקור לאסור הקרבת קרבן מחוס"ז שהקדישו בשעת היתר במות, דכיון דעיקר

הלימוד הוא לגבי חובות יחיד דלגביהם חשיבא זמן איסור במות ולא שייך שיעבור עליהם בלאו [דהוי אזהרה לכרת], תו ליכא מקור לאסור המקריב קרבן מחוס"ז שהקדישו בשעת היתר במות.

סימן ז'

הקדישן בשעת היתר והקריבן בשעת איסור

מתני' קי"ב ע"ב, הקדישן בשעת היתר הבמות והקריבן בשעת איסור הבמות בחוץ, הרי אלו בעשה ולא תעשה ואין חייבין עליהן כרת. וילפינן ליה בגמ' (ק"ו ע"ב), וז"ל הגמ', מכאן ואילך בזבחים שהקדישן בשעת היתר הבמות והקריבן בשעת איסור הבמות, שנא' למען אשר יביאו בני ישראל את זבחים אשר הם זבחים, זבחים שהתירתי לך כבר על פני השדה, לומר לך הזובח בשעת איסור הבמות, מעלה עליו הכתוב כאילו הקריב על פני השדה, והביאום לה' זו מצות עשה, לא תעשה מניין ת"ל ולא יזבחו עוד, יכול יהא ענוש כרת ת"ל חוקת עולם תהיה זאת להם לדורותם, זאת להם ולא אחרת להם.

א. הקדישן בזמן איסור הבמות ואח"כ הותרו הבמות ושוב נאסרו

מבואר בסוגיא דאיכא חילוק בין קרבן שהוקדש בזמן איסור במות לקרבן שהוקדש בזמן היתר במות, דקרבן שהוקדש בזמן היתר אית ביה קולא דאין חייב כרת על הקרבתו בחוץ בזמן איסור. ויש להסתפק מהו דינו של קרבן שהקדישו בזמן איסור הבמות ואח"כ הותרו הבמות ושוב נאסרו והקריבן בשעת איסור, אי חייב כרת על הקרבתו או לא.

דהנה יש לחקור אי הא דהקדישן בשעת היתר אינו עובר בכרת הוא מחמת שבשעת ההקדש היה זמן היתר במות, ומחמת ההקדש חל דין בקרבן דאית ליה היתר במות כלפי כרת, ולכן אף שהקריבו בזמן איסור במות לא עבר בכרת, או דילמא אינו דין בהקדש אלא הוא דין בקרבן, דקרבן שהיה לו בזמן מסוים היתר במות תו אינו מתחייב כרת על הקרבתו בחוץ.

והנה אי נימא דמה דלית ביה כרת הוא דין בהקדש הרי דבכה"ג דהקדישו בשעת איסור לא חל דין בקרבן מחמת הקדשו דלית ביה כרת דחוץ, ואי עבר והקריבו בזמן איסור חייב כרת. וכל מה דיש לדון הוא דוקא אי נימא דאינו דין בהקדש, אלא הוי דין בקרבן דקרבן שהיה לו היתר במות לית ביה כרת דחוץ.

ושורש הספק הוא, דהנה בגמ' מבואר דהטעם דעונש כרת האמור בקדשים שהוקדשו בזמן איסור אינו מדבר אף בקדשים שהוקדשו בזמן היתר והקריבן בזמן איסור, הוא מהא דכתיב בפרשה אשר הם זבחים על פני השדה, ודרשינן מינה זבחים שהתירתי לך על פני השדה, דהיינו זבחים אלו שהותרו על פני השדה אינם בכלל העונש כרת האמור בפרשת חוץ, ומעתה יש לדון אי בקדשים אלו שהוקדשו בשעת איסור ושוב הותרו הבמות מיקרי "זבחים שהתירתי לך על פני השדה", דאמנם היה זמן שהותרו הבמות, אך קדשים אלו אסורין בהקרבה בבמה בזמן היתר, דמבואר במתני' קי"ב ע"ב דקדשים שהוקדשו בזמן איסור והקריבן בזמן היתר במות הרי אלו בעשה, וא"כ כיון דעובר בעשה אפשר דלא מיקרי זבחים שהתירתי לך על פני השדה, והוי בכל עונש כרת האמור בפרשת חוץ.

ונראה דדבר זה תלוי בגדר העשה, דהנה נתבאר לעיל (סימן ד') דאיכא ב' דרכים בעשה זה, דמרש"י מבואר דאינו איסור בגוף ההקרבה בבמה, רק דע"י שמקריבו בבמה מבטל ממנו הבאתו לה', ובתוספתא משמע דהוי איסור בהקרבה עצמה, ומעתה י"ל דהדבר תלוי בזה, דלרש"י הקרבן חשיב "זבחים שהתירתי לך", דעצם הקרבת הקרבן הותרה על פני השדה, רק מבטל ממנו עשה דוהביאום, ולדעת התוספ' דאיכא איסור בגוף

ההקרבה בבמה, לכאור' לא מיקרי זבחים שהתירתי לך על פני השדה נט.

והנה היה מקום לומר דאפילו לפי דברי התוספתא מיקרי זבחים שהתירתי לך על פני השדה, די"ל דעיקר ההלכה היא, שקרבן שהיה לו היתר הקרבה כלפי כרת דחון תו אינו חוזר ומתחייב כרת, וכיון דקדשים אלו בשעת היתר לא היה עובר עליהם בכרת, דכלפי כרת חל בהם היתרא דבמות, תו לא חוזרין ומתחייבים בכרת.

ונר' דבספק זה אי בעינן שהקרבתו יותרו לגמרי להקרבה בזמן היתר או דהעיקר שלא יהא בהם כרת בזמן היתר, איכא נפק"מ אף לענין חובות יחיד שאין קריבין בבמה קטנה אך אין ענוש כרת על הקרבתן בבמה קטנה, באופן שהקדישן בשעת היתר במות והקריבן בשעת איסור במות אי הוו בכלל זבחים שהתירתי לך על פני השדה [כיון דהוקדשו בשעת היתר במות] ואינו מתחייב עליהן כרת כשמקריבין בבמה בזמן היתר [כמבואר בפשוטו בסוגיא בקי"ד ע"ב], או דילמא אינו בכלל התירתי לך כיון דלית ליה לחובות יחיד הקרבה בבמה בשעת היתר, ויתחייב כרת כשהקריבן בשעת איסור במות.

ונר' דמשמעות דברי רש"י בדף קי"ז ע"ב (ומקורו מת"כ) דחובות יחיד שהקדישן בשעת היתר במות והקריבן בשעת איסור במות חייב כרת, דז"ל רש"י שם (ד"ה אין), [ודכתיב] למען אשר יביאו בני ישראל וגו', על פני השדה היינו במות שעת היתר שלהם, והביאום לה' אותם שהוקדשו בשעת היתר ולא הספיק להביאם עד שנאסרו, כדאמרן בהשוחט לעיל דפסוק זה בקדשים שהוקדשו בשעת היתר והקריבום בשעת איסור קאי וזבחו זבחי שלמים, ומפרש

בת"כ אין לי שקרבו בבמה אלא שלמים דהא אוקימנא בקדשי במה, מגיין אף עולה ת"ל זבחים, יכול אף חטאת ואשם ת"ל אותם ומה ראית אחר שריבה ומיעט אמרת מה שלמים הבאים בנדר ונדבה אף כל הבא בנדר ונדבה ע"כ, הרי דמבואר מהתו"כ דבהאי קרא דזבחים שהתירתי לך כתיב זבחים ומיניה ממצטין חטאות וכל שאין באין בנדר ונדבה מהקרבת במה, הרי דלא הוו בכלל הדין של זבחים שהתירתי לך, ולכאור' יתחייב כרת בהקריבן בשעת איסור, ומבואר דאע"ג דאי הקריב חטאת בבמה קטנה בשעת היתר במות אינו חייב כרת, [וכמבואר בפשוטו בגמ' בדף קי"ד ע"ב דאמרו שם דפסח שהקריבו בשעת היתר ליכא כרת ע"ש היטב], כל שהקריבו אח"כ בשעת איסור מתחייב כרת, ומוכח דאף קרבן שאין מתחייב בו כרת בשעת היתר אי הקריבו בשעת איסור חייב כרת. וא"כ לכאור' חזינן מהתם דלא נחשב שעת היתר כלפי כרת, וה"ה נימא לדעת התוספתא דכיון דהיה אסור להקריב הקרבן בשעת היתר [אע"ג דלא היה כרת], אי חזר והקריבו בשעת איסור יתחייב כרת.⁹

ב. הקדישן למשכן קודם הקמת המשכן

הנה רש"י (ק"ו ע"א ד"ה מדבר) פירש הא דהקדישן בשעת היתר הבמות, דמיירי שהקדישן קודם הקמת המשכן. ובכתבי הגרי"ז העיר דא"כ הוי קרבן ב"נ דקרב אפילו חיה [כמבואר לקמן קט"ו ע"ב] והיאך שייך לחייבו על שלא קיים ביה "והביאום לה'", ולפיכך ביאר הגרי"ז דאע"ג דהקדיש הקרבנות קודם הקמת המשכן, הקדישן להקריבן במשכן¹⁰, דבכה"ג דין הקרבתן הוי בפנים.

ומבואר מדברי הגרי"ז דאע"ג דהקדיש הקרבן ליקרב במשכן, מיקרי זבחים שהתירתי לך על פני

נט. ולפי מש"כ לעיל בהערה דיתכן דאף לפי התוספ' אין איסור בגוף ההקרבה, א"כ פשוט דאף לדעת התוספ' לא יהא כרת.

ס. אך אולי יש לחלק בין חובות יחיד להקדישן בשעת איסור, דיש לעיין מאי טעמא דליכא כרת בחובות יחיד שהקריבן בשעת היתר במות בבמה, ונתבאר לקמן בסי' ט' כמה דרכים בזה, ונר' דאי נימא דהטעם הוא מחמת דליכא משכן ה', אפשר לומר דחשיב כמו חסרון בהיכ"ת ולכן לא מיקרי "התירתי לך", משא"כ זבחים שהקדישן בשעת איסור והותרו הבמות מיקרי "התירתי לך", דבעצם חל כלפי הקדשים הפקעה מלאו וכתר דחון, ורק עשה דוהביאום לה' לא פקע מהקרבן.

סא. אמנם לשון רש"י (ד"ה מכאן) "שהיו עומדים לישחט בבמה", משמע דאיירי בהקדישן לבמה ועומדים ליקרב בבמה, ויותר מפורש ברש"י במס' ע"ז דף נ"א ע"ב (ד"ה בשעת היתר) "שהיו מוקדישין לשם הקרבת במה, לא יקריבום עוד בבמה לגבוה", וכן לשון הר"ש (אחרי פרק ט', ד) "אע"ג שהוקדשו כדי להקריבן בבמה", וצ"ע.

השדה כיון דמעשה ההקדש היה בזמן היתר במות, ולכא' דבר זה תלוי בחקירה דלעיל, דאי מה דהקדישן בשעת היתר ליכא כרת הוי דין בהקדש, לכא' בכה"ג לא יחשב הקדישן בשעת היתר, דהרי הקדשו היה ליקרב בזמן איסור במות, ולא חל ע"י ההקדש דין בקרבן שמותר בהקרבת במה, אמנם אי נימא דהוי דין בקרבן, שפיר י"ל דכיון דקרבן זה היה מוקדש בזמן היתר במות והיה ראוי אז להקרבת במה מיקרי זבחים שהתירתי לך^{סב}.

ג. הקדיש קרבן בשעת איסור ע"פ הוראת נביא והקריבו באיסור

יש לחקור עוד היכא דהקדיש קרבן להקריבו בשעת איסור במות ע"פ הוראת נביא, ואח"כ נתבטלה

הוראת הנביא ועבר והקריבו אחר שנתבטלה הוראת הנביא אי יתחייב כרת על ההקרבה, והיינו אי מיקרי בכה"ג הקדישו בשעת היתר כיון דההקדש היה בזמן שהותרה ההקרבה ע"פ נביא, או דילמא מיקרי הקדישו בשעת איסור כיון דבעצם הוא זמן איסור במות^{סג}.

ולכא' דבר זה תלוי בגדר הדין של הקרבה ע"פ נביא, דכפשוטו הוי היתר מסוים לעבור על איסורא דחוץ, דהנביא יכול לדחות איסורא דחוץ, אך עצם הקרבן לית ליה היתר במות, ולא מיקרי בעצם זבחים שהתירתי לך^{סד}, אבל לפי המבואר בפרק כ"א ע"פ דברי הגרי"ז דהקרבה ע"פ נביא חשיבא כהקרבה בשעת היתר במות (ע"ש היטב), לכא' מיקרי זבחים שהתירתי לך ולא יהא בזה כרת, ויש לדון בזה.

סימן ח'

קרבנות יחיד שהקדישן בשעת היתר לבמה גדולה והקריבן בבמה קטנה

מחיצות, אפילו הכי אם חזר והוציאה ושחט והעלה בחוץ פטור מכלום.

ומבואר דאיכא פלוגתא בין רש"י לתוס' בדין זה, דדעת רש"י דכיון דהקדישו ליקרב בבמה גדולה אי עבר והקריבו בבמה קטנה עובר בעשה דכאשר נדרת כיון שעבר על דברי נדרו, דאע"ג דהותרו הבמות ויש לקרבן הקרבה בבמה קטנה הנדר מחייב הקרבה דוקא בבמה גדולה, ואי עבר והקריבו בבמה קטנה עבר על נדרו. ודעת התוס' דפטור הוא מכלום ולא עבר על נדרו^{סה}, וסברת תוס' צ"ב אמאי לא מיקרי עובר על נדרו.

מתני', קרבנות היחיד שהוקדשו למשכן יקריבו במשכן ואם הקריבן בבמה פטור, ופרש"י (ס) קרבנות יחיד שפירש בשעת הקדשן על מנת להקריבן למשכן, פטור מאזהרה ומעונש שהרי הותרו הבמות, ומיהו אסור לשנות משום כאשר נדרת תשמור ועשית.

וע' בתוס' בדף קי"ט ע"ב (ד"ה הקדישן) שפירשו הא דאיתא בד' כללות דר"ש, הקדישן בשעת היתר במות ושחט והעלה בשעת היתר במות פטור מכלום, דמיירי בעולת במת יחיד דאפילו הקדישה על מנת להקריבה בבמה גדולה ואפילו הכניסה בפנים דקלטה

סב. ואף דלדברי רש"י בדף קי"ב ע"ב (ד"ה פטור) עובר בכה"ג על עשה דכאשר נדרת דמחמת הנדר דינו ליקרב רק במשכן ולא בבמה, מ"מ מיקרי זבחים שהתירתי לך, דאינו אלא איסור צדדי מחמת הנדר.

סג. ונתעוררתי לחקירה זו מס' תורת הקודש.

סד. וכמו דאי יהא היתר דפקדון להקריב בבמה לכא' לא יחשב "זבחים שהתירתי לך".

סה. דאין לומר בדעת תוס' כדפרש"י דפטור היינו שפטור מאזהרה ומעונש אך עבר על עשה דכאשר נדרת תשמור ועשית וכו', דהרי תוס' בתחילת דבריהם מיאנו לפרש דמיירי בחובות יחיד או קרבנות ציבור, דא"כ עובר הוא בלאו הבא מכלל עשה ולא שייך למיקרי פטור מכלום [כלשון הברייתא], וא"כ למסקנת דבריהם דמיירי בהקדישן להקריבן בבמה גדולה ע"כ דאינו עובר בעשה.

והנה לגיר' רש"י ס"ל ללישנא בתרא דרמב"ח בדף קי"ט ע"ב דליכא חילוק בין קדשי במה גדולה לקדשי במה קטנה בזמן היתר במות בקרבן יחיד הקרב בשתייהן, וא"כ צ"ב להאי לישנא מה דמבואר במשנה (לפרש"י) דקרבנות יחיד שהקדישן למשכן והקריבן בבמה עובר בעשה, והרי ליכא חילוק כלל בהקרבנות בין במה גדולה לקטנה, ואף אי היה מקריב קרבן זה בבמה גדולה היה קרב בתורת במה קטנה ואמאי יעבור בעשה על ההקרבה בבמה קטנה [ונכבר עמד בזה החזו"א קמא סי' מ"א ס"ק י"ט], וצ"ע.

ונר' דמבואר ברש"י דאף היכא דהקרבן קרב באותם הדינים, עובר בעשה ד"כאשר נדרת תשמור ועשית" מחמת השינוי בקדושת המקום, דאף להאי לישנא הקרבה בבמה גדולה עדיפא מהקרבה בבמה קטנה מחמת דבמה גדולה הוי מקום המקודש דשרתה בו שכינה (כמבואר בגמ' קי"ח ע"ב) וקדוש להקרבה של קרבנות ציבור, והקרבה במזבח המקודש חשיבא הקרבה אחרת, ולהכי חל בנדורו שהקרבן צריך ליקרב בהקרבה דבמה גדולה המקודשת, ולכן אי הקריבו בבמה קטנה עבר בעשה אע"ג דלא שינה כלל בדיני ההקרבה.

והנה בגמ' בדף ק"כ פליגי רב שמואל אי שחיטת לילה בבמה כשירה, דרב ס"ל דכשירה ושמואל ס"ל פסולה^{סו}, ומקשינן קראי דשאל אהודי, דפס' אחד משמע ששחט ביום ופס' שני משמע ששחט בלילה, ומשינין דלרב דשחיטת לילה כשירה י"ל דכאן בקדשי במה גדולה כאן בקדשי במה קטנה, דקדשי במה גדולה שחט ביום וקדשי במה קטנה שחט בלילה. ופרש"י כאן בקדשי במה גדולה שהוקדשו ליקרב בבמה גדולה ואע"ג דאקריבנהו בבמה קטנה בעינן יום, כאן בקדשי במה קטנה קרבו בלילה, ע"ש.

והקשו האחרונים לדברי רש"י דעובר בעשה, היאך הקריב שאל קדשי במה גדולה בבמה קטנה, וצ"ע. ולכא' דברי הגמ' מקור גדול לשיטת תוס' דליכא עשה, ובדעת רש"י לכא' יש לדחוק דמחמת דוחק המלחמה הוצרכו להקריב ולעבור בעשה^{סז}, וצ"ע.

והנר' דיש לחקור בעיקר שיטת רש"י דעובר בעשה, אי הוי דין בהקרבה או דין במקום ההקרבה, דהיינו דאפשר לפרש דהנדר מחייב שיקריבו את הקרבן כדרך ההקרבה של קדשי במה גדולה בחיצוי ומתן סביב וכו', וכיון דבבמה קטנה הקרבן קרב בלא חיצוי וסביב וכו', [כמו שנתבאר לעיל פרק י"ב בשיטת רש"י] לא נתקיימו דיני ההקרבה שנדר ועובר בעשה^{סו}, או דאפשר לפרש דאינו מחמת דיני ההקרבה, דהא דקרב הקרבן בדיני ההקרבה דבמה קטנה אינו חסרון בגוף הנדר אלא מחמת מקום ההקרבה, דשינוי מקום ההקרבה הוא הגורם לביטול דברי הנדר, דבמה גדולה הוי מקום המקודש טפי להקרבה, וחל דין מחמת הנדר להקריב הקרבן במקום המקודש בבמה גדולה ולכן אי הקריבו בבמה קטנה עבר על דברי הנדר, [ואפשר דתריייהו אמת, ומחמת ב' הטעמים חשיב עובר על נדרן].

אשר מעתה יש להסתפק בדעת תוס' אמאי ס"ל דאינו עובר בעשה, דאפשר לומר דשיטת תוס' דהנדר יכול לחייב רק את אופן ההקרבה שיקרב עם דיני ההקרבה דבמה גדולה, אבל אין הנדר מחייב את מקום ההקרבה, דליכא חילוק אם הקרבן קרב בבמה קטנה או גדולה, וכל שקרב עם דיני הקרבה דבמה גדולה חשיב אותה הקרבה שנדר, ומה דס"ל לתוס' דאינו עובר בעשה מחמת שינוי דיני ההקרבה, אפשר לומר דס"ל לתוס' דקדשי גדולה שקריב בקטנה אית ליה כל דיני ההקרבה של במה גדולה וקריב עם חיצוי ומתן סביב וכו', וכשיטת הפי' המיוחס לר"ח [שהובא לעיל בפרק י"ב], ולכן אין סיבה שתחשב הקרבנות בבמה קטנה לחילול הנדר.

אמנם אי נימא כהפשטות דלא שייך להקריב קרבן בבמה קטנה עם כל דיני ההקרבה דבמה גדולה, [כמו דנתבאר שם דלא שייך שיתקיים בבמה קטנה דין לפני ה',] ע"כ צ"ל דס"ל לתוס' דשינוי הדינים בהקרבה בין במה גדולה לקטנה, לא הוי שינוי מהותי באופן ההקרבה רק פרטים בדיני ההקרבה, ולא נתפסים דינים אלו בגוף הנדר, דעיקר הנדר הוא שיקרב הקרבן לה', וכל שמקריב הקרבן לה' [אפילו עם דיני הקרבה דבמה קטנה] מקיים את עיקר דברי הנדר.

סו. כצד זה מבואר בעולת שלמה בדף ק"כ ע"ש היטב.

סז. כן גיר' רש"י ע"ש.

סח. וכ"כ במקו"ב (ח"ב סי' י"ח אות א'), וע"ש מה שדן בזה.

סימן ט'

המקריב קרבנות הראוין בבמה גדולה בחוץ אי חייב עליהם כרת דחוץ

(ב) החזו"א (קמא סי' מ"א אות ד') ביאר טעם הדבר "דכיון דלא הקפידה תורה לחייבו אלא בחוץ כדכתיב במחנה אין לחייב בשעת היתר כמות דלא הוי חוץ גמור". ולכאור' כונתו דכיון דבזמן היתר כמות אפשר להקריב בכל מקום בבמה קטנה נדרים ונדבות דיחיד, א"כ נמצא דאין מקום ההקרבה חשוב "חוץ" גמור, דכל שהמקום ראוי לאיזה קרבן אין שייך להחשיבו חוץ לחייב עליו משום כרת דחוץ.

(ג) אפשר לומר עוד דנתחדש מגזה"כ דבזמן היתר כמות לא שייך כרת דחוץ, דבכלל היתר כמות איכא הפקעה לפרשת חוץ, ולכן אף קרבנות שאין קריבין בבמה אינו עובר עליהן בחיוב חוץ, כיון דבזמן זה הופקעה הפרשה דחוץ.

(ד) אפשר לומר דלחייב חוץ בעינן דיהיה הקרבן ראוי למשכן ה' [ע' זבחים קי"ב ע"א], ואפשר לומר דבמה גדולה דגלגל ודנו"ג, אע"ג דהיה בה האהל מועד שבמדבר מ"מ לא היתה נחשבת כמשכן גמור [כיון דלא היה הארון קבוע עם המזבח, כמבואר בפרק א'], ולכן לא היתה נחשבת למשכן ה' לחייב על הקרבת חוץ^ט.

והנה המאירי פסחים צ"א (ד"ה כבר ביארנו) כתב דהשוחט פסח מחצות ואילך בבמה קטנה בזמן היתר כמות חייב כרת, וכ"כ ר' דניאל הבבלי בשאלה לר"א בן

בגמ' בדף קי"ד ע"ב בעו לאוקמי הלאו ד"לא תוכל לזבוח את הפסח" בשוחט את הפסח ביי"ד לאחר חצות ובשעת איסור כמות, וע"ז הקשו אי נימא אחר חצות כרת נמי מחייב, ומסקינן ביי"ד לאחר חצות ובשעת היתר כמות, ע"כ. וכפשוטו מבואר בגמ' דהשוחט את הפסח ביי"ד לאחר חצות בשעת היתר כמות אינו עובר בכרת אלא בלאו [וכן משמע ברמב"ם], ולכאור' ה"ה לענין כל קרבנות צבור שהקריבן בחוץ בשעת היתר כמות דליכא עליהם חיוב כרת דחוץ, וכן מתבאר מדברי התוס' בדף קי"ט ע"ב, שכתבו (שם בד"ה הקדישן) דקרבנות ציבור שהקריבן בבמה קטנה עובר בהקרבתן על לאו הבא מכלל עשה, ומשמע דליכא בהו כרת וכל איסורן הוא לאו הבא מכלל עשה. וצ"ב אמאי ליכא חיוב כרת, דכיון דקרבנות אלו ראוין עתה בבמה גדולה, ומקריבן חוץ למקום הקרבתם, הו"ל כמקריב חוץ למקדש דחייב כרת, וכבר עמד בזה בטהרת הקדש שם.

ונר' דאפשר לבאר דבר זה בכמה דרכים, (א) הטהרת הקדש שם ביאר ע"פ מש"כ הרמב"ם בפיה"מ, דטעם היתר כמות בגלגל דתלה הכתוב איסור כמות במחנה, ובגלגל לא היה מחנה ידוע דפשוטו בכל א"י לכן לא נאסרו בו הבמות, וא"כ ממילא לא שייך חיוב כרת בזמן גלגל אפילו בקרבנות שאסור להקריבן בבמה קטנה^ט.

סט. וע"ש שהוסיף דאף שבנוב וגבעון היו מחנות, מ"מ מאחר דחזינו דבגלגל לא היו חייבין כרת גם על קדשים האסורין, הוי גילוי מילתא דבנו"ג נמי אין בו כרת, ע"ש. ולכאור' הוא דחוק דהיאך הוי גילוי מילתא והרי בגלגל איכא טעם לדבר דליכא מחנה והיאך נלמד מיניה לנו"ג דהיה מחנה, וצ"ע. וע' בפרק ח' סי' ז' שביארנו דליכא ראייה מדברי הרמב"ם דהיה דין מחנות בנו"ג, ואי נימא דס"ל לרמב"ם דאף בנו"ג לא היו מחנות, אתי שפיר אף בזמן נו"ג אמאי ליכא חיוב חוץ על הקרבת ק"צ.

ע. והנה למבואר ברמב"ם בפיה"מ דטעם ההיתר בגלגל שלא היה מחנה, לכאור' מבואר דחשיב משכן גמור ולכן הוצרך לטעם חדש דלא מיקרי מחנה, אמנם נראה דאינו מוכרח, ויתכן דאף לדעת הרמב"ם גדר ההיתר מחמת דלא חשיב משכן גמור, אלא דהר"מ הביא מקור מהפס' דליכא כרת, מחמת דליכא מחנה.

הרמב"ם^{עא} (ברכת אברהם סי' ו')^{עב}. ולדבריהם קשה מדברי הגמ' כדלעיל, וצריכים לדחוק דקושית הגמ' "כרת נמי מחייב" מתפרשת דלא מסתבר להעמיד כל הלאו בזמן איסור דפשוט דעובר בכרת ולמה לי לאו דלא תוכל

לזבוח, ולכן העמידו בשעת היתר דנצרך קרא דלא תוכל לזבוח לגלות דאיכא איסורא בהקרבה וחשיב הקרבת חוץ, ותו הדרינן לכללין דחייב כרת ככל הקרבת חוץ^{עג}.

עא. והטהרת הקודש בדף קי"ב ע"ב (על דברי רש"י ד"ה הותרו הבמות), דייק מדברי רש"י במשנה דלית ליה טעמא דהרמב"ם לענין היתר במה בזמן גלגל, ומיניה הסיק דלדעת רש"י חייב כרת אף בזמן היתר במות, ע"ש.

עב. וע"ש שר"א בן הרמב"ם השיג על דבריו דליכא מאן דסליק אדעתיה דבשעת היתר במות יש חיוב כרת על הקרבה בחוץ חוץ מכבודך.

עג. והנה בפרק ט' נתבאר, דמלשון המאירי בכמה מקומות מבואר דלשם במה גדולה לא בעינן אהל מועד נטוי, אלא כל דאיכא מזבח קבוע במקום אחד לשם כל הצבור מיקרי במה גדולה, ומעתה יש להסתפק אי אף המקריב חוץ לבמה זו יתחייב כרת, או דילמא דוקא היכא דאיכא אהל מועד נטוי דמיקרי אל פתח אהל מועד לא הביאו. והמאירי בפסחים הנ"ל ציין בתחילת דבריו דכבר ביארנו במס' מגילה מהו במה גדולה, ושם הרי ביאר דלא בעינן אהל מועד נטוי, ומשמע קצת דאף בכה"ג יתחייב כרת לדעתו, וצ"ע.

פרק י"ז

במה בחוץ לארץ

במנחות ק"ט ע"ב דבית חוניו היה באלכסנדריא שבמצרים], הרי להדיא שהבמות ראויות להיות גם בחו"ל, וצ"ע.

וביארנו בזה¹, ע"פ דברי הספרי זוטא פרשת נשא, דהכי תניא התם עשר קדושות הן ארץ כנען מקודשת מעבר הירדן שארץ כנען כשירה לבית השכינה, ופירש בזית רענן בית השכינה היינו במת נוב וגבעון², ומבואר דבמה גדולה אינה ראויה להיות אלא בארץ ישראל ולא בחו"ל, ולפי"ז יש לבאר דברי המכילתא, דכונת הברייטא דעד שלא נבחרה ירושלים היתה כל א"י כשרה למזבח של במה גדולה, אבל אין חו"ל כשירה לבמה גדולה, דבמה גדולה הוי בית שכינה ורק בא"י המקודשת שייך שיהא בית שכינה דבמה גדולה משא"כ בחו"ל³, ומעתה

תניא במכילתא פרשת בא, עד שלא נבחרה ירושלים היתה כל ארץ ישראל כשירה למזבחות משנבחרה ירושלים יצאת ארץ ישראל, שנאמר השמר לך פן תעלה⁴. ומבואר לכאור' דאף בזמן היתר במות דיכולין להקריב בכל מקום אפילו בבמתו שבראש גגו היינו דוקא בארץ ישראל, אבל אין הקרבת במה בחוץ לארץ⁵.

אמנם כבר העירו האחרונים⁶ דבאמת מוכח להדיא משמעטא דמגילה דף י' דהבמות ראוין להיות אפילו בחוץ לארץ, דהכי איתא התם אמר ר' יצחק שמעתי שמקריבין בבית חוניו בזמן הזה דקסברי קדושה ראשונה קדשה לשעתה ולא קדשה לעתיד לבא וירושלים יש אחריה היתר במות, ובית חוניו חוצה לארץ נכמבואר

א. כן הגירסא לפנינו אבל בילקוט (בא רמז קפ"ז), הגירסא עד שלא נבחרה ירושלים היו כל המקומות כשרים להקרבה, משנבחרה ירושלים יצאו כל המקומות, ובדעת זקנים (בא, י"ב, א') כ' דעד שלא נבחרה ירושלים היו כל הארצות כשרות למזבחות. וע"ע בהגה' הגר"א על המכילתא דאית ליה גיר' אחרת. ובילקוט תהלים רמז תתפ"ג הגירסא כמו הגיר' שלפנינו במכילתא].

ב. וכן הביאו דאיתא באבות דרבי נתן (פכ"ו ה"ב), כל הקבור בא"י כאילו קבור תחת המזבח לפי שכל ארץ ישראל ראויה למזבח, וביאר בהגה' היעב"ץ דהכונה בשעת היתר במות, הרי דמבואר דרק ארץ ישראל ראויה למזבח של במה ולא חוץ לארץ.

ג. ע' בראש יוסף במגילה שם.

ד. מקד"ד (ס"י כ' אות ב') סדרי טהרות (כלים דף מ') והר אפרים על המכילתא (שם).

ה. וז"ל הזית רענן, לבית השכינה, פירוש לבנות שם בית המקדש שאף עד שלא נבנה בית המקדש היה השכינה שרויה במשכן שילה ונוב וגבעון, עכ"ל.

ו. וע' ברמב"ן (חקת כ"א, כ"א) שהביא דברי הספרי זוטא וז"ל, ועוד אמרו רבותינו בעשר קדושות שאין עבר הירדן ראוי לבית המקדש ולשכון שכינה, וכן נראה שאמר ואך אם טמאה ארץ אחזתכם וגו' (יהושע כ"ב, י"ט), עכ"ל. וע' בדברי אמת הספרדי (דרוש ט"ו) שהעיר דאי כונת הרמב"ן דוקא לבית המקדש הרי דוקא ירושלים ושילה קדושים לכך ולא כל א"י, אלא ודאי דכונת הרמב"ן בשעת היתר במות דלא היה עבר הירדן ראוי לבמה, כמאמר הכתוב ואם טמאה ארץ אחזתכם, ע"ש. ומבואר שפירש דכונת הרמב"ן אפילו לבמת יחיד, וא"כ יהא קשה על הרמב"ן מההיא דחוניו, אמנם לפי המבואר בזית רענן דכונת המדרש דוקא לבמה גדולה הרי דיש לפרש כן אף בדעת הרמב"ן דדוקא במה גדולה אינה ראויה להיות בעבר הירדן מחמת דטמאה ארץ אחזתכם, אבל במה קטנה בשעת היתר במות שפיר עבדינן בחו"ל, ונע' בס' קדושה משולשת להגר"י הורוויץ מדויקוב קדושה ג' אות ד', מה שדן לגבי המזבח שכנו בני ראובן גד וחצי שבט המנשה בעבר הירדן].

י"ל דמההיא דבית חוניו לא קשה די"ל דהתם הקריבו בתורת במה קטנה, ובמה קטנה ראויה להיות גם בחוצה לארץ.

ומדברי רש"י בקידושין (ל"ז ע"א ד"ה והרי שבת) מבואר דבמת יחיד נוהגת בכל מקום ואפילו בחו"ל.¹ וכן מבואר כפשוטו ברש"י בזבחים דף י"ד, דאמרו שם דאין מחשבת חוץ למקומו נוהגת בבמה, ופרש"י הטעם "שאין מחיצה בבמה וכל הבקעה מקומו עד סוף העולם", הרי דכתב רש"י דבשעת היתר במות עד סוף העולם הוי מקומו של הקרבן² ומשמע דאפילו בחו"ל³, ולכאור' דברי רש"י נסתרינן מהמכילתא הנ"ל דמבואר דאין הקרבה בחו"ל. אמנם לפי המבואר לעיל דכל דברי המכילתא אמורים דוקא לענין במה גדולה הרי דדברי רש"י אתו שפיר דרש"י מיירי לענין במה קטנה הראויה להיות בחו"ל, וכמו דחזינן דהקריבו בבית חוניו, וליכא סתירה מדברי המכילתא דקאי לגבי במה גדולה.

והנה במאירי בקידושין (שם) מבואר להדיא דאין הקרבה בחו"ל אפילו בבמת יחיד, דכתב (בר"ה עד) ולר' עקיבא לא בא אלא להטעין ליחיד נסכים בבמתו, ר"ל בבמה קטנה בשעת היתר במות, שמושב בכל מושבות

משמע וכו', ולא לחוצה לארץ שהרי אין קרבן בחוץ לארץ, אלא לשבע שכבשו ושבע שחלקו, עכ"ל. הרי דכתב המאירי דברים מפורשים דאין קרבן בחוץ לארץ ואפילו בבמת יחיד, דהרי מיירי לענין הקרבת נסכים בבמת יחיד, ומשמעות דברי המאירי דהדין דאין במה בחו"ל אינו דין בשם במה דלא שייך שתחול שם במה בחו"ל, אלא דין בהקרבה, דהקרבת קרבנות לא שייכא בחו"ל דאין קרבן בחו"ל.

ולכאור' איכא מקור לדברי המאירי מדברי הספרי זוטא (פ' שלח) דאיתא שם ר"ע אומר יכול יעשו במה בחוצה לארץ ויקריבו עליה נסכים אמרת לא אמרתי אלא אשר אני נותן לכם כאשר אני נותן לכם אתם עושין במה ולא בחוצה לארץ ע"כ. והרי שיטת ר"ע בסוגיא בדף קי"א דקרבן נסכים בבמה קטנה, וע"כ הא דממעט חו"ל היינו אפילו מבמה קטנה, דליכא תורת במה קטנה בחו"ל, וצ"ב היאך יפרש המאירי את הא דהקריבו בבית חוניו, דחזינן מינה דאיכא קרבן בחו"ל, וצ"ע.

וביארנו בזה⁴, דהרי קודם שנבחרה א"י היתה נוהגת הקרבה בבמה אפילו בחו"ל⁵, ורק מחמת בחירת

ז. דפירש שם רש"י והרי שבת וכו' ונוהגת בכל מקום, אף מושבותיכם דנסכים בכל מקום קאמר, ובבמת יחיד הנוהגת בכל מושבות הכתוב מדבר, והאי דתליא בביאת הארץ ה"ק עד עכשיו הייתם במשכן שהבמות נאסרו וכו' ומשתבאו לארץ כל י"ד שנה וכו', וקי"ל שהותרו הבמות וכו' והיא במת יחיד אף היא תטעון נסכים, עכ"ד. הרי מבואר ע"כ מרש"י דבמות מותרות בכל מקום אפילו בחו"ל לכן הוקשה לו אמאי תלייה רחמנא בביאת הארץ, וע"ז תירץ דרק משעה שבאו לארץ הותרו הבמות ויכולין להקריב נסכים בכ"מ. נוע' במלאכת שלמה על הא דתנן במתני' באו לנוב וגבעון וכו' שכתב דגם בחו"ל הותרו הבמות וכו' וכן משמע מפרש"י ז"ל בפ"ק דקידושין דף ל"ז.

ח. ויש שרצו לדחות הראיה מרש"י, דכונת רש"י דאף אי ליכא הכשר הקרבה בחו"ל, אבל מ"מ י"ל דאין לקרבן מחיצות, ולהכי אף אי חישב להקריבו בחו"ל אין זה בכלל מחשבת חוץ למקומו. אמנם נר' דלשון רש"י אינו סובל פ"י זה, דרש"י כתב דכל הבקעה "מקומו" ואי לית ליה הכשר הקרבה בחו"ל ל"ש להחשיבו למקומו, וכן אינו ברור דפסול מחשבת חוץ למקומו תלוי דוקא בחוץ למחיצה, [ע' מה שכ' בפרק ט"ו סימן ה'].

ט. והנה בגמ' בסנה' פ"ג מבואר דאיכא חילוק בין תרומה לנותר, דתרומה אינה נוהגת בחוץ לארץ ואילו נותר נוהג בחוץ לארץ, ופרש"י (ד"ה תרומה) הא דנותר נוהג בחוץ לארץ, ד"נותר נוהג במדבר ובשעת היתר במות בכל מקום", וכפשוטו כונת רש"י דבזמן היתר במות מקריבין בבמה בכל מקום ואפילו בחוץ לארץ, ובבמה נוהג פסול נותר כמו ששינונו במתני' קי"ג ע"א, אמנם אפשר לדחות דכונת רש"י דאי הקריב בבמה בא"י והוציא הקדשים לחוץ לארץ שייך בהו פסול נותר בחוץ לארץ [אבל בקדשי מקדש נפסלין ביוצא ולא חל בהו פסול נותר], וכ"כ בס' שיח השדה ח"ג.

י. ע' כלי חמדה סוף פ' חקת ועוד.

יא. וכדחזינן דקודם הקמת המשכן היו יכולין להקריב במדבר בבמה.

א"י², הופקעה חו"ל מלהיות מקום הקרבה, א"כ אפשר לומר דהני מילי בזמן שיש קדושה בא"י³, דא"י נתקדשה לענין זה דרך בה ראוי להקריב קרבנות בבמה, אך לאחר החורבן דבטלה קדושת א"י, ממילא חזר הדין כמו שהיה קודם בחירת א"י דראוי להקריב אפילו בחו"ל, ושפיר מקריבין בבית חונוי בזמן הזה, כיון דבטלה קדושת הארץ.

והנה מדברי כמה אחרונים⁴ נר' דאי נימא דאין קרבן בחו"ל הרי דהמקריב בחו"ל עובר באיסורא, וצ"ב מהו איסורו אי מקריב בשעת היתר במות בחו"ל. ובס' אמבוהא דספרי (פ' שלח) יצא לדון דהמקריב בחו"ל יהא חייב משום שחוטי חוץ, דכיון דליכא תורת הקרבת במה בחו"ל, הרי דלא הותרה שם ההקרבה והוי כמקריב בזמן איסור במות בחוץ דעובר משום שחוטי חוץ, אמנם ע"ש שדחה דזה אינו, דכיון דאין דין להקריב דוקא בפתח אהל מועד ויכול להקריב אף בבמת יחיד, לא שייך לחייב המקריב בחו"ל משום לתא דפרשת חוץ, וא"כ אכתי צ"ב מהו גדרו של איסור זה.

והנר' בזה, דהנה בפרק כ' סימן א' נתבאר דדעת רבינו חיים דאפילו למ"ד דלא קידשה לעתיד לבא ירושלים אין אחריה היתר, ונתבאר מדברי הראשונים דאיכא איסור בהקרבה זו, ונתבאר גדר האיסור בדברי

החזו"א דמעיקר פרשת הקרבנות נלמד, דמקום הקרבת הקרבנות הוא בפנים במשכן ובמקדש, ולולא גזה"כ המתרת הקרבה בבמה לעולם היה אסור להקריב בחוץ בבמה אף אי ליכא מקום המקודש להקרבה, דכן נלמד מפרשת הקרבנות דאין ראוי להקריב בחוץ, ולכן הוצרכו להיתר מיוחד להקרבה בזמן נז"ג, ובזה ביאר שיטת התוס' ס"א דאין היתר במות אחר קדושת ירושלים, דאע"ג דבטלה קדושת ירושלים, כל דליכא מקור להיתר הקרבה אסור להקריב בחוץ.

והנה מדבריו מתבאר, דאיסור ההקרבה בבמה אינו תלוי כלל בבחירת ירושלים, אלא דכל דליכא פרשה של היתר במות, אסור להקריב בבמה בחוץ, דמסברא חיצונה בלא היתר איכא איסור הקרבה בבמה.

ונר' דלפי"ז י"ל, דכיון דחוץ לארץ לא נתקדשה להקרבה כמבואר במכילתא [שהבאנו לעיל], הרי דדין חוץ לארץ כדין הבמות לולא גזה"כ המתרת הקרבה, ולכן כלפי חוץ לארץ איכא איסור הקרבה בבמה, דמעיקר תורת הקרבנות נתחדש דליכא דין הקרבה במקום שאינו פנים, ונתרבה בגזה"כ דין הקרבה בא"י, אבל בחו"ל דינו כמו בלא הקרא דהוי אסור בהקרבה, ואיסור זה אינו מפרשת חוץ אלא איסור במה.

יב. וע' ברד"ל בדף קי"ב שכתב לחדש דבזמן גלגל הותרה ההקרבה בחו"ל, ורק בזמן נוב וגבעון דנכבשה הארץ הותרה ההקרבה רק בא"י, ולפי"ז ביאר לשון המשנה, דבגלגל שנינו דקדק"ל נאכלין בכל מקום, ובנו"ג בכל ערי ישראל ע"ש. אמנם מדברי המאירי בקידושין הנ"ל מבואר דאף בזמן גלגל לא היתה הקרבה בחו"ל, ע"ש היטב.

יג. וע' בתפארת יעקב (חולין י"ז) שכ' ג"כ את עיקר היסוד הנ"ל דרך בא"י הותרה ההקרבה בבמה, ודייק כן מלשון המשנה דקדק"ל נאכלין בכל ערי ישראל, דנאכלין דוקא בארץ ישראל כיון דרך בא"י הותרה ההקרבה מחמת קדושת הארץ, [אך הוא כ' שם דאף לאחר החורבן לא בטלה קדושת הארץ לענין זה, ע"ש].

יד. בס' דרך הקודש (למהר"ח אלפנדרי הנדפס בסוף ספר מגיד מראשית), ובס' סדרי טהרות ועוד.

פרק י"ח

אי איכא איסור לבנות במה בזמן איסור במות

א. במה קטנה

שהיה מנהג העובדים עבודה זרה לבנות ולהתקבץ עליו לעבודתם הרעה וכו', ואין בכלל איסור זה בנין המזבח, כי עליו נאמר בפירוש (שם כ"ז, ו) אבנים שלמות תבנה את מזבח וגו', אלא שלא נעשה כן בשאר מקומות, עכ"ד. ומבואר מהחינוך להדיא דאיכא איסור לבנות מזבח בשאר מקומות, ואיסור זה הוא בכלל הלאו ולא תקים לך מצבה, דיסודו שלא לבנות מזבח בשאר מקומות חוץ למקדש.

ובן משמע מדברי הרשב"ם (דברים ט"ז, כ"ב) שכ' וז"ל, ולא תקים לך מצבה לשמים, להקטיר בשעת איסור הבמות, מאחר שיהיה לך מזבח קבוע¹ לאחר ירושה כדכת' לא תעשון ככל אשר אנחנו עושים פה היום וגו', להקריב בכל מקום, וכדכת' בדברי הימים אך הבמות לא סרו, ומפרש שם לא היו מקטירים כי אם לה', עכ"ד.

ולפי"ד הראשונים הנ"ל אפשר לבאר את הגמ' בנדרים דאיכא איסור בעצם בנית במה בשעת איסור במות, ואיסור זה הוא משום לאו ולא תקים לך מצבה¹.

הנה כפשוטו אפילו בשעת איסור במות ליכא איסור לבנות במה להקריבה, וכל האיסור הוא להקריב בבמה, אמנם בגמ' נדרים כ"ב ע"א ויבמות ק"ט ע"ב, איתא דכל הנודר כאילו בנה במה, והמקיימו נדחינו שאינו נשאל עליון כאילו הקריב עליה קרבן. ופירשו רש"י ביבמות והרא"ש והר"ן בנדרים, דכאילו בנה במה בשעת איסור הבמות². והנה בדבריהם שם מבואר דאיכא איסור בעצם קבלת הנדר³, ומהא דמדמה ליה הגמ' לבונה במה בשעת איסור, משמע דאיכא איסורא בעצם בנין הבמה להקריבה⁴ ולא רק בגוף ההקריבה על הבמה⁵, וצ"ב גדר האיסור.

ואשר יראה בזה, דהבונה במה בשעת איסור הבמות עובר בלאו ולא תקים לך מצבה, דהנה החינוך (מ' תצ"ג) ביאר ענין הלאו ולא תקים לך מצבה וז"ל, וענין המצבה שאסרה תורה כתב הרמב"ם ז"ל (בפ"ו מעבודה זרה ה"ו) שהוא בנין גבוה של אבנים או של עפר

א. ודלא כהמפרש בנדרים שפירש כאילו בונה במה לע"ז.

ב. דרש"י (ד"ה כאילו) פירש דחוטא הוא דכתיב וכי תחדל לנודר וגו' הא לא תחדל יהיה כן חטא, ע"כ. והר"ן כתב דהנודר שמוסיף איסורים על מה שאסרה תורה "פשע".

ג. וע' בס' יריעות שלמה (פ"א מבית הבחירה ה"ג) שכ' וז"ל, דמשמע מהר"ם שם דלבנות במה אף שלא להקריב עליו אסור, וכן מפורש בנדרים כ"ב, הנודר כאילו בנה במה והמקריבו כאילו הקריב עליו קרבן, אלמא דאיסור יש ג"כ לבנות במה וכמ"ש הר"ן שם ע"ש. והנה מה שהביא רביה מהרמב"ם ע' לקמיה דנתבאר בשם הר"י קורקוס, דכונת הרמב"ם לבנין במה גדולה ואין ראייה משם לאסור בנין במה קטנה, אמנם הא מיהא מבואר מדבריו דכן פירש בכונת הר"ן נדרים שם.

ד. אמנם יעוין במהרש"א בח"א ביבמות שם, דביאר הדמיון לנודר דכמו בבונה במה גופא ליכא איסורא אלא שמביא לידי גוף איסור ההקריבה, כן בנודר ליכא איסור בעצם מה שנודר נדר אלא שמביא את המקיימו לידי איסור ע"ש, ומבואר דס"ל דליכא איסור בגוף בנין הבמה.

ה. מלשון הרשב"ם משמע דאיסור במות תלוי בהא דהמזבח קבוע, וצ"ב.

ו. ובשו"ת צפנת פענח (ורשא סי' ר"מ) כתב כן מדעתו וז"ל, גדר בנין מזבח הארכתי בזה דזה לאו דמצבה, וע' נדרים כ"ב ויבמות ק"ט וכו', עכ"ד. והוסיף דירושלמי לא סבירא ליה כן, ולכא' כונתו לירוש' בע"ז [דהבאנו לקמיה] ד"מצבה כל שהוא יחידית, מזבח כל שאבניו מרובות", דלפי"ז כל האיסור הוא רק במצבה העשוי מאבן אחת, וליכא

והנה על הפס' בפ' שופטים (ט"ז, כ"ב) "ולא תקים לך מצבה אשר שנה ה' אלקיך", פרש"י ולא תקים לך מצבה, מצבת אבן אחת להקריב עליה אפילו לשמים, אשר שנה, מזבח אבנים ומזבח אדמה צוה לעשות, ואת זו שנה כי חק היתה לכנענים, ואף על פי שהיתה אהובה לו בימי האבות עכשיו שנאה, מאחר שעשאוהו אלו חק לעבודה זרה, עכ"ד. הרי דרש"י פירש דאיכא חילוק בין מצבה למזבח, דמצבה היינו דוקא מאבן אחת, ומזבח הוא מכמה אבנים, והאיסור לעשות מצבה הוא להקים מצבת אבן אחת להקריב עליה אפילו לשמים, דכיון דנעשתה חק לעובדי ע"ז שנאה היא לפני המקום, וכן שיטת הרמב"ן¹.

והנה לדעת רש"י והרמב"ן בבנין מזבח בזמן איסור במות אינו עובר בלאו דמצבה, ולכאור' ליכא איסור בגוף בנין הבמה, ולשיטתם לכאור' אין איסור עשיית מצבה תלוי בהיתר ואיסור במה כיון דכל איסורו הוא משום לתא דע"ז, דמחמת שעשאוהו חק לע"ז נהיתה המצבה שנאה לפני המקום. ומעתה לפי דבריהם יש לעיין היאך לדעת רש"י (ק"ח ע"א) דבבמה לא בעינן מזבח אפשר להקריב בבמה בזמן היתר במות על גבי סלע או אבן, ואמאי לא עבר באיסור דמצבה במה שמקים האבן או הסלע להקריבה, וצ"ע².

והנראה בזה, דהנה לעיל הבאנו את שיטת החינוך והרשב"ם דאיכא איסור בבנית מזבח בשעת

איסור במות, אמנם נר' דאיכא חילוק בין החינוך לרשב"ם בגדר האיסור, דלדעת החינוך הרי דאיסור הבנין הוא משום לתא דע"ז³, דכיון דדרך עובדי ע"ז לבנות מזבח להקריב לע"ז נאסר לבנות מזבח במקום שאין ראוי להקריב עליו לה'. אבל לדעת הרשב"ם נראה דהאיסור הוא משום לתא דאיסור הקרבה בבמה, דכשם שעצם ההקרבה נאסרה בשעת איסור במות, נאסר אף בנין המזבח להקרבה⁴.

והנה מבואר דלדעת החינוך אע"ג דאיסור הקמת מצבה הוא משום לתא דע"ז איכא חילוק בין זמן היתר במות לזמן איסור במות, ובביאור הדבר נראה דבזמן היתר במות כיון דהותר להקריב על מזבח נכלל בהיתר ההקרבה אף היתר בנין מזבח דכיון דמשמש להקרבה לה' אינו בכלל מצבה.

ומעתה יש לומר דאף לדעת רש"י והרמב"ן דלאו דמצבה הוא להקים סלע אחד ומשום לתא דע"ז, לדעת ר"ש איסור זה נוהג דוקא בזמן איסור במות אבל בזמן היתר במות כיון דראוי להקריב עליו לה' ליכא איסורא דהקמת מצבה⁵.

אמנם אפשר לומר באופן אחר, דכל דברי רש"י דפירש את הפס' אשר שנה ה' אלקיך דזה משום לתא דע"ז, היינו דוקא לר' יוסי דבעינן מזבח בבמה ולפי"ד באמת נאסר לעשות מצבה אף בשעת היתר במות, אבל

איסורא בבנין מזבח בזמן איסור במות. ובהל' ערכין (דף נ"ג) כתב לכאור' הא דאיתא בגמ' בזבחים קט"ז ע"ב דעכו"ם בונה במה לעצמו ואסור לסייען, דהכונה דאסור לישראל לבנות במה עבור העכו"ם דעובר בלאו דמצבה אי בונה במה בזמן איסור במות, ודייק כן מלשון הרמב"ם סוף הל' מעה"ק, ע"ש.

ז. בראשית (כ"ח, י"ח), וכן מבואר בירושלמי ע"ז פ"ד ה"ד "מצבה כל שהוא יחידית, מזבח כל שאבניו מרובות".

ח. וע' בטל תורה (להגר"מ אריק) זבחים ק"כ שהעיר כע"ז.

ט. וע' בס' ידות נדרים (להגר"ר יוסף שאול נתנון, יו"ד סי' ר"ג ס"ק ד') שביאר לפי"ד החינוך דאף המפרש בנדרים שכ' כאילו בונה במה לע"ז, כונתו לבונה במה בשעת איסור דאסור מלתא דע"ז.

י. וע' בס' עמק הלכה (קדושה משולשת קדושה ב' אות ח') שהוסיף לחדש דאי בנה במה בזמן איסור במות, אסור להקריב עליה אפילו בשעת היתר במות.

יא. וע' בצ"פ (תניינא דף פ"ט) שכתב דבר חדש, דאף בזמן היתר במות אסור לבנות במת יחיד קבועה, דרק באופן עראי מותר לבנות במה ותיכף אחר ההקרבה צריך לסותרה, והבונה במה קבועה אפילו בזמן היתר במות עובר בלאו דלא תקים מצבה.

נבחר למקום בנין הבית לה', ומשום בחירה זו נאסר לבנות במקום אחר בית לה'.

ונר' דכן פירש המהר"י קורקוס את דברי הרמב"ם וז"ל שם, כיון שנבנה בית המקדש וכו', פ"ק דמגילה ירושלים אין אחריה היתר, ובפ"ב דשבועות (ט"ז ע"ב) אמרו ירושלים קדושתה קדושת עולם, ורש"י ז"ל פירש שאין אחריה היתר במות וכו', אבל בתוס' פירשו דאפילו למ"ד לא קדשה לעתיד קרי ליה שפיר קדושת עולם כיון שאין ראוי לחזור ולקדש אלא אותו מקום, והם דברי רבינו ז"ל. ובמכילתא (ר"פ בא) אמרו עד שלא נבחרה ירושלים היתה כל ארץ ישראל כשרה למזבחות, משנבחרה ירושלים יצאת ארץ ישראל שנאמר השמר לך פן תעלה עולותיך בכל המקום אשר תראה, עד שלא נבחר בית עולמים היתה ירושלים ראויה לשכינה, משנבחר בית עולמים יצאת ירושלים שנאמר כי בחר ה' בציון וגו' ואומר זאת מנוחתי עדי עד, והוא כתוס' (דמגילה) [דשבועות], וזהו שכתב רבינו לבנות בית ולהקריב קרבן.

והנה הר"י קורקוס השווה דברי הרמב"ם להא דמבואר בתוס' בשבועות דכתבו דמה דאיתא בגמ' בשבועות דירושלים קדושתה קדושת עולם, היינו דאף למ"ד דלא קדשה לעתיד לבא חשיבא קדושת ירושלים קדושת עולם, כיון שאין ראוי לחזור ולקדש אלא באותו מקום^{יב}. ובתוס' אין מוכח דאיכא איסור בדבר^{יג}, אבל מדברי הרמב"ם מבואר דאיכא איסור לבנות מקום אחר להקריב, דבר

לדעת ר' שמעון מתפרש הקרא באופן אחר, וכפי שכתוב בספר רש"י מכת"י רבינו שמעיה תלמיד רש"י שפירש קרא ד"אשר שנא" בזה"ל, אומר אני בעת שאני שונאה דהיינו שעת איסור במות, אז היא בלאו זה השמר פן תעלה^{יד}, עכ"ל. וא"כ לפי"ז יהא גדר האיסור משום לתא דבמה ולא משום לתא דע"ז כנ"ל בדעת הרשב"ם.

ולפי"ז נמצא דאיכא מחל' תנאים בגדר האיסור דמצבה, לדעת ר"ש דבשעת היתר במות יכול להקריב אפילו ע"ג סלע, ע"כ דכל הלאו דמצבה נאמר רק בשעת איסור במות והוא משום לתא דבמה, ולדעת ר' יוסי דבבמה מקריבין רק ע"ג מזבח, הלאו דמצבה יכול להיות נוהג אפילו בשעת היתר במות והוא משום לתא דע"ז^{יז}.

ב. במה גדולה

כתב הרמב"ם בפ"א מבית הבחירה ה"ג, כיון שנבנה המקדש בירושלים נאסרו כל המקומות כולן לבנות בהן בית לה' ולהקריב בהן קרבן, ואין שם בית לדורי הדורות אלא בירושלים בלבד ובהר המוריה שבה, שני ויאמר דוד זה הוא בית ה' האלקים וזה מזבח לעולה לישראל ואומר זאת מנוחתי עדי עד.

הנה מלשון הרמב"ם משמע דמשעה שנבנה בית המקדש, נאסרו ב' דברים, חדא הקרבת הקרבנות ועוד נאסר באיסור בפנ"ע לבנות בית לה', דבית המקדש בירושלים

יב. והעירני הבה"ח ר' ישראל לב נ"ו, דלכאור' דבריו תמוהים, דהול"ל דאז היא בלאו דמצבה ולא בלאו דהשמר פן תעלה, ונראה ד"ל דעיקר כונתו לבאר אמאי עובר בלאו דמצבה, ומה שכתב דאז היא בלאו דהשמר לך פן תעלה, הרי נתינת טעם אמאי בזמן איסור במות המצבה שנואה לפניו דזה משום דעובר על ההקריבה בלאו דהשמר לך פן תעלה, ואולי יש ט"ס בדבריו, וצ"ל אומר אני בעת שאני שונאה דהיינו שעת איסור במות, דאז היא בלאו דהשמר לך פן תעלה.

יג. אך אכתי קשה לשון הגמ' בנדרים דמשמע דכל האיסור הוא בבנין במה, ולפי המבואר לדעת ר' יוסי כל האיסור הוא דוקא להקים אבן אחת דלית לה שם במה לר' יוסי, וע"כ צ"ל דלפירוש זה מתבאר הגמ' בנדרים כדברי המהרש"א דליכא איסור בבנין הבמה אלא בהקריבה עליה.

יד. וע' בריטב"א שם שכתב, וקרוב לזה פירש רבינו הרמב"ם ז"ל דקרי ליה קדושת עולם שמאחר שנתקדשה ושרתה שם שכינה לא השרה הקב"ה שכינתו במקום אחר בתחתונים ואע"פ שחרב, משא"כ במשכן ושאר המקומות, וכן הכתוב אומר זאת מנוחתי עדי עד.

טו. ובאמת מלשון התוס' "דאין ראוי לחזור ולקדש אלא באותו מקום", היה משמע דכל יסוד הדין הוא שלא תהא קדושת מקום במקום אחר חוץ מירושלים, וכיון דנתבאר בפרק ח' סימן ב' דבבמה גדולה דנו"ג לא היתה קדושת מקום, א"כ לכאור' בבנין במה גדולה לא חשיב שיש קדושת מקום במקום אחר חוץ למקדש, וצ"ע.

זֶה נִכְלָל בְּבַחֲרֵית יְרוּשָׁלַיִם שְׁאִין לִבְנוֹת בֵּית אַחֵר לְהַקְרִיב קִרְבָּנוֹת, וּמִשְׁמַע דְּבִכְלָל זֶה שְׁלֹא לִבְנוֹת בְּמָה גְדוּלָּה ט'^ז
[וּאִפִּילוּ לַמִּדָּלָה דְּלֹא קִדְשָׁה לְעֵתִיד לְבָא], כְּמוֹ שְׁתּוּס' נִקְטוּ דִּין זֶה אִף לַמִּדָּלָה דְּלֹא קִדְשָׁה לְעֵתִיד לְבָא".

טז. דְּהָרִי מְדַבְּרִי הֶרְמִב"ם שֶׁם בַּהֲל' ב' מִבּוֹאֵר דְּבִמָּה גְדוּלָּה דְּנו"ג מִיִּקְרִי "בֵּית לְהַקְרִיב קִרְבָּנוֹת", ע' בְּמָה שֶׁהָאֲרַכְנוּ בּוֹהַ בְּפֶרֶק ח'.

יז. וְכ"כ בְּקִרְ"א (קִי"ט ד"ה ז') דְּאִפִּילוּ לַמִּדָּלָה דְּלֹא קִדְשָׁה לְעֵתִיד לְבָא לְהַקְרִיבָהּ, מ"מ בְּהָא מוּדוּ כו"ע דֶּהֱמָקוֹם הַזֶּה לְבַדּוּ נִתְקַדַּשׁ לְבֵית מִקְדָּשׁ א-ל, וְאִיסוּר לִבְנוֹת בֵּית בְּמָקוֹם אַחֵר וְכַמְבּוֹאֵר בְּדַבְּרֵי הֶרְמִב"ם בְּפ"א מַהֲל' בֵּית הַבַּחֲרִירָה וְכַמְבּוֹאֵר בְּמִקְרָאֵי קוּדֶשׁ זֹאת מִנּוּחָתִי וְכו', וְנֹאמַר בְּנֵה בְּנִיתִי, מִכּוֹן לְשִׁבְתֶּךָ עוֹלָמִים. וְע"ע בְּסִדְרֵי טְהוֹרוֹת (כֻּלִּים דָּף מ') וּבַהֲרָא אִפְרִים עַל הַמְכִּילְתָּא הַנ"ל, שֶׁנִּקְטוּ ג"כ דְּאֵיכָא אִיסוּר לִבְנוֹת בְּמָה גְדוּלָּה אִפִּילוּ לַמִּדָּלָה דְּלֹא קִדְשָׁה לְעֵתִיד לְבָא.

פרק י"ט

דינים שונים בזמן היתר במות

סימן א'

פסול יוצא בזמן היתר במות

א. בבמה קטנה

דף ק"כ ע"א, מה יוצא כשר בבמה, ופרש"י דיוצא כשר בבמה קטנה שהרי כשרה בלא מחיצות. הרי דמבואר מרש"י דסברא פשוטה היא דלא שייך פסול יוצא בבמה קטנה כיון דליכא מחיצות, ובתו"כ (צו ריש פרשתא ה' א') על הא דפסול יוצא אינו נוהג בבמה פי' הר"ש שהכל נקרא חוץ, אמנם הוסיף שם דיש מפרשים דכתיב בחטאת בחצר אהל מועד יאכלוה דוקא באהל מועד נפסל ביוצא ולא בבמה, ע"כ [וכ"כ בפי' רבינו הלל שם]. ומבואר דהוצרך למעט במה מדרשא, וכן בראב"ד שם כ' דאין פסול יוצא בבמה שלא נאמרה בה מחיצה אלא במזבח בלבד כדכתיב וזרק הכהן את הדם על מזבח ה' פתח אהל מועד וכו', ע"ש, ודבריהם צ"ב דלמה לי דרשא למעט יוצא בבמה, דמהיכ"ת נימא דיפסל בה יוצא כיון דליכא מחיצות להקרבה ולאכילה², וצ"ע¹.

ב. בבמה גדולה

כפשוטו בבמה גדולה נוהג פסול יוצא כמו במשכן

ומקדש, וכן מבואר מדברי הראשונים הנ"ל דדנו רק לענין במה קטנה. אמנם בגמ' מנחות כ"ה איתא דעון יוצא הותר מכללו בבמה, ופרש"י (שם ד"ה מכללו) מכללו שנאסר יוצא במשכן הותר בבמות נוב וגבעון דאין שם קלעים. ובתוי"ט שם כ' ותמיהני דבפ' בתרא דזבחים (ק"ב ע"ב) תנן בנוב וגבעון קדשי קדשים נאכלין לפניו מן הקלעים³, וצ"ע⁴. ולכאור' יש לפרש דברי רש"י בפשיטות דאין כונתו לבמה גדולה דנוב וגבעון, ומש"כ "במות נוב"ג" הכונה הבמות הקטנות שבזמן נוב וגבעון⁵.

והקר"א (זבחים קי"ט ע"ב) הביא דמפורש בתוספ' דיש פסול יוצא בבמה גדולה, דהברייתא דמייתי הש"ס בדף ק"כ חשיב עוד בתוספ' "פסול יוצא בבמה גדולה ואין יוצא בבמה קטנה", עכ"ד. והנה לפנינו ליכא נוסח זה בתוספ' אלא איתא שם (פי"ג ה"ז) חוץ למקומו בבמה גדולה ואין חוץ למקומו בבמה קטנה. ולכאור' אף לפי נוסח זה חזינן דאיכא פסול יוצא בגדולה, דהא דאין חוץ למקומו בבמה קטנה פרש"י בזבחים י"ד שאין

א. ובמהדורת פרידמן פרשה ו'.

ב. וע' בקובץ הערות על רבינו הלל (להגר"י הוטנר), שרצה לחדש דלולא גזה"כ מיוחדת הו"א דמזבח דבמה יהא המחיצה לקדשים, ואם הוריד אברים מעל גבי מזבח דבמה היו נפסלין ביוצא.

ג. וע' בגרי"פ על הרס"ג (ל"ת קע"ד) שהאריך בדבריהם.

ד. וע"ע בחי' הר"א (תלמיד הרמב"ן) נדה מ' ע"ב (ד"ה ומ"מ) שכ' בתוה"ד, "א"כ יצא דמה חוץ לקלעים נמי נימא דכשר שהרי כשר בבמה ואפילו בבמה גדולה", וצ"ע.

ה. וע"ע ברש"ש ועולת שלמה שם ובקר"א זבחים קי"ט ע"ב.

ו. ושו"מ שכן פירשו בדבר אברהם (ח"ג סי' ד' אות ג') ובס' הר המוריה (פ"א מהל' בית הבחירה הל' א' סוף אות ו').

מחיצה בבמה וכל הבקעה מקומו עד סוף העולם, וא"כ אי שנינו דבבמה גדולה איכא מחשבת חוץ למקומו, ע"כ היינו דאית לה מחיצה ודין הוא דיהא אף פסול יוצא¹.

וע"ע במפרש במעילה ג' ע"א (ד"ה והא) שכתב דהכי תנינן תמן במס' זבחים בפ' בתרא (דף ק"ב ע"ב)

מה בין במת יחיד לבמת צבור דהיינו מזבח במת יחיד אינה טעונה צפון ולא תנופה ולא הגשה ולא ריח ניחוח ואינו נפסל ביוצא וכו', עכ"ד. ולפנינו במשנה ליתא ליוצא, ונראה דהיה לו גירסא במשנה אף יוצא, וא"כ מבואר להדיא בדבריו דבבמה גדולה איכא פסול יוצא [וכ"כ שם בע"ב בד"ה קלטוה מחיצות, להדיא דנפסלת ביוצא]².

סימן ב'

דין שירה ותקיעה בחצוצרות בזמן היתר במות

א. בבמה גדולה

בספרי זוטא (בהעלותך) איתא, יתקעו בחצוצרות וכו' לחקת עולם לפני שילה, לדרתיכם לבית עולמים. והעיר באמבואה דספרי (שם אות ט"ז) דמשמע מלשון זה דדוקא בשילה ובית עולמים נוהגת מצות תקיעה בחצוצרות, אבל בנוב וגבעון דהיה רק במה גדולה לא היה נוהג דין זה, וצ"ב אמאי אינו נוהג, דכיון דלכו"ע קרבו נסכים בבמה גדולה (ע' פרק י"ג סי' י"ב) ובשעת הקרבת נסכים איכא דין שירה [דאומרים שירה על היין], פשוט דגם בבמה גדולה היה נוהג דין שירה, וכיון דהיה נוהג דין שירה פשוט דגם מצות תקיעה בחצוצרות היתה נוהגת דאיתקשו להדידי כמבואר בערכין י"א, וצ"ע.

וע"ש שהביא דמפורש בקרא דהיה נוהג דין שירה בבמה גדולה, דבדברי הימים א' (ל"ח, ל"ט-מ"א) כתיב "ואת צדוק הכהן ואחיו הכהנים לפני משכן ה' בבמה אשר בגבעון וגו' ועמהן הימן וידותון חצוצרות ומצלתיים למשמיעים וכלי שיר האלקים". הרי דלהדיא דבבמה הגדולה שבגבעון היו הלויים משוררים בחצוצרות ומצלתיים, והיה נוהג שם דין שירה וחצוצרות [וכן מפורש ברש"י שם].

ובכתבי הגר"י (תהלים פ"ד) מובא לפרש [בשם הגרמ"ג יפה] את הפס' "נכספה וגם כלתה נפשי לחצרות ה' לבי ובשרי ירננו אל א-ל חי", דהיינו דדוד המלך התאוה שיבנה בית המקדש, דיש דס"ל דאין מנחה ומנחת נסכים

ב. בבמה קטנה

הנה בדברי הימים א' (פרק ט"ו) כאשר העלה דוד המלך את הארון לעיר דוד, כתיב ויאמר דוד לשירי הלויים להעמיד את אחיהם המשררים בכלי שיר ונבלים וכל נרות ומצלתיים משמיעים להרים בקול לשמחה, ויעמידו הלויים את הימן וכו' והמשררים הימן ואסף ואיתן במצלתיים. הרי דהיו מהלויים משוררים בבמה דלפני הארון בעיר דוד דלא היתה אלא במה קטנה, ומשמע דאיכא דין שירה בבמה קטנה.

אמנם נראה דאינו ראייה, דהתם לא היה מדין שירה שעל הקרבנות, אלא דין שירה מיוחד לכבוד קביעת הארון בעיר דוד, ואין להוכיח מזה דאיכא דין שירה בבמה קטנה.

ז. וע' בדף ק"כ (ד"ה מה יוצא) שהביא הקר"א התוספ' כמו דאיתא לפנינו וכנר' שכן כונתו לעיל.

ח. וכבר עמד בזה בדבר אברהם ח"ג סי' א' אות כ"ו.

ובן מבואר בשטמ"ק [הנדמ"ח] ערכין (י"א) ובמלבי"ם בדה"י שם (פס"י ט), דהנה בערכין שם איתא דמשוער ששורר באזהרה, והקשה השטמ"ק דמבואר בפס"י בדה"י שם דלויים שהיו משוערים שררו, דע"ש דמבואר בפס"י דמעשיהו ומתתיהו ואלפייהו היו מהמשוערים, ובהבאת הארון שימשו כמשוררים, ותירץ השטמ"ק וי"ל דאותם משוררים דבה"י לא היו אומרים שיר לפני המזבח על הנסכים אלא לפני הארון שהיה בעיר דוד^ט, וכע"ז כ' המלבי"ם שם וז"ל, רק בכאן לא היה שיר לעבודה בבית המקדש דהא כפי הדין אין מוסיפין על ששה נבלים ולא פוחתין מתשעה כנורות [כמבואר בר"מ פ"ג מכלי המקדש], וכאן היו שמונה נבלים וששה כנורות וכו', כי היו רק לכבוד הארון, עכ"ד^ז. הרי דהכא לא היה מדין שירה על העבודה אלא דין מיוחד לכבוד הארון.

והנה כפשוטו ליכא דין שיר בבמה, כיון דקיי"ל דאין אומרים שירה אלא על עולות הצבור וזבחי שלמיהם האמורים בתורה [כמבואר בר"מ פ"ו מהל' תמידין ומוספין ה"ח], וכיון דאין חובות צבור קריבין בבמה אין שייך דין שירה בבמה. אמנם יעוין בסוגיא בערכין י"א ע"ב דר"ל ס"ל דאע"פ דאין חובה לומר שירה בלא קרבן איכא רשות לומר שירה בלא קרבן, ובליקוטי הלכות שם הביאו להל', אמנם העיר שם (בעין משפט ס"ק ל"ח) דמדברי הרמב"ם נראה דלא ס"ל להל' להא דר"ל.

וע"ע ביערות דבש (ח"א דרוש ט) שכתב בתוה"ד דקיי"ל דאין שיר בבמה, ומבואר דהיה פשוט לו דאין דין שירה בבמה, ומשמע דמצא כן בדברי חז"ל, ולא נודע מקורו.

סימן ג'

דין בשר תאווה לר' ישמעאל בזמן היתר במות

קאמר הכא לר' ישמעאל כ"ש השתא דארחיקו להו טפי, אדרבה אקריבו להו טפי כיון דהותרו הבמות, עכ"ד. ומבואר מתוס' דכיון דהותרו הבמות ויכולין להקריב קרבנות בכל מקום, דין הוא דיאסור להם בשר תאווה כיון דיכולים להקריב בבמה ולאכול.

והרש"ש^ז העיר על דבריהם, דא"כ תיקשה להו לתוס' מדוע הותר להם בשר תאווה בימי נוב וגבעון שאז היה ג"כ היתר במות, אלא מסיק הרש"ש דע"כ דהעיקר תלוי במשכן וכדדייק ר' יוסף לומר דהוי מרחקי "ממשכן", [ובפרט לפי המבואר ברש"י שם דנפקא ליה איסורא מואל פתח אהל מועד לא הביאין]. וכן העיר בתפארת יעקב שם, והוסיף דהרי ר' ישמעאל קאמר משנכנסו לארץ הותר בשר תאווה, ואז הרי היה המשכן בגלגל והותרו הבמות

חולין ט"ז ע"ב, דתניא כי ירחיב ה' אלקיך את גבולך כאשר דבר לך ואמרת אוכלה בשר וגו', ר' ישמעאל אומר לא בא הכתוב אלא להתיר להם בשר תאווה, שבתחלה נאסר להם בשר תאווה, משנכנסו לארץ הותר להם בשר תאווה, ועכשיו שגלו יכול יחזרו לאיסורן הראשון לכך שנינו לעולם שוחטין. מתקיף לה רב יוסף מעיקרא מאי טעמא איתסר משום דהוו מקריב למשכן, ולבסוף מאי טעמא אישתרו דהוו מרחקי ממשכן, וכ"ש השתא דאירחקו להו טפי.

והקשו תוס' (שם י"ז ע"א ד"ה וכל) דלספרים דגרסי באלו הן הלוקין (מכות דף י"ט) על דברי ר' ישמעאל לעולם לא קידשה לעתיד לבא, מתבאר דלר' ישמעאל הותרו הבמות לאחר חורבן הבית, וקשה דאם כן מאי

ט. והוסיף דכן מוכח דבפס' מבואר דהשיר שהיו אומרים הוא הודו לה' קראו בשמו, ואותו לא היו אומרים לפני המזבח.

י. וע' בהגה' היעב"ץ (ערכין שם) שתירץ באופן אחר, דשמא שוער ששיר אינו חייב אלא בשלא נתמנה רק על מינוי אחד משא"כ שם נתמנו לב' המינוים. וע"ע באו"ש פ"ג מכלי המקדש שכתב לחדש דבבמה ליכא דין משוער ששיר כיון דליכא דין כהונה בבמה, ע"ש וע' בפרק י"א סי' ג' דמבואר במהר"ם מרוטנברג דאף בבמה איכא לדין שאסור ללוי לעבוד עבודת כהן, ע"ש.

ומ"מ בשר תאווה היה מותר, וע"כ דמה שיכול להקריב בבמה אינו סיבה דיאסר להם בשר תאווה"א, וצ"ע.

ועוד יש להעיר דאיכא ראייה מגמ' מפורשת דהותרה אכילת בשר תאווה בזמן נו"ג, דאיתא בזבחים ק"כ דלמ"ד דשחיטת לילה בבמה פסולה, הא דכתיב גבי שאול דאמר לעם הגישו אלי איש שורו וכו' ושחטתם בזה ואכלתם וגו', ויגישו כל העם איש שורו בידו הלילה וישחטו שם, מיירי בשחיטת חולין, ומוכח דאף בזמן נו"ג דהותרו הבמות הותרה אכילת בשר תאווה, וצ"ע².

ונראה דמוכח מכל הנ"ל דמה שיכול להקריב בבמה לא הוי סיבה דיאסר להם בשר תאווה, כיון דהפס' תלה את האיסור לאכול בשר תאווה בכי ירחק ממך המקום אשר יבחר ה' אלקיך, לכן כל דמרחקי ממקום הנבחר הותרו בבשר תאווה אע"ג דיכולים להקריב בבמה.

ונראה דאף התוס' לא נתכוונו לומר דבפועל בשעת היתר במות נאסר בשר תאווה, דהיתר בשר תאווה תלי בקרא במקום אשר יבחר, אלא דהוקשה להם על דברי ר' יוסף שנקט דאיכא כל שכן דלאחר החורבן יהיה מותר בשר תאווה כיון דמרחקי, דאדרבא מסברא י"ל להיפך דכיון דיכולין להקריב בבמה איכא סברא לאסור, אך בפועל י"ל דאיכא גזה"כ דמשנכנסו לארץ ומרחקי ממקום הנבחר הותר בשר תאווה.

וביתר ביאור אפשר לומר, דהנה הגור אריה העיר דבקרא המתיר אכילת בשר תאווה לכאור' איכא כפילות, דכתיב בפ' ראה (י"ב, כ- כ"א) כי ירחיב ה' אלקיך את גבולך ואמרת אכלה בשר וגו' בכל אות נפשך תאכל בשר, וכתיב בתריה, כי ירחק ממך המקום אשר יבחר

ה' אלקיך לשום שמו שם וזבחת מבקרך אשר נתן ה' לך כאשר צויתך ואכלת בשעריך בכל אות נפשך. וביאר הגו"א דשניהם צריכים, דאי בכי ירחיב לחוד, הו"א קודם שבאו לשילה, כיון שאין כאן דומה למשכן, מותר בבשר תאווה, אבל בשילה ובמקדש שהוא דומה למשכן, אסר להם בשר תאווה, רק יביאו הכל למקדש, כמו שהביאו הכל למשכן, קמ"ל כי ירחק ממך המקום, ואי כתיב רק "כי ירחק", הו"א דוקא ירחק ממך המקום אבל כשעברו הירדן, שהותרו הבמות אסר להם בשר תאווה שהרי יכולים להקריב בבמה שהיא קרובה, קמ"ל כי ירחיב, עכ"ד.

הרי דמבואר בגו"א דאיכא ב' מתירים באכילת בשר תאווה, כי ירחיב וכי ירחק, ומעתה יש לבאר דרב יוסף אמר דעכשיו שגלו ונחרב בית המקדש מרחקי טפי ואיכא היתר לאכול בשר תאווה מחמת דינא דכי ירחק, ועל זה השיגו תוס' דאדרבא כיון דהותרו הבמות לא מקרבי טפי למקום ההקרבה, אך עדיין אפשר להתיר בשר תאווה בזמן היתר במות, מחמת דינא דכי ירחיב.

והנה בדניאל (י', ג') כתיב "לחם חמודות לא אכלתי ובשר ויין לא בא אל פי", ובפי' המיוחס לרס"ג ביאר דבשר הכונה לבשר דגים ועופות וכו' איל וצבי וכיוצ"ב, הוא אשר לא בא אל פיו כל אותן שבועים בהתאבלו על ירושלים, שאם תאמר בשר בקר וצאן לא יתכן לומר כן, לפי שלא אכלו בני הגולה בשר בקר וצאן בגלות בבל, כי לא ראוי להשחט כי אם בשעריך בארץ הקדושה למען זרוק הדם וקטר החלב, ע"כ³.

ובחי' חת"ס (חולין י"ז) ביאר דברי הרס"ג, דס"ל דכיון דנחרב המקדש הותרו הבמות ומקרבי ליה טפי

יא. וע"ש שהעיר עוד על דבריהם דאפילו בזמן היתר במות לא היו מותרים להקריב בבמה בחו"ל [ע' מש"כ בפרק י"ז], ואפילו לאחר החורבן [למ"ד לא קידשה], וא"כ מבואר היטב אמאי לאחר שגלו אירחקו טפי, דבחו"ל אין יכולין להקריב ומשום הכי אף אלו הקרובים הותרו בבשר תאווה, ע"ש. ובדעת תוס' י"ל דאז דס"ל דלעולם הותרה ההקרבה בבמה קטנה בחו"ל [וכשיטת רש"י שהובאה בפרק הנ"ל], או דס"ל דלאחר החורבן בטלה אף קדושת הארץ ולכן הותרה ההקרבה בחו"ל, [ונכמו שביארנו בפרק הנ"ל בשיטת המאירי].

יב. וראיה זו הובאה בס' כלי חמדה סוף פ' חקת במכתב מוהר"מ מפילעוו, וע"ש שהכלי חמדה רצה לדחות הראיה, דכיון דהיתה שעת מלחמת מצוה הותרו להם האיסורים, והוא דחוק.

יג. וע' באבן עזרא פ' אחרי (י"ז, ב') שכ' ורבים אמרו כי הבשר אסור בגלות, ויפרשו בשר ויין לא בא אל פי (דניאל י', ג') בשר דג, ולא דברו נכונה, ואיני רוצה להאריך ולהשיב עליהם.

נאסרו, ולכאור' ביאור דבריו כסברת התוס' הנ"ל דכיון דיכלו להקריב בבמה מיקרי בקירוב מקום^{טו}, אך צ"ב מהא דמבואר דבזמן נר"ג הותר בשר תאווה, ומאי שנא זמן גלגל מזמן נר"ג, ואולי י"ל דס"ל לרמב"ן דסברת התוס' מהניא רק לענין זה שלא יפקע האיסור שהיה נוהג בזמן המדבר, אך כיון דבזמן שילה הותר להם בשר תאווה, שוב לא חזרו ונאסרו בזמן נר"ג, דלא סגי בסברא זו כדי לחדש איסור, כיון דעיקר האיסור תלוי במקום אשר יבחר, וצ"ע.

ולכן נאסר לאכול בשר תאווה, ואף בשר קרבנות במות לא אכלו בבבל דנאסר להם להקריב בחו"ל מפני טומאת ארץ העמים^{טז} או מפני המלכויות, ומ"מ נאסרו בבשר תאווה^{טז}. ומבואר בחת"ס דמחמת סברא זו יש לאסור בשר תאווה לאחר החורבן למ"ד דלא קדשה לעתיד לבא והותרו הבמות, וצ"ב מה יענה על זמן נר"ג דכפשוטו הותרו בבשר תאווה, וצ"ע.

וחנה ברמב"ן בפ' ראה (י"ב, כ) מבואר דהותרו בבשר תאווה רק אחר כיבוש וחילוק, ומבואר דבזמן גלגל

סימן ד'

דין קליטת רוצח במזבח בזמן היתר במות ובזמן שילה

שאינו קולט אלא מזבח בית עולמים^{טז}, והוא תפס מזבח של שילה. אביי אומר בהא נמי מיטעא טעה, טעה שאינו קולט אלא כהן ועבודה בידו, והוא זר היה.

הרי דלמדנו מדברי הגמ' דדוקא מזבח דבית עולמים אית ביה דין קליטת רוצח, ומזבח דשילה אינו קולט רוצח, והוא דבר מחודש דהרי לכל דיני ההקרבה אין חילוק בין מזבח דשילה למזבח דבית עולמים^{טז}, ולגיר' זו לכאור' כ"ש דמזבח דנר"ג אין קולט רוצחים.

ובאמת רש"י אית ליה גירסא אחרת בדברי הגמ' וז"ל, ה"ג והוא תפס במזבח של במה שעשה דוד

הנה קיי"ל דמזבח דבית עולמים אית ביה דין שקולט הוא רוצח דכתיב מעם מזבחי תקחנו למות ולא מעל מזבחי, וכ"כ הרמב"ם בפ"ה מהל' רוצח הי"ב, המזבח קולט וכו', לפיכך ההורג בשגגה וקלטו מזבח והרגו שם גואל הדם הרי זה נהרג עליו כמי שהרגו בתוך עיר מקלטו. ויש לעיין בדין מזבח דבמה גדולה ושילה לענין זה.

ובגמ' מכות י"ב איתא, אמר רב יהודה אמר רב שתי טעויות טעה יואב באותה שעה, דכתיב מלכים א' ב' וינס יואב אל אהל ה' ויחזק בקרנות המזבח^{טז}, טעה שאינו קולט אלא גגו, והוא תפס בקרנותיו טעה

יד. וע' בכלי חמדה (שם) שכתב כע"ז, אך ביאר דהא דלא הקריבו בבבל הוי כיון דקדושת הארץ לא בטלה, ולכן לא הותרו הבמות אלא בא"י ולא בחוץ לארץ, ועל מש"כ החת"ס דלא הקריבו מחמת טומאת ארץ העמים העיר שם, דבשבת י"ד ע"ב מבואר דלא גזרו על טומאה זו אלא בזמן בית שני, וצ"ע. ואולי יש ליישב דאין כונת החת"ס מחמת גזרת חז"ל שגזרו טומאה, אלא כונתו למש"כ הרמב"ן בפ' חקת (כ"א, כ"א) וז"ל, ועוד אמרו רבותינו בעשר קדושות שאין עבר הירדן ראוי לבית המקדש ולשכון שכינה, וכן נראה שאמר ואך אם טמאה ארץ אחוזתכם וגו' (יהושע כ"ב, י"ט), עכ"ל. הרי דבכתוב מיקרי ארץ טמאה ולכן אינה ראויה להקרבה, וע"ע בתוס' מגילה י' ע"א (ד"ה שמעתי).

טו. אמנם ס"ל דקדושת בית שני קדשה לעתיד לבא ואסור להקריב בזה"ז בבמה (ע' יבמות פ"ב ע"ב ותו"י שם), ולכן מותר לנו אכילת בשר תאווה.

טז. וכן ביאר דבריו בכלי חמדה שם.

יז. ופרש"י מזבח בית עולמים, דכתיב מזבחי המיוחד לי.

יח. ודוחק לומר דסוגיא זו אזלא לשיטת רשב"י (ובחס קי"ט) דבזמן שילה הותרו הבמות, ולכן ס"ל דיש למזבח דשילה דין במה גדולה ולית ליה דין מקדש.

לפני הארון שהיה באהל אשר נטה לו דוד בעיר דוד כדכתיב וינס יואב אל אהל ה', ומצינו בדברי הימים שעשה דוד מזבח לפניו ואי אפשר לומר מזבח של שילה שהוא היה בימי דוד ושלמה (היה בגבעון), עכ"ל.

הרי דרש"י לא גרס הוא תפס מזבח דשילה, דיואב לא היה בזמן שילה כלל אלא בזמן שהיה מזבח הנחשת בגבעון, וביאר דרש"י דיואב לא תפס כלל במזבח שהיה יחד עם המשכן, אלא במזבח של הבמה שהיתה לפני הארון בעיר דוד. והנה כפשוטו היה למזבח זה דין של כמה קטנה ולא חשיב כבמה גדולה, וא"כ אין ללמוד מסוגיא זו אלא דמזבח דבמה קטנה לא מהני לענין קליטה, אך יתכן דלדעת דרש"י מזבח דנו"ג וכל שכן מזבח דשילה קולט רוצחים.

והריטב"א שם הביא את גיר' דרש"י, ואח"כ כתב דיש גורסין במזבח גבעון כי שם היה משכן בימי דוד ושלמה עד שנבנה בית עולמים, וסיים דיש לקיים גירסת כל הספרים ישנים, ושילה לאו דוקא אלא משום דשילה היא עיקר משכן יותר מכולם חוץ מבית עולמים וכולם נטפלין לו כדכתיב ויטוש משכן שילה, לכן תפס כאן מזבח שילה כי גבעון תחת שילה קם, עכ"ד.

הרי דלגיר' הריטב"א יוצא מפורש דמזבח דבמה גדולה אינו קולט, דיואב החזיק במזבח דגבעון ועל זה קאמרה הגמ' דאינו קולט, דלא הוי המזבח המיוחד. אלא דיש לעיין בדין מזבח שילה לפי גיר' זו, דלכאור' לפי דבריו דגרסין מזבח שילה והמכוון למזבח גבעון דהוא טפל לשילה, לכאור' י"ל דדין זה הוא אמת אף לענין מזבח שילה, ולכן קרי למזבח של גבעון מזבח של שילה.

והרמב"ם פ"ה מרוצח (הל' י"ג) כ' אין קולט אלא גגו של מזבח בית העולמים בלבד. ודייק מיניה השפ"א (זבחים קי"ז) דדוקא מזבח דבית עולמים קולט ולא מזבח דשילה, אך הערוך לנר (מכות י"ב) נקט בדעת הרמב"ם דאף מזבח דבמה גדולה קולט וכשיטת דרש"י.

והנר' לבאר שורש הנדון, דאי נימא דלרש"י מזבח דבמה גדולה קולט ורק מזבח דבמה קטנה אינו קולט, יש לומר דגדר הדין הוא דבעינן קדושת מזבח לקליטה, ומזבח דבמה לית ביה קדושת מזבח לקליטה, ובעיקר לפי המבואר בפרק י' [סי' א' אות ד'] בשם הגרי"ז דאין מזבח דבמה מקדש פסולין כיון דלית ביה קדושת מזבח.²

ובריטב"א נתבאר דאיכא שיטה דס"ל כפשטות גיר' הגמ' דמזבח שילה אינו קולט ורק מזבח דבית עולמים קולט, וצ"ב גדר הדברים במאי גרע מזבח דשילה, ואולי י"ל דרק מזבח דבית עולמים מיקרי מזבח המיוחד, לפי המבואר בחי' מרן רי"ז הלוי (במכתבים בסוף הספר) דמקום מזבח החיצון בבית עולמים מלבד מה דנתקדש בקדושת מזבח היתה בו בחירת מקום, דמקום המזבח נבחר והוא בכלל בחירת המקום דבית הבחירה, וא"כ י"ל דבזה חשיב המזבח של בית עולמים מזבח המיוחד לי, דנאמר בו דין מיוחד שמקומו של מזבח זה נבחר להיות מקום המזבח המיוחד.

ואי נימא דמזבח דבמה גדולה אין קולט אלא רק מזבח דשילה ובית עולמים, אפשר לומר דרק בשילה ובית עולמים דנתקדש מקום המזבח מיקרי מזבח המיוחד, או דרק בהו דהיה משכן ומקדש גמור חשיב מזבח מיוחד, אבל בבמה גדולה דאינו משכן גמור אף המזבח קלישא קדושתו ולא מיקרי מזבח המיוחד.

סימן ה'

דין משא בכתף ופסול שנים בלויים בזמן נוב וגבעון

הנה במדבר בשעת המסעות היו הלויים מצוים לישא את כלי המשכן בכתף, ויש להסתפק אי דין זה

יט. וע"ש שהביא ראה דמזבח של גבעון קולט מהא דאדניהו (מלכים א' סוף פ"א) החזיק במזבח דגבעון.

כ. וע' בערוך לנר שביאר באופן אחר, דהנה בקרא כתיב מעם מזבחי ודרשינן מזבחי המיוחד לי, ובגמ' בסנה' דף

לאחר כניסתן לארץ עד שבאו לבית עולמים היה נוהג דין משא כלי המקדש על הלויים, דבמלכים ח' כתיב ויעלו את ארון ה' ואת אהל מועד ואת כל כלי הקדש אשר באהל ויעלו אתם הכהנים והלויים, ובדה"א (כ"ג, כ"ו) כתיב כי אמר דוד הניח ה' וגו' לעמו וישכן בירושלם עד לעולם וגם ללויים אין לשאת את המשכן ואת כל כליו לעבדתו, הרי דעד בית עולמים היתה קיימת עבודת משא של לויים במשכן וכל כליו ולא רק בארון לבד, וע"ש שהארץ עוד בראיות מהפס' שם, וסיים דהרי הדבר מפורש להדיא דעבודת נשיאה נהגה גם בימי דוד ולא רק במדבר לבד²¹, אם לא שנימא דכל אלו הדברים היו בהוראת שעה לדעת הרמב"ם²².

והנה בחולין כ"ד ילפינן מקרא ד"מבן חמישים שנה ישוב" שהשנים פוסלין בלויים, ושם בהמשך הסוגיא יכול אף בשילה ובבית עולמים כן, ת"ל לעבוד עבודת עבודה ועבודת משא, לא אמרתי אלא בזמן שהעבודה בכתף, ופרש"י יכול אף בשילה ובית עולמים, שאין עבודת לויים אלא שוערים ומשוררים שאין להם משא בכתף, יהיו נפסלים בשנים, קמ"ל. ומבואר דהו"א דיפסלו לשיר ולשוער וקמ"ל הגזה"כ דפסול שנים תלוי במשא, וכיון דבזמן שילה ובית עולמים היה המקדש במנוחה ולא היה נוהג משא בכתף ליכא פסול שנים.

והנה למבואר דמצות נשיאת כלי המשכן היתה נוהגת אף אחר שנכנסו לארץ עד שבאו לבית עולמים, ע"כ כונת הגמ' דבזמן שהיה המשכן קבוע בשילה ובבית עולמים ולא היו נושאים אותו לא היה שייך פסול שנים, אבל בזמן שנשא אותו ממקום למקום משילה לנב ומנב לגבעון ומגבעון לירושלים, שפיר היה נוהג דין משא בכתף והיו לויים נפסלין אז בשנים.

היה נוהג דוקא במדבר, או אף אחר שנכנסו לארץ והעבירו את המשכן מגלגל לשילה ומשילה לנב מנב לגבעון ומגבעון לבית עולמים.

והנה הרמב"ם בפ"ב מהל' כלי המקדש הי"ב כתב, בעת שמוליכין את הארון ממקום למקום אין מוליכין אותו לא על הבהמה ולא על העגלות אלא מצוה לנוטלו על הכתף, וכו', שנאמר כי עבודת הקדש עליהם בכתף ישאו. והמנ"ח (מצוה שע"ט) הקשה מדוע כתב הרמב"ם דין זה רק על הארון בלבד, הלא המצוה היתה על כל משא בני קהת, דהיינו מנורה, שולחן, מזבחות ושאר כלי שרת, וא"כ אפילו לדורות נשאר הצווי לכל הני דברים, וצ"ע.

ובחי' הגר"מ והגר"ד יצא לחדש דבכלי המשכן לא יצויר דין נשיאה בכתף לדורות, דכל הני כלים דינם לעמוד במקומם כמצותם, ואם יצאו חוץ למקומם במקדש פקע מהם חלות דינם ושמם, ואף דקדושת הגוף שלהם לא פקעה, אבל מצות כתף דנאמרה במסוים על אלו הכלים אינה תלויה בקדושת הגוף של כ"ש, כי אם תלויה בחלות שמם, שם שלחן מנורה ומזבח, דהוי חלות שם בפ"ע למצותו, וזה אינו אלא בשעה שהם במקומם, דאיכא בהם חלות דינם דהיינו עמידתם כמצותן במקדש, ולא בשעה שהם חוץ למקומם, משא"כ הארון דחלות שם ארון לא בעי מקומו, ואף מחוץ למקדש לא פקע ממנו חלות שם ארון, ולפיכך לא שייך בשאר הכלים מצות כתף רק בארון²³. ומבואר לפי"ד דמאז שנכנסו לארץ לא היה דין נשיאה בכתף נוהג אלא בארון ולא בשאר כלי המשכן.

אמנם בחי' מרן רי"ז הלוי (במכתבים דף ע"ז) הוכיח דאף

ל"ו דרשינן מקרא ד"מעם מזבחי", מזבחי המיוחד לי ומאי נינהו תמיד, דהיינו דהכונה המזבח שמקריבין עליו הזבח המיוחד לי דהיינו קרבן תמיד, ולכן נכלל בזה כל מזבח דבמה גדולה דמקריבין עליו קרבנות צבור, אבל מזבח דבמה קטנה דאין מקריבין עליו קרבן תמיד אינו נחשב מזבח המיוחד.

כא. ודוקא במסעות במדבר היה שייך בהם דין כתף, משום דבמסע המחנות בכל המשכן וכליו היה דין סידור במקומם כל דבר ודבר כמצותו, מחלות דין של סדר המחנות.

כב. וכן האריך להוכיח במרגניתא טבא על הר"מ בסה"מ (שורש ג' אות ו').

כג. וע"ש שישב דהא דהרמב"ם לא מנה המצוה לישא המשכן וכליו לדורות הוא משום דאחר שבאו למנוחה ולנחלה בבית עולמים בטלה מצוה זו, ומצות נשיאת הארון לא בטלה לעולם, ע"ש שביאר את החילוק.

והנה בתענית ה' ע"ב איתא, בחמישים ושנים שנה זהו מיתתו של שמואל הרמתי, ופרש"י ימיו של שמואל חמישים ושנים שנה, דכתיב עד יגמל הנער וגו', ועשרים וארבעה חדשים נקרא תינוק, וכתיב וישב שם עד עולם, עולמו של לוי חמישים שנה, שנאמר ומבן חמישים שנה ישוב מצבא העבודה. ובשו"ת אבני נזר (ח"מ ע"ו) הקשה השואל, דמבואר ברש"י דשמואל נפסל לעבודה בשנת החמישים, והרי שמואל היה בסוף ימי שילה, ובימי שילה לא היה נוהג פסול שנים כמבואר בגמ' בחולין הנ"ל. ותירץ האבנ"ז כפי שנתבאר דכל דברי הגמ' בימי שילה עצמם, אבל שמואל חי אחר חורבן שילה וכאשר נשאו את המשכן משילה לנב ומנב לגבעון שפיר היה נוהג דין משא בכתף ושפיר נפסל בשנים כ"ד.

אמנם הנה בספרי בפ' בהעלותך איתא, עד שלא נכנסו ליום לארץ היו לויים כשירים מבין שלשים ועד בן חמישים שנה וכו', אבל משנכנסו לארץ אין הלויים נפסלין אלא בקול. ובפי' רבינו הלל (שם) ביאר הטעם דמשנכנסו לארץ דלא היתה עבודתם בכתף אלא הארון מונח במקומו דהיינו בגלגל^כ בנוב ובגבעון ובשילה ובבית עולמים לכן לא היה נוהג פסול שנים. והנה משמעות לשון הספרי דמשנכנסו לארץ לא היה נוהג כלל פסול שנים בלויים, ואף בזמן שנשאו את המשכן והארון ממקום למקום, ולכאן ע"כ דלא היה אז דין משא ולכן לא נהג פסול שנים, וצ"ע מהא דחזינן בכתובים הנ"ל דנהג דין משא הלויים אף אחר שנכנסו לארץ כשנשאו את המשכן מגבעון לבית המקדש, וא"כ אמאי לא נהג פסול שנים, וצ"ע כ"י.

סימן ו'

בדין עשיית תבנית מקדש ומזבח בזמן היתר במות

א. בדין עשיית מזבח כתבנית המזבח

גמ' ע"ז מ"ג ע"א, לא תעשון אתי, לא תעשון כדמות שמשי המשמשים לפני וכו', כדתניא לא יעשה אדם בית תבנית היכל, אכסדרה תבנית אולם, חצר תבנית עזרה, שולחן תבנית שולחן, מנורה תבנית מנורה.

והמשך חכמה (יתרו כ', כ') העיר אמאי לא תני בברייתא שאסור לעשות מזבח תבנית מזבח וכו' לתרץ בזה"ל, ואולי משום דמצאנו לבני עבר הירדן שעשו מזבח גדול למראה (יהושע כ"ב, י'), ואמרו ראו את תבנית מזבח ה' אשר עשו אבותינו לא לעולה ולא לזבח כי עד הוא בינינו וביניכם, הרי דפנחס הסכים עמהם, וטעמו לא

כד. וכע"ז כ' בשו"ת דובב מישרים (ח"א סי' י"ג).

כה. והנה בגמ' בחולין איתא דבזמן שילה ובית עולמים לא היה נוהג פסול שנים ולא נתפרש הדין בזמן גלגל ונו"ג, ובתו"י ובתוס' הרא"ש יומא מ"ד למדו דלדברי הגמ' ה"ה בזמן נז"ג לא היה נוהג פסול שנים ע"ש, והכי מסתברא דכיון דלא נשאו את הארון וכלי המשכן בזמן נז"ג לא היה נוהג דין משא. אמנם לענין גלגל דלא היה הארון קבוע עם המזבח דהיה יוצא עמם למלחמותיהם, לכאן היה שייך דין משא ונוהג ביה פסול שנים, וצ"ב מה שכתב רבינו הלל דאף בזמן גלגל לא היו נושאים את הארון והיה קבוע במקומו, וצ"ע.

כו. וכן צ"ב היאך יתפרש הא דמבואר בדברי הימים (פרק כ"ג), דדוד המלך מנה את הלויים מבין שלשים ומעלה ושוב חזר ומנה אותם מבין עשרים, ושני המספרים הם, הראשונה קודם בית עולמים שהיה משא בכתף ולכן מספרם מבין שלשים כמו במדבר, והאחרונה לבית עולמים שאין עוד משא בכתף ומספרם מבין עשרים, ומוכח מזה דעד בית עולמים היה נוהג פסול שנים בלויים, וכמו שהוכיח הרמב"ן בשורש ג' [וע' בחי' מרן רי"ז הלוי שם], וצ"ע.

גם מחוץ למקדש להקרבה בבמה הרי דאין בעשייתו סתירה למורא מקדש, דאינו דבר המיוחד למקדש.

והנה סברת המש"ח אהניא רק לר' יוסי דאיכא דין מזבח בבמה, אבל לר"ש דיכול להקריב אפילו על סלע, לכאור' דין הוא דיאסר לעשות תבנית מזבח, וצ"ע^ל.

ובעיקר דין עשיית תבנית מזבח, כבר העירו דבמדרש הגדול (יתרו כ', כ') איתא שלא יעשה אדם מזבח כנגד מזבח ושלחן כתבנית שלחן ומנורה כתבנית מנורה דברי ר"מ^ל. וע"ע במנ"ח (מ' רנ"ד אות ו') שכתב דאף דהגמ' לא נקטה אלא צורות הבנין והכלים והמנורה והשלחן, לאו דוקא אלא אפילו כעין מזבח הפנימי אסור לעשות ג"כ כדוגמתו, ע"ש^ל.

ב. אי בזמן נו"ג היה נוהג האיסור לעשות כתבנית המשכן

המנ"ח (שם) כ' דבכל זמן נאסר לעשות כתבנית המקדש שבאותו זמן, דבזמן המשכן היה אסור לעשות

איתברר למה, אם מפני שגם במת יחיד טעון מזבח, יעוין בסוף זבחים מחלוקת ר' יוסי ור"ש, או משום דבני נח נצטוו בזה ע"י נח שבנה מזבח, או משום דלבית המטבחים דמי וכו', עכ"ד.

הרי דהמש"ח הביא ראיה מהנביא דהותר לעשות תבנית מזבח, וביאר בטעם הדבר משום דגם במת יחיד טעונה מזבח או משום במת ב"נ, ונר' בביאור דבריו דכיון דחזינו דאיכא דין מזבח אף בהקרבת במה, הרי דלא חשיב מזבח דמות המשמשת רק במקדש^כ, והאיסור הוא לעשות דמות המיוחדת לשמש לפניו במקדש^כ.

ונר' לבאר שורש הסברא, ע"פ המבואר ברמב"ם (פ"ז מבית הבחירה ה"י) דיסוד האיסור לעשות תבנית המקדש וכליו הוא משום לתא דמורא מקדש^{כט}, וכן מפורש בחינוך (מ' רנ"ד) שהביאו במצות עשה של היראה מן המקדש, וכתב וכן אסור לעשות תבנית אולם, חצר תבנית עזרה, וכל זה למוראת המקום, וא"כ לדבריהם מבואר דדוקא כשעושה כתבנית דבר המיוחד לעבודת המקדש איכא סתירה למורא המקדש, אך מזבח דמשתמשים בו

כז. ואע"ג דהאיסור הוא דוקא לעשות כתבנית המעכבת במקדש, והרי במקדש קרן וכבש ויסוד וריבוע מעכבין נכמבואר בזבחים ס"ב], ומזבח דבמה לא בעי קרן ויסוד וריבוע, י"ל דאכתי חפצא דמזבח אינו דבר המיוחד דוקא במקדש, דהני דינים אינם מעכבין בעיקר שם מזבח, אלא הוו תנאי נוסף להקרבה במזבח דמקדש [ע' לעיל פרק י' ס"א א' אות ה'].

כח. ונר' לבאר הא דהוצרך להוסיף אף הטעם דב"נ מקריבין במזבח, דהיה אפ"ל דרק בשעת היתר במות דאיכא הקרבה במזבח שבבמה, לא חשיב מזבח דבר המשמש רק במקדש, אבל בזמן איסור במות שפיר מיקרי שמש המיוחד, ומעשה דיהושע היה לאחר כיבוש וחילוק בזמן איסור במות דשילה, לכן הוסיף הטעם דבני נח מקריבין במזבח, ורשאיין להקריב אף בזמן איסור במה.

כט. כמבואר ברדב"ז שם וז"ל, וכל זה מכלל מורא מקדש שלא ישתמש בשרביטו של מלך, וכן דייקו מדברי הר"מ המנ"ח (מ' רנ"ד) והבית אפרים או"ח סימן י', וכן מבואר בקרי"ס על הר"מ שם.

ל. ואולי י"ל דאפילו לר"ש אי עשה מזבח בבמה אית ליה שם מזבח, וא"כ אף לר"ש לא הוי מזבח דבר מיוחד לשמש דוקא במקדש, וקצת סמך לדבר מהא דבקרא כתיב ויבן נח מזבח לה', ואע"ג דבגמ' בדף ק"ח ע"ב ביארו דלדעת ר"ש ההוא גובהה בעלמא, אכתי מבואר דאיכא חפצא דמזבח לר"ש, רק לא הוצרך לעשות כן אלא עבור הגובהה בעלמא. אמנם יעוין באו"ש פ"ג מפסהמ"ק שנקט דלר"ש אף אי יעשה מזבח לא יהא לו דין מזבח ונפק"מ דלא יהני לקדש פסולין, וצ"ע.

לא. וביד לחכמה ביאר דהמדרש אזיל בשיטת ר"ש דלא בעינן מזבח בבמה, ע"ש שהאריך להוכיח דכן דעת ר"מ.

לב. וע' בטל תורה (על היר' מגילה פ"א) שביאר דברי המנ"ח, דדוקא מזבח הפנימי דדמי לשלחן אסור לעשות, אבל מזבח החיצון דהוי מחובר לאדמה אולי היה בכלל העזרה לענין איסור עשיית תבנית נע' זבחים כ"ז ע"ב דקרי ליה רצפה], דמוזהר שלא יעשה עזרה עם מזבח שבה, אבל מזבח בלא עזרה אפשר דאינו מוזהר. ולדבריו מיושב הא

כדמות המשכן ואח"כ שנגנז המשכן הותר לעשות כדמות המשכן ונאסר לעשות כדמות בית הראשון, ובזמן בית שני הותר לעשות כדמות בית הראשון ונאסר רק דמות בית שני^ל. והוסיף דכן היה הדין בזמן שמשכן שילה ונו"ג היה עומד, דהיה אסור לעשות כתבנית המשכן שהיה עומד באותו זמן, דבזמן שילה נאסר לעשות כתבנית משכן שילה ובזמן נו"ג נאסר תבנית נו"ג.

והנה הרמב"ם הביא דין זה בפ"ז מהל' בית הבחירה, דקאי שם בהל' מורא מקדש, ודייקן מזה דס"ל לרמב"ם דאיסורו מהל' מורא מקדש, וא"כ דין זה תלוי אי איכא דין מורא מקדש בנו"ג, וע' בפרק ח' סי' י"ד שהוכחנו דשיטת הר"מ דנוהג דין מורא מקדש בנו"ג.

ויעוין בבית אפרים (ס) שהעיר דהרמב"ם בריש מס' מדות כתב דהתועלת ממדות בית שני כי ממנו נקח לעבוד בעתיד, וצ"ב אמאי לא כ' דהתועלת שנדע התבנית של המקדש שאסור לעשותו בזמן הזה.

ותירין הבית אפרים, דבמגילה אמר ר"י שמעתי שמקריבין בבית חונוי בזה"ז [ולדעת רש"י זכאים ק"ז ע"ב ותוס' חולין י"ז הרי דס"ל דהותרו הבמות בזה"ז], ולפי"ז קשה אמאי לא יעשה אדם תבנית היכל דאמאי לא יעשה שהרי

יכול לעשות אם ירצה ולהקריב בתוכו, וע"כ צ"ל דלדעת ר"י דהותרו הבמות בזה"ז דליכא מקדש באמת שרי לעשות תבנית היכל ולכן אין לשנות מס' מדות מחמת איסור עשית תבנית המשכן דלמ"ד דלא קדשה אינו נוהג עתה, ולדידיה ע"כ הטעם משום בית המקדש העתיד, עכת"ד.

הרי דדעת הבית אפרים דבזמן הזה אי הותרו הבמות אין איסור לעשות תבנית היכל, ונר' ביאור דבריו דס"ל דבית חונוי היה בית המיועד להקרבת במה [ואולי היה במה גדולה], ומהא דאמרו דמקריבין בבית חונוי מוכח דמותר לעשות בית להקרבה בזמן הזה, אף אי היה כתבנית המקדש. אמנם לכאור' דבריו צ"ב דאמנם הותר להקריב בבמה שבבית חונוי, אך מנין שמותר לעשות תבנית המשכן והמקדש בשביל להקריב, ומהיכ"ת לומר דבית חונוי היה כתבנית המקדש.

ובעיקר דנתבאר בפרק י"ח אות ב', בשם המהר"י קורקוס דאף למ"ד דקדושת ירושלים לא קדשה לעתיד לבא ומותר להקריב בבמה בזמן הזה, הני מילי בבמה קטנה אבל לבנות במה גדולה נאסר, דמאחר שנבחרה ירושלים נאסר לעשות עוד בית להקרבת קרבנות, ע"ש.

סימן ז'

דין הקרבת חולין בזמן היתר במות

א. בבמה גדולה

הנה הגרעק"א בדרוש וחדוש (מערכה ט') נקט כדבר פשוט דנהג דין חולין בעזרה בזמן גלגל. ובצמח דוד [לבעל המקדש דוד] העיר על דברי רעק"א, דיש סברא לומר דבגלגל שהיה במה לא היה שייך איסור חולין בעזרה, דכיון דחולין בעזרה אסור משום דאמרה תורה שחוט שלי בשלי ושלך בשלך, מה שלי בשלך אסור אף שלך

בשלי אסור, א"כ בזמן היתר במות דשלי בשלך מותר דהרי מותר להקריב קרבנות בבמה שבונה בכל מקום, אף שלך בשלי מותר, אך הוסיף ד"מיהו י"ל דלא בעינן בזמן דשלי בשלך אסור, ונר' דכונתו לומר דאולי אינו אלא צורת לימוד לאסור הקרבת חולין בעזרה, ולכן אף בזמן שלא מתקיים ביה הדין דשלי בשלך אסור אכתי שלך בשלי אסור.

דבנו מזבח בזמן יהושע, דעשו כתבנית מזבח החיצון, דלא נאסר רק כחלק העזרה, [וע"ש עוד מש"כ לפרש בדברי הירוש' שם].

לג. וע"ש שחידש עוד דבזמן הזה ליכא כלל איסור לעשות כתבנית הבית, כיון דאין הבית קיים.

אתה זוכה ואי אתה זוכה במקום קרוב, פרט לחולין שלא ישחטו בעזרה^{לז}. אמנם אולי י"ל דכונת המקד"ד דלכו"ע גדר האיסור הוא כנ"ל, ורק נחלקו מהיכא ילפינן ליה, וגם אי ילפינן ליה מדרשא דקירוב מקום, רק מקום הנבחר מיקרי בקירוב מקום^{לח}.

ב. בבמה קטנה

הצמח דוד (ספ) כ' בהמשך דבריו, דבבמת יחיד דכשרה לקרבנות יחיד, ודאי דלא שייך איסור לשחוט חולין. ובשו"ת שדה יצחק (סימן י"ד אות ג') האריך להוכיח דאף בבמת יחיד נוהג איסור חולין בעזרה, ובריש דבריו כ' דענין שחיטת חולין בעזרה כששוחט בצד המזבח ודאי דאינו שייך בבמה קטנה, דהא אין לה מחיצות, אך הנדון שייך לענין זריקה והקטרה באופן שהקטיר או זרק דם חולין ע"ג מזבח שבנאו לשם במה^{לט}, דכיון דמקריב על המזבח שפיר מיקרי שלך בשלי ומיקרי קירוב מקום.

ונר' להוסיף, דהנה תוס' בזבחים ע"ז ע"ב (ד"ה בדם) כ' דאפי' למ"ד דחולין שנשחטו בעזרה לאו דאורייתא, היינו שחיטתן אבל להעלותן לגבי המזבח נראה דאסור, הרי דמבואר בתוס' דאיכא ב' דינים נפרדים^{לז}, דין שחיטת חולין בעזרה דבזה נחלקו תנאים אי הוי

והנר' לבאר שורש הספק, דיש לעיין במה תלי איסור הקרבת חולין בעזרה, דאי תלוי בקדושת עזרה להקרבה הרי דבנו"ג דהיתה קדושת עזרה להקרבה שפיר היה נוהג אף איסור הקרבת חולין, דמיקרי שלך בשלי, אך אפשר לומר דאינו תלוי רק בקדושת עזרה להקרבה, אלא דגדר האיסור הוא, דכל שקדושת העזרה גורמת לאסור הקרבה בשאר מקומות, הרי דמיקרי מקום הנבחר להקרבה ומהאי טעמא אף אסור להקריב בה חולין, ולכן בנו"ג דהבמה גדולה אינה גורמת איסור הקרבה בשאר מקומות^{לז} דין הוא דאף תותר הקרבת חולין בעזרה של נו"ג. ועוד יש להוסיף דבפרק ט"ו ס"ג ג' נתבאר, דמזבח דנו"ג מיקרי המזבח הנבחר אבל המקום לא מיקרי מקום הנבחר, וא"כ י"ל דדוקא במקום הנבחר אסור להקריב חולין^{לז}, דהמקום מיקרי מקום שלי ולא שלך, אבל בנו"ג אע"ג דהמזבח הוא מזבח הנבחר ולהקרבה יש דיני הקרבת מקדש, מ"מ לא נאסר לשחוט בו חולין כיון דאין המקום מקום הנבחר^{לז}.

ועל עיקר דבריו לכאור' יש להעיר, דתלי ליה לאיסור חולין בעזרה אי מתקיים ביה הדרשא דשלך בשלי, דבסוגיא בקידושין נ"ז ע"ב משמע דטעם זה אינו קיים למסקנה, דדחינן ליה התם דא"כ נימא דמה דשלי בשלך ענוש כרת אף שלך בשלי ענוש כרת, ודריש אביי מקרא אחרת דכי ירחק ממך המקום וזבחת, ברחוק מקום

לד. וכדנתבאר (בפרק א') ב' דרכים בראשונים בזה, לדעת המאירי [והירוש'] טעם הדבר הוא דכיון דלא היה ארון שם לית ליה שם משכן לאסור ההקרבה בשאר מקומות, ולדעת רש"י והר"מ הוא משום דלא נתקדש המקום בקדושת מקדש.

לה. וברמב"ם (הלכות שחיטה פ"ב הל' א') כ' בכל מקום מותר לשחוט חוץ מן העזרה, שאין שוחטין בעזרה אלא קדשי מזבח בלבד, אבל החולין אסור לשוחטן בעזרה בין בהמה בין חיה בין עוף וכן הוא אומר בבשר תאווה כי ירחק ממך המקום אשר יבחר ה' וגו' וזבחת מבקרך ומצאנך וגו' ואכלת בשעריך, הא למדת שאין שוחטין בשר תאווה אלא חוץ למקום אשר בחר ה'. הרי דאיסור חולין בעזרה תלוי במקום אשר יבחר, וכלשון הפס', "כי ירחק ממך המקום אשר יבחר ה' אלקיך לשום שמו שם וזבחת", ומיניה דרשנין בריחוק מקום אתה זוכה ולא בקירוב מקום.

לו. והצמח דוד הוסיף עוד דיש לחקור אי במה קדושה לענין שיחשב חולין בעזרה אי מקרי שלך בשלי ע"ש, ואולי כונתו למש"כ.

לז. וכן הביא הרמב"ם ריש פ"ב מהל' שחיטה.

לח. וע"ע במה שהאריך בנדון זה בס' קדושה משולשת וע"ש שדן אף לענין איסור הכנסת חולין לעזרה אי היה נוהג בזמן גלגל ונו"ג.

לט. לדעת ר' יוסי דאיכא דין מזבח בבמה.

מ. וע' בשיעורי הגרא"ו (חולין ס"ו ז') שעמד בזה דאיכא ב' דינים נפרדים.

דין דא' ^{מא}, ודין הקרבת חולין על גבי המזבח, דלכו"ע נאסר להקריב חולין על גבי המזבח ^{מב}.

ומעתה י"ל דאע"ג דבבמה לא שייך איסור שחיטת חולין בעזרה כיון דליכא שם קדושת עזרה, אך הא מיהא כיון דמזבח דבמה אית ביה קדושת מזבח להקרבה, אסור להקריב עליו חולין, כמו שנאסר להקריב בו בע"מ [ע' תמורה דף ד'] ^{מג}.

ובשדה יצחק שם, הביא הוכחה דאיכא איסורא בהקרבת חולין בבמה קטנה, מדברי התוס' בחולין כ"ב ע"ב, דהנה איתא שם בגמ', בעי רבי זירא, האומר הרי עלי עולה מן התורים או מן בני היונה, והביא תחילת הציהוב שבזה ושבוזה מהו, ספיקא הוי ונפיק, או דילמא בריה הוי ולא נפיק. והקשו תוס' שם (ד"ה והביא), וא"ת כיון דממה נפשך האחד פסול היאך יכול להקריב, ותירצו בשם י"מ דבבמה איירי, דמשמע בירושלמי דמסכת מגילה שכל עופות כשרין בבמה ואפילו תרנגולים ואפילו חיה ולא מיעט אלא טמאין. והתוס' דחו פשט זה, דהתם מיירי בבמה לבני נח דבהדיא יליף לה בסוף זבחים מויבן נח מזבח ויקח מכל הבהמה הטהורה וגו', אבל בשאר במות איכא למ"ד דאין שום עוף קרב בבמה ואפילו תורים ובני יונה.

והנה אי נימא דבבמה קטנה לא נאמר איסור דחולין בפנים, א"כ למה להו להי"מ שהביאו תוס' להוסיף דבבמה כל העופות כשירים, הא אף אי נימא דרק תורים ובני יונה ראויים בה, ג"כ מיושב תירוצם שפיר, דאיירי כגון שהביא תור ויונה מתחילת הציהוב, והתנה שאינו מקדיש רק את זה שראוי להקרבה, והשני יהא חולין בעלמא, דהשתא יכול להקריב את שניהן שפיר, דהראוי להקרבה נתקדש והשני אינו אלא חולין בעלמא, וכן למה נדו התוס' מתרוץ זה לאחר שהוכיחו דרק לבני נח נתכשרו כל העופות, הא עדיין יש ליישב עיקר התירוץ של הי"מ כנ"ל, וע"כ מוכח מזה דגם בבמה קטנה שייך האיסור ^{מד} להקריב חולין על המזבח ^{מה}.

והנה רש"י בכריתות (ד' ע"ב ד"ה מביאה) ביאר בהא דחטאת העוף באה על הספק, דמשום חולין על המזבח לא איכפת לן, כיון דאין למזבח אלא דמה לא חשיבא אכילה. ובשיעורי הגרא"ו עמ"ס חולין (ס"ד) העיר דבסוגיא בנזיר כ"ט הקשו אמאי לא הוי חולין בעזרה בשחיטת חטאת העוף דנזיר קטן, ולא משני כפירוש רש"י דכיון דאין למזבח אלא דמה לא מיקרי אכילת מזבח ולא חייב משום חולין על המזבח ^{מז}.

וביאר הגרא"ו לפי המבואר לעיל דאיכא ב' דינים באיסורא דחולין, הדין הא' דאסור לשחוט חולין

מא. ולרש"י בקידושין נ"ח ע"א (ד"ה ובחולין) אף איסור שחיטתו לאו דא'.

מב. וע' בעו"ש שם שביאר גדר האיסור, דאסור להעלות כל דבר שאינו ראוי למזבח כמו פסול וחולין, וע' במקד"ד (ריש סימן ט"ז) שכ' להוכיח מדברי רש"י מנחות כ"ב דכל דבר שאין בהקטרתו מצוה איכא איסור להקטירו על המזבח, ע"ש.

מג. וע' מש"כ בפרק י' סי' י"ט לענין שאר הקרבת פסולין על מזבח דבמה.

מד. והנה בשו"ת שאילת דוד (להגר"ד קרלינר, קונטרס דרישת ציון וירושלים בסוף הפתיחה) כ' עצה להקריב בזמן הזה, להקדיש קרבן פסח על תנאי, אם המקום קדוש לעתיד כשיטת הרמב"ם יהא הקדש לקרבן פסח ואם המקום חול יהי' חולין והזריקה יהי' כזורק מים בעלמא וההקטרה כשורף חלב בעלמא, ע"ש. ולכא' יש להעיר דאי לא קדשה הרי דמזבח זה הוא מזבח דבמה וא"כ הוי מקריב חולין על מזבח דבמה, ומשמע דס"ל דליכא איסורא בהקרבת חולין על מזבח דבמה. ונאולי כונתו לפי מה שדחו תוס' בדף ע"ז דאפשר להקריב לשם מים, ע"ש היטב].

מה. וע"ש שהוסיף שכתב הערה זו לבעל המקד"ד והשיב לו דיש לדייק מדברי התוס' להיפך, דתוס' כ' שם דאיכא למ"ד דאין שום עוף קרב בבמה, וע"כ כונתם לומר דבבמת ישראל לא שייך לעשות התנאי הנ"ל כיון דאיכא למ"ד דאין שום עוף קרב בבמה, ע"ש. והשד"י השיב לו דמסגנון התוספות נר' שלא סיימו כן רק לחזק דבריהם שהירוש' מיירי בבמת ב"נ ולא בבמת ישראל, ע"ש. וע' בשטמ"ק על מס' חולין [הנדרס מחדש] שהעתיק דברי התוס' באריכות יתר ומבואר מדבריו להדיא דכונת התוס' להביא רק ראייה דלא מיירי הירוש' בבמת ישראל.

מו. אלא דקסבר חולין בעזרה לאו דא'.

בעזרה, ומהך דינא מק' הגמ' בנזיר, ומשני דחולין בעזרה לאו דאו', והדין הב' המבואר בתוס' בזבחים הנ"ל דאפילו למ"ד דחולין בעזרה לאו דאו' אסור להעלות חולין על המזבח^מ, ומעתה מתבארים דברי רש"י, דקאי לגבי הדין הב' דהוי מקריב חולין על המזבח, וע"ז תירץ רש"י דהקרבנות דם לא חשיבא הקרבה וליכא נמי לאיסורא דחולין ע"ג המזבח, עכ"ד^{מח}.

ומעתה י"ל דיהא נפק"מ בכל זה לענין הקרבה בבמה, דמשום שחיטת חולין בעזרה ליכא כיון דאינו מקום קדוש, וכל מה דשייך לאסור הוי רק משום הקרבת חולין על המזבח, ולדעת רש"י דהקרבנות דם לא חשיבא הקרבה לענין איסור הקרבת חולין, יהא מותר לזרוק דם חולין ע"ג מזבח דבמה, וכל האיסור יהא שייך רק בהקטרה דאסור להקטיר בהמת חולין על מזבח דבמה.

סימן ח'

נטיעת עץ בסמוך לבמה

בספרי (סי' קמ"ה) על הפס' בפ' שופטים (ט"ז, כ"א) "לא תטע לך אשרה כל עץ אצל מזבח ה' אלקיך אשר תעשה לך" איתא, כשהוא אומר אשר תעשה לך לרבות במה. ובפי' רבינו הלל (שם) כ' דהכונה דאפילו סמוך לבמה לא תטע לך כל עץ^{מט}. וע' בספרי דבי רבי שכתב דמסתבר דהכונה דוקא בבמה גדולה מדליכא אלא חד רבויא, אבל בבמת יחיד שהיה כל מי שרוצה עושה בביתו, מסתברא שלא היה שם איסור לבנות ולסמוך עץ.

יחיד אינו צריך מזבח (זבחים ק"ח), ואפילו על הסלע ועל הארץ כשר להקריב, ולכן צריך קרא לרבות במה דאינו מזבח, עכ"ד.

ומבואר במש"ח דלדעת ר' יוסי דבבמה בעינן מזבח לא בעינן קרא לרבווי, דהרי הוא בכלל מזבח ה' אלקיך, וכל מה דהספרי בא לרבות הוא לדעת ר"ש דאע"ג דאפשר להקריב בבמה ע"ג סלע, שייך האיסור לנטוע עץ בסמיכות למקום ההקרבה.

אמנם לכאו' הספרי דייק כן מהלשון אשר תעשה לך, דמשמע מזה דהמכוון לבמת יחיד אשר כל יחיד עושה לעצמו דאפילו בו איכא קפידא בנטיעת עץ, וכן מבואר מדברי המשך חכמה שפירש דברי הספרי לענין במת יחיד.

והנה יש לעיין בעיקר דברי המש"ח, דלכאו' זה פשוט דאין לומר דאיכא איסור ליטע על יד כל במה, דלדברי ר"ש דסלע כשר לבמה נמצא דיהא אסור ליטע עץ ליד כל סלע^{נא} וזה ודאי אינו מסתבר, אלא נראה דיש לבאר כונתו בב' אופנים, א) דנימא דאף לדעת ר"ש דכשירה ההקרבה ע"ג סלע, אי בנה מזבח עבור הקרבת במה חל ביה שם מזבח, ושם נאמר האיסור ליטע עץ

וז"ל המשך חכמה, ובספרי וכו' לרבות במה, משום דר' שמעון לטעמו דסתם ספרי כוונתה, דסבר דבמת

מז. אמנם תוס' בהמשך דבריהם שם הוכיחו מהסוגיא בנזיר דליכא איסור בהעלאת חולין, כל שהעלה לשם עצים או לשם מים. ורש"י כנראה ס"ל דאיכא בזה איסורא.

מח. ויסוד הדברים כבר כ' בקצרה בעל פתח הבית בסימן בדין חטאת העוף הבא על הספק שנדפס בסה"ז זכרון לדוד (ונדמ"ח בס' אוצר חידושים למס' כריתות).

מט. אמנם בפי' זית רענן על הילקוט שופטים (רמז תתק"ז) פירש דהכונה שלא יבנה במה בהר הבית.

נ. ע"ש שהביא כן בשם פי' מהר"ס (להר"ר סלימאן נ' אוחנה שהיה בזמן האר"י) ונדפס יחד עם פי' ר"ה בשם הגהות וביאורים לחכם קדמון ספרדי.

נא. דהרי לכאו' ע"י ההקרבה על הסלע לא חייל ביה קדושה מיוחדת, דמש"ה נימא דרק ליד סלע שהקריבו עליו נאסרה נטיעת עץ.

בסמיכות לבמה^{יב}, (ב) דאף לגבי סלע נאמר האיסור, אך אין האיסור בעצם הנטיעה של העץ בסמוך לבמה, אלא

האיסור הוא איסור בשעת הקרבה שלא להקריב בסמוך לעץ^{יג}, וצ"ע.

סימן ט'

דין תמורה בשעת היתר כמות

בח' ר' מאיר שמחה (ח"ב סי' מ"ג) כתב לחדש, דלר' שמעון (תמורה י"ג) דיליף תמורה ממעשר ודריש מה מעשר קרבן יחיד וקרבן מזבח ודבר שבא חובה, אף תמורה קרבן יחיד וקרבן מזבח ודבר שבא חובה,

א"כ אף קדשי במה [ואף במת צבור], אין בהם דין תמורה דהרי מעשר הוא חובה שאין קבוע לה זמן ואינה קריבה בבמה [כמבואר בזבחים קי"ט ע"א], וכ"כ בס' מש"ח פ' בחוקותי (כ"ז, ט).

סימן י'

כל תאחר בזמן היתר כמות

א. בקרבן שהקדישו לבמה גדולה

הנה קי"ל דבזמן איסור כמות כל נדרים ונדבות שנתחייב מחויב במצות עשה להביאם למקדש ברגל שפגע בו תחילה, שנאמר ובאת שמה והבאת שמה, עבר הרגל ולא הביא ביטל מ"ע, עברו עליו ג' רגלים ולא הקריב הרי זה עבר בלא תעשה שנאמר לא תאחר לשלמו^{יז}.

והנה יש להסתפק מה הדין בזמן היתר כמות אי נהג העשה והלאו, ויעוין בפנים יפות (סו"פ פנחס) שנקט דבזמן היתר כמות לא היה חיוב לעלות לרגל לגלגל ונו"ג^{יח}, ולכן נקט דלא היה נהג העשה של ובאת שמה והבאת שמה, אך היה נהג הלאו דכל תאחר אי לא הקריב אחר ג' רגלים. אמנם יעוין באמבוהא דספרי (פ' בהעלותך אות ו') שנקט דבזמן דליכא חיוב עליה לרגל^{יט} אף

ליכא הלאו דכל תאחר דהלאו תלוי בחיוב ראייה, כמבואר בר"ה ו' ע"ב דמי שאינו בהעשה דובאת שמה אינו בל"ת דכל תאחר, ע"ש.

ב. קרבן שהקדישו לבמה קטנה

בתשו' עטרת ישועה (להג"ר יהושע הורוויץ מדזיקוב סימן ד') יצא לדון בקרבן שהקדישו ליקרב בבמה קטנה אי עובר בכל תאחר, דלכא' כיון דדינו ליקרב בבמה קטנה הרי דאין חיובו תלוי בעליה לרגל, ודמי להא דכתב הר"ן בר"ה דף ד' דדבר שאינו תלוי במקדש כמו צדקה לא תלוי ברגלים כלל, אלא הרי הוא בכל תאחר מיד^{יז}. וכ' עוד דהא ודאי דאינו עובר בעשה דתלוי בעליה לרגל, ע"ש.

נב. ולפי"ז חידוש הקרא הוא דאע"ג דלר"ש לא בעינן מזבח, כל שבנה מזבח בבמה אית ליה דין מזבח גמור, ולפיכך אסור ליטע עץ בסמיכות למזבח.

נג. ונתעוררתי לנדרון זה מס' משנת חיים.

נד. וכמבואר ברמב"ם פי"ד מהל' מעה"ק הי"ג ובסוגיא בר"ה דף ד'.

נה. וע' מש"כ בזה לעיל בפרק ח' סי' ט'.

נו. ואיהו דן שם לענין זמן המדבר דמבואר ברמב"ן דלא היה חיוב עליה לרגל.

נז. והרשב"א חולק דלעולם תלי כל תאחר בג' רגלים ע"ש, ובנדרים דף ד'.

סימן י"א

מקום צנצנת המן ושמן המשחה בזמן נוב וגבעון

השמן מן האהל וימשח את שלמה וגו' דכתב שם בזה"ל, מן האהל, מאהל מועד כי שם היה שמן המשחה, ואף על פי שאהל מועד היה בזמן ההוא בגבעון הלך שם צדוק או שלח להביאו, ואף על פי שאמר כי צלוחית של שמן המשחה היתה נתונה לפני הארון, זה היה כשהארון היה באהל מועד, אבל כשהוציאו אותו משם למלחמת פלשתים, הצלוחית וצנצנת המן הניחו שם באהל מועד ולא לקחו שם אלא הארון, ואם הביאו הצלוחית אח"כ והניחוה לפני הארון בירושלם יהיה פי' האהל אשר נטה לו דוד, אבל רחוק הוא שהוציאו מאהל מועד שום דבר עד שהביאוהו לבית עולמים, כ"ש אם היה הארון שהיה בירושלם היה הארון שבו שברי לוחות, והארון שבו הלוחות היה באהל מועד כמו שכתבנו בספר שמואל, עכ"ד.

הרי דהרד"ק כ' להדיא דבזמן שהיה אהל מועד בגבעון והארון היה בירושלים, צנצנת המן היתה מונחת באהל מועד שבגבעון, אע"ג דלא היה שם הארון כלל כמבואר בגמ' זבחים קי"ט^ו, ומוכח דמקום צנצנת המן אינו תלוי בארון, אלא בקדש הקדשים, ולכן היה דין להניחה בקדש הקדשים שבנוב וגבעון אע"ג דהארון לא היה שם^א.

וחנה רש"י בפ' בשלח שם, פירש קרא דוהנח אתו לפני ה', לפני הארון, ומשמעות דברי רש"י דקיום דין לפני ה' הנאמר בצנצנת המן תלוי בארון, ולכן נאמר בה דין להניחה בקדש הקדשים בכדי שתהא מונחת לפני

הנה במקדש היתה צנצנת המן מונחת בקדש הקדשים יחד עם הארון ושמן המשחה^{יב}, ודין זה נלמד מהכתובים בפ' בשלח (ט"ז, ל"ג-ל"ד) דכתיב "ויאמר משה אל אהרן קח צנצנת אחת ותן שמה מלא העמר מן והנח אתו לפני ה' למשמרת לדרתיכם, כאשר צוה ה' אל משה ויניחוהו אהרן לפני העדת למשמרת", הרי דאיכא דין להניח את צנצנת המן לפני ה' ולכן הונחה בקדש הקדשים. ויש להסתפק בעיקר דין זה, אי הוי דין שתהא מונחת בקדש הקדשים, דמקומה הוא בקדש הקדשים ובזה תליא לפני ה' הכתוב גבה, או דילמא י"ל דמקום הצנצנת תלוי בארון, דאית בה דין שתהא מונחת לפני הארון, וע"י שמונחת לפני הארון מיקרי לפני ה', וכיון דהארון היה בקדש הקדשים אף הצנצנת היתה מונחת בקדש הקדשים, אך אין מקום צנצנת המן תלוי בקדושת קדש הקדשים.

ולכא' יש בזה נפקא מינה, היכן היתה מונחת צנצנת המן בזמן נוב וגבעון, שהיה הארון בקרית יערים או בעיר דוד ולא היה עם האהל מועד בנוב וגבעון, דאי הדין לפני ה' הנאמר בצנצנת המן תלוי בקדש הקדשים, היתה דינה להיות בקדש הקדשים שבאהל מועד שבנוב וגבעון^{יט}, אך אי דינא דלפני ה' האמור גבה תלוי בארון, היה דינה להיות עם הארון בעיר דוד, ולכן היתה לפני הארון בעיר דוד.

ובעזה"י מצאתי בזה דברים מפורשים ברד"ק במלכים א' (א', ל"ט) עה"פ "ויקח צדוק הכהן את קרן

נח. כמבואר בתוספתא (פ"ב דיומא הי"ג) ובברייטא דמלאכת המשכן (פ"ד ה"א).

נט. ע' פרק ח' ס"ה ה' דהיה דין קדש קדשים בנו"ג.

ס. ורק בהמשך דבריו כתב דבר חידוש דאולי הארון שבו הלוחות היה בגבעון, ולכא' הוא נסתר מהגמ' בזבחים הנ"ל, וצ"ע.

סא. וע' בתוס' השלם (בשלח שם) שכ' בשם ריב"ש דבר מחודש, דעד שלא נבנה המשכן היתה צנצנת המן לפני הבמה שמקריבין שם הקרבנות כמו ויבוא אהרן וכל זקני ישראל לאכל לחם וגו' לפני האלקים. ומבואר דאינו תלוי כלל בארון, אלא בלפני ה', וקודם הקמת המשכן היה למקום שלפני הבמה דין לפני ה', [וכע"ז מצינו ברמב"ן בפ' משפטים פכ"ו, פס' י"א דהשלמים שהקריבו בבמת סיני היו נאכלין בתחתית ההר לפני האלקים ע"ש, וע' מש"כ בזה בפרק ד'].^א

הארון, ולפי"ז לכאור' בנו"ג היה דין להעבירה עם הארון לעיר דוד ושם היתה מונחת.

והנה ביומא נ"ב ע"ב (ובכריתות ה' ע"ב והוריות י"ב) תניא, משנגזו ארון נגזזה עמו צנצנת המן, וצלוחית שמן המשחה, ומקלו של אהרן ושקדיה ופרחיה, וארגו ששגרו פלשתים דורון לאלהי ישראל, שנאמר "וכלי הזהב אשר השבתם לו אשם תשימו בארגו מצדו ושלחתם אתו והלך", [ופרש"י תשימו בארגו מצדו, אלמא גבי ארון הוה קאי, וממילא שמעינן דעמו נגנז] וכו', ואמר רבי אלעזר אתיא שמה שמה, ואתיא דורות דורות, ואתיא משמרת משמרת. ורש"י בהוריות י"ב ביאר את הגז"ש לענין גניזה, דמה ארון נגזז אף צנצנת המן נגזז, ע"ש^{סב}.

והנה לכאור' דברי רש"י צ"ב, דלמ"ל גז"ש דצנצנת המן לארון לומר דצנצנת המן נגזזה עם הארון, והרי כיון דנתבאר דסובר רש"י דמקום צנצנת המן תלוי בארון א"כ פשיטא דנגזזה עמו, כמו דחזינן לענין ארגו ששגרו פלשתים, ידיעין דנגזז עמו מחמת שנאמר בו "תשימו בארגו בצדו" אלמא גבי ארון הוה קאי, ומזה ידיעין דנגזז עמו [כדפרש"י], וה"ה נימא לענין צנצנת המן, וצ"ע.

ומבואר לכאור' מדברי רש"י בהוריות דדינא דלפני ה' הנאמר בצנצנת המן אינו תלוי בארון, אלא תליא בקדש הקדשים, דדין צנצנת המן להיות בקדש הקדשים, ולכן הו"א דאף שנגזז הארון לא תגזז עמו צנצנת המן אלא תשאר בקדש הקדשים ולזה בעינן ג"ש דנגזזה עמו, אך צ"ע מהא דכ' רש"י בפ' בשלח דלפני ה'

היינו לפני הארון, הרי דלכאור' משמע דעיקר דינו תלוי בארון, וא"כ דמי לארגו של פלשתים דפשוט לגמ' דנגזז עמו, וצ"ע.

והנה לענין שמן המשחה לא הוזכר בפס' מקום הנחתו, אמנם בתוספתא (פ"ב דיומא ה"ג) וברייטא דמלאכת המשכן (פ"ד ה"א) איתא להדיא דשמן המשחה היה מונח יחד עם צנצנת המן ומקלו של אהרן בקדש הקדשים^{סג}. וצ"ב מנא לן דהיה מונח בקדש הקדשים.

והנה בגמ' ביומא שם מבואר דשמן המשחה נגזז עם הארון, וילפינן ליה מגז"ש הנ"ל, ובגבורת ארי (יומא מילואים לדף נ"ב) הביא את דברי רש"י דהגז"ש לענין גניזה, והעיר דקשה לומר דאתיא ג"ש על מה שיהיה לאחר מכאן דורות הרבה. ולכן ביאר דעיקר הגז"ש אתיא למימר דכל הני שהיו מונחים אצל הארון, מקומם עם הארון, וממילא שמע מינה דכשנגזז ארון נגזזים עמו^{סד}.

ובדבריו מבואר ברש"י במלכים א' (א', ל"ט) דעה"פ "ויקח צדוק הכהן את קרן השמן מן האהל וימשח את שלמה", פרש"י מן האהל שהארון נתון בעיר דוד וצלוחית של שמן המשחה לפני הארון כמו שאנו שוין בסדר יומא נ"ב ע"ב. הרי דרש"י ביאר דשמן המשחה היה מונח לפני הארון בעיר דוד, ודבר זה נלמד מהסוגיא ביומא, ומבואר דהלימוד של הגז"ש מלמד דמקום השמן עם הארון [ולא רק לענין גניזה]^{סה}, אמנם צ"ב דלכאור' הוי סתירה לדברי רש"י בהוריות דהגז"ש נאמרה לענין גניזה, וצ"ע.

סב. וז"ל רש"י שם, אתיא שם שם דכתיב בארון ונועדתי לך שם ודברתי אתך מעל הכפורת וגו' וכתוב ונועדתי שמה לבני ישראל וכתוב בצנצנת המן ותן שמה מלא העומר מן, מה ארון נגזז אף צנצנת המן נגזז, אתיא דורות דורות דכתיב בצנצנת המן והנה אותו לפני ה' למשמרת לדורותיכם, וכתוב בשמן המשחה שמן משחת קדש יהיה זה לי לדורותיכם מה צנצנת המן נגזז אף שמן המשחה נגזז, משמרת משמרת דכתיב בצנצנת המן דהוי נגזז למשמרת לדורותיכם, וכתוב במקלו של אהרן למשמרת לאות לבני מרי וגו', מה צנצנת המן נגזז אף מקלו של אהרן נגזז.

סג. וע' בתוס' ר"י הלבן יומא כ"א ע"ב שכ' דשמן המשחה לא היה מונח בבית המקדש וצ"ע, וע"ע בר"מ פ"ד מהל' בית הבחירה ה"א דמשמע דלא היה מונח בקדש הקדשים רק נגזז עם הארון (ע' בחי' הגר"ח על הש"ס בענין אבן השתייה), וצ"ע.

סד. והוסיף שם כדאמרינן גבי ארגו הואיל ומונח אצל הארון ממילא ש"מ שנגזז עם הארון ה"נ הא, ואע"ג דגבי צנצנת ומטה אהרן כתיב בהן לפני העדות, כל המשכן קרוי עדות דכתיב אלה פקודי המשכן משכן העדות, להכי אתי גז"ש ללמד דעדות דכתיב גבי הני היינו ארון דווקא.

סה. וכן הוכיח מדבריו בחי' הגר"ח על הש"ס שם.

דגגנו עם הארון ע"כ דדינו להיות סמוך לארון, וה"ה נימא לענין צנצנת המן שנלמד מהאי ג"ש שתהיה סמוך לארון^{טו}.

והנה לעיל הבאנו דברי הרד"ק (שם) דבזמן נוב"ג היו צנצנת המן ושמן המשחה באהל מועד שבנו"ג ולא היו עם הארון, והוכחנו מדבריו דהדין לפני ה' הנאמר בצנצנת המן אינו תלוי בארון אלא בקדש הקדשים, אמנם לכאור' לפי"ז צ"ב אמאי באמת גנוז אותו עם הארון, ומשמע דדינו תלוי בארון, וצ"ע.

ונר' די"ל דאף לדעת הרד"ק עיקר מקומה של צנצנת המן הוא בסמוך למקום הארון, אך סובר הרד"ק דאינו תלוי בחפצא של הארון, אלא במקום הארון, דקביעות מקום הצנצנת הוא בסמוך למקום נתינת הארון, ולכן סובר הרד"ק דאף בגבעון היה מקומו באהל מועד. ואע"ג דהארון לא היה שם, מכל מקום דינו להיות באהל מועד שבגבעון^{טז}, ורק מחמת פחד האויבים לא הביאו אותו שם [כמבואר במאירי במגילה דף י"ט^{טז}], ולכן לא נשתנה מקום צנצנת המן, וכשנגזר הארון נשתנה מקום הארון שעכשיו היה מקומו בגניזה דכן נלמד מגז"כ.

ובן מוכח מהא דשמן המשחה היה באהל מועד לדעת הרד"ק, דהרי לגבי שמן המשחה ליכא מקור שצריך להיות באהל מועד, וכל המקור מהא דנגזר עם הארון ולכאור' תלוי רק בארון וא"כ אמאי היה מונח באהל מועד, ולפי הנ"ל ניחא, דדינו להיות בסמוך למקום שדין הארון להיות שם, ולכן היה דינו להיות באהל מועד כיון דמקום הארון באהל מועד.

וע' באברבנאל (שם) שהביא את פי' הרד"ק דשמן המשחה

והנראה בזה דאף לדעת רש"י הא דמקום צנצנת המן ושמן המשחה הוא עם הארון נלמד מכח הגז"ש^{טז}, ולולא הג"ש הו"א דדינא דלפני ה' הנאמר בצנצנת המן תלוי בקדש הקדשים ואינו תלוי בארון, ולכן אף אי גנוז הארון במקומו דין צנצנת המן לישאר בקדש הקדשים, ולכן בעינן ג"ש לדין גניזה, דכאשר נגזר הארון צנצנת המן צריכה ליגזר עמו, ומינה למדנו דהדין לפני ה' הנאמר בצנצנת אינו תלוי בקדושת קדש הקדשים, אלא תלוי בארון, דדינה להיות בסמוך לארון ולכן נגזר עמו, ועיקר הגז"ש נאמרה לענין שנגזר עמו, אך מהא גופא נלמד דמקומה עם הארון, דאי לא היה מקומה עם הארון לא היה נאמר דין לגנוז אותה עם הארון, וזו כונת רש"י במלכים דשמן המשחה נלמד במס' יומא דמקומו עם הארון, דעיקר הג"ש מלמד שנגזר עמו, ומהא דבעינן לגנוז את השמן עם הארון למדנו שמקומו של השמן עם הארון ולכן אמרה תורה לגנוז עמו.

ומעתה לפי"ז יש לומר דמה שפירש רש"י בפ' בשלח דלפני ה' הכונה לפני הארון, היינו מחמת הגז"ש, דלולא הגז"ש היה אפשר להסתפק בכונת הכתוב לפני ה' אי תלוי בקדש הקדשים או בארון, וע"י הגז"ש למדנו דמקום צנצנת המן תלוי בארון ועל כרחך דלפני ה' הנאמר בה היינו לפני הארון.

ומעתה נר' דמוכח מדברי רש"י דצנצנת המן בזמן גבעון היתה לפני הארון בעיר דוד ולא היתה באהל מועד שבגבעון, דהרי רש"י כ' דשמן המשחה היה מונח לפני הארון [ופליג ארד"ק שכ' שם דהיה בגבעון], ומבואר דמקורו של רש"י מהסוגיא ביומא דכיון דילפינן

טו. כדביאר הגבורת ארי.

טז. אמנם אכתי יש סברא לחלק, דבשמן המשחה לא נאמר ביה דינא דלפני ה', לכן כל דינו להיות עם הארון, אבל בצנצנת המן נאמר ביה דינא דלפני ה', י"ל דכל שאין הארון במקומו לא מתקיים בה דינא דלפני ה'. אך באמת מצינו דאף המקום שלפני הארון בעיר דוד מיקרי לפני ה' דע' מש"כ בפרק ח' סי' י"ד דמבואר מדברי רש"י והרד"ק דמקום הארון בעיר דוד מיקרי לפני ה' לענין איסור ישיבה אע"ג דלא היה מקום זה קדוש בקדושת העזרה, וא"כ ה"ה י"ל לענין צנצנת המן מתקיים בה דינא דלפני ה' לפני הארון שבעיר דוד, אמנם אולי יש לחלק דהתם בעינן לפני ה' של קדושת העזרה והכא בעינן לפני ה' דקדש קדשים, וצ"ע.

סח. וע' בפרק ח' סי' ד' מש"כ להוכיח מדברי הר"פ בפסחים ל"ח ע"ב, דאף בנו"ג היה דין שיהיה שם הארון, ע"ש היטב.

סט. הובאו כל דבריו בפרק א'.

היה בגבעון, וכ' ע"ז דאין כן דעתי, כי אם שצלוחית השמן היתה נתונה לפני הארון, להיותה דבר מקודש מיוחד אליו ולכן נגנזה עמו כמו שקבלו חז"ל וכו', ומפני זה כאשר הוליך דוד את ארון האלקים אל עירו הוליך ג"כ עמו שמה צלוחית שמן המשחה, ע"כ. הרי דביאר האברבנאל דאיכא דין מיוחד ששמן המשחה יהא לעולם עם הארון, ולכן סובר דבזמן גבעון הוליכו הצלוחית למקום הארון, וי"ל דהרד"ק פליג דאינו תלוי בארון עצמו אלא במקום הארון כנ"ל.³

והנה הר"ש מסיריליאו (פ"ו דשקלים) ביאר את הגז"ש דהגמ' ביומא דמקומם של כל הנו לפני ולפנים לכן מסתבר מדאחשבינהו כארון ה"ה דנגנזים עמו, ע"ש. ולפי"ד אפשר לבאר ברד"ק כפשוטו דאין דינם תלוי כלל בארון אלא כל דינם תלוי בקדש הקדשים, והא דנגנזו עם הארון הוא, דמהא דחזינן דאחשבינהו להניחם בקדש הקדשים, חזינן דדין אחד להם עם הארון, ולהכי גם הם טעונים גניזה כמו הארון, דכל מה שהחשיבה תורה להיות מונח בקדש הקדשים טעון גניזה.

ע. וע' בצפנת פענח (תניא כ"ח ע"ד) שכ' דבקדש הקדשים לכו"ע אין לינה דשם בוודאי לא שייך זמן, ולכן בצנצנת המן נצטוה משה רבינו להניח בבית קה"ק משום הלאו דבל תותירו, ע"כ. ומבואר לכאור' מדבריו דהוי דין בקדש הקדשים מחמת דלא פסלה ביה לינה ולא מחמת הארון, ולפי"ז לכאור' אף בגבעון היתה בקדש הקדשים.

פרק כ'

הקרבת קרבנות בזמן הזה

סימן א'

הקרבת קרבנות בבמה בזמן הזה

להדיא בדברי רש"י לקמן ק"ט (ד"ה זו וזו שילה) ע"ש^א,
וכן מבואר מדברי התוס' ק"ז ע"ב (ד"ה המעלה)^ב, ע"ש.

אמנם תוס' במגילה (י' ע"א ד"ה ומאי) כתבו בשם הר"ר
חיים, די"ל דאף ר"ל דס"ל דלא קידשה לעתיד
לבא, סבור דירושלים אין אחריה היתר וכסתמא דמתני'
בפ' פרת חטאת, וכן נקטו בזבחים בדף ס"א ע"א (ד"ה
מאי)^ג, והיינו דאף אי אין מקריבין בזה"ז במקום המקדש
דקדושת הבית בטלה, אכתי לא הותרה ההקרבה בבמה
ונאסרו הבמות. וביארו שם פלוגת ר' יוחנן ור"ל לענין
חיוב כרת, דלדעת ר' יוחנן כיון דקדשה לעתיד לבא
מיקרי הקרבן ראוי לפתח אהל מועד וחייב כרת על
הקרבנו בחוץ, ולדעת ר"ל כיון דלא קדשה לעתיד לבא
ואין יכול להקריב במקום המקדש מיקרי הקרבן אינו
ראוי לפתח אהל מועד ופטור על הקרבנו בחוץ.

ב. ביאור שיטת רבינו חיים

והנה כפשוטו מבואר בתוס' הנ"ל, דאף לר"ל אסור
להקריב בבמה בזמן הזה, וצ"ב מהו גדרו של
איסור זה ומנין נלמד, דכיון דס"ל דלא קדשה לעתיד
לבא ולא מיקרי ראוי לפתח אהל מועד, לכאור' לא שייך
ביה איסורא דפרשת חוץ, וצ"ב.

והנה בכתבי הגר"ז (בדף קי"ט) ביאר, דהא דלמ"ד לא
קדשה נאסרו הבמות, הוא מחמת בחירה

א. שיטות הראשונים אי מותר להקריב בבמה
בזמן הזה למ"ד דקדושה ראשונה לא קדשה
לעתיד לבא

מתני' (ק"ב ע"ב), באו לירושלים נאסרו הבמות ולא היה
להם היתר והיא היתה נחלה. והנה לעיל ק"ז
ע"ב איתא, איתמר המעלה בזמן הזה ר' יוחנן אמר חייב
ר"ל אמר פטור, ר' יוחנן אמר חייב קדושה ראשונה
קדשה לשעתה וקדשה לעתיד לבא [ומקריבין בזמן הזה אע"פ
שאינ בית], ר"ל אמר פטור קדושה ראשונה קדשה לשעתה
ולא קדשה לעתיד לבא, [ובזמן הזה ליכא קדושה במקום המקדש].
ומבואר בסוגיא דדינא דמקריבין אע"פ שאין בית תלוי
במחלוקת ר' יוחנן ור"ל, דלר' יוחנן דקדשה לעתיד לבא
מקריבין אע"פ שאין בית, ולר"ל דלא קדשה לעתיד לבא
אין מקריבין.

והנה יעוין ברש"י (שם) שפירש בדעת ר' יוחנן דקדשה
לעתיד לבא (ד"ה וקדשה לעתיד לבא), "והיא ירושלים
בית הבחירה ושעת איסור במות היא". ומבואר מדבריו
דהא דנאסרו הבמות אחר חורבן ירושלים היינו דוקא
למ"ד דקידשה לעתיד לבא, דכיון דקדושת ירושלים
קיימת בזמן הזה [ומקריבין אע"פ שאין בית], לכן אסור
להקריב בבמה בזמן הזה, אבל לר"ל דס"ל דלא קדשה
לעתיד לבא דבזמן הזה בטלה קדושת ירושלים וקדושת
המקדש, הרי דמותר להקריב בבמה בזמן הזה. וכן מבואר

א. וז"ל דקסבר קדושה ראשונה קדשה לשעתה ולא לעתיד לבא ובקדושת ירושלים גופה סבירא ליה דיש אחריה
היתר.

ב. וכן מבואר בתוס' שבועות (ט"ז ע"א ד"ה תני, וט"ז ע"ב ד"ה קדושתו) וחולין י"ז (ד"ה וכל).

ג. וכן הביא הרשב"א (מגילה דף י') את דברי הר"ר חיים, והריטב"א (שם) בשם יש מהחכמים, וע"ע במאירי שם.

דירושלים, דירושלים נבחרה דרך בה מותר להקריב ולא בשאר מקומות, ובחירה זו לא בטלה אף לאחר החורבן [אפילו למ"ד דלא קדשה לעתיד לבא]⁷.

ויסוד זה מתבאר על פי דבריו בחי' מרן רי"ז הלוי (במכתבים בסוף הספר דף פ"א), שהאריך לבאר דקדושה לחוד ובחירה לחוד, דקדושת המקדש היתה ע"י שלמה, אבל בחירת בית עולמים היתה ע"י דוד, דנבחר בית עולמים למנוחה עדי עד להיות לעולם למקום הנבחר להקרבה, ובחירה זו אינה תלויה בקדושת המקום, ולפי"ז י"ל דאף אי בטלה הקדושה ע"י חורבן בית המקדש, אכתי הויא ירושלים לעולם המקום הנבחר להקרבה, דאין להקריב במקומות אחרים.

ויש שכתבו דלפי"ז יש לבאר את גדר האיסור ומקורו ע"פ דברי המכילתא (ריש פ' בא), דאיתא שם עד שלא נבחרה ירושלים היתה כל ארץ ישראל כשרה למזבחות, משנבחרה ירושלים יצאת ארץ ישראל, שנאמר השמר לך פן תעלה עולתך כי אם במקום אשר יבחר וכו', דלפי"ז יש לומר דכונת המכילתא לדין בחירה דירושלים ולא לדין קדושה כמו שמדוקדק בלשון המכילתא. ומעתה נמצא דהמקריב בזה"ז עובר בלאו דהשמר לך פן תעלה, דמשנבחרה ירושלים איכא לאו להקריב במקום שאינו נבחר, ואפילו אחר חורבן ירושלים, כיון דאין הלאו תלוי בקדושת ירושלים והמקדש אלא בבחירת ירושלים, והקרבה בזה"ז מיקריא הקרבת "חוץ" כיון דמקריב חוץ למקום הנבחר⁸.

אמנם יש להעיר, דלפי"ז לכאורה לא שייך האיסור במקום המקדש דכיון דמקריב במקום הנבחר הרי דאינה הקרבת חוץ דאינו מקריב חוץ למקום הנבחר, ולא שייך

ביה הלאו דהשמר לך פן תעלה וגו' כי אם במקום אשר יבחר דהרי מקריב במקום הנבחר, ובראשונים [תוס' במגילה ובריטב"א שם] מבואר להדיא דאסור להקריב אפילו במקום המקדש, וצ"ע.

עוד יש להעיר, דהנה תוס' בדף נ"ט (ד"ה עד) הקשו היאך קאמר ר' יוחנן דהמעלה בזה"ז חייב כרת, דכיון דליכא מזבח בנוי הוי הקרבן מחוסר מעשה [בנין מזבח], והרי קיי"ל כרבנן (בדף ק"ב ע"ב) דהמעלה מחוסר זמן בחוץ אינו אפילו בלא תעשה כיון דאינו ראוי לאהל מועד, וה"ה לר' יוחנן כיון דליכא מזבח הוי דחוי ומחוסר זמן ואינו ראוי לפתח אהל מועד⁹. ומסקי תוס' דע"כ דר' יוחנן מיירי בהעלאת קטרת או מנחה דלא בעי מזבח דמקטירין במקום המזבח, ושפיר חשיבי ראוי לפתח אהל מועד, אבל השוחט בזמן הזה באמת לא עובר באיסורא, ולכן נקט ר' יוחנן לשון "המעלה" ולא השוחט, דדוקא על העלאת חייב ולא על שחיטה, ע"ש. אמנם תוס' בדף ס"א (שם) פליגי על זה, וכתבו דשייך לחייב אף על השחיטה, דכיון דיכול לבנות מזבח במקומו, אינו חשוב מחוסר מעשה לר' יוחנן ולא נדחה.

והנה כל זה שייך לר' יוחנן דסבירא ליה דקידשה לעתיד לבא, וממילא אפשר להקטיר קטרת או מנחה, ואפשר לבנות מזבח ולשחוט, אבל לר"ל דלא קידשה לעתיד לבא ואינו יכול להקריב כלל בזמן הזה, ודאי חשיב אינו ראוי לאהל מועד וגרע טפי ממחוסר זמן דלית ביה אפילו לא תעשה לדעת רבנן (בדף ק"ב ע"ב), וא"כ ע"כ לא שייך לומר דלפי רבינו חיים (ותוס' בדף ס"א) עובר בזמן הזה (למ"ד לא קידשה) באיסור מחמת לתא דפרשת חוץ, דכיון דאינו ראוי כלל לפתח אהל מועד

ד. ובשבועות ט"ז ע"ב אמרו דירושלים קדושתה קדושת עולם, וביאר הרמב"ן דאפילו למ"ד לא קדשה לעתיד לבא חשיבא קדושת עולם, "דמאחר שנבחרה שוב לא השרה הקב"ה שכינתו במקום אחר אע"פ שחרב".

ה. ולכאורה כן היה משמע מדברי התוס' דהאיסור הוא מפרשת חוץ, דתוס' הקשו דאי נימא דאף למ"ד לא קדשה לעתיד לבא נאסרו הבמות, אפשר דאף ר' יוחנן סבר דלא קדשה לעתיד לבא ואפילו הכי המעלה בזה"ז בחוץ חייב כרת דחוץ [נמנין לגמ' דר' יוחנן ס"ל דקדשה לעתיד לבא], ומבואר דהיה להם הו"א דיהא חיוב כרת דחוץ אף למ"ד דלא קדשה לעתיד לבא כיון דנאסרו הבמות, וע"כ בהו"א סברו דהוי איסור מלתא דחוץ. אמנם אפשר דלמסקנת דבריהם שתירצו דלמ"ד לא קדשה לעתיד לבא לא שייך לחייב כיון דאין ראוי לפתח אהל מועד, נשתנה גדר האיסור ותו אינו מפרשת חוץ.

ו. והקשו עוד מהא דהשוחט קודם פתיחת דלתות פטור, דאינו ראוי לאהל מועד דמחוסר מעשה וכ"ש זה, ע"ש.

לא שייך ביה איסורא דחוץ, וצ"ב מהו גדרו של איסור זה.

ובס' תורת הקודש (ח"א סי' ג'), רצה לחדש, דאין כונת רבינו חיים דהמקריב בזמן הזה עובר באיסורא, דבאמת לא שייך ביה איסור כנ"ל, אלא כונתו דאינו זמן היתר במות, ונפק"מ דלהקריבה בבמה אין שם הקרבה כשירה, אך לעולם איסורא ליכא. ופירוש מתני' דירושלים אין אחריה היתר, היינו דאינו זמן של היתר במות דיש שם הקרבה להקריבתו בבמתו שבראש גגו, אלא הוי זמן איסור במות דמחמת בחירת ירושלים הופקעה ההקריבה משאר מקומות, ואיסור ליכא כיון דאינו ראוי לפתח אהל מועד ולא שייך ביה לאו דחוץ.

ונר' דכדבריו אפשר לפרש בדברי התוס' וברשב"א במגילה דף י', אך מלשון הריטב"א במגילה (שם) נר' להדיא דאיכא איסור בגוף ההקריבה. דו"ל שם, ודכו"ע אפילו מ"ד דקדושה ראשונה לא קדשה לעתיד לבא, מודה דקדושת ירושלים אין אחריה היתר במות משום דכתיב נחלה וכו', תדע דאמרינן בזבחים המעלה בחוץ בזמן הזה ר' יוחנן אמר חייב ר"ל אמר פטור, ר' יוחנן אמר חייב קדושה ראשונה קדשה נמי לעתיד לבא, ר"ל אמר פטור קדושה ראשונה קדשה לשעתה ולא קדשה לעתיד לבא, הא למדת שאף לדברי האומר קדושה ראשונה לאו לעתיד לבא אין היתר במות [ו]אף במקדש אסור להקריב, ולפיכך פטור בחוץ משום שחוטי חוץ. ומבואר דדייק מהא דקאמר ר"ל דהוא פטור, דאיכא איסור אפילו לר"ל.

וע"ע בליקוטי הלכות לח"ח (דף ק"ז בוכח תודה סוד"ה קי"ל), שדייק מלשון המשנה "באו לירושלים נאסרו הבמות", דלעולם איכא איסורא לשחוט קרבן אע"ג שאין מזבח בנוי, דהרי תוס' כתבו דלשון מתני' קאי אפילו לר"ל¹, ולדבריו ע"כ כונת רבינו חיים לאיסור ממש ולא רק הפקעת הקרבה.

והנראה בכל זה, דלעולם איכא איסור להקריב בבמה בזמן הזה גם לר"ל, אלא דאין האיסור מחמת

לתא דפרשת חוץ, דבאמת היכא דאינו ראוי לפתח אהל מועד ליכא כלל לאו דחוץ, דכיון דליכא אהל מועד ואין ראוי להקריב בפנים לא שייך איסור מפרשת חוץ, וחדש רבינו חיים, דאע"ג דליכא איסור מפרשת חוץ איכא איסור מיוחד להקריב בבמה, דאפילו באופן דליכא לחייבו משום פרשה דשחוטי חוץ, איכא איסור בפני עצמו להקריב בבמה, וצ"ב גדר איסור זה.

וחנה ע' בחזו"א (קמא סי' מ"א ס"ק י"ח) דהוקשה לו למ"ל קרא להתיר הקרבת במה בזמן נוב וגבעון [נכבואר בגמ' קי"ט ע"א], דכיון דחרב משכן שילה מהיכ"ת דתיאסר ההקריבה, ותי' החזו"א בזה"ל, לכאורה נראה שמעיקר תורת הקרבנות שצריך פנים, ואם הכשירה תורה בגלגל עד בנין שילה ראוי ליאסר לעולם, והלכך יליף לה מקרא דאחר שילה יש להן היתר לבמות, אבל לפי"ז צ"ע דברי האומר דאי לא קדשה לעתיד לבא הותרו הבמות, ומיהו התוס' לעיל ס"א מסקו דלכו"ע אין היתר במות אחר קדושת ירושלים, עכ"ד.

ונר' דלפי דבריו מבואר גדר האיסור, דמעיקר פרשת הקרבנות נלמד דמקום הקרבת הקרבנות הוא בפנים במשכן ובמקדש, ולולא גזוה"כ המתרת הקרבה בבמה לעולם היה אסור² להקריב בחוץ בבמה אף אי ליכא מקום המקודש להקריבה, דכן נלמד מפרשת הקרבנות דאין ראוי להקריב בחוץ, ולכן הוצרכו להיתר מיוחד להקריבה בזמן נוב"ג, ובזה ביאר שיטת התוס' ס"א דאין היתר במות אחר קדושת ירושלים, דאע"ג דבטלה קדושת ירושלים, כל דליכא מקור להיתר הקרבה אסור להקריב בחוץ.

וחנה לפי דבריו מתבאר, דאיסור ההקריבה בבמה אינו תלוי כלל בבחירת ירושלים, אלא דכל דליכא פרשה של היתר במות, אסור להקריב בבמה בחוץ, דמסברא חיצונה בלא היתר איכא איסור הקרבה בבמה, אמנם מדברי הראשונים נראה דאיסור זה תלוי בבחירת ירושלים, [וכדברי הגר"ז שהובאו לעיל].

דהנה הריטב"א במגילה (שם) כתב דהא דנאסרו הבמות

ז. וצ"ע היאך יפרש הסוגיא בע"ז דמותר לשחוט לכתחילה, [ע' בזה לקמן אות ג'].

ח. וכפשוטו כונת החזו"א דאיכא איסור בהקריבה, אמנם יתכן דאף לדעת החזו"א ליכא איסור, וכל כונתו דליכא דין הקרבה בזמן איסור, וצ"ע.

אע"ג דלא קידשה לעתיד לבא, נפקא לן מהא דקרי לירושלים "נחלה", ומבואר דדרשינן דירושלים הוא נחלת עולמים, ואף אי לא קידשה לעתיד לבא, לעולם הוא הנחלה הנבחרת לענין זה שלא הותרה ההקרבה בשאר מקומות.

ובן מבואר מדברי המאירי במגילה שם^ט, שכתב דאף למ"ד דקדושת ירושלים ומקדש הוא כשאר ארץ ישראל דלא נתקדשה לעתיד לבא, מכל מקום נתקדשה ירושלים לענין איסור במות וז"ל, "דאף ירושלים ומקדש לא נתקדשה אלא לאסור במות". למדנו מדברי המאירי, דאפילו למ"ד דקדושת המקדש לא נתקדשה לעתיד לבא, כל זה לענין הקרבה דליכא קדושת מקדש להקרבה, אך לענין איסור במות גם הוא סובר דאיכא קדושה בזמן הזה במקום המקדש לאסור הקרבה בבמה, ומבואר כנ"ל דאיסור הבמות מישך שייך לבחירת ירושלים.

וביאור הדברים נר', דסבירא ליה לראשונים הנ"ל דאע"ג דלמ"ד דלא קדשה לעתיד לבא בטלה קדושת המקדש דירושלים ולכן אין קדושת המקדש אוסרת ההקרבה מפרשת חוץ, אכתי היא ירושלים המקום הנבחר להקרבה והבחירה בירושלים אוסרת הקרבה בבמה, דמשעה שנבחר בית עולמים להקרבה הופקעו כל שאר ההקרבות, דמעתה אין ראוי להקריב אלא בהקרבה המעולה והנבחרת בבית הבחירה בירושלים, וכל הקרבה שאינה הקרבה מיוחדת עם קדושת המקדש דירושלים אסורה. ואיסור זה נלמד מקרא ד"נחלה", דמדקרי ליה לירושלים נחלת עולמים ילפינן שלא יקריבו בבמה משעת בחירת ירושלים.

ולפי"ז אף אי מקריב במקום המקדש בזמן הזה עובר באיסור, כיון דאין הקרבה זו ההקרבה המיוחדת והנבחרת, דאין האיסור תלוי בזה שמקריב במקום שהוא

חוץ למקדש, אלא בכך שמקריב הקרבת במה שאינה הקרבה נבחרת.

ג. סוגית הגמ' בע"ז י"ג

ע"ז י"ג, אין מקדישין בזה"ז וכו' ואי הקדיש בהמה תיעקר וכו', ואיזהו עיקור נועל דלת בפניה והיא מתה מאליה, והקשו שם ונישחטיה מישחט, ותירצו דאתי לידי תקלה וכו', ע"ש. והנה רש"י ביאר דהסוגיא שם מיירי בקדשי בדק הבית ולכן שפיר הקשו דישחטו הבהמה דליכא איסורא דחוץ בקדשי בדק הבית, אמנם תוס' שם ובזבחים נ"ט האריכו לחלוק על רש"י, ופירשו דמיירי בקדשי מזבח, והא דלא חייבין על שחיטתה משום שחוטי חוץ אפילו למ"ד קדשה לעתיד לבא, הוי משום דאינו ראוי לפתח אהל מועד [כדחובא לעיל] או משום דהוי דחוי או משום דמחוסר זמן, ע"ש.

והנה לפי המבואר כפשוטו בתוס' בדף ס"א דלמ"ד דקדשה לעתיד לבא חייב על השחיטה בחוץ בזה"ז דחשיב ראוי לפתח אהל מועד, ואף למ"ד דלא קידשה לעתיד לבא איכא בזמן הזה איסור להקריב בחוץ, א"כ ע"כ לא יוכלו לפרש הסוגיא בע"ז דמיירי במקדיש בהמה למזבח, דבין למ"ד קדשה לעתיד ובין למ"ד דלא קדשה לעתיד אסור לשחוט קדשים בזמן הזה בחוץ, ולכאור' הדברים סתומים בתוס' שם דלא פירשו דלפי דבריהם ע"כ הסוגיא בע"ז מתפרשת כרש"י בקדשי בדק הבית, וצ"ע".

והנר' דלפי המבואר דלמ"ד לא קדשה לעתיד לבא אין האיסור מפרשת חוץ אלא הוי איסור בפני עצמו להקריב בבמה, יש לפרש אף לפי התוס' בדף ס"א את הסוגיא בע"ז בקדשי מזבח, דלמ"ד דלא קדשה לעתיד לבא מותר לשחוט לכתחילה ולא שייך האיסור^{יב}, דאפשר

ט. וכבר עמד בזה בס' כנסת הראשונים.

י. ולפי"ז נצטרך לומר דבדף נ"ט אצלו לשיטתם בדף ק"ז ובעוד מקומות, דלמ"ד דלא קידשה לעתיד לבא ירושלים יש אחריה היתר.

יא. ואולי יהא ראייה מזה כדברי התוה"ק הנ"ל דאף לתוס' בדף ס"א ליכא כלל איסורא.

יב. ואע"ג דתוס' בדף נ"ט כתבו דדוחק לומר דהסוגיא בע"ז קאי למ"ד דלא קדשה לעתיד לבא, מכל מקום בדבריהם מבואר דזה משום דלא מסתבר לאוקמי הסוגיא דלא כסתם מתני' דירושלים אין אחריה היתר, אמנם לדעת רבינו חיים דאפילו המ"ד דלא קידשה לעתיד לבא מודה דירושלים אין אחריה היתר, שפיר אפשר לאוקמי הסוגיא בע"ז כמאן

דעובר באיסור זה רק על העלאה בחוץ אבל השחיטה אינה בכלל האיסור, וביאר שם הטעם "דשוחט אין זה בכלל איסור הבמות אלא דאיתרבי מקרא דאיש איש דלא בעינן בשחיטה מעשה קרבן וחייב בכל גווני, והך ריבויא לא כתיבי אלא בראוי לפתח אוה"מ, וא"כ אפשר דבאינו ראוי לפתח אוהל מועד כו"ע מודים דליכא שום אזהרה".

לומר דכל האיסור להקריב בבמה, הוא בהעלאה כיון דמקריב קרבן בבמה, אבל שחיטה לאו עבודה היא, ורק לענין פרשת חוץ נתחדש דחייב אף על השחיטה, אבל לענין איסור זה של הקרבה בבמה אינו עובר בשחיטה לחודיה, ושפיר מותר לשחוט לכתחילה בחוץ בזה"ז.³ ועל דרך זה מצינו דכתב הגר"ח זצ"ל⁴, דיש להסתפק בלאו ד"לא תעשון" אי נוהג בשחיטה, ורצה לומר

סימן ב'

הקרבה בזמן הזה מדין במה במקום המקדש

צריכין להכריע בפלוגתא הרמב"ם והראב"ד, דלשיטת הראב"ד אין להקריב בזמן הזה.

א. אי שייך להקריב מדין במה לשיטת הראב"ד

והגרצ"ה קלישר השיב להגאון רע"א, דלכאור' אין זה ענין עם נדון דידן, דהרי לדעת הראב"ד דלא קידשה לעתיד לבא, מותר להקריב בזמן הזה כדאמר ר' יצחק במגילה דף י' שמעתי שמקריבין בבית חוניו, והסיקו שם דהיינו למ"ד דלא קדשה לעתיד לבא, ע"ש. ומבואר דס"ל דאפשר להקריב בזמן הזה במקום המקדש מכח ממה נפשך, דלהרמב"ם מקריב מתורת מקדש, ולהראב"ד מתורת במה, דאי לא קידשה הותרו הבמות בזמן הזה.⁵

אמנם יעוין בשו"ת שאילת דוד⁶ שביאר דכונת הגרעק"א דהראב"ד סובר דאע"ג דקדושת הבית בטלה,

הנה ידוע שבזמנו של הגאון רעק"א, רצה הגרצ"ה קלישר לחדש את הקרבת הקרבנות במקום המקדש, וכתב לו הגרע"א כמה מכתבים בענין [ונעתקו בספרו דרישת ציון], ובתחילת מכתבו הראשון כ' הגרעק"א בזה"ל, ובגוף הענין איני מסכים, כי גם קודם שידנו מגעת לדון בפלוגתא דרבוותא הרמב"ם והראב"ד וכו', עכ"ל. וכונתו דהרי דנחלקו הרמב"ם והראב"ד (בפ"ו מהל' בית הבחירה הט"ו) אי קדושת המקדש קדשה לעתיד לבא, דדעת הרמב"ם דקדשה לעתיד לבא ולכן בזה"ז אפשר להקריב במקום המקדש דמקריבין אע"פ שאין בית, אך לשיטת הראב"ד דלא קדשה לעתיד לבא, אי אפשר להקריב בלא בית המקדש. ולכן כ' הגרעק"א דבכדי שנוכל להקריב

דאמר דלא קידשה דאינו כנגד סתמא דמתני' דאין אחריה היתר. [אמנם ע' בתוס' יומא ס"ג ד"ה שלמים, שהוסיפו דדוחק לומר דקאי כמאן דאמר הותרו הבמות, דמנא ליה לאוקמי כמאן דאמר הותרו הבמות כדי להקשות ונשחטיה מישחית כיון דלמאן דאמר לא הותרו לא קשיא, רצ"ע].

יג. ולפי"ז יהא מדויק אמאי בדף ק"ז פליגי ר' יוחנן ור"ל ב"מעלה" ולא בשוחט, דכיון דר"ל אמר פטור, ומשמע דפטור אבל אסור [כמו שדייק הריטב"א שהובא לעיל], לכן נקטו "המעלה", דלענין העלאה איכא איסור לר"ל, אבל בשחיטה סובר ר"ל דמותר לגמרי.

יד. בקונטרס מכתבי תורה ממרן הגר"ח [בענין שחטי חוץ ובע"מ], הובאו הדברים בפרק ט"ז סימן א'.

טו. וע"ש שהאריך לדחות את רבינו חיים שהובא בתוס' מגילה דף י', דאף למ"ד דלא קידשה לעתיד לבא ירושלים אין אחריה היתר.

טז. להגאון ר"ד קארלינר, בקונטרס דרישת ציון וירושלים בסוף הפתיחה, ויעוין שם בסוף הקונטרס (מאמר רביעי) שסיים דאבקש את מנהיגי החברה ישוב א"י שלא יעלה זאת על מחשבתם כלל לבנות עתה מזבח ולהקריב קרבנות, שנראה מתוך המכתבים של הגאון ר' עקיבא איגר שג"כ לא הסכים לזה.

אכתי אסור להקריב בבמה בזה"ז [כשיטת רבינו חיים שבתוס' מגילה דף י'], והביא ראיה לכך דהרמב"ם כ' בפ"א מבית הבחירה ה"ג, דכיון שנבנה בית המקדש בירושלים נאסרו כל המקומות כולן לבנות בהן בית לה' ולהקריב בהן קרבן, ואין שם בית לדורי הדורות אלא בירושלים בלבד ובהר המוריה שבה וכו'. ומדלא השיג על זה הראב"ד ע"כ דאף הוא סובר דמזמן שנבנה בית המקדש בירושלים נאסרו הבמות לעולם, ואי אפשר להקריב קרבן כלל".

ובס' עבודה תמה (שער א' דף ה"ד)¹ האריך לתמוה על דברי הדרישת ציון, דלא שייך להקריב לדעת הראב"ד מדין במה, דהא קרבן יחיד אי אפשר להקריב מפני הטומאה, וכל הנדון היה להקריב קרבן ציבור² הקרב בטומאה³, והרי קרבן ציבור אינו קרב בבמת יחיד, וא"כ לא שייך להקריב בתורת ממה נפשך, דלשיטת הראב"ד אין יכולין להקריב בבמת יחיד, וע"כ צריכין לבנות במה גדולה, ולזה לא סגי במזבח לחוד, אלא בעינן

אהל מועד נטוי שם כמבואר בתוספתא [ע' פרק ט' סימן א', כא' כב].

ובספר מקדש מלך (סוף פ"ד) הוסיף, דלדעת הראב"ד אי למזבח אין שם במה גדולה וחשיב במה קטנה, עובר בלאו ד"לא תוכל לזבוח" כשמקריב הפסח בבמה, (כמבואר בזבחים קי"ד), ע"ש.

אמנם לכאור' נר' דבר זה תלוי במה שחקרנו לעיל פרק ט"ז סימן ב' בגדר לאו ד"לא תוכל לזבוח", אי לאו זה הוי מלתא דחוץ, דמקריב קרבן הראוי בבמה גדולה בבמה קטנה, או דהוי לאו בפנ"ע על הקרבת קרבן שאינו ראוי בבמה ע"ש, ולכאור' י"ל דאי הוי מלתא דחוץ, א"כ בכה"ג לא יעבור, דכל האיסור הוא דוקא היכא דאיכא במה גדולה, ומקריב הפסח בבמה קטנה חוץ לבמה הגדולה, אבל היכא דליכא כלל במה גדולה בעולם אינו עובר באיסורא, אך אי הוי איסור בפנ"ע צדקו דבריו דעובר בלאו על הקרבה בזמן הזה בבמה.

יז. אמנם יעוין בר"י קורקוס שם, שפירש דאין כונת הרמב"ם לאיסור הקרבה בבמה, אלא דמשעה שנבנה בית המקדש אסור לקדש מקום אחר להקרבה, ולכן הדגיש "לבנות בית ולהקריב קרבן".

יח. וכן העיר הגרצ"פ פראנק זצ"ל (בס' מקדש מלך פ"ב).

יט. והגרע"א בתשובה השלישית שם כ' בשם חתנו החת"ס (ע"פ דברי השאילת יעב"ץ סי' פ"ט) דכל הנדון לגבי קרבן פסח, דשאר קרבנות ציבור אינן באין אלא מן השקלים, ורחוק מאוד שנוכל לקבץ שקלים מכל שבטי ישראל, וע"ע במהר"ץ חיות (שו"ת סי' ע"ו, פ"ב). וע"ע בדברי הר"י מקוטנא (בהסכמתו לדרישת ציון) שכתב דאין היתר אלא בקרבנות ציבור, אשר צריך שיסכימו על זה רוב ישראל והוא כמעט מן הנמנע כעת, אחר אשר נפזרו ישראל בעוונותינו הרבים בכל כנפות הארץ בגופם ובדיעותיהם [משמעות דבריו דאף אי נקבץ שקלים בעינן הסכמת רוב ישראל על גוף ההקרבה של קרבנות צבור].

כ. וע' בשו"ת אבני חפץ (סוף סי' נ"ו) שהעיר, דלכאור' לא שייך שיהא דין שקרבן ציבור דוחה את הטומאה בהקרבה בלא בית, דהרי אף אי מקריבין בלא בית אין חובה להקריב ואינו אלא רשות [וכן מבואר להדיא בחינוך מצוה ת"מ], וכיון דליכא חיוב לא עדיפא מקרבן שאין לו זמן קבוע דאינו דוחה את הטומאה.

כא. אמנם אי נימא כשיטות שהבאנו שם דלא בעינן אהל מועד לבמה גדולה ניחא, אך אפילו להניי שיטות יתכן דבעינן לקדש הבמה גדולה, ואנו אין לנו במה לקדש, והמקדש צריך להיות שלוחן של כל ישראל, ומעתה מי הוא זה שיוכל לגשת ולומר אני שלוחן של כל ישראל, ע"ש שהאריך בזה.

כב. עוד העירו דאיכא מניעה נוספת להקריב במקום המקדש מדין במה, דאיתא בספרי (שופטים פסקא ב') לא תטע לך אשירה כל עץ וכו', רבי אליעזר אומר מנין שאין עושין אכסדרה בעזרה ת"ל אצל מזבח ה' אלקיך כשהוא אומר אשר תעשה לך לרבות במה, ומימרא זו הובאה אף בילקוט (שם אות תתק"ז), וביאר המג"א בפ"י זית רענן דהכונה שלא יבנה במה בהר הבית. הרי דלפי דברי הזית רענן איכא איסורא לבנות במה בהר הבית, וא"כ לשיטת הראב"ד אי אפשר להקריב מדין במה, דעובר באיסורא דלא תטע לך אשירה כל עץ. אמנם באמת זה אינו דהנה יעוין במנ"ח (מ' תצ"ב) שכתב דכל האיסור למ"ד דקדושת הבית קיימת, אך לדעת הראב"ד דקדושת המקדש בטלה ליכא איסורא דלא תטע לך כל עץ בזה"ז במקום המקדש, וא"כ לדבריו ה"ה דליכא איסור בזה"ז לבנות במה במקום המקדש.

במקום המקדש דלית ביה איסורא, אית ליה תורת הקרבה מדין הקרבת במה^{כז}.

והנה' לבאר דברי הראב"ן באופן חדש, דאין כונת הראב"ן דאפשר להקריב בתורת הקרבת במה במקום המקדש, דבאמת סבירא ליה לראב"ן דיחיד הבונה מזבח במקום המקדש ומקריב עליו, אית לה להקרבתו תורת הקרבת מקדש, דכיון דקדושת המקדש לא בטלה, המקריב במקום המקדש הקרבתו נעשית עם קדושת המקדש, ואית לה שם הקרבת מקדש. וכל מה שחידש הראב"ן הוא דכיון דהמזבח אינו מזבח של ציבור לית ליה שם מזבח של מקדש, ואית ליה למזבח שם מזבח של במה, באופן דנמצא שמקריב הוא הקרבת מקדש על מזבח של במה, וכיון דלמזבח יש דין מזבח של במה אין מקריב עליו חובות יחיד, דמזבח של במה לית ליה שם מזבח עבור הקרבת חובות יחיד, דהדין דלא קרבי חובות יחיד בבמה אינו דין בהקרבת במה, אלא דין במזבח של במה^{כח}, ולכן אע"ג דמקריב ביה הקרבת מקדש, כל שמקריב הקרבה זו על מזבח של במה לא קרבו ביה חובות יחיד^{כט}.

והנה לפי המבואר בדעת הראב"ן דהוי הקרבת מקדש, יש לעיין אי זר כשר לעשות העבודה בבמה זו, דיש לעיין אי דין כהונה תלוי בשם ההקרבה או בשם המזבח, וכפשוטו נר' דיצטרכו לכך כהן כיון דהוי הקרבת מקדש^ל. ויש לעיין בשאר הדינים שנתמעטו בבמה, מה

ב. שיטת הראב"ן

הנה הראב"ן (ס' נ' מתשובותיו) כתב לחדש דאף למ"ד דקדשה לעתיד לבא ומקריבין אע"פ שאין בית, יחיד שבונה מזבח להקריב עליו במה מיקרי וכל שאינו נידר ונידב כגון בכור אין קרב בבמה, דדוקא מזבח של ציבור מקריבין עליו חובות, והא דאמר ר' יהושע נשמעתי דמקריבין אע"פ שאין בית] מזבח של ציבור היה כשעלו בני הגולה בנו מיד המזבח והקריבו עליו ולא גמרינן מיניה ליחיד וכו', ע"ש.

הרי דמבואר בדברי הראב"ן דבר חדש, דאפילו לר' יהושע דסובר מקריבין אף על פי שאין בית, מכל מקום יחיד שבונה מזבח במקום המקדש אין לו דין מזבח של מקדש, אלא דין במת יחיד^ל, ואע"ג דאית ליה דין במה מקריבין עליו קרבנות אף בזמן איסור במות, אך דינו כשאר במת יחיד דאין מקריבין בו אלא נדרים ונדבות ולא חובות יחיד כבכור.

והנה כפשוטו נקטינן דבזמן איסור במות, חוץ מהאיסור להקריב בבמה, אף ליכא שם הקרבה להקרבת במה [נוכריאר הגרי"ז לענין הקרבת נביא דאיכא ב' נדונים ע' מש"כ בפרק כ"א], דבזמן המקדש איכא רק חפצא של הקרבת מקדש ואין תורת הקרבת במה, ואף אי נימא דבמקום המקדש ליכא איסור להקריב בבמה, אך אכתי לית לה שם הקרבה, ובראב"ן לכא' מבואר חידוש דאיכא חפצא של הקרבת במה בזמן איסור במות, ולכן כל שמקריב

כג. ולפי דבריו יקשה מדברי הספרי דאסור לבנות במה במקום המקדש, דהרי הראב"ן קאי בשיטה דס"ל דקדושת המקדש קדשה לעתיד לבא, וצ"ל לדבריו דכונת הספרי לרבות שבבמה אסור לנטוע עץ וכדפירש ברבינו הלל שם.

כד. ועוד חידוש חזינן בראב"ן דאף בזמן איסור במות לא נאסרה הקרבת במה, וכל האיסור הוא להקריב חוץ למקדש, ולכן היכא דמקריב במקום המקדש הקרבת במה ליכא איסורא.

כה. וע' בפרק י"ג סימן א' שביארנו דמהראב"ן מוכח דהא דחובות לא קרבו הוא דין בבמה, ע"ש.

כו. ויש שהעירו לדעת הראב"ן היאך מקריב בתורת הקרבת במה במקום המקדש, הרי כיון דהכניס הקרבן למקום המקדש קלטוה מחיצות [נמבואר בסוגיא בדף ק"כ], ובעי להקריבו כדין הקרבת מקדש, ונר' דלדברינו ניחא, דבאמת מקריבו בתורת הקרבת מקדש, וכל הדין שחל מחמת קליטת מחיצות הוא דצריך להקריבו הקרבת מקדש.

כז. וע' בכלי חמדה (פ' כי תבא) שהעיר על דברי הראב"ן דאי כונתו באמת דכשיחיד בונה מזבח במקום המקדש דינו כבמה, א"כ ההקרבה במזבח זה תהא כשרה בלא כלי שרת וע"ז, וקשה "והיאך זר קרב אצל מזבח", וע' בפרק י"ב שהבאנו דיש לחקור בעיקר האי סברא דאין זר קרב אצל מזבח, אי הוי מחמת דאסור לזר ליכנס לשם נוכדנט המל"מ סוף הל' ביאת מקדש], או דהוי דין בעבודה דאינו ראוי שזר יעשה עבודה במזבח, ומעתה נר' די"ל

יהא דינם בבמה זו, דכל שהמיעוט מחמת המזבח הרי דאף בהקרבה זו יתמעט, וכל שהמיעוט מחמת דליכא קדושת מקום בבמה, או מחמת שם הקרבת במה, לא יתמעט הכא כ"ח.

והנה מבואר מדברי הראב"ן דלא מהני שהיחיד יבנה מזבח עבור הציבור, אלא צריך שיהא בנוי ע"י הציבור, ולכן יחיד הבונה לעולם אית ליה דין במת יחיד, וכתב הכלי חמדה (פ' כי תבא) דלפי דברי הראב"ן קשה מאד לקיים בפועל הקרבה בזמן הזה, שקשה מאוד שכל הציבור יסכימו לבנות מזבח ולהקריב עליו קרבנות, והיינו אפילו לשיטת הרמב"ם דמקריבין אע"פ שאין בית.

אמנם כבר העירו בעיקר דברי הראב"ן, דמבואר בספר כפתור ופרח בשם ר' יחיאל מפריש שחולק עליו בזה, דכתב שם (בפרק ו') שרבינו יחיאל דפריש אמר לבא לירושלים, בשנת שבע עשרה לאלף הששי, להקריב קרבנות בזמן הזה ע"ש, ועל כרחך שרצה לבנות שם מזבח ולהקריב שם קרבנות ציבור שהותרו בטומאה, ומוכח דס"ל דאף מזבח שבנה היחיד אית ליה שם מזבח להקריב קרבנות ציבור ולא חשיב במה קטנה.

והנה האחרונים כ"ט ביארו שיטת הראב"ן דס"ל דאין היחיד יכול למסור המזבח לציבור דחיישין שהיחיד לא ימסרם יפה יפה (ע' ב"מ ק"ח ע"א), ולכן לית ליה שם של מזבח של ציבור, אמנם העירו דברמב"ם (פ"ח מכלי המקדש ה"ז) פסק דיחיד יכול למסור עבור הציבור ולא חיישין שמא לא ימסרם יפה יפה, וע' מל"מ (שם) ו"א כ

מבואר דלדעת הרמב"ם שפיר יכול היחיד לבנות מזבח עבור כל הציבור ולא הוי במת יחיד לא.

אמנם שו"ר דאפשר לבאר שיטת הראב"ן באופן אחר, דהנה בזבחים קט"ז ע"ב רמי קראי נדכתיב גבי קנית הגורן מארונה אהדדי, דכתיב ויתן דוד לארונה שש מאות, וכתיב ויקן דוד את הגורן בכסף שקלים חמישים, ומשני הגמ' "הא כיצד גובה מכל שבט ושבת חמישים שהן שש מאות". ומבואר דדוד המלך גבה כסף מכל השבטים, חמישים מכל שבט ושבת בכדי לקנות את מקום המקדש.

ויעוין בחי' מרן רי"ז הלוי (הל' בית הבחירה) שביאר דיסוד דין זה נלמד מקרא ד"מכל שבטיכם", דדרשינן בספרי מכל שבטיכם הכסף מכל השבטים, וביאר הגרי"ז דדין זה אינו דין מיוחד לגבי המקום, רק עיקר דין זה הוא שהמקדש וכליו יהיו משל כל ישראל וכן הכשירן, ודין זה נאמר אף במזבח וכלי המקדש דבכולהו איכא דינא דיהיו משל ציבור, ע"ש.

אמנם לכאור' א"כ צ"ב מהו הדין המיוחד שנאמר בדוד שגבה כסף מכל השבטים ואמאי לא יכול היה לקנותו בכספו ולמסרו לציבור, וכמו דפסק הרמב"ם הנ"ל לענין כלי המקדש דמהני מסירה של היחיד עבור הציבור.

ונר' דמבואר הכא דבמזבח ובמקום המקדש איכא דין מיוחד דלא מהני ביה מסירת היחיד עבור הציבור, דנאמר בדינא ד"מכל שבטיכם", שעצם קנית המזבח יעשה מכסף כל השבטים [וכן ביאר בפ"י הגרי"פ על הרס"ג

בדעת הראב"ן דהוי דין בעבודה ולכן הוי סברא רק לגבי מזבח דמקדש המקודש, אך מזבח דבמה ראוי לעבוד בו זר, ואין מניעה בעבודת זר אע"ג דהוי בתוך העזרה, ולפי מה שכתבנו דאף לדעת הראב"ן בעינן כהן לק"מ.

כח. וע' בכלי חמדה שם, שכתב דלפי דברי הראב"ן המקריב פסח במזבח של יחיד במקום המקדש, ילקה משום לאו דלא תוכל לזבוח את הפסח, כיון דהוא מקריב פסח בבמת יחיד, ע"ש. ונר' דלפי המבואר דאף לדעת הראב"ן חשיבא הקרבת מקדש, י"ל דאף לפי דבריו לא יעבור בלאו דלא תוכל לזבוח, דכל הלאו הוא דוקא כשמקריב את הפסח בהקרבת במה, ובאופן זה מקריבו בהקרבת מקדש.

כט. ע' בהגה' אבן שלמה על הראב"ן ובשו"ת חזון נחום סי' צ"ה, ובביאור הגרי"פ על הרס"ג (ח"ג עונש ט').

ל. וע"ע מה שהאריך בזה בפ"ד מהל' שקלים ה"ו.

לא. וע"ע מה שהאריך בזה בשו"ת חזון נחום סי' צ"ה.

ולפי"ז מתבארת שיטת הראב"ן שיחיד הבונה מזבח אין לו דין מזבח של ציבור ולא מהני שימסרנו לציבור באופן חדש, דאיכא דין מסוים דמזבח של ציבור יקנה מממון של "כל שבטיכם", ולכן לא מהני שיחיד יבנה המזבח וימסור אותו לציבור.

ח"ג עונש ט"ז^{לב}. וכן משמע מדברי הספרי (ראה פסקא ס"ב) דאחר דדרשינן מקרא דמכל שבטיכם דהכסף מכל השבטים, מוסיף שם וכן הוא אומר ויקן דוד וכו' דנטל חמישים מכל שבט ושבט. והיינו דנלמד מקרא דמכל שבטיכם דעצם הקנין צריך להיות ממון כל השבטים^{לג}.

לב. וע' בשו"ת לבוש מרדכי (להגרמ"מ אפשטיין סי' ע"ח) שכתב בתוה"ד דבמת ציבור הוא מזבח שנבנה מכסף המקובץ מכל ישראל.

לג. וע' בר"ש (ויקרא דיבורא דנדבה פ"ו, ה') בהא דאיתא שם מה מזבח משל ציבור, דכתב וז"ל, ומזבח הוא משל ציבור שמוכח בפ' בתרא דזבחים (קט"ז) שגבה דוד מכל שבט ושבט וקנה מקום המזבח, עכ"ל, ובתו"כ מהדורת פרידמן הודפס פי' מאחד מבעלי התוס' שתמה על פי' הר"ש "ולא נהירא דלא מיירי אלא בקניית הקרקע". ומבואר בר"ש דדוד גבה כסף מכל השבטים לקנות מקום המזבח, שיתקיים במזבח עצמו דין מזבח משל ציבור, שעצם קנין המזבח יהא ממון כל ישראל כנ"ל.

פרק כ"א

הקרבה בבמה ע"פ הוראת נביא

סימן א'

גדר היתר ההקרבה

מעלה בכל מקום שיאמר הנביא¹, דע"י שהנביא מתיר הוי שעת היתר במות, דבפרשה של איסור חוץ עצמו נאמר דאי הותרה ההקרבה ע"י נביא, לא הוי בכלל זמן איסור אלא חשיב כמו זמן היתר במות, ותו חשיבא ההקרבה כהקרבה בשעת היתר במות² דאית לה שם הקרבת תורה, ע"ש³.

והנה בתמורה כ"ח ע"ב איתא, אמר רבי אבא בר כהנא, שמנה דברים התירו באותו לילה [בקרבתנו של גדעון] חוץ, ולילה, וזרות, וכלי שרת, [וכלי אשירה], ועצי אשירה, ומוקצה, ונעבד. ולכאור' דברי הגמ' צ"ע, דמבואר דהוצרכו להתיר איסור זרות בקרבנו של גדעון, והרי גדעון הקריב בחוץ הקרבת במה, ובבמה ליכא דין כהונה, וא"כ כיון דהותר איסור חוץ ע"י נבואה תו לא בעינן להתיר איסור זרות⁴.

ומבואר לכאור' בגמ' דאע"ג דההקרבה הותרה ע"י נבואה מ"מ כיון דהויא בזמן איסור במות ודין העבודה הוא להיעשות ע"י כהן⁵, בעינן היתר מיוחד להתיר

תניא בספרי פ' ראה, השמר לך פן תעלה עולותיך בכל מקום אשר תראה, אבל מעלה אתה בכל מקום שיאמר לך הנביא כדרך שהעלה אליהו בהר הכרמל. וכ"ה בירושלמי (מגילה פ"א הי"א), ע"ש. והנה הספרי ע"כ מיירי בשעת איסור הבמות, מדמייתי מהקרבת אליהו שהיתה בזמן שהיה המקדש בירושלים, וצ"ב מה אתי הספרי לאשמועינן, דאי כונת הספרי לאשמועינן דמותו לעבור על איסור תורה ע"י הוראת נביא, הלא דין זה נאמר בכל המצוות, וכמבואר בספרי פ' שופטים, עה"פ שנאמר בנביא "ואליו תשמעון", אפילו אומר לך הנביא עבור על אחת מכל מצוות האמורות בתורה, כאלוהו בהר הכרמל לפי שעה, שמע לו [וכן מבואר ביבמות צ' ע"ב ע"ש]⁶.

ויעוין בכתבי הגר"ז (ריש פ' פרת חטאת) שכ' לבאר בזה, דמצד ההלכה של אליו תשמעון שמעינן דהנביא יכול להתיר לעבור איסור לפי שעה, ויכול הנביא להתיר איסור חוץ לפי שעה, אך אכתי הקרבן אינו קרבן של תורה אלא קרבן ע"פ נביא, וזה נתחדש בדרשא ד"אתה

א. וכבר עמד בזה בעמק הנצי"ב על הספרי בפ' ראה, ע"ש.

ב. וע' בפרק ט"ז סי' ד' אות ג' דנתבאר נפק"מ בזה.

ג. ובמש"ח (ראה י"ב, י"ג) תי' באופן אחר, ע"ש.

ד. וכבר עמד בזה בפירושים וחידושים לבעל הגידולי טהרה שם, וע"ש שהעיר עוד דכיון דהוי נעבד אין ראוי לפתח אהל מועד וליכא איסור חוץ, ואמאי הותר איסור חוץ.

ה. וכע"ז כ' במקד"ד סוף סי' כ"ז ע"ש. וע' בדבר אברהם (ח"ג סי' א' ענף ב' בהג"ה) שהעיר דילפינן בזבחים קי"ט ע"ב היתר זר בבמה מ'זורק הכהן את הדם על מזבח ה' פתח אהל מועד" כהן פתח אהל מועד ואין כהן בבמה, ומבואר דכל דין כהונה נאמר רק בפתח אהל מועד, וא"כ היכא דהותר להקריב בחוץ ע"פ נביא מהיכ"ת דניבעי כהונה, וצ"ע.

להקריב כיון דבאה עליהם מצות ה' להדיא כמו דכתיב בגדעון "ויאמר ה' לגדעון קח את הפר", ולמנוח שבא לו הציווי ממלאך הוי כשומע הנבואה בעצמו, ומצווה הוא להקריב".

ולפי"ז נר' דיש לחלק בין דברי הספרי לדברי הגמ' בתמורה, דהא דמבואר בספרי דהקרה ע"פ נביא חשיבא הקרה בשעת היתר במות, היינו דוקא נביא המורה לאחרים דאין כחו אלא ככח חכם העוקר דבר מן התורה לפי שעה למיגדר מילתא^ט, אבל הקרה גדעון דבא הדיבור אליו במיוחד לא חשיבא שעת היתר במות, ובעינן להתיר בה איסור זרות'.^ז

וביאור הדברים, דהא דנתחדש בספרי דע"י נביא מיקרי שעת היתר במות, היינו דוקא היכא דהנביא מתיר ההקרה, דלולא הדרשא דאתה מעלה וכו', לא היתה להקרה שם הקרבת קרבן, דהנביא יכול להתיר לעבור על איסור אך לא יכול לתת להקרה בחוץ שם הקרה, ולכן בעינן לחידוש מיוחד מגזה"כ דהיכא שהנביא מתיר להקריב מיקרי שעת היתר במות וחשיבא הקרה כמו הקרה בבמה בשעת היתר במות, אבל היכא דהנביא עושה ע"פ הדיבור, הרי דאיכא ציווי להקריב דהוא שמע את דבר ה' המצווה להקריב, וע"כ דאית ליה שם הקרה מחמת הציווי להקריב, ואף אי נחשב לזמן איסור במות אית ליה שם הקרה מחמת הציווי, ולפיכך לא נתחדש בזה דהוי זמן היתר במות, ושייך לומר דדין ההקרה הוא ליעשות ע"י כהן, ובעינן להתיר איסור זרות.

אמנם ע' במדרש לקח טוב [המכונה פסיקתא זוטרתא] פ' ראה דאיתא שם "השמר לך פן תעלה עולותיך

העבודה ע"י זר". אמנם לפי"ד הגר"ז דהיתר ע"פ נביא משוי ליה שעת היתר במות, עדיין צ"ע מדוע הותר איסור זר והא הויה כהקרבת במה בזמן היתר במות, ולדבריו צ"ל דהגמ' לא סבירא ליה כספרי הנ"ל דהיתר ע"פ נביא משוי ליה שעת היתר במות'.^י

וחנה בדף קי"ט ע"ב הקשו לתנאין דסברי דבזמן שילה נאסרו הבמות, מהא דכתיב גבי מנוח ויעל על הצור לה' והא מנוח בזמן שילה הוא, ותירצו דהוראת שעה היתה. ולכא' דברי הגמ' צ"ב דביבמות צ' ע"ב מבואר דהא דנביא יכול להתיר לפי שעה לעבור על התורה היינו רק בתנאי דהוי למיגדר מילתא, לעשות גדר ותקנה כמו אליהו בהר הכרמל שהשיב ע"י כך מעבודת כוכבים, אבל גבי מנוח [וגדעון] לא היה בזה מיגדר מילתא והיאך הותר להם ע"פ נביא להקריב הקרה בזמן איסור במות, וצ"ע.

וביארו בזה, דדוקא לענין שמיעה לדברי הנביא ולענין עונש הממרה את פיו, צריכין להתנאים האלו דהוי עקירת שעה ולמיגדר מילתא, דזה הוי בחינה לנבואתו דאם נמצאו ב' התנאין האלו נצטוינו בחוק מצות התורה דאליו תשמעון לשמוע לנביא והממרה פיו חייב מיתה בידי שמים, אבל בענין שהנביא עושה לעצמו ואינו מצוה כלל לאחרים שיעשו דבר המתנגד לתורה, ולא בא הציווי רק אליו לבדו בזה ליכא התנאים האלו, דהנביא עצמו לא צריך לבחינה כלל, דהרי שמע מפי ה' ומיד בהגיע הדיבור אליו חייב להאמין דכן דבר ה' ומצווה הוא מה' לנהוג בדבר זה נגד התורה.

ומעתה י"ל דמנוח וגדעון אע"ג דהקריבו בסתר ולא היה בהקרבתם מיגדר מילתא, היה מותר להם

ו. וע' ברש"י בדף ט"ז ע"א (ד"ה מה) שביאר דקראי מוכחי דזר כשר בבמה קטנה "בגדעון ומנוח ושמואל שהקריבו בבמה", וצ"ע מה הוכיח מהקרבת גדעון, והרי גדעון הקריב בשעת איסור, ומבואר בגמ' בתמורה דהיה היתר מיוחד להקריב ע"י זר [וע' בקר"א בדף ק"כ שעמד בזה], וצ"ע.

ז. אמנם ע' בפירושים וחידושים לבעל הגידולי טהרה שביאר כונת הגמ', "דה"ק כיון דזה היה בשעת איסור הבמות והיה הדין נותן דכל הקרבנות יקברו בשילה ושם היו נוהגין כל הדברים הללו, רק שהותר לו לגדעון ע"פ הדיבור להקריב בבמה, א"כ שפיר חשיב כל הדברים הללו, שנתבטלו ע"י הקרה זו", ולדבריו לק"מ.

ח. וכן האריך לבאר בס' תורת הנביאים למהר"ץ חיות פ"ד.

ט. ע' תוס' יבמות שם ד"ה וליגמר.

י. ונתעוררתי לזה מהרה"ג רע"ג שליט"א.

וכו' בכל מקום שאתה תראה, אבל מעלה אתה בכל מקום שיאמר לך הנביא כמו שהעלה אליהו בהר הכרמל וגדעון בן יואש על פי המלאך", הרי דהמדרש כלל את הקרבת גדעון יחד עם הקרבת אליהו, דתרווייהו נתמעטו

מהלאו דחוץ "השמר לך פן תעלה", דאינם בכלל האיסור דחוץ, ומבואר במדרש דתרווייהו חשיבי הקרבה בשעת היתר במות, ולכא' אין דברי המדרש מתאימים עם דברי הגמ' בתמורה.

סימן ב'

הקרבת מנוח

א. היאך הותר למנוח לסמוך על הוראת המלאך

ולכן רשאי היה לסמוך עליו להעלות קדשים בחוץ, כמו דסמכין על נביא המוחזק.

מבואר בגמ' זבחים קי"ט ע"ב דלמ"ד דזמן שילה היה זמן איסור במות, הא דהותר למנוח להקריב בבמה הוי מדין הוראת שעה [כיון דהקריב ע"פ דברי המלאך], אמנם לכא' צ"ב היאך הותר לו לסמוך על ציווי המלאך, והרי לפני ההקרבה לא ידע מנוח שהוא מלאך, דרק אחר ההקרבה כתוב בפס' (כ"א) "אז ידע מנוח כי מלאך ה' הוא" והיאך היה מותר לו להקריב על פיו, וצ"ע.

אך אכתי לא נתישב היאך הותר לו לסמוך עליו, דהנה מבואר ביבמות צ' ע"ב דנביא יכול להתיר איסור רק למיגדר מילתא, והיכא דנביא מורה לעבור איסור באופן שלא יהא בזה תקנה לכלל אין היתר לשמוע לו לעבור על דבר תורה, והרי הכא לא הקריב מנוח לפני המון עם, ולא היתה בהקרבה זו תקנה ומיגדר מילתא לדור ובכה"ג ליכא היתר לשמוע לנביא, וע"כ צ"ל דהא דהותר לו לסמוך עליו להקריב בשעת איסור, הוא מחמת דהיה מלאך ושאיני מלאך מנביא (כדביארנו לעיל סימן א'), דכיון ששמע ממלאך הוי כמו שנצטוה מנוח מה' דליכא התנאי של מיגדר מילתא², וא"כ הקושיא במקומה עומדת היאך הקריב קודם שנודע לו שהוא מלאך, והרי אף אי סבר שהוא נביא, אין לסמוך על נביא לעבור על ד"ת באופן שאינו למיגדר מילתא, וצ"ע.

ולכא' אפשר לישב דאמנם לא ידע מנוח קודם ההקרבה שהוא מלאך, אך הא מיהא החזיקו בתורת נביא, דחזינן שכינהו מנוח (פס' ח') "איש האלקים", וכן מבואר ברד"ק (פס' י"ז) דהיה בעיני מנוח נביא גדול ונכבד, ולכן יכול היה לסמוך על דבריו שאמר לו להקריב.

והנר' דיש לישב ע"פ מה שכו' במושב זקנים עה"ת (הפטר נשא) דמנוח הקדיש הקרבן על תנאי, דאי ירד אש ויתברר דהוא מלאך יהא קרבן³. וא"כ נמצא שבאמת לא סמך עליו קודם ההקרבה, ולכן הקדיש

אמנם אכתי צ"ב דלא היה מוחזק לפניו בנבואה⁴ ומנין לו דהוא נביא אמת, והיאך יכול לסמוך עליו להקריב בזמן איסור כל זמן שלא הוחזק לו כנביא אמת, וצ"ע. ויש לומר כמו שכו' המש"ח (הפטר נשא) דלפי שע"י תפילה בא אליו, היה נר' לו דשלוח הוא מה'

יא. וע' בכתבי הגר"ז דהיינו מה שאמר בפס' י"ז "מי שמך כי יבא דברך וכבדנוך", דאי יתקיים מה שמנבא עתידות יתאמת בחזקת נביא, ע"ש. הרי דנקט הגר"ז דאכתי לא הוחזק בנבואה.

יב. אמנם יעוין באהבת יהונתן (הפטר נשא) שכו' דמנוח חשש שימות, מחמת חטא שחוטי חוץ, דקי"ל שמותר לעבור על ד"ת ע"פ נביא ולא ע"פ המלאך, וצ"ע.

יג. וז"ל הקשה הרי"ח והלא היה בשעת איסור הבמות שהרי משכן שילה היה קיים, וי"ל על תנאי הקדישו, ואמר לא אקדיש אותה עד שתדיר אש מן השמים ותאכל אותה וכן נעשה, שהרי אמר לו חפץ השם להמיתנו לא לקח מידינו, מאין ידעו שלקח אם לא מזה שירד אש מן השמים וכלה הקרבן, ע"כ. ולכא' דברי המושב זקנים צ"ב מה הקשה והלא שעת איסור היה, והרי זו קושית הגמ' וע"ז תי' הגמ' דהיתה הוראת שעה, ולפי הנ"ל י"ל דקושית בעלי

הקרבת על תנאי, דאי לא תרד אש מן השמים הרי דאינו מלאך ואין יכול לסמוך עליו להקריב על פי דיבורו, וא"כ לא יחול הקדש ולא יעבור על העלאת חוץ, ואי תרד אש מן השמים יתברר דהוא מלאך ויכול להקריב על פי דיבורו. [ועיין לקמן אות ב' שכתבנו לישיב באופן אחר].

ב. דין העלאת על הסלע בלא אש

הנה מבואר בדברי בעלי התוספות הנ"ל דמנוח לא הניח העולה ע"ג האש, אלא דהוא העלה העולה על הסלע ואח"כ ירדה אש מן השמים^ט, וא"כ צ"ב מה הקשו בגמ' בדף קי"ט למ"ד דשילה זמן איסור הבמות היאך העלה מנוח ע"ג סלע, ועבר על איסור העלאת בחוץ, והרי לכאור' כל המחייב דהעלאת בחוץ היא רק שעושה מעשה הקטרה באש כמבואר בחינוך (מצוה קפ"ו ומצוה תל"ט) "שלא נעלה הקרבנות ופי' העלייה שריפה"^{טו}, וצ"ע^{טז}.

והנר' לישיב די"ל דענינה של עבודת הקטרה הוא להביא את הקרבן לאש, ובעלמא אופן הבאת הקרבן לאש הוא ע"י נתינתו באש עצמה, משא"כ באש היורדת מן השמים, בזה שמניח הקרבן במקום שתבוא שם האש מן השמים מיקרי מביא הקרבן לאש, ונתקיימה עבודת

ההקטרה ע"י העלאת לחוד. [ובפרט בהקטרת חוץ דליכא קיום דין הקטרה, כל העבודה היא רק הנתינה לאש ולא השריפה בפועל]^י. ולכן לולא הוראת שעה היה אסור למנוח להעלות את העולה על הסלע ולהכשירה להקרבה, דבהעלאת על הסלע מיקרי הקטרה.

ולפי"ז נר' לישיב הקושיא דלעיל [אות א'], היאך הקריב מנוח קודם שידע דהיה מלאך, דבאמת מנוח רק העלה על גבי סלע ובהעלאת לחוד ליכא איסורא כנ"ל, וכל האיסור הוא רק מחמת שירדה אש מן השמים ונתברר שהעלאת זו היתה הכשר להקטרה, ולכן לא היה צריך מנוח לחשוש לאיסורא להעלות העולה על הסלע, דממה נפשך אינו עושה איסור בהעלאת זו, דאי לא תרד אש מן השמים הרי דלא עבד כלל הקטרה, דבהעלאת לחוד ליכא איסורא, ואי תרד אש מן השמים יתברר דהוא מלאך ה' ומותר לשמוע לו להקריב בהוראת שעה אע"ג דלא הוא למיגדר מילתא^י.

ג. בדין העלאת על גבי סלע

הנה בדף ק"ח נחלקו ר' יוסי ור"ש, דדעת ר' יוסי דאינו חייב על העלאת חוץ אלא א"כ העלה ע"ג מזבח

התוס' היאך סמך על המלאך כיון דהיה זמן איסור ולא היה למיגדר מילתא כנ"ל, וע"ז השיב דהקדש על תנאי. וע"ע בדבר אברהם (ח"ג סי' א' בהג"ה לאות ה') שכיון מעצמו לתי' המושב זקנים.

יד. וכן משמעות דברי החינוך מצוה קל"ב, וע"ע ברד"ק פס' י"ט דהמלאך הוציא האש מן הסלע, וכפשוטו סבירא ליה דלא הניח מנוח על האש, (וכן הבין בדבריו בערוך לנר יבמות דף צ' ע"ש).

טו. וכן משמעות דברי הרס"ג עה"ת אחרי מות (י"ז, ח') שפי', "אשר יעלה עולה", יעלה, ישרף.

טז. וכבר העיר כע"ז בערוך לנר שם, והוסיף להעיר על הא דמבואר ביבמות צ' ע"ב דמקרא דאליו תשמעון דרשינן דנביא שאמר לעבור על אחת מכל מצוות התורה כאלוהיו בהר הכרמל שומעין לו, וברש"י שם פירש דאלוהיו בהר הכרמל עשה מעשה העלאת חוץ, ומבואר דאי לא היה היתר מיוחד היה חייב אלוהיו משום העלאת חוץ, אע"פ שאלוהיו רק העלה את הפר על העצים בלי להקטירו באש.

יז. וכבר הביאו מקור לזה דכתיב בפ' שמיני (פרק ט' פס' כ') "וישמו החלבים על החזות ויקטר החלבים המזבחה", ובפס' כ"ד "ותצא אש מלפני ה' ותאכל את העלה ואת החלבים", הרי דהפס' החשיב מעשה שימת האימורין על המזבח להקטרה אע"ג דלא הניחו בתוך האש, דרק אח"כ יצתה אש ותאכל את החלבים [וכמבואר ברשב"ם שם י', א', דלא נתנו באש כמו אלוהיו ע"ש, וע"ע במקור ברוך סי' י"ח], והיינו כנ"ל כיון דהדין היה שלא להביא אש הדיט, וההקטרה תתקיים ע"י אש מן השמים, מיקרי עבודת הקטרה בנתינה על המזבח בלחוד, כיון דנתנו החלבים במקום שתבא האש.

יח. אמנם לכאור' אכתי תיקשי היאך הותרה לו השחיטה, ובאמת בגמ' לא שאלו מהשחיטה רק מהעלאת, וי"ל כמו שכתב המשך חכמה (הפטר נשא) דהשחיטה נעשתה ע"י שניהם מנוח ואשתו, ושנים ששחטו פטורים (כמבואר בזבחים ק"ח). ולכן שאלו רק לענין העלאת דשנים שהעלו חייבין (כמבואר שם).

ודעת ר"ש דאפילו העלה על הסלע חייב, ושם בע"ב, אמר רב יוחנן מ"ט דר"ש, דכתיב "ויקח מנוח את גדי העזים ואת המנחה ויעל על הצור לה'", ור' יוסי דחה דאין ראייה ממנוח דהוראת שעה היתה.

והנה לדעת ר' יוסי דאינו חייב בחיוב בחוץ על העלאה ע"ג צור, צ"ב מה הקשו בדף קי"ט למ"ד דזמן שילה היה זמן איסור במות, מהא דהעלה מנוח על גבי הצור, והרי י"ל דכיון דלא העלה מנוח ע"ג מזבח לא עביד כלל איסורא, וצ"ע ט.

והנר' לישב, דהא דלר' יוסי אין חייב כאשר מעלה ע"ג סלע הוא משום דס"ל דבכה"ג לית לה שם הקרבה דשם הקרבה בחוץ הוא רק ע"ג מזבח, והדין מזבח לא הוי תנאי גרידא בהעלאה, אלא דבהעלאה על סלע לחוד לא מיקרי כלל הקרבה ולכן פטור, ולכן הקשו בדף ק"ח לר' יוסי מהא דחזינן דגבי מנוח היה חפצא דהקרבה בחוץ ע"ג סלע, ותירץ ר' יוסי דהתם היתה הוראת שעה דע"פ הוראת המלאך היה להקרבה זו שם הקרבה אבל בעלמא בלי מזבח לית לה שם הקרבה.

ומעתה מבואר הא דהקשו בדף קי"ט היאך הותר למנוח להקריב ע"ג סלע, דכיון דהקריב ע"פ הוראת המלאך הרי דהיתה להקרבת מנוח ע"ג סלע שם הקרבה, וממילא יהא מוכח דהיה זמן היתר במות, דכיון דאית

לה שם הקרבה אסור לעשות הקרבה זו בזמן איסור אפילו לר' יוסי, דכל הטעם שר' יוסי מתיר ע"ג סלע הוא מחמת דלית לה שם הקרבה אבל הכא דהקריב מחמת המלאך ואית לה שם הקרבה תו יהא אסור בחוץ², וע"ז תירצו הוראת שעה היתה, דהמלאך התיר האיסור חוץ.

ויעוין בס' מעין גנים (לר' עקיבא טרעני, מיץ תקל"ז, זבחים דף ק"ח) דמתבאר מדבריו דרך נוספת, די"ל דבאמת כל קושית הגמ' בדף קי"ט היא רק לדעת ר' יוסי, דאין חייב במעלה ע"ג סלע, ולכן לא הקשו בגמ' היאך העלה ועבר בהעלאת חוץ, אלא קושית הגמ' דאפילו לר' יוסי איכא עבירה בהקרבה ע"ג סלע, דעובר באיסור עשה דמבטל עשה דוהביאום לה', וע"ז תירצו הוראת שעה שאנ"כ^א.

ולפי"ז ישב את הקושיא דלעיל [אות א'] היאך הקריב על פי המלאך והרי אכתי לא ידע דהוא מלאך, די"ל דהיה סבור דהוא נביא [כדביארנו לעיל], והא דאין סומכין על נביא לחוד היינו היכא דעובר על לא תעשה בידים, אבל הכא דהעלה ע"ג סלע דאינו אלא ביטול עשה דוהביאום לה', הרי דלא בעינן לכך מלאך וסגי בחכם, דיש בכח חכמים לעקור דבר מהתורה בשב ואל תעשה כמבואר ביבמות דף צ' כב.

יט. וע' בחי' רע"א בדף קי"ט שהקשה אמאי הקשתה הגמ' על מ"ד דזו וזו שילה ולא הקשו על המשנה עצמה דמפורש במשנה דבשילה נאסרו הבמות ונשאר בצע"ג, ובס' מעין גנים (בדף קי"ט) רצה לתרץ, דמהמשנה מדויק כר' יוסי דבמה קטנה בעיא מזבח, דהא גבי החילוקים בין במה קטנה לגדולה לא נקט התנא דחלוק לענין מזבח, וממילא ל"ק מהא דמנוח כיון דלא הקריב ע"ג מזבח כנ"ל, משא"כ לתנא דזו וזו שילה סברה הגמ' דאית ליה כר"ש דאפילו ע"ג סלע חייב, מהא דלא שנו בדף ק"ח ר' יוסי ותנא דבי' ר' ישמעאל וכו', ולכן הקשו עליו ממנוח.

כ. וקס"ד דאהני הוראת שעה רק לאשוויי הקרבה ולא להתיר איסור חוץ, וע"ז תירצו דגם לענין איסור חוץ אהני הוראת שעה.

כא. וע"ש שישב לפי"ז את דברי הרמב"ם בפיה"מ (ק"ח), אך ע' במהדורות הרמב"ם הנדפס מחדש דאיכא גירסא אחרת ברמב"ם ולפי אותה גירסא לק"מ [וע"ע בחי' הגרז"ס ק"ח ע"א שכ' דאיכא טעות הדפוס בדברי הרמב"ם ע"ש].

כב. אמנם לכאור' הוא קצת דוחק בלשון הגמ' "הוראת שעה".

פרק כ"ב

במת בני נח

מימות אדם הראשון^א היה נוהג דין הקרבת הקרבנות, ונתפרשה בתורה הקרבת קין והבל והקרבת נח, ומבואר בזבחים קט"ו ע"ב דהיתה להקרבה זו דינים מיוחדים דהיתה כשירה מחיה וכל עוף ובע"מ היה כשר בה, וכדתניא (שם) עד שלא הוקם המשכן הבמות מותרות וכו', והכל כשירין להקריב בהמה חיה ועוף זכרים ונקבות תמימין ובע"מ, טהורין ולא טמאין וכו', ונכרים בזמן הזה רשאין לעשות כן, ע"כ. הרי דמבואר דקרבן ב"נ כשר מחיה ומכל העופות ומבע"מ, וכשירה היתה ההקרבה בכל מקום, והקרבה זו נקראת הקרבת בן נח, והקרבה זו כשירה בב"נ עד היום הזה, ובפרק זה יתבארו דיני הקרבת בני נח.

סימן א'

קרבן שלמים בבמת בני נח

מבואר דר"א הוא דאמר דקרבן שלמים לבני נח ור' יוסי בר חנינא סבר דלא הקריבו, ע"ש. והקשו האחרונים דבמנחות דף ע"ג ע"ב, מבואר דפליגי בזה תנאי ר"ע וריה"ג, דר"ע אומר דאין מקריבין עכו"ם במקדש אלא עולות וריה"ג אומר דכל נדרים ונדבות יכולין להקריב, ואמאי לא מיייתי הש"ס בזבחים פלוגתא דהני תנאי ומייתי רק פלוגתת אמוראין, וצ"ע.

ותירין הקר"א [זבחים שם, וכן מטו משמיה דהגר"ז^ב] דהני תרי סוגיות הוי סוגיות חלוקות, דזבחים מיירי במקריב בבמת ב"נ, ואילו במנחות מיירי בעכו"ם שנדב להקריב במקדש וחלוקים הם ביסוד דינם, דר"ע הסובר במנחות דלא איתרבו עכו"ם להקריב במקדש שלמים, בבמה דידהו שפיר יכול לסבור דמקריבי שלמים, ואילו ריה"ג הסובר דנתרבו למקדש להביא אפילו שלמים,

א. בעיקר דין הקרבת קרבן שלמים בבמת ב"נ

גמ' קט"ז ע"א, איתמר ר"א ור' יוסי בר חנינא, חד אמר קרבן [שלמים בני נח], וחד אמר לא קרבו. מ"ט דמ"ד קרבן שלמים בני נח דכתיב והבל הביא גם הוא מבכורות צאנו ומחלביהן, איזהו דבר שחלבו קרב לגבי מזבח ואין כולו קרב לגבי מזבח הוי אומר זה שלמים. מ"ט דמ"ד לא קרבו דכתיב עורי צפון ובואי תימן, תתנער אומה שמעשיה בצפון [היינו עולה שטעונה צפון, רש"י] ותבוא אומה שמעשיה בצפון ובדרום. ומר נמי הכתיב ומחלביהן, משמניהן [ידיהן]. ומר נמי הכתיב עורי צפון [ההוא] בקיבוץ גליות הוא דכתיב.

הרי דפליגי ר"א ור' יוסי בר חנינא אי ב"נ מקריב שלמים בבמה דידהו, ובירוש' (מגילה פ"א הי"א)

א. כמבואר בגמ' ע"ז ח' ע"א, דיום שנברא בו אדם הראשון כיון ששקעה עליו חמה אמר אוי לי שבשביל שסרחתי עולם חשוך בעדי ויחזור עולם לתוהו ובוהו וכו', כיון שעלה עמוד השחר אמר מנהגו של עולם הוא, עמד והקריב שור שקרניו קודמין לפרסותיו שנאמר ותיטב לה' משור פר מקרין מפריס.

ב. ע' נתיבות הקודש זבחים שם.

יכול לסבור דהנ"מ במקדש אבל בבמה דידהו לית להו אלא עולות.³

אמנם הנה בריש הסוגיא במנחות שם, אמר רב הונא שלמי עכו"ם עולות איבעית אימא קרא אב"א סברא, אב"א סברא עכו"ם לכו לשמים [ופרש"י דכוונתו הוא שיהא קרבנותיו כליל לשמים ולא שיאכלו], אב"א קרא דאמר קרא אשר יקריבו לה' לעולה, כל דמקריב עולה ליהוי. והנה בשלמא הקרא שפיר י"ל דנאמר רק לענין הקרבת עכו"ם במקדש דלעולם הוי עולה, ובבמה יכול להקריב שלמים, אבל לכאור' הסברא דעכו"ם לכו לשמים וכונתו שלא יאכל קרבנו, הוי סברא אף לענין הקרבת במה, וא"כ צ"ב אמאי לא דנו בסוגיא בזבחים דמחמת הסברא דעכו"ם לכו לשמים דין הוא דלא ליקריב גביה שלמים, וצ"ע.

והנר' לבאר בזה, דהא דאמר ר"ה דעכו"ם לכו לשמים אינו סברא בעלמא דכן התנה העכו"ם בהקדשו, דא"כ אף ישראל שיתנה ששלמיו יקריבו כליל כעולה נימא דדינו ליקריב כליל וזה לא שמענו, אלא נר' לבאר' דכונת רב הונא דכיון דאמדינן דדעת העכו"ם היא להקריב קרבן כליל דלכו לשמים, מסתבר לומר דהא דנתרבה בפרשה ד"איש איש" דעכו"ם נודרין נדרים ונדבות, היינו דיקריבו לעולם בתורת עולה שכולה כליל, ואף אם יאמר העכו"ם שמקדיש הקרבן לשלמים דין

קרבנו יהיה ליקריב כליל⁴ כעולה⁵. ולפי"ז נר' דסברא זו היא רק כאשר מקדיש קרבנו למקדש, דבפרשה ד"איש איש" נתחדש דאיכא הלכה מחודשת שעכו"ם יכול להקדיש קרבן למקדש, ונאמר בה דינים מיוחדים דהקרבנו כדין הקרבת מקדש דוקא מבקר וצאן התמימין, ודוקא התם נאמר ביה דין נוסף דקרבנו לעולם יהא עולה, אבל כשמקריב בבמה ידידיה דמקריב בה כל מה שירצה א"כ מסתבר שלא נתחדשו ביה דינים מסוימים בהקרבנו, אלא תלוי הדבר ברצונו דאי רוצה להקריב כולו יקריב כולו ואי רוצה להקריב רק האימורין כשלמים יקריב רק האימורין.

וע' בשו"ת בנין שלמה (ח"ב קדשים סי' ח' אות א'), שכי' דהסברא דאמרינן דנכרי לכו לשמים לא שייכא רק אם מתנדב שלמים ומביא לעזרה להקריב במקדש, דאז אמדינן דעתיה דודאי היתה כונתו לעשותו כולו כליל לה', ואף דקרי ליה שלמים אמרינן דהוא טועה וסובר דקרבן שלמים נמי כולו כליל לגבוה, אבל קודם מתן תורה דהיו מקריבין בעצמם קרבנות שלהם בבמה [וכן רש"י לעשות כן בזה"ל], מה איכפת לן אם מקריב כולו כליל לה', או דאינו מקריב רק האימורין כמו שלמים, יעוי"ש. ונר' דכונתו ע"ד מה שבארנו⁶.

והנה בפ"י המיוחס לר"ח (בדף קט"ז ד"ה והכל) מבואר דאפילו לדעת ר"א דב"נ מקריב שלמים לא היו

ג. וע"ש שכי' תי' נוסף דאף המ"ד דלא קרבו שלמים בבמה מודה דאחר מ"ת דנתחדש לריה"ג דעכו"ם מקריב במקדש שלמים, אף בבמה יכול להקריב שלמים.

ד. והעירני לזה הרה"ג רע"ג שליט"א.

ה. דיעוין ברש"י שם דמבואר דהא דשלמי עכו"ם עולות, אין הכונה דאי הקדיש שלמים נהפך הקרבן לעולה, אלא דהוי קרבן שלמים הקרב כליל, ולכן כ' רש"י דה"ה אי הקדיש מנחה קריבה כליל, ע"ש היטב [וכן מבואר בליקוטי הלכות שם].

ו. וע' בקר"א וליקוטי הלכות שם שנקטו דלפי הסברא, אי יתנה ויאמר בפירוש שהוא לא רוצה שיקריב כולו, הרי דיהא שלמים, והקשו דלפי"ז מה הקשו לר"ה מבריייתא דעכו"ם שהתנדב להביא שלמים ישראל אוכלן, הרי י"ל דהתם מיירי שהתנה בפירוש וצ"ע [וע"ש מה דחקו לישב], ולפי מש"כ דהוי דין דהקדש עכו"ם לעולם כליל מיושב שפיר, דאף לפי הסברא לא יהני מה דהתנה בפירוש.

ז. והנה יעוין בשפ"א (קט"ז ע"ב) וכן איכא דמטין משמיה דהגרי"ז, דקרבות ב"נ הקריבין בבמה דידהו א"צ הקדשה קודם, דאם נוטל חולין ומקריבו זהו קרבנו. ולפי"ז פשוט דלא שייך גבי קרבן במת ב"נ דינא דלכו לשמים, דרק כשמקדישו למקדש דאיכא דין הקדש איכא הל' בהקדש דההקדש הוא עולה ולא שלמים, אבל בבמה דליכא כלל דין להקדישו ליכא דינים בהקדש, ואי מעלה על המזבח רק את האימורין הרי דקרב בתורת שלמים.

שלמים אלו נאכלין, דאין אוכלין קדשים אלא ישראל^ח, וכל ההבדל בין שלמים לעולות לדידהו הוא, שבעולה נשרפים יחד הבשר עם האימורין, ובשלמים הבשר לחוד והאימורין לחוד^ט. וא"כ לדברי הר"ח יש לבאר מה דלא הביאו בסוגיא את הטעם של רב הונא דלבו לשמים, דזה משום דאף ר"א מודה דאין השלמים נאכלין ועולין כליל, ואין בהקרבה זו סתירה למחשבת לבו להעלותה כליל.

אמנם על עיקר פי' הר"ח יש להעיר מהא דהביא ר"א ראייה דאיכא שלמים לב"נ, מקרא דהבל הביא מבכורות צאנו ומחלביהן, ודרשו איזהו דבר שחלבו קרב לגבי מזבח ואין כולו קרב לגבי מזבח. ומשמע דאצל הבל שהקריב שלמים לא היה כולו קרב לגבי מזבח, ורק החלב היה קרב כדין שלמים של ישראל דרק החלב קרב והבשר נאכל, וצ"ע.

ויש לישב בדוחק דכונת הגמ' הוא איזהו דבר שאצל

ישראל חלבו קרב ואין כולו קרב אע"ג דאצל ב"נ קרב כולו, והיינו שם קרבן שלמים^א.

אמנם יעוין ברד"ק (בראשית ד', ד') שכ' להדיא דלמ"ד דהקריב שלמים הבל הקריב רק את החלב, אך הוסיף דאת השאר הניח לחיה ולעופות כי הוא לא אכלו דלא היו אוכלין בשר ע"ש. הרי דביאר הרד"ק דבאמת הקריב הבל רק את החלב אך לא אכלו את הבשר כיון דאדם הראשון נאסר באכילת בשר, ומשמע לכאן מדבריו דמשעה שהותרה אכילת בשר לנח הרי דב"נ היו מקריבין שלמים ואוכלין הבשר, דרק הבל לא אכל הבשר מחמת שנאסרו באכילת בשר ולדבריו הדרא הקושיא לדוכתיה, וצריכין לבאר כמו שכתבנו לישב לעיל^ב.

ב. ביאור ראית הגמ' מקרא דאתה תתן בדיני זבחים ועולות

קמ"ז ע"א, והא כתיב ויאמר משה גם אתה תתן בדיני זבחים ועולות ועשינו לה' אלקינו [הרי דקרבן שלמים],

ח. ע' רש"י כת"י מנחות ע"ג ע"ב (ד"ה נתן) דלא ספינן קדשים לעכו"ם דערל אסור בקדשים וכן מבואר בתוס' מנחות ס"א ע"ב דאין עכו"ם אוכל קדשים כיון דהוי ערל, וערל אסור באכילת קדשים.

ט. וז"ל הר"ח שם, והכל קרבו עולות משמע דכל בני נח לא קרבו מעולם אלא עולות, והא כתיב ויזבחו זבחים שלמים, ומעשה זה עבודה בבכורות הוה, וישראל מיקרו בני נח עד לאחר מתן תורה, אלא אימא לכל קרבו עולות, כלומר עולות ושלמים הקריבו, ולא זה וזה נאכלו, ומה הפרש בין זה לזה דקא קרי ליה שלמים, שהעולה נשרפת יחד הבשר עם האימורין, והשלמים הבשר לבד נשרף והאימורין לבד נשרפין, ולא זה וזה נאכלין כעולות, והרי לא קרבו להאכל לבני נח שאין אוכלין קדשים אלא ישראל, עכ"ל.

י. הר"ח כ' פירוש זה בתחילת הסוגיא דהקשו מהא דקרבו זבחים בסיני ותי' הכל קרבו עולות, וביאר הר"ח דהכונה דאף השלמים קרבו בתורת עולה שנשרף כל הבשר, אך נר' דאף למ"ד דב"נ מקריב שלמים סובר הר"ח דאינו נאכל, דאי נימא דכל דברי הר"ח הם למ"ד לא קרבו שלמים, דכונת האי מ"ד דלא קרבו שלמי ב"נ כשלמי ישראל דהבשר נאכל, אלא דשלמי ב"נ קריבין כליל [וחלוקין מעולה דהאימורין נשרפין בפ"ע], א"כ מה הקשו בגמ' לדידיה מהא דכתיב לשון זבחים בקרא דגם אתה תתן בדיני ובקרא דיתרו, והא גם לדידיה קרבי שלמים, ואפשר לבאר דכונת הפס' שהקריבו זבחים ונשרפו האימורין לחוד והבשר לחוד כדין שלמי ב"נ, אלא ע"כ נחלקו ריב"ח ור"א אי איכא כלל חפצא דשלמים, ואף לדעת ר"א דאיכא שלמים לא היו שלמים אלו נאכלין.

יא. וכע"ז כ' הקר"א לענין מה שדרשו שם בסוגיא מ"ט דמ"ד דלא קרבו [שלמים] דכתיב "עורי צפון ובואי תימן", תתנער אומה שמעשיה בצפון ותבוא אומה שמעשיה בצפון ובדרום. ולכאן דברי הגמ' צ"ב דאמאי קרי ליה מעשיה בצפון והרי בבמה ליכא צפון [ובמקדש לדעת ריה"ג מקריב העכו"ם שלמים ועולות], וביאר הקר"א דהכונה דעכו"ם הם אומה שמקריבין בבמה קרבן שמעשיו במקדש בצפון, דהיינו עולה.

יב. וע' בפסיקתא זוטרתא (בראשית ד') והבל הביא גם הוא מבכורות צאנו, שלמים הקריב שנא' ומחלביהן, איזהו דבר שהחלבים קרבים ובשר נאכל הוי אומר אלו שלמים. הרי דמבואר בפס"ז דאף הבל אכל הבשר, וצ"ע היאך אכלו והרי לא הותר להם בשר, ואי נימא כמו שכ' דאין הכונה להבל עצמו, אלא דהוי סוג קרבן דדין הבשר הוא דנאכל, ניחא מש"כ שהבשר נאכל. אמנם אפשר לפרש דברי הפסיקתא באופן אחר, ע"פ מה דיסד היפה תואר (בראשית

ומשני הגמ' זבחים לאכילה ועולות להקרבה. ורש"י ביאר ראית הגמ' זבחים היינו שלמים וקודם מתן תורה כולו בני נח, [ומשני הגמ' זבחים אינן שלמים אלא לשון שחיטה בעלמא ולאכילה].

ולכא' צ"ב מה ראית הגמ', דהרי אף אי לישראל קודם מתן תורה היה דין בן נח, מ"מ אפשר שכונתם היתה להקריב הזבחים לאחר מתן תורה, דלכא' יש לומר דאמרו לפרעה שרצונם להקריב השלמים בסיני³, ובשעת ההקרבה בסיני היה להקרבם דין קרבן ישראל דקרב שלמים⁴.

ולכא' אפשר לישב דהגמ' סברה דהא דאמרו לפרעה שיתן בידם זבחים ועולות, היינו שיתן להם קרבנות להקריב עבורו, ולכן תהא להקרבה שם הקרבת ב"נ, וכן מבואר במדרש (שמות רבה פרשה י"ד) וז"ל, ויאמר משה גם אתה תתן בידינו זבחים ועולות, אמר ליה משה לא תהא סבור שאנו נזבח משלנו כלום אלא גם אתה תתן בידינו זבחים ועולות **שנקריב להקב"ה על שמך**, עכ"ד⁵.

אמנם מדברי רש"י מבואר דע"כ הכונה היתה להקריב עבור ישראל, דלכן הוצרך להוסיף דקודם מתן תורה היה לישראל דין בן נח, וא"כ לדברי רש"י עדיין צ"ב ראית הגמ'.

ושמעתי לבאר בזה⁶, דיש לומר דכונת משה רבינו

דפרעה יתן להם בהמות להקרבה, ויקדישם להקרבה עבור ישראל, ומדין מקדיש ע"מ שיתכפר חבירו, דההקדשה ע"י פרעה וההקרבה ע"י ישראל, ומעתה אף אי נימא דכונתם היתה להקריב השלמים לאחר מ"ת, אי לב"נ ליכא הקרבת שלמים בבמה דידהו הרי דלא היה חל הקדש השלמים, דכיון דבשעת ההקדש היה לישראל תורת ב"נ וליכא כלל הקדש שלמים בעולם, לא חל כלל הקדשם, ומהא דחל ההקדש ע"כ דיש לב"נ הקרבת שלמים.

ג. שיטת התרגום אי קרבו שלמים בכמות ב"נ

בם' עץ יהודה הקשה דאיכא סתירה בדברי התרגום אונקלוס, דבבראשית (ד', ד') פירש הא דהביא הבל מבכורות צאנו ומחלבהן "מבכירי ענה ומשמנהון", והיינו כמו שהגמ' תירצה למ"ד עולות, ובפ' בא (י', כ"ה) תירגם הקרא דאתה תתן בידינו זבחים ועולות, "תתן בידנא נכסת קודשין ועלון", הרי דפירש כמ"ד שלמים דהכונה בפס' לנכסת קודשין דהיינו שלמים בכל מקום, וצ"ע.

ובשו"ת בנין שלמה (ח"ב קדשים סי' ח') כתב לישב, דבאמת ס"ל לתרגום דקרבו שלמים לב"נ, והא דפירש אצל הבל משמנהון ולא פירש איזהו דבר שחלבו קרב דהיינו שלמים, הוא כיון דדרך התרגום לתרגם לפי פשוטו של מקרא, ומה שהגמ' פירשה לשלמים אינו אלא דרש.

כ"ב) דאע"ג דנאסר בשר לאדם הראשון הותר להם בשר קדשים, דהרי כ' תוס' (סנה' נ"ו ע"ב) דמתה מאליה שרי, הרי כל האיסור בהריגת הבהמה, וכיון דהותר לשחוט בכדי להקריב ממילא מותר הבשר באכילה. וע"ע בכרתי (יו"ד סי' כ"ז) דאי הקריבו שלמים ע"כ הוצרכו לאכול הבשר [אפילו בזמן אדם הראשון] דח"ו לבא לידי נותר, וע"ע בדברי ידי משה שהובאו לקמן סי' ה', ע"ש. [והרד"ק כנר' סבירא ליה דאף מתה מאליה אסור].

יג. אמנם מדברי הגמ' בע"ז כ"ד מבואר דהכונה היתה להקריבם קודם מתן תורה, דהקשו לר"א דחייש לרביעה מקרא דגם אתה תתן בידינו, ומשני הגמ' קודם מ"ת שאני, ומשמע דידע משה שיקריבו קודם מ"ת ולכן לא חשש לרביעה, אך נראה דאינו מוכח ואפשר לדחוק דכונת הגמ' דאין להקשות על שיטת ר"א מהקרא, דהוא יכול לתרץ דהכונה היתה להקריב קודם מתן תורה.

יד. כמו שנתבאר בפרק ב' ובפרק ד'.

טו. וכ"כ באבן עזרא בפ' בא (י', כ"ה).

טז. מהגאון ר"ח קרויזר שליט"א.

סימן ב'

הקרבת מנחה בבמת ב"נ

מנחות ועופות, נאמר במ"ת לישראל ואינו מקור למעט הקרבה קודם מ"ת או הקרבת ב"נ. אך אכתי איכא טעם נוסף למעט הקרבת מנחה בבמת ב"נ [כדנחבאר לעיל], דכמו דלדעת ר"א ליכא הקרבת שלמים בבמת ב"נ, דרק הקרבת עולה נתחדשה בבמת ב"נ, ה"ה יש להסתפק אי איכא הקרבת מנחה בבמה, דאולי לא נתחדש חפצא דקרבת מנחה לב"נ, ולא דמי לעוף דקרב בתורת קרבן עולה דמנחה אית לה שם קרבן בפנ"ע ואולי אינה קריבה, ומהא דלא דנו כלל בסוגיא לגבי מנחה משמע דעד כאן לא נחלקו ר"א וריב"ח אלא לענין שלמים, אבל לגבי מנחה כו"ע מודו דלא קרבי, וצ"ע.

והנה איתא בתו"כ (שמיני פרשתא א'), אותו היום [של הקמת המשכן] נטל עשרה עטרות וכו', ראשון לאכילת קדשים. ופי' הראב"ד ראשון לאכילת קדשי קדשים ושירי מנחות שהם אסורים לזרים שלא קרבו בבמות". הרי דמבואר בראב"ד דקודם הקמת המשכן לא קרבו מנחות כיון דאין מנחות קריבין בבמה, ולכן לא היתה שייכא אכילת מנחות קודם הקמת המשכן. והנה בשלמא בבמת ישראל אחר מ"ת לא קרבו מנחות כיון דס"ל להאי תנא דאין מנחה קריבה בבמה, אך לכאור' היו ראויין ליקרב בבמת ב"נ קודם מ"ת, דהרי לפי דברי הטהרת הקודש כמו שקרבו עופות בבמת ב"נ קרבו אף מנחות, ובבמת ב"נ ליכא הדין של אין מנחה בבמה, ולכאור' מוכח מדברי הראב"ד דאין מנחה קריבה בבמת ב"נ [נודלא כטהרת הקודש הנ"ל], וביאור הדברים כנ"ל, דלא נתחדשה הקרבת מנחה בבמת ב"נ וכמו דאיכא מ"ד דלא קרבו שלמים ה"ה דלכו"ע לא קרבה מנחה, דקרבת מנחה נתחדש רק בהקרבת ישראל י"ט.

הנה מבואר בברייתא (קט"ו ע"ב) דב"נ מקריבין עולות בבמה דידהו, ובגמ' בדף קט"ז נחלקו ר"א ור' יוסי בר חנינא אי מקריבי שלמים, אבל דין מנחה לא נתפרש, ויש להסתפק האם ב"נ יכול להקריב מנחה בבמה דידהו, דכמו דלדעת ר"א ליכא הקרבת שלמים בבמת ב"נ, דרק הקרבת עולה נתחדשה בבמת ב"נ, ה"ה אפשר דליכא הקרבת מנחה בבמה, דאולי לא נתחדש חפצא דקרבת מנחה לב"נ.

וע' בטהרת הקדש (מנחות ר' ע"ב ד"ה וכי תימא וכו') שכתב, דמאחר דמצינו דקודם מ"ת הקריבו עופות בבמה כדאמרינן בזבחים קט"ו מקרא דויבן נח וכו' ויקח וכו', ומכל העוף הטהור וכו', ועופות ומנחות דין אחד להם דלמ"ד אין מנחה בבמה אין עוף בבמה כדאיתא התם, א"כ ע"כ קרא דממעט מנחה בבמה לא קאי אלא לאחר מ"ת, אבל קודם מ"ת היו מותרין להקריב מנחות בבמה, ע"ש". הנה מבואר בטהרת הקודש דקודם מ"ת היו מקריבין מנחה בבמה, והביא ראיה מהא דעוף כשר ליקרב בבמה, דבגמ' קי"ט מבואר דלמ"ד דאין מנחה בבמה אין עוף בבמה, וא"כ אי חזינן דעוף כשר בבמת ב"נ ה"ה דמנחה. ולכאור' לפי"ז ה"ה בזה"ז ב"נ יכולין להקריב מנחה בבמה דידהו.

אמנם לכאור' יש להעיר על דבריו, דכל ראיתו היא רק דלא שייך לומר דנתמעטה מנחה להקרבה בבמת ב"נ, מחמת קרא ד"זבחים" ולא מנחות, דממעטינן מיניה הקרבת מנחה בבמת ישראל, דכיון דמהתם ילפינן (בדף קי"ט ע"ב) דלא מקריבין עופות, ובקרבת ב"נ מפורש דקריבי עופות, מוכח דאין קרבן ב"נ בכלל האי דרשא. ומילתא דמסתברא הוא, דהרי האי קרא ד"זבחים" דמיניה ממעטינן

יז. וכ"כ במקד"ד (פי' כ' אות ד'), וכן משמע מדברי הקר"א במנחות (ר' ע"ב).

יח. וע' רש"י שבת פ"ז ע"ב, שפירש דהוי יום ראשון לאכילת קדשים במחיצה ועד עכשיו היו נאכלין בכל מקום.

יט. והנה אי נימא דהראב"ד סבירא ליה כמו שמבואר בפ"י המיוחס להר"ח (זבחים קט"ו) דאפילו למ"ד דשלמים קריבין לב"נ אין השלמים נאכלין דאין ב"נ אוכל קדשים (הובאו דבריו בסימן א'), א"כ ליכא ראיה דלדעת הראב"ד אין מנחה קריבה בבמת ב"נ, ד"ל דהא פשיטא ליה דאפילו אי קרבה מנחה בבמת ב"נ הרי דאין נאכלת והוי כמנחת כליל, ולכן כל ההו"א של הראב"ד דמצינו מנחה נאכלת קודם הקמת המשכן היינו רק בבמת ישראל אחר מ"ת קודם

והנה לדעת הראב"ד צ"ב מהי העטרה המיוחדת שנתיחד יום הקמת המשכן בזה שהיה יום ראשון לאכילת קדשי קדשים, דהרי קדק"ל נאכלו אף קודם הקמת המשכן דקרבנו בבמות כמבואר בדבריו, ורק לגבי אכילת קדק"ד היה יום הקמת המשכן יום הראשון לאכילתם.

וממין משמיה דהגרי"ז² דסבירא ליה להראב"ד דכשאמרו יום ראשון לאכילת קדשים הכונה יום ראשון למצות אכילת קדשים, וסובר הראב"ד דמצות אכילת קדשים היא רק על חלק הכהנים [כשיטת הר"מ פ"י ממעה"ק], ולהכי מתקיימת המצוה דוקא באכילת קדק"ד, דאכילתם ע"י הכהנים. אך הקשה שם הגרי"ז דא"כ למ"ל לראב"ד לומר הטעם דאין קדק"ד קריבין בבמה ולא קרבו קדק"ד קודם הקמת המשכן, הא אפילו אם הם היו קריבין בבמה מ"מ לא היתה מתקיימת באכילתם מצות אכילת קדשים, כיון דקודם הקמת המשכן לא היה דין כיהון, ולא היה שייך שיתקיים מצות אכילת קדשים ע"י כהנים. וביאר הגרי"ז די"ל בדעת הראב"ד דאי היו מקריבים קדק"ד בבמה קודם הקמת המשכן, היתה מצות אכילת קדשים מתקיימת ע"י אכילת הבעלים ע"ש.

ונר' דלפי דברי הגרי"ז ליכא ראייה מהראב"ד דאין מנחה קריבה בבמת ב"נ, דהרי לפי"ד עיקר דברי התור"כ הם לענין מצות אכילת קדשים, ולענין זה אפ"ל דהיה פשיטא ליה להראב"ד דבהקרבת במה קודם מ"ת [ובבמת ב"נ] לא מתקיימת מצות אכילת קדשים, וכל נדון הראב"ד היה לענין הקרבה בבמת ישראל אחר מ"ת קודם הקמת המשכן, וע"ז כתב הראב"ד דכיון דאין מנחה קריבה בבמת ישראל הרי דלא קרבו קדק"ד בבמת ישראל שאחר מ"ת, ולא נתקיימה מצות האכילה קודם הקמת המשכן³.

והנה יעוין בירושלמי מגילה (פ"א הי"א) דמבואר דקטרת קריבה בבמת ב"נ, ומבואר דדעת הירוש' דעוד מיני קרבנות נתרבו להקרבת ב"נ ולא רק עולות ושלמים, וא"כ יתכן דאף מנחה קריבה לדעת הירוש'³.

ונר' לבאר סברת הירושלמי, דהנה יש לחקור בדיון קרבנות ב"נ, אי מסברא אמרינן דכל קרבן דכשר בישראל כשר בב"נ, דכיון דמצינו בתורה דאיכא תורת קרבנות ב"נ הרי מסברא ראוי להיות אצלם כל תורת הקרבנות, או דילמא י"ל דכל תורת קרבנות ב"נ הוי דבר המחודש, ומאי דחזינן בהדיא דנתחדש אצלם ראוי לקרבן, אמנם אין לנו לחדש תורת קרבן ב"נ במה דלא מצינו אצלם, אע"ג דנתחדש לישראל. וי"ל דהירוש' סבירא ליה דמסברא כל הקרבנות ראויין להקרבה אף אצל ב"נ, ולכן כיון דחזינן דאיכא הקרבת קטרת בקרבנות ישראל, מסברא אמרינן דאף אצל ב"נ כשירה הקרבת קטרת, ולא בעינן גילוי מיוחד לכך מגזה"כ.

אמנם לכאור' יש להעיר ע"ז מהא דגם בירושלמי הביאו דנחלקו ר"א וריב"ח אי איכא קרבן שלמים לב"נ, ומאן דמכשיר הוצרך להביא ראייה מהא דהבל הביא קרבן שלמים, ומאי שנא קטרת דפשיטא לירוש' דקרב ואילו בשלמים לא ברירא ליה, וצ"ע.

ונר' די"ל דדוקא לענין קרבן שלמים איכא סברא מיוחדת דאין ראוי שיקרב לב"נ, דיעוין בחידושי אגדות למהרש"א (קט"ז ע"א, ד"ה והא) שביאר דבני נח מקריבין עולה ולא שלמים לפי שעולה כליל ובאה על חטא, אבל השלמים באים לשום שלום בין ישראל לאביהם שבשמים, ועוד שהם אוכלין משולחן גבוה, ואין הקב"ה

הקמת המשכן, אבל בבמת ב"נ יתכן דקריבה ואין נאכלת כנ"ל. ונהנה יתכן דכל דברי הר"ח רק קודם מ"ת דלא היה בעולם מי שיאכל הקדשים, דאף לישראל היה דין ב"נ, אבל לאחר מ"ת דישראל יכול לאכול השלמים, קרבן שלמים דב"נ נאכל ע"י ישראל, וה"ה מנחה דב"נ נאכלת ע"י ישראל, ומשכחת לה אכילת מנחה קודם הקמת המשכן. אמנם לכאור' דברי הר"ח הנ"ל מחודשים ופשטות הסוגיא בדף קט"ז משמע דשלמי ב"נ נאכלין (כמבואר לעיל שם) וא"כ ה"ה אי איכא מנחה לב"נ הרי דנאכלין, ומדנקט הראב"ד דיום הקמת המשכן היה יום הראשון להקרבת מנחה משמע דלא קרבה מנחה בבמת ב"נ.

כ. ע' בסה"ז למרן בעל האבי עזרי (עמ' רל"ז), וכע"ז בכתבי הגרי"ז בכורות ד' ע"ב.

כא. וע"ע מש"כ בדעת הראב"ד בפרק ט"ו סימן א'.

כב. אמנם עיקר הדבר צ"ע, דקטרת הוי קרבן ציבור והיאך קרב אצל ב"נ דלית ביה ציבור, וע' מקד"ד סי' כ"ז אות ט'.

חפץ בשלומם של ב"נ ולא שיאכלו משולחנו, ע"ש. ולכן בעיני גילוי מיוחד דקריב שלמים לב"נ, ולא סגי בהא דחזינן דאיכא קרבן שלמים אצל ישראל, משא"כ לגבי קטרת כיון דכשר בישראל מסברא כשר אף לקרבן ב"נ.

והנה בס' עבודה תמה (דף ק"ז.) כ' דאיכא ראייה ממקרא מפורש דמנחה קריבה בבמת ב"נ, דהא כתיב (בראשית ד', ג) "ויבא קין מפרי האדמה מנחה לה'", הרי

דהיה אפשר להקריב מנחה מפרי האדמה ע"ש^כ, ולכאור' כונתו דהא דלא נתקבלה מנחתו הוי רק מפני שהביא מן הגרוע, ולא מחמת שלא היה ראוי לב"נ להקריב מנחה. אמנם יעוין ברבינו בחיי (שם) שכ' דקין הביא פירות שאינם ראויים לקרבן^{כז} ע"ש, הרי דמשמע מדבריו דבאמת לא היו הפירות ראויים לקרבן, ואפ"ל דהטעם בזה משום דאין קרבן מנחה קרב בבמת ב"נ, וכן מטיין משמיה דהגר"ח דהטעם דהקב"ה לא שעה אל מנחתו, הוא כיון דאין מנחה קריבה בבמת ב"נ.

סימן ג'

מזבח ועצים בבמת ב"נ

א. אי איכא דין מזבח

יש להסתפק לדעת ר' יוסי (ק"ח ע"א) דבעינן מזבח להקריבה בבמה קטנה דישאל, אי ה"ה דלכמת ב"נ בעינן מזבח, או דילמא לכו"ע בבמת ב"נ לא בעינן מזבח וכשירה ההקריבה על גבי אבן או סלע.

והנה בגמ' בדף ק"ח ע"ב יליף ר' יוסי דין מזבח דבמה מהא דויבן נח מזבח לה', והרי הקרבת נח היתה מדין הקריבה בבמת ב"נ, וכמבואר בסוגיא בדף קט"ו ע"ב דלמדו משם כל דיני הקריבה דב"נ דכשירין מחיה ומכל העופות, וא"כ לכאור' מבואר מזה דאף להקריבת ב"נ בעינן מזבח.

ובן משמע ברמב"ם בסוף הל' מעה"ק שכ', והנכריים

מותרין להקריב עולות לשם בכל מקום, והוא שיקריבו בבמה שיבנו עכ"ל, ומדהצריך הרמב"ם שהעכו"ם יבנו הבמה משמע דבעינן מזבח, דאם לא בעינן מזבח ליכא דין שיבנו מזבח^{כח} [כדביארנו בשיטת רש"י בפרק י' סימן א' ע"ש היטב], וכן מבואר בקרית ספר שם שביאר דב"נ מקריב בבמה בזמן הזה, "והוא שיקריבן בבמה שיבנו דאינה העלאה בלא בנין כדכתיב ויבן נח מזבח וגו'"^{כט}.

וע' בירושלמי פ"א דמגילה "אנטונינוס שאל לרבי מהו לבנות מזבח אמר ליה בניהו וגנוז אבניו", משמע דאיכא דין לבנות מזבח, וכן משמע בירוש' פ"ט דפסחים דחילקו בין פסח מצרים להקריבה בבמת ב"נ, תמן יש מהן למזבח ברם הכא אין מהם למזבח, ומבואר דבמת

כג. וע"ש בדף ק"ו ע"ב שכ' כדברי הטהרת הקודש דמהא דעוף קרב בבמת ב"נ יש להביא ראייה דאף מנחה קריבה בבמת ב"נ.

כד. וע' בספורנו (שם פס' ה'), שפירש אל קין ואל מנחתו לא שעה, "לא שעה אל קין המקריב שהיה בלתי רצוי, וגם כן אל מנחתו שהיתה בלתי ראויה לרצון", משמע דלא היתה מנחתו ראויה לקרבן כלל, ולכן לא שעה לקרבנו.

כה. ומדברי הגמ' (קט"ו ע"ב) לפיכך כל אחד ואחד בונה לו במה לעצמו ומקריב עליה, אין מוכח דבעינן מזבח, דכיון דהגמ' אתי לחדש דלעכו"ם איכא היתר הקריבה בזמן הזה, יתכן דלשון הגמ' אתי למימר רבותא דיכול כל אחד לבנות לבד במה לעצמו ולהקריב עליה, אבל הר"מ התנה תנאי בהקריבה שיבנה הבמה, ומשמע דאתי לחדש חומרא דאיכא הקריבה רק במזבח.

כו. אמנם יעוין בחס"ד (קרבנות פ"ג ה"ב) שביאר כונת הרמב"ם לאפוקי מצבה דאף לנכרים נאסר להקריב ע"ג מצבת אבן אחת, ע"ש.

ב"נ הקרבתה במזבח ואילו פסח מצרים זורק על המזוזות והמשקוף ואין מקריב על המזבח.

ונר' לבאר גדר הדברים, דאע"ג דלא מצינו דינים מיוחדים בהקרבת ב"נ שאני דין מזבח משאר הדינים דהא דבעינן מזבח בבמה לדעת ר' יוסי הוי תנאי בעיקר שם ההקרבה, דבלא מזבח לית לה כלל שם הקרבה [וכדביארנו לעיל פכ"א סוף ס' ב'], ולכן אף בבמת ב"נ איכא תנאי שיקריב ע"ג מזבח בכדי שתהא להקרבתו שם הקרבה.

אמנם יעוין בגמ' בדף קט"ז ע"ב, כי הא דאיפרא הורמיו אימיה דשבור מלכא שדרא קורבנא לרבא שלחה ליה אסקוה ניהליה לשם שמים, אמר להו לרב ספרא זילו דברו תרי עולמי גולאי וחזו היכא דמסקא ימא שירטון ושקלו ציבי חדתי ואפיקו נורא ממרא חדתא ואסקוה ניהליה לשם שמים.

ופרש"י הא דמסקא ימא שירטון, "ומתייבש ונעשה קרקע דבעינן שלא נשתמש הדיוט במזבח". מבואר ברש"י דרבא אמר להם שימצאו קרקע של הים שנתיבשה שלא נשתמש בה הדיוט עבור המזבח, וכפשוטו משמע דכונת רבא דיקריבו על הקרקע עצמה, בלא מזבח, ולכן הצריך קרקע שלא ישתמשו בה כמו דבמזבח איכא דין זה, וא"כ משמע דמהניא הקרבה לב"נ על קרקע בעלמא ולא בעיא אפילו סלע או אבן.

אמנם אפשר לבאר דברי רש"י באופן אחר¹², דכונת רש"י דלקחו משם אבנים למזבח¹³, וא"כ אין להוכיח מזה דמהניא הקרבה ע"ג קרקע, די"ל דבאמת הקריבו על מזבח, והא דהצריך רבא דוקא קרקע שלא ישתמש בה הדיוט, הוא בכדי ליקח משם אבנים שלא נשתמש בהם הדיוט.

ב. דין מערכת עצים ודין שלא ישתמש הדיוט במזבח ועצים דבמת ב"נ

הנה נתבאר בסוגיא בדף קט"ז ע"ב דבבמת ישראל איכא דין מערכת עצים ודין שלא ישתמש הדיוט במזבח ובעצים של הבמה [ע' פרק י' סימן א' שהארכנו בזה], ויש לעיין אי דין זה נוהג אף בבמת ב"נ.

ולכא'ו יש להוכיח מאותה הסוגיא גופא דאף בבמת ב"נ נוהגין דינים אלו, דהתם אמר להו לרב ספרא דלחזו היכא דמסקא ימא שירטון ושקלו ציבי חדתי ואפיקו נורא ממרא חדתא ואסקוה ניהליה לשם שמים [בבמת ב"נ]. ומבואר שאמר להם ליקח עצים חדשים עבור הקרבת הב"נ, ומינה דנו שם בסוגיא אי בבמה איכא דין שלא ישתמש בעצים, ומוכח דאף בבמת ב"נ איכא דין מערכת עצים, ודין שלא ישתמש הדיוט בעצים.

אמנם לכא'ו יש להעיר בסוגיא זו בהא דאמר להם להביא תרי עולמי גולאי, ופרש"י "בחורים בני גיל אחד שכן נוי לדבר", ולכא'ו לא מצינו דין כזה אפילו במקדש שיהיו המקריבים בני גיל אחד, וכן אמר להם דיביאו אבנים חדשים להוציא מהם האש, דאפילו במקדש לא מצינו דין שלא ישתמש הדיוט באבנים שמוציאין מהם האש, וע"כ דאמר כן רק בתורת סלסול וחומרא בעלמא כיון דהוא נוי לדבר, וא"כ אולי אף הא דהקפיד שיהיו העצים שלא נשתמש בהם הדיוט היה רק משום דנוי לדבר ולא מדינא [דהרי כן מסתבר דלא נאמרו דינים מיוחדים בהקרבת ב"נ], ואין מקור מהכא דאיכא דין מערכת עצים¹⁴ ודין שלא ישתמש הדיוט בבמת ב"נ¹⁵, וצ"ע.

כו. וכן ביאר בס' דם זבחים.

כח. וכמבואר ברמב"ם פ"א בית הבחירה ה"ד דמביאין אבני מזבח מן הים הגדול.

כט. ולפי"ז אפשר לומר דאף הא דהוצרכו שיהא מקום דמסקא ימא שרטון היה סלסול וחומרא בעלמא, דבאמת הניחו מזבח על אותו קרקע במקום שהים נתיבש, ורבא אמר להם להחמיר שאף מקום המזבח לא ישתמש בו הדיוט, וכמו דמצינו בסוגיא זו דאמר להם דברים נוספים שאינם אלא סלסול וחומרא בעלמא.

ל. והא דלמדו בסוגיא מהכא דבבמה איכא דין שלא ישתמש בו הדיוט, כנראה ס"ל לגמ' דאי אפילו בבמת ישראל לא נוהג דין זה מסתבר דלא היה דין להחמיר בבמת ב"נ, וצ"ע מאי שנא מהדינים הנ"ל דלא בעינן שיהא כע"ז בבמת יחיד, וצ"ע.

סימן ד'

עוף בבמת ב"נ אי דינו בשחיטה או במליקה

אינה מכשרת לאכילה והעוף הוי טריפה אית לה דין הכשר בקרבנות.

ובן מצאתי בעזהי"ת בפ"י אחד מבעלי התוספות רבינו חיים פלטיאל עה"ת (פ' ויקרא, א', י"ד) שכתב דעופות היו בכלל קרבנות בני נח לטריפה לחסרון אבר ולשחיטה ויצא מן הכלל לישראל במליקה נואפילו אי חותך שדרה ומפרקת בלא רוב בשר מ"מ הוי טריפה ע"ש, ומבואר להדיא בדבריו דעופות דב"נ קריבין בשחיטה ולא במליקה, ורק ישראל יצאו מן הכלל לענין מליקה לג'.

הנה בבמת ב"נ מבואר דהכל כשירין להקריב בהמה חיה ועוף, ומבואר דבן נח מקריב עופות בבמה ידידה, ובגמ' ילפינן ליה מקרא דכתיב גבי נח "ויקח מכל הבהמה הטהורה ומכל עוף הטהור", וע' במקד"ד (סי' כ"ז אות ט') שחקר אי דינן במליקה או בשחיטה, [ע"ש צדדי החקירה]. ומטין משמיה דהגרי"ז דנח שחט"ל את העופות ולא מלקן, דפרשת מליקה לא נאמרה עדיין עד מתן תורה, ולכא' כן מסתבר דאף אי בבמת ישראל הדין הוא במליקה לג', היינו דוקא בבמת ישראל שנתחדש בה הקרבה כמו במקדש, אבל בבמת ב"נ לא מסתבר שנתחדשה עבודת מליקה, דהיא חידוש שאע"ג דהמליקה

סימן ה'

שחיטת נכרי בבמת ב"נ

אכל תאכל, דדרשינן אכל תאכל מתי יתכשר לאכילה משתשחט, וביאר בפ"י ידי משה (שם) דאע"ג דלא נצטוה אדם הראשון על השחיטה שהרי נאסרה לו אכילת בשר תאוה, הותרה לו אכילת קדשים, ובקדשים כו"ע מודים שהיה צריך שחיטה ע"ש, הרי דמבואר מהמדרש דאף בקדשי ב"נ בבמה ידידה איכא דין שחיטה לה'.

וברך קט"ז ע"ב איתא, אמר מר ועובדי כוכבים בזמן הזה רשאין לעשות כן וכו', לפיכך כל אחד ואחד בונה לו במה לעצמו ומקריב עליה כל מה שירצה, א"ר

הנה האחרונים דנו אי קרבן ב"נ בבמה ידידה בעי שחיטה או דסגי ליה בנחירה בעלמא, וע' בשו"ת בית יצחק (יו"ד סוף ס' ד') שהאריך להוכיח דאף קרבן ב"נ דינו בשחיטה, והביא ראיה מהא דמנו בברייתא בזבחים קט"ו ע"ב את החילוקים בין הקרבת ב"נ בבמה ידידה להקרבת ישראל בבמה, דבבמת ב"נ הכל קריבין בהמה וחיה ובע"מ וכו', ולא הוזכר החילוק דבבמת ב"נ סגי בנחירה לד'.

ויעוין בב"ר (פרשה ט"ז) עה"פ ויצו אלקים את האדם וגו'

לא. ואע"ג דמותרין בנחירה בעלמא, י"ל דשאני קדשים דבעו שחיטה, כמבואר בחולין י"ז, וכן מבואר במש"ח (ויצא ל"א, נ"ד) דבני נח היו מקריבין לגבוה בשחיטה אע"ג דהיו אוכלין חולין ע"י נחירה ע"ש היטב.

לב. כמבואר בסוגיא בדף ס"ט, ע' בזה לעיל פרק י' סימן ג'.

לג. אמנם בעל הקה"י כ' (נדפס בס' עבודת מתנה על מס' ע"ז עמ' ל"ז), דבבמת ב"נ היה צריך מליקה בעופות ואפילו באוונים ותרנגולים.

לד. ועוד הביא ראיה מאברהם שלקח מאכלת לשחוט את יצחק, ומהא דיצחק אמר לעשו שא נא תליך ופרש"י (כ"ז, ג') דשא לשון השחזה וכו' חדר סכינך ושחוט יפה, שלא תאכילני נבלה.

לה. וע' בבית האוצר להגר"י ענגיל ח"א כלל ט"ז שהאריך בדברי הידי משה, וכ' דמוכח מיניה דקרבנות ב"נ אפילו בבמת ב"נ צריכין שחיטה.

שלמים לב"נ הרי נדצטו על השחיטה בקדשים, וכן נקט בעל האו"ש^ב.

והנה יש שרצו להביא ראיה דקרבן ב"נ בעי שחיטה מדברי הירוש', דהנה בבמת סיני כתיב "וישלח את נערי בני ישראל ויעלו עלת ויזבחו זבחים שלמים לה' פרים" ובירוש' מגילה (פ"א הי"א), הקשו למ"ד דלא קרבו שלמים לב"נ מהא דהקריבו שלמים בסיני, ומשני הירוש' דהכונה שלימין בגופן בלא הפשט ובלא ניתוח, ע"ש. והנה לכאו' מבואר בירוש' דהקרבן סיני היתה בתורת הקרבן ב"נ, ולכן רצו ללמוד מהא דהקריבו במתן תורה שלמים דאף ב"נ יכול להקריב שלמים, וכתיב בקרא "ויזבחו זבחים", הרי דהיה דין שחיטה נוהג בהקרבן אע"ג דהיה להם דין ב"נ.

אמנם נר' דיש לדחות ראיתם, דהנה הארכנו להוכיח בפרק ד', דאף לדעת הירוש' ע"כ דלא היתה הקרבנות בסיני בתורת הקרבן ב"נ, דהרי מבואר בסוגיא בחגיגה דף ו' דהקריבו עולת ראיה או עולת תמיד ובסוגיא בכריתות מבואר דהקריבו גם עולת גירות, והרי קרבנות אלו לא שייכי כלל בב"נ ונתחדשו דוקא בהקרבן ישראל, וע"כ דהיה להקרבן דין הקרבן ישראל, אך כיון דעדיין לא נשלמה גירותם, והיה להם שם ב"נ במקצת, לכן סבר הירוש' דדין הוא דאי לב"נ לא קרבו שלמים אף לבנ"י קודם מ"ת לא קרבו שלמים^{מא}.

ומעתה נראה, דדוקא בהקרבן בני ישראל בסיני דהיתה להקרבן תורת הקרבן ישראל, היה דין מיוחד

יעקב בר אחא אמר רב אסי אסור לסייען ולעשות שליחותן, אמר רבה ולאורינהו [להן] שרי וכו'. והקשו תוס' דלר' יוסי דאמר לעיל בפרק ב"ש דקדשי עובדי כוכבים השוחטן בחוץ חייב, לא ה"ל למיתני הכא לשון אסור וכו' דהיכא דאיכא חיוב כרת לית ליה למיתני אסור, ע"ש.

ובשו"ת באר משה^{לו} כתב לישב קושית תוס' דודאי כשישראל שוחט קרבן ב"נ בחוץ איכא חיוב חוץ [לדעת ר' יוסי], אבל הגמ' מייירי באופן שהב"נ שחט את הקרבן והישראל מסייע לו, דכיון דשחיטת עכו"ם נבילה היא אין ראוי קרבן זה להקרבן בפתח אהל מועד, ובזה ודאי פטור מחיוב חוץ ואית ביה רק איסורא, ע"ש.

אמנם ע' במרכבת המשנה (פ"ב מאבות הטומאה) שכ' להוכיח מהסוגיא בדף קט"ז כשיטת הרמב"ם דשחיטת עכו"ם אינה נבילה, דמוכח בסוגיא דהנכרי שוחט בעצמו וקרבונו כשר, ואי לאו בר זביחה הוא כלל כקוף (כשיטת תוס' חולין ג' ע"ב^{לז}) תהוי שחיטתו נבילה, אלא מוכח דנכרי בר זביחה^{לח}, הלכך כי שחט קדשים דלבו לשמים שחיטתו כשירה, ע"ש^{לט}.

וע' בתשו' חת"ס (קובץ תשובות סי' כ"א) שכתב דאין להוכיח מהסוגיא דשחיטת נכרי אינה נבילה, ד"ל דדוקא להקרבן לגבוה אין שחיטתו נבילה אבל כששוחט להדיוט שחיטתו נבילה, וכ"כ בטל תורה (להגר"מ אריק) זבחים שם, דב"נ נצטוו לשחוט קרבנו שמקריב בבמה, לכן לענין זה הוא בר זביחה, אבל לענין חולין אינו בר זביחה, ע"ש. וכן מבואר בכרתי בסי' כ"ז, דאי איכא

לו. להגאון ר' משה דאנושעווסקי אב"ד סלאבאדקא, חו"מ סי' ט'.

לז. וע' ברא"ש בחולין שם סי' ה'.

לח. וע' בביאורי הגרי"פ על הרס"ג (ל"ת י"א) שהביא ראיה לשיטת הרמב"ם מהא דבסוגיא בדף קט"ז ע"ב הוצרכו למעט נכרים מלאו דשחוטין חוץ, דדרשינן "דבר אל בני ישראל", בני ישראל מצווין על שחוטין חוץ ואין הנכרים מצווין על שחוטין חוץ, והשתא אי נימא דאין שחיטת נכרי שחיטה למה לי קרא למעטינהו מאיסור שחוטין חוץ, כיון דשחיטתן לאו שחיטה היא כלל וכאילו קטלינהו דמי וחיוב שחוטין חוץ הוא רק על שחיטה הראויה בפנים, ע"ש שהאריך בנדון זה.

לט. וע' בס' מי נפתוח (פרפר נ"ג אות ב'), וביד דוד זבחים קט"ז שהשיגו על דבריו.

מ. בתשובה המודפסת בשמו בס' זרע אברהם סוף סי' י"ב, וכ"כ בספרו משך חכמה (ויצא ל"א, נ"ד).

מא. דהרי נתבאר בפרק ב' דהדין דשלמים לא קרבו לב"נ הוא דין בגברא ב"נ ואינו דין בשם הקרבן ב"נ.

שנתחדשה תורת שחיטה בהקרבה זו, וממילא היו המקריבים בתורת שחיטה לענין הקרבה זו, אבל אין ללמוד מזה לכל הקרבת בן נח דתהא טעונה שחיטה^{מב}.

והשפ"א (בדף ק"ב) כתב עוד לחדש, דכיון דב"נ מקריב בבמה ידידה א"כ לגבי קדשים נתחדש דהוא בר זביחה, והוסיף דלמ"ד דב"נ מקריב שלמים שרי לישראל לאכול מהם, דכיון דלדידהו שרי, שחיטתן והקרבתן כדין גם כלפי ישראל.

אמנם ע' בשו"ת חלקת יואב (יו"ד סי' א'), שכתב דאף אי נימא דקרבן ב"נ טעון שחיטה בבמה ידידה, ומהניא השחיטה להוציאו מידי טומאת נבילה, אכתי אין

היתר לישראל לאוכלו, דלא עדיפא האי שחיטה ממליקה דהויא מתיר רק לענין הקרבה.

ויעוין בכלי חמדה (פ' נח) שנקט בפשיטות דאף בקדשים ב"נ אינן בני שחיטה כלל ומהניא נחירה בבמת ב"נ, ולפי"ז רצה לישב קושית הגרע"א על דברי התוס' מנחות ק"ט, דתוס' כתבו שם דהא דחוניו העלה לשם שמים [ומשמע דלא היה בזה איסור], לב"נ היה מעלה, והקשה רע"א דמבואר בתוס' בזבחים קט"ז ע"ב דאסור לישראל להעלות קרבן ב"נ דחייב עליו בחוץ [ע' מש"כ לקמיה סימן י"א], ולפי הנ"ל י"ל דהתוס' במנחות מיירי היכא דשחט העכו"ם בחוץ, ולכן אין איסור לישראל להעלותו, דכיון דשחיטת עכו"ם הויא כנחירה, אין הקרבן ראוי לפתח אהל מועד.

סימן ו'

הקרבה בלילה בבמת ב"נ

דליל יו"ט לאו דוקא דהא צריך להקריב הפסח בי"ד אלא כלומר הגיע זמן הפסח. וע"ע בביאור הרד"ל על הפרקי דר"א שכ' דבלילה אין זמן הקרבה לקרבן ואף בבמה לילה פסול, ובע"כ הגיע ליל יו"ט של פסח דכאן היינו שאמר להם הקריבו ביום י"ד לצורך הלילה.

וע"ע בעטרוות אד"ר (להאדר"ת) השמטות לפ' וישלח, שכ' דלב"נ וקודם מתן תורה גם בלילה כשרה ההקרבה יותר מבמה קטנה, ע"ש.

בם' נחל איתן (ס"ח' סע"ג' אות י') כ' דנראה דאפילו מאן דפסיל לילה בבמה קטנה [ע' פרק י' ס"ט ט'] מודה בקרבנות ב"נ דכשר לילה [דמצינו הרבה דברים דקרבנות ב"נ קילי מבמה קטנה כמש"כ תוס' חולין כ"ב], דהיכן מצינו שנצטוו ב"נ להקריב דוקא ביום. והוסיף דכן מצא בפרקי דר"א (פכ"א), דקין והבל הקריבו בליל יו"ט של פסח וז"ל הפרקי דר"א, הגיע ליל יו"ט של פסח אמר לו אדם לבניו בליל זה עתידין ישראל להקריב קרבנות פסחיהם הקריבו גם אתם לפני בוראכם, הביא קין וכו', עכ"ד. אמנם הוסיף דבזי"ר על הילקוט כ'

סימן ז'

מינין הפסולין ומחוסר אבר בקרבן ב"נ

בגמ' בדף קט"ו ע"ב תניא עד שלא הוקם המשכן הבמות מותרות וכו', והכל כשירין להקריב בהמה חיה ועוף

מב. והנה גבי פסח מצרים כתיב (בא י"ב, ו') "ושחטו אותו כל קהל עדת ישראל", ובתרגום יונתן תירגם "ויכסון יתיה כהילכתא", ומבואר לכאן דנצטוו לשחוט פסח מצרים עם כל דיני שחיטה, ובס' אהבת יונתן על התרגום יונתן כתב דאי אפשר לומר דהכונה לשחוט עם כל דיני שחיטה, דהרי עדיין לא נמסרו להם הלכות שחיטה, והגרי"ז יוסקוביץ (בסה"ז לר"מ ליפשיץ) ביאר דברי התרגום יונתן דאע"ג דקודם מ"ת לא קיימו דיני שחיטה בחולין, מ"מ בודאי בקדשים היו שוחטין בכל דיני שחיטה, ע"ש שהאריך להוכיח דאף בקרבן ב"נ נוהג דין שחיטה. ונר' דלפי המבואר י"ל דדוקא

זכרים ונקבות תמימין ובע"מ, טהורין ולא טמאין וכו', ונכרים בזמן הזה רשאים לעשות כן, ע"כ. הרי דמבואר דקרבן ב"נ כשר מחיה ומכל העופות ומבע"מ.

וילפינן ליה בגמ' מקרא דכתיב גבי נח "ויבן נח מזבח לה' ויקח מכל הבהמה הטהורה ומכל עוף הטהור", בהמה כמשמעו חיה בכלל בהמה, זכרים ונקבות תמימין ובע"מ לאפוקי מחוסר אבר דלא, דא"ר אלעזר מנין למחוסר אבר שנאסר לבן נח [להקריב לגבוה, רש"י] ת"ל ומכל החי מכל בשר אמרה תורה הבא בהמה שחיין ראשי איברין שלה, [ולמה לי לאזהורי עליהו אי לא משום הקרבה שהקריב מהן בצאתו מן התיבה, רש"י].

אמנם הנה איתא בפרקי דרבי אליעזר (סוף פרק כ"ג), ישב נח ודרש בלבו ואמר הקב"ה הצילני ממי מבול וכו' ואיני חייב להקריב לפניו קרבן, מיד הביא נח ממין בהמה טהורה שור וכשב ועז, וממין עוף טהור תורים ובני יונה, ובנה את המזבח וכו' והקריב עולות, ע"כ. הרי דמבואר בפרקי דר"א דנח הקריב רק ממינן הכשירין להקרבה בקרבנות ישראל, שור וכשב ועז תורים ובני יונה ומשמע דלא הקריב חיה ושאר עופות שאינן כשירין להקרבת ישראל, ופליג אסוגית הגמ' הנ"ל מג.

והנה יש שרצו לבאר דאף לדעת הפרקי דר"א קרבנות ב"נ כשירין מחיה וכל העופות ולא פליג בזה אדברי הגמ', והא דהקריב נח דוקא ממינן הכשירין להקרבת ישראל, היינו משום דשאני הקרבת נח משאר קרבן ב"נ, דבהקרבת נח כתיב (נח, ח', כ"א) "ורח ה' את ריח הניחוח", והרי קי"ל דאין ריח ניחוח בבמה, אלא ע"כ דשאני הקרבת נח דכיון דהקריב במקום המקדש (כמבואר במדרש וברמב"ם פ"ב מהל' ביה"ב) היה להקרבתו דיני מקדש מד. ולכן הוצרך להקריב רק ממינן הכשרים במקדש בכדי שקרבנו יעלה לריח ניחוח, אבל בשאר

קרבנות ב"נ בבמה דלא הוי לריח ניחוח, אף לדעת הפרקי דר"א יכולין להקריב קרבנם אף ממינן שאינם ראויים להקרבת מקדש, וא"כ ליכא פלוגתא בין דברי הפרד"א והגמ'.

אמנם יעוין ברד"ל (שם אות ס"ח) שכ' דמשמע דס"ל לפרקי דר"א שאף לקרבנות ב"נ לא הוכשרו אלא מינין אלו הכשירין לקרבן ישראל, ופליג אש"ס דזבחים הנ"ל דהכל כשירין, ואפילו חיה אווזין ותרנגולין, ע"ש.

ונר' ביאור דבריו, דאף אי נימא דמאיזה טעם שהוא, הוצרך נח להקריב דוקא ממינן הכשרים, מ"מ מעתה ליכא מקור שקרבנות ב"נ כשירין משאר מינין, דהרי מבואר בגמ' דידן דהמקור לכך הוא מהקרבת נח, ואי לא דרשינן גבי נח שהקריב מחיה וכל העופות, תו ליכא מקור לחדש דקרבן ב"נ כשר משאר מינין מה.

והנה לפי המבואר בפרקי דר"א לכא' אף בע"מ יפסלו לקרבן ב"נ, דרק מה שכשר בישראל כשר להקרבת ב"נ, דכמו דס"ל דנח הקריב רק ממינן הכשרים לישראל, לכא' ה"ה י"ל דלא הקריב מבהמה בע"מ הפסולה להקרבת ישראל.

והנה הרמב"ם (פי"ט מהל' מעה"ק הט"ז) כתב דהגוים מותרין להקריב עולות לשם בכל מקום והוא שיקריבו בבמה שיבנו, ואסור לסייען ומותר להורות להם וכו', ע"כ. והחסדי דוד (קרבנות ריש פי"ג) העיר על לשון הרמב"ם, דאמאי לא ביאר שמותרין להקריב כל בהמה חיה ועוף טהורין ואפילו בע"מ מלבד מחוסרי איבר, וכתב שם לחדש דדעת הרמב"ם דקרבן ב"נ אינו כשר אלא ממה שכשר לקרבן ישראל בבמה, ובריייתא הנ"ל דחווה מהלכה. וביאר דמקור הרמב"ם הוא מהא דבגמ' בדף קט"ז ע"ב מבואר דרבא הורה לעכו"ם להקריב ממזבח ועצים שלא נשתמש בו הדיוט, והרי מסתבר דלא עדיפי העצים

בקרבן פסח מצרים שהוא קרבן השייך רק בישראל וקרב בתורת קרבן ישראל, לכן היה נוהג בו דין שחיטה, ואין ללמוד מיניה לשאר הקרבות קודם מ"ת ולשאר קדשי ב"נ.

מג. וכן נר' בפירוש הרס"ג עה"ת (נח, ח', כ'), שפירש קרא ד"ויקח מכל הבהמה", ממקצת הבהמה הטהורה וממקצת העוף הטהור.

מד. ע' במש"ח (נח, שם).

מה. אמנם יעוין בהרחב דבר לנצי"ב (נח, ז', ב') שכ' לחדש דאע"ג דנח הקריב רק ממינן הכשרים כמבואר בפרקי דר"א הנ"ל, מ"מ שייך למילף מכאן דהקרבת ב"נ כשירה משאר מינין, ע"ש.

מהקרבן עצמו, דאי שרי בע"מ בקרבן ב"נ כל שכן דשרי מזבח שנשתמש בו הדיוט, אלא ודאי דס"ל לרבא דלא קיי"ל כההיא מתני' דשרי בע"מ בבמת ב"נ, וע"ש שהאריך דאפשר דתליא בפלוגתא דתנאי בזבחים מ"ה אי השוחט קדשי עכו"ם בחוץ חייב.

ולבאו' היה אפשר לומר דהרמב"ם סמך על דברי הפרקי דר"א הנ"ל, דמשמע מיניה דנח הקריב רק ממנין הכשרין לישראל, וממילא ליכא מקור דלקרבן ב"נ הוכשר קרבן שאינו כשר להקרבה בקרבנות ישראל.

אמנם נר' דבדעת הרמב"ם מוכח דבע"מ כשר לקרבן ב"נ, דהנה בע"ז נ"א איתא א"ר אבהו א"ר יוחנן מנין לזובח בהמה בעלת מום לעבודת כוכבים שהוא פטור, שנאמר "זובח לאלהים יחרם בלתי לה' לבדו", לא אסרה תורה אלא כעין פנים. הוי בה רבא, במאי

אילימא בדוקין שבעין, השתא לבני נח חזיא לגבוה בבמה דידהו, לעבודת כוכבים מיבעיא אלא במחוסר אבר, וכדרכי אלעזר, דאמר ר' אלעזר מנין למחוסר אבר שהוא אסור לבני נח שנאמר ומכל החי וכו', ע"כ. הרי דמבואר בגמ' דזובח בהמה בעלת מום לע"ז חייב כיון דהוא כשר להקרבה בבמת ב"נ, ואילו זובח בהמה מחוסרת אבר לע"ז פטור כיון דמחוסר אבר פסול לקרבן ב"נ, וחייב ע"ז הוא דומיא דפנים.

והרמב"ם בהל' ע"ז פ"ג ה"ד כתב "שחט לה [לע"ז] בהמה מחוסרת אבר פטור" ומדויק מדבריו דשחט בהמה בע"מ לע"ז חייב ורק מחוסרת אבר פטור, ולפי המבואר בגמ' בע"ז, הרי דטעמו של הרמב"ם הוא דבע"מ כשירה לקרבן ב"נ, ומוכח דדעת הרמב"ם דבע"מ כשר לקרבן ב"נ¹⁰.

סימן ח'

בענין פסול טמא נרבע ונעבד בבמת ב"נ

א. אי טמא נרבע ונעבד פסולין לקרבן ב"נ

בברייתא בדף קט"ו ע"ב איתא, עד שהוקם המשכן הכל כשירין להקריב בהמה חיה ועוף זכרים ונקבות תמימין ובע"מ טהורין אבל לא טמאין וכו', ונכרים בזמן הזה רשאין לעשות כן. ומבואר בגמ' דילפינן לה מהא דכתיב גבי נח "ויבן נח מזבח לה' ויקח מכל הבהמה הטהורה ומכל עוף הטהור" ע"ש, ובגמ' בדף קט"ז איתא טהורין אבל לא טמאין [דהיינו דנח הקריב רק מהטהורין ומינה דלעולם ב"נ יכולין להקריב רק מהטהורין], ומקשה הגמ' ומי הוה טמאין וטהורין בההיא שעתא, ומשני א"ר שמואל בר נחמני א"ר יונתן מאותן שלא נעבדה בהן

עבירה, ותו הקשו ומנא הוה ידעי, ומשני כדרב חסדא דאמר רב חסדא העבירן לפני התיבה כל שהתיבה קולטתן בידוע שהוא טהור, וכו'.

והנה לכאו' ביאור הדברים הוא, דנח נצטוה להביא שנים מכל מין ומין, ומהבהמה הטהורה נצטוה להביא ז', ולפי גיר' דידן "טהורה" היינו שלא נעבדה בהם עבירה [ואין הכוונה למין הטהור לאכילה], ומתפרש הציווי באופן זה, דאי נמצא ממין מסוים ז' שלא נעבדה בהם עבירה יביא ממין זה ז' שלא נעבדה בהם עבירה, ואם לא נמצא מאותו מין ז' שלא נעבדה בהם עבירה לא יביא ז' אלא שנים¹⁰.

מו. וע' בשער המלך (פי"א מהל' שחיטה) שהעיר אמאי השמיט הרמב"ם (בסוף מעה"ק) הדין דמחוסר אבר אסור לב"נ, וכ' לדייק מזה דשיטת הר"מ דמחוסר אבר כשר להקרבה בקרבן ב"נ, דס"ל לרמב"ם דהדרשות שנאמרו בישראל לפסול מחוסר אבר אינם אלא אסמכתא בעלמא, וממילא הוי מחוסר אבר פסול שלא נשנה בסיני, ונאמר רק לישראל ולא לב"נ ע"ש, וכן נקט המראה הפנים (ירוש' סוטה פ"ט ה"ה), אמנם יעוין בקר"א (סוטה מ"ו) ובשו"ת חיים שאל (ח"ב סי' מ"ג אות ט"ו) ובחקרי לב (י"ד סי' כ"ז), שהוכיחו מדברי הר"מ בהל' ע"ז הנ"ל, דדעת הרמב"ם דמחוסר אבר פסול לקרבן ב"נ, ולכן כ' דהשוחט בהמה מחוסרת אבר לע"ז פטור.

מז. ואכתי יש להסתפק אי מצא ב' שלא עברו עבירה, אי יביא דוקא את אלו שלא עברו עבירה או דאין קפידא ויכול להביא ב' שעברו עבירה, ופשטות יביא מאלו שלא עברו עבירה, וצ"ע.

וקושיית הגמ' 'מנא הווי ידעי' קאי על המין שיש בו ז' טהורים [שלא נעבדה בהם עבירה], דמהם היו צריכין ליכנס לתיבה רק אלו שלא נעבדה בהם עבירה, [דמשאר המינין אין קפידא שיכנסו אלו שנעבדה בהם עבירה] ומנין ידע נח שלא נעבדה בהם עבירה, ותירצה הגמ' דהתיבה לא היתה קולטת את הטמאים ממין שהיו בו ז' טהורים, והיתה קולטת ממין זה ז' טהורים, [ומשאר מינים היתה קולטת אפילו ב' טמאים שנעבדה בהם עבירה].

והנה בסנה' ק"ח ע"ב, מיייתי הגמ' קרא 'מכל הבהמה הטהורה תקח לך שבעה שבעה איש ואשתו', ומקשינן אישות לבהמה מי אית לה, ומשני אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן מאותם שלא נעבדה בהם עבירה, ותו מקשינן מנא ידע ומשני אמר רב חסדא שהעבירן לפני התיבה, כל שהתיבה קולטתו בידוע שלא נעבדה בהם עבירה, וכל שאין התיבה קולטתו בידוע שנעבדה בה עבירה. רבי אבהו אמר מאותן הבאין מאיליהן, וכו'.

והנה הגמ' בסנה' מיייתי דרשא מקרא דאיש ואשתו מאותם שלא נעבדה בהם עבירה, והגמ' מיייתי קרא דכתיב גבי הבהמה הטהורה, אמנם בפס' אף לגבי הבהמה הטמאה כתיב איש ואשתו, ולכאור' זה מתפרש כנ"ל דנח נצטוו ליקח מהטמאין רק את אלו שלא נעבדה

בהם עבירה, וא"כ אין זה מתיישב עם הסוגיא בזבחים, דבסוגיא בזבחים מבואר דרק בטהורים היתה קפידא שלא ליקח מאלו שנעבדה בהם עבירה, ועוד דבסוגיא בזבחים ילפינן ליה מקרא דטהורה, דמתפרש טהור מעבירה, ואילו בסוגיא בסנה' ילפינן ליה מקרא דאיש ואשתו^{מח}, וצ"ע^{מט}.

והמהרש"א הביא גיר' אחרת דבמקום "מאותן שלא נעבדה בהן עבירה" גרסינן מאותן שעתידין ליטתה, והוסיף שכן הגירסא הנכונה, וכן נמצא בכתה"י^י, ונר' דאיכא סברא להעדיף גירסא זו, משום שיותר מסתבר לפרש טהורה ממש [ממין המותר באכילה] דלפי"ז מובן דאיכא מעלה במין טהור ולכן נצטוו להביא ממנו ז', אבל לגיר' דידן הא דאיכא ז' שלא נעבדה בהם עבירה אינו מעלה במין וליכא סברא להביא יותר מאותו מין^{נא}. ולפי גיר' המהרש"א אתי שפיר דליכא סתירה לגמ' בסנה', דמקרא דטהורה ילפינן דנצטוו ליקח מהטהורין לאכילה, ומאיש ואשתו ילפינן דנצטוו ליקח רק מאלו שלא נעבדה בהם עבירה [ואפילו מהטמאים].

והנה כ' השפ"א דלפי גיר' דידן טמאים כשירים להקריב בבמת ב"נ, ואילו בהמה שנעבדה בה עבירה פסולה להקרבה בבמת ב"נ, אבל לגיר' המהרש"א טמאין פסולין לקרבן ב"נ^{נב} ונעבדה ביה עבירה יתכן דאינו פסול לב"נ, דמהיכ"ת לפסול בקרבן ב"נ נעבדה בה עבירה^{נג}, דרק

מת. ובאמת אפשר להעיר דלכאור' מבואר בגמ' בסנה' דבבהמה הטהורה גופא היה דין ליקח ז' רק מאלו שלא נעבדה בהם עבירה, ומשמע דטהורה דקרא אינו מתפרש שלא נעבדה בה עבירה, אמנם ע' ברש"י בסנה' שביאר דמה שאמרו שם דלא נעבדה בה עבירה הכונה, שלא נזקקו אלא לבן זוגם, וא"כ אפ"ל דמקרא דטהורה ילפינן דבכל המין לא יהיה בהם פסול רובע ונרבע, ומהם גופא נצטוו ליקח איש ואשתו שלא נזקקו אלא לבן זוגם, וזה ילפינן מקרא דאיש ואשתו. ואולי י"ל עוד דקרא דאיש ואשתו אינו מיעוט, אלא כונת הגמ' דכיון דמטהורה ילפינן דאלו שבאו לתיבה לא נעבדה בהם עבירה, שפיר מתפרש הקרא דאיש ואשתו דהיה שייך בהם הלשון אישות.

מט. ועוררני לזה הרה"ג ר"א שץ שליט"א.

ג. ובשטמ"ק גורס כנדפס לפנינו אלא שאח"כ מוסיף ל"א מאותן העתידין ליטתה, ע"ש.

נא. וע"ע בגליונות קה"י מה שהעיר על גיר' דידן, וכן בפ"י נחלת יעקב עה"ת [לתלמיד הרמ"א והמהרש"ל] פרשת נח (ד', ב').

נב. וכן מבואר להדיא ברמב"ן בפ' נח (ר', כ') דרק ממינין הטהורין לאכילה כשר קרבן ב"נ וז"ל, וטעם הטהורה, הקב"ה פירש לו סימני הטהרה וכו' והנה מכאן שלא הוכשרו בקרבנות בני נח אלא בהמה טהורה ועוף טהור, עכ"ל. וע"ע בכתבי הגר"י (ל"ד ע"א) דמבואר שם דמין טמא פסול לקרבן נח.

נג. ואין לומר דנפסול נעבדה ביה עבירה מחמת הסוגיא בסנה' דילפינן מאיש ואשתו שנצטוו שלא ליקח מאלו

לדין איכא מיעוטא לפסול נרבע ונעבד^ג [כדלפינן בתמורה כ"ח]^ה.

והנה בגמ' ע"ז כ"ד איתא דלר' אליעזר אין לוקחין בהמה לקרבן מן הנכרים משום דחיישין לרביעה, ומקשינן שם מיתיבי "ויאמר משה גם אתה תתן בידינו זבחים ועולות", ומשינין קודם מתן תורה שאני. והיינו דהגמ' הקשתה היאך יכלו ליקח ממצרים זבחים ועולות ולא חששו שהם נרבעו, וע"ז תירצו דכיון דהיה קודם מ"ת לא חששו לכך, ולכא' מבואר מהגמ' בע"ז דקודם מ"ת דההקדשה היתה בתורת קרבן ב"נ ליכא פסול נרבע, ולכן לא חיישין לרביעה, וצ"ע דסותר דברי הגמ' הכא לגיר' דידן^ז, ולכא' מוכח כגיר' השטמ"ק דטמאים היינו מין טמא ואילו נעבדה בו עבירה כשר לקרבן ב"נ.

אמנם יעוין במאירי פסחים דף ג' דמבואר להדיא דגריס כגיר' דידן דז"ל שם, אע"פ שבתורה כתיב טמא בכמה מקומות אותן מקומות אינן לשון מגונה וכו', אבל זו האמורה בנח פירוש טומאה שבו על אותן שנעבדה בהן עבירה, וכמו שאמרו [בזבחים] ומי איכא טהורין וטמאים בההיא שעתא אלא מאותם שלא נעבדה בהן עבירה ומנא ידעי כל שהתיבה קולטתו בידוע שלא נעברה בהם עבירה, ויש לך לשאול ואם אין התיבה קולטתו היאך אמר ליכנס שם מהם וכדאמרת ומן הבהמה אשר איננה טהורה, תדע שכך הוא פי' המקרא מן הבהמה הטהורה במינה, ר"ל שכל המין שבה נקי מזה, ומאותה שמינה טמא בטומאה זו אלא שאותו הזוג מיהא נקי, ע"כ^ז.

ומבואר דהמאירי פירש דלשון טומאה בפס' מתפרש לענין שנעבדה בהם עבירה, וביאר דהיו ב' סוגי מינין, המין הטהור הוא מין שכולו נקי מעבירה, ומין טמא היינו שמאותו מין יש שנעבדו בהם עבירה אך הזוג שהביא לתיבה היו מאלו שלא השחיתו. ומהמין שכולו נקי מעבירה נצטוו להביא ז', ומהמין הטמא שיש במינו שהשחיתו נצטוו להביא ב', ואותן ב' היו מאותן שלא נעבדה בהם עבירה, ומה דלא הקריבם היינו מחמת דהיו ממין שנעבדה בה עבירה, דנחשב מין טמא להקדשה, ומה מוכח דנרבע פסול להקדשה לב"נ דלכן איכא קפידא במין שנעשה ממנו עבירה שלא להקריבם^ח. ולדברי המאירי קושית הגמ' מנא הוי ידעי מתפרשת באופן זה, דהרי כל הנכנסין היו מאותן שלא עברו עבירה ומנין ידע נח דלא עברו עבירה, ומשני דהתיבה קולטתן.

ולדבריו מיושב היטב מה שהערנו לעיל על גיר' דידן, דאמאי מביא ז' מאלו שלא נעבד בהם עבירה והרי אינו מעלה במין, דלדבריו באמת הוי מעלה במין שאותו מין נקי לגמרי מעבירה ולכן מביא ממנו ז'. וה"ה דלדבריו אתי שפיר דליכא סתירה בין סוגיתנו לסוגיא בסנה', דהסוגיא בסנה' קאי לענין כל הנכנסין לתיבה דלא נעבדה בהם עבירה והא ילפינן מאיש ואשתו, ובסוגיא דידן ילפינן מקרא דטהורה דהקריב ממין שכולו נקי מעבירה. אך הא מיהא מוכח דלדברי המאירי דהא דבעינן בקרבן ב"נ טהורין היינו מאלו שלא נעבדה בהם עבירה כגיר' דידן, וצ"ע מהגמ' בע"ז הנ"ל.

שנעבדה בהם עבירה, דהתם מחמת שהשחיתו לא נצטוו לקיימם, אך לא מחמת הקרבן, ורק לגיר' דידן דקרא דויקח מן הבהמה הטהורה מתפרש שלא נעבדה ביה עבירה, הרי דשפיר ילפינן דנעבדה בה עבירה פסולה לקרבן, מהא דנח הקריב מהטהורה שלא נעבדה בה עבירה.

נד. וע"ע בחס"ד (תמורה פ"ד ה"ב) שכ' דכל הפסולין רובע ונרבע וכו' חוץ מטמא כשירין בבמה דעד הקמת המשכן.

נה. וע' בבב"ר פ' נח (פ' ל"ח, ח) כל רומש אמר ר' אייבו רומש מלא פרט לכלאים, למשפחותיהם פרט לסירוס. וע' מש"ח פ' נח (ח, י"ט) דכונת המדרש דכלאים ומסורס פסולין לקרבן ב"נ, ולכן מסיק שם דב"נ נצטוו על הכלאים והסירוס, א"כ הנך שהם כלאים ומסורסים הלא נעבדו בהן עבירה, ולכן היו פסולין לקרבן ב"נ.

נו. וכבר עמד בזה בהר אפרים על המכילתא (דף י' ע"א).

נז. ונתעוררתי לדבריו מס' משנת חיים.

נח. ולדורות לא בעינן שיהא כל המין נקי מעבירה, ד"ל דזה הוי מעלה מיוחדת בהקדבת נח ולא מסתבר שלדורות יהא דין להקריב רק ממין שכולו נקי מעבירה, דלא חמיר מקרבן ישראל דלא מצינו ביה חומרא זו.

והנה בספר תוספות השלם עה"ת (בא י, כ"ה) עה"פ גם אתה תתן בידיו זבחים ועולות וגו', הקשו והא מקנה מצרים היה ע"ז וכיצד היו מקריבין והא נעבד פסול וכו', ותירצו דהם לא עובדין היו רק לצאן כדכתיב כי תועבת מצרים כל רועה צאן, והם שאלו בהמות אחרות. הרי דהוקשה לבעלי התוס' היאך הקריבו ממקנה מצרים והרי היו בהמותיהם פסולין בפסול נעבד, ולכאור' דבריהם צ"ב דהרי יש להשיב ע"ז כמו שאמרו בגמ' בע"ז כ"ד לענין פסול נרבע דקודם מתן תורה שאני, דכיון דהקריבו בתורת קרבן ב"נ ליכא פסול נרבע וה"ה דליכא פסול נעבד^{נט}, וצ"ע.

ואשר יראה בזה, דיש לבאר את דברי הגמ' בע"ז "קודם מתן תורה שאני" לענין החשש ולא לענין פסול, והיינו דכיון דהוי חשש בעלמא, אין לחוש לזה קודם מתן תורה, אבל קרבן שהוא ודאי נרבע פסול אפילו לקרבן ב"נ, ובזה מיושב דאין סתירה מדברי הגמ' שם לסוגיתנו [לגיר' דידן], ובזה מיושב ג"כ מה שהקשו בעלי התוספות היאך הקריבו ממקנה מצרים דהיה נעבד, דלענין נעבד לא היה חשש בעלמא, דהיו עובדים להרבה מן הצאן והוי כמו איתחזק איסורא^ס.

ובביאור הדברים נר', דלכאור' לב"נ ליכא איסור להקריב קרבן פסול, וכל הנפק"מ בין קרבן כשר לפסול הוא לענין אי יש להקרבתו שם הקרבה, דאי מקריב קרבן פסול אין להקרבתו שם הקרבה, אבל ישראל המקריב קרבן פסול עובר אף באיסור של הקרבת פסולין^{סא}, וממילא נר' לומר דמה דחייש ר"א לרביעה, הוי מחמת חומר האיסור, דאי הוי נרבע עובר באיסור בהקרבה, וזה הוי דוקא בישראל דאיכא איסור בעצם הקרבת פסולין, אבל בב"נ דליכא איסור בעצם ההקרבה וכל

החשש הוא לענין שלא תחשב הקרבה כשירה, בזה לא חיישינן לנרבע.

אמנם לכאור' יש להעיר על זה, מהא דאיתא בגמ' בזבחים קט"ז מנין למחוסר אבר שנאסר לב"נ ת"ל מכל החי וכו', וכתבו תוס' בע"ז ה' ע"ב דיש לדקדק מלשון אסור שהוא איסור גמור וכן נח מוזהר בדבר, ומבואר לכאור' דאיכא איסור לב"נ להקריב קרבן פסול, וצ"ע.

והנה ע"ש בתוס' שהקשו דאי ב"נ עובר איסורא בהקרבת קרבן פסול מאי טעמא לא חשיב ליה בהדי ז' מצות שנצטוו ויתחייבו עליו מיתה וכו', ותירצו די"ל דהאי קום עשה הוא דמאיש איש מרבינן שהעובדי כוכבים נודרים נדרים ונדבות כישראל, ואם נדר מחוסר אבר אמרינן ליה קום והבא קרבן שלם^{סב}, וקום ועשה לא קחשיב, עכ"ד. ומבואר דב"נ שנדר להביא קרבן מחויב להביא קרבן שלם הראוי להקרבה ואי הביא מחוסר אבר [וה"ה שאר פסולין] אין מקיים נדרו ועובר באיסורא.

והנה לכאור' דבריהם צ"ב, דהנה פשטות הגמ' משמע דאף ב"נ המקריב מחוסר אבר קודם מ"ת עובר באיסורא דהרי בגמ' שם למדו האיסורא מקרא דנאמר גבי נח עצמו, וא"כ היאך פירשו דעובר באיסורא כיון דמחויב להביא קרבן שלם מקרא ד"איש איש", והרי הפרשה ד"איש איש" נתחדשה רק אחר מ"ת ולא נאמרה לנח, וא"כ ב"נ שנדר להביא קרבן קודם מ"ת אין מחויב להביא שלם ואמאי אית ליה איסורא להקריב מחוסר איבר וצ"ע.

והנר' לומר דבאמת לב"נ קודם מ"ת ליכא איסור להקריב מחוסר איבר, וכל מה שנאמר לנח הוא דמחוסר איבר פסול לקרבן, ולכן נצטוו להביא בהמה שחיי

נט. וכמבואר בע"ז כ"ג ע"ב דפסול נרבע ונעבד שייכי אהדדי.

ס. וכ"כ בשו"ת תורת חסד (או"ח סי' כ"ג אות ד') דנרבע היה רק חשש בעלמא ואילו נעבד היה בגדר איתחזק איסורא, ע"ש (וע' בחקרי לב יו"ד סי' קי"ח וצ"ע).

סא. ע' רש"י חולין דף פ' ע"ב (ד"ה משום) דכל המקריב פסולין עובר בחמשה שמות משום כל תקדישו משום כל תשחטו ומשום כל תזרקו ומשום כל תקטירו כולו ומשום כל תקטירו מקצתו, ע"ש.

סב. וע' בגליון הש"ס לרע"א שהק' אמאי עכו"ם מחויב להביא קרבן שלם, דהרי אין ב"נ מצווה על לאו דלא יחל ועל מוצא שפתיך (וכן הק' המל"מ בפ"י ממלכים), וצ"ע. וע' בקה"י (שם) ובשיעורי ר"ש (מכות עמ' תס"ט) דבעיקר הריבוי דנודרים נדרים ונדבות נתרבה דמחויבים לקיים נדרם אע"ג דלא עברי בכל יחל ומוצא שפתיך, ע"ש.

ראשי איבריה שלא יהא קרבנו פסול, אבל אי היה מקריב מחוסר איבר לא היה עובר באיסורא, כיון דעדיין לא נתחדשה הפרשה של "איש איש" דעכו"ם נודרים, אבל אחר מ"ת שנתחדש בפרשה של "איש איש" דיש לעכו"ם כח לנדור קרבן ממילא אי מביא מחוסר איבר עובר על נדרו.

ומעתה לישראל קודם מ"ת דהיו מצווין רק בז' מצוות דב"נ לא היה איסור להקריב נרבע או נעבד, ולכן לא חששו לנרבע כמבואר לעיל דכל החשש לרביעה הוא מחמת דחיישינן דעובר איסורא בהקרבנה, אבל אי ליכא איסורא בהקרבנה וכל החשש שלא תהא להקרבנות שם הקרבנה כשירה לא חיישינן לנרבע כיון דאינו אלא חששא בעלמא, ומקריבין.

והא דהקשו בעלי התוס' היאך הקריבו נעבד, הוי דוקא משום דאיתחזקו קרבנות מצרים מהנעבדים, וכיון דנעבד פסול לקרבן ב"נ, א"כ אין להם להקריב מקרבנות המצרים הפסולין להקרבנה, כיון דלית להקרבנות שם הקרבנה.

ב. גדר פסול טמא לקרבן ב"נ

הנה יש לחקור בהא דמין טמא נתמעט להקרבנות ב"נ [לגיר' המהרש"א], אי היינו דלב"נ לא נתרבה להקרבנה רק קרבן ממיני הבהמות הטהורין כגון בקר צאן וצבי, וכמו דבישראל נתרבה רק בקר וצאן ולא חיה, ה"ה לב"נ נתרבו רק המינים הטהורים, או דהוי דין פסול להקרבנה, דדבר טמא הוא מאוס ופסול להקרבנה, ושם טמא הוא הגורם פסול.

והנפקא מיניה בזה בקלוט בן פרה, דר' שמעון (בכורות ו' ע"ב) סובר דטמאה שיצאה מן הטהורה טמאה

ואסורה באכילה, ומ"מ נקט הגר"ח (כתבי הגר"ח בכורות) דאין קלוט נחשב למין טמא, אלא דאסור באכילה מחמת שאין לו סימנים ואיסורו איסור טמאה גרידא, וא"כ לענין הקרבת ב"נ לכאור' תלוי בהנ"ל, דאי המין גורם הרי דלא הוי מין טמא ואינו פסול לקרבן ב"נ, אך אי הוי פסול להקרבנה דדבר טמא דאסור באכילה [לישראל] פסול להקרבנה, לכאור' כיון דאית ליה שם טמא לאכילה דין הוא דיפסול להקרבנה לב"נ^{סג} כשאר טמאים^{סד}.

ונר' להביא ראיה דאינו דין במין אלא הוי פסול טמא להקרבנה, דהנה בברייתא בדף קט"ז ע"ב איתא דאין העובדי כוכבים מצווין על שחוטי חוץ, לפיכך כל אחד ואחד בונה לו במה לעצמו ומקריב עליה כל מה שירצה. ומבואר בברייתא דב"נ יכול להקריב בבמתו כל מה שירצה, ואינו דומה למקריב בבמת ישראל דאינו כשר אלא ממינין הכשרים במקדש, ולכאור' לשון הברייתא דב"נ מקריב בבמתו כל מה שירצה צ"ב, דהרי אין כל הבהמות כשרות לקרבן ב"נ, דטמאין פסולין, וצ"ע.

וע' לקמן סי' י"ג דכ' לבאר דעיקר כונת הברייתא לומר דלב"נ כל המינים כשירין להקרבנה, ואין שום מין שאינו ראוי להקרבנה מצד המין שבו, ומה דמצאנו פסולין גם בהקרבנות ב"נ כגון מחוסר אבר וכדומה לא הוי פסול במין, אלא דאיכא פגם בקרבן הפוסלו להקרבנה וזה שייך גם בהקרבנות ב"נ.

ומעתה כל זה שייך רק אי נימא דהא דאין ב"נ מקריב טמא אינו חסרון מצד המין שאינו מין הראוי להקרבנה, אלא הוי פגם בקרבן דדבר טמא שאסור באכילה לישראל פגום להקרבנה בבמת ב"נ^{סה}.

ומדבריי הגרי"ז ג"כ נראה דהוי פסול להקרבנה, דיעוין בכתבי הגרי"ז בדף ל"ד, שנסתפק בדין שבהמה

סג. ונתעוררתי לזה מס' זאת ליעקב עה"ת (פ' נח) להגאון ר' שמואל יעקב בורנשטיין שליט"א.

סד. ואיכא עוד נפק"מ, דהנה הרמב"ם (פ"ד מהל' מאכ"א הל' כ"ב) כתב גבי שור הנסקל דכיון דנגמר דינו לסקילה נאסר ונעשה כבהמה טמאה, ע"ש. והעיר בס' מקו"ב (ח"ב סי' ג') דצ"ב לענין מה נעשה כבהמה טמאה, וביאר דהנפק"מ דחשיב כבהמה טמאה להקרבנה בבמת ב"נ, דכיון דטמאים אסור להקריב בבמת ב"נ אף שור הנסקל אית ליה שם בהמה טמאה להקרבנה בבמת ב"נ, ע"ש. והנה שור הנסקל אינו מין טמא רק אית ביה שם טמא לאכילה ותלוי בחקירה הנ"ל.

סה. ונראה דכן מסתבר לגמ', דכיון דלא מצינו קפידא במינים לקרבן ב"נ דכשר מחיה ומכל עוף, לכן ה"ה י"ל דהא דטמא פסול אינו מחמת קפידא במין, אלא דהוי פסול טמא להקרבנה.

וטהורין בההיא שעתא, ומשני [לגיר' המהרש"א] מאותן שעתידין ליטהר. ולכאור' קושית הגמ' צ"ע, דמאי נפק"מ אי איכא טמאין וטהורים בהאי שעתא, ואי הקושיא דמנין הבין נח³ כונת הקב"ה בציווי ליקח טהורים הו"ל להקשות בנוסח אחר⁴, ונראה דלפי המבואר דהפסול להקרב הוא מחמת דהוי טמא לאכילה ואסור לאכילת ישראל [וכעין דינא דמשקה ישראל], שפיר הקשו דאי לא הוי טמא באותו שעה לא שייך ביה הפסול, ומשני מאותן העתידין ליטהר, דהשם פסול טמא הוא על שם סופו דעתיד ליאסר לאכילה לישראל.

ג. חשש רביעה בקרבן יתרו

בגמ' בע"ז שם הקשו [לר"א] מהא דכתיב גבי יתרו "ויקח יתרו חתן משה עולה וזבחים לאלקים" הרי דלא חיישינן לרביעה, ומשני הגמ' קודם מתן תורה הוה, ותו מקשה הגמ' אלא למ"ד יתרו לאחר מתן תורה הוה מאי איכא למימר, ומשני הגמ' דיתרו מישראל זבן, ע"ש.

ומהא דרצו להוכיח מיתרו דלא חיישינן לרביעה, ע"כ צ"ל שיתרו עצמו לא ידע אי בהמותיו נרבעו⁵, דאי ידע דבהמותיו נרבעו אינו שייך לנדון של ר"א אי חיישינן לרביעה, דממה נפשך אי לב"נ נרבע פסול לא היה מקריב מבהמה נרבעת ואי אינו פסול שפיר הקריב, ומה רצו להוכיח מיניה לענין חשש רביעה⁶.

והנה בפשטות כונת הגמ' בקושיא, אלא למ"ד יתרו אחר מ"ת וכו' היא, דלפי"ד יתרו הקריב קרבנותיו

טמאה נתמעטה להקרבת ישראל, אי הוי כמו חיה דאינו שום פסול רק דלא הוי מבקר וצאן, או דהוי פסול משום בהמה טמאה, והביא שם ראיה דהוי חלות פסול מיוחד, מהא דמצינו דבהמה טמאה גם בבני נח נאסרה להקרב, הרי דהוי פסול וחלות דין דאינו ראוי להקרב, ע"ש. ומבואר מדבריו דנקט בפשיטות דהא דגבי ב"נ נפסלה בהמה טמאה להקרב, הוי מטעם פסול דשם טמא, ולא הוי חסרון מצד המין.

והנה בגמ' בדף ל"ד ע"א אהא דמבואר בגמ' דלר"ל אפשר להקריב חיה אמנם ליכא מצוה בזה, כתב רש"י (ד"ה ההוא) דהני מילי חיה אבל בהמה טמאה ודאי אינו יכול להקריבה כיון דכתיב ממשקה ישראל מן המותר לישראל, ע"ש. והנה אי נימא דפסול טמא להקרב בב"נ הוי פסול להקרב כמש"כ לעיל, א"כ יש להעיר למה לי לרש"י טעמא דמשקה ישראל הו"ל דאיכא פסול מיוחד של טמא להקרב, דלא גרע ישראל מב"נ⁷, וכן הקשה הגרי"ד⁸.

ונראה דאפשר לישב את דברי רש"י, דהא דטמא פסול לקרבן ב"נ הוא מחמת השם טמאה לאכילה לישראל, דהשם טמאה לאכילה זהו פסולו⁹, וא"כ הא דטמא פסול לקרבן ב"נ אין זה פסול חדש שלא מצינו בישראל, דהוא מעין פסול משקה ישראל, אלא דלישראל כל דבר האסור באכילה פסול להקרב מדין משקה ישראל, ולב"נ רק דבר האסור לאכילה מחמת שם טמאה¹⁰ לאכילה פסול להקרב.

והנה הגמ' בדף קט"ז ע"א מקשה ומי הווי טמאין

סו. ע' תוס' קידושין כ"ד ע"ב (ד"ה ת"ל).

סז. הובא בס' זבח יעקב.

סח. וע' ברד"ק בפ' נח (ח', כ') שביאר הא דטמא פסול לקרבן ב"נ וז"ל, הטמאה אינה ראויה לקרבן כי אף למאכל אדם אינה ראויה אלא מתוך הדחק וכו' כל שכן לקרבן הקל, ע"ש.

סט. אבל שאר מאכלות אסורות כגון איסור נבילה לא יהיו פסולין לקרבן ב"נ, דליכא פסול משקה ישראל להקרב ב"נ, ע' לקמן סי' י"א.

ע. או שאר בני נח עד מתן תורה, דלכאור' הקושיא של הגמ' על הברייתא ולא על הציווי לנח.

עא. וכעני"ז הובא להקשות בשם הגרי"ז זצ"ל.

עב. או שלקח מאנשי המדבר ע' במרומי שדה שם.

עג. וע' רש"ש ומרומי שדה שם, וצ"ע.

לפסול נרבע לב"נ, אי אפשר לפרש כך, דכיון דהקרבן עצמו כשר להקרבת ב"נ מותר לישראל להקריב קרבן זה עבורו, [ע' מנ"ח סי' ת"מ אות י"א], וע"כ צ"ל כדנבאר לעיל דכונת הגמ' דאי בא אחר מ"ת, הקריב אחר שנתגייר והוי קרבן ישראל דפסול בו נרבע.

והנה לגיר' המהרש"א אכתי יש לעיין, דאפילו אי נימא דלמ"ד דלאחר מ"ת הקריב קרבנותיו לאחר שנתגייר, מ"מ לדברי הגרי"ז (יתרו עה"פ מזבח אדמה שהובא לעיל פרק ב') היו ישראל יכולין להקריב קרבנות בתורת קרבן ב"נ קודם הקמת המשכן, [וכפשוט לשון הברייתא בדף קט"ו ע"ב עד הקמת המשכן וכו'], ומניין לגמ' שהקריב יתרו בתורת קרבן ישראל, והא אפשר דהקריב בתורת קרבן ב"נ דכשר ביה נרבע [ולדברי הטה"ק והחזו"א שהובאו לעיל פרק ב' דממ"ת בטלה מישראל הקרבת ב"נ ניהא]. ולמ"ד בזבחים קט"ו דב"נ אין מקריב שלמים, אתי שפיר דכיון דהקריב שלמים ע"כ הקריב בתורת קרבן ישראל דנרבע פסול ביה, ושפיר הקשו בגמ' אמאי לא חששו לרביעה, אבל למ"ד דב"נ מקריב שלמים צ"ע.

וע' בחי' מרן רי"ז הלוי עה"ת (יתרו עה"פ ויקח יתרו) דכ' להוכיח דע"כ מיירי שהקריב אחר הקמת המשכן, דמבואר ברמב"ן דהקרבן היה קרבן גירות, וקרבן הגר הוי חובה דאינו קרב בבמה, ובאמת יעוין באבן עזרא (י"ה, א') שכ' דלמ"ד דאחר מ"ת בא הקריב אחר הקמת המשכן ע"ש, ולפי"ז אתי שפיר דע"כ הקריב בתורת קרבן ישראל.

ד. חשש רביעה בפסח מצרים

איתא במכילתא (בא פרשה י"א) משכו וקחו לכם, משכו מי שיש לו וקחו מי שאין לו, והקשה בפ"י זית רענן (לבעל המג"א, על הילקוט רמז ר"ו) אטו מי שיש לו אינו רשאי ליקח מן השוק, ותירץ על פי דברי הגמ' בע"ז כ"ג דאיתא התם דמודים חכמים לר"א דלכתחילה אין לוקחין בהמה מן העכו"ם לקרבן דחיישינן לנרבע ורק בדיעבד מותר, לפיכך אם יש לו אין לו ליקח מן השוק אלא א"כ אין לו דאז נידון כדיעבד, ע"ש. ולכאור' דבריו צ"ע, דהרי קודם מ"ת לא חששו לרביעה כמבואר בגמ'

לאחר שנתגייר^ע, דאי הקריב קודם שנתגייר מאי נפקא מינא אי הוה קודם מ"ת או לאחר מ"ת, והא בכל אופן היה ב"נ ודין קרבנותיו כדין קרבן ב"נ, [ולכאור' הוא קצת סתום בגמ', דהו"ל לגמ' לפרש דמיירי אחר שנתגייר].

אמנם נר' דלגיר' דידן דנרבע פסול לב"נ, יש לפרש את קושית הגמ' אפילו אי נימא שהקריב קרבנותיו קודם שנתגייר, דלעיל ביארנו דאי נרבע פסול להקרבת ב"נ, מה דקודם מ"ת לא חיישינן לנרבע בקרבן ב"נ, הוי כיון דאין ב"נ עובר באיסור בהקרבת פסולין ואינו מחויב להקריב קרבן כשר מחמת נדרו דאכתי לא נתחדשה הפרשה ד"איש איש". ומעתה אפשר לומר דקושית הגמ' היא דאי יתרו הקריב לאחר מ"ת, אף אי מיירי שהקריב קודם שנתגייר הו"ל למיחש לרביעה, כיון דכבר נתחדשה הפרשה ד"איש איש" [אי נימא דפרטות נאמר בסיני], ומעתה אף אי הוי ב"נ היה מחויב מחמת נדרו להביא קרבן כשר ואי הביא קרבן הפסול בפסול נרבע לא קיים נדרו ועובר איסורא, ולכן אי חיישינן לרביעה אין לו להקריב בהמה דאיכא בה חשש רביעה.

אמנם העירני הרה"ג רא"ד שליט"א דאולי יתרו לא נדר אלא נדב וממילא אף אי הביא קרבן פסול לא עבר איסורא, ולכן נר' לבאר באופן אחר, דהנה אונקלוס (פס' י"ב) תירגם "ויקח יתרו" וקריב יתרו, וכ' בפ"י ר' אברהם בן הרמב"ם וז"ל המתרגם וקריב אין טעמו שהוא עצמו עבד בהקרבה אלא הביא אל הכהנים כמו שאמר ויהי המקריב, ע"ש. ומבואר מדבריו דיתרו לא הקריב בעצמו אלא הכהנים הקריבו עבורו, וא"כ י"ל דאף אי נימא דלמ"ד יתרו לאחר מ"ת הוה מיירי קודם שנתגייר ולא הו"ל לחשוש לרביעה כיון דהיה ב"נ, מכל מקום קושית הגמ' היא על הכהנים שהקריבו עבורו דהיו צריכין למיחש לרביעה, דהכהן המקריב עובר באיסור של הקרבת פסולין, ואף דב"נ אין עובר באיסור בהקרבת פסולין [דעדיין לא נתחדשה הפרשה דאיש איש] ולהכי הוא אינו צריך לחשוש לנרבע, מ"מ הקרבן פסול גם לדידיה וישראל המקריבו עבור הב"נ עובר באיסור של הקרבת פסולין.

ובל זה הוא דוקא לגירסא דידן דגם לב"נ נרבע פסול להקרבה, אך לפי גירסת המהרש"א דליכא מקור

בע"ז הנ"ל דקודם מ"ת שאני, ואמאי חששו בפסח מצרים לרביעה^ע.

ובהר אפרים (על המכילתא שם) ביאר דברי הזית רענן ע"פ גיר' המהרש"א דנרבע כשר בב"נ, ולהכי לא חיישינן לנרבע בקרבן ישראל קודם מ"ת כיון דדינו כקרבן ב"נ דכשר בנרבע, אבל שאני פסח מצרים דהמום פוסל בו [לחד תנא בירושלמי פסחים פ"ט ה"ה], וכיון דהמום פוסל בו אף דבר ערוה פוסל בו, כדאמרינן בחולין כ"ג, כל שהמום פוסל בו דבר ערוה וע"ז פוסלין בו. וכן מבואר להדיא בירושלמי (שם) דנרבע פסול לפסח מצרים,

דדרשינן שם מן הצאן להוציא את החלקים שבהם, מה שחלקה לך התורה רובע ונרבע מוקצה ונעבד, ע"ש.

אמנם לגיר' דידן דנרבע פסול לב"נ, ואפילו הכי לא חששו לרביעה קודם מתן תורה, כמו שנתבאר לעיל דכיון דליכא עבירה בגוף ההקרה לא חששו לחשש בעלמא דרביעה, א"כ אין סברא לחלק בין פסח מצרים לשאר קרבנות שהקריבו קודם מ"ת, וכמו שבשאר הקרבנות לא חששו לרביעה אף בפסח מצרים לא הו"ל לחשוש לרביעה.

סימן ט'

טריפה בקרבן ב"נ

א. אי טריפה פסולה לקרבן ב"נ

גמ' קט"ז ע"א, אמר ר' אלעזר מניין למחוסר אבר שנאסר לב"נ, ת"ל ומכל החי מכל בשר, אמרה תורה הבא בהמה שחיין ראשי איברים שלה, ודלמא למעוטי טרפה, ההוא מלחיות זרע נפקא, הניחא למ"ד טריפה אינה יולדת אלא למ"ד טריפה יולדת מאי איכא למימר, האמר קרא אתך בדומין לך וכו', ומאחר דנפקא ליה מאתך לחיות זרע למה לי, מה"ד אתך לצותא בעלמא אפי' זקן אפי' סריס קמ"ל, ע"כ.

מבואר בגמ' דילפינן מהפסוקים בפרשת נח, דנח נצטווה שלא להביא לתיבה מחוסר איבר, טריפה, זקן וסריס. והנה כתבו תוס' בע"ז (ה' ע"ב ד"ה מנין) דזקן וסריס נתמעטו מחמת דאין ראויים לקיום העולם ולא מחמת דאינם ראויים לקרבן, אמנם לענין מחוסר אבר מבואר בגמ' דנתמעט מחמת שאינו ראוי לקרבן ולא מחמת

דאינו ראוי לקיום העולם, וביאר רש"י [הכא] "ולמה לי לאזהורי עלייהו אי לאו משום הקרבה שהקריב מהן בצאתו מן התיבה", וכונתו היא דכיון דהם ראויים לקיום העולם, על כרחך דמה שנתמעטו הוא משום דאינם ראויים לקרבן. ויש להסתפק לענין טריפה אי הטעם דנתמעט הוא מחמת שאינה ראויה לקיום העולם, או מחמת שאינה ראויה להקרבה^י.

והנה תוס' בע"ז (שם) כתבו דזקן וסריס אין לפסול לקרבן ב"נ^י, כיון דאיכא למימר דהא דמעטן הכתוב הוי מחמת דאין ראויין לקיום העולם. מבואר מדבריהם דכל שיש לתלות דהטעם דנתמעט מהתיבה הוי משום דאין ראוי לקיום העולם ליכא מקור לפסול להקרבה, ולפי"ז בטריפה לכא' הדבר תלוי במחל' אי טריפה יולדת או אינה יולדת, דלמ"ד דטריפה אינה יולדת הרי דאין טריפה ראויה לקיום העולם, והוא כזקן וסריס דאיכא למימר דנתמעט מהתיבה מחמת דאין

ע. ' בשו"ת תורת חסד (שם) שהקשה דהא דאמרו בע"ז שם הא לכתחילה הא דיעבד, אין פירושו דיעבד כשאין לו בהמה אחרת, רק דיעבד היינו לחוש לשעבר דילמא רבע לה לא חיישינן משא"כ על להבא חיישינן (וכן מבואר ברש"י שם), וצ"ע.

עו. ונפק"מ אי טריפה כשירה לקרבן ב"נ, דאי הטעם מחמת קיום העולם אין סברא לומר דפסולה להקרבה.

עז. אמנם ע' בילקוט (נח רמז נ"ו) כל צפור כל כנף פרט למרוטים ולקטועים ולסריסים ולמחוסר"א שהן פסולין לקרבן ב"נ. הרי דמבואר בילקוט להדיא דסריס פסול לקרבן ב"נ, וע' בב"ר (פרשה ל"ב, סעי' ח') דהגיר' "סרוחין" ולא סריסין, וכנר' שכן גרסו התוס'.

ראויה לקיום העולם ואין מקור לפוסלה להקרבה, אך למ"ד דטריפה יולדת ונתמעטה מ"אתך" הרי דטריפה ראויה לקיום העולם, ודמיא למחוסר אבר דהא דנתמעטה מהתיבה הוי מחמת דפסולה לקרבן. ונמצא לפי"ז דלמ"ד דטריפה אינה יולדת טריפה כשירה לקרבן ב"נ ולמ"ד דטריפה יולדת טריפה פסולה לקרבן ב"נ.

ובן מבואר בתוס' בע"ז (ו' ע"א ד"ה אתך) דכתבו דלמ"ד דטריפה יולדת כיון דחזיא לקיום העולם, מסתבר טפי למעט מחוסר אבר דמאס מטריפה דלא מאיס, ומבואר דתוס' בע"ז סברי דלמ"ד דטריפה יולדת אין המיעוט מחמת קיום העולם, רק מחמת המאסות לקרבן ולכן מסתבר טפי למעט מחוסר אבר דמאס מטריפה דלא מאיס, ומבואר דלפי תוס' בע"ז טריפה פסולה לקרבן ב"נ, למ"ד דטריפה יולדת.

אמנם יעוין בתוס' זבחים (שם ד"ה אבל וד"ה אתך, ובחולין ק"מ ד"ה טרפות) שכ' דאפילו למ"ד טריפה יולדת וחייה, מ"מ אינה ראויה לקיום העולם דאינה בריאה ונשארת ואינה ראויה לקיום העולם כולי האי, ופירשו דלפיכך עדיף למעט טריפה [אפילו למ"ד דיוולדת] מאשר למעט מחוסר אבר, כיון דבטריפה איכא סברא דאינה ראויה לקיום העולם. הרי מבואר מתוס' דאפילו למ"ד דטריפה יולדת המיעוט של טריפה הוא מחמת שאינה ראויה כל כך לקיום העולם ולא מחמת שאינה ראויה לקרבן, ולפי"ז אפשר לומר דטריפה כשירה לקרבן כיון דליכא מקור לפסלה מהקרבה ע"ח.

ויש להוסיף בזה, דהנה תוס' בע"ז ה' ע"ב [ד"ה מנין] הקשו מנין לגמ' דמחוסר אבר ממועט מהקרבה

מהא דהזהירו לנח שלא יביא מחוסר אבר לתיבה, והרי שם בגמ' אמרו דהזהירו נמי מלהביא זקן וסריס, ולא נאסרו לבני נח להקריב זקן וסריס, וכדלעיל ע"ט. ובתוס' רבינו אלחנן [שם ד"ה שאסור] הקשה ג"כ כנ"ל, וז"ל וא"ת והא ה"נ ממעט בסמוך טריפה זקן וסריס ולא מצינו שנאסרה טריפה לבני נח, ע"ש. ומבואר בתוס' רבינו אלחנן דטריפה הוי דומיא דזקן וסריס דלא נתמעט מהקרבה וכל הטעם שהזהיר שלא להביא לתיבה הוי מחמת קיום העולם, והיינו כתוס' בזבחים וחולין, והתוס' בע"ז שהשמיטו טריפה והקשו רק מזקן וסריס אזלי לשיטתם דטריפה נתמעטה מקרבן כמו מחוסר אבר ולהכי הקשו רק מזקן וסריס ולא מטריפה.

והנה לכאור' כל מה דנחלקו בזה התוס' הוא למ"ד טריפה יולדת, דתוס' בע"ז סובר דכיון שיולדת ראויים הם לקיום העולם ומה דנתמעטו ע"כ הוי משום דפסולין להקרבה כמו מחוסר אבר, ותוס' בזבחים והתוס' ר' אלחנן סוברים דאפי' אי טרפה חיה ויולדת מ"מ אינה חיה הרבה ואינה ראויה כ"כ לקיום העולם. אמנם למ"ד דטריפה אינה יולדת לכאור' לכו"ע ליכא מקור לפסול קרבן³ כיון דאינם ראויים לקיום העולם [וכמו שביארנו לעיל], ושו"ר דכ"כ בחקרי לב (יו"ד סי' כ"ז) והביא שכ"כ בס' באר יעקב [תלמיד השב יעקב] יו"ד סי' נ"ז.

אמנם ע' בפ"י רבינו חיים פלטיאל עה"ת (פ' ויקרא, א', י"ד) שהקשה מדוע הוצרכו (במנחות ה' ע"ב) למעט טריפה לקרבן מקרא ד"מן הבקר", תיפוק ליה דהא אפילו לב"נ נאסרה כדאמר בע"ז מ"לחיות זרע" ע"ש פ"א. ומבואר להדיא בדבריו דטריפה פסולה לקרבן ב"נ ולכן רצה ללמוד מיניה לפסול קרבן בישראל, וכתוס' בע"ז

עח. וכן הוכיח מדבריהם בס' אור חדש [קידושין כ"ד ע"ב], וע' בעולת שלמה בזבחים (שם) ובחקרי לב (יו"ד סי' כ"ז) שכתבו דפליגי בזה בעלי התוס' כנ"ל, וע"ע ברש"ש בע"ז שם, ובפנים מאירות בזבחים שם (ד"ה גמ' ודילמא).

עט. ותירצו תוס' דבזקן וסריס יש טעם אחר שמיעטם כיון דאינם ראויים לקיום העולם, וא"כ אין ראייה דפסולין לקרבן, אבל מחוסר אבר אי לאו לאסרו בקרבן למה מיעטן מהבאה לתיבה והרי ראויין לקיום העולם.

פ. דמקרא ד"אתך" דרשינן שיהיו טפילין לך כמו שכ' התוס' שם בד"ה השתא, וע' ברש"ש שם שכ' לחדש דמאתך דרשינן לפסול לקרבן.

פא. וכן הקשו הקר"א (שם) והתו"ח (בע"ז) והשער המלך (פ"א משחיטה) והוסיפו דמי איכא מידי דלישראל שרי ולב"נ אסור, ומבואר דדעת כל האחרונים הנ"ל דטריפה פסולה להקרבה ב"נ. וע"ע במהרש"א ע"ז דף ו' (ע"ד התוס' שם ד"ה אלא) ובמהר"ם (על דברי התוס' שם ד"ה אתך) דמבואר דאף הם סברי דטריפה פסולה לקרבן ב"נ. אמנם ע' בס' מראה

הנ"ל. אך ר"ח פלטיאל כ' דהמקור דטריפה נאסרה לב"נ הוא מ"לחיות זרע", ובגמ' בע"ז מבואר דרק למ"ד טריפה אינה יולדת אפשר למעט טריפה מלחיות זרע, דכיון שאינה יולדת אינה מחיה זרע, אבל למ"ד טריפה יולדת ממעטינן טריפה מקרא ד"אתך", ומבואר לכאור' מדברי ר"ח פלטיאל דאפילו למ"ד דטריפה אינה יולדת, וממעטינן לה מלחיות זרע טריפה פסולה לקרבן^פ, וצ"ע מנין לומר כן, כיון דילפינן לה מקרא דלחיות זרע הרי טפי מסתבר דכונת הפס' משום קיום העולם [כמו זקן וסריס], וצ"ע^{פג}.

ב. אי לדעת הירושלמי טריפה פסולה לקרבן ב"נ

הנה בירושלמי סוטה (פ"ט ה"ה) בעו מחוסר אבר מהו

שיפסול בעגלה ערופה, ומסיק דאפילו בקרבנות ב"נ אינם וכל שכן עגלה ערופה, ותו מקשינן תמן יש למזבח ברם הכא אין מהם למזבח [דע"ע אינה קריבה ע"ג מזבח ולכן לא יפסול בה מחוסר איבר], ומשנינן דכפרה כתיב בה כקדשים כמי שיש מהן למזבח, ובתר הכי שאלו האם טריפה פוסלת בעגלה ערופה, ומשנינן דמכיון דאת אמרת יש מהן למזבח טריפה פוסלת בה. וביאר הקרבן העדה דכונת הירושלמי היא דכיון דאמרנו דמדכפרה כתיב בה כקדשים הוי כמי שיש ממנה למזבח ומחוסר אבר פוסל בה, כ"ש שטריפה פוסלת בה דטרפה גרועה ממחוסר אבר, ע"ש^{פד}. ולכאור' דברי הירוש' צ"ב אמאי לא הוכיחו דטריפה פסולה בעגלה ערופה מהא דטריפה פסולה לקרבן ב"נ [כמו דהוכיחו לענין מחוסר אבר] ומבואר לכאור' מדברי הירוש' דליכא מקור מהפס' דטריפה פסולה לקרבן ב"נ, ולכן סבר הירוש' דאין ללמוד מב"נ לפסול טריפה בע"ע, והוצרכו

כהן (זבחים קט"ז, הובא ביד אברהם יו"ד סי' ס"ד ס"ק א') שכ' להוכיח דאינה פסולה להקרבה, וכן נקט הצ"ח בסנה' נ"ט ע"ב.

פב. וע' באורח מישור (על הד"מ יו"ד סי' נ"ז) שהק' דאי טריפה זכר מוליד, היאך ילפינן מקרא ד"לחיות זרע" שלא יביא טריפה זכר לתיבה, ותירץ דכיון דמייירי לענין קרבן דאסור להקריב קרבן טריפה, א"כ אם התורה אסרה נקיבה להקרבה סברא דבכלל זה אף זכר, דהטעם דהתורה אסרה להקרבה אינו מחמת שאינו מוליד ע"ש, ומבואר דנקט דאף למ"ד דטריפה אינה יולדת ודרשינן מקרא דלחיות זרע, ילפינן מיניה דטריפה פסולה לקרבן, וע' בחקרי לב שדחה דבריו דלמ"ד טריפה יולדת ליכא ראייה דהפס' בא לפסול טריפה לקרבן כנ"ל.

פג. ושמעתי לישב דבריו, דהנה קרא ד"לחיות זרע", כתיב גבי העוף הטהור דנצטוה להביא מהם שבעה, וכיון דהטעם דנצטוה ליקח מהם ז' הוא מחמת דעתיד להקריב מהם קרבנות (ע' רש"י נח ד', ב', ורמב"ן שם), ע"כ דלחיות זרע אינו מחמת קיום העולם, אלא לפסול קרבן. אמנם ע' בפרקי דר"א (פ' כ"ג) דהא דציוה להביא יותר מהטהורין כיון דרצה להרבות בעולם טהורין, וע' ברבינו חיים פלטיאל (פ' נח פרק ז' פס' ג' וכן בפענח רזא ובחזקוני) שכתב דכל הראייה דעתיד להקריב קרבן היא מהא דציוהו להביא ז' זכרים, דאי הכונה לקיום העולם סגי בז' נקבות לזכר אחד, וע"כ דהכונה להקריב הזכרים דקרבן ב"נ הוא קרבן עולה דבא רק מהזכרים ע"ש, ולדבריהם אין ראייה דטריפה פסולה להקרבה מהא דכתיב גבי העוף הטהור לחיות זרע, די"ל דהא דכתיב לחיות זרע גבי העוף הטהור, הוא טעם על ז' הנקבות שאין באות לתיבה בכדי להקריב מהם רק בכדי שיהא קיום העולם ממין הטהור [נאכל בזכרים ליכא קפידא דיהיו ראויים לקיום העולם], ונר' דע"כ לא דרשינן מהא דכתיב קרא ד"לחיות זרע" גבי הטהורין לפסול קרבן, דא"כ אף סריס הנלמד מלחיות זרע יפסל לקרבן. [נאך לכאור' יש לדחות, דע"כ קרא ד"לחיות זרע" קאי אף אזכרים, דאם לא כן נימא דאף למ"ד דטריפה אינה יולדת בעינן מכל החי למעט טריפה זכר, לפסלו לקרבן כמו מחוסר אבר. אמנם נר' דזה אינו, דיעוין בתוס' (ד"ה אבל) דכל קושיית הגמ' דנימא דקרא אתי לטריפה ולא למחוסר אבר, הוא כיון דעדיף למעט טריפה דאינה ראויה לקיום העולם, אבל כלפי קרבן סברא למעט מחוסר אבר טפי מטריפה, דמחוסר אבר מאיס טפי מטריפה ע"ש, וא"כ ליכא קושיא דניבעי קרא דלחיות זרע למעט זכר טריפה מקרבן, דעדיף למעט מחוסר אבר מהקרבה].

פד. וע' בתוס' בע"ז (ו' ע"א ד"ה אתך) שכ' סברא הפוכה, דלענין קרבן טפי מסתבר למעט מחוסר אבר מטריפה, דמחוסר אבר מאיס וטריפה לא מאיסה שאין כאן חסרון וגם יש הרבה טריפות שאינן ניכרות.

ללמוד פסול טריפה בע"ע מהא דמחוסר אבר פסול בע"ע^פ.

ג. גדר פסול טריפה בקרבן ב"נ

הקשו האחרונים^פ מדוע הוצרכו (במנחות ה' ע"ב) למעט טריפה לקרבן ישראל מקרא ד"מן הבקר", תיפוק ליה דהא אפילו לב"נ נאסרה, ומי איכא מידי דלישראל שרי ולב"נ אסור (כמבואר בסנה' נ"ט)^פ.

ויש שכתבו לישב, דחלוק ביסודו פסול טריפה בב"נ מפסול טריפה בישראל, דהנה ביאר הגרי"ז [נ' כתיב הגרי"ז מנחות ו'] דמצינו ב' עניני טריפה, דלגבי הדין דרוצח את האדם פטור, מבואר ברמב"ם (פ"ב מהל' רוצח ה"ח) דאם הוא טריפה ויאמרו הרופאים שמכה זו אין לה תעלה באדם ובה ימות פטור ההורגו, אבל לגבי איסור אכילה כשמנה הרמב"ם (בפ"י מהל' שחיטה) הי"ח טריפות כ' (בהל' י"ב), ואין להוסיף על טריפות אלו כלל שכל שיארע לבהמה וכו' חוץ מאלו שמנו חכמי הדורות הראשונים והסכימו עליהם ב"ד ישראל אפשר שתחיה, ואפילו נודע לנו מדרך הרפואה שאין סופה לחיות. ובהל' י"ג כ' וכן

אלו שמנו ואמרו שהן טריפה אע"פ שיראה בדרכי הרפואה שבידינו שמקצתן אינן ממיתין ואפשר שתחיה מהן אין לך אלא מה שמנו חכמים שנא' ע"פ התורה אשר יורוך, עכ"ל. ומבואר דטרפות לאכילה תליא רק בשם י"ח טריפות ולא איכפת לן אם יאמרו הרופאים שתחיה או לא, אבל לגבי רציחה דתליא בדין גברא קטילא כ' הרמב"ם דזה תלוי בדברי הרופאים ואם יאמרו שיכול לחיות נהרג עליו ואם יאמרו בשאר טריפות שלא יחיה פטור ההורגו, והיינו דטריפה דרציחה תלויה במציאות הטרפות, ואילו טריפות דאכילה אינה תלויה במציאות הטרפות אלא בדין טריפה הנמסר מהלכה למשה מסיני^פ.

והוסיף הגרי"ז דמבואר ברמב"ם דפסול טריפה לקרבן ישראל תלוי בדין טריפה האוסרת באכילה, דבפ"ב מהל' איסורי מזבח ה"י כתב הרמב"ם "בהמה שנולד בה אחת מן הטרפות האוסרין אותה באכילה אסורה לגבי המזבח". ומעתה יש להסתפק בגדר פסול טריפה בב"נ אי תלוי בדין טריפה לאכילה או תלוי בדין טריפה דאדם, [והגרי"ז שם כ' דתלוי בדין טריפה לאכילה כמו בקרבן ישראל].

פה. וע' במחזיק ברכה לחיד"א (יו"ד סי' נ"ז) שכתב דמוכח מהירושלמי דטריפה כשירה לקרבן ב"נ ובתשו' זרע אברהם (סי' כ' אות ל"א), כתב דאף לדעת הירוש' טריפה פסולה לקרבן ב"נ מחמת דגור ממחוסר אבר, ומדמחוסר אבר פסול כ"ש טריפה [וכמו דלמדו דטריפה פסולה לע"ע], אך אינו נלמד מקרא ד"אתך" ולכן אין ללמוד פסול טריפה בע"ע מב"נ, וע' בחקרי לב (יו"ד סי' כ"ז) שהביא דברי המחזיק ברכה ודחה ראיתו ע"ש היטב.

פו. הקר"א (מנחות שם) והתו"ח (בע"ז שם) והשער המלך (פי"א משחיטה), ולעיל הבאנו שכן הקשה בפ"י רבינו חיים פלטיאל עה"ת.

פז. ולכאור' אפשר לישב בפשיטות על פי דברי התוס' בע"ז (שם ד"ה ודלמא) "דע"כ לא הזהירו אלא מטרפות הגלוי וניכר דבטרפות שבסתר לא היה יכול להבחין", ומבואר מדבריהם דנח נצטוה רק על טריפה הניכרת, אבל טריפה שאינה ניכרת לא נצטוה דמנין ידע שלא להביאה לתיבה וממילא י"ל דכשירה היא לקרבן ב"נ. וכיון דטריפה שאינה ניכרת כשירה לקרבן ב"נ לכן בעינן קרא דמן הבקר לפסול לקרבן ישראל טרפות שאינה גלויה, כמו דאמרו במנחות ו' דאין ללמוד טריפה בק"ו ממום ויוצא דופן, דמה להצד השוה שבהם שכן מומן ניכר תאמר בטריפה שאין מומה ניכר. [וע' כעין דברינו בפמ"ג (יו"ד סי' מ"ד משב"ז סוס"ק א'), וע"ע בלחם סתרים לגר"ש אלגזי על דברי התוס' בע"ז ו' ד"ה תמים].

פח. והנה הרשב"א בתשו' סי' צ"ח (הובא בש"ך סי' נ"ז ס"ק מ"ח) כ' דטריפה דיותרת, אע"ג דהוי טריפה מחמת דדין דיתר כנטול, לא אמרו דיתרת זו אינה חיה, אלא בריא הוא וכחול ימים ירבה, וגזה"כ הוא דכל שאילו ינטל טריפה, יתיר ג"כ טריפה, ע"ש. וכתב הגרי"ז דבזה יהא חילוק בין אדם לבהמה, דבאדם דתלוי במציאות שאינו ראוי לחיות, כיון דיותרת בריא וחי ימים רבים לא יחשב גברא קטילא, עכ"ד. אמנם ע' ברעק"א חולין מ"ב שהסתפק בדעת הרשב"א, דאולי אף לדעת הרשב"א הלמ"מ דיתיר דינו ממש כנטול לכל דיני טריפות לפדיון הבן ולענין ההורג טריפה דיהא פטור, וצ"ע. (וע"ע באחיעזר ח"א סי' י"ב אות ה', ובחי' הגר"ש היימן כתבים סי' ו').

וביארנו בזה, דכיון דפסול טריפה בקרבן ב"נ נלמד מ"אתך" בדומין לך, הרי דתלוי בפסול טריפה דאדם, דכמו דנח לא היה בו טרפות דאדם אף הבהמות הכשרות לקרבן לא היה בהם טרפות השייכת באדם, ואינו תלוי בדין טריפה דמצינו בבהמה לאכילה, ולכן שפיר בעינן קרא לאסור טריפה לקרבן ישראל וליכא למילף מהא דטריפה אסור לב"נ, דהפס' בא לחדש דלקרבן ישראל כל דאסור

באכילה פסול לקרבן ואפילו היכא דהרופאים אומרים שתחיה פט.

אמנם כבר העירו דלדבריהם אכתי צ"ע, דהרי לפי"ז טריפות שיאמרו הרופאים דלא תחיה שאינן בכלל הי"ח טריפות, יפסלו בקרבן ב"נ כמו דבאדם הוי גברא קטילא, ותיקשי דבקרבן ישראל יפסלו מחמת מי איכא מידי וכו', וצ"ע.

סימן י'

בדין מחשבת פיגול בבמת ב"נ

הנה בבמת ישראל הקרבן נפסל במחשבת חוץ לזמנו כמבואר במתני', הזמן והנותר שוין בזה ובזה, ופרש"י הזמן, שנפסלין במחשבת חוץ לזמנו, וכן מבואר בברייתא בדף ק"כ דם מתיר ומפגל בגדולה וקטנה. ויש להסתפק אי אף בבמת ב"נ מחשבת חוץ לזמנו פוסלת הקרבן.

אמנם יעוין ברמב"ן בפ' בלק (כ"ג, א') שכתב דלא רצה בלעם שיהיה בלק מעלה בקרבנותיו שלא יפגל במחשבתו, ולכאור' משמע ברמב"ן דאף בקרבן בלעם ובלק דהיה קרבן ב"נ בבמת ב"נ פסלה מחשבת פיגול, וצ"ע.

והחזו"א (קמא סי' מ"א ס"ק י"ג) כתב דנראה דמחשבת זמן לא הוי בהו ולא דין פיגול, דכל דיני התורה לישראל נאמרו וישראל בשעת מ"ת כבר נתמעטו מדין הקרבת ב"נ.³

אך נראה די"ל דאין כונת הרמב"ן למחשבת חוץ לזמנו, אלא שרצה שיהא בו כונה לעלות לרצון לה' נכמו שביאר לעיל מיניה], וחשש שלבלק לא תהא הכונה הראויה, ואינו ענין לפסול דמחשבת פיגול.

פט. אמנם לכאור' זה אינו מוכח, דאכתי י"ל דלמדין מ"אתך", דכמו דנח לא היה בו מום העושה טרפות בבהמה אף בבהמות לא היה מום זה, ולכן נלמד דלא היה בנח אפילו מום שבאדם לא חשיב מחמתו גברא קטילא, רק אית ליה שם טרפות בבהמה. וע' בתוס' (ד"ה דילמא) דהקשו על קושית הגמ' ודלמא נח גופיה טריפה הוה, "והלא חי אחרי כן ג' מאות שנה" ותירצו דר"ת היה מחלק בין טריפות דאדם לטריפות דבהמה, וביאר הברכת הזבח כונתם (וכ"כ בפר"ח יו"ד סי' ל"א ס"ק ח', ובאר יצחק אהע"ז סי' י"ח), דנח חי ג' מאות שנה, ואכתי יתכן דהיה טריפה, דהיה לו טריפות דנקיבת קרום, דבבהמה הוי טריפה ואינה חיה י"ב חודש, ובאדם כה"ג לא הוי טריפה כלל, ע"ש. ומבואר מדברי הברכת הזבח דאפשר ללמוד מקרא ד"אתך" דאין להקריב בהמה שיש בה טריפות דבהמה (כמו נקיבת הקרום) מהא דלא היה בנח מום זה אע"ג דאפילו אי היה בו מום של נקיבת הקרום לא היה נעשה טריפה עי"ז, כיון דבאדם אין נקיבת הקרום עושהו טריפה, וע"כ עיקר הלימוד דילפינן דכמו דלנח לא היה מום העושה טרפות בבהמה ה"ה הבהמות שנכנסו לתיבה לא היה בהם מום העושה טרפות בבהמה, ולא דנין על דין טרפות דאדם כלל.

צ. ולכאור' היה נראה להוסיף דליכא כלל זמן לקרבן ב"נ.

סימן י"א

אי איכא דין משקה ישראל בבמת ב"נ

והעונג יו"ט (בהקדמה אות י"ד בהג"ה) כ' לחדש דכל הפסול של משקה ישראל נוהג רק באיסור חפצא ולא באיסור גברא, והא דנאסר להם אכילת בשר לא הוי איסור חפצא רק איסור גברא ולכן היה קרבנם כשור להקרבה.

והחת"ם בתשובה (קובץ תשובות סי' כ"א) כ' דאין פסול משקה ישראל בקרבן ב"נ^צ, ונראה דכן מסתבר דהרי בקרבנות ב"נ מצינו שכפשוטו הכל כשירין ליקרב, ורק מה דמצינו שנתמעט אצל נח ממעטינן, וא"כ מהיכ"ת לחדש דיהא פסול משקה ישראל בקרבנות ב"נ.

הנה בקרבנות ישראל קיי"ל דדבר האסור באכילה פסול לקרבן, וכדילפינן ליה בגמ' מנחות דף ו' ממשקה ישראל מן המותר לישראל, וכפשוטו דין זה נוהג אף בקרבנות במה, והמקד"ד (סוף סי' ל"ג) חקר האם יש פסול משקה ישראל בקרבנות ב"נ הקרבים בבמת ב"נ, והאחרונים הקשו דאי נימא דאיכא דין משקה ישראל יקשה היאך הקריבו אדם הראשון והבל, והרי עד שנח יצא מהתיבה נאסרה להם אכילת בשר וא"כ לא היה ממשקה ישראל. [ועי' מש"כ לתרץ לעיל סי' א' הערה י"ב].

סימן י"ב

הקטרת שאור ודבש בבמת ב"נ

אלא דבכלל דינא דשאור דבש איכא תרתי, חדא דשאור ודבש הוי קרבן פסול ועוד דאיכא לאו מיוחד על הקטרתו, ומעתה י"ל דס"ל למש"ח דאף אי נימא דב"נ לית בהו הלאו דשאור ודבש, אכתי אף לגבי הקרבת ב"נ שאור ודבש הוי קרבן פסול, דאף לגבי הקרבת ב"נ לית ליה שם קרבן^צ.

ובבר העירו על עצם הדבר שכתב דשאור ודבש פסולים לקרבן ב"נ, דמבואר לכא' בראשונים להיפך. דהראשונים^צ דנו אי איכא דין יין נסך ביין שנתערב בדבש, ורצו להתירו כיון דאינו מתנסך על גבי המזבח, ודחו הראשונים דאע"פ שאין אנו מנסכין אותו על גבי מזבח, אינהו [בני נח] מנסכין אותו על גבי מזבח, כי

המשך חכמה (בראשית ד', ג') ביאר הא ד"ואל קין ואל מנחתו לא שעה", דמבואר בירושלמי בכורים (א', ג') דדבש מיקרי פירות כמו תמרים, ובדבש כתיב קרבן ראשית תקריבו אותם לה', ואל המזבח לא יעלו לריח ניחות, לכן לא שעה אל מנחת קין שהביא מפרי האדמה, דגם ב"נ בבמה ידיה אסור בשאור ופשוט, עכ"ל.

הנה כפשוטו מבואר במש"ח דהלאו להקטיר שאור ודבש נאמר אף לבני נח, ולכא' דבריו צ"ב דהרי בני נח נצטוו רק בז' מצוות ולא מצינו דלאו דהקטרת שאור ודבש בכלל לאוי דבני נח, ויש לומר דאין כונת המש"ח דאיסור הקטרת שאור ודבש בכלל לאו דב"נ,

צא. והביא ראיה מהא דישאל אסור לשחוט קרבן עבור עכו"ם בזמן הזה וע"כ דהעכו"ם שוחטו, והרי שחיטת עכו"ם נבילה, וכ"כ להוכיח בעל המקור ברוך במכתב שהובא בס' שרידי אש ח"א סי' קע"ג. אמנם במקד"ד (שם) כתב דאפשר דבב"נ אזלינן בתר ידיה, ורק דבר שנאסר לב"נ לאכילה נפסל להקרבה.

צב. ומעתה ב"נ שנדר להביא קרבן לה' והביא שאור ודבש לא יצא ידי נדרו ועובר באיסורא דבל יחל כמבואר בתוס' ע"ז ה' ע"ב. [ונתעוררתי לכל הביאור הנ"ל מס' משנת חיים].

צג. הרמב"ן בע"ז דף ל' והרשב"א (שם) והריטב"א (שם בדף כ"ט ע"ב) ובתשו' הרשב"א ח"ד סימן קמ"ט.

היכי שאנו אין מקריבין בעלי מומין על גבי המזבח ובני נח מקריבין בעלי מום ורק מחוסר איבר אין מקריבין, ע"ש צד.

ומבואר בראשונים דכשם שבעל מום קרב בבמת ב"נ

ה"ה שאור ודבש, ונראה דס"ל לראשונים הנ"ל דשאור ודבש הוי בעצם ממין קרבן אלא דהתורה פסלה אותו להקרבה כמו שפסלה בע"מ, ולכן בבמת ב"נ אין לפוסלו כל זמן שאין מקור מגזה"כ דהוי פסול להקרבה.

סימן י"ג

ב"נ מקריב כל מה שירצה

גמ' קט"ז ע"ב, ת"ר דבר אל בני ישראל, בני ישראל מצווין על שחוטי חוץ, ואין העובדי כוכבים מצווין על שחוטי חוץ, לפיכך כל אחד ואחד בונה לו במה לעצמו ומקריב עליה כל מה שירצה. מבואר בברייתא דב"נ יכול להקריב בבמתו כל מה שירצה, ואינו דומה למקריב בבמת ישראל דאינו כשר אלא ממניין הכשרים במקדש.

ולפי"ז מיושב מה דאינו מקריב מחוסר אבר, דמחוסר אבר נפסל להקרבה מחמת שהוא פגום, ואין בזה סתירה לכלל שמקריב מכל מה שירצה, דהכונה מכל מין קרבן שירצה.

אמנם כלפי בהמה טמאה לכא' הדבר תלוי בגיר' הגמ' בדף קט"ז ע"א, דנתבאר לעיל סימן ח' דאיכא ב' גיר' בגמ' שם, ואיכא נפק"מ בין הגיר' אי הכונה דמין טמא פסול לקרבן ב"נ, או דבאמת מין טמא כשר לקרבן ב"נ וטמאין שנתמעטו להקרבת ב"נ היינו בהמות שנעבדה בהם עבירה, ע"ש.

והנה אי נימא דמין טמא כשר לקרבן ב"נ ורק בהמה שנעבדה בה עבירה נתמעטה, הרי דאית שפיר הא דאיתא בסוגיא הכא דמקריב מכל מה שירצה, וכמו דביארנו לענין מחוסר אבר, דדבר פגום נתמעט מהקרבה, ה"ה נימא לגבי נעבדה בו עבירה דהוא דבר פגום שנתמעט מהקרבה, אבל כל המניין כשירין, אבל אי נימא דמין טמא נתמעט, לכא' צ"ע היאך אמרינן הכא דמקריב מכל מה שירצה, והרי ב"נ אינו מקריב מכל המינים אלא רק ממין טהור ולא ממין טמא. אמנם ע' לעיל סי' ח' אות ב' דנתבאר דאף אי מין טמא פסול להקרבה היינו מחמת דהוי דין פסול להקרבה, דדבר טמא שאסור באכילה לישראל הוא מאוס ופסול להקרבה ולא משום דלכ"נ נאמרו מינים מסוימים להקרבה כמו לישראל, ומעתה אתי שפיר דברי הגמ' דבאמת מקריב מכל מין שירצה, רק מין טמא הוא כמו קרבן מחוסר אבר, דהוא דבר הפגום שנפסל להקרבה בבמת ב"נ.

והנה לעיל בדף קט"ו ע"ב תניא, עד שלא הוקם המשכן בהמות מותרות וכו', והכל כשירין להקריב בהמה חיה ועוף זכרים ונקבות תמימין ובע"מ, טהורין ולא טמאין וכו', ונכרים בזמן הזה רשאים לעשות כן, ע"כ. ומבואר בסוגיא שם דאע"ג דבבמת ב"נ הותר להקריב בע"מ, מכל מקום מחוסר אבר פסול לקרבן ב"נ, וכן מבואר בברייתא דרק מינים טהורין כשירין להקרבה ולא טמאים, וא"כ לשון הברייתא הכא דב"נ מקריב בבמתו כל מה שירצה צ"ב, דהרי אין כל הבהמות כשרות לקרבן ב"נ, דמחוסר איבר פסול להקרבה, ואף טמאין פסולין, וצ"ע.

ונר' דצ"ל בביאור דברי הברייתא, ד"כל מה שירצה" היינו דכל מיני הבהמות כשירין להקרב, ואינו כמו ישראל דמקריב רק ממין בקר וצאן ומעופות רק מתורין ובני יונה, אלא דב"נ מקריב מכל המינים מבהמה וחיה וכל עוף, אך קרבנות דאית בהו פגם הפוסלן להקרבה, גם ב"נ אינו יכול להקריב, והרבותא שנתחדשה בברייתא היא דיכול להקריב את כל המינים, אך דבר פסול גם ב"נ אינו מקריב.

צד. וע' רש"י ע"ז ה' ע"ב (ד"ה דאסור) שביאר דדומיא דקרבנות שנהגו אבותיהם לשמים הן נוהגין לעבודת כוכבים שלהן.

והנה יש שרצו לומר דקרבו לב"נ עוד מיני בעלי חיים כגון דגים ושקצים ורמשים^צ, ולכאור' יש להוכיח מהגמ' הכא דיכול להקריב כל מה שירצה דאף כל אלו כשירין להקרבת ב"נ.

אמנם נר' דאינו ראייה, די"ל דכל הני דלא מצינו בשום

מקום דשייך בהו חפצא של הקרבת קרבן, בלא גילוי אין לנו לחדש דשייך בהו הקרבה לשם קרבן^צ, ואינו סתירה לכלל הגמ' דמקריב מכל מה שירצה, דהכונה דיכול להקריב כל מה שירצה מדברים ששייך שיחול בהם חלות קרבן, ופשוט.

סימן י"ד

דין הבעלים בקרבן ב"נ

א. אי הקרבן מרצה ומכפר עבור הב"נ

עכו"ם, דכיון דאין העכו"ם אוכלין את הבשר לפיכך אין להם דין בעלים^{צח}, ע"ש^{צט}.

נדרים ל"ה ע"ב, איבעיא להו הני כהני שלוחי דידן הוו או שלוחי דשמיא וכו', והק' הפנים מאירות (ח"ב סי' קי"ט) דאמאי לא פשטינן הספק מהא דמבואר בחולין י"ג שגוי יכול לשלוח קרבנו למקדש וילפינן ליה מקרא דאיש איש, וא"כ ע"כ דאין הכהנים שלוחים דבעל הקרבן, דהרי אין שליחות לעכו"ם, וצ"ע^צ.

והנה איתא בתו"כ (אחרי פרשתא ח' ה"ה) "ואני נתתיו", ואם נתנה במתנה אחת כיפר, "לכם" ולא לאחרים. וביאר הר"ש שם, דהא דלכם ולא לאחרים קאי על הא דאמרינן בזבחים (מ"ה ע"ב) דקרבות עכו"ם ליכא בהו ריצוי ציץ, משום דכתיב לרצון לכם, ועכו"ם לאו בני הרצאה נינהו.

ובחי' הגרב"ד (נדרים סי' כ"ז) הובא לתרץ בשם הגר"ח בזה"ל, דאף דקיי"ל דעכו"ם נודרים נדרים ונדבות היינו לומר דמקבלין מהם הקרבן אבל אין לו דין בעלים על הקרבן, וא"כ לא בעינן לשליחות כיון דאין לו דין בעלים על הקרבן, עכ"ד. וכן מבואר בשטמ"ק במנחות ס"א ע"ב (אות ב') שביאר להא דאין דין תנופה בקרבן

והקשה הגרי"ז^פ דצ"ב היכן נרמז כאן דין ריצוי ציץ, דהלא האי קרא מיירי בכפרת דם ואיזה דרשא יש כאן למעט עכו"ם מריצוי ציץ, וביאר הגרי"ז דהר"ש פירש דברי התו"כ דאיכא כאן חידוש דין דעכו"ם לאו בני הרצאה נינהו, דהיינו דעכו"ם יכול להביא קרבן אבל הרצאת הקרבן היינו מה שמרצה הקרבן על הבעלים

צה. אי טמאין הכונה לנעבדה ביה עבירה.

צו. ולענין חיה דרשינן בגמ' קט"ו ע"ב דחיה בכלל בהמה, ולולא הדרשא לא היינו מחדשים הקרבה בחיה, כיון דלא מצינו חפצא של הקרבה בחיה אצל ישראל.

צז. וכן הקשה בחי' רע"א כתובות י"א, ובחי' בית מאיר נדרים שם.

צח. וע' כע"ז בשו"ת באר יצחק (סי' א' סוף ענף א') שכ' לישב, דהא דבעינן שליחות דוקא בישראל דיש להבעלים זכות בגוף הקרבן כגון אם הם שלמים יש להם זכות לאכול הבשר ואם הם עולות וחטאות יש להבעלים זכות שמכפרת על ל"ת או על עשה, ולכן שפיר על הבעלים חיוב לעשות שליח משום דעדיין יש להבעלים חלק בקרבן, משא"כ נכרי דאחר שמסרו להקדש לא שייך לעצמן שום זכות כלל בהקרבן משום דשלמי עכו"ם הם עולות, ומכפרת עליהם לא שייך כמבואר בהגה' אשרי בב"ב (פ"ק סי' ל"ו) דלכן אין מקבלין צדקה מהם, ונדרים ונדבות מקבלין משום דאין באין לכפרה, א"כ ליכא שום זכות בקרבן דנימא דיעשו שליחות, דהוי כמאן דליתא לבעלים על הקרבן כלל נוע"ע בדבר אברהם ח"א סי' ט"ו אות ג'.

צט. ובשו"ת ראשי בשמים (חור"מ סי' פ"א) הוסיף לחדש דאין דין מחשבת לשם בעלים בקרבן עכו"ם.

ק. הובא בכתבי הגרי"ז זבחים מ"ה ומנחות כ"ה.

ליכא בעכו"ם, ודבר זה דרשינן מדרשת התו"כ ואני נתתי את המזבח לכפר, לכם ולא לעכו"ם, דמהאי קרא נתמעטו עכו"ם מתורת הרצאה דקרבנם אינו מרצה עבורם, וממילא פירש הר"ש דה"ה לענין ריצוי ציץ.

ונראה דמבואר בגרי"ז דבאמת העכו"ם הוא בעלים על קרבנו אך אין הקרבן מרצה ומכפר עבורו, וא"כ אפשר דסגי בזה דלא ניבעי לדין שליחות בקרבן עכו"ם, דעיקר הדין שליחות הוא בשביל ההרצאה, ובעכו"ם דליכא הרצאה לא בעינן לדין שליחות על ההקרבה, ושפיר מיושב מה שהקשה הפנים מאירות ק"א.

אמנם נראה דיש לחלק בין הקרבת עכו"ם במקדש להקרבת עכו"ם בבמה ידיה^ק, דבבמה ידיה שפיר הקרבן מרצה ומכפר עבורו, ונראה ביאור החילוק, דעכו"ם בעצם הוא מופקע מהקרבת מקדש וכל מה דנתחדש בפרשה דאיש איש הוא רק דמקבלין ממנו קרבנות וקריבין הם במקדש, אך אין הם מרצין ומכפרין עבור העכו"ם, אך בבמה ידיה שפיר שייך הוא להקרבה, ואיהו מקריב שם עבור עצמו והקרבן מרצה ומכפר עבורו.

ב. דין עמידה על הקרבן בכמת ב"נ

הנה בגמ' תענית כ"ו מבואר דאיכא הלכה שבעל הקרבן צריך לעמוד על קרבנו בשעה שהוא קרב נולכן תיקנו מעמדות], ובמלאכת שלמה (תענית שם) הביא מרש"י במהדורא תניינא דילפינן ליה מקרא דפרשת בלק "התיצב כה על עולותיך", והתם היה קרבן ב"נ ובלעם אמר לבלק להתיצב על עולתו, ומבואר דבקרבן ב"נ הקרב בבמת ב"נ איכא דין שבעל הקרבן יעמוד על קרבנו^ק, ולפי המבואר לעיל דבכמת ב"נ הקרבן קרב עבורו ומרצה ומכפר עבורו, כן מסתבר. ואכתי יש להסתפק האם אף בהקרבת מקדש דאינו מרצה ומכפר עבורו איכא דין שיעמוד על קרבנו.

והנה לכאור' איכא ראייה מפורשת דקרבן ב"נ בבמה מרצה ומכפר עבורו דהנה בתנחומא (לך לך אות י') איתא ילמדנו רבינו העולה על מה היתה באה, כך שנה רבי ישמעאל העולה באה על מצות עשה ועל מצות לא תעשה ורבי שמעון בן יוחאי אומר על הרהור הלב שנאמר ויהי כי הקיפו ימי המשתה וישלח איוב ויקדשם והשכים בבקר והעלה עולות מספר כלם כי אמר איוב אולי חטאו בני וברכו אלקים בלבבם ככה יעשה איוב כל הימים (איוב א', ה')^ק, והרי מבואר בגמ' ב"ב (ט"ו ע"ב) דאיוב מאומות העולם היה, והקריב בבמה ידיה ומבואר שקרבנותיו כיפרו על הרהורי הלב.

סימן ט"ו

אי בעל מום כשר להקריב בכמת ב"נ

אי דינו כמו בכמת ישראל דבע"מ פסול להקריב, או דילמא בכמת ב"נ כשר אפילו בע"מ.

הנה בכמת ישראל מבואר בסוגיא בדף ט"ז ע"א דבע"מ פסול להקריב, ויש להסתפק מה הדין בכמת ב"נ

קא. ואולי זו כונת הגר"ח, ובאמת בס' תוה"ק (ח"ג) הביא ששמע מהגרי"ז דמעולם לא אמר הגר"ח דעכו"ם אינו בעלים על קרבנו, [ומצינו דהוי בעלים על הבשר של הקרבן ליתנו לישראל או לכהן לאוכלן כמבואר במנחות ע"ג ע"ב].

קב. והעירני לזה הגר"מ שטיינברג שליט"א בשם הגאון ר"ח קנייבסקי שליט"א.

קג. ונתעוררתי לזה מס' תוה"ק.

קד. ומצינו דאיכא דין עמידה על הקרבן בכמת ישראל, דבזבחים קט"ו ע"ב (ד"ה לישנא) פרש"י הא דכתיב גבי במת סיני וישלח את נערי בני ישראל, דשלח את בכורי ישראל להביא הקרבנות ולעמוד עליהם, ולפי השיטות שהבאנו בפרק ד' דלהקרבת סיני היה דין הקרבה בכמת ישראל, הרי דמבואר דבכמת ישראל איכא דין עמידה על הקרבן.

והנה בבראשית רבה (ל', ו) איתא, אמר רב הונא משום ר"א בנו של רבי יוסי הגלילי, נח כשהיה יוצא מן התיבה הכישו ארי ושיברו, ולא היה כשר להקריב, והקריב שם בנו תחתיו.

הרי דלמדנו מהמדרש דנח נעשה בעל מום ע"י הכשת הארי ולא היה כשר להקריב בבמת ב"נ ולכן הוצרך שם להקריב תחתיו, ומבואר לכאן דבעל מום פסול להקרבה בבמת ב"נ.

אמנם לכאן יש להעיר על זה מהא דמצינו בבלעם שהקריב אע"ג דהיה בעל מום, דמבואר בגמ' בסנה' ק"ה דהיה חגיר, ובגמ' נדה ל"א דנסמית עינו, וצ"ע ק"ה.

ובן מסבירא נר' דאין לפסול מקריב בע"מ בבמת ב"נ, דהא פשיטא דב"נ עצמו כשר להקריב בבמה ידידיה אע"ג דהוא ערל ומאוס מחמת גיותו ק"י, ומוכח דאין קפידא במקריב בבמת ב"נ, ומהיכ"ת שבעל מום יפסל ק"י.

ולפיכך נר' לומר דבאמת אין מום פוסל במקריב בבמת

ב"נ, והא דמבואר במדרש דנח נפסל לעבודה מחמת שהכישו הארי, היינו דוקא בהקרבת נח דהיתה קודם הקמת המשכן, דדוקא קודם הקמת המשכן נפסל המקריב אי הוי בע"מ, אבל לאחר הקמת המשכן בבמת ב"נ כשר בע"מ לעבודה. וביאור החילוק דקודם הקמת המשכן היתה העבודה דוקא בבכורות, וכמבואר במדרש בפ' במדבר בארוכה, סדר השתלשלות הבכורה מאדם לשת וכו' לנח לשם לאברהם יצחק ויעקב וכו' יעוי"ש, ומבואר דהיה דין מיוחד שהבכור דהוא החשוב ראוי להקרבה [ואף אברהם דהיה צדיק אע"ג דלא היה בכור היה ראוי, ע' מה שהארכנו בזה בפרק ג'], וא"כ י"ל דבהקרבה זו דנאמרו בה דינים במקריב שיהא בכור או צדיק הראוי לכך נאמר אף דין שלא יהא בע"מ, אבל לאחר הקמת המשכן דנטלה העבודה מהבכורות, [ואף בקרבן ב"נ בטל דין זה כמבואר בגמ' קט"ז ע"ב דרבא הורה להם ליקח תרי עולמי גולאי ולא הקפיד שיהיו בכורות ק"ח], לא נאמרו דינים במקריב, דכיון דכל ב"נ ראוי להקריב למרות שהוא מאוס, שפיר כשירה ההקרבה אף ע"י בעל מום.

קה. וע' בס' טעמא דקרא שרצה לחדש דבעל מום כשר להקריב אבל מחוסר איבר פסול, דבבע"מ עשה קרב כמקריב [כמבואר בגמ' ט"ז ע"א], ובקרבן ב"נ הדין שבהמה בעלת מום כשירה להקרבה ואילו מחוסרת איבר פסולה להקרבה [כמבואר בדף קט"ז], וחידוש שם דנח היה מחוסר אבר, ובלעם שהיה חגיר לא היה מחוסר אבר והיה כשר להקריב, ואח"כ שנסמית עינו ויעל בלשון יחיד דרק בלק הקריב כיון דנעשה בלעם מחוסר אבר, ע"ש (וע"ע בצ"פ בלק שם ובמש"ח פ' אמור כ"ב, י"ט וע"ע ביד לחכמה פ' ויצא). אמנם יעוין ברמב"ן בפ' בלק (כ"ג, א-ב) דמבואר דאף אחר שנסמית עינו הקריב בלעם, וצ"ע.

קו. יעוין בחס"ד (קרבנות פ"ג, ה"ה) שכ' דעכו"ם אין יכול להקריב קרבן בבמת ישראל עבור ישראל, דאיכא משום הקריבהו נא לפחתך ואין קטיגור וכו'. הרי דאף מה דעכו"ם אינו ראוי להקרבה בבמת ישראל, הוא מחמת דמאוס והוי בכלל דינא דהקריבהו נא לפחתך.

קז. ובפרט לפי מה שכתב בהקדמה לס' עצי ברושים מהגר"ש הכהן מוילנא, דהטעם דבעל מום פסול בבמה אע"ג דזר כשר הוא, "דבעל מום הוא מאוס לגבוה כמו דכתיב והבאתם גזול ואת הפיסח וגו' הקריבהו נא לפחתך וגו', והך טעמא שייכא גם בזר המקריב בבמה קטנה" ע"ש, וכ"כ המש"ח (אמור כ"א, כ"ד) דהטעם דבע"מ פסול לעבודה בבמה "דכל אשר בו מום לא יקרב גם במושב שרים והקריבהו לפחתך", הרי דהטעם דמקריב בע"מ פסול מחמת דהוא מאוס לגבוה דהקריבהו נא לפחתך וגו'.

קה. וע' בקר"א בדף קט"ו ע"ב שבאמת העיר אמאי בב"נ לא יהא הדין כמו קודם מ"ת שהעבודה דוקא בבכורות וצ"ע, [וע' במק"ב ח"ב סימן כ"ד שביאר דכיון דעכו"ם פרוצים בעריות לא שייך שיהא דין שההקרבה דוקא ע"י בכור, דלעולם הוא ספק ואין אנו יודעים אם באמת הוא בכור], ולמש"כ בפ"ג סוף אות ד' אתי שפיר.

סימן ט"ז

בדין ישראל המקריב קרבן ב"נ בבמה בזמן איסור במות

א. אי מתחייב כרת על הקרבתו

קמ"ז ע"ב, אמר מר ועובדי כוכבים בזמן הזה רשאים לעשות כן, מנא ה"מ דת"ר "דבר אל בני ישראל", בני ישראל מצווין על שחוטי חוץ, ואין העובדי כוכבים מצווין על שחוטי חוץ, לפיכך כל אחד ואחד בונה לו במה לעצמו ומקריב עליה כל מה שירצה, א"ר יעקב וכו' אסור לסייען ולעשות שליחותן.

והקשו התוס' דהרי לר' יוסי בפרק ב"ש (דף מה.) קדשי עובדי כוכבים השוחטין בחוץ חייב, ולמה קתני רק בלשון "אסור" לסייען. והעיר הקר"א על דברי התוס', דלכא' תמיהתם אינה מובנת, דע"כ לא קאמר ר' יוסי השוחטין בחוץ חייב אלא אם הקדיש העו"ג להקריב במקדש, אבל אם הקדיש להקריב בבמה והישראל עושה שליחותו ודאי נר' דליכא כרת, דלאו קדשי המקדש הם ואינו מחויב להביאו פתח אהל מועד, וצ"ע.

והגר"ז קט' עמד ג"כ ע"ד התוס', והקשה דבאמת קדשי עכו"ם הקריבין במקדש וקדשי עכו"ם הקריבין בבמת בני נח הוי ב' קדושות נפרדות, ותורת קרבן אחר לגמרי הוא מה שהוקדש לבמה ממה שהוקדש למקדש, דהרי בבמת ב"נ הכל כשר ליקרב בהמה חיה ועוף זכרים ונקבות תמימין ובע"מ ואפי' אווזין ותרנגולין, ואילו

קדשי עכו"ם במקדש אין כשירין בע"מ ק' [כמבואר בתמורה דף ד'], וא"כ מסתבר דמה דהוקדש ליקרב בבמה אי אפשר בכלל להקריבו במקדש, וכן להיפך קרבן שהקדיש עכו"ם להקריב בפנים אין יכול ליקרב בבמה, וא"כ בקדשי במה לא שייך כלל לחייב משום שחוטי חוץ דאינו ראוי כלל לפתח אהל מועד, וצ"ע.

אמנם מדברי תוס' מבואר לא כן, ומבואר דסבירא ליה לתוס' דבאמת קדשי עכו"ם למקדש וקדשי עכו"ם לבמה, דין קדושה אחת להם, ולא הוי ב' קדושות נפרדות אלא שבן נח יש לו הקרבה גם במקדש וגם בבמה, וכל החילוק הוא דכשמקריבו במקדש צריך להיות קרבן הכשר להקרבת ישראל, ובבמה מקריב גם בע"מ וכל חיה ועוף טהורים אבל לא הוי דין קדושה אחרת, ובאופן שהקדיש העכו"ם קרבן הכשר [להקרבת ישראל] להקריבו בבמת ב"נ, אם ירצה יוכל להקריבו אף במקדש ק"א. ולכן ס"ל לתוס' דלר' יוסי דמחייב על קדשי עכו"ם בחוץ, אין נפק"מ אם הוקדש לבמה או למקדש ואפילו היכא שהקדישו העכו"ם לבמה דמותר לעכו"ם עצמו להקריבו בכל מקום, מ"מ ישראל השוחטו בחוץ חייב כרת דהקרבן ראוי שפיר לפתח אהל מועד, ורק עכו"ם יכול להקריב קרבנותיו גם בבמה.

אך לכאור' אכתי לא נתישבו דברי התוס', דנהי דסברי

קט. הובא במנח"א עמ"ס זבחים דף מ"ה.

קי. ולכאור' אף מחיה ואווזין אין קרבנם כשר אלא מהראויים להקרבת ישראל.

קיא. ולכאור' איכא ראייה מהגמ' בתמורה ז' ע"א דהוי קדושה אחת, דילפינן (שם) מקרא דמיד בן נכר לא תקריבו, דאין מקבלין קרבן בע"מ מעכו"ם להקריבו במקדש, דס"ד אמינא הואיל ובני נח אין מצווין אלא על מחוסר אבר בבמה דילהון דלמא אף אנן נקבל מינהון, קמ"ל. והנה אי נימא דהוי ב' קדושות נפרדות וקרבן שהוקדש לבמה אינו קרב במקדש, מאי ס"ד דכיון דבע"מ כשר בבמה ידיהו יהא כשר אף בהקרבת מקדש, דמה ענין הקרבת במה להקרבת מקדש, ומוכח לכאור' דהוי קדושה אחת וקרבן שהוקדש לבמה קרב במקדש, ולכן הו"א דכיון דחזינן דבקדושה זו שייכא הקרבת בע"מ (בבמה) ה"ה דיהא כשר אף להקריבו במקדש, וקמ"ל דאין מקבלין בע"מ. וע"ע במנח"ח (מ' רפ"ז אות ז') דנקט בפשיטות דגם קרבן שהקדישו עכו"ם למקדש אפשר להקריבו בבמה, ע"ש מש"כ נפק"מ לענין מטיל מום בקדשי עכו"ם.

ליקרב בבמת ב"נ, דכיון דבשעת איסור במות עיקר מקום ההקרבה של הקרבנות הוא במקום הנבחר במקדש, אף אי הקדישן לבמה לא נשתנה עיקר דין הקרבן, והקרבן בעצמותו טעון הקרבה במקדש, אך הא מיהא אי הקריבו בבמה אית ליה נמי דין הקרבה.

ומעתה אתי שפיר דישאל המקריב קדשי עכו"ם בחוץ חייב אף על קרבנות שהקדישן העכו"ם לבמה, דכיון דדין הקרבן ליקרב במקדש הרי דמצוותו ליקרב במקדש ודינו ליקרב בפתח אהל מועד [אע"ג דהקדישו בפירוש לבמה^{ק"י}], וכל שמקריבו בחוץ הרי דמקריבו חוץ למקומו ודין הוא דיתחייב על הקרבת חוץ.

והנה מלשון הגמ' ישראל מצווין על שחוטי חוץ ואין עכו"ם מצווין על שחוטי חוץ, משמע דהיה ה"א דעכו"ם מצווין שלא לשחוט בחוץ, והעירו האחרונים דאינו בכל ז' מצוות דידיה, ומה ההו"א דיהא להם איסור לשחוט בחוץ, וביארו^{ק"י} דאין כונת הגמ' לומר דמותרין ואינן אסורין, אלא דכונת הגמ' דמאחר שנתחדש אצל ישראל דליכא הקרבה בחוץ, קס"ד דאף הקרבת עכו"ם בחוץ לא תהא לה שם הקרבה, קמ"ל הקרא דהקרבת עכו"ם בבמה שמה הקרבה^{ק"י}. אמנם לכאור' אכתי לא נתישב לשון הגמ' ישראל מצווין ואין עכו"ם "מצווין" על שחוטי חוץ, דמשמע דהוי נדון של איסור והיתר, וצ"ע.

והנר' לישב, דהנה בגמ' בע"ז ה' ע"ב איתא מנין למחוסר אבר שנאסר לב"נ ת"ל מכל החי וכו', וכתבו תוס' (שם) דיש לדקדק מלשון אסור שהוא איסור גמור ובן נח מוזהר בדבר, והקשו תוס' דאי ב"נ עובר איסורא בהקרבת קרבן מחוס"א מאי טעמא לא חשיב

דהוי קדושה אחת וקרבן שהוקדש לבמה כשר הוא ליקרב במקדש, אך לכאור' כיון דהקדישו לבמה הרי דמצותו ליקרב בבמה והיאך יתכן לחייב על הקרבתו בחוץ אי מצותו בכך, דכל יסוד חיובא דחוץ דמתחייב על הקרבת קרבן חוץ למקום שדינו ליקרב שם, והכא דדינו ליקרב בבמה בחוץ אמאי יתחייב ישראל המקריבו בבמה, וצ"ע^{ק"י}.

והנר' לבאר בזה בעזה"ת, דהנה בפרשת איסור במות נאמר דאיכא מקום הנבחר להקרבה [במשכן, או בשילה או בירושלים], ושאר המקומות אינם נחשבים למקום הקרבה, והיינו משום דבחירת המקום המיוחד להקרבה אוסרת את ההקרבה בשאר המקומות, ורק המקום הנבחר הוא המקום המיועד להקרבה.

ונר' לחדש, דגם כלפי עכו"ם המקדיש קרבן בשעת איסור במות, המקדש הוא המקום הנבחר להקרבה, דהבחירה של המקדש אינה רק כלפי ישראל, אלא יסודה דבשעה זו מקום ההקרבה לגבוה הוי רק במקום הנבחר, ושאר מקומות לא נבחרו להקרבה. ומה דעכו"ם רשאין להקריב בזה"ז בבמה בכל מקום, אינו מחמת דכלפי העכו"ם ליכא בחירת מקום, אלא דכיון דעכו"ם לא מצווין באיסור חוץ הרי דלא נאסרו בהקרבה שלא במקום הקרבה. ונתחדש בגזה"כ בקרא דדבר אל בני ישראל, דיש להקרבם בחוץ שם הקרבה אע"ג דהקריבו שלא במקום הקרבה [ויתבאר יותר בהמשך הדברים בעז"ה].

ומעתה נר' דכיון דנתבאר דשיטת תוס' דקדשי עכו"ם במקדש וקדשי עכו"ם בבמה דין קדושה אחת להם, י"ל דלעולם קדשי עכו"ם שהקדישן בזמן איסור במות עיקר דין הקרבתם הוא במקדש, אפילו אי הקדישן

ק"י. ונר' דזו הערת החזו"א (קמא סי' מ"א ס"ק י"ד), ע"ש היטב.

ק"י. ולא דמי למקדיש קרבן לבמה קטנה בזמן היתר במות, דלולא דין קלטוה מחיצות דין הקרבתו כדין קדשי במה קטנה, דכיון דהוי שעת היתר במות, הרי דבמה קטנה הוי מקום להקרבה וכשהקדישו ליקרב בבמה קטנה דין הקרבן ליקרב בבמה קטנה, משא"כ בזמן איסור במות דליכא מקום הקרבה חוץ מהמקדש, לעולם דין הקרבן ליקרב במקדש, ואין נפק"מ בזה שהקדישו ליקרב בבמה.

קיד. ע' חזו"א (שם) ואבי עזרי סוף הל' מעה"ק, וכן מטין משמיה דהגר"ז.

קטו. וע' באבי עזרי (שם) שכ' דישאל המקריב קרבן עכו"ם שהוקדש לבמה בחוץ אף שחייב הוא משום שחוטי חוץ, מ"מ הקרבן לא יפסל מאחר שהוא קרבן עכו"ם, וכשהעכו"ם יקריבו בבמה הרי קרבן הוא, אי אפשר שיגרע ע"י זה שישאל הקריבו, ע"ש. ולכאור' הדברים מחודשים דיתחייב בחיוב חוץ על הקרבת קרבן כשר וצ"ע.

ליה בהדי ז' מצות שנצטוו ויתחייבו עליו מיתה וכו', ותירצו די"ל דהאי קום עשה הוא דמאיש איש מרביןן שהעובדי כוכבים נודרים נדרים ונדבות כישראל, ואם נדר מחוסר אבר אמרינן ליה קום והבא קרבן שלם קטז, וקום ועשה לא קחשיב, עכ"ד. ומבואר דב"נ שנדר להביא קרבן מחויב להביא קרבן כשר למקדש ואי לא הביא קרבן כשר הרי דאין מקיים נדרו ועובר באיסורא.

ומעתה נר' לומר, דהו"א דאי הקדיש עכו"ם קרבן בזמן איסור במות והקריבו בבמה הרי דלא יקיים בזה נדרו, דכיון דנדר להקריב קרבן ודין הקרבן ליקרב במקדש [כמו שביארנו], ולהקריבה בבמה ליכא שם הקריבה, א"כ בהקריבה בבמה לא מקיים נדרו וממילא יעבור באיסורא, ולזה קמ"ל הגמ' דאין עכו"ם מצווין על שחוטי חוץ, דהקריבת עכו"ם בבמה אית לה שם הקריבה כיון דאין בחירת המקום מפקיעה ההקריבה בחוץ שלא תיחשב כלל הקריבה, אלא מיקרי הקריבה ויוצא ידי נדרו.

ב. בדינא דאסור לסייען ולעשות שליחותן

קמ"ז ע"ב, אמר מר ועובדי כוכבים בזמן הזה רשאין לעשות כן. מנא הני מילי דת"ר דבר אל בני ישראל, בני ישראל מצווין על שחוטי חוץ, ואין העובדי כוכבים מצווין על שחוטי חוץ, לפיכך כל אחד ואחד בונה לו במה לעצמו ומקריב עליה כל מה שירצה, א"ר יעקב בר אחא אמר רב אסי אסור לסייען ולעשות שליחותן, אמר רבה ולאורינהו [להן] שרי, וכו'.

והקשו תוס' דלר' יוסי דאמר לעיל בפרק ב"ש (דף מה.) דקדשי עובדי כוכבים השוחטין בחוץ חייב, לא ה"ל למיתני הכא לשון אסור כדמוכח בריש פ' בתרא דיומא (דף עג:) דחויב כרת לית ליה למיתני אסור, ותירצו תוס' די"ל דקתני אסור לפי שיש כמה עבודות דלא מיחייב עלייהו בחוץ דאסור לסייען, דגזרינן אטו עבודה דבת חיובא.

הרי דמבואר בתוס' דאי שחט זרק או העלה עבור העכו"ם חייב כרת לר' יוסי, והגמ' מיירי שעשה שאר עבודות כמו קבלה והולכה וכו' דאינם גמר עבודה ואין חייב עליהן כרת, אך עכ"פ אית בהו איסור דרבנן דגזרינן בהו אטו עבודה בחוץ.

והנה יעוין במנ"ח (מצוה ת"מ אות י"א) שהעיר על דבריהם, דא"כ אין החידוש דוקא בקרבנות ב"נ דאף בקרבנות ישראל שייך חידוש זה, דבעבודות שאין חייב עליהן כרת איכא איסור דרבנן משום גזירה, ובברייתא משמע דאיסור זה הוי איסור שנאמר במסוס בקרבנות ב"נ, וצ"ע.

ויעוין"ש שכ' ביאור אחר בדברי הגמ', דהחידוש דאסור לסייען ולעשות שליחותן, היינו אפילו בקרבנות שאין ראויין כלל בפנים כגון חיה ותרנגולין, דבכה"ג בקרבן ישראל ליכא כלל איסור בחוץ כיון דלית להו שם קרבן, אבל בקרבן ב"נ דאית ליה שם קרבן, אסור מדרבנן להקריבן בחוץ משום הגזירה.

ומהא דלא תירצו תוס' דמיירי בקרבנות אלו דאין בהם כרת, משמע קצת דבכה"ג ליכא כלל איסור לסייע, כיון דבקרבנות אלו ליכא לפרשת חוץ.

ויעוין בגמ' מנחות ק"ט ע"ב, דרבי יהודה ס"ל דחוניו בנה מזבח במצרים והעלה עליו לשם שמים, והקשו תוס' (שם ד"ה והעלה), דהיאך העלה לשם שמים והרי היה בזמן איסור במות ויש כאן איסור שחוטי חוץ, ותירצו תוס' "ונראה דלבני נח היה מעלה הנודרים נדרים ונדבות". והעיר הגרעק"א בגליון הש"ס לעיין בזבחים מ"ה וזבחים קט"ז ע"ב תוס' ד"ה אסור. ולכא' כונתו להקשות דאף עבור ב"נ אסור להקריב וחייב כרת לר' יוסי, ובשאר עבודות ג"כ אסור לסייען, ובגמ' במנחות משמע דלא היה בזה איסורא, וצ"ע.

ולפי המבואר לעיל אפשר ליישב את דברי התוס' בפשיטות, דכונתם שהקריב שם חיה או בע"מ

קטז. וע' בגליון הש"ס לרע"א שהק' אמאי עכו"ם מחויב להביא קרבן שלם, דהרי אין ב"נ מצווה על לאו דלא יחל ועל מוצא שפתין [וכן הק' המל"מ בפ"י ממלכים], וצ"ע. וע' בקה"י (שם) ובשיעורי הגרש"ר (מכות עמ' תס"ט), שביארו דבעיקר הריבוי דנודרים נדרים ונדבות נתרבה דמחויבים לקיים נדרם אע"ג דלא עברי בכל יחל ומוצא שפתין, ע"ש.

התוס' דאסור מטעם גזירה אטו עבודה דבת חיובא, אמנם יעוין בחזו"א (קמא סי' מ"א ס"ק י"ד) שכתב לדון בזה, והביא צד דהוי איסור דאו' משום לתא דבל תוסיף, שעושים מצוה לה' בדבר שלא נצטוו, ע"ש.

ג. האם איכא לאו להקריב קרבן בע"מ בבמת ב"נ

הנה לפי דברי התוס' [הג"ל] מתבאר דאי ישראל יקריב קרבן ב"נ בבמה יעבור באיסור חוץ, ולפי"ז לכאו' ה"ה היכא שמקריב קרבן בע"מ שקדם הקדשו למומו יעבור באיסור חוץ כמבואר בבכורות ט"ז, [נדר"ע מחייב על בע"מ בחוץ הואיל ובפנים אם עלו לא ירדו].

והיכא שמקריב בחוץ בע"מ שקדם מומו להקדשו, משום לתא דאיסור חוץ ליכא איסורא כיון דאינו ראוי בפנים, אך אכתי יש לדון אי לוקה משום הלאו של מקריב בע"מ, דמבואר בבכורות י"ד ע"ב דהמקריב בע"מ בבמה בשעת היתר במות לוקה משום מקריב בע"מ, ויליף ליה ר' אלעזר התם מקרא דלא תזבח לה' אלקיך שור ושה, ע"ש.

ושורש הספק הוא אי דנין על הגברא המקריב או על החפצא של הקרבן, דהחפצא הוא קרבן ב"נ וכשר להקרבה אע"ג דהוא בע"מ, ולכן מחמת החפצא של הקרבן איכא סברא דלא יתחייב משום מקריב בע"מ, אמנם הגברא המקריב הוא ישראל, וכלפי ישראל אין הקרבן ראוי להקרבה בבמה, ולכן אי דנין ע"פ הגברא איכא סברא שיעבור עליו משום הקרבת בע"מ.

ויעוין בקר"א (זבחים ק"כ ד"ה מומין) שכתב דבקרא דמיד בן נכר לא תקריב בע"מ, נאמר איסורא לישראל להקריב בע"מ עבור עכו"ם, ואיסור זה נאמר בין במקדש

דכשירין להקרבת ב"נ, ובהם ליכא חיוב כרת, ואפילו איסור לסייע אין בהם ק"י.

ויעוין בשפ"א (זבחים ק"ב) שכתב ישוב אחר על קושית רע"א, די"ל דכל האיסור להקריב בחוץ הוא בגוונא דשחט הישראל, אבל אי שחט עכו"ם בחוץ תו ליכא איסור להקריבו בחוץ, והגמ' במנחות מייירי שהישראל רק העלה והשחיטה נעשתה ע"י עכו"ם, דאחר שנשחט בחוץ ע"י העכו"ם תו אינו ראוי בפנים מחמת פסול יוצא ק"י, ובכה"ג אין אפילו איסור לסייע כיון דאינו ראוי בפנים ק"י.

והנה בעיקר דינא דאסור לסייע, יש להסתפק האם האיסור הוא דוקא היכא דהישראל עושה עבודה שלימה בפנ"ע, או דנאסר לו אפילו לסייע לב"נ ע"י שמקרב לו הסכין לשחיטה וכדומה. ולכאו' מתוס' משמע דכל האיסור שעושה עבודה ממש, דלכן ביארו דהאיסור בעבודות שאין חייב עליהן, דלכאו' יכלו לבאר דהאיסור בקירוב הסכין דאינו אלא מסייע דלית ביה ממש ואינו חייב מדאו'.

אמנם יעוין באבן האזל (סוף הל' מעה"ק) שדייק מהסוגיא דאסור אף קירוב סכין בעלמא, דרבה חידש בסוגיא ד"לאורינהו שרי" דמותר להורות להם היאך להקריב, ולכאו' מאי רבותא דרבא, דאמאי יהא אסור להורות להם כיון דלהם מותר להקריב, ומשמע דהיה מקום לומר דאפילו להורות להם היאך להקריב איכא איסורא דחשיב כמסייע בהקרבה, וא"כ לכאו' כל מה דחידש רבה הוא דלהורות מותר כיון דאין מסייע בגוף המעשה, אבל קירוב סכין דמסייע בגוף המעשה הקרבה בחוץ אסור, [וע"ש שביאר גדר האיסור] ק"י.

והנה כפשוטו כל האיסור לסייע הוא מדרבנן כמו שכ'

ק"י. וכ"כ בעולת שלמה שם, וע"ע בצ"פ ערכין (דף נ"ג ע"ב) שכ' בתוה"ד דכונת תוס' שהקריב בע"מ, ע"ש.

ק"י. ודוקא היכא דנשחט באיסור ע"י ישראל בחוץ נתרבה לאיסורא מקרא דואליהם תאמר, כמבואר בסוגיא בדף ק"ז, ע"ש.

ק"י. והראיה מדברי תוס' בזבחים דאמאי לא תירצו דמייירי בגוונא דשחט העכו"ם דלפיכך אינו חיוב כרת והוי רק איסור לסייע, ומוכח דבכה"ג ליכא כלל איסורא. אמנם שוב כתב דלכאו' איכא ראייה מהסוגיא דאיכא איסור בכה"ג, דהרי רבה הורה להם היאך להקריב הבשר אחרי שכבר שחטו, ומשמע דהיה מותר לו רק להורות ולא לסייע בגוף ההקטרה, אע"ג דנשחט ע"י עכו"ם, וא"כ צ"ל דאיכא איסור דרבנן, ובימי חוניו לא נאסר.

קכ. ואולי י"ל בדוחק דהוראה על גוף ההקרבה חמירא מסיוע של קירוב סכין, וצ"ע.

בין בבמה ע"ש, ומבואר דס"ל דעובר בלאו של הקרבת בע"מ כשמקריב קרבן בע"מ דב"נ בבמה.

ובן מבואר בפי' רבינו גרשום תמורה ז' ע"א, דאסור לישראל להקריב קרבן ב"נ בעל מום בבמה, דבגמ' שם בלישנא בתרא אמרינן, ואלא לא תקריבו דמעוך למאי אתא, מפקינן לבמת יחיד כו'. ורבנן איצטריך, סד"א הואיל ובני נח אין מצווין אלא על מחוסר אבר בבמה דלהון, דלמא אנן נמי נקביל מינהון, קמ"ל מכל אלה דלא מקבלינן, ע"כ הגמ'. ופרש"י דהו"א דנקבל קרבן עכו"ם בע"מ במקדש, אמנם רגמ"ה פירש באופן אחר וז"ל, אנן נמי נקבל מנהון, לאקרובי קרבנהון "בבמה דילן" בע"מ קבוע דלאו מחוסר אבר, עכ"ל. ומבואר דקס"ד דבבמה דידן נקבל קרבן ב"נ בע"מ, וקמ"ל דילפינן מקרא דאסור להקריב בע"מ דב"נ בבמה דידן, ומבואר דגם בקרבן עכו"ם בבמה איכא איסור משום הקרבת בע"מ.

אמנם מדברי המנ"ח לכאור' יש להוכיח דאין עובר בזה, דכתב (שם) בתחילת דבריו, דדוקא קדשי נכרים

הראוין בפנים אסור לישראל להקריב בחוץ, אבל קדשי נכרים דאינם ראוין בפנים כגון חיה ותרנגולין ובע"מ, ודאי מותר לישראל לעשות שליחותם ולהקריבם בחוץ כיון שאין ראוין בפנים. ומשמע דליכא כלל איסורא בהקרבת בע"מ, ואינו עובר עליו משום מקריב בע"מ.

אמנם נר' דאין ראייה מדברי המנ"ח, דיש לומר דאפילו אי נימא דאזלינן בתר הגברא המקריב, ולכן איכא סברא לאסור הקרבת בע"מ, אכתי יש לחלק בזה בין זמן היתר במות לזמן איסור במות, דדוקא בזמן היתר במות דיש לישראל הקרבה כשירה בחוץ, שייכא ביה הפרשה של מקריב בע"מ בהקרבת במה, אבל בשעת איסור דכלפי ישראל ליכא כלל חפצא של הקרבת במה בחוץ, לכן אף אי מקריב קרבן ב"נ לא שייך שיעבור הישראל משום פרשת הקרבת בע"מ, דאין להקרבה זו שם הקרבה כלל. ושפיר כתב המנ"ח דבזמן איסור מותר ישראל לעשות שליחות העכו"ם ולהקריב בחוץ קרבן בע"מ, דכיון דכלפיו בזמן איסור לא הוי הקרבה כלל בחוץ אינו עובר משום מקריב בע"מ, וליכא ראייה מדבריו לגבי המקריב בע"מ בבמת ב"נ בזמן היתר.

מפתח עניינים

הציון הוא לעמודי הספר

בסוף המפתחות מופיעים מפתחות נפרדים לערכים דלהלן:

במה גדולה - עמ' תי; במה קטנה - עמ' תיב; במת בן נח - עמ' תיז;

גלגל - עמ' תיח; נוב וגבעון - עמ' תיט; שילה - עמ' תכ

(רוב העניינים שנכללו במפתחות הנפרדים הובאו גם לפי ערכם במפתח הכללי,

אלא שנוסף להם מפתח נפרד מפאת חשיבותם)

רשימת הערכים

אברהם אבינו	בן נח	חוץ לארץ
אדם הראשון	בן פקועה	חוץ למקומו
אהדורי פוקעין	בעל מום	חוקות העכו"ם
אונן	ברכה	חינוך
איוב	בשר תאווה	חצוצרות
אימורין	גדעון	חצות
איסור במות	גזית	חצי מתיר
אכילת קדשים	גירות	חציצה
אליהו הנביא	גלגל - נפרד	טבילה
אמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט	דגים	טמא
ארון	דם קדשים	טריפה
ארץ ישראל	הבל	יהושע
אשה	הולכה	יואב
אשם	הזאות בין הבדים	יוצא
אתנן	הזמנה	יין מגתו
בגדי כהונה	העלאת חוץ	יעקב אבינו
בזיון קדשים	הפסד קדשים	ירושלים
בזיכין	הפשט וניתוח	יריעות
בחירה	הקטרת חוץ	ישיבה בעזרה
ביכורים	הר עיבל	ישראל
בית המקדש	זקן	יתרו
בית חוננו	זר	כבש
בכורה	זריקה	כבשי עצרת
בלעם	חביתי כה"ג	כהן גדול
בל תאחר	חדש	כלאיים
במה גדולה - נפרד	חובות יחיד	כל הרואה
במה קטנה - נפרד	חובות ציבור	כלי שרת
במת בן נח - נפרד	חוט הסיקרא	כפרה
במת סיני	חולין בעזרה	לוי

לחם הפנים	נטיעת עץ	קין
לילה	ניסוך המים	קלוט בן פרה
לינה בראש המזבח	נסכים	קליטת רוצח
לשמה	נעבד	קרבנות - כללי
מורא מקדש	נרבע	קרבנות בזה"ז
מותר אשם	נרצע	קרבנות יוהכ"פ
מזבח בבמה	סריס	קרבן פסח
מזבח החיצון	עבודה זרה	קרבן ציבור
מזבח הפנימי	עגלה ערופה	קרן כבש יסוד וריבוע
מחוסר איבר	עולה	ראובן
מחוסר זמן	עולת ראה	ריח ניחוח
מחיצות	עומר	ריצוי ציץ
מחנה ישראל	עופות	ריצפה
מחנה לוי	עורות	רמשים
מחנה שכינה	עכו"ם	שאור ודבש
מלח	עלו לא ירדו	שבעת ימי המילואים
מליקה	עליה לרגל	שור הנסקל
מנוח	עמידה על הקרבן	שחיטה
מנחה	עקידת יצחק	שחיטת חוץ
מסירה לציבור	ערל	שילה - נפרד
מסעות	ערל לב	שירה
מעילה	פיגול	שיריים
מערכת עצים	פסול שנים	שליחות
מעשרות	פסח שני	שלמי חגיגה
מעשר שני	פרה אדומה	שלמים
מצורע	פרוע ראש	שלמי שמחה
מצביה	פרים הנשרפין	שמאל
מקריבין אע"פ שאין בית	פשטה קדושה בכולה	שם המפורש
משא בכתף	צנצנת המן	שמיני למילואים
משוער ששירר	צפון	שמירת המקדש
משילת האור	קבלה	שמן המשחה
משכן	קבלת טומאה	שפיכת שיריים
משקה ישראל	קדושה ראשונה קדשה לעת"ל	שקיעת החמה
מתנות כהונה	קדושת הגוף	שתויי יין
מתן תורה	קדש הקדשים	שתי הלחם
מתעסק	קדשים קלים	תודה
נבואה	קדשי קדשים	תמורה
נדרים ונדבות	קטורת	תמיד של שחר ושל ביה"ע
נוב וגבעון - נפרד	קטן	תנופה
נותר	קידוש העיר והעזרה	תרומת הדשן
נזירות	קידוש ידים ורגלים	תרומת לחמי תודה
נח		

מפתח כללי

א

אבני גזית

ראה - גזית

אברהם אבינו

בגדר זרע אברהם קודם מ"ת.....י, הע' ד

איך הקריב קרבן אף שלא היה בכור.....יג-יד

ראה עוד - עקידת יצחק

אדם הראשון

המקור להא דהקריב קרבן ביום שנברא.....א, הע' א

בדברי המדרש והרמב"ם בפיהמ"ש דמימות

אדה"ר היתה עבודה בבכורות.....יג-יד

איך הקריב קרבן אף שלא היה בכור.....יג-יד

למ"ד דב"נ מקריב שלמים אי הבשר נאכל

בהקרבת אדה"ר ובניו אף שנאסרו באכילת

בשר.....שמא, ובהע' יב

האם באיסור אכילת בשר לאדה"ר נכלל גם בשר

קדשים.....שמא, הע' יב; שמז

אי מוכח מזה שהקריב בהמה אף שאסור הבשר

באכילה דאין דין משקה ישראל בהקרבת ב"נ.....שסג

אהדורי פוקעין

בעולת במת יחיד.....קמז

אי חצות עושה עיכול בבמ"ק ובבמת ב"נ...קמז-קמח

בגדר הא דחצות עושה עיכול.....קמז-קמח

אונן

הקרבתו בבמה גדולה.....קעז, ובהע' קה

ביאור צדדי הספק בגמ' אי אונן פסול בבמ"ק

.....קעז-קעח

אי כה"ג מקריב באנינות בבמ"ק.....קעח-קעט

בגדר הא דכה"ג מקריב באנינות.....קעח-קעט

בגדר הא דלכה"ג כל השנה כרגל דמי.....קעח-קעט

קדשי במ"ג שהקריבן בקטנה האם אונן פסול

בהם, ומה הדין בכה"ג אונן.....קעח, הע' קי

שחט ונעשה אונן אי גומר עבודתו.....קעט, הע' קיד

הקריב ונעשה אונן אי מיקרי התחיל בהיתר לענין

המנחת נסכים.....קעט, הע' קיד

בדברי הילקוט דאברהם היה ככה"ג בעקידה

דאל"כ היה אונן ופסול להקרב.....קעט-קפ

אי אונן משלח קרבנותיו לבמ"ק.....קפ

כה"ג אונן אי משלח קרבנותיו לבמ"ק.....קפ

בגדר הדין דאין אונן משלח

קרבנותיו.....קפ, ובהע' קיז

אכילת קדשי במ"ק באנינות.....רעד-ערה

הטעם והמקור שאין אונן אוכל בקדשים.....רעד

גדר איסור אכילת קדשים באנינות - מדין קרבן

או מדין קודש.....ערה

איוב

אי היה כפרה וריצוי ע"י מה שהקריב בבמ"ק.....קמ

אימורין

שחט וזרק ביום בבמ"ק אי יכול להקטיר אימורין

בבמ"ג בלילה.....קלג

בגדר הא דאימורין קריבין בלילה.....קלג

היתר הקטרה בלילה האם הוא דוקא באופן

שהעלה תחילה האימורין ביום.....קלג

ראה עוד - משילת האור

איסור במות

האם מותרת במ"ק בזה"ז.....ב; שכה-שכט

במאי תליא האיסור והיתר הקרבה בבמ"ק בזמן

המשכן, גלגל, שילה, נו"ג

וביהמ"ק.....ג-ח; לז-לח; נ-נג

בדברי הירושלמי והמאירי דכ"ז שהארון בפנים

במות אסורות.....ג-ה; לז; נ-נג

בספק הירושלמי אי הותרו הבמות ביצא הארון

לשעה.....ג-ה; נב

האם נאסרו הבמות מכניסתן לארץ עד שבאו

לגלגל.....לח-לט

איך הקריב יהושע בהר עיבל בזמן איסור במות.....לח

איך הקריבו בבוכים ובבית אל בזמן שילה.....נב

טעם שיטת התוס' דנאסרו הבמות בזה"ז אף אי
לא קידשה לעת"ל .....נב, הע' כה; סח-סט;
פח; שב; שכה-שכט

ביאור שיטת רבינו חיים דלר"י נאסרו הבמות
בזמן נו"ג.....סט-ע

האם בעינן היתר במות לצורך הקרבה
בבמ"ג.....סט; פז; פח, הע' צו; צט-ק

אי הותרו הבמות מיד כשחרבה שילה או רק
כשבאו לנוב.....פו

אי נאסרו הבמות בתחילת בנין המקדש או
בהשלמת הבנין.....פז, ובהע' צג

האם נאסרו הבמות מזמן שקנה דוד את הגורן.....פח

איסור הקרבה בבמה מחמת בחירת ירושלים אי
אוסר הקרבה רק בבמ"ק ולא בבמ"ג.....פח, הע' צט

המקריב חובות בבמ"ק בשעת איסור במות אי
עובר בלאו ד"לא תעשון" לרבנן דר"ש.....רפב

הקדיש בשעת איסור והקריב בשעת היתר -
האיסור על ההקרבה או על שהייתו מלהקריב
במקדש.....רפח-רפט; רצד

הקדיש בשעת איסור והקריב בשעת היתר - האם
איסורו גם במקריב בבמ"ג.....רפח-רפט

הקדיש בשעת איסור והקריב בשעת היתר - האם
חייב במעלה על סלע למ"ד דיש מזבח
בבמה.....רפט, הע' מד

הקדיש בשעת היתר להקריבו בבמ"ג אי שרי
להקריב בבמ"ק.....רפט

הקדיש בשעת איסור והקריב בשעת היתר - הטעם
שאינו עובר בלאו ד"לא תוכל לזבוח".....רצ

הקדיש בשעת איסור והקריב בשעת היתר - האם
הקרבתו כשורה.....רצ, הע' מז

הקדיש בשעת היתר ונאסרו הבמות וחזרו והותרו,
האם עובר בעשה ד"והביאום לה".....רצא

גדר העשה "והביאום לה" במקדיש בשעת איסור
ומקריב בשעת היתר.....רצא

שיטת הרמב"ם בפיהמ"ש בלאו ד"לא תעשון"
לר"ש ולרבנן.....רצא-רצד

הקדיש בשעת איסור והותרו הבמות וחזרו
ונאסרו, האם חייב כרת בהקרבתו.....רצד-רצה

גדר הפטור כרת במקדיש בשעת היתר ומקריב
בשעת איסור.....רצד-רצו

חובות יחיד שהקדישן בשעת היתר והקריבן
בשעת איסור האם חייב עליהן כרת.....רצה

הקדיש בשעת היתר במות ע"מ להקריב במשכן
בשעת איסור והקריבו בשעת איסור אי חייב כרת
.....רצה-רצו

הקדיש בשעת איסור במות עפ"י הוראת נביא
והקריבו בלא הוראת נביא אי חייב כרת.....רצו

בזמן איסור במות אי איכא איסור לבנות במ"ק,
וגדר האיסור.....שג-שה

האם אסור לישראל בזמן איסור במות לסייע
לעכו"ם לבנות במה.....שג, הע' ו

בנה במה בזמן איסור אי מותר להקריב עליה
בזמן היתר במות.....שד, הע' י

אחר שנתקדשה ירושלים האם נאסר לבנות מקדש
ובמ"ג במקו"א, ואי אסור גם למ"ד ל"ק לעת"ל,
וגדר האיסור.....שה-שו; של, הע' יז

להשיטות דאין להקריב בבמה בזה"ז אף למ"ד
ל"ק לעת"ל, האם גם שחיטה אסורה או רק
העלאה.....שכה-שכט

ראה עוד - העלאת חוץ, שחיטת חוץ

אכילת קדשים

בדברי המיוחס לר"ח דב"נ המקריב שלמים אין
הבשר נאכל אלא נשרף..כז; רעז; שמא; שמג, הע' י

אי מותרת אכילת קדשים בשיבה בבמה שלפני
הארון.....צא

אי בבמ"ק יש ע"י האכילה כפרה לבעלים.....צא; רעג

אי בבמ"ק נוהג דין למשחה דרך גדולה.....צא; רעד

ל"ל ב' קראי לאיסור אכילת בשר קודם זריקה.....קכז

מקור איסור אכילת בשר בבמ"ק קודם זריקה.....קכז

זמן אכילת קדשי במ"ק בגוונא דשחט וזרק
בלילה.....קלא-קלב

גדר הזמן בשלמים דנאכלים לב' ימים ולילה אחד

.....קלא-קלב

תורת

מפתח כללי: א

הבמה

שעז

שורש פלוגתת האחרונים אי בשלמים מצוה
לכתחילה לאוכלם ביום ובלילה הראשון או דוקא
ביום הראשון ..... קלב
אי משך זמן האכילה נקבע לפי שעת שחיטה או
משעת זריקה ..... קלב-קלג
מקום אכילת קדק"ד הקריבין בבמ"ק כשהקריבין
בבמ"ג ..... רמ; רנא-רנב
קדק"ל שהקריבין בבמ"ג אי נאכלין
בכ"מ ..... רנא-רנב; רנו; רסג
בגדר הא דקדק"ל נאכלין לפני מהחומה, והטעם
דבזמן היתר במות נאכלין בכ"מ ..... רנב; רנו
הטעם דזר אוכל קדק"ד הקריבין בבמ"ק ..... רנב-רנג
בגדר הא דאכילת קדשים מיקרי עבודה ..... רנג, הע' ו
ביאור שיטת הראב"ד דח' למילואים היה ראשון
לאכילת קדק"ד ..... רנג-רנד; שמג-שדמ
בזמן שהעבודה בבכורות האם זרים שלא עבדו
אכלו קדק"ד ..... רנד, ובהע' יד; רעג
אי יש מצוה באכילת קדשי במ"ק, ומי
המצווה ..... רנד; רעב-רעג
אכילת קדק"ל בזמן היתר במות האם הוא דוקא
בעיירות המוקפות חומה ..... רנה-רנו
קדק"ל שדין הקרבתו דוקא בבמ"ג אי נאכלין
בכ"מ ..... רנו-רנח; רסב-רסג
בהא דבירך שמואל על אכילת הקדשים שהקריב
בבמ"ק ..... רעג
טעם הברכה על אכילת קדשים ועל אכילת קדשי
במ"ק ..... רעג, הע' עה
אכילת קדשי במ"ק באנינות ..... רעד-ערה
הטעם והמקום שאין אונן אוכל בקדשים ..... רעד-ערה
אי יש שמחה באכילת קדשי במ"ק ..... ערה
גדר איסור אכילת קדשים באנינות - מדין קרבן
או מדין קודש ..... ערה
מקור איסור אכילת קדשי במ"ק בטומאת גברא
ובטומאת בשר ..... ערה-רעו
המקור שאין ערל אוכל בקדשים ..... רעז
אכילת קדשי במ"ק בערלות ..... רעז

אכילת קדשי במת ב"נ בערלות ..... רעז
אי יש מצוה באכילת קדשי במת ב"נ ..... שדמ
אליהו הנביא
הטעם שערך עצים בהקרבתו בהר הכרמל ..... קח
הקרבתו בהר הכרמל האם דינה כהקרבה
כשרה ..... קח, הע' יז; שלד
האם הוצרך להיתר איסור חוץ על העלאתו אף
שעשה העלאה בלא אש ..... שלז, הע' טז
אמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט
בקדשי במ"ק ובקדשי במת ב"נ ..... קנ-קנא
ארון
בדברי הירושלמי והמאירי דכ"ז שהארון בפנים
במות אסורות ..... ג-ה; לז; נ-נג
בספק הירושלמי ביצא הארון לשעה אי הותרו
הבמות ..... ג-ה; נב
עם איזה ארון היו הולכים למלחמות ..... ג, הע' ג
האם תורת משכן גמור תלוי בזה שהארון קבוע
בו עם המזבח ..... ד, ובהע' ד
בדברי רש"י דחובות יחיד לא קרבי בבמ"ג משום
דליכא ארון ..... ד; מא-מב; צט; קצד
מקום הארון בגלגל אי חשיב מקום המקודש
לקודש גם כשיצא הארון ..... מד
היכן היה מקום הארון בזמן גלגל ..... מה
יצא הארון לשעה משילה האם מקריבין בו מנחה
למ"ד אין מנחה בבמה ..... נג
יצא הארון משילה ביוהכ"פ האם מזין הזאות בין
הבדים ..... נד
אי היה מקום המקודש לקודש בנו"ג ..... עא-עד
אי היה דין שיהיה ארון
בנו"ג ..... עב, ובהע' מא; רכט, הע' קל
בגדר הא דמקום הארון חשיב מקום המקודש
לקודש ..... עג
האם היה ארון בבמת נו"ג, ואיזה ארון
היה ..... עד, הע' מז
אי חיוב עליה לרגל תליא בארון ..... פ, הע' סח

שעה

תורת

מפתח כללי: ב

הבמה

כמה חדשים היה הארון אצל

פלישתים.....פה, ובהע' פו

אי אסורה ישיבה במזבח שלפני מקום הארון.....פט-צ

בנו"ג דליכא ארון אי אסורה ישיבה בעזרה.....צ

יצא הארון מגלגל אי הותרה ישיבה

בעזרה.....צ, הע' קה

למ"ד דהארון מעכב עבודת פנים איך היה לחה"פ

בנוב.....רכט, הע' קל

אמאי כתב הרמב"ם דין נשיאה בכתף רק על

נשיאת הארון.....שיג

הא דהונחו צנצנת המן ושמן המשחה בקה"ק

האם הוא משום שצריכים להיות בסמיכות

לארון.....שכא-שכד

האם בזמן נו"ג הלכו צנצנת המן ושמן המשחה

עם הארון לעיר דוד.....שכא-שכג

הטעם שנגנזו המן ושמן המשחה עם הארון,

וביאור הילפותא ע"ז.....שכב-שכד

ארץ ישראל

למ"ד ל"ק לעת"ל אי בטלה גם קדושת הארץ

לענין היתר במות אפי'

בחור"ל.....שב; שי-שיא, ובהע' יד

ראה עוד - חוץ לארץ

אשה

אי כשרה להקריב בבמ"ק.....קנז-קנט

אי חייבת על העלאת חוץ.....קנז

בגדר פסול אשה לעבודת מקדש אי הוי משום

זרות.....קנז-קנט

קרבן אשה אי קרב בבמ"ק ע"י

איש.....קנז, הע' יא; קנט; קפב

אשה העובדת במקדש אי חייבת מיתה.....קנז-קנט

אי פסולה לשחיטה בבמ"ק.....קנט

מגלן דמחללת עבודה.....קנט, הע' יז

אשה בקרבן פסח.....ראה - קרבן פסח

אשם

מותר אשם אי קרב בבמ"ק כדין עולת נדבה.....רב-רד

למ"ד דמתנדב אדם אשם תלוי האם קרב בבמ"ק,

והאם קרב בבמ"ק אפי' מנקיבה.....רמג, הע' קעט

אתנן

בבמה גדולה ובבמת גלגל.....צב, הע' קי; רמו

בבמה קטנה.....רמו

ב

בגדי כהונה

בגדר חובת לבישת בגד"כ לעבודה.....קלז-קלז

ל"ל קרא למעט בגד"כ בבמ"ק והא זר כשר

בבמה.....קלז-קלז

אי בעבודת במ"ק בעינן בגדים מיוחדים

לעבודה.....קלז

ביאור קו' הגמ' במה שימש משה בז' ימי

המילואים, וביאור הא דמשני דשימש בחלוק

לבן.....קלז-קלח

אי בעבודת בכורות בבמ"ק בעינן בגדי

לבן.....קלח, הע' קלט

בזיון קדשים

אי חיישינן לבזיון בקדשי במ"ק.....קמח

בזיכין

חובת הקטרת בזיכין הוא מדיני הקרבן שבלחה"פ

ולא ממצות השולחן, והנפק"מ בזה.....רכט

האם נהג דין הקטרת בזיכין בלחה"פ שהיה

בנוב.....רכט

ראה עוד - לחם הפנים

בחירה

למ"ד קדושה ראשונה ל"ק לעת"ל אי מ"מ בחירת

ירושלים לא נתבטלה, והנפק"מ בזה.....נב, הע'

כה; פח; שכה-שכו; שכח

האם שילה מיקרי מקום אשר יבחר.....נח-ס

האם נו"ג מיקרו מקום אשר יבחר.....עט-פב

בגדר מקום אשר יבחר שנאמר בתורה לענין כמה

דינים.....עט-פב

בגדר הא דאיכא קדושה במקדש ובחירה במקדש,

וע"י מי נתקדש וע"י מי נבחר.....פח; שכו

תורת

מפתח כללי: ב

הבמה

שעט

איסור במות מחמת בחירת ירושלים אי אוסר
הקרבה רק בבמ"ק ולא בבמ"ג..... פח, הע' צט
בדברי הרמב"ם דנכלל בבחירת ירושלים איסור
בניית מקדש ובמ"ג במקו"א..... שה-שו

ביכורים

טעם שיטת התוס' דאיכא דין הבאת ביכורים
לנו"ג..... פב; צג-צד
שיטות הראשונים בדין ביכורים בזמן נו"ג..... צא-צד
אי חשיבי חובת ציבור ..... צג, ובהע' קטו;
קצז-קצח, ובהע' י
אי יש בהבאתם תורת הקרבה..... צג
האם חלה קדושת ביכורים במפרישם בזמן
נו"ג..... צד, הע' קיט
בזה"ז ובזמן נו"ג אי יש בהבאתם משום חולין
בעזרה..... צד, הע' קיט
למ"ד דנוהג הבאת ביכורים בזמן נו"ג היכן היה
מקום האכילה..... רנט-רס
הטעם דאין מביאין ביכורים לבמ"ק..... רנט, הע' לד

בית המקדש

גדר קדושת מקדש, והחילוק בין קדושתו לקדושת
משכן..... ה; נ; סד
משכן שילה האם היה כגדר מקדש או
משכן..... ה-ו; מט; נ-נא
באיזה במות גדולות היה קיום של ועשו לי
מקדש..... סב
גדר קדושת מקום המקדש אחר שקנה דוד את
הגורן..... פ, הע' סח; פח-פט; רמט-רנ
האם נאסרו הבמות בתחילת בנין המקדש או
בהשלמת הבנין..... פז, ובהע' צג
בגדר הא דאיכא קדושה במקדש ובחירה במקדש,
וע"י מי נתקדש וע"י מי נבחר..... פח; שכו
זמן קידוש העזרה ע"י שלמה..... פח
מה קידש דוד ומה קידש שלמה..... פח, ובהע' ק
בגדרי מורא מקדש ושיבה בעזרה..... פט-צא
מקום המקדש למ"ד ל"ק לעת"ל אי חשיב
כבמ"ג..... צז-צח

ביאור הקרא "והשימותי את מקדשיכם ולא אריח
בריח ניהוחכם"..... קלט-קמ, ובהע' קמז
בדברי הראב"ן דהבונה מזבח במקום המקדש
חשיב כבמ"ק אף למ"ד קידשה לעת"ל..... קצד-קצה
מקום המקדש קודם קידוש חשיב כבמ"ק או
כבמ"ג..... רכח, ובהע' קכו; רלט
אחר שקידש דוד ריצפה האם נאסרה כניסה
לטמאים..... רמט-רנ
גדר האיסור לעשות כתבנית המקדש וכליו..... שטו
בזה"ז למ"ד דהותרו הבמות אי שרי לעשות
כתבנית המקדש..... שטז
בזה"ז דליכא מקדש אי שרי לעשות כתבנית
המקדש..... שטז, הע' לג
ראה עוד - מורא מקדש

בית חוניו

המשמש בו האם פסול להקרבה בבמ"ק ובבמת
נו"ג..... קעד; קעו, הע' צח
האם קנסו דוקא משמש בבית חוניו או כל משמש
בבמה בשעת איסור..... קעז-קעז
בהא דמקריבין בו בזה"ז למ"ד ל"ק לעת"ל אף
שהוא בחו"ל..... ש-שב
ביאור מש"כ תוס' דחוניו העלה בחוץ לשם שמים
נדרים ונדבות של ב"נ..... שע-שעא

בכורה

בדברי המדרש והרמב"ם בפיהמ"ש דמימות
אדה"ר היתה עבודה בבכורות..... יג-יד
איך הקריבו אדה"ר ואברהם אף שלא היו
בכורות..... יג-יד
איך הועילה ליעקב קניית הבכורה לענין
עבודה..... יג-יד
האם דין עבודה בבכורות תליא בקדושת הבכור
לענין פדיון..... יד-טו
חילוקי דינים בין דין הבכורה לעבודה שמימות
אדה"ר, לבין דין הבכורה שנתחדש
ביצי"מ..... טו, ובהע' ד, ז, י
אי לענין העבודה הוא בבכור לאב או בבכור
לאם..... טו, הע' ד

האם הקריב גם אחר שנסמית עינו.....שסז, הע' קה

כל תאחר

בקרבן שהקדישו לבמ"ג דנו"ג אי עובר בעשה
ד"ובאת שמה" ובלאו דכל תאחר.....שכ

בקרבן שהקדישו לבמ"ק אי עובר על כל תאחר
מיד או בג' רגלים.....שכ

בקרבן שהקדישו לבמ"ק אי עובר בעשה ד"ובאת
שמה".....שכ

במה גדולה

ראה מפתח נפרד

במה קטנה

ראה מפתח נפרד

במת בן נח

ראה מפתח נפרד

במת סיני

האם הקריבו בסיני קודם מ"ת או אחר
מ"ת.....יא-יב; יז, הע' יז; כב

איך הקריבו שלמים בסיני להשיטות דהקריבו
קודם מ"ת למ"ד אין שלמים לב"נ..יא-יב; יז, הע' יז

מ"ט נהג בעולת סיני לר"ע דין הפשט להשיטות
דהקריבו קודם מ"ת.....יב

הטעם שהבכורות שחטו בהקרבת סיני, והא זר
כשר לשחיטה.....טו, הע' יא

מי היו המקריבים בבמת סיני.....יט; כב-כג

הטעם דההקריבה בסיני נחשבת כקודם הדיבור.....כב

מי היו העומדים על הקרבן בבמת סיני....כג, ובהע' ו

האם אהרן אלעזר ואיתמר גם הקריבו בבמת סיני
למ"ד דהקריבו נדב ואביהוא.....כג, הע' ט

איזה קרבנות הקריבו בסיני.....כג-כד

האם הקריבו בסיני קרבנות גירות.....כד

האם הקרבנות בסיני היו קרבן יחיד או
ק"צ.....כד, ובהע' טז

האם הקריבו בסיני כבשי עצרת.....כד, הע' טו

אי במת סיני הויא במ"ג או קטנה.....כה; כז; צו;

קא; קכז; רכד, הע' קיב; רלה

אי בעינן בכור בשחיטה בזמן שהיתה עבודה
בבכורות.....טו, ובהע' י, יא

הטעם שביצי"מ נתחדשו גדרים אחרים כדין איזה
בכור ראוי לעבודה.....טו-יז

האם עבודה בבכורות הוא רק בק"צ ובמת ציבור
או אף בקרבן יחיד ובמת יחיד.....טז, ובהע' יג

לענין איזה קרבנות נתחדש ביצי"מ גדר אחר של
בכורה.....יז

מ"ט היתה עבודה בבכורות והא זר כשר

בבמה.....יז-יט

אימתי נלקחה העבודה מהבכורות.....יט-כ

בגדר הבכורה שהיתה ראויה לראובן לולא

שחטא.....כ-כא

אי בזמן העבודה בבכורות בעינן כל"ש אף

בבמ"ק.....כח-כט

אי בעבודת בכורות בבמה בעינן בגדי

לבן.....קלח, הע' קלט

בזמן שהעבודה בבכורות אי פסל בהם מום שאין

שוה בזרעו של אהרן.....קסח

בהא דחשש עשו מהבכורה משום דעבודה בשתויי

יין ופרועי ראש במיתה.....קע

אי בזמן שעבודה בבכורות נפסל מי ששימש

לע"ז.....קעו, הע' צט

בזמן שעבודה בבכורות האם זרים שלא עבדו

אכלו קדק"ד.....רנד, ובהע' יד; רעג

בזמן שעבודה בבכורות אי נפסל בע"מ להיות

מקריב.....שסז

הטעם שכב"נ בזה"ז אין דין עבודה דוקא

בבכורות.....שסז, הע' קח

בלעם

בהא דאמר לבלק "התייצב כה על עולותיך" אם
הוא מדין עמידה על הקרבן.....רמט, הע' ט; שסו

בדברי הרמב"ן דלא רצה שבלק יעלה את
הקרבנות כדי שלא יפגל במחשבתו.....שסב

איך הקריב אף שהיה חגור ונסמית עינו והיה

בע"מ.....שסז, ובהע' קה

האם היה בע"מ בשעה שהקריב או מחוסר

איבר.....שסז, הע' קה

תורת

מפתח כללי: ב

הבמה

שפא

האם ההקרבה בסיני היתה בתורת הקרבת ב"נ או בתורת הקרבת ישראל.....כו-כו; שמח

בדברי המיוחס לר"ח דנשרף הבשר של השלמים דקרבו בסיני.....כו; רעז; שמא; שמג, הע' יט

בדברי הרמב"ן דהשלמים שקרבו בסיני נאכלו דוקא בתחתית ההר.....כו-כו

האם הקבלה בבמת סיני נעשתה בכל"ש.....כו-כו; קכג-קכד, ובהע' פה

איך נתקדשו האגנות לכל"ש בבמת סיני, והא לא היה שמן המשחה.....כו, הע' לא

האם דם קרבנות סיני נזרק גם על העם או רק על המזבח.....כו-כו

האם כל הדם בקרבנות סיני נתקבל באגנות או רק מה שנזרק על העם.....ל

הפשט וניתוח בעולת במת סיני.....קכז-קכח

המשמש לע"ז אי נפסל להקרבה בבמת סיני.....קעו, הע' צט

איך ניסכו ביין מגתו בהקרבת במת סיני.....רלה

כשאמר משה לפרעה "גם אתה תתן בדינו" וכו' האם היתה כוונתו שפרעה יהיה המתכפר או דרך יהיה המקדיש לצורך כפרת ישראל.....שמב

בן נח

חילוקי דיני ההקרבה בקרבנות ב"נ מהקרבת ישראל בבמ"ק.....א

מאיזה זמן פסקה מישאל תורת הקרבה של ב"נ.....ט; יז; כו-כו

הטעם שקודם מ"ת נהגה רק תורת הקרבת ב"נ.....י

שורש הפלוגתא אם קרבן שלמים לב"נ.....יא

הטעם שאין ב"נ מקריב שלמים לחד מ"ד.....יא, הע' ו; שדמ-שמה

ביאור בהא דעכו"ם מקריב שלמים במקדש אף דבבמה מקריב רק עולות.....יא, הע' ז

הא דאין ב"נ מקריב שלמים הוא משום ששלמים אינם בפרשת הקרבנות של ב"נ, או שהוא עיכוב מחמת שהגברא ב"נ.....יא; כז

בדברי המיוחס לר"ח דב"נ המקריב שלמים אין הבשר נאכל אלא נשרף.....כו; רעז; שמא; שמג, הע' יט

אי יש איסור לב"נ להקריב קרבן פסול בבמתו, או דרך אין שם הקרבה על הקרבנות.....שנד-שנה

ראה עוד - במת ב"נ, עכו"ם

בן פקועה

טעם פסולו להקרבה.....רמה

אי פסול בבמ"ק.....רמה

בעל מום

מנלן דפסול לעבוד בבמ"ק.....יח; קנו

ביאור הפלוגתא אי בעינן קרא לפסול הקרבת בהמה בע"מ בבמ"ק.....קמד

אי שרי להטיל מום בקדשי במ"ק ובקדשי במת ב"נ.....קנב-קנג

מום מחמת שאינו שוה בזרעו של אהרן אי פוסל בבמ"ק.....קנט, הע' כא; קסח

מנלן דבע"מ המקריב בבמ"ק מחלל עבודה.....קסז

אי איכא מלקות על עבודה במום שאינו שוה בזרעו של אהרן.....קסז

בע"מ העובד בבמ"ק האם עובר בלאו.....קסז

בזמן שהעבודה בבכורות אי פסל בהם מום שאינו שוה בזרעו של אהרן.....קסח

בגדר הא דאין ע"ע כהן נרצע מפני שנעשה בע"מ.....קסח

הטעם דע"ע ישראל נרצע בזמן היתר במום אף דע"ע נעשה בע"מ ונפסל לעבודת במ"ק.....קסח

אי אסור להטיל מום בכהן.....קסח, הע' נד

ערל אי חשיב כבע"מ.....קעב

עכו"ם אי חשיב כבע"מ משום ערלתו.....קעג

עכו"ם מהול אי חשיב כבע"מ.....קעג, הע' פה

הקרבת בהמה בע"מ ומחוסרת איבר בבמת ב"נ.....שנ-שנא, ובהע' מז

אי פסל בע"מ בפסח מצרים.....שנח

שפב

תורת

מפתח כללי: ג-ד-ה

הבמה

האם בע"מ כשר להיות מקריב בבמת ב"נ... שסו-שסז

הטעם שבע"מ פסול להקריב בבמ"ק אף דזר

כשר..... שסז, הע' קז

ישראל המקריב בע"מ מעיקרו בבמה עבור עכו"ם

אי עובר בלאו של הקרבת בע"מ..... שעא-שעב

ראה עוד - מחוסר איבר

ברכה

על אכילת קדשי במ"ק..... רעג

טעם הברכה על אכילת קדשים ועל אכילת קדשי

במ"ק..... רעג, הע' עה

בשר תאווה

אי בזמן היתר במות נאסר בשר תאווה

לר"י..... שט-שיא

למ"ד ל"ק לעת"ל והותרו הבמות האם נאסר בשר

תאווה לר"י..... שיא

בזמן גלגל האם נאסר בשר תאווה לר"י, ומאי שנא

מזמן נו"ג דהותר..... שיא

ג

גדעון

אמאי הוצרך להיתר מיוחד להקריב אף שהוא זר,

והרי הקריב בבמ"ק..... קנה; שלד-שלה, ובהע' ה

איך הותר לו להקריב בהוראת שעה עפ"י נביא

אף שלא היה למיגדר מילתא..... שלה

גזית

במזבח של במ"ק..... קיז

גירות

אי קרבן הגר קרב בבמ"ק..... רח-רט

אי קרבן הגר מיקרי קרבן חובה..... רח-רט, ובהע' מט

בדברי המש"ח שאפשר לצאת יד"ח קרבן הגר ע"י

ק"פ..... רט, הע' נא

גר בזמן היתר הבמות דאין קרבנו קרב אי מותר

באכילת קדשים..... רט-רי

בגדר קבלת גרים בזה"ז בלא הבאת קרבן..... רט-רי

קרבן שלמים דגר אי קרב בבמ"ק..... רי

בגדר הא דגר אם רוצה מביא שלמים לקרבן

גירותו..... רי

גלגל

ראה מפתח נפרד

גר

ראה - גירות

ד

דגים

הקרבנם בבמת ב"נ..... שסה

דם קדשים

אי דם קדשי במ"ק מקבל טומאה ומכשיר

לטומאה..... קנא-קנב

ל"ל גם קרא וגם הלכתא למעט דם קדשים

מטומאה..... קנא-קנב

דם פרה אדומה אי מקבל טומאה..... קנא

גדר הדרשא דדם שאינו נשפך כמים אינו

מכשיר..... קנא, הע' קפא

בהא דמשקין בית מטבחיא דכן אם הוא הללמ"ס

או מדרבנן..... קנא, הע' קפג

ה

הבל

הקריב שלמים או עולות..... שמא, ובהע' יב; שמב

למ"ד דהקריב שלמים האם נאכל

הבשר..... שמא, ובהע' יב

אי מוכח מזה שהקריב בהמה אף שאסור הבשר

באכילה דאין דין משקה ישראל בב"נ..... שסג

הולכה

אי איכא עבודת הולכה בבמ"ק..... קכד-קכה

אי איכא עבודת הולכה במשכן ובמ"ג... קכד, הע' פח

מאיזה זמן מתחלת ההולכה בבמ"ק..... קכד-קכה

הזאות בין הבדים

האם נהגו בגלגל ונו"ג..... מג-מד; ע-עד

תורת

מפתח כללי: ה

הבמה

שפג

יצא הארון משילה ביוהכ"פ האם מזין הזאות בין
הבדים..... נד

ראה עוד - קרבנות יוהכ"פ

הזמנה

עצים שהוזמנו להדיוט אי כשרים למערכה..... קטו
בנעשה מתחילה לחולין דפסול לגבוה האם הוא
משום הזמנה..... קטו

העלאת חוץ

איך הקריב יהושע בהר עיבל בזמן איסור
הבמות..... לח
איך הקריבו בכוכים ובבית אל בזמן שילה..... נב
הקדיש חובות ציבור בשעת היתר והקריבן בחוץ
בשעת איסור אי חייב..... ק

מקור הרמב"ם דהלכה כמ"ד דאינו חייב בחוץ עד
שיעלה לראש המזבח..... קג, הע' א
יסוד הפלוגתא אי חייב במעלה בחוץ ע"ג הסלע
או האבן..... קג, ובהע' ב

יסוד הפלוגתא אי חייב במעלה בחוץ אימורין
ובשר..... קו-קח

אי החיוב בחוץ דוקא באופן שסידר מערכת
עצים..... קז-קח

אי חייב בהעלה רק על המזבח ולא הצית אש
..... קח; שלז

הקרבה בחוץ עפ"י נביא האם דינה כהקטרה
כשרה בשעת היתר..... קח, הע' יז; רצו; שלד-שלו

בהיתר הקרבה בחוץ עפ"י נביא אי בעינן שהנביא
גם יתיר להדיא לזר להקריב..... קנה;
שלד-שלה, ובהע' ה

אי אשה חייבת בהעלאת חוץ..... קנז

בהא דמצורע שהקריב קרבנותיו בחוץ חייב והרי
אינו ראוי בפנים כיון דאינו משלח
קרבנותיו..... רמח, הע' ד

בגדר הלאו ד"לא תעשון" במקריב מחוס"ז בחוץ
לדעת ר"ש..... רעח-רעט; רצב

טעם שיטת רבנן דר"ש דהמקריב מחוס"ז בחוץ
אינו בלאו..... רפא-רפב; רצא-רצד

לאו ד"לא תוכל לזבוח" אי הוי דוקא בשחיטה או
אף בהעלאה..... רפה

הקדיש בשעת איסור והקריב בשעת היתר -
האיסור על ההקרבה או על שהייתו מלהקריב
במקדש..... רפה-רפט; רצד

הקדיש בשעת איסור והקריב בשעת היתר - האם
איסורו גם במקריב בבמ"ג..... רפה-רפט

הקדיש בשעת איסור והקריב בשעת היתר - האם
חייב במעלה על סלע למ"ד דיש מזבח
בבמה..... רפט, הע' מד

הקדיש בשעת היתר להקריבו בבמ"ג אי שרי
להקריב בבמ"ק..... רפט

הקדיש בשעת איסור והקריב בשעת היתר - הטעם
שאינו עובר בלאו ד"לא תוכל לזבוח"..... רצ

הקדיש בשעת איסור והקריב בשעת היתר - האם
הקרבתו כשרה..... רצ, הע' מז

הקדיש בשעת היתר ונאסרו הבמות וחזרו והותרו,
האם עובר בעשה ד"והביאום לה"..... רצא

גדר העשה "והביאום לה" במקדיש בשעת איסור
ומקריב בשעת היתר..... רצא

שיטת הרמב"ם בפיהמ"ש בלאו ד"לא תעשון"
לר"ש ולרבנן..... רצא-רצד

הקדיש בשעת איסור והותרו הבמות וחזרו
ונאסרו, האם חייב כרת בהקרבתו..... רצד-רצה

גדר הפטור כרת במקדיש בשעת היתר ומקריב
בשעת איסור..... רצד-רצו

חובות יחיד שהקדישן בשעת היתר והקריבן
בשעת איסור האם חייב עליהן כרת..... רצה

הקדיש בשעת היתר במות ע"מ להקריב במשכן
בשעת איסור והקריבו בשעת איסור אי חייב
כרת..... רצה-רצו

הקדיש בשעת איסור במות עפ"י נביא והקריבו
בלא הוראת נביא אי חייב כרת..... רצו

המקריב בחוץ בשעת היתר במות קרבנות הראויין
רק לבמ"ג אי חייב עליהן כרת דחוץ, והטעם
בזה..... רחצ-רצט

הפשט וניתוח

בבמה קטנה..... קכז-קכח
 בבמת סיני..... קכז-קכח
 עולת ציבור הקריבה בבמ"ק בהוראת שעה, האם
 יש בה הפשט וניתוח למ"ד אין הפשט וניתוח
 בבמה..... קכז-קכח

הקטרת חוץ

ראה - העלאת חוץ

הר עיבל

איך הקריב יהושע בהר עיבל בזמן איסור
 הבמות..... לח
 הקרבת ישראל בהר עיבל בכניסתן לא"י חשיב
 בבמ"ג או קטנה..... צו, ובהע' ה; ערה

ז

ז' ימי המילואים

ראה - שבעת ימי המילואים

זקן

פסול זקן בבמ"ק..... רמה-רמו
 בכמה שנים הוי זקן, ואי בעינן שיהיה מירתת
 רמה-רמו.....
 בדברי הרמב"ם דיותר מג' שנים בבקר חשיב
 זקן..... רמה

זר

האם כשר זר לשחיטה בזמן שהיתה עבודה
 בבכורות..... טו, ובהע' יא
 בדברי הבית הלוי דאף דזר כשר לשחיטה מ"מ
 מצות השחיטה מוטלת על הכהנים..... טו, הע' י
 בגדר היתר עבודת זר בבמ"ק..... יח; קנד-קנו; קסד
 בפלוגתת רש"י ותוס' אי עבודת זר בבמ"ק מיקרי
 הותר מכללו..... יח-יט; קנד
 בגדר פסול זר לעבודת מקדש..... יח-יט;
 קנד-קנה; קסד
 בהיתר הקרבה בחוץ עפ"י נביא אי בעינן שהנביא
 גם יתיר להדיא לזר להקריב..... קנה;
 שלד-שלה, ובהע' ה

במ"ג בלא אהל נטוי האם בזמן היתר במות
 המקריב חוצה לה קרבנות הראויין רק לבמ"ג
 חייב כרת..... רצט, הע' מג
 אי אסור לבנות במ"ק בזמן איסור במות, וגדר
 האיסור..... שג-שה
 האם אסור לישראל בשעת איסור במות לסייע
 לעכו"ם לבנות במ"ק..... שג, הע' ו
 ל"ל קרא דשריא העלאת חוץ עפ"י נביא הא
 תיפול"ל מקרא דאליו תשמעון..... שלד
 למ"ד דחייב רק בהעלה בחוץ ע"ג מזבח, האם
 הוא בגדר תנאי או דבלא"ה אין להעלאתו תורת
 העלאה..... שלח
 למ"ד דחייב רק בהעלה בחוץ ע"ג מזבח, האם
 עובר בעשה במעלה ע"ג סלע..... שלח
 ביאור סברת התוס' דישאל המקריב קדשי עכו"ם
 בחוץ בזמן איסור חייב כרת אף שהוקדשו רק
 להקריב בבמ"ק..... שסח-שסט
 ביאור הא דהו"א בגמ' דעכו"ם מצווין על איסור
 חוץ..... שסח-שסט
 ישראל המקריב בחוץ קרבן עכו"ם שהוקדש
 לבמ"ק האם הקרבן כשר..... שסח, הע' קטו
 קרבנות שאין ראויין בפנים וקריבין לעכו"ם האם
 אסור לישראל לסייע להקריבן בחוץ..... שע
 ביאור מש"כ תוס' דחוננו העלה בחוץ לשם שמים
 נדרים ונדבות של ב"נ..... שע-שעא
 שחט עכו"ם קרבנו בחוץ אי אסור לישראל לסייע
 בהעלאה..... שעא, ובהע' קיט
 הא דאסור לסייע לעכו"ם בהעלאת חוץ - דוקא
 סיוע בעבודה אסור או אפי' קירוב הסכין..... שעא
 הא דאסור לסייע לעכו"ם בהעלאת חוץ -
 מדאורייתא או מדרבנן..... שעא
 ראה עוד - איסור במות, שחיטת חוץ

הפסד קדשים

אי בקדשי במ"ק חיישי' להפסד
 קדשים..... קנא, הע' קפג; קנב-קנג
 בדברי החכ"צ דאסור למעט מהשלמים את היום
 הראשון של אכילתו..... קנב
 אי אסור למעט בזמן אכילת קדשי במ"ק..... קנב

תורת

מפתח כללי: ח

הבמה

שפה

אשה דפסולה לעבודה אי הוי משום זרות ..... קנז-קנט

פסול זר לעבודה האם הוא משום שאין בו מעלת כהונה או דאיכא פסול זרות ..... קנח; קסד, הע' לו

עכו"ם העובד במקדש אי אית ביה גם פסול זרות ..... קנח, הע' טז

קטן העובד במקדש אי פסול משום זרות ..... קסב

אי איכא אזהרה לזר שלא לעבוד בטומאה

בבמ"ק ..... קסד

אי איכא אזהרה לזר שלא לעבוד בטומאה

במקדש ..... קסד-קסה

עבודות שכשרות בזר האם צריך הזר שליחות

מהבעלים ..... קפא

ביאור הסברא דאין זר קרב אצל המזבח ..... קפג,

הע' א; שלא, הע' כ

הטעם דזר אוכל קדק"ד הקריבין בבמ"ק ..... רנב-רנג

זריקה

זריקה בבמ"ק האם לכו"ע בעינן דוקא על מזבח... קט

כמה מתנות יש בזריקה בבמ"ק ..... קכה

אי בבמ"ק ניתנין בזריקה לכתחילה ניתנין

בשפיכה ..... קכה-קכו, ובהע' צד

הטעם דניתנין בזריקה שנתנן בשפיכה יצא רק

בדיעבד ..... קכו

גדר דין יסוד בזריקה ובשפיכת שיריים ..... קכו

ל"ל ב' קראי לאיסור אכילת בשר קודם זריקה ..... קכז

מקור איסור אכילת בשר בבמ"ק קודם זריקה ..... קכז

ראה עוד - חוט הסיקרא

ח

חביתי כהן גדול

אי קריבין בבמ"ג כדין חובות ציבור ..... רלו-רלט

אי הוי ק"צ או קרבן יחיד ..... רלו-רלט

בגדר הא דבמת הכה"ג מקריבין משל ציבור

לר"ש ..... רלו-רלח

אי דוקא במת הכה"ג בא משל ציבור או גם

בגוונא שאנוס הכה"ג מלהקריב ..... רלו

גדר חובת ההקרבה - חובת גברא או חובת

היום ..... רלו-רלז

גדר חובת ההקרבה - חובת יחיד או חובת כל הציבור ..... רלז-רלח

ביאור מח' הבבלי והירושלמי במקור הילפותא דמנחת תמיד קודמת לחביתין ..... רלז, הע' קסד

הטעם דאפי' אי חשיבא כק"צ מ"מ אינה קריבה

בבמה למ"ד אין מנחה בבמה אף דמודה במנחת

ציבור ..... רלח-רלט

חדש

אי קרבנות במ"ק קריבין מחדש קודם הקרבת

שתה"ל ..... רל

חובות יחיד

בדברי רש"י בסוטה דחובות יחיד לא קרבו בבמ"ג משום דליכא ארון והויא

כבמ"ק ..... ד; מא-מב; צט; קצד

בגדר הדין דחובות יחיד לא קרבי אפי'

בבמ"ג ..... מ; מא; נו; נז; ע; צד; צט;

קצא-קצה; קצח; ריב; רטו; רטז-ריז

לרשב"י דהותרו במות בשילה האם קרבו בו

חובות יחיד ..... נה-נח

לרשב"י דהותרו במות בשילה האם קרבו בו

מנחות למ"ד אין מנחה בבמה ..... נו

לשיטת רבינו חיים דנאסרו הבמות בנו"ג האם

קרבו בה חובות יחיד ..... ע

טעם שיטת ר"י דחובות יחיד נתמעטו רק

מבמ"ק ..... קצב

חובות יחיד הקבוע להן זמן האם קרבו בבמ"ג

לדעת ר"ש ..... קצג; קצו-קצח; ריב

חובות יחיד הקבוע להן זמן האם קרבו בבמ"ג

לדעת רבנן ..... קצו, הע' י

הטעם דפסח שני קרב בבמ"ג אף דהוא חובת

יחיד ..... קצו, הע' יא; רה; רז-רח

המקריב חובות יחיד בבמה אי עובר בלאו ד"לא

תעשון" לר"ש ורבנן ..... רפ-רפב

המקריב חובות בבמ"ק בשעת איסור במות אי

עובר בלאו ד"לא תעשון" לרבנן דר"ש ..... רפב

חובות יחיד שהקדישן בשעת היתר והקריבן
בשעת איסור האם חייב עליהן כרת.....רצה

חובות ציבור

בגדר הא דלר"ש לא קרבו בבמ"ג חובות ציבור
שאינן קבוע להן זמן ושאינן כיו"ב בנדבה.....נז;
קצג-קצד; קצח; רכג
הטעם דחובות ציבור לא קרבו בבמ"ג.....ק
הקדיש חובות ציבור בשעת היתר והקריבן בחוץ
בשעת איסור אי חייב משום העלאת חוץ.....ק
לר"ש דלא קרב בבמ"ג חובת ציבור שאין כיו"ב
בנדבה או ביחיד איך הקריבו עומר בגלגל.....רכז
לר"ש דלא קרב בבמ"ג חובת ציבור שאין כיו"ב
בנדבה או ביחיד איך נהג לחה"פ בנוב.....רכט
אי קריבין חביתי כה"ג בבמ"ג כדין חובות
ציבור.....רלו-רלט

חוט הסיקרא

האם הוא לעיכובא.....קט, הע' כא
בהקטרת במ"ק למ"ד דיש בה מזבח האם מקטיר
רק מעל החוט.....קיד
האם היה חוט הסיקרא בבמ"ק.....קכח-קל
בהא דאין מחיצה לדמים בבמ"ק, האם הוא רק
מיעוט שאין חוט בבמה או דליכא כלל דמים
עליונים ותחתונים בבמה.....קכח-קכט
אי החוט משוי במזבח את חילוקי המקום לדמים
או שהוא רק סימן.....קכט
מנלן דליכא חילוקי מקום לדמים במזבח במ"ק
קכט-קל.....קכט-קל

חולין בעזרה

בהבאת ביכורים בזה"ז.....צד, הע' קיט
בבמה גדולה.....קנג; שטז-שיז
הקטרת חולין ע"ג מזבח של במ"ג
וקטנה.....קנג; שיז-שיח
בגדר המקום שבו נאסרה שחיטת חולין בעזרה....שיז
חולין בבמה קטנה.....שיז-שיח
ב' דינים באיסור - שחיטת חולין בעזרה, והקטרת
חולין ע"ג המזבח.....שיז-שיט

זריקת דם חולין על המזבח אי חשיב כמקטיר
חולין.....שיח-שיט
גדר איסור הקטרת חולין ע"ג המזבח.....שיח, הע' מב

חוץ לארץ

אי היה היתר במות בחו"ל בזמן גלגל
ונו"ג.....רנה; ש-שב; שי, הע' יא
כל הרואה בשילה האם הוא אפי' בחו"ל.....ער
אי כשרה חו"ל לבמ"ג.....ש
בהא דמקריבין בבית חונוי בזה"ז למ"ד ל"ק
לעת"ל אף שהוא בחו"ל.....ש-שב
הטעם דנותר נוהג בחו"ל.....שא, הע' ט
למ"ד ל"ק לעת"ל והותרו הבמות בזה"ז אי הותרו
גם בחו"ל.....שב; שי-שיא, ובהע' יא, יד
להסוברים דאין במ"ק בחו"ל איזה איסור עובר
המקריב בו בשעת היתר במות.....שב

חוץ לזמנו

ראה - פיגול

חוץ למקומו

מחשבת חוץ למקומו בבמ"ק.....קמב
אמאי לא משכח"ל מחשבת חוץ למקומו בבמ"ק
במחשב בשעת זריקה להקטיר על במה אחרת.....קמב
המחשב לאכול חוץ לכל הרואה בשילה אי חשיב
כמחשבת חוץ למקומו.....רעא-רעב
בגדר מחשבת חוץ למקומו.....רעא-רעב

חוקות העכו"ם

בגדר הא דאין כופתין את הטלה משום חוקות
העכו"ם, ואיך הדין בבמ"ק.....קמח

חינוך

בזמן משה דכלים משיחתן מקדשתן האם יש גם
דין עבודתן מחנכתן.....כט, הע' לא
כל"ש המקדש ליפסל האם חשיב עבודה לדין
עבודתן מחנכתן.....כט, הע' לב

ח' למילואים

ראה - שמיני למילואים

תורת

מפתח כללי: ט-י

הבמה

שפז

חצוצרות

אי נהג דין תקיעה בחצוצרות בבמ"ג.....שח

חצות

אי חצות עושה עיכול בבמ"ק ובבמת ב"נ... קמז-קמח

בגדר הא דחצות עושה עיכול..... קמז-קמח

חצי מתיר

שחיטת סימן אחד בשחיטת במ"ק אי חשיב חצי מתיר..... קיט, הע' סד

חציצה

גדר החציצה לעבודה בעומד ע"ג כלים וע"ג רגל חבירו..... סו

עומד ע"ג כלים וע"ג רגל חבירו אי פוסל במשכן שבמדבר ובנו"ג..... סו-סז

עבודה במנעלים אי כשרה במשכן שבמדבר ובנו"ג..... סו, הע' יח

טעם החציצה במעלה בחוץ אימורין ובשר..... קו-קח

ט

טבילה

אי בעינן טבילה קודם עבודה בבמ"ק..... קסו, הע' מה

טמא

מגלן דפסול טמא לעבוד בבמ"ק..... יח; קנו; קסו

אי טמא פסול לעבוד בבמ"ק, ובדברי האחרונים דפליגי תנאים בזה..... קסג-קסה

אי איכא אזהרה לזר שלא לעבוד בטומאה בבמ"ק..... קסד-קסה

אי איכא אזהרה לזר שלא לעבוד בטומאה במקדש..... קסה

אי איכא אזהרה לכהן שלא לעבוד בטומאה בבמ"ק..... קסה, הע' מב

טמא ששימש בבמ"ק אי חייב מיתה..... קסו

זריקת טמא בבמ"ק אי עושה שיריים..... קסו-קסז

זריקה בטומאת זב ושרץ אי עושה שיריים..... קסז, ובהע' מט

מקור איסור אכילת קדשי במ"ק בטומאת גברא וטומאת בשר..... ערה-רעו

בגדר האיסור אכילה והפסול בבשר קדשים שנטמא..... רעו

ביאור הגירסאות בגמ' אי נח לא הכניס לתיבה מין טמא או מין שנעבדה בו עבירה..... שנא-שנה; שסד

בהמה טמאה אי כשרה להקרבה בבמת ב"נ. שנא-שנה

גדר פסול בהמה טמאה לקרבן ב"נ..... שנה-שנו

גדר פסול בהמה טמאה לקרבן ישראל..... שנו

ביאור מש"כ רש"י דבהמה טמאה פסולה להקרבה מדין משקה ישראל..... שנו

טריפה

אי פסולה להקרבה ב"נ, וגדר הפסול..... שנח-שסב

הטעם שלא הכניס נח טריפה לתיבה..... שנח-שס

פסול טריפה בעגלה ערופה..... שס

טריפה ומחוסר איבר איזה פסול גרוע טפי..... שס, ובהע' פד

ל"ל למעט טריפה בקרבנות ישראל הא תיפו"ל שאפי' בקרבנות ב"נ פסול..... שנט; שסא-שסב

חילוקי הדינים בין טריפה דבהמה לענין אכילה לבין טריפה דאדם לענין פטור על הריגתו..... שסא

פסול טריפה לקרבנות ישראל וב"נ אי תליא בשם טריפה לאיסור אכילה..... שסא-שסב

טריפה שע"פ הרופאים תחיה מה דינה לאכילה, לקרבן, ולחיוב רציחה..... שסא

טריפה שאינה גלוי ה אי פסולה בבמת ב"נ..... שסא, הע' פז

טריפה דיותרת האם אינה חיה, ומה דינה לענין אכילה וחיוב רציחה..... שסא, הע' פח

י

יהושע

עם איזה ארון יצאו למלחמה במלחמותיו..... ג, הע' ג

איך הקריב בהר עיבל בזמן איסור במות..... לח

באיזה זמן העבירו את הארון למקום מגוריו..... מה

יואב

הסבר טעותו בהא דתפס בקרנות מזבח של
במה ..... קי, ובהע' כב
באיזה מזבח תפס - של במ"ג או קטנה ..... שיא-שיב

יוצא

הטעם דלמשכן בז' ימי המילואים לא היה דין
מחיצות לענין פסול יוצא ..... לג-לד, ובהע' יד
קדשי במ"ק שנקלטו במחיצות במ"ג אי נפסלין
ביוצא ..... קפח
מנחת קידוש העזרה האם נפסלת ביוצא ..... רלט-רמא
באיזה מקום נהג פסול יוצא בקדק"ל בשילה ..... רסט
הא דליכא פסול יוצא בבמ"ק הוא מסברא או
מקרא ..... שז
אי איכא פסול יוצא בבמ"ג ..... שז-שח

יין מגתו

אי כשר לניסוך בבמ"ק ..... רלה
איך ניסכו ביין מגתו בהקרבת במת סיני ..... רלה
האם פסולו למזבח הוא אפי' בדיעבד ..... רלה
האם פסולו למזבח הוא מדאורייתא ..... רלה

ימי המילואים

ראה - שבעת ימי המילואים, שמיני למילואים

יעקב אבינו

איך הועיל מה שקנה את הבכורה לענין שיוכל
להקריב ..... יג-יד
איך שם את האבן למציבה והא נשתמש בה
הדיוט ..... קיד-קטו
הטעם דלא בנה את המציבה בלילה ..... קיז

ירושלים

האם המחנה לוויה שבירושלים קלט
רוצחים ..... מה, הע' יט
למ"ד קדושה ראשונה ל"ק לעת"ל אי מ"מ בחירת
ירושלים לא נתבטלה, והנפק"מ בזה ..... נב, הע'
כה; פח; שכה-שכו; שכח
איסור כמות מחמת בחירת ירושלים אי אוסרת
הקרבה רק בבמ"ק ולא בבמ"ג ..... פח, הע' צט

יריעות

איזה יריעות היו על משכן שילה ..... מז; נ
גללה רוח את היריעות העליונות האם נשאר תורת
משכן משום דנשארו התחתונות ..... נ, הע' טז
עיקר שם משכן האם הוא ע"י יריעות העליונות
או התחתונות ..... נ, הע' טז
גללה רוח את היריעה במשכן שילה אי בטל
המשכן ..... נא

ישיבה בעזרה

גדר האיסור ..... לה; פט-צ
האם נאסרה ישיבה בז' ימי המילואים ..... לה
אי אסורה ישיבה במזבח שלפני מקום הארון ..... פט-צ
בנו"ג דליכא ארון אי אסורה ישיבה ..... צ
אי אסורה ישיבה לפני המזבח ..... צ
יצא הארון מגלגל אי הותרה ישיבה
בעזרה ..... צ, הע' קה
אי מותרת אכילת קדשים בישיבה בבמה שלפני
הארון ..... צא

ישראל

מאיזה זמן פסקה מישאל תורת הקרבת כ"נ
ט; יז; כו-כז
בגדר זרע אברהם קודם מ"ת ..... י, הע' ד

יתרו

ביאור השו"ט בגמ' אמאי לא היה חשש רביעה
בקרבנו ..... שנו-שנו
אי הקריב אחר שנתגייר ..... שנו
אי הוא עצמו הקריב או הכהנים הקריבו עבורו ..... שנו
אי הקריב רק אחר הקמת המשכן ..... שנו
מה היה קרבנו ..... שנו

כ

כבש

אי הוי מקום ראוי להקטרה.....קמד, הע' קנז

כבשי עצרת

האם הקריבו כבשי עצרת בבמת סיני.....כד, הע' טו

כהן גדול

אי מקריב באנינות בבמ"ק.....קעח-קעט

בגדר הא דמקריב באנינות.....קעח-קעט

בגדר הא דלכה"ג כל השנה כרגל דמי.....קעח-קעט

קדשי במ"ג שהקריבן בקטנה האם כה"ג אונן

כשר להקריבם.....קעט-קפ

בדברי הילקוט דאברהם היה ככה"ג בעקידה

דאל"ה היה אונן ופסול להקרבה.....קעח, הע' קי

כה"ג אונן אי משלח קרבנותיו לבמ"ק.....קפ

כלאיים

הקרבת בהמת כלאיים בבמת ב"נ.....שנג, הע' נה

כל הרואה

להשיטות דקרבנות שדינן להקרב רק בנו"ג

נאכלין בנו"ג, האם נאכלין בכל

הרואה.....רסב-רסג; רסט

ביאור הפלוגתא בתוספתא אי בזמן נו"ג נאכלין

קדק"ל בכל הרואה.....רסג

אי איכא דין כל הרואה בבמ"ק.....רסה, הע' נג

גדר האכילה בכל הרואה בשילה.....רסו-רעא

אי כל הרואה בשילה הוי מחנה ישראל.....רסו-ער

הטעם בדירושלים אין דין כל הרואה כמו

בשילה.....רסו-רסז; רסט

קדק"ל שיצאו מכל הרואה את שילה אי נפסלו

בירצא.....רסה-רסט

ביאור האיבעיא בירושלמי אי סגי דרואה את

העיר שילה או דבעינן שיראה את משכן

שילה.....רסה, הע' נז

להצד בירושלמי דבעינן ראיית משכן שילה האם

יכול לאכול בעיר שילה אף שאינו רואה את

המשכן.....רסה, הע' נז

מקום הרואה את שילה שמפסיק בינו לשילה

מקום שאינו רואה את שילה אי אוכלין שם

קדק"ל.....ער

אי כל הרואה הוא אפי' מקום בחו"ל שרואה את

שילה.....ער

אי כל הרואה דנים לפי כל גברא וגברא, או דהוי

דין במקום ותליא בראית אדם בינוני.....רעא

ביאור האיבעיא בגמ' עומד ורואה יושב ואינו

רואה מהו.....רעא

אי דנים ראייה לפי העומד בשילה ורואה לכאן או

לפי העומד כאן ורואה את שילה.....רעא, ובהע' סח

המחשב לאכול חוץ לכל הרואה בשילה אי חשיב

כמחשבת חוץ למקומו.....רעא-רעב

כלי שרת

הטעם דאין כל"ש בבמ"ק.....כח-כט

האם הקבלה בבמת סיני נעשתה

בכל"ש.....כח-כט; קכג-קכד, ובהע' פה

בזמן משה דמשיחתן מקדשתן האם יש גם דין

עבודתן מחנכתן.....כט, הע' לא

איך נתקדשו לכל"ש האגנות בבמת סיני והא לא

היה שמן המשחה.....כט, הע' לא

כל"ש המקדש ליפסל אי חשיב עבודה לדין

עבודתן מחנכתן.....כט, הע' לב

בפלוגתת הראשונים אי בעינן כל"ש לשחיתת

קדשים.....קט-קכ

אי קידוש הדם בשחיטה חל ע"י הכל"ש.....קט-קכא

כפרה

באכילת קדשי במ"ק ע"י זר האם יש

כפרה.....צא; רעג

אי יש כפרה ע"י קרבנות הקריבין בבמ"ק.....קמ;

רעג, הע' עב

להשיטות דיש מצוה באכילת בעלים האם

אכילתן מכפרת.....רעג

באכילת קדשי במ"ק ע"י בכור בזמן שהעבודה

בבכורות האם יש כפרה.....רעג

אי יש כפרה ע"י קרבנות ב"נ הקריבין בבמת

ב"נ.....שסה-שסו

כתף

ראה - משא בכתף

ל

לוי

בדין לוי בבמ"ק..... קס-קסא

בהא דמשוער אסור לשורר אם הוא גם באופן

שנתמנה מעיקרא ל"ב הדברים..... שט, הע' י

משוער ששורר בבמ"ק..... שט, הע' י

בהא דפסול שנים בלויים תליא בדין נשיאה

בכתף, והאם כשעברו משילה לנו"ג נפסלו

בשנים..... שיג-שיד

בזמן עמידת המשכן בגלגל ונו"ג האם נהג פסול

שנים בלויים..... שיג-שיד, ובהע' כה

לחם הפנים

בדברי הר"ש משאנץ דלא קרב בבמ"ג, והרי

להדיא בקרא דהיה לחה"פ בנוב..... רכח-רכט

ב' גדרים בחובת לחה"פ - מדין קרבן ומדיני

השולחן..... רכח-רכט

האם נהג דין הקטרת בזיכין בלחה"פ שהיה

בנוב..... רכט

לר"ש דלא קרב בבמ"ג חובת ציבור שאין כיו"ב

בנדבה או ביחיד איך נהג לחה"פ בנוב..... רכט

למ"ד דהארון מעכב עבודת פנים איך היה לחה"פ

בנוב..... רכט, הע' קל

ראה עוד - בזיכין

לילה

האם פירקו והקימו את המשכן בלילה בשעת

המסעות במדבר..... סב, הע' ז

הטעם דשחיטת לילה אפי' לר"י לא תרד

בבמ"ק..... קיא, הע' כד

בנין מזבח בלילה..... קטז-קיו

בנין מזבח של במ"ק בלילה..... קטז-קיו

למ"ד שחיטת לילה פסולה בבמ"ק מהיכן ילפי'

לה..... קל, הע' קט

אי איכא בבמ"ק דינא דדם נפסל בשקיעה"ח

קל-קלא.....

גדר פסול דם בשקיעה"ח..... קלא

הטעם דלא אמרי' בקדשים הלילה הולך אחר היום

גם לענין הקרבה..... קלא

גדר הא דאימורין קריבין בלילה..... קלג

אי בבמת ב"נ כשרה הקרבה בלילה לכו"ע..... שמט

לינה בראש המזבח

בבמה קטנה..... קיב-קיג

סברת מ"ד דאין לינה מועלת..... קיב-קיג

האם למ"ד אין לינה מועלת הוא אף בדם..... קיב

לשמה

בהקמת מזבח בבמ"ק..... קד, הע' ז

בעשיית המקדש וכליו..... קטו

בעצים למערכה..... קטו

דין מחשבה של"ש בבמ"ק..... רז-רח

אי יש דין מחשבה לשם בעלים בקרבן

עכו"ם..... שסה, הע' צט

מ

מומר

ראה - עבודה זרה, ערל לב

מורא מקדש

איסור ישיבה בעזרה אם הוא מדין מורא..... לה; פט-צ

דין מורא מקדש בבמת נו"ג..... צ-צא

בדברי המאירי שבעזרה הוא מה"ת ובהר הבית

מדברי סופרים..... צ-צא

אי תליא מורא מקדש באיסור כניסה בטומאה..... צא

בדברי הרמב"ם והחינוך דיסוד איסור עשיית

תבנית המקדש וכליו הוא מדין מורא, והנפק"מ

בזה..... שטו

מותר אשם

אי קרב בבמ"ק כדין עולת נדבה..... רב-רד

מזבח בבמה

הטעם דהמעלה בחוץ ע"ג הסלע תלוי במח' אם

יש מזבח בבמה..... קג, ובהע' ב

תורת

מפתח כללי: מ

הבמה

שצא

ע"י מה חל שם מזבח על במ"ק בחוץ, והא אין
 קרן כבש יסוד וריבוע בבמה ..... קג-קה
 מכמה אבנים צריך להיות המזבח בבמה ..... קד-קה
 האם מהני הנחה של סלע אחד לצורך מזבח ..... קד
 האם מהני יחוד של סלע אחד לצורך מזבח ..... קד
 שיעור גובה ורוחב המזבח בבמה ..... קד, הע' ג
 אי חשיב מזבח אפי' בנבנה מעצמו או צריך ע"י
 עשיה ובנין, והטעם בזה ..... קד-קה
 בטעם שיטת רש"י דצריך המזבח להכנות לשם
 הקרבה ..... קד-קה, ובהע' ז
 מזבח של במה הנופל מהשמים אי חשיב מזבח
 ..... קד, הע' ו
 מזבח בבמה אי כשר להקרבת אחר שלא בנאה,
 והטעם .... קד, הע' ד; קה; קנז, הע' ט; קסא, הע' כו
 כוונה לשמה בעשיית מזבח בבמה ..... קד, הע' ז
 למ"ד דל"צ מזבח אם אפשר להקריב על קרקע
 עולם ..... קו
 שיעור גובה הסלע למאן דלית ליה מזבח בבמה,
 ומ"ש מריצפת העזרה לר"י דכשרה להקטרה בלא
 גובה ..... קו, ובהע' יג
 האם יש גדר חפצא של במה למ"ד דאי"צ
 מזבח ..... קו
 הטעם דהמעלה בחוץ אימורין ובשר תליא חיובו
 במח' אי יש מזבח בבמה ..... קו-קה
 מערכת עצים בהעלאת חוץ ובבמ"ק אי תליא בדין
 מזבח בבמה ..... קז-קה, ובהע' יח
 הטעם דאי"צ מזבח עם קרן כבש יסוד וריבוע
 ..... קט, הע' כ
 האם בזריקת הדם לכו"ע בעינן מזבח בבמה ..... קט
 צדדי הספק אי מעכבי בבמה קרן כבש יסוד
 וריבוע ..... קט-קי
 אי לכתחילה צריך לעשות במזבח במה קרן כבש
 יסוד וריבוע ..... קי
 עשה למזבח במה קרן כבש יסוד וריבוע האם יש
 עליהם שם קרן וכבש ..... קי, ובהע' כב
 אי מזבח במה מקדש פסולים לדין עלו לא
 ירדו ..... קי-קיא

האם יש במזבח במה קדושת מזבח ..... קיא; שיב
 אי בעינן מזבח בבמה לדין משילת האור
 בפסולים ..... קיא, הע' ל
 לינת פסולים ע"ג במה האם תליא במח' אי יש
 מזבח בבמה ..... קיב-קיג
 אי בעינן שמזבח הבמה יהיה מחובר באדמה
 ..... קיג-קיד
 האם צריך למלאות את המזבח באדמה ..... קיד
 אי מקטיר במזבח במה דוקא מחוט הסיקרא
 ולמעלה ..... קיד
 דין מזבח ועצים שלא נשתמש בהם הדיוט האם
 תלוי במח' אי יש מזבח בבמה ..... קיד-קטו
 בניית מזבח דבמה בלילה ..... קטז-קיו
 בדין גזית במזבח במה ..... קיו
 הא דאיצטריך קרא לפסול בע"מ בבמ"ק האם
 תלוי במח' אי יש מזבח בבמה ..... קמד
 הקטרת שאור ודבש בבמ"ק האם תלוי במח' אי
 יש מזבח בבמה ..... קמד
 הקדיש בשעת איסור במות והקריב בשעת היתר
 האם חייב במעלה על סלע למ"ד דיש מזבח
 בבמה ..... רפט, הע' מד
 למ"ד דאין מזבח בבמה אמאי אינו עובר בבניית
 האבן בלאו ד"לא תקים לך מציבה" ..... שד-שה
 אי האיסור לבנות תבנית מזבח תליא במח' אם יש
 מזבח בבמה ..... שטו, הע' ל; שיט-שכ, ובהע' נב
 למ"ד דאין מזבח בבמה אי עשה מזבח האם יש
 לו שם מזבח ..... שטו
 למ"ד דיש מזבח בבמה האם נכלל מזבח דבמה
 בכלל האיסור נטיעת עץ סמוך למזבח ..... שיט
 למ"ד דיש מזבח בבמה האם הוא גם בבמת
 ב"נ ..... שמה-שמו
 למ"ד דיש מזבח בבמה אי הוי עיכובא בעלמא אי
 דבלא מזבח אין להקרבתו תורת הקרבה ..... שמו

מזבח החיצון

כמה מזבחות היו בשילה ונו"ג ..... פג-פה

היכן היתה אש המזבח בזמן

המסעות.....פג-פד, ובהע' עח

בשעת מסעות האם היה המזבח ממולא באדמה

.....פג-פד, ובהע' פ, פב

למ"ד דהיו בשילה ונו"ג ב' מזבחות האם שניהם

כשרים להקרבה.....פד-פה

החילוק בין מזבח למציבה.....קה, ובהע' יב; דש

קרן כבש יסוד וריבוע מעכבין בשם מזבח או

בהקטרה.....קט, הע' כ

בלא קרן כבש יסוד וריבוע האם חסר בעיקר

החפצא של מזבח או דרך מעכבין

במזבח.....קי; שטו, הע' כז

בנייתו בלילה.....קטז

ביאור הסברא דאין זר קרב אצל

המזבח.....קפג, הע' א

אי שרי לעשות מזבח תבנית מזבח החיצון,

והטעם בזה, ואי יש לחלק בין מזבח פנימי

לחיצון.....שטו, ובהע' לב

אי משכח"ל מזבח של ציבור ע"י מסירת היחיד

מזבח לציבור.....שלב-שלג

ראה עוד - חוט הסיקרא, לינה בראש המזבח, מזבח

בבמה, מערכת עצים, קרן כבש יסוד וריבוע

מזבח הפנימי

מזבח שנעקר בשילה אי מקטירין במקומו.....נד

מזבח שנעקר במשכן שבמדבר אי מקטירין

במקומו.....סה-סו, ובהע' יז

מזבח שנעקר בנו"ג אי מקטירין

במקומו.....סה-סו, ובהע' יג, טז

אי שרי לעשות מזבח תבנית מזבח הפנימי, והאם

יש לחלק בין פנימי לחיצון.....שטו, ובהע' לב

מחוסר איבר

הקרבנות בבמת ב"נ.....שנ-שנא, ובהע' מו

ב"נ ועכו"ם המקריבו בבמה אי עובר באיסור,

וגדר האיסור.....שנד-שנה

אי פסול מחוסר איבר בעגלה ערופה.....שס

טריפה ומחוסר איבר איזה פסול גרוע

טפי.....שס, ובהע' פד

האם מחוסר איבר כשר להיות מקריב בבמת

ב"נ.....שסז, הע' קה

מחוסר זמן

בגדר הלאו ד"לא תעשון" במקריב מחוס"ז בחוץ

לדעת ר"ש.....רעה-רעט; רצב

בגדר הלאו ד"לא תעשון" במקריב מחוס"ז בפנים

לדעת ר"ש.....רעט

ביאור בהא דלר"ש דמחייב מקריב מחוס"ז בחוץ

ה"ה מועלין במחוס"ז.....רעט

המקריב מחוס"ז בחוץ לר"ש איסורו בשחיטה או

בהעלאה.....רעט-רפ; שכט

טעם שיטת רבנן דר"ש דהמקריב מחוס"ז בחוץ

אינו בלאו.....רפא-רפב; רצא-רצד

מחיצות

בגדר קליטת מחיצות במ"ג לקדשי במ"ק.....קפח-קצ

קדשי במ"ק שנקלטו במחיצות במ"ג אי נפסלין

ביוצא.....קפח

אי קליטת מחיצות של במ"ג לקדשי במ"ק מיירי

אפי' בנכנס חי או דוקא שחוט, והטעם בזה.....קפד,

הע' ד; קצ

לדעת הגר"ז דמנחה בבמ"ק קדושה קדושת דמים

האם שייך בה קליטת מחיצות.....רלג, הע' קמ

מחנה ישראל

בגדר קביעות מחנה ישראל.....מב-מג

האם היה קדושת מחנה ישראל בזמן גלגל

ונו"ג.....מב-מג; עו-עח; עט; רנב, הע' ג;

רסב, הע' מב; רחצ, ובהע' סט

אכילת קדק"ל בכל הרואה בשילה האם הוא מדין

מחנה ישראל.....רסו-רעא

היכן היה מקום המחנה ישראל בשילה.....רסט

מחנה לוויה

האם היה קדושת מחנה לוויה בזמן גלגל ונו"ג

.....מב-מג

הטעם שבשילה לא קלט המחנה לוויה רוצחים.....מד

בגדר הא דמחנה לוויה במדבר קלט

רוצחים.....מד, ובהע' יז

תורת

מפתח כללי: מ

הבמה

שצג

אי לאהלי הלויים במדבר היה תורת מחנה לוייה..... מד
אי מקום אהלי הלויים במדבר קלט רוצחים..... מד
האם המחנה לוייה בגלגל קלט רוצחים..... מה
האם המחנה לוייה בירושלים קלט
רוצחים..... מה, הע' יט
היכן היה מקום המחנה לוייה בשילה..... רסט, הע' נט

מחנה שכינה

האם היה קדושת מחנה שכינה בזמן גלגל ונו"ג
מב-מג; עו-עז; עט

מילואים

ראה - שבעת ימי המילואים, שמיני למילואים

מלח

בקרבנות במה קטנה..... קמג
בקטורת דיוהכ"פ..... קמג

מליקה

אי עוף הקרב בבמ"ק נמלק..... קכא-קכג
אי עוף הקרב בכמת ב"נ נמלק..... שמו

מנחה

איך הותר לו להקריב בהוראת שעה עפ"י נביא
אף שלא היה למיגדר מילתא..... שלה; שלו
איך סמך על המלאך להקריב בחוץ אף שלא
הוחזק לפניו בנבואה..... שלו-שלו
הטעם שהוצרך להוראת שעה אף שעשה רק
העלאה בלא אש..... שלו
האם הוצרך להוראת שעה גם על השחיטה
בחוץ..... שלו, הע' יח
האם הוצרך להוראת שעה גם למ"ד דמעלה על
הסלע פטור אף שהעלה על הצור..... שלח

מנחה

האם הקריבו מנחות בכמת גלגל למ"ד אין מנחה
בבמה..... מא-מב
יצא הארון לשעה משילה האם מקריבין בה מנחה
למ"ד אין מנחה בבמה..... נג
לר"ש דהותרו כמות משילה האם קרבו בו מנחות
למ"ד אין מנחה בבמה..... נו

מנחת יחיד ומנחת ציבור האם הו' ב' מיני קרבנות
בעיקר החפצא..... קצג; רכו
מנחת קידוש העזרה הו'א ק"צ או קרבן
יחיד..... רכ-רכג

אי מנחת ציבור קריבה בבמה
לכו"ע..... רכ; רכו; רכט; רלא
מנחת קידוש העזרה באה משל יחיד או משל
ציבור..... רכ, הע' צו

אי בעינן לייחד מנחה לצורך קידוש העזרה או
דמהני מנחה בעלמא..... רכא
מגלן דאין מנחה בבמ"ק ובכמ"ג..... רכד, ובהע' קיב
דין מנחה בבמ"ג למ"ד אין מנחה בבמה..... רכה; רכח
גדר הדין דאין מנחה קריבה בבמה..... רכה-רכו
מנחה הבאה עם הזבח אי קריבה בבמה לכו"ע,
והטעם..... רכו; שח

מנחות בבמ"ק האם קדשי בקדוה"ג ע"י קדושת
פה..... רלג-רלד
לדעת הגר"ז דמנחה בבמ"ק קדושה קדושת דמים
אי שייך בה קליטת מחיצות..... רלג, הע' קמ

הטעם דמנחה ונסכים לא קדשי בקדוה"ג ע"י
קדושת פה כבהמה..... רלד
מנחת קידוש העזרה האם נפסלת ביוצא..... רלט-רמא
במה חל קידוש העזרה - באכילת המנחה, בהילוך
סביב עם המנחה, או ע"י עיקר הקרבת
המנחה..... רמא-רמב
אי מנחה קריבה בכמת ב"נ..... שמג-שמה
האם הא דלא נתקבלה מנחת קין הוא משום דאין
מנחה בכמת ב"נ..... שמה

ראה עוד - לחם הפנים, עומר, שתי הלחם

מסירה לציבור

אי משכח"ל מזבח של ציבור ע"י מסירת היחיד
מזבח לציבור..... שלב-שלג

מסעות

בגדרי אע"פ שנסע אהל מועד הוא..... לד
בהקמת המשכן לאחר כל מסע ומסע במדבר אי
יש קיום מצות ועשו לי מקדש..... סב, ובהע' ח

אי נהג דין אע"פ שנסע אוה"מ הוא גם לאחר
 כניסתו לארץ עד הקמת גלגל.....סב, הע' ו
 אי פירקו והקימו את המשכן בלילה בשעת
 מסעות.....סב, הע' ז
 היכן היתה האש במזבח בשעת
 מסעות.....פג-פד, ובהע' עח
 אי היה המזבח ממולא באדמה בשעת מסעות
 .....פג-פד, ובהע' פ, פב
 כשהעבירו את המשכן מגלגל לשילה ומשילה
 לנו"ג ובי"ע האם היה דין משא בכתף ופסול
 שנים בלויים.....שיג-שיד

מעילה

אברי עולת במת יחיד האם מועלין בהן עד
 שהעלן או עד שיצאו לבית הדשן.....קמו
 אי איכא מעילה בקדשי במ"ג ובמ"ק.....קמז
 ביאור בהא דלר"ש דמחייב מקריב מחוס"ז בחוץ
 ה"ה מועלין במחוס"ז.....רעט

מערכת עצים

בבמה קטנה.....קז-קח, ובהע' יח
 בהעלאת חוץ.....קז-קח
 הטעם שערכו אברהם ואלהיה עצים בהקרבתם
 .....קז-קח
 עצים שהוזמנו להדיוט אי כשרים למערכה.....קטו
 דין לשמה בעצים.....קטו
 גדר פסול עצי סתירה, והאם פסול
 בדיעבד.....קטו-קטז, ובהע' מב, מג
 עצי סתירה בבמת ב"נ.....קטז
 עצי סתירה ושאר דיני עצים
 בבמ"ק.....קטז, ובהע' מז, מו
 עצים שנשתמש בהם הדיוט אי פסול בדיעבד
 .....קטז, הע' מג
 גדר פסול עץ שיש בו תולעת, והאם פסול
 בבמ"ק.....קטז, הע' מז
 מערכת עצים בבמת ב"נ.....שמו

מעשרות

הטעם דלא נתחייבו במעשרות בזמן גלגל.....פא-פב

הטעם דבנו"ג איכא חיוב מעשרות.....פב, ובהע' עו

מעשר שני

בגדר פטור הבאת מע"ש בגלגל ונו"ג.....פא-פב
 למ"ד דמחוייבים בהבאת מע"ש לנו"ג היכן היה
 מקום האכילה.....רנז-רנח; רס-רסא
 הטעם דבעינן שיהיה לנו"ג דין בירה מיוחד לענין
 אכילת מע"ש.....רסא
 למ"ד דאין חיוב הבאת מע"ש לנו"ג האם היה
 נאכל בלא פדיון בכל ערי ישראל, והטעם
 בזה.....רסג-רסה
 מע"ש שלא קלטוהו מחיצות ירושלים איזה איסור
 יש באכילתו חוץ לחומה.....רסד, ובהע' מח
 ביאור שיטת רבינו פרץ דלמ"ד דאין מביאין
 מע"ש לנו"ג היה נאכל דוקא בבמת
 יחיד.....רסה, הע' נג

מצורע

אי משלח קרבנותיו להקרבת במ"ג ובמ"ק.....רמז-רנ
 הטעם דשאני משאר טמאים ואינו משלח
 קרבנותיו.....רמז-רמט
 אי משלח קרבנותיו אחר שטבל ועדיין לא הביא
 קרבנותיו.....רמח-רמט
 אי משלח קרבנותיו בימי ספירו.....רמח-רמט
 איך מקריב קרבנות צרעתו והרי אינו משלח
 קרבנותיו.....רמח, הע' ג
 בהא דמצורע שהקריב קרבנותיו בחוץ חייב והרי
 אינו ראוי לפנים כיון דאינו משלח
 קרבנותיו.....רמח, הע' ד
 אי אסור בכניסה למחנה לוייה בימי
 ספירו.....רמט, ובהע' ז
 איך הקריב דוד בגורן ארונה אף שהיה
 מצורע.....רמט-רנ

מציבה

החילוק בין מציבה למזבח.....קה, ובהע' יב; דש
 בגדר הלאו "ולא תקים לך מציבה".....שג-שה
 הבונה במ"ק בשעת איסור במות אי עובר בלאו
 ד"לא תקים לך מציבה".....שג-שה

תורת

מפתח כללי: מ

הבמה

שצה

למ"ד דאין מזבח בבמ"ק אמאי אינו עובר בבניית
האבן בלאו ד"לא תקים לך מציבה"..... שד-שה
הבונה במ"ק קבועה בשעת היתר במות אי עובר
בלאו ד"לא תקים לך מציבה"..... שד, הע' יא
אי לעכו"ם אסורה הקרבה ע"ג
מציבה..... שמה, הע' כו

מקדש

ראה - בית המקדש

מקריבין אע"פ שאין בית

מהא דמקריבין אע"פ שאין בית מוכח שאין
קדושת המקדש תלויה במחיצות ולא דמי
למשכן..... סג-סד
הא דמקריבין אע"פ שאין בית הוא חובה או
רשות..... של, הע' כ
אי הקרבה בזמן שאין בית דוחה את
הטומאה..... של, הע' כ
ראה עוד - קדושה ראשונה קדשה לעת"ל, קרבנות בזה"ז

משא בכתף

אמאי כתב הרמב"ם דין נשיאה בכתף רק על
הארון..... שיג
כשהעבירו את המשכן מגלגל לשילה ומשילה
לנו"ג ובי"ע האם היה דין משא בכתף..... שיג-שיד
בהא דפסול שנים בלויים תליא בדין נשיאה
בכתף, והאם כשעברו משילה לנו"ג נפסלו
בשנים..... שיג-שיד
בזמן עמידת המשכן בגלגל ונו"ג האם נהג דין
משא בכתף ופסול שנים
בלויים..... שיג-שיד, ובהע' כה

משוער ששירר

אי אסור אף בנתמנה מעיקרא לב'
הדברים..... שט, הע' י
האם אסור בבמה קטנה..... שט, הע' י

משילת האור

בבמה קטנה..... קיא-קיב
בשחיטת לילה ובשאר פסולין דלר"י עלו
ירדו..... קיא-קיב
האם הוא דין נפרד או דבעי נמי קידוש
מזבח..... קיא, הע' כט

אי בעינן דוקא מזבח לדין משילת
האור..... קיא, הע' ל
בגדר הא דע"י משילה אפי' ירדו יעלו..... קיב
משכן

הטעם שבזמן המשכן במדבר נאסרו
הבמות..... ג-ח; לז-לח

תורת משכן גמור הוא רק אם הארון קבוע בו עם
המזבח..... ד, ובהע' ד

גדר קדושת משכן, והחילוק בין קדושת משכן
לקדושת מקדש..... ה; נ; סד
גדר המשכן בז' ימי המילואים..... לא-לב
בגדרי אע"פ שנסע אוהל מועד הוא..... לד
האם לבמת גלגל היה גדר משכן גמור..... מא-מב
גלגל רוח את היריעות העליונות אי נשאר תורת
משכן משום דנשארו התחתונות..... נ, הע' טז
עיקר שם משכן האם הוא ע"י יריעות העליונות
או התחתונות..... נ, הע' טז

בהקמת המשכן לאחר כל מסע ומסע במדבר אי
יש קיום מצות ועשו לי מקדש..... סב, ובהע' ח

אי דין אע"פ שנסע אוהל"מ הוא נהג גם לאחר
כניסתן לא"י עד הקמת גלגל..... סב, הע' ו

בשעת מסעות במדבר האם פירקו והקימו את
המשכן בלילה..... סב, הע' ז

אי היה קדושת מקום במשכן שבמדבר..... סה

בדברי הר"ח שקרבנות המילואים היו לקדש את
המשכן כמו לדורות בב' תודות..... סה; סז

מזבח שנעקר במשכן שבמדבר אי מקטירין
במקומו..... סה-סו, ובהע' יז

עומד ע"ג כלים וע"ג רגל חבירו אי פוסל במשכן
שבמדבר..... סו-סז

עבודה במנעלים אי כשרה במשכן

שבמדבר..... סו, הע' יח

ראה עוד - שבעת ימי המילואים, שמיני למילואים

משקה ישראל

ביאור מש"כ רש"י דבהמה טמאה פסולה להקרבה
מדין משקה ישראל..... שנו

אי איכא דין משקה ישראל בבמת ב"נ..... שסג

אי דבר האסור באיסור גברא גרידא פסול משום
משקה ישראל.....שסג

איך הקריבו אדה"ר והבל קרבנות והרי נאסר להם
בשר ולא הוי ממשקה ישראל.....שסג

מתנות כהונה

בבמה קטנה.....קלד-קלו

אי איכא דין הרמה בלחמי תודה

בבמ"ק.....קלה, הע' קלא

קדשי במ"ג הקריבין בקטנה אי איכא בהו דין
תנופה וחזה ושוק.....קלו, ובהע' קלג; קפו-קפז

ראה עוד - עורות

מתן תורה

בדברי הגרי"ז דממ"ת עד הקמת המשכן היו
לישראל ב' מיני הקרבות.....ט-י; יז

הטעם שקודם מ"ת נהגה רק תורת הקרבת ב"נ.....י

איזה פרשיות נאמרו קודם מ"ת לצורך ההקרבה
בבמת סיני.....יב

ביאור תי' הגמ' על הא דלא חיישי' לרביעה
בבהמות שלקחו ישראל ממצרים משום דקודם
מ"ת שאני.....שנד-שנה

מתעסק

אי כשר בבמ"ק.....קסא-קסב

אי פסול רק בשחיטה או בכל
העבודות.....קסב, ובהע' ל

קטן וגדול עומד ע"ג אי הוי מתעסק.....קסב

ג

נבואה

הקרבה בחוץ עפ"י נביא האם דינה כהקרבה
כשרה בשעת היתר.....קח, הע' יז; רצו; שלד-שלו

בהיתר הקרבה בחוץ עפ"י נביא אי בעינן
שהנביא גם יתיר להדיא לזר להקריב.....קנה;
שלד-שלה, ובהע' ה

ל"ל קרא דשריא העלאת חוץ עפ"י נביא הא
תיפול מקרא דאליו תשמעון.....שלד

איך הותר למנוח וגדעון להקריב בהוראת שעה
עפ"י נביא אף שלא היה למיגדר מילתא....שלה; שלו

איך סמך מנוח על המלאך להקריב בחוץ אף שלא
הוחזק לפניו בנבואה.....שלו-שלו

נדרים ונדבות

אי בעינן שליחות מהבעלים בהקרבת נדרים
ונדבות.....קפב

ביאור הפלוגתא אי קרבנות נזירות חשיבי נידר
ונידב.....קצט-רא; רד

בדברי הקר"א דנזיר עולם המגלח חשיבי
קרבנותיו לכו"ע כנידר ונידב.....רא-רב

האומר הריני נזיר ע"מ שאגלח מנדרים ונדבות
האם חשיב נידר ונידב לכו"ע.....רב; ריז

דין נדבה וחובה לענין הקרבה בבמ"ק נקבע לפי
שם הקרבן או לפי הבאתו בפועל.....רז

ד' הצריכים להודות האם צריכים לנדור את
קרבנם או דחל הקרבן בהפרשה גרידא לחובתם...ריט

גדר ביטול הנדר לשיטת רש"י במקריב בקטנה
קדשי במ"ג.....רצז

הטעם דעכו"ם שנדר מחוייב להביא קרבן שאינו
מחוסר איבר.....שנד, הע' סב

נזב וגבעון

ראה מפתח נפרד

נותר

אי אסור להותיר קדשי במ"ק.....קנב

אי היה אסור להותיר קדשים בז' ימי המילואים...קנב

הטעם דנוהג איסור נותר בחו"ל.....שא, הע' ט

נזירות

אי קרבה חטאת נזיר בבמ"ק איך יזרקו על
הקרנות והא אין קרן במזבח דבמה.....קי

איך הקריב שמואל בבמה אף דהיה נזיר והיה
פרוע ראש.....קע

ביאור הפלוגתא אי קרבנות נזירות קריבין
בבמ"ק.....קצט-רא; רד

ניסוך המים

בבמה גדולה ובבמה קטנה.....רלא-רלב
הוי חובת היום או חובת קרבן.....רלא
בדברי הירושלמי דדוד המלך ניסך מי החג בזמן
היתר במות.....רלא-רלב
האם יחיד יכול לנדב מים בחג.....רלב

נסכים

בהא דהקריבו נסכים בז' ימי המילואים אף למ"ד
דלא קרבו במדבר .....לה; רלב-רלג
נסכי ק"צ אי קרבו במדבר אף למ"ד לא קרבו
נסכים במדבר .....לה; רלב-רלג
למ"ד דאין נסכים בבמ"ק אי קריבין נסכים בתורת
נדבה.....רל-רלא
בגדר הא דבעינן לנסך בנסכי נדבה שיעור הראוי
לנסכי חובה.....רלא
למ"ד דיש נסכים בבמ"ק להיכן מזלפין והרי ליכא
שיתין.....רלב
למ"ד לא קרבו נסכים במדבר היכי משכח"ל שירה
במדבר הא אין שירה אלא על היין.....רלג
הנסכים בבמ"ק האם קדשו קדוה"ג ע"י קדושת
פה.....רלג-רלד
הטעם דמנחה ונסכים לא קדשי בקדוה"ג ע"י
קדושת פה כבהמה.....רלד
אי כשר יין מגתו לניסוך בבמ"ק.....רלה
איך ניסכו ביין מגתו בהקרבת במת סיני.....רלה
אי פסול יין מגתו לניסוך אפי' בדיעבד.....רלה
האם פסול יין מגתו לניסוך הוא מדאורייתא.....רלה

נעבד

הקרבתו בבמת ב"נ.....שנג-שנה
הטעם דלקחו ישראל בהמות ממצרים להקרבה
ולא חשו לנעבד.....שנד-שנה

נרבע

הקרבתו בבמת ב"נ.....שנג-שנה

האם בקבלת הנזירות נכלל קבלה על קרבנות

הנזירות.....רא

בדברי הקר"א דנזיר עולם המגלח יכול להקריב

כל קרבנותיו לכו"ע בבמ"ק.....רא-רב

האומר הריני נזיר ע"מ שאגלח על נדרים ונדבות

האם יכול להקריבם בבמ"ק לכו"ע.....רב; ריז

נח

ביאור ויסוד הפלוגתא אי בנה מזבח או גובהה

בעלמא.....קג-קח

איך היה ריח ניחוח בהקרבתו והא אין ריח ניחוח

בבמ"ק.....קלט; שג

אי חשיבא הקרבנותו כמקריב בביהמ"ק ובדיני

מקדש.....קלט, הע' קמד; שג

אי הקריב רק ממניין הכשרים להקרבת

ישראל.....שג-שנא

ביאור הגירסאות בגמ' אי לא הכניס לתיבה מין

טמא או מין שנעבדה בו עבירה.....שנא-שנה; שסד

הטעם שלא הכניס לתיבה כלאים

ומסורס.....שנג, הע' נה; שנה

הטעם שלא הכניס לתיבה בהמה טריפה.....שנה-שס

הטעם שנצטוו להביא יותר מהטהורים... שס, הע' פג

מניין ידע שהכנסת הבהמות לתיבה הם לצורך

הקרבה.....שס, הע' פג

ביאור המדרש דהכישו ארי ולא היה כשר עי"ז

להקריב.....שסז

נטיעת עץ

האם אסורה נטיעת עץ סמוך לבמ"ג.....שיט

האם אסורה נטיעת עץ סמוך לבמ"ק, וגדר

האיסור.....שיט-שכ

למ"ד דיש מזבח בבמה אי נכלל מזבח דבמה

בכלל האיסור נטיעת עץ סמוך למזבח.....שיט

הבונה במה בהר הבית אי עובר משום לאו

דנטיעת עץ.....שיט, הע' מט; של, הע' כב

בזה"ז דליכא בית להשיטות דבטלה הקדושה אי

איכא לאו על הנטיעה.....של, הע' כב, כג

שצח

תורת

מפתח כללי: ס-ע

הבמה

ביאור תי' הגמ' על הא דלא חיישי' לרביעה

בבהמות שלקחו ישראל ממצרים משום דקודם

מ"ת שאני..... שנד-שנה

ביאור השו"ט בגמ' אמאי לא היה חשש רביעה

בקרבן יתרו..... שנו-שנו

הטעם דחששו בפסח מצרים לרביעה אף דהיה

קודם מ"ת..... שנו-שנה

ביאור הא דמודים חכמים לר"א דלכתחילה חיישי'

לרביעה..... שנו-שנה, ובהע' עה

ודאי נרבע אי היה פסול בפסח מצרים..... שנה

נרצע

בגדר הא דאין ע"ע כהן נרצע מפני שנעשה

בע"מ..... קסח

הטעם דע"ע ישראל נרצע בזמן היתר במות אף

דעי"ז נפסל מעבודה בבמ"ק..... קסח

נשים

ראה - אשה

ס

סיני

ראה - במת סיני

סריס

הקרבנו בבמת ב"נ..... שנג, הע' נה; שנה, ובהע' עז

הטעם שלא הכניס נח סריס

לתיבה..... שנג, הע' נה; שנה

ע

עבד עברי

ראה - נרצע

עבודה זרה

גדר הפסול לעבודה במשמש לע"ז..... קעד-קעו

משמש לע"ז אי נפסל לעבודת במ"ק, והאם יש

לחלק בין עשה ללא עשה תשובה..... קעד-קעו

משמש לע"ז שהקריב האם קרבנו פסול..... קעו

אי בזמן שעבודה בבכורות נפסל מי ששימש

לע"ז..... קעו, הע' צט

עגלה ערופה

טריפה ומחוסר איבר אי פסלי בע"ע, וביאור

המקור לזה..... שס

עולה

הקרבנות עולות נקיבה בבמ"ק..... צו; רמג-רמה

ראה עוד - מותר אשם, עולת ראייה

עולת ראייה

לענין מה חשיבא כק"צ משום דבאה

בכינופיה..... ריא-ריג

אי חשיבא קרבן יחיד או ק"צ..... ריא-ריג; ריד

אי חשיבא קרבן הקבוע לו זמן..... ריב, הע' סד

אי קריבה בבמ"ג..... ריב-רטו

הא דלא קרבה בבמ"ק הוא משום דחשיבא ק"צ

או משום דהוי חובה..... ריג-ריד

במקריבה בבמ"ק אי חשיבא כק"צ..... ריד

בגדר החיוב - האם ברגל מחוייב בראיה ובקרבן,

או דמחוייב בראיה ומשנראה בעזרה מחוייב

בקרבן..... ריד

בדברי התוס' דעולת ראייה נדבה אית בה שם

עולת ראייה..... רטו

עומר

בדברי הר"ש משאנץ דלא קרב עומר

בבמ"ג..... מא; רכז, הע' קכד

בהא דהקריבו עומר בזמן גלגל לדעת הר"ש

משאנץ דלא קרב בבמ"ג..... מא

לר"ש דלא קרב בבמ"ג קרבן שאין כיו"ב בנדבה

או ביחיד איך הקריבו עומר בגלגל..... רכז

האיר המזרח דמתיר תליא בזה שאין מקדש או

בזה שא"א להקריב עומר..... רכז, ובהע' קכב

עופות

עוף בבמ"ק דינו במליקה או בשחיטה..... קכא-קכג

הטעם דעופות אינם בכלל זבחים..... קכב

עוף בבמת ב"נ אי דינו בנחירה, בשחיטה, או

במליקה..... שמז

עורות

הטעם דעור העולה לבעלים בבמ"ק... קלה, ובהע' קל
קדשי במ"ג הקריבין בקטנה למי ניתן העור..... קלו

עכו"ם

עכו"ם העובד במקדש אי אית ביה גם פסול
זרות..... קנח, הע' טז; קעב
הטעם דאין עכו"ם מקריב עבור ישראל
בבמ"ק..... קסב, הע' לג; קעד
הקרבנות בבמת ישראל..... קעג-קעד
אי פסול לעבודה מדין ערל..... קעג
אי חשיב כבע"מ משום ערלתו..... קעג
במל עצמו אי חשיב כבע"מ..... קעג, הע' פה
מל וטבל ולא הביא קרבן אי פסול לעבודה
בבמ"ק..... קעד, הע' פח
למ"ד דעכו"ם מקריב שלמים האם הכוונה דנהפך
הקרבן לעולה..... רו, ובהע' לח
הקרבנות שלמי עכו"ם במקדש והקרבנות שלמים
לב"נ בבמתו אי תליא זב"ז..... שלט-שמ, ובהע' ג
ביאור הסברה דעכו"ם ליבו לשמים דלכך לעולם
קרבנו עולה..... שמ
אי אמרי' עכו"ם ליבו לשמים גם במתנדב שלמים
להקרבנות במה..... שמ-שמא, ובהע' ז
אי אחר מ"ת למ"ד דעכו"ם מקריב שלמים
במקדש ה"ה דנתחדש לו שלמים
בבמתו..... שמ, הע' ג
אי אמרי' עכו"ם ליבו לשמים גם במפרש דכוונתו
דוקא לשלמים..... שמ, הע' ו
אי לעכו"ם אסורה הקרבה ע"ג
מציבה..... שמה, הע' כו

להשיטות דשחיטת עכו"ם נבילה אי מודו
דנתחדש לו שחיטת קדשים..... שמח-שמט
שחיטת עכו"ם בשלמים ידידה למ"ד דמקריב
שלמים אי מהניא לישראל לענין אכילת הבשר..... שמט
גדר האיסור שעובר עכו"ם אי מקריב מחוסר איבר
וקרבן פסול בבמה..... שנד-שנה
הטעם דעכו"ם שנדר מחוייב להביא קרבן שאינו
מחוסר איבר..... שנד, הע' סב

האם עכו"ם בעלים על קרבנו..... שסה-שסו
אי בעינן שליחות בהקרבנות קרבן עכו"ם בבמ"ק
ובמקדש..... שסה-שסו
הטעם שאין תנופה בקרבן עכו"ם..... שסה
המקור להא דאין ריצוי ציץ בקרבן עכו"ם..... שסה
אי יש דין מחשבה לשם בעלים בקרבן
עכו"ם..... שסה, הע' צט
אי נוהג בקרבן עכו"ם דין עמידה על הקרבן
כשמקריב בבמ"ק ובמקדש..... שסו
אי יכול עכו"ם להקריב קרבן בבמת ישראל עבור
ישראל..... שסו, הע' קו
קדשי עכו"ם למקדש ולבמ"ק האם דין קדושה
אחת להם או דהם קדושות חלוקות..... שסח
ביאור סברת התוס' דישאל המקריב קדשי עכו"ם
בחוץ בזמן איסור חייב כרת אף שהוקדשו להקרב
בבמה..... שסח-שסט
ביאור הא דהו"א בגמ' דעכו"ם מצווין על
שחור"ח..... שסח-שסט
ישראל המקריב בחוץ קרבן עכו"ם שהוקדש
לבמה אי כשר הקרבן..... שסח, הע' קטו
קרבנות שאין ראויין בפנים וקריבין לעכו"ם האם
אסור לישראל לסייען להקריבם בחוץ..... שע
ביאור מש"כ תוס' דחוניו הקריב בחוץ לשם
שמים נדרים ונדבות של ב"נ..... שע-שעא
שחט עכו"ם קרבנו בחוץ אי אסור לישראל לסייען
בהעלאה..... שעא, ובהע' קיט
האיסור לסייע לעכו"ם בהעלאת חוץ הוא דוקא
אם מסייעו בעבודה או דאסור אפי' קירוב
הסכין..... שעא
איסור הסיוע להעלאת עכו"ם בחוץ הוא מה"ת או
מדרבנן..... שעא
ישראל המקריב בע"מ מעיקרו בבמה עבור עכו"ם
אי עובר בלאו של הקרבנות בע"מ..... שעא-שעב
ראה עוד - בן נח

עלו לא ירדו

בבמה קטנה..... קי-קיא; קיג, הע' לג
הטעם דשחיטת לילה אפי' לר"י לא תרד
בבמ"ק..... קיא, הע' כד

נשפך דמה לר"י אי לא תרד בבמ"ק.....קיא, הע' כד
קדשי במ"ק שנקלטו בגדולה ושחטן בדרום ועלו
על במ"ג אי ירדו.....קפח

עליה לרגל

האם נהגה בשילה.....נח-ס
כמה פעמים בשנה עלה אלקנה
לשילה.....נח, ובהע' מו; ס
האם נהגה בנו"ג.....ס; עט-פב
בגדר "מקום אשר יבחר" הנאמר לגבי עליה
לרגל.....ס, ובהע' נב
האם נהגה במדבר.....ס, הע' נה
אי תליא עליה לרגל בארון.....פ, הע' סח
חובת עליה לרגל תליא במקום המקודש או
במזבח המקודש.....פב

עמידה על הקרבן

מי היו העומדים על הקרבן בבמת סיני....כג, ובהע' ו
אי נוהג בבמ"ק.....רמט, ובהע' ט; שסו, הע' קד
המקור לדין עמידה על הקרבן.....רמט, הע' ט; שסו
אי נוהג בבמת ב"נ.....שסו
אי נוהג בקרבן עכו"ם.....שסו

עצים

ראה - מערכת עצים, נטיעת עץ

עקידת יצחק

הטעם שערך אברהם עצים בעקידה.....קז-קח
בדברי הילקוט דאברהם היה ככה"ג בעקידה
דאל"ה היה אונן ופסול להקרבה.....קעט-קפ
אי להקרבה בעקידה היה דין הקרבת מקדש.....קפ

ערל

הקרבנו בבמה קטנה.....קע-קעב
פסולו במקדש משום זרות או משום בע"מ, או
דהוא פסול חדש.....קעב
מל ולא פרע אי חשיב ערל לענין הקרבת מקדש
ובמ"ק.....קעב, הע' עט
עכו"ם אי פסול לעבודה מדין ערל.....קעג
המקור שאין ערל אוכל בקדשים.....רעז

אכילת קדשי במ"ק בערלות.....רעז

אכילת קדשי במת ב"נ בערלות.....רעז

ערל לב

גדר פסולו לעבודה במקדש.....קעב; קעד
בבמה קטנה.....קעד
משמש לע"ז אי פסולו משום ערל
לב.....קעד-קעה, ובהע' צב

פ

פיגול

המחשב מחשבת פיגול בקדשי במ"ק אי עובר
בלאו דלא יחשב.....קנג
אי איכא מחשבת פיגול בבמת ב"נ.....שסב
ראה עוד - חוץ למקומו

פסול שנים

בכמה שנים מיקרי זקן דפסול להקרבה, ואי בעינן
שיהיה מירתת.....רמה-רמו
בדברי הרמב"ם דיותר מג' שנים בבקר חשיב
זקן.....רמה
בהא דפסול שנים בלויים תליא בדין נשיאה
בכתף, והאם כשעברו משילה לנו"ג נפסלו
בשנים.....שיג-שיד
בזמן עמידת המשכן בגלגל ונו"ג האם היה פסול
שנים בלויים.....שיג-שיד, ובהע' כה

פסח

ראה - קרבן פסח

פסח מצרים

ראה - קרבן פסח

פסח שני

הטעם דקרב בבמ"ג אף דהוא חובת יחיד.....קצו,
הע' יא; רה; רז-רח
האם קרב בבמ"ק.....רח

פרה אדומה

קידוש יו"ר בפרה הוא מה"ת או מעלה
דרבנן.....קמב, הע' קנב

תורת

מפתח כללי: צ-ק

הבמה

תא

אי איכא ריזוי ציץ בטומאת פרה

אדומה.....קמב, ובהע' קנג

פרוע ראש

אי עבודתו פסולה בבמ"ק.....קסח-קע

עבד בלא כניסה למקדש אי חייב.....קסט

בהא דחשש עשו מהבכורה משום דעבודה

בפריעת ראש במיתה.....קע

איך הקריב שמואל בבמה אף דהיה נזיר והיה

פרוע ראש.....קע

פרים הנשרפין

מקום שריפתן בנו"ג.....עח-עט

גדר הא דנשרפין במקום טהור חוץ לג'

מחנות.....עח-עט

פשטה קדושה בכולה

בקדשי במ"ק ובמ"ג.....קנג

הטעם דאמרי' פשטה קדושה בכולה.....קנג

צ

ציבור

ראה - חובות ציבור, קרבן ציבור

ציץ

ראה - ריזוי ציץ

צנצנת המן

הא דהיתה מונחת בקדש הקדשים הוא משום

שצריכה להיות בסמיכות לארון או שצריכה להיות

בקה"ק.....שכא-שכד

היכן היתה מונחת בזמן נו"ג - בקה"ק או עם

הארון בעיר דוד.....שכא-שכג

הטעם שנגנזה יחד עם הארון, וביאור הילפותא

ע"ז.....שכב-שכד

הטעם שמקומה דוקא בקה"ק.....שכד, הע' ע

צפון

אי היה דין צפון בקרבנות המילואים,

והטעם.....לו, הע' כד

אי בעינן צפון המזבח או צפון העזרה.....קמ-קמא

ל"ל למעט צפון בבמ"ק והא ליכא עזרות

ומחיצות בבמה.....קמ-קמא

בגדר הא דראש המזבח חשיב כצפון.....קמא, הע' קנ

ק

קבלה

אי איכא עבודת קבלה בבמ"ק.....קכג-קכד

אי בעינן כלי בקבלה בבמ"ק.....קכג-קכד

האם הקבלה בבמת סיני נעשתה

בכל"ש.....קכג-קכד, ובהע' פה

הטעם דבעינן שיהיה בשעת קבלה כשיעור הזאה,

ומה הדין בבמ"ק.....קכד

אי איכא עבודת קבלה בלא קידוש

הדם.....קכד, הע' פו

קבלת טומאה

אי דם קדשי במ"ק מקבל טומאה ומכשיר

לטומאה.....קנא-קנב

ל"ל גם קרא וגם הלכתא למעט דם קדשים

מטומאה.....קנא-קנב

דם פרה אדומה אי מקבל טומאה.....קנא

גדר הדרשא דדם שאינו נשפך כמים אינו

מכשיר.....קנא, הע' קפא

בהא דמשקין בית מטבחיא דכן אם הוא הללמ"ס

או מדרבנן.....קנא, הע' קפג

קדושה ראשונה קדשה לעת"ל

איסור במות בזה"ז אי תליא בזה דקדשה

לעת"ל.....ב; שכה-שכט

מגלן דקדושת שילה לא קדשה לעת"ל.....ד-ה; נא-נב

טעם שיטת התוס' דנאסרו הבמות אף אי לא

קדשה לעת"ל.....נב, הע' כה; סח-סט;

פח; שב; שכה-שכט

הא דמקום ארון חשיב מקודש לקודש אי תליא

בהא דקדשה לעת"ל.....עג

מקום המקדש למ"ד ל"ק לעת"ל אי חשיב

כבמ"ג.....צז-צח

טעם להא דא"א להקריב בזה"ז במקום המקדש

למ"ד קדשה לעת"ל.....קלט-קמ, ובהע' קמז

בדברי הראב"ן דהבונה מזבח בזה"ז במקום
המקדש חשיב כבמ"ק אף למ"ד קדשה
לעת"ל.....קצד-קצה; שלא-שלג

בהא דמקריבין בבית חוניו בזה"ז למ"ד ל"ק
לעת"ל אף שהוא חו"ל.....ש-שב

למ"ד ל"ק לעת"ל והותרו הבמות בזה"ז אי הותרו
גם בחו"ל.....שב; שיא, ובהע' יא, יד

אחר שנתקדשה ירושלים אי אסור לבנות במ"ג
ומקדש במקו"א, והאם אסור גם למ"ד ל"ק
לעת"ל, וגדר האיסור.....שה-שו; של, הע' יז

למ"ד ל"ק לעת"ל והותרו הבמות האם נאסר בשר
תאווה לר"י.....שיא

עצת בעל שו"ת שאלת דוד להקריב בזה"ז ק"פ
במקום המקדש.....שיח, הע' מד

להשיטות דאין להקריב בבמה בזה"ז אף אי ל"ק
לעת"ל, האם נאסרה גם שחיטה או רק
העלאה.....שכח-שכט

אי שייך להקריב בזה"ז במקום המקדש ממנ"פ,
או מדין במה או מדין מקדש.....שכט-של

למ"ד דמקריבין אע"פ שאין בית אי ק"צ דוחה
טומאה.....של, הע' כ

להשיטות דל"ק לעת"ל אי איכא לאו על נטיעת
עץ סמוך למקדש.....של, הע' כב, כג

ראה עוד - קרבנות בזה"ז

קדושת הגוף

המנחות והנסכים בבמ"ק האם קדשו קדוה"ג ע"י
קדושת פה.....רלג-רלד

הטעם דמנחה ונסכים לא קדשו בקדוה"ג ע"י
קדושת פה כבהמה.....רלד

האם להקרבה בבמת ב"נ צריך להקדיש קדוה"ג
קודם ההקרבה או דמקריב אפי' חולין.....שמ, הע' ז

קדש הקדשים

אי היה בית קדש הקדשים בנו"ג.....עה

הא דהונחו צנצנת המן ושמן המשחה בקה"ק הוא
משום שצריכים להיות בסמיכות לארון או
שצריכים להיות בקה"ק.....שכא-שכד

האם בזמן נו"ג היו צנצנת המן ושמן המשחה
בקה"ק או עם הארון בעיר דוד.....שכא-שכג

האם שמן המשחה היה בקה"ק או דרך כשנגז
הארון נגז עמו.....שכב, ובהע' סג
הטעם שמקום צנצנת המן הוא בקה"ק....שכד, הע' ע

קדשים קלים

קדק"ל שהקריבין בבמ"ג אי נאכלין בכל
מקום.....רנא-רנב; רנו; רסג

בגדר הא דנאכלין לפני מהחומה, והטעם דבזמן
היתר במות נאכלין בכ"מ.....רנב; רנו

אכילת קדק"ל בזמן היתר במות אם הוא דוקא
בעיירות המוקפות חומה.....רנה-רנו

קדק"ל שדין הקרבתן רק בבמ"ג אי נאכלין בכל
מקום.....רנו-רנח; רסב-רסג

קדשי קדשים

בגדר הא דנאכלין לפני מהקלעים.....מב; עז

מקום אכילת קדק"ד הקריבין בבמ"ק כשהקריבין
בבמ"ג.....רמ; רנא-רנב

הטעם דזר אוכל קדק"ד הקריבין בבמ"ק.....רנב-רנח

ביאור שיטת הראב"ד דח' למילואים היה ראשון
לאכילת קדק"ד.....רנג-רנד

קטורת

קטורת לפני ולפנים דיוהכ"פ אי הוקטרה בנו"ג....עה

מגלן דצריך להניח קטורת דיוהכ"פ בין
הבדים.....עה, הע' נ

אי קטורת דיוהכ"פ טעונה מלח.....קמג

אי לוקה בהקטיר שאור ודבש במחתה עם קטורת
יוהכ"פ.....קמה

אי קטורת קריבה בבמת ב"נ.....שדמ

קטן

אי כשר להקרבת במ"ק.....קסא-קסב

בהא דמחלל עבודה אף דלא שנה עליו הכתוב
לעכב.....קסב, ובהע' לא

אי קטן העובד במקדש פסולו משום זר.....קסב

תורת

מפתח כללי: ק

הבמה

תג

קידוש העיר והעזרה

גדר קדושת מקום המקדש אחר שקנה דוד את הגורן..... פ, הע' סח; פח-פט; רמט-רנ
זמן קידוש העזרה ע"י שלמה..... פח
מה קידש דוד ומה קידש שלמה..... פח, ובהע' ק
התודה והמנחה לקידוש העיר והעזרה היו ק"צ או קרבן יחיד..... רכ-רכג
בדברי הירושלמי תודת קידוש העיר בזמן קידוש שלמה קרבה בנו"ג..... רכ-רכב
קרבן קידוש העיר והעזרה בא משל ציבור או משל יחיד..... רכ, הע' צו
האם צריך קרבן מיוחד לצורך הקידוש או דמהני תודה ומנחה דעלמא..... רכא
לר"ש דקרבנו בבמ"ג רק חובות הקבוע להן זמן איך הקריבו בנו"ג את תודת קידוש העיר..... רכב-רכג
השירה בזמן הבאת התודה לקידוש הוא מדין שירה על הקרבן או דין שירה בפנ"ע..... רכג-רכד
מנחת קידוש העזרה אי נפסלת ביוצא..... רלט-רמא
במה חל קידוש העזרה - באכילת המנחה, בהילוך סביב עם המנחה, או ע"י עיקר הקרבת המנחה..... רמא-רמב
גדר קידוש העזרה בשיירי מנחה..... רמא
אי חלוק קידוש עיקר העזרה מקידוש של תוספת העזרה..... רמב
אי חלוק בגדר הקידוש קידוש העזרה מקידוש העיר..... רמב-רמג
אחר שקידש דוד ריצפה אי נאסרה כניסה לטמאים..... רמט-רנ

קידוש ידים ורגלים

האם היה דין לקדש יו"ר בקרבנות המילואים, והטעם..... לו
ל"ל למעט קידוש יו"ר בבמ"ק תיפו"ל דליכא כיהון בבמה..... קמא
אי בעינן קידוש יו"ר בקדשי במ"ג הקריבין בקטנה..... קמא

קין

ל"ל למעט קידוש יו"ר בבמ"ק תיפו"ל דליכא כל"ש ובעינן כל"ש לקידוש..... קמא-קמב
קידוש יו"ר בפרה אדומה הוא מה"ת או מעלה דרבנן..... קמב, הע' קנב

הטעם שלא נתקבלה מנחתו..... שמה; שסג

קלוט בן פרה

לר"ש דאסור באכילה אי נחשב מין טמא..... שנה
אי פסול להקרבה בבמת ב"נ..... שנה

קליטת מחיצות

ראה - מחיצות

קליטת רוצח

הטעם שבשילה לא קלט המנחה לוייה רוצחים..... מד
בגדר הא דמחנה לוייה במדבר קלט רוצחים..... מד, ובהע' יז
אי מקום אהלי הלויים במדבר קלט רוצחים..... מד
אי בגלגל קלט המנחה לוייה רוצחים..... מה
אי בירושלים קלט המנחה לוייה רוצחים... מה, הע' יט
הסבר טעותו של יואב בהא דתפס בקרנות מזבח של במה..... קי, ובהע' כב
באיזה מזבח תפס יואב - של במ"ג או קטנה..... שיא-שיב
האם קולט מזבח של במ"ג ומזבח של שילה..... שיא-שיב

קרבנות - כללי

מנחת יחיד ומנחת ציבור האם הוו ב' מיני קרבנות בעיקר החפצא..... קצג; רכו

חובות יחיד וחובות ציבור האם הוו ב' מיני קרבנות בעיקר החפצא..... קצג; רכו

קרבן יחיד שקרב לחובת הציבור, לאיזה דינים הוא כק"צ ולאיזה דינים כקרבן יחיד..... רכא-רכב

אי קרבן הקרב בבמ"ג חשיב כהקרבה אחרת מקרבן הקרב בבמ"ק אף אם ההקרבה היא באותם הדינים..... רצז

קדשי עכו"ם למקדש ולבמ"ק האם דין קדושה
אחת להם או דהם קדושות חלוקות.....ששח
המקריבים את הקרבנות הם שלוחי דידן או שלוחי
דרחמנא .....ראה - שליחות

קרבנות בזה"ז

האם הקרבה בבמה בזה"ז תליא במח' אי
קדושה ראשונה קדשה לעת"ל.....ב; שכה-שכט
טעם שיטת התוס' דנאסרו הבמות בזה"ז אף אי
לא קדשה לעת"ל.....נב, הע' כה; סח-סט;
פח; שב; שכה-שכט

טעם להא דא"א להקריב בזה"ז במקום המקדש
למ"ד קדשה לעת"ל.....קלט-קמ, ובהע' קמז

בדברי הראב"ן דהבונה מזבח בזה"ז במקום
המקדש חשיב כבמ"ק אף למ"ד קדשה
לעת"ל.....קצד-קצה; שלא-שג

עצת בעל שו"ת שאלת דוד להקריב ק"פ בזה"ז
במקום המקדש.....שיח, הע' מד
להשיטות דאין להקריב בבמה בזה"ז אף אי ל"ק
לעת"ל, האם גם שחיטה אסורה או רק
העלאה.....שכה-שכט

אי שייך להקריב בזה"ז במקום המקדש ממנ"פ,
או מדין במה או מדין מקדש.....שכט; של
אי משכח"ל ק"צ בזה"ז מכל ישראל.....של, הע' יט
למ"ד דמקריבין אע"פ שאין בית אי ק"צ דוחה
טומאה.....של, הע' כ

ראה עוד - קדושה ראשונה קדשה לעת"ל

קרבנות המילואים

ראה - שבעת ימי המילואים, שמיני למילואים

קרבנות יוהכ"פ

אי קרבו בגלגל ובנו"ג.....מג; עא
בקושיית הקר"א דלרשב"י דהותרו במות בשילה
איך קרבו בו קרבנות יוהכ"פ לדעת ר"ש דלא
קרבו חובות ציבור בבמ"ג א"כ יש כיו"ב
בנדרה.....נר-נז
אי שעיר פנימי מעכב את החיצון.....עב, הע' לט
הקטרת קטורת לפני ולפנים דיוהכ"פ בנו"ג.....עה
מנלן שצריך להניח הקטורת בין הבדים.....עה, הע' נ

מנלן דהשעיר משתלח חוץ למחנה.....עז, הע' נד
אי קטורת דיוהכ"פ טעונה מלח.....קמג
אי לוקה בהקטיר שאור ודבש במחתה עם קטורת
יוהכ"פ.....קמה

קרבן פסח

מקום אכילתו בזמן גלגל ונו"ג.....מג, הע' טז
איך הקריבו פסח בגלגל ונו"ג אי לא מיקרו מקום
אשר יבחר.....פא-פב
בהא דקרב בבמ"ג לר"ש.....קצג

בגדר הא דחשיב כק"צ משום דאתי בכינופיא,
והאם הוא לכו"ע.....קצג-קצד; ריב

פסח שלא בזמנו דקרב שלמים אי קרב
בבמ"ק.....רב-רד
בגדר הא דפסח שלא בזמנו נעשה שלמים.....רג

האם חלוק הדין שלמים בפסח קודם זמנו לדין
שלמים בפסח לאחר זמנו, ואי איכא נפק"מ בזה
לענין הקרבנות בבמ"ק.....רד
פסח שלא בזמנו דקרב שלמים אי קרב בבמ"ג.....רה
ק"פ דנשים למ"ד דהוי רשות אי קרב בבמ"ק,
והטעם בזה.....רו-רז

ק"פ דנשים למ"ד רשות אי חשיב אתי בכינופיא
וכק"צ.....רו, הע' לט

בגדר הא דק"פ דנשים למ"ד רשות צריך שהקרבן
יהיה טפל לאנשים, והאם הוא לעיכובא.....רו, הע' מ
בגדר ק"פ דנשים למ"ד דהוי רשות.....רז

ק"פ דנשים למ"ד רשות אי בא מן החולין רז, הע' מב
בדברי המש"ח שאפשר לצאת יד"ח קרבן הגר ע"י
ק"פ.....רט, הע' נא

השוחט פסח בבמ"ק אי עובר בלאו ד"לא תוכל
לזבוח" לרבנן דר"ש.....רפב

גדר הלאו "לא תוכל לזבוח את הפסח באחד
שעריך", ובאיזה קרבנות נוהג.....רפג; של

השוחט פסח בבמ"ק בשעת היתר במות אי חייב
כרת.....רפג, הע' יח; רחצ

לאו ד"לא תוכל לזבוח" אי נוהג אף בשעת איסור
במות ובזה"ז.....רפד

תורת

מפתח כללי: ר

הבמה

תה

הטעם דלא מנה הרמב"ם בסהמ"צ לאו ד"לא
תוכל לזבוח".....רפד, הע' כז
לאו ד"לא תוכל לזבוח" אי הוי דוקא בשחיטה או
אף בהעלאה.....רפה
איך צוה יצחק לעשו לשחוט פסח בבמ"ק והלא
איכא לאו ד"לא תוכל לזבוח".....רפה, הע' ל
איך הקריבו פסח מצרים בבמה והלא איכא לאו
דלא תוכל לזבוח.....רפה, הע' ל
אי נהגו כל דיני שחיטה בהקרבת פסח
מצרים.....שמט, הע' מב
הטעם דחששו בפסח מצרים לרביעה אף דהיה
קודם מ"ת.....שנו-שנח
בע"מ ונרבע אי היו פסולים לפסח מצרים.....שנח
ראה עוד - פסח שני

קרנן ציבור

בגדר הדין דציבור אין מקריבין
בבמ"ק.....כה, ובהע' כא; ק-קב
קרבות המילואים האם הוו ק"צ או קרבן יחיד.....לב
חובות יחיד וחובות ציבור האם הוו ב' מיני
קרבות בעיקר החפצא.....קצג; רכו
בגדר הא דחשיב ק"פ כק"צ משום דאתי
בכינופיא, והאם הוא לכו"ע.....קצג-קצד; ריב
ק"פ דנשים למ"ד רשות אי חשיב אתי בכינופיא
וכק"צ.....רו, הע' לט
עולת ראיה ושלמי חגיגה אי חשיבי
כק"צ.....ריא-ריג; ריד
עולת ראיה ושלמי חגיגה לענין מה חשיבי כק"צ
משום דאתו בכינופיא.....ריא-ריג
עולת ראיה ושלמי חגיגה הא דלא קרבו בבמ"ק
הוא משום דחשיבי כק"צ או משום דהוו
חובה.....ריג-ריד
עולת ראיה ושלמי חגיגה הקריבין בבמ"ק אי
חשיבי כק"צ.....ריד
מנחת קידוש העזרה ותורת קידוש העיר הוו ק"צ
או קרבן יחיד.....רכ-רכג
ציבור שנעשה להם נס האם מביאין תודה בנדבת
ציבור.....רכג

המקריב ק"צ בבמ"ק אי עובר בלאו ד"לא
תעשון" לר"ש ולרבנן.....רפ-רפב
איזה לאו הבא מכלל עשה איכא במקריב ק"צ
בבמ"ק.....רפז
מנלן דק"צ אינו קרב בבמ"ק.....רפז
אי משכח"ל ק"צ בזה"ז מכל ישראל.....של, הע' יט
למ"ד מקריבין אע"פ שאין בית אי ק"צ דוחה
טומאה.....של, הע' כ

קרן כבש יסוד וריבוע

צדדי הספק אי מעכבי בבמ"ק.....קט-קי
הטעם דלא מעכבי במזבח של במ"ק.....קט, הע' כ
בלא קרן כבש יסוד וריבוע האם חסר בעיקר
החפצא של מזבח או דרק מעכבין
במזבח.....קי; שטו, הע' כז
האם לכתחילה צריך לעשותן במזבח של במ"ק.....קי
בעשאן במזבח במ"ק האם יש עליהם שם קרן
וכבש.....קי, ובהע' כב

ך

ראובן

בגדר הבכורה שהיתה ראויה לו לולא שחטא.....כ-כא
ריח ניחוח
איך היה ריח ניחוח בהקרבת נח והא אין ריח
ניחוח בבמה.....קלט; שנ
בגדר הא דאין ריח ניחוח בבמה.....קלט-קמ;
קמה, הע' קסא; רעג, הע' עב
ביאור הקרא "והשימותי את מקדשיכם ולא
אריח בריח ניחוחכם".....קלט-קמ, ובהע' קמז
המקור להא דאין ריח ניחוח בבמה.....קלט, הע' קמב
אי רק ריח נתמעט בבמה אבל ניחוח
איכא.....קלט, הע' קמג
אי שרי לכתחילה להעלות איברין שצלאן אף
שאין בהם ריח.....קלט, הע' קמה

ריצוי

ראה - כפרה

ריצוי ציץ

בבמה קטנה .....קמב
 בטומאת פרה אדומה .....קמב, ובהע' קנג
 המקור להא דליכא ריצוי ציץ בקרבן עכו"ם .....שסה

ריצפה

הטעם דכשרה להקטרה לר"י אף דבבמ"ק בעינן
 הקטרה דוקא על גובה י' טפחים .....קו, הע' יג*
 בגדר קדושת ריצפת העזרה להקטרה לדעת
 ר"י .....קמד, הע' קנח; קמה
 אחר שקידש דוד את הריצפה האם נאסרה כניסה
 לטמאים .....רמט-רג

רמשים

הקרבנם בבמת ב"נ .....שסה

ש

שאור ודבש

הקטרתם בבמה קטנה .....קמג-קמו
 איסור הקרבנם הוא דוקא במזבח או בכל מקום
 הקטרה .....קמג-קמה
 אי איסור הקרבנם בבמ"ק תליא במח' אם בעינן
 מזבח בבמה .....קמד-קמה
 אי לוקה בהקטיר שאור ודבש במחתה עם קטורת
 יוהכ"פ .....קמה
 טעם איסור הקטרתם .....קמו, הע' קסב
 אי רק יש איסור בהקרבנם או שגם אינם ממין
 קרבן .....שסג-שסד
 הקטרתם בבמת ב"נ .....שסג-שסד

שבעת ימי המילואים

האם המשכן בז' ימי המילואים חשיב כבמ"ג או
 קטנה, ואי י"ל דהיה לו דין משכן
 גמור .....כו; לא-לב; לה; קלז
 מתי וכמה פעמים פירק משה את המשכן בז' ימי
 המילואים .....לא, ובהע' ג
 הטעם דהיה משה מקים ומפרק את המשכן בכל
 יום .....לא, הע' ג

איך נצטוו לשבת במילואים פתח אוה"מ יומם
 ולילה והרי פירקוהו כל יום .....לא, הע' ג; לד-לה

קרבנות המילואים האם הוו ק"צ או קרבן יחיד .....לב

בדברי הפנים יפות דבקרבנות המילואים היו
 הציבור מקדישין ואהרן ובניו מתכפרין .....לב, ובהע' ז

בגדר קביעות המקום פתח אוה"מ לאכילת שלמי
 המילואים .....לב

הטעם דלמשכן בז' ימי המילואים לא היה דין
 מחיצות לענין פסול יוצא .....לג-לד, ובהע' יד

איך משכח"ל שיהיה במילואים נותר והרי נפסל
 קודם ביוצא ע"י פירוק המחיצות .....לג-לד

כשפירקו את המשכן במילואים האם פירקו גם את
 הקלעים .....לד

האם היה קדושת אוה"מ גם כשהיה המשכן
 מפורק במילואים .....לד

אי בימי המילואים נאסרה ישיבה בעזרה .....לה

אי היתה קדושה לעזרה בז' ימי
 המילואים .....לה, הע' יט

בהא דהקריבו נסכים בז' ימי המילואים אף למ"ד
 דלא קרבו במדבר .....לה

הטעם דנצטוו בתנופה וסמיכה ומתן סביב
 בקרבנות המילואים .....לה-לו

בגדר ההוראת שעה שהיתה בקרבנות המילואים .....לו

אי היה דין קידוש יו"ר בקרבנות המילואים,
 והטעם .....לו

אי היה דין צפון בקרבנות המילואים,
 והטעם .....לו, הע' כד

בדברי הר"ח שקרבנות המילואים היו לקדש את
 המשכן כמו לדורות בב' תודות .....סה; סז

ביאור קו' הגמ' במה שימש משה בז' ימי
 המילואים, וביאור הא דמשני דשימש בחלוק
 לבן .....קלז-קלח

אי היה אסור להותיר קדשים בז' ימי המילואים ...קנב

ראה עוד - שמיני למילואים

תורת

מפתח כללי: ש

הבמה

תו

שור הנסקל

הנפק"מ במש"כ הרמב"ם דאחר גמ"ד נעשה
כבהמה טמאה..... שנה, הע' סד
הקרבנו בבמת ב"נ לאחר גמ"ד..... שנה, הע' סד

שחיטה

מגלן דבעינן שחיטה בבמ"ק..... קיט-קיט
גדר וטעם שחיטה בבמ"ק..... קיט-קיט
שחיטת במ"ק אי מקדשת את הדם..... קיט-קכא
בפלוגתת הראשונים אי בעינן כל"ש לשחיטת
קדשים..... קיט-קכ

במה חל קידוש הדם בשחיטה - ע"י הכל"ש, ע"י
עבודת השחיטה, או ע"י דהקרבן הוכשר
להקרב..... קיט-קכא

סימן אחד בשחיטת במ"ק אי חשיב חצי
מתיר..... קיט, הע' סד

הטעם דשחיטה דוקא בעזרה..... קכ, הע' סח
אי בדיעבד מהני שחיטה בכלי חול, והטעם בזה ... קכ

בגדר הא דשחיטה מקדשת ליפסל בטבו"י
ובמחו"כ ובלינה..... קכ-קכא

אי בעינן כלי לשחיטת במ"ק..... קכא

עוף בבמ"ק דינו במליקה או בשחיטה..... קכא-קכג

שחיטת קדשים אי כשרה בשמאל..... קלד

אי פסולה אשה לשחיטה בבמ"ק..... קנט

בשחיטה דכשרה בזר השוחט הוא שליח דידן או
שליח דרחמנא..... קפא

עוף ובהמה בבמת ב"נ אי דינם בשחיטה..... שמז-שמט

להשיטות דשחיטת עכו"ם נבילה אי מודו
דנתחדש לו שחיטת קדשים..... שמח-שמט

שחיטת עכו"ם בשלמים ידיה למ"ד דמקריב
שלמים אי מהניא לישראל לענין אכילת הבשר..... שמט

אי נהגו כל דיני שחיטה בהקרבנות פסח
מצרים..... שמט, הע' מב

ראה עוד - שחיטת חוץ

שחיטת חוץ

הטעם דשוחט עוף בחוץ חייב כרת דחוץ..... קכא

הטעם דשוחט בחוץ בלילה חייב כרת
דחוץ..... קכא, הע' עג

המקריב מחוס"ז בחוץ לר"ש אי חייב גם על
השחיטה בחוץ..... רעט-רפ; שכט

השוחט פסח בבמ"ק אי עובר בלאו ד"לא תוכל
לזבוח" לרבנן דר"ש..... רפב

גדר הלאו "לא תוכל לזבוח את הפסח באחד
שעריך", ובאיזה קרבנות נוהג..... רפג; של

השוחט פסח בבמ"ק בשעת היתר במות אי חייב
כרת..... רפג, הע' יח; רחצ

האם בכל שחיטת חוץ עובר גם בלאו ד"לא תוכל
לזבוח באחד שעריך"..... רפד

הטעם דלא מנה הרמב"ם בסהמ"צ לאו ד"לא
תוכל לזבוח"..... רפד, הע' כז

איך צוה יצחק לעשו לשחוט פסח בבמ"ק והלא
איכא לאו ד"לא תוכל לזבוח"..... רפה, הע' ל

להשיטות דאין להקריב בבמה בזה"ז אף אי ל"ק
לעת"ל, האם גם שחיטה אסורה או רק
העלאה..... שכח-שכט

ראה עוד - העלאת חוץ

שילה

ראה מפתח נפרד

שירה

השירה בשעת קידוש העיר הוא מדין שירה על
הקרבן או דין שירה בפנ"ע בשעת קידוש..... רכג-רכד

למ"ד לא קרבו נסכים במדבר היכי משכח"ל שירה
במדבר הא אין שירה אלא על היין..... רלג

אי נהג דין תקיעה בחצוצרות בבמ"ג..... שח

אי נהג דין שירה בבמ"ג..... שח

אי נהג דין שירה בבמ"ק..... שח-שט

גדר השירה ששרו הלויים כשהעלה דוד את הארון
לעיר דוד..... שח-שט

הא דאסור למשוער לשורר האם הוא גם בנתמנה
לב' הדברים..... שט, הע' י

הא דאסור למשוער לשורר האם הוא גם

בבמ"ק..... שט, הע' י

שיריים

זריקת טמא בבמ"ק אי עושה שיריים.....קסו-קסז
 זריקה בטומאת זב ושרץ אי עושה
 שיריים.....קסז, ובהע' מט
 ראה עוד - שפיכת שיריים

שליחות

המקריב בבמ"ק הוי שליח דרחמנא או שליח
 דידן.....קסב, ובהע' לג; קפ-קפב
 בשחיטה דכשרה בזר השוחט הוא שליח דידן או
 שליח דרחמנא.....קפא
 אי בעינן שליחות מהבעלים בהקרבת נדרים
 ונדבות.....קפב
 אי בעינן שליחות בהקרבת קרבן עכו"ם בבמ"ק
 ובמקדש.....שסה-שסו

שלמי חגיגה

בדברי הירושלמי דאי הקריבן בבמה כשרין ולא
 עלו, והאם קאי על במ"ג או קטנה.....קצה; ריג-ריד
 לענין מה חשיבי כק"צ משום דאתו
 בכינופא.....ריא-ריג
 אי חשיבי ק"צ או קרבן יחיד.....ריא-ריג
 אי חשיבי קרבן הקבוע לו זמן.....ריב, הע' סד
 אי קרבי בבמ"ג.....ריב-רטו
 הא דלא קרבי בבמ"ק הוא משום דחשיבי ק"צ או
 משום דהוו חובה.....ריג-ריד
 במקריבם בבמ"ק אי חשיבי כק"צ.....ריד

שלמים

שורש הפלוגתא אם קרבו שלמים לב"נ.....יא
 הטעם בסברא שאין ב"נ מקריב שלמים לחד
 מ"ד.....יא, הע' ו; שדמ-שמה
 ביאור הא דעכו"ם מקריב שלמים במקדש אף
 דבבמה מקריב רק עולות.....יא, הע' ז
 איך הקריבו ישראל שלמים בסיני להשיטות
 שהקריבו קודם מ"ת.....יא-יב; יז, הע' יז
 בדברי המיוחס לר"ח דב"נ המקריב שלמים אין
 הבשר נאכל אלא נשרף. כז; רעז; שמא; שמג, הע' יט
 גדר הזמן בשלמים דנאכלין לב' ימים ולילה
 אחד.....קלא-קלב

יסוד פלוגתת האחרונים אי בשלמים מצוה
 לכתחילה לאוכלם ביום ובלילה הראשון או דוקא
 ביום הראשון.....קלב
 בגדר הא דפסח שלא בזמנו נעשה שלמים, והאם
 קרב בבמ"ק ובבמ"ג.....רב-רה
 למ"ד דעכו"ם מקריב שלמים האם הכוונה דנהפך
 הקרבן לעולה.....רו, ובהע' לח
 קרבן שלמים דגר אי קרב בבמ"ק.....רי
 בגדר הא דאם רוצה הגר מביא שלמים לקרבן
 גירותו.....רי
 האם קרבו שלמים לב"נ.....שלט-שמב
 הקרבת שלמים לב"נ בבמתו והקרבת שלמי
 עכו"ם במקדש אי תליא זב"ז.....שלט-שמ, ובהע' ג
 ביאור הסברא דעכו"ם ליבו לשמים דלכך לעולם
 קרבנו עולה.....שמ
 אי אמרי' עכו"ם ליבו לשמים גם במתנדב שלמים
 להקרבת במה.....שמ-שמא, ובהע' ז
 אי אחר מ"ת למ"ד דעכו"ם מקריב שלמים
 במקדש ה"ה דנתחדש לו שלמים בבמתו...שמ, הע' ג
 אי אמרי' עכו"ם ליבו לשמים גם במפרש דכוונתו
 דוקא לשלמים.....שמ, הע' ו
 איך נאכל הבשר בהקרבת אדה"ר והבל והרי
 נאסרו באכילת בשר.....שמא, ובהע' יב
 למ"ד דהבל הקריב שלמים האם הבשר
 נאכל.....שמא, ובהע' יב
 ביאור ראיית הגמ' מקרא דאתה תתן בידינו זבחים
 ועולות דב"נ הקריבו שלמים.....שמא-שמב
 בשיטת התרגום אי קרבו שלמים בבמת ב"נ.....שמב
 אי ישראל יכול לאכול בשר שלמים שנשחטו
 בבמת ב"נ.....שמט
 ראה עוד - שלמי חגיגה, שלמי שמחה

שלמי שמחה

אי קרבי בבמ"ק.....רטז-ריז
 האם החיוב הוא אכילת קרבן או הקרבה
 ואכילה.....רטז

תורת

מפתח כללי: ת

הבמה

תמ

להצל"ח דמחוייב בקרבן אלא שנפטר ע"י קרבן
נדבה האם קרב בבמ"ק.....רטז-ריז

בגדר דעת הצל"ח דיש חיוב קרבן אלא שנפטר
ע"י קרבן נדבה.....ריז

להצל"ח דמחוייב בקרבן אלא שנפטר ע"י קרבן
נדבה האם בהפריש קרבן מיוחד לשמחה אינו
קרב בבמ"ק.....ריז

שמאל

בבמה קטנה.....קלד

דין ימין הוא במעשה העבודה או דין בעבודת
כהונה.....קלד

שחיטת קדשים אי כשרה בשמאל.....קלד

שם המפורש

הזכרתו בשילה ונו"ג.....פב-פג

שמיני למילואים

בגדר הא דהיה ראשון לאכילת קדשים
במחיצה.....לג-לד

ביאור שיטת הראב"ד דהיה ראשון לאכילת
קדק"ד.....רנג-רנד ; שג-שדמ

שמירת המקדש

בבמה גדולה.....צד

שמן המשחה

היכן היה מונח בזמן נו"ג - בקה"ק או עם הארון
בעיר דוד.....שכא-שכג

האם היה מונח בקה"ק או דרך כשנגזז הארון נגזז
עמו.....שכב, ובהע' סג

הא דהונח בקה"ק הוא משום דצריך להיות
בסמיכות לארון או שצריך להיות בקה"ק... שכב-שכד

הטעם שנגזז עם הארון, וביאור הילפותא
ע"ז.....שכב-שכד

שפיכת שיריים

אי איכא דין שפיכת שיריים בבמ"ק.....קכו

גדר הדין יסוד בשפיכת שיריים.....קכו

אי איכא שפיכת שיריים בהניתנין במתנה אחת.....קכו

שקיעת החמה

אי בבמ"ק דם נפסל בשקיעה"ח.....קל-קלא

גדר פסול דם בשקיעה"ח.....קלא

שתויי יין

אי איכא אזהרה לשתויי יין בבמ"ק, והאם עבודתן
פסולה בבמ"ק.....קסה, ובהע' מג; קסח-קע

עבד בלא כניסה למקדש אי חייב.....קסט

בהא דחשש עשו מהבכורה משום דעבודה בשתויי
יין במיתה.....קע

שתי הלחם

אי קרבו בבמ"ג.....רכט-רל

אי מיקרי הלחם בא עם הזבח.....רל

אי קרבנות במ"ק קריבין מחדש קודם הקרבת
שתה"ל.....רל

ת

תודה

אי איכא דין הרמה בלחמי תודה
בבמ"ק.....קלה, הע' קלא

כשא"א לקיים תנופה בלחם אי בטל הקרבן,
והחילוק בזה בין מקדש לבמ"ק.....ריז-ריח

קרבן תודה של ד' הצריכין להודות אי קרב
בבמ"ק.....ריח-רכ

גדר החיוב קרבן בד' הצריכין להודות.....ריט

ד' הצריכין להודות האם חייבין לנדור את קרבנם
או דחל הקרבן בהפרשה גרידא לחובתם.....ריט

ד' הצריכין להודות אי קרבנן בא דוקא מן
החולין.....ריט

תודת קידוש העיר הויא ק"צ או קרבן יחיד.... רכ-רכג

בדברי הירושלמי דתודת קידוש העיר בזמן קידוש
שלמה קרבה בנו"ג.....רכ-רכב

תודת קידוש העיר באה משל ציבור או משל
היחיד.....רכ, הע' צו

תנופה

קדשי במ"ג הקריבין בקטנה אי איכא בהו דין
תנופה וחזה ושוק.....קלו, ובהע' קלג; קפו-קפז
כשא"א לקיים תנופה בלחמי תודה אי בטל
הקרבן, והחילוק בזה בין מקדש לבמ"ק.....ריז-ריח
הטעם שאין תנופה בקרבן עכו"ם.....שסה

תרומת הדשן

בבמה קטנה.....קמו-קמז
התרומה היא מדיני הקרבן או מחובת
המקדש.....קמו, ובהע' קסז

תרומת לחמי תודה

אי איכא דין הרמה בלחמי תודה
בבמ"ק.....קלה, הע' קלא

אי קידוש העיר היה ע"י קרבן תודה מיוחד
לצורך הקידוש או דמהני קרבן תודה דעלמא.....רכא
לר"ש דקרבנו בבמ"ק רק חובות הקבוע להן זמן
איך הקריבו בנו"ג את תודת קידוש העיר.....רכב-רכג
ציבור שנעשה להם נס האם מביאים תודה בנדבת
ציבור.....רכג
השירה בזמן הבאת התודה לקידוש העיר הוא
מדין שירה על הקרבן או דין שירה בפנ"ע.....רכג-רכד

תמורה

אי ממירין קדשי במ"ג ובמ"ק.....שכ
תמיד של שחר ושל ביה"ע

הקרבה בבמ"ק קודם תמיד של שחר ואחר תמיד
של ביה"ע.....קמח-קנ
בגדר האיסור הקרבה קודם תמיד של שחר ואחר
תמיד של ביה"ע.....קמט-קנ
אי בזמן נו"ג הקריבו תמיד של ביה"ע בתחילת
זמנו ולא איחרוהו ב' שעות.....קנ, הע' קעח

במה גדולה

דיני וגדר הבמה

הקרבת ישראל בהר עיבל בכניסתן לא"י חשיב
כבמ"ג או קטנה.....צו, ובהע' ה; ערה
מקום המקדש למ"ד ל"ק לעת"ל אי חשיב
כבמ"ג.....צז-צח
גדר הבמה שהקריב עליה אבשלום בחברון.....צח;
ק קא, הע' כב

חילוקי הדינים בין במ"ג לקטנה תלוי במקומות
ההקרבה או בגוף הקרבנות בעיקר
הקדישם.....קפג-קפז

מקום המקדש קודם קידוש אי חשיב
כבמ"ג.....רכח, ובהע' קכו; רלט

אי הקרבה בבמ"ג חשיבא הקרבה אחרת מהקרבה
בבמ"ק אף אם ההקרבה היא באותם הדינים.....רצז

במ"ג בלא אהל נטוי האם בזמן היתר במות
המקריב חוצה לה קרבנות הראויין רק לבמ"ג
חייב כרת.....רצט, הע' עג
האם כשרה חו"ל לבמ"ג.....ש

משכן שילה יש לו תורת במ"ג או תורת
משכן.....ח; נו, הע' לח
אי משכח"ל במ"ג בלא שיש אהל מועד.....כה,
ובהע' יח; צה-צח; של

במת סיני הויא במ"ג או
קטנה.....כה; כח; צו; קא; קכז; רכד, הע' קיב; רלה
במת גלגל חשיבא כבמ"ג או כמשכן גמור.....מא-מב
באיזה במות גדולות היה קיום של ועשו לי מקדש סב

האם בעינן היתר במות לצורך הקרבה
בבמ"ג.....סט; פז; פח, הע' צו; צט-ק
אי שייך ב' במות גדולות להקרבה בזמן אחד.....פז,
הע' צד; פח, הע' צו; צח, ובהע' י

שמירת המקדש בבמ"ג.....צד

הקרבת ישראל בבית שמש חשיב כבמ"ג או
קטנה.....צו, ובהע' ד

תורת

מפתח כללי: במה גדולה

הבמה

תיא

אחר שנתקדשה ירושלים אי אסור לבנות במ"ג
במקו"א, והאם אסור גם למ"ד ל"ק לעת"ל, וגדר
האיסור..... שה-שו; של, הע' יז
מזבח של במ"ג האם קולט רוצח בשגגה..... שיא-שיב
אי אסורה נטיעת עץ סמוך לבמ"ג..... שיט

דיני העובד

המשמש בבית חוניו אי פסול להקריב
בבמ"ג..... קעו, הע' צח
אי אונן פסול להקריב בבמ"ג..... קעז, ובהע' קה
קדשי במ"ק הקריבין בגדולה אי כשרים להקרבה
ע"י זר..... קפג, הע' א

דיני הקרבן

הקרכת אתנן בבמ"ג..... צב, הע' קי; רמו
חולין בעזרה בבמ"ג..... קנג; שיז-שיח
בגדר קליטת מחיצות במ"ג לקדשי במ"ק..... קפח-קצ
קדשי במ"ק שנקלטו במחיצות במ"ג אי נפסלין
ביוצא..... קפח
קליטת מחיצות של במ"ג לקדשי במ"ק אי מיירי
אפי' בנכנס חי או דוקא שחוט, והטעם
בזה..... קפד, הע' ד; קצ
מקום אכילת קדק"ד הקריבין בבמ"ק כשהקריבין
בבמ"ג..... רמ; רנא-רנב

מצורע אי משלח קרבנותיו להקרבה
בבמ"ג..... רמז-רנ, ובהע' א

קדק"ל שהקריבין בבמ"ג אי נאכלין בכל
מקום..... רנו-רנח; רסב-רסג

הקדיש בשעת איסור והקריב בשעת היתר - האם
איסורו גם במקריב בבמ"ג..... רפח-רפט

הקדיש בשעת היתר להקריבו בבמ"ג אי שרי
להקריב בבמ"ק..... רפט

ביאור מח' רש"י ותוס' בהקדיש ע"מ להקריב
בבמ"ג והקריב בבמ"ק אי עובר בעשה דכאשר
נדרת תשמוור..... רצו-רצז

גדר ביטול הנדר לשיטת רש"י במקריב בקטנה
קדשי במ"ג..... רצז

איך הותר לשאול במלחמה להקריב קדשי במ"ג
בקטנה..... רצז

המקריב בבמ"ק בזמן היתר במות קרבנות הראויין
רק לבמ"ג אי חייב עליהן כרת דחוק, והטעם
בזה..... רחצ-רצט

פסול יוצא בבמ"ג..... שז-שח

דין תקיעה בחצוצרות בבמ"ג..... שח

דין שירה על היין בבמ"ג..... שח

בקרבן שהקדישו לבמ"ג דנו"ג אי עובר בעשה
ד"ובאת שמה" ובלאו דכל תאחר..... שכ

קרבנות הקריבין בה

בדברי רש"י בסוטה דחובות יחיד לא קרבו בה
משום דליכא ארון והויא
כבמה..... ד; מא-מב; צט; קצד

בגדר הדין דחובות יחיד לא קרבי אפי' בבמה
גדולה..... מ; מא; נו; נז; ע; צד; צט; קצא-קצה;
קצח; ריב; רטו; רטז-ריז

בדברי הר"ש משאנץ דאין עומר בבמ"ג..... מא-מב

קרבנות יוהכ"פ אי קרבו בבמ"ג..... מג; עא

בגדר הא דלר"ש לא קרבו בבמ"ג חובות ציבור
שאין קבוע להן זמן ושאין כיו"ב בנדבה..... נז;
קצג-קצד; קצח; רכג

בגדר הדין דציבור אין מקריבין בבמ"ק אלא
בגדולה..... ק-קב

חובות יחיד הקבוע להן זמן האם קרבו בבמ"ג
לדעת ר"ש..... קצג; קצו-קצח; רכג

חובות יחיד הקבוע להן זמן האם קרבו בבמ"ג
לדעת רבנן..... קצו, הע' י

הטעם דפסח שני קרב בבמ"ג אף דהוא חובת
יחיד..... קצו, הע' יא; רה; רז-רח

עולת ראיה ושלמי חגיגה אי קרבי בבמ"ג..... ריב-רטו

האם מנחת ציבור קריבה בבמ"ג אף למ"ד אין
מנחה בבמה..... רכ; רכו; רכט; רלא

מנלן דאין מנחה אפי' בבמ"ג..... רכד, הע' קיב

הקרכת מנחה בבמ"ג למ"ד אין מנחה

בבמה..... רכה; רכח

לר"ש דלא קרב בבמ"ג קרבן דליכא כיו"ב בנדבה
או ביחיד איך הקריבו עומר בגלגל.....רכז
בדברי הר"ש משאנץ דלא קרב לחה"פ בבמ"ג,
והרי להדיא בקרא דהיה לחה"פ בנוב.....רכח-רכט
לר"ש דלא קרב בבמ"ג קרבן דליכא כיו"ב בנדבה
או ביחיד איך היה לחה"פ בנוב.....רכט

שתי הלחם אי קרבו בבמ"ג.....רכט-רל
ניסוך המים בבמ"ג.....רלא
אי קריבין חביתי כה"ג בבמ"ג כדין חובות
ציבור.....רלו-רלט
ראה עוד - גלגל, נוב וגבעון, שילה

במה קטנה

דיני וגדר הבמה

במת סיני הויא במ"ק או גדולה.....כה; כח;
צו; קא; קכז; רכד, הע' קיב; רלה
הקרבת ישראל בבית שמש חשיב כבמ"ק או
גדולה.....צו, ובהע' ד
הקרבת ישראל בכניסתן לא"י בהר עיבל חשיב
כבמ"ק או גדולה.....צו, ובהע' ה; ערה
האם כשרה במ"ק להקרבת אחר שלא בנאה,
והטעם....קד, הע' ד; קה; קנז, הע' ט; קסא, הע' כו
אי בעינן שלא ישתמש בה הדיוט.....קיד-קטו
בנין מזבח של במ"ק אי כשר בלילה.....קיו
בדין גזית במזבח של במ"ק.....קיו
אי איכא איסור נתיצת במ"ק.....קיו-קיה
אי שרי לבנות במ"ק שתתקיים
בקביעות.....קיה; שד, הע' יא
אי חילוקי הדינים בין במ"ק לגדולה תלויים
במקומות ההקרבה או בגוף הקרבנות בעיקר
הקדישם.....קפג-קפז
בדברי הראב"ן דהבונה מזבח במקום המקדש
חשיב כבמ"ק אף למ"ד קידשה
לעת"ל.....קצד-קצה; שלא-שלג

להסוכרים דאין במ"ק בחו"ל איזה איסור עובר
המקריב בה בשעת היתר במות.....שב
למ"ד ל"ק לעת"ל והותרו הבמות בזה"ז אי הותרו
גם בחו"ל.....שב; שי-שיא, ובהע' יא, יד
בזמן איסור במות אי איכא איסור לבנות במ"ק,
וגדר האיסור.....שג-שה
האם אסור לישראל בזמן איסור במות לסייע
לעכו"ם לבנות במ"ק.....שג, הע' ו
לר"ש דאין מזבח בבמה אמאי אינו עובר בבניית
האבן בלאו ד"לא תקים לך מציבה".....שד-שה
בנה במ"ק בזמן איסור אי שרי להקריב עליה בזמן
היתר במות.....שד, הע' י
האם אסורה נטיעת עץ סמוך לבמ"ק, וגדר
האיסור.....שיט-שכ
הבונה במ"ק בהר הבית אי עובר משום לאו
דנטיעת עץ.....שיט, הע' מט; של, הע' כב, כג
למ"ד דיש מזבח בבמה אי הוי עיכובא בעלמא או
דבלא מזבח אין להקרבתו שם הקרבה.....שמו
ראה עוד - מזבח בבמה במפתח הכללי

דיני העובר

בגדר היתר עבודת זר בבמ"ק.....יח; קנד-קנו; קסד
מנ"ל דבע"מ וטמא פסולים לעבוד
בבמ"ק.....יח; קנו; קסו
קדשי במ"ג הקריבין בקטנה אי בעינן כהן
להקרבתם.....קלה

מקום המקדש קודם קידוש אי חשיב
כבמ"ק.....רכח, ובהע' קכו; רלט
אי היה היתר במות בחו"ל בזמן גלגל
ונו"ג.....רנה; ש-שב; שי, הע' יא
אי איכא דין כל הרואה בבמ"ק.....רסה, הע' נג
אי הקרבה בבמ"ג חשיבא הקרבה אחרת מהקרבה
בבמ"ק אף אם ההקרבה היא באותם הדינים.....רצז

תורת

מפתח כללי: במה קטנה

הבמה

תיג

ל"ל קרא למעט בגד"כ בבמ"ק והא זר כשר
בבמה..... קלו-קלו
אי בעבודת במ"ק בעינן בגדים מיוחדים
לעבודה..... קלו
ל"ל למעט קידוש יו"ר בבמ"ק הא תיפו"ל דאין
כיהון בבמה..... קמא
קדשי במ"ג הקריבין בקטנה אי בעינן קידוש
יו"ר..... קמא
ל"ל למעט קידוש יו"ר בבמ"ק הא תיפו"ל דאין
כל"ש בבמה ובעינן כל"ש לקידוש..... קמא-קמב
אי אשה כשרה להקריב בבמ"ק..... קנז-קנט
אי בבמ"ק הזר חשיב ככהן במקדש..... קנח, הע' יד
אי פסולה אשה לשחיטה בבמ"ק..... קנט
מום שאינו שוה בזרעו של אהרן אי פוסל
בבמ"ק..... קנט, הע' כא; קסח
בדין לוי בעבודת במ"ק..... קס-קסא
אי קטן כשר להקריב בבמ"ק..... קסא-קסב
אי מתעסק כשר בבמ"ק..... קסא-קסב
המקריב בבמ"ק הוי שליח דרחמנא או שליח
דידן..... קסב, ובהע' לג; קפ-קפב
הטעם דאין עכו"ם מקריב עבור ישראל
בבמ"ק..... קסב, הע' לג; קעד
אי טמא פסול להקריב בבמ"ק, ובדברי האחרונים
דאיכא פלוגתא תנאים בזה..... קסג-קסה
אי איכא אזהרה לזר שלא לעבוד בטומאה
בבמ"ק..... קסד-קסה
אי איכא אזהרה לכהן שלא לעבוד בטומאה
בבמ"ק..... קסה, הע' מב
כהן העובד בבמ"ק האם יש בזה מעלה של
כהונה..... קסה, הע' מב
אי איכא אזהרה לשותיי יין בבמ"ק, והאם
עבודתם פסולה..... קסה, ובהע' מג; קסח-קע
טמא ששימש בבמ"ק אי חייב מיתה..... קסו
אי בעינן טבילה קודם עבודה בבמ"ק..... קסו, הע' מה
זריקת טמא בבמ"ק אי עושה שיריים..... קסו-קסז

מנלן דבע"מ המקריב בבמ"ק מחלל עבודה..... קסז
בע"מ העובד בבמ"ק האם עובר בלאו..... קסז
אי פרוע ראש עבודתו פסולה בבמ"ק..... קסח-קסט
איך הקריב שמואל בבמ"ק אף דהיה נזיר והיה
פרוע ראש..... קע
הקרבת ערל בבמ"ק..... קע-קעב
הקרבת ערל שמל ולא פרע בבמ"ק..... קעב, הע' עט
הקרבת עכו"ם בבמ"ק של ישראל..... קעג-קעד
עכו"ם שמל וטבל ולא הביא קרבן אי פסול
לעבודה בבמ"ק..... קעד, הע' פח
אי ערל לב פסול בבמ"ק..... קעד
אי משמש בבית חונו פסול בבמ"ק..... קעד
משמש לע"ז אי פסול לעבודת במ"ק, והאם יש
לחלק בין עשה תשובה ללא עשה..... קעד-קעז
ביאור צדדי הספק בגמ' אי אונן פסול
בבמ"ק..... קעז-קעח
אי כה"ג מקריב באנינות בבמ"ק..... קעח-קעט
קדשי במ"ג שהקריבין בקטנה האם אונן פסול
בהם, ומה דין כה"ג אונן..... קעח, הע' קי
אי אונן משלח קרבנותיו לבמ"ק, ומה דין כה"ג
אונן..... קפ
הטעם דזר אוכל קדק"ד הקריבין בבמ"ק..... קנב-קנג
בגדר הא דליכא כיהון בבמ"ק..... קנב, ובהע' ה
הא דאסור למשוער לשורר האם הוא גם
בבמ"ק..... קנט, הע' י
הטעם דבע"מ פסול להקריב בבמ"ק אף דזר
כשר..... קסז, הע' קז

דיני הקרבן

אי בבמ"ק ע"י אכילת הקרבן יש כפרה
לבעלים..... צא; רעג
אי בבמ"ק נוהג דין אכילה למשחה דרך
גדולה..... צא; רעד
זמן אכילת קדשי במ"ק בגוונא דשחט וזרק
בלילה..... קלא-קלב
מתנו"כ בבמ"ק..... קלד-קלו

הטעם דעור העולה לבעלים בקדשי
 במ"ק ..... קלה, ובהע' קל
 אי איכא דין הרמה בלחמי תודה
 בבמ"ק ..... קלה, הע' קלא
 קדשי במ"ג הקריבין בקטנה למי ניתן העור ..... קלו
 בגדר הא דאין ריח ניחוח בבמ"ק ..... קלט-קמ;
 קמה, הע' קסא; רעג, הע' עב
 המקור להא דאין ריח ניחוח
 בבמ"ק ..... קלט, הע' קמב
 אי רק ריח נתמעט בבמ"ק אבל ניחוח
 איכא ..... קלט, הע' קמג
 אי איכא ריצוי ציץ בבמ"ק ..... קמב
 מחשבת חוץ למקומו בבמ"ק ..... קמב
 מלח בקרבנות במ"ק ..... קמג
 ביאור הפלוגתא אי בעי' קרא לפסול הקרבת
 בהמה בע"מ בבמ"ק ..... קמד
 אי מהדרינן פוקעין בעולת במת יחיד ..... קמז
 אי חצות עושה עיכול בבמ"ק ..... קמז-קמח
 אי כופתין טלה הקרב בבמ"ק או מעקדין ..... קמח
 הקרבה בבמ"ק קודם תמיד של שחר ואחר תמיד
 של ביה"ע ..... קמח-קנ
 אי אסור להותיר קדשי במ"ק ..... קנב
 אי אסור למעט בזמן אכילת קדשי במ"ק ..... קנב
 אי איכא איסור הטלת מום בקדשי במ"ק ..... קנב-קנג
 אי נוהג דין פשטה קדושה בכולה בקדשי במ"ק... קנג
 קרבן של אשה אי קרב בבמ"ק ע"י
 איש ..... קנז, הע' יא; קנט; קפב
 קדשי במ"ג הקריבין בקטנה לאיזה דינים הוו כדין
 במ"ג ..... קפה-קפז
 שחט על דעת להקריב בבמ"ק והוקם המשכן מה
 דין הקרבן ..... קפט, הע' יט
 טעם שי' ר"י דחובות יחיד נתמעטו רק מבמ"ק... קצב
 אי קרבנות במ"ק קריבין מחדש קודם הקרבת שתי
 הלחם ..... רל
 אי כשר יין מגתו לניסוך בבמ"ק ..... רלה

בן פקועה אי כשר להקרבה בבמ"ק ..... רמה
 פסול זקן בבמ"ק ..... רמה-רמו
 פסול אתנן בבמ"ק ..... רמו
 מצורע אי משלח קרבנותיו להקרבה בבמ"ק... רמז-רנ
 אי יש מצוה באכילת קדשי במ"ק, ומי
 המצווה ..... רנד; רעב-רעג
 אכילת קדשי במ"ק באנינות ..... רעד-ערה
 אי יש שמחה באכילת קדשי במ"ק ..... ערה
 מקור איסור אכילת קדשי במ"ק בטומאת גברא
 וטומאת בשר ..... ערה-רעו
 אכילת קדשי במ"ק בערלות ..... רעז
 הקדיש בשעת היתר להקריבו בבמ"ג אי שרי
 להקריב בבמ"ק ..... רפט
 ביאור מח' רש"י ותוס' בהקדיש ע"מ להקריב
 בבמ"ג והקריב בבמ"ק אי עובר בעשה דכאשר
 נדרת תשמור ..... רצו-רצז
 גדר ביטול הנדר לשיטת רש"י במקריב בקטנה
 קדשי במ"ג ..... רצז
 איך הותר לשאול במלחמה להקריב קדשי במ"ג
 בקטנה ..... רצז
 המקריב בבמ"ק בשעת היתר במות קרבנות
 הראויין רק לבמ"ג אי חייב עליהן כרת דחוץ,
 והטעם בזה ..... רחצ-רצט
 הא דליכא פסול יוצא בבמ"ק הוא מסברא או
 מקרא ..... שז
 אי נוהג דין שירה בבמ"ק ..... שח-שט
 חולין בעזרה בבמ"ק ..... שיז-שיח
 בקרבן שהקדישו לבמ"ק אי עובר על בל תאחר
 מיד או בג' רגלים ..... שכ
 בקרבן שהקדישו לבמ"ק אי עובר בעשה ד"ובאת
 שמה" ..... שכ
 קרבן עכו"ם שהוקדש להקרב בבמ"ק אי יכול
 להקריבו במקדש ..... שסח
 קרבן עכו"ם שהוקדש להקרב במקדש אי יכול
 להקריבו בבמ"ק ..... שסח, הע' קיא

תורת

מפתח כללי: במה קטנה

הבמה

תמו

דיני העבודות

האם עבודת במ"ק מיקרי
עבודה..... יח; קנה-קנו, ובהע' ו
הטעם דאין כל"ש בבמ"ק..... כח-כט
האם צריך מערכת עצים בבמ"ק..... קז-קח, ובהע' יח
זריקה בבמה אי בעיא על מזבח דוקא לכו"ע..... קט
ביאור הא דאין בבמ"ק מחיצה לדמים..... קיד, הע' לו
עצי סתירה ושאר דיני עצים אי נוהגים
בבמ"ק..... קטו-קטז, ובהע' מו, מז
מגלן דבעינן שחיטה בבמ"ק..... קיח-קיט
גדר וטעם שחיטת במ"ק..... קיח-קיט
אי שחיטה בבמ"ק מקדשת את הדם..... קיט-קכא
שחיטת סימן אחד בקדשי במ"ק אי חשיב חצי
מתיר..... קיט, הע' סד
אי בעינן כלי לשחיטה בבמ"ק..... קכא
עוף בבמ"ק דינו במליקה או בשחיטה..... קכא-קכג
אי איכא עבודת קבלה בבמ"ק..... קכג-קכד
אי בעינן כלי בקבלה בבמ"ק..... קכג-קכד
אי בעינן בקבלה בבמ"ק שיהיה בשעת קבלה
כשיעור הזאה..... קכד
בקמיצת פסול בבמ"ק עד איזה זמן יכול לחזור
ולקמוץ..... קכד, הע' פז
אי איכא עבודת הולכה בבמ"ק..... קכד-קכה
מאיזה זמן מתחלת ההולכה בבמ"ק..... קכד-קכה
כמה מתנות יש בזריקה בבמ"ק..... קכה
אי בבמ"ק הניתנין בזריקה ניתנין לכתחילה
בשפיכה..... קכה-קכו, ובהע' צד
אי איכא דין שפיכת שריים בבמ"ק..... קכו
מקור איסור אכילת בשר בבמ"ק קודם זריקה..... קכו
הפשט וניתוח בבמ"ק..... קכו-קכח
בהא דאין מחיצה לדמים בבמ"ק, האם הוא רק
מיעוט שאין חוט או שאין כלל דמים עליונים
ותחתונים בבמ"ק..... קכח-קל
למ"ד שחיטת לילה פסולה בבמ"ק, מהיכן ילפי'
לה..... קל, הע' קט

אי דם נפסל בשקיעה"ח בבמ"ק..... קל-קלא
שחט וזרק ביום בבמ"ק אי יכול להקטיר אימורין
בבמ"ג בלילה..... קלג
שמאל בבמ"ק..... קלד
קדשי במ"ג הקריבין בקטנה אי איכא בהו דין
תנופה וחזה ושוק..... קלו, ובהע' קלג; קפו-קפז
אי בבמ"ק יש הקטרה פחות מכזית..... קמ, הע' קמח
ל"ל למעט צפון בבמ"ק והא ליכא עזרה
ומחיצות..... קמ-קמא
המחשב מחשבת פיגול בקדשי במ"ק אי עובר
בלאו דלא יחשב..... קנג
למ"ד דיש נסכים בבמ"ק להיכן מזלפין והרי ליכא
שיתין..... קנז
הטעם דצריך לחדש דיש שחיטה בבמ"ק..... קנח
אי נוהג דין עמידה על הקרבן בבמ"ק..... קנט, רמט,
ובהע' ט; שסו, הע' קד

קרבנות הקריבין בה

בגדר הדין דציבור אין מקריבין
בבמ"ק..... קנה, ובהע' כא; ק-קב
עולת נקיבה בבמ"ק..... קצו; רמג-רמה
הטעם דחובות ציבור לא קרבו
בבמ"ק..... ק; קב, ובהע' כד
הקטרת שאור ודבש בבמ"ק..... קמג-קמו
בגדר איסור הקטרת פסולין בבמ"ק..... קמד
בדברי הירושלמי דשלמי חגיגה שהקריבין בבמה
כשרין ולא עלו, והאם קאי על במ"ג או קטנה..... קצה
ביאור מח' ר"מ ורבנן אי קרבנות נזירות קריבין
בבמ"ק..... קצט-רא; רד
בדברי הקר"א דנזיר עולם המגלח יכול להקריב
כל קרבנותיו לכו"ע בבמ"ק..... רא-רב
האומר הריני נזיר ע"מ שאגלח מנדרים ונדבות
האם יכול להקריבם לכו"ע בבמ"ק..... רב
פסח שלא בזמנו דקרב שלמים אי קרב בבמ"ק רב-רד
מותר אשם דנעשה עולה אי קרב בבמ"ק..... רב-רד
ק"פ דנשים למ"ד דהוי רשות אי קרב בבמ"ק,
והטעם בזה..... רז-רו

דין נדבה וחובה לענין הקרבה בבמ"ק נקבע לפי שם הקרבן או לפי הבאתו בפועל..... רז

אי פסח שני קרב בבמ"ק..... רח

קרבן הגר אי קרב בבמ"ק..... רח-רט

קרבן שלמים דגר אי קרב בבמ"ק..... רי

עולת ראייה ושלמי חגיגה לא קרבו בבמ"ק משום דחשיבי ק"צ או משום דהוו חובה..... ריג-ריד

עולת ראייה ושלמי חגיגה הקריבין בבמ"ק אי חשיבי כק"צ..... ריד

אי קרבי שלמי שמחה בבמ"ק..... רטז-ריז

להצל"ח דמחוייבין בקרבן שמחה אלא דנפטרינ ע"י קרבן נדבה האם קרב בבמ"ק..... רטז-ריז

להצל"ח דמחוייבין בקרבן שמחה אלא דנפטרינ ע"י קרבן נדבה, האם בהפריש קרבן מיוחד לשמחה אינו קרב בבמ"ק..... ריז

קרבן תודה של ד' הצריכין להודות אי קרב בבמ"ק..... ריח-רכ

מנלן דאין מנחה בבמה..... רכד

גדר הדין דאין מנחה קריבה בבמה..... רכה-רכו

מנחה הבאה עם הזבח אי קרבה בבמה, והטעם..... רכז; שח

למ"ד דאין נסכים בבמ"ק האם קריבין נסכים בתורת נדבה..... רל-רלא

ניסוך המים בבמ"ק..... רלא-רלב

למ"ד דמתנדב אדם אשם תלוי האם קרב בבמ"ק, והאם קרב בבמ"ק אפי' מנקיבה..... רמג, הע' קעט

הטעם דאין צריך להביא ביכורים לבמ"ק..... רנט, הע' לד

המקריב חובות יחיד בבמה אי עובר בלאו ד"לא תעשון" לר"ש ולרבנן..... רפ-רפב

המקריב ק"צ בבמ"ק אי עובר בלאו ד"לא תעשון" לר"ש ולרבנן..... רפ-רפב

המקריב חובות בבמ"ק בשעת איסור במות אי עובר בלאו ד"לא תעשון" לרבנן דר"ש..... רפב

השוחט פסח בבמ"ק אי עובר בלאו ד"לא תוכל לזבוח" לרבנן דר"ש..... רפב

גדר הלאו "לא תוכל לזבוח את הפסח באחד שעריך", ובאיזה קרבנות נוהג..... רפג

השוחט פסח בבמ"ק בשעת היתר במות אי חייב כרת..... רפג, הע' יח

לאו ד"לא תוכל לזבוח" אי נוהג אף בשעת איסור במות ובזה"ז..... רפד

לאו ד"לא תוכל לזבוח" אי הוי דוקא בשחיטה או אף בהעלאה..... רפה

איזה לאו הבא מכלל עשה איכא במקריב ק"צ בבמ"ק..... רפז

מנלן דק"צ אינו קרב בבמ"ק..... רפז

דינים שונים

אי קרבה חטאת נזיר בבמ"ק איך יזרקו על הקרנות והא אין קרן בבמ"ק..... קי

עלו לא ירדו בבמ"ק..... קי-קיא; קיג, הע' לג

משילת האור בבמ"ק..... קיא-קיב

לינה בראש המזבח בבמ"ק..... קיב-קיג

האם יש ריצוי וכפרה בהקרבת במ"ק..... קמ; רעג, הע' עב

תרומת הדשן בבמ"ק..... קמו-קמז

איברי עולת במת יחיד האם מועלין בהם עד שהעלין או עד שיצאו לבית הדשן..... קמו

מעילה בקדשי במ"ק..... קמז

אי חיישי' לבזיון קדשים בקדשי במ"ק..... קמח

אמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט בקדשי במ"ק..... קנ-קנא

אי דם קדשי במ"ק מקבל טומאה ומכשיר לטומאה..... קנא-קנב

אי בקדשי במ"ק חיישי' להפסד קדשים..... קנא, הע' קפג; קנב-קנג

המנחות והנסכים בבמ"ק האם קדשו קדוה"ג ע"י קדושת פה..... קלג-קלד

לדעת הגרי"ז דמנחה בבמ"ק קדושה קדושת דמים האם שייך בה קליטת מחיצות..... קלג, הע' קמ

תורת

מפתח כללי: כמת בן נח

הבמה

תיז

ברכה על אכילת קדשי במ"ק..... רעג, ובהע' עה

הטעם דלא מנה הרמב"ם בסהמ"צ לאו ד"לא
תוכל לזבוח"..... רפד, הע' כז

אי יש מצוה בהקרבה בבמ"ק..... רעג, הע' עד

ראה עוד - איסור כמות, כמת ב"נ, מזבח בבמה

כמת בן נח

דיני וגדר הבמה

למ"ד דיש מזבח בבמה האם הוא גם בבמת
ב"נ..... שמה-שמו

אי פוסל בבמת ב"נ תשמיש הדיוט במזבח
ובעצים..... שמו

דיני העובד

בע"מ ומחוסר איבר האם כשרים להיות מקריב
בבמת ב"נ..... שסו-שסז, ובהע' קה

הטעם שאין בבמת ב"נ דין עבודה דוקא
בכורות..... שסז, הע' קח

דיני הקרבן

חילוקי דיני ההקרבה בקרבנות ב"נ מהקרבת
ישראל בבמ"ק..... א

הטעם שקודם מ"ת נהגה רק תורת הקרבת ב"נ..... י

בדברי המיוחס לר"ח דבשלמים בבמת ב"נ אין
הבשר נא כל אלא נשרף..... כז; רעז; שמא;
שמג, הע' יט

אי חצות עושה עיכול בבמת ב"נ..... קמז

אמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט בקדשי כמת
ב"נ..... קנ-קנא

הטלת מום בקדשי כמת ב"נ..... קנב-קנג

אכילת קדשי כמת ב"נ בערלות..... רעז

האם להקרבה בבמת ב"נ צריך להקדיש קודם
ההקרבה או דמקריב אפי' חולין..... שמ, הע' ז

אין נאכל הבשר בשלמי כמת ב"נ בזמן אדה"ר
שהיה איסור על אכילת בשר..... שמא, ובהע' יב

למ"ד דהבל הקריב שלמים האם הבשר
נאכל..... שמא, ובהע' יב

אי יש מצוה באכילת קדשי כמת ב"נ..... שדמ

שחיטת שלמים בבמת ב"נ למ"ד דמקריב שלמים
אי מהניא לישראל לענין אכילת הבשר..... שמט

בע"מ ומחוסר איבר בבמת ב"נ..... שנ-שנא, ובהע' מו
אי טריפה פסולה בבמת ב"נ, וגדר הפסול... שנח-שסב

פסול טריפה לקרבנות ב"נ אי תליא בשם טריפה
לאיסור אכילה..... שסא-שסב

טריפה שאינה גלויה אי פסולה בבמת
ב"נ..... שסא, הע' פז

אי איכא דין משקה ישראל בבמת ב"נ..... שסג

אי יש כפרה ע"י קרבנות ב"נ הקריבין בבמת
ב"נ..... שסה-שסו

קרבן ב"נ שהוקדש להקרב בבמ"ק אי יכול
להקריבו במקדש..... שסח

קרבן ב"נ שהוקדש להקרב במקדש אי יכול
להקריבו בבמ"ק..... שסח, הע' קיא

דיני העבודות

פסול עצי סתירה בבמת ב"נ..... קטז

אי נוהג בבמת ב"נ דין מערכת עצים..... שמו

עוף בבמת ב"נ אי דינו בנחירה, בשחיטה, או
במליקה..... שמז

בהמה בבמת ב"נ דינה בנחירה או
בשחיטה..... שמז-שמט

אי בבמת ב"נ כשרה הקרבה בלילה לכו"ע..... שמט

מחשבת פיגול בבמת ב"נ..... שסב

אי נוהג בבמת ב"נ דין עמידה על הקרבן..... שסו

קרבנות הקריבין בה

שורש הפלוגתא אי קרבו שלמים בבמת ב"נ..... יא

הא דאין שלמים בבמת ב"נ הוא משום שלמים
אינם בפרשת קרבנות ב"נ, או שהוא עיכוב מחמת
שהגברא ב"נ..... יא; כז
הקרבת שלמים לב"נ בבמתו והקרבת שלמי
עכו"ם במקדש אי תליא זב"ז..... שלט-שמ, ובהע' ג
אי אמרי' עכו"ם ליבו לשמים גם במתנדב שלמים
להקרבת במה..... שמ-שמא, ובהע' ז
אי אחר מ"ת למ"ד דעכו"ם מקריב שלמים
במקדש ה"ה דנתחדש לו שלמים
בבמתו..... שמ, הע' ג
ביאור ראיית הגמ' מקרא דאתה תתן בידינו זבחים
ועולות דב"נ הקריבו שלמים..... שמא-שמב
בשיטת התרגום אי קרבו שלמים בבמת ב"נ..... שמב
אי מנחה קריבה בבמת ב"נ..... שמג-שמה
אי קטורת קריבה בבמת ב"נ..... שדמ
האם הא דלא נתקבלה מנחת קין הוא משום דאין
מנחה בבמת ב"נ..... שמה
אי לדעת הפרקי דר"א כל הפסולים לישראל
פסולים בבמת ב"נ, וברעת הרמב"ם בזה..... שנ-שנא

בהמה טמאה אי כשרה להקרבא בבמת ב"נ. שנא-שנג
בהמה שנעבדה בה עבירה אי כשרה להקרבא
בבמת ב"נ..... שנא-שנה
נרבע ונעבד אי כשרים להקרבא בבמת ב"נ שנג-שנה
כלאיים ומסורס אי כשרים להקרבא בבמת
ב"נ..... שנג, הע' נה; שנה, ובהע' עז
אי יש איסור בהקרבת קרבן פסול בבמת ב"נ או
דוק אין שם הקרבה על הקרבנות..... שנד-שנה
גדר פסול בהמה טמאה בבמת ב"נ..... שנה-שנו
הקרבת קלוט בן פרה בבמת ב"נ..... שנה
הקרבת שור הנסקל לאחר גמ"ד בבמת
ב"נ..... שנה, הע' סד
הקטרת שאור ודבש בבמת ב"נ..... שסג-שסד
ביאור הא דאמרי' דב"נ מקריב כל מה שירצה אף
דפסול לו מחו"א וטמא..... שסד-שסה
דגים ורמשים אי כשרים להקרבא בבמת ב"נ..... שסה
ראה עוד - במה קטנה, בן נח

גלגל

דיני וגדר הבמה

הטעם שבזמן גלגל הותרו הבמות..... ג-ח; לז-לח; סז
עם איזה ארון יצאו למלחמה במלחמות
יהושע..... ג, הע' ג
בדברי הרמב"ם דבטלו המחנות בגלגל ולכן
הותרו שחו"ח..... לח; מ; מג
האם נאסרו הבמות מכניסתן לארץ עד ביאתם
לגלגל..... לח-לט
המקור בקרא להתיר במות בגלגל..... לט-מא; סז
האם לבמת גלגל היה גדר משכן גמור..... מא-מב
אי בזמן גלגל היה קדושת מחנות..... מב-מג; רחצ
האם בגלגל היתה קדושת מקום..... מג; סג-סה
מקום הארון בגלגל אי חשיב מקום המקודש
לקודש גם כשיצא הארון..... מד

אי המחנה לוייה בגלגל קלט רוצחים..... מה
היכן היה מקום הארון בזמן הגלגל..... מה
האם בהקמת במת גלגל יש קיום מצות ועשו לי
מקדש..... סב
ל"ל קרא להתיר במות בגלגל הא פשיטא דקדושת
המשכן שבמדבר לא קידשה לעת"ל..... סז
אי מיקריא גלגל מקום אשר יבחר..... פא-פב
יצא הארון מגלגל אי הותרה ישיבה
בעזרה..... צ, הע' קה
אי היה היתר במות בחו"ל בזמן גלגל..... רנה;
ש-שב, ובהע' יב; שי, הע' יא
בזמן גלגל האם נאסר בשר תאוה לר"י, ומאי
שנא מזמן נו"ג דהותר..... שיא
כשהעבירו את המשכן מגלגל לשיילה האם היה
דין משא בכתף ופסול שנים בלויים..... שיג-שיד

תורת

מפתח כללי: נוב וגבעון

הבמה

תימ

האם הקריבו מנחות בבמת גלגל.....מא-מב
האם נהגו בגלגל הזאות בין הבדים
דיוהכ"פ.....מג-מד; עא
אי קרבו בגלגל קרבנות יוהכ"פ.....מג; עא
איך הקריבו פסח בגלגל אי לא מיקרי מקום אשר
יבחר.....פא
הטעם דלא נתחייבו בהבאת מע"ש ובחיוב
מעשרות בזמן גלגל.....פא-פב
ראה עוד - במה גדולה

בזמן עמידת המשכן בגלגל האם נהג דין משא
בכתף ופסול שנים בלויים.....שיג-שיד, ובהע' כה
דיני הקרבן
הטעם דקדק"ל נאכלין בכל מקום בזמן גלגל.....מב
הטעם דקד"ק נאכלין בגלגל לפנים מהקלעים אף
דבטל מחנה שכינה.....מב
מקום אכילת ק"פ בזמן גלגל.....מג, הע' טז
הטעם דאיצטריך ריבוי לפסול אתנן בבמת גלגל. רמו
קרבנות הקריבין בה
בהא דהקריבו עומר בזמן גלגל.....מא

נוב וגבעון

האם היה ארון בבמת נו"ג, ואיזה ארון
היה.....עד, הע' מז
אי היה בית קדש הקדשים בנו"ג.....עה
אי נו"ג מיקרו מקום אשר יבחר.....פא-פב
הטעם דבזמן נו"ג היה חיוב מעשרות...פב, ובהע' עו
הזכרת שם המפורש בנו"ג.....פב-פג
כמה מזבחות היו בנו"ג.....פג-פה
למ"ד דהיו בנו"ג ב' מזבחות האם שניהם כשרים
להקרבה.....פד-פה
חשבון שנות נוב וגבעון.....פה-פו
באיזה זמן הביאו את המשכן לנוב.....פו
האם הותרו הבמות מיד כשחרבה שילה או רק
כשבאו לנוב.....פו
אי היה מזבח בנוב קודם שהובאה לשם הבמה
גדולה.....פו, הע' צ
כמה שנים הקריבו בגבעון.....פו-פז
אי היתר הבמות בנו"ג היה עד תחילת בנין
המקדש או עד השלמת הבנין.....פז, ובהע' צג
ישיבה בעזרה בבמת נו"ג.....צ
מורא מקדש בבמת נו"ג.....צ-צא
אי במת נו"ג מיקרי "בית".....צב, ובהע' קיא, קיג

דיני וגדר הבמה
הטעם שבזמן נו"ג הותרו הבמות.....ג-ח
אי בזמן נו"ג היה קדושת מחנות.....מג; עו-עח; עט;
רנב, הע' ג; רסב, הע' מב; רחצ, הע' סט
שילוח טמאים בנו"ג.....מג; עו-עח
בספק הר"ש משאנץ בתו"כ אם היו קרשים
בנו"ג.....מט, הע' יב
אי נהג דין עליה לרגל בנו"ג.....ס; עט-פב; פג
האם היה בנו"ג בנין אבנים או שהעמידו את
אוה"מ שבמדבר.....סא-סג
אי בהקמת משכן נו"ג יש קיום מצות ועשו לי
מקדש.....סב-סג
אי היה קדושת מקום בנו"ג.....סג-סז
מזבח שנעקר בנו"ג האם מקטירין
במקומו.....סה-סו, ובהע' יג, טז
בהא דאיצטריך קרא להתיר במות בנו"ג אף
דקדושת שילה בטלה.....סז-סט; עח
ביאור שיטת רבינו חיים דלר"י נאסרו הבמות
בזמן נו"ג.....סט-ע
האם היה מקום המקדש לקודש בנו"ג.....עא-עד
אי היה דין שיהא ארון
בנו"ג.....עב, ובהע' מא; רכט, הע' קל

אי היה היתר במות בחו"ל בזמן

נו"ג..... רנה; ש-שב; שי, הע' יא

הטעם דבעינן שיהיה לנו"ג דין בירה מיוחד לענין

אכילת מע"ש..... רסא

כשהעבירו את המשכן מנוב לגבעון ומגבעון

לבי"ע האם היה דין משא בכתף ופסול שנים

בלוים..... שיג-שיד

בזמן עמידת המשכן בנו"ג האם נהג דין משא

בכתף ופסול שנים בלוים..... שיג-שיד, ובהע' כה

אי בזמן נו"ג היה אסור לעשות כתבנית המשכן שטז

היכן היו מונחים בזמן נו"ג צנצנת המן ושמן

המשחה - בקה"ק או עם הארון בעיר

דוד..... שכא-שכג

דיני העובד

עומד ע"ג כלים וע"ג רגל חבירו האם פוסל

בנו"ג..... סו-סז

עבודה במנעלים האם כשרה בנו"ג..... סו, הע' יח

דיני הקרבן

הטעם דקדק"ל נאכלין בכל ערי ישראל בזמן נו"ג. מג

מקום אכילת ק"פ בזמן נו"ג..... מג, הע' טז

מקום שריפת פרים הנשרפין בנו"ג..... עח-עט

למ"ד דנוהג הבאת מע"ש בנו"ג היכן היה מקום

האכילה..... רנז-רנח; רס-רסא

למ"ד דנוהג הבאת ביכורים בנו"ג היכן היה מקום

האכילה..... רנט-רס

להשיטות דקרבנות שדינן להקרב רק בנו"ג

נאכלין בנו"ג, האם נאכלין בכל

הרואה..... רסב-רסג; רסט

ביאור הפלוגתא בתוספתא אי בזמן נו"ג נאכלין

קדק"ל בכל הרואה..... רסג

למ"ד דאין חיוב הבאת מע"ש לנו"ג האם היה

נאכל בלא פדיון בכל ערי ישראל, והטעם

בזה..... רסג-רסה

ביאור שיטת רבינו פרץ דלמ"ד דאין מביאין

מע"ש לנו"ג היה נאכל דוקא בבמת

יחיד..... רסה, הע' נג

קרבנות הקריבין בהם

אי קרבו בנו"ג קרבנות יוהכ"פ..... מג; עא

אי נהגו בנו"ג הזאות בין הבדים

דיוהכ"פ..... מד; ע-עד

לשיטת רבינו חיים דלר"י נאסרו הבמות בנו"ג אי

קרבו בהם חובות יחיד..... ע

קטורת לפני ולפנים דיוהכ"פ אי הוקטרה בנו"ג.... עה

איך הקריבו פסח בנו"ג אי לא מיקרו מקום אשר

יבחר..... פא-פב

טעם שיטת התוס' דנוהג דין הבאת ביכורים

לנו"ג..... פב; צג-צד

שיטות הראשונים בדין ביכורים בזמן נו"ג..... צא-צד

אי חל קדושת ביכורים בהפרישם בזמן

נו"ג..... צד, הע' קיט

בדברי הירושלמי דתורת קידוש העיר בקידוש

שלמה קרבה בנו"ג..... רכ-רכב

גדר הלחה"פ שהיה בבמת נוב, ואי היה שם גם

הקטרת בזיכין..... רכט

למ"ד דהארון מעכב עבודת פנים איך היה לחה"פ

בנוב..... רכט, הע' קל

ראה עוד - במה גדולה

שילה

דיני וגדר הבמה

אי היה קדושת מקום בשילה..... ה-ו, ובהע' ו; נג-נד

האם קדושת שילה היא כקדושת משכן או

כקדושת מקדש..... ה-ו; מט; נ-נא; נט

אי היו בשילה קרשים ואדנים ואת כל המשכן

שעשה משה..... ה-ו; מז-מח

הטעם שבזמן שילה נאסרו הבמות..... ג-ח; נ-נג

בספק הירושלמי ביצא הארון משילה לשעה אי

הותרו הבמות..... ג-ה; נב

מנלן דקדושת שילה לא קדשה לעת"ל..... ד-ה; נא-נב

תורת

מפתח כללי: שילה

הבמה

תכא

הטעם דלרשב"י הותרו הבמות בזמן שילה.....ז; נו

אי לרשב"י דהותרו הבמות בשילה היה לשילה
קדושת מקום.....ז, הע' יד; נו, ובהע' לז

האם משכן שילה יש לו תורת במ"ג או תורת
משכן.....ח; נו, הע' לח

הטעם שבשילה לא קלט המחנה לוי רוצחים.....מד

הטעם דמשכן שילה נבנה באבנים מלמטה
ויריעות למעלה.....מו-מז

איזה יריעות היו על משכן שילה.....מז; נ

בפלוגת רש"י והתו"י אי חשיב שילה כמשכן
גמור.....מח-מט

גללה רוח את היריעה במשכן שילה האם בטל
המשכן.....נא

איך הקריבו בבוכים ובבית אל בזמן שילה.....נב

מזבח שנעקר בשילה אי מקטירין במקומו.....נד

ביאור בהא דשילה מיקרי מנוחה.....נד-נה

אי נהג דין עליה לרגל בשילה.....נח-ס

אי שילה מיקרי המקום אשר יבחר.....נח-ס

כמה פעמים בשנה עלה אלקנה

לשילה.....נח, ובהע' מו; ס

לרשב"י דהותר במות בשילה האם נהג בו דין
עליה לרגל.....ס

הזכרת שם המפורש בשילה.....פב-פג

כמה מזבחות היו בשילה.....פג-פה

למ"ד דהיו בשילה ב' מזבחות האם שניהם כשרים

להקרבה.....פד-פה

הטעם דבירושלים אין דין כל הרואה כמו

בשילה.....רסו-רסז; רסט

היכן היה מקום המחנה ישראל בשילה.....רסט

היכן היה מקום המחנה לוי בשילה.....רסט, הע' נט

אי מזבח של שילה קלט רוצח בשגגה.....שיא-שיב

אי היה דין נשיאה בכתף כשהעבירו את המשכן
משילה לנו"ג.....שיג-שיד

אי היה פסול שנים בלויים בזמן שהעבירו את

המשכן משילה לנו"ג.....שיג-שיד

דיני הקרבן

גדר האכילה בכל הרואה בשילה.....רסו-רעא

ביאור האיבעיא בירושלמי אי סגי לדין כל הרואה
דרואה את עיר שילה או דבעינן שיראה את משכן
שילה.....רסח, הע' נו

להצד בירושלמי דבעינן ראיית משכן שילה האם
יכול לאכול בעיר שילה אף שאינו רואה את
המשכן.....רסח, הע' נו

באיזה מקום נפסלו בשילה קדק"ל ביוצא.....רסט

מקום הרואה את שילה שמפסיק בינו לשילה
מקום שאינו רואה את שילה אי אוכלין שם
קדק"ל.....ער

אי כל הרואה הוא אפי' מקום בחו"ל שרואה את
שילה.....ער

אי כל הרואה הוי דין בראיה או דע"י הראיה נקבע
המקום.....רעא

ביאור האיבעיא בגמ' עומד ורואה יושב ואינו
רואה מהו.....רעא

אי דנים ראייה לענין כל הרואה לפי העומד בשילה
ורואה לכאן או לפי העומד כאן ורואה את
שילה.....רעא, ובהע' סח

המחשב לאכול חוץ לכל הרואה בשילה אי חשיב
כחוץ למקומו.....רעא-רעב

קרבנות הקריבין בו

יצא הארון לשעה משילה האם מקריבין מנחה
למ"ד אין מנחה בבמה.....נג

יצא הארון משילה ביוהכ"פ אי מזין הזאות בין
הבדים.....נד

לרשב"י דהותרו במות בשילה אי קרבו בו חובות
יחיד.....נה-נח

לרשב"י דהותרו במות בשילה אי קרבו בו מנחות
למ"ד אין מנחה בבמה.....נו

לרשב"י דהותרו במות בשילה אי קרבו בו
חובות ציבור שאין קבוע להם זמן ושאין כיו"ב

בנדבה.....נו-נז

ראה עוד - במה גדולה, כל הרואה

מפתח מקורות

תנ"ך ומפרשיו

בראשית	שמות	
ד, ג ויבא קין מפרי האדמה מנחה לה', וברבינו בחיי.....שמה	י, כה תתן בידינו זבחים ועולות, ובתרגום..... שמב גם אתה תתן בידינו זבחים ועולות, ובתוס' השלם עה"ת.....שנד	
ד, ד מבכורות צאנו ומחלביהן, ובתרגום..... שמב	י, כה באבן עזרא..... שמב, הע' טו	
ד, ד ברד"ק.....שמא	יב, ו ושחטו אותו כל קהל עדת ישראל, ובתיב"ע..... שמט, הע' מב	
ד, ה ואל קין ואל מנחתו לא שעה.....שסג	יב, מג ברש"י.....קעג	
ד, ה ואל קין ואל מנחתו לא שעה, ובספורנו.....שמה, הע' כד	יג, ב קדש לי כל בכור פטר רחם.....טו, הע' ד	
ו, כ ברמב"ן.....שנב, הע' נב	טז, לג קח צנצנת אחת ותן שמה מלא העומר מן והנח אתו לפני ה' למשמרת, וברש"י.....שכא	
ז, ב ברש"י ורמב"ן.....שס, הע' פג	יח, א באבן עזרא.....שנז	
ח, כ ויקח מכל הבהמה, וברס"ג עה"ת.....שנ, הע' מג	יח, יב ויקח יתרו, ובתרגום.....שנז	
ח, כ ברד"ק.....שנו, הע' סח	כ, כא בכל המקום אשר אזכיר את שמי אבוא אליך וברכתך, וברש"י.....פב	
ח, כא וירח ה' את ריח הניחוח.....קלט; שנ	כ, כא ברש"י.....פד, הע' פב	
יז, ג התהלך לפני והיה תמים, וברש"י.....קעב; קעג	כ, כב לא תבנה אתהן גזית.....קיו	
כה, לא מכרה כיום את בכורתך לי, ובחזקוני.....טו, הע' ז	כג, יט ראשית ביכורי אדמתך תביא בית ה' אלקיך.....צב	
כה, לג וימכר את בכרתו ליעקב, ובתוס' השלם עה"ת.....יג-יד	כד, א ואל משה אמר וגו', ברמב"ן וברשב"ם.....כב	
כז, ג שא נא כליך תליך, וברש"י.....שמז, הע' לד	כד, ד וישכם בבקר, וברש"י.....יא; יז, הע' יז; כב	
כז, ט ברש"י.....רפה, הע' ל	כד, ה וישלח את נערי בני' ויעלו עלת ויזבחו זבחים שלמים לה' פרים.....טו, הע' יא; כב-כג	
כח, יח ויקח את האבן אשר שם מראשותיו וישם אותה מצבה ויצק שמן על ראשה.....קיד	כד, ו וישם באגנת, וברש"י רמב"ן ואבע"ז.....ל, ובהע' לו	
כח, יח ברמב"ן.....קה; דש	כד, ח ויזרק על העם, וברש"י ותרגום.....ל	
מח, כב ואני נתתי לך שכס אחד על אחיך, ובפענח רזא.....כא, הע' לא	כד, יא ויאכלו וישתו, ברמב"ן.....כז	
מט, ג ראובן בכרי אתה כחי וראשית אוני יתר שאת וגו', וברש"י.....כ	כו, יא ברמב"ן.....שכא, הע' סא	
	כט, יא ושחטת את הפר לפני אהל מועד.... לו, הע' כד	

תורת

מפתח מקורות: תנ"ך ומפרשיו

הבמה

תכג

כט, כב ברש"י.....לב	כח, ז ברמב"ן.....רלה
כט, כד ברש"י.....לב	דברים
כט, לד ואם יותר מבשר המלאים וגו' ושרפת את הנותר באש.....לג; קנב	יב, ד-ו לא תעשון כן לה' אלקיכם, כי אם אל המקום אשר יבחר ה' אלקיכם מכל שבטיכם לשום את שמו שם לשכנו תדרשו ובאת שמה, והבאתם שמה, וברש"י.....נח-נט; פא
כט, מ ברש"י.....רלב	יב, ה כי אם אל המקום אשר יבחר, ובחזקוני.....פב
ל, ג ברש"י.....פד, הע' פא	יב, ח ברש"י.....לח
ל, לו ונתת ממנה לפני העדות, וברמב"ן.....עו, הע' נ	יב, ח ברמב"ן.....פ
מ, ב ברמב"ן.....לא, ובהע' ג	
מ, יט ברש"י.....נ, הע' יז	
ויקרא	
א, יד בפ' ר"ח פלטיאל עה"ת.....שמו; שנט	יב, יד כי אם במקום אשר יבחר ה' באחד שבטיך שם תעלה עולותיך, וברש"י.....נט
ז, יב אם על תודה יקריבנו, וברש"י.....ריט	יב, כ ברמב"ן.....שיא
ז, טז ביום הקריבו את זבחו יאכל וממחרת והנותר ממנו יאכל, וברמב"ן.....קלב	יב, כ-כא כי ירחיב ה' אלקיך את גבולך ואמרת אכלה בשר וגו' בכל אות נפשך תאכל בשר, כי ירחק ממך המקום וגו' ואכלת בשעריך.....שי
ט, כ-כד וישמו החלבים על החזות ויקטר החלבים המזבחה וגו', ותצא אש מלפני ה' ותאכל את העלה ואת החלבים.....שלז, הע' יז	יד, כב-כג עשר תעשר וגו', ואכלת לפני ה' אלקיך במקום אשר יבחר.....פא
י, א ברשב"ם.....שלז, הע' יז	טז, ה-ו לא תוכל לזבוח את הפסח באחד שעריך וגו', כי אם אל המקום אשר יבחר ה' אלקיך וגו'.....פא
י, ט ברמב"ן.....קסה; קסט	טז, ה בחזקוני.....רפג, הע' כא
טז, כא ושלח ביד עתי המדברה.....עז, הע' נד	טז, י-יא ועשית חג שבעות וגו', ושמחת לפני ה' אלקיך וגו' במקום אשר יבחר ה' אלקיך לשכן שמו שם, וברמב"ן.....נט; פ
יז, ב באבן עזרא.....שי, הע' יג	טז, טז שלש פעמים בשנה יראה כל זכורך את פני ה' אלקיך במקום אשר יבחר.....נח; פא
יז, ח אשר יעלה עולה, וברס"ג עה"ת... שלז, הע' טו	טז, כא לא תטע לך אשרה כל עץ אצל מזבח ה' אלקיך אשר תעשה לך.....שיט
כו, לא והשימותי את מקדשיכם ולא אריח בריח ניחוחכם.....קלט	טז, כב ולא תקים לך מצבה, וברש"י.....קה, הע' יב; דש
במדבר	טז, כב ולא תקים לך מצבה, וברשב"ם.....שג
ג, יא-יג ואני הנה לקחתי את הלויים מתוך בני ישראל תחת כל בכור וגו', וביום הכתי כל בכור בארץ מצרים הקדשתי לי כל בכור, וברש"י.....יט	טז, כג, א ברמב"ן.....שסב
ג, יג ביום הכתי כל בכור בארץ מצרים הקדשתי לי כל בכור, ובכלי יקר.....טו, הע' ט	טז, א-ב ברמב"ן.....שסז, הע' קה
טו, ב ברמב"ן.....רלב	טז, כג, טו התיצב כה על עולותיך.....שסו
כא, כא ברמב"ן.....שיא, הע' יד	
כג, א ברמב"ן.....שסב	
כג, א-ב ברמב"ן.....שסז, הע' קה	
כג, טו התיצב כה על עולותיך.....שסו	

תכר

תורת

מפתח מקורות: תנ"ך ומפרשיו

הבמה

יהושע

יה, א ויקהלו כל עדת בני ישראל וישכינו שם
את אהל מועד.....מח
כב, י מזבח גדול למראה.....שטו
כב, יט ואך אם טמאה ארץ אחוזתכם.....שיא, הע' יד
כב, כח ראו את תבנית מזבח ה' אשר עשו
אבותינו לא לעולה ולא לזבח.....שטו
כד, א ויאסוף וגו' ישראל שכמה וגו' ויתיצבו
לפני האלקים.....מה

שופטים

ב, ה ויקראו שם המקום ההוא בכים ויזבחו שם
לה'.....נב
יג, ח איש האלקים.....שלו
יג, יז ברד"ק.....שלו
יג, יט ברד"ק.....שלו, הע' יד
יג, כא אז ידע מנוח כי מלאך ה' הוא.....שלו
כ, כו ויבואו בית א-ל וגו' ויצומו ביום ההוא
עד הערב ויעלו עלות ושלמים לפני
ה'.....נב; קנב

שמואל א'

א, ג ועלה האיש ההוא מעירו מימים ימימה
להשתחות ולזבח לה' צבאות בשלה,
ובתרגום רש"י ורד"ק.....נח
א, ד ויזבח אלקנה ונתן לפנינה אשתו ולכל
בניה ולכל בנותיה מנות.....נז, הע' מב
ב, כב אשר ישכבון את הנשים הצבאות פתח
אהל מועד.....נז
ו, א ויהי ארון ה' בשדה פלשתים שבעה
חדשים.....פה, הע' פו
ו, יד ברד"ק.....רמד
ז, ה ברד"ק.....פו
ז, י ברד"ק.....פח
כא, ו ברש"י.....רכט
כא, ז כי אם לחם הפנים המוסרים מלפני
ה'.....רכו; רכח

שמואל ב'

ו, יז ברד"ק.....עב, הע' מ
ז, יח ויבא המלך דוד וישב לפני ה', וברש"י
ורד"ק.....פט; שכג, הע' סז
טו, ז ברלב"ג.....צח; ק; קא, הע' כב
כד, כה ויבן שם דוד מזבח לה' ויעל עלות
ושלמים.....רמט

מלכים א'

א, לט ויקח צדוק הכהן את קרן השמן מן האהל
וימשח את שלמה, וברש"י.....שכב
א, לט ויקח צדוק הכהן את קרן השמן מן האהל
וימשח את שלמה, וברד"ק.....שכא; שכג
א, נ ואדוניהו וגו' ויחזק בקרנות
המזבח.....שיב, הע' יט
ג, ג ויאהב שלמה את ה' ללכת בחקת דוד
אביו רק בבמות הוא מזבח ומקטיר,
וברש"י ורד"ק.....פז-פח, ובהע' צה
ח, ד ויעלו את ארון ה' ואת אהל מועד וגו'
ויעלו אתם הכהנים והלויים.....שיג
יט, י קנא קנאתי לה' אלקי צבאות כי עזבו
בריתך בני את מזבחותיך הרסו, וברש"י....קז

יחזקאל

מד, ט ברד"ק.....קעב, הע' עה

חבקוק

ג, ו עמד וימודד ארץ, וברד"ק.....מה

תהלים

פג, ג נכספה וגם כלתה נפשי לחצרות ה' לבי
ובשרי ירננו אל א-ל חי.....שח
ק, א מזמור לתודה, וברש"י.....רכג
קכב, ג-ד ירושלים הבנויה כעיר שחברה לה יחדו,
ששם עלו שבטים שבטי י-ה עדות
לישראל להודות לשם ה', וברש"י.....נח

איוב

א, ה והעלה עולות מספר כולם כי אמר איוב
אולי חטאו בני וגו'.....קמ; שסו

תורת

מפתח מקורות: תלמוד בבלי

הבמה

תבה

דניאל

י, ג לחם חמודות לא אכלתי ובשר ויין לא בא אל פי, ובמיוחס לרס"ג.....שי

עזרא

ג, ב ויבנו את מזבח אלקי ישראל להעלות עליו עולות וגו'.....צו

דבה"י א'

טו, טז ויאמר דוד לשרי הלויים להעמיד את אחיהם המשררים בכלי שיר ונבלים וכנורות ומצלתיים וגו'.....שח

כב, כט ומשכן ה' אשר עשה משה במדבר ומזבח העולה בעת ההיא בבמה בגבעון.....סא

תלמוד בבלי

ברכות

ט, א מה שלמים נאכלים לב' ימים ולילה אחד אף פסח נאכל ב' לילות במקום ב' ימים, וברש"י.....קלב

לא, א כבר מפורש ע"י דוד דכתיב ערב ובקר וצהרים וגו'.....קנ, הע' קעח

מח, ב כי הוא יברך הזבח אחרי כן יאכלו הקרואים, וברש"י.....רעג

תרומות

ח, א בר"ש.....קס, הע' נב

בכורים

ב, ג בפני הבית ושלא בפני הבית וכו' הרי אלו בתרומה ומעשר משא"כ בבכורים, ובפיה"מ.....צב

ג, יב נותנין אותם לאנשי משמר והם מחלקין ביניהם כקדשי המקדש.....צג

שבת

יד, ב יוסי בן יועזר איש צרידה ויוסי בן יוחנן איש ירושלים גזרו טומאה על ארץ העמים.....שיא, הע' יד

יט, ב רש"י ד"ה בית המוקד.....סו, הע' יח

כג, ג-כד ויספרו הלויים מבין שלשים שנה ומעלה וגו', מבין עשרים שנה ומעלה.....שיד, הע' כו

כג, כו וגם ללויים אין לשאת את המשכן ואת כל כליו לעבדתו.....שיג

כט, כא ויזבחו לה' זבחים ויעלו עולות לה' ממחרת היום.....פ

לח, לט-מא ואת צדוק הכהן ואחיו הכהנים לפני משכן ה' בבמה אשר בגבעון וגו', ועמהן הימן וידותון חצוצרות ומצלתיים.....שח

דבה"י ב'

א, ג-ה לבמה אשר בגבעון כי שם היה אהל מועד האלקים אשר עשה משה וגו', ומזבח הנחושת אשר עשה בצלאל.....סא, הע' ב; פג

כה, א תוד"ה הא.....ערה

נה, ב מתוך ששהו את קיניהן שלא הלכו אצל בעליהן מעלה עליהן הכתוב כאילו שכבום.....נו

פז, ב ראשון לאכילת קדשים, וברש"י.....לג; רנד, הע' י; שמג, הע' יח

פז, ב ראשון לאיסור הבמות, וברש"י.....לב

צג, ב רש"י ד"ה כהן העומד.....סו

עירובין

נה, ב דגלי מדבר כיון דכתיב בהו עפ"י ה' יחנו ועפ"י ה' יסעו כמאן דקביע להו.....סב, הע' ח

סג, ב רש"י ד"ה וגמירי.....מה

סג, ב תוד"ה כל זמן.....ג, הע' ג; נב, הע' כח; עד, הע' מז

פסחים

טז, א העיד ריב"ז איש צרידה וכו' ועל משקין בית מטבחיא דכן.....קנא

טז, א רש"י ד"ה ועל.....קנא, הע' קפג

לו, א יצא זה שאינו נאכל באנינות אלא בשמחה.....ערה

לו, ב תוד"ה דאמר.....רנט; רסג

תבו

תורת

מפתח מקורות: תלמוד בבלי

הבמה

לח, ב	ז"א חלות תודה ורקיני נזיר נאכלין בנו"ג, וברש"י ותוס'.....ריח; רנו-רנו	יד, א	רש"י ד"ה מי לא מיטרד.....רעד, הע' עח
לח, ב	רש"י ד"ה זאת אומרת.....סג, הע' י	יט, ב	תוד"ה מי.....קפב, הע' קכד
לח, ב	תוד"ה זאת.....רא	כד, א	ו' חדשים נצטרע דוד וכו'.....רמט
לח, ב	תוד"ה נאכלים.....צב; קצז	כד, א	רש"י ד"ה סוף.....קלג
נח, ב	מנין שלא יהא דבר קודם לתמיד של שחר וכו'.....קמח	כה, א	תוד"ה אין.....צא; רעא
נח, ב	רש"י ד"ה מנין.....קמט	כז, א	איזהו דבר שנאמר בו עצים אש ומזבח הוי אומר זו טלה, וברש"י.....קמט
נט, א	רש"י ד"ה בשאר.....ערב; רעד	כז, ב	סוף עבודה דיממא היא.....קלג
נט, ב	מלמד שהכהנים אוכלים ובעלים מתכפרין.....ערב	ל, א	אין אדם נכנס לעזרה לעבודה אפי' טהור עד שיטבול.....קסו, הע' מה
סד, א	תוד"ה קראו.....רכד; רלג	לד, א	ומנחה לחביתין עולה ומנחה.....רלז, הע' קסד
סה, ב	רש"י ד"ה והא.....סו	מד, א	תוד"ה בשילה.....עו, הע' נג
סז, ב	תוד"ה שכן.....רמט, הע' ז	מד, א	תו"י ד"ה שילה.....ד; מח; שיד, הע' כה
עו, ב	רש"י ד"ה כיון דק"צ הוא.....ריא, הע' סא	מו, א	רש"י ד"ה שמשלה.....קיא, הע' ל
צא, א	ור"י האי באחד מאי עביד ליה מיבעי ליה לכדר"ש וכו', ור"י האי מנ"ל תרתי שמעת מינה.....רפו, הע' לג	נ, א	לאו מכלל דאיכא למ"ד דצבור וכו', ובתו"י.....רלז, ובהע' קס
צא, א	רש"י ד"ה שהיא בל"ת.....רפה	נ, א	וחביתי כה"ג ופסח דקרבן יחיד הוא.....רלו
צא, ב	עושין אותה טפילה לאחרים.....רו, הע' מ	נ, א	וחגיגה דקרבן ציבור וכו'.....ריא
צא, ב	רש"א פסח באנשים חובה בנשים רשות.....רו	נא, א	כל שזמנו קבוע דוחה את השבת ואת הטומאה אפי' ביחיד וכו'.....ריב, הע' סד
קט, א	בזמן שביהמ"ק קיים אין שמחה אלא בבשר שנאמר וזבחת שלמים ואכלת שם ושמחת וכו', ובתוד"ה וזבחת.....ערה	נב, ב	ומ"ש חגיגה דקרי ליה ק"צ אי משום דאתיא בכנופיא.....ריא; ריד
קיט, א	רשב"ם ד"ה כגון.....רעד	נא, א	פסח נמי אתי בכנופיא.....רו, הע' לט
ראש השנה		נב, ב	הגיע לארון נותן את המחתה בין ב' הבדים.....עה
ו, ב	אשה מה היא בבל תאחר מי אמרי' הא לא מיחייבא בראיה וכו'.....שכ	נב, ב	משנגנו ארון נגנזה עמו צנצנת המן וצלוחית שמן המשחה וכו' אתיא שמה שמה ואתיא דורות דורות ואתיא משמרת משמרת.....שכב
יג, א	דאקריבו עומר והדר אכלי.....מא; רכו; רכז	נג, א	אף יציאתו מגבעון לירושלים פניו כלפי במה כדרך ביאתו.....צ
יג, א	תוד"ה ומהיכן.....רכז	נג, א	רש"י ד"ה הבמה.....פג, הע' עז
יומא		סג, א	תוד"ה שלמים.....שכט, הע' יב
ו, א	תו"י ד"ה מביתו.....לא, הע' ב; לה, הע' יח	סה, ב	תוד"ה משום.....רמו, הע' קצד
יג, ב	רש"י ד"ה מקריב.....קעז		
יג, ב	רש"י ד"ה היה עומד ומקריב.....קעט, הע' קיד		

תורת

מפתח מקורות: תלמוד בבלי

הבמה

תבו

סז, ב	המדברה המדברה המדבר לרבות נו"ג	יד, ב	והא כה"ג דכל השנה כרגל לכו"ע דמי וכו', וברש"י..... קעח-קעט; קפ
סט, ב	אין ישיבה בעזרה אלא למלכי בית דוד בלבד..... פט	טו, ב	מצורע מהו שישלח קרבנותיו וכו'..... רמז
		טו, ב	תוד"ה ואחרי..... רמז
סוכה		חגיגה	
מג, ב	תוד"ה תשבו..... לה	ב, א	תוד"ה איזהו..... רטו
ביצה		ו, א	השיב רבי תחת ב"ה לדברי ב"ש וחנה לא עלתה כי אמרה לאשה עד יגמל הנער והביאותיו והא שמואל דיכול לרכוב על כתיפו של אביו הוה..... נח
כ, א	תוד"ה נזיר..... רב	ו, א	שחגיגה ישנה לפני הדיבור..... כב; כג
תענית		ו, א	דנין קרבן יחיד מקרבן יחיד וכו'..... ריא
יא, ב	רש"י ד"ה במה..... קלח	ו, א	עולה שהקריבו ישראל במדבר עולת ראיא הואי וכו' עולת תמיד הואי..... כג; שמח
כו, א	על כל משמר ומשמר היה מעמד בירושלים וכו'..... שסו	ו, א	תוד"ה קרבן יחיד..... ריא, הע' ס
כח, א	הביאו גזיריהן ועשו סולמות וכו' כיון שעברו מהן פירקום והביאום והעלום לירושלים..... קטז	ו, ב	ורע"א כללות ופרטות נאמרו בסיני..... יב
מגילה		ו, ב	מי איכא מידי דמעיקרא לא בעי הפשט וניתוח ולבסוף בעי הפשט וניתוח, ובתוס'..... קכח, הע' קג
ג, א	תרגום של תורה אונקלוס הגר אמרו מפי ר"א..... ל, הע' לז	ו, ב	רש"י ד"ה שחגיגה..... כג
ה, ב	בנ"ב שנה זהו מיתתו של שמואל הרמתי, וברש"י..... שיג	ח, א	מכאן אמרו ישראל יוצאין יד"ח בנדרים ונדבות..... רטז
ט, ב	אין בין במ"ג לבמ"ק אלא פסחים וכו' מני ר"ש היא..... נז; ריא	יז, א	תוד"ה אף..... פ, הע' סה; ריג
ט, ב	אלא שבשילה אוכלין קדק"ל ומע"ש בכל הרואה..... נז	יבמות	
ט, ב	רש"י ד"ה אין..... פג, הע' עז	לב, ב	בע"מ ששימש בטומאה רח"א חייב שנים, ובתוס'..... קסד
ט, ב	בפי' הר"ח..... נג	מו, ב	כי פליגי במל ולא טבל וכו', ויקח משה את הדם ויזרוק על העם וגמירי דאין הזאה בלא טבילה, ובתו"י..... ל
י, א	שמעתי שמקריבין בבית חוניו בזה"ז וכו'..... ש; שטז; שכט	ע, א	רע"א אינו צריך הרי הוא אומר איש איש לרבות הערל..... קעא
י, א	שמעתי כשהיו בונין בהיכל עושין קלעים להיכל וקלעים לעזרה וכו'..... צז	ע, ב	תוד"ה דפסח..... רעד; ערה; רעז
י, א	תוד"ה שמעתי..... שיא, הע' יד	עא, א	לאתויי ערבי מהול וגבעוני מהול והני מולין נינהו וכו'..... קעג, הע' פב
י, א	תוד"ה ומאי..... ב; נב, הע' כה; עח; פח; שכה; שכט, הע' טו; של	עא, ב	תוד"ה מאי (השני)..... קעב, הע' עט
מועד קטן			
יד, ב	והצורע לרבות כה"ג וכו' ש"מ נוהג צרעתו ברגל..... קעח, הע' קיא		

תבח

תורת

מפתח מקורות: תלמוד בבלי

הבמה

עג, ב	ואמר מר תרומת ידך אלו בכורים ואיתקש בכורים למעשר.....רנט	טו, ב	להביא קרקע שילה נו"ג ובית עולמים, וברש"י.....מח; עו
פב, ב	ירושא ראשונה ושניה יש להן, ובתו"י.....שיא, הע' טו	טו, ב	רש"י ד"ה איסי...ד; מא; מג; צא; צט; קצד; קצו, הע' י
צ, א	א"ל שוא"ת שאני.....שלח	טז, א	תוד"ה לרבות.....עו; קצד, הע' ו
צ, ב	ואליו תשמעון אפי' א"ל עבור על אחת מכל מצות שבתורה כגון אליהו בהר הכרמל וכו', וברש"י.....שלד; שלז, הע' טז	טז, א	תוד"ה ובית.....עו
צ, ב	וליגמר מיניה מיגדר מילתא שאני.....שלה; שלו	לג, ב	רש"י ד"ה וכשהחזירוהו.....מט, הע' י; עב, הע' מא
צ, ב	תוד"ה וליגמר.....שלה, הע' ט	לו, א	ובאו להר גריזים ולהר עיבל וכו' והעלו עולות ושלמים.....לח; סב, הע' ו
קט, ב	הנודר כאילו בנה במה והמקיימו כאילו הקריב עליה קרבן, וברש"י.....שג	לו, א	ובנו את המזבח וכו' וקיפלו את האבנים.....קיה, הע' נו
כתובות		לח, ב	תוד"ה מסורס.....פב
מה, ב	תוד"ה על.....רנה	מ, ב	אין ישיבה בעזרה אלא למלכי בית דוד בלבד.....פט
נדרים		מ, ב	רש"י ד"ה אין.....פט
ד, ב	רא"ש ד"ה קא שריא.....רעג, הע' ע, עה	גיטין	
יג, ב	האומר קרבן עולה מנחה חטאת תודה שלמים שאני אוכל לך אסור, וברא"ש.....ריט	ס, א	ח' פרשיות נאמרו ביום שהוקם בו המשכן וכו' ופרשת שילוח טמאים, וברש"י.....כת, הע' כח; עז
כב, א	הנודר כאילו בנה במה והמקיימו כאילו הקריב עליו קרבן, וברא"ש ור"ן.....שג	קדושין	
לא, ב	שאין הערלה קרויה אלא לשם עכו"ם שנאמר כי כל הגוים ערלים.....קעג	ז, א	האומר רגלה של זו עולה תהא כולה עולה וכו'.....קנג
לה, ב	הני כהני שלוחי דידן הוו או שלוחי דשמיא.....שסה	כא, ב	אין ע"ע כהן נרצע וכו' ושב אל משפחתו למוחזק שבמשפחתו.....קסח
לה, ב	ומקריב עליו קיני זבין וכו' א"א שלוחי דידן קא מהני ליה.....קפא, הע' קכ	כג, ב	הני כהני שלוחי דרחמנא נינהו וכו'....קנט; קפ
נזיר		כג, ב	תוד"ה דאמר.....קפא; קפב, הע' קכד
ה, א	ר' נהוראי אומר מגלח אחת לל' יום.....קע	כד, ב	תוד"ה ת"ל.....שנו, הע' סו
ח, ב	ברא"ש.....רא	לו, א	הסמיכות והתנופות וכו' נוהגים באנשים ולא בנשים וכו' דכתיב וכו'.....קנח, הע' יב
כט, א	אר"ל כדי לחנכו במצות הא קא מייתי חולין לעזרה וכו'.....שיח	לו, א	תוד"ה הקבלות.....קנט, הע' יז
סו, א	נזיר היה שמואל כדברי ר' נהוראי.....קע	לו, ב	תוד"ה חוץ.....קנט, הע' יח
סוטה		לז, א	רש"י ד"ה ללמדך.....צח
יד, ב	דם אע"ג דקדישתיה סכין בצואר בהמה הדר מקדיש ליה בכל"ש, וברש"י.....כט, הע' לג; קיט	לז, א	רש"י ד"ה והרי שבת.....שא

תורת

מפתח מקורות: תלמוד בבלי

הבמה

תכט

לז, ב	ר"י סבר לא קירבו נסכים במדבר, וברש"י..... לה; רלב
לז, ב	תוד"ה הואיל..... פא, הע' ע
לח, א	ומה חדש שאין איסורו איסור עולם וכו' ויש היתר לאיסורו, ובתוד"ה שאין..... רכז
מב, א	שליח בקדשים מנ"ל מיניה וכו'..... קפא
נז, ב	מה שלי בשלך אסור אף שלך בשלי אסור..... שטז; שיז
נז, ב	ברחוק מקום אתה זוכה וא"א זוכה במקום קרוב פרט לחולין שלא ישחטו בעזרה..... שיז
נח, א	רש"י ד"ה ובחולין..... שיח, הע' מא
בבא קמא	
קט, ב	שעבודתה ועזרה שלו, וברש"י..... רנג, הע' ו
קי, א	אם היה כה"ג אונן נותנה לכל כהן שירצה ועבודתה ועזרה לאנשי משמר, וברש"י..... קפ, הע' קיח
בבא מציעא	
פט, א	רש"י ד"ה נתחייבו..... פא
בבא בתרא	
טו, ב	וכולהו תנאי ס"ל דאיוב מישאל הוה לבר מיש אומרים..... שסו
פא, ב	וליהוש דדלמא לאו ביכורים נינהו וקא מעייל חולין לעזרה..... צד, הע' קיט
צז, א	יין מגתו לא יביא לניסוך היין ואם הביא כשר..... רלה
קב, א	רשב"ם ד"ה משום..... רכז, הע' קכג
סנהדרין	
יט, א	מן המקדש לא יצא מקדושתו לא יצא..... קעח
לו, א	מזבחי המיוחד לי ומאי נינהו תמיד..... שיב, הע' כ
נו, ב	תוד"ה אכל..... שמב, הע' יב
נט, א	ליכא מידעם דלישראל שרי ולעכו"ם אסור..... שסא
סג, א	לא תאכלו על הדם לא תאכלו בשר ועדיין דם במזרק..... קכז
פג, א	רש"י ד"ה ולא משום טומאה..... קסג, הע' לה
פג, א	רש"י ד"ה תרומה..... שא, הע' ט
פג, ב	ומחוסר בגדים וכו' אין בגדיהם עליהם אין כהונתם עליהם והו"ל זרים..... קלו
קא, ב	א"ל דוד אביך פרץ פרצות בחומה כדי שיעלו ישראל לרגל..... פא, הע' סח
קה, א	בלעם חיגר ברגלו אחת היה..... שסז
קז, ב	והני ו' חדשים לא קחשיב ש"מ נצטרע..... רמט
קח, ב	אישות לבהמה מי אית לה וכו' מאותם שלא נעבדה בהם עבירה, וברש"י..... שנב, ובהע' מח
מכות	
י, א	מתי ימות זקן זה ויבא שלמה בנו ויבנה ביהב"ח ונעלה לרגל..... ס; פ
יב, א	שתי טעויות טעה יואב וכו' והוא תפס בקרנותיו וכו' והוא תפס מזבח של שילה, וברש"י..... קי; שיא-שיב
יב, ב	רש"י ד"ה מקום..... מד, הע' יז
יג, א	ואלו הן הלוקין השוחט ומעלה בחוץ..... רצג, הע' נז
יג, א	רש"י ד"ה והשוחט..... רצב, הע' נד
יז, א	לאוכל בתודה ובשלמים לפני זריקה שהוא לוקה..... קכז
יח, א	כל היכא דקרינא ביה ואכלו אותם אשר כופר בהם קרינא ביה וזר לא יאכל קדש..... רנג
יט, א	בכורים הנחה מעכבת בהן..... צד
יט, א	תוד"ה מה..... צד, הע' קיט
יט, א	תוד"ה ואי..... רסד
יט, ב	מע"ש מאימתי חייבין עליו משראה פני החומה, ובתוד"ה אמר..... רסד
שבועות	
ב, ב	רש"י ד"ה משמו..... רכז, הע' קכג
יא, א	תוד"ה מ"מ..... רלד, הע' קמד
יד, א	שאיין מוסיפין על העיר ועל העזרות אלא וכו' ובב' תודות ובשיר..... רכ

טו, א	מתיב רבא כל הכלים שעשה משה וכו' ואמאי נימא וכן תעשו לדורות, ובתוד"ה מתיב..... סג	ו, א	תוד"ה אתך.....שנט; שס, הע' פד
טו, א	אין העזרה מתקדשת אלא בשיירי מנחה..... רכח; רלט	ו, א	תוד"ה ודלמא.....שסא, הע' פז
טו, א	רש"י ד"ה שתי תודות.....סה	ח, א	יום שנברא בו אדה"ר וכו' עמד והקריב שור.....א, הע' א; שלט, הע' א
טו, א	רש"י ד"ה בשיירי מנחה.....רמא	יג, ב	ונשחטיה מישחט, וברש"י ותוס'.....שכח
טו, א	תוד"ה אין.....ה הע' ו; ו; נא; נג; נד; סד; עג, הע' מג; פח; צז; רכ; רכו; רלח; רלט; רמא; רמב	יג, ב	מום מעליא הוא וכו' השתא דלא חזי להקרבה לית לן בה.....קנב, הע' קפט
טו, א	אלמא לא אפשר דמקדש בשתה"ל בעצרת.....רכא	כג, א	ל"ק הא לכתחילה הא דיעבד וכו'.....שנז
טו, ב	בעינן קידוש בשעת הבנין.....נד	כד, א	ויאמר משה גם אתה תתן בידנו זבחים ועולות קודם מ"ת שאני.....שמב, הע' יג; שנג; שנד
טו, ב	דעד דקדיש יומא לאלתר נגמריה ונקדשיה וכו'.....רכג, הע' קח; רמב	כד, א	יתרו נמי קודם מ"ת הוה וכו' אלא יתרו מישראל זבן.....שנו
טו, ב	מנין שאין בנין ביהמ"ק בלילה שנאמר וביום הקים את המשכן.....סב, הע' ז	כד, ב	ואת הפרות העלו עולה לה' וכו' הוראת שעה היתה וכו'.....רמג; רמה
טו, ב	שיר של תודה וכו' על כל פינה ופינה ועל כל אבן גדולה שבירושלים.....רכג	כד, ב	עולה נקיבה מי איכא ומאי קושיא דלמא בבמת יחיד, וברש"י.....פז; צו; רמג
טו, ב	משום דאתיא חיצונה קמה וקדשה לה.....רמב	כד, ב	מנין לעולה נקיבה שהיא כשרה בבמת יחיד וכו'.....רמג
טו, ב	רש"י ד"ה בלילה.....רמב, הע' קעז	כד, ב	רש"י ד"ה טלה חלב.....רמג
טו, ב	תוד"ה דקדשה.....רסב, ובהע' מב; רסז; רסט	לד, א	במה שימש משה בז' ימי המילואים וכו', וברש"י.....קלח
טז, א	תוד"ה תני.....שכה, הע' ב	לד, א	במה שימש משה בז' ימי המילואים וכו' בחלוק לבן שאי"ב אימרא, ובתוד"ה במה.....לא; קלי; קנב; רנד, הע' יד
טז, ב	על משכן יהא חייב שהרי משוח בשמן המשחה.....ה; נ; עז, הע' נג	מג, א	לא יעשה אדם בית תבנית היכל אכסדרה תבנית אולם חצר תבנית עזרה וכו'.....שיד
טז, ב	שהרי קדושתו קדושת עולם, וברש"י ותוס'.....שה; שכו, הע' ד	נא, א	רש"י ד"ה לבני נח.....י, הע' ה
טז, ב	תוד"ה קדושתו.....שכה, הע' ב	נא, ב	רש"י ד"ה בשעת היתר.....רצה, הע' סא
טז, ב	תוד"ה או.....מג; עה; עז-עח; רסב, הע' מב	נב, ב	כהנים הוא דקנסינהו רבנן משום דבני דעה נינהו.....קעד
עבודה זרה			
ה, ב	מנין למחו"א שנאסר לב"נ ת"ל מכל החי, ובתוד"ה מנין.....קנ; שנד; שנח; שנט; שסג, הע' צב; שסט	נב, ב	רש"י ד"ה כהנים.....קעז
ה, ב	רש"י ד"ה דאסור.....שסד, הע' צד	נג, ב	בימוס אבן אחת מזבח אבנים הרבה.....קד
		עה, א	רש"י ד"ה דמחית.....רעג, הע' עג

תלא

הבמה

מפתח מקורות: תלמוד בבלי

תורת

הוריות	א	טז, א	ומאן לימא לן דאונן אסור בבמה דלמא שרי בבמה, וברש"י ושיטמ"ק.....קעז; רעד
יב, א	משגגז ארון נגנזה עמו צנצנת המן וצלוחית שמן המשחה וכו', אתיא שמה שמה ואתיא דורות דורות ואתיא משמרת משמרת, וברש"י.....שכב	טז, א	רש"י ד"ה ה"ג מה.....קנה, הע' ב; קס; קסז; קע; ערה; שלה, הע' ו
יב, ב	ולא פורע ולא פורם וכו'.....קעח, הע' קיא	טז, א	רש"י ד"ה ויושב.....יח; קנו; קסט; קע, הע' סז; קעא, הע' סט
אבות		טז, א	תוד"ה הג"ה דלמא.....קמב, הע' קנד; רמב
ה, ה	ולא הסריח בשר הקדש מעולם, ובתוי"ט.....קיג, ובהע' לג	טז, ב	מה להצד השוה שבהן שכן לא הותרו מכללן בכה"ג וכו'.....קעח
זבחים		טז, ב	רב משרשיא אמר אתיא בק"ו מיושב וכו'.....קעח
ד, א	מה לקבלה שכן פסולה בזר ואשה, ובשיטמ"ק.....קנח	טז, ב	רש"י ד"ה שם.....קנד
ה, א	שכן ישנו בציבור תודה תוכיח.....רכ; רכג	טז, ב	תוד"ה שכן.....קנד
ט, א	רש"י ד"ה שלמים.....רג	טז, ב	שיטמ"ק אות ב'.....קעז, הע' קה
ט, א	תוד"ה ושלמים.....רד	יז, ב	אין בגדיהם עליהם אין כהונתם עליהם.....קלו
יב, א	לילה לקדושה ויום להרצאה.....קל, הע' קט	יז, ב	תוד"ה אונן.....קעא
יב, א	תוד"ה יום.....קי; קיג; רמד	יט, ב	כל כיור שאי"ב כדי לקדש ד' כהנים ממנו אין מקדשין בו שנאמר ורחצו ממנו משה ואהרן ובניו, וברש"י.....לו
יג, ב	רש"י ד"ה אלא.....קיט, הע' סב	כ, ב	פרה ריב"י אומר מקדש בכל"ש בפנים ויוצא ורי"א אפי' בחוץ ואפי' בכלי חול....קמא
יד, א	אי משלא לשמה שכן נוהג בבמה.....קיה; קנג	כב, א	כל הכלים מקדשין וכו' ובלבד שיהו כל"ש.....קמא
יד, א	של"ש במאי נוהג בפסח וחטאת פסח וחטאת בבמה לא קרבו.....רז; רח	כב, ב	יכול בן נכר ממש ת"ל ערל לב.....קעד
יד, א	רש"י ד"ה שכן.....קמב; שא; שז	כב, ב	ואין לי אלא ערל לב ערל בשר מנין וכו'.....קעא
יד, ב	והא שחיטה וכו' וכשרה בזר א"ל שחיטה לאו עבודה היא.....טו	כב, ב	תוד"ה משום.....קעה, הע' צב; קעו, הע' קא
טו, ב	כל הזבחים שקבלו דמן וכו' ערל, ובפיה"מ.....קעא	כב, ב	שיטמ"ק אות ב'.....קנח, הע' טז; קעב
טו, ב	זר מנלן דתני לוי וכו'.....קסג	כד, א	מה כל"ש לא יהא דבר חוצץ בינו לבין כל"ש אף רצפה לא יהא דבר חוצץ בינו לבין הרצפה.....סו
טו, ב	רש"י ד"ה אם עבד.....קסז	כד, א	כי קדיש דוד רצפה וכו'.....רמט
טו, ב	תוד"ה טבו"י.....קעא, הע' עא	כד, א	תוד"ה הואיל (בתרא).....קלז
טו, ב	תוד"ה אתיא.....קסח, הע' נט; קסט	כד, ב	כל מקום שנאמר אצבע וכהונה אינה אלא ימין.....קלד
טז, א	מה לבע"מ שכן עשה בו קרב כמקריב.....שסז, הע' קה	כד, ב	תוד"ה והרי.....קלד
טז, א	מה להצד השוה שבהן (טמא ובע"מ) שכן לא הותרו בבמה.....יח; קסג; קסה; קסו; קסח; שסו		

תלב

תורת

מפתח מקורות: תלמוד בבלי

הבמה

כו, ב	רש"י ד"ה לאלתר.....ערב, הע' סט	נו, א	רש"י ד"ה ביום.....קייב
כז, א	תוד"ה ואי.....ערב, הע' סט	נו, א	תוד"ה מנין.....קייב; קל, הע' קי
כז, ב	מ"ט האי רצפה והאי כל"ש.....שטו, הע' לב	נו, ב	שיטמ"ק אות ח'.....קלב
כח, א	רש"י ד"ה פיגול.....רעא	נח, א	ורייב"י סבר חציו לעולה וחציו לשלמים.....קמא
כח, ב	רש"י ד"ה ה"ג מסתברא.....ערה	נח, א	שלא יבננו לא ע"ג מחילות ולא ע"ג
כח, ב	תוד"ה מסתברא.....קסג; ערה	נח, א	כיפין.....קייג
כט, א	שיהא משולש בדם בבשר ובאימורין.....ערב	נח, א	לא צריכא דבצריה בצורי.....קמא
כט, א	תוד"ה למקום.....ערב	נט, א	הא איזקון להו, וברש"י.....רמה, הע' קצ
לב, ב	מ"ש סמיכה דכתיב לפני ה' וכו', וברש"י	נט, א	מזבח שנעקר מקטירין קטרת במקומו.....נד; סה
	ותוס'.....קיה; קסא; קסב, הע' כח	נט, א	מודה היה ר"י בדמים.....קט
לד, א	רש"י ד"ה ההוא.....שנו	נט, א	ביום ההוא קידש המלך וגו' דברים ככתבן
לד, ב	אין עושה שיריים אלא חול"ז וחזן	נט, ב	דברי ר"י.....קו, הע' יג*
	למקומו הואיל ומרצה לפיגולו.....קסו		והלא כבר נאמר אלף עולות יעלה שלמה
לו, א	רש"י ד"ה ושלמי פסח.....רג		על המזבח ההוא וכו', ובתוד"ה והלא.....פה
לו, ב	רש"י ד"ה ישפך.....קכה, הע' צב	נט, ב	תוד"ה עד.....קמה; שכו; שכת, ובהע' יב
לז, א	רש"י ד"ה מנין.....קכה	ס, ב	מה בכור אינו אלא בפני הבית אף מעשר
מה, ב	לרצון להם ועכו"ם לאו בני הרצאה		וכו'.....רסה
	נינהו.....שסה	ס, ב	תוד"ה מאי.....רסד
מו, ב	לשם ו' דברים הזבח נזבח וכו' לשם ריח	סא, א	תוד"ה מאי.....ב; סח-ע; קעה, הע' צו; שב;
	לשם ניחוח.....קמ, הע' קמז		שכה; שכו, ובהע' ה; שכו; שכת
מו, ב	ריח לשם ריח לאפוקי אברים שצלאן	סא, א	תוד"ה קדשים.....לד
	וכו'.....קלט, הע' קמג	סא, ב	אע"פ שנסע אהל מועד הוא, וברש"י
מז, א	שאין המחשבה הולכת אלא אחר		ותוס' ושיטמ"ק.....לד
	העובר.....קפא, הע' קכא	סא, ב	מזבח של שילה של נחושת היה חלול
מז, א	תוד"ה איזהו.....קיט		ומלא אבנים, ובשיטמ"ק.....פג, ובהע' עח
מז, א	שיטמ"ק אות כ"ט.....כט; קכג	סא, ב	מאי לא נסתלקה לא נסתלקה לבטלה.....פד
נא, ב	תוד"ה תן.....קכו	סא, ב	שיתין הוסיפו מעיקרא סבור וכו',
נב, א	תחילת עולה וכו' אינה דין שטעונה גג		וברש"י.....רלב
	יסוד.....קכו	סא, ב	רש"י ד"ה נוב וגבעון.....צט, הע' יג
נג, א	רש"י ד"ה ליום ולילה.....קלא, הע' קיד	סא, ב	רש"י ד"ה הוא.....פד
נו, א	לשכות בנויות בחול ופתוחות לקודש וכו'	סא, ב	תוד"ה בישראל.....רעז
	ואוכלין שם קדק"ד.....עז	סב, א	ואחד שהעיד להם על מקום המזבח.....קכד
נו, א	מנין לדם שנפסל בשקיעה"ח שנאמר ביום	סב, א	קרן וכבש ויסוד וריבוע מעכבין.....שטו, הע' כז
	הקריבו וכו'.....קל	סב, א	כל מקום שנאמר המזבח לעכב.....קט
נו, א	רש"י ד"ה למיעוטי הנכנס.....רמא		

תורת

מפתח מקורות: תלמוד בבלי

הבמה

תלג

סה, א	וכי תעלה ע"ד שזר קרב לגבי	פז, א	תוד"ה הלכתא.....קמז
	מזבח.....קפג, הע' א; שלא, הע' כז	פז, ב	היכי מסיק ליה מכבש למזבח הו"ל
סה, א	תוד"ה בן עוף.....קכב	ירוד.....קמד, הע' קנז	
סח, ב	ולילה אית לה הכשירה באיברים ופדרים.....קלג	פת, א	וכולן אין מקדשין אלא בקודש.....כט, הע' לב
סח, ב	ונילף מבמה, וברש"י ושיטמ"ק.....קכב	פט, א	רש"י ד"ה מפני שהוא מין זבח.....קכב
סח, ב	אלא לרב לאיתויי מאי וליטעמיך שלא	צז, ב	מאי כלי אילימא מזרק בשלמי ציבור נמי
	היה פסולו בקודש לאיתויי מאי.....קס		כתיב בהו ויקח משה חצי הדרם וישב
סח, ב	רש"י ד"ה זר.....קעא, הע' עב		באגנות.....כד; כח; כט; קכג
סח, ב	רש"י כת"י ד"ה ונילף	צח, א	רש"י ד"ה אלא סכין.....קיט, הערה סו
	מבמה.....יז, הע' כ; קנה, הע' ה'	צח, א	רש"י ד"ה מה אשם.....רמד, הע' קפד
סח, ב	תוד"ה אמר.....קיא, הע' כח	צח, א	רש"י ד"ה מה מלואים.....לב
סט, א	מ"ש מליקה דישנה בבמה וכו'.....קכב	צט, א	כה"ג מקריב אונן ואינו אוכל.....רעד
סט, א	וכ"ת אין מנחה בבמה אין עופות נמי	צט, ב	אונן אינו משלח קרבנותיו.....קפ
	בבמה, ובשיטמ"ק.....קכב, הע' עח		ומה מעשר הקל אמרה תורה לא אכלתי
סט, א	רש"י ד"ה זבחים.....כו, הע' כד; רכד	קא, א	באוני ממנו בקדשי דורות לא כ"ש.....רעד
עה, ב	תוד"ה בכור.....רעד, הע' פ		משה רבינו כה"ג וחולק בקדשי שמים
עז, א	אל המזבח לא יעלו לריח ניחוח אבל		היה שנאמר מאיל המלואים
	אתה מעלה לשם עצים.....קמה	וכו'.....רנד, הע' ט, יד	
עז, ב	תוד"ה	קא, ב	לא בבמה לזר וכדברי האומר יש מנחה
בדס.....שיז; שיח, הע' מד; שיט, הע' מז			בבמה, וברש"י.....רכה, הע' טז; רנב; ערב
פ, ב	תוד"ה בל תוסיף.....קכו	קא, ב	רש"י ד"ה שעיר.....לא
פא, א	מקום עולה מקום שיריים.....קכו	קו, א	רש"י ד"ה מדבר.....רצה
פג, ב	רש"י ד"ה מקדש מזבח.....קיא, הע' כו		מכאן ואילך בזבחים שהקדישן בשעת
פד, א	כך אם ירדו לא יעלו.....קיא	קו, ב	היתר הבמות והקריבן בשעת איסור
פד, א	רי"א זאת היא העולה הרי אלו ג'		הבמות שנאמר למען אשר יביאו בני' וכו'
	מיעוטיין.....קיא, הע' כד		והביאום לה' זו מצ"ע.....רצא, הע' נא; רצד
פד, ב	ההוא לאהדורי פוקעין הוא דאתא.....קמז	קו, ב	ל"ת מנין ת"ל ולא יזבחו עוד.....רצג
פד, ב	תוד"ה הניתנין.....קכג	קו, ב	רש"י ד"ה מכאן.....רצה, הע' סא
פד, ב	תוד"ה ומוציא.....קיא, הע' כד; קיב	קו, ב	תוד"ה אזהרה.....רצב, הע' נד
פה, ב	אבל משלה בהן האור יעלו.....קיא	קז, א	על השוחט הוא חייב ולא על המולק.....קכא
פה, ב	רש"י ד"ה משלה בהן האור.....קיא, הע' ל	קז, ב	יכול חוץ לג' מחנות ת"ל או עז במחנה.....מג
פו, ב	חלקיהו חציו להקטרה וחציו להרמה,	קז, ב	המעלה בזה"ז רי"א חייב וכו' קדושה
	וברש"י ותוס'.....קמז		ראשונה קידשה לשעתה וקידשה
פו, ב	תוד"ה אלא.....קמח		לעת"ל.....ה' הע' ח; נ, הע' כא; שכה;
פז, א	לינה מועלת בראשו של מזבח או אינה		שכט, הע' יג
	מועלת וכו'.....קיב		

תלר

תורת

מפתח מקורות: תלמוד בבלי

הבמה

קז, ב	אר"י שמעתי שהיו מקריבין אע"פ שאין בית..... קצד; שלא	קיא, א	לדברי ר"י לא קרבו נסכים במדבר, ובתוד"ה לדברי.....לה
קז, ב	רש"י ד"ה וקידשה..... רפג, הע' יט; שלז; שכה	קיא, א	רש"י ד"ה רבינא.....רלא
קז, ב	תוד"ה המעלה..... שכה	קיא, א	תוד"ה לדברי.....רלב
קח, א	ב' שאחזו בסכין ושחטו פטורין אחזו באבר והעלו חייבין..... שלז	קיא, ב	קבלה בכלי חול איכא בינייהו.....קכג
קח, א	ואינו חייב עד שיעלה לראש המזבח רש"א אפי' העלה על הסלע וכו'..... קג; קכח; רפט, הע' מד; דש; שטו, ובהע' ל; שיט; שלז-שלח; שמה	קיב, ב	שר"ש אומר כל שהוא ראוי לבא לאח"ז ה"ז בל"ת ואין בו כרת.....רעח
קח, א	רש"י ד"ה שיעלה..... קד; קיב, הע' לב	קיב, ב	וחכ"א כל שאין בו כרת אין בו ל"ת.....רפא
קח, ב	מ"ט דר"י דכתיב ויבן נח מזבח לה' וכו' מ"ט דר"ש ויקח מנוח וכו'..... קג; קח; קלט, הע' קמד; שמה	קיב, ב	והמצורע וכו' עולותיהן ושלמיהן בחוץ חייבין, וברש"י.....רמח, הע' ד
קח, ב	ההוא גובהה בעלמא, וברש"י..... קו; שטו, הע' ל	קיב, ב	עד שלא הוקם המשכן וכו' ועבודה בבכורות, וברש"י.....יג; כב-כג
קח, ב	ואידך נמי הא כתיב ויקח מנוח הוראת שעה היתה..... קד; שלח	קיב, ב	ומשהוקם המשכן נאסרו הבמות וכו' באו לגלגל הותרו וכו' באו לשילה נאסרו וכו' באו לנו"ג הותרו.....ג
קח, ב	רש"א מזבח פתח אהל מועד ואין מזבח בבמה..... קט	קיב, ב	באו לגלגל הותרו הבמות, ובפיה"מ.....לז-לח; מ; מג; עז; רחצ, ובהע' סט, ע
קח, ב	קרן כבש ריבוע ויסוד מהו שיעכבו בבמה..... קט	קיב, ב	באו לגלגל וכו' וקדק"ל בכ"מ באו לנו"ג וכו' וקדק"ל בכל ערי ישראל, ובפיה"מ.....רנה
קח, ב	תניא קרן וכבש וריבוע ויסוד וכו' ואין מעכבין בבמ"ק..... קי; קכו	קיב, ב	באו לגלגל הותרו הבמות וכו' וקדק"ל בכ"מ.....כח
קח, ב	רש"י ד"ה על הצור..... קד	קיב, ב	באו לשילה נאסרו הבמות.....שלח, הע' יט
קי, א	אמאי והאיכא חציצה וכו' והא מגי ר"ש היא דאמר אפי' העלו על הסלע חייב.....קו; קז	קיב, ב	באו לשילה נאסרו הבמות ולא היה שם תקרה אלא בית אבנים בלבד מלמטן והיריעות מלמעלן, ובפיה"מ.....מו; נה
קי, א	מין במינו אינו חוצץ, ובתוס'.....סו	קיב, ב	והיריעות מלמעלן, ובהג' הב"ח.....מז, ובהע' ה
קי, א	רש"י ד"ה והאיכא חציצה..... קז	קיב, ב	באו לשילה נאסרו הבמות וכו' והיא היתה מנוחה.....נה
קי, ב	רנ"א שיירי הדם שהקריבו בחוץ חייב..... קכו, הע' צה	קיב, ב	באו לשילה וכו' קדק"ל ומע"ש בכל הרואה.....רסו
קיא, א	קרבו נסכים בבמה איכא בינייהו.....רלא; רלג	קיב, ב	באו לנוב וכו', ובפיה"מ.....רנא
קיא, א	במת יחיד אי"צ נסכים דברי רבי וחכ"א טעונה נסכים.....רל	קיב, ב	באו לנו"ג הותרו הבמות.....פו
קיא, א	הרי בבמה הנוהגת בכל מושבות הכתוב מדבר, וברש"י.....צח	קיב, ב	באו לנו"ג הותרו הבמות, ובפיה"מ.....סא; פח

תורת

מפתח מקורות: תלמוד בבלי

הבמה

תלה

ק"ב, ב	באו לנו"ג וכו' קדק"ל בכל ערי ישראל, וברש"י..... רנו-רנו; רסב, ובהע' מג; רסג
ק"ב, ב	באו לנו"ג וכו' קדק"ל בכל ערי ישראל, ובפיה"מ..... רסה
ק"ב, ב	באו לירושלים נאסרו הבמות וכו'.... שכה; שכז
ק"ב, ב	הקדישן בשעת היתר הבמות והקריבן בשעת איסור הבמות בחוץ הרי אלו בעשה ול"ת ואין חייבין עליהן כרת..... רצד
ק"ב, ב	הקדישן בשעת איסור הבמות והקריבן בשעת היתר הבמות הרי אלו בעשה ואין בהן ל"ת..... רפג; רצ
ק"ב, ב	הקדישן בשעת איסור הבמות והקריבן בשעת היתר הבמות הרי אלו בעשה ואין בהן ל"ת, וברש"י ופיה"מ..... רפח-רפט; רצד
ק"ב, ב	קרבנות היחיד שהוקדשו למשכן יקריבו במשכן ואם הקריבן בבמה פטור, וברש"י..... רצו
ק"ב, ב	ומה בין במת יחיד לבמת ציבור וכו'..... צה; קפג
ק"ב, ב	ומה בין במת יחיד לבמת ציבור וכו' ושחיטת צפון..... קמ
ק"ב, ב	רש"י ד"ה בלא תעשה..... רפ
ק"ב, ב	רש"י ד"ה ולא משום טומאה..... קסג
ק"ב, ב	רש"י ד"ה באו לגלגל..... לח
ק"ב, ב	רש"י ד"ה הותרו הבמות..... לט; סז; רצט, הע' עא
ק"ב, ב	רש"י ד"ה קדשי קדשים..... רב, הע' כו; רלט; רנא
ק"ב, ב	רש"י ד"ה קדק"ל בכל מקום..... מב; רנח; רסג
ק"ב, ב	רש"י ד"ה קדק"ל בכל ערי ישראל..... מג; רנא
ק"ב, ב	רש"י ד"ה קרבנות ציבור..... כה, הע' כא; קב
ק"ב, ב	רש"י ד"ה פטור..... רפט, הע' מו; רצו, הע' סב
ק"ג, א	ומה בין במת יחיד לבמת ציבור וכו' ומתן סביב..... קכה
ק"ג, א	ומה בין במת יחיד לבמת ציבור וכו' ותנופה והגשה ר"א אין מנחה בבמה..... רכד
ק"ג, א	ומה בין במת יחיד לבמת ציבור וכו' וכיהון..... קנד; קס; רנב, הע' ה
ק"ג, א	ומה בין במת יחיד לבמת ציבור וכו' וכיהון ובגדי שרת..... קלו
ק"ג, א	ומה בין במת יחיד לבמת ציבור וכו' וכלי שרת..... קיט; קכג; רלג
ק"ג, א	ומה בין במת יחיד לבמת ציבור וכו' וריח ניחוח, וברש"י..... קלט; רעג, הע' עב; שנ
ק"ג, א	ומה בין במת יחיד לבמת ציבור וכו' ומחיצה לדמים..... קיד, הע' לז; קכח
ק"ג, א	ומה בין במת יחיד לבמת ציבור וכו' וריחון יו"ר..... קמא
ק"ג, א	אבל הזמן והנותר והטמא שוין בזה ובזה, וברש"י..... קיב; קיח; קכה; קנג; ערה; שסב
ק"ג, א	אבל הזמן והנותר והטמא שוין בזה ובזה, וברש"י ופיה"מ..... קסג; ערה, הע' פה
ק"ד, א	כי עייליתו לארץ ישרות תקריבו חובות לא תקריבו..... לח
ק"ד, א	וגלגל לגבי שילה מחוס"ז הוא וקאמר להו משה לא תעשון וכו' רנב"י אמר פנים דגלגל לגבי שילה כחוץ דמי..... רעח; רפ
ק"ד, א	רש"י ד"ה לא תעשון..... ז; לז
ק"ד, א	רש"י ד"ה חובות..... רעט, הע' ג
ק"ד, ב	רבה אמר טעמיה דר"ש וכו' לא תוכל לזבוח..... רצב, הע' נה
ק"ד, ב	מנין לזבוח פסח בבמת יחיד בשעת איסור הבמות שהוא בל"ת וכו'..... פא
ק"ד, ב	אלא בשעה שכל ישראל נכנסין בשער אחד, וברש"י..... צח
ק"ד, ב	אי נימא אחר חצות כרת נמי מחייב וכו' לעולם לאחר חצות ובשעת היתר הבמות קאי וכו'..... רחצ
ק"ד, ב	מנין לזבוח פסח בבמת יחיד וכו', איסור במה לו היתר במה לחבירו, וברש"י ותוס'..... רג; רז, הע' מב; רפב; רפה
ק"ד, ב	רש"י ד"ה ה"מ..... רפא
ק"ד, ב	רש"י ד"ה רנב"י..... רעח

תלו

תורת

מפתח מקורות: תלמוד בבלי

הבמה

קטז, א	תתנער אומה שמעשיה בצפון	קיד, ב	רש"י ד"ה בשעת צד; רפג; רפד, הע' כו
וכו'.....	שמא, הע' יא	קיד, ב	תוד"ה רנב"י.....רעה, הע' א; רעט, הע' ג
קטז, א	והא כתיב ויאמר משה גם אתה תתן	קטו, ב	יתב ר"ה וקא קרי וישלח את נערי בני",
בידינו זבחים ועולות וכו' זבחים לאכילה		א"ל הכי אר"י ופסקו, וברש"י ותוס'.....	יט; כג
ועולות להקרבה, וברש"י.....	שמא-שמב	קטו, ב	עד שלא הוקם המשכן וכו' והכל כשירין
קטז, א	ההוא לאחר מ"ת הוא דכתיב.....ט	להקריב בהמה חיה ועוף זכרים ונקיבות	
קטז, א	רש"י ד"ה לכל.....י; יא; יז	וכו'.....ט; טז; שלט; רמד	
קטז, א	רש"י ד"ה זבחים.....י	קטו, ב	טהורין אבל לא טמאין.....שנא; שסד
קטז, א	תוד"ה אבל.....שנט; שס, הע' פג	קטו, ב	והכל כשירין להקריב וכו' ונכרים בזה"ז
קטז, א	תוד"ה אתך.....שנט	רשאין לעשות כן.....א	
קטז, א	תוד"ה דילמא.....שסב, הע' פט	קטו, ב	ועולה שהקריבו ישראל במדבר טעונה
קטז, ב	דבר אל בני"י מצווין על שחור"ח ואין	הפשט וניתוח.....כז; כז	
עכו"ם מצווין על		קטו, ב	רע"א כללות ופרטות נאמרו בסיני.....יב
שחור"ח.....	שמח, הע' לח; שסט	קטו, ב	ויקח מכל הבהמה הטהורה ומכל עוף
קטז, ב	לפיכך כאו"א בונה לו במה לעצמו	הטהור בהמה ועוף כמשמעו חיה בכלל	
ומקריב עליה.....	שמה, הע' כה	בהמה.....שמג; שמה; שנ; שסה, הע' צו	
קטז, ב	ומקריב עליה כל מה שירצה.....שנה; שסד	קטו, ב	רש"י ד"ה לישנא.....שסו, הע' קד
קטז, ב	אסור לסייען ולעשות שליחותן.....שג, הע' ו	קטז, א	זכרים ונקיבות תמימין ובע"מ, וברש"י.....ט
קטז, ב	ולאורינהו שרי.....שעא	קטז, א	מנין למחוסר איבר שנאסר לב"נ ת"ל מכל
קטז, ב	וחזו היכא דמסקא ימא שירטון, וברש"י....שמו	החי.....שנד; שסד	
קטז, ב	דברו תרי עולמי גולאי וכו' ושקלו ציבי	קטז, א	ודלמא למעוטי טריפה ההוא מלחיות זרע
חדתי ואפיקו נורא ממרא חדתא,		נפקא וכו' מה"ד אתך לצותא בעלמא אפי'	
וברש"י.....	שמו; שנ	זקן ואפי' סריס קמ"ל, וברש"י.....שנח	
קטז, ב	ושקלו ציבי חדתי וכו' והא מודה ראב"ש	קטז, א	ומי הוו טמאין וטהורין בההיא שעתא
בבמה וכו' התם נמי		וכו' מאותן שלא נעבדה בהן עבירה וכו'	
בחדתי.....	קח; קיד; קטו; קטז	כל שהתיבה קולטתן בידוע שהוא טהור,	
קטז, ב	כמאן כראב"ש וכו' אף עצים שלא	ובגי' המהרש"א.....שנא-שנב; שנו-שנו; שסד	
ישתמש בו הדיוט.....	שמו, הע' ל	קטז, א	אלא אימא הכל קרבו עולות וכו' כמ"ד
קטז, ב	הא כיצד גובה מכל שבט ושבט חמישים	לא קרבו שלמים ב"נ, וברש"י ומיוחס	
שהן שש מאות.....	שלב	לר"ח.....כו-כז; שמ-שמא, ובהע' י;	
קטז, ב	ובשילה לא היו אלא ב' מחנות בלבד הי	שמג, הע' יט	
מינייהו לא הוה וכו'.....	עז; רסו; רסח	קטז, א	חד אמר קרבו שלמים ב"נ וחד אמר לא
קטז, ב	תוד"ה אסור.....שמח; שמש; שסח;	קרבו.....י-יא; יז; רה; שלט	
שע; שעא, ובהע' קיט		קטז, א	איזהו דבר שחלבו קרב לגבי מזבח ואין
קיו, א	ומאי לא היו אלא ב' מחנות	כולו קרב לגבי מזבח הוי אומר זה	
לקליטה.....	מד; רסח, הע' נח	שלמים.....רו, הע' לח; שמא	

תורת

מפתח מקורות: תלמוד בבלי

הבמה

תלו

קז, א	כל נידר ונידב היה קרב בבמה וכו', וחכ"א לא קרבו יחיד אלא עולות ושלמים וכו', רי"א כל שהצבור והיחיד וכו', רש"א אף צבור לא הקריבו..... קצא; ריא
קז, א	רש"א אף צבור לא הקריבו אלא פסחים וחובות שקבוע להן זמן..... קצג; רכב
קז, א	רש"י ד"ה כל שאין..... ק; קצה; רו, הע' לט; ריא; רפז
קז, א	רש"י ד"ה לא קרבי..... רכה, ובהע' קטז
קז, א	רש"י ד"ה כל שהצבור..... מב; רכה, הע' קטז
קז, א	רש"י ד"ה כאן וכאן..... רכה
קז, א	רש"י ד"ה ר' שמעון..... קצג; קצו
קז, ב	אמר שמואל מחלוקת בחטאת ואשם..... קי
קז, ב	חז"ש ותרומת לחמי תודה נוהגין בבמ"ג ואין נוהגין בבמ"ק, וברש"י ותוס'..... קלד; ריז
קז, ב	ותרומת לחמי תודה וכו' ואין נוהגין בבמ"ק..... רכו, הע' קיט
קז, ב	ואילו הזרוע בשלה שירה..... רב, הע' כו
קז, ב	מחלוקת בעולה ושלמים אבל בחטאת ואשם ד"ה חובות נינהו ולא קרבי..... קצט; רב
קז, ב	מ"ט דרבנן אמר קרא איש כל הישר בעיניו יעשה וכו' ור"י אמר לך וכו'..... קצא
קז, ב	איש הישר בעיניו יעשה איש ישרות הוא דליקרוב חובות לא ליקרוב וציבור אפי' חובות ליקרוב..... לט-מ; מא; רפז, הע' לז
קז, ב	רש"י ד"ה חובות..... קב, הע' כג; קצא
קז, ב	רש"י ד"ה מנחות..... ר
קז, ב	רש"י ד"ה אין מנחה..... ק, הע' טז; קצה;
	קצט; רכד; רצג; רצה
קז, ב	רש"י ד"ה נזירות..... ר
קז, ב	רש"י ד"ה ואין..... קלד
קז, ב	תוד"ה רבי שמעון בהג"ה..... עא; רב
קז, ב	תוד"ה רבי שמעון (בתרא)..... קצג; קצו; רד; רפג
קז, ב	תוד"ה ורבנן..... מב; קצב; קצה, הע' ח; רכד; רכה; רכו
קז, ב	תוד"ה ואין..... קלד
קז, א	ור"י א"ל כי כתיב הישר אבעיניו הוא דכתיב..... מא
קז, א	אלא הא כתיב איש וכו' להכשיר את הזר, וברש"י..... קא; רפז
קז, א	זר מוזרק הכהן את הדם על מזבח ה' נפקא וכו'..... קס
קז, א	מהו דתימא ליבעי קדוש בכורות כמעיקרא קמ"ל..... יד, הע' ג; טז
קז, א	קרבו נסכים במדבר איכא בינייהו..... רכו; שח
קז, א	מ"ט דר"ש דכתיב ויעשו בני"י את הפסח בגלגל פשיטא אלא הא קמ"ל דחובות כעין פסח הוא דקרב, ובתוד"ה ותתרגם..... נז; פא; קצו
קז, א	יחיד חובות שקבוע להן זמן מנ"ל א"ל אסמייה..... קצג; קצו; ריא
קז, א	א"ל תתרגם מתניתך בעולת חובה דאיכא עולת נדבה דאי חטאת חטאת נדבה מי איכא, וברש"י ותוס'..... נו; קצד, ובהע' ז; רכז; רכט
קז, א	ולוקמא במנחת חובה דהא איכא חביתין קא סבר דאין מנחה בבמה..... רלו
קז, א	מנה"מ וכו' כתוב אחד אומר וכו' וכתוב אחד אומר וכו' הא כיצד לא היתה שם תקרה אלא אבנים מלמטן ויריעות מלמעלן..... מו
קז, א	אבל אתה אוכל בכ"מ אשר תראה..... רסו
קז, א	רש"י ד"ה זר..... קנו, הע' י; קסת, הע' נה; קע
קז, א	רש"י ד"ה קרבו נסכים..... רלג
קז, א	רש"י ד"ה חטאת..... רו
קז, א	רש"י ד"ה קא סבר..... רכט
קז, א	תוד"ה ותתרגם..... קצו, ובהע' יא; רה; רז; רכט
קז, ב	עומד ורואה יושב ואינו רואה מאי..... רעא, ובהע' סז
קז, ב	בג' מקומות שרתה שכינה על ישראל בשילה בנו"ג ובי"ע..... עט
קז, ב	ימי אהל מועד שבנו"ג וכו'..... סא

תלה

תורת

מפתח מקורות: תלמוד בבלי

הבמה

קית, ב	אוה"מ שבנו"ג חמישים ושבע מנ"ל וכו', וברש"י..... פה; פו	קית, ב	מאי ויקח מנוח הוראת שעה היתה..... שלה; שלו; שלז; שלח
קית, א	באו לנו"ג הותרו הבמות מנה"מ וכו' למה חלקן ליתן היתר בין זל"ז..... ד; סז; שכז	קית, ב	הקדישן בשעת איסור הבמות ושחט והעלה בחוץ בשעת היתר הבמות הרי הן בעשה ואין בהן בל"ת..... רפד, הע' כה; רפט, הע' מה; רצ, הע' מח
קית, א	א"ה מע"ש נמי ליתני וכו', וברש"י..... רסד-רסה, ובהע' נב	קית, ב	סמיכה דכתיב לפני ה' וסמך וכו'..... רסא
קית, א	מע"ש נמי ליתני וכו' הא מני ר"ש היא וכו'..... נז	קית, ב	שחיטת צפון דכתיב צפונה לפני ה'..... קמ
קית, א	א"ל מעשר שם שם מארון קא ילפי כיון דארון לא הוה אינהו נמי לא הוו..... סא, הע' א; עב; עד, הע' מז; שכא	קית, ב	תנופה דכתיב והניף הכהן לפני ה'..... קסא
קית, א	מעשר שם שם מארון וכו' א"ה פסח וקדשים נמי וכו'..... קב; רנח; רסב; רסג	קית, ב	זבחים ולא מנחות זבחים ולא עופות..... קכב; רכד; שמג
קית, א	מעשר שם שם מארון וכו' א"ה פסח וקדשים נמי וכו'..... קב; רנח; רסב; רסג	קית, ב	וכהן וזרק הכהן, וברש"י..... קנד; שלד, הע' ה
קית, א	הא מני ר"ש היא וכו' ואיתקש מעשר דגן למעשר בהמה..... פא; רנט	קית, ב	וכהן דכתיב וזרק הכהן בגדי שרת לשרת בקודש..... קלו
קית, א	מעשר בהמה חובות שאין קבוע להן זמן הוא..... קצו; קצח; שכ	קית, ב	ורח ניחוח דכתיב לריח ניחוח לה'..... קלט, ובהע' קמב; קמה
קית, א	מע"ש ומעשר בהמה נאכלין בנו"ג לדברי ר"י..... רנז	קית, ב	מחיצה בדמים דכתיב והיתה הרשת עד חצי המזבח, וברש"י..... קט; קכח
קית, א	והא בעי בירה, וברש"י..... רס; רסא	קית, ב	ריחוי ידים דכתיב ובקרבתם אל המזבח ירחצו..... קמא
קית, א	ג' בירות הן שילה נו"ג ובי"ע וכו' לאכילת מע"ש ואליבא דר"י..... צג, הע' קיג; קצב, הע' א; רנח, הע' ל; רס; רסא	קית, ב	ל"ש אלא בקדשי במ"ק והקריבום בבמ"ק וכו' איכא דאמרי וכו' ל"ש אלא בקדשי במ"ג והקריבן בבמ"ג וכו', וברש"י..... קפג-קפד; קפה; קפו
קית, א	רשב"י אומר זו וזו ירושלים..... ז; נה	קית, ב	איכא דאמרי אמר רב"ח ל"ש אלא בקדשי במ"ג והקריבן בבמ"ג אבל בקדשי במ"ק אע"ג דקריבינהו בבמ"ג אין חיצוי, וברש"י..... קכט; רצז
קית, א	רש"י ד"ה אי הכי..... ד, הע' ה; ה, הע' ז; נב; סז, הע' כ	קית, ב	ופליגא דר"א דאר"א עולת במת יחיד שהכניסה בפנים קלטוה מחיצות לכל דבר..... קפג
קית, א	רש"י ד"ה פסח וקדשים נמי..... רסב, הע' מא	קית, ב	עולת במת יחיד שהכניסה לפנים והוציאה לחוץ מהו..... קיט; קכ
קית, א	רש"י ד"ה מני..... רסג	קית, ב	רש"י ד"ה זבחים..... רכד
קית, א	רש"י ד"ה זו וזו שילה..... ב; ד; סז; עח; שכה	קית, ב	רש"י ד"ה וזרק..... קנז, הע' י
קית, א	תוד"ה באו..... כח; צב; רנט, ובהע' לד; רסא; רסב; רסג, ובהע' מז	קית, ב	רש"י ד"ה אבל
קית, א	תוד"ה הא..... קצח	קית, ב	קדשים..... קפד, ובהע' ד; קפט, הע' יז; קצ
קית, ב	בשלמא למ"ד זו וזו שילה מנוחה דנחו מכיבוש..... נד		
קית, ב	בשלמא למ"ד זו וזו ירושלים אבל שילה הוה שריא במות וכו'..... ז; נה; שיא, הע' יח		

תלמי

מנחות		קִיט, ב תוד"ה הקדישן.....קפז, הע' ט; רפ; רפא ; רפג, הע' טז; רפו; רצא; רצו; רחצ
ד, ב	באה בגלל זבח לא קתני .....רכח, הע' קכה	קִיט, ב תוד"ה אין .....א, הע' ז; רכה
ה, ב	כשהוא אומר מן הבקר למטה שאין ת"ל אלא להוציא את הטרפה .....שנט; שסא	קכ, א מי אמרי' כיון דעיילא קלטה לה מחיצתא או"ד כיון דהדר הדר, לאו היינו פלוגתא דרבה ור"י וכו', וברש"י ושיטמ"ק.....קפה; קפז; קפח
ו, א	מה להצד השווה שבהם שכן מומן ניכר.....שסא, הע' פז	קכ, א כיון דעיילא קלטה לה מחיצתא....שלא, הע' כו
ו, א	ממשקה ישראל מן המותר לישראל.....שסג	קכ, א אברי עולת במת יחיד שעלו למזבח מהו שירדו, וברש"י.....קפח
ו, ב	ונילף מבמה, וברש"י ותוס' .....יז; קנה	קכ, א שחיטת לילה בבמת יחיד וכו' ח"א כשירה וח"א פסולה .....קכא, הע' עג; קלט; קמח; קנט, הע' כא; שמט
ו, ב	ולא גמרה עבודתה עד דעביד לה מתן כלי.....קכד, הע' פז	קכ, א כאן בחולין כאן בקדשים.....שי
ו, ב	תוד"ה וכי תימא.....קס	קכ, א ומר משני כאן בקדשי במ"ג כאן בקדשי במ"ק, וברש"י.....קפה-קפו; רפט, הע' מו; רצז
ז, ב	קידש פחות מכדי הזאה בכלי זה וכו' לא קידש.....קכד	קכ, א עולה שהקריבו ישראל במדבר אין טעונה הפשט וניתוח וכו'.....קכז
ח, ב	רש"י ד"ה נכנסין.....ערב	קכ, א דברים שבין במ"ג לקטנה וכו'.....צה; קג
ט, א	תוד"ה ריש לקיש.....קפח, הע' טז	קכ, א ואין קרן ויסוד וכבש וריבוע בבמ"ק.....קי
י, ב	שיטמ"ק אות כ'.....קלד	קכ, א שחיטה בבמ"ג וקטנה, וברש"י.....קיה; רמה
טז, ב	שחיטת קדשים מקדשא ליה והבא לקדש כבא להתיר דמי.....קִיט, הע' סד	קכ, א דם מתיר ומפגל בגדולה וקטנה.....קכו; שסב
כ, א	שתהא ברית אמורה במלח דברי ר"י רש"א נאמר כאן ברית מלח עולם וכו', וברש"י.....קמג	קכ, א מה יוצא כשר בבמה וכו', וברש"י.....רנו; שז
כ, ב	רש"י ד"ה דם.....קלא, הע' קיג	קכ, א מה יוצא כשר בבמה אף לן כשר בבמה וכו' ת"ל וזאת תורת זבח השלמים וכו', וברש"י.....ערה
כא, א	יצאה קטורת שאינה על מזבח החיצון.....קמג	קכ, א רש"י ד"ה דבעי .....קפט, ובהע' יח
כב, א	רש"י ד"ה לא יקטיר .....שיח, הע' מב	קכ, א רש"י ד"ה כאן .....קלה
כה, א	עון דלפני ה' אין עון דיוצא לא.....קמב, הע' קנג	קכ, א רש"י ד"ה חו"ש .....קלד
כה, א	רש"י ד"ה מכללו.....שז	קכ, א רש"י ד"ה שחיטה הפשט וניתוח.....קכח
כו, ב	אברין שסידרן בצידי המערכה מהו.....קז, הע' טז	קכ, א רש"י ד"ה ומומין.....קנו; קסז; קסט; קע; רלה
כז, א	ב' שעירי יוהכ"פ מעכבין זא"ז.....עב	קכ, א תוד"ה בעי .....קפג, הע' א
כז, ב	אלא דמקדש שני דלא הוו ארון וכפורת ה"נ דלא עביד הזאות וכו' מקום המקודש לקודש.....מד; נד; עא; עה; צ, הע' קה	קכ, ב רש"י ד"ה לעשות זמן.....קסו; ערה; רעו

הבמה

מפתח מקורות: תלמוד בבלי

תורת

תמ

מה, ב	הלחם מעכב את הכבשים וכו' אר"ש	קד, א	אין מתנדבין לוג שנים וחמשה וכו'.....רלא
	יקרבו כבשים בלא לחם.....רל	קט, א	הכהנים ששמשו בבית חוניו לא ישמשו
מט, ב	תוד"ה ת"ל.....קמט		במקדש שבירושלים ואיצ"ל לד"א וכו'.....קעד
נא, ב	לא מינו כהן אחר תחתיו וכו' רש"א משל	קט, א	הכהנים ששמשו בבית חוניו וכו' הרי אלו
	ציבור רי"א משל יורשין.....רלו; רלז		כבע"מ.....קעה
נב, ב	תוד"ה כל.....רכז, הע' קיט	קט, א	תוד"ה לא.....קעה
נז, ב	תוד"ה כבש.....קמג	קט, ב	כהן שעבד עכו"ם ושבו וכו' ואם לאו אין
סא, ב	תוד"ה בישראל.....קעג, הע' פא; שמא, הע' ח		קרבונו ריח ניחות.....קעד; קעז
סא, ב	שיטמ"ק אות ב'.....שסה	קט, ב	הלך לאלכסנדריא של מצרים ובנה שם
סח, ב	העומר היה מתיר במדינה ושתי הלחם		מזבח.....ש
	במקדש.....רל	קט, ב	תוד"ה והעלה.....שמט; שע
עג, ב	שלמי העכו"ם עולות.....רו	חולין	
עג, ב	שלמי העכו"ם עולות וכו' איבע"א סברא	ג, ב	תוד"ה קסבר.....שמח
	עכו"ם לבו לשמים.....שמ	יב, ב	תוד"ה קטן.....קסא
עג, ב	לרבות את העכו"ם שנודרין נדרים ונדבות	יג, ב	מה ת"ל איש איש לרבות העכו"ם
	כישראל וכו' אין לי אלא עולה שלמים		שנודרים נדרים ונדבות כישראל.....שסה
	מנין ת"ל נדריהם.....יא, הע' ז	טז, ב	מעיקרא מ"ט איתסר משום דהווי מקרבי
עג, ב	לרבות את העכו"ם שנודרין וכו' שלמים		למשכן וכו' וכ"ש השתא דארחיקו להו
	מנין וכו' ר"ע אומר וכו' אין לי אלא		טפי.....שט
	עולה בלבד.....שלט	יז, א	אלא לר"ע מאי ושחט קדשים
עג, ב	רש"י ד"ה שלמי.....שמ, הע' ה		שאני.....שמז, הע' לא
עג, ב	רש"י כת"י ד"ה נתנן.....קעג, הע' פא;	יז, א	תוד"ה וכל.....שט; שטז; שכה, הע' ב
	רעז; שמא, הע' ח	כב, ב	תוד"ה והביא.....כז; שיח
עז, ב	תרומת לחמי תודה חייבין עליהן מיתה	כד, א	יכול אף בשילה ובי"ע כן וכו' לא אמרתי
	וחומש או אין חייבין וכו'.....קלה, הע' קלא		אלא בזמן שהעבודה
עח, א	המילואים היו באין כמצה		בכתף.....שיג; שיד, הע' כה
	שבתודה.....סה, הע' יד	כד, ב	איש מזרעך לדורותם מכאן אר"א קטן
עט, א	רש"י כת"י ד"ה עיקר.....לב		פסול לעבודה.....קסא
עט, ב	רש"י כת"י ד"ה לאחר כפרה.....ריח	כט, א	רש"י ד"ה הוא.....קיט, הע' סב
עט, ב	שיטמ"ק אות י'.....ריח, הע' פד	עד, ב	דגמרת שה שם מפסחים וכו', וברש"י
פא, א	היכי ליעביד לינפינהו אבראי לפני ה'		ותוס'.....רמה
	כתיב וכו' הלכך לא אפשר.....ריח	פ, ב	רש"י ד"ה משום.....שנד, הע' סא
צה, א	אמר אביי ש"מ יש סילוק מסעות בלילה	פא, א	תוד"ה יום.....קל, הע' קח
	וכו'.....סב, הע' ז	פא, א	ברבינו גרשום.....רעט; רעב
ק, ב	כמה דלא קדשי בכלי קדו"ד נינהו.....רלד	פג, א	רש"י ד"ה בקדשים.....קלא
קא, א	רש"י ד"ה דמכלי.....קיט, הע' סו		

תורת	מפתח מקורות: תלמוד בבלי	הבמה	תמא
קמ, א תוד"ה טרפות.....שנט בכורות	יא, ב	מה עולה קד"ק אף שלמים קד"ק ומה שלמים קבוע להם זמן אף עולה קבוע לה זמן.....רכג	
ד, ב ר"י אמר קדשו בכורות במדבר ור"ל אמר לא קדשו בכורות במדבר וכו'.....יד	ד, ב	תמורה	
ד, ב בן שנה בר מיעבד עבודה הוא, וברגמ"ה.....קסב, הע' לב	ד, ב	ז, א סד"א הואיל ולא נצטוו ב"נ אלא על מחו"א ל"ש במזבח ידיהו ול"ש במזבח ידין קמ"ל.....שסח, ובהע' קיא	
ד, ב מאותו היום אין מעיקרא לא אלמא חובות בבמה לא קרוב, וברגמ"ה ושיטמ"ק...כו; קצה	ד, ב	ז, א ואלא לא תקריבו דמעוך למאי אתא מפקינן לבמת יחיד.....קמד; שיח	
ד, ב שיטמ"ק אות ג'.....כו; לא, הע' א	ד, ב	ז, א מפקינן לבמת יחיד וכו' ורבנן איצטריך סד"א הואיל וב"נ אין מצוין אלא על מחו"א בבמה דילהון דלמא אנן נמי נקבל מינהון קמ"ל, וברש"י ורגמ"ה.....שעב	
ו, ב רש"א גמל גמל ב' פעמים אחד גמל הנולד מן הגמלה ואחד גמל הנולד מן הפרה.....שנה	ו, ב		
יד, ב מנין לזובח בהמה בע"מ בבמת יחיד בשעת היתר הבמות שהוא בל"ת שנאמר וכו'.....קמד; קנג; שעא	יא, ב	ז, א מנין לאומר רגלה של זו עולה שכולה עולה וכו'.....קנג	
יז, ב זימנין דקא יהיב עליונים למטה ותחתונים למעלה.....קכט	יג, א	א, א אף כל קרבן יחיד וקרבן מזבח ודבר שבא בחובה.....שכ	
לז, ב תוד"ה כאן.....קסח	יד, א	א, א שיטמ"ק אות מ"א.....קלג	
מא, א פרט לזקן ולחולה ולמזוהם.....רמה	יד, ב	יד, ב ולימא מר שלמי פסח דאי שלמי נזיר נידר ונידב הוא וכו'.....ר; רג-רד; רה	
מא, א ברבינו גרשום.....רמו, הע' קצג	יד, ב	יד, ב שביק ירושלים ואזיל ומקריב בחברון וכו'.....קא, הע' כב	
מג, ב מומא מחיל עבודה דכתיב מום בו ולא יחלל.....קסז	יד, ב	יד, ב תיקשי לך גבעון דמקום קדוש הוא, וברש"י.....צט, הע' יג	
מג, ב רש"י ד"ה עשה.....קסז	יד, ב	יד, ב רש"י ד"ה שלמי פסח.....רג	
מה, ב כהנת בת עבודה היא וכו'.....קנט	יד, ב	יד, ב רש"י ד"ה אעיקר.....פג, הע' עז	
מה, ב אמרי במערבא וכו' עדא אמרה חנניה היא וכו'.....קנט, הע' כ	טו, א	טו, א רש"י ד"ה עשר, ובשיטמ"ק.....פה, הע' פה, פו	
ערכין			
ה, א ברבינו גרשום.....קנג	יז, ב	יז, ב כי קאמר ר"א עולה דאיכא שם עולה על אמו, וברש"י ותוס'.....רמו, הע' קפד	
יא, א והאלקים יעננו בקול על עסקי קול.....רלג	כא, ב	כא, ב יכול יעלה אדם מע"ש ויאכלנו בכל הרואה וכו' מה בכור אינו נאכל אלא לפנים מן החומה וכו', וברש"י.....רסו-רסז; רסט	
יא, ב אתם בשלהם והם בשלכם במיתה.....קס	כא, ב	כא, ב רש"י ד"ה בכל הרואה.....רעא	
יא, ב ומשוער ששורר אינן במיתה אלא באזהרה, ובשיטמ"ק.....שט	כח, ב	כח, ב ח' דברים התירו באותו לילה חוץ ולילה וזרות וכו'.....קנה; שלד	
יא, ב עולת נדבת ציבור טעונה שירה או אינה טעונה שירה, ובשיטמ"ק ורגמ"ה.....רכג	יא, ב		
יא, ב כדר"ל דאמר אומר שלא על הקרבן.....שט			

תמב	תורת	מפתח מקורות: תלמוד בבלי	הבמה
כריתות			
ב, א	והשוחט ומעלה בחוק, וברש"י..... פה	ה, ב	אבל טמא דאיתיה בציבור משוי שיריים..... קסו
ג, א	שיטמ"ק בהשמטות אות י"ד..... קנז	ח, א	תוד"ה ובלינה..... קלג
ה, ב	משנגנו ארון נגנזה עמו צנצנת המן וצלוחית שמן המשחה וכו' אתיא שמה שמה ואתיא דורות דורות ואתיא משמרת משמרת..... שכב	ט, א	נשחטה הוכשרה ליפסל בטבו"י ובמחו"כ ובלינה..... קכ
ז, ב	רש"י ד"ה מביאה..... שיח	ט, א	אבל מועלין בבשר עד שתצא לבית הדשן..... קמו
ח, ב	גר כי מייתי קרבן לאכשורי נפשיה למיעל בקהל..... רט, הע' נג	י, א	קרמו בתנור הוכשרו ליפסל בטבו"י ובמחו"כ ובלינה, וברש"י..... קכ
ח, ב	גר מעוכב לאכול בקדשים עד שיביא קינו... רט	יא, א	ירדו לשיתין אין מועלין בהן..... רלב
ח, ב	מה אתם עולה ושלמים אף גר עולה ושלמים..... כד	יב, א	רש"א תורין שלא הגיע זמנן מועלין בהן וכו' בשלמא ר"ש כדקתני טעמא שהיה רש"א כל הראוי לאח"ז וכו', ובתוס'..... רעט
ח, ב	שיטמ"ק אות ג'..... רט, הע' נב	תמיד	
ט, א	מה אבותיכם לא נכנסו לברית אלא במילה טבילה והרצאת דם אף הם לא יכנסו לברית אלא במילה וטבילה והרצאת דמים..... י, ובהע' ד; יא; כד; רח	כה, ב	בראב"ד..... רלד
ט, א	חובה מיהא לא אשכחן..... רט, הע' מט	כו, א	מנה"מ אמר אביי אמר קרא והחונים לפני המשכן קדמה לפני אה"מ מזרחא משה אהרן ובניו שומרים משמרת המקדש וכו', ובראב"ד..... צד
ט, א	הרצאת דמים דכתיב וישלח את נערי בנ"י..... שמח	ל, ב	לא היו כופתין את הטלה אלא מעקדין אותו..... קמח
ט, א	אלא מעתה האידנא דליכא קרבן לא נקבל גרים וכו' לדורותיכם כתיב..... רט	לא, ב	ח"א משום בזיון קדשים וח"א משום מהלך בחוקי העמים..... קמח
כה, א	רא"א מתנדב אדם אשם תלוי בכל יום..... רמג, הע' קעט	נדה	
מעילה			
ג, א	דאר"א עולת במת יחיד שהכניסה לפנים קלטוה מחיצות לכ"ד..... קפט; קצ	ח, א	רש"י ד"ה בן מ' יום..... רלה, ובהע' קמט
ג, א	מפרש ד"ה והא..... שח	לא, א	ועל ד"ז נסמית עינו של בלעם הרשע וכו'..... שסז
ג, א	תוד"ה שהכניסה..... קיט, הע' ס; קכ, הע' ע	מ, א	יוצא דופן וכו' רש"א ה"ז כילוד..... נז, הע' מב
ג, ב	עולת במת יחיד שהכניסה שנפסלה עלו מהו שירדו וכו', ובמפרש ותוס'..... קפח; קפט	כלים	
ג, ב	מפרש ד"ה קלטוה מחיצות..... שח	ז, א	עיירות המוקפות חומה מקודשות ממנה שמשלחים מתוכן את המצורעין..... רמט; רנה
ג, ב		ז, א	בר"ש..... ער, הע' סב

תלמוד ירושלמי

ברכות	ביצה	
ב, א	דוד אימת יבנה ביהמ"ק אימתי בית ה' נלך..... פ, הע' סז	ד, דוד המלך מת בעצרת והיו כל ישראל אוננין והקריבו למחר..... פ; פט; ריג
בכורים	מגילה	
א, ג	ודבש אלו התמרים..... שסג	א, יא זכרים ונקיבות מנין וכו' ואת הפרות העלו עולה לה'..... רמד
שבט		
ז, ב	ולא לשעה היתה אר"י מכיון שהיו חונים ונוסעים עפ"י הדיבור כמי שהיא לעולם..... סב, הע' ח	א, יא מהו לבנות מזבח א"ל בניהו וגנוז אבניו..... קיז; שמה
פסחים		
ב, ד	תיפתר שקרבה חטאתו בשילה ועולתו ושלמיו בנו"ג לא כן א"ר בשם ר"י שלמי חגיגה הבאים בבמה כשרים אלא שלא עלו לבעלים לשם חובה.... קצה; קצט; רא; ריג	א, יא ר"ל אמר שלמים הקריבו ב"נ ריב"ח אמר עולות הקריבו ב"נ..... שלט; שדמ
ט, ה	אית תניי תני דוקים ותבלולים פוסלים בו..... שנח	א, יא שלימין בגופן בלא הפשט ובלא ניתוח..... כג; כו; קכח; שמח
ט, ה	תמן יש מהן למזבח ברם הכא אין מהם למזבח..... שמה	א, יא פרים הנשרפים ושעירים הנשרפין איכן הן נשרפין ע"ג הקבר..... עח
ט, ה	להוציא את החלקים שבהן אר"א להוציא מה שחלקה לך התורה רובע ונרבע ומוקצה ונעבד..... שנח	א, יא אחד האיש ואחד האשה אר"י לית כאן אשה איש כתוב בפרשה..... קנז; קפב
יומא		
א, א	מילואים מה היו קרבן יחיד או ק"צ וכו' אר"א נתנדבו ציבור ומסרום להם..... לב	א, יא שלמים הבאין מחמת פסח כשירין בבמה, עולה הבאה מחמת אשם ע"ד דר"ל מהו שתהא כשרה בבמה וכו'..... רג; רה
ב, ב	סלת קודמת לחביתין וכו' זה קרבן יחיד וזה ק"צ..... רלז, הע' קסד	א, יב ג' עבירות הותרו בשיו של שמואל וכו' ולוי היה..... קס, הע' כב; רמג
שקלים		
ד, ב	השלחן והמנורה והמזבחות והפרוכת מעכבין את הקרבן וכו' ואפי' שימה מעכב וכו' כאן בעבודות שבפנים וכו'..... רכט, הע' קל	א, יב קרסיו קרשיו בריחיו ועמודיו ואדניו והיו הקרסים נראין מתוכו ככוכבים ברקיע..... מח
		א, יב מהו הרואה את שילה או שילה ומשכן שילה א"ל שילה ומשכן שילה..... רסח, הע' נז
		א, יב זה סימן כ"ז שהארון מבפנים הבמות אסורות יצא הבמות מותרות, ר"ז בעא קומי ר"י אפי' לשעה כגון ההיא דעלי..... ג; נ
		א, יב בנו"ג עשו נ"ז י"ג בנוב ומ"ד בגבעון..... פו
		א, יב רמט, הע' יא
ראש השנה		
א, א	כל אותן ו' חדשים שהיה דוד בורח מפני אבשלום בנו בשעירה היה מתכפר כהדיוט..... רמט, הע' יא	א, יב רמט, הע' יא

תמר

תורת

מפתח מקורות: רמב"ם ונו"כ

הבמה

חגיגה

ב, ג דוד המלך מת בעצרת והיו כל ישראל
אווננין והקריבו למחר.....ס; פ; ריג

סוטה

ט, ה מחו"א מהו שיפסלו בה וכו' מכיון דאת
אמר כפרה כתיב בה כקדשים כמי שיש
מהן למזבח.....שם
ט, ה טריפה מהו שתיפסל בה מכיון דאת אמר
יש מהן למזבח טריפה פוסלת בה.....שם

סנהדרין

א, ג בהכנסתן לארץ במה קידשוה אר"י בי
ר"ב בב' תודות הבאות מנו"ג.....רכ; רכב
ב, ה חג היה וניסוך המים והיתר במה היה.....רלא
עבודה זרה
ב, א מסרני פלשתים אנו למדין וכו' ואפי'
נקיבות הקריבו.....רמד
ד, ד מצבה כל שהיא יחידית מזבח כל שאבניו
מרובות.....קה; שג, הע' ו; דש, הע' ז

רמב"ם ונו"כ

ספר המצוות

שורש ג'.....שיד
שורש ח', ברמב"ן.....רעד, הע' עט
שורש י"ב, ברמב"ן.....קמז, הע' קסז
עשה כ'.....קיג; קמא, הע' קמט
עשה כ"א.....פט
ל"ת ס"ט, ברמב"ן.....קסז
ל"ת קנ"א.....רעד
רמב"ן מצוה י"א משכחת העשין.....קמט

יד החזקה

עבודה זרה
ו, ו.....שג
תפילה
טו, ג.....קעה
שקלים
ד, ו, במל"מ.....שלב, הע' ל
איסורי ביאה
יג, ג.....כד
יג, ד.....רח
מאכלות אסורות
ד, כב.....שנה, הע' סד
שחיטה
ב, א.....שיז, הע' לה, לז
י, יב.....שסא
נזירות
ג, טז, ברדב"ז.....קע
ביכורים
ב, א, בכס"מ.....צב, הע' קיב
בית הבחירה
א, א, ובכס"מ.....סב
א, א-ב.....עט; צב, הע' קיא
א, ב.....סא; שו, הע' טז
א, ב, ברדב"ז.....פו
א, ג, ובר"י קורקוס.....שה; שטז; של, ובהע' יז
א, ה.....מז-מח
א, יב.....קטז, הע' מח
א, יד.....שמו, הע' כח
א, טו.....קיו, הע' נ
א, כ.....קטו
ב, א.....קפ
ב, ב.....שג
ד, א.....שכב, הע' סג
ו, יב.....רכ, הע' צו
ו, יג.....רמא
ו, יד-טו, ובראב"ד.....צו; שכט
ז, א-ו.....פט
ז, ד.....צ
ז, ז.....רעא, הע' סז
ז, י, וברדב"ז.....שטו, ובהע' כט; שטז
כלי המקדש
ב, יב.....שיג
ג, ד.....שט
ח, ז, ובמל"מ.....שלב
ביאת מקדש
ברמזים.....קסט
א, א.....קסט

תורת

מפתח מקורות: רמב"ם ונו"כ

הבמה

תמה

א, ח קסט.....
 ב, ז ערה.....
 ב, יא רמז; רמח.....
 ג, יג עה.....
 ד, א, וברדב"ז קסו.....
 ד, ד, בראב"ד עז, הע' נד.....
 ד, י, ובר"י קורקוס רלז, הע' קסג.....
 ו, ו קסז.....
 ו, ח קעא.....
 ט, א קנח.....
 ט, א, ברדב"ז קנח, הע' יב.....
 ט, יא קסה.....
 ט, יא, בכס"מ קסה, הע' מא.....
 ט, יג קעו, ובהע' קא, קב.....
 ט, יד קעז.....
 ט, טו, במל"מ קפג, הע' א; שלא, הע' כז.....

איסורי מזבח

א, ו, במל"מ רמה.....
 ה, י רל, הע' קלד.....
 ו, ב קטו.....

מעשה הקרבנות

א, ו.....
 א, יא רמה.....
 ה, יג, במל"מ עג.....
 י, א רנד; ערב; רעד; שדמ.....
 י, י, במל"מ רעד, הע' פ.....
 יא, ח רנג.....
 יב, ג רכא, הע' קא.....
 יד, יג שכ, הע' נד.....
 יח, ט רמח, הע' ד.....
 יח, יז קכא, הע' עג.....
 יח, יז, בראב"ד קלג.....
 יח, יח, ובלח"מ קכא.....

יט, א קג, הע' א; קה.....
 יט, טז שמה; שנ.....

תמידין ומוספין

ו, ח שט.....

פסולי המוקדשין

א, כח קסו.....
 א, לו קנא.....

עבודת יוהכ"פ

א, ז עה, הע' י.....

מעילה

א, ג קמז.....
 ב, א קמו, הע' קסד.....

קרבן פסח

א, ג רפג.....
 א, ג, בכס"מ רפ; רפב; רפג.....
 א, ג, במל"מ עז, הע' נה; קנז; קסג; רב; רה; רז;
 ריב, הע' סו; ריג; ריד; רטו; ריז; רכה, הע' קיג; רלו.....

חגיגה

א, ח רטז.....
 א, ח, ובלח"מ ריב.....
 ב, ד פ, הע' סא.....

מחוסרי כפרה

א, ב רט.....

טומאת צרעת

יא, א רמט.....

טומאת אוכלין

י, טז, ובלח"מ קנא.....

רוצח

ב, ח שסא.....
 ה, יב שיא.....
 ה, יג שיב.....

מלכים

י, ז, מל"מ שנד, הע' סב; שע, הע' קטז.....

אזכיר בדמע

את הגאון

רבי **רפאל אהרן יפה'ן** זצ"ל

אשר הקרין על בני הישיבה

באהבתו לתורה

והיה לסמל ומופת ביגיעה בתורה

נקצץ המעין ויבש האילן ובא השמש בחצי היום

ת.נ.צ.ב.ה

אזכיר בערגה

את זכר נשמתו הטהורה של

בן העליה המופלג בתורה בעמלה ובהבנתה

הקדוש **אליעזר שלזינגר** הי"ד

בן יבדלחט"א הגאון

רבי **משה יהודה** שליט"א

אשר זכיתי ללמוד עמו בצוותא

ונתחממתי מאש תורתו ויראתו

עד אשר לדאבון לב

נרצח ע"י בני עוולה

בהיותו עוסק בעומקה של סוגיא חמורה

ת.נ.צ.ב.ה